БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үнелеп-тетпишкен

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1956 ЯНВАРЬ 1 ВОСКРЕСЕНЬЕ № 1 (3454)

Өртээ 20 коп.

Чаа чыл-биле, эргим өңнуктер!

Чаа-чаа чедиишкиннерже, бурунгаар!

ЧАА-ЧАА ТИИЛЕЛГЕЛЕРЖЕ БУРУНГААР!

Чаа чыл-биле, эштер!

Бо сестер коммунизм дээш демиселге ортөен чыда совет кижилерниң кылган улуг ажыл-ижиниң чайыннанчак түңнели, келир үеге чайгылыш чок бижиг бүзүрелдин, социалистиг Төрээн чуртка, бистиң улуг Коммунистиг партиявыска ынакшылдың болгаш бердинишкинниң балыкалы болуп чаңгыланып турар.

Чаа, 1956 чылды үткүп албышаан, эрткен чыче бодувустуң кичээнгейлиг салыш көрээлинер. 1955 чыл бистиң күүлүг Төрээн чуртувустуң чыл демделелиниң алдарлыг арынарынга кирер.

Коммунистиг партияга улуртакан Совет кижилериниң мааадырлыг күш-ажылының түңнелинде бешки беш чыл планының заданиялары чедиишкинниг күүсетингеп. Ол болза, 1955 чылда бистиң чуртувуска чорутунган ажылдарның кайгамчык улуг хемчээлдиин херечилеп турар.

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының январь болгаш июль Пленумнарының шиитпирлеринде мал ажылының продуктуларын бүдүрериң көвүдиринниң, улуг ажы-агыйының үндезиннериниң үндезини, бистиң чуртувустуң тиилетир бес кампаниар аргазының үндезини—социалистиг үлетпүрүг улам ынай хөгжүдериниң программазын айыткан. Ол шиитпирлерде совет улустуң амыдыралының материалдыг болгаш культурлуг деңнелин бедидер дугайында Коммунистиг партияның ада сагыш салышкыны илергейлетингеп.

Төрээн Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың ол сагыш салышкынынга соруг кирген совет улус коммунистиг тургузуушкуннуң бүгү участоктарында чаа-чаа тиилелгелерни чедип ап, бистиң чуртувуска коммунизмни тургузарын улам-на чоокшуладып турар. Бо дугайы чүгле эрткен чылын бистиң чедип алган улуг чедиишкиннеривистен бадыткатынган. Үлетпүр бүдүрүлгезиниң хемчээли 1954 чылга деңнээрге 1955 чылда 12 хуу өскен болгаш беш чыл планында көрдүнген деңнелди дыка ажып турар. Үлетпүргө чаа техниканы калбаа-биле

...

Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың ол сагыш салышкынынга соруг кирген совет улус коммунистиг тургузуушкуннуң бүгү участоктарында чаа-чаа тиилелгелерни чедип ап, бистиң чуртувуска коммунизмни тургузарын улам-на чоокшуладып турар. Бо дугайы чүгле эрткен чылын бистиң чедип алган улуг чедиишкиннеривистен бадыткатынган. Үлетпүр бүдүрүлгезиниң хемчээли 1954 чылга деңнээрге 1955 чылда 12 хуу өскен болгаш беш чыл планында көрдүнген деңнелди дыка ажып турар. Үлетпүргө чаа техниканы калбаа-биле

...

1955 чыл улустар аразының дүшкүүрүг чоруун чавырылдырарынче, оларның аразынга кады ажылажыганы калбартырынче болгаш тайбынны быжыглаарынче чедирип келген улуг болуушкуннарның чылы болуп төөгүге кирер. Ол чылдың улуг болуушкуннарының аразында эң чугула, төөгүлүг ужур-дузалыг болуушкун болза, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң даргазы эш Н. А. Булганиниң болгаш ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң кежигүү эш Н. С. Хрущевтүң, Совет Эвилели-биле найыралдыг Индияга, Бирмага болгаш Афганистанга аалдап чоруулары болур. Ол болуушкун улустар аразынга найыралдың болгаш кады ажылдажылганың тиилелгези болган. Ол чүрттарның чонунуң совет улурттувучуларга көргүскен чылыг хүлээп алышкынындан тиилээн социализминиң чүрүү, колониалдыг дарлалга удур чайгылыш чок демиселчи—улуг Совет Эвилелинге Азияның улустарының ынакшылының болгаш бердинишкинниң илереэшкинниң бүгү делегей бүзүреп көрген.

Чаа чылдың бүдүүзүнде болуп эрткен, ССРЭ-ниң Дээди Советиниң IV сессиязынга Совет чазактың төлээлериниң Индияга, Бирмага болгаш Афганистанга чораанының дугайында эш Н. А. Булганиниң илеткелинде болгаш сессияга эш Н. С Хрущевтүң чугаазында Совет чазактың даштыкы политиказының программазы айтырыглары ханызы-биле илеретингеп болгаш бүгү талалыг ажылдан кылдынган.

Найыралдыг чүрттарга совет төлээлериниң чораанының чүгле Совет Эвилели-биле ол чүрттарның аразында харылзааларга эвес, харын бүгү делегейге төөгүлүг улуг ужур-дузалының эштер Н. А. Булганин болгаш Н. С. Хрущев демделээннер. Совет күрүнениң даштыкы политиказының коллективиниң принцивиниң амыдыралда бадыткатынын турарын Совет улурттувучулар-биле Индияның, Бирманың болгаш Афганистанның улурттувучуларының кады кылган медегелдерни тодаргай херечилээн.

Бүгү совет улустарның бузулбас найыралдыг өг-бүлезинде чүрттап турар тыва улус чаа чылды ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунда улуг чедиишкиннери-биле үткүп алган. 1950 чылга деңнээрге 1955 чылда областның үлетпүрүнүң ниити продукциязы 65 хуу өскен. 1954 чылга деңнээрге малдың баш саны 1955 чылда 90 мүң баш көвүдээн, тарылга шөлү 26,3 хуу өскен. Дүжүт ажаан алышкыны болгаш өске-даа көдээ ажыл-агый ажылдары организастыг чорутунган. Тараа белеткелдериниң болгаш садып алышкынының планын областың колхозтары болгаш совхозтары хуусаа бетинде күүсеткен. Күрүнеге эът, сүт, дүк, дагаа чүүргазы, өлүк дужаарының планы күүсетингеп болгаш ажыр күүсетинген. Улус чырыдышкынының, кадык камгалалының айтырыглары чедиишкиннинг шиитпирлетинин турар.

Бистиң чедиишкиннеривис улуг. Бурунгаар чайгылыш чок шимчээшкиннинг, кандыг-даа бергелерни ажып тиилээринге белеп болгаш шиитпирлиг болурунуң ёзузунга кижизитингеп совет кижилерге бот-оожургаар чорук хоралыг. Бисте чедир кылдынмаан ажылдар болгаш чедир ажыглатынмайн турар курлавырлар хөй. Областа малдың продуктулуг ам-даа куду деңнелде, колхозчу араттарны сууржуларының айтырыы оожум шиитпирлетинин турар. Электроэнергияны ажылдап үндүрери, тудуг материалдарын, түүйбүнү болгаш эт-херексел чүүдерин бүдүрери бисте хожудап турар. Бо болза, ажылчынарның, колхозчуларның, бистиң совет интеллигенциязының күжедиишкиннерин ам-даа шиитпирлетиннээн соруулгаларже үгландырарын негеп турар.

Совет улустуң коммунизмни тургузарынга төөгүлүг программаны ажылдап кылыр Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының XX съездизи чаа, 1956 чылда болуп эртер.

Бистиң чуртувустуң төөгүзүнде ол улус чүрттуң бүгү улустары ышкаш ажыл-агый, культура тудуушкунунга чаа-чаа чедиишкиннерлиг ужурашыры-биле улам кызымаккай, улам күжедиишкинниг ажылдап туралар. Областың үлетпүр бүдүрүлгелериниң ажылын экижизиниң болгаш ооң эгээртиннее байлактарын ажыглалга киирер талазы-биле улуг ажылдар чаа, 1956 чылда эгелээр.

Алдыгы беш чылдың бирги чылы — 1956 чылда ажы-агый болгаш культура-тургузуушкунунуң бүгү участоктарының совет кижилер Коммунистиг партияның улурттулгазы-биле чаа-чаа тиилелгелерни чедип алыр дээрзинге бижиг бүзүрелдиг.

Чаа чыл-биле, эштер!

Күйбышев ГЭС үлетпүр тогун берген

1955 чылдың декабрь 29-та 17 шак 18 минута турда Күйбышев ГЭС-тиң бирги гидроагрегады Күйбышевтиң энергия системазының четкизинде тудушкан болгаш үлетпүр тогун берген.

Тудугжулар электростанцияның гидротехниктиг тудугларының тудуушкунунуң болгаш дараазындагы гидротурбиналарны эптеп-чыырының ажылдарын күүседирин үргүлчүлеп турар.

(СЭТА).

ССРЭ-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ДӨРТКУ СЕССИЯЗЫ

Индияга, Бирмага болгаш Афганистанга чораанының дугайында

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. А. БУЛГАНИННЫҢ илеткели

Эштер депутаттар! ССРЭ-ниң Дээди Советиниң анты сессиязы болунуң ажылын күрүнелер аразында харылзааларны улуг бурунгаарлаашкынга чедирип келген улустар аразының улуг болуушкуннарының чылы болган 1955 чылдың дооступ турар үезинде чорудуп турар-дыр.

Дооступ турар чыл болза, делегейге соолгу үениң дүргүзүнде тургустунган дүшүүрүүлүг байдалга чогуур эргилениң чылы болуп төөгүге арттар. Ол эргиленге чедип алырынга биче эвес ачы-хавыяа тайбынны болгаш улустарның айыыл чок чоруун хандырарынче, күрүнелер аразынга бүзүрежир чорукту быжыглаарынче база чүрттарның ниитилеп болгаш политиктиг тургузуудан хамаарыжа чокка оларның аразынга политиктиг, экономиктиг болгаш культурлуг калбак харылзааларны хөгжүдеринче угланган Совет Эвилелиниң күжениишкиннеринге онаажып турар.

1955 чыл совет даштыкы политиказа тайбынны быжыглаары дээш, улустар аразының дүшүүрүүлүг чоруктарын чымчадыры дээш, улустарның болгаш күрүнелериниң аразынга кады ажылдажыганы калбартыр дээш онза идепкейлиг болган чүткүүдүг деминиң чылы болган. Ол угланышкынга Совет Эвилелиниң кылган күжениишкиннери улуг чедиишкиннерлиг болган деп чүвени ам кым-даа хүлээвейн барын шыдавас.

Чоокта чаа эш Н. С. Хрущев-биле бистиң чораанывыс болур Индия, Бирма болгаш Афганистан-биле Совет Эвилелиниң аразында найыралдың болгаш кады ажылдажыганың хөгжүдези тайбынны быжыглаарының херээнге улуг салыышкын болганы чигинниг чок. Ол чоруушкун болза, Совет күрүнениң тайбынга ынакшылдыг даштыкы политиказының чырыткыланчак илерели болгаш улустар аразының чугуулга болуушкуннары-биле байлак 1955 чылдың төлептиг доозулганы болуп турар. **(Адыш часкаашкыны).**

Индияга, Бирмага болгаш Афганистанга бистиң чораанывыстың шуут түнели болза, Совет Эвилели-биле ол чүрттарның аразында найыралдың болгаш кады ажылдажыганың харылзааларының быжыкканы болгаш хөгжөөни, улуг индий улус-биле, Бирманың болгаш Афганистанның улустары-биле совет улустуң улам ынай чоокшулажыышкыны болган. Ынчалзажок ооң ужур-дузазы моон-биле кызыгаарлатынмайн турар.

Бо чоруушкун улустар аразынга улуг ужур-дузалыг болган, ооң ужур-дузазы хамыктың мурнунда чүдел дээрге, Совет Эвилелиниң даштыкы политиказының ленинчи кол принцивиниң—ынзы-бүрү социал-политиктиг системаларлыг күрүнелериниң тайбың кожа-хелбээ турарының принцивиниң шынның дагын-дагын бадытказы болуп турар. Ол принцип тайбынны болгаш улустарның айыыл чок чоруун ыжыглаарынга, күрүнелер аразында харылзааларга бүзүрежир чорукту хөгжүлеринге идегелдиг үндезин болуп турар деп чүвени бо чоруушкун тодаргай болгаш бүзүредир көргүскен.

Чер бөмбүрээзиниң чонунуң чартыынган ажыг кезии чүрттап турар Азияның чүрттары бистиң үениң делегей амыдыралынга улам-на улуг ужур-дузалыг болуп бар чыдары билдингир болгай. Азияның хөй-хөй чүрттарының чону алаан каш чүс чылдарның дүргүзүнде аар-берге колониалдыг дарлалга таваржып келген, а чамдык улустар аңгыда төөгүлүг ынчангаш бистиң чүрттуң бүгү улустары ышкаш ажыг-агый, культура тудуушкунунга чаа-чаа чедиишкиннерлиг ужурашыры-биле улам кызымаккай, улам күжедиишкиннинг ажылдап туралар. Областың үлетпүр бүдүрүлгелериниң ажылын экижизиниң болгаш ооң эгээртиннее байлактарын ажыглалга киирер талазы-биле улуг ажылдар чаа, 1956 чылда эгелээр.

Алдыгы беш чылдың бирги чылы — 1956 чылда ажы-агый болгаш культура-тургузуушкунунуң бүгү участоктарының совет кижилер Коммунистиг партияның улурттулгазы-биле чаа-чаа тиилелгелерни чедип алыр дээрзинге бижиг бүзүрелдиг.

Чаа чыл-биле, эштер!

1955 чыл улустар аразының дүшкүүрүг чоруун чавырылдырарынче, оларның аразынга кады ажылажыганы калбартырынче болгаш тайбынны быжыглаарынче чедирип келген улуг болуушкуннарның чылы болуп төөгүге киирер. Ол чылдың улуг болуушкуннарының аразында эң чугула, төөгүлүг ужур-дузалыг болуушкун болза, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң даргазы эш Н. А. Булганиниң болгаш ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң кежигүү эш Н. С. Хрущевтүң, Совет Эвилели-биле найыралдыг Индияга, Бирмага болгаш Афганистанга чораанының дугайында эш Н. А. Булганиниң илеткелинде болгаш сессияга эш Н. С Хрущевтүң чугаазында Совет чазактың даштыкы политиказының программазы айтырыглары ханызы-биле илеретингеп болгаш бүгү талалыг ажылдан кылдынган.

Найыралдыг чүрттарга совет төлээлериниң чораанының чүгле Совет Эвилели-биле ол чүрттарның аразында харылзааларга эвес, харын бүгү делегейге төөгүлүг улуг ужур-дузалының эштер Н. А. Булганин болгаш Н. С. Хрущев демделээннер. Совет күрүнениң даштыкы политиказының коллективиниң принцивиниң амыдыралда бадыткатынын турарын Совет улурттувучулар-биле Индияның, Бирманың болгаш Афганистанның улустарының кады кылган медегелдерни тодаргай херечилээн.

Бүгү совет улустарның бузулбас найыралдыг өг-бүлезинде чүрттап турар тыва улус чаа чылды ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунда улуг чедиишкиннери-биле үткүп алган. 1950 чылга деңнээрге 1955 чылда областның үлетпүрүнүң ниити продукциязы 65 хуу өскен. 1954 чылга деңнээрге малдың баш саны 1955 чылда 90 мүң баш көвүдээн, тарылга шөлү 26,3 хуу өскен. Дүжүт ажаан алышкыны болгаш өске-даа көдээ ажыл-агый ажылдары организастыг чорутунган. Тараа белеткелдериниң болгаш садып алышкынының планын областың колхозтары болгаш совхозтары хуусаа бетинде күүсеткен. Күрүнеге эът, сүт, дүк, дагаа чүүргазы, өлүк дужаарының планы күүсетингеп болгаш ажыр күүсетинген. Улус чырыдышкынының, кадык камгалалының айтырыглары чедиишкиннинг шиитпирлетинин турар.

Бистиң чедиишкиннеривис улуг. Бурунгаар чайгылыш чок шимчээшкиннинг, кандыг-даа бергелерни ажып тиилээринге белеп болгаш шиитпирлиг болурунуң ёзузунга кижизитингеп совет кижилерге бот-оожургаар чорук хоралыг. Бисте чедир кылдынмаан ажылдар болгаш чедир ажыглатынмайн турар курлавырлар хөй. Областа малдың продуктулуг ам-даа куду деңнелде, колхозчу араттарны сууржуларының айтырыы оожум шиитпирлетинин турар. Электроэнергияны ажылдап үндүрери, тудуг материалдарын, түүйбүнү болгаш эт-херексел чүүдерин бүдүрери бисте хожудап турар. Бо болза, ажылчынарның, колхозчуларның, бистиң совет интеллигенциязының күжедиишкиннерин ам-даа шиитпирлетиннээн соруулгаларже үгландырарын негеп турар.

Совет улустуң коммунизмни тургузарынга төөгүлүг программаны ажылдап кылыр Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының XX съездизи чаа, 1956 чылда болуп эртер.

Бистиң чуртувустуң төөгүзүнде ол улус чүрттуң бүгү улустары ышкаш ажыл-агый, культура тудуушкунунга чаа-чаа чедиишкиннерлиг ужурашыры-биле улам кызымаккай, улам күжедиишкиннинг ажылдап туралар. Областың үлетпүр бүдүрүлгелериниң ажылын экижизиниң болгаш ооң эгээртиннее байлактарын ажыглалга киирер талазы-биле улуг ажылдар чаа, 1956 чылда эгелээр.

Алдыгы беш чылдың бирги чылы — 1956 чылда ажы-агый болгаш культура-тургузуушкунунуң бүгү участоктарының совет кижилер Коммунистиг партияның улурттулгазы-биле чаа-чаа тиилелгелерни чедип алыр дээрзинге бижиг бүзүрелдиг.

Чаа чыл-биле, эштер!

«Индийлер болгаш орустар—акы-дүмелиишкилер!» (Адыш часкаашкыны). Индий совет найырал делегезин!» (Адыш часкаашкыны), «Бүгү делегейдё тайбың делегезин!» (Адыш часкаашкыны), «Совет Эвилелиниң делегезин!» (Адыш часкаашкыны). Байыр чедирилгезиниң ол сестер индий улустуң арыг чүрээнден үнүп турган.

Индий улустуң бистиң уткаан кайгамчык улуг көдүлүүшкүнү бистиң алдарлыг Төрээн чуртувуска, болунуң Коммунистиг партиязының улурттулгазы-биле Октябрьның социалистиг Улуг революциязын боттандырган, хөй санныг даштыкы болгаш ынтыкы дайзынналарны чылча шапкан, бистиң партиявыстың чингине шугумун чайгылыш чок эдербишаан, делегейде баштайгы социалистиг күрүнени тургускан улуг совет улуска ханаажыр дээрзин чоргаарланыышкын-биле медереп билип турган бис. (Адыш часкаашкыны).

Ада-чуттуг Улуг дайынының чылдарында фашистиг аг-шериглерге улур ка дыг-дошкун демиселге боттарының чаалап алышкыннарын кангалап алган болган ам кызымаккай күш-ажылы-биле чаа коммунистиг ниитилелди тургузуп турар Совет Эвилелиниң улустарына индий улус бистиң шүүрүвүстө изиг байыр чедирип турган. (Адыш часкаашкыны).

Бистиң чүрттувустуң чедип алышкыннары, ооң чедиишкиннери болгаш тиилелгелери индий улуска чоок болган билдингир, оларга ол, бүгү чүрээнден изиг байыр чедирип турар деп чүвеге бүзүрээн бис.

Оон ынай Бомбейге, Пунага, Бомибаторга, Бангалорга, Мадраска, Джайпурга Сринагарга болгаш өске-даа хоорайларга индий улус-биле ужуражышкыннарның дугайын өөрүшкү-биле сагынмайн барып болбас. Ынчаларга Калькуттаның чону-биле ужуражышкын бистиң сагыжывыска эң-не уттундурбас, эң-не чырыткылаг чок болал болуп арткан. Анаа бистиң барганывыстың каш хүннер мурнунда-х чоок хоорайлардан болгаш суурлардан кижилер олче шуужуп эгелээн. Калькуттага Премьер-Министр дээрги Неру чедип келген. Хоорайның кулумчуларынга бистиң миллион ажыг кижи уткаан деп солунинар сөөлүнде бижээн. Ол дээрге чалгын шимээргеп турган далай мыкаан хөй кижилер болган. Анаа бистер байыр чедирилгезиниң изиг сөстерин, Совет Эвилелинге найыралдың болгаш ынакшылдың сөстерин дыннаан бис. Калькуттага болган митингиниң киржикчилериниң аразынга хөй-хөй кижилер индирге чоок олуттарны ээлеп алыр дээш шөлге мурнунда-х чедип келгенин биске чугаалаан.

Совет улустуң төлээлекчилери бистерге найыралдыг сеткил-сагыштың илеръэшкинин чүгле улуг хоорайларга эвес, харын бисти уткуп, биске байыр чедирер дээш ар, херээжен кижилер, кырганнар болгаш группалар оруска үнгүлеп көөп турганын улуг эвес суурларга база көрген бис. Бистиң чүрттувустуң алдары дээш өөрүшкүүг кыйгыларны анаа база дыннаан бис.

Бисти хонучуг чылыы-биле уткуп, бистиң чугааларывысты улуг кичээнгейиле дыннап болгаш анаа изиг байыр чедирип турган индий парламентиниң кежигүннери-биле ужуражышкын биске ханы сонуургалды артырган. Индияның болгаш бистиң хоорайывыс штаттарның чазактарының күрүне ажылдакчыларының чугаалажыышкыны биске ханы сонуургалды артырган. Индияның болгаш бистиң хоорайывыс штаттарның чазактарының күрүне ажылдакчыларының бистиң чыыг чаагайы-биле болгаш хуныуткелиин-биле уткаан. Индияга бистиң хоорайывыс таарымчалыг болгаш ажыктыг болзун дээш олар улуг сагыш салышкынын илергейлээннер.

Делиге бистер Индияның президентизин дээрги Прасадтың аалчылары болуп чораан бис. Бистер ооң турар черинге чүрттап турган бис. Эш Н. С. Хрущев-биле биске болгаш бисти үзээн эштерге ооң турар черинге түрүвүста эки болгаш таарымчалыг болзун дээш дээрги Прасад хөй чүүлдерни кылган. Бистер дээрги Прасад-биле каш удаа чугаалашкан бис. ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң Даргазы эш К. Е. Ворошиловтуң чоруткан чагаазын аңаа тыпсып берген бис. Ол чагаа дээш дээрги Прасад ханызы-биле ооруп четиргенин илергейлээн болгаш эш К. Е. Ворошиловка тыпсын бээри-биле харын чагаазын биске дамчыдып берген.

Бүрүненің шыгарангай ажылдакчызы, парламентиниң даргазы болуп бисти чылыы-биле уткаан болгаш Совет Эвилелиниң дугайында болунуң чугаазынга хөй-хөй эки чүүлдерни чугаалаан—Индияның оралакчы президентизи дээрги Радхакришнан-биле ужурашкылаан бис.

Бистиң үевистиң шыгарангай күрүне ажылдакчызы—Индияның Премьер-Министри дээрги Неру-биле бистиң ужуражышкынналарывыстың дугайын онзалап чугаалазары эргежок чугула. (Үргүлчүлеңиг адыш часкаашкыны). Дээрги Неру-биле бистиң бүгү-ле ужуражышкынналарывыс найыралдың шын-на сеткил-биле сюлликкен. Бистиң чораанывыс чер болганга бистиң дугайывыста ооң кичээнгейлиг болгаш сагыш салышкынын билип чораан бис.

Сөөлүгеидир бистиң ужуражышкылаанывыс Бирма Эвилелиниң болгаш Афганистанның улустары база-да совет улуска ынакшылдың болгаш найыралдың чаагай сеткил сагыжын илергейлээннер. Бирманың хоорайларынга болгаш суурларынга, Афганистанның найыслалы Кабулга чон бистиң нүүрүвүстө Совет Эвилелинге болгаш совет улуска өөрүшкүнүң болгаш ынакшылдың байырын чедирип турган.

Делиге болгаш Индияның өске-даа хоорайларынга, Рангунга болгаш Кабулга бистерниң-биле—Совет Эвилелиниң болгаш совет улустуң төлээлекчилери-биле ужуражышкын шыкаш индыг найыралдыг болгаш кайгамчык улуг ужуражышкынналарны ол хоорайлар аңдыгаа чедир көрүп көрбээн деп чугаалап турган.

Индияга бистиң турганывыстың үезинде индий улустуң амыдыралының хөй-хөй талалары-биле танышкан бис. Индияның чазаа чүрттуң барыын чүгүнге, мурнуу чүгүнге, чөөн чүгүнге болгаш соңгу чүгүнге баргылаар арганы биске тывыскан. Чорун турганывыстың бүгү-ле үезинин дүргүзүнде конструкциязы Сергей Владимирович Ильюшкинниң болуп турар ИЛ-14 П деп бистиң совет самолёт-биле 22.500 километрни, ооң иштинде чүгле Индияга безин 10 мүң хире километрни ужуп эрткен бис. Индияның янзы-бүрү районнарынга, хөй-хөй хоорайларынга болгаш суурларынга, тудугларга болгаш үлетпүр бүдүрүлгелериниге чоргулап, күрүненің көдээ ажыл-агыйының фермаларынга баргылап, культураның хөй-хөй албан черлеринге чорун, Индияның бурунгу болгаш байлак культуразының кайгамчыктыг тураскаалдары-биле танышкан бис.

Барык ийи чүс чылдарның дүргүзүнде Индияны англи колонизаторлар эзелеп турган болгаш оларга ол байлак чурт метрополиязының агрардыг-чиг-эттиг кожундаа, үлетпүр кылыгларының сайгарылга рыноку болуп турган. Англичаннар индий үлетпүрүң хөгжүдерин чөрле күзевейн турганы билдингир. Алыс сорулгазы колонияларлан болур-ла болза, хөй-ле ажык конччаларны соруп алырын болгаш орунуга чүү-даа, азы барык чүү-даа бербези болуп турар бүгү-ле колонизаторлар ынчаар кылып турар.

Индияның улузу колонизаторларның дарлалынган хосталып, болунуң хамаарышпас чоруун катап тургускаш, болунуң чазаанның үлүртүлгазы-биле чүрттуң экономиказын хөгжүдеринче киришкен. Ол орукка баштайгы чедиишкиннер чедип эдынган. Индияның сөөлгү чылдарның дүргүзүнде тургустунган кол үлетпүрлүг районунга барып, ооң-биле танышкан бис. Ол район Дамодар хеминиң шыналазында Бихар болгаш Барыын Бенгалия штаттарның түлүшкан черинде туруп турар. Онда Индияның металлургия, машина түлүүнүң болгаш химия үлетпүрүнүң чаңдыызы, Индияның шахталары болгаш рудниктери туруп турар.

Чүттараңдыган хоорайга паровоз түлүүнүн чаа заводу-биле танышкан бис. Ол дээрге, анаа паровоздар бүдүрери 1950 чылда эгелээн күрүне бүдүрүлгези-дир. Заводта бистиң келгенивистиң үезинде ол болунуң үш чүскү локомотивин үндүрген. Индийлер ол заводка чоргаарланып турар болгаш оны болунуң чүртүнүң машиназ түлүүнүң баштайгызы кылдыр санап турар. Инженерлер биске заводту көргүзүп тургаш, паровоз кезектериниң 80 ажыг хуузун заводтуң болунга бүдүрүп турар дээрзин онзалап демделээннер.

Синдри хоорайда кымыжал удобрениже заводунга база чораан бис. Ол дээрге, көдээ ажыл-агыйны минералдыг удобрениелерни күштүү-биле негеп турар Индияның экономиказынга чугула ролдуу ойнап турар база-ла күрүненин чаа бүдүрүлгези-дир. Заводту долгандыр тыптып келген Синдри хоорай чүгле 4—5 чыл болуп турар.

(Уламчызы ийиги эрында).

ССРЭ-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ДӨРТКУ СЕССИЯЗЫ

Индияга, Бирмага болгаш Афганистанга чорааның дугайында

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. А. БУЛГАНИННЫҢ илеткели

(Уламчызы).

Индия—көдээ ажыл-агыйлыг чурт, ооң чонунуң 3/4 кезиндеден хөй чер ажылын кылып турар. Индияның көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезин көдүрери-биле холбаалыг ян чүгүле айтырыгларның бирээзи болза, шөлдернин кылынаа суггарылдазы болуп турар. Суггарылга чок шөлдер чаяыс дүжүттерни берип турар, ынчангаш Индияның чазаа күүндүг суггарылга системазын тургузар дээш хөй чүүлдерни кылып турар.

Индияның ян улуг тудугларының бирээзи—улуг плотина тургустуруп турар болгаш электростанция туттуунган турар Бхакра-Нангал системазы-биле тодаргай танышкан бис. Ол улуг тудуушкун калбаа-биле болгаш дидимни-биле бодап кылдыгнан, алаан хөй техниктиг айтырыглар солуун шиитпирлетинген. Ынчаарга анаа бистин хайгаарал көргеннивис чүүлдерниң шиитиндеи ян-не солуун чүве болза, ол тудугну тудуп турар кижилернин—ажылчыннарның болгаш инженерлериң күш-ажылчы кайгамчык улуг коллургушкуну болган. Бхакра-Нангалдың тудуушкуну боттарывыстың баштайгы күүндүг бүдүрүлгелеривисти тургузуп турганывыс баштайгы беш чылдарывыстың байдалын биске сагындырып турган.

Индияның чазаа черни хуула ажыглаарының хемчээлинге көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезин көдүрериниң аргаларын дилеп турар. Ол сорулга-биле чазак «общинадыг хөгжүдүнниң программазы» болгаш «национал хөгжүдеге идиг бәәриниң программазы» деп атты алган хемчегерни көдээде чорудуп турар. Ол программалар амгы үеде Индияның көдээ суурларының 20 хире хуузун хаара тутқан болгаш ийиги беш чыл планның ёзугаар аграрлыг хөгжүдениң ол системазын бүгү чуртка иептередирп айыттынган.

Бистер күрүненнің элээн хөй көдээ ажыл-агый фермаларынга чораан бис. Ол дээрге, бистиң бодалывыс-биле алырга, дүржүлгелиг ажыл-агыйлар болуур боттарының таарымчалыг ролюн чугаажок күүседип турар эки организастатынган, улуг эвес бүдүрүлгелер болуп турар.

Колонизаторларның дарлалындан хосталган индий улус үлетпүр дешилгелиниң оруу-биле, экономика талазы-биле хамаарышпас күрүлеин тургузарының оруу-биле, бурунгаар дидим барып шыдаар аргалыг деп чүвеге Индияга турган бүзүрээн бис. Ооң-биле кады индий улустуң тайбыңче болгаш өске чурттар-биле кады ажылдажылгажө ханы-күзел чүткүлүүнге дагыи-дагыи бүзүрээн бис.

Тайбың болгаш улустар аразының айыыл чок чоруу дээш демиселге Совет Эвилелиниң болгаш Индияның эрге-ажыктарының база ниитилешкээн бо чылдың чаймынында Индияның Премьер-Министри дээрги Неруның Совет Эвилелинге чорааны көргүскен, ол чорук бодунуң илерелин бо чылдың июнь 22-де Москвага ат салдынган баштайгы кады кылган совет-индий недеглелден тыпкан.

Делиге бистиң чоруп турганывыстың үезинде Премьер-Министр дээрги Неру-биле болгаш Индияның өске-даа күрүне удуртукчулары-биле бистиң беседаларывыс чоруп турда, Совет Эвилелиниң болгаш Индияның аразында найыралдыг кады ажылдажылганы улам индий калбартырының айтырыгларының талазы-биле-даа, улустар аразының ян чугула айтырыгларының талазы-биле-даа санал-оналдарны солушкан бис. Дээрги Неру-биле болгаш Индияның өске-даа күрүне удуртукчулары-биле бистиң чугаалажылышкынывыстың түнелги болза, декабрь 13-те ат салдынган кады кылган совет-индий недеглел болган.

Бүгү делегейге улуг ужур-дузалыг ол төөгүлүг докумеитиге ийи чазактар болза, девискээр талазы-биле бүлүн турар чорукту болгаш бүрүн эргени хүндүлежириниң, халдашпастыг, экономиктиг, политиктиг азы идеологтуг характериниң кандыг-бир чылдактары-биле бот-бодунуң иштики херектерин холгаарлашпастың, деп эргенин болгаш кайы-кайызынга ажыктыг болурунун, тайбың кожа-хелбээ турарының принциптеринге боттарының бердингенин дамыткаанныар. Ол принциптер болза янзы-бүрү социал-политика системаларлыг күрүнелериниң тайбың кожа-хелбээ турарының идегелдиг үндезини болуп турар. Ол принциптерни өске-даа чурттарның, ооң иштинде Американың Каттышкан Штаттарының-даа, Англияның болгаш Францияның-даа хүлээп алыры улустар аразының дүшкүүрлүг чоруктарын улам ынай конкадырынга болгаш улустар аразынга эргежок чугула бүзүрежир чоруктү тургузарынга идиг бәәр ийик деп Совет чазак санап турар.

Совет болгаш индий чазактар Делиге ат салдынган недеглелиниг ангы үеде чепсегленнишкиннериниң эндере бүдүрүшкүнүнүң болуп турарын, ооң улам-на айыылдыг хемчээлдериниг болуп бар чылдарын бүрүү шапкан, ынчангаш ону хоруглаары дээш, дайын чарыгдаларының аар-өөре үүтелиндеи улустарны хостаары дээш бир эп-сеткилдиин илереткен. Атомнуг болгаш водородтуг чепсек үүгүлүү база соксаал чокка мөөнетиниин турар индыг байдалдың айыылдыын бүрүн долузу-биле билгеш, ийи чазактар ол чепсекти чугаажок хоруглаарын болгаш материал база книжи талазы-биле санап четнимес каража-когаралдарны болдурар атомнуг дайынның нурнунга коргуушкунган книжи төрелгетенин хостаарын деткип чугаалашкан.

Совет чазак болза, чепсегленнишкиннерин эндере бүдүрүнге төнчүнү салыр, атомнуг болгаш водородтуг чепсекти, база диптер аразының чепсээ болуп бар чылдар деп чугаалап болур сөөлгү чылдарда онза хөгжүдени алган ракеталыг чепсекти кинриштирбишаан, массалыг узуткаашкынның чепсээнің өске-даа хевирлерин хоруглаар дугайында улустар аразының дугуржулгазын кылыр дээш түрүүн келген болгаш түрүүн турар. Совет Эвилели 1955 чылдың майда-ла анаа чепсегленнишкиннерни кызырар болгаш атомнуг чепсекти хоруглаар дугайында айтырыгның талазы-биле саналды кинрген. Ол саналды боттандырары тайбынның херээнге ботту салымышкын болур ийик. Ол чазагай ажыл-херекке Индияның чазаа бистиң-биле дөмейлешкек бодалды эдлеп турарынга өөрүп турар бис.

Чамдык күрүнелериниң чорудуп турары өске чурттарга удур угланган шериг блоктарын тургузарының политиказы улустар аразының дүшкүүрлүг чоруктарын күштелдирип, чаа дайынның айыылын улгаттырып турар болгаш ындыг политика бүгү күрүнелериниң күрүне болгаш иитилел тургузуундан хамзарыга чокка оларның аразынга улустар аразының кады ажылдажылгазын калбартырының эрге-ажыктарынга канчап-даа таарышпас дээрииниң дугайында айтырыгның талазы-биле кайы-кайызын бүрүн билчир чорук Индияга бистиң беседаларывыстың түнелгинде чедип алынган.

Азия болгаш Африка чурттарының улустары СЕАТО-даа, чоокта чаа тургустунган багдад пактызы-даа чергелиг ындыг агрессчи шериг болүүлежиишкиннериниң тургустуганы-биле холбаштыр дүвүрээзинии болдурбайн барып шыдавас.

СЕАТО-нуң сорук кириикчилери АКШ, Англия болгаш Франция болган. Багдадтың шериг болүүлежиишкиии кандыгы дээрге, ону тургузарының баштайгы дошшулуурун Англия ойнааны биске эки билдингир. Багдад пактызы—колониализмниң чаа хевирде илерээшкини-дир. Багдад пактызы бодунуң үндезииниден агрессчи болуп турар, бо дугайын ол шериг болүүлежиишкиининг киржикчилериниң үүлээлгелериниң шынар бүүлүү хереченлеп турар. Адатынган болүүлежиишкинге Иранны кииир тыртканы-биле холбаштыр ол чорук онза илдең апарган.

Барыын талакы күрүнелериниң Иранны кииир тырттарын шагда-ла орааллажып турганы шериг болүүлежиишкиннериниге Иранның киржилгези Иранның болгаш Совет Эвилелиниң аразында чаагай кожа-хелбээ харылзаалаарны дамыдыышкынга болгаш улустар аразының дүшкүүрлүг чоруктарын улам ынай конкадырынга болгаш улустар аразынга эргежок чугула бүзүрежир чоруктү тургузарынга идиг бәәр ийик деп Совет чазак санап турар.

Совет болгаш индий чазактар Делиге ат салдынган недеглелиниге ангы үеде чепсегленнишкиннериниң эндере бүдүрүшкүнүнүң болуп турарын, ооң улам-на айыылдыг хемчээлдериниг болуп бар чылдарын бүрүү шапкан, ынчангаш ону хоруглаары дээш, дайын чарыгдаларының аар-өөре үүтелиндеи улустарны хостаары дээш бир эп-сеткилдиин илереткен. Атомнуг болгаш водородтуг чепсек үүгүлүү база соксаал чокка мөөнетиниин турар ындыг байдалдың айыылдыын бүрүн долузу-биле билгеш, ийи чазактар ол чепсекти чугаажок хоруглаарын болгаш материал база книжи талазы-биле санап четнимес каража-когаралдарны болдурар атомнуг дайынның нурнунга коргуушкунган книжи төрелгетенин хостаарын деткип чугаалашкан.

Совет чазак болза, чепсегленнишкиннерин эндере бүдүрүнге төнчүнү салыр, атомнуг болгаш водородтуг чепсекти, база диптер аразының чепсээ болуп бар чылдар деп чугаалап болур сөөлгү чылдарда онза хөгжүдени алган ракеталыг чепсекти кинриштирбишаан, массалыг узуткаашкынның чепсээнің өске-даа хевирлерин хоруглаар дугайында улустар аразының дугуржулгазын кылыр дээш түрүүн келген болгаш түрүүн турар. Совет Эвилели 1955 чылдың майда-ла анаа чепсегленнишкиннерни кызырар болгаш атомнуг чепсекти хоруглаар дугайында айтырыгның талазы-биле саналды кинрген. Ол саналды боттандырары тайбынның херээнге боттуг

ЧАА ЧЫЛДА ДИДИМ, БУРУНГААР ХЕРЕ БАЗЫМ-БИЛЕ!

Партияның кыйгырыы-биле

Коммунистиг партия болган Совет чазак социалистиг көдөө ажыл-агыйны улам шын хөгжүдериниң программазын ажылдап кыдыышаан, көдөө ажыл-агый бүдүрүлгезиниң хөй-хей адырларында хожуласкынның чылдагаайнарын илереткен. Колхоз даргазы дээрге, көдөөде кол фигура болур. Ынчангаш колхозтарны билиңниг, организаксыг ажыга дурзулгалыг кадрлар-биле быжыглаар дугайында шиитпирээн партия болган чазак үндүрген. Колхозтарга барып шүүт ажылдаарымче удуртукчу кадрларны болган практиктерни партия кыйгырган. Ол кыйгырыга соруг киргеш үжен иүүчуларның аразынга каттыжарын шиитпирлээш, партияның Чөөн-Хем райкомун дамчыштыр СЭКП обкомунга биидиринип киирип, колхозка ажылдаар күзелинни илереткен мен. Күзелим хандыртынган. Партия мени колхоз даргазынче ыткан. Көдөө ажыл-агыйны хөгжүдериниң практиктиг ...лдарының янзы-бүрү нарын айтырыгларын шиитпирээн колхоз даргазы кижиге үргүлчү таваржырының бергеин билип, бодунуң даргалап эгелээн колхозунуң ажылакчылары-биле болган активи-биле быжыг харылзаалыг ...кылдап эгелээн мен.

1955 чыл—үжен иүүчуларның баштайгы базынының ...ы болган. Бистер бодувустуң организаксыг ажылывыстың ...ам тода түннелдерни эгелеп турар 1956 чылда көргүзер ...курлуг бис.

Мээң даргалап турарым «Тиилелге» колхозтуң ажыл-ишчилери 1955 көдөө ажыл-агый чылын чедиишкиниг доозуп, ...а чылды партияның XX съездизинге алдар болдурган со...ешиг чарыштың демдээ-биле үткүп тураалар.

...да бистиң колхозувус чер болган мал ажылын ...үдериниң, оон продуктуларын күргенге дужаарының планнарын күүсеткен. Бүгү колхозчулар өглерден бажыңнарже шилчип кирген.

Бистиң колхозчуларывыс чаа чылдың ажыл-агыйжы соруулгаларын улам чедиишкиниг шиитпирлээриниң ажылдарынче баш бурунгаар эгелеп кирген. Бүгү тарыга шөлүг, трезиннер белеткетиинген. Мал кыштагладымшыкыны эки чоруп турар. Саар 57 баш инектерни тургузу азыралда киирген бис.

Эгелеп турар чаа чылда бистиң чедиишкиниввис улам өзер. Бистиң колхозчу чаа суурувуска электри удавас кыва бээр. Бүгү-ле чедиишкиннерни быжыглавышаан, ажылда четпестеривисти узуткаары бистиң чугула хүлээлгевис.

М. КАВАА-САРЫГ,

Чаа-Хөл районда «Тиилелге» колхозтуң даргазы.

Кызылдың машина-трактор станциязының токары эш А. П. Парилов чаа, 1956 чылга бүдүрүлгечи чедиишкиннерин ужуражып турар. Ол бүдүрүлге планын 150 хуу күүсеп турар. Оон кыраан ажылы үргүлчү бедик шынарлыг болуп турар.

Чурууда: токарь А. П. Париловтуң токарь станогунда ажылдап турары.

Чурууда: областтың чурт үлетпүрүнүң мурнакчылары (солагай талазынган): хөнүр даш тывыжының планын 180 хуу күүсеткен Элегее шахтазында дагжы эш П. Станиславский, Кызылдың алгы заводунуң мурнакчы ажылчыны эш О. Хейкер-оол, бүдүрүлге черинге он чылдар иитиниде ажылдап келген Кызылдың аъш-чем комбинадында хлеб быжырыкчызы эш М. Микова, Кызылдың сапог даразар мастерскаязының мурнакчы ажылчыны эш Н. Булычев, Тожу районда «Май 1» колхозтуң мурнакчы анчыны эш Б. Оюн-оол. 1955 чылда ол 40 ажыг киитерни болган өскелээ хөй санныг аңнарны аннап өлүрген. Бодунуң бүдүрүлге планын 170 хуу күүсеткен Кызылдың даараныыга комбинадының даараныкчызы эш А. Золотухина, Кызылдың электростанциязының мурнакчы слесары эш Б. Ярлыков.

Харжыгаштар

Б. ХӨВЕНМЕЙ

Хову шынаа, зырга, даглар
Аккыр торгу хевин кеткен.
Хөвеңниг ак харжыгаштар
Аяар оожум дужуп турар.

Кадыр нийге чунгуулаксаан
Ажы-төлдер амыраннар.
Хаактар кеткен, каткы хөглүг
Аныяктар хөглеп үнген.

Ынчалза-даа хамык үжүр
Карачангыс ында эвес:
Ырак ханы уткаларны
Харжыгаштар сөглеп турар.

Эрткен чылгы дүшкен черин
Харжыгаштар танывастаан:
Эрги чүве чаартынган,
Хамык чүве аныяксаан.

Бүруг чыткан ховуларда —
Бүкуруза аңгыстары.
Өглер турган оймактарда —
Өөрүшкүлүг чаа суурлар.

Араттар ам харны көргеш
Шаандагы дег мунгаравас:
Арбын малы четчир чеминг,
Чаа, чылыг бажыңнарлыг.

Ынчангаштың харжыгаштар
Ам-даа эки элбек дүшсүн.
Ынак чурттуң ховулары
Арбын дужут бээр болзун.

Эрги чылдың харжыгажы
Чаа чыче улай чагзын,
Эргим ынак эживис дег
Чаагайын деп үткүп түр бис.

Тайбың чыл деп төөгээ кирген.
Таныш чылын менди чаагай!
Эки хүнү хүлүмзүрээн
Эргим чаа чыл эки-и, ынар.

Сорук кирген күш-ажыл

Үлетпүрүң күүлүг көдүрер дүтайында СЭКП ТК-ның июль Пленумунуң доктаалын амыралга боттандырар дээш демиселге Чинге-Баът үлетпүрүнүң ажылчыннары болган инженер-техниктиг ажылдакчылары бичче эвес чедиишкиннерни чедип ап турар.

Күш-ажылдың организастаашкынын экижиткенинниң түннелинде бүдүрүлге чайгы сезоннуң ажылын чедиишкиниг доосьан. Түс-түс бригадаларның аразында партияның XX съездизинге алдар болдурган социалистиг чарыш калбарган. Коммунист эш Сендаштың удуртканы гидравликтерниң бригадазы дагжыларның коллективинде калбарган чарышка тиилекчи болуп, бүдүрүлге программазын ай санында 130 хуудан кудулатпайн турар.

Съезди мурнунуң сорук киргеш күш-ажылчы әдүүзүнде эш Мехалыскийниң удуртканы бригадазы база эки ажылдап, ...ынны бомоза деп ажыл сыпсайн хүрээ. Ажы үнген бригадалар даг ажылының мастерлериниң мурнакчы методун болган механизминерни бүдүрүкчүлүг ажыглап тургаш ынчыдыг чедиишкиннерни чедип алган.

Күш-ажылы рационалдыг организастаазынга социалистиг чарышты ажылчыннарның ортузунга калбарткан, ону хүпбүрү удуртуру улуг рольдуг болган. Партия болган профэвилел организациялары чарыштың түннелдерин үргүлчү үндүрүп, бүдүрүлге хуралларынга ай санында чугаалажып, оон тиилекчилерин хүндүлел самбырызынга чырыдып, олардың ажылының дужулгазын хана солуунга бижип турар бис. Бисте социалистиг чарышка шылгаран турар Шожут, комсомолчу Лама, Дамба-Сүрүн мынаш мурнакчы бүдүрүлгечилер эвээш эвес. Мурнакчы дужулганы нептередиринге болган бүдүрүлгеде четпестер-биле демисежиринге хана солуну улуг роль-ду ойнап турар. Хана солуну ай санында доктаамал үнүп, анда бүдүрүлге айтырыглары-биле холбашкан материалдарны бижип турар.

Амгы үеде бисте кыйыы белеткел ажылдары чоруп турар. Бо ажылларга Дамбаа, Шерстиков, Оолак эш ...ленкейлиг ажылдап, планныг онаалгазын ажыр күүседирин чедип алган. Бүдүрүлгениң администрация чери-биле партия организациязы хөй күш үнер ажылдарны механизастаарынче болган дар техниканың бедик бүдүрүкчүлүг ажылдарынче кичээнгейни салып турар.

Чайгы сезоннуң чедиишкини кышкы белеткел ажылындан улуг хамаарыр. Ынчангаш дагжылар боттарының бүгү күжүн белеткел ажылын чогуур ойүнде эки шынарлыг дооскарынче салган. Партияның XX съездизинге алдар кыдыр чингекатчылар кышкы белеткел ажылын съездиниң ажыттынар хүнүнге чедир доозарын хүлээнгеннер.

И. ДАВАА,

партия организациязының секретары.

Баштайгы дидим базым

Школага өөренип турар үеже Кызылдан келген артистерниң ойнап турарын, бот-тыныгыр ураа-чүүл болгунуңу концертин көргеш, артист болуруу дыка күзеп чораан мен. Ол үеде-ле николага ыры, танец болгаш күш-культура бөлүмнеринге киржип турганым, келизинде мээң артист болуп өөренип, ажылдаарымга дузалыг болган.

Тываның национал театрынга 1943 чылда организастаатынган балет салбырынга өөренип киргенимден бээр театр шүгүмүнүң ажылдаар дээш күзелим чоорту боттанып эгелээн.

1950 чылда бистерни, болүк аныяктарны Ленинградтың театр институдунче өөредип чорутқан. Өөредилгениң баштайгы үезинде бистерге улуг бергелер таваржып турган. Чүге дизе бистер барык шүүтүвүс орус дылга кошкак болган оортумак школа дооскан кижи бисте чок турган. Ынчалза-даа коллективтиг чорук, изиг күзел-сорук ол бергелерни ажыл тиилелеринге дузалаан. Балы өөренип турган эш өөрүүстүң дузаламчызы-биле, башкыларның улуг сагыш салыышкынының ачызы-биле 1955 чылда институттуг доозун келдивис.

Мынчангаш 1955 чыл бистерге ийи данкыр өөрүшкүлүг чыл болган. Биризәде, бис театр институдун доосканывыстың баштайгы ...ртеминг болдувус; ийиде, театр сценазынга баштайгы дидим базымны кылып, чонның мурнунга болувустуң өөренип алган ...ртемивистиң түннелин көргүзер аас-кежиктиг болгай бис.

Обласка чедип келгеш, Я. Галанның «Дан халазында ынакшыл» деп шинзин болгаш янзы-бүрү номерлериг концерттерни чонга бараалгаткан бис. Ол болза, көргүчүлерниң мурнунга бистиң өөредилге доосканывыстың баштайгы отчёду болган.

Чаа, 1956 чыл биске эң баштайгы чогаадыкчы долу чыл болур. 1956 чылдың баштайгы кварталында бистер Б. Лавреневтиң «Буза шавышкын» деп шинзинге болгаш А. Брүштейниң «Том ирейниң казанагы» деп шинзинге ойнаар бис. Мен «Буза шавышкында» Леопольд Федорович Штубениң ролүн, «Том ирейниң казанагы» деп шиңде Энди деп бичии иегр оолдуң ролүн күүседир мен.

Рольдарны көрүкчүлерге тодаргай болгаш билдингир кылдыр көргүзери, шинзерниң идеязын шын илередири, нарын болгаш харылсаалгалыг соруулга. Болувустуң шинтээдип алган билиивисти практика-биле быжыглап, чогаадыкчы ёзуубиле ажылдап тургаш, бистиң мурнувуста салдынган соруулгаларны күүседип шыдаар бис.

А. САГДЫ,

национал театрның артизи.

Бистиң хөгжүлдевистиң чаа-чаа чедиишкиннеринче

Төөгүлүг улуг болуушкуннар-биле долган 1955 чыл доозулду. Улам-на улуг тиилелгелерни аазап турар, улам-на байлак болуушкуннар-биле долар, улам-на ыракшы перспективаларны ажыып берип турар чаа, 1956 чыл үнүп келди. Эрги чылды үдеп, чаа чылды үткүп турарывыс өртүп келген үеним түнээр, улуг даартаже бурунгаар көөр, амыдыралга болган улуг болгаш биче түннелдерни үндүрер чорук бистиң улузувуска шагда-ла чаагай чанчыл болган.

Богүнгү чаа чылды үткүүру—бистиң совет амыдыралывыска ...га болуушкун. Коммунистиг партияның XIX съездизиниң айыткызы ССРЭ-ниң хөгжүлдезиниң бешки беш чыл планын совет улус 1955 чылда чедиишкиниг боттандырып дооскан. Партияның ам болур XX съездизи бистиң хөгжүлдевистиң алдыы беш чыл планын күүседир дээш совет улустуң деминселиниң баштайгы чылы болур.

Ынчангаш богүнгү чаа чыл — бистиң совет иитилелиивистиң чечектелиишкиниң ийи беш чылдарының аразы, перспективтиг ийи улуг планнарын ортузунда календарлыг кызыгаар болуп турар-дыр.

Эрткен беш чылда, ылаңгыя 1955 чылда Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың удуртулгазы-биле бистиң Төрээн чуртувустуң чедип алган чедиишкиннери улуг, чазагай хөгжүлдезиниң темпилери ондур-бедик болган. Бо дугайын ССРЭ-ниң Дээди Советиниң чап-чаа доозулган дөрткү сессиязының материалдарындан көрүп, улуг-улуг тулугларның ажыглаче кирип, чаа-чаа тулугларның кылдыын эгелеп турарын дугайты хүн-бүрүүн өөрүшкүлүг медээлериден дыннап турар бис. Маңаа ырак барбайн, чүге бистиң областың чедиишкиннериниң чамдык саннарын болгаш фактыларын айтырга-ла чеже четчир.

Тыва автономнуг областың дугайында бистиң Коммунистиг партиявыстың болгаш төрээн Совет чазаавыстың онза сагыш салганының ачызында, областың ажылчы чоннарының чүгүлүг күжениишкиннериниң ачызында область эрткен беш чылдарда хөгжүлеже, депшилгеже кайгамчык улуг шураашкынны кыскан.

Областың чурт үлетпүрү дыка калбарган. Бүдүрүлге черлери хөй санныг станок ...ерилгелерни, пилорамаларны, тууйбу кыдыр хептелгелерни, локомобильдерни, автомашиналарны, тракторларны болгаш техниканың өске-даа хевирлерин алган. 1950 чылдың деннели-биле алырга, 1955 чылда үлетпүр продукциязын бүдүрериниң хемчээли 165 хуу болган, коммуналыг электростанцияларга электри күжү ажылдап бүдүрери 85 хуу өскен, хөнүр даш тывыжы 3,8 катап, түлүг материалдарын бүдүрери барык-ла 1,5 катап, мебель — 80 хуу, кидиг иик—барык-ла 2 катап, контора херекселдери—3,3 катап өскен.

Бистиң чурт үлетпүрүвүстүң чедиишкиннерин түүнеп турар мындыг саннарны хөйүү-биле санап, фактыларын хөйү-биле адап болур. Шак ол тодаргай, даштыг-биле көөрге кургагзымаар саннарның артынче көөр болза, партияның болгаш чазактың биске хүн-бүрү көргүзүп турар кайгамчык улуг дузаламчызының үре-түннелин, бистиң алдарлыг ажылчын аңгывыстың аныяк отрядының, күш-ажылчы интеллигенциявыстың чүгүлүг күжү мында сиңиишкен.

Областың бүдүрүлге черлериниң күш-ажылын бүдүргүкчүлүг улуу-биле бедээн. Ажылдың хөй күш үнер аар чорудулгаларын машина-техниканың күжү-биле кылып турар. Хөнүр даш чүүлүрери, тууйбу хептээри механизастатынган, Улуг-Хемниң эриинче салдар үндүрериниде катерлер ажылдап турар. Аъргалардан чүүктарны күчүлүг тракторлар үндүр сөөртүп турар. Тулугларда улуг күштүг көдүрүлге краннары ажылдап турар. Бо бүгү чүүлерни, чаа техниканы ажыглазарының девискээри болгаш хемчээли ай, хүн келген түүүн улам калбарып турар. Ол чүүлдер 1950 чылда бистиң хөйүүске чүгле сураа диңналып турган-на болгай.

Бүдүрүлге черлериниң ажылчыннары, партияның XX съездизинге алдар болдурган социалистиг чарышты калбартыпшаан, ам улам-на чаа-чаа тиилелгелер-биле боттарының чедиишкиннерин немеп турарлар. Кызылдың ыяш заводунуң, аъш-чем комбинадының, түүйбу заводунуң ажылчыннары, Сыстыг-Хемниң болгаш өске-даа ыяш ажыл-агый черлериниң ыяш кезикчилери, Элегестиң шахтёрлары, Шагаан-Арыгның райүлетпүр комбинадының коллективи болгаш өске-даа бүдүрүлге черлери 1955 чылдың программазын хуусаа мурнунда чедиишкиниг күүсеткеннер.

Боттарының чүгүлүг күш-ажылы-биле бүдүрүлге планын ажыр күүседирип хандырып, чаартыкчы саналдары-биле ажылдың аргаларын эжиктиир турар мурнакчыларның саны үргүлчү өзүп турар. Аъш-чем комбинадының эң Болдыревка удуртурган хлеб быжырыкчылар бригадазы, эң моношина бригадазының бригадазы, эң моношина бригадазының чем кылыкчыларының бригадазы 1955 чылдың онаалгазын ай санында 126—127 хуу күүсеткен турганнар. Алгы заводунуң мастерлери эштер Зайцева, Суилуй, Шагаан-Арыг райүлетпүр комбинадының чазанымкчызы эш Санчай, мебель фабриказының чазанымкчызы эш Бичө-оол, Туран райүлетпүр комбинадының пилорама таарыштырыкчызы эш Маады болгаш оон-даа өскелер күш-ажылчы шылгаралдың үлегер-чижектерин көргүзүп турар. Социалистиг чарыштың ачызында мурнакчыларның, чаартыкчыларның шимчээшкини улам-на массалыг, улам-на калбак болуп бар чыдар.

Бүдүрүлгелериниң ажылчыннары чигээтти, материалдарны болгаш оттуулар чүүлдү каминалгалыг чарыгдаары дээш демисежин, продукциянның бот-үнезин чингедирин чедип ап турар. Аъш-чем комбинадынга продукциянның бот-үнезин 4,2 хуу чингээн, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүг 26 хуу беләэн болгаш планнан ажыр төрт чүе мун рубльдиң каминалгазы алдынган. Мурнунда карылгалыг ажылдап турган даараныга комбинады 1955 чылда 500 мун хире рубльдиң каминалгазын алган.

Чүүк автомобильдериниң, автобустарның болгаш ужар-чүүлүг паркы беш чыл дургузунда хөй катап өскен. Чүүк сөөртүлгезиниң талазы-биле АТК-лар Чөөн-Хемчик, Барыын-Хемчик районнарда ажылдап турар. Чүүк сөөртүлгезиниң хемчээли 1950 чылдыынган 1955 чылга 4 ажыг катап өскен. Өзүүде, депшилге, бурунгаарлаашкын —бистиң совет иитилелиивисте шимчээшкиниң карачаңгыс угланышкынны ыңдыг. Ажылы чүгле тергиин эки шынарлыг кыдыр бүдүрүп турар ажылчыннарның, автомашинаны капитал септелге чокка чүе мун, ийи чүе мун километр чорудуп турар чолаачыларның салган соруу ол: өзүүде, депшилге, бурунгаарлаашкын.

Эрткен беш чылдар дургузунда областың көдөө ажыл-агыйны танытыннае кылдыр өскерилген. 1951 чылга арат ажыл-агыйларның 55 хуузу колхозтарга каттышкан турган. Ам оларның барык-ла шүүтүзү колхозчулар апарган. Көдөө ажыл-агыйны чорударының социалистиг системазының артык күштүүнге боттарының дужулгазы-биле, амыдыралы-биле бүзүрээш, колхозчулар күш-ажылга боттарының ханзарылгазын өскерткеннер. Бистиң колхозтарывысты хөгжүлдериниг партия болгаш чазак үнелеп четпес хүзээнгеннер. Сөөлгү ийи чыл иитинде 50 ажыг мун гектар күр болгаш күрүкка черлерни андырган. Чер ажылының культуразы үзүктел чокка көдүрүп турар.

Иитинниң малының баш санын көвүдедир, оон продуктулуун бедидер талазыбиле элээн чугула хемчеглер алдынган. Беш чыл дургузунда малдың баш саны областа иитинги-биле 270 ажыг мун баш өскен. Ынчаарга колхозтарда мыйыстыг бода малдың баш саны 2,3 катап, хойларның болгаш өшкүлерниң—3,3 катап, чылгы малдың —2,1 катап өскен. Оон-биле кады мал ажылының продуктуулуун бедидеринге оруунда элээн чедиишкиннер чедип алдынган. СЭБП ТК-ның Пленумнарының төөгүлүг шиитпирлерин амыдыралга боттандырарының, чуртка көдөө ажыл-агый продуктуларының элбекшилин тургузарының иитти соруулгазынга ол хемчеглер дүгжүп турар. Эрткен чылын область көдөө ажыл-агый продуктуларын белеткээринниң болгаш садыш алырының күргүне планнарын долдур болгаш ажыр күүсеткен. Колхозтар 1954 ажыл-агый чылынга бодаарга 3,5 мун тонна азы 60 хуу хөй сүттү 1955 чылга саап алган. Ынчангаш мал ажылының продуктулуг угланышкынын чүрүмчүлер дээш хемчеглерни күштелдирип турар.

Мал фермаларында хөй күш үнер ажылдарны механизастаарының, малга чем бээрин культуржударының талазы-биле алдының турар хемчеглер мал ажылының продуктулуун бедидеринче колхозчуларның болгаш бүгү ажылчы чоннарның аъш-чем ханзарылгазын улам эжиктиринче үгланган.

Беш чыл иитинде колхозтар 4,6 мун ажыг чүрттелга бажыннарын колхозчуларга түүүп берген. Ажыл-агый болгаш культура хереглелиниң түүүшкүнүн шапкыны-биле чорудуп турар.

Бистиң көдөө ажыл-агыйывыста мурнакчыларның, чаартыкчыларның саны дыка өскен. Партия, совет, комсомол болгаш өске-даа организацияларның мобилизакчы, массалыг ажылының, бистиң тускай эртемнигленивистиң болгаш хөйниитивистиң организакчы кады ажылдажылгазының ачызында, көдөөнин ажылчыннарының политиктиг бот-медерелиниң өскенииң ачызында мурнакчыларның, чаартыкчыларның шимчээшкинин улам-на бүгү-нинги аппар чыдар. Чаа-Хөл МТС-тың трактор бригадазының бригадири эш Чылбак, Кызыл-Мажалык МТС-тиң трактористи эш Бөк-оол, Чадаана МТС-тиң бомбайнери эш Котилов, Чөөн-Хемчиктиң Сталин аттыг колхозта инек кадарчызы эш Дыртык, Өөрүүнүң «Кызыл тук» колхозунуң чылгычызы эш Лопсан, Бии-Хемниң «Кызыл тараачын» колхозунда саанчылар эштер Коровина, Бичии-уруг, Таңдының «Революциянын чалбыжы» колхозунда саанчылар эштер Шумова, Биичирмаа, Чөөн-Хемчиктиң «Коммунизмче орук» колхозунда саанчы эш Бувискаал, Улуг-Хемниң «Күш-ажылдың хостуу» колхозунда саанчы эш Түлүш болгаш көдөө ажыл-агыйда оонда өске чүс-чүс болуун кижилериниң аттары областа калбаа-биле сурагжып турар.

1954 болгаш 1955 чылдарда бүгү-эвилелдиң көдөө ажыл-агый делегезинге боттарының көргүскен улуг чедиишкинери дээш областың хөй-хөй колхозтары, көдөө ажыл-агый ажылдакчыларын белек планнарга четкеннер. Ол болза бистиң областка массалыг әгелекчи, чаартыкчы чоруктуң чүгле әгези болур, оларның үлегери-биле бедик көргүзүүлерни чедип алыры әзүүлүг-ле бүгү чонну үүлүр шинчи кирип турар.

Эрткен беш чылда Советтерниң шүгүмүүбиле ажылчыннарга болгаш албан-хаакчыларга чүрттелга шөлүнүң түүүшкүну шапкынчаан. 5 мун ажыг дөрбелчин метр чүрттелга шөлүг, 11 гостиницалар, 14 чунар бажыннар болгаш өске-даа оозъектилер түттүнгеп, электростанцияларның күүү-шыдалы 2,6 катап улгаткан. Күрүнеден тывыскан узун хуусаалыг чээлиге үндезилээш, ажылчыннар, албан-хаакчылар 35 мун ажыг дөрбелчин метр чүрттелга шөлүг 1000 ажыг бажыңнарны боттарынга түүүп алган.

Тывала улус өөредилгезинче болгаш ажылчы чоннарның коммунистиг хажыдылгезинче оюма улуг сагыш салдынып турар. Область бюджединиң 70 хире хуузу өөредилге болгаш өске-даа культура-хажыдылгелиг хемчеглерге чарыгдатынып турар. Беш чыл иитинде 30 школалар, дыка хөй уруглар садтары, получилищенин бажыны, башкылар чүрттээр 68 бажыңнар, 3 культура бажыңы, ном са-

(Төмчүзү 4-ну арында).

Мээң чедиишкиннерим болгаш планым

СЭКП ТБ-ның январь Пленумунуң тоолгулуг шиитпиринде айтыкшы сорулгаларны амыдыралга боттандырбышаан, партиниң XX съездиниң төлептиг ужуражыр дээш Улуг-Хем районда «Күш-ажылдың хостуу» колхозтуң саанчылары бистер үдеп эртеникивис 1955 чылда сүт саалдазының талазы-биле бичe эвес чедиишкиннерни чедип алган бис.

Мээң кадыг ажылдап турар өөрүм саанчылар аштер Уванчаа, Кыргыс Александра болгаш өскелер-даа боттарынга быжыглаан саар инектериниң бирээзинден-не күн ырак ажыг килограмм сүттүг саап алганнар. Саанчыларның деминг, кызымаккай, сорук киргең күш-ажылының ачызында бистиң колхозувус 1955 чылда сүт саалдазының талазы-биле планын чедиишкиниг күүсетпишаан, бедик көргүзүглерни чедип ап, районнуң мурнакчы колхозтарының бирээзинге санадың турар.

Чүткүлүг, сорук киришкиниг күшажыл болза, совет кижилериниң алдарының, эрес-маадырлыг чоруунуң херээ болуп, оларны хүн-бүрүде, чыл келген түдүм-на кластап турарын саанчылар бистер кончуг эки билир бис.

Эрткен 1955 чылда колхозтуң баштаар чери иенээ 12 саар инектерни быжыглаан. Ол инектериниң бирээзинден-не 1200 килограмм сүттүг саап алырының сорулгазын болдумга салган мен. Бо сорулганы чедиишкиниг боттандырар дээш саар инектериниң ажаалдазын, чемгерилгенин болдунарлы аргалар-биле экижиткен мен. Чүге дээрге, «инектиң сүдү ооң дылында» — деп орус улустуң үлегер чугаазы кончуг шын. Зоотехниктиг чүрүминары ёлүүр чаа аргалар-биле саар инектерни чемгерип, ажаарынга колхозтуң зоотехниги эш Тур практиктиг улуг дузаны биске көргүскеш. Мынчангаш, 1955 чылда бир саар инектен 1688 килограмм сүттүг азы болдумга быжыглатынган инектеримден нинтизи-биле 20232 килограмм сүттүг саап ап, Төрээн чуртумга 1 тонна ажыг саржагны берген мен. 1955 чылда мээң бо чедип алган бичии чедиишкиннерим бистиң төрээн ынак улуг Коммунистиг партиявыстың үлэвае болур XX съездизинге мээң белээн болбушаан, социалистиг Ада-чуртувустуң экономиктиг күч-шыдалын улам-на быжыглаар херекке мээң салышкыным болур.

Таңды районнуң «Революциниң чалбыжы» колхозтуң Марачёвкада сүт-бараан фермазының ажылдакчыларының кыйгырыын бистиң колхозтуң саанчылары деткип, 1956 чылда сүт саалдазын көвүдеир талазы-биле бедиткен хүлээлгелерни боттарынга албышаан, ажылдап турарлар. 1956 чылда саар инек бүрүзүнден 2000 килограмм сүттүг саап алыр деп хүлээлгени алган мен.

Салган сорулгамны чедиишкиниг күүседир дээш 1956 чаа чылда улам сорук киришкиниг ажылдавышаан, төрээн колхозумнуң хөй-нинти ажылдарынга идепкейлиг киржири — мээң чугула сорулгам болур.

ТЮЛЮШ ВАЛЯ,
«Күш-ажылдың хостуу» колхозтуң аныяк саанчызы.

Чурумта: (Солагай талдан) областың көдээ ажыл-агыйының мурнакчылары Кызыл МТС-тиң эң дээре трактористизи эш Г. Марченко, болуңга быжыглаан саар инек бүрүзүнден 1134 литр сүттүг саап алган Тожу районда «Совет Тыва» колхозтуң мурнакчы саанчызы эш Бараң Каая, эрткен чылын бир саар инектен 1688 килограмм сүттүг саап алган Улуг-Хем районда «Күш-ажылдың хостуу» колхозтуң аныяк саанчызы эш Тюлюш Валя, Эрзин районуң «Кызыл сыдыс» колхозта эвчи салбырының фельшери эш Б. Смольякова, Сүт-Хөл МТС-тиң мурнакчы комбайнеру эш М. Комбуй-оол, болуңга быжыглаан саар инектериниң бирээзинден-не 2200 литр сүттүг саап алган «Элегес» совхозта мурнакчы саанчы эш Опьк Клара, Тес-Хем районда Ленин аттыг колхозтуң мурнакчы хойжузу эш Т. Айыжы.

Автомашинаны каныыг әдилээр дээш

Автомашина-биле капитал септелге чокка чүс мун километрни эртер дээш мурнакчы чолаачыларның инициативазы-биле эгелээн социалистиг чарыш Кызылдың автотранспорт конторазының коллективинде калбарган. Мен болуминуң ажылдап турарым ГАЗ-51 деп маркалыг автобус-биле чүс мун километрни капитал септелге чокка эртерин хүлээнген мен.

Капитал септелге чокка чүс болган ийи чүс мун километрни эртекен мурнакчы чолаачыларның ажылының дүржулгазын практиктиг ажылгага ажыглап, ону үргүлчү өөренип келгеним автомашинаны каныыг эдилээринге, ооң септелгелериниң доктаатынган хуусаазын уладырынга дузалаан.

Мен 1947 чылдан бээр автобус чолаачылап эгелээн мен. Бир дугаарында ГАЗ-АА—деп марканың автомашиназы-биле 80 мун километрни, ийи дугаар автобус-биле 100 мун километрни эртекен мен. Чамдык чолаачылар ГАЗ-АА—деп марканың автомашиназы-биле чүге 25—30 мун километрни эртип болур, а чүс мун километрни эртип албас деп бадыткап турган. Мынчалза-даа ооң шын эвезин мен болуминуң практикам-биле бадыткаан мен.

1953 чылда ГАЗ-651 деп марканың автобузун хүлээп алган, ооң-биле капитал септелге чокка чүс мун километрни эртерин социалистиг чарышка хүлээнген мен. Ол хүлээлгеге ажыр күүсетинген. Мен чүге капитал септелге чокка эвес, а харын ортумак септелге чокка 110 мун километрни эртим.

Автомашинаны каныыг эдилээним болгаш ону ажыглаарының техниктиг чурумун шынгыы сагаашиминиң түпелинде 3 мун литр кывар чүүлү каннап база септелгеге көрүнген 10 мун ажыг рубльдиң каналгазын күрүнеге берген мен. Чолаачылап турар автобузумну техниктиг комиссия хынап көргеш ооң техниктиг байдалын эки деп көргеш, баштайгы ортумак септелгеге киирерин чөпшээрөөн. Септелге соонда ооң-биле ам-даа каш он мун километрни капитал септелге чокка эртер мен.

Кызылдың автотранспорт конторазының чолаачылары, бистер Коммунистиг партиэмын XX съездизинге күш-ажылчы чедиишкиннер-биле ужуражыр дээш чаа хүлээлгени ап алган ажылдап турар бис. Мен бүдүүлге планым ай санында 150—170 хуу күүседирин чедип алган мен. Партияның XX съездизинге моон-даа артык бедик көргүүзүглериг ужуражыр дээш бүгү күжүмну салып турар мен.

О. ХУНАЖЫК.

Сууржуң амыдыралче

Колхозту организас, ажыл-агый талазы-биле быжыглаарының бир чугула чүүлү болза, колхозчуларны сууржуң амыдыралче бүрүн шилчидери, бүдүүлгенин, культура-амыдыралың болгаш мал-техниканың түлүүн көвүдеирин, чаа-чаа деннелдерни, чаа-чаа түпелдерни биске кылдыры, әлээн ырак болгаш чоок перспективаларны боданырынче бистиң деткип турар. Партияның болгаш чазактың мерген ужаан-биле бүрүнгээр көргени ёзугаар амыдыралче боттаныш кирер шак ол чаа чүүлдерни ханылдыр бодаар болза, ол чаа чүүлдерниң үндезинде улустуң аас-кежиинiң дүгайында, совет кижилериниң материалдыг болгаш угаан-бодал негелделерин улам доозу хандырып бээр дугайында улуг сагыш салышкын туруп турар. Бо чылдың февральда болур партияның XX съездизи бистиң Төрээн улуг чуртувустуң моон соңгаар хөгжүүрүнүң перспективаларын чайынаачак херел-биле чырыдып бээр.

Бүдүүлге чери бүрүзү болуның хөгжүдезиниң чаа беш чыл планының төлевилелин тургускан болгаш ону коллективтин бүгү-нинти көрүлдезинге киирип, тугаалажып, чаа-чаа әдиглерни киирип турар. Бистиң область чаа беш чылда бурунгаарлаашкынның база-ла чаа базынарын кылыр. Ол планның төлевилелин ёзугаар көөрге, чанғыс 1956 чылда-ла коммуналдыг электростанцияларга электроэнергияны ажылдап бүдүрери эрткен чылдан 21 хуу, түүйбу бүдүрери—3,5 хуу, чугай бүдүрери—70 хуу, тергелер бүдүрери—14 катап өзер. Элезиниг блоктарны бүдүрери организастатынар, болүүн күүчүлүг сууру—МТС-териң машина-техниказы четпес ажыглатының турар. Бо четпестер-биле моон соңгаар эптежип болбас.

Чедип алган чедиишкиннерни быжыглавышаан, ажылда бар улуг четпестерни чайладыр, улус ажыл-агыйының бүгү адырларын, культураны хөгжүдерииин талазы-биле партияның болгаш чазактың салганы улуг сорулгаларны чедиишкиниг күүседири дээш партия, совет, хөй-нинти болгаш ажыл-агый органнары чаа чылдан эгелээн боттарының ажылының методун эжижидер, ону чаа сорулгаларның негелделеринге дүүштүр эде тургузар ужуртуг.

Бистиң чуртувуска чаа чыл бүрүзү ёзулуг-ла чаа чүүл болуп турар. Чаа чыл бистерге хөй-хөй чаа мөзөлерни экелеп берип, чаа-чаа деннелдерни, чаа-чаа түпелдерни биске кылдырып, әлээн ырак болгаш чоок перспективаларны боданырынче бистиң деткип турар. Партияның болгаш чазактың мерген ужаан-биле бүрүнгээр көргени ёзугаар амыдыралче боттаныш кирер шак ол чаа чүүлдерни ханылдыр бодаар болза, ол чаа чүүлдерниң үндезинде улустуң аас-кежиинiң дүгайында, совет кижилериниң материалдыг болгаш угаан-бодал негелделерин улам доозу хандырып бээр дугайында улуг сагыш салышкын туруп турар. Бо чылдың февральда болур партияның XX съездизи бистиң Төрээн улуг чуртувустуң моон соңгаар хөгжүүрүнүң перспективаларын чайынаачак херел-биле чырыдып бээр.

Бүдүүлге чери бүрүзү болуның хөгжүдезиниң чаа беш чыл планының төлевилелин тургускан болгаш ону коллективтин бүгү-нинти көрүлдезинге киирип, тугаалажып, чаа-чаа әдиглерни киирип турар. Бистиң область чаа беш чылда бурунгаарлаашкынның база-ла чаа базынарын кылыр. Ол планның төлевилелин ёзугаар көөрге, чанғыс 1956 чылда-ла коммуналдыг электростанцияларга электроэнергияны ажылдап бүдүрери эрткен чылдан 21 хуу, түүйбу бүдүрери—3,5 хуу, чугай бүдүрери—70 хуу, тергелер бүдүрери—14 катап өзер. Элезиниг блоктарны бүдүрери организастатынар, болүүн күүчүлүг сууру—МТС-териң машина-техниказы четпес ажыглатының турар. Бо четпестер-биле моон соңгаар эптежип болбас.

Чедип алган чедиишкиннерни быжыглавышаан, ажылда бар улуг четпестерни чайладыр, улус ажыл-агыйының бүгү адырларын, культураны хөгжүдерииин талазы-биле партияның болгаш чазактың салганы улуг сорулгаларны чедиишкиниг күүседири дээш партия, совет, хөй-нинти болгаш ажыл-агый органнары чаа чылдан эгелээн боттарының ажылының методун эжижидер, ону чаа сорулгаларның негелделеринге дүүштүр эде тургузар ужуртуг.

Бистиң чуртувуска чаа чыл бүрүзү ёзулуг-ла чаа чүүл болуп турар. Чаа чыл бистерге хөй-хөй чаа мөзөлерни экелеп берип, чаа-чаа деннелдерни, чаа-чаа түпелдерни биске кылдырып, әлээн ырак болгаш чоок перспективаларны боданырынче бистиң деткип турар. Партияның болгаш чазактың мерген ужаан-биле бүрүнгээр көргени ёзугаар амыдыралче боттаныш кирер шак ол чаа чүүлдерни ханылдыр бодаар болза, ол чаа чүүлдерниң үндезинде улустуң аас-кежиинiң дүгайында, совет кижилериниң материалдыг болгаш угаан-бодал негелделерин улам доозу хандырып бээр дугайында улуг сагыш салышкын туруп турар. Бо чылдың февральда болур партияның XX съездизи бистиң Төрээн улуг чуртувустуң моон соңгаар хөгжүүрүнүң перспективаларын чайынаачак херел-биле чырыдып бээр.

Бүдүүлге чери бүрүзү болуның хөгжүдезиниң чаа беш чыл планының төлевилелин тургускан болгаш ону коллективтин бүгү-нинти көрүлдезинге киирип, тугаалажып, чаа-чаа әдиглерни киирип турар. Бистиң область чаа беш чылда бурунгаарлаашкынның база-ла чаа базынарын кылыр. Ол планның төлевилелин ёзугаар көөрге, чанғыс 1956 чылда-ла коммуналдыг электростанцияларга электроэнергияны ажылдап бүдүрери эрткен чылдан 21 хуу, түүйбу бүдүрери—3,5 хуу, чугай бүдүрери—70 хуу, тергелер бүдүрери—14 катап өзер. Элезиниг блоктарны бүдүрери организастатынар, болүүн столдар, сандаймар бүдүрери дыка улгадыр.

Үлетпүр хөгжүдезиниң темпизи дараазындагы чылдарда улам-на күштелир. Бүс-турбиналыг электростанцияның бирги ээлчээ 1957 чылда, ийиги ээлчээ 1958 чылда ажыглалга кирер. Ол чорук электроэнергияны 1960 чылда ажылдап кылырын 1955 чылдыныдан 4,7 катап улгаттырар арганы бээр. Ам түптүүп турар аъы-чем комбинадың 1956—57 чылларда ажыглалга кииргенииң түпелинде аъы-чем продуктуларын бүдүрери ийиден ажыг катап өзер. Продукциянның чаа хевирлери —нарын далган тыртырары, пиво хайындырары, макарон болгаш өске-даа кылыглар шиңгээдип алдынган турар.

Кызылдың түүйбу заводун чаартыры, чугай өртедир шахталыг печказы тудары, хана блоктары бүдүрер черни тудары доозулган соонда чурт иштинии түлүг материалдар үлетпүрүүнүң иштии продукциязы 3,5 катап көвүдеер. 1955 чылга бодаарга 1960 чылда түүйбу бүдүрери 10 миллион кезек, чугай—5 мун тонна, хана блоктары—13 мун кубометр, цемент —5 мун тонна көвүдеер, хөмүр даш тывыжы —2 ажыг катап өзер. Хөмүр дашты оттулаарынга эптиг болдурарын барымдалаап, хөмүр хөмүр дашты брикеттеп-хептеер түскай машинаны тургузар, ол машина чылда 2,5 мун тонна хөмүр дашты брикеттеер күштүг болур.

Чаа беш чылда ээт болгаш сүт үлетпүрүүнүң Министерствозунуң шугуму-биле областка 20 саржаг заводтарын, 35 сепаратөр салбырларын, сүт хүлээп алыр пункта хөй черлерни, колбаса, маңчы болгаш өске-даа хевирииң ээт продуктуларын болбаазырадыр цехтерниг ээт комбинадын тургузар.

Бистиң областка өөнүг металлургияның эвилел ужур-дузалыг дыка улуг бүдүүлге черлери тургустунар.

СЭКП ТБ-ның Пленумнарының төөгүлүг шиитпирлерин амыдыралга боттандырбышаан, областың социалистиг көдээзиниң ажыл-ишчилери бо беш чылда онза улуг сорулгаларны шиитпирлеер. Областың колхозтары 1960 чылга чедир хөгжүүрүнүң перспективтиг планнарын боттандырып турар.

Ол планнарга дүүштүр бистиң колхозтарывыс 1960 чылда тараа бүдүрерин 1953 чылдың деннелиниден 4,5 катап көвүдеир болгаш тарааның савазын алыр чылдарын чы бүрүде гектардан 16 центнер ажырар. 1954 чылдың деннелиниде алырга ээт бүдүрери 3 катап, сүт—6 катап, дүк—5,2 катап өзер.

Ол сорулгаларны боттандырар дээш колхозтар малдың баш санын өстүрериниң, ооң уксазының эжижиринiң, малдың быжыг чем-суурун тургузарының, саар инек бүрүзүнге 5 тоннадан эвээш эвес чулуктуг чемнерни белетеэринiң талазы-биле дыка хөй тодаргай хемчеглерни айыткаңнар.

Суггарылга системазын чаартырының, күр болган күрүккан черлерни шиңгээдип алырының, колхозчуларны чоокку ийи — үш чыл иштинде өглерден бажыңнарже көжүрүп киирерин доозарының болгаш өске-даа эң чугула айтырыгларның талазы-биле ажыл чорутунуп турар.

Көдээ ажыл-агыйының бүгү адырларын хөгжүдеринге МТС-териң ролю, оларның киржилгезин улам күштелир. Колхоз бүгү-дүлгезиниң бүгү адырларында аар ажылдарны механизастарының хемчеглерин күштелир.

1956 болган дараазындагы чылдарда Тываның ажылы чоннарының культура-амыдыралы улам бедик чаламже көжүрүр. Школаларның 10-гу класын 1960 чылга чедир доозуп үнерлериниң саны эрткен беш чылдыныдан барык-да 10 катап хөй болур, бүгү-нинтиниң ортумак өөредилгезиниң сорулгазы шиитпирлетиер. Башкы институлуг чоокку үеде педагогика институдуг болур. Он-он чаа школаларның, национал ишки театрының, область библиотеказының, культура бажыңнарының, кино театрның түптүнүп доозугруун планда көрүп турар.

Бистиң областың ажылчы чоннары СЭКП-ниң XX съездизинге чедиишкиниг ужуражыр дээш социалистиг чарышты калбартып турар. Партияның XX съездизи хөгжүдеиниң улам-на чаа перспективаларын бистиң мурнувуска ажыдып бээр.

Чаа, 1956 чыл, эгелеп турар чаа беш чыл планы бистиң чуртувустуң коммунизмче бурунгаар шиичээшкиниге улам-на чаа-чаа тиилелгелерни бээр.

Күш-ажылдың, демисеглиг болгаш аас-кежиктиң чаа чылы-биле, эргим эштер!

И. ТОМИЛИН,
облпланның даргазы.

Чаа чүүлче улуг сонуургал

Чаа чүүлдү эң баштай эгелээри берге болгаш нарын-даа болза, ону кызыр кижилерге кончуг солуп болур. Мындыг чорук иенээ 1955 чылда таварышкан. Чаагөй областка көдээ ажыл-агый техникумун доосканы, 1953 чылда Тывага келген мен. Мынчангаш кукуруза тарылгазын эргелээри иенээ эң баштай таварышкан чорук арткен чылын иээн амыдыралынга эң солун ажыл болган. Бистиң «Коммунизмче орук» колхоз областың өске-даа хөй-хөй колхозтары шынкаш, кукуруза тарылгазын 1955 чылда эң баштай чоруткан. Бистиң колхоз 35 гектар черге кукуруза тараан.

Кукурузаның болуп көөрден дүржүк, сураан безин дыннавайн чораан колхозчуларга ону тарып өстүрери берге турган. Мынчалза-даа сонуургал болгаш күзел сорук турда, кандыг-даа бергелерни ажып тиилеп болур деп чүвени бистиң совет амыдыралывыс хүн-бүрүде балыткап турар.

Мен баштай кукурузаның агротехниказын болуп эки танывжын албышаан, колхозчуларга, ылаңгыя кукурузага ажылдаар комсомолчу-аныяктар звенозуун кежигүннеринге таныштырган мен. Комсомолчу эш Эртинеге баштаткан 8 кижи составтыг комсомолчу-аныяктар звеноу Чадаана МТС-тиң механизаторлары-биле кады кукурузаны тарып өстүрериниге эки ажылдааннар.

Бистер кукурузаны дөрбелчин-уланчак арга-биле тараап, одуруглар аразын үлүдеп ажылдарын 4 улаа чорудуп, ийи удаа суггарган бис. Мынчаар ажылдап турганывыстың үезинде ол баштайгы ажылывыстың түпелги кандыг болур ирги деп айтырыг ылаңгыя агроном кижиин—мени дыка сагыш човадып турган. Мынчалза-даа совет кижилериниң кызынаккай күш-ажылы үре-түннел чок барбас деп идегел мени үргүлчү сорук киирип турган. Ол идегел бисти негелевээн: кукурузаның үнүжү багай эвес болуп, чамдык участоктарга ооң бедик үш метр чедип турган. Мынчангаш гектар бүрүзүнден 150—450 центнер ногаан массаны ажаан алган бис. Чаагай үнүжү ажаан алырынга колхозчулар улуг сонуургал-биле әрестиг ажылдаан. Чижээ, колхозчу Сүмбүү ашак безин школачы уругларны биижек, кадыыр-биле чепсегген алган, кукуруза кезиишкиниге сорукту киришкен.

Баштайгы чылын кукурузаның тарылгазы багай эвес түпелги берген чорук бисти улам сорук киирген. Мынчангаш бо чылын, 1956 чылда, кукурузаны 150 гектар черге тарыыр деп бодап турар бис. Ам 450 килограмм үрезинии белеткеп алган бис. Баштайгы чылдың дүржүлгазы болза, кукурузаны хөй шөлге тараап, ооң бедик дүжүттү ажаан болуруи көргүскеш.

Эрткен чылын мен МТС-тиң агрономну болуп ажылдап турган болгумза, ам парторганизастың секретарь болуп ажылдаары иенээ база сонуургапчыг болуп турар. Партияның болгаш чазактың кандыг-даа кыйгырыын эрестиг күүседиринге белен бис.

Л. КОНОВА,
Чөөн-Хемчик районда «Коммунизмче орук» колхозтуң агроному.

ССРЭ-ниң Дээди Соведиииң сессиязының дугайында даштыкы парлалга

ПОЛЬША УЛУС РЕСПУБЛИКА

ВАРШАВА. ССРЭ-ниң Дээди Совединиң дөртку сессиязының ажылын польша парлалга тодаргайы-биле чырыдып турар. «Трибуна люду», «Жице Варшава», «Глос Працы», «Ходнек вольности» болгаш өскелдээ төп солуннарга сессияның ажыткаңының дугайында отчёттарны болгаш 1956 чылда ССРЭ-ниң Күрүне бюджединиң дугайында ССРЭ-ниң Сан Министри А. Г. Зверевтиң илетклиин парлап үлүргүлээн.

1956 чылда Совет Эвилелиниң бюджези—тайбының бюджези болур. Ол болза, үлетпүрүг болгаш көдээ ажыл-агыйны улам ынай хогжүдеринче, а ол ышкаш совет хамаатыларының амыдыралының деннелин белидеринче үгланган деп «Трибуна люду» солун бижээн. Күрүне бюджединге кажалалга чарыгдалдар эвээжетинген, ол дээрге улустар аразының дүшкүүргүг чоруун кошкалыр дугайында сагыш салышкынының тодаргай илерээшкини болур деп солун онаалап деңгеглээн.

ССРЭ-де бар атомнуг электростанциядан ангыда, улуг күштүг атомнуг ийи электростанцияларның түзүүн база чоруду турар деп чугаалаан ССРЭ-ниң Сан министриниң илетклиниң ол кезээн ух солун деңгеглээн.

Польша Улус Республиканың сейииниң төлөлерииниң ССРЭ-ниң Дээди Совединиң сессиязының ажылынга киржии турарын парлалга деңгеглеп турар. Төлөлериниң баштынчызы сейи маршалы Ян Дембс-скийиниң чугаалын парлавышаан, п... төрелгетенниң чаагай идеалы дээш ... селге иенге эвилелди совет болган п... улустар тургузуп алганнар деп «Три... люду» солун деңгеглээн. «ССРЭ-биле ... делдиң ачызынга Улусчу Польша ёзуу... ла хамаарышпас болган тускай бот-ө... лыг күрүне болган» деп «Глос Працы» ... луп деңгеглеп бижээн.

(СЭТА)

НОРВЕГИЯ

ОСЛО. «Совет Эвилели шериг чарыгдалдарын кызырып турар. ССРЭ-ниң тайбынче болган дүшкүүргүг чоруку кошкадырынче күзел-чүткүүлдериниң чаа бүүредилгези» деп эгениң адаанга «Фрихетен» солун ССРЭ-ниң бюджединиң төлевилелиниң дугайын ыынча деп бижээн: «Шериг чарыгдалдарының кызырыган чоруу болза, Совет Эвилели улустар аразының дүшкүүргүг чорукторын кошкадыр болган тайбынны ханыпар дээш чүге сөс кырында эвес, харын херек кырында деңгеглеп турарының чаа бүүредилгези бо... деп Зверев бүгү барыидаалыг ... ыыдаан».

«Моргенпостен» солун бо... ... ны политиже талазы-биле хайгаарактың чүүлүн парлап үлүргеп, ол чүүлде «Социал болган культура сорулгаларыга акшаландырылышкының дыка улуу-биле өскенин бюджет төлевилели херечилеп турар» деп онаалап деңгеглээн.

(СЭТА)

АКШ

ВАШИНГТОН, декабрь 27. «Вашингтон пост энд таймс геральд» солун ССРЭ-ниң Дээди Совединиң сессиязынга киирген бюджет төлевилелиниң дугайында Ассошиэйтед Пресс агентилелиниң Москвада корреспондентизиниң тодаргай дыннавын бирги арнында парлаан болгаш оон-биле кады шериг сорулгаларынга АКШ-тың акшаландырышкынларының дугайында «Итернейшнл ньюс сервис» агентилединг корреспондентизи Гарвудтуң чүүлүн парлаан. Акша үнелериниң болгаш бюджет системаларының илгалыышбиле холбаштыр АКШ-тың болган ССРЭниң бюджет чарыгдалдарын чүге чижеглей деңнеткиринi болур деп Гарвуд айтырыгны чугаалаан турар.

Бир эвес чепсегленнишкинге шуут чарыгдалдарга атомнуг энергия талазы-биле ханытыны күрүнелерге дузалаачы көргүзериниң чарыгдалдарын немээр болза, «АКШ-тың шериг чарыгдалдары 40 милиард ажыг доллар, тодаргайларга, бүгү федералдыг бюджеттиң чартыынган дыка ажыг кезии болур... Оортан ырынай чыгалдыг орус бюджет болза, шериг чарыгдалдарынга акша-көрөнгилерниң чүге 17,8 хуузун берип турар»— деп Гарвуд айтыкан.

(СЭТА)

Совет-кытат садыг харылзаларынга хамаарыштыр

ССРЭ-ниң Даштыкы садыг министерствозунуң болгаш Кытат Улус Республиканың садыг төлөлериниң аразында кайы-кайызын найыралдыг бичиринiң байдалынга эрткен чугаалажышкынынар Москвага чедиишкиниг доозулган болгаш 1956 чылдың бараан саарылгазының дугайында совет-кытат протоколга 1955 чылдың декабрь 27-де ат салдынган.

ССРЭ биле Кытат Республиканың аразында бараан саарылгазының оон ынай көвүдээри протоколда көрдүнген.

1956 чылда Совет Эвилели Кытатче демир чоңдурар станоктарны, улуг маскаларны болгаш пресстерни, бүс котёльдерии, дизельдерии, шахтаның көдүрүлге машиналарын, чер үттээр станоктарны болгаш турбобур тургузулгаларын, каротаж (чер шинчилелиниң) станцияларын, орук тудуун машиналарын, экскаваторларны, насостарны, компрессорларны, приборларны, автомашиналарны, көдээ ажыл-агый машиналарын болгаш дериишкиннерниң өске-даа түүдерин, база ол ышкаш нефть продуктуларын, кара металлларны, кабель кылыгларын болгаш Кытаттың улус ажыл-бээр апаар.

Кытат Улус Республика Совет Эвилиге вольфрам, молибден, ак коргуул, минүүн суу, сурьма, дүк, чиг-торгу, изу-рамы, торгу болгаш дүк постерии, сөл бөстарын, архис, рис, ээт, шай, цитрус, туши үзү, ташкы, алгы-кеш чиг-эдин, хыл, үсларган, ураң-чечен кылыгнар болгаш өскелдээ барааннарны бээр.

Чугаалажышкынынар чоруп турган үеде талалар ийи чуруттуң девискээрии дамчыштыр барааннарны эрттирерии калбартыр дугайын база дүгүржүп алган, Моол Арат Республика дамчыштыр Совет Эвилелиниң болгаш Кытат Улус Республиканың аразында демир орук харылзазының ажыттынары-биле холбаштыр ийи чуруттуң аразында даштыкы садыг чүктерии соорту айтырыгны чугаалашкан.

Совет талдан протоколга даштыкы садыг министри Н. Г. Кабанов, кытат талдан— садыг төлөлериниң баштыкы, даштыкы садыг министриниң бирги орлакчызы Ли Чжэ-Жэнь ат салган.

Редактор Д. О. БЕГЗИН.

КИНО БОЛГАШ ТЕАТР

(Школачыларның кышкы каникулунда)

ВЛКСМ-ниң XXX чыл ою аттыг кино-театрга

Эртенгиниң 10 шакта эгелээр киноолар:

Январь 2,3. «Аддагдаларның ортуулуу».

Январь 4. «Аъргада ыш».

Январь 6, 7, 8. «Айже ужудуушкун». Мультипликация.

Январь 9. «Читкен бижик».

Январь 10, 11. (Тоолче ужукан сөгүн».

Хүндүсиниүң 12 болгаш 2 шакта эгелээр киноолар:

Январь 1. «Аъргада ыш»

Январь 2. «Максим Перепелица»

Январь 3, 4. «Васек Трубачев болгаш оон эштери»

Январь 5. «Матрос Чижик»

Январь 6. «Бышкан билигниг аттестады»

Январь 7. «Арктиканың төвүнде»

Январь 8. «Суворов»

Январь 9. «Читкен бижик».

Январь 10. «Сөөк далай».

Январь 11 «Ревизор».

СТАЛИН АТТЫГ КУЛЬТУРА БАЖЫҢЫНГА

Январь 1. «Анаа эвес аян чорук». Эгелээри хүндүсиүнүң 12 база 2 болгаш 4 шактарда.

Январь 2. Мультипликация. Хүндүсиүнүң 12 шакта эгелээр. «Аъргада ыш». 2 болгаш 4 шакта эгелээр.

Январь 3. Мультипликация. Хүндүсиүнүң 12 шакта. «Бичии Муктуг тоогузу». 2 болгаш 4 шакта эгелээр.

Январь 4. Мультипликация. 12 шакта эгелээр. «Далай ачызы». 2 болгаш 4 шакта эгелээр.

Январь 5. Мультипликация. 12 шакта эгелээр. «Тарас Шевченко». 2 болгаш 4 шакта эгелээр.

Январь 6. Мультипликация. 12 шакта эгелээр. «Даг хөлүүнүң чаъхыды» 2 болгаш 4 шакта эгелээр.

Январь 7. «Бышкан билигниг аттестады» 2 болгаш 4 шакта эгелээр.

Январь 8. Мультипликация. 12 шакта эгелээр. «Арктиканың төвүнде». 2 болгаш 4 шакта эгелээр.

Январь 9. «Айже ужудуушкун». 12 шакта эгелээр. «Суворов». 2 болгаш 4 шакта эгелээр.

Январь 10 «Хонган далай» Хүндүсиүнүң 12 база 2 болгаш 4 шактарда эгелээр.

Январь 11. «Читкен бижик». Хүндүсиүнүң 12 база 2 болгаш 4 шактарда эгелээр

• • •

Бот-тыныгыр ураң-чүүл болгулериниң киржикчилериниң концерти январьның 1, 3, 5, 7, болгаш 9 хүниинде школачыларга көргүзер.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың № 3 ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 3—62, редакторнуң орлакчызының, иштики информация киллизиниң — 3—88, харылсаалгалыг секретарьның 4—98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлетпүр болгаш транспорт, көдээ ажыл-агый киллистериниң 3—68, культура болгаш амыдырал, чагаа киллистериниң база бухгалтерииниң 3—65.

ТС—02386.

Культура эргелелиниң типографизы.

БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилетинген

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1956 ЯНВАРЬ 3 ВТОРНИК № 2 (3455)

Өртээ 20 коп.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

ССРЭ-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ДӨРТКҮ СЕССИЯЗЫ. Индияга, Бирмага болгаш Афганистанга чорааныныңдугайында ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. А. Булганинның илеткели (1 арын).

Куйбышевтиң гидроэлектростанциязы Төрээн чуртка үлетпүр тогун берген (2—3 арыннарда).

С. Чигжит.— Чаа-Хөл районда партия чырыдыышкыны (4 арын).

Б. Кол.—Иви мал фермазында партия бөлүү (4 арын).

Областың мурнакчы колхозтарын шаннааны. (4 арын).

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң сессиязының дугайында даштыкы парлалга (4 арын).

Гуаньтинниң электростанциязы ажыглалга кирип турар. (4 арын).

Ажыын чартыктажыр Итали тараачыннар болгаш хөлечиктер боттарының эргези дээш демисежип турар (4 арын).

Судан хамаарышпас күрүне болур. (4 арын).

ССРЭ-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ДӨРТКУ СЕССИЯЗЫ

Индияга, Бирмага болгаш Афганистанга чорааныныңдугайында

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. А. БУЛГАНИННЫҢ илеткели

(Төнчүзү. Эгези январь 1-де үнген солунда).

Дөрт күрүнелерниң чазактар баштыңнарының Женева чөвүлел хуралының, а ол ышкаш ол чурттарның даштыкы херектер министрлериниң чөокта чаагы чөвүлел хуралының түннелдери-биле холбаштыр ийи чурттарның чазактарының үзел-бодалдарының ниити чоруу база илерээн. Ийи чурттар улустар аразының шиитпирлетинээн айтырыгларын шиитпирлээр сорулгалыг кады күжениишкиннерни үргүлчүлээри дээш түржүп турар дээрзи декабрь 6-дагы совет-бирма медеглелде онзалап демдеглетинген.

Бир-тээ ийи талалар тайбың кожа-хелбээ догуннаашкынның беш принциптериниң суурунга кады ажылдажылганы деткиринге болгаш калбартырынга хан-дамырындан сонуургалдыг болганда, Бирма-биле бистиң харылзааларывыстың үндезини быжыг болуп турар.

Бирма Эвилели-биле бистиң экономиктиг харылзааларывыс дең эргениң болгаш кайы-кайызынга ажыктыының принциптеринге үндезилетинген болгаш бир таладан политиктиг азы кандыг-бир кулданыкчы негелделерни албадап дөгээр чорукту болдурбас. Бирма Эвилелиниң чазааның база каттыжып турары ол принциптер-биле бүрүн дүүштүр бистер Рангунга чоруп турганывыстың үезинде экономиканың, культураның, эртемниң болгаш техниканың талазынга совет-бирма кады ажылдажылганы быжыглаар дугайында чугаалажыышкыннарны, ооң иштинде, Бирма биле ССРЭ-ниң аразынга садыгны калбартыр дугайында чугаалажыышкыннарны чоруткан бис.

Бирмага көдээ ажыл-агый хөгжүлдезиниң программазын белеткээринге, колкол буга-суггарылга ажылдарын чорударынга болгаш чамдык үлетпүр бүдүрүлгелерин тургузарынга Совет Эвилели кады ажылдажыр дээр дугайында дугуржуушкун чедип алдынган. Бирма бодунуң талазындан Совет Эвилелинге рис садар, а бир эвес садып алыр ристиң хемчээли бистиң бээр чүүлдеривистиң өртек-үнезин дуг[illegible]ап шыдавас болза, ындыг таварылгада Бирма чээли алыр, тодаргайлаарга ийи таланың дугурушканын ёзугаар натура-биле төлелгени элээн каш чылдарже узадыр эргени эдилээр.

Бирма Эвилелиниң улузунга чаагай күзел сорукту болгаш хүндүткелди илереткени кылдыр бистер Совет Эвилелиниң чазааның өмүнээзинден база ооң даасканын ёзугаар Бирма Эвилелиниң улустарынга белек кылдыр Рангунга ССРЭ-ниң күштери-биле болгаш хөрөңгизи-биле технологтуг институтту тургузуп, дерип бээр деп саналдаан бис. **(Үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны).**

Бирма Эвилелиниң чазаа ол саналды Совет чазактың кылыр дээр барымдааларын ханызы-биле үнелеп көрген болгаш ол белекти Совет чазакка болгаш совет улуска ханызы-биле өөрүп четиргенинин сеткил-сагыжындан хүлээп алган. **(Адыш часкаашкыны).**

Бирма Эвилелиниң улузунуң өмүнээзинден Премьер-Министр У Ну, бодунун ээлчээнде, Совет Эвилелинге чогуур хемчээлдиг ристи болгаш бирма бүдүрүлгезиниң өске-даа чамдык барааннарын белек кылдыр тудар деп саналдаан. Совет Эвилелиниң улузунуң өмүнээзинден ол белекти өөрүп четирип хүлээп алган бис. **(Адыш часкаашкыны).**

Бирманың удуртур ажылдакчыларының талазындан, а ол ышкаш бирма интеллигенцияның бөлүктериниң талазындан Совет Эвилели-биле культурлуг харылзааларны хөгжүдеринче улуг сонуургал илереп көстүп турар. Бир-тээ ол чорук ийи чурттарга чүгле дузалыг болур болгаш бистерниң аравыста найыралдыг харылзааларны улам ыңай быжыдарынга дөгүм болур чүве төлээде, бистер Бирма-биле культурлуг харылзааларны хөгжүдеринге Совет Эвилелиниң беленинин дугайын медеглээн бис.

Бирманың чазаа Рангунга болган чугаалажыышкыннарга Совет Эвилелиниң чазаның көргүскени чаагай сеткил сорукка бодунуң сеткил ханганын илергейлээн. [illegible]тер боттарывыстың талавыстан Бирма Эвилелинге колониалдыг дарлалдың болгаш [illegible]айын үрээшкиннериниң үржуктарын эн дүрген узуткаарын, бирма улустуң [illegible]килиниң быжыгарын болгаш сырый каттыжарын, даштыкы күрүнелерден [illegible]ышпас, бергелерден хостуг бодунун экономиказын тургузарынга улам ыңай [illegible]шкиннерлиг болурун күзээн бис, ол экономика болза, Бирманы делегей ры[illegible]арында ажык чок байдалга тургузарын оралдажып турар чамдык даштыкы күлерниң буруузу-биле ам-даа бергедээшкиннерлиг болуп турар.

Совет Эвилелиниң болгаш Бирманың улустары тайбыңны камгалаар болгаш [illegible]жыглаар, улустарның айыыл чок чоруун хандырар, улустар аразында кады ажылдажылганы болгаш найыралды улам-на хөгжүдер деп боттарының чүткүлүн[illegible] чангыс эп-сеткилдиг. Ол чурттуң чазааның аалчылары болуп Бирмага эш Н. С. Хрущев-биле бистиң чораанывыс бирма улус-биле бистиң кылган ужуражыышкыннарывыс Совет Эвилелин болгаш Бирманы улам-на чоокшулаштырган. Бистиң ийи чурттарывыстың найыралы болгаш кады ажылдажылгазы улустар аразының дүшкүүрлүг чоруун кошкадыры дээш демиселге улам-на чугула фактор бо[illegible] ужур-дузалыг.

Бистиң ийи күрүнелеривистиң аразында найыралы болгаш кады ажылдажылга[illegible]истиң улустарывыстың чаагай чоруунга болгаш аас-кежиннге быжыгып, хөгжүп [illegible]н дээш бис бүгү күжениишкинни салыр бис. **(Үргүлчүлелдиг адыш часкаашкы[illegible]**

Афганистанга бистиң чораанывыстың түннелдеринче кирейн.

Ол чурттуң хаанныг чазааның аалчылары болуп Афганистанга бистиң чорааны[illegible]тың ужур-дузазын болгаш түннелин үнелеп четпес. Совет Эвилели Афганистан[illegible]е 2346 километр дурттуг черде кызыгаарлажып турар база сырый болгаш найы[illegible]ыг харылзааларның шагдан бээрги белдирлери-биле харылзаалыг.

Афган улус бодунуң национал хамаарышпас чоруун Афганистанны боттарының [illegible]лониязы болдурарын оралдажып келген англи империалистер-биле кадыг-дошкун демиселге чаалап алган. Эрес-дидим афган улус ол демиселге үш удаа тиилекчи болуп үнген болгаш 1919 чылда бодунун хамаарышпас чоруун болгаш күрүне эргезин шуут бадыткап тургускан. Афганистанның хамаарышпас чоруун бадыткап тургузарынга Ортаакы Азияга интервентилерни Совет күрүнениң чылча шапканы улуг рольду ойнаан.

Совет күрүнениң талазындан өскерлиш чок деткимчени Афганистан кезээде [illegible]жыглап келген. Бистиң чуртувус болза, Афганистанны бүрүн эргелиг күрүне кыл[illegible]ыр 1919 чылда хүлээп көрген баштайгы күрүне болган. Афганистан бодунуң ээл[illegible]ээнде Октябрьның социалистиг Улуг революциязының түннелинде тургустунган Совет күрүнени эн баштай хүлээп көрген даштыкы күрүнелерниң бирээзи. Бо фактылар ийи чурттарның аразынга тургустунган эки харылзааларның дазылының кайы [illegible]ире ханызын көргүзүп турар. Ол эки кожа-хелбээ харылзаалар ийи чурттарның [illegible]лустарының амыдыралчы эрге-ажыктарынга шуут дүгжүп турар деп чүвени дур[illegible]улга көргүскен.

Афганистанның хааны мындаагылар Мухаммед Захир Шах-биле, Афганистанның [illegible]емьер-министри Мухаммед Дауд-биле болгаш Афганистанның өске-даа көскү күрү[illegible]ажылдакчылары-биле Кабулга бистиң ужуражыышкыннарывыс болза, бистиң [illegible]ттарывыстың аразынга эки кожа-хелбээ харылзааларны моон-даа ыңай кадага[illegible]рын болгаш хөгжүдерин олар күзеп турар деп чүвени көргүскен.

Афганистанның хаанныг чазааның ындыг күзелинге бис чүгле байырлаар апаар [illegible]л дугайын Кабулга тургаш-ла медеглээн бис. Совет чазак бодунуң талазындан [illegible]ка-хелбээ чурт-биле бистиң харылзааларывысты быжыглаар болгаш хөгжүдер дээш бүгү эргежок чугула чүүлдерни кылып келген болгаш моон ынай-даа кылыр. **(Адыш часкаашкыны).**

Афганистанның удуртур күрүне ажылдакчылары-биле санал-оналдар солушканының түннелинде улустар аразының дүшкүүрлүг чоруун улам ыңай эвээжедиринге болгаш улустар аразынга кады ажылдажылганы калбартырынга дуза чедиреринге ийи чазактарның чүткүлү илерээн. Улустар аразының элээн хөй айтырыгларының талазы-биле, ооң иштинде чепсегленишкинни дүжүрер айтырыг талазы-биле болгаш Азияның база Ыраккы Чөөн чүктүн айтырыгларының талазы-биле ийи чазактарның бодалдарының дөмей болуп турарын бис ханыышкын-биле демдеглээн бис, ол бодалдар Кабул хоорайга декабрь 18-те ат салдынган кады кылган совет-афган медеглелде илеретинген.

Афган улусту улуу-биле дүвүредип турар айтырыг болур Пуштунистан дугайында айтырыгны бистиң канчаар көрүп турарывысты Кабулга бодувустуң чугааларывыска илереткен бис. Пуштунистан болза, «хамаарышпас афган аймактар» чурттап турар область болур. 1893 чылда ол областы Британ империязынга каттыштырган, а 1947 чылда, ында чурттап турар аймактарның чонунуң эрге-ажыктарынга чөрүштүр, Пуштунистанны Пакистанның составынга киирген турган.

Афганистан-биле кызыгаарлажып турар Пуштунистанның чонунга бодунун күзел соруун хостуу-биле илередир арганы бээр дугайында Афганистанның негелдезин бис чөптүг болгаш барымдаалыг деп санап турар бис. Ол районнуң улузу, өске кандыг-даа улус ышкаш, национал бот баш миннир чорукка база-ла эргелиг. Пуштунистанның улузунуң дүрүм ёзугаар национал эрге-ажыктарын барымдалаарын күзевес болгаш барымдаалавайн турарларга кандыг-даа шынзыдыышкын тывылбас.

Афганистан-биле бистиң харылзааларывыс хамаарышпас афган күрүнениң тургустунган үезинден бээр чардынган элээн каш керээлерде үндезилетинген. Оларның аразында чугула черни ССРЭ биле Афганистанның аразында нейтралитет болгаш кайы-кайызынга халдашпас дугайында 1931 чылдың июнь 24-теги керээ ээлеп турар.

Бистиң Кабулга чораанывыстың үезинде бистиң биле Афганистанның хаанныг чазааның аразынга айыттынган керээниң күштүг болур хуусаазын 10 чылга, тодаргайлаарга 1966 чылга чедир узадыр дугайында дугуржулга чедип алдынган. Ол хуусаа доостурга, талаларның кайы бирээзи керээниң күштүг болурун соксадыр деп санал үндүрбес болза, керээ күштүг болуп артар деп чүвени бис дугурушкан бис. Ол сорулга-биле Кабулга тускай протоколга ат салдынган. Ол акт чугула ужур-дузалыг болгаш ийи талалар боттарының хүлээлгелерин чугулага көрүп турар дугайын болгаш боттарының харылзааларын чардынган керээлерге болгаш дугуржулгаларга үндезилеп хөгжүдер деп турар дугайын херечилеп турар.

Афганистанның хаанныг чазааның чорудуп турары нейтралитеттиң болгаш өске чурттар-биле эки кожа-хелбээниң политиказы афган күрүнениң туруштарын быжыглаарынга идиг болур деп санап турар бис. Багдадтың шериг блогунга киришкенинден иштики болгаш даштыкы политиктиг байдалдың бергедээшкининге таварышкан Пакистанга бодаарга, Афганистан бодунуң хамаарышпас күрүне болгаш экономиктиг хөгжүлдезинге чигзиниг чок улуг болдунар аргалыг.

Бир эвес Пакистан ындыг болдунар арганы база ажыглап шыдаар болган болза бис өөрүүр ийик бис. Индия-биле, Бирма-биле болгаш Афганистан-биле найыралдыг харылзаалардан биче эвес найыралдыг харылзааларны Пакистан-биле база тургузарын Совет Эвилели күзеп турар, ынчаарга ам дээрезинде ооң бисте чогу бистиң буруувус эвес. Ынчалзажок Совет чазак Пакистан-биле бистиң харылзааларывысты экижидеринче күжениишкиннерни салып келген болгаш салыр-даа.

Бистиң чурттарывыстың аразынга экономиктиг харылзааларның дугайында болгаш ол харылзааларны калбартыр дугайында айтырыг талазы-биле биске дыка үретүннелдиг санал-онал солчуушкуну Афганистанга болган. Афганистанның удуртур күрүне ажылдакчылары-биле беседаларның түннелинде ийи чурттарның аразынга экономиктиг кады ажылдажылганы улам ыңай хөгжүдеринге болгаш ылаңгыя совет-афган садыгны калбартырынга чаа болдунар аргалар илеретинген.

Чазактың даасканы-биле бис Афганистанга 100 миллион америк доллар түннүг узун хуусаалыг чээлини тыпсырын чөпшээрешкен бис.

Кабулга чоруп турганывыстың үезинде бис Совет чазактың өмүнээзинден Афганистанның премьер-министри дээрги Мухаммед Даудту ооң бодунга таарымчалыг үеде Совет Эвилелинге келзин деп чалаан бис. Дээрги Мухаммед Дауд бистиң чалалгавысты хүлээп алган болгаш бистиң чуртувуска 1956 чылда келир күзелин илереткен. Совет Эвилелинге дээрги Мухаммед Даудтуң келири, ол ышкаш эш Н. С. Хрущев-биле бистиң Афганистанга чораанывыс бистиң чурттарывыстың аразынга найыралдыг харылзааларны улам ыңай быжыглаарынга бараан болур дээрзинге чигзинмейн турар бис. **(Адыш часкаашкыны).**

Хамаарышпас афган күрүнени тургускан үеден бээр эрткен 36 чылдарның дургузунда ооң-биле бистиң харылзааларывыс ёзулуг кожа-хелбээниң болгаш найыралдыг кады ажылдажылганың үлегери болуп шыдаар. Афганистан-биле бистиң харылзааларывысты моон-даа ыңай ийи чурттарның улустарының эрге-ажыктарынга болгаш тайбыңны быжыглаарының эрге-ажыктарынга ол харылзаалар дүүшкен турар кылдыр тургузар деп бодап турар бис.

Афганистанны экономика талазы-биле быжыг болгаш политика талазы-биле хамаарышпас күрүне кылдыр көөрүвүстү күзеп турар бис база ол чуртка хамаарыштыр бистиң политикавысты хаанныг афган чазактың болгаш афган улустуң талазындан долу хүлээп билиишкин-биле уткаан дээрзин демдеглээривис өөрүнчүг-дүр.

Эштер депутаттар! Индия-биле, Бирма-биле болгаш Афганистан-биле бистиң найыралдыг харылзааларывыс дээрге, Совет Эвилелиниң тайбыңга ынакшылдыг ленинчи даштыкы политиказының принциптериниң тиилелгези, тайбың кожа-хелбээ чурттаарының принциптериниң тиилелгези болур.

Совет Эвилели, Индия, Бирма болгаш Афганистан боттарының ниитилел-политиктиг системаларының талазы-биле ылгалып турары билдингир. Ынчалза-даа ол байдал бистиң чурттарывыстың аразында харылзааларны улам ыңай быжыглаарынга шаптык болбайн турар болгаш шаптык болбас-даа. Ындыг харылзааларның быжыг базазы болза, мээн чугаалааным билдингир беш принциптер болур.

Совет Эвилели, Кыдат Улус Республика, Индия, Бирма, Афганистан болгаш Европаның, Азияның болгаш Африканың өске-даа элээн хөй күрүнелери боттарының аразынга, ол ышкаш өске күрүнелер-биле харылзааларын шак ол принциптерге үндезилеп тургузуп турарлар. Совет күрүнениң даштыкы политиказының үндезиннеринге долузу-биле дүгжүп турар ол принциптерни бис ханызы-биле хүндүлеп турар бис, ол принциптерге хөй күрүнелер каттышкан тудум-на база оларны удуртулга болдурган тудум-на күрүнелер аразынга идегежир чорук улам чедиишкинниг хөгжүүр, улустар аразының дүшкүүрлүг чоруун чымчадырының болгаш тайбыңны быжыглаарының херээ улам дүрген болур деп санап турар бис.

Азия чурттарынга бистиң чораанывысты бүгү делегейде, ылаңгыя Азияның болгаш Африканың чурттарында калбаа-биле үнелеп көргени билдингир болгай.

Индияга, Бирмага болгаш Афганистанга митингилерге болгаш хуралдарга чүве чугаалап тургаш, ол чурттарның улустарынга бистиң улустуң найыралдыг сеткил сагыжының дугайын, бистиң күрүневистиң тайбыңга ынакшылдыг ленинчи политиказының дугайын бис чугаалаан бис. Колониалдыг кулданыгның кинчизин боттарындан ап октаан улустарга бистер байыр чедирип, колонизаторларның дарлалының адаанда ам-даа турун турар улустар-биле сагыш-сеткил каттыштырып турарывысты илереткен бис. Империалистерниң болгаш колонизаторларның Азияга, Африкага, каяа-даа, оларның мурнунда тергиндеп турганы азы боттарының тергиндээшкинин ам-даа артырып ап турары черлерге-даа хөделиишкиннериниң дугайында бистиң бодалдарывысты эш Н. С. Хрущев бодунуң чугааларынга шыны-биле болгаш ажыы-биле чугаалаан.

Бистиң медеглелдеривисти Чөөн-чүктүн чурттарынга кандыг ужур-дузалыг кылдыр санап турарын даштыкы парлалгадан көрүп болур. Ылаңгыя парлалганың демдеглеп турары-биле алырга, колониялыг күрүнелерниң дугайында ол шынны Азияның улустарынга буржуаз делегейниң төлээлекчилеринден кым-даа чугаалап шыдавас ийик, бүгү улустарның дең эргезиниң камгалакчызы болуп турар кижилер болгаш делегейниң бүгү чурттары шуптузу хостуг турзун дээш база оларның хөгжүлдези боттарының хуузунда оруктары-биле чорзун дээш идепкейлиг демиселди чорудуп турар кижилер чүгле ынчаар чугаалап болур. **(Үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны).**

Бистиң дорт болгаш ажыы-биле чугаалаан сөстеривисти чүгле бистиң шуут чүве чугаалап турган чурттарывыстың улустары ынакшыл-биле болгаш сагыш-сеткил кадып хүлээп көрген эвес; бистиң сөстеривис Индияның, Бирманың болгаш Афганистанның кызыгаарларында дашкаар ыракка тарап дынналган, ол сөстер Азия болгаш Африка диптериниң өске-даа улустарының кулаанга четкен.

Бистиң чоруушкунувустуң эки түннелдеринге ол улустар-биле кады Кыдат Улус Республиканың болгаш улус демократиязының чурттарының хөй-ниитизи байыр чедирип турар. Бистиң чоруушкунувусту бүгү делегейде депшилгелиг кижилер, бистиң бүгү өңнүктеривис чүүлдүг деп көрүп турар. **(Адыш часкаашкыны).**

Ынчалзажок Азияның чурттарынга бистиң чораанывыска чамдык кижилер таарзынмайн турар. Индияга, Бирмага болгаш Афганистанга бистиң чугааларывыс, найырал дугайында Делиге, Рангунга болгаш Кабулга ат салдынган документилер реаксылыг парлалганың болгаш чамдык чурттарның албан дужаалдыг кижилериниң хөөн чогун болгаш харын-даа көөр хөөн чок чоруун хайныктырган. Индия-биле, Бирма-биле болгаш Афганистан-биле бистиң найыралывыс оларга кончуг таарымча чок. Ынчалза-даа ол найырал биске таарымчалыг, ынчангаш бис ону өске-даа улустар-биле найырал болгаш кады ажылдажылга ышкаш, быжыглаар бис. **(Үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны).**

Колонизаторжу политика дугайында бистиң ажыы-биле чугаалаан чугаалары-выс барыын талакы чурттарның чамдык ажылдакчыларының хөөнүнге таарышпас болган. Ынчалза-даа биске, Азияның болгаш Африканың улустарынга ышкаш, колонизаторжу политика боду-ла биске оон-даа артык таарымча чок. **(Үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны).** Бис анаа удур демисежип келген болгаш демисежир-даа бис, чүге дизе колониалдыг ёзу чурум амгы үениң кижи төрелгетенинге чүдек-бак чорук болур болгаш Каттышкан Нациялар Организациязының тайбыңга ынакшылдыг, демократтыг принциптеринге дүүшпес. **(Диңмиттиг, үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны).**

Индияга, Бирмага болгаш Афганистанга бистиң чораанывыс ол чурттарның улустары-биле барыын талакы күрүнелерниң улустарының аразында харылзааларга когарал чедирер сорулгалыг дээрзиниң дугайында медеглелдер бистиң чоруушкунувустуң үезинде барыын талакы чурттарга тыптып тургулаан. Ындыг янзылыг бадыткалдар кандыг-даа үндезин чок. Индия-биле, Бирма-биле болгаш Афганистан-биле Совет Эвилелиниң найыралдыг харылзааларын быжыглаары өске улустар-биле ол чурттарның улустарының харылзааларынга чүгле когарал чедирбес эвес, харын удур, улустар аразының кады ажылдажылгазынга идиг бээр. **(Үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны).**

Шериг блоктарының болгаш пактыларының чергези-биле чүве бодап чанчыккан кижилерге ол эки билдинмес болур чадавас. Ынчалза-даа бис өске күрүнелер-биле Совет Эвилелиниң харылзааларын экижидер дугайында айтырыгны оон өске байдал-биле көрүп турар бис. Улустар аразының кады ажылдажылгазы бис ышкаш тайбың кожа-хелбээ турар чоруктуң принциптеринге үндезилеп калбартыры дээш туржуп турар Индияның, Бирманың болгаш Афганистанның удуртур күрүне ажылдакчылары база бистиң-биле дөмейлешкек бодалды барымдаалап турар. **(Адыш часкаашкыны).**

Эштер депутаттар! Улустар аразынга бот-боттарын билчир чорукту быжыглаарынга болгаш улустар аразының дүшкүүрлүг чоруун кошкадырынга удуртур күрүне ажылдакчыларының аразынга боттарының шуут харылзаазы кайы хире чугула арга болуп турарын Индияга, Бирмага болгаш Афганистанга бистиң чораанывыстың түннелдери база катап көргүзүп турар. Бис ындыг харылзааларны моон-даа ыңай калбаа-биле ажыглаар деп бодап турар бис. Биске өөрүнчүг болгаш чылыг хүлээп алыышкын көргүскени дээш Индияның, Бирманың болгаш Афганистанның улустарынга Совет чазактың болгаш бистиң улустуң мурнундан чүректиң ханызындан өөрүп четириишкинни илередиринге таварылганы ажыглаксап тур мен. **(Диңмиттиг, үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны).**

Ол үш чурттарның улустарынга—Совет Эвилелиниң ак-сеткилдиг өңнүктеринге—бис изиг байырны чедирип тур бис база боттарының национал хамаарышпас чоруун быжыглаарынга болгаш тургузукчу тайбың күш-ажылынга оларның чедиишкинниг болурун күзеп тур бис. **(Диңмиттиг, үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны).**

Индияга бистиң чораанывысты ийи чурттарга ажыктыг кылыр дугайында хөй сагыш салган Индияның премьер-министри дээрги Неруга бүгү сеткил-сагыжывыстан өөрүп четиргенивисти илередип тур бис. **(Үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны).**

Чылыг найыралдыг харылзааны тургусканывыс Бирманың премьер-министри У Нуга чүректиң ханызындан өөрүп четиргенивисти илередип тур бис. **(Үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны).**

Афганистанның хамаарышпас чоруун болгаш бүрүн эргезин идепкейлиг камгалап турар Афганистанның премьер-министри дээрги Мухаммед Даудка изии-биле өөрүп четиргенивисти илередип тур бис. **(Үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны).**

Индия республиканың президентизи дээрги Прасадка, Бирма Эвилелиниң президентизи доктор Ба Уга, Афганистанның дээрги хааны мындаагылар Мухаммед Захир Шахка бистиң өөрүп четиргенивисти илередирин бодувустуң хүлээлгевис деп санап тур бис. **(Үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны).**

Бистиң чоруушкунувустуң чедиишкинниг болурунга дузалаан болгаш биске хөй талалыг дузаламчы көргүскен ол чурттарның бүгү күрүне болгаш хөй-ниити ажылдакчыларынга өөрүп четиргенивисти илередип тур бис. **(Үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны).**

Бистиң чоруушкунувустуң үезинде Индия-биле, Бирма-биле болгаш Афганистан-биле чедип алдынган бүгү дугуржулгаларны Совет чазак чайгылыш чокка болгаш быжыы-биле амыдыралга боттандырар дээрзин түннелинде медеглээри эргежок чугула деп санап тур мен.

Совет Эвилелиниң, Индияның, Бирманың болгаш Афганистанның аразында найыралды болгаш кады ажылдажылганы бистиң улустарывыстың чаагай чоруунга, бүгү делегейге тайбыңның чаагай чоруунга калбартып, быжыглаарынче бүгү күштеривисти салыр бис. **(Диңмиттиг, үргүлчүлелдиг, байырлаашкынче шилчээн адыш часкаашкыны. Шупту туруп келген)**

КУЙБЫШЕВТИҢ ГИДРОЭЛЕКТРОСТАНЦИЯЗЫ

Волгада энергетиктиг күчүлүг күш

Куйбышев ГЭС-тиң тудуг эргелелиниң начальниги эш И. В. Комзин-биле беседа

Куйбышевтиң гидроэлектростанциязы үлетпүр тогун берген. Ооң баштайгы агрегатын ажыглалда киирген.

Бо болуушкун болза, бистиң улуг башкывыс В. И. Ленинниң инициативазы-биле болгаш удуртулгазы-биле тургустунган ГОЭЛРО-нуң планының 35 чылын демдеглеп турар кайгамчыктыг хүннерде болган. Владимир Ильич ГОЭЛРО-нуң планын көрүп турган Советтерниң Сески Бүгү-россий съездизинге чүве чугаалап тургаш: «Коммунизм — дээрге, совет эрге-чагыргага бүгү чурттуң электрижидилгезин катканы болур» деп чугаалааны билдингир болгай.

Төрээн Коммунистиг партияның коммунизмче оруктап аппар чыдары совет улус ол ленинчи чагыгны чайгылыш чокка күүседип келген болгаш күүседип-даа турар. Совет улус төөгүлүг кыска хуусааның иштинде чурттуң электрижидилгезинге кайгамчык улуг чаартылгаларны чедип алган. Электрижидилгениң бистиинде кайгамчык улуг нептереэшкининиң чырыткыланчак көргүзүү болза, Куйбышев ГЭС болуп турар.

Волгада кайгамчык улуг энергетиктиг күчү ооң бүгү агрегаттарын ажыглалга киириптерге чыл иштинде 11,4 миллиард киловатт-шак электроэнергияны ажылдап үндүрер. Ол дээрге, 1913 чылда хаанныг Россияның бүгү электростанцияларының ажылдап үндүрүп турганы электроэнергиядан алды ажыг катап хөй электроэнергияны бээр дээни ол-дур. Жигульдерниң гидроэлектростанциязы болза, Волганың суг курлавырларын эң улуу-биле ажыглаарын көрүп турар күрүнениң чаңгыс ай планын ёзугаар күүсеткен турар улуг ажылдарның кезии болуп турар. Волгага ниитизи-биле 15 миллион киловатт чедир күчүлүг гидробелдирлерни тудары көрдүнген. Үстүү Волгада Иваньково ГЭС, Углич, Щербаков ГЭС-тер туттунган, Горькийниң электростанциязының баштайгы агрегаттары чоокта чаа ажыглалда кирген. Улуг орус хемде бешки ГЭС — Куйбышев ГЭС ам тогун бергени ол.

Куйбышевтиң гидробелдириниң тудуушкуну ында боттандырган ажылдарның хемчээлин болгаш нарынын-даа алырга база тургузуп турар гидроэлектростанцияның күчүзүн-даа алырга, гидротехниктиг тудуглар талазы-биле делегей практиказында аңаа деңнежир чүве амгы үеге чедир чок болуп келген болгаш чок-даа болуп турар. Чүгле каш чижектерден көрээлиңер.

150 миллион кубометр планныг тургаш 126 миллион кубометр ажыг гидротехниктиг чер ажылдарын күүсеткен. Чүгле бо чылын безин 50 ажыг миллион кубометр довуракты ажылдап кылган. Ниити планы 7,2 миллион кубометр турда, 6 миллион кубометр бетонну болгаш демир-бетонну салган, а 1955 чылда 3 миллион кубометр демир бетонну салган.

97,7 муң тонна планныг тургаш 75 муң тонна металл конструкцияларны, салыг кезектерин болгаш механизмнерни эптээн, чүс-чүс муң тонна арматураны тургускан, гидротудугларның дөзүнге 43 муң тонна каң девискилерни тырып каан.

Тудугжуларның коллективи чаңгыс тудуг черниң хемчээлинге кестүп көрбээн ол кайгамчык улуг ажылды бүгү чурттуң индустриалдыг күчүзүнге даяның тургаш күүседип шыдаан.

Эң-не янзы-бүрү дериг-херекселдерни, металлды, машиналарны, одаар чүүлдү, тудуг материалдарын болгаш өске-даа хөй-хөй чүүлдерни бүгү акы-дуңмалышкы эвилелдешкен республикаларның чүс-чүс бүдүрүлгелери биске берип турган. Москва, Ленинград, Киев, Харьков, Горький, Свердловск болгаш өске-даа хөй индустриалдыг улуг төптер ийи муң ажыг аттарлыг дериг-херекселдерни болгаш материалдарны берип келген. Мурнунда чаңгыс-даа тудугга хереглетинмейн келген машиналарны болгаш янзы-бүрү аппаратураны биске тургузуп берген.

Совет эртемденнер партияның болгаш чазактың кыйгырыын ёзугаар делегейде өң улуг гидробелдирниң тудуушкуну-биле шуут холбаалыг он-он техниктиг айтырыгларны шиитпирлээн.

Партия биле чазак биске кадрлар талазы-биле үнелеп четинмес дузаламчыны көргүскен. Куйбышевтиң гидротудуунга байлак дуржулгалыг кадрлар, ооң туржук Волга-Доннуң В. И. Ленин аттыг судно чоруур каналының болгаш Цимлянскиниң гидробелдириниң тудуун дооскаңнар дериг-херекселдери-биле келгеннер, 1500 ажыг инженерлер болгаш техниктер база мергежилдиг хөй-хөй ажылчыннар биске келген. Ооң аңгыда партия болгаш комсомол организацияларының путевкаларын ёзугаар тудугга муң-муң коммунистер болгаш комсомолчулар келген.

Партия организациязының кижизиткени болгаш каңнап быжыглааны тудугжуларның коллективи ынчаар тургустунуп келген. Ында бүгү 16 акы-дуңма республикалар төлээлетинген.

Баштайгы үеде коллектив бодунуң кичээнгейин бодунуң бүдүрүлге-индустриалдыг базазын тургузарынче салып турганы черле билдингир. Ынчангаш ол базаны тургускан. Хонукта 18 муң тонна кубометр бетон бүдүрер күчүлүг, автоматчыткан тос бетон заводтарын, ийи арматура-эзилдирилге заводтарын, чыл иштинде беш миллион ажыг кубометр даш үүрмектээр беш заводтарны, демир-бетон кылыгларның болгаш плиталарның ийи заводтарын, септелге-механиктиг ийи заводтарны, ыяш болбаазырадыр комбинатты болгаш оон-даа өскелерни ажыглалга киирген бис. Ооң аңгыда 500 километр демир болгаш 300 километр чазаглыг оруктарны, барык бир муң километр бедик вольтулуг шугумнарны кылган бис.

Чуртталга-амыдырал болгаш культура тудуушкунунче кайгамчык улуг кичээнгейни салган. Тудуг черинде чартык миллион ажыг дөрбелчин метр чуртталга шөлүн, 16 школаларны, 10 клубтарны, эмнелгениң дөрт хоорайжыгаштарын, ийи хлеб заводун, ниитиниң чемненилге черниң четкизин, кондитер бүдүрүлгелерин, магазиннерни болгаш ооп-даа өскелерни ажыглалга киирген.

Коллектив мындыг таарымчалыг байдалдарны тургускаш, гидробелдирни тударының кол ажылдарының хемчээлин улам-на улгаттырган. Гидроэлектростанцияны ажыглалга киирериниң шиитпирлиг чылы—бо чылын олар дээди деңнелди чедип алганнар. Тудуг ажылдарының планынга суг үндүрер болгаш киирер каналдарлыг Алдыы агымның судно чоруур шлюзтарын июльда ажыглалга киирери, ГЭС-тиң улуг оңгарын суг-биле долдурары, Волганы дуглаары, ынчангаш Куйбышев далайны суг-биле долдурары болгаш баштайгы, гидроагрегаттарны ажыглалга киирери—чуртка үлетпүр тогун бээри көрдүнген турган.

Бергелерни ажып эртериниң улуг дуржулгазын алган тудугжуларны ол канчаар-даа аажок улуг ажылдар көргүдүп шыдаваан. Эрткен чылын муң-муң патриоттар боттарының чогаадыкчы күш-ажылы-биле тудуушкуннуң чыл демдеглелинге хөй-хөй чырыткыланчак арыннарны киир бижитирген. Күш-ажылчы маадырлыг чоруктуң фактылары көвүдээн. Социалистиг чарыш улам-на чүткүлдүг, чогаадыкчы, үре-түңнелдиг болу берген. Ийи-чаңгыс мастерлер эвес, харын янзы-бүрү участоктарда чүс-чүс улуг болгаш биче коллективтер шиитпирлиг айда механизмнерниң, агрегаттарның болгаш бүдүн бүдүрүлгелериниң төлевилел күчүзүн бүдүн чартык, харын-даа ийи катап ажырып тургулаанының хөй-хөй чижектерин көргүзүп болур. Он-он шоферлер, экскаваторщиктер, бульдозерлер башкарыкчылары Волганы туглап турарының хүннеринде уран-мергежилдин болгаш эрес-маадырлыг чоруктуң ёзулуг-ла кайгамчыктыг чоруун көргүскеннер.

Ол дээрге, чогаадыкчы бедик көдүрлүүшкүн болган. Кижилер чаа технологияны нептередип, чедишпес материалдарның солукчуларын тып турган. Тудугга чыып эптээр демир-бетон конструкцияларны ажыглаары калбаа-биле нептерээн. Сентябрьның чамдык хүннеринде чер ажылдарының хемчээли 300 муң кубометр чедип турган, а ай дургузунда механизаторлар болгаш гидромеханизаторлар 7 миллион ажыг кубометр довуракты ажылдап үндүрүп турган, хонукта бетон салыышкыны 19 муң кубометр ажып турган. Сентябрьда гидробелдирниң тудуунга 400 муң кубометр демир-бетонну салган. Бетон салырының болгаш чер ажылдарының делегей рекордтары тургустунгулаан.

Ол демисел тиилелгелиг болуп доозулган. Июль айның төнчүзүнде-ле Алдыы шлюзтарны болгаш оларны тудуштуруп турар каналдарны таварты баштайгы пароходтар эрткилээн. Сугга пароход чоруурунун хези доозулгуже чедир ону таварты 5.583 судноларны болгаш миллион кубометр хире салдар эрткен.

Октябрьның төнчүзүнде ГЭС-тиң улуг оңгарын суг-биле долдурган болгаш Волганың унун дуглаан. Тудугга партия организациязының кижизиткени муң-муң кайгамчыктыг кадрлар өзүп үнген. Ол дээрге, экскаваторщиктер эштер Евец, Клементьев, Мячев, шоферлер эштер Балденков, Игнатьев, арматурщиктер эштер Улесов, Саликов болгаш оон-даа өске хөй-хөй кижилер-дир. Гидротехниктиг тудуушкуннуң чүс-чүс кайгамчыктыг организакчылары база өзүп үнген. Ол дээрге, Оң талакы эриктиң тудуг-эптелге эргелелиниң начальниги, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры Александров, кол инженер Смирнов, суг тудуштурар бетон плотинаның районунуң начальниги Климин болгаш оон-даа өске хөй-хөй кижилер-дир.

Куйбышев ГЭС болза, ада-чурттуң заводтарынга белеткетинген тергиин чергениң энергия күштүг дериг-херекселдер биле чепсеглетинип турар. Аңаа турбина бүрүзү 125 муң киловатт күчүлүг 20 гидроагрегаттар болгаш 105 муң киловатт күчүлүг генераторлар ажылдаар. Моон алгаш көөрге, бистиң гидроагрегадывыстың күчүзү бүгү Волхов ГЭС-тиң күчүзүнден барык ийи катап хөй болур. Ол чүл дээрге, Куйбышев ГЭС-те Волховтуң 40 хире тудуглары кирген дээни ол-дур. Ленинградтың Сталин аттыг металл заводунга белеткетинген турбиналар эрги хевирниң турбиналарындан хөй-хөй артык күштери-биле ылгалып турар.

Эптелге организацияларының мурнунга салдынган сорулгалар нарын турган: улуг хемчээлдиг ажылды онза кыска хуусааларның иштинде күүседир ужурлуг турган. Агрегаттарны эптээриниң чаа аргаларын тывар ужурлуг турган, ынчангаш эптекчилер ада-чурттуң-даа, даштыкы-даа практиканың билип көрбээни ындыг аргаларны тыпкан. Мурнунда ГЭС-тиң эптелге шөлүнге дериг-херекселдерниң аңгы-аңгы кезектери кирип турган болгаш оларны аңаа эптен турган. Куйбышев ГЭС-ке гидрокүштүг дериг-херекселдериниң бүгү кезектерин болгаш белдирлерин баштай ГЭС-тиң бажыңының чанында туттунган даштыкы эптелге шөлүнге тудуштур быжыглап ап турган болгаш ындыг быжыглан каан хевирге ГЭС-тиң бажыңының эптелге шөлүнче чорудуп берип турган. Бистиң санаанывыс ёзугаар алырга, ындыг арга чыя дургузунда тос ажыг агрегаттарны ажыглалга киирерин хандырар арганы берип турар.

Баштайгы гидроагрегатты декабрьда ажыглалга киирер дээш социалистиг чарыш чаа күш-биле хып үнген. Эптекчилер, ылаңгыя В. Сериковтуң, В. Витальевтиң, И. Васильконуң, Г. Лукьяненконуң болгаш оон-даа өскелерниң бригадалары ГОЭЛРО-нуң ленинчи планының 35 чылынга алдар болдуруп, агрегатты ажыглалга киирерин шиитпирлээннер. Олар боттарының социалистиг хүлээлгелерин эде көрүп, чаа чүүлдер-биле немзээн. Хөй муң кижилиг бүгү коллективти ол эгелээшкин хаара туткан. Коллектив кайгамчыктыг ойга алдар болдуруп, декабрь 12-ден эгелээш күш-ажылчы ээлчегде турупкан. Агаар-бойдус таарымча чок турган—дидиредип келир сооктар, дүвүлер-биле солчуп турган. Ынчалзажок кижилер тиилээн. Делегейде эң улуг ГЭС үлетпүр тогун берген. Ол дээрге СЭКП ТК-ның июль Пленумунуң төөгүлүг шиитпирлеринге гидротудугжуларның харыызы-дыр, ол дээрге, төрээн Коммунистиг партияның XX съездизинге алдар болдурган чарышка оларның тиилелгези-дир.

Гидротудугжулар чедип алган чүүлүнге оожургаваан. Партияның өөредип турары ышкаш олар чүгле бурунгаар көрүн, чаа-чаа чедишкиннерни чедип алырынче чоруп олурар. Чаа чылга чедир арткан хүннерниң иштинде бистиң коллектививис ийи гидроагрегатты, а партияның XX съездизиниң ажыттынар хүнүнге чедир—үшкү агрегатты ажыглалга киирерин быжыы-биле шиитпирлээн.

Чаа чылда хөй-хөй чүүлдерни доозар. Ниити күчүзү миллион киловатт хире ам-даа тос гидроагрегаттарны ажыглалга киирер, кайгамчык улуг хемчээлдиг чер, бетон болгаш өске-даа ажылдарны күүседир.

Ленинниң херээнге кызыгаар чок бердинген, Коммунистиг партияны долгандыр сырый каттышкан Куйбышевтиң гидротудугжуларының коллективи Төрээн чурттуң аңаа көргүзүп турар улуг бүзүрелин ам болур чаа чылда-даа база алдарлыы-биле шынзыктырар.

Куйбышевгидротудуг, декабрь (СЭТА).

Гидротудугжуларның ыры

Пароходтар шлюзтарны эштип эрткен,
Бажы буурул Жигули даг магадап тур:
Улуг ие Волга хем-даа чагырткан-дыр,
Улус чөннуң күчүзүн-даа кандыг дээрлен!
Кедээзинде ногаан аърга шимээргеп тур.
ГЭС-тиң чараш бажыңын-даа магадаңар,
Улуг дагдан дээскиндир харанардаан,
Уран холдар бүдүргениң көрүңерем.
Ак-көк өнүүг лента ышкаш хемни кежир
Аажок күштүг плотина херливиткен.
Мөзү демир, даштан бүткен плотина
Мөңге шагда орус чөнну алдаржыдар.
Жигули даг чоогунда далай чалгыы
Партияга байыр сөзүн чедирип тур.
Шил дег дээрде куу деп куштар өөрүп ушкан.
Байырлыг ыр Москваны мактап туру.
Бодувустуң сөзүвүстү эзледивис.
Волга тогун хуусаазында ап көр, Москва.
Эртенгиден кежээ чедир өмак ырлаан
Эрес маадыр волгачылар хөглеп турлар.
Пароходтар шлюзтерни эштип эрткен.
Бажы буурул Жигули даг хереленген.
Улуг ие Волга хем-даа чагыртыпкан,
Улус бистиң күчүвүстү кандыг дээрлен!

Ю. КЛЕМЕТЬЕВ.

Чер плотиназының районунуң улуг десятниги.

КУЙБЫШЕВ ДАЛАЙ

Мырыңай чоокта чаа-ла инженерлериниң төлевилел шыйыынга көргүстүнүп турган Куйбышев далай херек кырында далай болуп бар чыдар. Жигульдериниң чанында күчүлүг плотина-биле дуглатырган Волга доора калбартыр агып чыдар. Плотинаның үстүү кезээнде хемниң деңнели он ажыг метр көдүрүлген.

Ол дээрге, чаа далайны суг-биле долдурарының баштайгы үе чадазы-дыр. Келир чылдың чазынында ол ам-даа 30 миллиард кубометр эрээн сугларны алгаш, Казань чедир дажый бээр. Далайның турар чери 1957 чылда суг-биле шуут долган турар. Ынчан Куйбышев далай Куйбышев болгаш Ульяновск областарның, Татар, Чуваш болгаш Марий автономнуг республикаларның девискээрлеринге чатыла бээр. Суг хөолбээниң шөлү 6 муң дөрбелчин километр болур, а ооң калбаа чамдык черлеринге барык 50 километр болгаш ханызы—40 метр чедер. Чаа далайның суунуң хемчээли 52 миллиард кубометр ажар.

Куйбышев далай чүгле күчүлүг турбиналарга «ак хөмүр даштың» эгээртиннес шыгжамыры болур эвес, харын транспорт болгаш балык ажыл-агыйының талазы-биле кайгамчык улуг ужур-дузалыг болуп, муң-муң гектар үнүш-дүжүттүг черлерин суггарар, ооң чоогунда районнарның чигэт курлавырларын эки ажыглаар арганы бээр.

Чаа далайның транспортка аажок улуг ужур-дузалыының дугайын, чижээлээрге, мындыг факты чугаалап турар. 1960 чылда ол далайлап чүьк сөөртүлгезиниң хемчээли 44 миллион тонна болур.

Делегейде эң улуг шак ол суг хөолбээниң орнун суг-биле долдурарын белеткээр дээш канчаар-даа аажок улуг ажылды кылган. Ооң үнези Куйбышев ГЭС-тиң бодунуң тудуушкунунуң үнезиниң барык 25 хуузу болуп турар. Суг-биле долдурар черниң зоназындан чурттакчылыг 250 черлерин, колхозтарның 4.600 ажыг хөй-ниити тудугларын, күрүнениң болгаш кооперативтиң 1.300 тудугларын — школаларны, эмнелгелерни, клубтарны, магазиннерни болгаш оон-даа өскелерни чүмү-биле азы кезик-чамдыктай өскээр көжүрген. Күрүнениң күсели-биле чаагайжыдыр туттунган суурлар өзүп үнген чаа черлерже 30 муң хире бажың ажыл-агыйларын көжүрген.

Аърга-ыяш арыглаарының улуг хемчээлдиг ажылдарын күүсеткен. Аърга-ыяштыг барык миллионнуң дөрттүң бир кезии гектар шөлдү арыглаан, аңаа 6 миллион ажыг кубометр ажыглалдыг ыяшты белеткээн.

Волганы кежилдир ийи демир орук көвүрүүн, авточүьк оруктарын, суг ортээлдерин туткан. Суг хөолбээнге шупту 25 суг ортээлдери болгаш үш улуг порттар турар — Ставрополь (Куйбышевтиң гидробелдириниң Үстүү шлюзтарының чанынга), Ульяновск болгаш Казань морттар. Оларны күргаг черлерде тудун турар — аңаа суг сөөлзүреди чеде бээр.

Суг хөолбээниң орнун суг-биле долдурарының белеткелин чорудуп турда, ооң балык байлактарын көвүдедири дээш элээн хөй хемчеглерни алган.

Бир эвес 1948—1950 чылдарда Куйбышев далайның зоназынга балыктың чылда ортумак тывыжы 22,8 муң центнер турган болза, каш чылдар эрткен соонда ол чурагай 240 муң центнер чедир өзер. Ооң-биле кады балыктың шоолуг үне чок уксаалары ийи ажыг катап эвээжээр. Ол чорук балыктың стерлядь, нельма, осетр болгаш оон-даа өске ол чергелиг ындыг үнелиг уксааларын калбаа-биле өстүргениниң түңнелинде болур.

Чурттакчылыг элээн хөй пунктуларны суг алыышкынындан камгалаар талазы-биле инженержи улуг хемчеглерни чорудуп турар. Хемчээл талазы-биле эң улуг ажылдар Казаньда болгаш Ульяновскиде чорук турар. Чижээлээрге, Казаньда он улуг чалдарны, 25 километр дурттуг ийи плотинаны тургузуп турар.

Келир үедеги Куйбышев далайның дүвүнде археологтарның экспедициялары ажылдап турар. Поволжьениң болгаш бурунгу Русьтуң улустарының төөгүзүн өөренирине улуг ужур-дузалыг бурунгунуң каш-каш тураскаалдарын олар оорта тыпканнар.

Л. ШПАКОВСКИЙ,

Куйбышевтиң суг хөолбээниң эргелелиниң начальниги.

СТАВРОПОЛЬ (Куйбышев область), декабрь (СЭТА).

Ортулук чартык ортулук апарган

Өске-даа аныяк тудугжулар-биле кады Куйбышев ГЭС-тиң баштайгы гидротехниктиг тудугларының тудуунуң эгезин салыр деп аас-кежик меңээ таварышкан. Чалыы назынның келир үедеги хоорайы — Волгада-Комсомольскиниң фундаментилериниң баштайгы оңгарларын казып турганывыс 1950 чылдың частыг соок күзүнүн сактып тур мен. Ам ында он-он муң чурттакчылар, магазиннер, клубтар, библиотекалар, Куйбышев областа эң эки дээн эмнелге хоорайжыгажы бар. Ол үеде машиналар даажындан корткан буурлар аърга иштинден тудуг шөлдеринге үне маңнажып келгилээш, дедир шыргай аърга иштинче ажытталып кирип тургулаан.

Дараазындагы 1951—1952 чылдарда Волгаже шавар халдаашкынны эгелээн бис. Чер моондак-биле аңгылатынган Телячий ортулук (ол черниң чурттакчылары аңаа бызаалар одарладып турар боорга ону Бызаа ортулук деп адаан) чартык ортулук апарган. Гидротудугнуң эң улуг тудуг шөлдериниң бирээзи — суг тудуштурар демир-бетон плотинаның оңгары дыка чатылып чоруткан.

Ол тургузулганың сорулгазы болза, Куйбышев далайга сугнуң деңнелин таарыштырары болуп турар. Демир-бетон плотина базыышкын талазының солагай талакы кезии болур болгаш чер плотина-биле кады барык беш километр шөйлү бээр. Суг тудуштурар плотина ажык чыдар 38 эжиктерлиг, часкы суг ону дамчыштыр секундада 40 муң ажыг кубометр суглуг болуп Алдыы Волгаже агып эртер.

Плотинаның бетон баганалары оңгарның кырында безин он каът бажыңныы дег бедип үнген. Ында машиналарның дузазы-биле ийи миллион хире кубометр бетонну болгаш муң-муң тонна каң арматураны база металл конструкцияларны салган. Плотинада ажыл кидин түлүк чорук турар. Келир чылдың чазынында туска тургузулга дамчыштыр часкы суглар эртер.

Плотина-биле кады кижилер база үнген. Баштайгы тудугжуларның б комсомолчу Кузьмичев Жигульдерге ник болуп ажылдап эгелээш, ам мур участоктуң начальниги апарган, ш чорааан Поляков десятник, тудуг б рыкчызы, улуг башкарыкчы болуп а дап турган, ам ол бүдүрүлгениң дур галыг командири—инженери болуп ту Кады ажылдап турар өске-даа хөй-хөй э терим-биле бир дөмей Куйбышевтиң и дустриалдыг институдунуң кежээки сал бырында өөренип турар мен. Күзүн би тиң сөөлгү, алдыгы курзувус дипломна камгалаар.

И. ПИКАЛЕВ

Куйбышев гидротудугнуң Плоти районунуң улуг инжене

СТАВРОПОЛЬ (Куйбышев обл Декабрь (СЭТА).

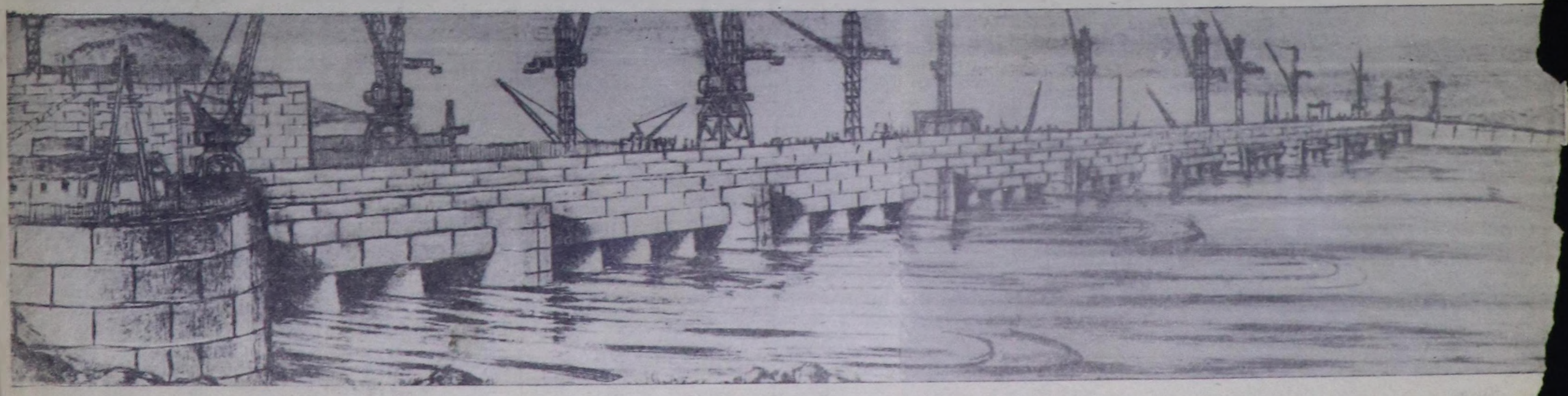

Могутова даандан Куйбышевтиң гидроэлектростанциязының хевири.

(Куйбышевгидростройнуң инженери А. К. Вингорскийниң чураанындан).

ТӨРЭЭН ЧУРТКА ҮЛЕТПҮР ТОГУН БЕРГЕН

ТУДУГЖУЛАРНЫҢ АВАНГАРДЫНДА

Буйбышевтин делегейде эң улуг гидроэлектростанциязын ажыглалга киирер дээш шудургу демиселди жигулевчу гидротулугжуларның хөй мун кижилиг коллективи беш ажыг чылдарның иштинде чорудуп турар. Ол демисел улуг тиилелгебиле доозулган: ГЭС-тиң бирги гидроагрегады үлетпүр тогун берген.

Волгада кайгамчык улуг энергетиктиг күчүнү тургузарынга гидротудугнуң хөй-хөй берге болгаш чаа айтырыглары шиитпирлеттинген. Партияның болгаш чазактың совет улустуң хүн бүрүдеги кичээнгейи-биле бүргетирген оон тудугжуларың кыска хуусаның иштинде гидротехниктиг тудугларны болгаш дузалаар бүдүргелерни кылыр талазы-биле кайгамчык улуг ажылды чорудуп. Алдыы агыйының сулно чоруур шлюзтарын ажыглалга киирген. Волганың унун дүглаан, ынчангаш баштайгы гидроагрегат ажыглалга киргеп.

Бергелерни ажып эртери дээш демиселдиң Жигульдерде тудугжуларның дуржулгалыг коллективи тургустунган болгаш бижыккан. Ол коллективтиң угаан-бодалы—бодунуң хүрээленинде үш мун ажыг кижиниң партия организациязы болуп турар. Волганың эриктеринде ажылдарның баштайгы хүннеринден эгелээш коммунистер тудугжуларның авангардында чорун турар. Олар хөй-хөй алдыг ажыл-херектериниң эгелекчилери болбушаан, бүдүрүлгечи сагыпга-чуруунун, шадырлыг күш-ажылдың үлегер-чижээн көргүзүп турарлар. Коммунистиг партияның кежигүннери тудугның бүгү-ле харыысалгалыг участоктарында, машиналар экипажтарында, бетон заводтарында, чер казар ажылдарда күш-ажылчы эвлечгени тургузуп, партия кежигүү эвестерни боттарының соо-биле элертип турар.

Механизацияның Оң талакы эрик районуун партия организациязы (партбюро секретары эш Терентьев) улуг ажылды чорудуп турар. Ол механизаторларның социалистиг чарыжын баштавыпаан, анаа коммунистериң мурнакчы ролин сынырган. Районнуң механизаторлары план планын октябрьда-ла күүсеткен.

Ол районнуң сураглыг кижилерин ол-даа тудугларда билип турар. СЭКП-ниң Куйбышев обкомунуң кежигүнү, бригадир экскаваторщик эш Евец кышкы байдарда чайгы нормалар-биле ажылдаар ол социалистиг чарыштың инициатору болган. Казыышкынның белик техниказы, машинаның тергинин эки ажаалдазы эш Стептиң бригадазынга экскаваторнуң кабин сентелгени чокка Жигульерге 2 миллион кубометр довуракты казып үлүдергени берген.

«Ударчы» деп № 9 экскаваторнуң машинисти коммунист эш Коваленко удаа ажыттың ишкирин улгаттырып турган, машинаның бүдүрүкчүлүүн бедидер талазы-биле үнелиг саналды кирген. Ол эгелээшкин Волганың ийи эриктеринде экскаваторщиктерни хаара туткан.

Тудугның төөгүзүнге харыысалгалыг Волганың сөөлгү адырын дүглаарында хүннеринде коммунистер ажылдарын не берге участоктарынга турган. Машаны дүглаарын коммунист Резчиков удаан, ол Цимлянскиниң плотиназын тургусканы дээш дөрт чыл мурун Сталинчы шанналды алган.

Үш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидер болгаш ажылдарның үнезин чинчилеге угланган хөй-хөй ажыл-херектиң эгелекчилери тудугның комсомолчулары болган. Антонецтиң эптекчилериниң комплексиглиг бригадазы ажылдарын хуусаазын кызырар дээш чарыштың оттатору болган. ГЭС-тиң бажының тудунда ажылдап турар № 7 портальдыг кранның анықтар экипажының комсомолчулары машиналарды болгаш механизмнерни эң эки ажыглаары дээш социалистиг чарыштың эгелекчилери болганын. Анық кранчылар Немасев, Лихачев, Ушков кран ажыглалының коэффициенин план ёзугаар 0,70 турганындан чедир бедидер арганы берип турар. Үлегерлерни чогаадып кылганнар. Бир сменада ону кранчыларның шиитпирлээни-биле кажап, механизмнер ажыглаарының коэффициентизин түгле 10 хуу безин бедидер болза, тудугга немей 5 миллион кубометр чер ажыглатынган, 30 мун кубометр бетон салынган, 30 мун тонна ажыг арматура болгаш металл конструкциялар эптетинген туруп болур деп тудугжулар саналн. Партия организациязы кранчыларның эгелээшкинин деткээн болгаш ону тудугга неитередиргиге дузалаан.

Кадрларны кижизидеринче болгаш дешпидеринче партия организациязы улуг кичээнгейни салып турар. Оң талакы эриктиң арматура-эзилдиргиге районунуң ажылынга үр үениң иштинде хожудашкын турган. Партия организациязының инициативазын ёзугаар районнуң начальнигинге болгаш кол инженерингге коммунистер эштер Батанөвту болгаш Киташовту дешпиткен. Ам районда байдал үнезинин-биле өскерилген. Оң талакы эриктиң арматурщиктери ажылын эки күүсеткен болгаш үшкү кварталда Куйбышевгидротудугнуң шилчнир Кызыл тугун чаалап алган.

ГЭС-тиң бажыңының эң-не кырында 70 метр белик черде участоктуң кол инженери албан хүзээлеге дешпитирген Совет Эвилелиниң Маадыры, коммунист Бордашенконуң белик черлерге ажылдаар арматурщиктери ажылдап турар. Оон участогунда электри-биле сураглыг эзилдиркчи Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры Улесов эзилдиришкининиң белик бүдүрүкчүлүг аргазын бир-ле дугаарында хереглээн. Ол арга ажылды дыка дүргедеп, металлдың болгаш электро-энергиниң улуг камналгазын берген. Ол алдаржаан мастер коммунист Улесов электри-биле дүрген эзилдиреринин 200 ажыг өөренекчилериг болуп турар. Сураглыг чаартыкчының өөренекчилериниң арагында ай оналгазын 130 хуудан эвээш эвес күүседип турар кижи чангыс-даа чок. Арматура-эзилдиргиге районунда коммунистерниң инициативазын ёзугаар арматураның улуг блоктардан эптелгезин калбаа-биле хереглеп турар.

Куйбышевтин индустриалдыг институдунуң кежээки салбыры болгаш ийи гидротехниктиг техникумнар Жигульдерде каш чылдар иштинде ажылдан келген. Оларда 1300 ажыг тудугжулар өөренип турар. Коммунист эш Дроков тудугга кранчы болуп ажылдап эгелээн. Ол бүдүрүледен чарыгбайн тургаш, техникумну дооскан болгаш ам өөредилгезин кежээки институтта үргүлчүлеп турар. Коммунистер ону участоктуң партгруппоргунга сонгуп алганнар. Ындыг чижектер эвээш эвес. Коммунист эш Адамов тудугга бульдозер башкарыкчызы болуп ажылдап эгелээн. Ам өөредилге комбинатының чанында куре дооскам, нарын машинаны — кабельсканны оашкарып турар.

Политик-массалыг ажыл тудугга сөөлгү үениң иштинде экижээн. Волганы дүглаан турарының үезинде ол ажылга эки үлегер-чижектиг Оң болгаш Солагай талакы эриктерниң автомобилистериниң партия организациязы көргүскен. Түскай болуп ол-ла черинге «Чаннықты» болгаш дайынчы хүүдүстарны үнүрүп турган, көргүзүглер самбыразын тургузуп, анаа социалистиг чарыштың түнелелерин шак бүргүзүнде үнүрүп турган, хүндүлел самбыразы база бар. Аас-биле агитацияны үгаангыр чоруткан. Волганы түглаарының хүнүнде радио-солуунуң алды номерлерин үнүрген. Автомашиналарның чолаачыларының, экскаваторщиктерниң, суг алаа кирерлерниң, хемчилерниң, десятниктерниң, тудуг башкарыкчыларының күш-ажылчы маадырлыг чоруунуң дугайын аиаа чугаалап турган.

Бисте четпестер база эвээш эвес. Тулугга ажылчын күжүн болгаш техниканы болганчок-да багай ажыглап турар, ажылдарның чамык хевирлериниң үнези амдаа белик. Ол четпестерни чайладыр дээш гидротудугжулар бүгү хемчегларни ап турар.

Куйбышев ГЭС-тиң тулугжуларының коллективи оларның мурнунга салынган сорулгаларны күүсеткен, партияның болгаш чазактың бүзүрелин шынзыктырып турар.

А. МУРЫСЕВ,
СЭКП ТБ-ның Куйбышев гидротудугга парторгу.

СТАВРОПОЛЬ (Куйбышев область),
декабрь (СЭТА).

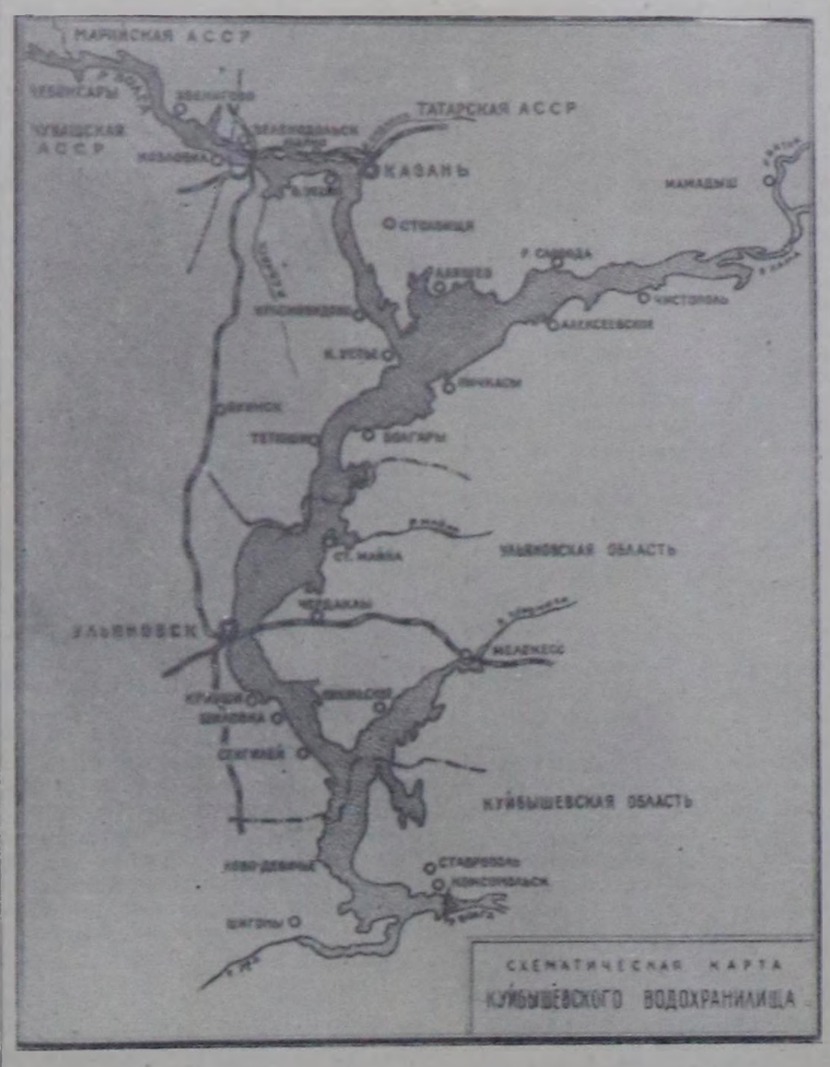

Куйбышевтин суг шыгжамырының схема чуруу

Гидроагрегаттарның эптээшкини

Куйбышев ГЭС-ке ленинградчыларның белеткеп бергени ындыг гидроагрегаттар бистиң чуртувустуң гидроэлектростанцияларының чангызынга-даа амдыгаа чедир турбаан. Ол кайгамчыктыг чээрби агрегаттарның түс бүргүзүнүң күүжү ындыг: турбиналарныы—125 мун болгаш генераторларныы—105 мун киловатт. Оларның хемчээлериниң дугайын билир төлээде, ындыг саннарны көргүзүп болур: бүгү агрегаттың, тодаргайларга, турбиналарның болгаш генераторларның деңзизи 3 мун тонна, оон түс-түс кезектериниң деңзизи—каш-каш чүс тонна болуп турар. Гидроагрегаттың бедии—40 метр, ол дээрге он каът бажыңның бедии ажып турар.

Ындыг улуг агрегатты чыып эптээри техника талазы-биле дыка нарын болуп турар. Ынчалзажок чүвениң ужуру ында эвес болур ийин. Моторну, станокту, өске-даа машиналарны заводка чыып эптээр, ынчаарга оларны хереглекчилерже чорударының мурнунда заводка шылгаар, ынчан машинада тазрымча чок кылган бүгү-ле чүүлдерни чайладып турар болгай. Кайгамчык улуг күүжүг гидротурбинаны завод байдалдарынга үлетпүр шенелзин кылып болбас. Ынчангаш чамдык белдирлериниң болгаш кезектериниң шуут чедир кылышкынын ГЭС-тиң эптелге шөлүнге кылыр ужур таварышкыр.

Кезектерни чедир кылыры болгаш тазрыштырары барык идеалдыг болур ужурлуг, чүге дээрге, 3 мун тонна деңзилиг агрегат бирги чергенин шак механизминиң ылаптыг нарыны ышкаш ажылдаар ужурлуг. Чижээлээрге, генераторнуң ротору 14 ажыг метр диаметрлиг болуп турар. Ол машина шакта, хүнде болгаш неделяда эвес, харын генераторнуң ажылын түр соксадыр эвлечглиг апталгага чедир, барык чыл иштинде соксаал чок ажылдаар ужурлуг.

Энергетиктиг машина тудуунуң совет инженерлери болгаш ажылчыннары эртенинң болгаш техниканың сөөлгү чеднишкиннерин барымдаалап, кайгамчыктыг турбиналарны болгаш генераторларны тургускапның оларның адаары деп чугаалаар херек. Ол чорук болунуң эвлечээнде эптекчилерниң харыысалгазын улуу-биле бедиткен.

Партияның XX съездизинге төлептиг ужуражыр дээш демисешпишаан, эптекчилер баштайгы агрегаттарны эптээрининң хуусаларын дыка кызырарын шиитпирлээн. Чогум утказы-биле алырга ону кылыр төлээде, гидрокүштүг дериглерни эптээрининң чаа технологизын тургузар болгаш нептередир ужур таварышкан.

Кезектерни чедир кылыры болгаш тазрыштырары барык идеалдыг болур ужурлуг, чүге дээрге, 3 мун тонна деңзилиг агрегат бирги чергенин шак механизминиң ылаптыг нарыны ышкаш ажылдаар ужурлуг. Чижээлээрге, генераторнуң ротору 14 ажыг метр диаметрлиг болуп турар. Ол машина шакта, хүнде болгаш неделяда эвес, харын генераторнуң ажылын түр соксадыр эвлечглиг апталгага чедир, барык чыл иштинде соксаал чок ажылдаар ужурлуг.

Энергетиктиг машина тудуунуң совет инженерлери болгаш ажылчыннары эртенинң болгаш техниканың сөөлгү чеднишкиннерин барымдаалап, кайгамчыктыг турбиналарны болгаш генераторларны тургускапның оларның адаары деп чугаалаар херек. Ол чорук болунуң эвлечээнде эптекчилерниң харыысалгазын улуу-биле бедиткен.

Партияның XX съездизинге төлептиг ужуражыр дээш демисешпишаан, эптекчилер баштайгы агрегаттарны эптээрининң хуусаларын дыка кызырарын шиитпирлээн. Чогум утказы-биле алырга ону кылыр төлээде, гидрокүштүг дериглерни эптээрининң чаа технологизын тургузар болгаш нептередир ужур таварышкан.

Сөөлгү үеге чедир ол дериглерни эптээрин нургулайында ГЭС-тиң бажының тургускавының соонда эгелеп турган. Бис бир янзы кылырын шиитпирлээн бис. Машина залының ужунга даштыкы эптелге шөлү деп адаар тускай бажыңны тургускан бис. Анаа эптекчилер ГЭС-тиң бажының тулугжулар түүп доозарын мааиайн, агрегаттың белдирлерин эптеп эгелээннер. Олар анаа-ла чыып турган эвес, харын улуг блоктар-биле эптеп эгелээннер.

Ынчалзажок мону чугаалаары белен, Волганы кежилдир чер чал

Волганы үзүн дүрту үш кубометр хире чер плотинаа дүглап чыдар.

Чер плотинаны гидромеханизаторлар тургускан. Олар оон иитинге 18 миллион кубометр довуракты үрар ужурлуг турган. Ол сан Куйбышев гидробелдирге гидромеханизаторларының ажылының иитии хемчээлиниң бештиң бири кезээ болбайн турар-даа болза, ээ-не харыысалгалыг болгаш берге ажылды күүседир ужур таварышкан.

1954 чылда Телячий ортулукка плотинаның бир ужун кылып эгелээш, аиаа барык алды чартык миллион кубометр довуракты төккен бис. Бо чылын чер чаза тевистиригкичилериниң экипажтары ун кезээн кылырынче киришкен. Часкы суг эрял батканының соонда Волганың унун солагай талакы эриидеп дүглап эгелээш, километр ажыг дурттуг черге чер чалды овааладп үнүрген бис. Ынчангаш октябрьның тоңчүзүнге чедир калбаа чүге 350 метр ун артқан, ону дамчыштыр Волганың суу шапкын агыннап бадып турган.

Октябрь 31-де салдап чоруур көвүрүлеп арткан чирик унче сөөлгү кубометр-кубометр даштарны болгаш бетон пирамидаларны октаан. Суг болза, ГЭС-тиң бажының чаны-биле тускай кылган черлеп баткан. Ынчангаш маиаа хемни ашкан тиилелгени шуут быжыглаар — сөөлгү участокту күүлүг чер чаз-биле быжыглаар төлээде, гидромеханизаторларның эдлээ келген.

Бистиң коллектививис ол үеге ей-шаанда, эки белеткеним, ийи миллион ажыг кубометр хемчээлиг довурак курлавырларын баш бүргүзаар тургускан. Эң-не ажыктыг чер чарар машиналарны таарыштыр тургускан. Ноябрь 10-га чедир суг адаанын бүгү делгемин довурак-биле шыпкан.

Ам ол төп участокта чер чаз ооуп турар. Нарын байдалдарда ажылдаар ужур таваржып келген: соок туруп турар. Коллектив ону баш бүргүзаар көргеш, кышка белеткенип алган. Кышкы байдалдарда ажыл үезинде кол чүве болза, плотинаның иитинче дош кирбези болур. Плотинаның хоолбектээн болгаш солагай талакы ун келни чогуур бедиинде четкеп, тодаргайларга Куйбышев далай келир чылдың чазынында эрээн сугларны кирип алган турда, оон деннелиидеп дерт метр бедикте четкеп.

Кижилерниң кызымаккай ажылын демдеглээри чугула. Чижээлээрге, эштер Селезнев, Николаев, Синицин, Хлюст болгаш оон-даа өскелериниң чер чара тевистирер коллективтерин демдеглээр херек. Олар эң-не түлүктүг ажыл хүннеринде боттарының машиналарының төлевилел күүжүн ийи катап ажырып турганнар. Довурак казып урар участоктарга механизаторлар база кызымак ажылдааннар.

Волга моңге шагда дүглатынган. Оон долу күүжүг совет кижилерниң чаагай байдалынче угланган.

Е. ТЕРЕШЕНКО,
гидромеханизация эргелелиниң начальнигги.

СТАВРОПОЛЬ (Куйбышев область),
декабрь (СЭТА).

Миллионер экскаваторщиктер

Куйбышев ГЭС-тиң бетондан кылган кайгамчык улуг бажыңын көрген-не кижи ийи чыл мурунда Волганың Оң талакы эрининге ханы улуг онгар чытканынга бүзүревес. Маиаа белик чаз моондактың ыныңга хем деннелиниң алдаига 40 метр ханы черлеп довуракты «Ударчылар» деп күүлүг экскаваторлар казып турган. Пор довуракты ажылдап кылыры кончуг берге болуп турган. Экскаваторщиктериң аразынга ажылдарны хуусаа бетинде доозары дээш, механизмнерниң төлевилел күүлерин бедидери дээш социалистиг чарыш калбарган. Бистиң экскаваторнуң экипажы бир-ле дугаарында төлевилээн ханзыр казыышкынны чедип алыр аргалыг болган. Бистиң соовус-биле сураглыг экскаваторщик Михаил Евецтиң «Ударчызы» чорун олурган.

Ажылдарның бо үе-чалазында тудугнуң салын-чолун экскаваторщиктер болгаш автомабилистер шиитпирлээн. Экскаваторларның барык бүгү экипажтары казыышкынның иитии чорудулгазын улуу-биле кызырарын чедип алган. Боду дүжүрер машиналарның кырында хааржактарын долдурарынга минуталар чарыгдатынын турган болза, 25—30 секундаиы чарыглаи турган бис. Машиналарны тергинин эки ажаар чорук септелге аразының хуусаларын дыка узадыр арганы берген. Гидростанцияның улуг онгарынга ажылдар доостурга экскаваторщиктер ГЭС-тиң бажыныче сугну киирер болгаш үнүрер каналдарны кылып эгелээн. Бо чылдың октябрьда экскаватор экипажтары Волганың унунуң сөөлгү участогун дүглаар талазы-биле харыысалгалыг онаалганы күүсеткен. ГЭС-тиң бажының кылырда казып үнүргеи 30 миллион кубометр довуракты 22 миллион кубометрин экскаваторлар-биле күүсеткен. Чедп «Ударчыларның» экипажтары «миллионерлер» апарган. Олар боду дүжүрер машиналарга миллион—бүдүн чартык миллион кубометр довуракты чүдүрген, а Михаил Евецтиң болгаш Борис Коваленконуң экипажтары ийи-ийи миллион кубометр довуракты казып үнүргеи.

Куйбышев ГЭС-тиң экскаваторщиктери оларның мурнунда салынган сорулгаларны алдарлыы-биле күүседирлер.

В. МЯЧЕВ,
механизацияның Оң талакы эрик районуң экскаваторщигги.

КУЙБЫШЕВГИДРОТУДУГ,
декабрь (СЭТА).

Тудугнуң чыл демдеглелдеринден

1950 чыл. «Волга хемге Куйбышевтиң гидроэлектростанциязын тулар дугайында» ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң докталын август 21-де чарлаан.

Ставропольдуң «Гидропроект» кылдызының тургускаиы баштайгы төлевилелчилер сентябрьда Ставропольга чедип келген.

Ол-ла айда Комсомольск болгаш Жигулевск деп гидротехниктиг районнарны организастаан.

1951 чыл. ГЭС-тиң бажыныың адаанда улуг онгарлан баштайгы хымыш иитии довуракты февраль 18-те казып үнүргеи.

1952 чыл. «Сталинградский—1001» деп чер чаза тевистирер машина январь 16-да суг өтпес моондакты кылып эгелээн. Суг тудуштурар плотинаның онгарының суг өтпес моондаан туткан.

Май 16-да Алдыы шлюзтарга бетон заводун шенеп көргеи.

Май 20-де тудугга баштайгы 25 кубометр бетонну берген.

Гидростанцияның рисбермазынга бетопну салып эгелээн.

Плотина болгаш арматура-эзилдиргиге районнарын тургускан.

Декабрь 4-те Алдыы шлюзтарының камеразының дүвүнге бетонну салып эгелээн.

1953 чыл. Волганың Оң талакы эрининге ГЭС-тиң суг өтпес моондаан тургускан. Бетон сөөртүр эстакаданы тургузуп эгелээн. Волганы кежилдир канаттыг орукбиле даштыг баштайгы вагонетке эрткен.

1954 чыл. Сокс дагларында даш үүлдерээр заводтарының плотиназының чанында бетон заводун ажыглалга киирген.

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң шилчнир Кызыл тугун коллективке үш удаа тывыскан.

1955 чыл. Июль 31-де гидробелдирниң Алдыы шлюзтарын таварты баштайгы пароходтар эрткен.

Август 11-де Волганың солагай талакы адырын дүглаан.

Август 21-де, тудугнуң беш чылының хүнүнде, мурнунда Куйбышевтиң гидробелдирииниң тудугжуларының тургускаиы бетон салырының делегей рекордун ажырган. Хонукта 19.050 кубометр бетонну салган.

Октябрь 24-те ГЭС-тиң улуг онгарын суг-биле долдурган.

Октябрь 21-де Волганы дүглаан—салдап чоруур көвүрүлеп сөөлгү кубометр-кубометр даштарны болгаш демир бетон пирамидаларны октаан. Суг ГЭС-тиң бажының тускай үттерин таварты эрткеи. Гидромеханизаторлар унунуң сөөлгү участогунуң чер плотиназын кылырынче киришкеи.

СТАВРОПОЛЬ (Куйбышев область)
декабрь (СЭТА).

Партияның XX съездизиниң алдары дээш

Куйбышевтин гидроэлектростанциязының бажыңының үстүү чартымында чырыткаичак ак-көк отчугаштар минута саиында-ла хын үнүп турар. Ол дээрге суг ортунаан 50 метр белик черде электростанцидиргиниң ажылдап турары олза.

Эң-не берге участоктарда ажылдап, ай ортында оналгаларын ажыр күүседип турган Василий Ежовтуң, Рашид Саликовтуң болгаш оон-даа өскелериниң бригадаларында белик черлерге ажылдаар эң эки арматурщиктер тулугда бар.

ГЭС-тиң бажыңына дөрт чылларның туразында 180 мун тонна ажыг кап арматураны эптээн. Ажылдарның темпилезин-на өзүп келген. Ол арматураның ортунаан хөй кезиниң бо чылын тургускан. Бетон салырының делегей рекордун машиналар ажырыпкан август айда бистиң район ГЭС-тиң бажыңына 12.640 тонна кап арматураны эптээн. Металл керилгени эптээринин ындыг темпилерин чуртувуска чаңгыс-даа ГЭС турбинаны туруп көрбээн.

Волганың Оң талакы эрининиң арматурщиктери чеднишкининг ажылдазаны дээш үшкү кварталда Гидротудугнуң шилчнир Кызыл тугун чаалап алган. Бо-даа кварталда тукту бербезин болап турар бис.

Улуг блоктар-биле ажыл арматурщиктерниң ортузунда калбаа-биле нептерээн. Гидроэлектростанцияның бажыңының хаиаларын тургузарынга эзилдиргишкининиң белик бүдүрүкчүлүг оиза аргазын чеднишкининг ажыглап турар. Ол арганы ажыглап тургаш, бистиң бригадавыс ажылдаашкынны үлгаттырып, күрүнеге чүс-чүс тонна металлды болгаш муи-муи киловатт-шак электроэнергияны камнап берген.

Партияның XX съездизинге төлептиг ужуражыр дээш чарышпышаан, бистиң коллектививис бо чылдың 11 айларының дургузунда ийи чылдың оналгаларын күүседткен.

А. УЛЕСОВ,
Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры, Оң талакы арматура-эзилдиргиге районунуң электроэзилдиргичилер бригадири.

КУЙБЫШЕВГИДРОТУДУГ,
декабрь (СЭТА).

Волганың эриктеринде

Волганың эриктеринде ажылдарның баштайгы хүннеринден эгелээш коммунистер тудугжуларның авангардында чорун турар. Олар хөй-хөй алдаглыг ажыл-херектериниң эгелекчилери болбушаан, бүдүрүлгечи сагыпга-чуруунун, шадырлыг күш-ажылдың үлегер-чижээн көргүзүп турарлар. Коммунистиг партияның кежигүннери тудугның бүгү-ле харыысалгалыг участоктарында, машиналар экипажтарында, бетон заводтарында, чер казар ажылдарда күш-ажылчы эвлечгени тургузуп, партия кежигүү эвестерни боттарының соо-биле элертип турар.

Механизацияның Оң талакы эрик районуун партия организациязы (партбюро секретары эш Терентьев) улуг ажылды чорудуп турар. Ол механизаторларның социалистиг чарыжын баштавыпаан, анаа коммунистериң мурнакчы ролин сынырган. Районнуң механизаторлары план планын октябрьда-ла күүсеткен.

Ол районнуң сураглыг кижилерин ол-даа тудугларда билип турар. СЭКП-ниң Куйбышев обкомунуң кежигүнү, бригадир экскаваторщик эш Евец кышкы байдарда чайгы нормалар-биле ажылдаар ол социалистиг чарыштың инициатору болган. Казыышкынның белик техниказы, машинаның тергинин эки ажаалдазы эш Стептиң бригадазынга экскаваторнуң кабин сентелгени чокка Жигульерге 2 миллион кубометр довуракты казып үнүргени берген.

«Ударчы» деп № 9 экскаваторнуң машинисти коммунист эш Коваленко удаа ажыттың ишкирин улгаттырып турган, машинаның бүдүрүкчүлүүн бедидер талазы-биле үнелиг саналды кирген. Ол эгелээшкин Волганың ийи эриктеринде экскаваторщиктерни хаара туткан.

Тудугның төөгүзүнге харыысалгалыг Волганың сөөлгү адырын дүглаарында хүннеринде коммунистер ажылдарын не берге участоктарынга турган. Машаны дүглаарын коммунист Резчиков удаан, ол Цимлянскиниң плотиназын тургускаиы дээш дөрт чыл мурун Сталинчы шанналды алган.

Үш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидер болгаш ажылдарның үнезин чинчилеге угланган хөй-хөй ажыл-херектиң эгелекчилери тудугның комсомолчулары болган. Антонецтиң эптекчилериниң комплексиглиг бригадазы ажылдарын хуусаазын кызырар дээш чарыштың оттатору болган. ГЭС-тиң бажының тудунда ажылдап турар № 7 портальдыг кранның анықтар экипажының комсомолчулары машиналарды болгаш механизмнерни эң эки ажыглаары дээш социалистиг чарыштың эгелекчилери болганын. Анық кранчылар Немасев, Лихачев, Ушков кран ажыглалының коэффициенин план ёзугаар 0,70 турганындан чедир бедидер арганы берип турар. Үлегерлерни чогаадып кылганнар. Бир сменада ону кранчыларның шиитпирлээни-биле кажап, механизмнер ажыглаарының коэффициентизин түгле 10 хуу безин бедидер болза, тудугга немей 5 миллион кубометр чер ажыглатынган, 30 мун кубометр бетон салынган, 30 мун тонна ажыг арматура болгаш металл конструкциялар эптетинген туруп болур деп тудугжулар саналн. Партия организациязы кранчыларның эгелээшкинин деткээн болгаш ону тудугга неитередиргиге дузалаан.

Кадрларны кижизидеринче болгаш дешпидеринче партия организациязы улуг кичээнгейни салып турар. Оң талакы эриктиң арматура-эзилдиргиге районунуң ажылынга үр үениң иштинде хожудашкын турган. Партия организациязының инициативазын ёзугаар районнуң начальнигинге болгаш кол инженерингге коммунистер эштер Батанөвту болгаш Киташовту дешпиткен. Ам районда байдал үнезинин-биле өскерилген. Оң талакы эриктиң арматурщиктери ажылын эки күүсеткен болгаш үшкү кварталда Куйбышевгидротудугнуң шилчнир Кызыл тугун чаалап алган.

ГЭС-тиң бажыңының эң-не кырында 70 метр белик черде участоктуң кол инженери албан хүзээлеге дешпитирген Совет Эвилелиниң Маадыры, коммунист Бордашенконуң белик черлерге ажылдаар арматурщиктери ажылдап турар. Оон участогунда электри-биле сураглыг эзилдиркчи Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры Улесов эзилдиришкининиң белик бүдүрүкчүлүг оиза аргазын бир-ле дугаарында хереглээн. Ол арга ажылды дыка дүргедеп, металлдың болгаш электро-энергиниң улуг камналгазын берген. Ол алдаржаан мастер коммунист Улесов электри-биле дүрген эзилдиреринин 200 ажыг өөренекчилериг болуп турар. Сураглыг чаартыкчының өөренекчилериниң арагында ай оналгазын 130 хуудан эвээш эвес күүседип турар кижи чангыс-даа чок. Арматура-эзилдиргиге районунда коммунистерниң инициативазын ёзугаар арматураның улуг блоктардан эптелгезин калбаа-биле хереглеп турар.

Куйбышевтин индустриалдыг институдунуң кежээки салбыры болгаш ийи гидротехниктиг техникумнар Жигульдерде каш чылдар иштинде ажылдан келген. Оларда 1300 ажыг тудугжулар өөренип турар. Коммунист эш Дроков тудугга кранчы болуп ажылдап эгелээн. Ол бүдүрүледен чарыгбайн тургаш, техникумну дооскан болгаш ам өөредилгезин кежээки институтта үргүлчүлеп турар. Коммунистер ону участоктуң партгруппоргунга сонгуп алганнар. Ындыг чижектер эвээш эвес. Коммунист эш Адамов тудугга бульдозер башкарыкчызы болуп ажылдап эгелээн. Ам өөредилге комбинатының чанында куре дооскам, нарын машинаны — кабельсканны оашкарып турар.

Политик-массалыг ажыл тудугга сөөлгү үениң иштинде экижээн. Волганы дүглаарының турарының үезинде ол ажылга эки үлегер-чижектиг Оң болгаш Солагай талакы эриктерниң автомобилистериниң партия организациязы көргүскен. Түскай болуп ол-ла черинге «Чаннықты» болгаш дайынчы хүүдүстарны үнүрүп турган, көргүзүглер самбыразын тургузуп, анаа социалистиг чарыштың түнелелерин шак бүргүзүнде үнүрүп турган, хүндүлел самбыразы база бар. Аас-биле агитацияны үгаангыр чоруткан. Волганы түглаарының хүнүнде радио-солуунуң алды номерлерин үнүрген. Автомашиналарның чолаачыларының, экскаваторщиктерниң, суг алаа кирерлерниң, хемчилерниң, десятниктерниң, тудуг башкарыкчыларының күш-ажылчы маадырлыг чоруунуң дугайын аиаа чугаалап турган.

Бисте четпестер база эвээш эвес. Тулугга ажылчын күжүн болгаш техниканы болганчок-да багай ажыглап турар, ажылдарның чамык хевирлериниң үнези амдаа белик. Ол четпестерни чайладыр дээш гидротудугжулар бүгү хемчегларни ап турар.

Куйбышев ГЭС-тиң тулугжуларының коллективи оларның мурнунга салынган сорулгаларны күүсеткен, партияның болгаш чазактың бүзүрелин шынзыктырып турар.

А. МУРЫСЕВ,
СЭКП ТБ-ның Куйбышев гидротудугга парторгу.

СТАВРОПОЛЬ (Куйбышев область),
декабрь (СЭТА).

Гидроагрегаттарның эптээшкини

Куйбышев ГЭС-ке ленинградчыларның белеткеп бергени ындыг гидроагрегаттар бистиң чуртувустуң гидроэлектростанцияларының чангызынга-даа амдыгаа чедир турбаан. Ол кайгамчыктыг чээрби агрегаттарның түс бүргүзүнүң күүжү ындыг: турбиналарныы—125 мун болгаш генераторларныы—105 мун киловатт. Оларның хемчээлериниң дугайын билир төлээде, ындыг саннарны көргүзүп болур: бүгү агрегаттың, тодаргайларга, турбиналарның болгаш генераторларның деңзизи 3 мун тонна, оон түс-түс кезектериниң деңзизи—каш-каш чүс тонна болуп турар. Гидроагрегаттың бедии—40 метр, ол дээрге он каът бажыңның бедии ажып турар.

Ындыг улуг агрегатты чыып эптээри техника талазы-биле дыка нарын болуп турар. Ынчалзажок чүвениң ужуру ында эвес болур ийин. Моторну, станокту, өске-даа машиналарны заводка чыып эптээр, ынчаарга оларны хереглекчилерже чорударының мурнунда заводка шылгаар, ынчан машинада тазрымча чок кылган бүгү-ле чүүлдерни чайладып турар болгай. Кайгамчык улуг күүжүг гидротурбинаны завод байдалдарынга үлетпүр шенелзин кылып болбас. Ынчангаш чамдык белдирлериниң болгаш кезектериниң шуут чедир кылышкынын ГЭС-тиң эптелге шөлүнге кылыр ужур таварышкыр.

Кезектерни чедир кылыры болгаш тазрыштырары барык идеалдыг болур ужурлуг, чүге дээрге, 3 мун тонна деңзилиг агрегат бирги чергенин шак механизминиң ылаптыг нарыны ышкаш ажылдаар ужурлуг. Чижээлээрге, генераторнуң ротору 14 ажыг метр диаметрлиг болуп турар. Ол машина шакта, хүнде болгаш неделяда эвес, харын генераторнуң ажылын түр соксадыр эвлечглиг апталгага чедир, барык чыл иштинде соксаал чок ажылдаар ужурлуг.

Энергетиктиг машина тудуунуң совет инженерлери болгаш ажылчыннары эртенинң болгаш техниканың сөөлгү чеднишкиннерин барымдаалап, кайгамчыктыг турбиналарны болгаш генераторларны тургускапның оларның адаары деп чугаалаар херек. Ол чорук болунуң эвлечээнде эптекчилерниң харыысалгазын улуу-биле бедиткен.

Партияның XX съездизинге төлептиг ужуражыр дээш демисешпишаан, эптекчилер баштайгы агрегаттарны эптээрининң хуусаларын дыка кызырарын шиитпирлээн. Чогум утказы-биле алырга ону кылыр төлээде, гидрокүштүг дериглерни эптээрининң чаа технологизын тургузар болгаш нептередир ужур таварышкан.

Сөөлгү үеге чедир ол дериглерни эптээрин нургулайында ГЭС-тиң бажының тургускавының соонда эгелеп турган. Бис бир янзы кылырын шиитпирлээн бис. Машина залының ужунга даштыкы эптелге шөлү деп адаар тускай бажыңны тургускан бис. Анаа эптекчилер ГЭС-тиң бажының тулугжулар түүп доозарын мааиайн, агрегаттың белдирлерин эптеп эгелээннер. Олар анаа-ла чыып турган эвес, харын улуг блоктар-биле эптеп эгелээннер.

Ынчалзажок мону чугаалаары белен, гидроагрегаттың ийиги эң улуг белдирии — генераторнуң статорун эптээрининң сорулгазын бир янзы шиитпирлээр ужур таварышкан. Мурнунда ол белдирии үргүлчү-ле фундаментиге чыып эптеп турган. Бистер статорну эптээрин даштыкы эптелге шөлүнге эгелээрин шиитпирлээн бис. Ынчалзажок анаа ону оон соонда турар черинге канчап чедирип деп бергедээшкини болза, ону бичии-даа эдиинедип болбазындан турган.

Күүлүг ийи көвүрүг краннарын ажыглап тургаш, оон дузазы-биле эптетиигеп статорну гидроагрегаттың кратериниг чедиргеш, барып киирер тускай херекселди тургускан бис. Жигульдерге бир-ле дугаарында хереглетиигеп ол арганы өске-даа ГЭС-териниң тулугларында эптекчилер база сонуургаар боор дээрзиниге идеген болур.

Гидроагрегаттың ээ-не даар белдирии — генераторнуң 740 тонна роторун база турар черинге чедиишкининн-биле тургускан. Ону тускай херекселдиң дузазы-биле кратерге 450 тонна ийи көвүрүглүг краннар-биле киирген.

Бистиң коллектививистиң ажылды чогаадыкчы ёзу-биле көргүнүң өске-даа чижектерин база көргүзүп болур. Энергетиктиг ындыг улуг күүжүг тургузуп тургаш, сагыш аныр туруп болбас. Б. Яблочкиниңиң электриктер бригадазы генератор хөделдиргичизиниң магниттиг системазын эптээрининң чаа технологизын чогаадып кылган болгаш будурулгеге нептереткен. Ол болза, эптелге ажылдарының иитии чорудулгазын че

ЧАА-ХӨЛ РАЙОНДА ПАРТИЯ ЧЫРЫДЫЫШКЫНЫ

СЭКП-ниң Чаа-Хөл райкому коммунистерниң өөредилгезинче кичээнгейни элээн күштелдирген. Партия чырыдыышкынын четчелээрде эки-тура принцивин шынгыы барымдаалан корген. Оон түүнелинде бөлгүмнерниң болгаш политшколаларның дыңнакчыларының кичээлдерге сонуургалы улгаткан, политшколаларның база бөлгүмнерниң үзүктел чок доктаамал ажылдаары болгаш дыңнакчыларның кичээлдерге четче чыглыр чоруу экижээн.

Эки-тура принцивин барымдаалаан чорук бөлгүмнерде, политшколаларда өөренип турарларның база бот-өөредилгелигларниң идепкейин болгаш политиктиг өөредилгеге оларның харыысалгазын бедиткен. Марксисчи-ленинчи теорияны боткичээл-биле өөренип турарларның саны районда бо өөредилге чылында элээн көвүдээн.

Районнуң партия чырыдыышкынынын четкизинде 7 бөлгүмнер, политшколаларда болгаш кежээки партия школазы ажылдап турар. Ол бөлгүмнерге болгаш политшколаларга кичээлдер чогуур үезинде эгелээн.

Ындыг болза-даа, чамдык бөлгүмнерде болгаш политшколаларда кичээлдер үзүктелиишкин-биле эртип турар. Молотов аттыг колхозта политшколаның (партия организациязының секретары эш Тоштуг-оол, пропагандизи эш Лопсан) кичээлдери пропагандистиң кичээлдерге келбээн ужурунда 2 удаа үзүлген. Ленин аттыг колхозта политшколаның (партия организациязының секретары эш Танзын, пропагандизи эш Халбыш-оол) кичээлдери хуралдар дапкырлашкан ужурунда база 2 удаа үзүлген. Партия чырыдыышкынынын чамдык бөлгүмнериниң кичээлдеринге дыңнакчылар келбейн турар. Ылаңгыя Сталин аттыг колхозта партия төөгүзүн өөренириниң талазы-биле бедиткен хевириниң бөлгүмүнүн болгаш ына политшколаның (партия эге организациязының секретары эш Шаравин) 13-13 дыңнакчыларындан 5-9 кижи, райком чанында партияның кежээки школазының 10 дыңнакчыларындан 5-9 кижи. Молотов аттыг колхозта политшколаның 19 дыңнакчыларындан 9-10 кижилер кичээлдерге олуржу турар. Ол политшколаларның болгаш бөлгүмнерниң дыңнакчылары эштер Оолак, Очур, Чамбал, Халындивин, Сандый, Сымчаан-оол олар кичээлдерин 3-5 удаа чылдагаан чок үскүлээннер. Өөренип турар коммунистерни ажыл-агый участоктарынче хуваарда оларның өөренир аргалыг бөлурунга сагыш салбайн, үр хуусаада ырак черлерге ийикпе, азы кичээл хүннеринде ажылдарже чорудуптар фактылар Сталин аттыг, Ленин аттыг колхозтарның баштаар черлеринде бар. Кичээлдер үзер чорукту колдуунда болунун билиин бедидеринче кичээнгей салбас, өөредилгени хамаан чок көөр дыңнакчыларның талазындан боллуруп турар. Ындыг турбуже, партия организациялары ындыг дыңнакчыларга хамаарыштыр чогуур хемчеглерни албайн турарлар.

Партия эге организацияларының талазындан коммунистерниң өөредилгезинге дузалаар болгаш ону контрольдаарын боттандырбайн бөлгүмнерниң ажылын удуртурун чүгле райкомнуң болгаш пропагандистерниң херээ кылдыр көрүп турар чорук шын эвес.

Партия эге организациялары коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвес активчилерниң өөредилгезин доктаамал удуртуп, кичээлдерни чылдагаан чок үзер дыңнакчыларга хамаарыштыр тодаргай хемчеглерни алыр болгаш бүгү дыңнакчыларга үргүлчү дузалаар хүлээлелиг.

Партия чырыдыышкынының системазында кичээлдериниң идей-теоретиктиг деңнели пропагандист кадрлардан кол хамааржыр. Ынчангаш, пропагандистерни шын шилип алыры, оларга хүн-бүрүнүн практиктиг дузазын чедирери СЭКП райкомундан болгаш партия организацияларындан негетинип турар. Районнуң партия чырыдыышкынынын четкизи билиг талазы-биле шыырак, практиктиг пропагандистер-биле чаа өөредилге чылында эки хандыртынган. Семинарларга өөренип алган пропагандистер бүрүн ажылдан турар болгаш районнуң удуртур ажылдакчылары политшколаларны болгаш бөлгүмнерни удуртурунче хаара туттунган.

Пропагандистерниң шитинден кичээлдерге хынамчалыг эки белеткениг, кичээлдерни дыңнакчыларга билдингир кылдыр бедик деңнелге эрттирип турар Каваа-Сарыг («Тиилелге» колхозта), Кысыгбай (райком чанында партияның кежээки школазында), Чүргүй-оол (Сталин аттыг колхозта) ышкаш кызымак ажылдап турар пропагандистер эвээш эвес.

Ынчалзажок, пропагандистерниң мергендилерин болгаш талазы-биле партия райкому оларга кошкак дузалап турар. СЭКП райкомунуң пропаганда болгаш агитация килдизинин ажылдакчылары кичээлдерге хаая олуржуп, олурушкан кичээлдериниң түннелдерин пропагандистерге чугаалап бербейн турарлар. Дуржулгалыг пропагандистериниң ажылынын дуржулгаларын четпес нептередип, пропагандистерге дузалаар методтуг сүмелерни, илеткелдерни, лекцияларны организаставайн турар. Моон ужурунда чамдык бөлгүмнерде кичээлдериниң идейлиг деңнели дыка куду. Чижээ, Молотов аттыг колхозта партия төөгүзүн өөренириниң талазы-биле бедиткен хевириниң бөлгүмүнүн пропагандизи эш Хлеб СЭКП ТК-ның июль Пленумунуң материалдарын тайылбырлаарда оларның чүгле эгелерин дыңнакчыларга адап берип бижидери-биле кызыгаарлатынган. Оон ужурунда өөренип эрткен материалдар колхозтуң амыдыралы-биле холбаштаан. Сталин аттыг колхозта политшколаның пропагандизи эш Дукар «Шүгүмчүлел болгаш бот-шүгүмчүлел—бистиң ниитилеливистиң шимчедикчи күжү» деп темага кичээл эрттирип тургаш, чогум шүгүмчүлел болгаш бот-шүгүмчүлел деп чүл, ону калбартыры болгаш деткиири дээн ышкаш чугула айтырыгларны тайылбырлаваан. Районнуң, колхозтуң амыдыралында шүгүмчүлелдиң канчаар калбарып турарын ол кичээлге холбаштырбаан.

Бөлгүмнерге кичээлдерни дыңнакчыларга билдингир, бөлүүн кылдыр эш-хуузунуң беседазы-биле, дыңнакчыларның идепкейлиг киржилгези-биле эрттирери эц-не таарымчалыг метод болур. Ындыг турбуже, кичээлдерни лекция хевирлиг эрттирип турарының фактылары ховар эвес.

Политшколаларга болгаш бөлгүмнерге кичээлдериниң идей-теоретиктиг деңнелин бедидеринче, политшколаларның база бөлгүмнерниң ажылынын организастыг деңнелин улам-на быжыглаарынче угланган боттуг хемчеглерни алыры СЭКП райкомунуң пропаганда болгаш агитация килдизинден, партия организацияларындан негетинип турар.

Партия организациялары марксисчи-ленинчи теорияны боттары өөренип турарларның өөредилгезинче хүн-бүрүнүн кичээнгейин угландырары чугула. Бо талазы-биле байдал Чаа-Хөл районда дыка кошкак. Боттары өөренип турар 48 коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвес активчилерниң хөй кезии өөредилгеже ам-даа кирбээн. Чамдык коммунистер өөренир темаларын безин шилип албаан.

Партия өөредилгезинин четкизинде бар четпестерни дүрген узуткаары, партия чырыдыышкынынын системазында өөредилге чылын организастыг доозарын хандырары Чаа-Хөл районнуң партия организациязының чугула сорулгазы болур.

С. ЧИГЖИТ,
СЭКП өбкомунуң лектору.

Иви мал фермазында партия бөлүү

Тожу районнуң «Май 1» көдээ ажыл-агый артелиниң иви мал фермазы район болгаш колхоз төвүнден 300 километр хире черде турар. Ында иви мал чыл санында өзүп турар. Ылаңгыя 1954 чылда 1113 баш иви турган, а 1955 чылда 1882 баш чедир өскен. Колхозтуң перспективтиг планын ёзугаар фермага 1955 чылда 472 баш иви анайларын өстүрери көрдүнген, херек кырында өстүргени 567 баш болган. Ферманың ажыл-ишчилери 1956 чылда 625 баш иви анайларын өстүрер деп хүлээнгеннер.

Ажыл-агыйның ол бүгү чедиишкиннери ында партия бөлүүнүн эки ажылдап турары-биле тайылбырлатынар. Партбөлүк (организакчызы эш Самбуу) болгаш хуралдарын үргүлчү чыылдырып, ажылда четпестерни узуткаарынче угланган шүгүмчүлелди болгаш бот-шүгүмчүлелди калбартып, иви малды өстүрериниң талазы-биле перспективтиг планны күүседириниң практиктиг сорулгаларын чугаалажып, организакчы болгаш кижизидикчи ажылдарны чорудып келген.

Сөөлгү үеде фермада масса-политиктиг ажыл улам көскүзү-биле экижээн. Чоокта чаа ында номчулга бажыңы организастатынган. Ферма ажылдакчылары оон политиктиг болгаш уран-чүүл литератураларын ап номчуп, радиоприёмниктен хүн-бүрүнүн солун медээлерин дыңнап турарлар.

Номчулга бажыңынга агитаторлар график ёзугаар дежурныйлап чаңчыга бергеннер. Олар колхозчулар-биле беседаларны план ёзугаар кылып турарлар. Солун номчулгалары үргүлчү болуп турар. Агитхуудус неделя санында ийи удаа үнүп турар. Район төвүнден кээп турар харыысалгалыг ажылдакчылар аңаа лекция номчулгаларын база организастагылаан.

Бүгү-ле чоруп келген тайылбыр-масселыг ажылдар ажыл-агыйжы сорулгаларны чедиишкиниг күүседириниче угланган. Колхозтуң байлаан өстүрери дээш ферма ажылдакчылары өске ажылдарны база боттандырып чоруп турарлар. Ылаңгыя амгы аңныыр сезонунун үезинде олар боттарының төрээн колхозунга хөй түннүг акшаның орулгазын киргеннер. Ам херек кырында 473 кишти, 612 диишни өлүргеннер. Коммунистерден эштер Саны — 50 кишти, Деверек — 43 кишти болгаш 232 диишни, комсомолчу Бичилеш — 39 кишти, Дамдак—52 кишти өлүргеннер. Ферманың ажылдакчылары чоогунда турар бүдүрүлге черниин коллективи-биле харыызаалыг ажылдап, ажыл-агый талазы-биле бот-боттарынга дузалажып турарлар.

Партия бөлүү партия кежигүнү эвес массалар-биле, колхозчу актив-биле ажылды улам экижидип, оларны колхозтуң партия организациязы-биле харыызаштырып турар.

Оон-биле чергелештир ол ырак черде турар ферма ажылдакчылары-биле колхозтуң баштаар черниин болгаш партия организациязының, район организацияларының харыызаазы ам-даа кошкак болуп турарын айтыры чугула.

Б. КОЛ.

Областың мурнакчы колхозтарын шаңнааны

Бүгү-эвилелдиң көдээ ажыл-агый делгелгезинин Кол комитеди 1955 чылдын өөрүнде Тыва автономнуг областан эң мурнакчы киришкеннерге I болгаш II чергениң диплому, Биче алдын медаль, Улуг болгаш Биче мөңгүн медаль шаңналын тыпсырын болгаш өртектиг белектер бээрин доктаатkан.

Бирги чергениң диплому-биле шаңнатканнарын аразында Улуг-Хем районунуң «Куш-ажылын хостуу» колхозу бар. Ол колхоз 1954 чылда 662 гектар шөлдүг кызылтастын гектар бүрүзүнден 24,3 центнер, 265 гектар суланын гектарындан 22,2 центнер, 95 гектар арбайнын гектарындан 36,9 центнер дүжүдүн ажаап алган. Мал семиртилгези хонукта баш бүрүзүнге 274 граммнын орнунга 858 грамм чедирген, колхозка быжыглаан тарылта шынаа болгаш одар шөлүнүн 100 гектарынга бодаарга дүк кыргылдазы 0,61 центнер болган.

Ийиги чергениң диплому-биле шаңнатканнар Тожу районда «Совет Тыва» көдээ ажыл-агый артели кирген. Ол колхоз 1953—1954 аңныыр сезонунун чылында 102.600 рубльдин ац-өлүүн киирип, планын ажыр күүсеткен.

Дипломнуң I чергези-биле шаңнаткан колхоз чүк болгаш чиик автомашиналарны база алыр, а дипломнуң II чергези-биле шаңнаткан колхоз чүк автомашиназын алыр.

Тыва автономнуг областың талазы-биле шупту шаңнатканнар болза: Биче алдын медальдар-биле—5, Улуг мөңгүн медальдар-биле—13, Биче мөңгүн медальдар-биле—38. Оон ынай өртектиг белектер алганнар: мотоцикл—5, радиоприемник—6, чалаг терге—5, дааранылга машиналы—1, шактар—18.

Мурнакчы көдээ Совет

Ажылчы чоннар депутаттарынын Эрзин район Совединиң күүсекчи комитеди болгаш СЭКП райкому көдээ Советтерниң социалистиг чарыжының түннелин квартал санында үндүрүп турар.

Мөрен көдээ Совет (даргазы эш Чоксум) районда көдээ Советтерниң социалистиг чарыжынга сөөлгү чылларда үргүлчү бирги черни ээлеп келген. Ол көдээ Совет бодунун организас-массалыг ажылын доктаамал экижитпишаан, удуртулганы колхоз бүдүрүлгезинче чоокшулаткан.

Оон түннелинде ында «Сталинчы орук», «Кызыл сыылыс» көдээ ажыл-агый артельдери 1955 чылдын ажыл-агый планнарын чедиишкиниг күүсеткеннер. Сумуда улус өөредилгези, кадык камгалалынын херээ, культура-чырыдыышкын албан черлериниң ажылы улам экижип турар.

Райкүүскомнуң болгаш СЭКП райкомунуң социалистиг чарыштың мурнакчызы көдээ Советке тыпсыр шилчиир Кызыл тугун ол Совет быжыы-биле тудуп турар.

В. ЭРЕНЧИН.

Методтуг каттыжыышкын

Өвүр районнуң Хандагайты болгаш Солчур школазының эге класстарының башкыларының методтуг каттыжыышкыны айыткан хуусааларында организастыг эртип турар.

Оон баштайгызы Хандагайты ортумак школага болган. Аңаа «Тетрадты эдилээри болгаш ону хынаар чурумунун дугайында» методтуг чагааны, Солчур школазының 1 «б» класынын башкызы эш Данзынын, Хандагайты ортумак школаның 4 класынын башкызы эш Белектин класстын кижизидилге ажылынын планнары-биле танышкан. Дараазында болгулаан методтуг каттыжыышкынга 1 «а» болгаш 2 класстың башкыларынын ажык уроктары болгаш «Пионер активи-биле ажыл», «Тереллер-биле класс удуртукчузунун харылзаазы» деп темаларга илеткелдер болган.

Методтуг каттыжыышкынга болган башкыларын дуржулга солчуушкуннары оларнын ажыл мергежилин улам байыдарынга улуг ажык-дузаны чедирген.

К. САГАН.

Чыл планын хуусаа бетинде күүсеткен

Областың хереглекчилер кооперациязының ажылдакчылары Коммунистиг партиянын XX съездизинге чедиишкиниг ужуражыры-биле социалистиг чарышты калбарткаш, күжениишкиниг ажылдап турарлар.

Социалистиг хүлээлгезин күүседир дээш садыг ажылдакчыларынын күжениишкиниг ажылдарынын түннелинде 1955 чылдын бараан саарылгазынын планын облпотребсоюзтуң ниити системазы хуусаа бетинде күүсеткен.

Бараан саарылгазынын планын Улуг-Хем, Бии-Хем, Каа-Хем, Таңды райполары ажыр күүсеткен. Социалистиг чарышка алган хүлээлгелерин боттандырарынга Эрзин, Чөөн-Хемчик, Тес-Хем, Бай-Тайга райполары база багай эвес түннелдерни чедип алган.

Бо үениң дургузунда Мөңгүн-Тайга сельпозу бодунун ажылын экижидип, планын 113 хуу күүсеткен. Элегестиң болгаш Арыг-Узүүнүн ажылчын кооперациялары садыг ажылдакчыларынын социалистиг чарыжының мурнакчылары болуп турар.

И. ТОРЖУ.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң сессиязының дугайында даштыкы парлалга

АНГЛИЯ

ЛОНДОН. ССРЭ-ниң Дээди Совединиң сессиязының ажылының дугайын англи солуннарынын хөй кезии дыңнадып турар. Парлалга кол кичээнгейни камгалал чырыдалдарынын кызырылдазынче салып турар. Сессия дугайында дыңнадыгларны «Дейли миррор» солун «Россия камгалал чарыгдалдарын кызырып турар», «Дейли Геральд» солун «Москвага улам хөй бажыңнар», «Дейли уоркер» солун «Орус бюджет—таймының бюджеди». Чепсегленишкин чарыгдалдарын 10 хуу кызырган, чурталга шөлүн 17 хуу хөйну ажыглалга киирер деп эгелерлиг бижин турар. «Таймс» солуннун Москвада корреспондентизи болза «Бюджет чепсектиг күштерге чарыгдалдарны кызырганы-биле болгаш аар үлетпүрге капитал салыышкыннарын улам-на көвүдеткени-биле характерлетиниш турар» деп бижээн.

«Чурталга тудуунга болгаш калбак хереглелдиң чамдык барааннарын бүдүрериге капитал салыышкыннарын дыка улгаттырары» бюджетте көрдүнген деп «Дейли мейл» солун демдеглээн.

«Камгалал чарыгдалдарын кызырган чорук, совет тайбың политиканын чаа бадыткалы болур, чурталга тудуунга акшаландырыышкынны көвүдеткени Англияда чурталга тудуунга чарыгдалдарны кызырган чорукка кайгамчыктыг удурланышкак чүүл болур тур» деп «Дейли уоркер» солун онзалап демдеглээн.

Чамдык бүржуаз солуннар боттарының тайылбырлары-биле камгалалга Совет Эвилелиниң чарыгдалдарын кызырар дугайында саналдарының ужур-дузазын бичелепирин оралдажып турар.

(СЭТА).

ФРАНЦИЯ

ПАРИЖ. 1956 чылда ССРЭ-ниң Күрүне бюджелинин толевилелин дыңнадырыр француз солуннар хайныышкынныг үргүлчүлеп турар. «Монд» солун ол теманын дугайында редакция чүүлүнге ССРЭ-де ылаңгыя культура хереглелдеринге акшаландырыышкыннарынын дыка өскенин демдеглээн. Совет Эвилелинде чырыдыышкынга чарыгдалдарны улгаттырган чорук ССРЭ чыл бүрүде-ле АКШ-тыындан хөй санныг инженерлерни болгаш техниктерни белеткеп үндүрүп турар деп албан кижилериниң тускай бөлүктери дүвүрээшкин-биле демдеглеп турар Вашингтоннуң «кичээнгейин хандырар ужурлуг» деп солуннар бижип турар.

ССРЭ-де шериг чарыгдалдарын кызырган чорук болза, «даштыкы чурттарга онзалап демдеглээн турар ужурлуг, бюджетте солун чаа чүүл болур» деп солун онзалан демдеглеп турар.

ССРЭ-ниң күрүне бюджеди болза: аар улетүрүг хөгжүдерин болдыры, капитал салыышкыннарын өстүрери болгаш шериг чарыгдалдарын кызырары — ындыг үш чүүлдерин хевээр арттырып турар деп «Кура» солун бижип турар.

(СЭТА).

УРУГВАЙ

МОНТЕВИДЕО. Москвага декабрь 21-де ажыттынган ССРЭ-ниң Дээди Совединин дөртку сессиязынга Уругвайнын парлалгазы болгаш радиозу улуг сонуургалды илередип турар. ССРЭ-ниң Дээди Совединин дөртку сессиязының талазы-биле, сессияның хүн чурумунун болгаш 1956 чылда ССРЭ-ниң күрүне бюджединин дугайында ССРЭ-ниң Сан министриниң илеткелинин талазы-биле дыңнадыгларны солуннар бирги арыннарында парлап үндүрген.

«Эль Плата» солуннун бирги арынында «Дээди Совет улуг чугула сессияны эгелээн» деп улуг эгениң адаанга Дээди Советтин сессиязының дугайында дыңнадыгны парлап үндүрген. Бюджеттин орулгалыг болгаш чарыгдалдыг кезээнин медээлери дыңнадыгга көргүстүнген.

«Аксьон», «Бьен публико», «Хустисиа» болгаш өске-даа солуннар «Россия камгалалга чарыгдалдарны кызырып турар» деп улуг эгелериниң адаанга сессияның ажылының дугайында медээлерни парлап үндүргүлээн. Камгалалга чарыгдалдарны кызыргар дугайында чурталга тудуунга акшаландырыышкынны улгаттыр дугайында, улус ажыл-агыйынга тускай эртениглерни белеткээр дугайында медээлер ол дыңнадыгларда көргүстүнген.

Дээди Советтиң сессиязының дугайында дыңнадыгларны Уругвайнын радиостанциялары хөй катап дамчытканнар.

(СЭТА).

Чаа Кыдаттың арны

ПЕКИН. «Гунженьжибао» солуннун дыңнадын турары болза, бо чылын —бирги беш чылдын үшкү чылында —чурттуг социалистиг индустриализациязынын херээнге кыдат улус улуг чедиишкиннерни чедип алган. Беш чыл планы-биле көрдүнген 37 улетпүр объектилериниң тудуушкуну 1955 чылда эгелээн болгаш Совет Эвилелинин дузаламчызы-биле туттунар 154 улуг үлетпүр бүдүрүлгелериниң санындан 54 бүдүрүлгелериниң тудуушкуну уламчылап турган.

Сес чылдын дургузунда — 1953-тен 1960 чылга чедир чорудары телевилетинген үлетпүрүнүн 48 объектилериниң чаартылгазының болгаш тудуушкунунун талазы-биле бүгү ажылдарының үштүн бирээзинден хөйү Аньшаньның металлургия комбинадынга күүсетинген. Ухань болгаш Бастоу хоорайларга металлургиялың күчүлүг ийи комбинаттарының тудуушкунунга белеткел чоруткан.

Машина тудуушкунунун 14 заводтарының тудуушкунунун болгаш чаартып тургузарының талазы-биле улуг ажылдар чорутунган: Мукденниң бирги станок тудуушкунунун заводун, Харбиниң электр аппаратура заводун, Мукденниң кабель заводун болгаш өске-даа бүдүрүлгелерни. Машина тудуушкунунун бо заводтарындан хөй-хөй заводтар ажылдап турар бүдүрүлгелериниң санынга кирген. Чанчуньда бирги автозаводта машина дериишкининин монтажы чоруп турар. Келир чылын заводтуң кол конвейериндеи ада-чурттуг бирги автомобили үнер.

Ам улуг-улуг 80 ажыг хөмүр даш шахталары болгаш хөй электри станциялары туттунуп турар. 1953 чылдан—беш чылдың бирги чылындан эгелээн 40 ажыг электри станциялары ажыглалда дужаатынган.

1955 чылда чиик үлетпүрүнүн хөй-хөй бүдүрүлгелери ажыглалда киргеи, оон иштинде Пекининиң ийиги ховен саазын фабриказы, Сианьда 4-кү ховен саазын фабриказы, Баотоуда, Цзямусыда, Гиринде, Кантонда чигир заводтары болгаш өске-даа элээн каш бүдүрүлгелер.

(СЭТА).

Гуаньтиниҥ электростанциязы ажыглалга кирип турар

ПЕКИН. Пекин чоогунда Гуаньтиниҥ суг шыгжамырында тудуп тургускан Гуаньтиниҥ улуг гидроэлектростанциязы чоокку хүннерде ажыглалга кирер. «Гунженьжибао» солуннун дыңнатканы-биле алырга, баштайгы агрегатты шенеп көөрге, агрегаттың ада-чурттуг заводтарынга бүрүнү-биле кылган бүгү белдирлериниҥ кончуг эки ажылдаарын көргүскен. Гидроэлектростанция Пекининиҥ, Таньцзиньниҥ, Таншаньныҥ болгаш өске-даа хоорайларныҥ үлетпүр бүдүрүлгелеринге болгаш чонунга электроэнергияны чаа чылдын бүдүүзүнде, хуусаа бетинде берген.

(СЭТА).

Ажыын чартыктажыр итали тараачыннар болгаш хөлечиктер боттарынын эргези дээш демисежип турар

РИМ. Депшилгелиг итали солуннарынын дыңнадын турарындан алырга, Эмилия-Ромонья областа бүгү-ле бичии болгаш улуг көдээ ажыл-агый төптеринге тараачыннар хуралдары болгулаан, ол хуралдарга тараачыннар боттарынын амыдыралынын эрге-ажыктарын камгалаарынын айтырыгларын чугаалашканнар. Ол хуралдарга 400 муң хире ажыын чартыктажыр тараачыннар болгаш 450 муң хөлечиктер киришкеннер деп «Унита» солун айыткан. Ажыын чартыктажыр тараачыннар болза, керээлерни күш чок болдурарда «барымдаалыг чылдагааннар» принцивин үргүлчү сагыыр чорукту соксадып турар чер ажыглалынын керээлериниҥ реформазынын дугайында чазактын хоойлу телевилелинге удур демисежип турарлар. Хөлечиктер ажыл телевирин улгаттырарын негеп турарлар.

(СЭТА).

Күрүне департаментизинде парлалга конференциязында

ВАШИНГТОН. Декабрь 2-де португали-америк кады кылган дыңнадыгны тайылбырлаарын негеп турар нотаны индий чазактан декабрь 13-те Каттышкан Штаттар алган деп күрүне департаментизиниҥ телеэлекчизи Уайт парлалга конференциязынга медеглээн. Гоанын девискээрин «португал девискээр» деп бо дыңнадыгда адаан турган. Индияныҥ нотазынын уткашынарын дыңнадырындан Уайт дадагалзаан, Каттышкан Штаттар чоокку үеде аңаа харыы бээр деп турар дээрзин чугаалаан.

(СЭТА).

Судан хамаарышпас күрүне болур

НЬЮ-ЙОРК. Юнайтед Пресс агентилелиниҥ корреспондентизиниҥ Хартумдан дыңнадып турары ёзугаар алырга, Суданныҥ толээлекчилер палатазы беш кижи составтыг комиссияны тургузар дугайында шиитпирни хүлээп алган, англи генерал-губернатордан керектерни хүлээп алырып ол комиссияга хүлээндирип турар. Судан республиканыҥ президентизин соңгугуже чедир үе иштинде күрүне баштыңныҥ хүлээлгезин айыткан комиссия күүседир.

Комиссияны тургусканыныҥ соонда албанындан халажыр дугайында болгаш коалистиг чаа кабинетти тургузар дугайында медегледи Суданныҥ премьер-министри Аль-Аэхари ол чаа органга киирер ужурлуг деп корреспондент оон ынай уламчылаан турар.

Суданыҥ түр конституциязын парламентиниҥ декабрь 31-де ажыттынган сессиязынга чүүлдүг деп хүлээп алган турар деп парлалга дыңнадып турар.

(СЭТА).

Израиль реакционерлерниҥ дүржоктаныышкыны

ТЕЛЬ-АВИВ. «Кол Гаам» солуннуҥ дыңнадып турарындан алырга, декабрь 22-де Рамле хоорайга Израильдиҥ Коммунистиг партиязының чиигине секретары Микунистиг «Ажылчы чонну дайынче ыдаан турар болгаш үптеп-дээрбедип турар чорукка удур» деп илеткели болур ужурлуг турган хуралдың киржикчилеринге удур моң докпактар, бижектер болгаш даштар-биле чепсегленген хулиганнарын улуг бөлүү халдаашкын кылганнар.

«Полиция хулиганнарны деткээн» деп солунда бижээн. Таваржыышкынныҥ түннелинде халдаашкын кылганнар-биле хуралдың киржикчилериниҥ кайызынын-даа талазында хөй санныг балыглатырганнар санатынын турган. Ол-ла хүн Рамледе комсомол клубунга халдаашкынны база кылган.

(СЭТА).

Лаоста чаңгыс талалы соңгулдалар Женева дугуржулгазынга чөрүшкек

ХАНОЙ. Патет-Лаонун талалаңчыларын киржилгези чоокка, Лаостуҥ хаанчазаанын организастаалы, хоойлу орнарынын соңгулдаларын Лаоска де 25-те чоруткан деп чүве Вьен-тьяне (хаанныг Лаостуҥ найыслалы) рануҥ дыңнадыындан көстүп турар. Сдаларынын түннелдери дараазында ныҥ эгезинде билдинер.

Чанкайшичилернин кем-буруулуг үүлгедиглер

ПЕКИН. Синьхуа агентилелинин дыдып турары болза, эрик кыдыынын луктарынче чанкайшичи шериг сатарынын халдаашкыннарынын, бышкан Фуцзянь можунун эрнин артрияның боолаанынын түннелинде уеде 33 тайбын чон өлүткен боллыглатырган.

Декабрь 22-де, улустуҥ-хосталга зынын зенитчиктери америк бүдүниҥ чанкайшичи ийи самолеттарын ра атканын дыңнадыгла айтып тур

(СЭТ

Мурнуу корей армияны генштабынын начальнигиниҥ медегл

НЬЮ-ЙОРК. Ассошиэйтед Пресс тилелиниҥ корреспондентизиниҥ Се дыңнадып турары болза, мурнуу солдаттар «атомга белеткелди эртин рарлар» деп мурнуу корей армияны штабынын начальниги медеглээн. Мур Кореяныҥ армиязы чаа шериг чепс дерилелериҥ, оон иштинде атомнуг ч секти АКШ-тан алыр деп ол бадыткаан.

(СЭТА).

Редактор Д. О. БЕГЗИ.

Колхозтарга

Көдээ ажыл-агыйныҥ хереглелинге кудуктар казарынга ажыглатынар суг көдүртүр «Бурвод Ш» де шиниларны поршень насостар биле катай Тыва облпотребсоюз ко хозтарга чагыдын берип турар.

Бо насостар-биле суг көдүртүр 22 аът күштүг нефть-биле ажылда Н—22 деп шимчедикчилерни, ба ол ышкаш газ хоолайларын хере лээр.

Бо насостарныҥ, шимчедикчиле ниҥ болгаш хоолайларныҥ чагы колхозтарнын турар черлери райо ларга киирер.

Тываоблпотребсоюз.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажын № 3 ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуҥ 3—62, редакторнуҥ оралакчызынын, иштики информация килдизиниҥ — 3—88, харыысалгалыг секретарынын 4—98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлетпүр болгаш транспорт, көдээ ажыл-агый килдистериниҥ 3—68, культура болгаш амыдырал, чагаа килдистериниҥ база бухгалтериязынын 3—65.

ТС—00201. Культура эргелелиниҥ типографиязы.

БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилеткеннген

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧҮННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1956 ЯНВАРЬ 4 СРЕДА № 3 (3456)

Өртээ 20 коп.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

ССРЭ-нин Дээди Соведининиң Президиумунуң Даргазы эш К. Е. Ворошиловтуң чаа чылда чугаазы (1 арын).

ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлелиниин Даргазы Н. А. Булганиниың чаа чылда медеглели (1 арын).

«Теленьюс» деп телевизиор болгаш хроника компаниязының Вашингтон бюрозунуң эргелекчизи Ч. Шаттың айтырыгларынга ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлелиниин Даргазы Н. А. Булганиниың харыылары (1 арын).

1956 чылда Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниин күрүне бюджединиң дугайында Хоойлу (2 арын).

ССРЭ-ниң Дээди Соведи биле даштыкы күрүнелериниң парламентилериниин аразынга төлөөлөр солчуушкунунуң дугайында ССРЭ-нин Дээди Соведининиң доктаалы (2 арын).

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниин Даргазы эш Н. А. Булганиниың болгаш ССРЭ-нин Дээди Соведининиң Президиумунуң кежигүнү эш Н. С. Хрущевтуң Индияга, Бирмага болгаш Афганистанга чорааныының түннелериниң дугайында ССРЭ-нин Дээди Соведининиң доктаалы (3 арын).

ССРЭ-нин Дээди Соведининиң дөртү сессизиязы (4 арын).

ССРЭ-ниң Дээди Соведининиң Президиумунуң Даргазы ЭШ К. Е. ВОРОШИЛОВТУҢ ЧАА ЧЫЛДА ЧУГААЗЫ

Эргим эштер! Бистиң социалистиг улуг Төрээн чуртувустуң эргим хамаатылары!

Келген чаа чыл-биле силерге бүгү сагыш сеткилден байыр чедирип тур мен.

Эрткен 1955 чыл шылгарангай болуушкуннар-биле байлак болган. Ол дээрге, тайбыҥны быжыглаары дээш идепкейлиг болгаш чедиишкинниг демисеедиҥ чылы болган. Ол чылын совет улус күш-ажылчы улуг тиилелгени чедип алган—бешки беш чыл планның хуусаа бетинде чедиишкинниг боттандырган.

Совет кижилер эрткен чылын эрткен оруунче көрбүшаан, кызымак болгаш эки ажылдавыс, ынчангаш бистиң тайбың күш-ажылывыс кайгамчыктыг үре-түннелдерин берген деп чоргаарланыышкын-биле чугаалап болур. Бистиң Төрээн чуртувустуң эргин четтинмес делгемнеринде хөй санныг фабрикалар болгаш заводтар, күчүлүг гидростанциялар, чаа МТС-тер болгаш совхозтар тургустунган, чаа чурттарга бажыңнары, школалар болгаш эмнелгениң албан черлери, культура бажыңнары болгаш клубтар туттунган. Бүр черлерниҥ чаа делгемнерин аңдарган болгаш шинээдип алган. Бистиң бүгү улус ажыл-агыйывыс бүрүнгаар улуг базымны кылган.

Сырый каттышкан болгаш Коммунистиг партия удурткан улуг совет улус бодунуң тургузукчу күш-ажылы-биле бистиң Төрээн чуртувусту чыл түдүм улам-на күчүлүг болгаш чараш чаагай кылып турар.

Чаа, 1956 чылче кирбишаан, түгле чедип алдынган түүлүүн дугайын эвес, харын ам-даа шинтпирлетиниээн соруулгаларның дугайын, бар четпестерни чайладыр дээш демисеедиҥ дугайын, коммунистиг тургузуушкунну улам ынай көгжүдер дугайын база бодап турар бис. Аар индустрияны ам-даа чедиишкинниг көгжүдер, социалистиг көдээ ажыл-агыйның соксээл чок чаа өзүлдезин чедип алыр, улустуң хереглел барааннарының бүдүрүлгезин калбартыр, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидер, чурттарга бажыңнарын болгаш культура-амыдыралдың албан черлерин улам хөйүү түдар, бистиң улузувустуң чаагай байдалының улам ынайты өзүлдезин хандырар дээш бүгү совет кижилер боттарының күжениишкиннерин көвүдедирин бистиң алдарлыг Коммунистиг партиявыс кыйгырып турар. Совет Эвилели эрткен чылын бодун бүгү делегейде тайбыңның чөленгизи кылдыр олпа күш-биле көргүскен; Совет Эвилелиниң идепкейлиг тайбың политиказы «соок дайынның» камгалакчыларын сойгаландыр илередиринге, улустар аразының дүшкүүрлүг чоруктарын чымчалырынга, бүгү делегейниң атмосферазын дайын үгаарындан кескүзү-биле арыглаарынга аң чүгүлә рольду ойнаан.

Дөрт улуг күрүнелериниң чазактар баштыңнарының Женева чөвүлел хуралы, бандуңг конференциязы чергелиг ындыг чүгүлә болуушкуннар тайбыңны быжыглаарынга, улустар аразынга экономиктиг болгаш культурлуг кады ажылдажыганы калбартырынга чаагай идигни берген. Ынчаарга дөрт күрүнелериниң даштыкы херек-кер министрлериниң дараазындагы чөвүлел хуралынга барыын талакы күрүнелериниң Күүрүжүүнүң харазы-биле дугуржуушкун чедип алдынаан-даа болза, Женеваның диилээн-бодалы улустарның чүректеринде чүрттаан турар. Чепсеглениишкиннерни эңдезал бүдүрерин соксадырының, атомнуг болгаш водородтуг чепсекти хоруудаарының недеәдезин бүгү чер бөмбүрзээнниң улустары улам-на идепкейлиг кылып турар.

Улустар аразының дүшкүүрлүг чоруктарын кошкадыр дээш демисеедиҥ төлептиг үлегер-чижээн Совет чазак көргүскен. Совет Эвилели бодунуң армиязындан 640 мүүн кижини кызырган, шивээ болгаш шериг далай базазы Порт-Артурну турар черкитиин азайы-биле Кытат Улус Республикага дамчыдып берген, совет шериг-далай базазы Порккала-Удгу дүжүрген, бо чылдың камгалал чарыгаларын барык 10 миллиард рубльге кызырган болгаш оон-биле кады чурттарга тудуушкубугга болгаш культура-социал хемчегзерге дөзевилелдерни дыка көвүдеткен.

Эштер Булганиниың болгаш Хрущевтуң Индияга, Бирмага болгаш Афганистанга чорааның чүгле Чөөн чүктүң хүндүлээчел чурттарының хөй-ниитизи эвес, харын чернелегейде тайбыга ынакшылдыг бүгү-де кижилер улустарның дең эргезиниң болган найыралының идеяларының, ангы-ангы ниитилел тургузуглуг чурттарның тайбыг көжа-хелбээ турарының кайгамчык улуг тиилелгези кылдыр чөптүү-биле үнелээн. Улуг Индия Республиканың, Бирманың болгаш Афганистанның улустары-биле Совет Эвилелиниң улустарының найыралы, экономиктиг болгаш культурлуг кады ажылдажылгазы ол үндезиннерде тургустунган болгаш улам ынай быжыгар.

Улуг Кытат Улус Республиканың база социализминиң болгаш демократияның бүгү лагерииниң улустары-биле ССРЭ-ниң ажылчы чоннарының аксы-дүмалышкы бүзүлбас найыралы чыл келген түдүм улам-на өзүп турар.

Социализминиң үндезиннерин тургузуп турар Югославияның аксы-дүнма улустары-биле бистиң чуртувустуң харылзааларын таарыштырганынга совет улус изиг байыр чедирип турар.

Бистиң чуртувус чаа чылды кайгамчыктыг болуушкуннуң—Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының XX съездизиниң бүдүүзүнде уткуп турар-дыр. Оон-биле холбаштыр бо чылын бистиң маадырлыг улузувус, коммунизмниң тургузукчузу ажылагый болгаш культура тургузуушкунунга чаа, ам-даа улуг чедиишкиннерни чедип алыр деп быжыг бүзүрелди илередип болур.

Эргим эштер! Силер бүгүдеге — ажылчыларга, колхозчуларга, интеллигенцияга, совет херээженнерге, бистиң кайгамчыктыг аныяктарывыска Коммунистиг партияның Төп Комитединиң болгаш Совет чазактың өөрүнээзиниден чаа чыл-биле чүректиң ханызындан байыр чедирип тур мен!

Тайбыңның бүгү-де ак-сеткилдиг өөнүктеринге, тайбыга ынакшылдыг бүгү-де улустарга база изиг байыр чедирип, чаа чылдың чаагай күзелдерин дамчыдып тур мен.

Келген чыл бистиң ынак Төрээн чуртувустуң улам-на улуг чечектелиишкинин, улам-на быжыг тайбыңның болгаш улустар аразының дүшкүүрлүг чоруктарын улам ынай таарыштырарының чылы, бүгү улустарның аразынга өзүп турар найыралдың чылы болзун!

Чаа чыл-биле, эргим эштер болгаш өөнүктер!

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы *Николай Александрович* БУЛГАНИНГА

Улан-Батор—Дзамын-Үдэ демир оруун ажыглалга киирип дүжаар дугайында чыгтыга тускай ат салдыныганы-биле база ССРЭ, МАР болгаш БУР аразының дөрт демир орук харылзаазының ам келир 1956 чылдың январь 1-ден эгелеп ажыттынарыбиле холбаштыр Силерге, Совет чазакка болгаш улуг совет улуска эң-не изиг байырлал болгаш чүректиң ханызындан амыр-мендини дамчыдарын менээ чөптээреп көргүскенер, хүндүлүг эш Дарга. Үстүнде айытынган демир орукту тударыпга кол болгаш техниктиг үжүр-дүзалыг болган чаагай аксы-дүнма дузалаамчы дээш Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязынга, ССРЭ-ниң Чазаанга болгаш болуунуң күчүлүг база кайгылыш чок өөнүг совет улуска чүректиң ханызындан өөрүп четтиргенин моол кылыр болгаш оон чаза илергейлеп тур. Улан-Батор—Цзинин демир оруу моол улустуң национал экономиказының болгаш культуразының хөгжүлдезинге онза улуг дешилгелиг үжүр-дүзалыг болуп турар болгаш ССРЭ-ниң, МАР-ның болгаш БУРнуң аксы-дүнма улустарының аксы-дүнма найыралын база бүгү талалыг кады ажылдажылгазын улам ынай быжыглаарының херээнге бараан болур.

Моол-кытат кызыгаарынга чедир демир оруктуң тулуушкунунга Совет Эвилелиниң көргүскенин үнелеп четпес дузаламчы болза, бистиң күш-ажылчы улузувустуң эрге ажыктарынга совет улустуң болгаш оон чаза-ның ханы кичээнгейиниң чайынаанчак бадыткалы, Совет Эвилелиниң тайбынга ынакшылдыының чайыннанчак херечизи болур.

Коммунизм тургузуушкунунга, бүгү делегейге тайбынны быжыглаары дээш демисеелге улам ынай улуг-улуг чедиишкиннерниг болурун совет улуска сеткил-сагыштың ханызындан күзээринни менээ чөптээреп көргүнер.

МАР-ның Премьер-Министри Ю. ЦЕДЕНБАЛ.

Улан-Батор, 1955 чылдың декабрь 30.

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. А. Булганиниың чаа чылда медеглели

Делегейниң бүгү радиостанцияларынга 1956 чылың январь 1-де дамчыларыбиле Чаа чылың медеглелин кылырын Пате-Маркони деп француз-англи радиотехника компаниязы ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. А. Булганиндан дилээн.

Н. А. Булганиниың Чаа чылда медеглели моон адаанда парлатынды:

«Кайда-даа бистиң бүгү-ле дыңнакчыларывыска Чаа чыл-биле чүректиң ханызындан байыр чедирип база амыдырал-чурттаргазынга аас-кежиин, өөрүшкүүр болгаш чедиишкинни күзеп тур мен.

Бир эвес бөгүн миллион-миллион кижилерден оларның эң-не алыс күзели чүү болуп турарыл деп айтырар болза олар боданнайн-даа тайбың деп харыылаарлары чадавас боор.

Улустар тайбың болгаш найыралдыг чурттап болур болгаш чуртаар-даа ужуглуг. Олар тайбынны күзеп турарлар. Чүге дээрге тайбың болза даартагы хүнге бүзүрелди кижи бүрүзүнге бээр, чепсеглениишкиннерниң аар-берге болгаш ажык чок үүргехиндеи хостаар, ыржыы ажылдаар болгаш аң эки амыдырал-чурттагаыны тургузар арганы хандырар.

Бистер—ямы-бүрү социал-политика системаларлыг күрүнелериниң тайбың көжа-хелбээ турары дээш туржуп турар бис, чүге дээрге ол болза, бүгү чурттарның улустарының алыс күзел-чүткүлдеринге таарыжып турар.

Улустар аразының өөрү келген айтырыгларының талазы-биле дугуруштунган шинтпирлерни чедип алыр соруулга-биле кайы-кайызын билчир чорукка болгаш кады ажылдажылгага чугула ужур-дузалыг болуп турар чазактар Баштыңнарының Женевага болган чөвүлел хуралынга ол бодалдар-биле киришкен бис. Ол чоруктуң шынныынга Индияга, Бирмага болгаш Афганистанга чоокта чаа чорааныыстың үезинде улам-на бүзүрээн бис. Оларның-биле, а ол ышкаш өске-даа чурттар-биле бистиң найыралывыс сураглыг беш принциптерге үндезиленип турар. Ол дээрге девискээр талазы-биле бүдүн турар чорукту болгаш бүрүн эргени хүнүзежириниң, халдашпазының, бот-болгунуң иштики хереглерин холгаарлашпастың, бүрүн эргениң болгаш кайыкайызынга ажыктыг болурунуң, тайбың кожа-хелбээ турарының принциптери-пир.

Бистиң хамыы-биле бүзүрээнивис ёзугаар алырга, ол принциптерни бүгү чурттарның ажыглаары күрүнелер аразынга бүзүрежир чорукту быжыглаарының болгаш улустар аразының дүшкүүрлүг чоруктарын кошкадырының оруу-биле бүрүнгаар чугула базым болур ийик.

Ол оруктa авазаш эвес моондактар болгаш бергелер барын билир бис, ынчалажок бүгү күрүнелериниң талазындан тайбынче чаагай тура-сорук болгаш күзел-чүткүл бар турда, оларны чайладып болгаш өйү келген айтырыглар талазы-биле дугуржуп ап болур дээринге быжыг бүзүрелдиг бис. Эрткен чыл оон эвээш эвес үлегер-чижектерни берген. 1956 чыл болунуң мурнуку чылының чедиишкиннерин төлептиг үргүлчүлезин, көвүдетсин дээш улам-на чүткүүлүг болгаш шудургу ажылдаалынар.

Чаа чыл улустар аразының харылзааларында дүшкүүрлүг чоруктарны улам ынай кошкадырының чылы, бүгү делегейге тайбынны быжыглаарының чылы болзун деп күзээлинер».

„Теленьюс" деп телевизор болгаш хроника компаниязының Вашингтон бюрозунуң эргелекчизи Ч. Шаттың айтырыгларынга

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. А. Булганиниың харыылары

Айтырыг: Бо чылдың июлда дөрт күрүнелериниң чазактар Баштыңнарының чөвүлел хуралынга клеретинген, Женеваның үгаан-бодалы ам-даа чурттап турар болгаш чурттап үргүлчүлээр деп санап турар силер бе?

Харыы: дөрт күрүнелериниң чазактар Баштыңнарының Женева чөвүлел хуралының төөгүлүг ужур-дузазы болза, оон киржикчилериниң илереткени кады ажылдажылганың болгаш кайы-кайызын билчир чоруктуң үгаан-бодалы күрүнелер аразында харылзаларны экижиринин боттуг арганы тургузуп, улустар аразынга туруштуг тайбынны хандырарының перспективаларын тургусканы болуп турар.

Бүгү чурттарның улустары тайбыңны күзеп турар болгаш дайынны көөр хөөн чок. Олар—Женеваның үгаан-бодалы, а оон-биле кады тайбынга болгаш кедилиг келир үеге идегелдер база өзүп болгаш быжыксын дээш туржуп турарлар.

ССРЭ-нин, АБШ-тың, Великобританиянның болгаш Францияның чазактар Баштыңнарының Женевага болган чөвүлел хуралынга кыдынган болгаш делегей байдалын экижиринге болуунуң чугула ролүн ойнаан чүүлү хөөржүлери болгаш дээринге харын ынчангаш бүзүрелдиг бис.

Айтырыг: Бир-тээ даштыкы херектер министрлериниң чоокта чаагы Женева чөвүлел хуралы херек кырында муңгаштаныышкынга таварышканда, дөрт күрүнелериниң Баштыңнарының чаа чөвүлел хуралын чыыдырарынга хамаарыштыр силериниң санал-оналыңар кандыг ирги?

Харыы: даштыкы херектер министрлериниң чөвүлел хуралынга чугаалашкан айтырыгларның талазы-биле дугуруштунган шинтпирлерни чедип албаан-даа болза, ол чөвүлел хурал оон киржикчилериниң туруштарын улам ынай илередиринге идиг бергени, ол чорук келир үеде ол айтырыгларны шинтпирлээрин чиигедир ужурлуу билдингир болгай.

Дөрт күрүнелериниң чазактар Баштыңнарының чаа чөвүлел хуралын чыыдырары кандыгыл дээрге бир эвес оон бүгү киржикчилери улустар аразының өйү келген айтырыгларын чугаалажып көөрүн бүгү-ле соңуургалдыг талаларның эрге-ажыктарын чогууру-биле барымдаалап көөр болза, ындыг чөвүлел хурал чаагай үре-түннелдиг болуру билдингир.

Айтырыг: АБШ-та болгаш даштыкыда хөй-хөй хайгаракчылар атомнуг муңгаштаныышкын Чөөн чүкте-даа, Барыын чүкте-даа термоядролуг чепсектиң барының түннели болуп турар деп санал-оналлы барымдаалап турарлар. Ол коргунчуг чепсек водородтуг дайынның коргунчуг аргазын шуут болдурбайн барып болур дугайты болдунар аргага хамаарыштыр силериниң санал-оналыңар кандыгыл?

Харыы: бир эвес «атомнуг муңгаштаныышкынның» дугайын чугаалаар чүве болза, ол дээрге канчаарга-даа термоядролуг чепсектиң барының түннели болбайн турар. Атомнуг болгаш термоядролуг чепсекти хоруглаар дугайында айтырыгны шинтпирлээрин амдыгаа чедир чедип албааны атомнуг болгаш термоядролуг чепсекти хоруглаарывче чамдык күрүнелериниң бээр күзел чогунуң түннели болуп турары фактыла болгай.

Совет Эвилели кандыгыл дээрге, ол болза чепсеглениишкиннерни болгаш чепсектиг күштерни кызырары дээш атомнуг болгаш термоядролуг чепсекти чугаа чок хоруглаары база ол айтырыг талазы-биле чогуур шинтпирни боттандырарынга улустар аразының боттуг контролюн тургузары дээш эскерилге чок демисеежин турар. Ындыг шинтпирни хүлээп алыры чаа дайынның мурнунга коргуушкундан улустарны чайладып, чепсеглениишкиннерни аар үүлгедиг кылыр эңдере бүдүрерин үзүткеп базы күрүнелериниң бүгү курлавырларын тайбың хөгжүлдеже, кижилериниң чаагай байдазын көдүрекче шилчидер арганы бээр ийик.

Бир-тээ Чөөн чүк-даа, Барыын чүк-даа водородтуг чепсектиг болганда термоядролуг дайынның аргазын шуут болдурбайн турар деп бадыткаары шын эвес. Ындыг янзылыг бадыткаашкыннар херек кырында атомнуг дайынның кыханышкынын чайладыр дээш демисеежин турар улустарның серемчилелин удурлар арганыг болуп турар.

Амгы байдалдарда атомнуг болгаш водородтуг чепсекти ажыглаарын ялалыг болгурары, массалыг үзүткаашкынның чепсектерни ажыглап турган дайынны өскүдерин күзеп турар ындыг бөлүктерге чогуур тыртылчактыг саңдарны таварыштырып турары факт болбайнаан. «Атомнуг күчүнү» быжыглаарының болгаш чепсеглениишкиннерни эңдере бүдүрерин үргүлчүлээринің аргазы-биле тайбынны хевээр артырып болур ёзур аянныг айтырыглар талазы-биле ол болгунерни ортузундан пептеретинин турар.

Чепсеглениишкиннерни, оон иштинде атомнуг чепсекти-даа эңдере-бүдүрерн чаа дайынның кыханышкынын чүгле кошкатпайн турар эвес, харын күштелдирип турары билдингир. Ынчангаш Совет Эвилели атомнуг муңгаштаныышкын дээринден үнерининг аргазы чепсеглениишкиннерни эңдере бүдүрериниде эвес, харын атомнуг чепсекти хоруглаар дугайында дугуржулганы чедип алырынче болгаш чепсеглениишкиннерни эңдере бүдүрерин соксадырынче угланган чаа күжениишкиннерде кыдыр көрүп турар.

Айтырыг: Силериниң санал-оналыңар-биле алырга, келип турар чылда тайбынның перспективалары кандыг болуп турарыл?

Харыы: Эрткен чыл болза, улустар аразының дүшкүүрлүг чоруктарын чымчадыр дээш, улустар аразынга тайбынны болгаш найыралды быжыглаары дээш чайгылыш чок, идепкейлиг демисеежин турар күштериниң улуг чедиишкиннери-биле демдеглетингген. Оларның иштинден мурнунда аңаа чигзинип турган хөй-хөй кижилерге бистиң үевисте улустар аразының кады ажылдажылгазы болгаш бүзүрежир чорук—черле чедип алдынып болур соруулга деп чүве ам тодаргай апарган.

Бир эвес бүгү чурттарның чазактарын база бирги ээлчегге улуг күрүнелериниң чазактары улустарның тайбынче аштырбас чүткүлүн барымдаалавышаан, улустар аразының дүшкүүрлүг чоруктарын улам ынай таарыштырарын болгаш күрүнелер аразынга бүзүрежир чорукту быжыглаарын херек кырында чедип алырын оралдажыр болза, 1956 чыл «соок дайынны» соксадыры дээш, улустар аразының дүшкүүрлүг чоруктарын кошкадыры дээш, күрүнелер аразынга бүзүрежир чорукту тургузары дээш демисеелге чаа-чаа чедиишкиннерниң херечизи болу бээри чигзинишкинни болдурбайн турар.

Айтырыг: Делегейниң улустарынга, база америк улуска кандыг-бир чүве чугаалаарын күзеп турар силер бе?

Хэрыы: Бо арганы америк улуска чүректиң ханызындан байырны болгаш чаа чылдың эң эки күзелдерин дамчыдарынга ажыглаарын күзээр ийик мен. Бистиң чурттарывыстың улустары тайбың болгаш найыралдыг чурттап болур деп чүвени төөгүлүг дүржүлге көргүзүп турар. Американың Баттышкан Штаттарының болгаш Совет Эвилелиниң аразынга найыралчы билчишкинни хөгжүдери болгаш быжыглаары бүгү-ниити тайбынны быжыглаарының херээнге улуг салыышкын болур ийик.

Чаа чылды Кремльге уткааны

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. А. Булганин декабрь 31-де Кремльге Чаа чыл уткаан кежээ кылган.

Кремльниң Улуг ордузунга Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың улуртукчулары чыыган: К. Е. Ворошилов, Л. М. Каганович, А. П. Бирюченко, Г. М. Маленков, А. И. Микоян, В. М. Молотов, М. Г. Первухин, М. З. Сабуров, М. А. Суслов, Н. С. Хрущев, П. К. Пономаренко, Н. М. Шверник, А. Б. Аристов, Н. И. Беляев, П. Н. Поспелов, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының орлакчылары А. П. Завенягин, А. Н. Косыгин, В. А. Кучеренко, П. П. Лобанов, В. А. Малышев, П. Ф. Тевосян, М. В. Хруничев.

Совет Эвилелиниң Маршалдары И. Х. Баграмян, С. С. Бирюзов, С. М. Буденный, А. М. Василевский, А. А. Гречко, Г. К. Жуков, И. С. Конев, К. А. Мерецков, К. С. Москаленко, В. Д. Соколовский, С. К. Тимошенко болгаш өске-даа сураглыг совет шериг баштыннары аалчыларның аразынга турган.

Бистиң чуртувустуң күрүне болгаш хөй-ниити ажылдакчылары, ССРЭ-ниң Дээди Соведининиң болгаш Эвилелдешкен Республикаларның Дээди Советтериниң депутаттары, совет интеллигенциязының төлөөлекчилери — чогаалчылар, эртемденнер, чурукчулар, артистер, архитекторлар чаа чыл уткаан кежээге олурушкан.

Эвилелдешкен болгаш автономнуг республикаларның, Россий Федерациязының крайларының болгаш областарының партия болгаш совет организацияларының улуртукчулары чаа чылды Кремльге база уткааннар. Аалчыларның аразында бүдүрүлгелериниң чаартыкчылары — токарь П. Б. Быков, чонгурукчу А. С. Лаврентьев, машинист В. Г. Блаженов, пос-таавычы — мастер А. С. Чутких, аргыкчы С. А. Котова олар база турган.

ССРЭ-ниң Дээди Соведининиң Президиумунуң Даргазы К. Е. Ворошиловтуң чаа чылда чугаазын ханы кичээнгей-биле дыңнаан болгаш изиг алыш часкаашкыннары-биле уткаан. Коммунистиг партияга болгаш Совет чазакка сырый каттыштырган болгаш улуртурган улуг совет улус дээш, совет чурттуң улам ынай чечектелиишкинин дээш, ССРЭ-ниң ажылчы чоннарының социализм болгаш демократияның бүгү лагериниң улустары-биле аксы-дүнма найыралын дээш, бүгү улустарның аразында найырал дээш, бүгү ниити тайбын дээш кундагаларны көдүрген.

Чаа чылды Кремльге уткааны болза, Коммунистиг партияның, чазактың болгаш совет улустуң буузубас чангыс-аминиң көргүзүү болган.

(СЭТА).

ГДР-ниң Президентизи Вильгельм Пиктин 80 хар харлааның байырлаарынга киржири-биле Совет чазак төлөөлериниң Берлинче үнүпкени

Герман Демократтыг Республиканың Президентизи Вильгельм Пиктиң төрүттүнген хүнүнде бээр сезен хар харлаан ойнага киржири-биле ССРЭ-ниң Дээди Соведининиң Президиумунуң Даргазы К. Е. Ворошилов баштаан совет төлөөлер январь 1-де Москвадан Берлинче үнүпкен.

Төлөөлерниң составында П. Н. Поспелов, О. В. Куусинен, Е. Д. Стасова, Г. М. Пушкин.

Индияга, Бирмага болгаш Афганистанга чорааның үезинде Н. А. Булганиниың болгаш Н. С. Хрущевтуң чугааларының чыынды ному

«Н. А. Булганин, Н. С. Хрущев. Индияга, Бирмага болгаш Афганистанга чорааның үезинде чугаалар» деп чыынды ному күрүненин политиктиг чогаалдар үндүрер чери парлап үндүрген.

Чыынды ном хөй тиражтыг үнген.

(СЭТА).

Пейтралитет болгаш кайы-кайызынга халдашпас дугайында ССРЭ биле Афганистанның аразында 1931 чылдың июнь 24-теги Кереэниң хуусаазын узадыр дугайында протоколду күштүг болдуруп бадылаары

Нейтралитет болгаш кайы-кайызынга халдашпас дугайында ССРЭ биле Афганистанның аразында 1931 ч. июнь 24-теги Кереэниң хуусаазын узадыр дугайында 1955 чылдың декабрь 18-те Кабулга ат салдынган, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүделиң бадылаан протоколду ССРЭ-ниң Дээди Соведининиң Президиуму 1955 чылдың декабрь 31-де Чарлыы-биле күштүг болдуруп бадылаан.

1956 чылда Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң күрүне бюджединиң дугайында

ХООЙЛУ

Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң Дээди Совединиң доктаадыры болза:

1 чүүл. ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң киирип келгени ССР Эвилелиниң 1955 чылда күрүне бюджедин Эвилелдиң Совединиң болгаш Националдар Совединиң бюджет комиссияларының илеткелдерин ёзугаар хүлээп алдынган өскертилгелер-биле, тодаргайлаарга: орулгалар чарыгдалдарны 23126184 муң рубль түңге ажып турар кылдыр шуптузун орулгалар талазы-биле 592761156 муң рубль түңге болгаш бүгү чарыгдалдар талазы-биле 569634972 муң рубль түңге бадылаар.

2 чүүл. 1956 чылда ССРЭ-ниң күрүне бюджединге күрүне болгаш кооператив бүдүрүлгелеринден база организациялардан кирер орулгаларны ниитизи-биле 501347670 муң рубль түңге доктаадыр.

3 чүүл. 1956 чылда ССРЭ-ниң күрүне бюджединге улус ажыл-агыйын—аар үлетпүрнү, тудуг индустриязын, чиик болгаш аъш-чем үлетпүрүн, көдээ ажыл-агыйны, транспортту болгаш улус ажыл-агыйының өске-даа адырларын улам ынай хөгжүдерин акшаландырарынга чарыгдалдарны ниитизи-биле 237325529 муң рубль түңге, база оон аңгыда бүдүрүлгелерниң болгаш ажыл-агый организацияларының боттарының акша-хөреңгилериниң күсели-биле 109658670 муң рубльге, а шупту—346984199 муң рубльге доктаадыр.

4 чүүл. 1956 чылда ССРЭ-ниң күрүне бюджединге социал-культура хемчеглеринге—бүгү-ниитиниң өөредилгезиниң школаларынга, техникумнарга, дээди өөредилге черлеринге, эртем-шинчилелдиң албан черлеринге, фабрика-завод өөредилгезиниң школаларынга, библиотекаларга, клубтарга, театрларга, парлалгага, радио дамчыдылгазынга болгаш чырыдыышкын база культура талазы-биле өске-даа хемчеглерге, эмнелгелерге, уруглар яслилеринге, санаторийлерге, кадык камгалалының болгаш күш-культураның талазы-биле өске-даа албан черлеринге; пенсияга болгаш пособиелерге дөзевилелдерни — ниитизи-биле 161505181 муң рубль түңге доктаадыр.

5 чүүл. 1956 чылда ССРЭ-ниң күрүне бюджединге чөнга күрүне чээшкиннериниң талазы-биле ойнап алыышкыннар төлээринге болгаш облигацияларның өртээн дедир чандырып бээринге чарыгдалдарны 14 миллиард рубль түңге доктаадыр.

6 чүүл. 1956 чылда ССРЭ-ниң күрүне бюджединге ССРЭ-ниң камгалал министерствозунуң системазының талазы-биле акшаландырыышкынны 102457280 муң рубль түңге доктаадыр.

7 чүүл. 1956 чылда ССРЭ-ниң күрүне бюджединге күрүнениң эргелел органнарын тударынга акшаландырыышкынны 12538920 муң рубль түңге доктаадыр.

8 чүүл. 1956 чылда Эвилелдиң бюджедин орулгалар чарыгдалдардан 23126184 муң рубль түңге ажып турар кылдыр орулгалар талазы-биле 453120655 муң рубль түңге болгаш чарыгдалдар талазы-биле 429994471 муң рубль түңге бадылаар.

9 чүүл. 1956 чылда эвилелдешкен республикаларның күрүне бюджеттерин орулгалар болгаш чарыгдалдар талазы-биле мооң адаанда түңнерге бадылаар:

	(муң рубль-биле)
Российниң Совет Федеративтиг Социалистиг Республиказы	74181215
Украин Совет Социалистиг Республика	29345002
Белорус Совет Социалистиг Республика	4513886
Узбек Совет Социалистиг Республика	4275905
Казах Совет Социалистиг Республика	8766410
Грузин Совет Социалистиг Республика	2898894
Азербайджан Совет Социалистиг Республика	2790650
Литва Совет Социалистиг Республика	1908122
Молдав Совет Социалистиг Республика	1414945
Латви Совет Социалистиг Республика	1881212
Киргиз Совет Социалистиг Республика	1351119
Таджик Совет Социалистиг Республика	1418205
Армян Совет Социалистиг Республика	1335060
Туркмен Совет Социалистиг Республика	1269985
Эстон Совет Социалистиг Республика	1280457
Карел-Фин Совет Социалистиг Республика	1009434
Эвилелдешкен республикаларның күрүне бюджеттериниң талазы-биле түңү	139640501

10 чүүл. 1956 чылда ниити эвилелдиң күрүне үндүрүглеринден болгаш орулгаларындан эвилелдешкен республикаларның күрүне бюджеттеринче шилчидиишкиннерни дараазындагы хемчээлдерге бадылаар:

а) саарылга үндүрүүнүң талазы-биле киирилделерден: РСФСР—3,5 хууну, Украин ССР—17,9 хууну, Белорус ССР—21,6 хууну, Узбек ССР—13,7 хууну, Казах ССР—51,3 хууну, Грузин ССР—16,5 хууну, Азербайджан ССР—23,1 хууну, Литва ССР—35,7 хууну, Молдав ССР—19,2 хууну, Латви ССР—3,7 хууну, Киргиз ССР—36,2 хууну, Таджик ССР—44,5 хууну, Армян ССР—26,1 хууну, Туркмен ССР—34,1 хууну, Эстон ССР—23,3 хууну, Карел-Фин ССР—67,2 хууну;

б) чондан олча-ажык үндүрүүнүң талазы-биле киирилделерден—25 хууну; бот кижилерден, ССРЭ-ниң чаңгыс болгаш эвээш өг-бүлелиг хамаатыларындан, ыяш ажылының орулгазындан болгаш бижидиишкин-биле чон ортузунга тараткан күрүне чээшкиннериниң түңүнден—40 хууну; көдээ ажыл-агый үндүрүүнүң талазы-биле киирилделерден—75 хууну;

в) колхозтардан олча-ажык үндүрүүнүң талазы-биле киирилделерден РСФСР, Украин ССР, Белорус ССР, Казах ССР, Грузин ССР, Азербайджан ССР, Литва ССР, Молдав ССР, Латви ССР, Киргиз ССР, Армян ССР, Эстон ССР, Карел-Фин ССР-ниң бюджеттеринге 40 хууну, Узбек ССР, Таджик ССР-ниң бюджеттеринге—25 хууну; Туркмен ССР-ниң бюджединге — 80 хууну;

г) машина-трактор болгаш тускайжыткан станциялар талазы-биле орулгалардан РСФСР, Украин ССР, Белорус ССР, Казах ССР, Грузин ССР, Азербайджан ССР, Литва ССР, Молдав ССР, Латви ССР, Киргиз ССР, Армян ССР, Эстон ССР, Карел-Фин ССР-ниң бюджеттеринге 25 хууну, Узбек ССР, Таджик ССР, Туркмен ССР-ниң бюджеттеринге 10 хууну.

11 чүүл. ССРЭ-ниң 1954 чылда Күрүне бюджединиң күүселдезиниң дугайында өтчётту орулгалар чарыгдалдардан 4691484 муң рубль түңге ажып турар кылдыр орулгалар талазы-биле 558558878 муң рубль түңге, чарыгдалдар талазы-биле 553867394 муң рубль түңге бадылаар.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы К. ВОРОШИЛОВ.
ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары Н. ПЕГОВ.

Москва, Кремль.
1955 чылдың декабрь 28.

ССРЭ-ниң Дээди Соведи биле даштыкы күрүнелерниң парламентилериниң аразынга төлээлер солчуушкунунуң дугайында

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Доктаалы

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң болгаш даштыкы күрүнелерниң парламентилериниң аразында төлээлер солчуушкунунуң дугайында айтырыгны чугаалажып көргеш, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң 1955 чылдың февраль 9-та Декларациязы хөй-хөй чурттарның парламентилериниң талазындан бадыткалдыг харыыны алган болгаш ССРЭ-ниң Дээди Совединиң даштыкы күрүнелерниң парламентилери-биле харылзааларны калбартырынга болгаш быжыдарынга идиглиг болган деп Совет Социалистиг Республикаларның Дээди Соведи күзел ханыышкын-биле демдеглеп тур.

Финляндияның, Англияның, Индияның, Швецияның, Сирияның, Югославияның, Японияның, Бельгияның, Францияның, Люксембургтуң, Австрияның, Албанияның, Польшаның, Иранның төлээлериниң Совет Эвилелинге чорааны болгаш ССРЭ-ниң Дээди Совединиң төлээлериниң Финляндияга, Польшага, Албанияга, Югославияга, Чехословакияга, Болгарияга, Венгрияга болгаш Герман Демократтыг Республикага чорааны ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутаттарының болгаш даштыкы күрүнелерниң парламент кежигүннериниң аразында шуут харылзааларын тургузарынга болгаш бо чурттарның күрүне тургузуушкуну, экономиказы болгаш культуразы-биле, улустарының амыдыралы болгаш чуртталгазы-биле улам ханы таныжарынга идиг берген.

ССРЭ-ге чораан даштыкы парламентилериниң төлээлери Совет Эвилелиниң улустары чогаадыкчы күш-ажылды кылып турар, тайбыңны быжыглаарынга хан-дамырындан сонуургалдыг болгаш оларның ниителел тургузуундан хамаарылга чокка күрүнелерниң тайбың кожа-хелбээ турарын хандырарынче угланган Совет чазактың даштыкы политиказын чаңгыс эп-сеткил-биле деткип турар деп чүвени бүзүрээр аргалыг болган. ССРЭ-ниң Дээди Совединиң төлээлери бодунуң ээлчээнде тайбыңче улустарның изиг күзелин чер бүрүге бүзүрен көргеннер.

Парламент төлээлери солужары, парламент харылзааларын хөгжүдериниң өске хевирлери-биле бир дөмей, улустар аразынга бот-боттарын билчирин улам ынай экижидеринге идиг бээр апаар болгаш оон-биле улустар аразының дүшкүүрлүг чоруун чымчадырынга болгаш бүгү делегейге тайбыңны быжыдарынга таарымчалыг саълдарны көргүзер апаар деп ССРЭ-ниң Дээди Соведи санап тур.

Парламент харылзааларны болгаш улустар аразының кады ажылдажылгазының эрге-ажыктарынга харылзааларны хөгжүдериниң талазы-биле болгаш чурттар аразынга идегежирин быжыдарының талазы-биле парламентилериниң ажыл-чорудулгазы моон соңгаар-даа изиг күзээшкинни алыр апаар болгаш ССРЭ-ниң Дээди Совединиң болгаш бүгү совет улустуң талазындан долу деткимчени алыр апаар деп ССРЭ-ниң Дээди Соведи медеглеп турар.

Москва, Кремль.
1955 чылдың декабрь 28.

Эштер А. И. Микоянны, М. Г. Первухинни болгаш М. З. Сабуровту ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының бирги оралакчыларынга томуйлаан дугайында ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыын бадылаар дугайында

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Доктаалы

Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң Дээди Совединиң доктаадыры болза:

Эш Анастас Иванович **Микоянны**, эш Михаил Георгиевич **Первухинни** болгаш эш Максим Захарович **Сабуровту** ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының бирги оралакчыларынга томуйлаан дугайында ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыын бадылаар.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы К. ВОРОШИЛОВ.
ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары Н. ПЕГОВ.

Москва, Кремль.
1955 чылдың декабрь 28.

Эштер В. А. Кучеренкону, П. П. Лобановту, В. А. Хруничевти ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының оралакчыларынга томуйлаан дугайында ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыын бадылаар дугайында

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Доктаалы

Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң Дээди Совединиң доктаадыры болза:

Эш Владимир Алексеевич **Кучеренкону**, эш Павел Павлович **Лобановту** болгаш эш Михаил Васильевич **Хруничевти** ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының оралакчыларынга томуйлаан дугайында ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыын бадылаар.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы К. ВОРОШИЛОВ.
ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары Н. ПЕГОВ.

Москва, Кремль.
1955 чылдың декабрь 28.

ССРЭ-ниң Министрлерин томуйлаан дугайында ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыктарын бадылаар дугайында

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Доктаалы

Томуйлаашкыннар дугайында ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыктарын Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң Дээди Соведи бадылаар деп доктааткан:

ССРЭ-ниң Хөмүр даш үлетпүрүнүң министринге — Александр Николаевич **Задемидкони**;

ССРЭ-ниң Совхозтар министринге Иван Александрович **Бенедиктовту**, ССРЭ-ниң Көдээ ажыл-агый министриниң хүлээлгелеринден ону хостаар;

ССРЭ-ниң Культура министринге — Николай Александрович **Михайловту**;

ССРЭ-ниң Ниити машина тудуушкунунуң министринге — Петр Николаевич **Горемыкинны**;

ССРЭ-ниң Хөмүр даш үлетпүрүнүң тудуг бүдүрүлгелериниң министринге — Леонид Георгиевич **Мельниковту**;

ССРЭ-ниң Нефть үлетпүрүнүң министринге — Михаил Андрианович **Евсеенкону**, ССРЭ-ниң нефть үлетпүрүнүң тудуг бүдүрүлгелериниң министриниң хүлээлгелеринден ону хостаар.

ССРЭ-ниң нефть үлетпүрүнүң бүдүрүлгелериниң тудуушкунунуң министринге — Алексей Кириллович **Кортуновту**;

ССРЭ-ниң Аар машина тудуушкунунуң министринге — Константин Дмитриевич **Петуховту**;

ССРЭ-ниң Автомобиль үлетпүрүнүң министринге — Николай Иванович **Строкинни**;

ССРЭ-ниң Трактор болгаш көдээ ажыл-агый машина тудуушкунунуң министринге — Георгий Сергеевич **Хламовту**;

ССРЭ-ниң Пос-таавы үлетпүрүнүң министринге — Никита Семенович **Рыжовту**;

ССРЭ-ниң Чиик үлетпүр министринге — Николай Николаевич **Миротворцевти**;

ССРЭ-ниң Көдээ ажыл-агый министринге — Владимир Владимирович **Мацкевичини**.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы К. ВОРОШИЛОВ.
ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары Н. ПЕГОВ.

Москва, Кремль.
1955 чылдың декабрь 28.

ССРЭ-ниң Конституциязының (Үндезин Хоойлузунуң) 83 чүүлүнге немелделер киирер дугайында

ХООЙЛУ

Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң Дээди Совединиң доктаадыры болза:

ССРЭ-ниң Конституциязының (Үндезин Хоойлузунуң) 83 чүүлүнге «Күрүнениң план комиссиязының Даргазы» деп сөстериниң соолүнге «Эвилелдешкен республиканың Министрлер Чөвүлелиниң тудуг болгаш архитектура талазы-биле Күрүне комитединиң Даргазы» деп сөстерни немеп киирер.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы К. ВОРОШИЛОВ.
ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары Н. ПЕГОВ.

Москва, Кремль.
1955 ч. декабрь 28.

„ССРЭ-ниң прокурор хайгааралының талазы-биле дүрүмнү бадылаан дугайында" ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыын бадылаар дугайында

ХООЙЛУ

Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң Дээди Совединиң доктаадыры болза:

«ССРЭ-ниң прокурор хайгааралының талазы-биле дүрүмнү бадылаар дугайында» ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң 1955 чылдың май 24-теги Чарлыын бадылаар.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы К. ВОРОШИЛОВ.
ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары Н. ПЕГОВ.

Москва, Кремль.
1955 чылдың декабрь 28.

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының Бирги Оралакчызы эш Л. М. Кагановичини ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Күш-ажыл болгаш ажыл төлевириниң айтырыгларының талазы-биле Күрүне комитединиң даргазынга томуйлаан дугайында ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыын бадылаар дугайында

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Доктаалы

Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң Дээди Совединиң доктаадыры болза:

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының бирги оралакчызы Лазарь Моисеевич **Кагановичини** ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң күш-ажылының болгаш ажыл төлевириниң айтырыгларының талазы-биле Күрүне комитединиң даргазынга томуйлаан дугайында ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыын бадылаар.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы К. ВОРОШИЛОВ.
ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары Н. ПЕГОВ.

Москва, Кремль.
1955 чылдың декабрь 28.

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының Бирги Оралакчызы эш М. З. Сабуровту ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң улус ажыл-агыйының агар планнаашкын талазы-биле күрүнениң экономиктиг комиссиязының даргазынга томуйлаан дугайында ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыын бадылаар дугайында

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Доктаалы

Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң Дээди Совединиң доктаадыры болза:

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының бирги оралакчызы эш Максим Захарович **Сабуровту** ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң улус ажыл-агыйының агар планнаашкын талазы-биле Күрүнениң экономиктиг комиссиязының даргазынга томуйлаан дугайында ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыын бадылаар.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы К. ВОРОШИЛОВ.
ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары Н. ПЕГОВ.

Москва, Кремль.
1955 чылдың декабрь 28.

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының Оралакчызы эш В. А. Кучеренкону ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң тудуушкун херектериниң талазы-биле Күрүне комитединиң даргазынга томуйлаан дугайында ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыын бадылаар дугайында

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Доктаалы

Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң Дээди Совединиң доктаадыры болза:

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының оралакчызы эш Владимир Алексеевич **Кучеренкону** ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң тудуушкун херектериниң талазы-биле Күрүне комитединиң даргазынга томуйлаан дугайында ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыын бадылаар.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы К. ВОРОШИЛОВ.
ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары Н. ПЕГОВ.

Москва, Кремль.
1955 чылдың декабрь 28.

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының Оралакчызы эш В. А. Малышевти ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң чаа техника талазы-биле Күрүне комитединиң даргазынга томуйлаан дугайында ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыын бадылаар дугайында

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Доктаалы

Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң Дээди Совединиң доктаадыры болза:

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының оралакчызы эш Вячеслав Александрович **Малышевти** ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң чаа техника талазы-биле Күрүне комитединиң даргазынга томуйлаан дугайында ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыын бадылаар.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы К. ВОРОШИЛОВ.
ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары Н. ПЕГОВ.

Москва, Кремль.
1955 чылдың декабрь 28.

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының Оралакчызы эш В. А. Малышевти ССРЭ-ниң Ортумак машина тудуушкунунуң министри хүлээлгеден хостаан дугайында ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыын бадылаар дугайында

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Доктаалы

Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң Дээди Совединиң доктаадыры болза:

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының оралакчызы эш Вячеслав Александрович **Малышевти** ССРЭ-ниң Ортумак машина тудуушкунунуң министри хүлээлгеден хостаан дугайында ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыын бадылаар.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы К. ВОРОШИЛОВ.
ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары Н. ПЕГОВ.

Москва, Кремль.
1955 чылдың декабрь 28.

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы эш Н. А. Булганининың болгаш ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң кежигүнү эш Н. С. Хрущевтуң Индияга, Бирмага болгаш Афганистанга чораанының түңнелдериниң дугайында ССРЭ-ниң Дээди Совединиң

ДОКТААЛЫ

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы эш Н. А. Булганининың болгаш ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң кежигүнү эш Н. С. Хрущевтуң Индияга, Бирмага болгаш Афганистанга чораанының дугайында оларның медээлерин дыннап, чугаалашкаш, ССРЭ-ниң Дээди Соведи ол чоруушкунуң түңнелдеринге бодунуң долу ханышкының илередип тур.

ССРЭ-ниң улуртур күрүне ажылдакчыларының ол чурттарга найыралдыг бараалгашкыны Азияга болгаш Ыраккы Чөөн чүкке тайбыны быжыглаарынга, ол ышкаш улустар аразының харылзааларында дүшкүүрлүг чорукту улам ынай кошкадырынга идиг болуп турар политиктиг улуг болуушкун болу берген деп ССРЭ-ниң Дээди Соведи демдеглеп тур.

Совет күрүне ажылдакчыларын Индияга, Бирмага болгаш Афганистанга улуг көдүрүүшкүн-биле болгаш чылыг сеткил-сагыш-биле уткаанын Совет Эвилелиниң улустарынга ол чурттарның улустарының ханы хүндүлээшкинниң болгаш ынак-шылының илерээшкини кылдыр ССРЭ-ниң Дээди Соведи үнелеп тур. Тайбың болгаш бистиң чурттуң чедиишкиннери дээш демиселге бистиң улустуң күжениишкиннери Индияның, Бирманың болгаш Афганистанның улустарынга чоок болгаш биилингир деп чүвени совет улустуң төлээлекчилериниң көргүскен изиг хүлээп алыышкын көргүзүп турар. Эштер Н. А. Булганининың болгаш Н. С. Хрущевтуң чоруушкунунуң түңнелинде тайбың дээш, «соок дайынны» узутказары болгаш улустар аразының дүшкүүрлүг чоруун улам ынай чавырыдырары дээш демиселге улуг Индия-биле, Бирма-биле болгаш Афганистан-биле ССРЭ-ниң найыралын болгаш кады ажылдажылгазын быжыглаарынга чаа улуг базын кыдынган деп ССРЭ-ниң Дээди Соведи демдеглеп тур. Улустар аразының амыдыралчы үндезин айтырыынга—тайбынны камгалаар болгаш быжыглаар дугайында айтырыгга бистиң күрүнелеривистиң соруугаларының болгаш чүткүлдериниң чаңгыс аай чоруу база катап бадыткатынган. ССРЭ-ниң, Индияның, Бирманың болгаш Афганистанның аразында үзел-бодалдарның чаңгыс аай чоруу түр чыдагааннар-биле тайылбырлатынар эвес, а тайбынче болгаш улустарның айыыл чок чоруунче чүткүп турар ол күрүнелериниң үндезин эргеажыктарының чаңгыс аай чоруунуң түңнели болур.

Бистиң чурттарывыстың харылзааларының чугула айтырыгларының талазы-биле, ол ышкаш улустар аразының улуг айтырыгларының: чепсегленишкинниң дүжүрер база атомнуг болгаш водородтуг чепсекти чугаа чокка хоруглаар, эрик кыдының ортулуктарынга болгаш Тайвань ортулукка хамаарыштыр Кыдат Улус Республиканың дүрүм ёзугаар эргелерин хандырар, Каттышкан Нацилэр Организациязынга КЎР-нуң дүрүм ёзугаар олудун анаа тыпсыр база Азияның болгаш Ыраккы Чөөн чүктүң шинтирлегинээн еске-даа айтырыгларын улустуң дүрүм ёзугаар эргелеринге дүүштүр таарыштыр шинтирлээр төлээ-биле үзел-бодалдарның чаңгыс аай чоруу чугаалажышкынар чорун турда илерээн.

Тайбынны чүгле күрүнелерниң коллективтиг күжениишкиннериниң аргазы-биле хандырып болур деп дугайында айтырыг талазы-биле чедип алдынган чаңгыс аай саналга-онал чугула ужур-дузалыг.

Совет Эвилели-биле Индияның, Бирманың болгаш Афганистанның аразында харылзаалларның үезинде чурт-девискээрниң бүлүн турарының болгаш бүрүн эргени бот-боттары хүндүлежириниң, халдашпазының, бот-боттарының иштики херектерин холгаарлавазының, дең эргенің болгаш бот-боттарынга ажыктыг чорукту, күрүнелерниң ниитилел тургузуунудан хамаарылга чокка оларның тайбың кожа-хелбээ турарының принциптери салдынган.

Ол принциптерни бүгү делегей улам калбаа-биле чүткүдүг деп көрүп турарын Дээди Совет ханышкын-биле демдеглеп тур. Ол принциптер Кыдат Улус Республиканың болгаш ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң кежигүнү эш Н. С. Хрущевтуң Индияга, Бирмага болгаш Афганистанга чоруушкун

ССРЭ-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ДӨРТКҮ СЕССИЯЗЫ

Эвилелдиң Совединиң болгаш Националдар Совединиң каттышкан ийиги хуралы

Декабрь 29-та Москвага ССРЭ-ниң Дээди Совединиң дөртку сессиязы бодунуң ажылын үргүлчүлээн.

Эртенгиниң 10 шакта Кремльдиң Улуг Ордузунга Эвилелдиң Совединиң болгаш Националдар Совединиң каттышкан ийиги хуралы эгелээн.

Залда хөй залчылар. Оларның аразында Москваның фабрика-заводтарының үлүртүскүчүлери болгаш чаартыкчылары, партия, совет ажылдакчылары болгаш Совет Армиянның дайынчылары бар. Ложада дипломаттыг корпус, совет болгаш даштыкы журналистер долдур олурушкан. Москвада чоруп турар БҮДР-нүң Үлүстүң Улуг Хуралының Президиумунуң даргазы Ким Ду Бонга баштаткан Кореяның Улус-Демократтыг Республиказының чазак төлээлери, а ол ышкаш ССРЭ-ниң Дээди Совединиң чалаанын ёлгаар Совет Эвилелинде аалдап чоруп турар Польша Улус Республиканың болгаш Иранның парламент төлээлери олурушканнар.

Ложада — ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң кежигүннери болгаш министрлер.

Дарганың столунда — Националдар Совединиң даргазы В. Т. Лацис, Эвилелдиң Совединиң Даргазының орлакчылары Н. Т. Калченко, А. А. Лебедев, В. П. Мшаванадзе, З. С. Омарова, Националдар Совединиң даргазының орлакчылары Н. Е. Авхимович, П. Г. Комаров, М. Султанова, П. Г. Тычина.

Чазак ложаларынга эштер Н. А. Булганин, К. Е. Ворошилов, Л. М. Каганович, А. Н. Бирюченко, Г. М. Маленков, А. И. Микоян, В. М. Молотов, М. Г. Первухин, М. З. Сабуров, М. А. Суслов, Н. С. Хрущев, П. К. Пономаренко, Н. М. Шверник, А. Б. Аристов, Н. И. Беляев, П. Н. Поспелов олар кестүп кээрге депутаттар болгаш залчылар дииметтиг адыш часкаашкыны-биле уткаан. Шүүтү туруп келген.

Депутат **В. Т. Лацис** даргалаан. Совет чазак төлээлерииниң Индияга, Бирмага, Афганистанга чоранының дугайында ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы депутат **Н. А. Булганинга** сөс берген. Депутаттар болгаш залчылар туруп келгеш, совет чазактың баштыңчылынга изиг байыр чедирип турган.

Эш Н. А. Булганиннең илеткелиннң сөлүнде СЭКП ТБ-ның Бирги Секретары депутат **Н. С. Хрущев** делегеннгей чугаа кылган.

Депутаттар болгаш залчылар ону диииттиг, үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны-биле уткаан. Шүүтү туруп келген.

Чапсарлаан сөлүнде Н. А. Булганиннең болгаш Н. С. Хрущевтүң Индия Республикага, Бирма Эвилелиниге болгаш Афганистанга чоранының дугайында дыңналыгларның талазы-биле саналдар эгелээн.

Депутат **Н. А. Михайловка** сөс берген. Индияга, Бирмага болгаш Афганистанга чоранының дугайында эш Булганиннең илеткелинде болгаш эш Хрущевтүң чугаазында Совет чазактың тодаргай быжыг, принципиалдыг даштыкы политиказының чугула айтырыгларының долу отчёдун берген.

Эштер Булганиннең болгаш Хрущевтүң аян-чоруу Совет Эвилели биле улуг индий улустуң, бирма улустуң болгаш Афганистанның найыралы, Совет Эвилелиин Кыдат Улус Республика болгаш өске-даа улус демократтыг чурттар-биле харылзаштырып турар найыралдың болгаш кады ажылдажылганың белдирлери тайбынның күштүг фактору болур дээрзин магаданчыг көргүскен.

Совет улус, бүгү чурттарның дешпилгелиг кижилери ол чоруушкуннуң түнелии байырлап хүлээп ап турар, чүге дээрге, ол бүгү делегейниң миллион-миллион ажылчы чоннарын тайбың болгаш улустарның аразында найырал дээш демиселге сорук киирип турар.

Индирде — депутат **А. Е. Корнейчук.** Эштер Н. А. Булганинга болгаш Н. С. Хрущевка хамаарыштыр ооң чугаалаанны:

— Социализм чуртунуң улуг шынының дугайында силерниң сөзүңер бүрүзү Индияның, Бирманың, Афганистанның улустарының чүректеринде изиг деткимчени алган, күрүне ажылдакчылары бедии-биле үнелеп көрген болгаш ёзулуг дең эргеге, өскенниң херээнге киришпес чорукка, ханы хүндүткелге, улустарның чечектелиишкинниң болгаш аас-кежиктиң эрге-ажыктары дээш кайы-кайызынга ак-сеткилдиг дузалажырынга үнезилетинген акы-дүнма найыралдың улуг сеткил-бодалының кезээ мөнгеде быжыглып турары бистиң өөрүп турар.

Чер бөмбүрзээнин улустары болза, Совет Эвилелиниң, Индияның, Бирманың, Афганистанның чазактарының тайбынның херээнге кирген улуг салышкынын бедии-биле үнелеп көрген деп ооң ынай эш Коррейчук медеглээн. Бо чугула төөгүлүг болуушкун «Женеваның сагыш бодалын» быжыглаан, «соок дайын» талалакчыларының бүстүп дүшкен политиказынга күчүлүг чаа согуушкунну таварыштырган.

Индияга аян-чорук кылып чораан чоруушкунга киришкен депутат **Ш. Р. Рашидов** улуг совет улустуң төлээлекчилерин бо чурттуң улустары кайы хире көдүрүлүшкүн болгаш ак сеткил-биле уткаанын чугаалап берген.

Н. А. Булганиннын, Н. С. Хрущевтүң Индияга, Бирмага болгаш Афганистанга чоранары болза, улустар аразында найыралды быжыдарының херээнге, тайбынны камгалаарының херээнге үнелеп четпес салышкынны киирген деп депутат Рашидов чугаалап турар. Оларның чургу үе-шагаан бээр алдынның болгаш алмастарның чурту кылдыр алдаржып келген деп индий өөнүктер бистериин-биле бесседаларынга сактып чугаалап турганнар. Ам ооң байлаа ынаа эвес болуп турар деп олар демдеглээннер. Индияның эң-не улуг байлаа — Совет Эвилелиниң болгаш Кыдаттың улуг улустары-биле найырал болуп турар. Совет Эвилелиниң, Индияның, Кыдат Улус Республиканың болгаш өске-даа чурттарның улуг улустарының найыралы бүгү кижи төрелгетеннің чаагай чоруунга, бүгү делегейге тайбынның херээ дээш быжыксын!

Депутат **А. А. Фадеев** Совет Эвилели, Кыдат Улус Республика, Индия дээн ышкаш ыңдыг улуг күрүнелер ам улуртулга болдуруп турар беш принциптер улустар аразының политиказынга улам улуг ужур-дузалыг болуп бар чылар деп чугаалаан.

Бистиң күрүне улуртукчуларывыс эштер Булганин болгаш Хрущев, Индияга, Бирмага болгаш Афганистанга оларның күүседкени ол даалгазынга бистер, совет кижилер чоргаарланып турар бис, оларның ажыл-чорудулгазын чүректиг ханызындан чүүлдүг деп бадылап турар бис деп эш Фадеев чугаалаан.

Депутаттар **А. М. Панкратова, А. Ю. Снечкус, М. А. Ибрагимов** боттарының чугааларынга Совет чазак төлээлериниң ажылын база-ла изии-биле чүүлдүгзүнүп көргенин илереткеннер.

Хүн айтырыының дөртку чүүлүнүң талазы-биле санал бериишкинни ооң-биле доозулган. Ийи палаталарның даштыкы херектер талазы-биле комиссияларының мурнундан чүве чугаалаан депутат Б. Г. Гафуровтуң саналы-биле ССРЭ-ниң Дээди Соведи Индияже, Бирмаже, Афганистанче совет төлээлериниң чораан чоруушкунунуң дугайында докладаал үндүрген. ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. А. Булганиннең болгаш ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиум кежигүнү Н. С. Хрущевтүң Индияга, Бирмага болгаш Афганистанга чораан үезинде оларның ажыл-чорудулгазы тайбынның херээнге, найыралга болгаш улустарның кады ажылдажылгазын быжыдарынга идиг берип турар болгаш Совет Эвилелиниң тайбынга ынакшылыг даштыкы политиказынга бүрүн дүгжүп турар деп Дээди Совединиң докладында демдеглеп турар.

Хүн айтырыының бүтү айтырыглары доозулган деп хуралдың даргазы дыннаткан болгаш ССРЭ-ниң Дээди Совединиң дөртку сессиязының хагдынганып чарлаан.

(СЭТА).

Мал ажылын боттуг удуртур

СЭБП Төп Комитединиң январь Пленумунуң шиитпирлерин боттандырбышаан, Улуг-Хем районда Сталин аттыг колхоз 1955 чылда мал өстүрериниң планын чүзүн аайы-биле ажыр күүсеткен. Малдың өзүлдезин, ооң чаш төлүн менди доруктуруп алырынган хамаарыжыр. Бо талазы-биле мурнакчыларны ол колхозтан хөйүү илередип болур. Чижээ, Чолдак-оол. Борбак-оол олар төрээн 75 инектериниң быжаалары, Чамырың 30 белериниң кулуннарын шүптүлүп доруктурган, Сендажы 300 хониндан 310 хураганнарны өстүрген.

Чурттуң хониндан колхоз оргумаа-биле 1,7 килограмм дүктү алган. Ажаалда хайгаралды эки тургусканыңдан чамдык колхозчулар кадарып турар коъган хониндан ооң ыракта хөй дүктү алган. Чижээ, Адаңның болгаш Бөктүң коъдан хойларының бирээзин-ле 2,2 килограмм дүктү берген.

Моон-биле кады ниитиниң мал ажылынга улуг четпестер барын база айтыр херек. Мал чеми белеткээриниң планын ол колхоз күүсетпейн келген, ылангыя 1955 чылда сиген белеткээрин чүгле 59 хүү чедирген, силос салырын база күүсетпээн. Малының кажаалары чедишпес, шынары багай хирезинде мал тудугларының планын үскен. Ажаалда чемгерилде багай тургустунганындан сезонда сүт саалдазы инектен чүгле 377 литр болган.

Н. ЛОПСАН.

Садчының эгелээшкинин деткиир

Алексей Иванович Праведников 1925 чылдан тура-ла сад ажыл-агыйын сайзыдырыңга хандыгып, ук ажылга ынакшылыг чораан. Ол, бистиң кожавыс Красноярск крайның Ермаковский районунуң «Большевик», Бейский районунуң «Октябрь 14 чылы» колхозтарының садчызынга ажылдап чораан. Сибирьге яблоктан эгелээш өске-даа чимистиг үнүштерни тарып, өстүрүп, ук черге таарышкан яблоктуң бир янзының сортун үндүрүп алыры—садчының кол-ла соруулгазы, хайыкан күзели болуп чораан. Ол черниң дүржүлгалыг садчыларының арга-сүмезинин, дүржүлгазының ачызы-биле садчы Алексей Иванович яблоктуң бир янзы сортун үндүржүп, ол чимистиг багай эвес дүжүттерни чыл бүрү хөйүү ап турган.

Бедик-бедик сыннарлыг Саян даглары-ның ыйгылынга Тывага яблокту тарып, өстүрзе дээн күзел дүржүлгалыг садчы апарган Алексей Иванович Праведниковтуң сеткил-сагыжынга төрүттүнүп, ону изии-биле хайыктырган. Шынап-ла, Тывага яблок үнмейн турган болгаш ол магдыг чаагай чимисти чоокку чылдардан бээр билир апарган бис.

Яблокту бир-ле дугаар көрген азы бирле дугаар чаагайзынган эштериң шынның чугаазынга ол кайгамчык чаагай үнүштү чивээннер бүзүрексевейн турганы ховар эвес болгай. Ол чимистиң дугайында Тываның ыраккы районнарынга тывызык-тывынгыр чечен кижилерниң «аас иштинге боду эсти бээр» чимис чүведээни кай суг-суг дигилээн солуң чугаалары безин барып турган. Ол болза, бистиң областа мичүринчи биология эртемининиң улуг-ла неперевээнининиң чылдарының үези дээрзи чугаажок.

Садчының ажыл-херээ аваа-ла бир хоозун чугаа-биле эвес, а харын ооң хүнбүрү карак-кызыл шудургу күш-ажылыбиле быжыглатынган. Ол 1949 чылдан эгелээш областың Кызыл районунуң Кара-Хаак суурунда чурттай берген. Эш Праведников ында Чкалов аттыг колхозтуң кежигүнү. Ол черге яблоктуң баштайгы дүжүдун бо эрткен каш чылдарғы карак-кызыл күш-ажылдың түнелиниде Алексей Иванович алган. Тываның дошкун соок кыжы-даа, тевидепп кээр изиг чайы-даа садчының ажылынга моонзак болбаан. Бүзел боттанган. Яблоктуң баштайгы дүжүдү алдынган. 1955 чылдың дүжүдүн ап көөрге, шынап-ла өөрүнчүг. Ол садтың 4,5 гектар төлүнде 160 дөс яблок, база хөй-хөй дөс малинналар, ранеткалар, честеккат болгаш кызырақаттар бар. Хоочун дүржүлгалыг садчы Алексей Иванович 1955 чылда болунуң садынган 39 килограмм яблоктуң, 174 килограмм малинаның, 95 килограмм эргек бажындан улуг чаагай честеккаттың дүжүдүн алган. Садчы ылангыя яблок дүжүдүнге дыка амыраан.

Ол хире дүжүт болу чедип келбээн, а садчының кыштың соогунга, чайның изинге тура-дүшпээн тура-соруунун, күш-ажылының чаагай үре-түнелии болур. Кышкы үеде ол чимистерни өдек-биле, хар-биле хөөп чылыглаар, а чайның изинде ой-шаанда суттарылганы, пок үнүштерден анталганы каш удаа кылып келгенинин түнелии. Ол ышкаш садты үргедекчилерден, мал-магандан хун-бүрү камгалап, ажаал келгенинин түнелии. Красноярскиниинден Тываның агаар-бойдузунун, чер-хөрөңүнүң улуг ылгалдыы—түс черниң элезиннелчек хөрөңү, кызыы, эвээш чаъстыы, чуга харлыы, кадыг-дошкун соогу — садчының мерген ажылгырын, хун-бүрү сагыш-салыңгырын, сад ажыл-агыйының талазы-биле чугула билиглерин негеп турган. Бо негелдерни садчы бодунуң шыдаар шаа-биле сагып келген.

Түс черге сад ажылын сайзырадырынга таарышкан агротехниктиг хемчегларнин эргежок чугула негелдерииге дараазында ажылларны садчы сүмелеп турар: хөрөңүнүң ой-шаанда чеминжидилгези, бүгү чайның дургузунда 5—6 удаа суттарыла, а соок эгелээрге ой-шаанда өдекбиле дөстериниң кыдыгларын бедиктеп хөмери, чимистерни пок үнүштерден ой-шаанда арыглап аштаары, чайгы үеде яблок дөстеринде хөрөңүнүң үш-дөрт каттап ховглап таарыштырары, хоралакчылар-биле демисел... Бо болза, сагыза чугула негелдеринин ән-не эргежок чугулаларының баштайгылары дээрзи билдингир.

Дүржүлгалыг садчы келир чылын ийи центнер яблок болгаш ранеткаларнын, ийи центнер хире малинаның, бир тонна хире честеккаттың, а ол ышкаш алаан хөй дөс кызырақаттың дүжүдүн алыр планныг.

Тывага сад ажыл-агыйының эгелекчилериниң бирээзиниң чедишкинниг ажылынга ында Чкалов аттыг колхозтуң баштаар чери чогуур деткимчени көргүспейн келген. 1954 чылда-ла колхозтуң баштаар чери садчының ажылынга херек кырында дузаламчы көргүзер, ылангыя дөктаамал ажылдаар звено тургузар, садтың аар-саар иштики ажылынга түскай ажылчын аътты түскайлап бээр деп болунуң докладалынга бижээн турган. Ынчалза-даа, ол аазаашкын сөс кырында арткан. Ол садтың кажаа-херии дыка багай турбуже, колхоз баштаар чери көңгүе-ле сагыш салбайн турар. Ооң-биле кады районнуң кодээ ажыл-агыйының түскай эртемнигнери сад ажыл-агыйының сайзырадырының талазы-биле садчының эки эгелээшкинин сонуургавайн, чедир үнелеп көрбейн турар.

СЭКП ТБ-ның июнь Пленуму болунуң докладалынга сад ажыл-агыйын бистин чуртувуска улам сайзырадып, садтарның ажаалгазын эжиктиринин эргежок чугулазын айыткан. Ынчангаш мурнунда чылларда сад ажыл-агыйын сайзырадып өстүрери черле болуннаас деп турган бистиң Тыва областа баштайгы садчыларның эгелээшкинин деткинри, оларга бүгү таланың дузаламчызын көргүзери негетинии турар.

Хоочун садчы Алексей Ивановичиннн чаагай эгелээшкининн Кызыл райкүүскому болгаш СЭБП райкому бедии-биле үнелеп көрген, Хүндүлүг бижик-биле болгаш акша-биле шаңнаан.

Назылап кыраанынга алыспайн, кырган садчы сад ажыл-агыйының талазыбиле болунуң билиглерин калбартырын могаг-шылаг чогу-биле уламчылап, дүржүлгаларлан өөренип, база солуң, сеткүүлдерни чагып алган ноичун турар. Садчының бажынынга ооң чагыды алганы «Сад болгаш огород» деп ай санында үнер кылын сеткүүл үзүктел чок кээп турар. Ол ышкаш садчы эрткен чылын Бүгү-эвилелдиң кодээ ажыл-агый делегелгезинге чораан сад ажыл-агыйын сайзырадын нептередириниң талазы-биле солуң хөй-хөй чүүлдерни ол талазы-биле түскай павильонлан билип ап, база чугула номнарны садып алган.

Садчы болунуң салгакчыларын өстүрериңге дыка сагыш салып турар. Дүржүлгалыг садчы-биле кады ажылдап, аваа өөреникчи болуруи Чкалов аттыг колхозта комсомолчу колхозчу кыс Банчыыр-оол Шура күзеп турар. Ол кыстың күзелин колхоз баштаар чери бо чылын хандырар деп шиитпирлээн.

— Тывага сад ажыл-агыйын сайзырадырының бүгү-ле аргалары бар. Бо черге яблок деп чимистин түс черге таарышкан бир янзының чаа яблок сортун алырының бүгү-ле аргалары бар. Бол соруулга болза, бистиң областа сад ажыл-агыйын нептередириңге хөй-ниитиниң дузаламчызын көргүзери негетинии турар. Коллектив хоочун библиотекарынга чорғаарланып турар. Чүге дээрге, ол аскеткилдиг, чүткүлдүг болгаш мергежилдиг совет ажылдакчы.

С. САНДЮ.

Хоочун библиотекарь

Кызылдың күрүне башкы институтуның библиотеказында, ол ажыл хүлээлгеге чээрби чыл дургузунда ажылдап келген коммунист эш Е. Г. Толпышева ажылдап турар. Ол бодунуң шилип алганы ынакшылдыг ажылынга 1935 чылдан бээр ажылдап, область эң эки ажылдакчыларның бирээзи кылдыр саналып турар.

Эш Толпышева шынап-ла бодунуң ажыл-хүлээлгезинге ынак болгаш чүткүлдүг. Хүндүскү докладтынган шагында ол библиотекага ажылдаашаа, а чамдык кежээдерде номчулга залынга ажылдап турар.

Эш Толпышева чүгле маңаа ажылдап киргеш эвес, өске-даа черлерге ажылдап чораан бедик мактанды чедип ап чораан. Ол баштай Кызылдың Культура бажыңының библиотеказынга, ооң соонда облпартшкола библиотеказынга, Бай-Хаак суурнун библиотеказынга иленкейлиг ажылдап келген.

Библиотека ажылы нарын ажыл, ында бар номнарны, солуннарны, журналдарны чаңгыс аай эрге-секселлиг тургузарынга, ооң иштики дериглезин көрүштүг болдурарынга кызымак болгаш хандыкшыллыг чорук херек. Ол негелдерни Евдокия Григорьевна кончуг эки билир. Ынчангаш ажылынга мергежилдиг болган ужуру-даа ында. Хөй-хөй аныяк библиотекарьларны ол өөредип, оларның ажылынга практиктиг дузаламчыларны көргүзүп келген. Ооң байлак ажыл дуржулгазындан ыка хөйүү билип ап болур.

— Шынап-ла, Евдокия Григорьевнага чоргаарланып болур, ооң байлак дуржулгазындан хөйүү өөренип ап болур, ынчангаш мен аваа өөрүп четиргенимни илереп турар мен — деп аныяк библиотекарь, комсомолчу Галина Тошеваның чугаалап турары чөптүг.

— Евдокия Григорьевна, бо кончуг хөй ном-дептерлерни четчелеп кылырынга канчап четчип турар силер?—деп, институттуң башкызы эш Никифоров сагыш чован айтырган.

— Хамык ужур ында эвес-ле болгай, книги болунуң ажылын эки билир херек, база аныяктар-биле ажылдап билир болгаш оларны ажыл-ишке иженгирип алырга книги ажылга черле чаасказынаравас болгай—деп хүлүмзүрүп, чалык харылаан. Шынап-ла ол аныяктар-биле ажылдап билир, оларга ынак книги болгай.

Библиотеканың витриназынга чаа солуннарның дугаарларын, номнарны тургулчу делеп турарынган ангыда, «Шын», «Тувинская правда», «Правда» болгаш өске-даа солуннарның сөөлгү дугаарларын самырага хүннүн-не азып турар. Номчулга конференциязын план ёзугаар эрттирип, анаа студентилерни, башкыларны калбаабиле кириштирип турар.

Коллектив хоочун библиотекарынга чоргаарланып турар. Чүге дээрге, ол аскеткилдиг, чүткүлдүг болгаш мергежилдиг совет ажылдакчы.

С. САНДЮ.

Албанияның даг руда үлетпүрүнүң хөгжүлдези

ТИРАНА. Даг руда үлетпүрү Албанияның үлүе ажыл-агыйының кол салырларының бирээзи болуп турар. 1938 чыл-биле деңнээрге ооң ниити продукциязы 1955 чылда алды ажыг катап өскен.

Нефть тывыжы дыка көвүдээн. Үлүсчү эрге-чагырганың чылдарында нефтиниң 20 чаа бүдүрүлгелери тургустунган. Бо үеде чурт нефтини дайын мурнунда турганындан барык 5 катап хөйүү ап турар. Нефть, битуми, газойли, керосин, бензини болгаш мазут бүдүрүп үндүрери шинчээтинген. 1956 чылда Периктиң нефть заводун ажыглалга киирер. Нефтилит кынар чүүлдүң бүгү хевирлеринге республиканың негелдези бүрүн хандыртынар.

Хөмүр даштың байлаа хөй болуп турзада, дайын мурнундагы Албанияга ооң чыл-бүрүде казылдазы чүгле 4 муң тонна болуп турган. Хөмүр даш шахталарын калбартканының болгаш чаартын түткаңының түнелиниде, база ол ышкаш «Шемалии» деп чаа шахтаны ажыглалга кииргенинден албани шахтёрлар 1950 чылда дайын мурнунда турганынга бодаарга хөмүр даштың 11 катаң хөйүү казып үндүрген.

Экспорттуң чүгүла өрүлгалыг чүүлү болур натуралдыг битуми казып алыры сөөлгү 10 чыл иштинде 18 катап көвүдээн.

Хөмүр даш казар, үттээр керекселерни, электрокомпрессорларны, электротранспортерларны, электри-биле чүве кодуттур машиналарны болгаш өске-даа механизмнерни шахталарда болгаш рудниктерде ажыглап турар. Даг породалары кастырар ажылдар бүрүнү-биле механизастатырлар. 1955 чылда «Мешалиниң» хөмүр даш шахталыңга хөмүр кастырар машиналарны бир дугаар ажыглаан. Чооккү үеде ыңдыг машиналар хөмүр даштың өске-даа шахталарынга ажылдап эгелээр.

(СЭТА).

ЧАЗАЛГА

1955 чылдың январь 3-те үнген № 2 «Шын» солуннуң 3-кү арнында «Волганы бирги абцазын «Волганы үш километр хөре чер плотина дуглап чыдар» деп ноокеждидир чер чал» деп эгелиг чүүлдүң чүүр-дүр.

Редактор Д. О. БЕГЗИ.

1948 чылдың күрүненин 2 хүү чээшкинин

Белгород хоорайга 1955 чылдың декабрь 19—20-де болган өртээн дедир чандырарының 4-кү тиражының таблицазы

Өртээн дедир чандырып бээринин тиражынга чээшкинниң разряд бүрүзүнүң дараазында серияларынга облигацияның 50 дугаарлары (№ 01-ден № 50 чедир) таварышкан.

Сериялардың №№	Дугаарлар									Сериялардың №№
000143	006354	011461	015928	021077	025395	030007	034173	039235	044522	
000153	006495	011531	016023	021084	025408	030083	034177	039259	044542	
000168	006597	011671	016047	021103	025487	030113	034263	039266	044603	
000241	006652	011775	016079	021109	025522	030115	034402	039283	044724	
000284	006683	011779	016080	021111	025613	030183	034409	039255	044734	
000333	006713	011884	016083	021163	025655	030291	034456	039379	044809	
000357	006759	011925	016085	021212	025680	030401	034476	039404	044897	
000431	006762	012071	016116	021259	025711	030482	034482	039425	044976	
000438	006804	012086	016136	021226	025799	030593	034501	039473	044987	
000446	006814	012110	016145	021374	025885	030616	034560	039497	045099	
000502	006820	012136	016177	021379	025961	030649	034626	039553	045107	
000548	006857	012222	016214	021386	026043	030662	034640	039622	045131	
000711	006873	012310	016228	021431	026173	030664	034752	039710	045136	
000743	006985	012315	016235	021437	026226	030689	034784	039718	045192	
000753	007065	012331	016244	021451	026241	030729	034818	039751	045206	
000757	007153	012402	016400	021499	026261	030741	034875	039797	045257	
000770	007212	012409	016446	021524	026372	030795	034885	039838	045407	
000850	007215	012447	016543	021533	026424	030817	034934	039895	045431	
000949	007219	012563	016547	021535	026475	030877	035026	039934	045506	
000990	007327	012568	016605	021595	026521	030906	035207	039978	045567	
000997	007418	012571	016706	021622	026526	030966	035225	040156	045762	
001029	007425	012598	016780	021638	026625	030987	035257	040161	045819	
001071	007522	012668	016809	021656	026656	030993	035259	040204	045881	
001159	007729	012697	016816	021657	026659	031012	035392	040278	046029	
001216	007772	012704	016823	021673	026674	031043	035401	040334	046079	
001225	007838	012709	016841	021768	026787	031060	035440	040388	046090	
001238	007866	012869	016920	021858	026889	031126	035467	040501	046139	
001260	007879	012934	016953	021918	027137	031141	035545	040631	046272	
001273	007902	012972	017025	021928	027158	031208	035643	040711	046285	
001275	007994	012985	017052	021961	027174	031215	035930	040813	046312	
001303	008018	013001	017244	021970	027224	031239	035951	040894	046521	
001554	008044	013012	017330	021981	027272	031263	036054	040997	046550	
001589	008227	013097	017546	022036	027293	031415	036108	041037	046552	
001717	008278	013099	017634	022120	027321	031417	036170	041657	046615	
001750	008280	013136	017686	022166	027343	031455	036239	041096	046693	
001763	008288	013164	017720	022168	027435	031457	036257	041140	046711	
001820	008296	013170	017725	022202	027436	031496	036276	041263	046719	
001840	008450	013209	017776	022211	027465	031518	036418	041346	046761	
001878	008398	013210	017951	022259	027482	031553	036453	041396	046795	
001913	008452	013221	017958	022317	027483	031675	036468	041398	046861	
001956	008487	013253	018100	022382	027578	031677	036539	041515	046893	
002008	008520	013346	018168	022471	027746	031875	036552	041566	046927	
002103	008530	013418	018174	022303	027853	031903	036596	041588	046976	
002136	008542	013488	018344	022665	027884	031915	036623	041629	047000	
002355	008575	013513	018355	022696	027890	031927	036639	041779	047046	
002370	008676	013565	018429	022815	027919	031964	036641	041811	047111	
002389	008695	013682	018441	022935	028033	031966	036710	041854	047178	
002433	008718	013705	018477	022938	028070	032108	036726	041922	047207	
002611	008748	013749	018515	023032	028115	032154	036745	041965	047342	
002617	008752	013770	018588	023065	028311	032271	036761	041991	047386	
002780	008827	013813	018594	023134	028380	032279	036879	042065	047403	
002843	008828	013853	018662	023176	028419	032396	036916	042095	047459	
003036	008918	013925	018813	023229	028452	032398	036936	042153	047540	
003109	008925	013980	018817	023237	028514	032445	037071	042220	047554	
003208	008967	013986	018829	023264	028516	032470	037077	042242	047747	
003268	009094	014006	018836	023311	028538	032505	037082	042265	047799	
003349	009122	014115	018874	023349	028563	032527	037228	042282	047811	
003351	009123	014129	018929	023413	028616	032548	037272	042289	047815	
003445	009135	014140	019065	023569	028679	032599	037333	042372	047836	
003579	009236	014290	019148	023591	028680	032613	037518	042440	047910	
003609	009262	014331	019212	023601	028719	032706	037560	042456	047957	
003716	009281	014335	019215	023631	028722	032711	037571	042477	047989	
003751	009340	014421	019229	023687	028735	032820	037580	042488	048008	
003755	009371	014442	019233	023758	028777	032868	037599	042563	048049	
003869	009386	014475	019377	023773	028788	032907	037612	042577	048067	
003925	009451	014616	019443	023837	028798	033048	037636	042611	048090	
004025	009501	014662	019447	023897	028800	033144	037654	042614	048091	
004107	009777	014722	019485	024010	028809	033160	037710	042634	048185	
004109	009866	014793	019537	024060	028822	033165	037752	042678	048187	
004186	009867	014817	019539	024123	028855	033177	037872	042679	048209	
004192	009892	014828	019611	024179	028887	033211	037949	042720	048223	
004379	009942	014833	019675	024181	028944	033215	038027	042845	048311	
004498	009957	014843	019747	024322	028992	033219	038147	042846	048318	
004513	010196	014844	019787	024351	029028	033249	038230	042856	048335	
004527	010381	014845	019824	024374	029049	033297	038289	042966	048505	
004581	010506	014891	019862	024444	029056	033314	038337	043001	048516	
004605	010550	014899	019899	024460	029059	033324	038451	043048	048548	
004618	010621	014905	019911	024468	029087	033393	038455	043183	048641	
004681	010651	014933	019927	024516	029119	033430	038474	043193	048720	
004884	010782	015102	019935	024542	029121	033435	038504	043199	048727	
004964	010809	015106	019937	024594	029126	033441	038528	043203	048763	
004972	010811	015127	019990	024708	029211	033522	038529	043236	048786	
004995	010839	015141	020067	024737	029213	033560	038579	043365	048837	
005070	010940	015149	020070	024741	029266	033575	038591	043371	048876	
005089	010958	015156	020141	024745	029294	033623	038601	043378	048886	
005160	010966	015165	020211	024794	029397	033693	038633	043384	048900	
005223	010967	015168	020245	024820	029401	033694	038646	043451	049167	
005250	010977	015295	020307	024825	029544	033703	038650	043504	049203	
005276	010995	015350	020407	024869	029558	033749	038679	043546	049341	
005353	011017	015441	020424	024899	029580	033810	038847	043581	049372	
005422	011071	015459	020506	024979	029589	033815	038853	043618	049488	
005471	011147	015532	020522	025048	029707	033846	038859	043815	049547	
005616	011174	015611	020579	025058	029708	033847	038886	043828	049683	
005673	011179	015649	020590	025169	029749	033874	038941	044027	049698	
005708	011204	015681	020621	025186	029801	034033	038943	044033	049704	
005730	011225	015771	020650	025195	029841	034035	038952	044058	049716	
006137	011272	015788	020690	025209	029846	034081	039051	044095	049819	
006236	011325	015832	020711	025220	029882	034099	039072	044165	049889	
006285	011389	015888	020983	025296	029912	034106	039155	044169	049943	
006323	011440	015906	021024	025377	029977	034108	039185	044458	049

БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1923 дылда үдезилеттингеп

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1956
ЯНВАРЬ
5
ЧЕТВЕРГ
№ 4 (3457)

Өртээ 20 коп.

Тайбыңның херээ дээш күчүлүг болгаш коргуш чок демиселчи—совет улус делгерезин!

Совет Эвилелиниң бүгү тиилелгелериниң хей-аът киирикчизи болгаш организакчызы—Совет Эвилелиниң улуг Коммунистиг партиязы делгерезин!

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң өөртку сессиязынга

эш Н. С. Хрущевтуң чугаазы

Эштер депутаттар!

Бистин-биле найыралдыг үш чурттарга—Индияга, Бирмага болгаш Афганистанга бистиң чораанывыстың түңнелдериниң дугайында эш Николай Александрович Булганиниң илеткелин дыңнадывыс. Бистиң чораанывыстың түңнелдериниң дугайында болгаш Совет чазактың дазканын ёзугаар ол чурттарга бистиң чорутқан чугаалажышкынынарывыстың дугайында Совет Эвилелиниң чазаанын болгаш Индияның, Бирманың база Афганистанның чазактарының аразында чедип алдынган дүгүржүлгаларның дугайында Дээди Советке айытказы эргежок чугула турган кол чүүл ол илеткелде илергейлетинген.

Эш Булганиниң илеткелиниң бүгү-ле чүүлдери-биле бүрүн чөпшээрежиң турар мен. Чамдык айтырыгларның талазы-биле чугаалаарын база күзеп турар мен.

Совет чазак Индияның Премьер-Министри дээрги Нерунуң чалазашкынын өөрүп хүлээп алган болгаш Индияның хүрүнекилери-биле болгаш хүндүзүнде шүүлгезены тургусеун дээш бисти Индияже найыралдыг ёзулүг харыы чоруун кылырыбиле чорутқан. Бистиң чурттарывысты каттыштырып турар ниити чүүлдер хей болуп турар, ынчаарга кол чүве—бүгү делегейге тайбыңны быжыглаары дээш демисел болуп турар.

Индия Республиканың ужур-дузазының дугайын чугаалаарының херээ чок деп бодай-дыр мен. Үзүг ниидий улус бодунга чаалап алган паңпонал болгаш политиктиг хамаарышпас чоруун быжыглаар деп шиитпирлиг чорук-биле долдунган. Тайбыңга ынакшылдыг күүне болур Индия улустар аразының эң чугула хей-хей айтырыгларын шиитпирлээринге улам-на езүп турар рольду ойнап турар. Индия болза, бүгү делегейге тайбыңны камгалаары болгаш быжыглаары дээш идепкейлиг демиселчи болуп турар.

Колониалдыг ёзу-чурумдан хосталган Индияның улустары чуртту хөгжүдеринiң талазы-биле боттарының оруктарын чүткүлүг дилеп турар. Хүндүзүт Премьер-Министр Джавахарлал Неру ынакшыл күүне болгаш политика талазы-биле ыңдыг шыгарангай үдуртукчу баштаан Индия Республиканың чазаа өске күүнелерден хамаарышка чок болуунун политиказын чайгылыш чок чорудуп турар. Ынчангаш ол дээрге, ханы хүндүткелге төлептиг чорук-тур.

Бистиң чурттарывыстың сырый харылзаазы болгаш ажыл-ишчи кады ажылдакылгазы ийи талаларга ажыктыг болгаш таарымчалыг.

Бирманың чазаанның болгаш Афганистанның чазаанның ол чурттарга келзин деп чалалгазын хүлээп ап турган, база шак ыңдыг бодалдарны үдуртулга болдурган бис.

Индияга, Бирмага болгаш Афганистанга бистиң баар чоруувусе чоокта чаа-ла колонизаторлардың дарлалының адаанга турган чурттар-биле Совет Эвилелиниң найыралының быжыглары колониялыг күүнелериниң туруштарын улам ынай кошкарырынга идиг бээринден айыылзынып турган колонизаторларның таарзынмас чоруун хайныктырар деп чүвени билип турган бис.

Ынчап турган дээрги колонизаторларның чүгле боттарының шорузу. Совет Эвилелиниң өске күүнелер-биле кады ажылдажылгазының болгаш найыралының принциптери колонизаторларның политиказының тургустунун турары ыңдыг принциптерден үндезинин-биле ылгалдыг деп чүвени бүгүде билир. Совет Эвилели улуг-даа болгаш бичии-даа бүгү улустарның болгаш чурттарның эрге-ажыктарын кундүлээр ужурлуг деп эргелиг өөнүктер-биле холбаалыг бис деп чүвени барымдаалап турар.

Улус бүргүү болуунун амыдырал-чуртталгазын бодунун күзээнн ёзугаар тургузар эргелиг. Бир чурттуң өске чуртту кулланыры азы үптээри канчаар-даа аажок чөптүг эвес болгаш чүдек-бүжар чорук болуп турар.

Улустарның дең эргези, чамдык күүнелериниң өске күүнелериниң иштинги хемчээлерин холгаарлавазы, халдашпазы, боттарының политиктиг системаларындан хамаарылга чокка чурттарның тайбың кожа-хелбээ турары,—өске чурттар-биле бистин харылзааларывыс кезээде ыңдыг принциптерге тургустунуп келген. Ол принциптерни бистерниң шыңгыы сагып турарывыс, Азияның күүнелери-биле бистиң улам-на сырый болуп бар чыдар кады ажылдажылгавыс ол чурттарга хамаарыштыр боттарының туруштарын оларнының хевээр арттырарын күзеп турар колонизаторларны боттарының тактиказын эде тургузарынче албадап, ол чурттарның байдалын чыгедип турар.

А ол дээрге, биче эвес чугула фактор-дур.

Индияга, Бирмага болгаш Афганистанга бистиң чораанывыс бистиң чурттарывыстың чүгле үдуртукчуларының чоокшулажышкынынга эвес, харын улустарның чоокшулажышкынынга база ыңдыг бээр деп чүвени барымдаалап турганывыс ол. Индияның, Бирманың болгаш Афганистанның улустары Совет Эвилелиниң найыралының быжыгары колониялыг күүнелериниң туруштарын улам ынай кошкарырынга идиг бээриндеп айыылзынып турган колонизаторларның таарзынмас чоруун хайныктырар деп чүвени билип турган бис.

Ынчап турган дээрги колонизаторларның чүгле боттарының шорузу. Совет Эвилелиниң өске күүнелер-биле кады ажылдажылгазының болгаш найыралының принциптери колонизаторларның политиказының тургустунун турары ыңдыг принциптерден үндезинин-биле ылгалдыг деп чүвени бүгүде билир. Совет Эвилели улуг-даа болгаш бичии-даа бүгү улустарның болгаш чурттарның эрге-ажыктарын кундүлээр ужурлуг деп эргелиг өөнүктер-биле холбаалыг бис деп чүвени барымдаалап турар.

Өске күүнелер-биле найыралды быжыглавышаан, Совет Эвилели бодунуң туза-соруун оларга дөгевейн турар, империалистиг күүнелериниң кылып турары ышкаш кандыг-бир баштайгы негелдеерни албадавайн турар. Оон-биле кады Совет Эвилели бодунга кандыг-бир онза ажыкты дилевейн турар, харын эрге-ажыктарын күндүлээр ужурлуг деп эргелиг өөнүктер-биле холбаалыг бис деп чүвени барымдаалап турар.

Улус бүргүү болуунун амыдырал-чуртталгазын бодунун күзээнн ёзугаар тургузар эргелиг. Бир чурттуң өске чуртту кулланыры азы үптээри канчаар-даа аажок чөптүг эвес болгаш чүдек-бүжар чорук болуп турар.

Улустарның дең эргези, чамдык күүнелериниң өске күүнелериниң иштинги хемчээлерин холгаарлавазы, халдашпазы, боттарының политиктиг системаларындан хамаарылга чокка чурттарның тайбың кожа-хелбээ турары,—өске чурттар-биле бистиң харылзааларывыс кезээде ыңдыг принциптерге тургустунуп келген. Ол принциптерни бистерниң шыңгыы сагып турарывыс, Азияның күүнелери-биле бистиң улам-на сырый болуп бар чыдар кады ажылдажылгавыс ол чурттарга хамаарыштыр боттарының туруштарын оларнының хевээр арттырарын күзеп турар колонизаторларны боттарының тактиказын эде тургузарынче албадап, ол чурттарның байдалын чыгедип турар.

А ол дээрге, биче эвес чугула фактор-дур.

Индияга, Бирмага болгаш Афганистанга бистиң чораанывыс бистиң чурттарывыстың чүгле үдуртукчуларының

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң дөртку сессиязынга

эш Н. С. Хрущевтуң чугаазы

(Уланчызы).

Даллестиң чугаалаан чүдүң болап көрүнерден: индий девискээрээ Гоаны португал эжелекчилер 400 чыл мурнунда эжелеп алган чүгле ол чоруктуң ужурунда ол чер Португалияга хамаарыжыр ужурлуг деп ол ажыы-биле недеглээрин дидиненгеп.

Американың амгы Каттышкан Штаттары 250 чыл мурнунда Англияның колонизызы болуп турган, ынчаарга бир эвес Даллестиң бодалын Сарымалаар болза, ол, Даллес, болуп ам Великобританияның калын-хааны мындаагыларның албатызы кылыр санаар ийик деп индий парлалга бо дугайты Даллеске чөптүү-биле сагындырган. (Залда катны. Адыш часкаашкыны).

Дээрги Даллестиң недеглели-биле чөпшээрежир болза, колониалдыг парлалдың системазын чүгле йөрээри эвес, харын моңгежиери ол болур ийик.

Бис оон-биле чөпшээрежип шыдавас болбайн канчаар бис. Бис ону улустарның эрге-ажыктарын шын эвес көөрүнден үнүп турар шын эвес недеглел деп санаар бис. Ынчангаш Даллес—Буньяның Гоа дугайында цивилизастыг күрүнелерге бүжар чүт болуп турар калы кылган дынналының индий улус, Индияның улуртур ажылдакчызары шыны-биле үнелеп көрген-даа.

База-ла анда холбаштыр индий улусту чөптүү-биле дувүредип турар ескө айтырыгның дугайында—кашмир айтырыы дижир чүүлдүң дугайында ээлээн каш сөс чугаалаарын база чөпшээреп көрүнер. Николай Александрович Булганин болган мен улустуң ишкинден тывылган эвес, харын улустарның аразында өжээннежиглеги өөс-үдерин орадажып турар толаргай күрүнелерниң кара өш-биле үрлүлүрүп келгени ол айтырыгның талазы-биле совет кижилер чүнү бодап турарыл деп чүвени Кашмирге чоруп турганывыстың үезинде тода болган билдингирп-биле чугаалаан бис.

Кашмирниң улузу бодунуң девискээрин Индия Республиканың чарылбас кезээ кылдыр көрүп турар дээрзин Кашмирге бүзүрээн бис. Кашмир улус ол айтырыгны катап өөлбес кылдыр шиитпирлээн, ынчангаш кашмирлер боттарының херектерин дашткыдан холгаарлаашкын чокка, Кашмирге оожургал чок чоруктуң болган улустар аразының дүрбүжүшкүнүнүң одаан тургузуксаан кижилерге ол чорук таажыр-даа, таарышпас-даа бол, олардан хамаарыла чокка түлүнге чедир таарыштырып аптар деп чүвеге ханызы-биле бүзүрээн бис. (Адыш часкаашкыны).

Бодунуң күрүнезиниң күштерин каттыштырар дугайында, Индия Республикада чурттап турар бүгү улустарның дүрүм ёзугаар күзел-чүткүлдерин хандырар дугайында индий улустуң болган оод чазаанның сагыш салышкыннары болза, боттарының национал хамаарышпас чоруу дээш демисежип турар бүгү улустарның күзел-чүткүлдериниң биске чоок болган билдингири ышкаш, совет кижилерге база-ла шак ындыг чоок болган билдингир болуп турар.

Индияга болган Бирмага кылган боттарывыстың чугааларывыска бистер бистин чуртувус болза, харугда Европаныы-даа, Азиныы-даа болуп турар, оон девискээриниң улуг кезээ Азия диңге турар деп чугаалаан бис. Оон-биле кады бистер Совет Эвилелиниң бүгү улустары чурттуң европа азы азия кезээнде турарындан хамаарыла чокка, кежиниң өңүлеп болган чүүлге-сүзүглелиңден хамаарыла чокка болуунуң бүзүлбас найыралы-биле күштүг улустарның чангыс эптиг акыдунналышкы ог-бүдези болуп турар деп онзалап демдеглээн бис. Бистиң чуртувустуң бүгү улустары коммунизм тургузарының улуг сорулгазынга каттышкан. (Дюмиттиг адыш часкаашкыны).

Совет Эвилели эки-тура-биле каттышкан, деп эргелиг эвилелдешкен 16 республикалардан тургустунган хөй националдыг улуг күрүне болуп турар. Бистиң чуртувуста бүгү эрге-чагырга ажылчың аңыга, күш-ажылчы тараачыннарга, интеллигенцияга — совет ниитилелдиң ажыл-ишчилериге хамаарыжып турар.

Кижи төрелгетенге канчаар-даа аажок улуг халаптарны таварыштырып чоргулаан национал дарлалга бистер кезээде удур, кижиниң кижи молчүүр чорукка удур, олар кандыг-даа хевирге илерен турза оларга удур, харыс база колонизаторларның тергиделиңге удур болуп келген бис. Колониалдыг система — улуска удур болган алызындан чөптүг эвес система ол деп чүвени онзалап демдеглээш, бистер бо дугайын Индияга болган Бирмага кылган чугааларывыска шүүт-ла дөрт болган ажыт-чажыт чокка база катап чугаалаан бис.

Колонизаторлар ам чүге ол хире тевиден турарларыл?

Бистиң сөстеривис улус массаларының кайгамчык улуг деткимчелиң тып ап турар болганда, олар тевиден турарлар. Чүгле бистиң чүве чугаалаанывыс черлерде эвес, харын бистиң чугааларывыстың дугайын дыннаан черлерде болган улустарны дарлаарының база күлдарының колониалдыг системазын бүрүү шаап турар Совет Эвилелиниң сыныы чок туружунуң дугайын ам-даа хөй удаа дыннаар черлерде улуг массалар бистиң деткип турар. (Дюмиттиг адыш часкаашкыны).

Ол дээрге ынының сөстери, олларны империалистер кандыг-даа демир көжегелер-биле моондактап шыдавастар.

Даллестиң туружун чүгле колониализминиң удурланыкчылары эвес, харын колониалдыг коруи-чуруунга удурланнайн турар кижилер бизин бүрүү шаап турар деп чүвени демдеглеэе чогуур. Америк сенатор Кефоверниң чугаазын бизиң айтып болур.

«Хамыктың мурнунда, Каттышкан Штаттар Азияда эрги шинчиниң колониализминден бүрүү-биле чарлыр ужурлуг» деп ол сенатор чугаалаан.

Дээрги Кефовер черле колониализмден эвес, а «эрги шинчиниң» колониализминден ойталаарынче кыйгырып турар деп чүвеже кичээнгей салып көргөнер. (Залда катны, шимээргээшиин).

Ол болза, колонизаторлар боттарының колониалдыг тергиделиң быжыглаарда чаа хевирлерни дилээрин күзексеп, «чаа шинчиниң» колониализми дээш чулчуруп турар ышкажыл.

Ынчангаш ол: «Бистиң дузаламчывыс багай чазактарны деткиринге ажыглатынган турар чорукту болдурбас ужурлуг бис» деп кыйгырып турар.

Ол дээрге дыка үнелиг миннишкин-дир.

Колониалдыг кулданыгга удур улустарның кайы хире шиитпирлиг удурланыл тура халып турарын колонизаторлар көрүп турардар. Улустар боттарының чурттарының хосталгазы болган хамаарышпас чоруу дээш боттарын бээрингe, дидим ышкаралдарга, чүткүлдүг демисеңге белеп деп чүвени олар көрүп турардар. Элээн хөй чурттардан улустар колонизаторларны сывырыпканнар.

Колония болган хамаарылгалыг чурттарның бүгү улустарынга хейгаът киприкчи үлегер-чижек болза, даштыкы дарлалды дүжүр октаап, бодунуң салыы-чолун бодунуң-на холунга алган, алдарлыг Коммунистиг партияның удуртулгазы-биле күчүлүг Кыдат Улус Республиканы тургусван болган ам социализмин чедиишкиниг тургузуп турар улуг кыдат улустуң демисели болур. (Дюмиттиг, үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны).

Ам колонизаторлар боттарының колониалдыг тергиделиниң хевирлерин өскертир деп шиитпирлеп алганнар. Олар колония чурттарже боттарының шеригленин чорулары болган кулданыргап чурттарының херектеринче донгун-хамагай холгаарлаарының өске-даа үүлгедиглери дээн ышкаш, күчүлээшкиниң шак ындыг донгун хамагай хевирлерин улам-на күштүг ажыглап турардар.

Олар ону кылыры улам-на элгиг ээлек болуп турардар: кижилерни, хөреңгитеннериниң эрге-чагыргазын садып ап, «экн чазактарны» таарыштыр тургузуп, багдал шктызы чергелиг агрессчи блоктарны тургузуп турардар. ,

Олар «экономиктиг дузаламчы» дижир чүвезинге акша-хөреңгини үндүрүп, чамдык чурттарга «халас» боо-чепсекти берип турардар. Ынчалза-даа ол боо-чепсектиң садыызы кылдыр ону ап турар күрүнелер колонизаторларга үгер-боо эдиин бээр, хөй-хөй армиларны тургузар болган оон-биле боттарының улустарын харыксыраныр үжүрүглүг.

Колонизаторлар «дузаламчы» алган улустарны молчүүрүнүн уъжун бир долларының орнуна 10 долларны соолгүнде барып алыр дээш «дузаламчы» кылдыр долларберип турар. Ону чедип алган, олар улустарны политика талазы-биле база кулланып алырлар. Колонизаторларның тергиделиниң «чаа» хевирлери ындыг-дыр.

Ол чорук чүгле Азияның, Африканың чурттарына азы өске-даа кошкак хөгжүделіг дижир чурттарга хамаарыжып турар эвес. Ам «дузаламчының» шак ындыг хевирлери-биле Американың Каттышкан Штаттарының монополистери Европаның чурттарынче дыка күштүг шургуп кирип турар. НАТО бизиң шак ол чыт-биле дыка күштүг чыттаныл турар-да болгай.

Европаның чурттарына, оон иштинде боду бедик хөгжүделіг чурт болуп турар Барыын Германияга боо-чепсекти халаска берип турар Американың Каттышкан Штаттарының шак ындыг «чазагай сеткиниң» чүүл-биле тайыбырлаары? Олар алдын ынчирбе-биле бодунга чүгле кошкак хөгжүделіг эвес, харын бедик хөгжүделіг чурттарны база бектеп алырының олгна сорулгазын салып турар.

Шак ындыг политиканы сойгаап илереттинмаан, бистер болза, НАТО болган өске-даа ол чергелиг блоктар дээрге ырадыр көрүп турар политиктиг болган экономиктиг сорулгаларны салган организациялар болур деп чугаалап турар бис.

Совет Эвилели агрессчи болуп турар бээрга НАТО тургустунган болган НАТО-да кирип турар күрүнелерниң кандыг-бир кедергей күштүг каттышкан армиялыг тургузар болган ону Совет Эвилелиниге база социалистиг лагерьнин бүгү чурттарынга удурланыр салыр херек диижп турардар болгай.

Ындыг хөөзүн-иеге чорук кымга база чүнүң ужурунда херек апарганыл деп чүвени билип алыры берге эвес. АБШ-тың монополистериниден улам-на улуг хамаарылгалыг чорукта турун турар чурттарда болуп турар ол өскөрилелерлөн улус массаларның кичээнгейин алаактырар дээш, шак ындыг хөөзүн-иеге чоруктарны кылып турар.

Кара өш-биле тургустунган иеге-хөөзүн чорук ам бизиң намнаң ягелеп турар болгаш кайда шын, кайда иеге барыл деп чүвени кижилер ылгап билип ягелей берген.

Кижилер ынчаар угаан ягелээн: бир эвес Совет Эвилели шынап-ла өске чурттарга чаа социал тургузугнуң оруун дайын-биле салып алыр болалдыг турган болза, ол индыг чорукту шагда-ла кылган турар ийик.

Шынап-ла, дайын төнүп турда ян-не күштүг армия совет чуртка турган деп чүвени кым билбес боор? Ынчаарда бодунуң мобилизастатынган армияларын бурунгаар шинчеткеш, бүгү Европаны эзлеп алырда Совет Эвилелиниге чүү-даа моондактап шыдавас турган. Ынчалза-даа ол чорук болбаан болгаш болуп шыдавас-даа турган.

Революцияларны дашкаартан книрбес, оларны бодунуң хосталгазы дээш демисежип турар улустар боттарны кылыр дээр дугайында марксизм-ленининизминиң өөредиин эки билгингир. Совет кижилер өске күрүнезиниң иштики херектериниче холгаарлавазын көрүп турар тайбың кожа-хелбээ догунналашкынының талазы-биле улуг Ленининиң айытган оруун кезээде эдерип келген болгаш эдерер апаар. (Үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны).

Дайын төнген соонда чамдык империалистиг болуктер, «совет кыжаныг» дээр хөөзүн чүүл-биле улустарны коргударын ораллашпышаан, дайынзырак калчаараашкынны чүге үрлүлүрүнгиз?

Олар боттарының бак кара сагыштыг бодалдарын барындалаш ону кылганнар.

Оларның сорулгазы илден — империалистерге ол чорук улусту кара-туразында үптаәрде, дайынга бараан болуп турар монополияларының хардалчыларының сонуургал турары шериг үлетпүрүн канчаар-даа аажок улуг үндүрүглерниң күсели-биле хөгжүлерде херектиг апарган.

Бо херектен олар канчаар-даа аажок хөй капиталдарны ажыдап ап турардар. АБШ-тың улуг-улуг монополиялары ам шериг продукциязын бүдүрер чорукган дайын үезинде турганынга бодаарга ийиден ажыг катап хөй кончаалларны ап турар дээрзин сактырга-ла четчир.

1955 чылда америк корпорацияларының кончаалары баштай алдынган недээлер ёзугаар көөрге 43 миллиард доллар болуп турар. Ынчангаш бодунуң саңдарының кавызынче АБШ-тың книр тыртып ап турар чурттарынга «дузаламчы» дижир чүвени көргүзеринге акша-хөреңги монополистерге бар ышкажыл. Шынын соглээрге ол дээрге дузаламчы эвес, а кулданыкчы хүлээндиргилер-биле капсырлашкан хаалиия кожайның барбазындан үптүп сунары болуп турар.

Совет Эвилели ындыг политиканы бурүү шаап турар. Совет Эвилели бүгү-ле чурттар-биле бодунуң харылзааларын дең эргелерге, кайы-кайызынга ажыктыг болур чорукка болгаш ол чурттарның иштики херектеринче холгаарлавазынга үнезилеп тургузуп турар.

Кандыг-бир чурттарга экономиктиг азы техниктиг дузаламчыны көргүзеривистэ, бистер ол чорукту боттарывыстың негелделеривис дөгсвейн, өңүктер болуп кылып турар бис.

Артык капиталдар бистө чок. Бистиң ажыл-агыйывыс план ёзугаар чоруткуп турар. Бис капитал үндүр соорткуруг болгаш барааннар үндүр соорткуруг сонуургалдыг эвес бис, бис оларны бистиң чуртувуска, бистиң эвилелчилеривиске болгаш дашткы чурттар-биле садыгажыышкынны хандырарынга чүү хире херек болдур, ол хирени бүдүрүп турар бис. Бистө чамдык барааннарны ам дээрезинде чурттуң өзүп турар хереглелдерин хандырарынга эргежок чугулазындан эвээшти бүдүрүп турар.

Ынчаныже, ол ындыг турзажок, бистиң өңүктеривис-биле үлежирин, оларга акы-дунна ёзугаар дузаларын бис бодувустуң хүлээлгевис кылдыр санап турар бис. Кайы-кайызынга ажыктыг байдалдарга көргүсчүп турар ындыг дузаламчы кайы-кайызынга-даа дузалыг. Бистиң иштики херенглеринистен курлавыларны үндүрүп бөөрген күсели-биле бистен ак-сеткилдиг дузаламчыны боттарын ап турарын бистиң өңүктеривис көрүп турар. А ол бистиң ак-сеткилдиг болалдарывыстың дугайын чугаалап турар болганда өңүктерниң ону үнелевес ужуру чок.

Ол байдалдарда монополистер канчан чоон биригээр аргаланыр апаарлар. Чамдык элээн боламчалыг буржуаз ажылдакчылар ам капиталистиг чурттарның талазындан көшкак хөгжүделіг чурттарга экономиктиг дузаламчыны күштедирер ужурлуг дижип чугаалап турардар. Ол багай эвес. Капиталистиг чурттар ындыг дузаламчыны көргүзүп тургуннар. Ол чорук ук чурттарны шериг блоктарынче болгаш эвилелдериниче книр тыртарындан ыракта дээре.

Болунуң хамаарышпас чоруун чоокта чаа чаалап алган күрүнелерге капиталистиг чурттарның көргүзер деп турары ол дузаламчыны ук чурттарга Совет Эвилелиниң дузаламчыны янзының көрүп болбас. Бир эвес Совет Эвилели чок турган болза, монополистиг болуктер болгаш империалистиг күрүнелер көшкак хөгжүделіг чурттарга дузаламчы көргүзер турган бе ынчаң? Чок болбайнаан. Шаанда ол кажан-даа турбаан-на болгай. (Залда шимээн. Адыш часкаашкыны).

Ынчалза-даа капиталистиг билиишкин-биле «халас дузаламчы» дээр чүвени бир эвес дузаламчы алыр деп турар чурттар кайы-хамаанчок көөр болза, ол чурттарны кулданышкынче книре берип болур дээрзин чугаалаан болгай мен.

Ылангыя, консерваттиг чазактың чедип алган чедиишкиннерин түнней чугаалап турган, Англияның дашткы херектер министри турган дээрги Макиллан ол чазак Иранга херектиг байдалын чедиишкиниг шиитпирлээрин чедип апкан, оон түнелинде Англияже Абаданның нефтизи калбак агыышкыны-биле агып кирген деп чоокта чаа недеглээн.

Ынчалза-даа ол дээрге, Иранга хамаарыжып турар байлактың агып үнүп турары ол-дур. Ол дээрге, англи, америк, голланд болгаш француз банкыларның базыдынче Ирандан агып кирип чыдар алдып-дыр. Ынчангаш ол дээрге, Ираннын улузу качыгдап турар үеде болуп турар чорук-тур. Иранга «дузаламчы» көргүспүнээн, олар Ираннын нефтизин халас сыырып, анаа, иран улустуң ап болгаш чедиимес чоруунга байып ап турардар.

Бистер Азиның улустарынга: америк болгаш англи монополистерниң силерге бээр деп турар дузаламчызын албанар деп чугаалавайн турар бис. Ынчалза-даа бис оларны ындыг «дузаламчыдан» оваарымчалыг болунар деп ак-сеткил-биле сагындырып турар бис, чүге дээрге, монополистер чүнү-даа халас бербестер.

Капиталистер чүнү-даа халас кылбастар. Капитал кончаа чоокта туруп шыдавас.

Эштер депутаттар!

Индияга чорааннывыс дугайында, индий күрүнениң удуртукчулары-биле болгаш штаттар удуртукчулары-биле, Индияның ажылчыннары-биле, тараачыннары-биле, интеллигенцизы-биле, бистиң ужурашканывыс бүгү кижилер-биле ужуражышкынывыс дугайында биске ам эки сактыышкыннар артып калган деп чугаалаан болгай мен.

Бистиң харылзаа тургускавывыс, бистиң найыралдыг харылзааларывысты деткиирин болгаш быжыглаарын күзеп турарывыс Индия-биле, оон улуг болган күш-ажылга ынакшылдыг улузу-биле найыралды, дээрги Неру биле база Индияның өске-даа шылгарантай ажылдакчылары-биле найыралды бис кончуг үнелеп турар бис.

Бис-даа, бистиң индий өңүктеривис-даа ол найыралдыг харылзааларны Индияның-даа, Совет Эвилелиниң-даа өске күрүнелер-биле харылзааларынга когарал чок кылдыр хөгжүдерин болгаш быжыглаарын күзээр ийик.

Бистиң найыралывысты бистер чангыс, ийи азы элээн каш күрүнелер-биле найыралдыг харылзаалар кылдыр кыыгаарлатпынас кылдыр билип турар бис. Бистер бүгү күрүнелер-биле найыралдыг болурун күзеп турар бис.

Ынчангаш бистиң өңүктеривистиң өске күрүнелер-биле, оон иштинде кайы-бир чыдагааннар-биле элээн тыртычак, кандай харылзаалар биске туруп турары магат чок күрүнелер-биле хөгжүп турар найыралдыг харылзааларынга бис өөрүп турар бис. Бистиң өңүүвүс кылдыр санап турарывыс Индияны дамчыштыр бистер ол күрүнелер-биле бодувустуң харылзааларывысты экижидерин идеген турар бис.

Бистер кажан-даа бүгү чурттар-биле, оон иштинде капиталистиг чурттар-биле найыралче ёзулуг чүткүп келген болгаш чүткүп турар бис. Ылангыя бис эң күштүг капиталистиг чурттар-биле — Американың Каттышкан Штаттары-биле, Англия-биле болгаш Франция-биле найыралдыг чурттаарын күзээр ийик бис.

Бир эвес бис ону чедип алган болзувусса,— а ол колдуунда бистен хамаарыышпас, а АБШ-тың, Англияның болгаш Францияның чазактарындан болгаш улустарындан хамаарыжыр, — ол чорук ийи системаларның ёзулуг тайбың кожа-хелбээ турарынга болгаш чаржырынга таарымчалыг байдалдарны тургузар ийик.

Бистиң амдыынга ону чедип албаанывыс хомудавчыг, бис, ынчалза-даа бистер идегелден ойталавас болгаш болувустуң ажылывысты бо угланышкынга чорутпуувыл күжениишкиннер үндүрерин хайыралавыс бис. (Адыш часкаашкыны).

Индия бистиң биле өске күрүнелерниң аразында нейтралдыг байдалды эдеп турар деп чарлап турар Индияның удуртукчуларының туружу бисте бүрүн билиишкининн болгаш деткимчеин тып турар. Индия шынап-ла нейтралдыг күрүне болуп турар болгаш бистиң-даа талавыстан база ол ышкаш өске-даа күрүнелерниң талазындан чоггур-бүзүрелиг болгаш хүндүлеглиг ол турар.

Улуг Кыдат Улус Республика-биле бис ян-не акы-дунналышкы харылзаалыг бис. Бистиң чурттарывыстың улустары—акы-дунналышкылар.

Индия Республика-биле найыралдыг эки харылзаалар база-ла тургустунган болгаш быжыглыг турар. Индияга бистиң чорааннывыс чер бүрүзүнге бис чоннуң чүрээнден үнүп турар ыныдыг сөстерни дыннаан бис: «Хинди-руси, бхай-бхай!» — «Индийлер-орустар — акы-дунналышкылар!». (Дюмиттиг адыш часкаашкыны).

Д Совет Эвилели, Кыдат Улус Республика болгаш Индия Республика кижи төрелгетенниң дең кезии болуп турар болгаш бүгү делегейге тайбынны камгалаары болгаш быжыглаары дээш демисежип турар бүгү улустарның күзели болуп турар. (Дюмиттиг адыш часкаашкыны).

Эштер депутаттар!

Индияга, Бирмага болгаш Афганистанга бистиң чорааннывыстың түнелдерни чугаалажып көрүп, ол чурттарга бистиң чугааларывысты аналитевишаан, дашткыда чамдык ажыдакчылар, а ол ышкаш ян-не мугулай буржуаз журналистер Совет Эвилелиң «Женеваның сагыш-бодалынган» бисти ойталаан деп, бурууладып турарлар. Ол шын эвес.

Бистер болза, дөрт күрүнелерниң Чазактарының Баштыннарының Женевага ужуражылгаларының түнелинде, улустар аразының дүшкүүрлүг чоруун чымчадырынга кирген чугула салыышкынның идепкейлиг киржикчилери болуп турар бис.

Бис ол чымчадыышкын дээш, Чазактар Баштыннарының Чөвүлел хуралынга-даа, Европага айыыл чок чорукту хандырары болгаш оон-биле холбажыкан гериан айтырыы, чепсегленнишкинни дүжүрер дугайында айтырыг, а ол ышкаш Чөөн чүк болган Барыын чүктүң аразынга харылзааларны хөгжүдери чергелиг ындыг ян чугула айтырыгларны чугаалажып көөрүг дээскан дашткы херектер министрлериниң чөвүлел хуралынга-даа демисежип турган бис.

Улустар аразында харылзааларда дүшкүүрлүг чорукту үлам ынай чымчадырын болгаш тайбынны быжыглаарын чедип алырын орадажып турар тайбынга ынаавышылдыг улустарның демисежип турары ол түнелдер амдыызында чедип алдынгайн турары бистиң бурузус эвес.

Дөрт күрүнелерниң Чазактар Баштыннарының болгаш дашткы херектер министрлериниң Женева Чөвүлел хуралдарынга, ылангыя Чазактар Баштыннарының чөвүлел хуралынга делегейниң бүгү улустары изин-биле өөрүп байырлап турганнар. Улустар аразының дүшкүүрлүг чоруун коштадыры болгаш тайбынның херээн быжыглаар деп улустарның күзели боттарының чугааларын болгаш саналдарын дүүштүр тургузарын ол чөвүлел хуралдарның киржикчилериниге хүлээдип турган.

Чазактар Баштыннарының чөвүлел хуралынга барыын талакы күрүнелерниң төлээлекчилери улустар аразының дүшкүүрлүг чоруун чымдадырынче ажыктыг кылдыр чугаалаан авыластыг состерден ынай чоруваннар дээрзин хүлээн көөр ужурга таваржыры харалданчыг-дыр. Ол чорук ылангыя, Чазактар Баштыңнарының чөвүлел хуралының боттарының мурнунга салганы эчис сорулгаларны чедип алыр дээш ёзулуг ажылдаарын болгаш күженишкиннерин үндүрерни илереттинээн оларның дашткы херектер министрлериниге хамааржыр.

Барыын талакы күрүнелерниң чазактары дөрт күрүнелерниң Чазактар Баштыңнарының чөвүлел хуралынче боттарының бедик дужаалдыг төлээлекчилерин чоруткаш, чөвүлел хуралдың хүн чурумунга киргеп айтырыгларны тодаргай шиитпирлээрин күзевейн турганнар дээрзининң дугайын ол чорук чугаалап турар. Олар ол чөвүлел хуралче базарда боттарынче базыышкынны кылып турган хөй-ниитиниң санал онзалынын мурнунга дүжүп берииишкин кылганнар.

Дөрт күрүнелерниң Чазактар Баштыннарының чөвүлел хуралын чыылдырганының фактызы, анаа кылдынган недеглелдер, боттарының дашткы херектер министрлериниге, Чазактар Баштыңнарының айытканы хөделиишкиниң программазы— бо бүгү болза, дайын чөрүдээлерни болдурбазынче болгаш «соок дайынны» узуткаарынче утланган кандыг-бир улам тодаргай базыынарны кылырынга идегелди тогуунгурбушаан, улустар аразының дүшкүүрлүг чоруун чымчадырынга идиглиг болган болбайнаан.

«Женеваның сагыш-бодалы» ынчаар төрүттүнген.

Улустар анаа өөрүп байырлап турганнар, чүге дээрге, олар ыяжын шөлээн чорукту күзеп турарлар, үндүрүглер эвээжээн турарын, чепсегленнишкиннерге чарыгхалдар эвээжээн турарын, ол канчаар-даа аажок улуг хөреңгилер чоннуң амыдыралының деннелин бөдүрериниче утланган турарын күзеп турарлар. Улустарның тодаргай күзели бо-дур.

Ынчалза-даа улуска ылап тааржыр чүүл, ол дугайты улустарның күзеп турар чүүлү атомнуг болгаш водородтуг бомбаларны база өске-даа чепсегленнишкинни бүдүрүп турар капиталистерге таарышпас болуп турар. Чепсегленнишкиннерни кылырарының болгаш харын-даа дүжүрериниң перспективазын монополистер ажыкончаалы кызырарының перспективазы кылдыр көрүп турар болганда оон-биле чөпшээрежирни канчаар-даа күзевейн турарлар.

Мынчангаш кыргыш-хыдырының чепсектерин бүдүрүп турар кижилер, олардың тура-соруун күүседип турар кижилер, капиталистиг күрүнелерде улуртур албан-дужаалды эзлевишаан, дөрт күрүнелерниң Чазактар Баштыңнарының чөвүлел хуралының соонда дораан-на «Женеваның сагыш бодалын» чүгле ханыладырын болгаш калбартырын эвес, харын дедир, ону үреленгелек чорда чок кылырын орадажы бергеннер.

Совет Эвилелин ап көөрге, оон төлээлекчилери чогумчалыг түнелди чедип алырын орадажыышкаан, оларга болдунуп болгу дег бүгү-ле чүүлдерни Чазактар Баштыңнарының ужуражып турар үезинде-даа, дөрт күрүнелерниң дашткы херектер министрлериниң чөвүлел хуралынга-даа кылып турганнар.

Бистер бистиң ол чүткүлүвүске бот-бодун билчир чорукка ужураншаанывыс, ынчангаш бүгү кижи төрелгетенниң ынчаар сонуургадып турган айтырыглар шиитпирлетинмейн артканы хомудавчыг-дыр.

Ол айтырыглар бодунуң чогумчалыг шиитпирлетиниишкинин кедизинде барып тыпсын дээш, ону чедип алырынга бистер бодувустуң күштеривисти хэйыралавас бис. Ынчалза-даа ону кылырынга чүгле бистиң күженишкиннеривис четпес. Маңаа бистиң өөрүвүстүң күженишкиннери база-ла негетинер.

Адактың соолгүнде, айыыл чок чорукту хандырары дээш, чепсегленнишкинни дүжүрери дээш, улустар аразының дүшкүүрлүг чоруун чымчадыры дээш, «соок дайынны» соксалыры дээш туружун турар хөй-ниитиниң күштери, миллион-миллион кижилерниң күштери кайгамчык улуг рольду ойнаар ужурлуг.

Бөгүн ян-не чилиг айтырыг болза, Европаның айыыл чок чоруун хандырар дугайында айтырыг болур. Ол айтырыгны шиитпирлээриниден улустар аразының өске-даа айтырыгларын таарыштырары хамааржыр. Ынчалза-даа чугаалажыышкыннар талазы-биле бистиң өөрүвүс — АБШ, Англия, Франция — ол айтырыгга

Олардың туружу чүдел дизе, ГДР-ниң ажылчы чоннарының социал чаалаң алышкынарын узуткаа чок кылгаш, Герман Демократтыг Республиканы Барыын Германияга каттыштырарында, каттышкан болгаш харын-даа НАТО-га кирген турар ол герман күрүнени ижижиге чедир чепсегләәрниде болуп турар. Ындыг байдалдарга олар «Европаның айыыл чок чоруунун» дугайында керээге ат салырындан ойталавайн турардар, ол чорук херек кырында Европага айыыл чок чорукту хандырарынга чүгле чедирбейн турар эвес, харын сыр дедир, улустарга аар-берге үржүктарныг чаа дайынны Европага кыпсын үндүрериниң айыылын дыка улгаттырар ийик.

Ындыг шериг комбинациязын карачаңгыс эчис сорулга-биле: НАТО-да кирип турар чурттарның лагерин күштедирер, ынчангаш оларның мурнунга дүжүп бээ болгаш оларның негелделерин хүлээп алыр кылдыр ССРЭ-ни болгаш улус демократиязының чурттарын албадаптар ындыг артык күштү оон талазынга тургузар сорулга-биле болап кыланын ол турушту камгалакчылары чажырбайн турардар.

Эки-ле «айыыл чок чорук-тур»!

Ындыг ылаңнар боттанып ужур чок дээрзин сарыылдыг кижи бүрүү-ле билир. Ынчангаш бир эвес Европаның айыыл чок чоруунун айтырыын шиитпирлээрин шынап-ла күзеп турардар болза, ону шынгызы-биле, боттуг байдалды барындаалап тургаш көөр херек.

Ол боттуг байдал хамыктың мурнунда, ам Германияның девискээринде аңгы-аңгы политиктиг болгаш социал системаларлыг ийи күрүнелер тургустунганы-биле, ынчаарга оларның бирээзи— Герман Демократтыг Республика—тайбынны болгаш демократияны быжыглаары дээш демисеңдиң оруу-биле чоруп олурары-биле, ийиги күрүнениң — Герман Федералдыг Республиканың удуртукчулары «күштүн туружундан» политиканың талалакчылары болуп турары-биле, ынчаарга ГФР боду НАТО-нуң агрессчи блогунда кирип турары-биле илереттинип турар.

Ол чүнүң дугайын чугаалап турарыл? Ол хире аңгы-аңгы ийи немец күрүнелерни катап каттыштырарының боттуг болдунар аргазы амгы байдалдарда чок дээрзинин дугайын чугаалап турар-дыр. Ол дээрге, Европага коллективтиг айыыл чок чорукту хандырарының болдунар аргазы чок дээни ол бе база бүгү делегейге тайбынны хандырарынга оон-биле идигни берип болбас дээни ол деп бе? Чок, ындыг эвес.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң дөртку сессиязына

эш Н. С. Хрущевтуң чугаазы

Европага айыл чок чоруку хандырарына, тайбыпы быжыглаарының байдалдарын тургузарына Англия болган ССРЭ, Франция болган Польша, Чехословакия болган Бельгия,—Европаның бүгү-де күрүнелери, а ол ышкаш АБШ-даа сонуургалдыг.

Бир эвес шынап-ла ону барымдалаар болза, бир эвес амгы үеде күрүнелерниң бот-боттарына удурланыштыр туруп турар бөлүгләэшкиннеринде кирип турар ийи герман күрүнелер, ол ийи бөлүгләэшкиннерни солуп болур айыыл чок чоруктуң нинти Европа системазыпа чедиишкинпин-биле киржип болур дээрзин бодап көөр болза, айтырыгны удустарының эрге-ажыктарының негеп турарын ёзугаар шинтипирээп турун болур.

Оон ескс шинтиприи бис көрбейн турар бис. Совет Эвилелинге болган тайбыңга ыйакшыдыг ескс-даа күрүнелерге удур утланган шериг блоктарын бодувустуң холувус-биле күштелдиреринче бистн кым-даа албадап шыдавас. (Адыш часкаашкыны).

А каттышкан Германияны агрессчи антисоветтиг блокка киргиштиреринге чедире берип болур Германияның ындыг каттыштырыышкынынга чөпшээрежирин биске саналдап турар ол кижилер чогум-на ону чедип алыксап турарлар.

Бо айтырыг талазы-биле бистн бирги ээлчегде немецтер, ылангыя Барыпн Германияда немецтер шын билген турарын бис күзээр ийик бис. ССРЭ-ниң, Германияның болган үлус демократизының европа чурттарының удустары делегейниң хан төгүүшкүнүүр дайыннарынга ийи катап хнир тыртырган, ынчаарга ол дайынарга не хөй каража-когаралга бистиң чуртувустуң болган Германияның удустары таберишкан. Ам ол дугайын бодап көөр болган ол чергелиг болуушкуннарының келир үеде каташтаарын болдурбас шын шинтипирня тывариның өйү келгее.

Барыпн Германия-биле бистиң харылзааларывыс кандыгыл дээрге, Совет Эвилелиниң, Германия Федеративтиг Республиканың эрге-ажыктарын, барымда манап келген карачаңгыс совет журналистер бөлүүнүң Америкаже чоруурун чөпшээрээн. Оларның чамдыызы ол үениң иштинде ажы-төлдүг-даа апарган. (Залда матны. Адыш часкаашкыны).

АБШ-тың болган ескс-даа чурттарның янзы-бүрү бөлүктери-биле совет кижилерниң харылзааларын күштелдирерин күзеп турар бис. Бот-боттары найралдыг болур чоруку күзеп турар бис, ынчалза-даа Женевага чамдык кижилерниң саналдап турганы ышкаш, ескс чурттар Совет Эвилелиниң иштики хереткериие чаржалажыр чоруку күзевейн турар бис. Бис ындыг чорукче кажан-даа барбас болбайн канчаар бис.

Барыпн чүктүң чамдык күрүне ажылдакчыларының талазынган «Женеваның сагыш бодалын» безин алдептиг кылдыр билир чоруку сөөлгү үеле илерелип турар дээрзин демдеглевейн барып болбас. Совет Эвилели болунун армиязының чепсээн чаасказан дүжүрүп каптарын, бистиң мораль-даа, сагыш-сеткил-даа, идеология-даа талазы-биле чепсек чок болган турэрывысты олар күзеп тураралар.

Од темага чугаа-соот чаа эвес, ынчаарга Совет Эвилелинге ындыг дөргүлүг негелдени албадарын орадашкан кижилерни амыдырал хөй катап дошкуну-биле өөреткен турбуже, ол чугаа-сооттарны алээп кам чыдарда чорудуп келген.

Совет Эвилелинге хамаарыштыр ындыг боттуг эвес политиканы Американың Каттышкан Штаттарында эн-не шудургу чорудуп турар, ынчаарга ол политиканың бир янзы теоретигиниң ойлук чок ролюн АБШ-тың амгы күрүне секретары дээрги Даллес болунга алган деп чугаалазывыза, кандыг-даа чажыт илереливитпес боор мен.

«Ап октаарының», «улуг харыы согуғнун» болган ескс-даа утка чок чүүлдериин сурагжаан идеяларын чогум-на Даллес үр үениң дургузунда идепкейлиг пропагандалап турар.

Боттуг байдалды барымдалаарын күзевейн, Американың Каттышкан Штаттарында чамдык бөлүктер дөрт күрүнелериин Чазактар Башпыңнарының Женева төвүлел хуралының соонда, амгы байдалдарда безин шагда-ла бойлап дүшкен «күштүн туружундан» политиканың дылын ажыглаарын орадажып турар ышкаштыр. Совет Эвилелинче «базыышкың кылырын үргүлчүлээр чүве», «кыыдарны атказарлаарынче албадаар» херек дээр янзылыг бүгү-де чугаа-сооттар оортан үнүп турар.

Ам АБШ-тың чамдык көскү ажылдакчыларының, оон иштинде удустар аразының дүшкүүрлүг чоруун чымчалырының эргежок чугулазының дугайында экээт эвес чугаалап турганы билдингир президент Эйзенхауэрнин безин ээлеп турар туружуну дугайын борта холбаштыр онзалап чугаалап кагза чогуур.

Ылангыя президент Эйзенхауэрнин, күрүне секретары Даллестин болган Американың ескс-даа харыысалгалыг ажылдакчыларының удус демократизының чурттарынче чорудуп турары «бурган бодаралының чаяашкыны» дижир бижиктери,—«Женеваның сагыш бодалы-биле» канчап-даа дүүшпес болуп турар ол бижиктер Каттышкан Нациялар Организациязының кежигүннери болуп турар хостуг болган түскай догуннаан күрүнелериин иштики хереткерин каржызы-биле холгаарлаарындан ескс чүү-даа эвес-тир. Ол чурттарда туруп турар ёзу тургузугнуң ескерлири дээш «чүдүп», ол херекке Американың Каттышкан Штаттарының «деткинчезин» ажыбиле аазап турарын америк ажылдакчылар боттарының «бурган бодаралының чаяашкынында» медеглеп турарлар.

Ол чорук эптежир күзелдин дугайын, «Женеваның сагыш бодалын» быжыглаар болган калбартыр чүткүлдүн дугайын херечилеп турар деп бе?

Чок, ол чорук көңгүс сыр ескс угланышкынче аппар чыдар, ол чорук калчаараашкынны кыпсырынче, а ындыг болганда чепсегленишкиннериин чаа әндере бүдүрүшкүнүнче, дайын айылының күштелиринче аппар чыдар.

Ол бүгүнүн дугайын, ылангыя мээн онза хүндүткел-биле көрүп турарым дээрги Эйзенхауэрнин дугайын чугаалаарын мен кончуг-ла күзевес ийик мен. Ол айтырыгларның дугайында чугаалавышаан, Хрущев «Женеваның сагыш бодалын» узуткаарын күзеп турар-дыр деп чугаалап болурлар. Ынчалза-даа ол айтырыгларны мен бодум ийик хынзыбейн тур мен, а чүгле «Женеваның сагыш бодалына» хандырышаан, бистиң эвилелчилеривистиң болган өнүктеривистиң—улус демократизының чурттарының иштики хереткерин ажыы-биле холгаарлап турар ол кижилерге харыылап тур мен.

Чугаа бир-тээ, мырынай-ла тодаргай политиктиг харакгерлиг болу берген «бурган бодаралының чаяашкынының» дугайында болуп турар төлээде, ол бижиктерниң авторларын билип ап болур. Олар дыка улуг фирмаларны төлээлеп турарлар. Ол бөлүктүн ындыг хоочун төлээлекчизи болуп турар дээрги Гарриманны-даа ап көрээлинер. Оон хөрөнгизи дыка хөй миллион болуп турары билдингир болгай. Ынчаарга ескелерде база-ла капиталдар эвээш эвес, эвээш көвейин бурган-на билир ыйнаан, бис санавадан-даа бис, ынчаарга бир эвес оларның хөрөнгизи Гарриманныңдан эвээш болза, олар оозун Гарриманныңдан хөй кылып алырын күзеп турары чугаажок. (Залда шимээргээшкин).

Ындыг болганда олар кижи төрелгетен дугайында сагыш салып турар эвес, в боттарының акша шоодайының дугайында сагыш салып турары ол-дур. (Залда матны. Адыш часкаашкыны).

«Бурган бодаралының чаяашкынының» авторлары улус демократизының чурттарында ёзу чуруминарны ескертирп дээш чүлчуруп турар болза, олар улус демократизының чурттарының ажылчы чоннарынга ол чурттардан үндүр октаткан батилар, радзивиллдер, потоцкийлер, братиануар болгаш ескс-даа улуг-улуг капиталистер болгаш чер хардаачылары дээш бар шаа-биле чүлчуруп турары ол-дур. (Үргүлчүлеядиг адыш часкаашкыны). Ынчалза-даа ол чурттарның улустарын батилар-биле, радзивиллер-биле, потоцкийлер-биле, братианулар-биле болгаш ескелер-биле демейлеп болбас.

Улус демократизының чурттарындан үндүр ойлатырган азы дезин чоруткан капиталистер-биле мырынай шажынчы эвес «бурган бодаралын чаяаган бижиктерниң» америк авторларының харылзаазы эн-не сырый. Улус демократизының чурттарында чаа ёзу-чуруминарны ескертирин күзээш, ол америк удурткучулар ол чурттарга капиталистиг ёзу-чуруминарны дедир эгидерин, заводтарны болгаш фабрикаларны капиталистерге дедир эгидерин, черниң улуг хардаачыларынга черни дедир эгидерин күзеп турарлар.

А дээрги Гарриман ол чурттарга чүгле капиталистериин ээп келирин күзеп турар эвес, харын Венгриягa улус демократизының эрге-чагыргазының тургустунарының мурнунда Венгрияның экономиказынга оон тергиндеп турганы ышкаш бодунун ол-ла хевээр тергиндээп турарын күзеп турары илдең боор.

Ынчалзажок эрги чүвеже дедир эргилге турбас. Кандыг-даа «бурган бодаралын чаяаган бижиктер» улус-демократтыг күрүнелериин ажылчы чоннарының боттарының чурттарындан үндүр ойладыкганы понещиктерге-даа, капиталистерге-даа, банкирлерге-даа, чиижең улуг садыгжыларга-даа, ескс мөлчүкчүлерге-даа дузалавас. (Диңмиттиг, үргүлчүлеядиг адыш часкаашкыны).

Бодувустун хуувуста дуржулгавысче айтып болур бис. Кажан бистиң чуртувусгун улустары капиталистиг ёзу-чуруминарны үзүрген болгаш делегейде баштайгы ажылчын-тараачын күрүнени тургускан турда, эрги, капиталистиг ёзу-чуруминарның камгалакчылары чурттуң иштинге-даа, даштыкыга-даа эвээш эвес турган, олар эрги, капиталистиг ёзу-чуруминар Россияга катап тургустунзун дээш бар-ла шаа-биле сөгүрүп-чүдүп турганнар.

Миливовтар, терещенколар, юзтар, рябушинскийлер болгаш улуг капиталдың ескс-даа төлээлекчилери дээш, капиталистериң болгаш помещиктериин эрге-чагыргазын дедир эгидирери дээш даштыкыга бар-ла шаа-биле сөгүрүп-чүдүп турганнар. Ынчаарга өөртан чүү болганыл ынчам?

Бүгү делегей империализминиң бистиң чуртувуска капиталистиг ёзу-чуруминарны катап тургузар дээр бүгү-де орадажыышкыннары бүүрап дүшкен. Россияга капиталистиг ёзу-чуруминарны бөө-чепсектиң күжү-биле азы ескс-даа янзы-бүрү аргалар-биле катап тургузарын орадажып турган бүгү-де кижилерни бодунун шылгатынган баштынчызы Коммунистиг партияга баштаткан совет улус чыча шапкан.

Бистиң чуртувустун улустары социалистиг хөгжүлениң оруу-биле быжыг бүзүрелдиг чоруп келген болгаш делегейге социалистиг нинтилелди бир-ле дугаарында тургускан, ынчангаш күш-ажылчы кижи төрелгетениң чүс-чүс чылдарлагы күзелин амыдырапга боттандырган. Олар күчүлүг социалистиг индустрияны тургускан, оон хөгжүлдезиниң деннели дараазындагы саннардан безин толаргайлатынын турар: 1935 чыда ССРЭ-ниң бүгү үлетүргүнүң нинти продукциязы 1913 чылың деннелиин 27 катап ашкан, а бүдүрүлгениң чепсек-херекселдерин бүдүрери 60 катап, электроэнергия бүдүрери 86 катап, машина тудуунуң продукциязын бүдүрери 160 ажыг катап өскен. (Диңмиттиг, үргүлчүлеядиг адыш часкаашкыны).

Бистиң чуртувустун көдээ ажыл-агыйы өзүп, хөгжүп турар.

Бир эвес революция мурнунда Россияның чонунун 76 хуузу биижик билбес турган болза, делегейниң ийиги дайынының мурнунда-ла бистиң чуртувуска биижик билбес чорукту болдуунда үзүткээн турган.

Бо чылын бистиң чуртувустун школаларында болгаш техникумнарында барык 35 миллион өөренижилер өөренип турар. Дээди өөреникге черлериинде ам 1 миллион 865 мун студентилер өөренип турар. Англияны, Франциияны, Италияны болгаш Барыын Европаның ескс-даа капиталистиг чурттарын каттыштыр алырга безин Совет Эвилелинде түскай эртемнитлерни оларныынган дыка хөйүү белеткеп турар. (Адыш часкаашкыны).

Бистиң чуртувуска капиталистиг ёзу-чуруминарны дедир ээдирери дээш түгле согуруп-чүдүп турган эвес, харын Россияга ол ёзу-чуруминарны бөө-чепсектиң күжү-биле катап тургузарын күзеп турган дээрги Черчилль чергелиг коммунизминиң ындыг идепкейлиг дайзыны ам Совет Эвилели түскай эртемнитлерни белеткээр талазы-биле капиталистиг чурттарны дыка ажып эрте берген деп инниир үжурга таварышкавы ана эвес болдур ийин. Ынчангаш ол чорук дээрги Черчилльи мунгаралып турза-даа, бистн кончуг өөртүп турар. (Диңмиттиг адыш часкаашкыны).

Бистиң чуртувустун хөгжүлдезиниң кайгамчыктыг түнелдери болза, улус демократизының чурттарының ажылчы чоннарынга, ескс чурттарның улустарыкка соруқ кирикчи үлегер-чижек болуп турар.

Бүгү делегейнин, база оон иштинде колония, хамаарыгалыг күрүнелериин улустары кижини кижи молчүүр чорукка удур, чамдык чурттарны ескс чурттар дараар чорукка удур улам-на шинтипирлиг демисежип турар.

Ынчангаш делегейнин бүгү дптериинде миллион-миллион кижилерниң недереличе сиңнигин кирип турар марксисчи-ленинчи өөредигнин улуг күжүнүн илереп өөртан көрбейн барып болбас. Белир үе ол өөредиптге хамаажып турар. (Диңмиттиг, үргүлчүлеядиг адыш часкаашкыны).

Чүгле капиталистерниң эрге-чагырганың дүжүрери, эрге-чагырганың улустун холуиче шилчиишкинни ёзулуг хосталгаже апар чыдар деп чүвени боттарының дуржулгазынга бүзүреп көрген улус демократизының чурттарының ажылчы чоннары боттарының чаагай күзел чоктарының бүгү-де чимизениишкиннеринге боттарының коммунистиг партияларын, ажылчын партияларын, күш-ажылчы партияларын долгандыр улам-на сырый каттыжышкынны-биле харылзаарлар.

Капиталистер кайы-даа хире калдаарда, социалистиг лагерьни олар санаарадып шыдавастар. Улуг Ленинниң айыткан оруу-биле моон соңгаар-даа баар бис, бистиң чурттарывыска коммунистиг нинтилелди тургузарынче бүрүнгаар шинчээшкинни шаптыктап турар бүгү-де чүүлдерни оруктан ширбий шаппышаан, бот-боттарывыстың холдарывыстан быжыг туттунушкаш, кады чоруур бис. (Диңмиттиг, үргүлчүлеядиг адыш часкаашкыны).

Англияның, Американың Каттышкан Штаттарының болгаш Франциияның чүвени эн-не ыракшы болгаш чөптүг бодаар ажылдакчылары барыын талакы күрүнелерге чамдык бөлүктерниң соолгү үениң дургузунда ээлеп алган туруку «Женеваның сагыш бодалынга» удурланышкак болуп турар дээрзин билип турарлар.

Даштыкы хереткер министрелериниң Женева төвүлел хуралының таарымча чок болганы дээш улуг харылсалганы барыын талакы күрүнелер чүктээр апаар деп чүвени билинген лорд Чорлиниң чоокта чаагы чугаазын-даа бол айтып көрейн.

«Мээң бодап турарым-биле алырга, барыын талакы күрүнелер угланғыр болур чорукка монополиялг дээр аянныг теория кандыг-даа шүгүмчүлелди шылай албас деп чүвени чугаалаар ужурлуг мен...—деп Чорли медеглээн,—ынчаарга-даа оон-биле маргыжа албас бис деп чүвени демдеглей тыртып каайн. (Залда шимээргээшкин). Мен бодаарымга олар херек кырында «күштүн политиказы» деп эргижирээп ындыг политиканы чорудуп турарлар-дыр. Өскс талазында, мен бодаарымга, ССРЭ элээп хөй дүжүп берииишкиннерни кылган, черле элээп ээлдек политиканы чоруткан болгаы түнелиинде артык күштерни чедип алган болуп турар».

Ол үнелээшкин-биле чөпшээреппейн барып болбас.

Бүрүнгу аарыг баштан кадык башче чаа каарын болгаш «Женеваның сагыш-бодалы» үреген дээш бистн бүрүлдырын орадашпышаан, чамдык бүржуаз журналистер мээң чугааларымга, бистиң өскс-даа күрүне болгаш политиктиг ажылдакчыларывыстың чугааларынга чыдак хан турарлар. Боттарывыстың чугааларывыска марксизм-ленинизминиң өөредии тиилээр деп чугаалаарывыска олар хомудап турарлар. Ынчаарга ол «Женеваның сагыш-бодалын» үреп турар деп бе ынчам?

Ийет, экономиктиг ийи системаларның тайбың чарыжынга карачаңгыс шын марксизм-ленинизм өөредиге кидезилелтиниң турар эн-не мурнакы болгаш дедирлиг система болур социалистиг система тиилээр деп чугаалап келген-даа бис, чугаалаар-даа бис. (Диңмиттиг адыш часкаашкыны).

Капиталистиг делегейнин, тодаргайлаарга удурланышкак системаның идеологтары капитализм тиилээр деп медеглээрге бис алдепсинмейн база удурланмайн турар бис. Ындыг маргылдааны бис чаягаар-ла болур чорук кылдыр санап турар бис,—ону төөгү шинтипирлээр.

Бир эвес тиилелге социализминиң, марксизм-ленинизминиң өөредиинин болур деп бистиң бүзүреливисти чамдык ажылдакчылар «Женеваның сагыш бодалының» үреягени ол деп санап турар болза, ол ажылдакчылар «Женеваның сагыш бодалын» шын эвес билип турар ышкаш-тыр. Бистер боттарывыстың идеяларывыстан, коммунизминиң тиилелгези дээш демиседен кажан-даа ойталаваан болгаш ойталавас бис деп чүвени олар сагында чогуур турган ийик. Идеология талазы-биле чепсек дүжүргүшкүнүн олар бистен кажан-даа манавазыннар. (Диңмиттиг, үргүлчүлеядиг адыш часкаашкыны).

Коммунизминиң алызында чедир тиилээрниге бистиң бүзүрелдиг чоруувус капитализминиң талалакчыларынга таарымча чок болуп турар, бисти ол-даа алдепсиндирбейн, эпчоксундурбайн турар. Ынчаарга бис ынча дээр бис: чарыш шак ында турар, ол демиселге бис агрессчи дайынны кажан-даа эгелевес бис, эндере чепсегленишкинге улур, чепсегленишкинни дүжүрери дээш, тайбынның херээн быжыглаары дээш, тайбың кожа-хелбээ догуннаашкын дээш могаг чок демисежир бис.

Ынчангаш, «Женеваның сагыш бодалын» Совет Эвилели эвес, а Женева төвүлел хуралының талазы-биле бистиң өөрүвүс үреп турар деп чүвени фактылар бүзүредии-биле көргүзүп турар-дыр.

Шак ындыг чижектерже база кичээнгей салып көрээлинер. Женевага болган төвүлел хуралдың түнелдериниң дугайында калы кылган медеглелге ат салгынывыс будук кургап безин четкипээн ындыг үеде-ле төвүлел хуралдың талазы-биле бистиң чамдык өөрүвүс агрессчи багдад пактызынче чаа-чаа чурттарны хаара тудуп эгелээннер,—олар ыпаар Иранны книр тыртып алдылар, ескс күрүпелерии база-ла книр тыртып турлар.

Дээди Советтиң бо сессиязының баштайгы хуралынга Иранның парламент төлээлериниң баштыны дээрги Мохаммед Сеадтың чугаазын бистер кичээнгейлиг дыннаан бис, иран улус Совет Эвилели-биле тайбың болгаш найралдыг болуруи күзеп турар деп ол чугаалады.

Бис ол медеглелге байыр чедирип турар бис, ынчалза-даа бистер, Иран-биле найралдыг харылзааларны хандырарынче угландыр Совет Эвилелиниң бүгү-де күженишкиннери турбуже, ол чурттуң чазаа багдатың шериг пактызынче кирген болгаш оозу-биле Иранның девискээрин ССРЭ-же халдаарының планнарын колдурүп турар агрессчи күштернин эргелинге тутсуп берген чорукгун дугайын чугаалавайн барып шыдавас бис.

Ол чорук чүгле Иранга эвес, Турцияга база хамаажыр. Кажан Турциянын чугаалаарын кылып, боттарының күштерин шериг флоттарының аргыжыышкынывыбиле көргедип турарлар.

Иранның болгаш Турциянын чазактары боттарының салым-чолун агрессчи багдад фактызы-биле холбаштырып, Совет Эвилели-биле кожа-хелбээнин найралдыг харылзааларын тургузарындан ойталаап, угаан-сарыыдыг болуп турар дээр болза, чөгенчиг-ле боор.

Багдад фактызының база-ла киржикчизи боон турар Пакистан болунун кожаларынга хамаарыштыр база-ла ындыг байдалга таваржы берген. Индия-биле-даа, Афганистан-биле-даа, Совет Эвилели-биле-даа Пакистанның харылзааларын дыка хөй тала-биле экижидери күзенчиг дээрзи факт-ла болгай.

Ылангыя америк адмирал Рэдфорд мырынай чоокта чаа Пакистанга, а оон соонда Иранга чорааны фактыны кичээнгейге албайн барып болбас. Ол чурттарже ол экономиктиг болгаш культурлуг харылзааларны быжыглаар дээш эвес, а ескс соруглалыг чоруп турган дээрзи чугаажок.

Боттарының национал эрге-ажыктарынга удурланыштыр Пакистан-биле Иран авантюристиг овуузуннарже агрессчи блоктарның организакчыларынга улам-на хаяра туттуруп турар деп мурнунда чугаалатының турган сестиишкиннерии америк адмиралдың ол чорааны бадыткап турар. Бир эвес Пакистан, чиижең, Индия ышкаш, шак ындыг хамаарышпас турушту ээлеп турган болза, Пакистан-биле кожа чурттарның аразынга найралдыг харылзаалар тургустунарынга таарымчалыг байдалдар тургустунар ийик дээрзинге чигзиммейн барып болур.

(Төнчүзү 4-ну арымда)

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң дөртқу сессиязына эш Н. С. Хрущевтуң чугаазы

Болунуң чуртқу кайы хире харык чок байдалда кире бергенин Пакистанда каждилер билип каан, оортан эргежок чугула түнненди кылыр боор дээрзиниге бие бүзүрээр бис. Пакистан-биле найыралдыг харылзаалларны тургузарына уткуштур баарына болувустуң талавыстан белен бис.

Багдад пактыны-биле холбаштыр Чоокку болган Ортаакы Чөөн чук чуртгарында байдалдың дугайында каан сөстү чугаалаза чогуур. Ол агрессчи блокче араб чурттарын хаара тыртар дээш, багдад пактыныңың организакчылары бүгү күштерин сөлып турар дээрзи билдингир болгай. Ынчалза-даа олар ол чурттарның улустарының өзүп турар үдурланышкынынга текүлежи берген.

Ылангыя болунуң чуртун багдад пактызына күш-биле каттыштырар дээн ораладжышкынарга улур Норданияның улузунуң эрес-дидим демиселин совет хөнинти сагыш сеткилинден деткин, хайгаарап келген болгаш хайгаарап-даа турар.

Даштыкы хамаарылгадан бүрүн хосталыр дээш демисежин турар араб чурттарының улустарының чүткүлдерин бие билип турар бис. Оон-биле кады Израиль күрүнезиниң хөделиишкиннерин бүрүү шапса чогуур, ол күрүне тургустунуп келгенинин баштайгы хүнеринден болунуң кожаларына кыжанып, оларга хамаарыштыр найыралдыг эвес политиканы чорудуп эгелээн.

Израиль күрүнениң национал эрге-ажыктарына ындыг политика дүүшпес, ындыг политиканы чорудуп турар кижилериниң артында бүгүдеге билдингир империалистиг күрүнелер туруп турар дээрзи болгай. Олар ол районнуң бойдус байлактарын араатанзыны-биле ажыглаарын бодаан, араб улустарга улур Израиль күрүнени болунуң чепезэ кыдыр ажыглаарын орадлажып турарлар.

Барыын чүк күрүнелери чепсегзээшкинниң эндере бүдүрелиниң политиказын тургузулеп, агрессчи блоктарын тургузуп турда, Совет Эвилели болунуң тайбыга ынакшылдыг даштыкы политиказын чайгылыы чок болгаш быжыы-биле чорудуп, оны күүзер бүгү-ле улустар-биле тайбыныы болгаш айыыл чок чорукту быжыглаарының эрге-ажыктарына найыралды быжыглап турар.

Совет Эвилели чүгле бо чылдың тургузунда болунуң чепсектиг күштериниден 640 муң кижини кызырган, Финляндияда болунуң шериг базазы «Порккала-Уддан ойгаан, болунуң шериглерин Порт-Артурдан хуусаа бетинде үндүрген. Совет Эвилели доктаамал нейтралитеттиг оруунда турун алган Австрия-биле күрүне керээзин чаргаа болгаш оон девискээриниден болунуң шериглерин үндүрген, Герман Федералдыг Республика-биле дипломаттыг харылзаны тургускан, тайбыныы быжыглаары-биле еске-даа ол ышкаш ажыктыг ээлэн хөй хемчеглерни ап чоруткан.

Совет Эвилели Югославия-биле найыралдыг харылзааларны катап тургускан, ол чурт-биле бистиң аравыста үр үеним интинде таарымчалыг эвес, чидигленген харылзаа туруп турган. Югославия-биле бистиң найыралдыг кожа-хелбээ харылзаларывыты моон сонгаар-даа быжыглаар, Совет Эвилели-биле Югославияның аразында экономиктиг болгаш культурлуг харылзааларны калбартыр бис.(Үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны).

Ол хемчеглериниң аразында бистиң Индияга, Бирмага болгаш Афганистанга чоранывыс база Совет Эвилели биле ол чурттарның аразында чедип алдынган дугуржуушкуннар коскуу черни эзлеп турар.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң 6о сессизына 1956 чылда күрүне бюджедин көрүп тура, эрткен чыл-биле деңнээрге, камгалал херегледдеринге чарыгалдарны барык 10 миллиард рубль эвээжедирин дээш бистер чангыс эп-сеткилдиг бадылаывыс.

Оон-биле кады АБШ-тың камгалал министри Вильсон Каттышкан Штаттарның чепсектиг күштерин түлүп турарына чарыгдалдар чаа бюджет чылында 1 миллиард доллар өзер болгаш хөнчок улуг түңге—35 чартык миллиард доллар чедер деп чоокта чаа чарлаан. Чижээ, атомнуг чепсекти бүдүрери, стратегтиг чиг-эттиң күрлавырын чыыры болгаш даштыкы күрүнелерге шериг «дузалаачылын» көргүзери ышкаш, еске-даа шериг чарыгдалдарына оортан дашкаар бичe эвес түңнер бюджетте көрдүнген дээрзин Вильсон чугаалавaан.

Ынчангаш, бир эвес улустар аразының дүшкүүрүүг чоругун чымчадырынче угланган тодаргай херектерни бистиң талавыстан ап чорудуп турар болза, еске талазына — барыын чүк күрүнелериниң талазынаан ону бис көрбейн турарывыс хараадаачыт. Харын-даа, Американың Каттышкан Штаттарына чепсегленнишкиннерге акшаландырыышкын өзүп турар. Ол чуртун улуртур ажылдакчылары агрессчи пактыларны калбартып турар, а оларның чанцыктары «Женеваның сагыш-бодалын» бызыглаарынче ыырынай-ла угланмаан дайынырак медегелдерни кылып турар.

Ынчаарга «Женеваның сагыш бодалын» кым быжыглан база кым үреп турардыр?

Чугаамның төнчүзүнге барыын чүкте Коминформ деп адаптырып турар, коммунистиг болгаш ажычын партияларның Информастыг бюрозунуң моон ынай турарының дугайы ышкаш айтырыгга доктаамсаан ийик мен.

Шынын чугаалаарга, ындыг айтырыгның тыптып болурунуң кандыг-даа үндезинниери чок. Ынчалза-даа Индияга даштыкы журналистер бистерден болганчок-даа айтырып турганнар.

— Коминформну чүге узуткаваc силер? Өске чурттарда компартияларның ажыл-чорудулгазын соксадып болбас ирги бе?

Чугаалажып турганывыс еске-даа кижилер база-да ындыг айтырыгларны биске салып турду.

Ол кижилерге болувустуң ээлчээвисте бис ыынча деп чугаалап турдувус:

—А Социалистиг интернационалды тараарын чүге саналдавайн турар силер? Капиталистерниң янзы-бүрү бүгү делегей каттыжылышкынарын узуткаар деп чүге саналдавайн турар силер?

Ол орта бистиң чугаалажыкчыларывыс харыылаар чүве тыппайн баар болду.

Коммунизминиң улурланыкчыларынга Коминформ таарышпас болбайнаан. Ынчалза-даа эртемниг коммунизм өредиг болуп, коммунистиг болгаш ажычын партияларның Информбюрозу тургустунарының мурнунда-ла барык чүге чылда туруп келген-не болгай. Коминформуун иштинге дем-калын ажылдазы — марксизм-ленинизминиң туружунда туруп турар болгаш иштилел тургузуунуң чогуур ворун-чурумун пропагандалап турар коммунистиг болгаш ажычын партияларның иштики хереэ-дир. Коммунистиг партиялар ажычын ангының төлээлери, оон эрге-ажыктарын, улус массаларның амыдыралчы эрге-ажыктарын илередип база кампалап турар.

Коммунизминиң дайыннарынга чүгле Коминформ таарышпайн турар эвес. Коммунизминиң улам-на тинлеп турар өредии бүгү чурттарда улам хөй кижилерни болунуң түгүнүң алазынче чыл келген түлүм-на чаалап ап турар иргилдаа чок факт оларга оон-даа артык таарышпайн турар. (Үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны).

Эсерлерниң, меньшевиктерниң болган ажычын ангының еске-даа дайыннары болунуң үезинде бистер Совет эрге-чагырганың, ындыг боорда, большевиктер чок совет эрге-чагырганың талазында бис деп чугаалап турганын совет кижилер билир.

Ол партиялар ындыг лозунгулар-биле улустуң негелээр, ону болунуң баштынчыныдзн — улуг Ленининиң үндезилээни Коммунистиг партиялан хоорар деп кодаанаар. Эрге-чагырганы өскертип болур, ынчаарга Коммунистиг партияны өскертири болгунмас дээрзин олар билип турганнар. Ажыктың ангының эрге-ажыктарын, улустуң эрге-ажыктарын камгалаарындаан ойталаарынче Коммунистиг партияны албадаар арга чок, чүге дизе, Коммунистиг партия—ажыктың ангы биле күш-ажыктың тараачынаарының ёзулуг баштынчызы, улустуң баштынчызы болгаш оон амыдыралчы эрге-ажыктарының илередикчизи. (Диңмиттиг адыш часкаашкыны).

Бүгү чурттарның коммунистиг партиялары Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының үлегери-биле болунуң бүгү ажыл-чорудулгазын ажыктың ангының амыдыралчы эрге-ажыктары-биле, улустуң эрге-ажыктары-биле чарылбас кылдыр хевээштырын турар. Улустуң мөнгези-биле дарлаар күзелдиг бүгү кижилерге тазырыпайн турар чүве ол-дур. Ажыктың ангының бүгү делегей эң-сеткил каттыжышкынны оларга тазырыпайн турар болгаш олар Коминформуун догуинаа турбастай бээрзи күзээрлер болбайнаан. Ынчалза-даа олардан ол хамаарышпас! (Диңмиттиг адыш часкаашкыны).

• • •

Мен болзарыма, алээн тодаргайы-биле доктаары эргежок чугула бүгү айтырыгар бо-да боор.

Болуминуң чугаазынга доозуп тура, Индияга, Бирмага болгаш Афганистанга бистиң чоранывыстың түңнелдерин Дээди Совет Чүүлдүг деп көөрүнге бүдүрелиниң илередиксеп тур мен, чүге дизе, ол чоруушкун Совет Эвилелиниң улустарының Индиязы, Бирманың болгаш Афганистанның улустары-биле найыралын база кады ажылдажылгазын быжыглаарының херээнге бараан болуп турар. А чаа дайынны кыпсырынын оруун моондактап турар улустарның күжүнүң күчүдүг үнер дөзү—делегейниң улустарының найыралында. (Диңмиттиг ур адыш часкаашкыны).

Бистиң чүректиң ханызындан өөрүп четпргенивисти улуг индий улуска, Индия Республиканың чазаанга болган Премьер-Министр дээрги Нерунуң болунга (диңмиттиг адыш часкаашкыны), Бирма Эвилелиниң найыралдыг улузунга, оон чазаанга болган Бирманың Премьер-Министри У Нунуң болунга (диңмиттиг адыш часкаашкыны), Афганистанның найыралдыг улузунга, оон чазаанга болган Премьер-Министр дээрги Мухаммед Даудуң болунга (диңмиттиг адыш часкаашкыны) бо хүндүүг индирген бага катап илередивисти чечиктээрел көргүнер, элтер депутаттар. Бистиң Индияга, Бирмага болгаш Афганистанга чоруп турганывыстың үезинде ол чурттарда миллионмиллион кижилериниң Совет Эвилелиниге, бистиң улуг улузувуска хүндүлелиң, кичээнгейлиниң болгаш ынакшылын көргүскени дээш, бис ийик-биле өөрүп четпрген бис. (Диңмиттиг адыш часкаашкыны). Бистиң ужуражып турганывыс күрүне болгаш хөй-ниити ажылдакчыларынга, чер болганга ап-не өөрүнчүг база чылыг хүлээп алыышкынга таваржып, чоруп турганывыс штаттар болгаш можулар удуртукчуларынга чүректиң ханызындан өөрүп четпрдивис. (Диңмиттиг адыш часкаашкыны).

Делегейниң бүгү улустарының улуг найыралы делгерезин! (Диңмиттиг адыш часкаашкыны).

Тайбыныың херээ дээш күчүлүг болгаш коргуш чок демисеячи—совет улус делгерезин! (Диңмиттиг, ур адыш часкаашкыны).

Совет Эвилелиниң бүгү тиилелгелериниң хей-аът кижирикчизи болгаш организазчызы—Совет Эвилелиниң улуг Коммунистиг партиязы делгерезин! (Диңмиттиг, ур. байырлаашкынче шилчип турар адыш часкаашкыны. Шупту туруп келген).

„Недельне информативне новине“ деп югослав солуннуң директору Станка Веселиновaның айтырыгларынга

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. А. БУЛГАНИННЫҢ харыылары

«Недельне информативне новине» деп югослав солуннуң директору Станка Веселинова ССР Эвилелиниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. А. Булганинга чагаа чорудуп, югослав хөй-ниитиниң сонуургап турары болгаш делегейниң амгы байдалынга хамаарышкан айтырыгларга харыылар бээрин дилээн.

«Бистиң редакцияывыс-даа, югослав номчукчулар-даа бистиң дилээвиске Силерниң эвилең харыынарны бедин-биле үнелээр ийик—деп, С. Веселиновaның чагаазында чугаалап турар.—Силерниң медегелиңерни бистиң солунывустуң түскай чаа чыл номеринге Югославияның дипломаттыг эки харылзааларны деткин турары өске чурттарның премьер-министрлериниң медеглелдери-биле чергелештир парлаар болап турар бис».

Югослав солуннуң директору С. Веселиновaның айтырыгларынга Н. А. Булганинның харыылары моон адаанда парлатынды.

Айтырыг: Дүшкүүрүүг чоруктарны чымчадыр болган улустар аразының кады ажылдажылгазын хөгжүдер талазы-биле эрткен дипломаттыг чылды болгаш оон түңнелдерин канчаар үнелеп турар силер?

Харыы: Эрткен чылын тайбыга ынакшылдыг күштериниң күжениишкиннериниң түңнелинде улустар аразының харылзааларынга дүшкүүрүүг чоруктарны чымчадырының херээнге, тайбыныы камгалаарының болгаш быжыглаарының эрге-ажыктарына тааришкыр күрүнелер аразынга кайы-кайызын быжыг чорукту болгаш кады ажылдажылганы хөгжүдериниге таарымчалыг улуг түңнелдер чедип алдынган.

Оон-биле кады совет-югослав харылзааларны бүрүн таарыштырганы база совет болгаш югослав улустарының аразында бүрүнгү найыралды, ниити дайзын—фашист ажелекчилерге улур дем-каттыштырган демисел-биле быжыглаанны найыралды быжыглааны чергелиг тайбыныың херээнге ындыг чүгүлә фактыны айытса чогуур.

Австри айтырыгны таарымчалыг шинтипирлээнии, ССРЭ-ниң болгаш Герман Федералдыг Республиканың аразында дипломаттыг харылзаалар тургустунганыны айтыры база эргежок чугула.

Совет Эвилелиниң, Кытат Улус Республиканың, Польшаның, Чехословакияның, Югославияның болгаш социалистиг хөгжүдениң оруунда туруп алган еске-даа чуттарның аразында ақы-дүнмалышкы найыралдың болгаш кады ажылдажылганың улам ынай быжыкканы, а ол ышкаш Индия-биле, Бирма-биле, Афганистан-биле болгаш еске-даа күрүнелер-биле ССРЭ-ниң харылзааларының калбырганы болгаш найыралдыг байдалларының хөгжээни улустар аразының дүшкүүрүүг чорукторын улам ынай чавырылдырарының болгаш улустар аразының кады ажылдажылганы хөгжүдериниң күчүлүг фактору болуп турар.

Дөрт күрүнелерни — Англияның, Францияның, АБШ-тың болгаш ССРЭ-ниң чазактар Баштынарының улустарның саглыжына тайбыныы быжыглаарының оруу-биле улустар аразының харылзааларын хөгжүдерине тургуза үе-чада болуп артар Женева чевүлел хуралы чергелиг ындыг төөгүүг бөлүүшкун онза демдеглетинген турар ужурлуг.

Чаа дайынны белеткээринге улур, колониализмге улур, бүгү улустарның аразынга найырал болгаш кады ажылдажылга дээш ийи диштерин улустарының күүгүү үнү чангыланып турган Азия болгаш Африка чуттарының Бандунгка болгаш конференциязы база тайбыныың чугула фактору болган.

Күрүнелер аразында дең эргелиг харылзааларның: девискээр талазы-биле бүгү турар чорукту болгаш бүгү эргени хүндүлежирининиң, халдашпастың, еске чурттарның иштики херектерни холгаарлавастың, дең эргенин болгаш кайы-кайызынга ажыктыг болурунуң, тайбың кожа-хелбээ турарының сураглыг принциптерин бо чылын калбаа-биле хүлээп көрген. Ол принциптер улам-на хөй болук күрүнелерниң, оон иштинде Югославияның, Кытат Улус Республиканың, Индияның, Совет Эвилелиниң, Бирманың, Афганистанның даштыкы политиказының үндезини болуп турар.

Ол бүгү болза, улустарның чаа дайынның кыжанышкынынаан хосталыр, чепсегленнишкиннерни эндере бүдүрелиңе төнчүнү салыр, колониализмни кезээ мөңгеде чок кылыр деп чайгылыш чок күзел-чүткүлүнүн күрүнелерде бар иштики тургузуудан хамаарылга чокка оларның аразында харылзааларга улустар аразының шинтипирлетинээн айтырыгларын шинтипирлээрде тайбың кады ажылдажылганың угаанбодалы бадыткатынын деп күзел-чүткүлүн көргүзүү болуп турар.

Каттышкан Нацилар Организациязынга он алды күрүнелерни—Албанияны, Норданияны, Ирландияны, Португалияны, Венгрияны, Италияны, Австрияны, Румынияны, Болгарияны, Финляндияны, Цейлонну, Непалды, Ливияны, Камбоджаны, Лаосту, Испанияны хүлээп алганы эртекн чылын таарымчалыг түңнелиниң санынга кирер. Ол дээрге, күрүнелериниң тайбың кады ажылдажылга политиказының улуг тиилелгези болгаш «соок дайын» политиказының аштырышкынны болуп турар. Айыыл чок чорукту Чөвүлелиниң болгаш Бол Ассамблеяның чугула шинтипири Совет Эвилелиниң инициативазының ачызында хүлээп алдынганы билдингир болгай.

Улустар аразынга тайбыныы болгаш кады ажылдажылганы быжыглаарының херээнге чугула салыышкын ССРЭ-ниң болгаш ээлэн хөй чурттарның аразынга парламентилер төлээлериниң аргыжышкынары база күрүнелер удуртукчуларының кайы-кайызынче барышкынынны, оон иштинде совет күрүне удуртукчуларының чоокта чаа Индияга, Бирмага болгаш Афганистанга чоранны болуп турар. ССРЭ-ниң болгаш ол чурттарның күрүне удуртукчуларының ужуражышкынны оларның биле Совет Эвилелиниң аразында найыралдыг харылзааларны хөгжүдериниге үндезинни улам-на быжыглаан, ол чорук иштинде улустар аразының кады ажылдажылганын хөгжүдериниге кайгамчык улуг ужур-дузалыг болуп турар. Ол бүгү улустар аразының политиктиг, экономиктиг болгаш культурлуг харылзааларын улам ынай өстүрериниге болгаш хөгжүдериниге ийиг бээр ужурлуг.

Совет Эвилели болза, бүгү-ле еске чурттар-биле эки харылзааларны хөгжүдер дээш оортан хамаарышкан бүгү-ле чүүлдерни кылып келген, улустар аразының шинтипирлетинээн айтырыгларын шинтипирлээринде ам-даа боттуг базын кыдынаанны билдингир болгай.

Барыын талакы күрүнелер ол айтырыг талазы-биле 1955 чылдың майга чедир ээлеп турган боттарының туружун өскерткени болгаш оон туржук боттарының хүүлүнда саналдарындан аткаарлаанны хараадаачыт-дыр. Олар болза, чепсегленнишкиннерни болгаш чепсектиг күштерни кызырарының база атомнуг, водороднуг чепсекти хоругдаарының идеяның болуңнан херек кырында быдаан турарын даштыкы хөрекгер министрлериниң Женева чөвүлел хуралы өөрүгскен.

Ол чурттарның политиказы болза, күрүнелериниң чөвүлел хуралдарына каш улаа чугаалажып көрүлеиниң чүүлү болуп келген Европаның айыыл чок чоруун хандырарының айтырыы болгаш герман айтырыг база амдыгаа чедир шинтипирлетинмейн артып үргүлчүлеп турарына чедирген.

Барыын чүкте «Женеваның угаан бодалы» түрээнге таарышпайн турар сураглыг бөлүктер болуушкуннарның чорудулгазын «соок дайынның» мурнуларының угланышкынынче аргыдырерни орадлажып турарының ындыг фактыларның хажыызыбиле база эртип болбас. Олар чепсегленнишкиннерни эндере бүдүрерни улам-на күштедирип, дайын белеткедерине чарыгдалдарын улгаттырып турар. Чижээлээрге, НАТО-нуң чөвүлели чоокта чаа НАТО-нуң армияларын ядролуг чепсек-биле чепсегдээрин, Барыын Германияны дагын чепсегдээрин дүргедедирип болгаш Чоокку база Ортаакы Чөөн чүкке дайын белеткедерин күштедирерин, Барыын Европада НАТОнуң шериг-агаар күштерин үштүң биринге ковүдедирин деткин чугаалаан.

Ол бөлүктер болза, «камгалалга» белеткедер деп хооулун-меге чыдак-биле «күштүң туружундан» мурнулагы политиказын үргүлчүлээрин орадлажып турар. Ынчалзажок шериг чарыгдалдарының аар-берге түргезин улустарның эгиннеринге онаан турар болгаш чаа дайынның айыыын бүдүдирип турар ындыг политика бак кердүнген. Улустар болза, чепсегленнишкиннерни эндере бүдүрериниге, үндүрүглерниң аар-берге түргезинге болгаш амыдыралдың аар өртех-үнезиниге, атомнуг дайынның кыжанышкынынга эптежип шыдавас. Барыын чүкте «күштүң политиказының» чанчыл болган камгалакчылары оларның үнүн дыннаар апаар, чүге дээрге ол политика чүгле улустар аразының айтырыгларын таарымчалыг шинтипирлээрине ийиг берип шыдавас эвес, харын оларны шинтипирлеп таарыштырарын нарыладып, улустар аразының дүшкүүрүүг чорукторын болгаш күрүнелер аразында бүдүрешпес чорукту күштедирип турар.

Айтырыг: Силерниң бодалыңар-биле алырга, тайбыны улам ынай быжыглаарынга болгаш улустар аразының туруп турар айтырыгларын шинтипирлээрине мынаныптар кандыг болуп турарыы?

Харыы: Улустарның тайбың болгаш найыралдыг чурттаар деп аштырбас күзелчүткүүг чаа, 1956 чыл улустар аразының дүшкүүрүүг чорукторын улам ынай кошкадырының болгаш тайбыныы быжыглаарының чылы болурунуң шынчы үндезини болуп турар. Кайы-бир чөвүлел хуралга кандыг-бир айтырыгларны шинтипирлээрине тур үеним бергелери чаа дайынның кыжанышкынынга удур, улустар аразының кады ажылдажылгазын хөгжүдер дээш улустарның шинтипирлиг чоруун кошкадын шыдавас болгаш шыдавас-даа ужурлуг.

Болган таварылганы ажыглап алгаш, түңнелиниде Югославияның улустарынга хамаарыштыр совет кижилериниң кезээде көргүзүп келген болгаш көргүзүп турар ақы-дүнма найыралының сагыш-сеткилин илередип база келген Чаа чыл-биле холбаштыр югослав улус социалистиг тургузуушкунга улам ынай чедиишкиннерлиг болгун деп бүгү чүректиң ханызындан күзээн ийик мен.

ГДР-ниң Президентизи Вильгельм Пиктиң 80 хар харлаанының байырынга киржири-биле совет төлээлериниң Берлинде барганы

БЕРЛИНН, январь 2. (СЭТА). Герман Демократтыг Республиканың Президентизи Вильгельм Пиктин 80 хар харлаанынга киржири-биле ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы К. Е. Ворошиловка баштаткан совет төлээлер январь 2-де Берлинде чеде берген. Төлээлериниң составында: П. Н. Поспелов, О. В. Куусинен, Е. Д. Стасова, Г. М. Пушкин.

Герман Демократтыг Республиканың болгаш ССРЭ-ниң күрүне туктары-биле, а ол ышкаш байырлалдарга киржири-биле төлээлери Берлинде чеде берген еске-даа чурттарның күрүне туктары-биле шиметтинген чөөн талакы вокзалга совет төлээлерни утказаннар болза: ГДР-ниң Улус палатазының Президиумунуң даргазы Н. Дикман, ГДР-ниң Премьер-Министри О. Гротеволь, ГДР-ниң Премьер-Министрининң Бирги Оралакчызы болган ГСЧП-ниң ТБзының Бирги секретары В. Ульбрихт, ГСЧП-ниң ТБ-зының Политбюро кежигүннери болган еске-даа улуртур ажылдакчылар, а ол ышкаш Берлинниң хөй-ниитизиниң төлээлекчилери.

Вокзал чанында шөлге Берлинниң ажыл-чы чоннарының митингизи болган.

ГСЧП-ниң Берлин организациязының бирги секретары А. Нейман айтыгнын ажыткан. Чыылганнарның диңмиттиг адыш часкаашкынының болгаш байыр чедирген кыйгыларының алаа-биле А. Нейман совет төлээлериниң удуртукчузу, ССРЭниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы К. Е. Ворошиловка болгаш төлээлериниң кежигүннериниге ийиг байыр чедирген.

Оон соонда митингиге эш К. Е. Ворошилов чүве чугаалаан, оон чугаазын чыылганнар улуг кичээнгейлиг дыннаннаар болгаш диңмиттиг адыш часкаашкыннарыбиле хөй улаа үзе кирип турган.

Эш К. Е. Ворошиловтуң чугаазы

Эргим эштер, өөнүктер!

Совет Эвилелиниң төлээлери ыныгарангай күрүне болгаш политиктиг ажылдакчы— Герман Демократтыг Республиканың Президентизи эш Вильгельм Пиктин 80 хар харлаанын холбаштыр байырлалдарга киржири-биле Герман Демократтыг Республиканың найыслалы — Берлинде чедип келген. (Диңмиттиг үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны).

Бо төөгүүг байырлалга немец улус-биле, найыралдыг чурттарның чазактарының болгаш ақы-дүнма компартияларның төлээлекчилери-биле кады киржип болгурувтска аас-кежиктиг болдувус. (Адыш часкаашкыны).

Бистиң үевистиң бо кайгамчыктыг кижизи—эш Пиктин бүгү ажыл-чорудулгазы болза, күш-ажылчы улус чуттуң база ол улустуң тургузары бүгү-ле байлактарның ээзи болган турар ындыг Германияның тургузары дээш герман улустуң дединишлиг күштериниң үеинези-биле холбашкан. (Адыш часкаашкыны).

Герман Демократтыг Республиканың күүгү-биле Германияның ажылчы чоннары ындыг күрүнени тургусканын демдеглээриниге өөрүп турар бис. Герман Демократтыг Республика болгунуң туруп келгенинин кыска үезинин дургузунда улуг-улуг чедиишкиннерни чедип алган, ол чорук оон бүгү-ле өөнүктерин өөртүп турар.

Герман Демократтыг Республика демократтыг лагерьнің чуттарының ақы-дүнма өг-бүлезинде дең эргелиг кежигүн болур болунуң черии быжыы-биле эзлээн. Ол чуттар-биле найыралды болгаш кады ажылдажылганы быжыглаары Герман Демократтыг Республиканың улам ынайгы политиктиг, ажыл-агый болгаш культура кезүүрүшкүнүнге база оон улустар аразының ат-алдарының чайгылыш чок өзериниге

Немец улустуң тайбынче болгаш чуттуң национал чангыс эвин катап каттыштырарынче чүткүлү совет улуска чоок болгаш билдингир. Германияны катап каттыштырар дугайында айтырыгны шинтипирлээринче карачаңгыс боттуг орук болза, Герман Демократтыг Республика биле Герман Федералдыг Республиканың аразынга дугуржуушкунну чедип алыры болур деп Герман Демократтыг Республиканың чазаанын болдалын бистер долузу-биле деткин турар бис. (Адыш часкаашкыны).

Совет Эвилелиниң улустарының өөнүнээниден Берлинниң чуруттакчыларынга болгаш Герман Демократтыг Республиканың бүгү ажычы чоннарынга чүректиң ханызының, найыралдың байырын дамчыдарыныы база герман улустуң чаагай чорукка, оларның тургузукчу күш-ажылынга чаа-чаа чедиишкиннерни күзээринин мензэ чөптээреп көрүнер. (Диңмиттиг адыш часкаашкыны).

Герман Демократтыг Республиканың Президентизи эш Вильгельм Пик делгерезин! (Диңмиттиг, үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны).

Герман Демократтыг Республиканың ажычы чоннары делгерезин! (Диңмиттиг, үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны).

Совет-герман найырал чурттаа болгаш быжыгып турзун! (Диңмиттиг, үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны. «Найырал!» «Фрейндшафт!» деп ыйгылар).

• • •

Оон соонда Совет төлээлерге Берлинниң ажычы чоннарының мурнуңан «Фортшритт» фабриканың төлөлекчизи Марта Ульбрихт болгаш техника палатазының Берлин салбырының даргазы инженер Пэтц олар ийиг байыр чедирген.

Редактор Д. О. БЕГЗИ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажын № 3 ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 3—62, редакторнуң оралакчызының, иштики информация кидизиниң — 3—88, харылсалгалыг секретарының 4—98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлетпүр болгаш транспорт, кодээ ажыл-агый кидистериниң 3—63, культура болгаш амыдырал, чагаа кидистериниң база бухгалтериниң 3—65.

ТС—00203.

Культура эргелиниң типографиязы.

БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилетпишеген

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1956
ЯНВАРЬ
7
СУББОТА
№ 5 (3458)

Өртээ 20 коп.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы эш Н. А. Булганиңга Кыдат Улус Республиканың Бүрүне Чөвүлелиниң Премьери Чжоу Энь-лайның телеграммазы (1 арын).

Улан-Батордан Цзининге чедир демир орук тудуушкунунуң доозулганының дугайында болгаш ССРЭ, МАР база КҮР аразында дорт демир орук харылзаазының ажыттынганының дугайында Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң, Моол Арат Республиканың болгаш Кыдат Улус Республиканың Чазактарының кады кылган медеглели (1 арын).

ПАРТИЙЖИ АМЫДЫРАЛ: М. Часкым.— Коммунистерниң саналдарын амыдыралга боттандырар (2 арын).

Х. Кара-оол.— Баштайгы миллионер колхозка экскурсия (2 арын).

И. Торму.— Облпотребсоюзтуң бүдүрүлге чергелериниң ажылын бедик деңнелге (3 арын).

ГДР-ниң Президентиниң Вильгельм Пиктиң 80 хар харлаазынга тураскаадыкчы Берлинге болган байырлыг хурал (3—4 арыннарда).

Совет чазак төлээлериниң Либерияда келгени (4 арын).

Улан-Батор —Дзамын-Удэ демир оруун ажыглалга киирер дугайында актыга ат салынган (4 арын).

Колхозтарның отчёттуг болгаш отчёт-соңгулдалыг хуралдарын бедик деңнелге эрттирер

Эртиен 1955 чыл биштиң областың колхозтарының амыдыралынга демдеглелдиг чыл болган. Бистиң бүгү колхозчуларывыс машина-трактор станцияларының механизаторлары-биле чаңгыс эп-сеткилдиг, сыный, кадыг ажылажыганы чөвүлүп, социалистиг көдээ ажыл-агыйны улам ынай хөгжүдер дугайында СЭКП ТК-ның Пленумнарының төөгүлүг шиитпирлерин бүүсетпишаан, тараа, сүт, эът, дүк бүдүрелдиң көвүдеир талазы-биле алаңа чедиишкиннерлиг болган. Көдээ ажыл-агый продуктуларының дужаалдазының болгаш салым алышкының бүрүне планы хуусаа бетинде бүүсетинген.

Көдээ ажыл-агый артельдери ыйыстыг мал малдың баш санын өстүрериниң планының 103,4 хуу, оон иштинде саар инектерниин—103,5 хуу, шээр малдың— 100,3 хуу, хаванының — 155,6 хуу күүсеткен. 1954 чыл-биле деңнээрге 1955 чылда сүттүң нийти саалдазы 60,3 хуу, саар инек бүргүзүнден сүт саалдазы ортуваа-биле 170,8 килограмм көвүдээн. Областа 31 колхозтар эрткен ажыл-агый чылында инек бүргүзүнден сүт саалдазының онаалдазын ажыр күүсеткен.

Бии-Хем, Каа-Хем, Таңды районнарның колхозтарының болгаш колхозчуларының акша орулгазының өзүлдези дыка көвүдээн. 1954 чылда Бии-Хемге 2 миллионер колхоз турган, а 1955 чылда 5 миллионер колхоз бар апарган. «Кызыл тараачын» колхозтуң акша орулгазы 2 миллион 200 мүң рубль четкен, ол колхоз бүрүнеге дыка хөй тараапы болгаш мал ажылының продуктуларын дужаганындан болгаш сатканындан хөй акша орулгазын алган. Ам областа 12 колхоз миллионер апарган. Областың колхозтары бүрүнеге дужаар эът, сүт, дүк планын ажыр күүсеткеннер.

Эрткен көдээ ажыл-агый чылында чедиш алдынган чедиишкиннер көдээнің ажыл-ишчилериниң улуг күжениишкинин ол-чаа тиилелгелерже сорук киирген. Бистиң областың колхозтарын улам ынай өскүдеринге Коммунистиг партия болгаш чөвүдеир

ПАРТИЙЖИ АМЫДЫРАЛ

Коммунистерниң саналдарын амыдыралга боттандырар

Областың культура эргелелиниң коллективиниң партия организациязының отчёт-соңгулдалыг хуралы болуп эрткенден бээр үш ай ажып турар. Коллективтиң коммунистери парторганизацияның ажылында четпестерни узуткаарынче угланган чугула саналдарны ол хуралга берген турган.

Эрткен үениң дургузунда ол шүгүмчүлелдиг саналдарны амыдыралга боттандырар талазы-биле парторганизация чүнү кылганыл? Оон бээр эге организация ажылында кандыг экижидилгелер болганыл?

Эге организацияның бодунуң инициативазы-биле боттуг ажылдар чорутунмаан төлээде, ол айтырыгларга чогумчалыг харыыны бээри берге болуп турар. Партбюро (секретары эш Степанчук) отчёт-соңгулдалыг хуралдың шиитпирлерин амыдыралга боттандырар талазы-биле күженишкин үндүрүп ажылдаваан. Үш айның дургузунда бодунуң инициативазы-биле партия хуралын-даа чыылдырбаан.

1955 чылдың декабрь 26-да хоорайның партия конференциязының түннелдериниң дугайын парторганизацияның ниити хуралынга чугаалашкан. Аңаа болган шүгүмчүлелдерни ёзугаар алырга, эге организацияның отчёт-соңгулдалыг хуралының соонда партбюро эки ажылдавайн, аппараттың ажылдакчыларының ортузунга кижизидилгелиг ажылдарны күштелдирбейн келген.

Эргелел аппарадының организакчы ажылы экиживээн. Оон начальниктери болгаш килдистериниң эргелекчилери, инспекторлары чер-черниң культура албан черлериниң ажылының ханызынче сиңнигин кирбейн, ажылга эрентейлээр эрги практикадан чарылбаан. Областың лекция бюрозунуң ажылында эдө тургузуушкун чедип алдынмаан. Парторганизация кинотеатрның, библиотеканың, музейниң болгаш музыка школазының ажыл-чорудулгазында четпестерни узуткаар, оларның ортузунга масса-политиктиг ажылдың деннелин бедидер талазы-биле боттуг ажылдар чорутпайн келген. Ол организацияларны чаңгыс парторганизация каттыштырып турар болганда, оларның ажыл-чорудулгазын улам экижидери дээш ажылдың харыысалгазы бодунга онаажып турарын парторганизация уттуп турар.

Парторганизацияның чанында агитколлективтиң ажылы сөөлгү үеде шуут соксаан. Агитаторларның чөвүлел хуралы-даа, семинары-даа болуп көрбээн. Коллективтиң ажылдакчыларының ортузунда политинформациялар безин чорувайн турар.

Партбюро коммунистерден негелдени кошкадып, оларга берген партийжи даалгаларның күүселдезин болгаш оларның боттарының политиктиг өөредилгезин контрольдавайн келген. Чамдык коммунистер олардан негелдениң шак ындыг кошкаан ажыглап, марксизм-ленинизмниң теориязын ылаптыг өөренмейн, боттары өөренириниң даңзызында ёзу барымдаалап кирген туруп турарлар. Оларның саны 18 кижи. Ынчалза-даа олардан чүгле 2 кижи СЭКП хооркомунуң организастап турары лекцияларга болгаш семинарларга киржип турар.

Парторганизация секретары эш Степанчук боду безин политэкономияны бот-кичээл-биле өөренириниң даңзызынга киргеш, лекцияларга чаңгыс-даа катап олурушпаан, оон херек кырында конспектизидаа чок. Ол ышкаш эргелелдиң начальниги эш Иванов, оон оралакчылары эштер Чадамба, Блинов олар боттарының шилип алганы өөредилге хевирлериниң негелдезин күүсетпейн турарлар.

Парторганизация коллективте профэвилел, комсомол организацияларының организакчы болгаш кижизидикчи ролюн көдүрбээн. Чамдык комсомолчулар политиктиг өөредилгениң кандыг-даа хевирин шилип албаан болгаш кайда-даа өөренмейн турарлар. Комсомолдуң политбөлгүмү өөредилге чылы эгелээнден бээр чүгле 4 катап кичээлдээн. Аныяктарның бот-тывынгыр уран чүүл бөлгүмү организастатынмаан, күш-культураның болгаш спорттуң кудуку коллективтери ажылдавайн турарлар. Коллективтиң хана солуну ийи-үш айлар дургузунда үнмейн баргылаар фактылар бар. Профэвилел организациязы ол ажылдарны экижидерин база-ла сонуургавайн келген. Коллективтиң бүдүрүлге болгаш профэвилел хуралдарын чыылдырбаан. Ажылдакчыларның чуртталга-амыдырал айтырыгларынче кичээнгей салбайн турар.

Бо фактылар болза, культура эргелелиниң коллективинде партия организациязының ажылы негелдениң чогуур деннелин ыракта-ла чедир хандырбайн турарының херечизи болур. Ол четпестерни узуткаар дугайында коммунистерниң саналдарын амыдыралга боттандырары негетинип турар.

М. ЧАСКЫМ.

Агитаторларның чөвүлел хуралы

Чоокта чаа Бай-Тайга районнуң Молотов аттыг колхозунуң партия организациязының чанында агитколлективтиң агитаторларының чөвүлел хуралы болган. Аңаа колхозчулар ортузунда агитас-массалыг ажылдың чоруп турарының дугайында агитколлектив удуртукчузу эш Очур-оол илеткел кылган.

Колхозчулар ортузунда агитация ажылы үргүлчү эвес, а чүгле кампания ажылдар үезинде чоруп турарын чөвүлел хурал четпес деп санаан. Агитация ажылы ажыл-агыйжы сорулгалардан хоорук байдалдыг чоруп келген.

Агитаторларның чөвүлел хуралы колхоз бүдүрүлгезиниң участоктарында тустус агитаторларның канчаар ажылдап турарын анализтеп көрген. Чамдык агитаторлар ол партийжи даалганы багай күүседип турары илерээн.

Бирги сүт-бараан фермазында эш Х. Араптан ферма ажылдакчыларының ортузунга дыка үр үениң дургузунда лекция номчулгазын организаставаан, беседалар болгаш солун номчулгаларын-даа чорутпаан. Фермага агитхуудус, көргүзүг самбыразы үнмейн турган. Ол ышкаш Тенниг-Алаакта сүт-бараан фермазында агитас-массалыг ажыл экиживейн келген.

Хову бригадаларында агитаторлардан эштер П. Содунам, Х. Чымба олар боттарының хүлээлгезин эки күүсеткеннер. Оларның кайызы-даа бо чылын Бүгүэвилелдиң көдээ ажыл-агый делгелгезинге чорааннар. Ынчалза-даа олар ол чорааныныңн, аңаа барып көрген чүүлдериниң дугайында безин колхозчулар-биле беседалар чорутпааннар.

Чамдык агитаторлар боттарының билини бедитпейн, солун безин чагыдып албайн турар фактылар илерээн. Колхоз төвүнден 60—70 километр хире ырак Кара-Хөл деп черде малчыннар ортузунга тайылбыр-массалыг ажылдар барык-ла чорутунмайн келген.

Колхоз бүдүрүлгезиниң планныг онаалдаларының чедир күүсетинмейн турары, дыка хөй колхозчуларның ниитиниң күш-ажылынга киришпейн азы күш-хүнүнүң минимумун күүсетпейн турары болза, колхозчулар ортузунда масса-политиктиг ажылдарның экиживээнинин түннели болур деп чөвүлел хурал демдеглээн.

Агитация ажылында илерээн четпестерни узуткаар, агитаторларның шак мындыг чөвүлел хуралдарын болгаш семинарларын үе-үеде чыылдырып турар, колхозчулар ортузунга социалистиг чарышты организастаар, оон түннелин үндүрүп турар дугайын агитаторларның чөвүлел хуралынга тодаргай чугаалашкан.

Х. БЕГЗИ.

Парторганизациялар секретарьларының семинары

Чоокта чаа СЭКП-ниң Улуг-Хем райкому партия эге организацияларының секретарьларының үш хонуктуг семинарын чыылдырган. Семинарга колхозтарның, совхозтуң болгаш МТС-тиң, албан черлериниң парторганизациялар секретарьларын киириштирген.

Семинарның киржикчилери партия ажылының дүржулгазын солушканнар. «Партия бөлүктериниң ажылынга удуртулга», «Социалистиг чарыш дугайында», «Совет албан черлеринде партия организациялары», «Партия хуралдарының дугайы» болгаш өске-даа темаларга янзы-бүрү лекциялар аңаа номчутунган.

Парторганизациялар секретарьларының билини бедидеринге, ажылга мергежилин улгаттырарынга улуг ужур-дузалыг шак ындыг семинарларны үргүлчү чыылдырып турарының чугулазын семинарның киржикчилери бүзүреп көргеннер.

Тес-Хем МТС бодунуң ажылын экижидер ужурлуг

Тес-Хем МТС эрткен ажыл-агый чылында чамдык ажылдарны кылган. Районнуң девискээринге тараа культураларының гектар бүрүзүнден дүжүт алыышкынының онаалдазы күүсетинген, тарааның центнер бүрүзүн ажылдап кылырының чарылгазы 6 хуу чингээн. МТС-тиң ажылдап берип турар колхозтары ниитиниң малының баш санын өстүрериниң планын чүзүн аайы-биле күүсеткен.

Машина-трактор станциязы эрткен чылын сан талазы-биле хөй эвес-даа болза, картофельди болгаш кукурузаны эң-не баштай дөрбелчин-уяланчак арга-биле олуртуп тарааш, оортан багай эвес дүжүт өстүрүп алган, кур чер аңдарылгазының планын 104 хуу, тудуг ыяжы сөөрттүрүнүн планын 107 хуу, саваң болуп сараттаарының планын ажыр күүсеткен. Комбайнерлер эштер Долгих, Чернышев, трактористер Кодан-оол, Бовей дээн ышкаш механизаторлар кызымак ажылдан, ол МТС-тиң мурнакчылары болуп турар. МТС 1955 чылда мурнуку чылдардаазындан дээре ажылдаан деп чүвени ажыл-агый чылының түннелдери көргүскен.

Чамдык ажылдар кылдынган-даа болза, МТС-тиң ажылында улуг четпестер бар дээрзин демдеглээр херек. Чамдык чугула планныг ажылдар күүсетинмээн, ынчангаш МТС күрүнеге 243 муң рубльдиң орулгазын чедир бербээн. Мал чемнерин белеткээриниң планын МТС чүгле 53 хуу күүсеткен, мооң чылдагааны-биле сиген кезер шөлдерни сайзырадырынга болгаш калбартырынга бүгү болдунар аргаларны ажыглаваанында, боду чоруп сиген кезер машиналарның бирээзи хүнде 50 гектар чедир сигенни кезин болур турбуже, чүгле 15—20 гектарны кезип турган. МТС-тиң техниказы чөп ажыглатынмайн турар. Механизатор бүрүзүнүң сезонда кылыр ажылының графиги кылдынмайн келген.

Тракторлар септелгезинге артык хөй чарыгдалдар үнген. Тракторларның техниктиг көрүлдези доктаамал болбайн келген. Эрзин районнуң «Коммунизмче орук» колхозунга ажылдап берип турган эш Сундуй бригадирлээн трактор бригадазынга ындыг байдал үргүлчү таварышкаш, тракторлар үргүлчү үрелип турган. Ынчангаш ол колхозка чер аңдарылгазының планы үзүлген. Тес-Хем районнуң Калинин аттыг колхозунга ажылдап турган трактор бригадазының бригадири эш Кашты-оол бригадазын ээн каггаш чоруп турган ужурунда, ажыл күүсетинмейн арткан.

Часкы тарылгага белеткел кончуг оожум чоруп турар. Декабрьның сөөлгү хүннеринге чедир тракторларның 93,3 хуузу септетинген. МТС-тиң директору эш Жигалов, инженери эш Лопухов олар машина-трактор паркының септелгезин дүрген доозарының тодаргай хемчеглерин албаан. Чаа ажыл-агый чылында МТС-тиң мурнунда улуг сорулгалар салдынып турар. Хамыктың мурнунда МТС-тиң ажылында илерээн четпестер дүрген чайлатынган турар ужурлуг.

Машина-трактор станциязы ниитиниң мал ажылын улам-на хөгжүдер, оон продуктулуун дыка бедидер сорулга-биле колхозтарның мал фермаларында хөй күш үнер ажылдарны механизастаарының айтырыын дүрген шиитпирлээри чугула. Малдың янзы-бүрү чемнерин чымчады хөөдер, хээндектээр болгаш үүрмектээр, амдан киир, чидиртингир кылдыр белеткээр чорук малдың продуктулуун бедидеринге чугула черни ээлеп турар.

Колхоз бүрүзүнде сүт-бараан фермаларын эки дериринге МТС-тиң талазындан дузалажыры негетинип турар. МТС-тиң талазындан мал фермаларының байдалын экижидеринче угландыр ажылды эки организастаары чугула.

Эрткен чылдың күзүнүнде хойну тарып боозадыр ажыл шуут үзүлген. Чиңге-нарын дүктүг кошкарлар-биле тус черниң хойларын чогуур үезинде эдериштирип тургаш чиңге-нарын дүктүг хой ажылын хөгжүдеринге таарымчалыг байлак одарлар, быжыг чем суурну тургузар аргалар бар. Сүттүг малдың продуктулуун бедидериниң бүгү хемчеглерин алыр херек.

1956 чылда шөлдерден эки дүжүт өстүрериниң үндезини — часкы тарылгага бүгү белеткелди бедик шынарлыг доозар дээш МТС коллективи бүгү күжүн мобилизастаары болгаш септелгениң бот-үнезин 10 хуу чингедири негетинип турар. Ниитиниң малының кышкы ажаалгазын экижидер, малды менди кыш ажырар болгаш колхозтар тудуунуң темпизин дүргедедир, ылаңгыя кышкы агротехниктиг хемчеглериниң планын күүседир талазы-биле МТС колхозтарга херек кырынга тодаргай дузалажырының үези ам келген.

З. САГААЧИ,
«Шынның» корреспондентизи.

Тудуг ыяжының белеткели

СЭКП-ниң XX съездизинге алдар болдурган социалистиг чарышты калбартпышаан, Эрзин районнуң көдээ ажыл-агый артельдериниң тудугжулары тудугнуң белеткел ажылын чедиишкинниг чорудуп турар.

«Сталинчы орук» колхозтуң тудуг бригадазы бо чылдың тудуунга хереглээр ыяш материалдар белеткээр планын эрткен чылдың декабрь айда-ла күүсеткен. 1500 кубометр ыяшты кезип белеткээш, орук агынче үндүрген, ам тудуг участоктарынче массалыы-биле сөөрттүп эгелээн. Кезикчилерден эштер Танай, Лопсан, Орус болгаш өскелер-даа ажыл нормазын хүн бүрү 120—135 хуу күүседип турганнар. Ыяш сөөртүлгезинде ажылдап турар колхозчулардан эштер Самбуу, Ламажан, Сүге болгаш Тангыт олар хүн нормазын 115—125 хуу күүседип, мурнакчы чоруун көргүзүп турарлар.

«Коммунизмче орук» болгаш «Кызыл сылдыс» көдээ ажыл-агый артельдериниң тудугжулары бо чылдың тудуунга хереглээр ыяш материалдар кезип белеткээрин доозуп турар болгаш кестинген ыяшты машина оруунче үндүрбүшаан, сөөртүлгезин чоруда берген.

МТС-ТЕРДЕ ТРАКТОРЛАР СЕПТЕЛГЕЗИНИҢ ЧОРУП ТУРАРЫНЫҢ МЕДЭЭЗИ

(1955 чылдың декабрь 31-де хуу-биле)

Чаа-Хөл	142,8
Сарыг-Сеп	142,3
Балгазын	127,2
Кызыл-Мажалык	115,7
Бай-Тайга	115,3
Бин-Хем	107,6
Шагаан-Арыг	100,0
Чадаана	96,0
Тес-Хем	93,3
Бай-Хаак	68,9
Кызыл	65,2
Сүт-Хөл	53,3

ОБЛАСТЫҢ КОЛХОЗТАРЫНДА ҮРЕЗИННЕР УРУУШКУНУНУҢ ЧОРУП ТУРАРЫНЫҢ МЕДЭЭЗИ

(1955 чылдың декабрь 31-де хуу-биле)

Кызыл	116,4
Сүт-Хөл	112,6
Эрзин	103,6
Каа-Хем	100,6
Улуг-Хем	96,7
Барыын-Хемчик	95,8
Тес-Хем	94,7
Чөөн-Хемчик	93,7
Таңды	89,9
Бин-Хем	86,2
Чаа-Хөл	82,3
Бай-Тайга	78,6
Өвүр	70,9
Тожу	—

Чер болгандан

Балгазынның машина-трактор станциязының хандырып турары колхозтар эрткен көдээ ажыл-агый чылында чаагай дүжүттү өстүрүп ажаап алган. Бүдүрүлгеге чедиишкиннери дээш МТС-тиң дирекциязы мурнакчы механизаторларга 100 муң ажыг рубльдиң шаңналын тывыспышаан, немелде төлевирниң 17 муң күш-хүннерин санаан, а комбайнерлерге 80 центнер тарааны берген. Шаңналга киргеннерден Филимонов — 4800 рубльди, Чистобаев — 3600 рубльди, Михайлов, Шелепов, Клепиков, Кузьмин оларның бирээзи-ле 3000 рубльди алган.

* * *

Каа-Хем районда «Октябрьның 14 чылы» колхозтуң сүт-бараан фермазының ажылдакчылары Татьяна Шевлак, Валентина Бычкова олар ноябрь болгаш декабрь айларда сүт саалдазын 1954 чылдың ол үезинден 2 — 3 катап көвүдеткеннер. Эш Шевлактың бөлүк инектеринде «Одесса» хүнде 12 литр сүттү берип турган. Чемгерилдени болгаш ажаалданы экижидер болза, чылдың кайы-даа үелеринде ылаңгыя саалдага «таарымча чок» дижир кыштың ол айларында безин инектен хөй сүттү ап болурун практика көргүзүп турар.

* * *

Чоннуң материал-культурлуг деннелин улам бедидеринге партия болгаш чазак улуг кичээнгейни салып турар. Чөөн-Хемчик районнуң «Большевик», «Искра», Калинин аттыг колхозтарында чунар бажың тудуглары дооступ, ажыглалда кирген. Ам районнуң шупту колхозтарында хлеб быжырар черлер, далган дээрбелери, уруглар яслилери болгаш чунар бажыңнар бар болган. «Коммунизмче орук», «Искра», Жданов аттыг колхозтарныындан ангыда чоокта чаа «Кызыл тараачын» колхозтуң электростанциязы база ажыглалда кирген.

* * *

Тес-Хем районда Ленин аттыг колхозтуң бүдүрүлге планында элээн чугула тудугларны чаа чылда кылыры көрдүнген. Ол сорулганың чедиишкинниг болуру тудугга ыяш белеткээриниң таарымчалыг кышкы үезин чөп ажыглаарындан кол хамааржыр. Кара-Сугда белеткел бригадазы баштайгы неделяда 690 ажыг чудуктарны, а Берт-Дагда бригада 550 чудуктарны болгаш кажаага хереглээр 1125 ыяштарны кезип, черниң агында дүжүрген. Белеткетинген тудуг материалдарын тускай звенолар сөөртүп турар.

* * *

Чыл келген тудум-на колхозтарның автопарктары өзүп турар. Улуг-Хем районда «Күш-ажылдың хостуу», Ленин аттыг, Калинин аттыг колхозтар 1955 чылдың дөртку кварталында «ЗИС-5» маркалыг үш автомашиналарны садып алган. «Партияның XIX съездизи», Киров аттыг, Маленков аттыг колхозтар чоокку хүннерде чаа автомашиналарны база немей садып алырлар.

Район өлүк планын күүсеткен

Партияның чээрбиги съездизинге чедиишкинниг ужуражыры дээш калбарган бүгү улустуң социалистиг чарыжының түннелинде Каа-Хем районнуң колхозтары өлүк белеткээриниң чыл планын декабрь 20-де азы 1954 чылдыындан чартык ай бурунгаар күүсеткен. Тодаргайлаарга: биче алгы кеьш белеткээрин—136 хуу, улуг алгы кеьшти—113,5 хуу, хаван кеьжин—123 хуу база өске-даа чүүлдер талазы-биле онаалдалар ажыр күүсетинген.

Ан-өлүк тывыжының талазы-биле Хрущев аттыг колхоз күрүнеге 564 киш база 18.200 дииң киргеш, декабрьның төнчүзүнге чедир 347 муң ажыг рубльдиң орулгазын алган. Анчылардан эштер Чадамба, Менге, Кенден, Лопсан, Анчимаа олар төрээн колхозунуң улам байлакшылынга боттарының биче эвес үлүг-хуузун киириштирип турар. «Сталинчы орук» колхозтуң анчылары база оон куду эвес олчаларлыг болуп турар.

Я. ДОРЖУ

Баштайгы миллионер колхозка экскурсия

Область Совединиң күүсекчи комитеди чоокта чаа райкүүскомнар даргаларының беш хонук семинарын эрттирген. Лекциялар доозулган соонда семинарның бүгү дыңнакчыларын Туранда «Кызыл тараачын» колхозтуң ажыл-агыйы-биле барып таныштырган. Бистерни облкүүскомнуң даргазының оралакчызы эш Козленко удуртуп чораан.

Семинарның дыңнакчылары областың баштайгы миллионер колхозунуң ажылының дүржулгазын улуг кичээнгейлиг таныжып эгелээн. СЭКП Бин-Хем райкомунуң секретары эш Савкин, «Кызыл тараачын» колхозтуң баштаар черинин даргазы эш Астафьев олар бүгү байдалды бистерге таныштырып, артель бүдүрүлгезиниң бир адырындан өске адырынче эдертип чоруп турган.

Экскурсантылар көрүлдени артель баштаар черинин конторазындан эгелээн. Чаа кылдынган, ынчалза-даа дерилгезин бүрүн доосканн, өрээлдери аппараттың ажылдаарынга таарымчалыг туттунган ол контораны райкүүском даргалары сонуургаан. Оон бир ужунда 100 олуттуг клубтуң иштики дерилгези ниити хуралдар, культура-массалыг ажылдар чорударынга эптиг. Конторанын шупту өрээлдерин, клубту бус-биле дески чылдыын турар. Аңаа барган кижи бүрүзү ханаларда делгетинген янзы-бүрү диаграммалардан артель бүдүрүлгезиниң чыл-чылда хөгжүлдезин дораан-на билип ап болур.

«Кызыл тараачын» колхозтуң орулгазы 1954 чылда 1 миллион 570 муң рубль турганындан 1955 чылда 2 миллион 200 муң рубль четкен. Тараа культураларының гектар бүрүзүнден алдынган дүжүт ол аразында 17 центнерден 22 центнер чедир бедээн.

Экскурсантылар колхозтуң хаван фермазын улуг сонуургал-биле көрген. Азырап турары 150 хаваннар шуптузу экижиткен уксааның хайнактары. Хаван оолдарының хонукта өзүлдези 1,2 килограмм, а 8 айларлыг хаван оолдарының дириг деңзизи 215 килограмм болуп, ол ышкаш төрүүр хаван бүрүзүнден ортумаа-биле 17 хаван оолдарын ап турарын ферма ажылдакчылары бүзүреткен. Колхоз 1955 чылда хаван ажылындан 35 муң рубльдиң орулгазын алган.

Туранда механизастатынган төп сүт-бараан фермазының ажылының дүржулгазы артель бүдүрүлгезин билдилиг удуртурунга биске улуг өөредиг болган. Саанчыларның, ферма ажылдакчыларының чуртталга амыдыралынче артель баштаар чери чугула кичээнгей салын турарын бүгү фактылар илереткен. Куш, дилги фермаларының ажылын экскурсантылар база улуг сонуургалдыг көрген.

1955 чылда колхоз мал чемниге 3 муң тонна сигенни, 1200 тонна силосту, 850 тонна концентраттарны болгаш өске-даа немелде чемнерни белеткеп алган. Фермаларда ийи яслилер бар, а колхоз төвүнде дүн, хүн чокка ажылдаар ясли база бар. Ол чорук ылаңгыя артель бүдүрүлгезин колхозчу херээженнерниң долу киржилгезин хандырган.

Бай-Тайга районда «Мурнакчы» колхозтуң малы 38 муң, ол хирезинде ажылындан орулгазы миллион четпес, [illegible] муң хире малдыг «Кызыл тараачын» колхоз 1955 чылда чүгле мал ажылындан безин 1 миллион 300 муң рубль орулга алганындан чижек алган, «эки ажылдыг болза, чедиишкин болур»—деп бистеп удуртуп чораан эш Козленко чугаалаан. Аңаа колхоз даргазы эш Астафьев: «ап чоруткан хемчеглеривис ажылдың чүгле эгези, ажыглатынмайн турар курлавырлар болгаш күштер бисте хөй, ону бүрүн шиңгээдип алырынче кичээнгей салдынып турар» деп немей чугаалаан. СЭКП райкомунуң секретары эш Савкин—Бин-Хем районда миллионер колхоз ам беш болган—деп сонуургаткан.

Дүржулга солчурунуң шак ындыг өөредилгелиг экскурсиязын чүгле районнар аразынга эвес, харын колхозтар, фермалар аразынга организастап турары база чугула. Ол болза, мурнакчы дүржулганы калбартырынга, эртемниң чедиишкиннерин пропагандалаарынга идиг болур.

Х. КАРА-ООЛ,
семинарның дыңнакчызы.

Артель бүдүрүлгезинде херээженнер

Чөөн-Хемчик районда Ленин аттыг колхозта херээженнерниң чоокта чаа болган ниити хуралынга 1955 көдээ ажыл-агый чылында артель бүдүрүлгезинге херээженнерниң киржилгези болгаш чаа чылда сорулгалар дугайында айтырыгны чугаалашкан. Бо талазы-биле илеткелди херээженнер чөвүлелиниң даргазы эш Долума кылган.

Колхозта күш-ажыл кылып шыдаар 214 херээженнер бар, артель бүдүрүлгезинде оларның киришпейн турар ажыл адыры чок деп чүвени илеткелчи демдеглээн. Хову ажылының бригадазында Сержи, Менди, Эртине, Кыстан, Борбаанды олар мурнакчы дүржулганы шиңгээтпишаан, ажыл онаалдазын үргүлчү 150—200 хуу күүседип турган.

«Мал ажылының продуктуларын бүдүрерин көвүдедир дугайында» СЭКП Төп Комитединиң январь Пленумунуң доктаалын боттандырбышаан, ылаңгыя ол чугула ажыл участогунда херээженнер идепкейлиг киржип турарын эш Долума онзалап айыткан. Комсомолчу Сеңмит бодунуң кадарын өстүрүп турары коъдан өшкүлеринден 369 анайларны менди доруктурган, оон 34 өшкүлери ийистээн. Саанчы Дүкчүү 8 инектериниң бирээзинден-не сезонда 1083 литр сүттү саап алган. Мал ажылында ындыг мурнакчыларны хөйнү илередип болур.

Колхозтуң саман бүдүрүлгезинде хөйүле херээженнер ажылдап турар. Ниитиниң ажыл-агыйын улам өстүрер, төрээн колхозунуң байлакшылын хандырар талазы-биле күш-ажылга ынакшылдыг херээженнер бисте хөй. Ол ышкаш хөй-ниитиниң ажылынга идепкейлиг база хууда культура амыдырал, уругларны шын кижизидер өстүрери дээш демиселге оларның киржилгези улуг болганын хурал демдеглээн.

Бир эвес партийжи-организастыг болгаш полит-массалыг ажылды амгы негелдезин деннелинге чедир бедиткен болза, кижизидилге ажылын ажыл-агый сорулгаларынга холбаштырын, колхозчу херээженнерниң артель бүдүрүлгезинче бүрүн эвилелдээн хандырган болза, амгызындан ыракта [illegible] тык көргүзүглерлиг турар ийик. Бо талазы-биле колхозта парторганизация (секретары эш Сотпа) болгаш херээженнер чөвүлели четпес ажылдап турар. Мурнакчы дүржулганы калбартыр, эртемниң чедиишкиннерин пропагандалаар ажыл чорутунмайн турар.

Моон уламындан колхозчу херээженнерден 23 кижи күш-хүннерниң минимумун чедир күүсетпээн, а 6 кижи артель бүдүрүлгезиниң кайы-даа адырынга чыл иштинде киришпээни хуралга илерээн. Маңаа Дукармаа, Хавакпан болгаш оон-даа өскелер хамааржыр. Шак ындыг таварылгаларны моон соңгаар болдурбас херек. Күш-ажылдың чурумун быжыдар, ылаңгыя колхозчу херээженнерниң ортузунга кижизидилге ажылын дыңзыдары, амыдыралга холбашкан лекцияларны, допчу илеткелдерни болгаш беседаларны калбартыры чугула.

М. ЧИМБИИ.

Соңгукчуларның чагыгларының дугайында

Чоокта чаа Тожу районнуң ажылчы чоннар депутаттарының район Совединиң сессиязы болган. Чер-чер Советтеринге соңгулдалар болуп турар үеде соңгукчуларның берген чагыгларының күүселдезиниң дугайын ол сессия чугаалашкан.

Советтерниң организас-массалыг ажылының деннелин бедидер, ажыл-агый, культура тургузуушкунунуң адырларынга оларның удуртулгазын экижидер дугайында соңгукчуларның чагыгларын күүседир талазы-биле чамдык ажылдар чорутунганын сессия демдеглээн.

Ынчалза-даа чамдык чугула чагыглар ам-даа күүсетинмейн турары аңаа илерээн. Ылаңгыя район болгаш колхозтар төптеринге чунар бажыңнар тудугларын чорудар болгаш оларны ажыглалга киирер дугайында чагыглар күүсетинмээн. Район төвүнде чунар бажың тудуу ам ийи чыл үргүлчүлен турар.

Район девискээринде орук тудуу болгаш ашталгазы багай организастатынган. Область төвү биле район аразында транспорт оруун экижидеринче күштер эвилелдетинмээн. Райкүүском райүлетпүр комбинадының ажылынга удуртулганы экижитпээн.

Соңгукчуларның чагыгларын амыдыралга боттандырар талазы-биле ол бүгү болгаш өске-даа илерээн четпестерни узуткарын райкүүскомдан болгаш көдээ Советтерден сессия негээн.

В. ТАМДЫН-ООЛ.

Чаа чылдың сорулгаларынга

Өвүр районда «Торгалыг» колхоз 1955 көдээ ажыл-агый чылында бүдүрүлге планнарын ажыр күүсеткен. 1954 чылга деннээрге ниити малдың өзүлдези 13 хуу болган, ол ышкаш инек бүрүзүнден 132 литр хөй сүттү болгаш хойдан 430 грамм хөй дүктү алган. Чуртталга, культура-амыдырал болгаш бүдүрүлге тудугларының планы чедиишкинниг күүсетинген, ылаңгыя мал кажаалары көрдүнген планындан 21 хуу ажыр туттунган.

Ажылында чедиишкиннерни быжыглавышаан, чаа чылда оон-даа бедик көргүзүглерлиг болурунга артель баштаар чери бүдүрүлге планнаашкынын эгелээн. Колхозтуң амгы ажылының кол адыры мал, оон баш санын 1955 чылда турганындан 17 хуу өстүрерин көрүп турар. Эрткен саалда сезонунда алганындан сүттү инек бүрүзүнден 250 литр хөйнү, а хой санындан 670 грамм хөй дүктү алырын планда илередип турар. Ажыл-херекти бүдүрүп кылып турар активтиң калбак киржилгези-биле тургустунган ол план күүсетинген турар.

М. ЛАЙЗАА.

Облпотребсоюзтуң бүдүрүлге черлериниң ажылын бедик деңнелге

Калбак хереглелдиң барааннарынга чоннуң хереглелин үзүктел чок хандырарынга садыг организацияларының бүдүрүлге черлериниң ажылын экижидери биче эвес рольдуг. Облпотребсоюзтуң бүдүрүлге черлериниң саны чыл-бүрүде өзүп, ооң бүдүрүп үндүрүп турар продукциязының шынары экижип, саны көвүдээн.

Ам үеде областың хереглел кооперациязының шугумунда хлеб быжырар 32 черлер ажылдап турар. Бии-Хем, Улуг-Хем, Барыын-Хемчик, Бай-Тайга районнарында хлеб быжырар чаа черлер туттунган. 1955 чылда хлеб быжырын садары бешки беш чылдың баштайгы чылы-биле деңнээрге бүдүн чартык катап өскен. Хлеб быжырар черлериниң ниити продукция бүдүрүп үндүрери бо чылдың чүгле 9 айларының иштинде безин 10 миллион 197 муң рубль чедир өскен. Далгандан кылып турар чем аймааның ассортиментизи дыка калбарган.

Үлетпүр болгаш аъш-чем аймаа кылыр бүдүрүлгелер хөй-хөй райполарның чанында ажыттынган. Чижээ, Улуг-Хем, Чөөн-Хемчик райполарының чанында колбаса кылыр цехтер, Өвүр, Эрзин болгаш өскедаа райполарда дааранылга мастерскаялары ажыттынган. Чазанылганың болгаш идик сөптеп, даараарының мастерскаялары элээн хөй райполарда чедишкиннинг ажылдап турар.

Облпотребсоюзтуң системазының бүдүрүлгелеринде онаашкан ажылынга ак-сеткилдиг ажылдап, бодунуң ажылының мергежилин эки өөренип алган мурнакчылар хөй. Чижээ, Тес-Хем райпозунуң чазанылга цехиниң чазаныкчызы эш Даваа, Чербиниң үлетпүр комбинадының ажылчыннары эштер Черекова, Енисов, Улуг-Хем райпозунуң хлеб быжырыкчызы эш Михайлова, Тожу райпозунуң балыкчызы эш Андреев олар боттарының чүткүлдүг ажылы-биле сураглыг апарганнар. Бо ышкаш мурнакчыларны райпо бүрүзүнден оп-онубиле адап болур.

Партияның XX съездизинге алдар болдурган социалистиг чарышты калбарткаш демниг ажылдаанының түннелинде облпотребсоюзтуң бүдүрүлгелериниң ажылдакчылары калбак хереглелдиң барааннарын бүдүрүп үндүрериниң талазы-биле бешки беш чыл планын хлеб быжырылгазы чокка хуусаа бетинде ажыр күүсеткеп.

Ынчалза-даа бо чедишкиннер-биле кады облпотребсоюзтуң бүдүрүлгелериниң ажылында бар четпестерни ыыттавайн барып болбас. Ол четпестер хамыктың мурнунда бүдүрүлгелериниң ажылын облпотребсоюзтуң болгаш райпо баштаар черлериниң талазындан сула удуртуп турары-биле тайылбырлатынар.

Ниити продукция талазы-биле планны облпотребсоюзтуң бүдүрүлгелери күүсетсе-даа хөй-хөй райполарның бүдүрүлгелери доктаатынган планны сан-даа, шынар-даа талазы-биле күүсетпээннер. Чөөн-Хемчик, Барыын-Хемчик, Таңды, Бии-Хем райполарының бүдүрүлгелери планын үскен. Бай-Тайга, Сүт-Хөл райполарының баштаар черлери дааранылга мастерскаяларын, Тес-Хем, Эрзин райполары баш таарыыр чер ажыдарын боттандырбаан.

Хереглекчилер ниитилелдериниң баштаар черлери чурт иштинин байлак курлавырларын багай ажыглап турар. Моон түннелинде чамдык бүдүрүлгелер планныг онаалгазын үскен. Чурт иштинин курлавырларының күсели-биле барааннарның ассортиментизин калбартыр, оларны бараан саарылгазынга калбаа-биле киириштер сорулганы чамдык райполарның удуртукчуларының чедир үнелевейн турары шын эвес.

Ажылчы чон кооперация ажылдакчыларындан четчир санныг болгаш эки шынарлыг кылыгларны — хеп аймаан, мебельдерни, сава аймаан болгаш өске-даа чүүлдерни негеп турар. Ол негелдеге төлептиг болуру бистиң садыг ажылдакчыларының хүндүлүг болгаш харыысалгалыг сорулгазы болур. Ынчаарга ону боттандырар арга бисте четчир.

Райпо бүрүзү районда бар курлавырга үндезилеп бодунуң бүдүрүлгезин организастап, районнуң ажылчы чонунуң хереглелин хандырар ужурлуг. Ынчаарга бо аргаларны чамдык райполар ажыглавайн, ооң удуртукчулары азырадыкчы хөөнден адырлырын күзевейн турар. Чурт иштинин курлавырларын облпотребсоюзтуң системазының таарымчалыг эвес ажыглап турар фактылары хөй.

Чижээ, балык тударының планы ниити системада чыл-бүрүде күүсетинмейн турар. Тожу райпозу балык тудар планын күүсетпээн. Балык тударының планын Кызыл горпозу шуут үскен. Горпонун бодунуң кожа турары Чагытай холдуң балыын безин тудуп күш четпээни чаржынчыг.

Дус бүдүрүлгезин организастаар ажыл дыка багай тургустунган. Дус бүдүрүлгезинге хереглээри-биле алдынган деримелдер ажыглал чок чыдып турар. Дусту биче бүдүрүкчүлүг холдуң күш-ажылы-биле тып турар практикадан ам-даа уштунмаан. Мындыг арга дус тывыжының планын үзүп, тып турар дустарның шынарын кудуладып турар.

Бо илерээн четпестерни шиитпирлиг узуткаары болгаш ол алдаглалдарны болдурбазы негетинип турар. 1956 чылда облпотребсоюзтуң баштаар чери чурт иштинин курлавырларын ажыглаарынга үндезилээш бодунуң бүдүрүлгелериниң ажылын таарымчалыг кылдыр организастап, аңаа удуртулганы үндезини-биле чаартыр ужурлуг.

Бүдүрүлгелериниң ажылын экижидерде болгаш оларны орулгалыг болдурарда ону ажыл-херектиң аай-бажын эки билир, инициативтиг удуртукчу кадрлар-биле хандырары чугула. Садыг ажылдакчыларының ортузунга социалистиг чарышты калбартыр, ону үре-түннелдиг удуртур ужурлуг. Кадрларны бодунуң хүлээнген ажылынга харыысалгазын белдериниң чугула аргазы болур кижизидилге ажылын күштелдирери онза чугула.

Бар четпестерни шиитпирлиг узуткаарынга шүгүмчүлелди болгаш бот-шүгүмчүлелди калбартыры, хереглекчилериниң негелде-хомудалдарынга дыннангыр болуру совет садыг ажылдакчыларының хүлээлгези болур.

И. ТОРЖУ.

Бажың чаны участоктарны чөп ажыглаар

Совет кижилериниң материал-культурлуг амыдыралын улам чаагайжыдарынга партия болгаш чазак улуг кичээнгейни салып келген болгаш ол айтырыг амгы үеде улам-на чугулага көрдүнүп турар. Ындыг турбуже Эрзин районда чамдык көдээ Советтер болгаш колхоз баштаар черлери ону амыдырал кырынга дыка четпес боттандырып турар.

Бай-Даг көдээ Советтиң удуртулгазында «Чаа орук» колхозтуң колхозчуларының 75 хуузу амдыгаа чедир бажың чаны участок шөлдери чок, а 25 хуузу ындыг шөлдерни алган болза-даа, херек кырында оозун амыдыралынга ажыктыг кылдыр кымдаа ажыглавайн турар. Бажың чаны участок шөлдерге ногаа, картофель болгаш өске-даа дузалал ажыл-агыйлыг болур чорук колхозчуларның хууда амыдыралын байлакшытпышаан, артель бүдүрүлгезиниң хөгжүлдезинге биче эвес ужур-дузалыг болурун билир херек.

Чурталга тудуглары ылаңгыя бистиң колхозтарывыста үргүлчү немей кылдынын турар, ынчалза-даа «ажыглалда» кирген деп санап турары бажыңнарның хөй [illegible]уузу чедир кылдынмаан: крыша, кла[illegible]ка чок, соңгалары чаңгыс каът, эн чу[illegible]а негелде болур печка безин кылдынмаан болгулаар. Чурталга бажыңы доостурга, ону ээлеп алган кижиге ол-ла үезинде бажың чаны участок шөлүн айтып берген турар ужурлуг.

Кижилериниң ылаңгыя колхозчу өрегелериниң амыдыралынче кичээнгей салбас шак ындыг чорук Эрзин районнуң өске-даа көдээ Советтеринде болгаш колхоз баштаар черлеринде бар. Бистиң район «малчын» дээр, ынчангаш чер ажылын үнелевес хөөннер районнуң удуртур ажылдакчыларында безин бар. Үнүшке байлак хөрзүн девискээрлиг база өске-даа таарымчалыг бүгү байдал турда-ла ылаңгыя картофель, ногаа ажылын сайыратпас, өскээртен «алыр» дээр шак ындыг азырадыкчы хөөннерден чайлаар херек.

1956 чаа чылдан эгелээш колхозчу өреге бүрүзү бажың чаны участоктарлыг болурун хандырган турары чугула. Оон-биле кады бердинген участок шөлдерин амыдыралга шын ажыглаан турзун дээш оларга картофель, ногаа үрезини тыптынып алырынга болгаш өске-даа талазы-биле дузалаар чорук колхоз баштаар черлериниң болгаш көдээ Советтериниң сонгаарладып болбас сорулгазы болур.

М. КЕЧИЛ-ООЛ.

Садыгжы ызыртынмастаан магазин

Таңды районнуң Будённый аттыг колхозтуң төвүнде магазинниң садыгжыларының үнер, кирер чоруу көвүдээн. Сөөлгү чылдың дургузунда безин маңаа 7 садыгжы халашкан.

Садыгжыларның солчуп турар чылдагааны райпо баштаар чериниң кижилер хүлээп алырда оларның ажыл-ишчи мөзүзүн болгаш билиин эки хынап көрбейн база кадрлар-биле ажылды кошкак тургусканы-биле тайылбырлатынар.

Мооң түннелинде колхозта садыгга таварылга болган кижилер кирип, күрүнениң хөй акша-хөреңгизин самчыгдап турар. Чижээ, садыгжы Николаев дээрзи каш-ла ай иштинде 2 муң рубльди, Кискидосов 7 муңну, Шушакова 10 муңну самчыгдааш үнген.

Бо садыгда колхозчуларның болгаш суурнуң чурттакчыларының хереглээри калбак хереглелдиң үлетпүр болгаш аъш-чем барааннарының ассортиментизи кончуг кызыы. Эргежок чугула хереглелдиң барааннары болганчок-ла үстү бээр.

Садыгжылар үргүлчү солчуп турарындан магазинниң хаалчак турар хүнпери көвүдээн. Ынчангаш Таңды райпозунуң баштаар чери Буденный аттыг колхозтуң төвүнде магазинге доктаамал садыгжыны тургузар болгаш хереглекчилериниң негелдезин хандырар талазы-биле кыска хуусаада шиитпирлиг хемчег алыры чугула.

О. САНЧАТ-ООЛ.

ГДР-ниң Президентизи Вильгельм Пиктиң 80 хар харлаанынга тураскааткан Берлинге болган байырлыг хурал

БЕРЛИН, январь 3. (СЭТА). Герман Демократтыг Республиканың Президентизи Вильгельм Пиктиң 80 хар харлаанынга холбаштыр Германияның Социалистиг чаңгыс-аай партиязының Төп Комитеди, Герман Демократтыг Республиканың чазаа болгаш Демократтыг Германияның Национал Фронтузунуң Национал Чөвүлели бөгүн Берлинге байырлыг хурал чыылдырган.

Байырлыг хуралдың болуп эрткени немец күрүне операзының залын ГДР-ниң күрүне туктары-биле болгаш ажылчын шимчээшкининиң Кызыл туктары-биле шимээн турган. ГДР-ниң Президентизи Вильгельм Пиктиң чуруун сценада аскан.

Чыылганнар диңмиттиг адыш часкап турда Президиумда олуттарны: ГДР-ниң Улус палатазының Президиумунуң Даргазы И. Дикман, ГДР-ниң Премьер-Министри О. Гротеволь, Премьер-Министрниң Бирги оралакчызы болгаш Германияның Социалистиг чаңгыс-аай партиязының ТК-зының Бирги Секретары В. Ульбрихт, ГДР-ниң Премьер-Министриниң оралакчылары В. Штоф, Г. Рау, Л. Больц, О. Нушке, Г. Лох, П. Шольц, Ф. Эльснер, Ф. Зельбман, Б. Лейшнер, Германияның Социалистиг чаңгыс-аай партиязының ТК-зының Политбюро кежигүннери Г. Матерн, Б. Ширдеван, Ф. Эберт, Германияның Социалистиг чаңгыс-аай партиязының Политбюро кежигүннеринге кандидаттар, Германияның Социалистиг чаңгыс-аай партиязының ТК-зының секретарьлары, министрлер, ГДР-ниң улус палатазының Президиумунуң кежигүннери, Демократтыг Германияның Национал фронтузунуң Национал Чөвүлелиниң даргазы Э. Корренс, ГДР-ниң демократтыг партияларының болгаш массалыг организацияларының төлээлекчилери ээлеп алган.

Хуралдаар залга ГДР-ниң Улус палатазының болгаш Черлер палатазының депутаттары, чазак кежигүннери, бүдүрүлгениң мурнакчылары, эртем болгаш культура амыдыралының көскү төлээлекчилери чыылган. Совет төлээлер: төлээлерниң удуртукчузу, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы К. Е. Ворошилов, төлээлерниң кежигүннери П. Н. Поспелов, О. В. Куусинен, Е. Д. Стасова, Г. М. Пушкин, а ол ышкаш КУР-нуң Даргазының оралакчызы Чжу Дэ баштаан Кыдат Улус Республиканың төлээлери, Күрүне Чөвүлелиниң Даргазы, Польшаның Баттышкан ажылчын партиязының ТК-зының Политбюро кежигүнү А. Завадский баштаан Польша Улус Республиканың төлээлери, Чехословакияның Коммунистиг партиязының ТК-зының Политбюро кежигүнү болгаш Словакияның КП-ның ТК-зының Бирги Секретары Б. Бацилек баштаан Чехословак Республиканың төлээлери, Венгрияның Ажылчы чоннар партиязының Политбюро кежигүнү болгаш секретариадының кежигүнү И. Ковач баштаан Венгр Улус Республиканың төлээлери, Национал Улуг хуралдың Даргазы болгаш Румын Ажылчын партияның ТК-зының Политбюро кежигүнү К. Пырвулеску баштаан Румын Улус Республиканың төлээлери, Улустуң хуралының Президиумунуң Даргазы болгаш Болгарияның Коммунистиг партиязының ТК-зының Политбюро кежигүнү Г. Дамянов баштаан Болгарияның Улус Республиказының төлээлери, Улустуң Дээди хуралының Президиумунуң Даргазы болгаш Күш-ажылчы партияның ТК-зының политиктиг Чөвүлелиниң кежигүнү Ким Ду Бон баштаан Корей Улус-Демократтыг Республиканың төлээлери, Национал хуралдың Президиумунуң Даргазы Тон Дык Тханг баштаан Вьетнамның Демократтыг Республиказының төлээлери, Улустуң Улуг хуралының Даргазы Самбу баштаан Моол Арат Республиканың төлээлери, Улустуң хуралының Президиумунуң Даргазы Х. Леши баштаан Албанияның Улус Республиказының төлээлери, партияның ТК-зының кежигүнү Марсел Кашен баштаан француз Коммунистиг партияның, партияның чиңгине секретары Г. Поллит баштаан Великобританияның Коммунистиг партиязының, партияның чиңгине секретары Долорес Ибаррури баштаан Испанияның Коммунистиг партиязының, партияның даргазы И. Копленит баштаан Австрияның Коммунистиг партиязының төлээлери, Швецияның Коммунистиг партиязының даргазы Х. Хагберг, а ол ышкаш Италияның, Бельгияның, Голландияның, Швейцарияның, Исландияның, Люксембургтуң Коммунистиг партияларының төлээлериниң кежигүннери көстүп келирге байырлыг хуралдың киржикчилери диңмиттиг адыш часкап, байыр чедирип турган.

Германияда бөлүк совет шериглериниң кол командылакчызы, Совет Эвилелиниң Маршалы А. А. Гречко, а ол ышкаш дипломаттыг корпустуң кежигүннери база байырлыг хуралга олурушканнар.

Герман Демократтыг Республиканың Президентизи Вильгельм Пик президент ложазынга көстүп келирге байырлыг хуралдың киржикчилери үзүктелишкип чок диңмиттиг адыш часкаашкыны-биле байыр чедирип турган.

Демократтыг Германияның Национал фронтузунуң Национал Чөвүлелиниң Даргазы Э. Корренс байырлыг эге сөзү-биле байырлыг хуралды ажыткан. Э. Корренс чыылганнар диңмиттиг адыш часкап турда Герман Демократтыг Республиканың удуртур ажылдакчыларынга, база ГДР-ниң Президентизи Вильгельм Пиктиң 80 хар харлаанының байырлалынга келген даштыкы төлээлерге байыр чедирген.

Оон соонда Э. Корренс Германияның Социалистиг чаңгыс-аай партиязының ТК-зының Бирги Секретары В. Ульбрихттиге сөс бээрге, Вильгельм Пикке изиг байыр чедирген.

В. Ульбрихттиниң чугаазы

Вальтер Ульбрихт Германияның Социалистиг чаңгыс-аай партиязының Төп Комитединиң, ГДР-ниң ажылчын аңгызының болгаш бүгү патриотчу күштериниң мурнундан Герман Демократтыг Республиканың Президентизиниң 80 хар харлаанын холбаштыр аңаа изиг байырны чедирип, оон кадык чаагай болурунга күзелин илергейлээн.

ГДР-ниң Президентизи Вильгельм Пик болза Германияның төөгүзүнде ёзулуг демократтыг күрүне болуп турар Германияда баштайгы ажылчын-тараачын күрүнениң Президентизи болуп турар болгаш бүгү улустуң ынакшылын ажыглап турар дээрзин Ульбрихт онзалап демдеглээн. ГДР-ниң Президентизи Вильгельм Пиктиң амыдырал-чуртталгазы бистиң улузувуска, хамыктың мурнунда ажылчын аңгының чаагай чоруунга могаг чок ажылдаар төлээде аныяктарга үлегер-чижек болуп турар деп Ульбрихт медеглээн. Вильгельм Пиктиң амыдыралчы оруунуң дугайын сагындыргаш, ажылчы чоннарның болгаш бүгү немец улустуң эрге-ажыктары дээш демиселге, тайбың дээш, герман милитаризмге, фашизмге болгаш дайынга удур демиселге оон шылгарангай ачы-хавыяазын, Германияның төөгүзүнде баштайгы ажылчын-тараачын күрүнениң — Герман Демократтыг Республиканың тургузуушкунунуң херээнге ачы-хавыяазын Ульбрихт онзалап демдеглээн. Тайбың тургузуушкунунуң талазы-биле-даа, бодунуң бүгү делегейге ат-алдарын быжыглаар талазы-биле-даа Герман Демократтыг Республика улуг чедишкиннерни чедип алган деп оратор медеглээн.

Германияның Коммунистиг партиязын үндезилеп тургузарынга, Германияның Коммунистиг партиязын болгаш Германияның социал-демократтыг партиязын Германияның Социалистиг чаңгыс-аай партиязы кылдыр каттыштырарынга ГДР-ниң Президентизи Вильгельм Пиктиң шылгарангай ачы-хавыяазын Ульбрихт онзалап демдеглээн.

Германияның Коммунистиг партиязының болгаш Германияның социал-демократтыг партиязының Германияның Социалистиг чаңгыс-аай партиязы кылдыр каттышканы немец ажылчын шимчээшкининге марксизм-ленинизмниң тиилээни болуп турар дээрзин Ульбрихт демдеглээн. Германияның Социалистиг чаңгыс-аай партиязы немец ажылчын аңгының кол партиязы болгаш Германияның эң күштүг партиязы кылдыр хөгжүп келген.

Тайбыңны хандырары, Барыын Германияда милитаризмни аңгылаары ажылчын аңгының күжүнден, немец улустуң күжүнден хамааржыр деп оратор демдеглээн.

Бистиң улузувустуң национал эрге-ажыктарының тугун холунда быжыг тудуп турар Герман Демократтыг Республиканың Президентизи Вильгельм Пик Демократтыг Германияның Национал фронтузунуң бүгү-ле политиктиг күштери-биле кады ажылчын аңгы Национал фронтунуң бажынга туруп алгаш, немец улустуң национал эрге-ажыктары дээш чайгылыш чок демиселчи болур чорукту боттандырып турар деп Ульбрихт медеглээн. Вильгельм Пик герман ажылчын шимчээшкининиң революстуг чаңчылдарын илередип турар. Ол болза революстуг ажылчын аңгының херээнге шынчы болур чорукту илередип турар. Ол болза тайбыңның, демократияның болгаш социализмниң чөлеңгижи —Совет Эвилели-биле быжыг болгаш бузулбас найыралды илередип турар.

Вальтер Ульбрихт бодунуң чугаазының түннелинде немец ажылчын аңгының шынчы оглу Вильгельм Пик тайбыңның, демократияның болгаш социализмниң чаагай чоруу дээш бодунуң улам ынайгы ажыл-чорудулгазынга кадык чаагай болгаш күштүг шыырак болурун күзээн.

Отто Гротевольдуң чугаазы

Герман Демократтыг Республиканың чазааның мурнундан, ГДР-ниң бүгү чонунуң мурнундан ГДР-ниң Премьер-Министри О. Гротеволь байыр чедирип чүве чугаалаан.

Немец ажылчын аңгының болгаш бүгү немец улустуң эрге-ажыктары дээш демиселге ГДР-ниң Президентизи Вильгельм Пиктиң шылгарангай ачы-хавыяазын О. Гротеволь бодунуң чугаазынга демдеглээн.

Вильгельм Пик улустуң херээ дээш бодунуң могаг чок демисели-биле бистиң чуртувустуң бүгү-ле депшилгелиг болгаш тайбыңга ынакшылдыг кижилериниң база бүгү делегейде миллион-миллион кижилериниң бүзүрелин болгаш ынакшылын чедип алган деп О. Гротеволь медеглээн. Немец ажылчын шимчээшкининиң чаңгыс-эвин чедип алырынга, бүгү-ле антифашистиг-демократтыг күштерни сырый каттыштырарының херээнге, аныяк ажылчын-тараачын күрүнениң — Герман Демократтыг Республиканың тургузуушкунунуң херээнге Вильгельм Пиктиң улуг ачы-хавыяазын оратор онзалап демдеглээн.

Барыын Германияны Демократтыг Германияга, Совет Эвилелинге болгаш улус демократиязының чурттарынга удур политиктиг болгаш шериг плацдармы кылдыр хуулдурар дээш 1949 чылда барыын талакы ээлеп чагырылга күрүнелери Германияны аңгы-аңгы кезектерге чарып алганда, бистиң политиктиг, экономиктиг болгаш социал чедишкиннеривисти хандырар дээш Герман Демократтыг Республиканың тургускан бис деп В. Пикке хамаарыштыр О. Гротеволь чугаалаан. Ол төөгүлүг үеде Силерни бо республиканың Президентизинге соңгаан. Сонгутурганынарның соонда Силерниң бүгү амыдырал-чуртталганарның херээн чедишкиннинг үргүлчүлеп келген Силер.

Немец улустуң чырыткылыг келир үезп дээш бистиң күрүневистиң дээди хүндүлүг албан-дужаалынга шынчы болгаш чайгылыш чок ажылдап келген Силер.

Вильгельм Пиктиң бүгү-ле ажыл-чорудулгазы Герман Демократтыг Республика ёзулуг демократтыг, тайбыңга ынакшылдыг болгаш бүрүн эргелиг, дүрүм ёзугаар герман күрүне кылдыр хөгжүүрүнге идиг берген деп О. Гротеволь медеглээн.

Ажылчын аңгы ажылчы-тараачыннар-биле болгаш депшилгелиг интеллигенция-биле эвилелдежип алгаш, социализмниң үндезиннерин тургузуп турда, ажылчын-тараачын эрге-чагырга болза тайбыңның, демократияның болгаш депшилгениң быжыг шивээзи болуп турар, милитаризмниң болгаш реакцияның күштеринге удур чаңгыс-аай, демократтыг болгаш тайбыңга ынакшылдыг Германия дээш дем каттыштырган демиселинге бүгү Германияның бүгү-ле патриотчу, депшилгелиг болгаш тайбыңга ынакшылдыг күштери аңаа даянып турар дээрзин О. Гротеволь демдеглээн.

— Бодуңарның амыдырал-чуртталганарның дургузунда немец улуска Силерниң кылып бергениңер бүгү-ле улуг чаагай чүүлдер дээш Силерге ханызы-биле өөрүп четиргенивисти хүлээп ап көрүнер, эргим эш Президент — деп О. Гротеволь медеглээн.

О. Гротеволь бодунуң чугаазының түннелинде Герман Демократтыг Республиканың Президентизи Вильгельм Пик хөй-хөй чылдарда кадык чаагай чурттаарын болгаш тайбың дээш, Демократтыг Германияның чаңгыс-эви дээш, социализм дээш демиселге чедишкиннерлиг болурун күзээн.

* * *

ГДР-ниң Улус палатазының Президиумунуң Даргазы И. Дикман, ГДР-ниң Премьер-Министриниң оралакчызы болгаш ХДС-тиң Даргазы О. Нушке, Демократтыг Германияның Национал фронтузунуң Национал Чөвүлелиниң Даргазы Э. Корренс, Германияның Коммунистиг партиязының Бирги Секретары М. Рейман Герман Демократтыг Республиканың Президентизи Вильгельм Пикке байыр чедирип, байырлыг хуралга чүве чугаалааннар. Милитаризмниң болгаш дайынның политиказынга удур герман улустуң национал эрге-ажыктары дээш, улустар аразынга тайбың болгаш кайы-кайызын билчир чорук дээш демиселге Герман Демократтыг Республиканың Президентизи Вильгельм Пиктиң шылгараңгай ачы-хавыяазын олар онзалап демдеглээннер.

Совет төлээлерниң удуртукчузу, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы К. Е. Ворошиловка хуралдың даргалакчызы сөс берген. Эш К. Е. Ворошилов индирге көстүп келирге байырлыг хуралдың киржикчилери диңмиттиг адыш часкаашкыны-биле уткаан. Эш К. Е. Ворошиловтуң чугаазын олурушканнар кайгамчык улуг кичээнгей-биле дыңнаан болгаш диңмиттиг, үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыннары каш удаа үзе кирип турган.

К. Е. Ворошиловтуң чугаазы

Ханы хүндүткелдиг эш Президент, эргим эш Вильгельм Пик!

Силерниң алдарлыг амыдырал-чуртталганарның 80 чыл болганы-биле ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң, Совет чазактың, Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң болгаш бүгү совет улустуң өмүнээзинден Силерниң амыр-мендиңерни айтырып, Силерге чүректиң ханызындан байыр чедирерин чөпшээреп көрүнер.

Герман болгаш бүгү делегейниң ажылчын шимчээшкининиң эң хоочун болгаш шылгарангай ажылдакчыларының бирээзи, герман улустуң төөгүзүнде баштайгы ажылчын-тараачын күрүнениң—Герман Демократтыг Республиканың—Германияның демократтыг болгаш тайбың хөгжүлдезинге эгени салган күрүнениң Президентизи — Силерге совет төлээлер ханы хүндүткелдиң сеткил-сагыжы-биле байыр чедирип турар.

Силерниң бүгү-ле алдарлыг амыдырал-чуртталганар болгаш ниитилел-политиктиг шылгарангай ажыл-чорудулганар герман болгаш бүгү делегейниң ажылчын шимчээшкини-биле, герман улустуң амыдыралчы эрге-ажыктары дээш, тайбыңның, демократияның болгаш социализмниң херээ дээш демисел-биле чарылбас холбаалыг.

Силер ажылчын аңгының херээ дээш чурнакчы демиселчи болганынар-биле бодуңарның кайгамчыктыг амыдырал-чуртталганарның алдан ажыг чылдарын революстуг ажылчын шимчээшкининге берген Силер. Германияның күш-ажылчы улузунуң амыдырал-чуртталгазының аар-берге үелеринде Карл Либкнехттиниң болгаш Роза Люксембургтуң, Франц Мерингтиң, Клара Цеткинниң соратниги болуп, оларның-биле кады Германияның ажылчын аңгызының болгаш бүгү депшилгелиг кижилериниң герман милитаризмге болгаш реакцияга удур герман улустуң хосталгазы дээш демиселинге оларның бажыңга турган Силер.

Немец ажылчын аңгыны болгаш бүгү ажылчы чоннарны марксизм-ленинизмниң болгаш пролетаржы интернационализмниң угаан-бодалынга кижизитпишаан, улустар аразынга найыралды камгалап, герман ажылчын шимчээшкининиң хүрээлениндеп оппортунизмни болгаш шовинизмни дазылындан тура тыртар дээш хайыра чок демисежип келген Силер. Россияга 1905 чылдың революциязын герман ажылчын шимчээшкининге баштайгыларның бирээзи болуп, изин-биле деткээн Силер. Силер Октябрьның социалистиг Улуг революциязын улуг көдүрлүүшкүн-биле хүлээп алган болгаш герман ажылчын аңгының өске-даа шылгараңгай ажылдакчылары-биле кады Германияга 1918 чылдың ноябрь революциязының үезинде революстуг ажылчыннарның бажынга турган Силер.

Үндезилекчилериниң бирээзи Силер болуп турарыңар Германияның Коммунистиг партиязын тургусканы марксизм-ленинизмниң идеяларының тиилелгези болган болгаш герман ажылчын шимчээшкининиң төөгүзүнге эргилделиг пункт болган. Веймар үезинде Силер Германияның Коммунистиг партиязының шылгарангай баштынчызы уттундурбас Эрнст Тельман-биле кады немец ажылчын аңгының күштерин сырый каттыштырган болгаш ону герман империализмге удур, Германияның хөгжүлдезиниң демократтыг оруу дээш демиселче көдүрүп үндүрген Силер. Фашистиг реакцияның карангы-дүмбей чылдарында Германияның Коммунистиг партиязы Силер ышкаш ындыг революсчу ажылдакчыга баштадып алгаш, немец ажылчыннарны болгаш немец-улустуң бүгү депшилгелиг күштерин фашизмге удур шиитпирлиг демиселче кыйгырган болгаш чурттуң иштинге антифашистиг удурланыышкынны организастаан чуртта карачаңгыс политиктиг партия болган.

Герман ажылчын аңгының хүрээлениниң чаңгыс-эвин быжыглаарынга, Германияның Социалистиг чаңгыс-аай партиязын тургузарынга, экономика болгаш ниитилел амыдыралынга үндезин демократтыг чаартылгаларны боттандырар, Герман Демократтыг Республиканың чедишкиннинг тургузуушкуну дээш бүгү-ле антифашистиг болгаш демократтыг күштерни каттыштырарынга Силерниң шылгарангай ролюңар чүгле немец улуска эвес, харын бүгү делегейниң ажылчы чоннарынга база экизи-биле билдингир.

Күш-ажылчы немец улустуң тура-соруун ёзугаар баштайгы демократтыг герман күрүнениң бажынга туруп алгаш, Силер, эргим эш Пик бодуңарның хууңарда биче сеткилдиг чоруунар-биле, ажылчыннарның болгаш бүгү ажылчы чоннарның негелде-хереглелдерин эәлдек болгаш кичээнгейлиг көөр чоруунар-биле, улуг-даа, бичин-даа ажыл-херектерни шиитпирлээриниң үезинде принципиалдыг болгаш чөптүг чоруунар-биле Германияның ажылчы чоннарының хүндүткелин болгаш изиг ынакшылын бодуңарда синирип алган Силер. Улус-биле сырый харылзаалыг улустуң ажылчын-тараачын күрүнезиниң баштыңы болганынар-биле герман улустуң калбак массаларының ортузунда ёзулуг алдар-атты болгаш хүндүткелди ажыглап турар Силер; Силерниң алдарлыг адынар бүгү-ле депшилгелиг кижи төрелгетенге сураглыг.

Герман Демократтыг Республика Германияның Социалистиг чаңгыс-аай партиязының удуртулгазы-биле тайбың экономиканың болгаш культураның хөгжүлдезинде, ёзулуг демократтыг, ажылчын-тараачын эрге-чагырганы тургузарында болгаш социализм үндезиннериниң тургузуунда кыска хуусааның иштинде улуг чедишкиннерни чедип алган. Герман Демократтыг Республикада чорутунган бүгү-ле кайгамчык улуг тургузукчу ажыл чурттуң ажылчын аңгызының болгаш бүгү ажылчы чоннарының боттарының бүгү күштерин, талантыларын болгаш аргамергежилдерин улуг ажыл-херекке берип турарының ачызында болдунар аргалыг болган, олар болза бүгү антифашистиг болгаш демократтыг партияларның база организацияларның Демократтыг Германияның Национал фронтузунда каттышканының түннелинде хөй катап өскен болгаш өзүп турар.

Өске улустарга хамаарыштыр сеткилдиң ханызындан тайбыңга ынакшылдыг болгаш найыралдың политиказын чорудуп турар Герман Демократтыг Республиканың Европаның төвүнде туруп турары тайбыңның болгаш улустар аразының айыыл чок чоруунуң онза чугула фактору болуп турар. Герман Демократтыг Республика чаңгыс-аай, демократтыг, тайбыңга ынакшылдыг болгаш хамаарышпас Германияны тургузарынга быжыг үндезиннерни салган.

Герман улустуң национал эрге-ажыктарынга болгаш Европага айыыл чок чорукту хандырарының эрге-ажыктарынга дүүштүр герман айтырыгны шиитпирлээринче Герман Демократтыг Республиканың күжениишкиннери тайбыңга ынакшылдыг бүгү улустарның күзээшкининге болгаш деткимчезинге таваржып турар. Герман айтырыгны шиитпирлээри хамыктың мурнунда немец улустуң бодундан, Германияның хөгжүлдезиниң тайбың болгаш демократтыг оруун камгалаар, ынчангаш ми-

(Тенчузу 4-ку арында).

ГДР-ниң Президентизи Вильгельм Пиктиң 80 хар харлаанынга тураскааткан Берлинге болган байырлыг хурал

(Төнчүзү).

литаризмниң болган дайыныңың өлүмүт оруундан болуп чайладыр деп ооң шинтирлир чоруундан хамаарыкыр.

Ажыл-чын шимчээшкиниинниң хүрээлеринге бодунарның үлүүнарның болган бүгү кижи төрелгелериниң чырыткылыг келир үези дээш демиселге ажылчын ангының бүгү күштерин каттыштырарынга кеззеде чүткүп белген Силер, эш Пик. Ынчангаш Герман Демократтыг Республиканың Президентизи болбушаш, амгы-даа үеде бүгү Германиның ажылчыннарын болган ажылчы чоннарын хөделиишкининерниң чаңгыс-эвинче кыйгырып турарынарны, Германияны тайбың каттыштырарын чедиишкинниг боттандырарыңын, империалистиг күрүнелерниң болган оларның шериг блокторының хайгаралдыдан ооң хамаарышпас чоруун хандырарыңын эрге-ажыктарынга, тайбыңныг, демократияның болган социализмниң эрге-ажыктарынга таарыштыр Герман Федералдыг Республиканың социал-демократтыг партизынче, ооң кежигүннеринче болган организациялырынче акы-дүмна холунарны сунуп турарыңарны көөрү база өөрүүчүт-дүр.

Эргим эш Пик!

Марксизм-ленинизмниң болган пролетаржы интернационализмниң идеяларының шынчы болган чайгылыш чок чорудукчузу, герман болган совет улустарының аразынга найырал болган кады ажылдажылга дээш шылгатынган болган турушт-туг демиселги кыдыр совет кижилер Силерни билир болган Силерге ынакшыл турар.

Эргим эш Пик Силер, база бүгү герман улус чаңгыс аай, демократтыг, тайбыгга ынакшылдыг болган хамаарышпас Германия дээш демиселге улам ыңайгы чедиишкиннерлиг болурунарны Совет Эвилелиниң күзеп тур.

Силерниң 80 хар харлаан хүнүгере Силерге совет төлээлер база катап бүгү чүрээниң ханыныдан изиг байыр чедирип, Силер герман улустуң чаагай чорууна болган чечектелиишкининге хей-хей чылдарга кадык чаагай чүрттаарыларны күзеп тур.

Герман Демократтыг Республика болган ооң Президентизи Вильгельм Пик делгерезиңе!

Герман улустуң болган Совет Эвилелиниң улустарының аразында найырал болган кады ажылдажылга делгерезиң!

* * *

Бистиң эргим эзиңис Вильгельм Пикке СССЭ-ниң Дээди Совединиң Президимуунуң, СССЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң болган Совет Эвилелиниң Коммунистиг партизының Төп Комитединиң чедирген байырыны номчуурун чепшөөреп көрүнер, эштер.

„Герман Демократтыг Республиканың Президентизи эш Вильгельм ПИККЕ

СССЭ-ниң Дээди Совединиң Президимуу, Совет чазак болган Совет Эвилелиниң Коммунистиг партизының Төп Комитеди герман болган бүгү делегейниң ажылчын шимчээшкининиң шылгарангай ажылдакчызы, Герман Демократтыг Республиканың Президентизи Силерниң 80 хар харлаан хүнүгеріе Силерге чүректиң ханызындан байырны болган кадык чаагай болурунуң күзелдерин чедирип тур.

Силерниң бүгү-ле иннтилел-политиктиг амыдырал-чурттаалганар болган күрүне талазы-биле ажыл-чорудулганар герман улустуң эрге-ажыктарыга, Германияның хөгжүдлезиниң демократтыг болган тайбың оруу дээш демисединга хөрээнге бараан болурунуң чырыткылачак үлегер-чанзаа болуп турар. Силерниң баштап турарынар герман улустуң төөгүүнде баштайгы ажылчын-тараачын күрүне—Герман Демократтыг Республика—экономиканың болган культураның хөгжүдлезинде улуг чедиишкиннерни чедип алган болган герман улустуң тайбыңга ынакшылдыг күүтелриниң идегелдиг чөлегжизи апаргап.

Силерниң күүрүнерде Германияның күш-ажылчы улузу болган бүгү делегейниң ажылчын шимчээшкиниң марксизм-ленинизмниң болган пролетаржы интернационализмниң идеяларының шынчы чорудукчулуг, улустар аразынга найырал дээш, тайбыңның, демократияның болган социализмниң хөрөө дээш чайгылыш чок демиселчилиг болуп турар.

Бүгү немец улустуң чаагай чорууна, ажылчы чоннарның амыдыралчы эрге-ажыктары дээш, чаңгыс аай, тайбыңга ынакшылдыг, демократтыг болган хамаарышпас чорууң хандырарыңарны болган Герман Демократтыг Республиканың улустарының аймыл чок чорууң быжыглаарыны дээш демиселге хей-хей чылдарга чүрттаарыларны болган Герман Демократтыг Республиканың тургузулушкунына улам ынайгы чедиишкиннерлиг болурунарны Силерге бүзедиже, эргим эш Пик.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президимуу. ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели. СЭКП Төп Комитеди.

Чжу Дэниң чугаазы

Кыдат Улус Республиканың төлээлери Герман Демократтыг Республиканың Президентизи Вильгельм Пиктиң 80 хар харлаанын хүнүнде 600 миллион кыдат улустуң мурнунан ажаа байыр чедирип тур деп Чжу Дэ чугаалаан.

Эш Вильгельм Пик болза немец улустуң шылгарангай баштыңчызы болган кыдат улустуң өнүгү болуп турар деп Чжу Дэ медеглээн. Немец ажылчын ангының болган бүгү немец улустуң хостадгазы дээш, бүгү делегейге тайбыны камгалазары дээш, кижи төрелгетениин дешилиргээ дээш бодунуң 60 ажыг чылдарга демисединге эш Вильгельм Пиктиң эрес-маадырлыг болган алдарлыг ажыл-херектерин кыдат улус хүндүткеп турар.

Кыдат улустуң хостагга дээш демиселин Президент Вильгельм Пик кезээде детки келген деп кыдат төлээлерниң улуу-тукчуу демеделээн.

Кыдат Улус Республиканың болган Герман Демократтыг Республиканың үндезилеиин тургустунганыныңың соңда Вильгельм Пик бистиң ийи күрүнелеривистиң аразынга ажы-дүмналышкы бүзүлбас найырадың харылзаалардың тургузар болган кыдат улустуң социализмни тургузарынга детkимге көргүзер дээш үргүлүү түткүп келген деп Чжу Дэ чугаалаан.

Кыдат улус база-ла немец улус ышкаш эш Вильгельм Пикке бүгү чүрээниң ханызындан ынакшыл болган ону хүндүткеп, ГДР-ниң Президентизи Вильгельм Пик ышкаш ыңдыг шынчы өөнүктүг болганынга чоргаарланып турар.

Вильгельм Пик болза, Германияның алдарлыг Коммунистиг партизының болган Германияның Социалистиг чаңгыс аай партизының үндезилекчизи, ажылчын ангының шылгарангай баштыңчызы, немец болган бүгү делегейниң ажылчын шимчээшкининиң хоочун кижизи, канналган марксист, Маркстың, Энгельстиң, Ленинниң, Сталинниң шынчы өөренкичизи болуп турар дээрзин Чжу Дэ ооң ыңай демеделээн.

Вильгельм Пиктиң эрткен алдарлыг оруу болза тайбыңның, демократияның болган социализмниң тиилелгези дээш демиселге немец улустуң эрткен оруу болуп турар деп Чжу Дэ демеделээн. Германияның төөгүзүнде баштайгы ёлүлуг демократтыг болган тайбыгга ынакшылдыг күрүнени — Герман Демократтыг Республиканы тургузарының болган хөгжүдлезинің хөрөөнге Вильгельм Пиктиң ачы-хавыязын ол демеделээн.

Германиның Социалистиг чаңгыс аай партизының ТК-зының Политбюрозунуң кежигүннери болган кежигүннеринге кандидаттары, Германиянын Социалистиг чаңгыс аай партизының ТК-зының Бирги Секретары Вальтер Ульбрихт баштаар ГДР-ниң Президентизи Вильгельм Пикке изиг байыр чедирген. Германияның Социалистиг чаңгыс аай партизының Төп Комитединиң Вильгельм Пикке байырлыг чагаазы В. Ульбрихт номчаан, немец ажылчын ангының эрге-ажыктарын дээш, милитаризмге болган ыйнга улуг, тайбың болган улустуң чаагай байдалы дээш демиселге Вильгельм Пиктең шылгарангай ачы-хавыязын ол чагаага онзагай демеделээн.

Чүректиң ханызындан байыр чедирген дээш Германияның Социалистиг чаңгыс аай партизының ТК-зының кежигүннеринге болган кежигүннеринге кандидаттарга Президент Вильгельм Пик изин-биле өөрүп четирген илеретейлээн.

Вильгельм Пиктиң 80 хар харлаазының байырлалынга келген Германияның Коммунистиг партизының Баштаар черинин төлээлерин баштаан Германияның Коммунистиг партизының Баштаар Черинин Бирги Секретары Макс Рейман Герман Демократтыг Республиканың Президентизинге изиг байыр чедирген.

ГДР-ниң Президентизи Вильгельм Пиктиң 80 хар харлаан үнүнде Берлинге келген дашпыкы күрүнелериниң төлээлери ооң соңда аңаа чүректиң ханызындан байыр чедирген.

Бир-ле дугаарында совет төлээлериниң удуртукчузу, СССЭ-ниң Дээди Совединиң Президимуунуң Даргазы К. Е. Ворошилов ГДР-ниң Президентизи Вильгельм Пикке изиг байыр чедирген, ооң-биле кады Индершенхаузен оргузунга төлээлерниң кежигүннери П. Н. Поспелов, О. В. Куусинен, Е. Д. Стасова, Г. М. Пушкин база чеде берген.

Президент Вильгельм Пиктиң 80 хар харлаанын хөлбаштыр К. Е. Ворошилов аңаа ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президимуунуң, Совет чазактың болган Совет Эвилелиниң Коммунистиг партизының Төп Комитединиң ачызыязынга чүректиң ханызындан акы-дүмнаның байырын дажыктыкан болган ооң кадык чаагай болган ажылга улам ыңайгы чедиишкиннерлиг болурун күзээн.

Ооң соңда кыдат төлээлериниң удуртукчузу, Кыдат Улус Республиканың Даргазының оралакчызы Чжу Дэ, польша төлээлериниң удуртукчузу, Күрүне Чөвүлелиниң Даргазы, Польшаның Каттыжкан ажылчын партизының ТК-зының Политбюро кежигүнү А. Завадский, чехословак төлээлериниң удуртукчузу, Чехословакияның Коммунистиг партизының ТК-зының Политбюро кежигүнү болган Словакияның КП-ниң ТК-зының Бирги Секретары К. Бацилек, венгр төлээлериниң удуртукчузу, Венгрияның Ажылчы чоннар партизының ТК-зының Политбюро кежигүнү болган секретариадының кежигүнү И. Ковач, румын төлээлериниң удуртукчузу, Румын Улус Республиканың Даргазы болган Румын Ажылчын партизының ТК-зының Политбюро кежигүнү К. Пырвулеску, болгар төлээлериниң удуртукчузу, Болгария Улус Республиканың Улустуң хуралының Президимуунуң Даргазы, Болгарияның Коммунистиг партизының ТК-зының Политбюро кежигүнү Г. Дамянов, Корей Улус-Демократтыг Республиканың төлээлериниң удуртукчузу, Корей Улус-Демократтыг Республиканың Улустуң Дээди хуралының Президимуунуң Даргазы болган Кун-ажылчы партизының ТК-зының Политикиг Чөвүлелиниң кежигүнү Ким Ду Бон, Вьетнамның Демократтыг Республиканың төлээлериниң удуртукчузу, ВДР-ниң Национал хуралының Президимуунуң Даргазы Төп Дык Тханг, Моол Арат Республиканың төлээлериниң удуртукчузу, Улустуң Улуг хуралының Президимуунуң Даргазы Самбу, албаан төлээлериниң удуртукчузу, Улустуң хуралының Президимуунуң Даргазы Х. Лешн ГДР-ниң Президентизинге изиг байыр чедирген болган аңаа белектерни тудусканнар.

Чүректиң ханызындан амыр-менди айтырыш, байыр чедирген дээш дашпыкы күрүнелериниң төлээлеринге Президент Вильгельм Пик изин-биле өөрүп четирген илеретейлээн.

Ооң соңда ГДР-ниң Президентизи Вильгельм Пикке дашпыкының акы-дүмна Коммунистиг партизларының төлээлекчилери: Испанияның Коммунистиг партизының чингине секретары Долорес Ибаррури, Великобританияның Компартизының чингине секретары Гарри Поллит, Австрияның Коммунистиг партизының даргазы И. Коплениг, Швецияның Коммунистиг партизының даргазы Х. Хагберг, Данияның Коммунистиг партизының даргазы А. Ларсен, а ол шыкаш Италияның, Бельгияның, Голландияның, Швейцарияның, Исландияның, Люксембургтуң коммунистиг партизларының төлээлекчилери байыр чедиргеннер.

Герман Демократтыг Республиканың Улус палатазының болган Черлер палатазының мурнудаан Президент Вильгельм Пикке Улус палатазының Президимуунуң кежигүннери И. Дикман баштадыр кээп байыр чедиргеннер. Улус палатазының Президимуунуң даргазы И. Дикман Вильгельм Пикке байырлыг чагаазы номчаан, тайбын болган немец улустуң национал эрге-ажыктары дээш демисеге ооң шылгарангай ачы-хавыязын ол байырлыг чагаага демеделээн болган кадык чаагай болган ажылга чаа-чаа чедиишкиннерлиг болуун деп күзелин киирген.

Ооң соңда Президент Вильгельм Пикке ГДР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Президимуунуң кежигүннери премьер-министр Отто Гротеволь баштадыр кээп чүректиң ханызындан изиг байыр чедиргеннер.

О. Гротеволь ГДР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Президимуунуң мурнудаан Вильгельм Пикке байырлыг чагаазы номчаан, ажылчы чоннарның болган бүгү немец улустуң эрге-ажыктары дээш могаг чок демиселчи, Герман Демократтыг Республиканың улуттукчузу Вильгельм Пиктиң шылгарангай ачы-хавыязын ол байырлыг бижикте онзалап демеделээн.

Чүректиң ханызындан изиг байыр чедиргеп дээш Вильгельм Пик ГДР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Президимуунуң кежигүннерине изин-биле өөрүп четирген илеретейлээн. Улус Берлинниң магистрадының мурнудаан Улуг Берлинниң обер-бүргомистри Ф. Эберт, Демократтыг Германияның Национал фронтузунуң Национал Чөвүлелиниң даргазы Э. Корренс, дипломаттыг корпустуң кежигүнери ГДР-ниң хөй-нинтизинниң янзы-бүрү организациялырының болган бүдүүлелиринің төлөөлери, Германияның евангеликтиг болган католиктиг күрээ-хөмүттериниң төлөөлекчилери база ГДР-ниң Президентизинге байыр чедиргеннер.

Вильгельм Пикке хөй санныг белектерни тудускан.

Вильгельм Пиктиң 80 хар харлаанынга

Совет чазак төлээлериниң Либерияда келгени

МОНРОВИЯ. (СЭТА-ның тускай корр.). Либерия Республиканың президентизинниң албанынга дээрги Табмэниң болган оралакчы президентиге дээрги Төлөөрттүн тускай эгелеп киреринге холбашкан байырлалга барган ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Эвилелиин Совединиң Даргазы А. П. Волков баштаан Совет чазак төлээлери декабрь 31-де Либерияның найыслалы Монровияда чедип келген. Совет төлээлерни, а ол шыкаш Монровияда чеде бергеп дашпыкы чурттарның еске-даа төлээлерни Либерия Республиканың президентизи дээрги Табмэн ол-ла үн хүлээп алган.

Монровияда чедип келген төлээлерниң кежигүннери, Либерияның күрүне болган хөй-нинти ажылдакчылары, а ол шыкаш Либерия болган дашпыкы журналистер оолуржун турда, совет төлээлериниң башты А. П. Волков ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президимуунуң Даргазы К. Е. Ворошиловтуң чоруткан, биижии Либерия Республиканың президентизи дээрги Табмэнге тулускан.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Эвилелиин Совединиң Даргазы А. П. Волков-биле Либерия Республиканың президентизиниң шуут харылзаазы ийи чурттарның аразынга найырадыг харылзааларны доктаадырының хөрөөнге дегум-дуза болур деп бүзүрел К. Е. Ворошиловтуң чоруткан биижинге илеретингеп.

Улустар аразынга кайы-кайынын эки билчир чоруун болган улустар аразынга найырадыг харылзааларны доктаадырын шантыктап турар, ыллымал моондактарны чайлаарынга шуут харылзаалар деткинр дээрзинге каттыжарын дээрги Табмэн — харыы сөөнге медеглээн. Бүгү-нинти тайбының эрге-ажыктары дээш еске улустарның тайбыңче болган кады ажылдажылгаже күзел-чүткүлүүн Либерияның улуу билир болган үнелеп турар деп ол айыткан.

ГДР-ниң Министрлер Чөвүлелинде

БЕРЛИН, январь 3. Герман Демократтыг Республиканың Президентизи Вильгельм Пиктиң 80 хар харлаанының байырлалынга киржирип-биле барган төлээлерниң удуртукчузу, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президимуунуң Даргазы К. Е. Ворошилов, төлээлерниң кежигүннери П. Н. Поспелов, О. В. Куусинен, Е. Д. Стасова болган Г. М. Пушкин составтыг Берлинге чеде бергеп совет төлээлер бүгүн Трептов-паркка очаан болган Берлинни хостарлы дээш тулчуушкуннарга өлген совет дайынчыларга тураскаалга чечектер салган. Ол чечектерде: «Бижи төрелгетенин фашизмден хостарлы дээш тулчуушкуннарга өлген совет дайынчыларның, моол чазактың улуртур ажылдакчыларының» деп номчуур-дур.

Чечектер салыш турда Германияда болук совет шерилерниң кол командылакчызы А. А. Гречко, ССРЭ-ниң ГДР-де элчин черинин харылсалгалыг ажылдакчылары оолуршкан.

(СЭТА).

Улан-Батор—Дзамын-Удэ демир оруун ажыглалга киирер дугайында актыга ат салдынган

УЛАН-БАТОР. Улан-Батор — Дзамын-Удэ аразының чаа тулуп тургускан демир оруун ажыглалга киирер дугайында актыга байырлыг ат салыышкыны декабрь 31-ниң кежээнинде Улан-Баторга болган.

Актыга ат салыш турда: МАР-ның Премьер-Министри Ю. Цеденбал, Улустуң улуг Хуралының Президиум кежигүнү болган Моолдун Араттын-Республиктуг партизының бирги секретары Д. Дамба, Улустуң Улуг хуралының даргазы Дугурсурун, МАР-ның Премьер-Министрининг бирги оралакчызы Б. Ширендыб, министрлер, Моолдун Араттын-Республиктуг партизының, моол чазактың улуртур ажылдакчылары олуршканнар.

Актыга ат салыш турда ССРЭ-ниң Орук харылзаа министри Б. П. Бещев баштаан ССРЭ-ниң чазак төлээлери болган КУР-нуң Демир оруктар министри Тэп Дай-юан баштаан КУР-нуң чазак төлээлери база олуршканнар.

Актыга ат салган ёзулалдын соонда Улан-Баторда чазак бажыңнырга тудугжуларны МАР-ның орденнери-биле болгаш медальдары-биле шаңналап. Шуут 491 кижи шаңнатканнар.

(СЭТА).

ССРЭ, МАР болгаш КУР аразында дорт демир орук харылзаазын эгелээн

ДЗАМЫН-УДЭ, (МАР). (СЭТА-ның тускай корр.). СССЭ, МАР болган КУР аразында дорт демир орук харылзаазының ажыттынганынга тураскаал болдурган байырлыг митинг моол-кыдат кызыгаарга январь 3-те болган. МАР-ның Премьер-Министри Цеденбал, МАРП ТК-ның бирги секретары Дамба, Улустуң Улуг хуралының даргазы Дугурсурун, Премьер-Министриниң оралакчылары Ширендыб болган Лубсан, КУР-нуң Күрүне Чөвүлелиниң Премьериниң оралакчызы Улянфу, КУР-нуң Демир орук министри Тэп Дай-юан, Орук харылзаа министри Бещевке баштаткан Совет чазак төлөөлериниң кежигүннери, СССЭ-ниң, КУР-нуң болгаш КҮДР-нуң МАР-да элчиннери, МАР-ның КУР-да элчини, Улан-Батор—Дзамын-Удэ оруунуң тулугнуң начальниги Шавров олар митингиге киришкеннер. МАР-ның ажылчы чоннуң митингиге түскай поезд-биле чеде бергеп хөй санныг төлээлекчилери, Пэнинн—Эрлиньнинь демир оруунуң кыдат тудугжулары база киришкеннер.

Митингини МАРП ТК-ның секретары Дамба ажыттан. Премьер-Министр Цеденбал бодунуң чугаазынга Улан-Батор — Дзамын-Удэ болган Эрлянь-Цзиннинньнь демир оруунуң политика, экономика болгаш культура талазы-биле чугула ужур-дузалыын демделээн болган дорт демир орук харылзаазын ажыттканы-биле холбаштыр ол ажылышкынга киришкеннерге байыр чедирген. Ооң соонда КУР-нуң Күрүне Чөвүлелиниң Премьерининг оралакчызы Улянфу болган ССРЭ-ниң Орук харылзаа Министри Бещев олар сес ап, байыр чедиргеннер.

Байырлалдың минуталы чоокылуан олурган, МАР-ның Премьер-Министри Цеденбал демир орук шугуумун кежилдир шийүп кааи кыыл кожаны үе кезиппкен. Ооң соонда Цеденбал, Улянфу, Бещев, Дамба болган Шавров олар кыыгаар белдиринде шугуум каттыштырар улуг бөртерлиг эәриилди быжыглапканнар.

Баштайгы поезд чыылганнарны өөрүшкү-биле «ураалавышаан» моол-кыдат кызыгаарны ооржум эрте берген. 30 минута эрткенде Пекинден үнген баштайгы поезд Эрлянь аа кызыгаарга чедип келген. ССРЭ, МАР болган КУР-нуң аразында дорт чоруур демир орук харылзаазы эгелээн. Моол болган кыдат демир орукчулар тураскаал болдурган туктар солуушканнар.

Митингиниң соонда МАР-ның Транспорт министри Ядамсурун дорт демир орук харылзаазының ажыттынганына холбаштыр үдээн ’алышкынны тургускан.

(СЭТА).

ЧАЗАЛГА

1956 чылдың январь 4-те үнген № 3 «Шын» солуунуң 2-ги арнында 1956 чылда ССРЭ-ниң Күрүне бюджединиң дугайында Хөөйлунуң I чүүлүнүң ийиги олдуруун 1956 чылда деп номчуур-дур.

Редактор Д. О. БЕГЗИ.

1948 чылдың күрүненің 2 хуулуг үзэшкини

1955 чылдың декабрь 18-те Белгород хоорайга болган 16-гы тиражныңың

НҮҮРТЭЭР ТАБЛИЦАЗЫ

Үзэшкинниң бүгү разрядтарында сериялардың болгаш облигацияларның мооң адаанда дугаарларынга ойнаашкыннар таварышкан:

Сериялардың №№	Облигациялар №№	Ойнаашкыннар-ның хемчээли рубль-биле	Сериялардың №№	Облигациялар №№	Ойнаашкыннар-ның хемчээли рубль-биле	Сериялардың №№	Облигациялар №№	Ойнаашкыннар-ның хемчээли рубль-биле	Сериялардың №№	Облигациялар №№	Ойнаашкыннар-ның хемчээли рубль-биле
000068	40*)	10.000	013967	28*)	25.000	025610	50*)	5.000	036554	28*)	25.000
000082	1—50	400	014707	1—50	1.000	026139	1—50	400	036922	1—50	400
000114	07*)	10.000	014786	47*)	10.000	026539	1—50	1.000	036932	1—50	400
000421	1—50	400	014985	01*)	5.000	026692	1—50	400	037028	1—50	400
000565	1—50	400	015207	1—50	400	026709	1—50	400	037411	02*)	10.000
001242	03*)	10.000	015335	11*)	25.000	026733	35*)	10.000	037473	1—50	400
001799	48*)	5.000	015385	1—50	1.000	026997	25*)	25.000	037627	1—50	400
002041	1—50	400	015438	1—50	400	027381	36*)	5.000	038208	1—50	400
002142	1—50	400	015463	1—50	400	027698	02*)	5.000	038392	1—50	400
002461	1—50	400	015493	1—50	400	028188	20*)	5.000	038676	1—50	400
002551	1—50	400	015663	1—50	1.000	028222	02*)	5.000	039093	1—50	400
002866	13*)	5.000	015742	1—50	1.000	028233	1—50	400	039116	01*)	50.000
002878	42*)	10.000	015936	1—50	400	028403	50*)	5.000	039493	1—50	400
002881	1—50	400	015997	1—50	400	028473	1—50	400	039660	1—50	1.000
002989	1—50	400	016104	01*)	5.000	029021	1—50	400	040213	1—50	400
003125	1—50	400	016513	1—50	400	029564	33*)	10.000	040680	1—50	400
003479	47*)	10.000	016963	1—50	400	029828	1—50	400	041221	35*)	5.000
003872	1—50	400	017067	1—50	400	030066	1—50	400	041564	1—50	1.000
004526	1—50	400	017609	1—50	400	030104	1—50	400	041775	1—50	400
004575	45*)	5.000	017754	1—50	400	030226	1—50	400	041936	1—50	400
004649	1—50	400	018399	07*)	5.000	030348	1—50	400	042204	49*)	5.000
005281	1—50	400	018471	1—50	400	030381	1—50	400	042208	23*)	10.000
005721	24*)	10.000	018873	46*)	5.000	030444	40*)	5.000	042212	1—50	400
006207	1—50	400	018913	23*)	5.000	030595	1—50	400	042374	38*)	10.000
006325	11*)	5.000	019376	1—50	400	030615	09*)	5.000	042413	1—50	400
006527	1—50	400	019587	1—50	400	030656	1—50	400	042796	06*)	25.000
006815	19*)	5.000	019799	1—50	1.000	030764	20*)	10.000	042902	37*)	5.000
007048	1—50	400	020267	1—50	400	030824	36*)	10.000	043040	1—50	400
007062	1—50	400	020518	1—50	400	030982	42*)	5.000	043323	1—50	400
007116	13*)	5.000	020677	02*)	10.000	031199	01*)	5.000	043539	1—50	400
007914	1—50	400	021059	45*)	5.000	031221	1—50	400	043554	1—50	400
008481	31*)	10.000	021085	36*)	5.000	031299	30*)	5.000	044561	50*)	5.000
008506	1—50	400	021556	1—50	400	031329	1—50	400	044707	1—50	400
009138	1—50	400	021628	1—50	400	031643	47*)	5.000	044801	1—50	400
009175	1—50	400	021659	16*)	5.000	031670	1—50	400	045182	1—50	400
009223	08*)	5.000	021769	1—50	400	032022	1—50	400	045270	1—50	400
009370	1—50	400	021874	1—50	400	032058	14*)	25.000	045391	1—50	1.000
009400	03*)	5.000	022598	1—50	400	032119	1—50	400	045596	13*)	5.000
009811	1—50	400	022682	1—50	400	032773	1—50	400	045886	1—50	400
009897	02*)	10.000	022810	16*)	5.000	032826	1—50	1.000	045950	1—50	400
010249	1—50	400	022820	1—50	400	032833	1—50	400	045979	1—50	400
010319	42*)	50.000	022977	37*)	10.000	032852	1—50	400	046474	12*)	10.000
010320	1—50	400	023035	1—50	400	033046	05*)	5.000	046509	1—50	
010444	23*)	5.000	023039	06*)	25.000	033564	1—50	400	046554	1—50	
010553	1—50	400	023060	1—50	400	034029	1—50	400	047397	1—50	
010695	1—50	400	023327	1—50	400	034045	1—50	400	047717	1—50	
011104	1—50	400	023392	1—50	400	034112	1—50	400	047778	1—50	
011586	18*)	5.000	023938	1—50	400	034291	1—50	400	048494	1—50	
011717	1—50	400	023949	1—50	400	034300	18*)	5.000	048540	13*)	5
011962	1—50	400	023974	1—50	400	034346	1—50	400	048620	1—50	
011998	1—50	400	024144	13*)	10.000	034883	1—50	400	048685	37*)	5.0
012100	06*)	5.000	024291	1—50	400	034886	03*)	10.000	048804	1—50	4
012221	1—50	400	024338	36*)	25.000	034912	30*)	5.000	048946	1—50	4
012302	1—50	400	024347	1—50	400	035066	1—50	400	049010	1—50	4
012329	09*)	25.000	024509	1—50	400	035143	1—50	400	049056	30*)	5.0
012371	1—50	400	024866	1—50	400	035150	26*)	5.000	049111	1—50	400
012461	1—50	400	024963	15*)	10.000	035164	12*)	5.000	049277	1—50	400
012688	1—50	400	025126	1—50	400	035504	08*)	5.000	049402	1—30	400
012719	1—50	400	025191	28*)	10.000	035671	1—50	400	049417	37*)	5.000
013224	1—50	400	025276	1—50	400	035922	30*)	5.000	049708	1—50	400
013304	1—50	400	025374	1—50	400	036251	1—50	400	049806	44*)	5.000
013515	1—50	400	025427	30*)	5.000	036258	1—50	400	049933	37*)	10.000
013772	1—50	400	025459	33*)	25.000	036352	25*)	10.000			

а) Бо сериянның облигацияларының арткан 49 дугаарларынга 400—400 рубльдин ойнаашкыннары таварышкан.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажын № 3 ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторлуң 3—62, редакторлуң оралакчызының, иштики информация кидизининг — 3—88, харылсалгалыг секретарының 4—98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлетпур болган транспорт, кедээ ажыл-агый кидистериниң 3—68, культура болган амыдырал, чагаа кидистериниң база бухгалтерияның 3—65.

ТС—00402. Культура эргелелиниң типографиязы.

БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилетингеи

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1956
ЯНВАРЬ
8
ВОСКРЕСЕНЬЕ
№ 6 (3459)

Өртээ 20 коп.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

Кыдат Улус Республиканың күрүне Чөвүлелиниң Премьери эш Чжоу Энь-лайга ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. Булганиннең Телеграммазы (1 арын).

Моол Арат Республиканың Премьер-Министри эш Ю. Цеденбалга ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. Булганиннең Телеграммазы (1 арын).

Бирманың хамаарышпас чоруунуң хүнүнге алдар кылыр Москваның хөй-ниитизиниң төлээлекчилериниң байырлыг хуралы (1 арын).

М. Чамбал-оол.— Малчыннар ортузунга масса-политиктиг ажыды күштелдирер дээш (2 арын).

Кадаа ажыл-агый болгаш белеткелдер ажылдакчыларының профэвилелиниң V область конференциязы (2 арын).

В. Сүмбүр.—Артель бүдүүлгезин улам быжыглаар (3 арын).

ССРЭ-ниң Дээди Советиниң сессиязынга Н. А. Булганиннең илеткелин болгаш Н. С. Хрущевтуң чугаазын таштыкыда канчаар көрүп турары (3 арын).

Вильгельм Пикти 80 хар харлаанынга (4 арын).

Кашмирниң премьер-министриниң мелегелеи (4 арын).

Хамаарышпас чоруктуң чарлаан хүнүнү Бирмага байырлаанны (4 арын).

Хана солуннарның ажылын бедик деңнелче

Хана солуннар — бистиң парлалгавыстың эң-не массалыг, эң-не хөй санныг кезээ болур. Ынчангаш, хана солуннар болза, колхозтарда, совхозтарда, МТС-терде, бүдүүлгелерде, албан организацияларда болгаш өөредилге черлеринде коллективтиг агитаторнуң болгаш коллективтиг пропагандистиң база коллективтиг организакчының ролюн күүседип турар. Бистиң чурттувустуң экономиказын хөгжүдүнүнүң, чурттуң камгаланыр күүч-шыдалын уламна быжыглаарының болгаш чонуң материалдыг чазагай чоруун соксаал чокка бедиилериниң үндезиннериниң үндезини болур аар үлетпүрүү улам-на сайзыраар база социалистиг көдээ ажыл-агыйны шинтпирлиг көлүрер дугайында СЭКП ТК-ниң Пленумнарының төөгүлүг доктаалдарын амыдырала боттандырарынче хоорайның болгаш көдээниң ажылчы чоннарын эвилеп-дээр херекке хана солуннар чугула черни эзелеп турар. Партия эге организацияларының талазындан хана солуннарның ажылын доктаамал болгаш тодаргай удуртурунуң эргежок чугулазы ында.

Боттарының соруглаларын эки күүсеп, доктаамал үнүп, ёзулуг коллективтиг агитасчы, пропагандисчи болгаш организакчы болуп турар хана солуннар бистиң областың колхозтарында, совхозтарында, МТС-териниде болгаш улус ажыл-агыйының еске-даа адырларында хөй. Чижээ, Бии-Хем районнуң Ленин аттыг, Эрзин районнуң «Сталинчы орук», Чөөн-Хемчик районнуң «Коммунизмче орук» колхозтарда, областың хереглекчилер нинтилелиниң транспорт конторазында, Кызылдың электристанциязында, төп автобазада болгаш оон-даа еске черлерде хана солуннар доктаамал үнүп турар. Ол хана солуннарга мурнакчыларның дуржулгазын чырыдып, ажылда четпестерни чидин-биле шүгүмчүлеп, ында партия организацияларының ёзулуг дузалакчылары болуп турарлар.

Ынчыг болза-даа, областың дыка хөй колхозтарында, ылангыя бүдүүлге черлеринде хана солуннар боттарының коллективтиг агитатор, коллективтиг пропагандист, коллективтиг организакчы болур ролюн ыракта чедир күүсетпейн турарын демдеглээри чугула. Чамдык колхозтарда, совхозтарда болгаш бүдүүлге черлеринде хана солуннар доктаамал үнмес, кажан байырлалдар хүннери, азы каныг-бир хуралдар болур апарганда үнүп турар. Ынчыг номерлерге бижиттинип турар материалдарының шынары куду, амыдыралдан, ажыл-агыйның соруглаларындан хоорук болуп турары таварылга эвес. Чамдык черлерде хана солуннарын куду деңнелге үндүрүп турарының кол чылдагааны чүдел дээрге, чамдык партия организацияларының талазындан хана солуннарның ужур-дузазын ам-даа чедир үнелеп көрбейн турарында, оларның ажылынга тодаргай, практиктиг удуртулганы хандырбайн турарында болур. Сүт-Хөл районнуң Жданов аттыг колхозта партия организациязының органы «Коммунист» деп хана солун эртken 1955 чылда кончуг хомар үнүп келген. Оон номерлеринге бижиттинип турган материалдар колхозтуң тодаргай соруглалары-биле шоолуг холбашпаан, четпестерни илереткен чидиг шүгүмчүлелдер барык чок болуп турган. Малдың продуктузуун көвүдедир, тарааның дужудун белиер дээш демиселче колхозчуларны ол хана солун эртken чылын багай эвилелдээн болгаш колхозчу ажыл-ишчилерниң ортузунга социалистиг чарышты калбартырынга ыракта четпес киришкен. Жданов аттыг колхоз эртken чылын сүт саалдазының планын күүсетпээн, тарылга шөлүнүң гектар бүрүзүнден чүгле 7 центнер дужут алган. Ында партия эге организациязының секретары эш Бакпаанак, хана солуннуң редактору эш Далароол олар ук хана солуннуң ажылын шинтпирлиг эвилиндиринче угланган хемчегларин ам-даа албайн турарлар. Заготживсырьёнуң Баа-Хем район конторазында партия организациязының хана солуну эртken 1955 чылдың апрель айдан бээр чаңгыс-даа катап үнээн чоруктуң чүнүнбиле тайылбырлап болурул? Хана солуннуң ужур-дузазын ында партия организациязының талазындан чедир үнелеп көрбейн турары-биле, чүгле оон-биле тайылбырлап болур. Партияның көскү агитациязының чугула хевирлериниң бирээзи болур хана солуннуң ужур-дузазын ынчаар чедир үнелевес чоруктуң бурузу шаап көөр ужурлуг. Кызылдың мебель фабриказында, Курбанкының Туранга салбырында, облпрокуратураның коллективтеринде хана солуннар база дыка багай ажылдап турар. Шүгүмчүлелдиг материалдар ол хана солуннарга дыка эвээш бижиттинип келген.

Партияның көскү агитациязының чугула хевирлериниң бирээзи, бистиң парлалгавыстың хөй санныг, делегеңгей звенозу болур хана солуннарның ажылын бедик деңнелче көлүрер, оларның номерлеринге бижиттинип турар материалдарның утказынарын бедидер төлээде партия организацияларының талазындан хана солуннарның ажылынга удуртулганы доктаамал, тодаргай болгурары чугула. Хана солуннарны удуртуруп, оларның ажылдакчыларынга практиктиг дузаны чедирерин чүгле партия эге организацияларының херээ кылдыр көөр чорук шын эвес. Хана солуннарның ажылын экижидери, оларның редакторларынга дузалаары, хана солуннарның хөй санныг активчилерин өөредири СЭКП хоорком унуң, райкомнарының пропаганда болгаш агитация киидистериниң база хүлээлгези болур.

Хана солуннарның ажылдакчыларын шын шилип алыр, өөредир, кижилдер болгаш оларга доктаамал дузалаар чорук хана солуннарның ажылын экижидерине шинтпирлиг чүүл болур. Кызыл хоорайның бүдүүлге база албан черлеринде хана солуннарның ажылдакчыларының семинарын болгаш чөвүлел хуралын СЭКП хоорком унуң пропаганда болгаш агитация киидизи чоокку хүннерде организастап эрттирер деп турарын деткип демдеглээри чугула. Колхозтарда, совхозтарда, МТС-терде, школаларда болгаш бүдүүлге база албан черлеринде хана солуннарның редакторларының семинарларын болгаш чөвүлел хуралдарын баш бурунгаар эки хынамчалыг белеткээри СЭКП райкомнарының пропаганда болгаш агитация киидистериниң негетинии турар. Хана солуннарның ажылдакчыларының ол семинарларынга эки ажыдыг хана солуннарның мурнакчы дуржулгазын нептередири, а ол шыкаш хана солуннарның ажылында бар четпестерни илередип, оларны моон соңгаар чайладырының тодаргай соруглаларын айтыры чугула.

Хана солуннарның ажылынга доктаамал болгаш тодаргай удуртулганы хандырар төлээде хана солуннарның ажылының дугайында айтырыгларны партия хуралдарынга ү-үеде чугаалажып, оларның ажылының ханы анализин кылыры эргежок чугула.

Хана солуннарның ажылын бедик деңнелче көлүрер талазы-биле районнар солуннары партия организацияларынга практиктиг дузаны көргүзер ужурлуг. Хана солуннарның ажылының дугайында материалдарны районнар солуннарынга доктаамал чырыдары, оларның редколлегияларынга дузалакчы болур материалдарны парлаары чугула.

Хана солуннарны доктаамал эвес, а кампания хевирлиг, үзүктелишкинниг үндүрүп турар чорукка төнчүнү салыр херек. Хана солуннарга бижиттинип турар материалдар колхозтуң тодаргай соруглалары-биле шоолуг холбашпаан, четпестерни илереткен чидиг шүгүмчүлелдер барык чок болуп турган. Малдың продуктузуун көвүдедир, тарааның дужудун белиер дээш демиселче колхозчуларны ол хана солун эртken чылын багай эвилелдээн болгаш колхозчу ажыл-ишчилерниң ортузунга социалистиг чарышты калбартырынга ыракта четпес киришкен. Жданов аттыг колхоз эртken чылын сүт саалдазының планын күүсетпээн, тарылга шөлүнүң гектар бүрүзүнден чүгле 7 центнер дужут алган. Ында партия эге организациязының секретары эш Бакпаанак, хана солуннуң редактору эш Далароол олар ук хана солуннуң ажылын шинтпирлиг эвилиндиринче угланган хемчегларин ам-даа албайн турарлар. Заготживсырьёнуң Баа-Хем район конторазында партия организациязының хана солуну эртken 1955 чылдың апрель айдан бээр чаңгыс-даа катап үнээн чоруктуң чүнүнбиле тайылбырлап болурул? Хана солуннуң ужур-дузазын ында партия организациязының талазындан чедир үнелеп көрбейн турарында, оларның ажылынга тодаргай, практиктиг удуртулганы хандырбайн турарында болур. Сүт-Хөл районнуң Жданов аттыг колхозта партия организациязының органы «Коммунист» деп хана солун эртken 1955 чылда кончуг хомар үнүп келген. Оон номерлеринге бижиттинип турган

Малчыннар ортузунга масса-политиктиг ажылды күштелдирер дээш

Мал ажылында эң-не харыысалгалыг ие болур кышкы үеде малчыннар ортузунга масса-политиктиг ажылы күштелдирер дээш Өвүр районнуң партия организациязы алдан хемчегелерин алган. Мал ажылының 16 фермаларында 86 агитаторларны быжыглаан болган олар малчыннарның ортузунда беседаларны, номчулгаларны доктаамал чорудуп турарлар.

СЭКП райкому болган партия эге организациялары агитаторларның чевүлел хурааларын болган семинарларын ай санында ийи удаа эрттирип турар, аңаа агитаторларның аңгы үеде соруглаарының тодаргай айтырыгларын чугаалажып турар. Районнуң колхозтарында сүтбараан фермаларының ажылдакчыларының ортузунга масса-политиктиг ажылды кышкы үеде улам-на эжиндер хемчегелериниң дутайында СЭКП райкомунуң бирозу чоокта чаа түскай шинтирни хүлээп алган. Мынчангаш, аңгы үеде районнуң харыысалгалыг ажылдакчылары, штаттан даштар лекторлар малчыннар ортузунга лекциялары, илеткелдерни фермалар аайы-биле он хонук иштинде бирээзи эвээш эвес катап номчуп берип турарлар.

Мурнуда районнуң 2 колхозтарынга — «Торгалыг» болган «Коммунизмче орук» колхозтарга агиткультбазалар ажыдап турган, а аңгы үеде агиткультбазалар 4 кезек черлерде ажыдап турар. Колхозтарның бүгү сүт-бараан фермаларын районнуң албан организация черлери шефке алган, алээн хей санныг номнарны чорудуп бергеннер, ылангыя районнуң хереглекчилер иштилелиниң коллективиниң кежигүннери «Торгалыг» колхозтуң фермаларынга 1 баянны, 1 магефонну белек кылдыр берген. Оон ынай ында фото-монтажты база кылып тургусканнар. Ол ышкаш Хандагайты ортумак школазында партия организациязы (секретары эш Уйнукай) школа коллективиниң идепкейлиг киржилгези-биле «Коммунизмче орук» колхозтуң сүт-бараан фермазының ажылдакчыларынга практиктиг дузаны көргүзүп турар. Школа коллективиниң кежигүннери оларга радиоприемникти болган дыка хей номнарны белек кылдыр берген. Ол ышкаш чижектер бистиң районда эвээш эвес.

«Кызыл туң» колхозта партия организациязы (секретары эш Баазан) малчыннар ортузунга масса-политиктиг ажылды сеңгү үеде алаан эжиктеткен, солуннарны болган журналдарны малчыннарга чедирип бээри доктаамал чурумчаан. Ол колхозтуң кол фермазының төвү болур Чараш-Дытта агитаторлар эштер Агбалы, Сыкыжак-оол олар малчыннарга номчулгаларны, беседаларны неделяда ийи удаа доктаамал кылып берип турарлар.

«Торгалыг» колхозтуң Боъш-Терек фермазында агиткультбазаны чоокта чаа организастаан, ында чаа радиоприемник, библиотека, оон-даа өске чугула чүүлдер бар. Бо агиткультбазалар болза, малчыннар ортузунга масса-политиктиг ажылды чорударынга ёзулуг төвү болуп турарлар.

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының XX съездиниңге чедишкининиг ужуражыр дээш, малдың кыштаглыышкызының үлегерлиг чорудар, чаа малларны ырыштар районнуң малчыннарының ортузунда калбарган. Аңгы үеде бистиң колхозтарывыста 186 каларчылар бедиткен хүлээлгелерни боттарынга алганнар. Таңды районнуң «Революциянын чалбыжы» колхозтуң Марачёвкада сүт-бараан фермазының ажылдакчыларының кыйгырыны детквишаан, бистиң районда 67 саанчылар 1956 чылда сүт саалдазын көвүдеир талазы-биле база белиткен хүлээлгелерни алган ажыдап турарлар.

Агиткультбазаларны колхозтарда организастаан болган оларның ажылын эжиктеткен чорук малчыннарның зоотехниктиг өөредилгезин организастаарынга таарымчалыг байдалды тургускан. Малчыннарның зоотехниктиг өөредилгези аңгы үеде 8 кезек черлерде доктаамал эки чоруп турар, ылангыя «Коммунизмче орук» колхозта зоотехник эш Доржу зоотехниктиг өөредилгени багай эвес удуртуп келген.

Кышкы үеде малчыннар ортузунга масса-политиктиг ажылды улам-на эжиндер дээш, ону малчыннарның мурнуда турар тодаргай соруглаар-биле сырый холбаштырары дээш боттуг хемчегелерни алыры өргежок чугула.

М. ЧАМБАЛ-ООЛ,
СЭКП Өвүр райкомунуң секретары.

Эш Е. А. Петербоева Кызылдың ал-гы заводунда дөрт чыл ажылдап турар. Ол күш-ажылын бүдүргекчилүүн үргүлчү бедидип, ажылының шынарын эжиктеп турар. Ол ам СЭКП-нин XX съездиниңге алдар кылдыр онза күженишкинниг ажылдап турар. Ол бүдүрүлге планын 160 хуу чедир күүседип турар.

Чурукта: Эш Перебоеваның болуунун кылган ишктерин хынап көрүп турары.

Фото **С. Феоктистовтуу.**

Сизим бүдүрүлгезинде

Областың оттуглар чүүл эргелелиниң Сизинде ыяш ажыл-агый бүдүрүлгезинин коллективи 1955 чылда планныг онаалдарны күүседиринге биче эвес көргүзүглерлиг болган. Белеткелдиң чыл планын коллектив 131,5 хуу, а ыяш салдадырының планын 103 хуу күүсеткен.

Ажылында чедишкиннерни быжыглавышаан, белеткелчилер аңгы үеде кышкы ажыче, 1956 чылда салдадыр тудуг ыяжы белеткээрииче шилгээн, улам чүткүдүг ажылдап турар. Декабрьның үүле сеңгү неделязында безин Каа-Хемниң эринде 1730 кубометр ыяштыг эккеп иеенневишаан, сында 769 кубометрни белеткээн.

Моон-биле кады Сизим бүдүрүлгезинин калбарып, чаа-чаа техникалар-биле улама хандыртының, коллективтиң ажылдакчыларынга таарымчалыг бүгү байдал ында тургустунуп турарын база дедиглээр херек. Бүдүрүлгеде ам 5 тракторлар, 9 автомашиналар ажылдап турар, пилорамалар, станок болган өске-даа дериглелер үргүлчү немежип турар. Оон ынай бирээзи-ле үш хирээлериг, долгандыр 80 метр девискээриниң ыяжын кестирер, бажун чоруур 3 электростанциялар база бар.

Сизинде ажылчын суур көргүзүү-биле улам-на калбарып турар, ында чангыс ай хевириниң ишти болган түс-түс чурттарга бажыңнары үргүлчү немей туттунуп турар. Ажылчын суурда чеди чыл школазы, делгем клуб, магазин, иштиниң ченнеилге база хлеб быжырар чердер, медпункт, карыжаа салбыры, радио, белдирү ажылдап турар. Ол болза, партия болган чазактың совет кижилер дугайында улуг сагыш салышкынының боттанылгазы болур.

Я. ДОРЖУ.

Көдээ ажыл-агый болгаш белеткелдер ажылдакчыларының профэвилелиниң V область конференциязы

Көдээ ажыл-агый болгаш белеткелдер ажылдакчыларының профэвилелиниң чоокта чаа болуп эрткен V область конференциязынга обкомнуң отчёттуг үениң дүргузунда ажылының талазы-биле эш Петримовтуң илеткелни дыннап чугаалажаан.

Көдээ ажыл-агыйны улам ында хөгжүдер дугайында Коммунистиг партияның Төп Комитединиң Пленумнарының төөгүлүг шиитпирлерин аңыдыралга боттандырар талазы-биле областың көдээ ажыл-агый артельдериниң әр, хереэжен колхозчулары, МТС-терниң, совхозтарының, белеткелдер органнарының ажылчыннары болгаш түскай эртемниглери кескү чедишкиннерлиг болганын илеткелчи чугаалаан.

Эрткен чылын часкы хову ажылдары кыска хүүсаала агротехниктиг чүүлүнүр ёзугаар чорутунган. Бүрүнеге тараа, эът, сүт, дүк садарының болгаш өлүк, аңгы-кеш белеткелдериниң планнары долгандыр күүсетингеп. Малдың баш санын өстүрүнүң планы бүгү чүзүнеер ажыл-биле күүсетингеп. Мал ажылының продуктулуу болгаш тараанын дүжүт бедээн.

Ажыдың темпизин дүргедедир, бүдүрүкчүлүүн бедидер болгаш кыпсын үнүүрер продукциянын шынарын эжиктеринге социалистиг чарыш улуг роллуг. Ону улуртур, алдынган хүлээлгелериниң күүседези дээш профэвилел обкому болган оон чер-черде комитеттери чамдык хемчегелерин ап чоруткан. Аңгы үеде белеткел органнарының, совхозтарның ажылчын, албан-хаакчыларының 61 ажыг хуузу социалистиг чарышта хаара түттүнган.

Отчёттуг үениң иштинде профэвилел обкомунуң болган областың көдээ ажыл-агый эргелелиниң шилчир Кызыл тугун социалистиг чарыштың тиилекчизи колективтерге 5 удаа тывыскан. Бо талазы-биле Бии-Хем, Сарыг-Сеп, Чаа-Хөл МТС-тери, «Элегес», «УТБА-ның 25 чыл ою» совхозтар болгаш Шагаан-Арыгның, Чадаананың тараа белеткелиниң нунгуулары эки түннеедерни көргүскеннер.

1954 — 55 чылларның дүргузунда көдээ ажыл-агыйның мурнакчыларындан 109 кижини областың хүндүлел самбырызынга демдеглеп, Бии-Хем, Сарыг-Сеп МТС-терни, 5 трактор бригадаларын болган 124 мурнакчы кижилерни профэвилел обкомунуң хүндүлел бижии-биле шаннаан.

«Элегес» совхозтуң саанчызы Оюн Клара, «УТБА-ның 25 чыл ою» совхозтуң саанчызы Анна Бандан, Бии-Хем МТС-тиң трактористи Федор Кузьмин, Бай-Хаак МТС-тиң комбайнеру Рякин, Шагаан-Арыг МТС-тиң трактористи Чаш-оол ышкаш 120—220 хуу чедир күүседип турар мурнакчы малчыннарны болгаш механизаторларны бистиң областың МТС-териндең, совхозтарындан хөйүү демдеглеп болур.

Көдээ ажыл-агыйны улам ында хөгжүлериниң херээнге ажылчын, албан-хаакчыларны кирииштирер талазы-биле профэвилел организациялары биче эвес ажылдарны кылып турар. Ындыг болза-даа, профэвилел организацияларының ажылында улуг четпестер бар болуп турарын конференциянын киржикчилери илередип шүүлгээн.

Профэвилел обкомунуң даргазы эш Петримов болуунуң отчёт илеткелинге кол нүүрүлайында МТС-тер, совхозтар директорларының, ажыл-агый үлүртүкчуларының, областың көдээ ажыл-агый эргелелиниң начальниги эш Шеломотовтуң, РСФСР-ниң Совхозтар министерствозунуң Тыва областа толаазы эш Конгарның үлүртүлгазында четпестерниң дугайын хей катап демдеглээн, а отчёдуң берип турар профэвилел обкомунуң ажылынга бар турган четпестерни бот-шүүлчүлелби-биле илеретпейн оюп эрте бергенин делегаттар бүрүү шаап шүүлчүлээннер.

Отчёт илеткелдиң четпес тургустунганы обком бодуунуң ажылының стилиң СЭКП ТБ-ның сентябрь, февраль-март, июнь болган январь Пленумнарының шиитпирлериниң дүүштүр эде тургузарын кошкак боттандырып келгенинде.

Обкомнуң президиумун кежигүннери болган оон партаы эш Петримов кол нүүрүлайында кабинетке олура хей санныг хуралдар чыылдырээр, айтышкыннар бижир болгаш көдээ ажыл-агый органнарын дамчыштыр сан-медээлер чыыры-биле кызыгаарлатынып турган. Чер-черде профэвилел организацияларынга дузалажыны багай организастаан. Пленум кежигүннери эштер Шишов, Козлов, Беган, Гаврилов болгаш Кочкин профэвилел организацияларының мурнунга салдынган сорулгаларны шиитпирлеринге идепкейлиг эвес киришкен.

Профэвилел обкомунуң ажылында база бир четпес чүүл болза, МТС-терге болган совхозтарга социалистиг чарыштың калбартпайн, олче ажылчын, албан-хаакчыларны хаара тудар талазы-биле инициатива чок ажылдап, чүүле түскай айтышкыннар маназ байдалга чанчыканында болуп турар.

Профэвилел организациязы —ажылчын, албан-хаакчыларының массалыг организациязы болуур. Олар күш-ажылының сагыыга-чүрүмүн быжыглаарынга үлегерлиг болур үүрүлүг. Ындыг түрбүже бо чугула сорулганы профэвилел организациялары четпес боттандырып турар. Күш-ажылының бүдүрүкчүлүүн МТС-терде болган совхозтарда ам-даа күүдү деңнелде, ажыл шагы үзер таварылгалар үзүткатыннаан.

Профэвилел обкомунуң талазындан контролдуун кошкаан ажылган алган, чамдык МТС-тер болган совхозтар директорлары ажыл төлевирииниң, күш-ажыл кангалалының болгаш техника талазы-биле айыыл чок чорукту тургузар дугайында 1955 чылда МТС-тер, совхозтар талазы-биле көргүнген акшахөреңгини МТС-тер чүүле 55,1 хуу, совхозтар 22 хуу ажылгаан. «Өөк» совхоз төлевизээн 6000 рубльдин чаңгыыл-даа ажылгаваан.

«Элегес» совхозта, Чадаана, Бии-Хем МТС-терде байдал база багай хевээр артыпаан турар. Моон ап көөрге, чамдык удуртукчулар күш-ажыл кангалалының дугайында айтырыгны харыысалга чок кылдыр көрүп турар.

Ажылчы чонзарны коммунистиг ёзугга кижизидеринге профэвилел организацияларындан чорудуп турар культура-массалыг ажыл чугула ужур-дузалыг. Чер-черде профэвилел организацияларының эргезинде 7 клубтар, 18 кызыл булуңнар, 17 көчүп чоруур библиотекалар, хылдыг музыканың янзы-бүрү керекселдери, 26 радиоприемниктер бар.

Ол бүгү чүүлдерни профэвилелиниң обкому, оон чер-чер организациялары культураның, кижизидиглиниң төвү кылдыр ажыглап шыдаавайн турар. Чамдык черлерде клубтар септетпиизээн, бот-тывынгыр ўран-чүүлүн болгунмерни ажыллавайн турар.

«Элегес», «Барлык» совхозтарның клубтарынга лекцияларның, беседаларның, бот-тывынгыр ўран-чүүлүн болгунмерниң кежээлериниң орнунга, аңаа сош-содаа, чурум чок чоруктар болуп тургулаан.

Күш-культура болгаш спорт ажылын хөгжүлер сорулганы барындалаш, профэвилелиниң Төп Комитеди 1954 чылда «Урожай» деп күш-культура болгаш спорт иштилелин областка организастап тургузарын чөпшээреэн. Ол иштилелдиң даргазынга эш Сможевскийни сонгаан.

Иштилелдиң эргезинге хей санныг спорт керекселдерни болгаш акша-хөреңгини чөпшээреп берген. Шынаныыхок аңгы үеде «Урожай» деп эки тура иштилелиниң ажылы сандаргай байдалда турар.

Иштилелдиң даргазы эш Сможевский хүлээлгезин күүсетпейн турар. Бо ажылды эжиндер дугайында профэвилелиниң обкому шиитпирлиг хемчегелер албайн турарын илеткелчи мииннп чугаалаан.

Көдээ ажыл-агый болгаш белеткелдер ажылдакчыларының профэвилел обкомунуң отчёттуг үениң дүргузунда чорутқан ажылының талазы-биле санал-шүүлчүлелдер конференциязы делгереңгей болган.

Автосептелге заводунуң директору эш **Войченко** профэвилел обкомунуң үлүртүлгазында четпестерни шүүлчүлээн. Оон чугаалааны болза: — Профэвилел обкомунуң даргазы эш Петримов ажылчын, албан-хаакчылардан хоорук ажылдап турар. МТС-терге, совхозтарга барбайн турар. Эш Петримов ыынчага чедир автосептелге заводу Кызыл хоорайның чогум кайы талазында турарын безин билбес. Көдээ ажыл-агый бүдүрүлгелериниде мурнакчы кижилериң дүржүлгазын нептередир дүүштүр ёзугга болгаш ревизия комиссиязының составын сонгаан. Профэвилел обкомунуң президиумунуң даргазынга эш Г. Петримовту сонгаан.

Механизаторларның техниктиг өөредилгези

Техниканы эң долу болгаш бүдүрүкчүлүг ажыглап, оон-биле колхоз бүдүрүлгезиниң бүгү адырларының улам ында үүрүлүг кедүрүүшкүнүн хандырып шыдаар мергежилиг механизатор кадрларны МТС-ке тургузарының эргежок чугулазын барындалаш, Чадаана МТС-тиң дирекциязы черлеп болган партия организациязы трактористерниң билиг бедидер курстарын эртеп чылдың ноябрь 20-де эгелеп организастаан.

Баштайгы бөлүк трактористер 205 шактыг өөредилге программазын декабрь 20-де доозкан. Олар шүүлү 24 кижи көдээ ажыл-агый машиналарын, агротехниканы, тракторлар септелгезиниң методун болгаш оларның ажаалга-эдилелиниң чурумун база политиктиг билигнин янзы-бүрү темаларын өөренип эрткеннер.

Бирги зачетниң ол курсунун өөредилгези эки түннелди көргүскен. Анаа өөренген трактористер болгаш прицепщиктер 3—2 чергенин тракторист эргезин чедип алганнар.

Баштайгы зачетниң курсунун өөредилге түнелиин МТС-тиң партбюро хуралынга чугаалашкан. Аңаа илерээни болза, курстуң өөредилгези колдуунда-ла теория талазы-биле кичээлдерге кызыгаарлатынып турган. Ынчангаш дараазында зачетниң курстарынга техника талазы-биле практиктиг кичээлдерге кызыгаарлатынып партбюро шиитпирлээн.

Трактористерниң билиг бедидериниң ийиги зачет курсу декабрь 21-де өөредилгени эгелээн. Аңаа 22 кижини келдирген.

Оон ынай трактор бригадаларының бригадирлериниң болгаш участоктар механикторлериниң билиин бедидериниң түскай программалыг өөредилгези чоруп турар. Оларның кичээлдери ажыл шагындан даш-каар шактарда неделя санында болуп турар.

Механизаторларның болгаш бригадирлериниң өөредилгезин МТС-тиң инженер-техниктиг ажылдакчылары, түскай эртемниглери удуртуп турар.

Механизатор кадрларның янзы-бүрү түскай эртеминг болурунга дузалаар сорулга-биле техниктиг өөредилгенин бөлүмнерин МТС-тиң дирекциң чери болгаш партия организациязы организастап турар. 1954 чылда ажыл шагындан ашкаар үеэн ажыглап турган, 13 кижи мотоцикл чорударын өөренип алган. 1955 чылда 30 кижи автомашинага чолаачылаарын өөренип алган. Оларның аразында эш Сат Седип трактор, комбайн, мотоцикл, чолаачылаарының эргезин чедип алган. Ййи—дөрт чедир түскай эртемнин чедип алганнарның иштиң саны 56 кижи болуп турар.

О. ШИРИНДИВИ,
Чадаана МТС-тиң партия организациязының секретары.

Коммунистерниң болгаш комсомолчуларның өөредилгези

Чаа-Хөл районда Сталин аттыг колхозтуң коммунистерниң болгаш комсомолчуларының өөредилгези эки чоруп турар. Партия төөгүзүнүн доңчу курзун өөренип, ленин бедидер, кичээлдерни колхозтуң ажыл-агый сорулгалары-биле сырый холбаштырар дээш бар-ла аргаларны ажыглап турарлар. Дыңнавкыларның иштинден эштер Хайдын, Шолбур, Шойлак, С. Сапык, Уйнук олар эң-не кызымаккай өөренип, боттарының билиглерин бедидер дээш кичээлдерге идепкейлиг кээп турар.

Колхозтуң партия, комсомол организациялары коммунистерниң болгаш комсомолчуларның политиктиг өөредилгезинге улуртулганы бо өөредилге чылында алаан эжиктеткен.

Н. БЕГЗИ.

„Тиилелге" деп хана солун

Чөөн-Хемчик районнуң «Коммунизмче орук» колхозта партия организациязының болган колхоз баштаар черинин органы —«Тиилелге» деп хана солун 1950 чылда тургустунган. Оон бээр аңгы үеге чедир агитасчы болган организакчы улуг ролуу ойнап турар. Бо үениң иштинде үк хана солун ай санында-ла доктаамал үүгүл келген. Оон дугаар бүргүзүге колхозтуң чедишкиннерни, эң дээре мурнакчыларны чырыдып, оларның эки туружулгазын нептередип, ажылда четпестерни шыңгыы шүүлчүлеп, илередип турар.

«Тиилелге» хана солуунун чаа дугаары үнгенде дыка хей колхозчулар ону ажыл шагының сеңгүнде эң-не улуг сонуургал-биле көрүп, номчуп турарлар, үүле дээрге, «Тиилелгениң» саңдары бүгү колхозчуларның ортузунга ол хире улгатқан. Хана солуунун редколлегизинде 5 кижи бар, ындыг болза-даа, үк солун колхозтуң калбак активиниг даянып ажылдап турар. Сеңгү үеде бо хана солун ай санында ажыл планныг, план ёзугаар үүгүл, оон дугаар бүргүзүге 6—12 материалдар чыртыныш турар.

Хана солуунун бүгү ажылын амыдыралбиле, хүн-бүрүнүн сорулгалары-биле сырый холбаштырар дээш, оон идей-теоретиктиг деңнелин болгаш организакчы ролюн улам-на бедидер дээш редколлегиниң кежигүннери кызымаккай ажылдап турарлар.

Д. МААДЫР-ООЛ.

Хана солун үүге ажылдавастааныл

«Заготживсырёнуң» Каа-Хем район конторазында партия, профэвилел болгаш комсомол организациялары кандыг-даа хемчегелерни албайн турарлар.

Партийжи кескү агитациянын үүгүлел хевирлериниң бирээзи болур хана солуунун ажылын эжиндери «Заготживсырёнуң» район конторазында партия организациязындан негетинип турар.

Н. ЛОПСАН.

Өлүк планын күүсеткен

Эрзин районнуң колхозтары 1955 чылда өлүк белеткээриниң планын ажыр күүсетпеп. Тодаргайларга: ан-өлүк — 124 хуу, улуг алгы кеш — 108 хуу, дүк — 147 хуу, биче алгы кеш — 115 хуу күүсетингеп. Ол болза, партия, совет, көдээ ажыл-агый организациязының чон ортузунга политикжизидилгелиг, организас-массалыг ажылының түнелии болур.

Бүргүнеге өлүк белеткээр планны күүседир талазы-биле «Коммунизмче орук», «Чаа оруқ» колхозтар эң мурнакчы болган. Ажылда чедишкиннерни быжыглавышаан, чаа чылда оон-даа бедик көргүзүглерлиг болуруу дээш чүткүдүг ажылдары чүүлүл.

О. ООЛАК.

Эки ажылдыг хойжу

Чаа-Хөл районнуң Сталин аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң хойжузу эш Х. Балчый малдың чаш төлүн менди өстүрүп алырынче, төрээн хойларның ажаалгазынче көл кичээнгейни салып турар. Кажаларын кышка үүр чайын сентең, өдек-көрженин хоорун, хураган кажазыйга төгер өдекти чайның эки үезинде болуп белеткеп алыр болгаш чылдың-на 8—9 тонна эки шынарлыг ногаан сигенин белеткеп алыр.

Хойжунун каддынга ам 400 хой чылыг кажаа-биле кандыртынган. Эш Балчый эрткен чылын 9 тонна сигенин болду кезии белеткеп алган.

Х. ШАРАВИИ.

Хой ажылын улам хөгжүдер дээш

Алды чыл ажыг үениң дүргузунда колхозумнуң бир коъдан хоюн ажаап, өстүрүп келген мен. Иштиниң мал ажылын хөгжүдер дугайында ийээн мурнунга хүндүлүг болгаш улуг харыысалгалыг сорулга салдынган. Менээ быжыглаан хойнун баш саны чыл бүрүде менди, оон чаш төлү чылдын-на өзүлделиг болуп тургаи.

Хойну чыл санында менди кыш ажырар, шагының кайы-даа үезинде оон ажаалдазын (максыратпас дээш коъдан хойга четчир санныг сигенни белеткеп ап, болүктеп үскен одарларга хойну хүн-бүрүде организастыг кадарып турдум. Ийи кыштаг бар, кыштаглар чанында шаар малга таарымчалыг эки одарлар база бар. Ол одарлар дыка эки ажыглатынып турар.

1954 чылда Бүгү-эвилелдиң көдээ ажыл-агый дериглезин барып көөр аас-кежиктиг болган мен. Хой ажылының талазы-биле чурттун мурнакчыларының кайгамчыктыг дүржүлгазын танышканы мээң практиктиг ажылымга дыка улуг ужур-дузалыг болган. Дедиглеге чораам, Бүгү-эвилелдиң көдээ ажыл-агый деңгелгезиниң «Үлүер медаль» деп медалы-биле база/хөл шагы-биле шаңнаткан мен.

1955 чылда 356 баш хойдан 366 баш хураган менди алынган. Мен хой бүргүзүнден 1 килограмм 600 грамм дүктү кыргын алыр тургаш, 2 килограммны кыргып алдым. Бо үеде изээ ажаап турар хоюнуун деңгилдезин эки. Мал ажылының түскай эртемнигиери-биле кады мен эртеп чылдың күзүүнде чиңге-нарын дүктүг алтай кошкарлар-биле хойларны тарып боозатчывыс. 1956 чылда түс черниң хойларындан эжиктеткен ускаалыг хураганнарны ап болур дээринге бүзүредиг мен. Эрткен чылдың 11 айларының дургузунда мен кадайым-биле кады 1259 күш-хүнүн ажылдан алган бис. Ам сорулга болза, хойну менди кыш ажырары, оон дүккүр, этыкир продуктулуун бедидери дээш демисежири, социалистиг чарышка алган хүлээлгени үре-түнелдиг күүседири болур.

П. КОДАНБАЙ,
Тес-Хем районнуң Калининн аттыг колхозунун хойжузу.

Чедиишкиннерни улам быжыглаар

Көдээ ажыл-агыйны улам ынай хөгжүдеринге хөлбөөтыр партия болган чазактың ап чорудуп турар чүгүлә хемчегларын боттандырбышаан, Улуг-Хем районда Маленков аттыг колхоз 1955 чылда бичә эвес көргүзүүлерлиг болган. Колхозтуң тарылга шөлү 1954 чылынындан 513 гектар калбарган, чүгле тараа культуралары безин 1745 (оон иштинде кызылчак 1232) гектарга тарытынган. Гектар бүрүзүнден ортумаа-биле 15 центнер дүжүт ажаан алдынган. Ол ышкаш баштайгы тарыш эгелээн чылынга безин 126 гектар кукурузаның гектарындан 82,5 центнер ногаан масса ажалтынган.

Шагаан-Арыгның машина-трактор станциязының механизаторлары биле колхозчу тараачыларның чангыс эп-сеткилдиг күш-ажылының түнелинде бистиң колхозубуска дүжаар тараа планын МТС-тин ажылдаанынга натура төлевири-биле катай чогуур өйүнде күүсеткен, садыл алырының белеткел чуруму-биле 520 центнер тараазын белеткеп алган.

Хөвү ажылының талазы-биле чедиишкиннеривисти быжыглавышаан, бо чылын оон-даа бедик көргүзүүлерлиг болурунга [illegible] уеде белеткел ажылдары улам [illegible]рын турар. Чайгы болган күскү чер [illegible]рыштары-биле 2360 гектар шөл белет[illegible]нген, оон иштинде күр черлер 567 гектар.

Бо чылын бистиң колхоз тараа культураларын 1805 гектарга тарырын планнап турар. Үрезин хереглелинге четчир, белеткетинген, тарып болур кылдыр арыгхап урган 2500 центнер үрезинниң иштинде 1400 центнер болза, «Мильтурум-553» база «Тулун-14» дээр сорттуглуг үрезиннер болур. Ол ышкаш бо чылын картофель, ногаа болган мал чеми культураларның тарылга шөлү эртеен чылдыынган даа элээн калбарары көрдүнүп турар.

Артель бүдүүлгезинде чер ажылының ол бүгү чедиишкиннери ниитиниң мал ажылын хөгжүдеринге улуг идиглиг болган. Бистиң колхоз 1955 чылда мал өстүрериниң планын түзүн айны-биле ажыр күүсеткен. Малдың үксазын эжиждер чорук оон продуктулуун бедидеринге чүгүлә холбаалыг. Бо чылдың чазынында бистиң колхоз Дон болган Буденный укказының 60 кылынарын, Алтайның чиңгенарын дүк укказалыг 800 хураганнарын немей алыр.

Мал ажылының эң-не харыысалгалыг үези кыжын болуру билдингир. Бистиң малывыс таарымчалыг кажаа турлаглар-биле хандырганнаан кыштагларында. Ниитиниң малынга чем белеткээр ажыл бисте багай эвес күүсетинген. Тодаргайларга: сигенн—863 тонна, сигенлеп силос 616 тонна, кукуруза силосу —562 тонна, көк сула — 107 тонна, саван—300 тонна, турнепс — 99 тонна белеткетинген. Амгы сорулга болза, бар чемнерни план ёзугаар чарыгдаар болган кышкы одарларны чөп ажыглаары болур. Ниитиниң малын менди болган хүр кыштагладыры дээш социалистиг чарыш колхозчу малчыннарны күш-ажыкче улам сорук киирген.

1955 көдээ ажыл-агый чылында бистиң колхоз тулуг планын база чедиишкинниг күүсеткен. Ажыглалга киргең 16 чурттаага бажыңнарындан 7 тулгаларны малчыннарның кыштагларында кылган. Колхоз боду пилорамалыг болган чорук тулуг ажылын дүргедедиринге улуг идиг болган. Эрткен чылын 2000 хойга, 100 инекке болгаш 100 бызаага база 500 кушка чаа кажаалар немей кылдынган. Ол ышкаш колхозтуң улам-на өзүп турар төөгү Арыг-Бажы суурда электри станциязы тургустунган, школа, клуб, медицина болган ветеринария албан черлери, радио белдири ажылдап турар.

Колхозтуң организас тургузуу улам-на быжыгып, ажыл-агый, культура талазыбиле ол бүгү чедиишкиннери болза, Коммунистиг партияның болган Совет чазактың ажылчы чонуң чазгай амыдыралы дээш улуг сагыш салышкынының боттанныгазы болур. Коллективтиг ажыл-агыйның хуу амыдыралдан деңнел чок артык күштүүн ол бүгү фактылар база кагыг хереченип турар. Чедиишкиннерин быжыглавышаан, бо чылын бистиң колхоз соңдаа бедик көргүзүүлерлиг болурунга чигзиниг турбас.

В. СҮМБУР.
колхоз баштаар черинин даргазы.

Парлалга тарадылгазынче кичээнгей салыр

(Редакцияга чагаалар допчулалы)

Областың районнарынга парлалга чагыдазының 1956 чылда кайчаар чорун турарын, солуннарны болган журналдарны эелеринге чедирип берип турарының байдалын «Шынның» чер-чергелерде бижикчилери редакцияга хүн-бүрүде дыңнадып турарлар.

Тес-Хем районнуң партия, комсомол организациялары болган харылзааның район конторазының ажылакчылары 1956 чылдың парлалга тарадылгазын чоннуң ортузунга эки организастаанын эш **З. Сагаачи** бижип турар. Төп, область солуннарының болган журналдарны улуг сонуургал-биле идепкейлиг чагып алганын эш **С. Донзум** бижээн. Колхозчулар солуннарны, журналларны 3—4 кезек чедир боттарынга чагып алганнар. Областың «Шын» болган «Тываның аныяктары» солуннарын колхозтулар ам-даа массалыы-биле чагып ап турарлар.

Чөөн-Хемчик районнуң «Октябрь 30 чыл ом» колхозта почтальон эш О. Конзаң-оол болуунуң почтачы хүлээлгезин аскеткилдиг күүсеткиннаан, колхозчуларның ортузунга солуннарны болган хураларны тарадырынга идепкейлиг киришкенин эш **О. Очур-оол** редакцияга дыңнадып турар. Почтальон эш Конзаң-оолдуң идепкейлиг киржилгези-биле колхозчуларның ортузунга 13 кезек төп солуннарны, журналдарны, 122 кезек область болган район солуннарын тараткан. Ол районда «Коммунизмче орук» көдээ ажылагый артелинин ажыл-ишчилери 1956 чылдың солуннарын болган журналларын чогуур үезинде чагып алганын эш **С. Кызыл-оол** база бижээн.

Чаа-Хөл районуң партия, совет болган комсомол организациялары 1956 чылдың солуннарының база журналдарының чагыдазын организастыг чорутканын эш **А. Сундуй** редакцияга дыңнаткан. Районга ниитизи-биле «Шын» солуунУ 300 экземплярны тарадыр турда таратканы 483 экземплир, «Тувинская правда» солуну тарадыры 150 экземплир, таратканы 153, «Тываның аныяктарын» чагыдары 280 экземпляр, чагытканы 343.

Таңды районда Жданов аттыг көдээ ажыл-агый артелинин кежигүннериңге, ылангыя ырак черлерде малчыннарга боттарының чагаан солуннарын болган журналларын дүрген чедиреринче кичээнгейни ол колхозтуң баштаар черинин даргазы эш А. Зябрев, партия организациязының секретары эш Артепов оларның кандыгдаа кичээнгей салбайн турарын «Шынвың» көдээде бижикчизи редакцияга медээлээн. Колхозтуң малчыннары эштер Бар-оол, О. Даваадай, Бочага, Допур, Маллөө болган өскелер-даа эрткен 1955 чылда боттарының чагаан солуннарының дыка хөй номерлерин четче албаннар. Оон ужурунда 1956 чылдың солун чагыдазы ол колхозта оожум чорун турары таварылга эвес.

Жданов аттыг колхозтуң ажыл-ишчилериниң чагаан солуннарын болган журналдарын ээлеринге дүрген чедиреринче углаңган тодаргай хемчегларын алыры СЭКШ-ниң Таңды райкомунуң пропаганда болган агитация кылдызынден негетинин турар.

Колхозчу аңчыларның чедиишкини

Тоожу районуң «Май 1-зи» колхозтуң аңчылары Коммунистиг партияның XX съездизинге телептиг ужуражыр дээш база 1955—1956 чылдарның аныяр сезонун чедиишкинниг доозар дээш социалистиг чарышты калбарткан ону үре-түннелдиг боттандырып турар.

Колхоз 86 кишчилерни болгаш 77 диннчилерни 31 звеного тааарыштыр тургускаш, хөй аныяр черлерже аътказгылаан турган. Баштайгы келген аңчылар районуң өлүк белеткел конторазынга 189 мун рубльдың өлүүн дужаган.

Хоочун аңчы эш Деверек 43 кишти, 232 диннии өлүргеш 13800 рубльдың орулгазын болуунуң төрээн колхозунга киирген. Ол 1954—1955 чылдарның аныяр сезонунда база идепкейлиг киржин, социалистиг чарыштың тиилекчизи болган. Эш Деверек мынчан 40 кишти болгаш өске-даа аңнарны өлүрүп, колхозка 22 мун ажыг рубльдың орулгазын киирген Бүгү-эвилелдин көдээ ажыл-агый делгелгезинге чораан.

Колхозтуң сүргэлыг аңчызы, 77 харлыг Ак Салдыма 28 кишти, 317 диннии өлүргеш, 10 мун ажыг рубльдың орулгазын төрээн колхозунга киирген. Бо ышкаш олчаны аңчылар эштер Кыстай, Чыдыг-оол, Бадыжык олар чедип ап, книжи бүрүзү-зе 13-тен 14 мун чедир рубльдың орулгазын кииргеннер.

Колхозчу аңчыларның ортузунда калбарган социалистиг чарышка аныяк аңчы комсомолчу эш Бичейлең тиилекчи болуп үнген. Ол 39 кишти өлүргеш дыка хөй рубльдың орулгазын колхозка киирген. Бо ышкаш чедиишкинни комсомолчу эш Б. Оюн-оол чедип ап, социалистиг хүлээлгени төлептиг күүсеткен.

Аңныыр ажылынга көдээ ажыл-агый артелинин кежигүннери—колхозчу хереженнер база идепкейлиг киржин, ар кижилерден чыдып калбайн турарлар. Чижээ, аңчы эш Ондума каш хонук иштинде 300 диннии өлүргеш, дужаган. Аңчы эш Көктеген 3 кишти өлүргеп.

Колхоз баштаар чери бодунуң аңчыларын идик-хеп, боо-чепсек, хүнеин-биле болгаш күжү шыырак ивилер-биле эки хандырган. Ол чорук аңчыларның олчалыг чоруурунга дузалаган. «Май 1-зи» колхозтуң аңчылары өлүк тывыжының планын бир ай бурунгаар күүсеткеш, социалистиг чарыштың районда мурнакчылары болганнар. Колхозчу аңчылар боттарының бо чедиишкиннерин моон соңгаар-даа быжыглаарын хүлээнип турарлар.

А. БЮРБЮ.

Колхозчу аңчыларның чедиишкини

Тоожу районуң «Май 1-зи» колхозтуң аңчылары Коммунистиг партияның XX съездизинге телептиг ужуражыр дээш база 1955—1956 чылдарның аныяр сезонун чедиишкинниг доозар дээш социалистиг чарышты калбарткан ону үре-түннелдиг боттандырып турар.

Колхоз 86 кишчилерни болгаш 77 диннчилерни 31 звеного тааарыштыр тургускаш, хөй аныяр черлерже аътказгылаан турган. Баштайгы келген аңчылар районуң өлүк белеткел конторазынга 189 мун рубльдың өлүүн дужаган.

Хоочун аңчы эш Деверек 43 кишти, 232 диннии өлүргеш 13800 рубльдың орулгазын болуунуң төрээн колхозунга киирген. Ол 1954—1955 чылдарның аныяр сезонунда база идепкейлиг киржин, социалистиг чарыштың тиилекчизи болган. Эш Деверек мынчан 40 кишти болгаш өске-даа аңнарны өлүрүп, колхозка 22 мун ажыг рубльдың орулгазын киирген Бүгү-эвилелдин көдээ ажыл-агый делгелгезинге чораан.

Колхозтуң сүргэлыг аңчызы, 77 харлыг Ак Салдыма 28 кишти, 317 диннии өлүргеш, 10 мун ажыг рубльдың орулгазын төрээн колхозунга киирген. Бо ышкаш олчаны аңчылар эштер Кыстай, Чыдыг-оол, Бадыжык олар чедип ап, книжи бүрүзү-зе 13-тен 14 мун чедир рубльдың орулгазын кииргеннер.

Колхозчу аңчыларның ортузунда калбарган социалистиг чарышка аныяк аңчы комсомолчу эш Бичейлең тиилекчи болуп үнген. Ол 39 кишти өлүргеш дыка хөй рубльдың орулгазын колхозка киирген. Бо ышкаш чедиишкинни комсомолчу эш Б. Оюн-оол чедип ап, социалистиг хүлээлгени төлептиг күүсеткен.

Аңныыр ажылынга көдээ ажыл-агый артелинин кежигүннери—колхозчу хереженнер база идепкейлиг киржин, ар кижилерден чыдып калбайн турарлар. Чижээ, аңчы эш Ондума каш хонук иштинде 300 диннии өлүргеш, дужаган. Аңчы эш Көктеген 3 кишти өлүргеп.

Колхоз баштаар чери бодунуң аңчыларын идик-хеп, боо-чепсек, хүнеин-биле болгаш күжү шыырак ивилер-биле эки хандырган. Ол чорук аңчыларның олчалыг чоруурунга дузалаган. «Май 1-зи» колхозтуң аңчылары өлүк тывыжының планын бир ай бурунгаар күүсеткеш, социалистиг чарыштың районда мурнакчылары болганнар. Колхозчу аңчылар боттарының бо чедиишкиннерин моон соңгаар-даа быжыглаарын хүлээнип турарлар.

А. БЮРБЮ.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң сессиязынга Н. А. Булганиннең илеткелин болгаш Н. С. Хрущевтуң чугаазын даштыкыда канчаар көрүп турары

ИНДИЯ

ДЕЛИ. Совет Эвилели болза, колониализминиң бүгү илерзошкиннерин буруулашап, аңгы-аңгы социал-политиктиг системаларлыг чуруттарның тайбың кожахелбөө турары дээш демисежип турар деп онзалап демиглевишаан, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң сессиязынга Н. А. Булганиннең илеткелинге болгаш Н. С. Хрущевтуң чугаазынга бүгү Индий солуннар улуг кичээнгейни салган.

Гоа болгаш Кашмир дугайында айтырыгларга Индияның туружун Совет Эвилели деткип турар дээрин Совет Эвилелиниң Премьер-Министри Дээди Совединиң сессиязынга бадыткаан. Болуп Индияның чарыхбас кезээ кылдыр санатынар Кашмирниң чону кашмир айтырыгны чедишкинниг шинтпирлээн дээрзин он чугаалаан деп дамчыдыгларның бирээзинге айытган. Гоага хамаарыштыр Булганиң болза, Гоаны Индий Эвилелге катап эгидер дугайында Индияның негелдезин Совет Эвилели деткип турар деп чугаалаан.

Дели радиозу кичээнгейни Н. А. Булганиннең байдал пактыныңын дугайында шүгүмчүлелиниге база салган.

Колониализмни шүгүмчүлеп көрбүшаан, Совет Эвилели бодунуң найыралдыг кожа-хелбөө туруксазары Англияны азы англи улустуң сеткилин хомудатпас дээрзин Хрущев медеглээн. Индияга болгаш Афганистанга Н. С. Хрущевтуң болгаш Н. А. Булганиннең кылган медеглелдериниң соругазы — Барыын чүк-биле Азия чурттарының аразында черүдээлерни өөскүдери ол шыкаш-тыр дижир барыын чүк күргүнелериниң хоозун бадыткалдарының негезин Хрущев сойгаласан деп Дели радиозу Н. С. Хрущевтуң чугаазының допчулалын дамчытпышаан, айытган.

ДЕЛИ. Индияга, Бирмага болгаш Афганистанга чораанының дугайында ССРЭ-ниң Дээди Совединиң сессиязынга Н. А. Булганиннең илеткелинге болгаш Н. С. Хрущевтуң чугаазынга бүгү Индий солуннар улуг кичээнгейни салган.

Гоа болгаш Кашмир дугайында айтырыгларга Индияның туружун Совет Эвилели деткип турар дээрзин Совет Эвилелиниң Премьер-Министри Дээди Совединиң сессиязынга бадыткаан. Болуп Индияның чарыхбас кезээ кылдыр санатынар Кашмирниң чону кашмир айтырыгны чедишкинниг шинтпирлээн дээрзин он чугаалаан деп дамчыдыгларның бирээзинге айытган. Гоага хамаарыштыр Булганиң болза, Гоаны Индий Эвилелге катап эгидер дугайында Индияның негелдезин Совет Эвилели деткип турар деп чугаалаан.

Дели радиозу кичээнгейни Н. А. Булганиннең байдал пактыныңын дугайында шүгүмчүлелиниге база салган.

Колониализмни шүгүмчүлеп көрбүшаан, Совет Эвилели бодунуң найыралдыг кожа-хелбөө туруксазары Англияны азы англи улустуң сеткилин хомудатпас дээрзин Хрущев медеглээн. Индияга болгаш Афганистанга Н. С. Хрущевтуң болгаш Н. А. Булганиннең кылган медеглелдериниң соругазы — Барыын чүк-биле Азия чурттарының аразында черүдээлерни өөскүдери ол шыкаш-тыр дижир барыын чүк күргүнелериниң хоозун бадыткалдарының негезин Хрущев сойгаласан деп Дели радиозу Н. С. Хрущевтуң чугаазының допчулалын дамчытпышаан, айытган.

ДЕЛИ. Индияга, Бирмага болгаш Афганистанга чораанының дугайында ССРЭ-ниң Дээди Совединиң сессиязынга Н. А. Булганиннең илеткелинге болгаш Н. С. Хрущевтуң чугаазынга бүгү Индий солуннар улуг кичээнгейни салган.

Гоа болгаш Кашмир дугайында айтырыгларга Индияның туружун Совет Эвилели деткип турар дээрзин Совет Эвилелиниң Премьер-Министри Дээди Совединиң сессиязынга бадыткаан. Болуп Индияның чарыхбас кезээ кылдыр санатынар Кашмирниң чону кашмир айтырыгны чедишкинниг шинтпирлээн дээрзин он чугаалаан деп дамчыдыгларның бирээзинге айытган. Гоага хамаарыштыр Булганиң болза, Гоаны Индий Эвилелге катап эгидер дугайында Индияның негелдезин Совет Эвилели деткип турар деп чугаалаан.

«Хиндустан таймс» солун дараазында эгелерни парлап үндүрген: «Кашмир талазы-биле Индияның туружунуң долу деткишкинин», «Португалияның Гоаны тудуп турары — ындынчыг факт».

Ындыг эгелер өске солуннарга база үнгүлээн.

Бүгү делегей амыдыралынга Азияның чугула ужур-дүзүлүг болгуун совет улуттукчулар боттарының чугааларынга онзалап шыйганнар деп «Хиндустан» солун болгуунуң эгезинге демиглээн. Н. А. Булганиннең болгаш Н. С. Хрущевтуң чугааларында «Индий-совет найырал онза демиглетинген» деп «Нав бхарат таймс» солуниуң эгелериниң бирээзинде чугаалап турар.

Н. А. Булганин биле Н. С. Хрущевтуң Индияга, Бирмага болгаш Афганистанга чораан аян-чоруунуң түнелдерин ССРЭ-ниң Дээди Соведи чүүлдүгээнүп көрген деп бүгү солуннар дыңнатканнар.

(СЭТА).

ГЕРМАН ДЕМОКРАТТЫГ РЕСПУБЛИКА

БЕРЛИН. ССРЭ-ниң Дээди Совединиң дөртку сессиязынга Н. А. Булганиннең илеткели болгаш Н. С. Хрущевтуң чугаазы Берлинниң демократтыг бүгү солуннарының кичээнгейниң төвүнде турар.

«Националь-Цейтунг», «Нейе цейт», «Дер Морген», «Бауэрнэхо», «Берлинер цейтунг» болгаш өске-даа солуннар болза, тайбыңның болгаш улустар аразының кайы-кайызын бичиринниң политиказын барымдаалаар күргүнелер-биле аразында тайбың кожа-хелбөө турарының политиказын Совет чазак шуут чорудуп турар деп онзалап демиглевишаан, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң дөртку сессиязынга Н. А. Булганиннең болгаш Н. С. Хрущевтуң чугааларының допчулалдарын чарлап үндүрүп турарлар.

«Нейес Дейчланд» солун «Совет Эвилели Азия чурттары-биле найыралды быжыглаан» деп эге-биле Н. А. Булганиннең илеткелиниң бүгүн текстизин чарлап үндүрген.

(СЭТА).

РУМЫН УЛУС РЕСПУБЛИКА

БУХАРЕСТ. Эштер Н. А. Булганин биле Н. С. Хрущевтуң Индияга, Бирма Эвилелинге болгаш Афганистанга чораанының дугайында ССРЭ-ниң Дээди Совединиң сессиязынга чугаалаан оларның чугааларынга Румыниянның хөй-ниитизи улуг сонуургалды илередип турар. Байы-даа чугааларның бүгүн текстилерин бухарест радиозу декабрь 30-де дамчытпышаан. Индияга, Бирмага болгаш Афганистанга чораанының дугайында Н. А. Булганиннең илеткелин солуннарга декабрь 30-де чарлап үндүрген. «Ромыниа либера» солун ССРЭ-ниң Индия, Бирма болгаш Афганистан-биле найыралдыг харылзаалары тайбың кожа-хелбөө турарының принциптериниң тиилелгезин бадыткап турар» деп улуг эгенин адаанга илеткелди парлап үндүрген.

(СЭТА).

ИТАЛИЯ

РИМ. Н. А. Булганиннең илеткелинге болгаш Н. С. Хрущевтуң чугаазында колониалдыг системаны бүрүү шапкан болгаш улустар аразының дүшкүүрүг чоруун кошкадыр политиканың чедиишкиннерин айытқан черлерин онзалап демиглевишаан, ол илеткелди болгаш чугаазы «Унита» солун тодаргайы-биле допчулап чарлаан. Алдарлыг ийи ажылакчыларның чугааларында «колониализмни кадыг-шыңгызыы-биле бүрүү шапкаиы чаңгыланган болгаш «Женеваның боалын» бүзар дээн орадажышкынаар сойгалатының илеретинген». Оон-биле кады кожа-хелбөө турарының Азияда ол принциптеринге ССРЭ-ниң идегели бадыткатынган деп солунда бижээн.

Н. А. Булганиннең илеткелин болгаш Н. С. Хрущевтуң чугаазын тайылбырлавышаан, совет баштыкы политиканы тайбынга чайгылыш чок ынакшылыг характерин «Аванти» солун демиглээн.

Азияда болгаш Африкада колонизаторжу политика Каттышкан Нациялар Организациязының тайбынга ынакшылыг болгаш демократтыг принциптеринге чүүлешпес дээр дугайында Н. А. Булганиннең медеглелин «Мессаджеро» солун демиглээн.

Н. А. Булганиннең илеткелин болгаш Н. С. Хрущевтуң чугаазын буржуаз өске солуннар допчулап үндүрери-биле кызыгаарлатынгаш, тайылбырлап үндүреринден ылагалзаанаар.

(СЭТА).

АВСТРИЯ

ВЕНА. Н. А. Булганиннең илеткелин болгаш Н. С. Хрущевтуң чугаазын Вена парлалгазының бирги арнында допчулап үндүрген болгаш даштыкы агентилелдериниң, радиоларның харыыларын база тайылбырладарын чарлап үндүрген.

«Эстеррейхише фольксштимме» солун «Шинтпирлиг эргиленин чыы» деп эгенин адаанга Н. А. Булганиннең илеткелин болгаш Н. С. Хрущевтуң чугаазын тодаргайы-биле допчулап үндүрген.

«Совет баштыңчыларының чугаалары болза, аңгы-аңгы социал системаларлыг күргүнелериниң тайбың кожа-хелбөө турун болурунга, а ол ышкаш тайбың чарыштың чоруулугазы-биле коммунизм капитализмни тиилээр дээр ыңдыг ийи чүүлге даянган программныг мелеглелдер кыдыр үнелетинин турарлар деп «Эстеррейхише нейе тагесцейтунг» солун бижээн.

(СЭТА).

Автомашинаны чөп ажыглаар

Бай-Тайга районуң «Тиилелге» колхозунуң баштаар чери автомашиналарын чөп ажыглавайн турар. Чүл дээрге автомашиналар гараж-биле хандыртынмаан.

Самзыдан гараж тударын колхоз баштаар чери дыка таварылашкын-биле кылып турар. Гараж чогуунуң харазы-биле автомашиналар соок черде турун, үрелип турар.

Ындыг байдал автомашиналарның кезектерин үреп, оларның аленгизин хүнгелеп турары билдингир. Оон ангыда автомашиналарны колхоз баштаар чери чоладчылаар эргеги чок кижилерге мундуруп, оон улам озал-оңдакты үндүрүп турар.

Чоладчылар түскай хептер-биле хандыртынмаан болгаш автомашиналарның копот шывыглары чок. Автомашинаның түс-түс кезектери чидер чорудар ам-даа үргүлчүлеп турар.

Х. ҮРҮЛЕ.

Районда орук сентелгези

Сүт-Хөл районуң колхозтары болгаш ажыл-агый черлери эрткен чылын районда бар оруктарны сентээр талазы-биле чаңгыс ажыдарны чорутқан. Орук сентээр ажыдарга Бора-Тайгада «Сталинчы орук» колхоз (баштаар черинин даргазы эш Лопсан болгаш суму Совединиң даргазы эш Чадаалай) эң эки киржилгелиг болуп, планын ажыр күүсеткен.

Районуң Сталин аттыг колхозу орук ажылынга база багай эвес киришкен. «Сталинчы орук» колхозтуң эш Дембирекке баштаткан бригадазы оларга берген планны чедиишкинниг күүседип, хамаарышкан оруктарны эки шынарлыг сентеп доосканнар. Бригадазының кежигүннери эштер Өлзей-оол, Өлзей олар эки ажылдап, хүн нормазын үргүлчү ажыр күүседип турганнар.

Сталин аттыг колхозтуң эш Шыырапка баштаткан орук сентээр бригадазы [illegible]ни ажылаан. Бригада Шеле деп [illegible]20 километр хемчээлиг оруктуг [illegible]. Шеле оруун ажыглалга киирген [illegible]колхозту тулуг материалдары-биле [illegible]ар арганы берген.

[illegible]ларга моон-биле кады орук ажы[illegible] районуң чамдык колхозтарының [illegible] суму Советтериниң багай киришдемиглээри чугула. Оларга Ал[illegible]дыр сумузунда Жданов аттыг [illegible] (баштаар черинин даргазы турган эш Бирбю), Калинин аттыг колхоз (баштаар черинин даргазы эш Сергей), Сүт-Хөл сумузунда Киров аттыг колхоз (баштаар черинин даргазы эш Очур-оол) хамаарыжыр.

Ады үнген колхозтар орук ажылынче онза кичээнгей салбаанындан болгаш ону чугулаавааныңдан оларга берген планны күүсеттээннер. Бо колхозтар орук сентелгезинге киржир бригадаларын безин тургусаан. Бо ышкаш чижекти Сүт-Хөл МТС-тен көрүп болур.

Колхозтарның район төвү-биле болгаш МТС-биле аразында оруктарны эжиждерине бодунда күш четчир турда-ла МТС багай киржип турар. МТС орук сентелгезинге ийи—бир удаа киришкенде районуң орук кылдызынден херек кырында төлевирден 10 катап аар улуг өртекти негеп турган чүүл бар.

Районуң левискээринде болгаш ылангыя колхозтар аразының оруктарын сентээринге турган четпестерни бо чылын катаптавазы чугула.

Сүт-Хөл районуң партия болгаш совет органнары колхозтарның, колхозчуларның болгаш районуң ажылчы чонунуң бүгү күжүн чонуң харылзаажылгазының чугула айтырыын шинтпирлээрин үгландырар ужурлуг.

М. БЮРБЮ.

„Шынның“ материалдарының изи-биле

„Чемненикчилерни культурлуг хандырар“

Кызыл горпозунуң № 2 чайналзының ажылында улуг четпестер бар болуп, хоктаатынган ажыл шагын барымдаалавас, чамдык ажылдакчыларның чемненикчилерге ээлдек эвес, чоннуң хомуал дептеринде бижээн саналарын болгаш хомудалдарын чайналның директору ой-шаанда көрбейн, бүдүүлгө хураларына чугаалашпайн турарын болгаш чемненикчилерни үр маңадыр чоруктарны илереткеп корреспонденция эрткен чылдың ноябрьда үнген № 219 (3413) «Шынга» парлатынган.

Ук корреспонденцияны бүдүүлгө хуралына чугаалашкаш, чайналның ажылында четпестерни үзүткээр талазы-биле хемчегер алган соонда чайналның ажылы ажыкээн деп, горпонуң ниити чемненилге кидизининң начальнигги эш Щеглов редакцияга дыңнаткан.

„Оолга хайгаарал салыр“

Бай-Тайга райпозунда ажылдап турар Байкара Буба Кызыл горпозунга ажылдап турар үезинде болуунуң оглу, төрээн иези чок, инвалид 14 харлыг Кызыл-оолду ая-бүлезинин составындан 1954 чылдың ноябрь айда үндүргенин, оон бээр Кызыл-оолдуң Бии-Хем районуңу Тарлаг көдээ Совединде колхозчуларның бажыңнарын кезип, кандыг-даа хайгаарал чок чорун чоруурунуң дугайында бижикчи эш Б. Бүдегечиевтиң корреспонденциязы 1955 чылдың сентябрь 10-да № 182 «Шынга» парлатынган.

Байкараны СЭКШ райкомунуң бюрозунга көргеш, партия талазы-биле донгулда хүлээткен, Байкара оглун Бии-Хем райондан эккелген деп, партия райкому редакцияга дыңнаткан.

Колхозтарны радножудар

Көдээ ажыл-ишчилерниң культурлуг деңнели хүн келген тудум бедип, хостуг үелеринде радио дамчыштыр хүн-бүрүнүн янзы-бүрү болуушбуннарын дыңнаарын күзеп турарлар.

Ындыг болза-даа, Эрзин районуң хырызаа конторазы районда чүгле чаңгыс «Кызыл сылдыс» колхозту радножуткан, а өске колхозтарда радио шүгүмү амдыгаа чедир чок.

Колхозтар төптерин чоокку үеде радиожулары районуң харылзаа конторазындан болгаш колхоз баштаар черинден негетинин турар.

К. ШОМБУҢ.

Ливанда үерлээшкинден качыгдалга таварышканнарга Совет Эвилелиниң дузаламчызы

БЕЙРУТ. Элчин В. А. Беляев Ливанның премьер-министри Рашид Карамага дүүн баргаш, чоокта чаа Триполиниң чонунуң качыгдалга таварышканы, үерлээшкинниң чаагаар айыылыының болганының дугайында Совет Эвилелиниң чазаның болгаш хөй-ниитизиниң мурнуудан Ливанның чазаанга болгаш улузунга ханы сеткил каттыштырылгазын илереткен. Үерлээшкинден качыгдалгакыга таварышканнарга дузаламчы көргүзери-биле 50 мун рубльди Ливанның Кызыл крест ниитилелиниң фондузунга киирип бээр дээн ССРЭ-ниң Кызыл Крест болгаш Кызыл Чартык-ай ниитилелиниң эвилелиниң күүскомунуң шиитпириниң дугайын В. А. Беляев премьер-министрге дыңнаткан.

Совет чазакка болгаш совет хөй-ниитиге оларның илереткени сеткил каттыштырылгазы дээш, ССРЭ-ниң Кызыл Крест болгаш Кызыл Чартык-ай ниитилелиниң эвилелиниң күүскомунга материалдыг дузалачы дээш чүреткин ханызынган өөрүн четиргенин дамчыдың бээрин премьер-министр Р. Карама дилээн. Качыгдаанарга сеткил каттыштырып дузалачы көргүскенин чазак болгаш Ливан улус бедиибиле үнелеп көрүп турар деп Р. Карама чугаалаан.

(СЭТА).

Вильгельм Пиктиң 80 хар харлаанынга

БЕРЛИН, январь 3. (СЭТА). Герман Демократтыг Республиканың Президентизи Вильгельм Пиктин төрттүнген хүнүнден бээр 80 хар харлаанынга холбаштыр ГДР-ниң партиз, күрүне болгаш хөй-ниитиг организацияларының улуртукчулары аназ байыр чедирген чагаа чорудуп турганнар.

Эргим эш Вильгельм Пик! Ийи герман күрүнелериниң кайызының-даа миллионмиллион немецтери-биле кады, бүгү делегейниң тайбыга ынакшылдыг миллионмиллион кижилери-биле кады бис сээн 80 харлыг болганың-биле холбаштыр сенээ байыр мендиг чедирип, Герман Демократтыг Республиканың Ажылчын ангының каттышкан партиязы — сээн удуртукчу киржилген-биле тургустунган Германияның социалистиг чаңгыс-аай партиязының байырын сенээ дамчыдып берип тур бис.

Сээн утка-шынарлыг амыдыралың, германмарксисчи ажылчын шимчээшкинниниң хүрээленинге сээн 60-тан хөй чыл иштинде демиселин — социализмни тиилелгеге чедирерин күзеп турар немец ажылчын ангыга болгаш нациянын өске-даа бүгү дешилгелиг күштеринге үлегер-чижек ол — деп ГСЧП ТБ-ның байырлыг чагаазында чугаалап турар.

Немец ажылчын ангының демисели-биле сырый холбашкан Вильгельм Пиктиң амыдыралчы оруун толаргайлап көргүспүшаан, ГСЧП ТБ болдунуң байырлыг чагаазында оон ынай мынча деп бижээн:

Сээн амыдыралың — бистиң партиявыстың кежигүннериниң үлегер-чижек-тир. Маркстың, Энгельстиң, Карл Либкнехтиниң, Роза Люксембургтуң, Клара Цеткинниң, Эрнст Тельманның дайынчы соратнигы сен болуунуң 80 харың иштинде хөй чүүлдерни — немец ажылчын ангының аар-берге демиселин, чедишкиннерин болгаш аштырышкынарын көрүп эртирген сен, ол болза, герман нациянын, тайбынның херээнин база-ла кезээде аар-берге аштырышкынары болуп тургулаан. Ынчаарга монополистерни, улуг помещиктерни болгаш милитаристерни тиилээн Герман Демократтыг Республиканың каттышкан ажылчын ангызының алдарлыг тиилелгезиниң херечизи база болган сен...

Сээн болуунуң бүгү амыдыралыңны бараалгатканың херек дээш демиселге, тайбың, демократия болгаш социализм дээш демиселге бистиң ажылчын-тараачың күрүневистиң баштыңы болуп, немец ажылчын ангының болгаш чурттуң бүгү дешилгелиг күштериниң баштыңы болуп, ам-даа хөй чылдарга чурттаарыңны күзеп тур бис.

Бистиң улузувуска Силерниң кылып берген бүгү-ле чүүлдериңер дээш, Силерниң 80 харлыг болган амыдыралыңар дээш Герман Демократтыг Республиканың Улустуң палатазының бүгү кежигүннериниң мурнунан Улустуң палатазының Президиуму Силерге байыр чедирип тур. Германияны тайбыныңың болгаш хосталганың байдалдарыңга катап каттыштырарының кайгамчык улуг чаагай национал соруглазың боттандырарынче угланган Силерниң болгаш бистиң күзел-чүткүлүвүс дүрген боттанган турзун деп Силерниң 80 хар харлаанынарның хүнүнде Силерге болгаш бодувуска күзедивис. Хосталганың болгаш тайбыныңың оруу-биле бистин-биле кады чорувушаан, бистиң чаагай чоруувус дээш кадынарны болгаш үре-түннелиг күжүнерни ам-даа хөй чылдарда хевээр камгалаарынарны Силерге күзедивис деп, ГДР-ниң Улустуң палатазының Президиумунуң байырлыг чагаазында чугаалап турар.

Герман Демократтыг Республиканың Министрлер Чөвүлелиниң чедирген байырында ылангыя ыныча деп чугаалап турар:

Чаңгыс-аай, демократтыг, тайбыңга ынакшылдыг болган хамаарышпас Германия дээш, герман империализмни болгаш милитаризмни катап тургузарынга улуг бистиң демиселивис Силерниң адыңар-биле чүс-чүс чылдарга холбашкан. Бүрүн әргелиг, ёзулуг-ла демократтыг, дүрүм ёзугаар герман күрүнениң — Герман Демократтыг Республиканың Президентизи болуп, биетин бүгү улузувустуң чаңгыс эп-сеткилдиг бүзүрелин ажыглавышаан, Силер болза, бистиң ажылчын-тараачың әрге-чагыргавыстың боттандырып турары социалистиг улуг тургузуушкунуңуң херээ тайбынның күчүлүг лагериниң улустарының политиктиг болгаш экономиктиг калбак деткимчезин алдын дээш оңза деткимчени көргүстүңер.

Вильгельм Пикке байырлыг чагааларны Демократтыг Германияның Национал фронтузунуң Национал совели болгаш ГДР-ниң олөөн хөй өске-даа хөй-ниити организациялары база чорутканнар.

• • •

БЕРЛИН. Германияның төөгүзүнде бир дугаар ажылчын-тараачының күрүнезиниң Президентизи Вильгельм Пиктиң 80 хар харлаанының Герман Демократтыг Республиканың ажылчы чоннары калбак-биле демдеглеп турарлар.

Калбак патриотчу шимчээшкин бүдүрүлге талазы-биле эки көргүзүглер дээш ажылчы чоннуң инициативазы-биле ГДР-ниң Президентизи В. Пикке алдар болдурган социалистиг чарышка каттыжып киргеи. Президентиниң 80 хар харлаанынга алдар кылдыр боттарының алган үүлээлгелерин дыка хөй бүдүрүлгелер күүсеткен болгаш ажыр күүсеткеннер.

ГДР-ниң ажылчы чоннарының болуунуң Президентизинге изиг ынакшылдыгының, ГДР-ниң чазаан болгаш ГСЧП-ни долгандыр оларның сырый каттыжышкынының илереэшкини болза, күрүнениң ан янзы-бүрү албан черлериниң, партиз болгаш хөй-ниити организацияларын, бүдүрүлгелер коллективтеринден, әртемнин болгаш культураның ажылдакчыларындан Президентиниң адынга кээп турар хөй санныг байырлыг чагаалар болур. Вильгельм Пиктиң улуг ачы-хавыязын хүлээп көргениниң болгаш аназ кызыгаар чок ынакшылдың демдээ кылдыр ГДР-ниң ажылчы чоннары хөй санныг белектерни аназ чорудуп турарлар.

Январь 3-те үнгүлээн бүгү демократтыг немец солуннар Президентиниң 80 хар харлаанынга холбаштыр Вильгельм Пиктиң улуг портреттерин парлап, чалбыыштыг революсчу болгаш немец ажылчы чоннуң баштыңчызы Вильгельм Пиктиң амыдыралынга болгаш ажыл-херээнге хамаарыштыр немец болгаш даштыкы авторларның чүүлдерин парлап үндүрүлээн.

ГСЧП ТБ-дан, ГДР-ниң Улустуң палатазындан, ГДР-ниң чазаандан, Демократтыг Германияның Национал фронтузунуң Национал совединден, хостуг немец профэвиледер каттыжышкынының баштаар черинден болгаш өске-даа жерлерден Президент В. Пикке чедирген байырларны солуннар парлап үндүрүлээн.

Даштыкы чурттарда болгаш Барыын Германияда хөй санныг хөй-ниити организациялардан болгаш түс-түс кижилерден чедирген байырлар Вильгельм Пиктиң адынга келгилээн.

Герман Демократтыг Республиканың найыслалы Берлин, а ол ышкаш Герман Демократтыг Республиканың бүгү хоорайлары болгаш суурлары Президентиниң 80 хар харлаанынга алдар кылдыр байырладың шинчизинде кирген.

(СЭТА).

Совет төлээлерниң Берлинде чоруп турарды

БЕРЛИН. Герман Демократтыг Республиканың Президентизи Вильгельм Пиктиң 80 хар харлаанының байырлалынга киржирүүбиле Берлинде барган ССРЭ-нин Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы К. Е. Ворошилов улурткан болгаш кежигүннери П. Н. Поспелов, О. В. Куусинен, Е. Д. Стасова болгаш Г. М. Пушкин составтыг совет төлээлер январь 4-те Германияның төөгүзүнүң музейинге чорааннар, аназ ГДР-ниң Президентизи Вильгельм Пиктиң амыдыралының болгаш ажыл-чорудулгазынга турескаатканы база Карл Маркстың болгаш Фридрих Энгельст

БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилетинген

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1956 ЯНВАРЬ 10 ВТОРНИК № 7 (3460)

Өртээ 20 коп.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы дээрги Мындаагыларга. Суданның Премьер-Министринин телеграммазы (1 арын).

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазынга Дарга Бабакир Авадаланың телеграммазы (1 арын).

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы К. Е. Ворошиловтуң болгаш Индияның Президентизи Раджендра Прасадтың чагаалар солушканы (1 арын).

Чепсегленишкиннерни кызырарын болгаш ядролуг чепсекти хоругдаарын улустар чедип алыр ужурлуг (1 арын).

ССР Эвилели биле Югославияның Федеративтиг Улус Республиказының аразында ядролуг физиканы шинчилээрин хөгжүдер болгаш атомнуг энергияны тайбың сорулгаларга ажыглаар херектиң талазы-биле кады ажылдажылга дугайында (2 арын).

Г. Талчин.—Совет албан черлеринде партия организацияларының ажылын бедик деңнелче (2 арын).

Областың көдээ Советтериниң социалистиг чарыжының түңнели (3 арын).

Улан-Батордан бир дугаар поездиниң Пекинде чеде бергени (4 арын).

КУР-нуң, МАР-ның болгаш ССРЭ-ниң аразында дорт оруктуң ажыттынганынга хамаарыштыр (4 арын).

Үлетпүр ажылдакчыларының патриотчу хүлээлгези

Коммунистиг партияның удуртулгазының ачызы-биле совет улус бистиң чурттуң улус ажыл-агыйын сайзырадырының бешки беш чыл планын болгаш 1955 чылдың бүдүрүлге онаалгазын чедишкинниг күүсеткен. Бодунуң тургузукчу күш-ажылынга чедип алган шылгарангай чедишкиннеринге сорук кирген совет кижилер Коммунистиг партияның XX съездизинге күш-ажылчы чаа тиилелгелер-биле ужуражыр дээш съезд мурнунуң күш-ажылчы ээлчээнге киргеш күжениишкинниг ажылдап турарлар.

Социалистиг үлетпүрнүң бүгү адырларының ажылчыннарының болгаш инженер-техниктиг ажылдакчыларының мурнунга чаа сорулга алдыгы беш чылдың улуг чаагай программазын амыдыралга боттандырарының сорулгазы салдынган. Ол программаның улуг чаагайы бистиң социалистиг экономикавыстың тайбың болгаш тургузукчу характерин көргүзүп турар 1956 чылда ССРЭ-ниң күрүне бюджединден безин тодаргай көстүр.

Тыва областың аныяк үлетпүрүнүң мурнунда чаа беш чылда болгаш ооң баштайгы чылы— 1956 чылда улус ажыл-агыйжы чугула сорулга салдынган. Областың улус ажыл-агыйының хөгжүлдези ону амыдыралга чедишкинниг боттандырарындан хамааржыр. 1956 чылда электроэнергияны ажылдап кылыры 1955 чылдаазы-биле дөмейлээрге 21 хуу, тууйбу бүдүрери—70 хуу көвүдээн турар. Бо чылын тудуг индустриязын хөгжүдериниң талазы-биле улуг ажылдар чорутунар.

Үлетпүр хөгжүлдезиниң темпизи мооң дараазында чылдарда улам-на калбарар. Кызылдың бус күжү-биле ажылдаар 5 муң киловатт күчүлүг электростанциязының тудуушкунунуң кол ажылдары бо чылын калбарар болгаш ооң баштайгы агрегаттары 1957 чылда тогун бере бээр, а ийиги ээлчээ—1958 чылда ажыглалга кирер. 1956—1957 чылдарда пиво, макарон кылыры шингээдип алдынган турар. Ооң түңнелинде аъш-чем продуктуларын бүдүрери ийи ажыг катап өзер.

Бо канчаар-даа аажок улуг сорулгаларны боттандырары үлетпүрнүң бүгү ажылдакчыларының чогаадыкчы күжениишкинин негеп турар. Ынчаарга ону бистиң алдарлыг ажылчын аңгывыс бүгү совет улустуң деткимчези-биле амыдыралга төлептиг боттандырып шыдаар. Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың бистиң чуртувустуң мурнунга салып турар кандыг-даа сорулгазын төлептиг күүседириниң алдарлыг чаңчылын бистиң эр-херээжен ажылчыннарывыс, инженерлеривис болгаш техниктеривис шингээдип алганнар. Чижээ бешки беш чылдың программазын Кызылдың аъш-чем комбинады, далган дээрбези сес айлар бурунгаар күүсеткен. Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының XX съездизинге чедишкинниг ужуражыр дээш база июль Пленумунуң төөгүлүг шиитпирлерин амыдыралга боттандырар дээш бүгү улустуң социалистиг чарыжынга киргеш Бай-Хаактың райүлетпүр комбинады, Кызылдың ыяш заводу, типография, тууйбу заводу, Сыстыг-Хемниң ыяш ажыл-агый чери, Ээрбек шахтазы бешки беш чылдың доостур чылы 1955 чылдың бүдүрүлге онаалгазын хуусаа бетинде күүсеткеннер.

Бистиң хөй-хөй бүдүрүлгелеривис орулгалыг ажылдап турар апарган. Кызылдың ыяш заводу эрткен чылын чартык миллион ажыг рубльдин, мебель фабриказы биле дааранылга комбинады 515 муң рубльдин, Шагаан-Арыгның райүлетпүр комбинады 42 муң рубльдин орулгазын пландан ажыр алган. Үлетпүрнүң бүгү адырларының ажылдакчыларының сорулгазы чүдел дээрге, бо чедишкиннерни моон соңгаардаа быжыктырарында болур.

Бүдүрүлге планын бир дески күүседири бүдүрүлге бүрүзүнге чөрчүп болбас хоойлу болур. Ындыг болганда бүдүрүлге, цех, участок бүрүзү декада, ай, квартал аайы-биле бодамчалыг чогаатынган планныг болур ужурлуг. Чүгле маңаа үндезилээш 1956 чылдың бүдүрүлге планын үретүңнелдиг күүседип болур. Ынчаарга бистиң хөй-хөй бүдүрүлгелеривис бир дески ажылдавас, буу-хаа ажылдаар практикадан ам-даа уштунмаан. Айның баштайгы чээрби хонуунда азы чылдың баштайгы кварталдарында өөжүм темпи-биле ажылдааш, арткан он хонуктарда азы сөөлгү кварталдарда дүн-хүн чок буу-хаа ажылдап туруп бээр чоруктар бар.

Чадаананың райүлетпүр комбинадынга, Кызылдың алгы заводунга мындыг практика турган. Ол чорук продукцияны деңдески үндүрбезинге, чүвени үрей кылырынга болгаш ооң шынарын кудуладырынга чедирип турар. Ол хоралыг практиканы моон соңгаар катаптавас херек.

Күрүнениң планныг онаалгазын бүгү көргүзүглер талазы-биле долдур күүседир дээш демиселге социалистиг чарыш үнелеп четпес улуг рольдуг. Чарышты үлетпүрнүң бүгү адырларынга калбартыры, ооң киржикчилериниң патриотчу көдүрлүүшкүнүн продукцияның шынарын экижидеринче, бот-үнезин чингедиринче, ассортиментизин калбартырынче, чиг-этти болгаш материалдарны камнаарынче угландырар ужурлуг. Социалистиг чарыштың делгереңгей хевири болур чаңгыс-чаңгыс кижилерниң чарыжын калбартыры, ону деткиири онза чугула. Чарыш чүгле тодаргай болгаш хүн-бүрүнүң удуртулгазы бар черге чогуур үре-түңнелди берип болур. Ынчангаш партия, комсомол болгаш профэвилел организациялары социалистиг хүлээлгелерни ёзу барымдаалап алгаш кызыгаарланып каар чоруктар-биле хүн-бүрүнүң шыңгыы демиселин чорудар ужурлуг.

Бүдүрүлгени ажыктыг кылдыр организастаары, ооң технологиязын доктаамал сайзырангайжыдары үлетпүрнүң бүгү адырларының ажылын чаа сорулгаларның деңнелинге чедир көдүрериниң үндезини болур ужурлуг. Бо херекке чаартыкчыларның болгаш рационализаторларның эгелээшкиннерин нептередири болгаш мурнакчы бүдүрүлгелерниң ажылының дуржулгазын чогаадыкчы ажыглаары улуг рольдуг. Бүдүрүлгелерниң администрация черлери, партия, комсомол болгаш профэвилел организациллары ажылчыннарның болгаш инженер-техниктиг ажылдакчыларның чогаадыкчы инициативазын деткиир хүлээлгелиг. Бо сорулга-биле бүдүрүлге бүрүзүнге рационализаторларның болгаш чогаадыкчыларның бюроларын тургузары чугула.

Коммунистиг партияның XX съездизи чоокшулап орар. Ону күш-ажылчы чаа чедишкиннер-биле уткуурда бистиң областың бүдүрүлгелери январь болгаш февраль айның баштайгы чартыының бүдүрүлге онаалгазын бүгү көргүзүглер талазы-биле хуусаа бетинде күүседирин чедип алыр сорулгалыг. Съездиге чедишкинниг ужуражыры-биле алган социалистиг хүлээлгезин ажыл-херек кырынга боттандырары коммунизмнин тургузукчузу совет кижи бүрүзүнүң алдарлыг херээ болур. Совет улустуң тургузукчу ажылга чедип алган чедишкин бүрүзү коммунистиг ниитилелдиң тургузуушкунунуң улуг херээнге үнелиг салыышкын болур ужурлуг.

ТЕЛЕГРАММА

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы дээрги Мындаагыларга

МОСКВА

Дээрги Мындаагылар Силерниң чедирген эвилеңчылыг байырыңар уъжун өөрүп четирдим, бүрүн эргелиг Судан Республиканы байырлыы-биле хүлээп көргениңер дугайты ханызы-биле сеткил ханганымны илередип база дипломаттыг, консул болгаш садыг харылзааларын доктаадырынга белениңерге байыр чедирип, ол саналга база-ла чөпшээрежип каттыжып тур мен.

Тайбыңны деткииринин болгаш делегейниң бүгү расаларының аразынга найыралдыг харылзааларны хөгжүдериниң херээнге бодунуң салыышкынын киирер аргалыг болганынга Судан баш бурунгаар өөрүп четирип тур.

Совет улуска аас-кежикти болгаш депшилгени күзээримни болгаш мээң ханы хүндүткелимни бадыткаарын чөпшээреп көрүңер, дээрги Мындаагылар.

Суданның Премьер-Министри.

Хартум хоорай.

ТЕЛЕГРАММА

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазынга

МОСКВА, КРЕМЛЬ

Суданның хамаарышпас чоруун чарлаанынга холбаштыр эвилеңчылыг байыр чедиргениңер уъжун бистиң эн-не ханызы-биле өөрүп четиргенивисти болгаш эн-не чылыы-биле сеткил ханганывысты Суданның төлээлекчилер палатазының мурнундан илередирин күзээн ийик мен.

Дарга Бабакир Авадала

Хартум хоорай.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы К. Е. Ворошиловтуң болгаш Индияның Президентизи Раджендра Прасадтың чагаалар солушканы

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы эш Н. А. Булганин биле ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиум кежигүнү эш Н. С. Хрущев Индияга чоруп турганының үезинде ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы эш К. Е. Ворошиловтан Индияның Президентизи Р. Прасадка байырлыг чагааны дамчыдып бергеннер.

Индияның Президентизи Р. Прасадтан ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы эш К. Е. Ворошиловтуң адынга харыы чагаа алдынган.

Чагааларның текстилери моон адаанда парлатынды.

Индия Республиканың Президентизи дээрги Мындаагылар

доктор Раджендра ПРАСАДКА

Дээрги Мындаагылар!

Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. А. Булганинның болгаш Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң Дээди Совединиң Президиум кежигүнү Н. С. Хрущевтуң Индияга баары чергелиг ындыг таарымчалыг таварылганы ажыглап алгаш, дээрги Президент Силерге, база бүгү улуг индий улуска Совет Эвилелиниң улустарындан, Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң Дээди Совединиң Президиумундан болгаш мээң бодумдан чүректиң эн-не ханызындан байырны болгаш чаагай күзелдерни дамчыдарын күзедим.

Улустар аразының тайбыңын хевээр арттырарынга, улустар аразынга найыралды болгаш кады ажылдажылганы быжыглаарынга Совет Эвилели биле Индия хан-дамырындан сонуургалдыг. Бистиң ийи чурттарывыстың аразынга чүректиң ханызындан найыралдыг харылзаалар болгаш кады ажылдажылга улам-на калбарып болгаш быжыгып турарын демдеглээр аас-кежиктиг болдум. Ылаңгыя Индияның Премьер-Министри дээрги Нерунуң чоокта чаа Совет Эвилелинге чорааны аңаа улуг хемчээлдиг идигни берген.

Тайбыңга ынакшылдыг улуг күрүнениң—Индия Республиканың баштынынга дээрги Мындаагылар Силерниң нүүрүңерде Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң Дээди Совединиң Президиуму байыр чедирип тур. Бүгү-ниити тайбыңны быжыглаарының болгаш камгалаарының херээнге Индияның болгаш Совет Эвилелиниң аразында найыралдыг харылзааларны хөгжүдериниң херээнге Силерниң бодуңарның ролюнарны совет улус бедии-биле үнелеп турар.

Силерниң чуртуңарга Н. А. Булганинның болгаш Н. С. Хрущевтуң барганы бүгү делегейге тайбыңның чаагай улуг херээ дээш бистиң чурттарывыстың улустарының чаагай чоруунга таарыштыр Индияның болгаш Совет Эвилелиниң аразында аас-кежиктиг догуннап турар сеткилдиң ханызындан найыралды болгаш кады ажылдажылганы улам ыңай быжыглаар дээрзинге идегээрин чөпшээреп көрүңер, дээрги Президент.

К. ВОРОШИЛОВ.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы.

Москва, Кремль, 1955 чылдың ноябрь 16.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы дээрги Мындаагылар

Маршал К. Е. ВОРОШИЛОВКА

МОСКВА

Дээрги Мындаагылар!

Индияның улузунга Совет Эвилелиниң улузунуң чаагай күзелдери илеретинген чагааны дээрги Булганинның болгаш дээрги Хрущевтуң келгенин холбаштыр менче аажок эвилеңчорутканыңарны алыр аас-кежиктиг болдум.

Индияның болгаш Совет Эвилелиниң аразында найыралдыг харылзааларның хөгжүлдезин онза сонуургал-биле хайгаарап турар мен. Ол найырал эрткен чылдың чайынында Совет Эвилелинге Премьер-Министр Нерунуң чорааны-биле быжыккан дээрзин дээрги Мындаагылар демдеглээн Силер. Совет удуртукчуларның Индияда келгени ол найыралды улам ыңай хөгжүдеринге идиг бергенин билип алыр аас-кежиктиг болур Силер. Олар каяа-даа баарга чер болганга улус массалар оларга кайгамчык улуг көдүрлүүшкүн-биле байыр чедирип турган.

Ынгангаш бистиң улузувус Совет Эвилелиниң улузунга хамаарыштыр бодунуң хүндүткелин болгаш ынакшылын көргүзер аргалыг болганынга өөрүп тур мен.

Силерниң чуртуңарның камгалалының болгаш хөгжүлдезиниң херээнге Силерниң бодуңарның ачы-хавыяаңар Индияда билдингир. Бүгү чурттарның аразынга тайбыңны болгаш чаагай тура-сорукту быжыглаар дугайында Силерниң көргүзүп турарыңар сагыш салыышкыныңарны база билип тур мен. Бистиң чурттарывыстың аразында өзүп турар найырал болгаш кады ажылдажылга бүгү-ниити тайбыңның херээнге бараан болур дээрзинге чигзинмейн турар мен.

РАДЖЕНДРА ПРАСАД,

Индияның Президентизи.

Раштрапати Бхаван.

Нью-Дели.

1955 чылдың декабрь 5.

РСФСР-ниң Дээди Соведин чыылдырар дугайында

РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң ЧАРЛЫЫ

РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң доктаадыры болза:

Российниң Совет Федеративтиг Социалистиг Республиказының Дээди Совединиң ийиги сессиязын 1956 чылдың январь 23-те Москва хоорайга чыылдырар.

РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы М. ТАРАСОВ.

РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары И. ЗИМИН.

Москва, 1956 чылдың январь 7.

Чепсегленишкиннерни кызырарын болгаш ядролуг чепсекти хоругдаарын улустар чедип алыр ужурлуг

Тайбың камгалалының Совет комитединиң хуралы

Тайбың камгалалының Совет комитединиң Президиумунуң хуралы январь 6-да Н. С. Тихоновтуң даргалааны-биле болган. Аңаа хөй-ниитиниң элээн хөй организацияларының төлээлекчилери киришкен. Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң Бюрозу 1955 чылдың декабрь 11—13-те Хельсинкиге болуп эрткен сессиязының түңнелдериниң дугайында дыңнадыгны Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң оралакчы даргазы И. Г. Эренбург кылган.

Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң Бюрозу болза, тайбыңга ынакшылдыг бүгү-ле күштер чепсегленишкиннерни эңдере бүдүрерин соксадырын, чепсегленишкиннерни кызырар болгаш ядролуг чепсекти хоругдаар дугайында дугуржулгаларны кылырын чедип алыр дээш хөделирин кыйгырган.

Тайбың камгалалының Совет комитединиң Президиуму Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң Бюрозунуң улустар аразының дүшкүүрлүг чоруктарын улам ыңай чымчадырынче угланган ол чаагай инициативазын бүрүнү-биле деткээн. Чепсегленишкиннерни эңдерилдирери болгаш ядролуг чепсекти бүдүрери амгы үеде бүгү-ниити тайбыңны доктаадып тургузарынче орукта кол моондак болуп турар. Бүгү чурттарның чаагай тура-соруктуг кижилери ынчангаш чепсегленишкиннерни дүжүрерин база атомнуг болгаш водородтуг чепсекти хоругдаарын бир эп-сеткилдиг негеп турар.

Совет күрүнениң тайбыңга ынакшылдыг чугула актызын—1956 чылда ССРЭ-ниң бюджединге камгалал чарыгдалдарын 1955 чылдыынга деңнээрге, барык 10 миллиард рубль кызырганын совет кижилер чүүлдүгзүнүн көрген дээрзин ол хуралга демдеглээн. Ол акт болза, Совет Эвилелиниң тайбыңга ынакшылдыының болгаш чепсегленишкиннерни кызырар база кижилерни массалыг узуткаарының чепсээн хоругдаар дугайында чурттар аразынга дугуржулгаларны чедип алыр деп ооң тура-соруктуунуң чаа илерели болуп турар.

Совет улус Совет чазактың тайбың политиказын байырлап турар. Ол политиканың ёзулуг көргүзүү-биле Н. А. Булганинның болгаш Н. С. Хрущевтуң Индияга, Бирмага болгаш Афганистанга чоокта чаа чорааны болган, ол чоруушкун улустарның тайбыңче чайгылыш чок тура-соруун чырыткыландыр көргүскен.

Чепсегленишкиннерни бүгү-ниити кызырар болгаш ядролуг чепсекти хоругдаар дугайында чурттар аразынга дугуржулганы шиитпирлии-биле чедип алыр деп Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң Бюрозунуң Кыйгырыын бүгү совет хөй-ниити—ажылчыннар, колхозчулар, интеллигенция, хөй-ниитиниң бүгү организациялары болгаш Совет Эвилелиниң ажылчы чоннарының каттыжыышкыннары изин-биле деткиир дээрзинге бүзүрелин Тайбың камгалалының Совет комитединиң Президиуму илергейлээн.

Чепсегленишкиннерни эңдере бүдүрерин соксадырын улустар негээр болгаш негээр-даа ужурлуг. Атомнуг болгаш водородтуг чепсекти хоругдаарынче чазактарны албадап шыдаар күштер оларда бар. Женеваның сагыш-бодалы, тайбың чугаалажыышкыннарның сагыш-бодалы бүгү делегейге тиилээн турарын чедип ап шыдаар күштер оларда бар.

Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң Бюрозунуң сессиязының шиитпирлери-биле холбаштыр Комитеттиң сорулгаларының дугайында Тайбың камгалалының Совет комитединиң харыысалгалыг секретары М. И. Котовтуң дыңнадыын ол хуралга база дыңнаан.

Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң Бюрозунуң Кыйгырыын совет хөй-ниитиге калбаа-биле таныштырар дугайты хемчеглерниң планын Комитеттиң Президиуму ажылдап кылган. Чепсегленишкиннерни эңдере бүдүрерин соксадыр болгаш ядролуг чепсекти хоругдаар дээш дем каттыштырган демиселди чорудар сорулга-биле даштыкының хөй-ниитизиниң янзы-бүрү бөлүктери-биле найыралдыг харылзааларны улам ыңай быжыглаарының элээн хөй хемчеглерин хүлээп алырын Президиум шиитпирлээн.

(СЭТА).

Бии-Хем районда

Ийи сезоннуң нормазын күүсеткен

1955 көдээ ажыл-агый чылында «Өөк» совхозтуң механизатору эш Булгаков «НАТИ» дээр трактор-биле чымчак черге шилчидерге 520 гектар шөлдү ажылдап кылыр онаалгазын 1103 гектар чедирген азы ийи сезоннуң нормазын күүсеткен. Мергежилдиг тракторист сезонда 270 ажыг килограмм кывар чүүлдү камнап алган.

Механизатор эш Дикман сезонда чер аңдарылгазының планын 150 хуу күүсетпишаан, 1574 килограмм кывар чүүлдү камнап алган. Булгаков биле Дикман олар ам часкы хову ажылдарынга белеткелге идепкейлиг киржип турарлар.

Колхозчу өг-бүлениң орулгазы

«Тиилелге» колхоз организас, ажыл-агый талазы-биле чыл бүрү улам-на быжыгып турар. Ооң уламындан колхозчуларның күш-хүннерге алыр орулгазы база өзүп турар.

Инек кадарчызы эш Седен эрткен чылын авансыга безин 3,5 тонна тарааны, 5620 рубльди алган. Хой кадарчызы эш Чамзы 5,5 тонна тарааны, 8900 рубльди, хаван ажаакчызы эш Новикованың өг-бүлези 8 тонна тарааны, 12480 рубльди авансыга алган.

Чаа локомобиль

«Кызыл сылдыс» көдээ ажыл-агый артели чаа садып алганы «П-25» деп локомобилин ажыглалда киирген. Ол болза, колхозтуң шакта 200 килограмм далган тырттырар дээрбезин соксаал чокка ажылдадырын хандырар.

Моон-биле кады колхозтуң чаа пилорамазы база тургустунган. Колхозта оон-даа өске бүдүрүлгелер немежип турар.

Баштайгы ийи айларда

«Кызыл тараачын» колхозтуң эш Хомутова эргелекчилээн сүт-бараан фермазының ажылдакчылары эрткен саалда сезонунда мөөннеп алган дуржулгазын быжыглавышаан, эгелээн сезоннуң баштайгы ийи айларында инек бүрүзүнден 206 литр сүттү алган. Быштың айларында ындыг бедик саалданы «Өөк» совхозта эш Мистрюкованың бригадазы база чедип алган.

Партияның XX съездизинге уткуштур алган хүлээлгезин районнуң өске-даа колхозтарында саанчылар чедишкинниг күүседип турар. Ажаалданы болгаш чемгерилдени экижидер болза, чылдың кайыдаа үелеринде инек сүткүр болурун ажылдың практиказы улам-на бүзүредип турар.

Хаван фермазында

Кочетов аттыг колхозтуң хаван фермазында ажылды эки организастаан. Боос, ылаңгыя чаш хаваннарның ажаалдазынче улуг кичээнгей салдынып турар. Ынчангаш ол ферма эрткен чылын хаван өстүрериниң планын 141 хуу күүсеткен.

Ферманың хаваннары ийи-үш ээлчегниң оолдаашкынын берип турар. 1955 чылда «Первобытная» дээр хаван—22, а «Дранда» шолалыг хаван—24 хаван оолдарын төрээн. Төрүтүнген хаван оолдарын баштайгы үш неделяда хүн-бүрү 5—6 катап чемгерери чаңчыл болган.

Колхозчу малчыннарның хүлээлгези

Улуг-Хем районнуң Калинин аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң малчыннары 1955 чылда малдың баш санын өстүрер болгаш продуктулуун бедидер талазы-биле эвээш эвес чедишкиннерни чедип алган. Колхоз мал өстүрериниң планын чүзүн аайы-биле ажыр күүсеткен.

Колхозтуң малчыннары төрүүр бүгү 3092 баш малдан 3172 баш чаш төлдү менди өстүрген. Хой кадарчызы эш Чангыр бодунга быжыглаан хоюндан 285 хураганнарны, өшкү кадарчызы эш Чымба-Хуурак 167 өшкүден 194 анайны, хаван ажаакчызы эш Сүрүнчүк 13 хавандан 152 хаван оолдарын, эш Ёндан 50 инектен 50 бызааны камгалап алган.

Сүт-бараан фермазының саанчылары эштер Мишкен инек бүрүзүнден ортумаа-биле 638 литр, Үгүжүк бир инектен-не 628 литр сүт сагган.

Эрткен ажыл-агый чылында чедип алган чедишкиннерни быжыглавышаан, 1956 чылда мал өстүрериниң болгаш ооң продуктулуун бедидер планны чедишкинниг күүседир дээш малчыннар бедиткен хүлээлгелерни алганнар.

Колхозтуң малчыннары төрүүр 100 баш хой, өшкүден 110 анай, хураган, бир хавандан 15 хаван оолдарын, төрүүр 100 баш инек, белериниң чаш төлүн планда көрдүнгенин ёзугаар менди камгалап алыр деп сорулга салганнар. Хойжу эш Бичеуруг малдың чаш төлүн бүрүн камгалап, хой бүрүзүнден 2 килограмм дүк алырын хүлээнген.

М. БАГАЛДАЙ.

Масса-политиктиг ажылды ажыл-агыйның сорулгалары-биле сырый холбаштырар

СЭКП Төп Комитединиң январь болгаш июль Пленумнарының салган сорулгаларын амыдыралга чедиишкинниг боттандырарынче угланган масса-политиктиг ажылдарны көдээниң ажылчы чонунарының оргузунга күштелдирер талазы-биле Сүт-Хөл районнуң партия организацияларынга хемчеглерни ап чоруткан.

Районнуң 16 партия эге организацияларында 16 агитколлективтер бар болгаш ында 200 ажыг агитаторлар ажылдап турар, оларны колхозтарның ажыл-агыйының түс-түс участоктарында бижыглап тургускан. Агитколлективтерниң улуртукчулары ажыл планнарын ёзугаар ажылдап, агитаторларның ажылын улуртуп турарлар. СЭКП райкому болгаш партия эге организацияларының агитаторларының семинарларын база чөвүлел хураларын түс-түс колхозтарга организастап эрттирген.

Партияның болгаш чазактың бистин мурнувуска салган сорулгаларын амыдыралга боттандырарының практиктиг айтырыгларын ол семинарларга болгаш чөвүлел хураларга агитаторлар чугаалажып, аңаа хамаарышкан чугула документилерни өөренип танышканнар. Масса-политиктиг ажылдарны партия эге организацияларының талазындан канчаар улуртуп турар дугайында айтырыгларны партия райкомунуң бюрозу алдын каш катап дыннап чугаалашкан болгаш көдээге партийжи-политиктиг ажылдарны күштедирериниче угланган чугула шиитпирлерни хүлээп алган.

Ажылчы чонунуң оргузунга лекция пропагандазын кадбартырынче партияның район комитеди чугула кичээнгейни салып турар. Эрткен чылдың сөөлгү 11 айларының иштинде районнуң ажылчы чонунарының оргузунга 240 ажыг лекциялар янзы-бүрү темаларга номчуткан. Оон-биле чергелештир көдээниң ажыл-ишчилериниң оргузунга чамдык партия эге организацияларының чорудуп турары масса-политиктиг ажылы чамдык үеде колхозтарның амыдыралындан хоорук, ажыл-агыйның сорулгалары-биле холбашпайн турганы демдеглээри чугула. Амыдыралдан хоорук ындыг кургаг агитацияның ажык чогун амыдырал боду бадыткап көргускен. Мынчангаш, районнуң партия организациязы масса-политиктиг ажылды амыдыралбиле, ажыл-агыйның тодаргай сорулгалары-биле сырый холбаштырарынче угланган алээн хемчеглерни сөөлгү үеде ап чоруткан. Чижээ, Сталин аттыг колхозтуң партия организациязының (секретары эш Хаптыр-оол) агитаторлары номчулгаларны, беседаларны колхозчуларның оргузунга чорударда колхозтуң ажыл-агый сорулгаларын амыдыралга боттандырарыны-биле сырый холбаштырып турар апарган. Ажыл-агыйның сорулгаларын амыдыралга боттандырарынче угланган агитация колхозчуларның калбак массаларының сонуургалын болгаш кичээнгейин бодунга хаара хүлээп турарын практика көргүзүп турар. Амгы үеде Сталин аттыг колхозтуң ажыл-ишчилери бо чылдың часкы тарылгазынга чедиишкиннииг белеткенин, малдың кыштагладыышкынын үлегерлиг чорудуп турарлар. Калинин аттыг, Жданов аттыг колхозтарда эштер Тас-оол, Эрен ышкаш эске-даа агитаторлар боттарының хүн-бүрүгеи беседаларын амыдыралче улам-на чоокшуладып, колхозтарның мурнунда турун турар сорулгаларны боттандырарының эрге-ажыктарынга бүрүн дүүштүр чорудуп турар апарган.

Районнуң көдээ ажыл-агыйының мурнакчыларының, а ол ышкаш бистин калбак делгем Төрээн чуртувустуң эске-даа черлериниң ажыл-ишчилериниң чедиишкиннерин, оларның ажылының мурнакчы дүржүлгазын нептередип пропагандалаарынче районнуң партия организациязының агитаторлары чугула кичээнгейни салып турар.

Боттарының чүткүлүг, сорук киргеи күш-ажыл-биле районнуң мурнунга салдынган ажыл-агыйның чугула сорулгаларын чедиишкиннииг шиитпирлээринге идепкейлиг киржип, Совет Эвилелиниин Коммунистиг партиязының XX съезтизинге төлептиг ужуражыр дээш алган хүлээлгелерин эрестиг күүседип турар колхозчулар, механизаторлар районда дыка хөй. Калинин аттыг колхозтуң хойжузу эш Сүтежик эрткен чылын 275 хойлардан 356 хураганнарны бүрүн доруктуруп, хой бүрүзүнден 2,1 килограмм дүктү кыргып алган, ол колхозтуң саанчызы эш Седен-Лама бодунга быжыглаан 11 саар инектериниң бирээзинден-не 970 килограмм сүттү саап алган. Бо саанчылар амгы үеде боттарының фермаларынга улуг сорук киришкиннииг ажылдап, малдың кышкы ажаалдазын улам экижитпишаан, инектериниң бедик сүттүг чоруун чедип ап турарлар.

Районнуң партия организациязының көдээде чорудуп турар масса-политиктиг ажылында улуг четпестериниң ам-даа барын демдеглээри шүүлге. Көдээде масса-политиктиг ажылдың бол четпестериниң бирээзи чүдел дээрге, массаларның оргузунда номчутунуп турар лекцияларның, хүн-бүрүде чорутунуп турар беседаларның болгаш номчулгаларның амыдыралдан, ажыл-агыйжы сорулгалардан ам-даа хоорулчаныа болур. Оон ында колхозтардада, албан черлериниде-даа массалыг агитация ажылы чамдык партия организацияларында херек кырында үргүлчүнүң эвес, а кампания хевирлиг болуп турар.

Мынчангаш, моон сонгаар бүгү масса-политиктиг ажылды ажыл-агыйның сорулгаларын боттандырарынче, ажылчы чонларны кижизидиринче бүрүн угландырары, амыдырал-биле улам-на сырый холбаштырары, массаларның оргузунга номчутунуп турар лекцияларны болгаш хүн-бүрүде кылдыныш турар номчулгаларны, беседаларны амыдыралдың тодаргай, дириг фактылары-биле байдыш бадыткаары эргежок чугула.

Д. ШАЛДЫГ.

СЭКП Сүт-Хөл райкомунуң пропаганда болгаш агитация кылдызының эргелекчизи.

Кызылдың алгы заводунуң сапог кылыр цехинин ажылчыннары съезд мурнунуң хүннеринде улам чүткүл. дүг ажылдап турарлар. Оларның дыка хөй ажыл нормазын дыка ажыр күүседип турарлар. Чижээ, И. Савин бүдүүлге планын 170 хуу, Н. Булычев 150 хуу, Г. Кузьмин 150 хуу, Е. Сафронова 140 хуу чедир күүседип турарлар.

Чурукта: эш Г. Кузьминниң ажылдап олурары.

Фото **С. Феоктистовтуу.**

Тудуг планын амыдыралга боттандырар

Бай-Тайга районда «Мурнакчы» колхозтуң бүдүүлге планында бо чылын элээн чугула тудуглар кылыры көрдүнүп турар. Колхозтуң төвүнге, фермаларга болгаш бригаларга кыдынар чуртталга бажыңнарындан аңгыда колхоз бо чылын 16 өрээлдерлиг ортумак школалыг болур. Оон ында радио белдириниң түдүүн, чунар бажыңны, яслини, дээрбени болгаш хлеб быжырар черниң түдүүн база кылып доозар.

Эргижирээн кажаалларны солуур сорулга-биле бо чылын 24 чаа тудугларны кылыр. Ол ышкаш сүт-бараан фермазынга саап инектин улуг кажаазын механизастаары база көрдүнүп турар.

Тудуг талазы-биле бо чылын кылыр ажыл улуг болгаш улуг күженишкиннерни неген турар. Бүш-ажылды эки организастазар болза, ол сорулганы эрткен чылдардагы ышкаш база чогуур өйүнде күүседип шыдаар арга бар.

Колхозтуң тудуг бригадазының ам кол кичээнгейин ыяш белеткелиниче угландырган. Бавыдайда бригада сөөлгү хүннерге чедир 2 муң ажыг ыяштарны белеткээш, машина оруунда болуп сөөртккен. Ак-Хемде болгаш Шүйда бригадалар база-ла эки ажылдап турар.

Д. БЕГЗИ.

СССР Эвилели биле Югославияның Федеративтиг Улус Республиказының аразында ядролуг физиканы шинчилээрин хөгжүдер болгаш атомнуг энергияны тайбың сорулгаларга ажыглаар херектиң талазы-биле кады ажылдажылга дугайында

ССРЭ биле ЮФУР-нуң аразында ядролуг физиканы шинчилээрин хөгжүдер болгаш атомнуг энергияны тайбың сорулгаларга ажыглаар херектиң талазы-биле кады ажылдажылга дугайында Экономиктиг харылзаалларның Бол эргелелиниң болгаш даштыкы херектер талазы-биле Бүрүне секретариалының бүрүн эргелиг төлээ министри баштаан Югославияның Федеративтиг Улус Республиказының Москвада келген төлээлериниң аразында чугаалажышкыннар чоокта чаа доозулган.

Совет эртемденнерниң болгаш түскай эртемниглерниң база киришкени чугаалажышкыннар чоруп турда талаларның аразында кады ажылдажырының, түскай болгаш эртем литературалар база техниктиг документилер солчурунуң, а ол ышкаш төлевилел ажылдарын, дериг-херектерни атом котелун эптээрин, таарыштырарын болгаш ажылдарын эгелээрин, элементилерге чарлыр болгаш эске-даа материалларны ССРЭ-ден чедирерин күүседип, улус ажыл-агыйының хереглелеринге атомнуг энергияны ажыглаар талазы-биле совет эртем-шинчилел төптеринде чорудуп турар ажылдар-биле танышып, оларга киржир кылдыр югослав түскай эртемниглерни ССРЭ-же, югослав эртем-шинчилел төптеринде чорудуп турар ажылдар-биле танышып, оларга киржир кылдыр совет түскай эртемниглерни Югославияның Федеративтиг Улус Республиказынче командировкаладып турганы, атомнуң экспериментелдиг котелунуң тудуушкунунга эртем-техниктиг лузаламчыны көргүзерин хандырарының тодаргай айтырыгларын чугаалаанаан.

Совет Эвилелиниң атомнуг энергияны тайбың сорулгаларга ажыглаарының талазы-биле шинчилелдер чорудуп турар эртем албан черлерин, а ол ышкаш ажылдап хөделип турар атомнуң экспериментелдиг котельдарны, элементарлыг кезектигештерниң дүргелекчилерин болгаш атомнуг электростанцияны төлээлер көрүп, таныжып чораанаар.

Оон аңгыда, геологияның болгаш черниитинде байлактар камгалалының министри эш Антронов төлээлерниң кежигүннерин хүлээп алган, ажыктыг казынал байлактар шинчилээринге хереглеп турар аргаларны болгаш аппараттарны, а ол ышкаш Совет Эвилелиниң бо талада чедиишкиннерин оларга таныштырган.

Чугаалажышкыннарның түнелинде ССРЭ биле Югославияның Федеративтиг Улус Республиказының аразында ядролуг физиканы шинчилээрин хөгжүдер болгаш атомнуг энергияны тайбың сорулгаларга ажыглаар херектиң талазы-биле кады ажылдажыга дугайында дугуржулганың чогуур төлевилелин талалар дугурушкаанар, дугуржулгага ат Белградка салдынган турар.

Чугаалажышкыннар кайы-кайызын бичириниң болгаш найыралдың байдалдарынга эрткен.

Агро-зоотехниктиг курстарның башкыларының семинары

СЭКП Кызыл райкомунуң бюрозунуң довтаалын ёзугаар районнуң колхозтарында агро-зоотехниктиг курстарның башкыларының семинарын ай санында МТС-ке эрттирип турарын чурумчуткан. Баштайгы семинар 1955 чылдың декабрь 8-те болган. Аңаа агро-зоотехниктиг курстарның ажылын экижидерин болгаш канчаар организастаарын чугаалашкан.

Ийнги семинар 1956 чылдың январь 3-те болуп эрткен. Аңаа кичээлдерни канчаар эрттирип турарының дугайында «ТАРН XII съездизи» көдээ ажыл-агый артельдеринде арготехника курстарының башкылары эштер Тарымажаа, Шмакова, Иванов, «X Улуг хурал», «Бай-Булун» колхозтарда зоотехника курстарының башкылары эштер Плеханова, Санникова олар түс-түс курстарның кичээлдерин белик деңнелге эрттирип, колхозчуларны агро-зоотехник эртемнериниң билиглери-биле чепсегээри дээш кызымаккай ажылдап турары семинардан илереэн.

«Чербн» болгаш «Тинделге» көдээ ажыл-агый артельдеринде агро-зоотехниктиг курстар ажылын амыдыгаа чедир эгелевээн. Бо колхозтарның даргалары эштер Шүстов, Чульдум, партия эге организацияларының секретарлары эштер Тамба, Седен-оол агро-зоотехниктиг өөредилгенин ужурдузазын үнелеп көрбейн, колхозчуларның билиин белдиринче кичээнгей салбайн турар. Курстарның башкыларында томуйлаткан эштер Мурзина, Притворов олар агро-зоотехниктиг курстарның өөредилгезин эгелээр дугайында колхозтар баштаар черлеринге санал-оналын киирбейн, харын курстарның ажылын оларның херээ эвес кыдыр көрүп турарлар.

Агро-зоотехниктиг курстарның башкыларының ээлчеглиг семинары февраль 3-те болур. Аңаа делегей байдалының дугайында лекция номчутунар болгаш курстар аайы-биле ажык кичээлдер эртер.

Т. НОРБУ.

Тудугжуларның чүткүлдүг күш-ажылы

СЭКП-ниң XX съездизинге алдар болдурган социалистиг чарышты калбартпышаан, Бай-Тайга районнуң Молотов аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң тудугжулары тудугга белеткел ажылын чедиишкиннииг чорудуп турар.

Колхоз баштаар черниң ыяш белеткелинде 114 кижини үш бригадага үскен. Ында бир автомашинаны, 98 аътты быжыглаан. Ак-Хемде бригада 750 кубометр ыяшты кезип белеткээш орук агыиче үндүрген. Безикчи эш Байыр-оол, сөөртүкчүлер эштер Мөңбүк-оол, Дээк-оол, Сөпна олар ажыл нормазын хүн-бүрү 120—150 хуу күүседип турарлар. Эштер Солунам, Биличей оларга үдуртурган Чаңгыс-Теректе бригада 460 кубометр ыяшты кескеш орук агыиче сөөрткен.

Бара-Хөлде № 3 фермада узуну 40 метр, дооразы 13 метр кажаанын тудуун эгелээн болгаш мал кажаалары тудар ыяшты кезип, тудуг участоктарынче сөөртүрүп эш М. Кандан эки организастап турар.

Колхоз ыяш тудуг-биле кады даш-биле тудуг кылыр сорулга салып алган белеткел ажылын чорудуп турар. Ам 43 кубметр даш белеткетинген.

Х. Чадамба.

Улуг-Хем районнуң Киров аттыг көдээ ажыл-агый артели бо чылдың тудуг планында көрдүнген ыяш белеткелиниң ажылын организастыг чорудуп турар.

Колхоз баштаар черниң даргазы эш Мактар, партия организациязының секретары эш Андросов тудугжуларның күүнү таарыштыр тургускан. Ыяш кезиндезинде болгаш сөөртүлгезинде 65 кижи ажылдап турар. Безикчилер ам 541 кубометрни кескен болгаш 236 кубометрни тудуг шөлүнде сөөртүп алган. Эш Маадыр-оолга үдуртурган аът-биле ыяш сөөртүп турар колхозчулар эштер Саспык-оол, Дарый-Хуурак хүн-нормазын ажыр күүседип турарлар.

В. Тойлуг-оол.

* * *

Сүт-Хөл районнуң Сталин аттыг колхозу бо чылын 2000 кубометр тудуг ыяжы белеткээр планныг. Тудуг бригадазының бригалири эш Ламажап тудугжуларны белеткел ажылынга эки организастап турар. Шеленин Белдир-Каятта эш Тас-оолга удуртурган 20 кижи каш-ла хонук иштинде 750 кубометр ыяш кескен. Безикчи эш Багалдай 150 кубометрни кескен.

Т. Докур-оол.

Совет албан черлеринде партия организацияларының ажылын бедик деңнелче

Совет күрүне аппарады болза, ажылчы чоннарның калбак массаларын болунче каара тудуп турар эң-не массалыг, эң-не демократтыг күрүне аппарады болур деп чүвени совет кижилер ханызы-биле билир.

Удуртур аппараттарның ажылы массаларже чоок, ээлдек болгаш бөдүүн болган гудум-на албан черлериниң ажылында бюрократсыг байдал, ажык чок хөй саанын шокаралаашкыны болгаш ажыл-агыйжы эвес чоруктар, ажылга эренгейлээшкиннер узуткатынар, партияның болгаш чазактың төөгүлүг шиитпирлерин амыдыралга боттандырар дээш организавчы ажылдар күштелир. Совет албан черлериниң ажылын доктаамал экижидерининг хөрээнге ында ажылдап турар партия организацияларының ролю улуг. Албан черлериниң партия эге организациялары бүгүдүлгелерде партия организацияларының ышкаш администрацияның ажыл-чорудулгазын контрольдаар эргени эдилевейн турарлар. Чүге дээрге, совет албан черлери удуртулганың төптери болуп турарлар. Чижээлээрге, ажылчы чоннар депутатгарының район Советиниң күүсекчи комитеди районнуң деңнээринде хамаарыжып турар колхозтарны, совхозтарны, культура албан черлерин, орук, транспорт, садыг болгаш белеткел организарын удуртуп турар, ол ышкаш райполар боттарынга хамаарышкан садыг четкизин, столоваларны болгаш дузалаар бүдүүлгелерни удуртуп турарлар. Ынчангаш совет албан черлеринде тургустунган партия эге организацияларга албан черлериниң ындыг онзагай байдалдарының харааны-биле администрацияның бүгү ажылын контрольдаар эргени эдилевейн турарлар.

Албан черлеринде партия организациялары СЭКП Уставында айытканын ёзугаар министерстволарның түс-түс албан черлеринде ажылдап турар ажылдакчыларның четпестерин илередир, ол дугайында бодунуң материалдарын болгаш саналдарын партияның үстүү органнарынче дамчыдып бээр хүлээлгелиг. Шак ындыг медээлээр эргени харылсалгадын чайлаан чүүл кылдыр билип болбас, харын албан черниң ажылында бар четпестерни болдунар-ла аргалар-биле кыска хуусаала чайладырының бүгү харылсалгазы ында партия организациязынга хамаарыжыр. Ынчангаш албан черлеринде партия эге организацияларының ол сорулгазы болза, аппараттың ажылын үргүлчү экижидери дээш демисел болур.

Партия эге организацияларынга чоокта чаа болуп эрткилээн отчёт-сонгуулалыг хуралдар болгаш районнарның, Кызыл хоорайның партия конференциялары албан черлеринде партия организацияларының кижизидикчи болгаш организавчы ролюнуң күчүл кылдыр билип болбас, харын албан черниң ажылында бар четпестерни болдунар-ла аргалар-биле кыска хуусаала чайладырының бүгү харылсалгазы ында партия организациязынга хамаарыжыр. Ынчангаш албан черлеринде партия эге организацияларының к

Областың көдээ Советтериниң социалистиг чарыжының түннели

Ажылчы чоннар депутаттарының область Советиниң күүсекчи комитединиң болгаш күрүне албан черлериниң ажылдакчыларының профсоюзулериниң область комитединиң президиумуу областың көдээ Советтериниң 1955 чылда социалистиг чарыжының үшкү кварталда түннелин үндүрген.

Ол түннелди ёзугаар алырга, социалистиг чарыштың негелделерин күүсеткенинин талазы-биле облкүүскомнуң шилчилер Кызыл түгүн алыр хире бирги черни эвилеп көдээ Совет чок болган. Ынчангаш моон мурнунда Каа-Хем районнуң Ильинка көдээ Советке турган тук облкүүскомче дедир эгитинген.

Ажыл-агый, культура тургузуушкунуунуң планның сорулгаларын күүседиринге бедик түннелдерин көргүскени-биле социалистиг чарыштың ийиги черин Чөөн-Хемчик районнуң Чадаана (даргазы эш Чигир-оол), Улуг-Хем районнуң Торгалыг (даргазы эш Базыр-оол) көдээ Советтери эвилеп. Ынчангаш ол көдээ Советтерайызы-даа облкүүскомнуң хүндүлел -биле болгаш 1500-1500 рубль-биле натканнар. Ол түнден 400-400 рубльге көдээ Советтер даргалары эштер Чигир-оол биле Базыр-оолду, 200-200 рубльбиле Советтер секретарылары эштер Солаан-оол, Жарова оларны шаңнаан, 400-400 рубльди ол Советтериниң активин шаңнаар кылдыр, 500-500 рубльди культура-чыргыышкын хереглелинге ажыглаар кылдыр тывыскан.

Чарыштың үшкү черин Эрзин районнуң Мөрен, Каа-Хем районнуң Ильинка көдээ Советтери эвилээннер. Ынчангаш ол көдээ Советтериниң кайызы-даа облкүүскомнуң Хүндүлел бижин-биле болгаш 1000-1000 рубль-биле шаңнатканнар. Ол акшадан Советтер даргалары эштер Чоксум болгаш Берестов оларның кайызынга-даа 250-250 рубльди, секретарылары эштер Кундуу, Санарова оларга 150-150 рубльди тыпсыр деп шийтпирлээн. Ол Советтериниң активин шаңнаарынга 200-200 рубльди, культура-чыргыышкын хереглелдеринге 400-400 рубльди берген.

Оон ынай ажыл-агый, культура тургузуушкунуң үлүртүрүнүң херээнге Бай-Тайга районнуң Шуй (даргазы эш Чамый), Чаа-Хөл районнуң Ак-Туруг (даргазы эш Данзырын), Тес-Хем районнуң Чыргаланды (даргазы эш Чикей) көдээ Советтери база-да элээн чедиишкиннерлиг болганын облкүүском демдеглээн.

Колхозчу шөлдериниң ажыл-ишчилери культурлуг болгаш бай шыдалгыр чүрттап турарлар. Өвүр районнуң «Торгалыг» колхозунуң кежигүнү Допгак Дүмүн-оол ийи өрээл, чылыг бажыңныг. Бажыны эки крышалыг. Бажыңның ишти ары-силиг. Стол саны клеенкалыг, номнарлыг этажерка, ханаларда чуруктар бар. Бижи бүрүзү демир оруннарлыг, оруи херекселдери база эки.

Чурукта: Допгак Дүмүн-оол кадайы Кыргыс Севильбаа болгаш уругларыбиле чемненип олурары.

Фото С. Феоктистовтуу.

Каа-Хем, Таңды районнарның социалистиг чарыжы

Каа-Хем болгаш Таңды районнар чыл бүрүзе-ле боттарының аразынга социалистиг чарыштың хүлээлгелерин ап, оон күүседезиниң талазы-биле бот-боттарын хынажып, түннелин үндүрүп, ажылдың дүржүлгаларын солчуп келген.

1955 көдээ ажыл-агый чылында ийи районнарның аразында социалистиг чарыштың түннелин ол чылдың ноябрьда үндүрген. Бо айтырыгны районнарның партия, совет активиниң хуралдарынга чугаалашкан. Көдээ ажыл-агыйны улам ынай хөгжүдериниң практиктиг сорулгаларын амыдырал чедиишкинниг боттандырар дээш демиселге кайы-даа районнарның ажылчы чоннары кажангызындаа артык үүткүлдүг ажылдаанын чарыштың түннели көргүскен.

Кайы-даа районнар часкы тарылганын, күрүнеге тараа дужаарының, малдың баш саның өстүрериниң, мал ажылының продуктуларын — эътти, дүктү, сүттү күрүнеге дужаарының, иректен сүт саалдазының планнарын долдур болгаш ажыр күүсеткеннер.

Районнарның социалистиг хүлээлгелерин күүсеткенинин денгиүүр байдалын Тес-Хем районнуң Кызыл-Чыраа сумузунда Сталин аттыг колхозта көжүп чоруур кызыл өг болдунуң сорулгазын ажыр күүсеткенин, сууда ээнзиреп туруп берген. Ында кандыг-даа солун, сеткүүлдер, хөгжүм херекселдери чок. Оон чадыглары болганы демир печказы чок. Кызыл өг эртелекчизи эш Шилги-Быжаа четпес ажылдан турар.

Кызыл өг колхозчулар ортузунга, ылангыя малчыннар ортузунга кандыг-даа культура-массалыг ажыл чорутпайн турунда районнуң культура киллизи болгаш партия райкомунуң агитация болгаш пропаганда киллизи хемчег албайн турар.

Мынчангаш кызыл өгнү чогуур херекселдер-биле хандырып, колхозчу малчыннар ортузунга культура-массалыг ажылды чорударынга ону ажыглаары негетинниң турар.

К. ШОМБУЯ.

Ынчалза-даа Таңды район күскү чер андырылгазының, бо чылдың мал кыштагладыышкынынга сиген белеткелиниң планнарын күүсетпейн, Каа-Хем районга аштырган.

Кайы-даа районнар бо чылдың часкы тарылгазынга картофель болгаш ногаалар үрезиннерин белеткээриниң, эрткен чылда колхоз тудуунуң планнарын күүсетпээн болуп турар. Социалистиг чарыштың түннелин үндүрүп турар үеде Таңды район ам болур часкы тарылгага тараа культуралардың үрезиннерин четче белеткевээн болган.

Социалистиг чарыштың районнар аайыбиле комиссиялары колхозтарда күш-ажылды, механизацияны организастаанының дүржүлгазын солчуп турганнар. Ылангыя таңдычылар Каа-Хем районга чораан, «Тинлелге», Ворошилов аттыг колхозтарның малчыннарының чаңгыс аай хевирлиг чаа бажыңнарда чурттап турарын, фермаларда мал кажааларын, механизацияны, хову ажылдарының механизацизазын көрүп, оон дүржүлгаиы алганнар. Чедир ылынмайн турар ажылдар дугайын кайы-даа районнарның социалистиг чарыш комиссиялары иимнип Бөртен болган көдээ ажыл-агыйның чаа чылында ол четпестерни болдурбазын хүлээнгеннер.

А. АГБАН.

Көдээ Советтер ажылдакчыларының семинарлары

Ажылчы чоннар депутаттарының область Советиниң күүсекчи комитединиң шийтпирин ёзугаар 1955 чылдың декабрьда областың көдээ Советтериниң даргаларының болгаш секретарыларының үш хонуктуг семинарлары районнар төптеринге болуп эрткилээн. Чамдык районнарга болуп эрткилээн семинарларга облкүүскомнуң ажылдакчылары киржип эрткен.

Семинарларның киржикчилери ажылагый болгаш культура тургузуушкунуунуң талазы-биле көдээ Советтериниң мурнунда салдынып турар чугула сорулгаларга хамаарыштыр лекцияларны дыңнап эрткеннер. Оон-биле кады көдээ Советтериниң организас-массалыг ажылын моон соңгаар улам экижидериие угланган лекциялар болгулаан.

Семинарлар амгы үеде чугула сорулгаларга дүүштүр көдээ Советтер ажылдакчыларының билиин бедидиринге дузалыг болган. Семинарларга өөредилгени Советтериниң организас-массалыг ажылын ажылагый, культура-тургузуушкунуунуң айтырыглары-биле холбаштыр чоруткан. Чөөн-Хемчик, Улуг-Хем, Кызыл, Таңды райкүүскомнары ол семинарларга белеткелдерни организастыг чорудуп, лекторларны баш бүрүнгаар белеткеп, көдээ Советтер ажылдакчыларын семинарларга организастыг киргиштиргеннер.

Советтер ажылдакчыларының ол семинарларынга холбаштыр көдээ Советтер ажылының талазы-биле дүржүлгалар солчуушкуннары болгулаан. Ындыг дүржүлга солчуушкуну Чөөн-Хемчик районга оныл солуп болуп эрткен. Аңаа районда мурнакы ажылдыг болуп турар Чадаана көдээ Советиниң даргазы эш Чигир-оол бодунуң дүржүлгазының талазы-биле чугаа кылган. Эш Чигир-оол ол илеткелде Советтиң организас-массалыг ажылчаар организастап туралын, СЭКП Пленумнарының шийтпирлериниг ...тур көдээ ажыл-агыйны ол көдээ Советтериниң сессияларынга ховар олуржуп турарлар деп ол айытган. Берт-Даг көдээ Советтиң бо чылын болуп эрткен 8 сессиларының түгле чаңгызынга районнуң колхозтар тулуунуң киллизиниң эргелекчизи эш Комбу олурушкан деп ол шүүмүлээн.

Көдээ Советтер ажылдакчыларының семинарларын организастап эрттирген чоруктарга, моон соңгаар ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунуун көдээ Советтериниң талазындан шын удуртурунга чугула илиг болган.

В. ТУМЕТЕЙ.

Ак-Хем райпозунуң ажылында четпестерни чайладыр

Эрткен чылдың төнчүзүнде Каа-Хем райпозунуң баштаар черинин отчёду болуп эрткен. Отчёттуг хурал райпонуң ажылында чамдык чедиишкиннерниң барын демдеглээн.

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының XX съездизинге чедиишкинниг уҗуражыры-биле социалистиг чарышты калбарткаш, он айларның бараан сазрылгазының планын райпо ажыр күүсеткен. Белеткелдер планы 111 хуу күүсетинген. Райпонуң системазында бараан сазрылгазының болгаш белеткел планын күүседип, социалистиг чарышка алган хүлээлгезин үре-түннелдиг боттандырып турар мурнакчы садыгжылар эвээш эвес.

Оларга Белбей магазининиң эргелекчизи эш Лучицких, Сарыг-Септе ажыл-агый магазининиң эргелекчизи эш Панычев, Зубовка магазининиң садыгжызы эш Чернова болгаш өскелер-даа хамаарлыр. Адыгеден эштер совет садыгның культуразын бедидиринге, калбак хереглелдин бараанарынга чоннуң негелдезин хандырарынга эки көргүзүглерни чедип алган.

Олар көдээ ажыл-агыйның чугула кампанияларының үезинде хову турлагларынга доктаамал үүгүшкүннерни кылып, колхозчу тараажыларга болгаш механизаторларга изиг чеминг болгаш сускунга ижер чүүлдерлиг буфеттерни, садыгжыгаштарны организастаан турган. Район болгаш область төвүнден бараан алырда садып алыкчыларның негелдезин өөренип көрүп турар. Ол чорук көдээ магазиннерге чоннуң массалыг хереглел бараанарын доктаамал тургузарынга болгаш бараан сазрылгазының планын чедиишкинниг күүседиринге идиг болуп турар.

Райпонуң садыг четкизи чыл бүрүзе калбарып турар. Чижээ, эрткен чылын Тере-Хөлдүң Кунгуртугге болгаш Бүрен-Аксынга көдээ магазиннерни, хлеб быжырар черлерин ажыткан. МТС-те чаа магазинни, район төвүнде дежурнай магазинни ажыткан. Ам үеде район төвүнде универмагты, ногаа аймаа шыгжаар ийи складтарны тудуп турар.

Чоруткан ажылдар-биле кады райпонуң ажылында улуг четпестерниң бары илерээн. Калбак хереглелдин үлетпүр бараанарынга чоннуң негелдезин үзүгтелиишкиннинг хандырып турган фактылар райпо системазынга турган. Бараанарны көдээ садыгжыларга хуваарда бараанга чоннуң негелдезин барымдаалавайн, дүшка келбиже бараанарны чоруткып турган. Бо талазы-биле райпонуң садыг киллизиниң эргелекчизи турган эш Пешков, товаровед эш Санников оларның дыка тоолча чок болуп турганы илерээн.

Райпонуң складында четчир санныг бар бараанарны көдээ магазиннерге бербейн турган фактылар база бар. Чамдык садыгжыларда совет садыгның чүрүмүн каржызы-биле үреп, хереглекчилерге ээлдек эвес болуп турар чүүлдер чок эвес. Садып алыкчыларга бараан саткаш оон ортээшны эвес санаар, оларны молчүүр азы бараанны чедир хемчээвес чорук райиаг өргелекчизи турган эш Казанцевтиң талазынга турган. Райиаг садыгжызы эш Медведева ховар бараанларны үүгле райпо баштаар черинин ажылдакчыларынга азы болдунуң таныштарынга болгаш төрелдериниге садып турар.

Магазинни доктаатказын шагында ажыттас, азы эрте хаалтар чоруқ райпонуң садыгларында кайы хөй. Район төвүнде аъш-чем магазининиң эргелекчизи эш Елманова күш-ажылдың сагыла чүрүмүн үреп, ажылга үргүлчү оозалдап кээп турар.

Хуучулар-биле ажыл райпода багай тургустунган. Хуучулар өспейн турар. Хуучуларга кежигүннер киирип алырының планы күүсетинмээн. Хуу салыышкын планы үүгле 26 хуу күүсетинген. Райпонуң ажылдакчыларының хөй нуруузу хуучу кежигүнү эвес. Хуучу кежигүннериниң негелде, хомудалынга райпо баштаар черн кичээнгей салбайн турарындан олар-биле ажыл хоорук болуп турар.

Кадрлар-биле ажыл райпо системазында кошкак тургустунган. Кадрларны ажылга киирип алырда база оларны кандыг бир ажылга таарыштыр тургузарда кадрлар шилип алырының принцивин райпо баштаар черн хажыдып турар. Кадрларны шилип алырда оларның ажылга иергежилиг болгаш билиин барымдаалавайн дүшка келбиже азы таныш-көргүзү, төрел-дөргүлүн барымдаалаар фактылар райпо баштаар черинге чаңгыс удаа эвес турган. Райпо системазында национал кадрлар дыка эвээш.

Садыг ажылынга таварылга болган кижилерни хүлээп ап турарының түннелинде өре-самчыгдал кылыр болгаш күрүнеиин өнчүзүн төтчегээр чоруқ үргүлчү болуп турар. Ноябрь 1-деги турганы-биле алырга Каа-Хем райпозунда 105257 рубль түннүг самчыгдал бар болган. Өре самчыгдал кылангыя инвалидтер магазининде, Кунгуртуг магазининде хөй. Чижээ, инвалидтер магазининиң эргелекчизи турган Мещерякова дээрзи үш ай хире ажылдаан 29 муң ажыг рубльди самчыгдаан.

Өре самчыгдал кылыр чоруктар-биле демисел райпозда дыка кошкак. Оон түннелинде самчыгдалдар дедир эгитинмейн, күрүнеиин когаралы болуп үндүр бижитиниг турар. Санал бергеннер райпо ажылында улуг четпестер-биле кады облпотребсоюзтуң талазынган райпога багай дузалажып келгенин болгаш калбак хереглелдиң бараанарынга ажылчы чоннарның негелдезин чаңгыста үзүгтелиишкиннинг хандырып турганын шүүмчүлээннер.

Хуучулар төлээлекчилериниң хуралы райпонуң ажылын экижидериие угланган тодаргай шийтпирни хүлээп алган.

Я. ДОРЖУ.

Бистиң трактор бригадавыс

Бистиң трактор бригадавыс Ак-Туругда Ленин аттыг колхозта ажылдап турар. Эрткен чылын чымчак чер андырылгазынга шилчидерге 3315 гектар черни чарар тургаш, 4938 гектар черни андырган бис. Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидип, каминалганың чурумун шынгыы сагаанының түннелинде гектар черни ажылдап кылырының бот-үнезин 88 копеекке чиигедип, 4445 килограмм кывар-чаар материалды камнап алган бис. 1955 чылда часкы тарылга 8 ажыл хүнүнде чоруткунуп, гектардан ортумаа-биле 17 центнер дүжүт ажаан алдынган.

Бистиң трактор бригадавыста 14 кижи доктаамал ажылдап турар. Оларның иштинде трактористер эштер Ч. Торлук, Б. Биженней, О. Ыглаашпай болгаш өскелер-даа ажыл нормазын ажыр күүседип келгеннер. Ол ышкаш кывар-чаар материалдар сөөртүп турар эштер Очур-оол болгаш Белов олар тракторларның үзүтел чок ажылдаарын хандырып келгеннер.

Механизаторлар-биле колхозчуларның таарымчалыг кады ажылдажыгазы хову ажылдарын чогуур үезинде дүрген чорударынга улуг ужур-дузалыг. Ындыг кады ажылдажыгазы эш Оргун-оолга башташкан № 1 хову бригадазы эки боттандырып турар.

Бистиң бригадавыста комсомол организациязы ажылдап турар. Хана солунун, агитхуудусту үндүрүп, солун номчулгазын, бесседаны үргүлчү чорудуп турар. Оон аңгыда бригаданың кежигүннериниң бүдүрүлге хуралдарын чорудуп, ажылын түннелдерин хүн-бүрү кылып, даартагы ажылдың онаалгазын кежээнин-не берип турар.

Бистер трактор ажылының сезонун доозкан дораан-на тракторларның кышкы сепгелгезинче киришкен бис. Сепгелгеге 13 кижи ажылдаш, 3 тракторларның, 3 трактор андазынарының, трактор-биле тараа чаштырар 3 машиналарның, 2 культиваторларның, ширик кезер тискелиг 2 илиирлериниң сепгелгезин декабрь 20-де доозкан. Ол болза, партияның XX съездизинге уткуштур бистиң бригаданың чедиишкини болур деп үвени демдеглээри өөрүнчүг.

Бистиң бригаданың кежигүннери ам № 3 трактор бригадазының сепгелгезинге киржип турар. Сепгелге ажылында эштер Биженей, Чалбаа олар нормазын 130—160 хуу чедир күүседип, үлегерлиг ажылдап турааллар.

Чедиишкиннерге оожургавазы — совет кижилерниң онзагай мөзү-шынарының илерээшкини. Ынчангаш 1956 чылда улам улуг чедиишкиннерлиг болур деп сеткил сагыш-биле бистиң бригаданың кежигүннери долдунган. Часкы тарылганы 8—9 ажыл хүннеринде агротехниктиг бедик деңнелге чоруларын, тараа культураларының гектар бүрүзүнден 15—20 центнер дүжүтүг өстүрерин, кывар-чаар материалдарны 15 хуу камнап алырын, гектар черниң ажылдап кылырының бот-үнезин 1 рубль чиигеририн бистиң бригадавис хүлээнген. Ол хүлээлгени эрестиг күүседир дээш № 3 трактор бригадазы-биле социалистиг чарыштыг ажылдап турар бис.

1956 чылда Ленин аттыг колхозтуң тарылга шөлүнге чурттаар бажыңныг, столоваялыг, чунар бажыңныг болур бис. Ол болза, механизаторларның чуртталгазы дээш сагыш салышкынының илерээшкини болур.

М. ЧЫЛБАК,

Чаа-Хөл МТС-тиң № 1 трактор бригадазының бригадири.

Артель бүдүрүлгезинге удуртулганы экижидер

Бай-Тайга районда «Дөн-Терек» көдээ ажыл-агый артели 1955 чылда чамдык чедиишкиннерлиг болганың колхозчуларның чоокга чаа эрткен нинти хуралы илереткен. Бистиң ажылывыстың амгы кол азыры колхозтуң чылда орулгазының барык 70 хуузун хандырып турар мал ажылы болур. Малды өстүрер, оон продуктулуун бедидер талазы-биле колхоз башташ черн эвээн ажылдарны кылган болгаш олче кичээнгейни улам-на дыңзыдып турар.

Мал өстүрериниң планын бистиң колхоз нинтизи-биле 109 хуу күүседип, 1954 чылда турганынга 1028 баш мал немешкен. Сүт саалдазы ынчаарда алганындан 1955 чылда 14,7 муң литр хөй болган, планда хөй бүрүзүнден 1,3 килограмм дүкү алыры көрдүнген, а херек кырында удуртулганы болза, бистиң колхоз өске-даа ажыл азырларының талазы-биле бедик көргүзүглерлиг болур турган. Күш-ажылдың организастыы багай, отчёт болгаш учёду четпес турган. Бодунда бар күштерни болгаш курлавырларны артель бүдүрүлгезин хөгжүдериниче четче ажыглавайн келген. Күш-ажыл кылып шыдаар колхозчулардан 129 кижи күш-хүннериниң миниимумун ыракта чедир күүсетпээн, а 22 кижи бүдүн чыл иштинде колхозтуң кандыг-даа ажылынга киришпээн болган. Ол болза, партийжи-организастыг болгаш полит-кижизидилгелиг ажылдың кошкаан хереченлеп турар.

Удуртулганың шак ындыг четпес тургустунганындан бистиң колхоз мал чеми сиген белеткээриниң планын үүгле 16 хуу, силос салырын 29 хуу күүсеткен. Хөлзаның планы — 97,4 хуу, хөй бүрүзүнден дүкү кыргылдазының планы — 96,1 хуу күүсетинген. МТС болгаш колхозтар малдың быжыг чем суурун тургузуп шыдаваан. Бөдөө ажыл-агый артельдери гектар бүрүзүнден ортумаа-биле үүгле 7,3 центнер дүжүт алган. Моон чыдагааны МТС-тиң болгаш колхозтарның талазындан бедик дүжүт чедип алыр дээш күженишкинни кошкатканында.

Колхозтарның шөлдериие агротехниктиг хемчеглер кошкак чорутунган. Колхозтар суггарылганы чөп ажыглавааи. МТС мал фермаларында хөй күш үнер ажылдарны четпес механизастаан, оон ужурундан мал чеминерни бустадырып хөөдер, амдан кинр белеткээр чоруқ болдунмайн турар. Колхозтар болгаш МТС келир чылдың тарылгазынга кызылтас, чиңгетараа үрезиннерни бүрүн белеткээн-даа болза, сула, картофель болгаш өске-даа культураларның үрезиннери четпес.

Мурнакчыларның дүржүлгазын өөренир, неитередир талазы-биле ажыл кошкак чорутунган.—Бомбайнер Болдыревтиң дүржүлгазын үүге өөренмес бис? — деп айтырыгны механизаторлар МТС-тиң дирекция черинин мурнунга салып турган. Ындыг-даа болза, бо айтырыгны кедүүл үндүрериие чогуур деткимче болдунмаан.

Бөдөө ажыл-агыйның машиналарының болгаш чепсек-херекселдериниң сепгелгезинче МТС амыгаштан сагыш салыры чугула. Культиваторларның селкаларның, өске-даа машиналарның кезектери четпейн турар. МТС-тиң удуртукчулары артык кезектерин тып алыры-биле бүгүле аргаларны хереглээр ужурлуг. Сепгелге ажылының хүн бүрү тодаргай графиктиг тургузар херек. Механизатор бүрүзү тургустунган графиктиң күүседизи дээш шийтпирлиг демисежир хүлээлелиг.

Машина-трактор мастерскаязының иштинтехтерни механизаторларның ажылдарынга бүрүн таарымчалыг кылыр чылыглап алыры негетинниң турар. МТС-тиң директция черн болгаш партия, профсоюзтуң организациялары күш-ажылдың организастаашкынын экижидип, политик-кижизидилгелиг, агитас-массалыг ажылды күштелдирип тургаш, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн кажангызындаа-даа артык бедидерин чедип алыр, ам-даа бар болуп турар прогулдаар чорукту чидиреринин хемчеглерин алыр ужурлуг. МТС-тиң бүгү механизаторларының мурнунда ам кол сорулга болза, СЭКП-ниң XX съездизинге алдар болдурган социалистиг чарыжының хүлээлелерин чедиишкиннинг күүседиринче бүгү күжүн мобилизастаары болур.

Д. МИХАЙЛОВ

Кызыл өг шуут „сууржаан“

Тес-Хем районнуң Кызыл-Чыраа сумузунда Сталин аттыг колхозта көжүп чоруур кызыл өг бодунуң сорулгазын ажыр күүсеткенин, сууда ээнзиреп туруп берген. Ында кандыг-даа солун, сеткүүлдер, хөгжүм херекселдери чок. Оон чадыглары болганы демир печказы чок. Кызыл өг эртелекчизи эш Шилги-Быжаа четпес ажылдан турар.

Кызыл өг колхозчулар ортузунга, ылангыя малчыннар ортузунга кандыг-даа

Үлегерлиг ада-иелер

Боттарының өөренип турар уругларының лугайында эки сагыш салып турар ада-иелер Таңды районнуң Хову-Аксы ортумак школазында дыка хөй. Эш Монгуш-оолдуң 4 уруглары школазда өөренип турар. Оларның ийик-леви таарымчалыг хандыртынган, бажыныида онаалга күүседир булуңну тускайлап берген. Ынчангаш оон уругларының өөредилгези эки болуп турар.

Эш Күзен-оол бешки класста өөренип турар уруу Хеременнең өөредилгезин дыка сонуургап турар. Уруунуң дневниин үргүлчү көрүп, оон онаалга күүседирин хайгаарап, кичээлдерге олуржуп турар. Ол ышкаш алдыгы класста уруу өөренип турар Буиба Кыргыс база уруунуң өөредилгезин дээш дыка сагыш салып турар.

Мындыг ада-иелерниң үлегер дүржүлгазын неитередири, оларның эки эгелээшкиннерин деткири чугула.

А. ТОПУЙ-ООЛ.

1955 чылда кыдат улустуң күш-ажылчы чедиишкиннери

ПЕКИН. 1956 чаа чылды КУР-нуң ажылчы чоннары заводтарга, фабрикаларга, тудугларга, транспортка болгаш көдээ ажыл-агыйга кайгамчыктыг чедиишкиннер-биле уткаан. «Дагунбао» солуннуң бижип турары болза, бирги беш чыл планы биле тудары көрдүнген улуг-улуг 694 үлетпүр бүдүрүлгелеринден 1955 чылдың төнчүзүнде 271 бүдүрүлгелер ажыглалга кирген Чаа бүдүрүлгелерни ажыглалга киргениниң түннелинде беш чылдың баштайгы үш чылының иштинде КУР-нуң бүдүрүлгелериниң бүдүрүлге күчүзүн 1952 чыл-биле дөмейлээрге, хөмүр даш тывыжының талазы-биле —26 миллион тоннадан ажыг, энергетика тургузугларының талазы-биле 900 муң киловатт хөй, нефть тывыжының талазы-биле 980 муң тонна, шой бүдүрүп үндүрериниң—1.420 муң тонна, каң эзилдирериниң талазы-биле — 740 муң тонна өскен.

КУР-нуң ниити үлетпүр продукциязын 1952 чыл-биле деңнээрге 1955 чылда барык 62 хуу көвүдээн. Үлетпүр бүдүрүлгезиниң чыл бүрүде өзүлдези ортумаа-биле 17,5 хуу болган, ол болза, беш чыл планы-биле көрдүнген үлетпүр бүдүрүлгезиниң чыл санында 2,8 хуу өзүлдезиниң темпилерин ажып турар.

Үлетпүрнүң хөгжүлдези-биле чергелештир көдээ ажыл-агыйда улуг чедиишкиннер чедип алдынган. 1955 чылда Кыдатка көстүп көрбээн бедик дүжүт алдынган. Тараа бүдүрүп үндүргени 1954 чылда турганындан 363.900 миллион цзинь (бир цзинь 0,5 килограммга деңнежир) болган, 24,800 миллион цзиньни хөйнү алган. Бо чылын Кыдатка барык-ла 30 миллион дань (бир дань чижек-биле 60 килограммга деңнежир) хөвеңни ажаап алган, 1954 чылда ажаап алдынган хөвеңден 8 миллион даньдан ажып турар.

1955 чылда КУР-нуң экономика тургузуушкунунда улуг чедиишкиннер чурттун улус ажыл-агыйының чаа көдүрлүүшкүнүнге идиг берип турар деп «Дагунбао» солун бижип турар.

(СЭТА).

Венгрияда көдээ ажыл-агыйның бүдүрүлге кооперативтериниң хөгжүлдези

БУДАПЕШТ. Эрткен ажыл-агый чылының түннелдерин Венгрияда көдээ ажыл-агыйның бүдүрүлге кооперативтериниң хөй кезин кылып доосхан, венгр көдээ ажыл-агыйның 1955 чылда улуг чедиишкиннерлиг болганын ол түннелдер көргүскен.

«Сабад неп» солуннуң дыңнадып турары-биле алырга, эрткен чылда көдээ ажыл-агый бүдүрүлгелерин хөгжүдериниң планныг онаалдазы ажыр күүсетинген, ынчаарга хуу ажылдыг тараачыннарга дөмейлээрге бүдүрүлге кооперативтери дыка хөй эки көргүзүглерни чедип алганнар. Чижээлээрге, хуу ажылдыг тараачыннарның тарылгаларындан чыып алган дүжүттерге деңнээрге чурттун бүдүрүлге кооперативтеринде бир хольдтан (0,57 га—Ред.) ортумаа-биле алдынган кызылтас дүжүдү 119 хуу, а көктараа дүжүдү 125,1 хуу болуп турар.

1955 чылдың дургузунда чурттун бүдүрүлге кооперативтеринде мыйыстыг бода малдың бажы 12,8 хуу, а хаваннарның бажы 24,5 хуу көвүдээн.

Көдээ ажыл-агыйны улам-на механизастаан, минералдыг удобрениелерни калбаа-биле хереглээн, агрономия эртеминиң мурнакчы аргаларын ажыглаан чорук дүжүттерни улгаттырарынга дузалаан. Чижээлээрге, күрүнеден чүгле 1955 чыл дургузунда 5 муң ажыг тракторларны бир муң молотилкаларны, 4800 трактор андазыннарын болгаш хөй санныг өске-даа машиналарны көдээ ажыл-агыйже чорудуп берген.

Кооперативтер кежигүннериниң орулгалары база өзүп турар. 1952 чылда чурттун кооперативтеринде күш-хүнү бүрүзүнге ортумаа-биле 14, 13 форинт берип турган болза, 1955 чылда 38 форинтини берип турар.

1954 чылга деңнээрге, чуртта кооперативтер кежигүннериниң орулгалары 1955 чылда ниитизи-биле 25 хуу өскен.

Бүдүрүлге кооперативтериниң чедиишкиннери болгаш оларның кежигүннериниң бедик орулгалары коллективтиг күш-ажылдың артык күштүүн хуу ажылдыг тараачыннарга тодаргайы-биле көргүзүп турар. Ажыл-агыйны эрги аргалар-биле чорударындан тараачыннар улам-на хөйү-биле чарлып, бүдүрүлге кооперативтериниң кежигүннеринге кирип турарлар. 1955 чылда 480 чаа бүдүрүлге кооперативтерин болгаш 127 бүдүрүлге-кооператив бөлүктерин тургускан. Кооперативтерге 86 муң тараачыннар киргеннер, ол болза, эрткен чылда киргенинден элээн каш катап хөй болганы ол болур-дур.

(СЭТА).

1955 чылда корей улустуң күш-ажылчы чедиишкиннери

ПХЕНЬЯН. (СЭТА). Профэвилелдериниң бүгү корей федерациязының ТК-зының даргазының оралакчызы Кан Сель Монун КУДР-нуң ажылчы чонунуң 1955 чылда чедиишкиннери деп чүүлүн «Нодон Синмун» солун парлап үндүрген.

Үлетпүр продукциязының чылда үндүрер планын 1955 чылдың ноябрьның төнчүзүнде-ле 95 хуу күүсеткен турган. Айыткан үениң иштинде бүдүрүп үндүргеп продукцияның хемчээлин дайын мурнундагы 1949 чылга деңнээрге 140 хуу, а 1943 чылга деңнээрге—241 хуу болуп турар. Аар үлетпүрнүң, энергетиктиг үлетпүрнүң, машина тудуунуң үлетпүрүнүң болгаш химия үлетпүрүнүң адырларында продукцияның чугула-чугула хевирлериниң талазы-биле чыл планнары ажыр күүсетинген.

Химиктиг удобрениелериниң Хынам комбинадында күгүрзүг ажыг амония бүдүрериниң дериг-херекселдерин катап тургузары, 100 муң киловатт күштүг Супхун ГЭС-тин генераторун ажыглалга киирери, Ким Чак аттыг металлургия заводунда улуг домен печканы ажылдадып эгелээри Киянның машина тудар заводун, Пхеньянның пөс-таавы комбинадын, Миннен руднигиниң рудалар байлакшыдар фабрикалын катап тургузары чурттун улус ажыл-агыйын хөгжүдеринге чугула ужур-дузалыг болуп турган деп чүүлде демдеглеп турар.

Вьетнамда Хон-Гайның хөмүр даш районунуң катап тургузуушкуну

ХАНОЙ. Хон-Гайның хөмүр даш бассейнинин чедиишкинниг катап тургузуушкунунуң дугайын «Нян дан» солун дыңнадып турар. Ол районнуң хөмүр даш шахталарының хөй нуруузу ам ажылдап турар. 1955 чылдың ноябрьда олар ол-ла чылдың август айга бодаарга барык-ла 65 муң тонна хөй хөмүр дашты бергеннер. Оон-биле кады элээн каш чаа бүдүрүлгелериниң тудуушкунун чорудуп турар. Чоокта чаа ацетилен заводу ажыглалга кирген. Декабрь айда, капитал септелге соонда, хөмүр даш брикеттери бүдүрер завод ажылдап эгелээн.

Үлетпүрлүг Хон-Гай районнуң чонунуң өскени-биле холбаштыр аъш-чем продуктулары-биле чонну хандырар дугайында айтырыг улуг ужур-дузалыг болуп турар.

Вьетнамның Ажылчы чоннар партиязы болгаш Вьетнамның Демократтыг Республиказының чазаа Хон-Гай районнуң көдээ ажыл-агыйын дүрген катап тургузар база районнуң шахтёрларын болгаш ажылчыннарын аъш-чем продуктулары-биле хандырар деп кыйгырыгны тараачыннарга үндүрген. Тараачыннар ол кыйгырыгны изии-биле деткээннер. Кыска үениң дургузунда олар дөрт чартык муң кудуктарны болгаш хөөлбектерни, 116 бичин болгаш ортумак бугаларны касканнар, 45 плотиналарны тудуп база 145 километр чалдарны септеп кылганнар. Көдээ ажыл-агыйны катап тургузар талазы-биле ажылдарны хандырары-биле национал банк ол районнуң тараачыннарынга 100 миллион донг (акша) ниити түннүг чээлини берген. Тараачыннарга Вьетнамның Улустуң армиязының дайынчылары болгаш Хон-Гайның бүдүрүлгелериниң болгаш шахталарының ажылчыннары дузалашканнар.

(СЭТА).

Румын-кыдат экономиктиг харылзааларга

БУХАРЕСТ. Кыдат Улус Республика биле Румын Улус Республиканың төлээлериниң аразынга болуп эрткен чугаалажыышкыннарның түннелинде, 1956 чылда кайы-кайызынга барааннар бержир дугайында дугуржулгага январь 3-те Бухарестиге ат салдынган.

КУР болза, Румынияга ак-коргулчунну, даг-дүгүн, джутту, хөвең аргыгларын, дүктү, алгы-кешти, демир рудазын, аъш-чемни болгаш өске-даа барааннарны берген турар. Румын Улус Республика болза, Кыдат Улус Республикага ханы өрүмнээшкининиң дериглерин, тракторларны, цистерналарны, нефть продуктуларын бээр.

Барааннар солчуушкунунуң дугуржулгада көрдүнген хемчээли 1950 чылдың деңнелинден дыка улгадыр.

(СЭТА).

Улан-Батордан бир дугаар поездиниң Пекинде чеде бергени

ПЕКИН. Кыдат, Моол болгаш Совет Эвилелин харылзаштырып турар чаа туттунган демир орук магистрали-биле Кыдат Улус Республиканың, Моол Арат Республиканың болгаш Совет Эвилелиниң чазак төлээлериниң чорааны бир дугаар поезд январь 4-те Кыдат Улус Республиканың найыслалы Пекинде чеде берген.

Улан-Батордан бир дугаар поезд-биле чеде берген КУР-нуң, МАР-ның болгаш ССРЭ-ниң чазак төлээлерин Пекин вокзалынга уткааннар болза, КУР-нуң Күрүне Чөвүлелиниң Премьериниң оралакчызы Ли Сянь-нянь, Даштыкы Херектер Министриниң оралакчызы Чжан Хань-фу, Демир оруктар Министриниң оралакчылары Люй Чжэн-цао болгаш Лю Цзянь-чжан болгаш албан дужаалдыг өске-даа кижилер, база ол ышкаш Пекинниң хөй-ниитизиниң төлээлекчилери, дипломаттыг көрпустүн кежигүннери.

Пекин вокзалынга поезд чедип келирге КУР, МАР болгаш ССРЭ аразында дорт демир орук харылзаазының ажыттынганын таварыштыр митинг болган. Күрүне Чөвүлелиниң Премьериниң оралакчызы Ли Сянь-нянь митингиге чүве чугаалааш, Кыдат Улус Республиканың чазааның болгаш улузунуң өмүнээзинден КУР-нуң чазааның чалааны ёзугаар чедип келген Совет Эвилелиниң болгаш Моол Арат Республиканың чазак төлээлеринге изиг болгаш чүректиң ханызындан байыр чедирген.

Кыдат Улус Республиканың, Моол Арат Республиканың болгаш Совет Эвилелиниң аразында улустар аразының дорт демир орук харылзаазын өөрүшкүлел-биле демдеглеп турар деп Ли Сянь-нянь чугаалаан. Цзинин—Улан-Батор демир оруу-биле харылзаа ажыттынганы Европаның болгаш Азияның акы-дунма чурттарын харылзаштырып турар чаа магистарлыдың ажыглалга киргени болур. Бо болза, бистиң акы-дунма улустарывыстың аразында экономиктиг харылзааларны күштелдиреринге, тайбыңның, демократияның болгаш социализм лагериниң күчүлүг лагериниң чаңгыс эвин быжыдарынга идиг бээр апаар.

МАР болгаш ССРЭ-ниң чазак төлээлериниң баштыңнары митингиге база чүве чугаалаан.

(СЭТА).

КУР-нуң, МАР-ның болгаш ССРЭ-ниң аразында дорт оруктуң ажыттынганынга хамаарыштыр

ПЕКИН. Совет Эвилелин, Моол Улус Республиканы болгаш Кыдат Улус Республиканы харылзаштырып турар чаа демир орук магистралын ажытканынче кыдат парлалга улуг кичээнгейни салып турар.

Цзинин—Эрлянь демир орук тудуушкунунуң доозулганы, ол орукта улустар аразының дорт демир орук харылзаазының ажыттынганы Кыдаттың Совет Эвилели-биле, Моол-биле болгаш Европада акы-дунма өске-даа чурттар-биле экономиктиг болгаш культурлуг кады ажылдажылгазын улам-на быжыглап, Кыдатта социалистиг тургузуушкунну дүргедедиринге чугула ужур-дузалыг болур деп «Жэньминьжибао» солун «Найыралдың оруу» деп мурнуку чүүлүнге бижээн. Кыдат Улус Республика бодунуң улус ажыл-агыйын катап тургузарының болгаш социализмни тургузарының херээнге Совет Эвилели баштаан социалистиг лагерьниң талазындан дузаламчыны ап келген болгаш ап үргүлчүлеп турар. Бистиң улуг өңнүүвүс болгаш эвилелчивис—Совет Эвилели бодунуң техника талазы-биле байлак дүржүлгазын бистиң-биле үргүлчү хуваажып, эң чаа хевириниң дериг-херекселдерин Кыдатка белеткеп берип, Кыдатче бодунуң тускай эртемниглерин чорудуп, Совет Эвилелинде Кыдаттың техниктиг кадрларын белеткеп турар. Ындыг дузаламчы болза, Кыдат Улус Республикага социалистиг тургузуушкунну дүрген доозарының шиитпирлиг факторларының бирээзи болуп турар деп ол чүүлде бижээн.

Ук солуннуң ол чүүлүнүң түннелинде бижээни болза: Кыдаттың, Совет Эвилелиниң болгаш Моолдуң аразында дорт демир орук харылзаазының ажыттынганы акы-дунмалышкы үш чурттарның аразында найыралдың болгаш кады ажылдажылганың улам ынай быжыкканын айтып турар. Ол демир орукка улустуң бергени—Найыралдың оруу деп ат болза, ол үш чурттарның аразында бузулбас акы-дунма найыралды ханызы-биле илергейлеп турар.

(СЭТА).

Францияның Коммунистиг партиязының медеглели

ПАРИЖ. Парламент соңгулдаларының түннелдериниң дугайында иштики херектер министерствозунуң медээлери Коммунистиг партияның чедиишкинин бичеледир бодал-биле чаңгыс талалыг тургустунган деп бадыткаан Францияның Коммунистиг партиязының медеглелин «Юманите» солун парлап үндүрген. Компартияның кандидаттары метрополияга 5514945 бадылаашкыннарны, Мартиникага 46744 бадылаашкыннарны болгаш Реюньон ортулукка 36741 бадылаашкыннарны алганнар. Метрополияга болгаш Францияның далай ындында ол ийи эллээн черлеринге Коммунистиг партия ниитизи-биле 5598430 бадылаашкыннарны алган, тодаргайлаарга 1951 чылдаазындан 600 муң бадылаашкыннар хөй болган деп Коммунистиг партия дыңнадып турар.

(СЭТА).

Францияның ажылчы чоннары улусчу фронтунуң чазаан тургузарын негеп турар

ПАРИЖ. Национал хуралга соңгулдаларга Коммунистиг партияның чайынналчак чедиишкиннери болгаш ол соңгулдаларның түннелинде бадыткатынган Францияның демократтыг күштериниң каттыжыышкыны болза, тайбыңның, социал депшилгениң, ажылчы чоннарның амыдырал деңнелин бедидериниң, демократтыг хосталгаларны хүндүлээриниң политиказын хандырып болур чаа улусчу фронтуну тургузарынче ажылчы чоннарның калбак массаларының өзүп турар күзел-чүткүлдериниң түннели болган деп депшилгелиг француз парлалга демдеглеп турар. Соңгулдалар соонда бүгү чуртта коммунистерниң, социалистерниң, радикалдарның болгаш парламентиниң өске-даа чөөн үзелдиг төлээлекчилериниң киржилгези-биле улусчу фронтунуң чазаан тургузары дээш шимчээшкин калбарган.

«Юманите» солуннуң медээлеп турарын ёзугаар алырга, Бельфорда «Альстом» заводта ажылчын коммунистер, социалистер болгаш радикалдар чоннуң эрге-ажыктарын камгалаар сорулга-биле чаа улусчу фронтуну тургузарын негеп турар резолюцияны деңге хүлээп алганнар.

Париж электростанциязының ажылдакчылары радикалдарның партиязының, социалистиг партияның болгаш коммунистиг партияның удуртур органнарынга чагаа бижээннер. Ол чагаада электростанцияның ажыллакчылары чаа национал хуралга улусчу фронтунуң чазааның чөленгижи болган турар чазакты тургузарының болдунар аргазын демдеглеп, ынчангаш француз улустуң ол ханы күзелин боттандырарынче кыйгырып турар.

Ол ындыг резолюцияны Францияның республиканчы аныяктарының эвилелиниң национал бюрозу, а ол ышкаш Сен-Клуда «Дассо» деп ужар-чүүл заводунуң ажылчыннары болгаш өске-даа хөй-хөй бүдүрүлгелериниң ажылчы чоннары хүлээп алгылааннар. Чаа национал хуралга чөөн үзелдиг хөй нуруунуң тургузуп болурунуң болдунар аргазы тывылган, ындыг болза-даа, ол хөй нуруу аңаа чүгле депутат-коммунистериниң киржилгези-биле тургустунган туруп болур деп «Юманите» солун демдеглеп турар. «Тургустунган байдалдарда ийи орук туруп турар: бир болза социалистерниң болгаш радикалдарның коммунистер-биле эвилели, ол болза, улусчу фронтуну тургузар дээни ол, бир болза, соңгукчуларның калбак массаларының политиказын буруу шапканы реаксылыг политиктиг партиялар-биле болгаш бөлүглежилгелер-биле» «Республика партиязы» дээр партияның эвилели деп «Юманите» солун бижип турар. Ийиги эвилел болза, чүгле Коммунистиг партия дээш бадылаан миллион-миллион соңгукчуларның эвес, харын ол ышкаш боттарының бадылаашкыннарын социалистерге болгаш радикалдарга берген миллион-миллион соңгукчуларның күзел-соруунга чөрүшкек болур ийик» деп «Юманите» солун бижип турар.

(СЭТА).

АКШ-та кемниг херектер үүлгедиишкини

ВАШИНГТОН. Истелгелериниң федералдыг бюрозунуң 1955 чылда чоруткан ажылының дугайында кол прокурорга киирген илеткелинге ИФБ-ниң директору Гувер эрткен чылда АКШ-ка 2255 муң аар кемниг-херектер үүлгетинген деп айыткан.

АКШ-та минута санында-ла дөрттен хөй аар кемниг-херектер үүлгеттинип турар, ынчаарга 1955 чыл болза, 2 миллиондан хөй аар кемниг-херектер үүлгедиишкиннерин улаштыр бүрүткеп келгениниң дөртку чылы болуп турар деп Гувер дыңнаткан.

1955 чылда банкылар үптээшкиннериниң, үрегдеп шургуп киргеш, оорлаар чоруктарның болгаш оорлаашкыннарның саны 1946 чылда үүлгеттинген ындыг кембуруу үүлгедиглер санындан 105 хуу хөй болуп турар деп Гувер демдеглээн.

(СЭТА).

Францияның Национал хуралынга соңгулдалар түннелдериниң дугайында Парижтиң солуннарының бижип турары

ПАРИЖ. Мозель департаментиде маргылдаалыг ийи олуттарның болгаш далайлар ындының девискээрлеринде бадылаашкын дугайында долу медээлериниң чогунуң хараазы-биле Национал хуралга соңгулдаларның үзе түннелдери амдыгаа чедир чарлатынмаан. Ынчалзажок чаа Национал хуралдың политиктиг составы ам безин билдингир апарган.

Париж парлалгазының аңгы-аңгы хайгааракчыларының тайылбырларын алган көөрге, олар кандыг-даа хевиринде чаңгыс-аай түннелдиг кылып турар: соңгулдалар чөөн үзелдиг партияларга, хамыктың мурнунда 1951 чылдың соңгулдаларынга дөмейлээрге 400 муң ажыг чаа бадылаашкыннарны алган Францияның Коммунистиг партиязынга тиилелгени берген. Сөөлгү чылларда Францияның чорудуп турары политиктиг угланыышкынынга соңгукчуларның калбак массаларының хөөн чок чоруун бадылаашкын тодаргай көргүскен.

Францияның политиктиг угланыышкынын өскертир деп соңгукчуларның тодаргай илеретинген тура-соруунуң мурнунга чагырыкчы бөлүктериниң аңгадап турарын барыын үзелдиг парлалганың тайылбырлары көргүзүп турар. Мурнундагы политиканы чорударын үргүлчүлеп болгу дег ындыг хөй нуруунуң чазаан тургузар аргалыын дугайты янзы-бүрү даап бодаашкыннарны барыын үзелдиг солуннарның хайгааракчылары кылып турарлар.

Радикалдар болгаш социалистер, а ол ышкаш чазак эвилелиниң партияларының баштыңнары кирип турар «республиканчы фронтунуң» удуртукчулары чазак тургузар сорулга-биле «энтежиишкин» кылырынче «Фигаро» солун кыйгырып турар. Бүгү-ле барыын үзелдиг партиялар болгаш бөлүглежиишкиннер боттарының чорудлээлерин уттурунче «Орор» солун кыйгырып турар.

Чөөн үзелдиг политиканы чорудуп болгу дег чазакты тургузарынга боттарының чайгылыш чок тура-соруун француз улустар соңгулдалар чоруп турда илергейлээн деп чүвени «Либерасьон» солун айтып турар. Ол солуннуң болгаш-биле алырга, улустуң ол негелдезин хандырарынга таарымчалыг байдалдар чаа Национал хуралда тургустунган, чүл дээрге Францияның Коммунистиг партиязы социалистиг партия болгаш өске-даа республиканчы партиялар база бөлүглежиишкиннер каттыштыр быжыг хөй нуруу болуп турарлар. «Январь ийиниң соонда чүгле улусчу фронтунуң чазаа чурттуң алыс күзел-чүткүлдерин боттандырар аргалыг» деп «Либерасьон» солун бижээн.

Францияның Коммунистиг партиязы Национал хуралга социалистиг партия-биле болгаш өске-даа чөөн үзелдиг бөлүглежиишкиннер-биле кады ажылдажырынга база ындыг эвилелге үндезилээш, улус массаларның негелдезин боттандырарын чедип алырынга белен деп «Юманите» солун бижээн.

(СЭТА).

Редактор Д. О. БЕГЗИ.

1956 ЧЫЛДА КҮРҮНЕ ЧЭЭШКИННЕРИНИҢ ТАЛАЗЫ-БИЛЕ ОЙНААШКЫННАР ТИРАЖТАРЫНЫҢ БОЛГАШ ӨРТЭЭН ДЕДИР ЭГИДЕР ТИРАЖТАРНЫҢ

ПЛАНЫ

Январь 22 — ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын катап тургузарының болгаш хөгжүдериниң Ийнги күрүне чээшкининиң ойнаашкыннарының 17-ги тиражы Ашхабад хоорайга болур.

Январь 30 — Күрүнениң 3 хуулуг удуглуг иштики чээшкининиң ойнаашкыннарының 49-ку тиражы Куйбышев хоорайга болур.

Февраль 26 — ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын катап тургузарының болгаш хөгжүдериниң Үшкү күрүне чээшкининиң ойнаашкыннарының 15-ки тиражы Кировоград хоорайга болур.

Март 4 — ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң Күрүне чээшкининиң (1951 чылда үндүргени) ойнаашкыннарының 9-ку тиражы Актюбинск хоорайга болур.

Март 18 — ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын катап тургузарының болгаш хөгжүдериниң Дөртку күрүне чээшкининиң ойнаашкыннарының 13-ку тиражы Омск хоорайга болур.

Март 30 — Күрүнениң 3 хуулуг удуглуг иштики чээшкининиң ойнаашкыннарының 50-ги тиражы Москва хоорайга болур.

Апрель 22 — ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң Күрүне чээшкининиң (1954 чылда үндүргени) ойнаашкыннарының 3-ку тиражы Гродно хоорайга болур.

Апрель 29 — ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын катап тургузарының болгаш хөгжүдериниң Бешки күрүне чээшкининиң ойнаашкыннарының 11-ги тиражы Бухара хоорайга болур.

Май 6 — ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң Күрүне чээшкининиң (1953 чылда үндүргени) ойнаашкыннарының 5-ки тиражы Казань хоорайга болур.

Май 20 — ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң Күрүне чээшкининиң (1952 чылда үндүргени) ойнаашкыннарының 7-ги тиражы Ногинкс хоорайга болур.

Май 30 — Күрүнениң 3 хуулуг удуглуг иштики чээшкининиң ойнаашкыннарының 51-ги тиражы Тбилиси хоорайга болур.

Июнь 10 — 1948 чылда үндүрген Күрүнениң 2 хуулуг чээшкининиң ойнаашкыннарының 17-ги тиражы Москва хоорайга болур.

Июль 15 — ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң, Күрүне чээшкининиң (1955 чылда үндүргени) ойнаашкыннарының 1-ги тиражы Горький хоорайга болур.

Июль 22 — ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын катап тургузарының болгаш хөгжүдериниң Ийнги күрүне чээшкининиң ойнаашкыннарының 18-ки тиражы Уральск хоорайга болур.

Июль 30 — Күрүнениң 3 хуулуг удуглуг иштики чээшкининиң ойнаашкыннарының 52-ги тиражы Одесса хоорайга болур.

Август 5 — ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын катап тургузарының болгаш хөгжүдериниң Дөртку күрүне чээшкининиң ойнаашкыннарының 14-ку тиражы Москва хоорайга болур.

Август 12 — ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын катап тургузарының болгаш хөгжүдериниң Үшкү күрүне чээшкининиң ойнаашкыннарының 16-гы тиражы Кишинев хоорайга болур.

Август 26 — ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң Күрүне чээшкининиң (1954 чылда үндүргени) ойнаашкыннарының 4-ку тиражы Ужгород хоорайга болур.

Сентябрь 2 — ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң Күрүне чээшкининиң (1953 чылда үндүргени) ойнаашкыннарының 6-гы тиражы Полтава хоорайга болур.

Сентябрь 16, 17 — ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң Күрүне чээшкининиң (1951 чылда үндүргени) ойнаашкыннарының 10-гу тиражы болгаш өртээн дедир эгидериниң 1-ги тиражы Баку хоорайга болур.

Сентябрь 30 — Күрүнениң 3 хуулуг удуглуг иштики чээшкининиң 53-ку көз болгаш 9-ку немелде тиражтары Ленинград хоорайга болур.

Октябрь 14, 15 — ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын катап тургузарының болгаш хөгжүдериниң Бешки күрүне чээшкининиң ойнаашкыннарының 12-ги тиражы болгаш өртээн дедир эгидериниң 2-ги тиражы Калинин хоорайга болур.

Октябрь 21 — ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын катап тургузарының болгаш хөгжүдериниң Ийнги күрүне чээшкининиң өртээн дедир эгидериниң 5-ки тиражы Москва хоорайга болур.

Ноябрь 11 — ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын катап тургузарының болгаш хөгжүдериниң Үшкү күрүне чээшкининиң өртээн дедир эгидериниң [illegible]ку тиражы Москва хоорайга болур.

Ноябрь 18 — ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң Күрүне чээшкининиң (1955 чылда үндүргени) ойнаашкыннарының 2-ги тиражы [illegible]лябинск хоорайга болур.

Ноябрь 30 — Күрүнениң 3 хуулуг удуглуг иштики чээшкининиң ойнаашкыннарының 54-ку тиражы Москва хоорайга болур.

Декабрь 9 — ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын катап тургузарының болгаш хөгжүдериниң Дөртку күрүне чээшкининиң өртээн дедир эгидериниң 3-ку тиражы Москва хоорайга болур.

Декабрь 16, 17, 18 — 1948 чылда үндүрген Күрүнениң 2 хуулуг чээшкининиң ойнаашкыннарының 18-ки тиражы болгаш өртээн дедир эгидериниң 5-ки тиражы Донда Ростов хоорайга болур.

Декабрь 30 — ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң Күрүне чээшкининиң (1952 чылда үндүргени) ойнаашкыннарының 8-ки тиражы Винница хоорайга болур.

Тыва автономнуг областа күрүнениң ажылдыг ажаалга кассазының болгаш Күркредиттиң Эргелели.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажын № 3 ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 3—62, редакторнуң оралакчызының, иштики информация килдизиниң — 3—88, харыысалгалыг секретарының 4—98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлетпүр болгаш транспорт, көдээ ажыл-агый килдистериниң 3—68, культура болгаш амыдырал, чагаа килдистериниң база бухгалтерияның 3—65.

ТС—00205. Культура эргелелиниң типографиязы.

БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилетинген

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1956 ЯНВАРЬ 11 СРЕДА № 8 (3461)

Өртээ 20 коп.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

«Индияга, Бирмага болгаш Афганистанга чораан дугайында» эш Н. А. Булганинның илеткелин ном кылдыр үндүргени (1 арын).

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң дөртку чыылдазының дөртку сессиязынга эш Н. С. Хрущевтуң чугаазын ном кылдыр үндүргени (1 арын).

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы К. Е. Ворошиловтуң болгаш Бирма Эвилелиниң Президентизи доктор Ба Унуң аразынга чагаалар солушканы (1 арын).

Совет төлээлерниң Берлинден үнүпкени (1 арын).

Совет төлээлерниң Герман Демократтыг Республикадан Москвада ээп келгени (1 арын).

М. Делег.—Көдээде культура чырыдыышкын албан черлериниң ажылынга партийжи удуртулганы күштелдирер (2 арын).

Совет-югослав садыг харылзааларынга хамаарыштыр (2 арын).

М. Чамбал-оол.—Колхоз тудуунче кичээнгейни күштелдирер (3 арын).

В. Овчинников.—Гаодибао кырында чырык (3 арын).

С. Иванов, А. Новогрудский.— Делегейде болуп турар чоруктарның допчулалы (4 арын).

1955 чылда КУР-да үлетпүр бүдүрүлгелер планының күүселдези (4 арын).

Чоннуң эмнелге хандырылгазын бедик деңнелче

Коммунистиг партия болгаш Совет чазак ажылчы чоннарның кадыын камгалаар дугайында могаг-шылаг чок кичээнгей салып турар. Ооң тодаргай чижээн бистиң областан көрүп болур. Областа эмнелге албан черлериниң четкизи чыл бүрүде калбарып, медицина ажылдакчыларының саны көвүдеп турар.

Кадык камгалалынга 1945 чылда 5,5 миллион рубль чарыгдаан турган болза, эрткен чылын 27,6 миллион рубльди күрүне берген. Ооң түннелинде ам үеде областың эмнелге черлеринде оруннарның саны 1300 ажып турар. Рентген аппаратуралары областа 17 чедир тургустунган. 1956 чылда Эрзин, Өвүр, Бай-Тайга районнарга рентген аппаратуралары тургустунары-биле областың бүгү районнары рентген аппаратураларлыг болур.

Ажылчы чоннарның кадыының камгалалы дээш боттарының бүгү күженишкинин салып турар эмнелге ажылдакчылары бистиң областа хөй. Ындыг эмнелге ажылдакчыларынга Кызылдың уруглар эмнелгезиниң кол эмчизи эш Н. Радченко, Баа-Хем район эмнелгезиниң кол эмчизи эш Л. Зверев, Танды районнуң кадык камгалал килдизиниң эргелекчизи эш Ф. Мясина, Чаа-Хөл район эмнелгезиниң фельдшери эш Бегзи болгаш өскелер-даа хамааржыр. Чадаана эмнелгезиниң кол эмчизи Н. Шабаевтиң эки ажылының дугайында К. Сундуйнуң редакцияга бижээни: «Чөөн-Хемчик районнуң Чадаана эмнелгезиниң кезер эмчизи эш Николай Герасимович Шабаев совет кижилерниң кадыы дээш ак-сеткилдиг ажылдап, нарын болгаш берге операцияларны дидим болгаш шалыпкын кылып турар. Мен база-ла аңаа ийи удаа операция кылдыргаш, ам кадык кижи болдум». Ажылчы чоннарның кадыының камгалалы дээш боттарының кызымак ажылы-биле совет кижилерниң хүндүткелин чаалап алган эмнелге ажылдакчыларын хөйнү көргүзүп болур.

Ажылчы чоннарның кадыын камгалаар талазы-биле бүгү болдунар аргалар бистиң областа хөй-даа болза, оларны кадык камгалалының органнары четпес ажыглап турарын айтыр херек. Социал аарыглар-биле демисел бистиң областың байдалынга чугула ужур-дузалыг турбуже, ол ажыл четпес тургустунган. Ылаңгыя туберкулез аарыглыгларны илередир болгаш эмнээр талазы-биле хемчеглерин кадык камгалалының органнары четпес чорудуп турар. Чижээ, Чаа-Хөл районда ындыг аарыглыгларның учёдун багай тургускан. Оон туржук РСФСР-ниң Кадык камгалал министерствозунуң экспедициязының туберкулёз аарыглыгларга тургускан бүгү документилерин чидирген. Областың туберкулезка удур диспансери ол аарыгга удур демиселдиң организас-методтуг төвү болуп шыдавайн турар.

Кадык камгалалының органнарында кадрларның халажылгазы хөй болгаш оларны чөп ажыглавас чоруктар бар. 1954—1955 чылдарда бистиң обласка 60 эмчилер келген, а 62 эмчилер областан чоруткан. Ол чорук кадрларны ажылга ижиктирер дугайында совет, партия болгаш кадык камгалал органнарының четпес ажылын херечилеп турар. Областың кадык камгалал килдизи чамдык эмчилерни оларның тускай эртемниң шугуму-биле ажыглавайн турар. Чижээ, эмчи Тайц рентгенология талазы-биле тускай белеткелди эрттиргеш келген, а ону ол ажылынга ажыглавайн турар.

Өвүр, Тес-Хем болгаш Бай-Тайга районнарда эмнелге черлериниң хандырылгазынче кошкак кичээнгей салып турар. Ооң түннелинде эмнелге албан черлериниң одаар чүүлү, чем продуктулары үстүр, чуртталга бажыңнары чедишпес чижектиг бергедээшкиннер таваржып турар. Эмнелге ажылдакчыларының материалдыг амыдыралының дугайында кичээнгейни күштелдирери негетинип турар.

Чоннуң эмнелге хандырылгазында бир кол четпес чүүл болза, эмнелгелерде аарыг кижилерниң аъш-чемин четпес организастап турары болур. Областың туберкулез диспансери аарыг кижилерниң чеминге киирер акша хөреңгини долузу-биле чарыгдавайн, шын эвес камналганы кылып турар. Чижээ, эрткен чылдың июнь болгаш июль айларда 2400 ажыг рубльди чедир чарыгдаваан.

Чоннуң кадыын камгалаары—улуг харыысалгалыг болгаш алдарлыг хүлээлге. Бодунуң алдарлыг хүлээлгезинге ак-сеткилдиг эвес, мораль талазы-биле багай үлегер көргүзүп турар чамдык эмнелге ажылдакчылары база бар. Чижээ, Улуг-Хем районнуң Ленин аттыг колхозта эмнелге пунктузунда фельдшер З. Кара-оол үргүлчү арагалаар, аарыг кижилерни эзирик хүлээп ап, шинчип, эмнеп турар деп медээ редакцияга кээп турар.

Эмнелге албан черлериниң ажылында улуг четпестер бар болуп турары областың кадык камгалал килдизинден база улуу-биле хамааржыр. Ол килдистиң талазындан мурнакчы эмнелге коллективтериниң, эмнелге ажылдакчыларының дуржулгазын нептередир, четпестерни чайладыр талазы-биле шыңгыы хемчег алыры, бодунуң ажылын үндезини-биле экижидери негетинип турар.

Областың эмнелге ажылдакчыларының хүрээлеңи аныяк кадрлар-биле чыл бүрүде долдунуп турар. Ынчангаш партия, совет болгаш кадык камгалалының органнары аныяк тускай эртемниглерге хүн-бүрү дузаламчы көргүзер, оларның амыдырал чуртталгазының дугайында үргүлчү сагыш салыр хүлээлгелиг.

Көдээ чонга эмнелге дузаламчызын экижидери—бистиң областың кадык камгалал органнарының, эмнелге ажылдакчыларының чугула сорулгаларының бирээзи болур. Ажылчы чоннарны эмнелгениң диспансерлиг методу-биле хандырар чорук кадык камгалал органнарының ажыл чорудулгазының төвүнге турар ужурлуг.

Ажылчы чоннарның кадыын камгалаарының херээнге санитар-чырыдыышкын пропагандазы улуг ужур-дузалыг. Ол ажыл эмчи, фельдшер, эмнелге ажылдакчызы бүрүзүнүң хүн-бүрүдеги ажыл чорудулгазының кезээ болур. Культура бажыңнарын, клубтарны, библиотекаларны, парлалганы, радиону шуптузун бо сорулгага калбаа-биле ажыглаар херек.

Ажылчы чоннарның кадык камгалалын экижидер, аарыгларга удур баш бурунгаар чорудар хемчеглерни күштелдирер, санитар-чырыдыышкын хемчеглерин калбартыр дугайында кичээнгей партия болгаш совет органнарның ажыл-чорудулгазынга чугула черни ээлээр ужурлуг. Кадык камгалалының органнарының ажыл-чорудулгазын партия райкомнарының болгаш хооркомунуң талазындан удуртур болгаш хүн-бүрү контрольдаар херек.

Совет кижилерниң кадыының камгалалынга ажылдаары алдарлыг херек. Бистиң областың эмнелге ажылдакчылары боттарының ол хүлээлгезин алдарлыы-биле күүседип тургаш, коммунизм тургузуушкунунуң херээнге боттарының салыышкынын киирерлер.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы К. Е. Ворошиловтуң болгаш Бирма Эвилелиниң Президентизи доктор Ба Унуң аразынга чагаалар солушканы

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы эш Н. А. Булганин биле ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиум кежигүнү эш Н. С. Хрущев Бирмага чоруп турганының үезинде ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы эш К. Е. Ворошиловтан байырлыг чагааны Бирма Эвилелиниң Президентизи доктор Ба Уга дамчыдып бергеннер.

Бирма Эвилелиниң Президентизи доктор Ба Удан ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы эш К. Е. Ворошиловтуң адынга харыы чагаа алдынган.

Чагааларның текстилери мооң адаанда парлатынды.

Бирма Эвилелиниң Президентизи

БА УГА

Дээрги Президент,

Силерге болгаш Силерниң нүүрүңерде Бирманың алдарлыг улузунга Совет Эвилелиниң улустарының мурнундан, Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң Дээди Совединиң Президиумунуң мурнундан болгаш мээң бодумдан чүректиң хашызындан байырны болгаш чаагай күзелдерни дамчыдар төлээде, Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. А. Булганинның болгаш Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң Дээди Совединиң Президиум кежигүнү Н. С. Хрущевтуң Бирмада барганы аас-кежиктиг таварылганы ажыглаарын меңээ чөпшээреп көрүңер. Совет Эвилелиниң улустары Бирма Эвилелиниң улустары ышкаш тайбыңны хевээр артырары дээш, улустарның айыыл чок чоруун хандырары дээш, оларның аразында найыралды быжыглаары дээш тайбыңга ынакшылдыг өске-даа улустар-биле кады демисежип турар.

Азияга болгаш бүгү делегейге тайбыңны быжыглаарының чаагай херээнге Бирманың могаг чок күженишкиннери база бирма улустуң Бирманың национал хамаарышпас чоруун хевээр артырарынче угланган күженишкиннери бүгү совет кижилерниң изиг ынакшылын болдуруп турар.

Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң Дээди Совединиң Президиуму дээрги Мындаагылар Силерниң бистиң чурттарывыстың улустарының болгаш бүгү-ниити тайбыңның чаагай чоруунга таарыштыр Бирма Эвилелиниң болгаш Совет Эвилелиниң аразында найыралдыг харылзааларны хөгжүдеринче болгаш быжыглаарынче угланган чаагай ажыл-чорудулгаңарны бедии-биле үнелеп турар.

Совет Эвилелиниң улустарының мурнундан болгаш мээң бодумдан дээрги Президент Силерге болгаш бүгү бирма улуска Силерниң Төрээн чуртунарның хөгжүлдезиниң болгаш улам ынайгы чечектелишкининиң оруунга чедишкиннерлиг болзун деп күзээрин чөпшээреп көрүңер.

Совет-бирма найырал ийи чурттарның улустарының чаагай чоруунга, бүгүниити тайбыңның болгаш айыыл чок чоруктуң чаагай чоруунга таарыштыр быжыгып, хөгжүп турзун!

К. ВОРОШИЛОВ,

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы

Москва, Кремль, 1955 чылдың ноябрь 16.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы дээрги Мындаагылар

Маршал К. Е. ВОРОШИЛОВКА

Москва,

Кремль.

Дээрги Мындаагылар!

Премьер-Министр Булганинны дамчыштыр эвилең чорутканынар Силерниң чагаанар дээш Силерге улуу-биле өөрүп четиргенимни илергейлеп тур мен. Бирма Эвилелиниң чазаанга болгаш улузунга чүгле Силерниң мурнуңардан эвес, харын база Совет Эвилелиниң чазааның болгаш улузунуң мурнундан найыралдың болгаш чаагай тура-соруктуң ындыг сагыш-сеткилин Силерниң талаңардан илереткени кончуг эвилең болган-дыр. Ол сагыш-сеткилге база ынчаар улуу-биле болгаш сеткилдиң ханызындан харыылап турарывысты дээрги Мындаагылар Силерге бүзүредип тур мен.

Премьер Булганинның болгаш эш Хрущевтуң Бирмага чорааны улуг чедишкинниг болган. Бирманың улузу ол келишкин дугайты көдүрлүүшкүн-биле болгаш аас-кежии-биле хаара туттунган. Ол дээрге бистиң ийи чурттарывыстың аразында найыралдың белдирлерин чугаажок быжыглаан.

Силерге, чазакка болгаш совет улуска аас-кежиктиг болгаш чаагай чаа чылды күзеп тур мен.

Силерге сеткилдиң ханызындан

доктор Ба У — Бирма Эвилелиниң Президентизи

Президентиниң бажыңы,

Рангун.

1955 чылдың декабрь 13.

Эьт болгаш сүт продуктуларының үлетпүрүнүң чаа бүдүрүлгези

ССРЭ-ниң эьт болгаш сүт продуктуларының үлетпүрүнүң министерствозунга чаа бүдүрүлгелер тудуушкунунуң болгаш оларны бедик бүдүрүкчүлүг дериишкин-биле чепсеглээнининң түннелин кылган. Эрткен чылын ийи чүс ажыг сүт заводтары, эьт комбинаттары, соодукчулар ажыглалда кирген.

Эьт комбинаттарын Харьковта, Одессада, Днепропетровскиде, Алма-Атада, Карагандада, Кишиневта туткан; сүт заводтарын болгаш комбинаттарын Николаевте, Днепродзержинскиде, Усть-Каменогорскиде, Владимирде, Ульяновскиде болгаш өске-даа хоорайларда туткан. ССРЭ-де эң улуг сүт комбинадының бирги ээлчээн Москвада ажыглалга киирген. Ол комбинат дүн-хүн иштинде алды чүс тонна ажыг сүт болгаш сүт продуктуларын болбаазырадып ажылдаар апаар.

Эьт болгаш сүт үлетпүрүнүң чүс хире чаа бүдүрүлгелерин 1956 чылда ажыглалга киирер. Ак саржаг бүдүрүп кылыры-биле шууштурулганың дөрт чүс ажыг шугумнары база-ла тургустунуп турар. Эзилдирген сырны болгаш өске-даа продуктуларны савалап таарыштырар, сүт болгаш сүт хоюун пастеризастаар автоматтарны болгаш шугумнарны ажыглалда киирип турар. Эьт продуктуларын ажылдап кылырының хөй-хөй чорудулгалары механизастатынып турар.

(СЭТА).

Бирма Эвилелинден бараапнар

ХЕРСОН. Бирма Эвилелинден чедип келген «Ставрополь» деп совет садыг теплоходунуң чүьгүн дүжүрери далай портунда доозулган. Теплоход кофени, шайны, чаан сөөгүнден болгаш кызыл ыяштан кылган ус-тывыш кылыгларын, а ол ышкаш Н. А. Булганинның болгаш Н. С. Хрущевтуң Бирмага чораан үезинде Бирма Эвилелиниң Премьер-Министри У Нунуң Совет Эвилелиниң улузунга белек кылдыр бергени 500 тонна ристи чедирип келген.

(СЭТА).

Сессияның материалдарын таныжып турар

ЧАА-ХӨЛ. («Шынның» корр.). ССРЭ-ниң Дээди Совединиң дөртку сессиязының шиитпирлерин областың ажылчы чоннары калбаа-биле таныжып турар. Чаа-Хөл районнуң башкылар конференциязының киржикчилеринге СЭКП райкомунуң секретары эш Бегзи сессияның материалдарын таныштырган. Конференцияның киржикчилери сессияның шиитпирлерин чаңгыс үн-биле деткивишаан, ылаңгыя улус өөредилгезиниң ажылын экижидер хемчеглер талазы-биле тодаргай хүлээлгелерни алган.

Чаа-Хөл МТС-тиң коллективинге январь 6-да хөй кижи киржикчилиг хурал болган. Аңаа 1955 чылдың дөртку кварталында тракторлар септелгезиниң планын 152 хуу күүсеткенин, 30 сеялка, 4 комбайн, тракторнуң 25 андазыннары ам белен болганын сөс ап чүве чугаалаанар демдеглеп турган. Сессияның материалын эш Ондар-оолдан таныштырганын дыңнааш, септелгени февраль 1-де бүрүн доозарын механизаторлар илереткен.

Совет төлээлерниң Берлинден үнүпкени

БЕРЛИН. (СЭТА). Герман Демократтыг Республиканың Президентизи Вильгельм Пиктиң 80 хар харлааныныңа байырлалынга киржип чораан ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы К. Е. Ворошилов баштаан Совет төлээлер январь 7-де Берлинден Москваже үнүпкен.

Чөөн чүк вокзалынга Совет төлээлерни ГДР-ниң Улус палатазының Президиумунуң Даргазы П. Дикман, Улус палатазының Президиумунуң кежигүннери, Германияның Социалистиг чаңгыс-аай партиязының ТК-зының Политбюро кежигүннери, Германияның Коммунистиг партиязының Баштаар чериниң Бирги секретары М. Рейман, Демократтыг Германияның Национал фронтузунуң Национал чөвүлелиниң Даргазы Э. Корренс, демократтыг партияларның болгаш массалыг организацияларның удуртур ажылдакчылары, Берлинниң хөй-иниитизиниң төлээлекчилери үдээннер. ССРЭ-ниң Герман Демократтыг Республикада Онза болгаш Бүрүн эргелиг элчини Г. М. Пушкин, дипломаттыг корпустуң кежигүннери база Совет төлээлерни үдээн.

Үделге үезинде улустуң полициязының хүндүлел таңныылын чыскааган. ССРЭ-ниң болгаш ГДР-ниң күрүне гимнилерин күүсеткен. Совет төлээлерни үдээни-биле холбаштыр вокзал кавызының шөлүнге Берлинниң ажылчы чоннарының митингизи болган.

Совет төлээлерниң удуртукчузу эш К. Е. Ворошилов вокзалга дараазындагы чугааны кылган:

Эш К. Е. Ворошиловтуң чугаазы

Эргим эштер болгаш өннүктер!

Совет төлээлер Герман Демократтыг Республикага чоруп турганының үезинде Герман Демократтыг Республиканың чазааның, Германияның Социалистиг чаңгыс аай партиязының удуртукчулары-биле, Демократтыг Германияның Национал фронтузунуң партияларының болгаш организацияларының төлээлекчилери-биле ужуражыр аргалыг болган. Совет төлээлер силерниң Республиканарның чамдык хоорайларынга барып, бүдүрүлгелеринге чоруп, герман улустуң көрүш-шинчилиг черлерин болгаш уранчүүлүнүн тураскаалдарын көргеп. Герман Демократтыг Республиканың ажылчы чоннары-биле найыралдыг ужуражыышкыннарны болгаш чугаалажылгаларны кылдывыс.

Ол бүгү ужуражыышкыннар Республиканың ажылчы чоннары боттарының Президентизи эш Вильгельм Пикти кайы хире улуг ынакшыл-биле болгаш хүндүткел-биле көрүп турарын биске база дагын көргүскен. Эш Пик Германияның төөгүзүнде баштайгы ёзулуг-ла улусчу президент болуп турар. Ооң бүгү амыдырал-чуртталгазы бодунуң улузунуң эрге-ажыктарынга, тайбыңның, демократияның болгаш социализмниң херээнге кызыгаар чок бараан болурунуң үлегер-чижээ болуп турар. (Адыш часкаашкыны).

Бөдүүн немец кижилер, немец аныяктар, оларның күш-ажылга ынакшылдыы болгаш демократтыг күрүнениң политиктиг, экономиктиг болгаш культурлуг тургузуушкунунга оларның чедип алганы улуг чедишкиннер биске улуг болгаш арлыш читтес сагыш-сеткилди хайныктырган. Бистиң чораанывыс бүгү-ле черлерге тайбыңче болгаш тайбыңга ынакшылдыг бүгү улустар-биле кады ажылдажылгаже немец улустуң чайгылыш чок күзел-чүткүлүн көрдүвүс. Совет төлээлерни чер болганга Совет Эвилелиниң улустарынга хамаарыштыр найыралдың болгаш ынакшылдың изиг сагыш-сеткилиниң илереди-биле уткуп ап турган.

Биске көргүскен чаагай хүлээп алыышкын болгаш хүндүткел дээш чазакка, Германияның Социалистиг чаңгыс-аай партиязының ТК-зынга болгаш Герман Демократтыг Республиканың бүгү чонунга Совет төлээлерниң мурнундан өөрүп четиришкинни илергейлээрин меңээ чөпшээреп көрүңер. (Адыш часкаашкыны).

Немец улустуң чаагай чоруунга таарыштыр кадык чаагай болгаш хөй-хөй чылдарда чурттаарын Герман Демократтыг Республиканың Президентизи, бистиң эргим эживис Вильгельм Пикке сагыш-сеткилдиң ханызындан база дагын күзеп тур бис! (Диңмиттиг, үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны). Чаа амыдыралдың тургузуушкунунга, тайбың, европейжи айыыл чок чорук болгаш боттарының чуртунуң чаңгысэвин демократтыг болгаш тайбыңга ынакшылдыг эгелерге катап тургузар дээш чөптүг демиселинге улам ынайгы улуг чедишкиннерлиг болурун Герман Демократтыг Республиканың ажылчы чоннарынга күзеп тур бис. (Диңмиттиг, үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны).

Четирдивис, ужурашкыже байырлыг, эргим эштер! (Диңмиттиг, үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны).

* * *

Совет төлээлерниң болгаш ооң удуртукчузу ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы К. Е. Ворошиловтуң алдары дээш кыйгылар чаңгыланып турган. «Ура!», «Найырал!», «Фрондшафт!» деп сөстер шөлге чаңгыс аай чаңгыланып турган.

Ооң соонда Герман-совет найырал ниитилелиниң даргазы Улуг Берлинниң обербургомистри Ф. Эберт чүве чугаалаш. Герман Демократтыг Республикага чорааны дээш Совет төлээлерге изии-биле өөрүп четиргенин илергейлээн болгаш орук суур эки чеде бээрин күзээн.

ВАРШАВА. (СЭТА). ГДР-ниң Президентизи Вильгельм Пиктиң 80 хар харлааны-биле холбашкан байырлалдарга чораан, Герман Демократтыг Республикадан ээп чанып олурар ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы К. Е. Ворошилов баштаан Совет төлээлер январь 8-те Польша Улус Республиканы таварты эртип келген.

Польша-немец кызыгаарга төлээлерни Польша Улус Республиканың Күрүне Чөвүлелиниң Даргазының оралакчызы В. Барциковский, Даштыкы Херектер Министри С. Скшешевский, а ол ышкаш ССРЭ-ниң Польшада Херектеринге Тур бүзүретиргеи И. А. Мельник уткуп алган болгаш совет-польша кызыгаарга чедир үдээн.

Варшавага поездиниң доктаап турарының үезинде Совет төлээлерге Польша Улус Республиканың Күрүне Чөвүлелиниң Даргазы А. Завадский, Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының Бирги оралакчызы З. Новак, Польшаның Каттышкан ажылчын партиязының ТК-зының Политбюро кежигүннери Я. Берман болгаш Э. Охаб база Польша Улус Республиканың сейм маршалы Я. Дембовский кээп ужурашканнар.

Совет төлээлерниң Герман Демократтыг Республикадан Москвада ээп келгени

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы К. Е. Ворошиловка баштаткан Совет төлээлер январь 9-та Москвага Герман Демократтыг Республикадан ээп келген. Совет төлээлер болза, Герман Демократтыг Республиканың Президентизи Вильгельм Пиктиң төрүтүнген хүнүнден бээр 80 хар харлааныныңа байырлалынга киришкеннер.

Белорус вокзалга Совет төлээлерни эштер Л. М. Каганович, А. И. Микоян, В. М. Молотов, П. Н. Поспелов, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазының Оралакчызы болгаш РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы М. П. Тарасов, ССРЭ-ниң Министрлери, Совет Эвилелиниң маршалдары, төп ведомстволарның болгаш албан черлериниң удуртукчулары, совет парлалганың төлээлекчилери уткааннар.

Совет төлээлерни ССРЭ-де турар чамдык дипломаттыг төлээ черлериниң баштыңнары, элчин болгаш төлээ черлериниң ажылдакчылары база уткааннар.

(СЭТА).

Партияның XX съездизинге уткуштур

Воронеж областың механизаторларының кыйгырыын Шагаан-Арыг машина-трактор станциязының коллективи ниити хуралынга чугаалашкаш, бедик көдүрлүүшкүн-биле деткээн.

Воронежчилерниң кыйгырыынга харыы кылдыр көдээ ажыл-агый машиналарының болгаш чепсек-херекселдериниң септелгезин СЭКП XX съездизиниң ажыттынарының бетинде бүрүн доозары-биле станцияның коллективи социалистиг чарыштың бедитинген хүлээлгезин алган.

Моторист эш Кукарин моторларның септелгезиниң шынарын бедидип тургаш, септезе чогуур моторларны февраль айның эгезинде доозар хүлээлге алган. Ол ышкаш слесарь эш Цигалов, токарьлар эштер Винокуров, Стребков хүн нормазын 200 хуу чедир күүседип тургаш, септелгениң шынарын бедитпишаан, бүгү септелгени хуусаа бетинде доозарынче механизаторларны кыйгырган.

Коллектив эрткен чылдың дөртку кварталының септелге планын хуусаазындан үш хонук бурунгаар күүсеткен. Механизаторлар 26 тракторларның, 100 хире көдээ ажыл-агый машиналарының септелгезин дооскан.

К. ДОБРОВ.

„Индияга, Бирмага болгаш Афганистанга чораан дугайында“ эш Н. А. Булганинның илеткелин ном кылдыр үндүргени

Эш Н. А. Булганинның «Индияга, Бирмага болгаш Афганистанга чораан дугайында» ССРЭ-ниң Дээди Совединиң дөртку чыылдазының дөртку сессиязынга 1955 чылдың декабрь 29-та илеткелин Күрүнениң политиктиг номнар үндүрер чери ном кылдыр парлап үндүрген.

Ук номну массалыг тиражтыг кылдыр парлап үндүрген.

(СЭТА).

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң дөртку чыылдазының дөртку сессиязынга эш Н. С. Хрущевтуң чугаазын ном кылдыр үндүрген

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң дөртку чыылдазының дөртку сессиязынга эш Н. С. Хрущевтуң 1955 чылдың декабрь 29-та чугаазын Күрүнениң политиктиг номнар үндүрер чери тускай ном кылдыр үндүрген.

Номну массалыг тиражтыг үндүрген.

(СЭТА).

Хуузунда бажың тудукчуларынга чээли

1956 чылда МТС-терниң болгаш совхозтарның ажылчыннарының база албан-хаакчыларының хуузунда чуртталга тудуушкунунуң чээли тыпсырының планы бадылатынган. Бо сорулга-биле күрүне 600 миллион рубльди тускайлаан, эрткен чылдаазындан 60 миллион рубль хөй.

Бо хөреңгилерниң улуг кезии—450 миллион рубльди машина-трактор станцияларының ажылдакчылары алыр.

Эрткен чылда ышкаш кур болгаш куруккан черлер шиңгээдилгезиниң районнарының ажыл-ишчилеринге онза кичээнгейни салып турар. Ол черлерде хуузунда бажың тударларга 150 миллион түннүг рубльдиң чээлизин берген турар. МТС-тер ажылдакчылары 12 муң рубль хемчээлдиг, ынчаарга совхозтар ажылдакчылары —15 муң рубль чедир хемчээлдиг чээлини он чыл хуусаалыг ап болур.

(СЭТА).

Көдээде культура чырыдыышкын албан черлериниң ажылынга партийжи удуртулганы күштелдирер

Көдээ черлерде культура-чырыдыышкын ажылы болза, колхозчу ажыл-ишчилериниң коммунистиг кижизидилгезиниң чугула хевирлериниң бирээзи болур. Көдээ ажыл-агый культураларының дүжүттүү дыка бедидерни, ниитиниң малының продуктулуун көвүдедирип, баш санын эстүрерин дүрген чедип алыр дээш көдээниң ажыл-ишчилери күжениишкинниг ажылдап турарлар. Бо чугула сорулгаларны күүседиринче көдээ клубтарының, библиотекаларының, кызыл-булуннарының ажылчорудулгазы угланган.

Сөөлгү чылдарның иштинде областың культура-чырыдыышкын албан черлери боттарының ажылынга чамдык эки түнелдерни чедип алган. Ам областа культураның 18 бажыңнары, 77 көдээ клубтар бар, олар 12 номчулга бажыңнарлыг, 63 көдээ библиотекалардыг. Көдээ клубтарның чанында бот-тывынгыр уран-чүүлүн 193 бөлгүмнери ажылдап турар. Бо бүгү чүүлдер болза, культура-чырыдыышкын ажылын көдээниң ажыл-ишчилериниң ортузунга калбартыр арганы берип турар.

Областа элээн каш культура-чырыдыышкын албан черлери партия организацияларының удуртулгазы-биле болган деткимчези-биле чонның ортузунга хаяы үткалыг, солун ажылдарны чорудуп, культураның ёзулуг төптери болуп турарының чижектери эвээш эвес. Таңды районнуң Балгазын суурда культура бажыңы эки ажылдап турар. Онда бот-тывынгыр уран-чүүл бөлгүмүнүң киржикчилери суурнуң чурттакчыларынга концерттерни, шимнерни доктаамал көргүзүп турарлар. Культура бажыңының чанында библиотека, агро-зоотехниктиг өөредилгелериниң бөлгүмнери, көдээ күш-культуржуларның коллективи ажылдап турар. Эрзин районнуң «Сталинчы орук» колхозта келген, чаа клубту ажыглалга киирген. Колхоз баштаар чери клубту кышка хынамчалыг белеткээн, онда массалыг ажыл эки чоруп турар. Ол ышкаш Бии-Хем районнуң Туран хоорайның культура бажыңында, Баа-Хем районнуң Ильинкада болган Медведевка көдээ клубтарның чанында бот-тывынгыр уран-чүүл бөлгүмнери багай эвес ажылдап, көдээ чоннуң культурлуг негелдемелерин эки хандырып турар.

Шаанда өрген-даа чок турган ээн черлер ам радиолуг, электри чырыткылыг, библиотекалыг, клубтарлыг колхозчу суурлар апарган. Чоокку 3—4 чылдарда областың колхозтарын бүгүү-биле радиожүдер болгаш электрижидер сорулга салдынган. Партия болгаш чазактың шиитпирлерин күүсетиишаан, садыг организациялары хөй санныг радиоприемниктерни көдээже чорудуп турар.

Ам областа чурттакчылыг 80 ажыг суурлар бар, оларның иштинде 50 ажыг колхозчу суурларны радиожуткан. Чурттакчылыг көдээ суурларны болгаш колхозтар төптерин 1959 чылда бүгүү-биле радиожүдер сорулга салдынган. Социалистиг эгелерге чаартының тургустунган областың көдээ ажыл-агыйында улуг өскерилгелер болгулаан. Амгы үеде дыка хөй колхозчулар боттарының суурларында агрозоотехниктиг курстарда өөренип, агро-зоотехниктиг билиглерни чедип ап турарлар. Көдээде комбайнерлер, трактористер, механиктер мал болгаш чер ажылының кайгамчыктыг мурнакчылары өскен. Мынчангаш, колхозчу көдээнин ажыл-ишчилериниң культурлуг деннели бедип база дүрген өзүп турар.

Чөөн-Хемчик районда көжер кино четкилериниң механиктери эштер Полуэктов, Поляков, Кыа-Хем районнуң Кунгуртугда эш Бавуу-Доржу, Эрзин районнуң Эрзин суурунда эш Миков олар эки ажылдап турарлар. Тес-Хем болгаш Бай-Тайга районнарында кино көргүзүглери чоннуң ортузунда багай эвес тургустунган. Ол районнарда культура килдистериниң эргелекчилери чоннуң ортузунга кино көргүзүлгезин багай эвес организастаан.

Ындыг болза-даа, көдээде культура-чырыдыышкын ажылында улуг четпестерниң ам-даа барын демделээри чугула. Партияның чамдык райкомнары культура-чырыдыышкын албан черлериниң ажылын экижилер дугайында ниити шиитпирлерни хүлээп алыры-биле кызыгаарлатынгаш, четпестерни чайладырынче угланган чогуур хемчеглерни албайн турар. Ылаңгыя СЭКП-ниң Улуг-Хем, Кызыл, Сүт-Хөл райкомнары болгаш ол районнарның күүскомнары культура килдистериниң ажылынче кошкак кичээнгей салып, удуртулганы болгаш контрольду четпес тургусканнар.

Областа культура-чырыдыышкын ажылынын деннели коммунистиг тургузуушкунның сорулгаларының негелдеринге ыракта четпейн турарын районнарга болгаш хоорайга болуп эрткилээн партия конференциялары шынгыы демделээн. СЭКП обкомунуң VI пленумунга идеологтуг ажылдың бо чугула участогу—культура-чырыдыышкын албан черлериниң ажылында улуг четпестерни барын пленумнуң киржикчилери өлередип шүүмүүлээннер. Чамдык черлерде партияның идеологтуг ажылы ажыл-агыйжы сорулгалардан хоорук чоруп турар. Чоннуң ортузунга лекциялар номчулгазы эвээш, ылаңгыя мурнакчы дүржүлгаларны колхозтарга, совхозтарга болгаш МТС-терге нептередир талазы-биле база экономика темаларынга лекциялар номчулгазы дыка эвээш болуп турарын пленум демделээн. Районнарда чамдык клубтар дыка багай ажылдап турар, ышка белеткел четпес чорутунган. Оон ынай чамдык клубтарда бот-тывынгыр уран-чүүл бөлгүмнери кошкак ажылдап турар, онда чүгле кино көргүзүглери-биле кызыгаарлатының турары ам-даа үргүлчүлевишаан. Оон иштинде чамдык клубтар, культура бажыңнары культураның ёзулуг олаа болуп шыдавайн турар. Клубтарның, культура бажыңнарының четпес ажылдап турарын ажылчын болгаш албан-хаакчыларның бот-тывынгыр уран-чүүл коллективтериниң чоокта чаа болуп эрткен көргүзүглериниң күлу деннелиг болганы толаргай хереченлеп турар.

Улуг-Хем районнуң элээн хөй колхозтарында бот-тывынгыр уран-чүүл бөлгүмнери ажылын соксаткан турган, чамдык колхозтарда клубтарга лекция номчулгазы эвээш организастатының турар. Колхозтарның бригадаларынга, фермаларынга көжүп чоруур библиотекажыгаштарны көдээ библиотекалар эвээш организастап турган, көдээ библиотекаларда номнар фонлузу кончуг эвээш, ылаңгыя тыва дылда чаа номнар барык чок болуп турар. Номнар фонлузун көвүдедиринге көргүнген акша-көрөнгинниң хөй кезиин 1955 чылда чүгле район төвүнге ажыглаан, а көдээ библиотекаларга акша-көрөнгинни эвээштн берген учурунда олар чаа номнар тып алыр аргазы чок болган. Ол ышкаш көдээ клубтарда херекселдер, ылаңгыя музыканың херекселдери кончуг ховар. Мынчангаш көдээ аныяктарның бот-тывынгыр уран-чүүл бөлгүмнери ындыг чугула херекселдерниң клубтарда чок болганы-биле ажылын сөкседип турар таварылгалар эвээш эвес.

Көдээ культура-чырыдыышкын албан черлериниң ажылынга кадрларны шын шилип алыры, оларны доктаамал өөредири, кижизидири, оларның ажылынга хүнбүгүде дузалаары—чер-чериниң партия, совет организацияларының чугула хүлээлгези. Ындыг турбуже партияның чамдык райкомнарының ажылдакчылары культура-чырыдыышкын албан черлериниң кадрлары-биле дыка четпес ажылдап турар.

Областың культура эргелези болган районнарның культура килдистери кадрлар-биле ажылды дыка кошкак чорудуп турарын демделээр ужурлуг. Элээн хөй клубтарның удуртукчуларының идей-теоретиктиг болгаш ниити билии дыка чавыс, оларның семинарлары, чөвүлел хуралдары ховар болуп турар, оларның деннели ам-даа куду. Районнарның культура килдистерин шыырак билиглиг, дүржүлгалыг кадрлар-биле быжыглаарынче угланган хемчеглерни алыры партия комитеттериниң болгаш райкүүскомнарның сонгаарлалып болбас сорулгазы болур. Культура бажыңнарының, клубтарның, библиотекаларның эргелекчилеринге шыырак билиглиг, ол ажылды эки билир болгаш аңаа ынаксыылыг кижилерни шилип алыр ужурлуг. Оон-биле кады культура-чырыдыышкын албан черлериниң материалдыг базазын быжыглаары чугула. Культура бажыңнарының, клубтарның, номчулга бажыңнарының, библиотекаларның ажыл-чорудулгазынче ажылчыннарның, колхозчуларның идепкейлиг киржилгезин чедип алыры чугула. Бо талазы-биле комсомол организацияларына практиктиг дузаны чедирери партия организацияларындан негетинип турар.

Идеологтуг ажылның чугула участогу болур культура-чырыдыышкын ажылын көдээниң ажыл-ишчилериниң күштелдирери—партия организацияларының чугула хүлээлгези.

М. ДЕЛЕГ,
СЭКП обкомунуң пропаганда болгаш агитация килдизиниң эргелекчизиниң оралакчызы.

Лекция пропагандазында четпестерни узутkаар

Политиктиг болгаш эртем билиглерни нептередириниң талазы-биле Бүгү-эвилел ниитилелиниң Тес-Хем район салбыры бодунуң сорулгаларын багай эвес күүседип турар. Ниитилелдиң район салбырының составында кирип турар кежигүннери эрткен 1955 чылда районнуң ажылчы чоннарының ортузунга 114 лекцияларны янзы-бүрү темаларга номчаан. Ол лекцияларның хөй кезии колхозтарның мал ферма, хову, тудуг бригадаларынга номчутунган.

Политиктиг болгаш эртем билиглерни нептередириниң талазы-биле Бүгү-эвилел ниитилелиниң районда кежигүннериниң иштинден элээн хөй эштер боттарының хүлээлгезин ак-сеткилдиг күүседип, чоннуң ортузунга лекцияларны доктаамал номчуп турар. Бүгү-эвилел ниитилелиниң кежигүү эш А. Моңге бодунуң тускай эртемининг аайы-биле медицина темаларынга 11 лекцияларны эрткен чылын район төвүнге болгаш колхозтарга барып номчаан, оон лекциялары дыңнакчыларга билиңигир, бөдүүн, амыдырал-биле, хүн-бүрүнүн тодаргай сорулгалары-биле холбаалыг болуп турар. Ол ышкаш эштер С. Даваа, Туванчап, Миндиря, Б. Сам, Нурсат олар 8-12 чедир лекцияларны номчаннар. Бүгү-эвилел ниитилелиниң район салбырының шугуму-биле номчутунган лекциялар районнуң мурнунга салдынган ажыл-агый сорулгаларын боттандырарынга болган ажылчы чоннарның коммунистиг кижизидилгезиниң херээнге биче эвес ролдуу ойнаан.

Оон-биле чергелештир, район салбырларының амгы үеде ажыл-чорудулгазы чаа негелдемелерниң деннелинге ыракта четпейн турар. Районнуң ажылчы чоннарының ортузунга лекция пропагандазын калбартыр чугула харыысалгалыг херекке ниитилелиниң районда бүгү кежигүннериниң идепкейлиг киржилгезин район салбыры ам-даа чедип албаан. Район салбырының составында кирип турар ниитилелдиң 24 кежигүннериниң иштинден лекция пропагандазынга 19 кижи киржип турар, а эштер Чараш-оол, Ч. Сарбаа, Салчак, Шумбасов, О. Биче-оол олар эрткен бүдүн чылдың дургузунда ажылчы чоннарга чаңгыс-даа лекцияны номчуп бербээннер. Лекцияларны чаа чылда номчуурунче ол эштер база-да кичээнгей салбайн турарлар. Ниитилелдиң чамдык кежигүннери бүдүн чылдың дургузунда чүгле 1-2 лекцияларны номчаннар.

Бүгү-эвилел ниитилелиниң район салбырының баштаар черинин даргазы эш Далаа номчутунуп турар лекцияларның идей-теоретиктиг деннелин хынап көрбейн келген. Оон ужурунда номчутунуп турар чамдык лекцияларның идей-теоретиктиг деннели ам-даа чавыс. Чамдык лекциялар районнуң колхозтарының ажыл-агый сорулгаларынган хоорук, түс черниң амыдыралының фактылары чокка номчутунуп турар. Лекцияны каяа номчаан болдур, ол черниң амыдыралының фактылары, тодаргай чижектери чокка, область салбырының чорудуп берген лекциязын бичии-даа чаартылга, немелде чокка номчуурга дыңнакчыларга шоолуг-ла солун эвес болуп турар.

Көдээ ажыл-агыйның айтырыгларының темаларынга лекцияларны көдээниң ажылчы чоннарының

Колхоз тудуунче кичээнгейни күштелдирер

Өвүр районнуң колхозтарында

Партияның болгаш чазактың Тыва обласка көргүзүп турар хүн-бүрү дүзаламчызының ачызында Өвүр районнуң колхозтарында тудуг ажылы сөөлгү чылларда дүрген темпилиг чорутунуп келген. Сөөлгү дерт чылда район 500 муң рубль үзүн хүүсээлыг чээлии күргенеп алган. Оон иштинден 220 муң рубльди чүгле чурттарга бажыңнарын тударынга алган. Дедир эгитпес 230 муң рубль чээлии, 40 ажыг муң кубометр тудуг ыяжын халаска алган. Тудугнуң чамдык ажылдары механизастатынган. Амгы үеде колхозтарда 3 пилорамалар, 5 автоприцептер, 10 автомашиналар бар.

Колхозтар ол бүгү болгаш өске-даа дүзаламчыларны чөптүг ажыглап, кыска хүүсаала чаа колхозчу суурларны тургусканнар. Районнуң бүгү колхозчуларының 55 хүүзу сууржуң чуртталгаже шилчип, чылыг болгаш чырык бажыңнарда культурлуг чуртталап турар апарганнар. Суурларда культура албан черлериниң, эмнелгелерниң, уруглар яслилериниң болгаш школаларның чаа-чаа тулуглары кылдынган.

Район 1954 чылда тудуг ажылының талазы-биле область бирги черни эзлеп. СЭКП обкомунуң болгаш облкүүсконунуң шиннар аразынга шилчип Кызыл туғун алган.

Колхозтар өрткен чылын чурттарның 120 бажыңнарын тудар тургаш, 121-ни тутхан, 7500 баш малга хажаалар тудар тургаш, 7555 баш мал кирер 28 хажааларны тутхан. Культура-амыдыралдың 6 тудуглары план ёзугаар ажыглалга кирген.

Чаа чылдың тудуг ажылдарынга белеткел ажылдары багай эвес чорутунган. Белеткезе чогуур 7000 кубометр тудуг ыяжы 425 кубометрге ажыр күүсетинген. Тудуг шөлүнде 8536 кубометр ыяшты сөөртүүр планга көрдүнген, а херек кырында 8400 кубометр сөөртүнген. Түүйбу болгаш чугай белеткээр ажылдар пландан ажыр күүсетинген.

«Коммунизмче орук» көдээ ахыл-агый артели (даргазы эш Шаалы, парторганизацияның секретары эш Дыртык) тудуг ажылының талазы-биле ол районда мурнакчы болуп турар. Оон ынай түс-түс колхозтарда хөй-хөй мурнакчы тудугжулар бар.

Ынчалза-даа колхозтарның тудуг ажылында улуг четпестер бар. Тудуг планнарының сан талазы-биле күүселдези чүгээр болза-даа, ажыглалга кирип турар чурттарга бажыңнарының шынары ыракта-ла четпес, олар чедир кылдынмаан болуп турар.

Ылангыя районнуң колхозтарында ажыглалга кирген деп санап турар бажыңнарның барык-ла 80 хире хүүзу крышазы, кладовкалары чедир кылдынмаан, хөй-хөй бажыңнарда плиталар салдынмаан, соңгаларының иштики рамалары чок, а кылдынган рамаларда порточка чок, шалаларның болгаш эжиктериниң эви багай болуп турар. Ол ышкаш мал хажааларының шынары эжиживейн турар.

Тудуг бригадаларында күш-ажылдың чуруму чогуур деңнелде тургустунмаан. Тудугжулар боттарының быжыглатынган бригадаларынга доктаамал ажылдавайн турардар. Колхоз бүрүзүнге күш-ажыл кылып шыдаар колхозчуларның 30 хүүзүн тудуг бригадаларынга быжыглаар деп айтыышкын бар турда-ла, чамдык колхозтарның баштаар черлери ону боттандырбайн келгеннер. «Торгалыг» колхоз (даргазы эш Мирчин) өрткен чылдың сентябрьга тудуг бригадазын шупту дүүгүнүп, бүгү тудугжуларны өске ажылдарже киргирген турган. Амгы үеде тудугга 100 ажыг кижи ажылдаар ужурлуг турда, 26-ла кижи кирген.

Ол колхозтуң тудуг бригадирп эш Седепоол багай ажылдап, үргүлүг арагалап, хөй-ниитиниң чүрүмүн үреп турар. Амгы үеде ол бригаданың ажылы ён-не хоюдангай байдалче шилчээн.

«Торгалыг» бөлүгаш «Коммунизмче орук» колхозтарда пилорамалар ай-айы-биле ажыглатынмайн турар. «Совет Тываның 5 чылы» колхозта пилорама ам-даа ажыглалга кирбээн. Бир эвес ол үш пилорамаларны шуптузун доктаамал ажыглалга кирген турган болза, өрткен чылын 21.600 кубометр ыяшты дилеп турар ийик. Олар-биле херек кырында үчүле 600 кубометр ыяш дилдинген. Тудуг ажылынга өске-даа машиналар четче ажыглатынмайн келген.

Колхозчу суурларны чаагайжыларының херээнде улуг четпестер бар. Чурттарга бажыңнарының хеминери, куулуктар кылдынмайн турар.

Ылерээн четпестер болза, колхоз тудуунга райкүүсконунуң оон тудуг килдизинин, СЭКП райкомунуң уйурттулгазының эжиживейн турары-биле тайылбырлатынар.

Районнуң колхозтарының 1956 чылда тудуг планнары бадылатынган. Ол планнарны ёзугаар бо чылын колхозчу суурларга чурттаганың, культура амыдыралдың болгаш колхоз бүдүрүлгезиниң чаа-чаа хөй тудуглары немежир.

М. ЧАМБАЛ-ООЛ,
СЭКП Өвүр райкомунуң секретары.

Артельдиң тудуг бригадазынга

Колотов аттыг көдээ ахыл-агый артелинде тудуг ажылы Каа-Хем районнуң колхозтарында чүгээрге санатырып турар. Тудуг бригадазының бызаачылар бөлүү чоорга чаа 3 чурттарга бажыңнарын ажыглалга кирбишаан, бызаага эки шынарлыг хажааны база кылып дооскан. Ам чаа клубтуң тудуун эгелей берген.

Артельдиң төвүнде электри станциязы ажылдап турар. Электри чүгле чурттарга бажыңнарында база албан черлериниле чылып турар эвес, хаван болгаш сүт-баралы фермаларының хажааларында база кирген. Ол ышкаш дарганнаар, чазаныр черлерге станоктарны, пилорамаларны электри күүзүнде хөделдирип турар.

Ажылында чедишкиннерни быжыглавышаан оон-даа бедик көргүзүглерлиг болуру дээш тудуг бригадазы эки ажылдап турар. Бо хүннерге чедир тайгада мун ажыг кубометр ыяш белеткетинген, оон иштинден 640 кубометр ыяшты тудуг шөлдеринде эккеп алган. Белеткел ажылдары улам калбарып турар.

Г. КИМЕЙ.

Тудугнуң шынарын бедидеринче сагыш салыр

1955 чылда Чөен-Хемчик районнуң Жданов аттыг колхозунуң тудуу сан талазы-биле өскен-даа болза, шынары коңчуг куду болган. Ылангыя 100 тонна тараа урар склатын тудуу багай болганындан, ында урган тараа куш доо болуп, довурак-доозун апарган төктүп чыдар.

Колхозчуларга тутхан чурттарга бажыңнарының шынары оон бичии-даа дээредевес. Ийи-үш чыл бүрүнгээр тутпаан бажыңнар чылыг эвес. Оларның ханалары шаарааш, доразындан соок кирип турар, штукатуразы кылдынмаан. Чэмдик бот-иелер Чыртак, Долукпан, Очулмай оларның чурттаар бажыңнары чок, амыдыраз чедир өглерде чурттавышаан.

Моон соңгаар тудугнуң планын күүседир, шынарын бедидер дээш, өглерде чурттавышаан турар колхозчуларны культурлуг бажыңнарже бүрүн киперер дээш организастыг ажыл чорудары колхоз баштаар черинден, тудуг бригадазындан негетинип турар.

Д. МОНГУШ.

Тудуг ыяжының белеткелинде четпестерни чайладыр

Чаа-Хөл районнуң колхозтары бо чылы тудуг кылырынга 4000 кубометр ыяштыг тудуг шөлдерине сөөртүп белеткээр планныг. Ынчалза-даа, колхозтарның баштаар черлери тудуг ыяжының белеткелинде чогуур кичээнгейни салбайн тудуп турар.

Колхозтар тудуг ыяжы белеткээринче Суглуг-Адырга чүгле 60 кубометр тудуг ыяжын кескен болгаш машина оруунуң чанында сөөртүп дүжүрген.

«Тилелге», Ленин аттыг, Молотов аттыг колхозтар тудуг ыяжының белеткелин чаа-ла чорудуп турар. Колхозтарның баштаар черлери тудуг бригадаларының кижи күжүн четчелээри, оларга ыяш сөөртүр автомашиналарны, ажыл аътгарын быжыглаары чүгула.

Н. ЛОПСАН.

„Партияның XIX съездизи“ колхозта

Каа-Хем районда «Партияның XIX съезди» колхозтуң тудуг бригадазынган 22 кижи тайгага ыяш белеткеп турар. Олар сөөлгү хүннерге чедир 2 муң ажыг чудуктарны кезип чоммушаан, оон 600 ыяштыг машина оруунда чыып сөөрткен. Чаа чылдың тудугларынга четчир ыяш материалды партияның чээрбиги съездизинге чедир белеткеп, ону кышкы орук үезинде шуптузун сөөртүп алган турарын бригада хүлээнген.

* * *

Колхозтуң төвү Арыскан суурда радио белдирп тургустунган. Оон техниги эш Богданов эки ажылдаан. Колхозчуларның чагыын ёзугаар суурда дыка хөй бажыңнарга радио точкалары кииртинген. Колхозчулар чурттуң иштинде болгаш делегейде болуушкуннарны радио дамчыылгазындан дүрген билип ап, мурнакчы дурзулганың дугайында медээлерни дыннап алыр аргалыг болган.

* * *

Колхозчу Б. Байыр-оол чоокта чаа бир бөрүнү өлүрген. Бөрүнү аннап, харын аглап-даа кырар хемчеглерни алырын көдээ Советтиң талазындан боттандырарының чугулазын ол көргүскен.

Т. КОНГАР.

Спорт ниитилелинин ажылын экижидер

«Колхозчу» деп спорт ниитилелиниң Эрзин район конференциязы ук ниитилелдиң организациязының ажылында четпестерни тодаргай илереткен. Ниитилелдиң кежигүннери районда 183 кижи деп санатының турар хире зинде оларда кежигүн билеттиг кижи чок болуп турарын конференцияга шүгүмчүлээн. Конференцияның төлээлериниде-даа кежигүн билеттиг кижи чок болган.

Спорт ниитилелиниң талазындан спорт маргылдааларын чорутпайн турар. Колхозчуларны, ылаңгыя колхозчу аныяктарны спорт херээнче хандыдар талазы-биле ниитилелдиң район төвүлелиниң даргазы турган эш Мажаа кандыг-даа ажыл кылбаан.

«Колхозчу» деп спорт ниитилелиниң ажылын сегидип, колхозчу массаларны спорт ажылынга калбаа-биле киириштирип, спорттуң янзы-бүрү маргылдааларын колхозтарга-даа, районга-даа үргүлүг чорудуп турарын конференция негээн.

С. БАНЧИК.

—□—

Шефчилер колхозка

Каа-Хем районнуң Тере-Хөлде Хрущев аттыг колхозун Кызылдың аэропортунуң коллективи шефке алган, колхозка алээн хүзаламчыны көргүзүп турар. Колхозка библиотека тургузуп бээри-биле каш чүе янзы-бүрү номнарны саткаш чедирип берген.

Аэропорттуң коллективиниң бот-тывынгыр уран-чүүл бөлүмүнүң киржикчилери партия эге организациязының секретары эш Лощенконуң уйурттулгазы-биле чоокта чаа колхозчуларга концерт көргүскен. Олар школачыларга база концерт көргүскен. Эш Лощенко колхозчуларга делегей байдалының тугайында лекция кылып берген.

Шефчилер колхозчуларның бажыңнарынга радио, электри чырыткызы киперинге болгаш өске-даа чүүлдерге дузалажырын аазаннар.

К. КУУЛАР.

—□—

Часкы тарылгага белеткенир

Часкы хову ажылдарының өгелээр үезинге чедир хөй эвес уе арткан. Ынчалза-даа, колхозтуң часкы хову ажылдарынга белеткели коңчуг оожум чорун турар. Дүжүт ажаап алышкыны доозулган дораан-на үрезинни белеткеп база арылап өгелээринче колхоз кирбээн турган. Мынчага чедир үрезин бүрүн арыглатынмаан. Ажылдың ол участогунда быжыглаан 25 кижи четче ажылдавайн турар.

Көдээ ажыл-агый машиналары септээр, дериг-херекселдер четчелеп кылыр ажылдар база организастатынмаан. Хову ажылынга белеткелдиң график планын колхоз баштаар чери мынчага чедир чугаалашпаан.

Ногаа бригадазында күзүн уруп алган 40 тонна картофель үрезининден өске белеткел ажылы база чорутунмаан. Рассада өстүрер чылыткылар дериттинээн, олуртулгага ирик-өлек савазыгаштар кылыры амыгаа чедир өгелевээн.

Х. ШАРАВИЙ.

Гаодибао кырында чырык

Бо чорук Чжэн-цзян он беш харлыг турда, — улуг кандаашкын болурунуң бир чыл мурнунда болган. Херим ишкинге, алгы-биле суугу чедбип турган авз хенертен багайтыр алгыра каапкаш, агаарны аскынче ишкээр кинр тыртынмышаан, черже кээп дүшкен. Ол ону канза кырынга арай бооргда аппарып чытырып каан. Дүне-када үзүктелчек кылдыр ондап-тынмышаан, оон чугаалааны болза:

— Мени кандыг-ла бир бачыт... хапкан ышкаш-тыр, оглум... Бүгү-ле чүвени мынчаар хилинчектеп турар-дыр... Диншэнге барган болзунза. Бачытты ол арылырыптар чадавас боор ийин оң.

Чжэн-цзян чаваазын тергиээш, авазын каран-көрүүр хүртээзинче алгап чорупкан. Сылдыстыг аяс дүне, Гаодибао суурнуң пор-довуратан шуткүп кылган херимнери, алдеп-хувулгаазын шивээ черлериниң ханалары ышкаш кылдыр кестүп турган. Көзүлбес булуттар дээрде көжүп чорун турган. Мынчаарга кандыг-ла бир хөлегелер кудумчуларны дургаар, шимээн-даам чок каранналып чорун турар ышкаш болган. Оон бажыны Гаодибаонуң кыынга алаан ыраакта оозалаан алаңарын көрүп турган, карарып турган.

Олар бажынче кире бергеннер. Чырыткы-чуланың бүдеңейнип турар чырыыбиле чырыткыланган өрээлдиң ханаларында төлге демдектериниң алдептиг кылдыр шорбаржашкан шугуминарын шыйгылап каан болган. Баран-көрүүр хүртээзиниң узун тонун база-ла ол синиглиглер шыпкан. Яованны дүрүлеп кылгаш, эжикке дужаштыр азып каан турган. Карактары каржы болгаш эгиннери сөөктелчек ол сүнезин бажыңның эезинге коңчуг дөмей болган. Диншэн аарыг кижиже хаваан дырыштыргаш, көре каапкаш, оолдуң эккеп сунган ризин ап алгаш, чавыс ширээ кырынга уруп каан. Ричче ол чаагай чыттыг үш чуланы кинр шанчып каан. Ол чулаларның чыттыг ыжы өрээл иштин дүдүскек-биле дүй алы бээр орта бүгү-ле чүвелериниң хевир-бүдүүзү алдепчиктиг, хувулуп турар болу берген.

— Мен ышкаш, база-ла мынчаар кылдээн тунуксумаар үнүү оол дыннап каан. Сүнезиниңиң дүрзү-хевириниң аданда чыпшыр кадап каан, доозундан карарыксай берген ак пөс быжындызынче Диншэн чинге ак салаазы-биле айытхан. — Харыызын бис оортан көөр бис.

Олар дискек кырынга күүктей олурупкан болгаш маанай номчуй-ла бергеннер. Ол чорук дыка үр үргүлчүлээн. Баранкөрүүр хүртээзин хөрээнден хенертен киргирээш сыгы дынналган. Ол, карак чивеш дээр аразында шимчеш дивейн барган, а оон соонда, халыыдап ааран чүве дег, сиринейни берген. Оон холдарында ийи дүрүг саазын кестүп келген. Ону оол көре тыртып каан, ол болза, ада-өгбениң хөөрүнге, мөргүл кылган акша-биле кады өртедип турары, алдеп-чиктиг бижик бижээн сарыг саазынның — «хуан-бяонун» чаламазы болган. Карак чивеш дээр аразында—Диншэн хып турган саазынны аарыг кижиниң бажының кырынга тырыкылай чайыпкан. Саазын хып каар орта ол оон артыын чаагай чыттыг чулаларның хүлү-биле холуй уштапкаш, чугаалаан:

— Аарыг херээжен мону, хүн үнүп келир орта, суг-биле кады четирипсин.

Ынчалза-даа оон аарыг-аржыкка таварышкан өске-даа дыка хөй, чаңгыс суур чурттугларының тыныы ап шыдавааны ышкаш, Чжэн-цзяниың авазының тынын хүл кангалап шыдавааи.

Гаодибаоның чурттакчылары Диншэниң бажынынга баары үргүлчүлевишаан турганнар. Дүжүт чоктуң уламындан болган аш-чүт дег, кижилерни кам-хайыра чок кырып турган аарыглар, кижилерниң чүректеринге сүртээшкинии нептередип турган. Тын менди үнериниң аргазын тараачын кижи чүгле хувулгаазын күштерден, чүдүүге-сүзүглелдерден илеп чораан. А ол сүзүглелдерден чеже каранғы-бүдүүлүк болгаш хоралыг чаңчылдар төрүттүнүп, чурттагаже кирбээн дээр боор!

Көлээге чаа төрүттүнген ийи уруг бүрүзүнүң барык-ла бирээзи «сылифын» — «дөртку азы алдыгы хүннүң хавыскаңы» дээр аарыган ааралп, чеди хонук безин чедир чурттавайн олуп турган. Чаа төрүттүнген уруглариның салааларының аразынче ипе-биле кадаап, оон төгүлген хан-биле, саван ойнаар-кысты чаггаш, ону иелер суур артынга хей-ле хөөржүүп чораанар. Олар уруглариның бүттарынга шоочалыг дээрбектя кедиргеш, дүлгүүрүү кудукче хей-ле октап чорааннар. Чаа төрүттүнген уруглар ниити аарыышкынган өлүп турганнар. Оон колдуг-ла чылдагаанны болза, оттуң сүлдези уругну аарыглардан камгалазын дээш уругнуң хинининге хүл урар чорук болуп турган.

Гаодибаога бөжүүр херээженнерни үедүптен бээр-ле Чжан шуваганчы бөжүдүп чораан, оон херээженнер ортузунга алдархүндүү коңчуг турган. Кажан оон кенни — ылбагар, чүгүртүленнээш каректыг кыс Сюй Шу-чжэн куда дүшкенинии соонда үш чыл дургузунда чангыс-даа уруг бөжүвайн баарга, суурга улус мынча дижип чугаалажып турганнар:

— Чыл өлчейлиг эвес болур деп шуваганчы мынчаар төлгелеп билип алганы ол болгаан. А хөнүү келзе амыр шуваганчы-ла болгай: оол уруг күзеге — оолду төлгелеп алыр, кыс уруг күзеге — кызы төлгелеп алыр.

Шынында херек мырынай ындыг эвес турган. Тудугжу шуваганчы кенни бөжүзүн дээш, бодунуң билири бүгү-ле эмдомну шуптузун шенеп келген чүве-дир...

Мынчаарга помещик черин үлежип каан каныының соонда улаваанда-ла, улус Саньцзю суурда эмнелге черн ажыттынган деп чугаалажып турар апарган. Сюй Шу-чжэн олче чорупкан. Бүдүн чартык чыл эрткен, мынчаарга бажында чаш уруг төрүттүнген дээрзиниң өөрүшкүлүг демдээ — кызыл пөс Сюй Шу-чжэниниң эжинин кырынга кестүп келген. Тараачын херээженнер боттарының характырынга бүзүревээннер, Чжан шуваганчының безин чадап каан чүвезин хоорай эмчилери канчап кылып шыдаарлар боор?

Таптыг-ла ол хүннерде тудугжу шуваганчыга бүдүрүлге кооперативиниң даргазы Мэй кирип келген. Чаа эмнелге черинин чанынга акушерка курстары ажыттынар деп, ол чугаалаан. Дуржулгалыг болгаш бүгүдеге хүндүткелдиг кадай боорга партбөлүк Чжан шуваганчыны ол курстарже өөренип чорутсун деп дилээн болган.

— Доруун-на чүве бодап алганнардыр! — деп тудугжу шуваганчы өлээн чок олургаш, даргага дедирленип харыылаан. — Өөредир де! Мен ам алдан алды харлыг кижи-дир мен. Суурнуң чурттакчыларының безин хирезин мен бөжүдүп, хинии кестим. Мен канчап өөрени аар кижи мен? Аныяк кижилер өөренип чорутқайлар-ла.

Мынчаарга өлээн каш хүннер өрткен соонда ол өөренип чоруур боол, чөпшээрешкен. Ол шуваганчы курстарны доозкаш, ээп чаныш келгеш, ол чылдың дургузунда беш уругну мендн чаагай бөжүткан. Барып чорааны ол черде ону үү энне онза кайгатканын ам Чжан шуваганчы бодунга чыглып келген херээженнерге кежээнин-не чугаалап берип, болу-даа эскербейн, микробтар дугайын, дезинфекция болгаш аиаа шаанда билдиннес чораан өске-даа чүвелер дугайын чугаалап эгелээр. Ол курстарга чораап эккеглеп, чайынналып турар хереклелдер суккан хааржаан херээженнерге сонуургал-биле көргүзүп, шаанда хөй-хөй чылдарда ажыглаан чорааиы, бүзүлган шаажан аяк дүвүн чаа хереклелери-биле деңнештирип турар. Чамдыкта эмнер алыр азы аиаа-ла сүмележир дээш, шуваганчы суурда эмнелге черинге удаа-дараа чорун турар апарган.

Баранғы-бүдүүлүк хоозун чулчуруушкуннар — аарыгларның эвилелчизи. Ынчангаш тулчуушкуннуң ол ийи дайзынга үлүр чорудар үжүр таваржып турар. Аарыгларга болгаш хоозун чулчуруушкунларга үлүр демиселче кирипттер чаа күштер өзүп турар. Ам Шэньси можуда чүс үезд болгаш хоорай поликлиникалары, үш чүс бежен суур эмнелгелери ажыттынгылаан, медицина ажылдакчыларының армиязының хүрээлеңи он катап көвүдээн. Ынчалзажок олар ам-даа чедишпейн турар. Чаа эмчилерни, фельшерлерни, акушеркаларны белеткээринге шаг-ле херек. Идегел дээш, ат-алдар дээш чиик эвес демиселге ол аныяк кадрларның тиилелге чедип ажырынга база-ла шаг-ле негетинер. Ынчангаш, бир эвес ам аныяк өскеннер-биле чергелештир, Чжан шуваганчы дээн ышкаш ындыг кижилерни ажыглап турар болза, бир эвес чаа чүүлдүн баштайгы үре-сайын тараачын бажынче киперии ол кижилер чедип ап турар болза, ол канчап, каранғы-түмбей күштерни ашкан база бир тиилелге болбас деп?

Чайгы туналгай кежээ Гаодибаонуң чурттакчылары школага чыглып келгеннер. Шаанда кажан бир үеде, чер сүлдезиниң луганы болуп турган ол бажыңның пордан кылган ханаларлыг, марла көжегелерлиг, а кыжын саазын-биле хырбалгылап каан турар тар соңгаларлыг өске тараачын бажыңнардан ылгалыр чүвези эвээш. Эртен школага уруглар бөлүк-бөлүү-биле чыглып келирлер, а кежээлерде ол эрги дуган улуг улус школазы болуп хуула бээр. Бөгүн орта иletкел болур ужурлуг турган.

Волостыган чедип келген агротехниктн болгаш оон дузалакчызы, даштындан көөрге окпан-чикпен, фонар тутхан аныяк солду дарга Мэй уткуп алган. Өрээл иштя карангылаш, экраннын дорт булуңнуг чырыдар шили чырый бергенде, иletкелчи болунуң чугаазын шергини болгаш өскедаа хоралыг курт-кумыскаяктарны канчаар узуткап чок кылырынче шилчиткен.

Бо хүннерде, хөвен быжып эгелей бергенде, «кызыл ховаган» деп ыыңда ынчаар адап турар хоралакчы, ховуларда бар апарган-дыр. Үнүштү оон, канчаар камгалап алыры? Кандыг-даа курт-кумыскаякты тараачын кижиниң олурерин сарыг-шажыннын таратканы эрги чанчылар хорун каан турган. Чижээ, бежен харлыг Ли Цзянь-сянь чүнү-даа ыыннаарын күзевейн, акша чээп алгаш, оон-биле чаагай чыттыг чулалар салып алгаш, эртенден кежээге чедир-ле бодунуң участогунга сан салып, чүүп-тейлеп турун берген. Ынчап бааp орта суурнуң партбөлүү агротехника станциязындан дуза дилээн.

Шлеткел солун болган. Хөвен тараан одуругларны бир кылдыр кезип чорун турар бригаданы лектор даарта хүн боду баштап чоруур дээни улустуң сеткилинге коңчуг таарышкан. Хөвеннин борбак баштары частып турган.

Быдат тараачыннарның бойдус талазыбиле узел-бодалын чүүлге-сүүг шагдан бээр-ле будулдуруп келген. Ол чүүлге-сүзүглер чаңгыс чүүлге: курбустунуң тураторуунга кижи эннежип шыдавас дээрзинге чедирип турган.

Бойдустуң чаягаар болур халавынга туугай чүүүр чоруктуң идеологиязы-биле дошкун сегиржип алышкынга Гаодибаонуң коммунистери эрткен частарның бирээзинде шүглүп үнгеннер. Кандаашкын эгелээн. Кызылтас суунаан кадып турган. Хөвеннин сыптары черден үштүнүп үнүп олура-ла кадып калган. 1929 болган 1947 чылдарның кандаашкыннарының дугайын суурнуң чурттакчылары утпаанар. Аштың халавы мынчан оң-оң болгаш чүс-чүс муң кижилерниң аны-тынын чарган. Гаодибаога база-ла дыка хөй кижилер: Суй Пин-хайның — иези, Чжан Ши-иннин — акызы, Ли Чжэн-хайның— алазы өлген. Ол чылдар ажыгның болгаш ыы-сыынның хилинчээн барык-ла өг-бүле бүрүзүнге артырган. Ынчаарга ам базала, мындыг чугаа-сооттар суурга, хораның чыланнар дег, сөөп чорун турган: «Бурбусту ээй көрбейн турары ол-дур.— эскынче амзам-даа чүве дээспес-тир сен». Ол хөөн-бодалларны шиитпирлиг сый-шавар, кижилерни кандаашкын-биле демиселче көдүрер херек турган. Будуктар казар талазы-биле болуктериниң бажында коммунистер, аныяктар турупканнар. Чедимче чок чоруктар хөй болуп турган: Шэньсиге хөрүүн адаанын суу кончуг хаиы болган. Ынчаарга чедимче чок чорук бүрүүг-ле даларап турган кижилериниң аразында курбустунуң тура-соруунуң дугайында чаа чугаа-сооттарны төрүттүндүрүп турган.

Ол хүннериң бирээзинде, ховуларга суг дээш тулчуушкун болуп турда, Гаодибаонуң изиг хүнге кандаан кудумчулары омак шинчи кире берген турган. Холдарында тал бүлүктары туткулап базып эртип турган быгганнарны ол-бо бажынпарлан үнмерлежип келген уруглар магадап көрүп турганнар. Чаашкындан коргайн, а харын чаашкын күзеп турарын курбустуга көргүзер дээш, кырганнар шуптузу курлакка чедир чанагаштанып алган болгаш кызыл даван болган. Олариың бирээзи күруг донга суп каан корзинаны оорганында чүктеп алган чораан. Елүүл кылган кырганнар оожум басышаан, суурдан үне берген болгаш улуг эвес, ынчалза-даа ханызы аажок, талдарның ногаан дээрбээнге хүрээлеткен, суг хөөлбээнче чорупканнар. Ол суг хөөлбээн ыыктыг деп санап турган, чүге дээрге ол кажан-даа курган, катпаан. Доңгазынга суг күдүп алган, кырганнар суурже дедир ээп келгеш, чаагай чыттыг чулаларны оон чанынга дыка-ла үр түдүп келгеннер.

Ол душта бүгү улус-биле кады ховуга ажылдап турган дарга Мэйге Чжан Юйлань эзгиттээн маннап келген. Ол, кооперативке херээженнер бригадазын удурткуп, аныяктарның соруг кинрикчизи болуп турган.

— Мындыг чүве болду! — деп ол хүлүмзүрүүн туттунмушаан, чугаалап эгелээн.— Ам меңээ кырганнар чедип келгеш, чеди кыстарны ажылдан хостап берип көр, чүдүүге ёзулалын доозар херек деп дилеп туруп бердилер.

Чаашкын чагдырар дугайында сүзүглелдиң чурумун ёзугаар алырга, чеди кыстар суур кыдында туруп турар даштан кылган парның бүттүр-бодун доңгада суг-биле суггарар болгаш чүдүүге ёзулалының ырызын ырлаар ужурлуг турган:

Хайыраатты пар! Чер бургаан-дыр.
Ону чүгле карак чажы суггарып тур.
Мындыг берге чылын бот бисти
Бии кадай кылдыр алыр деп?
Барза-барза чаъс бооп чагзын дээш,
Бис сени суг-биле суггарып тур бис.
— А чүү деп төрээннер! Парны биотиң кудуувустуң суу-биле шаптаптаалыңарам!

— деп, бир-ле кижи баштактанып саналдаан.

Шын-дыр! Эрги сүзүглел чаа ёзу-биле болгаван!

Ол душта Гаодибаону долгандыр шөлдерге 22 будуктар кастынган турган. Ол будуктарның бирээзи даштан кылган парлан ырак эвес черге турган. Дан бажында суурнуң бүгү чурттакчылары суур кыдынче далаш-биле чоруп турганнар. Шолуурткайындыр агаш чыткан суг көрүп каапп, кижилерниң арны өөрүшкүлүг хүлүмзүрүг-биле чайнай берген. Каас-шинии кетинген чедп кыс арык-биле шөлче агыш чыдар сугну донгалар-биле ускаш, даштан кылган парның кырынче ыр-шоорлуг будуп турганнар. А эрээн каш хүннер соонда, суг үндүрер дугуйлар өске будуктарга база-ла ажылдай бергеннер. Бойдустан чүдүүге-биле эвес, а күш-биле бир-ле дугаарында чаалап алдынган, үр манатынган ол-шыкты чер харамдыгып соруп ап чыткан.

Эртеминг угаазыралдың херели кыдат тараачыннарның медерелинче улам-на хаиылап кирип турар. Эртеминиң болгаш техникалың билиглерин нептередир талазыбиле Бүгү-кыдат ниитилелиниң Шэньси можуда салбыры бо талазы-биле улуг болгаш хөй талалыг ажылды чорудуп турар. Ол ниитилел көдээде ажылдап турар башкыларның, эмчилерниң хөй муң активинге даянып турар. Ол ниитилел культурачырыдыышкын пропагандазы чорударынга хереглээр материалдар-биле тараачын солуунуң, уездиниң культура бажыңнарын хандырып турар, культура бажыңнары Шэньсиде чүс ажыг. Ол ниитилел өртемчейниң тургузуунуң дугайында ненин болгаш чаш уругнуң арыг-шеверииниң дугайында, көдээ ахыл-агыйның хоралакчылары-биле деминсел дугайында муң хире фотодеглегелерни сөөлгү чылдың дургузунда кыдээже чоруткан. Проекцион фонарларлыг ийи муң ажыг лектор болуктери, үжен чедп көжер кинолар бир суурдан бир суурже аргыш, көдээде чорун турар.

Хүн Гаодибаонуң кырынга, муң-муң кыдат суурларның кырынга улам-на бедип үнүп кээр. Ынчаарга ол хүниүң херели чырык болган түүм-на каранғы-түмбей улам-на ырады атказрлап бар чыдар. Каранғы-түмбейниң хөлегези азыг-булуга ам-даа чаштыныл тургаан. Чырыктың тнилелгелиг базымын олар дөмей-ле ара доктаалып, моондактап шыдавастар.

В. ОВЧИННИКОВ,
Кыдат Улус Республиказының Шэньси можуң.

Делегейде болуп турар чоруктарнын допчулалы

ТАЙБЫҢНЫҢ ХЕРЭЭНИҢ ТИИЛЭЭРИНГЕ СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ БҮЗҮРЕЛДИИ

Совет Эвилелиниң улуртукчуларының делегейниң улустарына тайбыннын сөстери-биле чугаалаан чаа чылдагы чугаларын кана-даа кайгамчык улуг күзел ханышкыны-биле уткаан. К. Е. Ворошиловтуң чаа чыла чугаалында, Н. А. Булганиннын недеглелинде болган америк, югослав журналистерге оон харыларында чер кырында киижи бүрүзүнге чоок тайбыңның херээниң бүгү делегейге тиилелгезинге бүзүрел чангыланып турган.

Буржуаз парлалга болган барынын чүк чурттарының политиктиг ажыдакчылары келир эки уеже киижи төрелгетеннің идегелин хөөржүдүп каарын орайдажып турар уеде, Совет Эвилелиниң улуртукчуларының чугааларында «Женева болдалы улустарның чүректеринде дириг» дээрэн демдеглетинген. Даштыкы херектер министрлериниң Женева Чөвүлел хуралы чугаалажып көрген айтырыгларының талазы-биле хүгуруштуунган шиитпирлерни ундырбээн болза-даа, Н. А. Булганиннын ол айтырыгларны келир уеде шиитпирлээрин ол чингедир ужурлуг» деп демдеглээнин өзугаар оон киржикчилериниң турушталарын улам ынай тодаргайларынга ол чөвүлел хурал дузалаан. Совет улуртукчулар тайбың дугайын чугаалавышаан, тайбынны хевээр камгалаар болгаш быжыглаар херекке мурнукчу ыяштаң 1955 чылдаа онза иденкейин болган кымыжык чорууң илереткен чурттуң төлээлекчилери болуп чугаалап турганнар. Ол политиканы барымдаалап эдереринге болган улустар аразының шиитпирлетинмээн айтырыгларын тайбын арга-биле тзарыштырарының оруун дилеп тыварынга Совет Эвилелиниң хажык чок шиитпирлериниң дугайын совет улуртукчулар неделгээннер.

Дөрт күрүнелериң чазактар баштынчыларының чаа Чөвүлел хуралы «үре-түнелдиг болган турары магат чок» дээр дугайында Н. А. Булганиннын сөстеринге хамаарыштыр «эрткен үениң бууразашкынарын бүрүнү-биле өөренип көргеш, «кылган ол неделглидин» ужур-дузазын үнелевейн барып болбас» дээрэн «Индиан экспресс» деп индий солун айыткан. «Оны Россияның неделгели кылдыр үнелеп көрээ чогуур, тайбың дугайында оон идепкейлиг политиказы чүгле соок дайын талазакчыларын илередип сойгалаарынга эвес, харын улустар аразының байдалын оожургалче кинереринге база чугула рольду ойнаан... Барынын-чүк шериг эвилелдерин калбартып турар уеде, Россия болза, нейтралыг чурттар-биле эске эвилелдерни дилеп тыварын ёралдакан болгаш оон-биле тайбынның күжүн быжыглаан дээрэн ол, (тодаргайларга Россия чөптүү-биле балыткап болур)» деп солун улаштыр бижээн.

Парлалганың дыннаткаңы-биле алырга, совет улуртукчуларның чаа чылда недеглелери совет политиканың «эскерлиш чок артканын» айытканы кылдыр америк түскай бөлүктерде үнелетинген. Ынчалза-даа ол ышкаш идеология талазы-биле часкаан чепсек дүжүрүп дээр дугайында негелделер тайбың кожа-келбээ догуннаазрының принциптеринге чүүлешпес болуп турар деп чүвени совет улуртукчулар хөй удаа демдеглээннер.

Француз буржуаз солун «Бомба» совет улуртукчуларның чаа чылда чугааларын тодаргайлавышаан, совет ламтыкы политиканың чеминшкиннериниң чылдагааны чүдел дээр дугайында айтырыгларны болдап турар. Совет политикага «удурланыштырар» чепсекти дилевишаан, ийи системаның «канчалр-даа ажоок улуг чарыштарынга» тиилелгени хандырып болгаш киижилериң чүректерин чаалап ап шыдаар «бүгү-нийти идеал» барыын чүк чурттарында чок деп демдеглээн хүлээп көрүүшкүнү солун кыйган.

Ынчалза-даа «бүгү-нийти идеал» болза, тайбынче болгаш чаагай амыралче киижи төрелгетеннің чүтүлүү болур. База ол «бүгү-нийти идеалды» совет ламтыкы политика болуунун доктаамал соругазы болдуруп турар деп боттарының чаа чылда чугааларынга совет улуртукчуларының бала катап балытказыны ол бүрүү шаптынмас фактыны солуннуң бодаларынга немеп каалыңар.

ФРАНЦИЯДА СОҢГУЛДАЛАР ТҮҢНЕЛДЕРИНГЕ ХАМААРЫШТЫР

Национал хуралдың январь 2-де болган соңгулдалары Францияда демократтыг күштериниң улуг тиилелгелери-биле демдеглетинген. Францияның Коммунистиг партизы чүртта эң-не күштүг партия болур деп чүвени соңгулдалар түнелдери бала катап көргүскен. Ол партия алган бадылаашкыннарының болгаш парламент олуттарының санының талазы-биле оске бүгү партияларны болуунун соонда дыка мыракта артырып каапкан. Реакцияның каттышкан күштери пропагандалаар аппараты-биле кады калчаалыг халдаашкының кылып тураа-даа компартия болуунун туружун чүгле хевээр камгалаан эвес, харын дыка улуг-биле экижиткен: оон парламент болгу бүдүн чартыктан хөй катап өскен. Кан хонук болган Коммунистиг партияның 151 депутаттары Национал хуралга Францияның улузунуң эрге-ажыктарын камгалаарлар.

Тайбың болгаш эки келир үе дээш улус массаларның демиселин баштап турар Коммунистиг партияны долганыр француз демократтарының улам-на калбак кежектеринің сырый каттыжыш турары ол фактыны соңгулдаларның түнели толаргайы-биле көргүскен. 1951 чылда болуп эрткен соңгулдалар үезиндээниден 600 муң хөй соңгукчулар Коммунистиг партия дээш бадылаанар. 5500 муң ажыг француздар боттарының бадылаашкының коммунист кандидаттарга бергеннер.

Элээн кан департаментилерге эрге өзугаар компартияга хамаарыштыр парламент мандаттарын блоктарга каттыжып алган барының үезиндиг партиялар болган бодалежишкиннер күш-биле ап алыр эргени Францияда күштүг болуп турар соңгулда хөйлузу ханыпар аргалыг турган. Ынчалза-даа ол партияларның эвилелдежиңнге корлаашкынары ниитизи-биле бүстүп дүшкен. Департаментилерниң улуг кезинге бадылаашкыннарының хөй кезини алыр деп илеп турган буржуаз эвилелдерниң чаңгызы-даа бадылаашкыннарның шуут хөй кезини ап шыдаазанымдан ол чорук болдунган. Ынчалза-даа депутат олуттарын хувааруның мажоритарлыг (бадылаашкыннарның хөй кезини алган соңгутурганнарга хувааруның—Ред.) принцивин ажыглап шылавайн барганнар. Ынчангаш округтарның элээн хөй кезинге кайы-бир партия дээш бердинген бадылаашкыннарның санына дүштүр мандаттар хувааруның принциви барымдаатынган. Ол чорук болза, алдынган бадылаашкыннарның саны ёзугаар компартияның алыр ужурлуг турганы хөй он-он парламент мандаттарын реакцияның күштериниң компартиядан хунаап алганы 1951 чылдагы кажарлаашкының ол хемчээли-биле катаптаарын оларга шаптыктаан.

Соңгулдалар түнелдериниң дугайында сан медээлерниң анализи болза, француз соңгукчуларның кол массазы чөөн үелдиг партиялар дээш бадылаан деп түнелде берип турар. Эң-не хөй санныг бадылаашкыннарды компартияның данзызы дээш берген. Миллион-миллион француздар боттарының бадылаашкыннарын социалистиг партияга болгаш мурнукы чазактың мурнундаагы угланышкының соңгулдалар бүдүүзүнде шүтүмүүлеп эгелээн чамдык буржуаз партияларга (улустуң алыс сорук күзелинге чөрүүп турар ол политика уъжун харысаланның алаан улуг үүлүн ол партияларның баштынгары чүъктеп турар болза-даа) бала бергеннер.

Соңгулдалар кампаниязының чорулугазында бүгү чөөн үелдиг күштерниң сырый каттыжышкынынче улус массаның тура-соруу толаргай илереэн. Радикалларның баштыңы Мендес-Франс соңгулдалар мурнуу чартымда Парижка болган масалыг митингиге чүве чугаалап турда мун-мун соңгукчулар: «Улустуң фронтузу» деп кыйгыларны салып турганнар. Улустуң фронтузун тургузарынче компартияның кыйгырыын анаа социалистер болгаш радикалар партиязының дыка хөй анаа кежигүннери изин-биле чүүлдүзүнүп үткүп алганнар.

Соңгулдаларның чорулугазында Францияның улузу болуунун күзел-соруун толаргайы-биле илереткен болгаш амгы үеде миллион-миллион француз патриотчулар улустуң фронтузунуң чазаан тургузарын негеп турганнар. Коммунистерниң, социалистерниң болгаш радикалдарның күжү каттыжар болза, ындыг чазакты деткинр чөөн үелдиг парламент хөй кезии тургустунуп болур ийик. Улустуң эрге-ажыктарынга дүгжүп турар, чаа политиктиг угланышкынны кады чорудар дугайында социалистиг партия-биле болгаш оске-даа чөөн үелдиг бөлүктер-биле чугаалажышкыннар чорударынга белеңнип Францияның Коммунистиг партизы илереткен.

Оске талазында, барыын үелдиг партиялар соңгулдалар соонда эрги бууран дүшкен политиказын үргүлчүлеп чорудар сорулга-биле чазак коалициязын эвилелдээр дугайында ажылы калчаалыы-биле калбартып чорутканнар.

Сессиязы чоокку үе иштинде чыыгаан турар ужурлуг Национал хуралга Францияның чаа чазаан тургузарының айтырыгларын долганыр чидиг демисел үнген турары магат чок.

С. ИВАНОВ, А. НОВОГРУДСКИЙ.

1955 чылда КУР-да үлетпүр бүдүрүлгелер планының күүселдези

ПЕКИН. «Женьминьжибао» солуннуң дыннадып турары болза, баштайгы медээлер-биле алырга, Быдат Улус Республиканың үлетпүрү нийти продукция талазыбиле 1955 чыдың планын үне-биле чижеглеп алырга 101 хуу күүсеткен, оон иштинде хөмүр даш үлетпүрүнүң министерствозунуң талазы-биле 101,7 хуу, электроэнергетиктиг үлетпүрүнүң —107,5 хуу, нефть үлетпүрүнүң —109,9 хуу, азыр үлетпүрүн—105,6 хуу, машина түзүүшкүнүнүң бирги министерствозунуң — 107,8 хуу, пос-талзы үлетпүрүнүн—100,9 хуу, чиик үлетпүрүнүң —101,2 хуу.

1955 чылда үлетпүрүнүң нийти продукциязының үнезин бүрүн эвес медээлербиле 1954 чылдазынга деңзээрге 5,4 хуу өскен. 1955 чылда Быдаттың үлетпүр бүдүрүлгелери продукциязының дыка хөй чаа хевирлерин бүдүрерин шингээдип алган: станоктарны, олалгалыг электростанцияларының дериг-херекселдерин, улуг кочаларны, тиг чок демир хоорзаларны, трансформаторларны болгаш оон-даа өскелер.

Чүгле бо чылын көдээже 600 хире түелей эртемнигерин болгаш көдээ ажылагийнын улуртукчу ажылдакчыларын чоруткан. 400 ажыг киижи механизаторлар школазын дооскан.

Келир чылын Албанияның көдээ ажылагийы дээди болгаш ортумак эртемниг 200 түскай эртемниглерни, 400 комбайнерлерни, трактористерни, трактор бригаларының бригадирлерни, механиктерни болгаш көдээ ажыл-агыйның оске-даа 300 ажылдакчыларын алыр.

(СЭТА).

Албанияда көдээ ажыл-агый кадрларының белеткели

ТИРАНА. Көдээ ажыл-агый кадрларынга негелде Албанияда чыл бүрүде өзүп турар. Хосталгага келир туруп турган көдээ ажыл-агыйның чангыс школазының орнунга 4 институт, техникум, механизаторларның чаңгыс чыл- хуусаалыг ийи школалары, көдээ ажыл-агый кооперативтеринің улуртур кадрларының ийи чыл хуусаалыг школазы ам чуртта ажылдап турар. Бо өөредилге черлери чыл бүрүле чүс-чүс агрономнарны, зоотехниктерни, ховуу ажылдакчыларын, трактористерни, комбайнерлерни болгаш көдээ ажыл-агыйның оске-даа түскай эртемниглерин белеткеп үндүрүп турар.

Фарфор заводунуң тудуушкунунуң дугайында Египет биле Чехословакияның аразында дугуржулга

КАИР. Фарфор (шаажан) бүдүрүп үнүүрининң талазы-биле бүдүрүлге тулуушкунунга Чехословакияның киржилгезинин дугайында Египет биле Чехословак Республиканың аразында дугуржулгага Каирге ат салдынган. Бо чаа бүдүрүлге фарфор кылытларга Египеттиң негелдезин бүрүн хандырор болгаш оон ангыда египет фарфор кылыгларны Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүк чурттарынче үндүр садыгларын организастаар арганы бээр.

(СЭТА).

Болгария Суданның хамаарышпас чоруун хүлээп көрген

СОФИЯ. Болгарияның Министрлер Чөвүлелининг дергазы Вылко Червенковтуң Суданның Премьер-Министри Исмаил Аль-Азхарига чоруткан телеграммазы чарлытынган, ол телеграммада болза, Болгарияның Улус Республиказының чазаа Суданның хамаарышпас чоруун хүлээп көрүп турар болгаш дипломаттыг база салыг харылзааларын тургузарынга белен деп дыннадып турар.

(СЭТА).

Иранда шериг белеткелдери

ТЕГЕРАН. Иранның шерии удатпас үш эвес, а беш күнк-танка дивизиялардыг болур. Чаа тургузуп турар ийи дивизияларны Межхетке, Фанска азы Курдистанга тургузар. Оларны чепсегээринге бүгү-ле эргежок чугула техника АКШ-тан удавас келир. АКШ-тың чепсектиг күштериниң штабтар начальниктериниң каттышкан бөлүүнүң даргазы Рэдфорд Иранга кээп чораан үеде бо айтырыгны ооң-биле чугаалашкан деп солунда айыткан.

ТЕГЕРАН. Ужар-чүүлде болган шеригдалай күштериниде хереглеп турар чепсектериниң янзы-бүрү хевирлерни иран шеригниң офицер составынга таныштырары-биле америк офицерлериниң улуг бөлүү Иранга келир деп «Кайхан» солунга бижээн.

(СЭТА).

Америкада политиктиг байдал

ПАРИЖ. Национал хуралга соңгулдаларның түнелиниде тургустунган байдалды болгаш келир үениң чаңгыс тургузарының перспективаларын Париж парлалгазының хайгааракчылары чугаалажып турар. Чаа Национал хурал январь 19-та (конституция ёзугаар соңгулдалар соонда үшкү четвергте) чыглыр ужурлуг, оон соонда амгы чазак дүжер ужурлуг.

Национал хуралда эң улуг политиктиг бөлүк болза, баштайгы медээлер ёзугаар алырга, 151 депутаттыг болуп турар Коммунистиг партияның болгу болуп турар ол фактыже Париж солуннары кичээнгей салып турар. Ийиги улуг бөлүк радикал-социалистерниң, социалистерниң болгаш «республиканчы фронт» дээр чамдык оске-даа партияларның блогу болуп турар: ол блокта кирип турар бүгү-ле партиялар хаттыштыр 160 ажыг мандаттыглыг.

Ол блоктуң баштынары социалист Ги Молле биле радикал-социалист Мендес-Франс амгы чазак эвилелинде кирип турар барыын үелдиг партияларның киржилгези чоокка түскай чазакты тургузар болатын илергейлээннер.

«Республиканчы фронтунуң» баштынпартиялары-биле ажык эвилел кылырындан ойталаан хирезинде-ле компартияның, социалистиг партияның, радикал-социалистер партиязының болгаш оске-даа чөөн үелдиг организацияларның төлээлекчилери составтыг чөөн үелдиг туруттуг чазакты тургузарының аяны үеде бар болуп турар аргалын херекке албайн турарлар. Ындыг чазакты тургузары француз соңгукчуларның хөй нуругузунуң алыс күзелчүтүлдеринге таарыштыр болур ийик деп «Либерасьон» солун бижээн.

«Республиканчы фронтунуң» улуртукчулары алжир айтырыгны таарыштырарын, хуу (клерикалыг) школаларга субсидияларны күш чок болдурарын, а оң ышкаш радикалдарга болгаш социалистерге онза ажыктарны берип турар үүрмек соңгулда округтарының талазы-биле бадылаашкының дайын нурундагы мажоритарлыг системазын тургузар төлээе, соңгулда хөйлузунуң чаа реформазына чорударын чедип алыр деп боттарының бодап турарының дугайын недеглээннер.

Ол идеяның талалакчыларының болалын ёзугаар алырга, «республиканчы фронтунуң» чазаа чөөн үелдиг күштерниң деткинчелиниге база чамдык айтырыгларга хамаарыштыр барыын үелдиг-партияларның деткинчелиниге дайын турбаш, чамдык үениң дүргузунда догуннаан болур аяның болуун турар.

Барыын үелдиг партиялар-биле эзеңжириче «республиканчы фронтунуң» улуртукчуларын «Фигаро» солун база дээш кыйгырып турар. «Ле эко» солун бажын кыйгырып турар. «Ле Молль, Мендес-Франс болгаш Торез кажан ужуражырыл?» — деп «Либерасьон» солун айтырып турар.

Француз улус Американың политиказынга аштырыышкынны таварыштырган

Францияда соңгулдаларның дугайын америк парлалганың бижип турары

НЬЮ-ЙОРК. Америк парлалганың тайлыбырларының көргүзүп турары болза, соңгулдаларга Францияның демократтыг күштериниң тиилелгези АКШ-тың чамдык бөлүктеринге дүвүрээшкинин болгаш тенидээшкинин өскүткен.

«Нью-Йорк геральд трибюн» солуннуң корреспондентизи Керриң Вашингтондун бижип турары болза, «Францияның национал соңгулдаларының түнели америк албан-дужаалыг төлээлекчилерни унаараар чорукка чедирген. Бүрүне департаментизи түскай тайлыбырларды алгыдаан-даа болза, оон кады ажылдап турар көрү боттарының чөгенгенин чажырып ыыдаан».

Ол-ла солуннуң Парижте корреспондентизи Хэмфри Францияның барыын талазы тедии тургаш, оон чедип чораан эзерлиг аъдым, үш шөөдайларын, үш сакпынмарын, бир планы тонуп болгаш оон-даа оске чүүлдерин хунаап алганнар.

Оларның хамааты Монгуш Хереддең Сарыглар Мергендей Наичылович болза, РСФСР-ниң кеземче кодексизиниң 143 чүүлүнүң 2 кезээ-биле күш-ажылга 6 ай хуусаалыг шиитkелди эрткен. Сарыглар Шыырап Самбыевич шиитпирни чөрбээн.

Олар 1955 чылдың сентябрь 14-те аралап алган, Барыын-Хемчик районнуң Аксы-Барлык биле Кызыл-Мажалык аразынга орукка чөрүп чораан, хамааты Монгуш Хереле таваржы бергеннер. Олар Монгуш Хереле халдаашкын кылып, ону үжеп-чинидип, оон бажынче болган оорганынче кымчызары-биле хап, коргудуп-сурнеди турган, оон чедип чораан эзерлиг аъдым, үш шөөдайларын, үш сакпынмарын, бир планы тонуп болгаш оон-даа оске чүүлдерин хунаап алганнар.

Оларның хамааты Монгуш Хереддең «үндүрээшкинниг болгаш дүвүрээшкинниг» хүлээп көргеннер деп бижип турар.

Хөй корреспондентилер Францияда соңгулдаларның түнелдерин соңгу атлантика эвилелинге улуг соңгушкун деп санап турар, чүге дээ ол түнелдер агрессчи шериг блоктарының политиказын соңгукчуларның дыка хөйү бурүү шаап турар дээрзин көргүскен. Анаа холбаштыр «Юнайтед Пресс» агентилелиниң демдеглээни болза, «январь үште американың албан-дужаалыг кижилери соңгулдалардың түнелдери АКШ-ка кандыг ужур-утказыг болурул дээрзин ту сүмележин чугаалажыкан болган Барыын Европага Каттышкан Штаттарга Франция чогуур эвилелчи боон шыдавас деп түнелди кылган».

«Улустуң фронтузун тургузуп болур байдал бар болгаш анда Францияның политиказынга коммунистер тергиндээр» деп турар «чиктигиннишкиниң болгаш үнаараашкынның» дугайында «Стар» деп Вашингтон солуннуң корреспондентизи Нойес бижип турар.

Чамдык солуннар соңгулдаларның түнелдеринге таарыныкас чорудун чажырбайн, Француз хөй-нийтиниң санал-оналынга айтышкын кылырын орайдажып, кыскынып турар.

«Дейли миррор» солун соңгулдаларның түнелиниң дугайында Франция сагышсеткил болгаш национал талазы-биле хоозураашкынга таварышкан деп хорадыгладаг байдал-биле бижип турар. «Каттышкан Штаттар шак ындыг чурттуң болуунун канчаар көөрүн эде тодарыштырары чугула» деп ол солун демдеглеп турар.

Солуннуң түнелин бижээни болза, «Американың Европага хамаарыштыр политиказынга Францияда коммунистерниң сагышсеткил болгаш национал талазы-биле хоозураашкынга таварышкан деп хорадыгладаг байдал-биле бижип турар. «Каттышкан Штаттар шак ындыг чурттуң болуунун канчаар көөрүн эде тодарыштырары чугула» деп ол солун демдеглеп турар.

Солуннуң түнелин бижээни болза, «Американың Европага хамаарыштыр политиказынга Францияда коммунистерниң сагышсеткил болгаш национал талазы-биле хоозураашкынга таварышкан деп хорадыгладаг байдал-биле бижип турар. «Каттышкан Штаттар шак ындыг чурттуң болуунун канчаар көөрүн эде тодарыштырары чугула» деп ол солун демдеглеп турар.

СУД ЗАЛЫНДАН

Дээрбечилерни шииткен

Сарыглар Мергендей Наичылович болза, РСФСР-ниң кеземче кодексизиниң 143 чүүлүнүң 2 кезээ-биле күш-ажылга 6 ай хуусаалыг шиитkелди эрткен. Сарыглар Шыырап Самбыевич шиитпирни чөрбээн.

Олар 1955 чылдың сентябрь 14-те аралап алган, Барыын-Хемчик районнуң Аксы-Барлык биле Кызыл-Мажалык аразынга орукка чөрүп чораан, хамааты Монгуш Хереле таваржы бергеннер. Олар Монгуш Хереле халдаашкын кылып, ону үжеп-чинидип, оон бажынче болган оорганынче кымчызары-биле хап, коргудуп-сурнеди турган, оон чедип чораан эзерлиг аъдым, үш шөөдайларын, үш сакпынмарын, бир планы тонуп болгаш оон-даа оске чүүлдерин хунаап алганнар.

Оларның хамааты Монгуш Хереддең дээрбечи ёзу-биле хунаап алган аъдын болгаш эт-херекселин районнуң шагдаа органы олардан алгаш эзенге эргиткен.

Хамаатты Монгуш Хереддиң аъдын болгаш эт-херекселин үнгаан дээрбечилериниң бурууллуг херээн илереткен «хамаатылардың хуу өнчүзүнүң камгалалын күштелдирер дугайында» СССР-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң 1947 чылдың июнь 4-те Чарлыынын 2 чүүлүнүң 2 кезээ-биле Сарыглар Мергендей, Сарыглар Шыырап оларның кайызын-даа 15—15 чылда аъдап чазаар күш-ажылга лагерниге шииткен. Соңгудар эргезин 3/чы хуусаалыг болган. Оларның хамаатышкан херегинин солуу-биле хавырган.

Редактор Д. О. БЕГЗИ.

Кыдаттың көдээ ажыл-агыйының кооперастаашкынының чедиишкиннери

ПЕКИН. Көдээ ажыл-агыйны кооперастаары эрткен чылын Быдатка калбак хемчээлиг болган. 1955 чыл болза, чурттуң көдээ ажыл-агыйының социалистиг чазартылгазының херээнде шиитпирлиг тиилелгелериниң чылы болган деп «Женьминьжибао» солун бижип турар. Бо чылдың иштинде республиканың көдээ ажыл-агый бүдүрүлге кооперативтериниң саны барык 4 катап көвүдээн, ынчаларга кооперативтерге кирип турар тараачын ажыл-агыйларының саны 5 катаптан хөй.

Бо үеде Быдатта көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезиниң организастыг хевириниң үнезини болза, көдээ ажыл-агыйның бүдүрүлге кооперативтери болуп турар деп солун үргүлчүлеп турар.

1955 чылдың төнчүзүнде Быдатка 70 миллион ажыг тараачын ажыл-агыйларны Көдээ ажыл-агыйда кооперастаашкын каттыштырып турар 1 миллион 900 муң ажыг көдээ ажыл-агыйның бүдүрүлге кооперативтери санатыныл турган, 1954 чылдың төнчүзүнде 12 миллион 700 муң тараачын ажыл-агыйларны каттыштырган 490 муң кооперативтер турган. Хэбей, Шаньси, Ляонин, Хэйлунцзян, Гирин, Жэхэ, Аньхуэй, Хэнань, Хунан, Хубей, Цзинхай, Ганьсу можуларынга, база ол ышкаш Пекинниң, Шанхайның, Тяньцзиннин, Уханьның, Сианьниң хоорай чоок кавызынга көдээ ажыл-агыйда кооперастаашкын колдуунда доозулган.

Ам, көдээ ажыл-агыйның бүдүрүлге кооперативтеринде Быдаттың бүгү тараачын ажыл-агыйларының барык 60 хуузу кирген деп оон ынай солун айтып турар.

Келир чылын Хэйлунцзян можуга 700 муң гектар кур чер аңдартынар. Чаа черге чурттуң ангы-ангы районнарындан 150 муң тараачын өг-бүлелер көчүп келген турар. 400 чаа суурлар, 30 күрүне ажыл-агыйлары болгаш 9 МТС-тер тургустунар. Келир чылдың ажылы Хэйлунцзян можунуң кур черлерин ажыглалга шингээдиринин делгем чеди чыл планының чаңгысы болур. Ол планы ёзугаар 1956—1962 чылдарга ук можуга 4200 муң гектар чаа чер аңдартынган турар.

(СЭТА).

Кыдаттa кур черлерни ажыглалга шиңгээдип турарыы

ПЕКИН. «Хейлунцзяжибао» солуннуң дыннадып турары болза, Хэйлунцзян можунуң улус төлээлекчилериниң хуралының үшкү сессиязы ол можуда улуг хемчээлдиг кур черлерни ажыглалга шингээдир дугайында шиитпирни хүлээп алган.

ЧАРЛАЛ

Кызылдың алгы заводу дүмтү, улуг болгаш биче хемнерниң чиг эдиш челдаң тон кылыр алгыларны бүгү хамаатылардан, колхоздордан болгаш организациялардан хүлээп алгаш, кидис идиктерни, хромнарны, савыяларны эттиг хемнерни, чымчак алгыларны, хой кежи челдаң тоннарны оларга кылып берип турар.

Алгы заводунуң сапог кылыр сайбыры кидис болгаш хем идиктерни, а ышкаш хемут-шлея чергелиг кылыгларны септээри-биле база чагыкчылардың материалдарындан хем идик белеткеп кылыр чагыларны кызыгаар чок ка хүлээп ап турар.

Алгы заводу галандерей кылыгларны, пальтоларны, идик аймаан, а ышкаш хем-алгыдан кылган оске-даа кылыгларны будууру-биле хүлээп ап турар.

Хүлээп авыышкынны болгаш үнүүрүп берикшинни хун-бүрүде эртенги-ниң 9 шаактан кежээниниң 6 шакка чедир чорудуп турар.

Чагыга хамаарышкан айтырыгларны сапог кылыр сайбырдан айтырып болуур, телефон дугаары 5—52, алгы заводунуң телефонунуң дугаары 4—41.

Администрация.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажын № 3 ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 3—62, редакторнуң орлакчызының, иштики информация кидилериниң — 3—88, харылсалгалыг секретарының 4—98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлетпүр болгаш транспорт, көдээ ажыл-агый кидистериниң 3—68, культура болгаш амыдырал, чагаа кидистериниң база бухгалтериянын 3—65.

ТС—00206. Культура эргелелиниң типографизы.

БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилетинген

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1956 ЯНВАРЬ 13 ПЯТНИЦА № 9 (3462)

Ортаа 20 коп.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

Пранның парламент төлээлериниң баштыны дээрги Мохаммед Саедти эш Н. С. Хрущевтуң хүлээп алганы (1 арын).

ТЫВА АВТОНОМНУГ ОБЛАСТЫҢ СҮТ-БАРААН ФЕРМАЛАРЫНЫҢ АЖЫЛДАКЧЫЛАРЫНГА. Колхозтарның, совхозтарның болгаш МТС-терниң саанчыларының, кадарчыларының база зоотехниктериниң область чөвүлел хуралының кыйгырыы (1 арын).

А. Намзын.—Партияга хүлээп алыышкынның херээн болгаш аныяк коммунистер-биле ажылды экижидер (2 арын).

Организакчы ажыл—көдээ ажыл-агыйга чедиишкиннериниң үндезини (2 арын).

ССРЭ-ниң Даштыкы Херектер Министерствозунда (2 арын).

Эртем-техника кады ажылдажылга талазы-биле совет-кыдат комиссияның сессиязының дугайында дыңнадыг (2 арын).

Бүгү колхозтарга болгаш совхозтарга сүттүң бедик саалдазы дээш! (3 арын).

Резниченко. — Сүт-бараан фермаларының ажылында четпестерни чайладыр (3 арын).

БИБЛИОГРАФИЯ. Калиновка суурнуң колхозунуң дуржулгазы (4 арын).

Ажылчы херээженнериниң Бүгү-делегей конференциязынга белеткел (4 арын).

Америк парлалга Францияга кыжанып турар (4 арын).

ОБЛАСТЫҢ ПАРТИЯ КОНФЕРЕНЦИЯЗЫ

Бөгүн областың VI партия конференциязы бодунуң ажылын эгелээр. Конференция болза, областың партия организациязының кылган ажылының түңнелин үндүрер болгаш ээлчеглиг практиктиг сорулгаларны тодаргайлаар, ону шиитпирлээриниң аргаларын айтыр, ажыл-агый, культура тургузуушкунун удуртур талазы-биле чыгдынган дуржулганы байыдар, шүгүмчүлелге болгаш бот-шүгүмчүлелге үндезилээш четпестерни, ооң болдунуп турар чылдагаан-нарын илередир, илерээн четпестерни узуткаарының оруктарын айтыр.

Областың партия организациязы бодунуң бо конференциязынга социалистиг үлетпүрнү болгаш көдээ ажыл-агыйны улам ыңай күчүлүг хөгжүдериниң, техниктиг депшилгени хандырарының талазы-биле партияның болгаш чазактың төөгүлүг шиитпирлерин амыдыралга боттандырар дээш демиселдиң сырый каттыжыышкыны-биле ужуражып турар. Ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунуң планныг онаалдаларын күүседиринче ажылчы чоннарның калбак массаларын мобилизастаар талазы-биле чедиишкинниг ажылдар чорутунган.

Область 1955 көдээ ажыл-агый чылын чедиишкинниг дооскан. Ол болза, бистиң область дугайында партияның болгаш чазактың хүн-бүрү сагыш салыышкынының болгаш дузаламчызының, колхозчуларның болгаш МТС-тер, совхозтар ажылдакчыларының чуткүлдүг күш-ажылының түңнели болган.

Область эрткен чылдың часкы хову ажылдарын организастыг болгаш бедик агротехниктиг деңнелге эртирген, күрүнеге тараа, эьт, дүк болгаш өске-даа көдээ ажыл-агый продуктуларын дужаарының планнарын хуусаа бетинде дооскан.

Ынчалза-даа бистер көдээ ажыл-агыйга удуртулганың четпестерин көрбейн баар аргавыс чок. Колхозтарга, совхозтарга МТС-терге партийжи удуртулганың улуг четпестери бар. Бистиң областа ажыл-агый талазы-биле хожудап турар мырыңай бүдүн районнар бар.

Областың көдээ ажыл-агыйының кол адыры—мал ажылы улуг четпестерлиг. Барык-ла район бүрүзү малдың баш санын өстүрериниң чүзүн аайы-биле планнарын күүсетпээн. Барыын-Хемчик районнуң колхозтары мыйыстыг бода малдың, хөй, шкүнүң баш санын өстүрер планны күүсетпээн. Бай-Тайга болгаш Сүт-Хөл районнарның колхозтарында шээр мал улуг чидириглиг болган. Областа шээр малдың баш санын өстүрериниң күрүне планын күүсетпээн. Коъдан малдың 40 хуузун саар инек болдурар чугула сорулга күүсетинмээн.

Малдың баш санының өзүлдезиниң шак ындыг оожум темпилин болза, хөй-хөй колхозтарда төрүүр малдарның кызыраар чоруунун болуп турары-биле, малды садып төтчеглээрлерге удур демиселдиң кошкаа-биле база малдың ажаалгазының болгаш азыралының багай организастатынып турары-биле тайылбырлатынар. Ындыг четпестер Таңды, Барыын-Хемчик, Каа-Хем районнарда илези-биле көстүп турар.

Мал ажылының продуктуларын өстүрериниң талазы-биле СЭКП ТК-ның январь Пленумунуң төөгүлүг шиитпирлерин областың колхозтары, совхозтары болгаш МТС-тери күүсетпээннер., Ол сорулгаларга бүгү-ле бар аргалар болгаш кур хөреңгилер четче ажыглатынмаан. Инектерни бызааларындан чарып саар арганы Бай-Тайга, Барыын-Хемчик районнар барык-ла ажыглаваннар. Ынчангаш ол районнарның колхозтары инектерден сүт саалдазының талазы-биле эң-не хожудаашкынныг болуп, күрүнеге дыка хөй сүттү чедир бербээннер.

Малдың быжыг чем-суурун тургузары—мал ажылын хөгжүдериниң эң-не чугула чүүлү болур. Ындыг турбуже чамдык колхозтар, совхозтар, харын-даа бүдүн районнар мал чемнерин белеткээр планнарны чыл-чылы-биле күүсетпейн келгеннер. Мал чемнерин элбээ-биле белеткээриниң аргалары, ылаңгыя ногаалар болгаш картофель тарылгалары багай ажыглатынып турар. Шынааларны болгаш одарларны экижидер хемчеглер кошкак чорутунган, малды сүрүп одарладыр система багай ажыглатынган. Партия, совет органнары кукуруза тарылгазын өстүрериниче чогуур кичээнгей салбаан. Ынчангаш эрткен чылын ол культураның дүжүдү дендии чавыс болган.

Мал ажылынга удуртулганың четпестерин узуткаары, мал ажылының кадрлары-биле ажылды экижидери, мал кыштагладыышкынын үлегерлиг чорудары, ынчангаш малдың баш санын өстүрериниң, ооң продуктулуун бедидериниң сорулгаларын күүседири партия, совет органнарының соңгаарлатынмас сорулгазы болур.

Үлетпүр ажылынга партийжи удуртулганың практиказында база-ла улуг четпестер бар. Бүдүрүлге планнарын «Тыва тудуг» трестизи, Сарыг-Сеп райүлетпүр комбинады болгаш чамдык транспорт организациялары күүсетпейн турарлар. Хөй-хөй бүдүрүлге черлериниң үндүрүп турар продукциязының ассортиментизи эвээш, шынары куду болбушаан. Үлетпүр бүдүрүлгелеринде механизм четпес ажыглатынып, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү бедивейн турар.

Районнарның болгаш хоорайның чоокта чаа болуп эрткен партия конференциялары садыг организацияларының, эмнелге, коммунал ажыл-агый болгаш культура албан черлериниң ажылында четпестерни илередип, ажылчы чоннарның материалдыг болгаш культурлуг хереглелдерин хандырар ажылды улам экижидерин чер-черниң партия, совет организацияларындан негээн.

МТС-тер, колхозтар, совхозтар болгаш үлетпүр бүдүрүлге черлериниң ажылында четпестерниң бар болуп турары болза, ол черлериниң ажылынга партия, совет, ажыл-агый органнарының удуртулгазының ам-даа эрегей болбушаан турарын, чамдык удуртукчуларның талазындан экономиканы ханызы-биле билбейн, эргиметод-биле ажылдавышаан турарып херечилеп турар. Көдээ ажыл-агыйга болгаш үлетпүр бүдүрүлгелеринге партийжи удуртулганы улам экижидериниң практиктиг айтырыглары областың партия конференциязының делегаттарының кичээнгейиниң төвүнге турар ужурлуг.

Амгы үеде көдээниң партия организацияларының кол кичээнгейин мал кыштагладыышкынын үлегерлиг эртиреринче, 1956 чылдың часкы хову ажылдарынга белеткелдерни чогуур үезинде доозарынче угландырары чугула. Чүгле ынчаарда көдээ ажыл-агыйның чаа чылында хову ажылының бедик дүжүдү болгаш мал ажылының эки көргүзүглери чедип алдынар дээрзин уттуп болбас.

Үлетпүр болгаш көдээ ажыл-агый хөгжүлдезиниң талазы-биле тургустунган сорулгаларны чедиишкинниг боттандырары ажылчы чоннарның ортузунга партийжи-политиктиг болгаш партийжи организастыг ажылдарны экижидеринден хамааржыр. Пропаганда болгаш агитация ажылы ажыл-агыйжы сорулгаларны чедиишкинниг шиитпирлээриниң практиктиг айтырыгларынга чагырткан турар ужурлуг. Ынчангаш чер-черге идеология ажылының айтырыглары областың партия конференциязының делегаттарының кичээнгейиниң төвүнге турза чогуур.

Областың партия конференциязы шүгүмчүлелге болгаш бот-шүгүмчүлелге үндезилээш, областың партия организациязының отчёттуг үе дургузунда чорудуп келген ажылынга чогуур анализти бээр, ажыл-агый, культура тургузуушкунунуң ээлчеглиг сорулгаларын чедиишкинниг шиитпирлээринге чер-черниң партия организацияларының организакчы болгаш кижизидикчи ролюн улам бедидер.

Комсомол билединиң солуушкуну

ВЛКСМ Улуг-Хем райкому комсомолчуларның билет солуушкунун организастыг өттирип турар. Районда 42 эге организация санатынып турар, оларның график планын кылып тургускан болгаш бюро кежигүннерин тус-тус комсомол организацияларында быжыглаан.

ВЛКСМ райкомунуң чанында болгаш Шагаан-Арыгның № 1 ортумак школаның башкыларының комсомол эге организациязының комсомолчуларының билет солуушкуну доозулган. Ленин аттыг, Киров аттыг болгаш Банкыда комсомол организациялары комсомол билединиң солуушкунунга эки белеткенип турар.

Райкомнуң секретары комсомолчуларга чаа комсомол биледин тыпсып тура, олар моон соңгаар ажыл хүлээлгелеринге уламна чаа-чаа чедиишкиннерлиг болурун күзеп, ленинчи комсомолдуң адын, ооң дөрт дапкыр орденниг биледин бедик алдарлыы-биле кадагалаарын чагып турар.

Иранның парламент төлээлериниң баштыны дээрги Мохаммед Саедти эш Н. С. Хрущевтун хүлээп алганы

Январь 11-де СЭКП ТК-ның Бирги Секретары эш Н. С. Хрущев ССРЭ-де чоруп турар Иранның парламент төлээлериниң баштыны дээрги Мохаммед Саедти хүлээп алган болгаш ооң-биле беседа кылган.

(СЭТА).

Тыва автономнуг областың сүт-бараан фермаларының ажылдакчыларынга

Колхозтарның, совхозтарның болгаш МТС-терниң саанчыларының, кадарчыларының база зоотехниктериниң область чөвүлел хуралының

КЫЙГЫРЫЫ

Эргим эштер!

СЭКП ТК-ның январь Пленуму колхозтарның болгаш совхозтарның малчыннарының мурнунга харыысалгалыг болгаш хүндүлүг сорулгаларны салган. 1954 чыл-биле деңнээрге, 1956 чылда эьтти болгаш сүттү бүдүрерин 2 катап көвүдедири чугула.

Колхозтарның, МТС-терниң болгаш совхозтарның саанчылары, кадарчылары, зоотехниктери бистерниң мурнувуста турар сорулгаларның бүгү чугулазын билип турар бис. Ниитиниң малының баш санын болгаш ооң продуктулуунун өзүлдезин бүгү хемчег-биле көвүдедиринге бисте эгээртинмес болдунар аргалар бар деп чүвени бис база билип турар бис.

Коммунистиг партия болгаш Совет чазак сүттүг мал ажылын хөгжүдер талазы-биле колхозтарга, совхозтарга болгаш МТС-терге улуг дузаламчыны көргүзүп турар. Колхозтарның болгаш совхозтарның сүттү күрүнеге ыяавыла дужаарының болгаш күрүнеге садарының чуруму-биле кииреринге сүт продукциязынга бедиткен өртектер доктаатынган.

Малдың шыктыг болгаш концентраттыг чемнерге хереглелин бүрүн хандырар дээш кукуруза тарылгазын калбартыры сүттүг мал ажылын улам ыңай хөгжүдеринге улуг ужур-дузалыг болуп турар. Ол чокка малдың бедик продуктулуун чедип ап шыдавас.

Областың мурнакчы колхозтары, совхозтары партияның болгаш чазактың шиитпирлерин чедиишкинниг күүседир дээш демисешпишаан, 1955 чылда-ла инектерниң продуктулуун бедидер талазы-биле эки түңнелдерни чедип алганнар. Мал ажылын хөгжүдериниң, ооң продуктулуун бедидериниң талазы-биле ажылдап кылдынган перспективтиг планнарга үндезилээш, көдээ ажыл-агыйның продуктуларын бүдүрер талазы-биле СЭКП ТК-ның январь Пленумунун доктаалында айытынган онаалдаларны ажыр күүседириниң бүрүн болдунар аргалары Тываның колхозтарында болгаш совхозтарында бар.

Областың колхозтары эрткен чылын мыйыстыг бода малдың баш санын өстүрериниң күрүне планын 103,4 хуу, ооң иштинде инектерниин—103,5 хуу күүсеткеннер. 1954 чыл-биле деңнээрге эрткен чылын колхозтарның фермаларынга сүттүн ниити саалдазы 60,3 хуу, а саар инек бүрүзүнден сүт саалдазы—170,8 килограмм көвүдээн. 31 көдээ ажыл-агый артельдери болгаш 4 район саар инек бүрүзүнден сүт саалдазының талазы-биле планныг онаалдазын ажыр күүсеткеннер.

Бин-Хем районнуң бүгү колхозтары сүт саалдазының планын ажыр күүсеткен, районга саар инек бүрүзүнден ортумаа-биле 1130 килограмм сүттү саап алган. «Кызыл тараачын» көдээ ажыл-агый артелиниң Туран фермазының коллективи бодунуң иштики курлавырларын шын ажыглавышаан, инек бүрүзүнден 1721 килограмм сүттү алган. Бо ферманың мурнакчы саанчылары боттарынга быжыглаан инектериниң ооң хөй бедик продуктулуг болурун хандырган. Ылаңгыя Е. С. Коровина инек бүрүзүнден 1805 килограмм, У. И. Садакова — 1930 килограмм, Маады Бичеуруг — 1787 килограмм сүттү саап алганнар.

Сүт-бараан фермаларының ажылдакчыларының чарыжының эгелекчизи, Таңды районнуң «Революцияның чалбыыжы» колхозунун Марачевка фермазының коллективи саар инек бүрүзүнден 1579 килограмм сүттү саап алган. Ында он саанчыларның сези — боттарының социалистиг хүлээлгелерин ажыр күүсеткеннер. Саанчы Мария Шумова саар инек бүрүзүнден 2032 килограмм, Бильчирмаа Оюн—1615 килограмм, Тарыймаа Хаян—1569 килограмм сүттү саап алганнар.

Инек санындан-на 2337 килограмм сүттү саап алган «Элегес» совхозта А. Грачева, инек бүрүзүнден—2200 килограмм сүттү сагган ол совхозта Оюн Клара, бир инектен-не 1686 килограмм сүттү алган Улуг-Хем районнуң «Күш-ажылдың хостуу» колхозунда Валя Тюлюш областың эң эки саанчыларының санында кирип турар.

Мурнакчы саанчылар малдың чемгерилгезин, ажаалдазын болгаш ооң азыралын экижидип тургаш, күш-ажылчы чедиишкиннерни чедип ап турар. Малдың чемгерилгези зоотехниктерниң кылган нормаларын ёзугаар чорутунуп турар. Бөдүүн болгаш концентраттыг чемнерни малга бээр мурнунда бичеледир үүрмектеп, буска чымчадыр хөөдүп ап, мал чемнериниң нормаларынга кукуруза силозун элээн колдадып турар. Малды одарларга шилчиткени-биле чергелештир одарларны бөлүктерге үзүп ажыглаарының системазын болгаш инектерниң шын саалдазын чорудары-биле дүнеки одарладыышкынны организастап турар. Ногаан чем-биле малга немелде чемгерилгени берип турган. Мурнакчы саанчылар бызааларны иелеринге эмзирип өстүрер арганы шагда-ла узуткаан.

Тываның байдалынга тус черниң инектериниң бирээзинден-не безин 1500—2000 килограмм сүттү чедиишкинниг ап болур дээрзин колхозтарның болгаш совхозтарның мурнакчы саанчыларының дуржулгазы көргүзүп турар.

Ындыг-даа болза, бистер сүт бүдүрерин көвүдедиринге иштики курлавырларны болгаш болдунар аргаларны ам-даа ыракта бүрүн ажыглаваан бис. Ниити коъданда мыйыстыг бода малдың 40 хуузу инектер болур турбуже, ам бисте чүгле 32 хуузу болуп турар. Бызааларны иелеринге эмзирип өстүрериниң аргазы ам-даа бүгү колхозтарда узуткатынмаан, инектерни саарының мурнакчы аргалары кошкак нептеретинип, чамдык саанчылар инектерниң эмиин массажтавайн, сүдүн дөгере саап албайн, өске-даа мурнакчы аргаларны ажыглаваан турар.

Элээн хөй колхозтарда саар малдың дүнеки одары, ооң ногаан чемнер-биле, ылаңгыя кукуруза-биле немелде чемгерилгези чорутунмайн турар. Фермаларда хөй күш үнер ажылдарның механизастаашкыны кончуг сула нептеретинип, ол чорук сүт продукциязының бот-үнезин бедидеринге чедирип турар.

Саанчыларның болгаш кадарчыларның зоотехниктиг өөредилгези ам-даа багай тургустунган.

Областың саанчыларының, кадарчыларының болгаш зоотехниктериниң область чөвүлел хуралының киржикчилери бистер, инектерден сүттүн бедик саалдазы дээш чарышты калбартыр дугайында сүт-бараан фермаларының бүгү ажылдакчыларынга кыйгырыг үндүрген «Революцияның чалбыыжы» колхозтун Марачевка фермазының коллективиниң патриоттуг эгелекчи чоруун изин-биле деткип тур бис. Бистер сүттүг коъдан малдың продуктулуун улам ыңай бедидер дээш, мал ажылының продуктуларын бүдүрерин көвүдедир талазы-биле 1956 чылда онаалдаларны хуусаа бетинде күүседир дээш демиселди күштелдиреринче—областың колхозтарының база совхозтарының бүгү саанчыларын болгаш кадарчыларын кыйгырдывыс.

Бистер чарышка кирбишаан, саар инек бүрүзүнден ортумаа-биле 1000 килограммдан эвээш эвес сүттү алырын хандырар социалистиг хүлээлгени бодувуска алдывыс. Туран фермазының коллективи инек бүрүзүнден-не 2000 килограмм сүттү саап алырын шиитпирлээн.

Саанчылар эштер Шумова, Вьюжанина, Грачева, Оюн Клара кайызы-даа инек бүрүзүнден 2500 килограмм, эштер Хаян Тарыймаа, Фролкова, Бильчирмаа бирээзиле бир инектен 2300 килограмм, Биче-уруг, Садакова, Тюлюш Валя—2200 килограмм сүттү саап алырын хүлээнип турар.

Бо хүлээлгелерни чедиишкинниг күүседир дээш инектерни ажаарының, чемгерериниң болгаш азыраарының мурнакчы аргаларын ажыглаар бис, а тодаргайлаарга:

Инек бүрүзүнүн дириг деңзизин болгаш продуктулуун барымдаалап тургаш бичеледир үүрмектээн, чымчады бусталдырып хөөткен болгаш чарбалаан концентрат чемнер-биле чемгерилгени норма ёзугаар шыңгыы чорудар бис;

Инектерниң доктаамал суггарылгазын таарыштыр чорудар бис;

Бүгү кыш дургузунда инектерни силос-биле чемгерер бис;

Одарларже малды шилчиткеш, одарларны ажыглаарының бөлүктеп үзер системазын болгаш ногаан немелде чемнерни ажыглавышаан, дүнеки одарны организастаар бис;

Силоска болгаш ногаан чемге хереглээри-биле кукуруза тарылгазын калбартыылыңар;

Бүгү фермаларга чугула зооветеринарлыг чурумнарны ыяавыла сагып тургаш, малдың зооветеринарлыг хандырылгазын экижидер бис;

Сүт продукциязының учёдун үлегерлиг тургузар бис;

Инектерни бүдүрүкчүлерге тудуп эдериштирер хемчегни ап тургаш, оларның кызыраар чоруун узуткаарын чедип алыр бис;

Симментальдар-биле тус черниң инектериниң уксаалыын экижидер талазы-биле үрелел ажылын күштелдирер бис;

Эртемниң болгаш мурнакчы практиканың чедиишкиннерин бүдүрүлгеге кызынаа-биле нептередир бис.

Сүт-бараан фермазы бүрүзүнге мал чемнерин чымчады хөөдер, саваң хээндектээр, тараа чарбалаар чүүлдер-биле кады чем кухняларын дериниринге, аскылыг оруктарны болгаш автосуггарылганы тургузарынга колхозтарның бүгү баштаар черлери, МТС-терниң болгаш совхозтарның директорлары бистерге дузалажырын кыйгырып тур бис.

Сүт-бараан фермаларының ажылдакчылары!

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының XX съездизин мал ажылының продуктуларын бүдүрерин көвүдедир дээш социалистиг чарыштың чаа чалгыы-биле уткуур бис, бистиң ынак Төрээн чуртувустун күчү-шыдалын быжыглаарынга шынчы ак-сеткилдиг күш-ажылывыс-биле чогуур салыышкынывысты киирер бис.

Бо кыйгырыг колхозтарның, совхозтарның болгаш МТС-терниң саанчыларының, кадарчыларының база зоотехниктериниң область чөвүлел хуралынга чугаалаштынып кардунген болгаш хүлээп алдынган.

Партияның XX съездизинге уткуштур

БҮДҮН ЧЫЛДЫҢ ГРАФИГИ-БИЛЕ

КАЛУГА. Полотнян-завод МТС-тиң коллективи партияның XX съездизинге төлептиг ужуражыр дээш чарышпышаан, бүгү тракторларны часкы хову ажылдарынга областа бир дугаар белеткээн.

Септелгени бүдүн чыл графиги ёзугаар организастааны чедиишкинге идигни берген. Чайдан эгелээш-ле мастерскаяларның хамык дериишкиннерин чаңгыс аай схема-биле таарыштыр тургускан, хөй күш кирер ажылдарны механизастаан, артык кезектериниң солужулга фондузу тургустунган. Септелге белдирлеринче мергежилдиг механизаторларны чоруткан.

Септелгениң бүдүн графигин нептередип чорутканы бүгү тракторларны часкы тарылгага чүгле чогуур үезинде белеткээр эвес, харын кышкы ажылдарга колхозтарга хөй машиналарны тускайлап бээр арганы берип турар. МТС-терниң хостуг болуп турар ажылчыннары мал ажылының фермаларын механизастаар ажылды кылып турар.

Бо депшилгелиг арганы бүгү МТС-терге нептередири шиитпирлетинген.

ЭСТОНИЯНЫҢ БАЛЫКЧЫЛАРЫНЫҢ ЧЕДИИШКИННЕРИ

ТАЛЛИН. Чаа чылдың баштайгы хүннеринден эгелээш Эстонияның суг бассейннеринде балык тудуушкуну чедиишкинниг калбарган. СЭКП-ниң XX съездизинге алдар кылдыр чарышпышаан, балыкчылар дыка хөй балыкты тудуп турар.

Фин мугулдурунун Нарва хемниң аксында районда тывыш эки чоруп турар. Балык тударының он-он судноларын мында мөөннээн. Команда сугнун ханызындан хүн бүрүде 3-4 тонна, чамдык хүннеринде 5 тонна балыкты шүүреп ап, онаалгазын 5-10 катап ажырып турар.

Чаа чылдың баштайгы беш хүнүнде Эстонияның балыкчылары бүдүн чартык муңцентнер хире балыкты туткан.

ТЫВА АВТОНОМНУГ ОБЛАСТЫҢ КОЛХОЗТАРЫНЫҢ СҮТ СААЛДАЗЫНЫҢ ТАЛАЗЫ-БИЛЕ КӨРГҮЗҮҮ

1955 чылдың октябрь 1-ден 1956 чылдың январь 1-ге чедир

районнар аттары	Инек бүрүзүнден сүттүн ортумак саалдазы (килограмм-биле) 1954 ч.	1955 ч.	1954 чылга удур 1955 чылда сагган сүттүн хуузу
Бин-Хем	127,1	167,2	131,5
Улуг-Хем	57,4	99,0	172,5
Каа-Хем	66,2	96,4	145,6
Таңды	74,8	89,8	120,0
Тожу	59,8	86,0	143,8
Кызыл	69,9	80,8	115,6
Чөөн-Хемчик	50,7	72,7	143,4
Өвүр	57,2	62,3	108,9
Барыын-Хемчик	37,5	47,0	125,3
Сүт-Хөл	31,0	44,7	144,2
Чаа-Хөл	47,9	42,5	88,7
Тес-Хем	41,8	38,4	91,9
Эрзин	42,4	38,2	90,1
Бай-Тайга	27,9	27,5	98,6

1955 ЧЫЛДЫҢ ОКТЯБРЬ, НОЯБРЬ, ДЕКАБРЬ АЙЛАРДА ИНЕК БҮРҮЗҮНДЕН СҮТ СААЛДАЗЫНЫҢ ТАЛАЗЫ-БИЛЕ ЭҢ ЭКИ КӨРГҮЗҮГЛЕРЛИГ КОЛХОЗТАР

(1956 чылдың январь 1-де медээ)

Колхозтар аттары	районнар аттары	Инек бүрүзүнден сагган сүт (килограмм-биле 1954 ч.	1955 ч.
1. «Искра»	Бин-Хем	91,0	309,9
2. «Күш-ажылдың хостуу»	Улуг-Хем	130,7	205,9
3. «Тиилелге»	Бин-Хем	131,0	196,4
4. Кочетов аттыг	Бин-Хем	163,0	191,1
5. «Революцияның чалбыыжы»	Таңды	157	189,8
6. «Кызыл тук»	Каа-Хем	112	166,3
7. «Октябрь 14 чылы»	Каа-Хем	85	159,7
8. Калинин аттыг	Таңды	73,9	120,9
9. «Искра»	Чөөн-Хемчик	77,2	114,0
10. «Коммунизиче орук»	Чөөн-Хемчик	70,8	112,6
11. Ленин аттыг	Улуг-Хем	36,5	88,0

Семинар болуп эрткен

Чоокта чаа СЭКП-ниң Бай-Тайга райкому пропагандистерниң семинарын эрттирген. Семинарга районнуң чер-черде партияның, комсомолдуң политбөлгүмнериниң пропагандистери — шупту 32 кижи киришкен.

Семинарның киржикчилери боттарының кичээлдерге белеткенип, дыңнакчыларга билигни канчаар дамчыдып турарының дугайында дуржулга солушканнар.

Пропагандистер «Делегей байдалының дугайында», партия төөгүзүнүн бир болгаш ийи чылдың бөлгүмнеринге хамаарыштырган база өске-даа темаларга янзы-бүрү лекцияларны дыңнаан.

Семинар пропагандистерниң билиин бедидеринге, кичээлдерге арга-мергежилин бедидеринге улуг идигни берген.

Механизаторларның хүлээлгези

Бай-Тайга МТС-тиң механизаторлары партияның XX съездизинге алдар болдурган социалистиг чарышты калбартпышаан, септелге ажылын чедиишкинниг чорудуп турар.

Механизаторлар 8 тракторларның, 18 андазыннарның, 25 сеялкаларның, 4 лущильниктерниң септелгезин дооскан.

Тракторларның болгаш кожулда херекселдерниң септелгезин январь 30-де доозар деп механизаторлар хүлээлге алган.

Партияга хүлээп алыышкынның херээн болгаш аныяк коммунистер-биле ажылды экижидер

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязы болза, бир-аай бодалдыгларның — коммунистерниң эки-тураның дайынчы эвилели болур деп СЭКП Уставында дончу болгаш ханы утка-биле бижиттинген. Бо тодарадыгга болза, чүгле чаңгыс-аай үзел-бодалдарже, чаңгыс-аай төптедиргеп дайынчы организацияже партияны сырый каттыштырыш турар чүгүла негелде болур.

Партияга кежигүн болурунуң дугайында айтырыг Уставта кол айтырыг болуп турар. Бистиң партиявыстың эжин чүгле хынатынганнарга ажыттынар шивээ болур деп И. В. Сталин айыткан. Партия болунуң хүрээлеңиңге олче кирерин күзээн кижиле бүрүзүн хүлээп ап шыдавас. Партияның хүрээлеңиниң ажылчыннарның, күш-ажылчы тараачыннарның болгаш совет интеллигентилериниң иштинден Ленин—Сталинның партиязының херээнге бердинген, бистиң партиявыстың эжин чүгле хынатынганнарга ажыттынар шивээ болур деп И. В. Сталин айыткан. Партия болунуң

Бүгү колхозтарга болгаш совхозтарга сүттүң бедик саалдазы дээш!

Колхозтарның, совхозтарның болгаш МТС-териниң саанчыларының, кадарчыларының болгаш зоотехниктериниң область чөвүлел хуралы Кызылга болуп эрткен. Ол хуралга «1955 чылдың октябрь болгаш ноябрь айларында колхозтарның, совхозтарның фермаларында сүт саалдазының талазы-биле ажылдың түнелдериниң болгаш сүт бүдүрерин көвүдедир талазы-биле соруглаларның дугайында» СЭКП обкомунуң секретары эш Резниченко илеткел кылган.

Илеткел талазы-биле санал бергеннер: эш Тюлюш — Улуг-Хем районунуң «Күш-ажылдың хостуу» колхозунуң саанчызы, эш Пильчит — Чөөн-Хемчик районунуң Ленин аттыг колхозунуң зоотехниги, эш Маманикова — Бии-Хем районунуң Кочетов аттыг колхозунуң саанчызы, эш Седен — Сүт-Хөл районунуң Калинин аттыг колхозунуң саанчызы, эш Ядрычев — РСФСР-ниң Совхозтар министерствозунуң эргелелиниң кол зоотехниги, эш Козленко — облүүскомнуң даргазының биргизи оралакчызы. Чөвүлел хуралдың соңнаа өске киржиччилерни база санал берген.

Чөвүлел хурал областың сүт-бараан фермаларының ажылдакчыларынга кыйгырыг үндүрген. Чөвүлел хуралга мурнакчы саанчылар облүүскомнуң хүндүлел бижиктери-биле шаңналган болгаш ортектиг белектерни алганнар.

Сүт-бараан фермаларының ажылында четпестерни чайладыр

(СЭКП обкомунуң секретары эш Резниченконуң илеткелинден)

Бистиң областың көдээ ажыл-агыйының ажыл-ниичилери СЭКП ТК-ның январь Пленумунуң шиитпирлерин амыдралга боттандырбышаан, 1955 чылда ниитиниң мал ажылын хөгжүдериниң болгаш малдың продуктулуун бедидериниң талазы-биле чамдык эки түнелдерни чедип алганнар. Колхозтар малдың баш санын өстүрериниң күрүне планын: мыйыстыг бода малдың — 103,4 хуу, оон ниитинде инектериниң — 103,5 хуу, шээр малдың — 100,3 хуу, хавынының — 155,6 хуу күүсеткен. Колхозтарның фермаларында сүттүң ниити саалдазы 1954 чыл-биле деңнээрге 1955 чылдың октябрь 1-де 60,3 хуу көвүдээн. Саар инек бүргүзүнден сүт саалдазы ортумаа-биле 170,5 килограмм өскен.

Калбаа-биле иептерээн социалистиг чарышка үнезиилээш, 31 колхозтарда сүт-бараан фермаларының ажылдакчылары эрткен ажыл-агый чылында саар инек бүргүзүнден сүт саалдазының талазы-биле планныг онаалданы ажыр күүседирин чедип алган. Инек бүргүзүнден сүт саалдазының талазы-биле планны 145 хуу күүсеткен Бии-Хем районнуң Кочетов аттыг колхозу, онаалданы 159,4 хуу күүсеткен бо районнуң «Искра» колхозу бедик көргүзүглериг болуп турар. Улуг-Хем районнуң «Күш-ажылың хостуу», Чөөн-Хемчик районнуң «Искра» болгаш Барыын-Хемчик районнуң «Комсомол 30 чылы» колхозтары планныг онаалдаларын ажыр күүсеткеннер.

Область ниитиниң мал ажылының мурнакчыларының саны өскен. Эң эки саанчылар область болгаш чамдык районнарда ортумак сүт саалдазындан 2—3 катап хөй сүттүг саар инек бүргүзүнден ап турарлар. Чижээ, область бир инектен-ниң сүттүң ортумак саалдазы 592,6 килограмм болуп турда, Таңды районнуң «Революцияның чалбыыжы» колхозунда эштер Шведова болгаш Шумова оларның кайызы-даа саар инек бүргүзүнден ийи мун ажыг килограмм сүттүг алганнар. Улуг-Хем районнуң «Күш-ажылың хостуу» колхозунуң саанчызы эш Тюлюш Валя инек бүргүзүнден ортумаа-биле 1686 килограмм, Бии-Хем районнуң «Кызыл тараачын» колхозунда эш Бичe-ууг — 1787 килограмм сүттүг саап алганнар.

Малдың ажаалдазын экижиткенинин түнелинде элээн хөй фермаларда инектериң продуктулуу көвүдеп турар. Улаңгыя Улуг-Хем районнуң «Күш-ажылдың хостуу» колхозу 1954 чылдың октябрь, ноябрь айларында инек бүргүзүнден 52 килограмм сүттүг саап алган болза, 1955 чылдың оң-ла үезинде — 137,6 килограммны алган. Бии-Хем районнуң «Искра» колхозунда инек бүргүзүнден сүт саалдазы 65 килограмм азы 86,7 хуу өскен.

Ындыг-даа болза, ниитиниң мал ажылының хөгжүлдезинде болгаш оон продуктулуун бедидериниң улуг четпестер барын демдеглээр херек деп илеткелчи оон ынай чугаалаан, оон үжүрүнден Барыын-Хемчик, Бай-Тайга, Сүт-Хөл, Улуг-Хем, Кызыл районнарның колхозтары 1955 чылда мал ажылының продуктулуун өстүрериниң күрүне планын күүсетпээннер. Колхозтарның, совхозтарның малчынарының, көдээ ажыл-агыйның тускай артемниглериниң соруглазы болза, малдың ажаалдазын, азыралын, чемгерилгезин дыка экижидери, малдарның өлүп хоразы болгаш төрүүр малдың кызыраар чорууун бүрүн үзүткаары, өдерзилге кампаниязын организастыг чорудары, чаш малды сагыш човангыр ажаап өстүрери болур.

Эрткен бүдүүлге чылында 81 колхозтарның 50-ни инек бүргүзүнден сүт саалдазының планын күүсеткээн. Чылдагааны — инектериниң ажаалдазын, чемгерилгезин болгаш азыралын багай организастаанында. Малының составы чаңгыс шынарлыг болгаш чем-суурну тургузарынга бир дөмей болдунар аргаларлыг Бай-Хем районнуң Ворошилов аттыг колхозу 1955 чылда инек бүргүзүнден 1072 килограмм сүттү сагган турда, бо районнуң «Тинилелге» колхозу чүгле 389 килограммны алганы ажылдың четпезин көргүзүп турар. Чөөн-Хемчик районнуң Жданов аттыг колхозу түс черниң тыва инектериниң бирээзинден-не 858 килограмм сүттү алган турда, ол районнуң «Октябрь 30 чылы» колхозу чүгле 435 килограммазын алган.

Ындыг ышкаш болза, кыш дургузунда силосту ажыглаан, чай дургузунда дүнеки оларны, үш катап суггарылганы инектерге «лизунец» деп дус бериидезиң практикалап чоруткан, фермаларда ажылды хынаан, саалданың техниказын, сүт продукциязының үчёдүн экижиткен колхозтарда түнел эки болуп турарын, а бо хемчегларни багай организастаан колхозтарда саалданың түнели эң куду болуп турарын тайылбырлап турар.

Саар инектериң концентраттар-биле, буска чымчаткан шыктыг болгаш минеральдыг чемнер-биле немелде чемгерилгезин дыка багай чорутуңуп турар. Элээн хөй колхозтар кышкы үеде саар инектерни одарларда болгаш багай кажааларда тургузуп турар.

Чамдык районнар чаа бүдүүлге чылының ийи айларының дургузунда эрткен чылдың оңгла үезиниден эвээш сүттү саап алган дээрзин илеткелчи оон ынай чугаалаан. Чаа-Хөл районуң Молотов аттыг колхозу 1954 чылдың октябрь, ноябрь айларында саар инек бүргүзүнден ортумаабиле 46,7 килограмм, а 1955 чылдың оңгла үезинде чүгле 31 килограмм сүт саап алган. Тес-Хем районнуң Сталин аттыг колхозунга оң-ла үелерде инек бүргүзүнден сүт саалдазы 54,5 килограмм турганыңдан 33,8 килограмм чедир кудулаан.

Эрзин районнуң колхозтарынга, Барыын-Хемчик, Сүт-Хөл районнарның чамдык колхозтарында инек бүргүзүнден сүт саалдазы 1954 чылдыңнан эвээш болуп турар.

Ындыг байдал хамыктың мурнунга элээн хөй колхозтар кыштагларашкынга белеткел чок киргенин, малды кажаалар-биле багай хандырганын, саар инектерни силос болгаш өске-даа чемнер-биле тазырыштыр чемгербейн турарын тайылбырлап турар.

Таңды районнуң «Революцияның чалбыыжы» колхозунда 100 инек декабрь 8-ке чедир чадагай кажаага турган, олардан 50 саар инек хонукта 50—60 литр сүттү берип турган. Инектерни чыдыг кажаага шилчиткеш, чем нормазынга силосту киирген соонда дүн-хүнүңүн сүт саалдазы 130 килограмм чедир бедээн.

Быжааларны иелериниң эмзирип доруктурар арга сүт саалдазын болгаш сүттүң үскүрүн кудулаашкын турар. Бай-Тайга, Барыын-Хемчик, Тес-Хем районнарның колхозтарының аңгыда, иелер-ге инектерниң 70 хуузун, Чөөн-Хемчик районнуң — 47 хуузун, Улуг-Хем районнуң — 42 хуузун, Кызыл районнуң — 42,7 хуузун быжааларынга эдирип саап турар.

Сүттүг коъдан малдың продуктулуун дүрген бедидериниг үрелел ажылын организастаары, малдың үксаалары эжиктерин улуг ужур-дузалыг. Бүгү болдунар аргалар бар турбуже, бо соруглга дыка оожум шиитпирлетиниң турар. Сеолгү үеде областың колхозтары үрелел ажылын эскe чергелерден хөй саныңг үрелиг бүдүрүкчүлер эккеп алыры-биле кызыгаарлаан, а оларны шын ажыглаарын организаставайн турар.

Мыйыстыг бода малдың үксаалының эжиктериниң планын күүседир дээш үрелел ажылын дарый эде тургузары чугула. Бо дугайында инектериниң продуктулуунуң түс-түс үчёдүн, мал эдерзилгезиниң болгаш оолдаашкынының демдеглелин кылыр журналдарны тургузар, малды бүдүрүкчүлерге түлүп эдериитирер азы тарып бөөдедир чорукту ажыглаар, эдерзилге үезинде малдарның составын шилип четчелээр херек. Бо чорук колхоз бүргүзүнге чоокку чылдарда малдың үрелиг болгаш эжиктинген болуктерин тургузарынга арганы бээр. Үрелел ажылы—чүгле чаңгыс зоотехниктерниң хөрээ эвес. Ол ажылды бүгү малчыннар — сүт-бараан фермаларының эргелекчилери, саанчылар, кадарчылар, үчётчиктер чорудар хүлээлегелиг.

Ниитиниң мал ажылын чедиишкинниг хөгжүдеринге, оон продуктулуун бедидеринге кол негелде болза, быжыг чемсуурну тургузары, белеткээн чемнерни шын ажыглаарын организастаары болур деп чөвени партия болгаш Совет чазак чаңгыс удаа эвес айтып турган дээрзин эш Резниченко демдеглээн. Бистиң областың элээн хөй колхозтары сиген, силос, савал белеткээриниң болгаш мал чеми культураларның тарылгазының планын чыл келген түлүм-на күүсеткеп турар. Эрткен чылын Бай-Тайга, Тес-Хем, Барыын-Хемчик, Таңды болгаш Улуг-Хем районнарга мал чемнериниң белеткели багай чорутунган.

Областың чамдык МТС-тери мал чемнерин белеткээр талазы-биле колхозтарга кошкак дузалашкан. Чижээ, Ындыг-Маадыр МТС сиген кезилдезинин планын чүгле 30,9 хуу, силос салыышкынын — 12,9 хуу, Бай-Тайга МТС сиген кезилдезин — 32 хуу, силостаашкынны — 33,1 хуу күүсеткеннер. Тес-Хем, Чадаана, Шагаан-Арыг МТС-тер мал чемнериниң белеткелиниң планын күүсетпээннер.

Амгы үеде мал кыштагларашкынның чедиишкинниг чорударының, оон продуктулуун бедидериниң чугула негелдези болза, бар чемнерни чеп ажыглаары болур. Малды чемгерериниг чемнерни хээндектеп, буска чымчалыр хөөдүп, аңдап киирип, тараанны чарбалап, дээрбелеп белеткээринче онза кичээнгейни салыр үжүрлүг. Ынчалза-даа, колхозтарның хөй кезии аңдыгаа чедир-ле мал чеми бусталдырып хөөдер, тараа чарбалаар хереккелерни белеткеп тургуспаан. Чаа-Хөл, Сүт-Хөл, Тес-Хем болгаш Чөөн-Хемчик районнарның колхозтарының сүт-бараан фермаларынга 1955 чылда чем буеталдырып чымчадыр чаңгыс-даа хереккел тургустуннаан. Автосуггарылга, ферма иштинин транспорту, концентраттыг болгаш болүүн чемнерни болбаазырадыш кылыры, инектерни электри-биле саары дээш ышкаш хөй күн үнер ажылдарның механизастаашкыны кошкак иептеретиниң турар.

Мал ажылының чорудулгазының культуразын бедидериниг зоотехниктерниң роль улуг. Адыгы үеде областың МТС-териңде, колхозтарында дээди болгаш ортумак эртемниг 65 зоотехниктер ажылдап турар. Оларның иштинден дыка хөйү эки ажылының чижектерни көргүскен. Улуг-Хем районнуң «Күш-ажылың хостуу» колхозунуң зоотехниги эш Тур ниитиниң мал ажылын хөгжүдерииге идепкейлиг киржип, мал кыштагладышкынының үезиниң дургузунда малдың ажаалдазын болгаш чемгерилгезин экижидериниң, чайгы үеде малдың шын одар ажаалдазының эгелекчизи болгаш организакчызы болуп турар.

Ынчалза-даа, чамдык МТС-териң болгаш колхозтарның зоотехниктериниң ажылында улуг четпестер ам-даа бар. Таңды районнуң Буённый аттыг колхозунуң зоотехниги эш Жуковаңың ажыл-херекке сагыш салбас, төгейленчок чорууң чижекке айтып болур. Бо көдээ ажыл-агый артелинде 1955 чылда инек бүргүзүнден сүт саалдазының планы чүгле 60,8 хуу күүсетинген. Тес-Хем районнуң Ленин аттыг колхозунуң зоотехниги эш Балчыр дазырырган ажыл-херекти ак-сеткилдиг күүсетпейн турар. Кызыл МТС-тиң зоотехниги эш Седых, Балгазын МТС-тиң зоотехниги эш Буклин болгаш Бай-Тайга МТС-тиң зоотехниги эш Хуенко колхозтарның фермаларынга чедир-ле инектериниң продуктулуун бедидерин ханлырар өске-даа хемчегларни чорудары чугула.

Кижилериниң политиктиг кижизидилгезиниң болгаш оларның күш-ажылчы идепкейин бедидериниң күштүг чепсээ болза, социалистиг чарыш болур дээрзин илеткелчи демдеглээн. Бистиң соруглавые чүгүзе, областың бүгү саанчылары, кадарчылары, сүт-бараан фермаларының өскедаа ажылдакчылары 1956 чылда сүт бүдүрерин көвүдедири дээш, инек бүргүзүнден белек сүт саалдазын чедип алыры дээш социалистиг чарышка идепкейлиг киржириниве болур.

Түнел чугаазынга илеткелчиниң демдеглээни болза, эртемниң болгаш мурнакчы дүржүлгениң чедиишкиннерин пептередири — социалистиг мал ажылын хөгжүдериниң болгаш оон продуктулуун бедидериниң талазы-биле чугула хемчег болур. «Бистиң үевисте — мурнакчы колхозтарның, МТС-териң болгаш совхозтарның дүржүлгазының. чаартыкчыларның чедиишкиннериниң үёдү чокка ажылагайны чорудар болза, ону хожудаашкынга биле-тура чыгааны ол болур... Бодээ ажыл-агыйны үдуртуру — бо дээрге чамыктың мурнунда мурнакчы дүржүлгаиы, эртемниң чедиишкиннерин өөренири, түннел көөрү болгаш пептередири болуп турар» — деп эш Н. С. Хрущев чугаалаан деп илеткелчи демдеглээн. Партия, совет болгаш көдээ ажыл-агый органнары, зооветажылдакчылар, саанчылар, кадарчылар, мал фермаларының өске-даа ажылдакчылары 1956 чылда бистиң областың болгаш ССРЭ-ниң өске-даа областарының мурнакчыларының дүржүлгазын мал ажылынга калбаа-биле пептередирга дээш бүгү-ле хемчегларни ап чорудар хүлээлегелиг.

Семиртилгени эки организастаар дээш

Өвүр районда „Торгалы" колхозтуң инек кадарчызы эш Сендажының чугаазындан

Малдың чемгерилгезин, ыланғыя чайгы одарладышкынын шын организастаары оон эң-ткир болгаш сүткүр продуктулуун бедидериниге улуг ужур-дузалыг. Мыйыстыг бода малдың чайгы семиртилгезин бистиң колхозувус эки чорулуп турар. Малдырганы одарладыр талазыбиле бедик көргүзүглерни мен чыл бүрүле-ле чедип ап турар мен. Чижээ, 1954 чылда 57 баш малды хүлээп алырыңда да бир малдырганың денгизи ортумаа-биле 60 кг турган. 110 хонукта одарлатканы түннелинде бир башка-ла ортумаа-биле 120 кг немешкен, азы бир хонукта килограммнан ажыг денги немежин турган. Ынчаарга семиртилгенің түнелинде аңаа 35 тонна немешкен.

Сарыг-Хая, Аккара-Сүт, Ак-Хайыр деп черлерде одарларны чөп ажыглаан, оларны үргүлүү эдлечештир солуп, малды сүт-биле эки хандырып турарының ужурунда ол чедиишкиннерни чедип алган мен.

Партияның XX съезжизинге адаар кылыр бедик хүлээлгелерни алган мен. Ам үеде малдың кыштагладышкынын үлегерлиг чорудар, кыш үезинде малды чүгле аргыспас эвес, харын оон денги немелдезин чедип алыр дээш чүгүлдүг ажылдан турар бис.

Бистиң ажылывысты чүү шаптыктап турарыл

Таңды районда Жданов аттыг колхозтуң саанчызы эш Шарыпованың чугаазындан

инекке таарыштыр тутган кажада 120 инекти ажаап турар. Ол кажаа кончуг соок, инекти саап турда-ла, хумунда сүт доңуп эгелээр. Бо бүгү болза, сүттүң көвүдээринге шаптык болуп турар.

Мал ажылын хөгжүдер, сүт саалдазын бедидер дугайында ёзулуг саглыш човаашкын Балгазын МТС-тиң улуртукчуларында чок болуп турар. МТС-тиң дирекциязы бистиң колхозка инек кажаазы түдүп бээр кереэлиг. Хөй үе-шаг эртип турза-даа, МТС кажаа түдәр хүлээлегезин күүседир дугайында шоолуг чүве кылбаан. МТС-тиң кол зоотехниги эш Буклин бистиңге кончуг ховар аалдап кээп турар, а амгы үеде зоотехник кижиниң турза чогуур чери—ферма болур ужурлуг болгай.

Бисте малдың чемгерилгези ам-даа багай. Инектериниң хөй безини ам-даа чер одарлап турар, сигенни чүгле төрүпкен инектерге немелде чем кылыр берип турар.

Бистиң инектеривисти эки чемгерер, эки ажаар, оларга таарымчалыг байдалды тургузар болза, чылда инек бүргүзүү 2000—3000 литр сүттү аңаала берип болур. Ону чедип алыры—колхоз баштаар черинин болгаш МТС-тиң улуртукчуларының кол соруглазы.

55 ажыл-агый чылында инек бүргүзүнден 1370 тр сүттү сагган мен. Дашбиле ап көөрге, ол чорук ң областың байдалынга р ышкаш сагындырар. А ес херектиң алыс ишханылап кирер болза, ер малдың сүткүр чоруун дериниге ажыглап болгу аргаларны болгаш курлырларны ыракта-ла чедир ажыглавайн турар бис деп чүвени дорааң-на көрүп каап болур.

Бо чылын мал кыштагладышкынынга бистиң колхозувустан багай белеткенген. Мал кажаларының септелгезин чогуур өйүнде хандырбаан, оон түнелинде инектер ноябрьның ортанга чедир даштыгаа соок черге хонуп келген. Ам безин байдал улуг өскерилбээн. 60

Көдээ ажыл-агыйның дүржүлгазының чедиишкиннери

Сүттүң көвүдээри—чемгерилгеде

Көлээ ажыл-агыйның дүржүлга станциязының саанчызы эш Ондарның чугаазындан

Инек бүргүзүнден 1000 литр сүт саап алыр чорукту бистиң станцияга чоокка чедир-ле үлүг чедиишкин деп саанап турган. Ол хемчээл ам бисте кымны-даа хандырбайн турар. Станцияның саанчылары ам инек бүргүзүнден 3000 литр сүттү саап алыр дээш демисежип турар. Бисте инектериниң дириг денгизин бирээзиниң-не 500—600 килограмм чедип турар. Инектиң сүткүр чоруу база чыл келген түлүм-на бедип турар. 1954 чылда мен болумга быжыглатырган инек бүргүзүнден 2483 литр сүттү, а 1955 чылда—2595 литр сүттү саап алган мен. Чаа ажылагай чылында квартал планы баштайгы ийи айның иштинде 115 хуу күүсетингеп.

Инектериниң сүдүн көвүдедирде кол чүүл—эки чемгеримге болур деп чүвени болумнуң практикамдан бүзүредим. Быжын инек бүргүзүнге хүндө 15 кг сигеннин, ол хире силосту, алдының турар килограмм сүтке хамаарыштыр 200 грамм концентратты берип турар бис. Эки ажаалда болгаш чемгерилде, хүнүүн доктаатынган чүрүмүн шыңгыы сагыыры—инектиң сүдүн көвүдедиринге дөгүн болур чүүлдер ол.

Бо ажыл-агый чылында инек бүргүзүнден 2800—3000 килограмм сүттү саап алырын хүлээнген мен.

Кол чүве—эки ажаалдада

Бии-Хем МТС-тиң кол зоотехниги эш Сычевтуң чугаазындан

Эрткен чылын бистиң районнуң бүгү колхозтары сүт саалдазының планын күүсеткен. Мал ажылынга көдээ ажыл-агый чылының баштайгы айлары— октябрь-ноябрьда инектериниң продуктулуу база күдулаваан: «Тинилелге» колхозка саар инек бүргүзүнден 144 килограмм сүттү, «Искра» көдээ ажыл-агый артелинге—140, а «Кызыл тараачын» колхозтуң Турапда фермазы —300 килограмм сүттү алган. Бо база, 1954 чылдың оң-ла үезинге бодаарга, дыка хөйнү саап алганывыс ол болур. 1955 чылда оон мурнунда чыл-биле дөмейлээрге саалда 1,7 катап көвүдээн.

Колхозтарга малдарның сүт продуктулуунуң бедээн чоруу каныы-бир ажыл-ишке байлаашкын турар. Бистиң инектеривис областың өске-даа колхозтарында инектер-биле бир дөмей. Бистиң чедиишкиннеривистиң «чажыды» аажок болдуң. Ол болза, ажаалданы, чемгерилгени болгаш хайгаарадыр ажыжиктеңем болур.

Быжааларны эмиг эмзирип доруктурарының методу бисте шуут узуткатынган. 1954 чылдан эгелээн аныяк малдарны хол-биле азырап турар бис. Чамдык тускай эртемниглерниң болгаш малчынарның бодап турары-биле алырга, быжааларны иезинден чарары ыңгыр-ла кончуг нарын херек эвес. Бо чорукка эки быжаа ажыакчызы, чаш малдарга эки кажаа херек. «Кызыл тараачын» колхозтуң Хүтте фермазынга бис кыска хуусланың дургузунда чүс инектерни эдирип саарындан хостаан бис. Оон түнелинде инектериниң продуктулуг чоруу дыка өскен.

Чаа чылда бистиң колхозтарывыстың сүт-бараан фермаларының ажылдакчылары саап инек бүргүзүнден ортумаа-биле 1200 литр сүттү алыр деп хүлээнгеннер. Олар боттарының сөзүн ээлээр дээрзинге чигзиниг турбас. Ол херекке оларга Бии-Хеминиң машина-трактор станциязы дузалаар. МТС-те 18 кижилиг түлүг бригазының тургускан. Апрельде ол бригада «Искра» колхозка 100 баш быжаага чаңгыс ай хевиринде кажаазын түдүп бээр.

Хөй сүт дээш бистиң демиселивис

Улуг-Хем районда „Күш-ажылдың хостуу" колхозтуң саанчызы эш Түлүштүң чугаазындан

Шаланда инек саарын чамдык кижилер аңаа-ла бир бөлүүн ажыл, аңаа кандыг-даа онза мергежил болгаш дүржүлга негетинмес кылдыр санап турган. Бедик сүт саалдазы дээш демисел чокта, саанчыга хамаарыштыр негелде улуг эвес турда ол ындыг турган. 1952 чылда саанчы болуп ажылдап эгелээримде баштай менээ база ынчаар сагындырар турган. Ынчалза-даа соолгуреңдер соруланың бедик чаагайын, негелденің улууң мөдерең билгенинде, инектерден болдунар-ла хөй сүт саап алыр дээш демиселдиң оруунга улуг бергелер менээ-даа, мээң эштеримге-даа таварышкан. Ыналзажок ол бергелерге торулбайн, бүгү-ле чүткүүвүстүң олче салган бис.

Аныяк саанчыга, менээ, колхозтуң Александра Быргыс дээн ышкаш дүржүлгалыг саанчылары, зоотехник эш Тур дыка дузалаан. Бирги ээлчегде инектериниң чемгерилгезин, сүт ижиртилгезин экижиткен бис. Сигенни кызыгаар чокка, силосту хүнде 20—30 килограммны болгаш концентраттарны саар инек бүргүзүнге берип турар бис. Бисте инектерни хүнде үш удаа, ылаптыг доктаатынган шактарда саап турар. Саалда соонда кукурузаның көк силозун, саалда мурнунда хээндектеп хайындырган турнепсти болгаш өске-даа чемнерни берип турар.

Мен эрткен саалда чылында 13 инектиң бирээзинден-не 1300 литр сүт саап алыр хүлээлге алган, херек кырында 1686 литрни саап алган мен. 1955 чылдың октябрь, ноябрь айларда инектерден саап алган сүдүвүс 1954 чылдың оң-ла үезиниңнеден 2,6 катап хөй болуп турар. Мал чеми четчир, инектериниң чемгерилгези-даа, кажаа-биле хандырылгазы-даа эрткен чылдыңнан ораанчок эки. Бис боттарывыс ажылывыска улам-на мергежил бар чыдар бис. Бо бүгүнүн түнелинде инектериниң кышкы үеде бээр сүдү чайгыныңнан эвээжевейн турар.

Марачевка фермазының саанчыларының кыйгырыңга харылавышаан, бистиң колхозувус 1956 чылда инек бүргүзүнден ортумаа-биле 1500 литр сүттү саап алыр соруганы салган. Ынчаарга мен болумнуң саап турар инектериниң бирээзинден-не 2200 литр сүттү саарын хүлээдим.

БИБЛИОГРАФИЯ

КАЛИНОВКА СУУРНУҢ КОЛХОЗУНУҢ ДУРЖУЛГАЗЫ

«Правданың» ном үндүрер чери чоокта чаа В. Поляковтун брошюразын* үстүнде әге-биле паралап үндүрген. Бүрск областын Хомутовск районунда Калиновка суурнуң артели 1955 чылдың дургузунда тараанын ниити чыылдазын нийиден хөй катап, хаван эвин бүдүрериң—он алды катап, сүттүн болган мал ажылының оскелээ продуктуларын бүдүрериң ийи катаптан ажыр улгаттыраарын канчап чедип алганының дугайын ол брошюра калбак номчукчуларга биилингири-биле чугаалап турар.

Ынчаарга ол кезээ ажыл-агый артели мурнунда районта болган областа хожудангай, «адаа-аар» ажыл-агыйларның бирээзи болуп турган. Шынап-ла, тараан черинин хемчээли элээн улуг (1.300 гектар) болуп турган хирезинде-ле, 1952 чылда колхозтуң акша оруглазы түгле 382 муң рубль болуп, инек бүргүзүдеи саап алыр кыымын продуктуларын бүдүрериң кижилерниң материалдыг сонуургалын күүлүдүрүнге чедирип турган. Ынчангаш колхоз моон соңгаар мындыг байдалга туруп болбас ужурлуг деп чугаалаар колхозчуларның талазынган улам-на хөй-биле дыннаалып турар апарган.

Канчап-даа тургаш артельди хожударгайларның санындан үндүрер болган оон соонда ону мурнакчы ажыл-агый кылдыр хууллурарын чедип алыр деп шинтирлээн турган. Ынчаарга хожудангай байдалдан кандыг аргалар-биле үштүнүп үнерил? Көдээ ажыл-агый продуктуларын бүдүрериң болган күргенге дужаарын кыска хуусаа иштинде улгаттырар, күш-хүнүн бүргү үнелиг болурар дээш, түүдеи эгелээрил? Артельын дүргеи быжыглаар колхозчуларның материалдыг сонуургалын күштелдирер болган ажыл-агыйның оруглыг болурун көдүрер дээш чүнү кылыры? Колхозтуң партия организациязы олнарын айтырыгларының дугайын ылаптың быжыы-биле бодап көргеи.

Ажыл-агый бүргүзүнде кол, эң-не оруглыг культураар болган бүдүрүлгениң ындыг алырлары бар болгулаар чүве. Чамдык ажыл-агыйларда ындыг алыр—хевеш, өскелерде—чигир свеклазы, үшкүлерде—лён (нарын пос кылыр хендир үнүү), дөртküлерде—сүттүг мал ажылы болган ол ышкаш өскелер-даа болгулаар. Ындыг көзүлгениң ажыл-агыйларның үстүнде база турар үүрлуг деп колхозтуң коммунистери айтып турганнар.

Коммунистериң үнүн колхозчулар кичээнгейлиг дыннап, олларның саналдарыг деткээннер. Калиновканың бөйдус, хөрээн байдалын барымдалаап, колхозтуң хураажы, кол культура болур конопляның ролүн күштелдирер болган колхозтуң орулгазын оон-биле улгаттырар деп шинтирлээн. Ажыл-агыйның бараанның чоругун өзүлеэнниң өске улуг үнер дөмей болза сүттүг мал ажылы болган хавас өстүрүп семиртири бооп болур турган. Ынчалза-даа продуктулуг мал ажылын чаа чаламе көдүрер төлээде, мал чемнериң быжыг суурун тургузары эргежок чугула болган. Калиновканың колхозчулары бүтаварылага база-ла шын оруккa турукалганнар. Көдээ ажыл-агый ажыдакчыларының областар аразының воронеж чөвүлеп хуралы болуп турза, чансар аразында колхозтуң агроному Дмитрий Ефимович Ванин колхозчуларга ынча дээн:

—Меңээ бир-ле чүүл тодаргай биилингир: бүгү колхоз кукуруза тарыларын хаан киргиптер херек. Ынчан мал ажылына хереглээр тараа, а оон улам сүт-даа, эт-даа, чаг-даа албекшилдиг апаар...

1953 чылдың күзүнүнде, СЭКП ТК-ның сентябрь Пленумунуң төөгүлүг шинтирлери көдээге чедип келгенде, артельдың кежигүннери ол шинтирлерни бирден-бирээ чокка өөренип көргеи, бөттарының болдунар аргаларын илереткеи, ынчангаш шаг-үе эрттирбейн-даа, дыка хөй практиктиг хемчеглерни бөттандырарынча киргипкеннер. Коноплияның дужүүрүн бедидер дээш, ол культураны тарыр дээн черинин гектар бүргүзүнге 20 тоннадан эвээш эвес өдекти сөөртүп төгөр деп шинтирлээн. Ынчан удобрение кылыр өдекти чүгле колхоз фермаларындан эвес, харын колхозчуларның херим-кажаалыларының иштинден-даа ап турган. Шөлдерни болбазырадырының болгаш тарааны тарып чажарының талазы-биле улуг ажылда машина-трактор станциязы кылып күүсеткеи. Коноплияны ажаан өстүрериңе ээ-харысаалга чок чорукту чок болдурган.

Механизаторларның болгаш колхозчуларның калы кылган күжениишкиниң ажылының түнели дораан-на көстүп келген. Бир эвес коноплияның үрезиниин дужүү 1952 чылда бир гектардан-на 15 кг. турган болза, 1954 чылда ол алды центнер чеде берген. Хендир кылыр дырандыны ол-ла үе иштинде 115 центнериниң орнуна 793 центнерни алган. Артельдин акша оруглазы 3 миллион 240 муң рубль чеде берген. 1952 чылда турганындан барык-ла беш катап хөй болганы ол.

Ындыг хөй акша-хөреңгилиг апаргаш артель ниитиниң фондузун улгаттырган, калбак түүгүт ажылын колдуунда-ла мал ажылының оран-савыларының түлүүшкүнүн делгередип чоруда берген. 1954 чылда колхозка 400 муң рубль өртектиг хаван кажаазын, 12 муң рубль өртектиг ийи силос суургаларын, каттышкан 240 муң рубль өртектиг конюшинаның баштайгы болазырадылгазын кылыр үлүгленнге-курлаарга пунктузун, мал кажаларынга хереглээр суг дамчыдылгазын тутkан болган 75 муң рубль өртектиг электростанциязын салып алган.

Ниитиниң ажыл-агыйының быжыканы биле холбаштыр колхозчуларның материалдыг сонуургалы улам-на күштелип олларның бүдүрүлгечи илепкейи өзүп турар. Бир эвес 1953 чылда ажыл кылып шыдаар кижи бүргүзү 370 күш-хүнниң ажылдап алган болза, 1954 чылда 470 күш-хүннерин ажылдап алган, а 1955 чылда оон-даа хөйүү ажылдап алырлар. Артель бо чылын күш-хүнү бүргүзүнге 2,5 килограмм тарааны берип турар, ынчаарга күш-хүнүнүң өртээ акша-биле 16—18 рубль чедер.

Мал чемнери-биле ол хире эки хандыртынган турда продуктулуг мал ажылын хөгжүдеринге кызыгаар чок перспективалар ажыттынып турар дээри ам кижи бүргүзүге тодаргай апарган. Ажыл-агыйның ол алыры база-ла сайзырангай болган оруглыг болуп бар чылар. Инектен хөй сүт саап алырын хандырар дээш колхозчулар фермаларга шынгыы хүн чурумун тургускан, малдарның дединиң болгаш продуктулуун барымдаалап турган, мал чемнериниң чижек-рационнарын ажылдап кылган. Бөдүүн болгаш концентраттыг чемнерни дең-зилеп берип турар апарган. Инек бүргүзүн тургузу азырааар үеде ортумаа-биле 8 килограмм мелассигенни азы вик-сула холуксаазын, 2,5 килограмм кукуруза силосун болгаш хөй эвес концентраттарны берип турар. Май айның ортан үезиниде эгелээш элбек нагаан чемнерин—күзүн тарыыр көктараанны, вик-сула холуксаазын, медени, кукуруза инектерге берип турар. Мал чемниң быжыг суурунга үнелиилээп, малдың баш саны көвүдеп, оон продуктулуг көдүрүлүп турар. Бир эвес 1954 чылда инек бүргүзүнден-не 1.314 килограмм сүттүг саап алган болза, 1955 чылда инек бүргүзүнден саап алган сүт 2.929 килограмм четкен, эрткен чылдазындан 1.615 килограмм хөй болуп турар.

Хаван эъдин бүдүрери онза дүргеи-биле өскеи. Бо чылын колхоз 335 хавааларын эъдин алыры-биле түскайлап семиртken. Эрткен чылын түгле 25 хавааларны түскайлап семиртken турган. 100 гектар тарыга шөлүнден хаван эъдин бүдүрери 1954 чылда 1,8 центнер турганындан, 1955 чылда 28 центнер чедир улгатkан. Хаван ажылыдан 300 муң рубль хире оруглаары колхоз бо чылын алыр.

Бол культура — конопля дужүүрүн ниитирлиг белээни, колдуунда-ла кукурузаның күзеели-биле тараанын ниити чыылдазын улгаттырганы болган база мал ажылының продуктулуунун бедээни 1955 чылда артельин акша оруглаарын 4,5—5 миллион рубль чедирерин хандырып турар.

Ниитиниң ажыл-агыйының быжыканы биле холбаштыр колхозчуларның материалдыг сонуургалы улам-на күштелип олларның бүдүрүлгечи илепкейи өзүп турар. Бир эвес 1953 чылда ажыл кылып шыдаар кижи бүргүзү 370 күш-хүннерин ажылдап алган болза, 1954 чылда 470 күш-хүннерин ажылдап алган, а 1955 чылда оон-даа хөйүү ажылдап алырлар. Артель бо чылын күш-хүнү бүргүзүнге 2,5 килограмм тарааны берип турар, ынчаарга күш-хүнүнүң өртээ акша-биле 16—18 рубль чедер.

Калиновка суурнуң колхозунуң дүргеи-биле өскеи. Бо чылын колхоз 335 хавааларын эъдин алыры-биле түскайлап семиртken. Эрткен чылын түгле 25 хавааларны түскайлап семиртken турган. 100 гектар тарыга шөлүнден хаван эъдин бүдүрери 1954 чылда 1,8 центнер турганындан, 1955 чылда 28 центнер чедир улгатkан. Хаван ажылыдан 300 муң рубль хире оруглаары колхоз бо чылын алыр.

Бол культура — конопля дужүүрүн ниитирлиг белээни, колдуунда-ла кукурузаның күзеели-биле тараанын ниити чыылдазын улгаттырганы болган база мал ажылының продуктулуунун бедээни 1955 чылда артельин акша оруглаарын 4,5—5 миллион рубль чедирерин хандырып турар.

Ниитиниң ажыл-агыйының быжыканы биле холбаштыр колхозчуларның материалдыг сонуургалы улам-на күштелип олларның бүдүрүлгечи илепкейи өзүп турар. Бир эвес 1953 чылда ажыл кылып шыдаар кижи бүргүзү 370 күш-хүннерин ажылдап алган болза, 1954 чылда 470 күш-хүннерин ажылдап алган, а 1955 чылда оон-даа хөйүү ажылдап алырлар. Артель бо чылын күш-хүнү бүргүзүнге 2,5 килограмм тарааны берип турар, ынчаарга күш-хүнүнүң өртээ акша-биле 16—18 рубль чедер.

Колхозчуларның чаагай амыдыралының үндезини— ниитиниң ажыл-агыйын хөгжүдер дугайында сагыш салбышаан, колхозка ниитиниң эки ногаа ажылын тургузарын болгаш огурецти, помидорну база өске-даа ногааларны күш-хүнүнге бергеч турарын күзээн саналдарны артельдин кежигүннери чугаалажып турарлар. Ынчангаш, Калиновканың колхозчулары солуун саналдарны чугаалажып турарлар деп брошюраның автору айткан. Чижээ, күш-хүнүнге 16—18 рубльын эвес, а 8—10 рубльын бергеш, күш-хүнүнге бээр кылыр көдүнген акша-хереңгилериниң арткан кезии-биле суурну чаартырының барык-ла бир миллион рубль хемчээлиг фонузун тургузар деп болдыы олар индип үндүрүп турарлар. Ол фонудан колхозчу бүргүү чижээлээрге, 10 муң рубль хемчээлиг узун хуусаалыг чээлиин болунга алган, колхозтуң деткимчези-биле, кажаа-херимниг чаа бажыңны тудуп ап болур. Туулбуну болгаш черемицаны (бажың кыры шывар материалы) ук черге кылып бүдүрер дугайында саналдарны киирип турар. Бир эвес колхозчулар бир азы бир чартык миллион рубль фондузуг апарза, олар чараш бажыңнарлыг, чаагайжытынган кудумчуларлыг чаа суурну беш чыл дургузунда тургузуп ап болурлар деп чүве санап көрдүнген. Ол акша-хереңгилериниң күселиибиле бирги ээлчегге-ле божудулга бажыңын, уруглар яслизин, уруглар салын, чунар бажыңны тудуп тургузар дээриниң дугайында чугаалар база чоруп турар.

Колхозчуларның чаагай амыдыралының үндезини— ниитиниң ажыл-агыйын хөгжүдер дугайында сагыш салбышаан, колхозка ниитиниң эки ногаа ажылын тургузарын болгаш огурецти, помидорну база өске-даа ногааларны күш-хүнүнге бергеч турарын күзээн саналдарны артельдин кежигүннери чугаалажып турарлар. Ынчангаш, Калиновканың колхозчулары солуун саналдарны чугаалажып турарлар деп брошюраның автору айткан. Чижээ, күш-хүнүнге 16—18 рубльын эвес, а 8—10 рубльын бергеш, күш-хүнүнге бээр кылыр көдүнген акша-хереңгилериниң арткан кезии-биле суурну чаартырының барык-ла бир миллион рубль хемчээлиг фонузун тургузар деп болдыы олар индип үндүрүп турарлар. Ол фонудан колхозчу бүргүү чижээлээрге, 10 муң рубль хемчээлиг узун хуусаалыг чээлиин болунга алган, колхозтуң деткимчези-биле, кажаа-херимниг чаа бажыңны тудуп ап болур. Туулбуну болгаш черемицаны (бажың кыры шывар материалы) ук черге кылып бүдүрер дугайында саналдарны киирип турар. Бир эвес колхозчулар бир азы бир чартык миллион рубль фондузуг апарза, олар чараш бажыңнарлыг, чаагайжытынган кудумчуларлыг чаа суурну беш чыл дургузунда тургузуп ап болурлар деп чүве санап көрдүнген. Ол акша-хереңгилериниң күселиибиле бирги ээлчегге-ле божудулга бажыңын, уруглар яслизин, уруглар салын, чунар бажыңны тудуп тургузар дээриниң дугайында чугаалар база чоруп турар.

Колхозчуларның чаагай амыдыралының үндезини— ниитиниң ажыл-агыйын хөгжүдер дугайында сагыш салбышаан, колхозка ниитиниң эки ногаа ажылын тургузарын болгаш огурецти, помидорну база өске-даа ногааларны күш-хүнүнге бергеч турарын күзээн саналдарны артельдин кежигүннери чугаалажып турарлар. Ынчангаш, Калиновканың колхозчулары солуун саналдарны чугаалажып турарлар деп брошюраның автору айткан. Чижээ, күш-хүнүнге 16—18 рубльын эвес, а 8—10 рубльын бергеш, күш-хүнүнге бээр кылыр көдүнген акша-хереңгилериниң арткан кезии-биле суурну чаартырының барык-ла бир миллион рубль хемчээлиг фонузун тургузар деп болдыы олар индип үндүрүп турарлар. Ол фонудан колхозчу бүргүү чижээлээрге, 10 муң рубль хемчээлиг узун хуусаалыг чээлиин болунга алган, колхозтуң деткимчези-биле, кажаа-херимниг чаа бажыңны тудуп ап болур. Туулбуну болгаш черемицаны (бажың кыры шывар материалы) ук черге кылып бүдүрер дугайында саналдарны киирип турар. Бир эвес колхозчулар бир азы бир чартык миллион рубль фондузуг апарза, олар чараш бажыңнарлыг, чаагайжытынган кудумчуларлыг чаа суурну беш чыл дургузунда тургузуп ап болурлар деп чүве санап көрдүнген. Ол акша-хереңгилериниң күселиибиле бирги ээлчегге-ле божудулга бажыңын, уруглар яслизин, уруглар салын, чунар бажыңны тудуп тургузар дээриниң дугайында чугаалар база чоруп турар.

Колхозчуларның чаагай амыдыралының үндезини— ниитиниң ажыл-агыйын хөгжүдер дугайында сагыш салбышаан, колхозка ниитиниң эки ногаа ажылын тургузарын болгаш огурецти, помидорну база өске-даа ногааларны күш-хүнүнге бергеч турарын күзээн саналдарны артельдин кежигүннери чугаалажып турарлар. Ынчангаш, Калиновканың колхозчулары солуун саналдарны чугаалажып турарлар деп брошюраның автору айткан. Чижээ, күш-хүнүнге 16—18 рубльын эвес, а 8—10 рубльын бергеш, күш-хүнүнге бээр кылыр көдүнген акша-хереңгилериниң арткан кезии-биле суурну чаартырының барык-ла бир миллион рубль хемчээлиг фонузун тургузар деп болдыы олар индип үндүрүп турарлар. Ол фонудан колхозчу бүргүү чижээлээрге, 10 муң рубль хемчээлиг узун хуусаалыг чээлиин болунга алган, колхозтуң деткимчези-биле, кажаа-херимниг чаа бажыңны тудуп ап болур. Туулбуну болгаш черемицаны (бажың кыры шывар материалы) ук черге кылып бүдүрер дугайында саналдарны киирип турар. Бир эвес колхозчулар бир азы бир чартык миллион рубль фондузуг апарза, олар чараш бажыңнарлыг, чаагайжытынган кудумчуларлыг чаа суурну беш чыл дургузунда тургузуп ап болурлар деп чүве санап көрдүнген. Ол акша-хереңгилериниң күселиибиле бирги ээлчегге-ле божудулга бажыңын, уруглар яслизин, уруглар салын, чунар бажыңны тудуп тургузар дээриниң дугайында чугаалар база чоруп турар.

Мергежилиг планнап, колхозчуларның материалдыг сонуургалын белидип тургаш, бистиң чуртувустуң ажылчы чоннарының улам-на өзүп турар хереглелдерин хандырарынга эргежок чугула тараанны болгаш мал ажылының продуктуларын бүдүрерин дүргеи-биле улгаттырып, колхозчуларның чаагай амыдыралын көдүрүп болур ээрзиниң тодаргай чижээн колхозчу көдээниң ажыл-ишчилери «Калиновка суурнуң колхозунуң дуржулгазы» деп брошюрадан ноочуун болуулар.

* В. Поляков. **Калиновка суурнуң колхозунуң дуржулгазы.** Тараа болгаш мал ажылының продуктуларын бүдүрери чыл дургузунда ийи катап улгаткан. «Правданың» ном үндүрер чери 1955.

Албанияның Улус Республиказы. Мати хемде 20000 киловатт күштүг гидроэлектростанцияны тудуп турар.

Чурумта: Мати хемде плотинаның тудуушкуну.

Албанияның экономиказының болгаш культуразының хөгжүдези

ТИРАНА. Январь 11-де албан улус Улусчу Республиканың тургустунган хүнүнден бээр он чыл оюн байырлыг биле демделээн.

Улус-демократтыг тургузугнуң чылдарының дургузунда Албанияга үнезин өскерилгелер болган. Совет Эвилелиниң болгаш улус демократизының чурттарының дуслалынчызынга даянган, албания улус социализминиң үнезиннерин тургузарының оруу-биле бүдүрелдиг чоруп орар.

Албания хожудан калган аграрлыг чурт турганындан кыска хуусаанның дургузунда аграр-индустриалдыг чурт болу берген. 1938 чылдың деңнели-биле алырга, үлетпүрүң ниити продукциязы 12,5 катап көвүдээн. Дайын соолуңгеи чылдарда Албанияның кандыг-кандыг чеминикинерни чедип алганының дугайын мындыг фактылар ёзугаар көрүп болур: ам үеде чуртта 9 хонуктуң дургузунда бүгү 1938 чылдың дургузунда бүдүрүп үндүрүп турганы хире электроэнергияны бүдүрүп үндүрүп турар база алды хонуктуң дургузунда ол-ла 1938 чылда бүгү чылдың дургузунда бүдүрүп үндүрүп турганы дег ол хире пос-тазывны бүдүрүп турар болгаш ол хире санныг хөмүр даштыг казып тып турар.

Көдээ ажыл-агыйны улам ынай көдүрериниң программазы амыдырапда чеминикининг бөттанып турар. Дайын мурнунуң деңнели-биле хөй-хөй районнарга республиканың тарылга шөлү 70 хуу чедир калбарган. Техниктиг культураларның, хевеннің, чигир свеклазының, тапкының, тарымал тоорктуң бот деңзиин 12 ажыг катап бедээн. Кооперативтер шимчээшкини улам-на калбарып турар. 1946 чылда чуртка түгле 7 көдээ ажыл-агый кооперативтери турган. Ам олардың саны 318. Түгле эрткен чылдың дургузунда 170 хире көдээ ажыл-агый кооперативтери тургустунган.

Улус эрге-чагыргазының чылдарының дургузунда чурттуң янзы-бүрү областарынга 7.700 километр суггарылга болгаш кургалыгга бугалары туттунган. Улустуң күргенезиниң тараачыннарга акша дуслалчызы сөолгу 8 чылдың дургузунда 6 ажыг катап өскеи.

Дайын мурнунда Албанияга хөй-хөй районнарның тараачыннары машиналар дугайында кандыг-даа даап-бодаашкыннар билбес турган. Ынчаарга чуртка түгле 32 тракторлар болгаш 20 хире ажаан алышкын машиналары турган. Ам Албанияның шөлдеринде 1100 тракторлар, 100 ажыг комбайннар, а ол ышкаш көдээ ажыл-агыйның өске-даа хөй-хөй машиналары болгаш чепсек-херекселдери ажылдап турар. Кооператив болгаш хуу ажыл-агыйларны 21 машина-трактор станциялары хандырып турар.

Улус-демократтыг тургузуг ажылчы чон массаларының материалдыг чаагай байдалын чайгылыын чок бедидеринге калбак арганы тургускан.

Экономика көдүрүүшкүнү-биле калы чаа культура база хөгжүп турар. Бир эвес хосталга мурнунга чедир чоннуң 80 ажыг хуузу бижик-биилиг чок турган болза, а ам бижик-биилиг чок чорук болдуунда узуткатынган. Дайын соолуңгеи чылдарның дургузунда Албанияга 6 дээди өредилге черлери, ол хире театрлар, чүс-чүс школалар, хөй-хөй эмнелгелер, поликлиникалар, клубтар, кинотеатрлар, Культура бажыңнары, улустуң номчулга бажыңнары, библиотекалар ажыттынган.

(СЭТА).

Кыдатта мал ажылының хөгжүлдези

ПЕКИН. Парлалганың дыннаалып турары болза, олар талазы-биле байлактыг болуп турар Иштики Моолдуң автономнуг районунда сүткүр мал ажылы дүрген хөгжүп турар. Ол район чыл санында 200 муң тонна ажыг баранның сүтүн берип турар.

Чурттуң янзы-бүрү районнарынче чорудар сүт болбазырадыш кылырының талазы-биле, ак саржаг, сүт порошок, азыкчем болган фармацевт үлетпүрүнге чигаттың 57 заводтарын ам ында тургускан.

(СЭТА).

Ажылчы херээженнериниң Бүгү-делегей конференциязынга белеткел

ВЕНА. Ажылчы херээженнериниң Бүгү-делегей конференциязынга белеткелге хамаарыштыр профэвилелдериниң Бүгү-делегей федерациязының секретариадының бюллетенниниң эвлчегиг номери үнген. Бүгү чурттарның ажылчы херээженнериниң оларның баштайгы Бүгү-делегей ассамблеязын чыылырар дугайында дыңнадыгны кайгамчык улуг кодурлуушкун-биле хүлээп алган деп ол бюллетеньде айтып турар. Амгы үеде хөй-хөй чурттарның ажылчы херээженнери конференцияга илепкейлиг белеткелди чорудуп турар.

Чоокта чаа Бандунгка Индонезияның пос-тазывы, ишкі-хеп үлетпүрүнүң профэвилелдериниң конгреси болган, ажылчы херээженнериниң Бүгү-делегей конференциязынга киржир деп шинтирнири ол конгресске түүлдүгүнүн киргеи. Японияның, Италияның болган өске-даа чурттарның хөй-хөй профэвилел организацияларының база конференция чыылырарын дедезээ.

Янзы-бүрү чурттарның профэвилел парлалгазы конференцияга белеткелге илепкейлиг киржип турар деп бюллетеньде чугаалаан. Бразилияда неделя санында үнер «Воз операциа» солуун ажылчы херээженнериниң Бүгү-делегей конференциязын чыылырарынга хамаарышкан материалдарны үргүлүү парлап үндүрүп турар. Кыдат Улус Республиканың парлалгазы база конференцияга калбак белеткелди чорудуп турар. Бүгү чурттарда ажылчы херээженнериниң байлалының дугайынга дамчыдылгаларны кыдат радио дамчыдып турар.

«Чаа Кыдатта ажылчы херээженнер» деп журнал хостагаи кыдат херээженнериниң амыдырал-чурттагазының дугайын чугаалап турар. Францияның күнаажыдың Бүгү-ниити конфедерациязының органы «Ви увриер» солуун күн-ажылдың Бүгү-ниити конфедерациязының киргиптер секретары Бенуа Франконуң чүүлүн парлаан, ажылчы херээженнериниң боттарының эргелерин дээш деңнеелиниге ам болгу конференциинин чугулазын ол чүүлде онзалаан деңгеелээн.

Профэвилелдериниң Бүгү-ниитий конгресин конференциянын сөөлгө-бодалгаларын чугаалажып келээ ээн белеткелиниге киржир деп кыйгырыгны чурттун бүгү ажылчы херээженнериниге үндүргеи.

Конференцияга белеткел талазы-биле комитеттер Кыдат Улус Республиказа, Японияда, Бразилияда, Францияда болгаш өске-даа чурттарда тургустунгулаан.

(СЭТА).

Америк парлалга Францияга кыжаныш турар

НЬЮ-ПОРК. Француз соңгукчуларның тура-соруун күдү көргенин илереткиннаап, америк парлалга Францияда соңгулдаларның түүнелдерин чурттун аларлыг чорууга болган оон-даа өскелерге «соңгушкун» дижип көргүүп турар. Оон-биле кады алаан кан солуннар Франциянын улуг күрүне кыдыр көөрүнден ойталаар деп кыжаныш турарлар.

«Нью-Йорк геральд трибюн» солуунуң хайгааракчызы Толберт Франциядa бүгүнүнги соңгулдаларның түүнелдерин чоокта чаа француз Соңгу Африкага болган болуушкунга холбаштыр көөрге евроиа канталалы НАТО-нуң структуразын кырынай-ла үнезиннерине чедир коволлуруп хөлеедин турар деп деңгеелевиннээн, ол түүнелдер «Европага хамаарыштыр Барынын чүк стратегиязын калбаа-биле бирээр көөрүн чугаа чокка албадаар апаар» деп санап турар.

Франциянын каржы хажагайы-биле нарының планнынче ылалавышаан, «ылаптыя бонн чазактың чепсектиг күштерин быжыглаан турган», «харыы хемчеглерни» алыр дээрии-биле француз күрүнеге Толберт кыжанган.

Фор биле Мендес-Франс төөгүүн күштүг чаазан тургузулар дээрзинге Пентагон (АБШ-тың шериг ведомствозу) илеген турар деп Толберт түүнелиниге медеглээн.

Француз соңгулдаар конгрессиин бүүрүге база күштүг соңгушкун болган деп О. Лонгнел медеглээн.

Франциянын улуг күрүне болуп турар ролин чок болдурар дээн түскай бөлүктериниң кыжанышкынын «Нью-Порк таймыс» солуунуң корреспондентизи Календер катаптаан. Божа чурттарның түскай төлээлекчилерин айытпышаан, «бир эвес Франциянын иштики политиктиг айтыгларының шинтирлетпнеиин артар болза, «барынын талакы күрүнелерниң «улуг үүгүге» оны хамаарыштыр үргүлүү санаан турарынга оон кордап шыдаары кандыг-даа болду» деп, Парижтен чоруткан дыцкадынга ол медеглээн.

(СЭТА).

Индонезияның тургузукчу хуралынга соңгулдаларның баштайгы түнелдери

ПЕКИН. Джакартадан Синьхуа агентелиниң корреспондентизиниң дыңнадып турары болза, «Харыын ракыат» солуун тургузукчу хуралга соңгулдаларның түүнелдериниң дугайында долу эвес медээлерни парлаан.

Ол медээлер ёзугаар алырга, Коммунистиг партия 5863 муң бадылаашкыннарны, Национал партия 8770 муң бадылаашкыннарны, Нахлятул Уламның парламент соңгулдаларынга бодаарга муң бадылаашкыннарны хөйүү алган, ционал партия 342 муң, Машуминиин гаан Нахлятул Уламның мусульман тиязы 66 болгаш 68 муң бадылаашкынарны чидирген деп ИКП ТК-ның дыдында демделеп турар.

(СЭТА).

Франциянның социалистиг партиязының шөлээлериниң ССРЭ-ге келириниң дугайында

Франциянның социалистиг партиязының удуртур комитеди-биле бантайгы саналонал солчуушкуннарының түүнелиниге, совет улустуң амыдыралы-биле танылар болгаш ийи партияларның сонуурган турар айтырыгларын чугаалажыры-биле ССКП ТК Франциянын социалистиг партиязының төлээлерин ССРЭ-ге келирин чалаан. Социалистиг партияның төлээлери ССРЭ-ге март айда чедип келирин талалар дугуржуп алган.

(СЭТА).

Гастингсте шыдыраа маргылдаазының доозулгазы

ЛОНДОН. Гастингсте улустар аразының чанчыл болган шыдыраа маргылдаазы январь 6-да доозулган. Хөй хүннер үргүлүзээн спортчу демнеглиг түүнелиниге бирги болган ийнги черии 7—7 саннарлыг Корчной биле Олафссон хуваашкан. Үшкү черии 6.5 санныг аныяк шогласа шыдыраачы Ивков, дөрткү черии 6 санныг гроссмейстер Тайманов, бешки черии 4,5 санныг Дарга алганнар, алдыгы болган чедиги черлерни 3,5 саннарлыг Фуллер биле Перенц хуваашканнар, сеспи черии 3 санныг Корраз, тоску черии 2,5 санныг Пенроуз болган онгу черии Великобританиянын 1955 чылда чемпиону 1,5 сан алган Голомбек ээлээн.

(СЭТА).

ЧАРЛАЛ

Кызылдың алгы заводу дүүтү, улуг болгаш биче хөнмерниң чиг эдин, чолдак тон кылыр алгыларны бүгү хамаатылардан, колхозтардан болгаш организациялардан хүлээп алгаш, кидис идиитерни, хөнмарны, савыларны, эттиг хөнмерни, чымчак алгыларны, хой кеми чолдак тоннарны оларга кылып берип турар.

Алгы заводуның сапог кылыр салбыры кидис болгаш хөн идиитерни, а ышкаш хомут-шлея чергелиг кылыгларны септээри-биле база чагынчылаарының материалдарындан хөн идик белеткеп кылыр чагыгларны кызыгаар чокка хүлээп ап турар.

Алгы заводу галандерей кылыгларны, пальтоларны, идик аймаан, а ышкаш хөн-алгыдан кылган өске-даа кылыгларны бузууру-биле хүлээп турар.

Хүлээп алыышкынны болгаш үндүрүп бериишкинни хүн-бүрүде эртенги 9 шактан немээжиниң 6 шанга чедир чорудуп турар.

Чагыгга хамаарышкан айтырыгларны сапог кылыр салбырдан айтырып болур, телефон дугаары 5—52, алгы заводуның телефонунуң дугаары 4—41.

Администрация.

Бай-Тайга районнуң Мөңгүн-Тайгага чарлыг дугайында херек көдүрүп турар. чурттаан турар Прокуп Үнгулчекович Самбу Ук керектн Бай-Тайга районнуң улус калайы Дыртык Шожаловна Салчактан судунга көөр.

Редактор Д. О. БЕГЗИ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың № 3 ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 3—62, редакторнуң орлакчызының, секретарьның 4—98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлетпүр болгаш транспорт, көдээ ажыл-агый килдистериниң 3—68, культура иштики информация килдизиниң — 3—88, харыысалгалыг болгаш амыдырал, чагаа килдистериниң база бухгалтериязының 3—65.

ТС—00207. Культура эргелелиниң типографиязы.

БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1926 чылда үнезилеттингеи

ШЫН

1956
ЯНВАРЬ
14
СУББОТА
№ 10 (3463)

Өртээ 20 коп.

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

Н. С. Хрущевтуң Гарольд Вильсонну хүлээп алганы (1 арын).

Областың партия конференциязы (1 арын).

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНДЕ (1 арын).

СЭКП-ниң XX съездизинге үткүштүр (1 арын).

ПАРТИЯЖЫ АМЫДЫРАЛ. С. Балыраа — Коммунистерниң политиктиг өөредилгезин хүн-бүрү үлүртүр (2 арын).

Н. Биче-оол. — Малчыннар ортузунда партийжи агитация ажылы (2 арын).

О. Очур-оол. — Областың школаларында (2 арын).

В. Каменев. — Сининиин ыяш ажыл-агыйында (2 арын).

Д. Шагдыр.—Бөдәә Советтиң организасмассалыг ажылының деңнелиги бедидер (3 арын).

Колхозчуларның культурлуг негелдезинге дыңнангыр болур (3 арын).

М. Позолотин. — Социализминиң эрууиле (3—4 арыннарда).

УЛУС ДЕМОКРАТИЯЗЫНЫҢ ЧУРТТАРЫНДА (4 арын).

Тайбың кампалалыының Бүгү-ниеп конгрезии чыылдырар деп турар (4 арын).

Индияның ийиги беш чыл планының төлевилели (4 арын).

Францияда политиктиг байдалдың дугайында англи парлаига (4 арын).

КӨДӘӘ КЛУБ—КУЛЬТУРАНЫҢ КӨДӘӘДЕ ОДАА

Бөдәә ажыл-агыйның бүгү адырларын дүрген көдүрериниң сорулгалары көдәәниң ажыл-ишчилериниң культурлуг хандырылгазын эки-жидери-биле тудуш харызаалыг. Совет кижилериң өзүп турар культурлуг негелделерин эки хандырган тудум-на оларның социалистиг медерелдиң улам бедиир, олар Төрээн чуртунуң чаагай чоруу дээш улам-на үре-түннелдиг ажылдаар.

Массалар бүгү чүвени билип алыр болза, бүгү чүвени кылып шылаар, бүгү чүвеже медерелдин-биле баар деп В. И. Ленин өөредип турар. Колхозчуларның ажыл-ишчилериниң культурлуг дыштанылгазын болгаш хөглежилгезин организастаары олардан негетинип турар.

Ындыг турбуже бистиң областың колхозчу суурларында бөдәә клубтарның хөй нуруузу боттарының мурнунда салдынып турар сорулгаларын шүптүзүн бүрүн бүүседейн турар деп шуут чугаалап болур. Чөөн-Хемчик районнуң Шеми сумузунга «Большевик» колхозта клубтуң байдалын өөрүзерге-ле бо дугайын бадыткап турар. Чеҗл клубтуң дугайында эш Х. Аракчаагаң редакцияга бижээни: «Клубта ажылдап турар кижилериҢ чалгаа шүүлтүн чоруу-биле бо клубтуң ажылы сандаргай байдалда тургустунган. Клуб 1954—1955 чылдарда септетинимээн, стол, сандайы үреник, олаар ыяжы белеткетинмээн. Ооң ном дептери, дериг-херексель үрелип бакыраан, соңгаларының шили чогундан калбак ыяштар-биле карангыладыр дүй шапкылап каан. Ында бот-тывынгыр уран-чүүлдүң бөлүмнери ажылдавастаан, лекция, беседалар, номчулгалар кылдыныайн, ооң, концерт, массалыг кежээлер болбайн турар. Клубтуң ишти арыг-шевер эвес, каасталга-шимелде, лозунг, плакаттар чок. Ооң хөглүм херекселдери, портреттери хуу кижилериҢ ажыглалында туруп турар. Клубтуң чөвүлели чок, ооң өргелекчизи Чылбак-оол харыссалга чок ажыдап турунда Шеми суму Советиниң боттуг хемчег алырдан туржук, харын клубтуң бир өрээлин суму Советиниң кабинеди кылып алган.

«Большевик» колхозка партия райкомунуң болгаш райкүүскомнуң ажылдакчылары, ыангыя районнуң культура килдизиниң эргелекчизи эш Балашкин кээп турза-даа, клубтуң байдалы мындыг турунда ону тоол көрбейн турарын кижи кайгаар чүве. Ол клубка чыыг турунда кино үнүп турган болза, ам кино безин үнместээн, кино-даа үндүрер арга чок апарган.

Мындыг байдалдыг клубтарны кайы-даа районнардан хөйнуу көргүзүп болур. Клубтарның ажылдавайн азы четпес ажылдап турар дугайында медээлер Улуг-Хем, Чаа-Хөл, Өвүр, Сүт-Хөл болгаш өске-даа районнардан кээп турар.

Областың иштинде хөй-хөй клубтарның ажылы тергиин четпес болуп турар чорук областың культура эргелелиниҢ ажылдакчыларын мегүдетпейн турар. Ол ышкаш партия райкомнары, райкүүскомнар, ыангыя оларның культура килдистерни клубтарның четпес ажылын көре тура-да шыңгыы хемчегler албайн турары канчап-даа таарышпас.

Колхозчу тараачыннарның көдәә интеллигенциянын хүн-бүрү өзүп турар культурлуг хереглел-сонуургалы культурачырыдыышкын албан черлериниҢ ажылын, ыангыя клубтарның ажылын эки-жидерни, оларның четпесин көре тура-да шыңгыы хемчегler албайн турары канчап-даа таарышпас.

Колхозчу тараачыннарның көдәә интеллигенциянын хүн-бүрү өзүп турар культурлуг хереглел-сонуургалы культурачырыдыышкын албан черлериниҢ ажылын, ыангыя клубтарның ажылын эки-жидерни, оларның четпесин көре тура-да шыңгыы хемчегler албайн турары канчап-даа таарышпас.

Клубтарга чорудар культура-массалыг ажылдарның хөй янзы формалары барын практика көргүзүп турар. Бот-тывынгыр уран-чүүл бөлүмнериниҢ көргүзүглери, лекциялар, илеткелдер, беседалар чорудары, янзы-бүрү темаларга кежээлер эрттирери, делгелгелер, монтажтар организастаары, хана солуннары, агитхуудустар, агитбригадалар организастаары, кинолар үндүрери, көдәә ажыл-агыйның мурнакчыларының илеткелдерин, чугаалары организастаары чижектиг культура-массалыг ажылдың өске-даа хөй чүүл хевирлерин клубтар чорудар хүлээлгелиг. Маңаа чүгле инициатива болгаш чогаалыкчы ажыл херек.

Көдәә интеллигенциянын дузаламчызынга даянып турар клубтар улам челиишкиннииг ажылдаар деп чүвени амыдырал көргүзүп турар. Ынчаарга интеллигенциянын хөй санныг кадрлары колхозчу суурларда бар, оларны клуб ажылынче хандырары, оларны чогууру-биле ажыглаары негетинер.

Клубтарның материалдыг хереглелдерни хандырары партия, комсомол организациларының, чер-чер Советтериниң, колхозтар, совхозтар, МТС-тер улуртукчуларының, ыангыя областың культура эргелелиниң, районнарның культура килдистериниң соңгаарлалып болбас сорулгазы болур.

Клубтарның ажылдакчыларын өөредир, оларга практиктиг дузаламчы көргүзөр. клубтарны тааржыр шилер-биле, ыангыя чаңгыс көжегелиг шилер-биле, ырылар-биле, хүннүң чугула сорулгаларынга хамаарышкан өске-даа материалдар-биле хандырарының шиитпирлиг хемчеглерин областың культура эргелели алыры эргежок чугула.

Ам үеде бистиң чурттуң ажылчы чоннары СЭКП-ниң XX съездизинге үткүштүр социалистиг чарыштың калбартып, чаа челиишкиннерни чедип ап турар. Ол социалистиг чарышка клубтуң ролю ылаа улуг. Клуб болза, хана солуннарының, агитхуудустарның, лозунг, плакаттарның, көргүзүг самбыраларының, лекция, беседаларның аргазы-биле социалистиг чарыштың түннелдерин ажыл-ишчилерге танышгырарынга, мурнакчы дүржүлгаиы пропагандалавышаан, хожудаашкыннарны кам-хайыра чок илередириге дыка улуг ролдуу ойнаар ужурлуг.

Коммунистиг партия культура-чырыдыышкын ажылын, ооң иштинде клубтуң идеологтуг ажылдың бир чугула участогу кылдыр санап турар. Ынчангаш клуб болуунуң идеологтуг ажылын амыдырал-биле, бөгүнгү сорулгалар-биле холбаштырар херек. Клуб бүрүзү көдәәге культураның ёзулуг одаа болуп, болуунуң ажылын көдәә ажыл-агыйны көдүрер дугайында партияның болгаш чазактың салган төөгүлүг сорулгаларының деңнелиниге чедир көдүрер ужурлуг.

Н. С. Хрущевтуң Гарольд Вильсонну хүлээп алганы

Январь 12-де СЭКП ТК-ның Бирги Секретары эш Н. С. Хрущев Москвада чоруп турар англи парламентиниң кежигүнү Гарольд Вильсонну хүлээп алган болгаш ооңнаа беседа кылган.

(СЭТА).

Областың партия конференциязы

Дүүн, январь 13-те, эртенгинии 10 шакта, Кызыл хоорайга областың VI партия конференциязы ажыттынган.

Конференция моон адаанда айтырыгларны чугаалажып турар:

1. СЭКП Тыва обкомунуң ажылының дугайында отчёт илеткел.
2. СЭКП обкомунуң ревизия комиссиязының отчёду.
3. СЭКП обкомунуң составын соңгууру.
4. СЭКП обкомунуң ревизия комиссиязын соңгууру.
5. СЭКП-ниң XX съездизинче төлээ соңгууру.

Конференцияга бирги айтырыгның талазы-биле илеткелди СЭКП обкомунуң бирги секретары эш С. К. Тока кылган. Ийиги айтырыгның талазы-биле илеткелди СЭКП обкомунуң ревизия комиссиязының даргазы эш А. И. Каплунов кылган.

Отчёт илеткелдериниң талазы-биле саналшүүмчүлелдер эгелээн болгаш конференцияның ажылы үргүлчүлеп турар.

Совет Эвилелинде

„Ленинградтың төөгүзү"

ЛЕНИНГРАД. ССРЭ-ниң Эртеминер академиязының парлаига черинии Ленинград салбыры «Ленинградтың төөгүзүнүң очерктериниң» бирги томун парлап үндүрген. ССРЭ-ниң Эртеминер академиязының төөгү институдунуң ажылдап кылганы ол ном болза, хоорайның экономиктиг, хөй-нимти политиктиг болгаш культура амыдыралының чугула чадаларын чырыдарын болуунуң сорулгазы кылдыр тургузуп турар.

Бирги томнуң материалдары феодалиэм үеден Россияга крепостниктиг эргенин бүстүп дүшкенинге чедир Петербургтуң төөгүзүн өзүмээн. Номнуң хемчээли 50 парлаар ама ажыг болгаш чуруктар-биле казастынган. Петербургтуң эртеңбурунгу хевир байдалын болгаш чуруктарны көргүскен.

Шүптүзүү дөрт том. Сөөлгү томга социализстиг Ленинградтың төөгүзү кирер.

(СЭТА).

—⊙—

Бот-тывынгыр уран-чүүлдүң 3 миллион киржикчилери

Профэвилелдериниң бот-тывынгыр уран-чүүлүнүң район, область, край, республика көрүдези доозулган. Аңаа 3 миллион хире ажылчыннар болгаш албан-хаакчылар киришкен. Бүгү-эвилел көрүдезиниң үезинде клубтарга, культура бажыңнарынга болгаш орулуларынга ырнын, шинин, танцының болгаш оон-даа өскенин мун-мун чаа бот-тывынгыр уран-чүүл коллективтери тургустунган.

ВЦСПС-тиң секретариадының шиитпирии-биле профэвилелдериниң бот-тывынгыр уран-чүүлүнүң Бүгү-эвилел түннел көрүдези бо чылдың февральда Москвага болур. Аңаа 1200 кижи киржир. Белек мергежилги чедип алган коллективтерге болгаш түс-түс бүүседикчилерге дипломнарны бээр.

(СЭТА)

Дээди өөредилге черлеринде экзаменнер

Чурттуң дээди өөредилге черлеринде — кышкы экзаменнер сессиязының ыяш түүк үези. Бүдүн чартык миллион ажыг студентилер чылдың баштайгы кезиниде боттарының ажылының дугайында отчёдүн кылып турар. Үеткүү курстарның студентилери чурттуң эң эки бүдүргелеринде бүдүргелге практиказын эрттирип турар.

«Шимээргевенер экзамен чоруп тур!» деп бижиннелги Москваның М. В. Ломоносов аттыг күрүне университединиң, Бауман аттыг техниктиг дээди училищениң болгаш найыслалдың өске-даа он-он дээди өөредилге черлеринде хөй-хөй аудиторияларында ам көрүп болур. Москваның студентилериниң хөй кезии экзаменнерге эки бөлүктенгенининң дугайын баштайгы түннелдер хереченип турар. Чаа программалар бүгаар кичээлдер, лекцияларның санын кызырганы болгаш практиктиг кичээлдериниң санын көвүдеткени бойгус факультеттериниң студентилериниң билиин ханылдырынга үре-түннелдиг болган. Бирги курсчуларны сессияга белеткээринге онза кичээнгей салдынган, оларга башкылар болгаш үстүкү курстарның өөреникчилери бүгү талалыг дузаламчыны көргүскен.

Украинаның 133 дээди өөредилге черлеринде экзаменнер дужаалгазы чедиишкиннииг чоруп турар, ол өөредилге черлеринде 325 мун оолдар болгаш кыстар өөренип турар. Ленинградтың дээди өөредилге черлериниҢ чүс мун хире студентилери экзамен комиссияларының мурнунга отчёттарын берип турар. М. И. Калинин аттыг политехниика институдунга электромеханика факультединиң үшкү курсчулары бир дугаарында шыгалда туткан. Студентилериниң хөй кезии «эки» болгаш «кончуг эки» демдектерни алган.

Заочник-студентилерниң экзамен сессиязы чурттуң дээди өөредилге черлеринде база эртип турар. Сонгу Осетияда ийи муң ажыг заочниктер Бостa Хетагуров аттыг башкы институдунда экзаменнерин тудуп турар. Оларның аразында башкылар, нефтичилер, Сонгу Осетияның, Кабарданың, Дагестаниың, Грозный областың, Ставрополь крайның болгаш өске-даа черлериниң төрээжилары бар.

Заочный болгаш кежээки өөредилгени калбартырынга улуг кичээнгей бистин чуртта салдынып турар. Ам ССРЭ-де 727 муң кижи бүдүргелеген чартыкпайн болуунуң билиин бедидип өөренип турар.

(СЭТА).

Казахстан Магнитказынның тудуушкунунда

ТЕМИР-ТАУ. Күштүг соок турза-даа, Караганданың металлургия заводунуң тудуг шөлүнде ажыдарның темпиин хүнбүрүде өзүп турар. Казахстан Магнитказын бүгү чурт тудуп турар. Молдавияның, Украинаның, Россий Федерациязының тудугжулары маңаа кээп турар. Фабрика-завод өөредилгезиниң школаларын доосканнар кадр ажылчыннар-биле кожа күженишкиннииг ажылдап турар.

Завод тудучулары съезд мурнунун чарыкшыга баштайгы улуг челиишкиниин чедип алганнар, демир-бетон кылыглар заводун ажыглалга киргеи. Ол завод бо чылын бажыңнар кылыр 20 мун дөрбелчин метр улуг панельниг кезектерни бээр.

Электрилелгенин быгаар күчүлүг заводуң база тудуп дооскан.

Тудугнуң чугула объектилериниң бирээзи болза, теплоэлектра централь. Ооң кол уну турар оңгаларыны экскаваторлар каскан, аңаа генераторларны тургузар. Албан корпузу турар черниң хамазын салыр ажыл чоруп турар.

Бо чылын комбинаттың дузалаар бүдүргелеринии тудуун доозарын, металлургия заводунуң дузалаар цехтерин салып эгелээринге киреринн тудугжулар төлевилээн. 2600 тонна металл конструкцияларны эптеп кылыр деп турар.

(СЭТА).

Гидроэлектростанциялар тудуушкуну

Сталинград ГЭС-тиң шлюзу

БОЛЖСКИЙ. Бо чылын Сталинградтың гидро-белдирин тудар ажылдар улуг хемчээлге калбарар. Чүгле чаңгыс бетонну эрткен чылдаазынга дөмейлээрге, беш катап хөйнуу салган турар. Шлюз тудуушкунунче улуг кичээнгей салдынып турар. Ам ында колдуунда чер ажыдары доозулган болгаш эптекчилер ариатуралаа тургузарынче киришкеннер. Партияның XX съездизинге алдар кылыр чарышшышаан, гидро-тудугжулар бетон салышкынының адаанга баштайгы ийи блокту белеткеп кылганнар.

Сталинградтың гидро-белдириниң шлюзу— гидротехниктиг нарын тудуг, ооң дузаламчызы-биле судноларны Волгадан суг шыгжамырынче 24 метр бедик көдүрүүшкүнүң ажып эртип болур. Ол дөрт конччуг улуг камералыг. Олар харугда Волганы өрү болгаш куду судноларны шлюз таварты эрттирип болур.

Ол тудугнуң хемчээли улуг. Ооң тудуушкунунга Волга-Доннуң В. И. Ленин аттыг судно чоруур каналының 13 шлюзтарынга салдынган бетоннарга болаарга, ооң хөй бетонну салырын чугаалаарга-ла четчир.

Сталинградтың гидро-белдириниң шлюзу амгы үениң механизмнери-биле хандыртынган турар, ол чорук судноларны чаңгыс кижи—диспетчер башкарып эрттирер арганы бээр.

(СЭТА).

Новосибирск ГЭС-тиң тудуушкунунда

ПОВОСИБИРСК. Новосибирск ГЭС-тин ажыглалга кирер чылы берге байдалларга эгелээн. Соок күштелип турар. Ындыгда болза, тудугда ажыл бүгү фронт-биле чоруп турар. Солагай талакы эриктe кол тудугларның оңгарында станцияның баштайгы ийи машиналарының кинр сордурар хоолайларның дуглаашкыны эгелээн. Бетон салышкыны үргүлчүлеп турар. Плотинаның ээлчеглиг блоктарын бетоннап турар.

Оң талакы эриктe тудугжуларның коллективи кежениишкиниң шлюзтуң үшкү камеразының тудуушкунунда мөңгеттинген. Ол участокту чылыг-биле хандырып турар төп котёлдуң эки ажыдан турарының ачызында ында бетон ажылдары соок-даа турза күштүг чоруп турар.

Партияның XX съездизинге алдар болдурган чарышка киржип, тудугжулар кандыг-даа берге байдалдар түрза январьда 15 мун кубометрден эвээш эвес бетонну салыр дээш демисежии турарлар. Январь 9-тун дүшке чедир 500 кубометр бетон салынган.

Шлюзте ханы болгаш ажык суг үндүрүүшкүн коллективи күш-ажылчы ээлчегни чедиишкиниг чоруун турар. Чоокта чаа күштүг соок үезинде ток дамчыдыгазы он минутада соксай берген. Суг үндүрериниң хоолайлары үрелген болган. Суг шлюзче атыга берген. Оон соңгаар үрелиишкиннерни болдурбазы-биле кижилер соокка өлээн каш шак дургузунда ажыглааннар. Дараазында эртен шлюзке ажыл аналагызы дег эгелээн.

Бо чылын Обь хеминиң унун дугларын эгелээр. Ам механизаторлар ол ажылга белеткенип турарлар. Олар съездиниң ажыттынарының хүнүге чедир землеснарядтарны болгаш өске-даа механизмнерни хуусаа бетинде септеп доозар деп шиитпирлээннер.

(СЭТА).

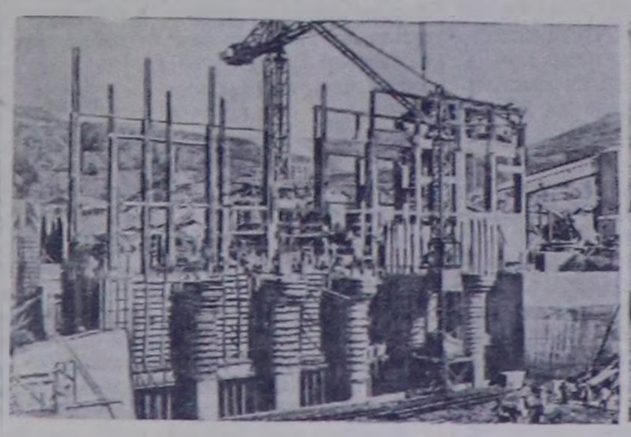

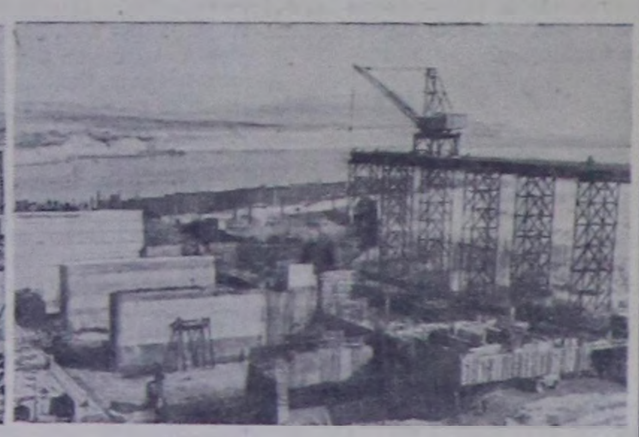

Грузин ССР-ниң Гуматта 2-ГЭС-тин тудуушкуну ажыглалга удавас кирер. Бетон болгаш септелге ажылдары дүрген темпилерниг чоруп турар. СЭКП-ниң XX съездизинге алдар болдурган социалистиг чарыш ында калбарган. Ол ГЭС-тиң тудуунга Бутанск районнуң колхозчулары база улуг дузаны көргүзүп турарлар. Чурукта: (солагай талазында) — Гумат ГЭС-тин тудуушкуну. Ортаакы Азияда эң улуг гидроэлектростанцияны Таджик ССР-ниң Ленинабад хоорайындан ырак эвесте Кайраккум деп черде тудуп турар. Ол станция Таджикистанның болгаш Узбекистанның хөй-хөй үлетпүр бүдүргелеринге, хоорайларынга, суурларынга, кишлактарынга үлетпүр тогун бээр. Гидроэлектростанцияның бирги агрегадын 1956 чылдың күзүнүнде ажыглалга киирер деп турар. Тудугда партияның ам келир съездизинге алдар болдурган чарыш калбарган. Чурукта (оң талазында)—Сыр-Дарья хемде Кайраккум ГЭС-тиң тудуушкуну.

Фотолары П. Луценко биле И. Кургаммың.

СЭТА-ның фотохрониказы.

СЭКП-ниң XX съездизинге үткүштүр

МЕТАЛЛУРГТАР КҮШ-АЖЫЛДЫҢ БҮДҮРҮКЧҮЛҮҮН БЕДИДИП ТУРАР

МАГНИТОГОРСК. Магнитогорск комбинадының коллективи эрткен чылын болуунуң хүлээлгезин чедиишкиниг күүседкен: агрегаттарны ажыглаарын экижиткен, дериишкиннериниң күруг турарын кыырган, металлдың шынары белээн болгаш ооң бот-үнелин чигээн. Доменщиктер, коксчулар, лагжылар болгаш бүдүргелерниң өске-даа коллективтери кыыкы байдал турза-даа, планнан ажыр январьда мун-мун тонна продукцияны берген.

Партияның XX съездизинге алдар болдурган чаа хүлээлгелерни цехтер хуралдарынга чугаалажырын ажылчы чоннар дооскан. Чыл планын хуусаа бетинде доозарын 1955 чылда чедип алдынган техника-экономиктиг бүгү көргүзүглерни экижилер продукциянын бот-үнезин чигедип турган, күш-ажылының бүдүргүчүлүүн 11 хуу бедидерин, 10 миллион рубльди кампан алырын металлургтар шиитпирлээн. Оон ангыда, бүдүргелеиие чаартыкчылары болгаш чогаалыкчылары 15 миллион рубльди кампан алырын хүлээнгеннер. Чарыштың 300 мурнакчыларының дүржүлгазын нептередиран, 10 мундан эвээш эвес ажылчыннар школаларга болгаш комбинаттың металлургтарының өөредилге курстарынга иергежилин бедиткен турарын шиитпирлээн.

СЭКП-ниң XX съездизинге төлептиг ужуражыышкын дээш чарыштың калбартыр кыйгырыгны Мурнуу Уралдың бүгү ажылчы чоннарынга коллектив үндүрген.

КРАМАТОРСКИНИҢ МАШИНА ТУДУКЧУЛАРЫНЫҢ ҮЛЕГЕРИ-БИЛЕ

СВЕРДЛОВСК. Донбасста Сталин аттыг Ново-Краматорск заводтуң чаартыкчыларының үлегери-биле Уралдың машина заводунда кезектерни кыырда металлды лыка кампан турар.

Мурнунда дарганнар болгаш хептекчилер кезектериҢ хемчээлинден чайгылар чоруунга улуг кичээнгей салбайн, чүгле ооң ашпас болур болза ажырбас деп санап турган. Токарь, чондурар болгаш өске-даа станоктарга болбаазыралып ажылдаанындан кестинип, чондуруп үнер металлды аввэжедири-биле ам олар кезектер кыырынга белеткээн металлдың кырында каъдын чугула кыдыр белеткеп эгелээн. Чижээ дарганнаар-хевилеп бастырар цехте экскаваторларның болгаш нефть өруннээр тургузугларның улуг өзектерин кыырынга хереглээр демирни чондуруп хевирлээриниден үнер чоруун 5—10 миллиметр кудулаткан. Ооң ачызы-биле үүле беш үүлү янзы-бүрү хевириниң өзектерине чыыда 25 тонна металлды кампан алыр.

СЭКП-ниң XX съездизиниң ажыттынарынга чедир 150 тоннадан эвээш эвес металлды кампан алырын Уралдың машина заводунуң дарганнары хүлээнип алган.

СҮТ САЛДАЗЫ ӨЗҮП ТУРАР

ТУВА. Областың совхозтар ажылдакчылары СЭКП-ниң XX съездизин мал ажылының продукциязын бүдүрүп үндүрериз ковүделарын-биле демдеглээр деп шиитпирлээн. Съезд мурнунуң чарыжынга «Масна болгаш кадыыр» совхозтуң саанчылары кайгамчыктыг чедиишкиннерни чедип азган. Малга кукуруза силозун болгаш свёкланы, эки шынарлыг ситенни хөйнуу берип тургаш, саанчылар кышкы үеде безин сүт салдазының деңнелин чайгы айларда турганындан кудулатпайн турар.

Чаа ажыл-агый чылының баштайгы үш айларының иштинде инек бүргүзүндеи 1460 килограмм сүттүг саап алган. Декабрьда инектерниң дүн-хүнде ортумак продуктулуун 17 килограмм чедирген болгаш январьда оон-даа өспүшаан турар. Бо болза, областа эң бедик көргүзүглер.

Эрткен кыштагладыышкыннар-биле домейлээрге өске совхозтарның малчыннары тургузу азыралдың үезинде сүт салдазын дыка бедиткен.

(СЭТА).

—⊙—

МТС-ТЕРДЕ ТРАКТОРЛАР СЕПТЕЛГЕЗИНИҢ (КУСКУ-КЫШКЫ СЕПТЕЛГЕНИҢ ПЛАНЫНГА УДУР) ЧОРУП ТУРАРЫНЫҢ МЕДЭЗЗИ

(1956 чылдың январь 10-га хуу-биле)

Бай-Тайга	69,2
Бай-Хаак	68,0
Сарыг-Сеп	64,4
Балгазын	60,8
Чаа-Хөл	58,8
Чадаана	56,5
Кызыл-Мажалык	56,4
Шагаан-Арыт	55,1
Бии-Хем	52,8
Тес-Хем	51,8
Кызыл	43,5
Сүт-Хөл	31,0

ПАРТИЙЖИ АМЫДЫРАЛ

Коммунистерниң политиктиг өөредилгезин хүн-бүрү удуртур

Тес-Хем районнуң партия организациязы коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвес активчилерниң политиктиг өөредилгезин 1955—1956 өөредилге чылында алдан эки-ишкиткен. Партия чырыдышкынының четкизин районга четче-хөрде эки тура принципии шыңгыы барымдаалап көргөн, партия чырыдышкынының политшколаларынга болгаш болгүминерине кичээлер чогуур үезинде — октябрь 1-де эгелээн.

Политшколаларда болгаш болгүминерде кичээлерниң идей-теоретиктиг шынары хамыктың мурнунда пропагандистерден кол хамаарыжыр болганын барымдаалаан, политшколаларны база болгүминерни шыырак билиглиг, дуржулгалыг пропагандистер-биле хандырган. Амгы үеде районда ажылдап турар 16 пропагандистерниң иштинден дээди эртемниглер 2, дооспаан дээди эртемниглер 10, а 4 кижи ортумак эртемниг болуп турар. Оларның аразында эштер Далаа, Бидагаев, Нурсат болгаш өскелердээ алдан каш чылдарның дургузунда ажылдап келген, дуржулгалыг пропагандистер болуп турарлар.

Партия чырыдышкынының системазында политшколаларның база болгүминерниң пропагандистери-биле ажылды СЭКП райкому доктаамал чорудуп келген. Өөредилге чылының эгелээнинден бээр эрткен 3 ажыг айларның дургузунда пропагандистерниң семинарлары партия райкомунуң чанында 2 удаа болган. Пропагандистер ол семинарларга чамдык теоретиктиг лекцияларны дыннап эрткен болгаш боттарының ажылының дуржулгазын солуп-каннар. Ол семинарлар болза, районнуң ажыл-агыйжы соруулгалары-биле холбаалыг болуп эрткилээн.

Марксизчи-ленинчи теорияны бот кичээлдиң аргазы-биле өөренип турарларның күзелин ёзугаар консультантыларны оларга дузалаары-биле бижыглаан. Бот кичээл-биле өөренип турарларга дузалаачы кыдыр лекцияларны СЭКП райкому база организастап турар.

Политшколаларның болгаш болгүминерниң хөй мурууунда эртип турар теоретиктиг кичээлдерни амыдырал-биле, ажыл-агыйның амгы соруулгалары-биле сырый холбаштырарынче, кичээлдерни амыдыралдың тодаргай фактылары-биле байыдарынче кичээнгейни пропагандистер болгаш партия организациялары салып турарлар. Ол чорук коммунистерниң база партия кежигүнү эвес активчилериниң политиктиг өөредилгеже сонуургалын уламчылып, районнуң мурнунга салдынган ажыл-агыйның, культураның соруулгаларын амыдырала боттандырарынга идигни берип турар.

Коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвес активчилериниң политиктиг өөредилгези партия эге организациялары-ның хүн-бүрүде кичээнгейниң төвүнге турар ужурлуг.

С. БАДЫРАА,
СЭКП Тес-Хем райкомунуң пропаганда болгаш агитация килдизинин эргелекчизи.

Бо хүннерде бистиң областың көдээ ажыл-агый, үлетпүр ажылдакчылары партияның XX съездизинге алдар болдурган социалистиг чарышка улам-на калбаа-биле киржип, съездиге чаа-чаа чедишкиннерлиг ужуражып турар. Съездиге төлептиг ужуражыры-биле алган хүлээлгелерин чамдык коллективтер болгаш түс-түс кижилер долдур болгаш ажыр күүседип, чаа хүлээлгелерни немей ап турарлар.

Съездиге алдар кыдыр Кызылдың үлетпүр бүдүрүлгелериниң коллективтери улам күжениишкиниг ажылдап турар. Кызылдың даараныла комбинадының коллективинде ажыл бо хүннерде улам хайнышкыныг чоруп турар. Ында даараныкчы эш А. Золотухина шалычы ёзу-биле ажылдап турар. Оон сыгган ажылының шынары үргүлчү эки. Ол бүдүрүлге планның 170 хуу чедир күүседип турар.

Чурукта: даараныкчы эш А. Золотухина (солагай талазында) ажылдап олур.

Фото С. Феоктистовтуу.

Чер болгандан

Каа-Хем районнуң «Сталинчы орук» көдээ ажыл-агый артели эрткен сааның сезонунда инек бүргүзүнден 600 литр сүт алыр планныг турган. Колхозтуң саанчылары ол планны дыка ажыр күүсеткеннер.

Артельдиң мурнакчы саанчызы эш Белек бодунга бижыглаан инектерин бызаларындан чарып саггаш, эрткен сааның сезонунда инек бүргүзүнден 1200 литр сүт сагган. Ол ышкаш эштер Эртине, Сувакай олар бедик түннелди чедип алганнар.

Эш Белек 1956 чылдың сааның сезонунда бодунда бижыглаан инектерин бызаларындан чарып саггаш, инек бүргүзүнден ортумаа-биле 1400 литр сүт саарын хүлээнген. Колхозтуң саанчылары эш Белектиң үлегерин ап, инектен-не 1200—1300 литр сүт саар деп саанчылар социалистиг чарыштың хүлээлгелерин алганнар.

* * *

Чаа-Хөл районнуң культура бажыңы массалыг кежээлер эрттирерин организастаан. Массалыг кежээлерге районнуң түскай эртемниглери янзы-бүрү темаларга илеткелер, лекциялар номчуурун планнаан. Кежээни ай санында бир удаа эрттирер.

Бир дугаар массалыг кежээ чоокта чаа культура бажыңына болуп эрткен. Аналь МТС-тиң кол агроному эш Лысак «Көдээ ажыл-агыйда чаа үүлдер» деп илеткел кылган. МТС-тиң кол зоотехниги эш Шүкин мал ажылында чедишкиннер дугайында, Чаа-Хөлдүң ортумак школазының физика башкызы эш Полищик атомнуг энергия болган ону көдээ ажыл-агыйга ажыглаарының дугайында чүве чугааланнар.

Массалыг кежээге чыыланнар «Көдээ ажыл-агыйда чаа үүлдер», «Индиялаң аалчылар» деп кино-чуруктар көрген.

* * *

Тес-Хем районнуң ыяш ажыл-агый черинин Шуурмакта ажылчын суург чыбүрү өзүп, бүдүрүлгенең, культура-амыдыралдың болгаш чурттаага бажыңнарының чаа-чаа тулуглары кылдыныл турар. 100 аът күштүг локомобиль-биле ажылдаар пилорама бо чылын туттунар.

Суурда ыяш ажыл-агый черинин чазаныла мастерскалзы бар. Ында 10 ажыг янзы-бүрү хевирнин эдилел чүүлдерин бүдүрүп турар. Мастерская эрткен чылын планнан ажыр 123 муң рубльлиг продукциязын бүдүрүп үндүрген. Бүдүрүлгеде ам янзы-бүрү чагыглар: диваннар, столдар, стуллар, этажеркалар болгаш өске-даа чүүлдер организациялардан кээп турар.

1956 чылдың бүдүрүлге планын хуусаа бетинде чедишкиниг күүседир дээш коллектив белеткел ажылын чорудуп, социалистиг чарыштың бедик хүлээлгезин алган.

* * *

Кызылдың алдын уургайлар эргелелиниң чолаачызы эш Чумарин 1953 чылда «ЗИС-5» маркалыг автомашина хүлээп алган. Эш Чумарин машинаның септелге араазының манналашкынын уладыр социалистиг чарышка киришкеш, капитал септелге чокка 130 муң километр чоруурун хүлээнген. Чолаачы алган хүлээлгезин чедишкиниг күүсеткеш, ол-ла машинаазыбиле капитал септелге чокка 200 муң километр чоруур соруулга салган. Дуржулгалыг чолаачының машиназы база 100 муң километр эрткен соонда техниктиг көрүлдеден техниктиг байдалы дыка эки болган.

Эш Чумарин ийи чыл үш ай иштинде дөрт чылдың планын күүсетпишаан, 5500 ажыг литр бензин каналгалыг болган. Ол үениң дургузунда машинаның техниктиг хандырылгазынга болгаш септелгезинге 28 муң рубль үнер турган болза, чүгле 8,5 муң рубль үнген.

Областың школаларында

БИРГИ ЧАРТЫК ЧЫЛДЫҢ ТҮҢНЕЛИ

Чөөн-Хемчик районнуң Чыраа-Бажы зеки чыл школазы бүгү-ниитиниң ыяавыла өөредилгезиниң дугайында хөйлүүну күүсеедир соруулга-биле школаже 224 уругларны хандыдып киргген. Өөредилге чылының ийиги үлүнүнүң түңнелинде өөредилгениң шынары 82 хуу болган. Оон иштинде үшкү класстың башкызы эш Бомбукай өөредилге шынарын 88,4 хуу, ийиги «б» класстың башкызы эш Галзан — 86,9 хуу күүсеткен. Ол ышкаш эштер Семенова болган Белоборская олар эки түңнелдерни көргүскен.

Бирги үлүнде турганынан ийиги үлүнде эки өөредилгелиг школачыларның саны база көвүдээн. Школаның чедишкиниг өөредилгезинге школала ада-иелер комитеди биче эвес рольдуг болган.

М. Оолчукай.

* * *

АДА-ИЕЛЕР-БИЛЕ КАДЫ АЖЫЛДАЖЫЛГА

Чаа-Хөл районнуң Кара-Тал зеки школазы өөредилге чылының бирги чартыында районда дээре школаларның бирээзинге санаткан. Школаның бирги болгаш дөртү класстары эң эки көргүзүглериг өөренген.

Өөреникчилериниң иштинде Кыргыс Маадыр-оол, Саара Дасхий, Наташа Катан, Чигден Танов, Кыргыс Сааңыр-оол ышкаш чүгле 4—5 деңгеэктериг өөренгеннер хөй болган. Ында школаның 50 ажыг пионерлери багай деңгеэк чох кылыр өөренгеннер.

Школада уругларны өөренип турар ада-иелериң эштер Чолдак-оол, Нуржук, Дыртык чижектиг сагыш салынгыр ада-иелерни хөйнү деңгеэлеп болур. Ында ада-иелер боттарының уругларының өөредилгезин үргүлчү сонуургап, кичээлдерге олуржуп, башкылар-биле үргүлчү харылзажып турарлар.

Башкылар биле ада-иелерниң кады ажылдажылгазы өөредилге кижизидилелиг ажылы эки-ишкиткенге идиг болган.

Х. Сарыг-оол.

* * *

ӨӨРЕДИЛГЕНИҢ ШЫНАРЫ БЕДЗЭН

Барыын-Хемчик районнуң Шекпээр зеки чыл школазы өөредилге чылының бирги чартыында багай эвес түңнедиг болган. Башкылар биле ада-иелериниң кадыг ажылдажылгазының түңнелинде өөредилгениң шынары бирги үлүнде турганындан 23 хуу бедээн. Чижээ, чедиги «а» класстың (баштынчы башкызы В. Бомбу) өөредилге шынары бирги үлүнде 37-ле хуу турганындан ийиги үлүнде — 93,8 хуу болуп, школада бирги черни эзээн. Ол ышкаш чедиги «б», дөртү «б» классчылар эки түңнелдерни ийиги үлүнде чедип алган. Бирги үлүнде 4—5 деңгеэктерниг өөреникчилер 22-ле турган болза, ийиги үлүнде 48 чедир өскен.

Чедишкиннерге ооржургавайн, өөредилге чылын бедик көргүзүглериг ыяшар дээш улам күжениишкиниг ажылдаары башкылар коллективинден болгаш ада-иелерден негетинип турар.

К. Стал-оол.

* * *

ОРГАНИЗАСТЫГ ХЕМЧЕГЛЕРНИҢ ТҮҢНЕЛИ

Чөөн-Хемчик районнуң Баян-Тала чедичыл школазы өөредилгениң шынарын бирги үлүнде турганындан эзээн эки-ишкиткен. Өөредилгениң шынары мурнукузундан он ажыг хуу бедээни, эки өөреникчилерниң саны көвүдээни ол дугайын херечилеп турар.

Өөреникчилерге бижыг билигни бээр дээш кызымаккай ажылдаанының түңнелинде башкылардан эштер Чимчикпаа, Самдан, Балы-Чыргал, Херел-оол, Паолдская оларның башкылап турар классчыларының өөредилге шынары 90 хуудан кудуу эвес болган.

Школаның директору эш Ланчыыр-оол болгаш өөредилге эргелекчизи эш Крюшкин олар башкыларның ажылын сонуургап, кичээлдерге олуржуп, аныяк башкыларга арга-сүмезин берип келгеннер. Оон-ынай школага ажык кичээлдерни бек удаа эрттирип, дуржулга солужарының хуралдарын кан удаа организастаан. Башкылар бот-боттарының кичээлдеринге олуржуруп калбаа-биле практикалап турар.

Башкылар класстан ташкаар ажылга идепкейлиг киржип, өөреникчилериниң ада-иелериниң бажыңнарынга барып, ада-иелер ортузунга лекция беседаларны кылып келген чорук өөредилгениң шынарын бедидеринге чугула ужур-дузалыг болган.

О. Очур-оол.

Малчыннар ортузунда партийжи агитация ажылы

Мал ажылында эң-не хэрэксээлгэлиг үе болза, кыштың харлыг, соок айлары болур. Мынчангаш, масса-политиктиг болгаш организаткчы ажылдарны малчыннарның ортузунга доктаамал улам-на күшелдирери негетинип турар. Бо чугула соруулганы Танды районнуң «Кызыл партизан» көдээ ажыл-агый артелинде партия организациязы (секретары эш Даржаа) багай эвес күүседип, масса-политиктиг ажылды малчыннарның ортузунда алдан күштелдирген.

Партия организациязының агитаторлары эштер Оюн Ноокай, О. Мандан-Норбу, Н. Божур олар боттарынга бижыглаан болуктеринде малчыннарның ортузунга хүн-бүрүнүң номчугаларын, беселарын чорудуп турарлар.

Колхозтуң девискээри Кара-Чыраада алдан хөй малчыннар чурттап турар. Бежер культбазаны ында чоокта чаа тургускан. Ында хойжуларның ортузунга масса-политиктиг ажыл амгы үеде база эки-ишкээн. «Новоселье» («Чаа суурлар») деп кино-фильмни чоокта чаа малчыннарга сонуургадып көргүскен. Колхозчу малчыннарның культурлуг негелделерин хандырар дугайында сагыш салбышаан, колхозтуң баштаар черн «Родина» деп радиоприемниктерни саткаш, Кара-Чыраа болгаш Хоорай фермаларының ажылдакчыларынга аппарып берген, ында малчыннар ам бистиң Төрээн чуртувустуң аддарлыг найысалары Москванның болгаш өске-даа хоорайларның үнүн радиоприемниктерни дамчыштыр хүн-бүрүде ынналп турарлар. Хоорайның сүт-бараан фермазында кызыл булуунду дериш тургускан. Ында библиотека база ажылдап эгелээн. Малчыннарның ортузунга партияга тарадылгазын калбарткан болгаш солуннарның база журналдарының чедирилгезин эки-ишкиткен.

Он ажыг чылдарның дургузунда колхозтуң хойжузу болуп ажылдап келген дуржулгалыг малчын коммунист эш Оюн Ноокай ам партия организациязының агитатору болуп ажылдавышаан, бодунуң ажылының дуржулгазын малчыннарның ортузунга нептередип турар. Хой ажылын сайзыралдырының талазы-биле ол бодунуң кызымаккай күш-ажылы-биле бо аразында улуг чедишкиннерни чедип ап, төрээн колхозунуң хой ажылын хөтүзүлеринге улуг салымшкынны кылган. 1955 чылда эш О. Ноокай чүгле баштайгы авансыбиле бодунуң күш-хынүнге 8 тонна тараанны алган.

Амгы үеде эш Ноокай төрүүр 800 ажыг хойларны кадагалап, азырап турар, 1956 чылда төрүүр 100 хойлар бүргүзүнден 115 хураганнарны бүрүн доруктуруп өстүрерин болгаш бир хойдан-на 2,5 килограмм дүктү кыргын алырын ол хүлээнип алган ажылдап турар. Совет Эвилелиниң Коммунистиг партизының XX съездизинге алдар болдурган социалистиг чарыш малчыннарның ортузунда калбарган. Аныяк саанчы комсомолчу Бөөлдек Нина бодунга бижыглаан саар 14 инектериниң кышкы ажаалда, чемгерилгезин эки-ишкиткен, 1956 чылда саар инек бүргүзүнден 1500 килограмм сүттү, саанчы эш Божур саар 14 инектериниң бирээзинден-не 1225 килограмм сүттү саап аларын түс-түс хүлээнип алган, соруг киришкиниг ажылдап турарлар.

Малчыннарның материалдыг болгаш культурлуг негелделерин хандырар дугайында улуг кичээнгейлиг колхоз баштаар черн (даргазы эш Отев) соксаал чокка салып турар. Кара-Чыраада чурттап турар малчыннарга чаа чүнар бажыңны туткан, ол ам уламаа ажыглалга киреп.

Малчыннар ортузунга партия организациязының чорудуп турарын массa-политиктиг ажылы малчыннарның хүн-бүрүдеги соруулгалары-биле сырый харылзаалыг болуп турар.

Н. БИЧЕ-ООЛ.

Кызымаккай ажыл-ишчи

Артель чаа-ла организастатынын турда, аныяк колхозчу Иргит Арагачы колхоз төвү—Булун суурну тудуп сайзырадырынга идепкейлиг киржирин хүлээнген. Оон болалынга дуржулгалыг бызанчы болууру сиинниккен. Иргитти ам баштай тудут материалдары белеткээр черже чорткан. Оон эгелеп ол бодунуң ажылга шалычы мергежилин көргүскен. Оон ажылга мергежилдин көргөн, ону чурттаага бажыңнары кыгчырыныче шилчиткен. Ол анаа тудугнуң нарын кезектери — рамалар, хаалгалар кылыр чазаныкчы болган.

Кажан 1954 чылда колхозчу суурну электрижидиринниң ажылы эгелээнде электростанцияның тудугуна база-ла Иргит ажылдашкан. Ол чылдың сентябрьда-ла Ильичиниң лампочкалары суурну чырыдып эгелээн.

Электри-биле ажылдаар пилораманың бүгү кезектерин Иргит шингээдип алган. Ону ажылдадып эгелээн. Ук пилорама 20 кижиниң күш-ажылын солуп, ажылды чингедип турар. Электри күжүн ажыглаанындан колхоз эрткен чылын 30 муң ажыг рубльдиг орулгазын алган.

Төрээн колхозунга чедирген ажыл-ишкидээш аныяк чазаныкчы партия обкомунуң болгаш областың күүсекчи комитединиң Хүндүлел бижии-биле 3 удаа наградтырган. Ол ышкаш колхоз баштаар черниден каш удаа өртектиг шанналарны алган.

Иргит чүгле күш-ажылдың шалычызы эвес, хей-ниитичи, кызымаккай өөренчи-ле турар комсомолчу болуур. Амгы үеде колхозта комсомол комитединиң бюро кежигүнү болгаш ВЛКСМ райкомунуң кежигүнүне содугуурган. Оон ынай Шүй көдээ Советиниң депутады хүлээлгезин күүседип турар.

С. ШИРАП.

Бай-Тайга, «Мурнакчы» колхоз.

Солуннар-биле мээң ажылым

Бистиң совет парламгавыс болза, ажылчы чоннарны кижизилеринге, өөредиринге, ол ышкаш оларның бүгү күштерин коммунистиг тургузуушкунуун соруулгаларын боттандырарынче эвилелзэринге улуг рольду ойнап турар. Совет кижилерниң практиктиг ажыл-чорудулгазынга солуннар, журналлар хүн-бүрүде дузалап турарын номчукчулар коңчуг эки билир бис.

Мен башкы кижи болганымда, солуннар-биле ажылдаарым, оларны хүн-бүрүде ажыглап номчуурум—ол мээң чугула соруулгам. Оон ужурунда солуннарны номчуур мээң чанчылым болуп, солуннарга ынакшылыын улгатkан. Мынчангаш, төп болгаш область солуннарын чыл-бүрүде чагып ап, оларны бодумнуң билиминге бедидеринге болгаш практиктиг ажыл-чорудулгага ажыглап, номчуп турар мен. 1956 чылга үткүштүр «Правда», «Учительская газета», «Шын», «Тувинская правда», «Ленинчи орук» солуннарның эрткен чылын чагып алган, ам номчуп турар мен.

Солуннарның чаа дугаарлары кажан келирге, оларны дораан номчуп, оларның иштинден чамдык, ылангыя мээң башкы ажылымга хамаарышкан чүүлдерни бодумнуң тускай демдеглел дептеримге бижип ап турар мен. Бистиң калбак делгем Тенрээн чуртувуста ажыл-агыйның, эртенниң болгаш культураның кайгамчыктыг чедишкиннерин, а ол ышкаш даштыкы чурттарда чүү болуп турарын солуннарны дамчыштыр билип ап, билип алган чүүлдеримни өөреникчилеримге болгаш колхозчуларга тайылбырлап берип турар мен.

Бодумнуң политиктиг билиимни бедидеринге тен болгаш область солуннары улуг арганы берип турар. Марксизм-ленинчи теорияны бот кичээл-биле өөренип турарларга дузаламчы кылдыр солуннарга парлаан теоретиктиг материалдар мээң хүүда өөредилгемге дыка идиглиг болуп турар. Оон-биле чергелештир кичээлдерден ташкаар өөредилге-кижизидилелиг ажылларны школачыларның ортузунда чорудар талазы-биле солуннар мээң практиктиг дузаны берип турар.

Солуннарның болгаш журналларның ол хире улуг ужур-дузазының дугайында тайылбыр ажылдарны ажылчы чоннарның ортузунга чорудары, солуннарны база журналларны номчуп ажыглаарынче чагыгылырары, ылангыя көдээнин ажылышчыларын хандыкпыдары чугула.

М. КУУЛАР,
Чөөн-Хемчикте Ийме школазының башкызы.

Сизимниң ыяш ажыл-агыйында

Ыяш болза, улуг ажыл-агыйынга чугула хереглиг болуп турар түлүг болгаш чиг-эт материалдарының бирээзи болур. Коммунистиг партия болгаш Совет чазак чаа тулуглардың база ыяш сайзырадыр кылыр үлетпүрүнүң бүдүрүлгелериниң ыяшка негелделин долу хандырарын чоокку чылдарның дургузунда чедип алырының соруулгазын ыяш ажыл-агый черлериниң ажылдакчыларының мурнунга салган.

Каа-Хем районда Сизимниң ыяш ажыл-агый черн ыяш белеткелиниң талазы-биле область улуг бүдүрүлгелериниң бирээзи. СЭКП ТБ-ның июль Пленумунуң шиитпирлерин амыдырала боттандырар дээш демисешпишаан, Сизимниң ыяш ажыл-агый черниң коллективи партияның XX съездизинге уткуштур чаа чедишкиннер-биле чоруп орарлар.

Олар ыяш белеткелиниң планын 1955 чылда ажыр күүсеткен. Белеткетинген ыяшты сөөртүрүнүн ажылы багай эвес организастатынган. Күш-ажылдың организастаашкынын эки-ишкиткени, социалистиг чарышты калбарткапы бодунуң мурнунда салган соруулгазын боттандырар арганы Сизимниң ыяш ажыл-агый черниң коллективинге берген.

Ам үеде ында съезд мурнунуң чарыкы хайнышкыныңыг чоруп турар. Чарышка коллективтиң хей-хей ажылчыннары идепкейлиг киржип, алган хүлээлгелерин үре-түңнедиг күүседип турарлар. Трактористер эштер Бадырев, Федодов, чолаачылар Ядыкин, Филипп, аът-биле ыяш сөөртүп ажылдап турар Санаров, Некрасов, Шевченко, Попов олар хүн нормазын үргүлчү ажыр күүседип, социалистиг чарыштың шыгаракчылары болуп турар.

Ыяш ажыл-агый черниң коллективиниң кежигүнүнери кышкы белеткел ажылын чогуур ойүнде досканнар. Белбейниң болган Сизимниң ыяш кезер участокторунче баар 30 километр ажыг орукту ажыглалга киргген. Бо участокторга ыяш кезер ажылчыннар чурттаар эки түүгүнган чурттаага бажыңнары, чунар бажың туттунган.

Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидеринге болгаш ажылчыннарның күш-ажылын чингедиринге база ыяш белеткелиниң планын күүседиринге механизминерни ажыглаары улуг рольдуг. Моңу барымдаалап ыяш ажыл-агыйының администрация чери, партия болгаш профсоюзтар организациялары үстүнде участокторда тракторлар болгаш автомашиналар турар гаражтарны туттурган. Оларга хереглээр кывар, чаар материалдарны сөөртүп чедирген.

Ыяш сөөртүр ажылды үзүктелишкин чок чорударын хандырары-биле автомашиналарга сөөртүр 26 шанактарны белеткээн. Участокторда ажыл-агыйның ай-бажын эки билир дуржулгалыг бригадирлер болгаш механизаторлар бижыглатынган. Чайгы сезонның болгаш ыяш салдадырының ажылы кышкы белеткел ажылындан улуг хамааржыр деп үзүвеи ыяш ажыл-агый черниң ажылчыннары билип турарлар. Мынчангаш коллектив бо ажыыче бүгү күжүн салган.

Моон-биле кады Сизимниң ыяш ажыл-агый черниң ажылында бо ажыл-агый чылында катаптап болбас ужурлуг улуг четпестерниң турганын эрткен чылдың дуржулгазы көргүскен. Ыяш белеткээринин болгаш ону сөөртүрүнүн айтырымынче кол кичээнгейни угландырган, а оон өске ажылдарже сагыш салбас хөөннер администрация черинге турган. Бо дугайында ыяш салдадырының ажылын чижек кыдыр ап болур. Эртken чылын ыяш салдадырының планныг онаалгазы үзүлген. Мынчаарга бир эвес администрация черинин талазынган ёзулуг организакчы хемчеглерни ап, анаа четчир күштүг чеп мобилизастаан болза, план күүсетинер ужурлуг турган.

Ыяш ажыл-агый черниң администрациязы ыяш салдадыр ажылдың белеткелин чугулалаваан. Тайгада кестингеп ыяштарны суг кыдыныче чоокшулаадыр сөөртүп алыр оруктарны чогуур өйүнде белеткеваан болгаш ыяштарны сал кылыр черлерже четче сөөртпээн. Моон хараазыбиле кажан ыяш салдадыр ажыл эгелей бээрге салдаар ыяштарны кескен черинден улур сөөртүп алыр ужурга таварышкан. Ол чорук ажылдың темпизинге болгаш бүдүрүкчүлүүнге дыка улуг шантык болган.

Белен ыяш чок болганы-биле салдалышкынның планы шуут үстүп турган. Бо бүгүнүн түңнелинде Сизимниң ыяш ажыл-агый черн эртken чылын Бызылдың тулугларынга болгаш ыяш сайзырадыгаанын ыяш материалдарын чедир бербээн.

Механизминерни ажыглаарының хереэнде улуг четпестер турган. Ыяш ажыл-агый черинде бар механизминерниң 3,4 хуузу эртken чылын билдинмес чилдаган-биле ажылдаваан. Ол чорук продукциянын бот-үнезин чингедирин шаптыктаан.

Ыяш сөөртken автомашиналарның чыгын дуржүреринин айтырынын таварыштырары негетинип турар. Чамдык черлерде машиналаан ыяш дүжүрер ажылчыннарның күжүн четче тургускаанынаан машиналар хей шактарда маңнаар ужурга таваржып турар. Сөөртken ыяштарны чыгбас, кайы хамаан чок каалтар практикадан уштунары чугула. Ыяш белеткээр участоктар-биле ыяш чыыр шөлдерниң аразында чамдык оруктарның байдалы кончуг багай. Моон хараазы-биле чолаачылар 10—15 километр черге хүнде чүгле 1-2 удаа чорup турар.

Ыяш ажыл-агый черниң администрациязы, партия болгаш комсомол организациялары кадрлар-биле ажылды эки-ишкиткенче, оларны ажылга бижыглаарынче онза кичээнгейни салыры чугула. Кадрлар-биле ажылды суда тургускаанындан эртken чылын дыка хей тускай эртемнигler үнген. Администрация черниң улуртулгазының стилинде четпестер болгаш частырыглар турган. Ол чорук хамыктың мурнунда администрация черниң кандыг-бир айтырыгны шиитпирлээринде партия, комсомол болгаш профсоюзтар организацияларынга даянмайн чаасkаан шиитпирлеп турганы-биле тайылбырлатынар.

Администрация черн-биле участоктар начальниктериниң аразында харылзаа кошкак. Участоктар начальниктериниң ажылчыннарга берген айтышкынын директор эш Феофановтуң кандыг-даа үндезин чок черге күш чок болдуруп турган таварыгылгалары ховар эвес. Ындыг чорук кайы-бир участокка ажылды план чок чорударынга чедирип турган.

Сизимниң ыяш ажыл-агый черниң партия организациязы кандыг-даа айтырыгны коллегиалдыг шиитпирлээринде партийжи принцивинге коммунистерни кижизидер талазы-биле ажылды белик деңгеелге тургускан турар ужурлуг. Бүдүрүлгенин улуртулгазында болгаш ажылдың өске-даа адырларында четпестерни шиитпирлиг үзүктарының күүлүг чепсээ болур, шүтүмчүлелди болгаш бот-шүтүмчүлелди калбартырын онза чугула.

Партияның XX съездизинге чедишкиниг ужуражыры-биле социалистиг чарышты бүгү участокторга калбартырын чедип алыр. Бо чылдың ыяш белеткел планын үлегерлиг күүседири-биле участок, бригада бүргүзү социалистиг хүлээлгени ап, ону алдарыг күүседирин чедип алыр ужурлуг.

В. КАМЕНЕВ.

Көдээ Советтиң организас-массалыг ажылының оеңнелин бедидер

Солчур суму Советиниң 1955 чылда социалистиг чарыштың күүселдезиниң талазы-биле өөрт районнуң көдээ Советтериниң оңгы черни ээлээн. Ол болза, ажылчы чоннуң оргузунга организас-массалыг кижизидилге ажылын эжиктеминден, артель бүдүрүлгезин улам ынай хөгжүдерилге күш-ажылды шын организастаанындан, ол ышкаш үндүрген шинтпиринің күүселдезинге хыналзыны доктаамал чорудуп келгенинден болган деп чүве билдингир.

Суму Советиниң бодунуң ажылын күүсконмүүлериниң ажыл-агыларынга ай санында чүгаалажып бадыткаан план-биле чорудуп келген. 11 удаа чыыдырган сессиялырга ял болган чер ажылының, улуг өөредилгезиниң, кадык камгалалының, чурттарга амыдыралың бала өске-даа шупту 14 айтырыгларны чүгаалажып шинтпирлээн. Депутаттар боттарының сонгукчуларынга отчеттарын кылып турары чаңчыл болган.

Суму Советиниң чанында доктаамал ажылдар комиссиялардың даргалары эштер Дамдың-оол, Настык-Доржу, Иргит олар эки ажылдап, негетинип келген чүгүлә айтырыгларны сессиягә азы күүсконга белеткелдиг тургузуп турар. Суму Советиниң партия болган чазактың чүгүлә доктаалларын база бодунуң шинтпирлерин такыштырар соруглга-биле ажылчы чоннуң хуралдарын 13 удаа эрттирген, бо аразында киргең 17 негелде хомудалларны чогуур өйүнде харылаап берип турган.

Масса активке даянган суму Советиниң ап чорутқан ол бүгү организас-массалыг ажылының түңнелинде «Коммунизмче орук» колхоз эртекен чылын күргүне мурнунга планныг ажыл-агый соруглгаларын едишкининг күүсеткен.

Мал ажылының талазы-биле. 1955 чылда колхоз мал өстүрелиниң күргүне планын чүүн ажыл-биле ажыр күүсеткен, оон малы амгы үеде 11250 чедип турар. Ажаалда хайгаарал чүгаалажып улгатканындан малдың чүгле бажы өзүп турар эвес, оон продуктулуу мурнуку чылдарга ыракта бедээн. Эртекен сезонда колхоз сүт салдазының планын нинтизи-биле 4235 литрни ажыр күүсеткен. Инек бүргүнден 500 литр сүт саар тургаш, эш Дагза бодунга быжыглаан бөлүк инектериниң бирээзинден-не 1048, Серен—850, Айыржаан—840, Долзатмаа—780, Маниза—675 литр сүттүг саап алган.

Колхозтуң бүдүрүлге планында хой бүргүзүнден 1 килограмм 600 грамм дүк ашыры көрдүнген, а херек кырында 1 килограмм 637 грамм алдынган. Ылангыя эш Балданның кадарын турары болза, хойнуң бирээзи-де 2 килограмм, эш Бечил-оолдуң хойлары 1,9 килограмм дүк берген.

Малдың өзүлдезин оон чаш төлүн иеңди доруктуруп алырынга кол хамаажыры билдингир. Мал ажылында иергежилиг колхозчуларны быжыглап, фермаларны тааримчалыг кажаа турлаг, мал чеми-биле хандырганынган чаш мал чидириг чок өзүп турар. Эрткен чылын эш Шаңмак 188 өшкүзүнден 209 анайны, эш Бичеоол 206 хонңдан 216 хураганны доруктурган. Эштер Тас-оол 63 инектериниң бызааларын, Төмүр 36 белериниң күлунарын бүрүн өстүрүп алган.

Малдың уксаалының экижидер чорук оон бедик продуктулуг болурун хандырары билдингир. Бо талазы-биле өлээн боттуг хемчеглер алдынып турар. Бо чылдың чазынында 918 меринос хураганнар, сименталь уксаанның 63 бызаалары болгаш дон-орёл уксаанның 85 күлүннары немешкен турар.

Мал чеми белеткээриниң планын колхоз ажыр күүсеткен. Сүт-бараан фермаларының чанында бо хүннерде 560 центнер сиген, турнепс болгаш өске-даа чемнер бар. Быштагларже чем немей сөөртүр ажыл организастатынып турар.

Тудуг ажылының талазы-биле. «Коммунизмче орук» көдээ ажыл-агый артели тудуг планын күүседиринге Өөрт районда дээре колхозка санатырып турар. Эрткен чылын 35 чурттарга бажыңнары кылыр тургаш, колхоз төвүнде 22, кыштагларда 13 бажыңнарны ажыглалга киргерген. Ол ышкаш школага интернатты, колхозтуң чазанылга бажының туткан, пилорамаңы база кылып тургускан.

Колхозтуң тудуг бригадазы нинтизиниң малын таарымчалыг кажаа турлаг-биле хандырарынче улуг кичээнгейни салып турар. Эрткен чайын шээр малга 10, бызааларга 4 кажааларны немей тутқан. Ам кылдынып турар 100 инек киреп кажаанның тулуу удавас доостур. Эрги кажаларны септээр, чааны немей тудар ажылдарны малчыннар боттары база организастап турар.

Колхоз болу туйбу кылыр бүдүрүлгелиг, ол эрткен чылын 50 мун туйбуларны кылып үндүрген. Ол чорук школа, бүдүрүлге, культура албан черлеринге болган чурттарга бажыңнарынга печка кылырын хандырган.

Ажылының чедишкиннерни быжыглавышаан, бо чылдың тудугларынга ыяш белеткээрин бригада амгы үеде база эки организастап турар. Декабрьның 20-ден эгелээш бо хүннерге чедир 3500 чудуктар белеткеттинген, оон 2400 ыяшты машина оруунда чедирген.

Д. ШАГДЫР.

Мал чемин кыштагларже сөөртүрүн эки организастаар

Чаа-Хөл районнуң колхозтары ырак черлерде мал кыштагларынга сиген болган сула, концентраттыг чемнериниң курлавырын тургузары дээш ону сөөртүп чидирер аът транспортун организастаан. Сталин аттыг колхозтуң мал чеми сөөртүр 3 кижилиг звенозу Сарыг-Кол, Ортаа-Хем кыштагларында малга 6 шанак сигенни сөөртүп чедирген. Ам ол звено мал чеми сөөртүр ажылын кидин-не чорудуп турар.

Ленин аттыг колхозта эш Кошкар-оолга удуртқан звено 11 шанактыг аът-тар-биле кыштагларже сигенни сөөртүп турар. Амгы үеде 25 тонна ажыг сигенни чип үргүзээн. Ол ышкаш «Тиилелге» колхозтуң Бечи кыдынга 15 тонна ажыг бир сарааг сигенин мал чип каапкан. Тараа саванын кайы-даа колхозтар ажаан, бөлүп албаныныдан хамык савак хар аларында кирген.

Суглуг-Адыр, Шанчы, Ак-Хем, Сарыг-Холчук, Ортаа-Хем дээн ышкаш оларыт черлерде хар кылын дүшкен, улуг хат хардан соонда улуг хөртүктер бар апарган. Ындыг чорук соок күштелген үеде мал одарладыышкынынга бергедээшкинни тавариштырып болур.

Н. ЛОПСАН,
«Шынның» корреспондентизи.

Санаторийде

Балгазында өкпе зарылының санаторийниң библиотеказының литература фондузунуң болгаш номчукчуларының саны өзүп турар. Библиотекада 1700 ажыг янзы-бүрү номнар бар.

1955 чылдың дургузунда библиотекадан 1050 кижи ном ап номчаан болгаш доктаамал номчукчулары 50 четкен. Библиотека эргелекчизи эш Пушпиева номчукчуларга солун номнарны сүмелеп, чыда эмнедип турар кижилерге номнарны, солуннарны, журналларны аппарып берип турар.

1956 чылдың парлалга чагылгазындан библиотека 125 кезек янзы-бүрү литератураны чагыткан.

* * *

Санаторийниң столованыының кол поварызы эш Чуева 1948 чылдан бээр ажылдап турар. Мергежилдиг повар эвчилерниң рецептизин ёзугаар эки шынарлыг янзы-бүрү чемнерни кылып, чемниң амданныг, сүүзүннүг болуру дээш кылымакай ажылдап турар.

Эш Чуеваның эки ажылын аарыг кижилер улуу-биле үнелеп, оны мактап турарлар.

К. ОНГА.

Малдың кышкы ажаалгазы эки

Тес-Хем районнуң Ленин аттыг колхозунуң О. Шынаала хой фермазында 10 мун ажыг хой бар. Ферма кышка улур белеткелди эки чорутқаш, бүгү малды каажа-биле хандырган, малдың кышкы байдалы эки.

Малчын эш Шагжы төрүүр 380 хой кадарын турар. Оон хойларының күш-деңгези семис, одарны план ёзугаар солуп турар. Ол ышкаш эштер Данна, Номпал, Санаа, Дирчин олар малының олар белчинрин, өдек-хонажын эки таарыштырып турар.

Малчыннар бо чылын малды кыштан хүр ажырып, чаа төрүүгиниң хураганнарны бүрүн камгалап алыр соруглга-биле социалистиг чарыштың белик күлөөлгелерин алган.

Д. ЧАМЗЫРАЙ.

Малчыннарның чүткүлдүг күш-ажылы

Бай-Тайга районнуң Сталин аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң инек кадарчызы эш Х. Доңгурак малдың чаш төлүн иеңди өстүрер, ажаалдазын экижидер талазы-биле мергежээн.

Эш Доңгурак баштаңы чылында 38 ноздурга хүлээп алган алды чыл иштинде 230 баш чедир өстүрген. Эрткен чылын төрээн 35 инектиң бызаларын чидириг чок иеңди доруктуруп алган. Кадарчының инектери кажаалар-биле, чем-биле эки хандырганын.

Малчын эрткен күзүн 240 инек киреп ийи кажаанны түүп, ажыглалга киргерген. Ол ышкаш Хоолаай аксында чазаанда эрги кажаазының септелгезин кылып, мал адаанга төгөр өдекти болуп алган. Бо чылын төрүүр 43 инектен 43 бызаны иеңди камгалап алырын эш Доңгурак хүлээгеп.

Артель баштаар чери эш Доңгуракты ажылын үнелеп, каш удаа акша-биле шаңнаан болгаш немелде төлевирни тыскан.

С. ЧАМЗЫРЫН.

Колхозчуларның культурлуг негелдезинге дыңнангыр болур

(Чагаалар допчулалы)

Бистиң областың колхозтарында чаа суурлар тургустунганы-биле холбаштыр колхозчу чоннуң культурлуг негелдези хүн-бүрү өзүп турар. Чоннуң ол культурлуг негелдезин хандырар талазы-биле сагыш салышкынының чамдык черлерде четпейн турарының дутайында чагаалар редакцияга ээп турар.

Бай-Тайга районнуң «Мурнакчы» көдээ ажыл-агый артелинден эш **Х. Сумдуй-оолдуң** бижип турарындан алырга, колхоз баштаар чери чоннуң культурлуг негелдезинге холбашкан чүүлдерин чедир күүсетпейн турар. Колхоз баштаар чери радио белдирп тургузар дугайында болуунуң үндүрген шинтпирин күүсетпейн турар. Колхозта клуб бажыныңың тулуушкыну доозулган деп турза-даа, оон көрүлде залы кылдынмаан. Библиотека колхоз конторазының бир булунунда шоочалыг турүп турар. 1952 чылда колхозка ялинга ажыткан. Ынчалза-даа ол ялининг бажыны ам школаның хлеб быжырар чери болу берген. Бо чүүлдер дугайында айтырыгларны актив хуралынга, колхоз баштаар черинге болгаш суму Советиниң сессиялырынга үргүлчү чугаалажып келзе-даа, оларның шинтпирлери күүсетинмээн.

Чаа-Хөл районнуң «Тиилелге» колхозунуң бежингүннеринге чунар бажың болгаш ялы негетинип турарын эш **К. Ховалыг** бижип турар. Колхоз баштаар чери чунар бажыңның, үргүлер ялкынның болгаш клубтуң бажыңнарын 1955 чылда ажыглалга киирер деп даазап турган. Ынчалзада ол аазаашкын боттанмайн турар. Ылангыя колхозчу херээженнер колхоз бүдүрүлгезинге киржирде ялинга негеп турар. Ажылчы чоннарның культурлуг негелделеринге колхоз баштаар чери болгаш суму Советиниң дыңнангыр эвес болуп турар.

Улуг-Хем районнуң Киров аттыг колхозундан эш **Д. Чамзырыннның** бижип турары: колхозтуң суурунда электростанция бар-даа болза, доктаамал ажылдавайн, чамдык 2—3-даа, харын 10—15-даа хүннерде ажыддавастай бээр. Дыка хөй колхозчуларның бажыннарында электри чырыткының ам-даа киирбээн. Ол ышкаш колхозчуларның бажыннарының бежен хуузунда радио кииртинмээн. Суурнуң чону электростанцияны үргүлчү ажылдырын, районну бүгү бажыннарга киирерин негеп турза-даа чоннуң ол негелдезин хандырарынче чогуур сагыш салдынмайн турар.

Кызыл районнуң «Совет Тыва» колхозунуң баштаар чери чунар бажыңны тударын каш чылдар улаштыр планнап келзе-даа, ол план херек кырында боттанмайн турарын эш **С. Донзум** бижип турар. Чунар бажың тудар ыяш белеткеп алза-даа, ону өске тудугларга ажыглаш, чунар бажыңны тутпайн турар. Чунар бажын тудар дугайында колхоз баштаар чери болуунуң доктаалын күүсетпейн турунда Бөө-Тей суму Советиниң ону херекке албайн турары канчап-даа таарышпас. Ажылчы чоннарның өзүп турар культурлуг негелдезин хандырары суму Советиниң кичээнгейинге төвүнге турар ужурлуг.

Колхозчу суурларның ажылчы чоннарының культурлуг негелдезин хандырарынче, культура-амыдырал черлеринге четкимин калбартып, ол черлерни үзүктел чок ажылдадырынче чер-черниң партия, совет организациялары болгаш колхозтар баштаар черлери кичээнгейин күштелдирер херек.

„Контролёрлар" болуп чагдынган дүржок кижилер

Дүржок идегеттер боттарының кара сагыштыг соруглгазын боттандырар дээш кандыг-даа арга, негени ажыглап турарлар.

Чоокта чаа шагдаа Эргелелң хоорайның электростанциязының контролёрлары болуп негелеңип алгаш, өлээн хөй хамаатыларның бажыңнарын кезип, электросчётчиктерни хынап, электроточкаларның үрелик, үрелик эвезин көрүп, электролампочкаларның күжүн хынап турган болүк «контролёрларны» — кем-херек үүлгедикчилерин түүп хоруглаан.

Ол «контролёрлар» боттарының киргең бажыңнарындан электри херекселдериниң ханыг-бир «чүвелериниң» азы электроэнергиниң ажыглаарының чурумун «чөрчээнинин» кандыг-бир фактыларын «иеледи», ол дугайында меге актыны тургузуп база бажыныың ээлериндең «штрафты» негеп турганнар.

Кем-херек үүлгедикчилери болур ындыг дүржок кижилерниң оптуг аргазын билбес чамдык хамаатылар «штраф» төлевээн дээш электрошүгүмүн үзе кезер деп кортпактаарга «штрафты» төлээлер ужурга таварыжып турган. Ынчаарга чамдык хамаатылар оон ойталап турган. Хулиганнар эптиг үени ажылап алгаш, хамаатыларның бажыңнарындан шак болгаш өске-даа чүвелерни оорлап турган.

Боттарының бажыңнарынга ындыг дүржок идегеттер чораан өлээн хөй хамаатылар шагдаа эргелелиңге келгеш, ол дугайын медеглеп, оларны болгаш оларның үүлгеткен херээн ылеридиринге шагдаа органынга үлуг дузаламчыны чедиргеннер. Ынчалза-даа бажыңына ындыг «контролёрлар» чораан чамдык хамаатылар ол дугайын ыимга-даа ыыттавайн, ындыг янзы арга-биле оларга хоргадаар арганы берип турарны шын эвес.

Шагдаанын күжү — оон ажылчы чонбиле харылзаазында, кем-херек үүлгедикчилери-биле демисежирде ажылчы чоннуң идепкейлиг дузаламчызынга даянырында болур. Соруглга болза ады үнген «контролёрлар» чораан бажыннарның чурттакчылары ол дугайын шагдаа черинге дыңнадып, оларны түвүлүнга чедир ылеридиринге дузалажырында болур.

Каңдыг-бир албан черниңг азы эргечагырга органнарының төлөөлекчизи болуп турар танышпас кижини бодуунуң бажыныңче киирерде болгаш оон-биле чугаалажырда совет кижи бүргүү-ле ыңгыр кижилерден оларны ыым деп кижиң дээрзин бадыткап турар шынзыганы негээр ужурлуг.

Кижи бүргүзүнге ындыг янзы хынамчалыг болур чорук кем-херек үүлгедикчилеринге болгаш өске-даа кара сагыштыг идегеттерге оларның кем-бүрүүлүг соруглгазын боттандырар арганы бербес. Серемчилелди бедидери совет кижи бүргүзүнүн үүлөөлгези болур.

Л. ВАССЕР.

Шагдаа эргелелиниң кылдыс эргелекчизи.

СОЦИАЛИЗМНИҢ ОРУУ-БИЛЕ

(Албанияны Улус Республика кылдыр чарлааны январь 11-де 10 чыл болган)

1946 чылдың январь 11-де Албанияны Улус Республика кылдыр чарлаан. Албани улустуң алыс күзели боттанган — ол бодунуң хөй чүс чылдарлагы төөгүзүнде бирле дугаарында бодунуң салым-чолунуң болгаш бодунуң чуртунуң ээзи апарган.

Албани улус-демократтыг күргүне национал-хосталгалыг демиселге болгаш улусчу революцияга Албанияның ажылчы чоннарының коммунистериниң удуртулгазы-биле чедип алган тиилелгезиниң түңнелинде тургустунган.

1939 чылда-ла, фашистиг Италия Албанияны эжелеп алганының соон дарый хосталгага ынакшылдыг албани улус бодунуң төрээн чуртун хостаар дээш демиселче кирипкен. Гитлериг Германияның Совет Эвилелиниче халдаанының соонда албани улустуң хосталгалыг дайыны өнза күш-биле калбарган. Албанияның Коммунистиг партиязының кыйгырыын улугаар муң-муң ажылчыннар, тараачыннар, ус-дарганнар дагларже үнүп, партизан отрядтарын аңаа тургузуп турганнар. Сөөлүреди ол отрядтарының иштинден Албанияның Улустуң-хосталга армиязы өзүп үнген.

Албани улустуң чөптүг хосталгалыг дайыны ооруу чедипкеннинг болган. Совет күчиглер гитлержи армияларны Балканнарга чыыча шапканының ачызында албани патриоттар боттарының чуртунуң девискээриниң фашист эжелекчи отрядтарны үндүр шывадапканнар. 1944 чылдың ноябрь 17-де тиилелгелиг улусчу шериглер Тиранаже кире бергеннер, а ноябрь 29-ка чедир албани черниң сөөлгү сөөм бүргүзү эжелекчилерден шуут арыглаан.

Чуртта бүгү эрге-чагырга улустуң хөлүнга шилээн. Хосталгалыг демисел чоруп турза-ла тургустунган улусчу чазак эш Энвер Ходжага баштадып алган, демократтыг болгаш социалистиг чаартылгаларның калбак программазын боттандырарынче дораан киришкен.

Чуруттуң иштинге фашизминиң артынчыларын чыыча шапкан. Тускай тургускулаан улусчу судтар дайын талазы-биле кем-бүрүүлгелиг болган эжелекчилерби-биле кады ажылдап турган кижилерни калыг-дошкун шаажыгаан. Фашистиг хоойлуларны күш чок болдурган. Албани ажылчы чоннар мурнунда эдилеп көрбээнин ёзулуг хосталганы болгаш бүгү-ле демократтыг эргелерни алган. Сөөлүреди улусчу чазак Коммунистиг партияның инициативазын ёзугаар чер реформазын чоруткан болгаш үлетпүрүг, банкыларны база транспортту национализастаан.

Албанияны Улус Республиказы кылдыр чарлааны чаа эрге-чагырганың эң чугула хемчеглериниң бирээзи болган. Даштыкыже дезип үне берген хаан Ахмет Зогунун чуртче келирин хоруглаар дугайында шинтпирни дайын үезинде-ле улустуң төлөөлекчилери хүлээп алган. Ынчалзажок монархияны ынчан күш чок болдурбаан турган. 1946 чылдың январьда Улус Республиказын чарлааны-биле албани улус реакцылыг монархиялыг ёзу-чуруму шуут узуткаан.

1946 чылдың март 14-те улустуң чаалап алышкынын хоойлуудуп быжыглаан Албанияның Улус Республиказының чаа, ёзулуг демократтыг конституциязын хүлээп алган.

Албанияга улусчу эрге-чагырганың чыдарының дургузунда чуруттуң политиктиг, ажыл-агый болгаш культура амыдыралының бүгү алыларынга кайгамчыктыг чедишкин чедип алдынган.

Шаанда Албания хожудангай, аграрлыг чурт чораан. Үлетпүр эге хөгжүлденин байдалынга турган. Чуртка даштыкы, кол нургулайында италь капитал тергинден турган. Ахмет Зогу баштаан чагырыкчы болүктүң сатыныкчы политиказының түңнелинде Албания 1939 чылдың апрельде италь шериг халдаашкынының мурнунда фашистиг Италияның чиг-эт бээр колонияга-кожуңдаа апарган. Садыгны, мал ажылын, саанны, почтаны, далай болган агаар харылзаазын — бо бүгүнү Италияның контролюнга дамчыдып берген турган. Италь капиталистер арга-ыяштыг, хром болган демир рудаларны, битуминуг черлерни болгаш Албанияның өске-даа бойдус байлактарын араатанныг ёзу-биле үптеп ап турган.

Албани ажылчы чоннар даштыкының болгаш ада-чуруттуң кулданыкчыларын боттарының эгиннеринден ап октаанының соон дарый-ла чуруттуң экономиказы дүрген хөгжүлденин бүгү-ле эргежок чугула тааримчалыг байдалдарын алган. Албанияның улус ажыл-агыйынга дайынның болгаш эжелединң таварыштырган балыгларын Совет Эвилелиниң болгаш улус демократизының чурттарының ак сеткилдиг дузаламчызының ачызында кыска хуусаның иштинде эжиктеген.

Ол соруглга чедишкинниг күүсеткиге бээрге Албанияның Бүш-ажыл партиязы (1948 чылда Албанияның Коммунистиг партиязын Албанияның Бүш-ажыл партиязы кылдыр эле адаан) социалистиг индустриализациязының дугайында марксизмченинчи өөредигни үлуртулга болдуруп алган, ада-чуруттуң үлетпүрүн түргузарынче угланышкынынны алган. Кыска хуусаның дургузунда Албания үлетпүр хөгжүлденинин оруу-биле улуг шураашынны кылган. Амгы үенин техниказы-биле деритинген хөй-хөй фабрикаларны, заводтарны, шахталарны, электростанцияларны туткан. Оларның аразында чижээлээрге, Сталин аттыг пөс-таавы комбинады, Энвер Ходжа аттыг металл болбаазыралыр завод, цемент, чигир, хөвең заводтары болгаш хөвеннн арылаар заводтар, хром рудниги, ыдык болгаш мебель фабрикалары чергелиг ынчыг бүдүрүлгелер болгаш оондаа өскелер бар.

Буржуазия бодунуң тергиндээшкининиң бүгү үезинин дургузунда Албанияга чүгле улуг эвес 70 бүдүрүлгелерни туткан. Улусчу эрге-чагырганың үезинде 140 үлетпүр бүдүрүлгелерни туткан болгаш ажылгалга киирген, оларның аразында өлээн хөй улуг бүдүрүлгелер база бар. 1955 чылдың төнчүзүнге чедир үлетпүр бүдүрүлгезинің дайын мурнундагы деннелин 12 ажыг катап ашкан.

Индустриализазиянның политиказын чедишкининг боттандырганының түңнелинде ам ада чуруттуң үлетпүрү чуруттуң чонун болгаш улус ажыл-агыйын мурнунда даштыкыдан кирер сөөртүп турган хөй-хөй кылыглар-биле, чижээлээрге, андазыннар-биле, илиирлер-биле болгаш көдээ ажылагыйның өске-даа чепсек-херекселдери-биле, пөс-таавы-биле, чигир-биле, цемент-биле болгаш оон-даа өскелер-биле хандырып турар. Бир эвес дайын мурнунда албани үлетпүр продукцияның 88 хевирлерин бүдүрүп турган болза, ам үлетпүр кылыгларының 600 хире аттарлыг хевирлерин бүдүрүп турар апарган. Албания чүгле тараа тарыкчыларының болгаш кадарчыларның чуруу эвес, харын дүргени-биле металлистерниң, пөс-таавычыларның, дагжыларның база чуруу болуп бар чыдар.

Чуруу электрижидериниң хереэнде албани улус улуг чедишкиннерни чедип алган. Дайын мурнунда Албанияга нинти күчүзү 3,2 мун киловатт чүгле он үш бичии электростанциялар турган. Чүгле эң улуг чуруттакчылыг черлер электри-биле чырытының турган. Хосталганының соонда чуртка 70 ажыг электростанцияларны туткан, электри энергия бүдүрери 40 катап өскен.

Чуруттуң көдээ ажыл-агыйында чүгүлә өскерлиишкиниер болган. Дайын мурнундагы үениинге дөмейлээрге, тарыга шөлдери 70 хуу, оон иштинде тараа шөлдери барык 38 хуу улгатқан. Тарыыр шөлү 12 катап өскен техниктиг культуралар улусчу эрге-чагырганың үезинде улуу-биле хөгжөөн. Хөвең, тапкы, чигир свеклазы, рис болгаш өске-даа культураларны тарыыры дыка калбарган. Тараанның, хөвеннің, тапкының иштинги чыыдазы көвүдээн.

Албанияның Бүш-ажыл партиязының инициативазын ёзугаар чуртка агротехниктиг улуг хемчеглерни чоруткан, 5 мун километр кургадыр болгаш 2.100 километр суггарыга каналдарын туткан.

Улусчу эрге-чагырга помещик чер эжелин узуткаан болгаш помещиктерниң черлерин ажылчы тараачынарның холуна дамчыдып берген. Чер реформазы чер хуваалдазында чептүг эвес чоруктарны чайлаткан, ынчалзажок ол реформа тараачын ажыл-агыйларның оонак баранның хевир-бүдүжүн чайладып шыдаваан. Көдээ ажыл-агыйның хожудаашкының ажыл эрттери, оон баранның бедидери, а ол ышкаш ажылчы тараачынарның материалдыг болгаш культурлуг деннелиниң чайгылыш чок болдурлүшкүнү хуу ажылдыг күн-ажылчы тараачын ажыл-агыйларны коллективтиг улуг механизастаав бүдүрүлгенин утланышкынынче ынчиндиринин аргалы-биле көдээнин социалистиг чаартылгазының суурунга чүгле болдунар аргалыг деп чүвени төөгүлүг дүржүлга өөредип турар. Албанияның Бүш-ажыл партиязы ону барымдаалаш, көдээ ажыл-агыйның бүдүрүлге кооперациязын тургузарынче утланышкынынны алган.

Албанияның чаза 21 машина-трактор станцияларын тургускан. Көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезинге машиналарны нептереткени бүдүрүлге кооперастаашкының хөгжүдеринге дузалаан. Оон-биле кады көдээге ажылчын аңгының улуртур роли болгаш саңдары бедээн. Хоорайлардан чоруткан болгаш чурттуң көдээ аныяктарының иштинден белеткээн трактористер, комбайнерлер, механиктер көдээ ажыл-агыйның социалистиг чаартылгазынга болгаш тараачыннарны социализминиң ёзугузунга киижидеринге улам-на чүгүлә рольду ойнап турар ажылчын аңгының чаа отряды болу бергеннер.

Амгы үеде Албанияда көдээ ажыл-агыйның 242 бүдүрүлгелери бар, оларда бүдүрүлгенин чепсек-херекселдерин ниитилештиреринің болгаш оруглгаларны хувааршының социалистиг принциви тергинден турар. Оон аңгыда, көдээ ажыл-агыйның 200 хире коллективтери база бар, оларда хову ажылдарын кады чорудуп турар. Көдээ ажылчы чоннуң культурлуг негелдезинге ханы-бир «чүвелериниң» азы электроэнергиниң ажыглаарының чурумун «чөрчээнинин» кандыг-бир фактыларын «иеледи», ол дугайында меге актыны тургузуп база бажыныың ээлериндең «штрафты» негеп турганнар.

Кем-херек үүлгедикчилери болур ындыг дүржок кижилерниң оптуг аргазын билбес чамдык хамаатылар «штраф» төлевээн дээш электрошүгүмүн үзе кезер деп кортпактаарга «штрафты» төлээлер ужурга таварыжып турган. Ынчаарга чамдык хамаатылар оон ойталап турган. Хулиганнар эптиг үени ажылап алгаш, хамаатыларның бажыңнарындан шак болгаш өске-даа чүвелерни оорлап турган.

Боттарының бажыңнарынга ындыг дүржок идегеттер чораан өлээн хөй хамаатылар шагдаа эргелелиңге келгеш, ол дугайын медеглеп, оларны болгаш оларның үүлгеткен херээн ылеридиринге шагдаа органынга үлуг дузаламчыны чедиргеннер. Ынчалза-даа бажыңына ындыг «контролёрлар» чораан чамдык хамаатылар ол дугайын ыимга-даа ыыттавайн, ындыг янзы арга-биле оларга хоргадаар арганы берип турарны шын эвес.

Шагдаанын күжү — оон ажылчы чонбиле харылзаазында, кем-херек үүлгедикчилери-биле демисежирде ажылчы чоннуң идепкейлиг дузаламчызынга даянырында болур. Соруглга болза ады үнген «контролёрлар» чораан бажыннарның чурттакчылары ол дугайын шагдаа черинге дыңнадып, оларны түвүлүнга чедир ылеридиринге дузалажырында болур.

Каңдыг-бир албан черниңг азы эргечагырга органнарының төлөөлекчизи болуп турар танышпас кижини бодуунуң бажыныңче киирерде болгаш оон-биле чугаалажырда совет кижи бүргүү-ле ыңгыр кижилерден оларны ыым деп кижиң дээрзин бадыткап турар шынзыганы негээр ужурлуг.

Кижи бүргүзүнге ындыг янзы хынамчалыг болур чорук кем-херек үүлгедикчилеринге болгаш өске-даа кара сагыштыг идегеттерге оларның кем-бүрүүлүг соруглгазын боттандырар арганы бербес. Серемчилелди бедидери совет кижи бүргүзүнүн үүлөөлгези болур.

Л. ВАССЕР.

Шагдаа эргелелиниң кылдыс эргелекчизи.

(Төнчүзү 4-ну арында)

Улус демократиязының чурттарында

Албанияның Улус Республиказының чарлатынганының 10 чыл болганы

ТИРАНА. Январь 10-да Тиранага Албанияның Улус Республиказының чарлатынганының 10 чыл болганынга тавары-ыштыр байырлыг хурал болган.

Үлетиргүн болган көдөө ажыл-агыйның мурнакчылары, әртемнин, литератураның болган уран-чүүлүн ажыдакчылары, хөй-нимти организацияларның төлөөлекчилери улустуң театрының залынга доллур олурушкан турган. Күш-ажыдың Албани партиязының болган республиканың чазаның улургукчулары президиумуга көстүп келирге, хуралдың кирижикчилери чылыы-биле уткаан.

ССРЭ-ниң Албанияда Херектерниге Түр бүзүретиргеп М. Я. Хошев, Тиранада турар элчин болган төлөө черлериниң башчыларынары болган ажыдакчылары олурушкан.

Албанияның Улус Республиказының чарлатынганының 10 чыл ошкун дугайында Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының орлакчызы Мануш Муфтиу илетиел кылган.

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединге, Совет чазакка болган ССРЭ-ниң Дээди Советининг Президиумуунга байырлыг телеграмманы чыылганнар улуг кадургүшкүн-биле хүлээп алган.

(СЭТА).

Пекинде тудуушкун

ПЕКИН. Эрткен чылдың дургузунда КҮР-нүң найыслалы — Пекининиң хевирлиичизи дыка өскерилген. Хоорайның ортузунда театрларның, кинотеатрларның болган административтиг албан черлериниң чаа бажыңнары өзүп үнген, кудумчулар калбарган, чурттарга бажыңнарының чаа-чаа кварталдары неменнекен. «Бэйцзиньжибао» солуниүң дыннатканын ёзугаар алырга, 1955 чылда Пекинге нинти шөлү 3900 муң дөрбелчин метр чаа бажыңнарны ажыглалга киргеп. Улус эргечагыргазының алды ажыг чыдарының дургузунда Пекинде бажыннарның нинти шөлү 84 хуу улгатказ.

Найыслалдың ажылчы чоннары чаа чылда кайгамчык белекти алган. Он айлар мурнунда бичии чавыт бажыннар турган черде найыслалда баштайгы болуп турар нинти хоорайның ажылчын клубунуң кайгамчык улуг бажыны өзүп үнген. Клубта 1400 ажыг олуттарлыг көрүкчүлер залы, улус кыналтаарынга аптиг кылдыр таарыштырган дөрт улуг өрээлдер, хуралдаар залдар болган өске-даа өрээлдер бар.

Хосталырының мурнунда Пекинге кышкы үеде тудуг ажыдарын чоруткайн турган. Сөөлгү чылдарның дургузунда тудугчулар ажылдың кышкы байдалдарлагы ажгаларын шингээдип алган болган чылдың кайы-даа үезинде Пекинге тудуушкун соксавайн турар.

(СЭТА).

Польшада металлургияның хөгжүлдези

ВАРШАВА. Лодзи воеводствозунуң улуг эвес хоорайжыгажы Ленчица мырынай чоокта чаа-ла Польшага ындыг-ла сураглыг эвес турган. Ам оон дугайын бүгү чурт билир. Эрткен чылын бо районга геолог-шинчилел болган дилеп тывар ажылларны чорутканының түннелинде демир рудазы чыпар байлактыг черлерни ажыткан.

Чоокку чылдарда Ленчица чуртгун металлургия базазының улуг төвү болу бээр үжүрлуг. Бо үеде мында тудуг ажыдары калбарган: элээн каш демир рудниктериниң белеткели болган тулуушкуну чоруп турар. Ленчицада тудугнуң күүлүг техниказы кээп турар.

Алды чыл планының чылдарында Польшага элээн каш демир рудниктериниң тудуушкуну эгелээн. Оларның аразында хөйү ажыглалга киргеп. Чижээ, Белецк воеводствозунда үш рудниктерде демир рудазының казышкыны эгелээн. Ченстохов районунда демирниң чаа рудниктери, оон нинтиде улуг рудник «Барбара» дүргеп темирлер-биле туттунуп турар.

Келеп болган Ченстоховтуң үлетиргүлүг округтарының демир рудниктеринде демир рудазы казып тывары алды чыл планының үезинде барык 4 катап өскен.

Бо үеде Польша Улус Республикада 15 чаа демир рудниктери туттунуп турар. Эрткен чылын дүрүмге 1950 чылдазынга бодаарга демир рудазы казып тывары нйи катап хөй болган.

(СЭТА).

Болгарияда И. В. Сталин аттыг гидроэнергетика белдириниң тудуушкуну

СОФИЯ. И. В. Сталин аттыг гидроэнергетика белдириниң тудуушкунуда ажыл хүнүүе-даа, дүне-даа соксавайн турар. Бо чылын «Пасарел» болган «Кокалияны» деп ийи электростанциялар, база ол ышкаш суггарылга системазы ажыглалга киреп үжүрлүг. Искир хеминң агыныкының моондактаан күүлүг плотина үзүн дүрүг 13 километр хөлдү тургускан.

«Кокалияны» болган «Пасарел» электростанцияларда турбиналарны болган генераторларны чыып тургузары дооступ турар. Электри ламчыдыгалаарының шугуманарының болган дузалаар трансформатор станцияларының тудуушкуну чоруп турар. Гидроэнергетика белдириниң дериишкиннериниң хөй кезиин ада-чурттуң электри үлетиргүнге белеткеп кыган.

(СЭТА).

Тайбың бамгалалының Бүгү-япон конгрезин чылдырар деп турар

ПЕКИН. Синьхуа агентилелиниң дамчыдып турары болза, япон парлалганың дынналыгларын ёзугаар алырга, тайбың бамгалалының Бүгү-япон конгрезин болган тайбың талалакчыларының чер-чер конференцияларын 1956 чылдың мартта эрттирер деп турар.

Моон-биле холбаштыр тайбың бамгалалының япон комитеди ам болур конференцияның чедиишкиннериниг болуруп ханырарынче Японияда тайбың дээш шимчээшкиннинг кирижикчилерин кыйгырган. Комитеттиң медеглээни-биле алырга конференцияларның кол сорулгазы болза, Совет Эвилели болган Кытат Улус Республика-биле харылзааларны таарымчалыг тургузарынга дузаларында болуп турар.

(СЭТА).

1955 чылда Югославияда үлетпүр бүдүрүлгези

БЕЛГРАД. «Политика» солуниүң бижиң турары болза, эрткен чылдың сөөлгү каш айларының дургузунда Югославияга үлетпүр бүдүрүлгезиниң үлуг өзүлдези демдеглетиниң турган. 1955 чылдың 11 айларының иштинде үлетпүр продукциязы 1954 чылдың бо-ла үезинде турганындан 17 хуу хөйнү бүдүрүп үнүрген турган.

1953 чыл-биле дөмейлээрге эрткен чылдың 11 айларының иштинде бүдүрүлгенің чепсек-херекселдерни бүдүрүп үнүрери 13 хуу, материалдар бүдүрүп үнүрери 34 хуу база хереглел бараанарының —28 хуу өскен.

(СЭТА).

Египеттиң премьер-министри Насер Югославияга келир дугайында Титонуң чалаагазын хүлээп алган

КАИР. Таниг агентилелиниң мелээзинге дамнаган, египет солуннарының дынналыг турары болза, ЮФУР-нүң президентизи Тито египеттиң премьер-министри Насерни Югославияга албанның хуузу-биле моорлап келирин чалаан.

«Аль-Ахрам» солуниүң бижиң турары болза, Насер чалалганы хүлээп алган болган бо чылын Совет Эвилелиниге болгаш Чөөн Европа чурттарынга келир үезинде Югославияга баар деп бодап турар.

(СЭТА).

КНО-нуң кежигүнүнге хүлээп алыр дугайында Суданның дилээ

КАИР. Хартумдан дынналыг турары-биле, алырга, Суданың таптыкы херектер министриниң хүлээлгезин күүседип турар Мубарак Зарук Суданны КНО-нуң кежигүнүнге хүлээп алыр дугайында диле бижиктиг КНО-нуң чингине секретарынга чоруткан.

(СЭТА).

Чанкайшичи ужудукчуунуң Фуцзянь можуда ужудуп келгени

ПЕКИН. Синьхуа агентилелиниң дамчыткының ёзугаар алырга, чанкайшичи хамаатты ужар-чүүл эргелелиниң бир ужудукчузу болган ийи албан-хаакчылары январь 7-де Кытатта ужудуп келген. Олар Чан Кай-шиниң оглу — Цзян Вэй-гонуң самолёду болур самолётка олуруп алган, Фуцзянь можунуң бир черинде ужудуп келгеннер.

(СЭТА).

Индияның ийиги беш чыл планының төлевилели

ДЕЛИ, январь 10. Индияның национал хөгжүлдезининг айтырыгларының талазыбиле чөвүлелдиң доктаалал комитединиң ийи хүн үргүлчүлээн хуралы январь 7-де доозулган. Ук хуралды Премьер-Министр Неру даргалап эрттирген.

Национал план комиссиязының киирип келгени ийиги беш чыл планының төлевилелин комитет чугаалажып көрген.

Парлалга дынналыгын ёзугаар алырга, ук төлевилел күүзе секторунуң талазыбиле нинти төлевилелди 48 миллиард рупий (акша) түңге, оон иштинде үлетпүрге — 8,91 миллиард, ирригацияга болгаш энергетиказга—8,98 миллиард, транспортка болгаш харылзаага—13,84 миллиард, көдөө ажыл-агыйга—5,65 миллиард, социал хандырыкчага—9,46 миллиард болгаш өске чарыгдаларга —11,16 миллиард рупийге көрүп турар.

План чурттуң индустриализациязынга кол тепкинти кылып турар. Аар үлетпүрүң хөгжүдеринге 7 миллион рупийни берип турар. Металлургияның үш заводтарын (оларның бирээзи—Совет Эвилелиниң дузалы-биле Бхилаида түзүп турар завод-ту) тударын, аар машина түзүүнүң болгаш электри дериглелериниң заводтарын база химиктиг удобреннелерниң заводун тударын айтып турар. Ам ажыдан турар элээн каш заводтарны ажыглаарын, ажыктыг казымалдарның, оон иштинде хөнүр даштың, демирниң, нефтиниң тывыкшын көвүдерин көрүп турар.

Хүү секторну хөгжүдеринге капитал салыышкынын 23 миллиард рупий түңге, оон иштинде үлетпүрге 5,5 миллиард, көдөө ажыл-агыйга болгаш көдөө ус-тывыш черлеринге 2 миллиард, түзүүшкүнге 10,5 миллиард рупийни көрүп турар.

Ийиги беш чыл планының төлевилели национал орулганы 25,6 хуу (96,45 миллиард рупий, турганындан 121,2 рупий чедир), чонуң кижи бүрүзүнге чыл-та ортумак орулганы 18 хуу көвүдедирин бодап турар.

Планга киирүнген хемчеглер 5,2 миллион кижини ажыл-биле хандырар арганы берип турар.

Аграр реформазың ыламыла чорудар, ыланган чер аалзарының чажеглиг хемчээлдерин тургузар болгаш өске-даа ол янзылыг хемчеглерни, а ол ышкаш тараачыннарының аныдыралының культурлуг деннелин бедидер талазы-биле хемчеглерни төлевилелде көрүп турар.

Национал хөгжүдениң айтырыгларының талазы-биле чөвүлелдиң доктаалал комитеди күүзе секторун хөгжүдеринниң айтырыгларынче улуг кичээнгейни салган, ол хирезинде ийи сектор—күүзенин-даа болган хуунун-даа—кожа-хелбээ турар ужурлуг деп бодалды илергейлээн.

Ийиги беш чыл планының төлевилели парламентиниң консультативтиг комитединге, национал план комиссиязынга болган национал хөгжүдениң чөвүлелиниг чугаалажып көөр, ынчангаш оны январьның төнчүзүнде чазак үе бадылаан болган чарлаан турар.

(СЭТА).

Индияның аъш-чем болгаш көдөө ажыл-агый министриниң медеглели

ДЕЛИ. Индияның информация бюрозунун дамчыдып турары болза, Индияның бирги беш чыл планы удавас доостур апаар болгаш бо үеде ийиги беш чыл планын чогаадыры дооступ турар, ону 1956 чылдың апрельден боттанцырып эгелээр деп Индияның аъш-чем болгаш көдөө ажыл-агый министри А. П. Джайн радио дамчыштыр чугаалаан. Бирги беш чыл планын күүсеткени Индияның экономиказын быжыткан деп министр айыткан.

Аъш-чемге хереглээр тараа бүдүрүп үнүрери 1950—1951 чылдарда 50 миллион тонна турганындан 1954—55 чылдарда 65,8 миллион тонна чедир өскен деп Джайн чугаалаан. Бо болза, 1950—51 чылдарда ашкаартан аъш-чемни 4,7 миллион тоннаны киририп ап турган болза, 1955 чылда 0,77 миллион тонна чедир кызырар арганы берген деп ол дамчыдып чугаалаан. Аъш-чем талазында таарымчалыг байдал-биле төлевилер бар деп министр демдеглээн. Буга-суггарылганың хөй санныг тудуглары, ажыл-агыйны чорударының чаа аргаларын шингээдип алганы болган көдөө ажыл-агый машиналарын хереглеп чорутканы Индияның көдөө ажыл-агыйының хөгжүдезинге улуг үжүр-дузалыг болган. Национал экономиканы быжыглаарынга чугула хемчеглер болза, ыяш ажыл-агыйын болган мелиорацияны ажыктыг чорудары болуп турарын Джайн айыткан.

«Обшиналыг хөгжүдениң» программазынга болгаш «национал хөгжүдеге дузалаарының» программазынга доктаавышаан, Джайнның айытканы болза, бо программа-биле «чурттакчылары 68,5 миллион кижилиг Индияның бүгү көдөөлериниң бештин бирээзи хаара туттунган».

Чурттуң көдөө ажыл-агыйын быжыглаары үчүгле көдөө ажыл-агыйның эвес, харын чурттуң экономиказының өске салаларын хөгжүдеринге, социалистерниң болган соңгулдаларга чөөн үеелдиг күүтерниң — кирижикчилерни, социалистерниң болган оон-даа өскелерниң төлөөлекчилериниен чазак тургузарын негеп турарлар.

Хөй-хөй бүдүрүлгелерде ажылчы чоннарның хуралдары болган митингилери болуп турар. Ажылчы чоннарның ажыдырал-чурттагазының байдалдарын эвилеп, Соңгу Африкага тайбыңны тургузарын, өөредиглге системазының хамааты бүдүштүг характерин бүрүн катап тургузарын ындыг чазактың программазының үндезинин кылдыр салырын олар негеп турар. Ол шимчээшкинге хөй-хөй социалистер каттыжып кирген.

«Юманите» солуниүң дынналыгын ёзугаар алырга, Даугавпилс хоорайда (Финистер департамент) социалистиг партияның организациязы болган Коммунистиг партияның организациязы чонга кады кылган кыйгырыын чарлаан. Январь 2-де болган соңгулдаларга чөөн үеелдиг күүтерниң тиилээнинге олар байыр чедирип турар. Коммунистерниң, социалистерниң, радикалдарның болган бүгү-ле ынычы сеткилдиг республиканчыларының кирижигеи-биле улуучу фронтуунуң чазаан тургузарының негелдези ол кыйгырыгда илергейлетинген.

Жиронда департаментиниң социалистиг партия федерациязының январь 8-те болган конференциязынга төлөөлериниң ажык хөй нуруузу Алжирде дайынны соксадырын көрүп турар минимум-программаны, тайбың дээш, ажыл төлевирни көвүдедир дээш, үндүрүг системазынга реформа дээш база өөредиглге системазының хамааты бүдүштүг характерин бүрүнбиле катап тургузар дээш деминселди деткин чугаалааннар.

МРП деп католиктиг партия-биле болган өске-даа барыын үеелдиг политиктың партиялары-биле социалистерниң кандыг-даа эвилел кылырын конференция бир үн-биле хүлээвээн. Конференцияның төлөөлериниң ыйнынкыны-биле Жиронда департаментиниң социалистиг партия федерациязының үдүртүлгазы съездиниң хүлээп алганы минимум-программаны бот ханыраринга Коммунистерниң, социалистерниң болган оон-даа өскелерниң төлөөлекчилериниң чазак тургузарын негеп турарлар деп демдеглээн. Фенын хоорайда (Нор департамент) металлургия бүдүрүлгелериниң ажылчы чоннары улусчу фронтуунуң чазаан тургузарын негээн чагааны республиканың президентизинге чорутканнар деп «Юманите» солуп база дыннатканын. Чүгле ындыг чазак ажылчын аңгының эрге-ажыктарынга дүүшкен политиканы чорудуп шыдаар деп чагаада онзалап демдеглээн. Луара департаментиниң бүдүрүлгелериниң профэвилел организациялары, ол департаментиниң Труа хоорайда башкыларының профэвилели, Нантаның демир орукчулары болган оон-даа өскелер база шак ындыг резолюцияларны хүлээп алган.

(СЭТА).

Франциядa политиктиг байдал

ПАРИЖ. Чазакта хөй нуруунуң болган чаа чазакты тургузарының айтырыгларын Франциянның политиктиг аныдыралының төвүнде туруп турар. Чаа Национал хурал январь 19-та чыглыр, оон соонда амгы чазактың дүжери билдингир болгай.

Январь 9-та «Комба» солуп француз социалистиг партиязының чингине секретары Ги Молленин медеглели нарлаан, «республиканчы фронтуунуң» (социалистер, радикалдар болган өске-даа чамдык партиялар блогунуң) барыын үеелдиг партиялар-биле эвилелдежирингe Ги Молле улурланып турар. Коммунистиг партия-биле кады эвилелдежирин Ги Молле база хүлээвээн.

Ол хирезинде Ги Молле «республиканчы фронт» депутат коммунистерниң бадылаашкынларындан ойталаваас деп медеглээн, антикоммунизмге үндезилетинген политиканың үре-түннел чогун кыры-биле хүлээп көрген. Социалистерниң болган радикалдарның аразында ыланган экономиктиг айтырыгларының талазы-биле чорудуулар бар деп Ги Молле демдеглээн.

Бо хүннерде чурттуң иштинде улустуң калбак шимчээшкини нептереэн, оон кирижикчилери чөөн үеелдиг күүтерниң — социалистерниң, социалистерниң болган оон-даа өскелерниң төлөөлекчилериниң чазак тургузарын негеп турарлар.

Хөй-хөй бүдүрүлгелерде ажылчы чоннарның хуралдары болган митингилери болуп турар. Ажылчы чоннарның ажыдырал-чурттагазының байдалдарын эвилеп, Соңгу Африкага тайбыңны тургузарын, өөредиглге системазының хамааты бүдүштүг характерин бүрүн катап тургузарын ындыг чазактың программазының үндезинин кылдыр салырын олар негеп турар. Ол шимчээшкинге хөй-хөй социалистер каттыжып кирген.

«Юманите» солуниүң дынналыгын ёзугаар алырга, Даугавпилс хоорайда (Финистер департамент) социалистиг партияның организациязы болган Коммунистиг партияның организациязы чонга кады кылган кыйгырыын чарлаан. Январь 2-де болган соңгулдаларга чөөн үеелдиг күүтерниң тиилээнинге олар байыр чедирип турар. Коммунистерниң, социалистерниң, радикалдарның болган бүгү-ле ынычы сеткилдиг республиканчыларының кирижигеи-биле улуучу фронтуунуң чазаан тургузарының негелдези ол кыйгырыгда илергейлетинген.

Жиронда департаментиниң социалистиг партия федерациязының январь 8-те болган конференциязынга төлөөлериниң ажык хөй нуруузу Алжирде дайынны соксадырын көрүп турар минимум-программаны, тайбың дээш, ажыл төлевирни көвүдедир дээш, үндүрүг системазынга реформа дээш база өөредиглге системазының хамааты бүдүштүг характерин бүрүнбиле катап тургузар дээш деминселди деткин чугаалааннар.

МРП деп католиктиг партия-биле болган өске-даа барыын үеелдиг политиктың партиялары-биле социалистерниң кандыг-даа эвилел кылырын конференция бир үн-биле хүлээвээн. Конференцияның төлөөлериниң ыйнынкыны-биле Жиронда департаментиниң социалистиг партия федерациязының үдүртүлгазы съездиниң хүлээп алганы минимум-программаны бот ханыраринга Коммунистерниң, социалистерниң болган оон-даа өскелерниң төлөөлекчилериниң чазак тургузарын негеп турарлар деп демдеглээн. Фенын хоорайда (Нор департамент) металлургия бүдүрүлгелериниң ажылчы чоннары улусчу фронтуунуң чазаан тургузарын негээн чагааны республиканың президентизинге чорутканнар деп «Юманите» солуп база дыннатканын. Чүгле ындыг чазак ажылчын аңгының эрге-ажыктарынга дүүшкен политиканы чорудуп шыдаар деп чагаада онзалап демдеглээн. Луара департаментиниң бүдүрүлгелериниң профэвилел организациялары, ол департаментиниң Труа хоорайда башкыларының профэвилели, Нантаның демир орукчулары болган оон-даа өскелер база шак ындыг резолюцияларны хүлээп алган.

(СЭТА).

Мексикада чер шимчээшкини

НЬЮ-ЙОРК. Мехиколан (Мексико) Ассошиэйтед Пресс агентилелиниң дынналыгынга алырга, январь 8-те Мексиканың мурнуу кезиинге чер шимчээшкини болган деп турар. Акапулько хоорайга улуг когаралды таварыштырган. 106 кижи балыгланган.

Чер адааның күүтүг шимчээшкиннери Мехикога, Акапулькодан 300 километр ыракта туруп турар Толука болган Мексиканың өске-даа хоорайларынга билдингир болган.

(СЭТА).

Франциядa политиктиг байдалдың дугайында англи парлалга

ЛОНДОН. Национал хуралга январь 2-де болган соңгулдаларның соонда Франциядa политиктиг байдалче англи парлалга улуг кичээнгей салырын үргүлчүлеп турар. Чамдык буржуаз солуннар соңгулдаларга француз делегацияларының күүтериниң чедиишкинин дүвүрээзин-биле болган кылыктанышкын-биле тайылбырлавышаал, ол чедиишкинин атлантика блогунуң политиказынга кыжаанышкын кылыр көрүп турар. Чижээлээрге, «Санди таймс» солуп «эң улуг айыыл болза», Франциядa улусчу фронтуунуң чазаанын тургустунар аргалыы болуп турар, үүле дээрге ол «Франциянын барыын чүкчү болган европейжи политиканы чорудар аргазок кылыптар ийик» деп санаан турар. Неделя саныныа үнер «Экономист» солуп Национал хуралда депутат коммунистерниң санының көвүдээни «Барыын чүзүе улуг согуушкун» болуп турар деп санап турар.

Ындыг янзылыг чугаалар-биле чергелештир англи парлалгаа Франциянын иштики хереглериниге шуут холгаарлажыкын-биле кыныгаарлажып турар тайылбырлар база көстүп кээп турар. Неделя саныныа үнер «Трус» солуп «Франция конституциязын эде көөр ужурлуг» деп медеглеп турар. Франциянын амгы байдалында «конституция шугуманы ёзугаар чедип алынар апаар эргиделер негетинин турар» деп «Спектейтор» санап турар.

Тайылбырларның чамдык авторлары Франциядa байдалларның херек кырында фактыларын тоол көрбейн баар харык чок болуп турар. Чижээ «Обсервер» солуниүң Парижте корреспонденти Франциядa «чөөн үеелдиг чамдык бурунгаарлаашкыны» болган деп бижип турар.

(СЭТА).

Порданияда байдал

КАИР. Маджалинин мурнундагы чазаның парламентини таратканының дугайында шиитирлер дүрүг чок деп Порданияның конституциялыг суду саналның парлалга дыннадып турар.

Конституциялыг судтуң тодаратканы ёзугаар Хашимиң чазаа парламентиниң чаа соңгулдаларын чорутпас деп шиитирлээн. Ынчангаш, 1955 чылдың декабрь 20-де декрет-биле таратынган кылдыр санап турган мурнундагы парламент болунуң ажыл-чорудулгазын күүседирин үргүлчүлээр апаар.

Моон-биле чергелештир Хашимиин баштаны Порданияның амгы чазаа бир үе аразында парламентиниң чаа соңгулдаларын эрттирер карачаңгыс сорулгалыг болуп санатыныш турган чүве төлөөде, ол чазактың дүжериниң дугайын солуннар дыннадып турар.

(СЭТА).

КАИР. Порданияда байдал дыка чидиг-ханнышкынның болуп артпышаан турарын парлалга дыннадып турар. «Аль-Гумхурия» солуниүң бижиң турары болза, «Пордания чепсегленген лагерь болу берген. Амманның болган өске-даа хоорайларының кудумчуларында полицияның болгаш шериглерниң отрядтары, күштелирген күнк машиналар болгаш танналар таннылыдан чорун турар». Кудумчуларга чорууруун чүгле тускай эрттиргелер-биле чөпшээрээр туруунду тургускан.

Амман болгаш чурттуң өске-даа хоорайларының аразында харылзаа херек кырында үзүлген деп солуп демдеглеп турар. Дашпыкы-биле Порданияның харылзаазы үзүлген. Чыскаалганнарны бо-лаар дужаалды шериглерге берген.

«Аль-Ахрам» солуниүң дынналыы-биле алырга, чыскаалганнарның шериглер-биле болган полиция-биле тулчуушкунунуң үезинде январь 7-де Аммаига база Иерусалимниң араб кезиинге 8 кижи олурткеп, 25 кижи балыгатырган болуп турар.

(СЭТА).

Чаа иордан чазак

ПАРИЖ. Франс Пресс агентилелиниң аман корреспонденти чаа Иордан чазактың составын дыннаткан. Кабинеттиң составы: премьер-министр болган даштыкы херектер министри Сами Эр-Рафаи, премьер-министриң орлакчызы болган күүзе министри Ибрагим Хашим, юстиция болган национал камгалалының министри Фалих Малаха, национал экономика министри Халуси Эль-Хейри, салыы болган тулуушкун министри Хашим Эль-Джайеси, даштыкы херектер министри Хусейн Бахри Эль-Халиди.

(СЭТА).

Данияда ажыл чок чорук

КОПЕНГАГЕН. Тускай мергежил чок ажылчыннарның профэвилелиниң даргазы Кристиан Ларсеннің медеглелинге ханнышнаан, «Лонд ог фолк» солуп Данияның тускай мергежил чок ажылчыннарының профэвилелиниң 100 муң кежигүннери бо үеде ажыл чок болуп турар деп бижээн.

(СЭТА).

СОЦИАЛИЗМНИҢ ОРУУ-БИЛЕ

(Төнчүзү).

үениң Эртемнер академиязының үндезинин эртемнер институду тургустунган. Чурт культураның чаа албан черлери-биле байлакшаан: 11 музейлерни, 6 театрларны, хөй санныг библиотекаларны, киностудиязыны ажыткан. Номнарның, солуннарның болгаш өске-даа парлалга үндүрүглелериниң тираждары ажок өскен; чүгле үелеп үнер парлалганың ниити тиражы безин дайын мурнундагызынга дөмейлээрге 6 катап көвүдээн. Албанияның литература болган уран-чүүлүн чедиишкиниг хөгжүп турар.

Ажылчы чоннарның амыдырал-чурттагазының материалдыг байдалдары улусчу тургузугнуң үезинде дыка экижээн. Дайын соолгудеги чыдарның дургузунда калбак хереглелдиң баранналарынга өртектерни үш үлаа чиигеткен, улустуң хереглел баранналарының ассортиментизи калбарган болгаш сан-хемчээли чайгыыш чокка көвүдеп турар.

Албанияның Улус Республиказы Совет Эвилели-биле болгаш улус демократиязының чурттары-биле сырый найыралдыг белдирлери-биле холбашкан. Албания болза, аразында харылзаалары пролетаржы интернационализминиң, найыралдың болган кайы-кайызынга дузалажырының ленинчи принциптеринге үндезилетинген тайбыңга ынакшылдыг демократтыг күүгүнелериниң найыралдыг күүлүг өг-бүлезинде кирип турар. Социалистиг лагерьниң чурттары Албанияга ёзулуг экономиктиг болгаш өртем-техниктиг дузалажылыны көргүзүп турар.

Фашизминиң кинчи-бегинден хосталыр талазы-биле анаа дузалаан болгаш социалистиг нинтилелдиң тургузуушкунунга бүгү талалыг дузалажылыны көргүзүп турар совет улуска хамаарыштыр ханы өөрүп четиришкиннинг, ынакшылдың болган найыралдың сеткил-сагыжы албани улуста сиңиккен.

Албанияның Улус Республиказының чаза тайбыңның болган улустар аразынга найыралды быжыглаарының политиказын чайгылыш чокка чорудуп турар. Ол болза, Совет Эвилелиниң болган тайбыңга ынакшылдыг өске-даа чурттарның улустар аразының харылзаалары экижиерниче болгаш бодунуң күзенишкиннерин харанныаас болгаш бодунуң салыышкынын киирер.

* * *

Албанияның Улус Республиказының чарлатынганының он чыл баштайгы албани беш чыл планының (1951—1955 чылдарның) чедиишкиниг боттанганыбиле капсырлажып турар. Баштайгы бешки чылында республика ажыл-агый тургуушкунунуң бүгү аныралырынга, улустуң материалдыг чаагай байдалын болгаш культурлуг деннелин белдирерге кайгамчыктыг түннелдерни чедип алган. Албани ажылчы чоннар ол чедиишкиннерге үндезилээш, чаа 1956 чылда бодунуң чурттунуң экономиказын болгаш культуразын хөгжүдериниң нйиги беш чыл планын боттандырарынче кирип турар. Демократтыг чурттарның акы-дуңма деткимчезинге дамнып алган, албани улус бодунуң төрөөн, шыгатынган Бүи-ажылчы партиязының удуртулгазы-биле, социалистиг нинтилелди тургузарының оруу-биле бурунгаар чайгылыш чок чорун өрөр. Албанияның Улус Республиказының чарлатынганының он чыл ошкун холбаштыр Совет Эвилелиниң улустары акы-дуңма албани улус бо аларлыг оруккa чаа-чаа чедиишкиннерниг болурун ынзы-биле күзеп турар.

М. ПОЗОЛОТИН.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың № 3 ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 3—62, редакторнуң орлакчызының, иштики информация кидизиниң — 3—88, харылзалгалыг секретарының 4—98, партийжи аныдыралының, пропаганда, үлетпүр болган транспорт, көдөө ажыл-агый кидистериниң 3—68, культура болган аныдыралының, чагаа кидистериниң база бухгалтериниң 3—65.

ТС—00208. Культура эргелелиниң типографиязы.

БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилетинген

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1956 ЯНВАРЬ 15 ВОСКРЕСЕНЬЕ № 11 (3464)

Өртээ 20 коп.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

МАР-ның Улустуң Улуг хуралының Президиумунуң Даргазы М. Самбуну ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы К. Е. Ворошиловтуң хүлээп алганы (1 арын).

Гарольд Вильсонну А. И. Микоянның хүлээп алганы (1 арын).

Иран парламентиниң төлээлериниң кежигүннерин К. Е. Ворошиловтуң, Н. С. Хрущевтуң болгаш В. М. Молотовтуң хүлээп алганы (1 арын).

СЭКП-ниң XX съездизинге уткуштур (1 арын).

Бүдүрүлгелерде профэвилел организацияларының ажылын бедик деңнелче (2 арын).

О. Долчун.— Районнуң мурнакчы херээженнери (2 арын).

Б. Антонов.— Атомнуг энергия тайбынның херээнде (2 арын).

ШКОЛАНЫ БҮГҮ-НИИТИНИҢ КИЧЭЭНГЕЙИ-БИЛЕ ХҮРЭЭЛЭЭР. Районнарның башкыларының январь чөвүлел хуралдарынга (3 арын).

К. Салыы.— Школага кижизидилге ажылы — эки өөредилгениң үндезини (3 арын).

КЫДАТ УЛУС РЕСПУБЛИКАДА (4 арын).

БУР-нуң Даштыкы херектер министерствозунуң төлээлекчизиниң медеглели (4 арын).

Францияның Коммунистиг партиязының Политбюрозунуң шиитпири (4 арын).

КӨДЭЭ КОММУНИСТЕРНИҢ НИИТИ БИЛИИН БЕДИДЕР

Совет Тываның коммунистери областың партия конференциязынга үлетпүр, ажылагый болгаш культура тургузуушкунунуң талазы-биле чаа-чаа чедиишкиннерлиг ужурашкан.

Бо дугайын СЭКП обкомунуң ажылының дугайында отчёт илеткелинге партия обкомунуң секретары эш Тока тодаргаа демдеглээн. Отчёттуг үеде областың партия организациязының хүрээлеңи улам быжыккан болгаш өскен. Ажылчыннардан, колхозчулардан, интеллигентилерден хөй-хөй мурнакчы кижилер партияның хүрээлеңинге кирген.

Партия эге организацияларының отчет-соңгулдалыг хуралдарынга коммунистерниң 85 хуузу киришкен болгаш 50 хуузу санал берген. Эрзин, Тожу, Өвүр районнарга партияның отчет-соңгулдалыг район хуралдарынга коммунистерниң 80 ажыг хуузу киришкен.

Коммунистер ол хуралдарга болгаш районнарның партия конференцияларынга партия амыдыралының болгаш улус ажыл-агыйының, культураның үндезин айтырыгларын шиитпирлеп, коммунистерниң инициативазын деткип, партия организацияларының удуртулгазынче практиктиг ажылдарга хынатынган, мергежилдиг коммунистерни дидими-биле деншиткен. Коммунистер шүгүмчүлелге болгаш бот-шүгүмчүлелге үндезилээш, черчерниң партия организацияларының ажылында четпестерни илеретпишаан, мооп соңгаарги сорулгаларның талазы-биле тодаргай саналдарын киргеннер.

Бо бүгү чүүлдер болза, коммунистерниң идепкейиниң болгаш политиктиг билииниң өзүлдезин херечилеп турар. Ындыг болза-даа, областың партия организациязының ажылында ам-даа улуг четпестер бар.

Совет Тываның коммунистериниң 47 хуузу көдээде — колхозтарда, МТС-терде болгаш совхозтарда ажылдап турар. Көдээ ажыл-агыйны улам ынай хөгжүдер дугайында партияның болгаш Совет чазактың төөгүлүг шиитпирлерин амыдыралга боттандырарынче олар көдээниң ажылишчилерин эвилелдеп, сорук киирип турарлар.

Көдээ коммунистерниң кол нуруузу партияның политшколаларында, бөлгүмнеринде өөренип турар. Ынчалзажок, көдээ коммунистерниң ниити билиин бедидер дугайында айтырыгны чамдык партия организацияларында ниити чугаалар-биле кызыгаарлааш, херек кырынга боттуг хөнчеглерни албайн турар. Оон түннелинде көдээ коммунистерниң ниити билиинин деңнели ам-даа ыракта чавыс.

Бо дугайында мооң адаанда мындыг саннарны көргүзерге-ле четчир. Областа бүгү коммунистерниң 42 хуузу эге өөредилгени чедип албаан болуп турар. Оон иштинде, ылаңгыя Тес-Хемниң коммунистериниң 52 хуузу, Улуг-Хемниң коммунистериниң 60 хуузу эге өөредилге чок. Мындыг чижектер өске-даа районнарда бар. Эге өөредилгени чедип албаан коммунистерниң хөй нуруузу көдээ черлерде болуп турар.

Боттарының хүлээлгелиг ажылдарын ак-сеткилдиг, идепкейлиг күүседип турар коммунистер көдээде хөй. Олар боттарының ажылдап турары колхозтарының, МТС-теринин болгаш совхозтарының ажыл-агый планнарын хуусаа бетинде долдур болгаш ажыр күүседир дээш көдээниң ажылчы чоннарынга боттарының мурнакчы үлегерин көргүспүшаан, кызымаккай, чүткүлдүг болгаш улуг сорук кириишкинниг ажылдап турарлар.

Массалар-биле хүн-бүрүнүн харылзаазын быжыдар, оларның негелделерин, хереглелдерин база эгелекчи чаа-чаа чүүлдерин чогуур өй-шаапда өөренип көөрүнче болгаш деткиринче көдээниң коммунистери улуг кичээнгейни салып турар.

Коммунист бүрүзү партияның политиказын эки билирин, оон ужур-утказын кежигүн эвес массаларга хүн-бүрүде могагшылаг чокка таныштырарын, бодунуң медерелдиин соксаал чокка бедидерин, марксизм-ленинизмниң үндезиннерин шиңгээдип алыр дээш доктаамал ажылдаарын СЭКП-ниң Уставы негеп турар.

Партия организациязы коммунистерниң партийжи мөзү-шынарын хынаарда оларның чугааларындан, аазаашкыннарындан эвес, а херек кырында ажылының түннелдеринден көөр ужурлуг. Бодунуң билиин бедитпес, партияның шиитпирлери-биле чүгле ёзу барымдаалап чөпшээрежир коммунист кижи Уставтың негелделерин хажык чокка күүседип турары ол эвес болур.

Эге өөредилгези чок коммунистер марксизм-ленинизмниң үндезиннерин боттары бот кичээлдерниң аргазы-биле шиңгээдип алыры оларга чиик эвес чүве төлээде, оларга доктаамал дузалаары партия организацияларындан негетинин турар.

Мынчангаш, көдээ коммунистерниң ниити билиин бедидеринче хүн-бүрүнүн кичээнгейин салыры, оларның ортузунга лекцияларны, номчулгаларны, беседаларны организастаары, белеткелдиг, шыырак билиглиг агитаторларны оларга быжыглаары чугула.

Малдың ыраккы одарларында, тудуг материалдарының белеткел пунктуларында ажылдап турар коммунистерниң ниити билиин бедидеринче онза кичээнгейни салыр херек. Оларның ортузунга политшколаны азы бөлгүмнү организастап болур, а кажан бөлгүмнерни организастаарынга таарымчалыг байдалдар чок болза, оларга агитаторларны доктаамал быжыглааш, масса-политиктиг ажылды күштелдирери чугула.

Оон-биле чергелештир, көдээ коммунистерниң аразында бижикти багай билир болгаш билбес кижилер ам-даа бар. Бо чорук оларның политиктиг болгаш ниити билиин бедидеринге улуг моондактыг болуп турар. Оны барымдалааш бирги ээлчегде көдээге бижик өөредилгезиниң бөлгүмнерин организастаары, бижикти багай билир база билбес коммунистерни ол бөлгүмнерге калбаа-биле өөредири эргежок чугула. Оон ынай көдээ аныяктарның кежээки школалары барык район бүрүзүнде бар. Ол школаларда херек кырында элээн хөй коммунистер база өөренип турар. Оларның өөредилгезин хүн-бүрүде сонуургап көөрү, оларга дузалаары —партия организацияларының чугула хүлээлгези.

Көдээниң партия организацияларының чанында тургустунган политшколалар болгаш бөлгүмнер көдээ коммунистерниң билиин бедидеринге шиитпирлиг рольду ойнаар ужурлуг. Мынчангаш, политшколаларның болгаш бөлгүмнерниң ажылын доктаамал удуртуру, ында болуп турар кичээлдерни амыдырал-биле, ажыл-агыйның сорулгалары-биле холбаштырбышаан, оларның идей-теоретиктиг деңнелин бедидери чугула. Оон-биле чергелештир, көдээ клубтарның, кызыл булуңнарның, номчулга бажыңнарының, библиотекаларның, кино четкизиниң ажылын үндезини-биле экижитпишаан, коммунистерниң ниити билиин бедидеринге ажыглаар херек.

Көдээ коммунистерниң политиктиг болгаш ниити билиин соксаал чокка бедитпишаан, көдээниң ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунуң сорулгаларын боттандырарынга оларның мурнакчы ролюн чедип алыры—көдээниң партия организацияларының чугула хүлээлгези.

МАР-ның Улустуң Улуг хуралының Президиумунуң Даргазы Ж. Самбуну ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы К. Е. Ворошиловтуң хүлээп алганы

Төрээн чуртунче баарда орук аайы-биле Москвада доктааган Моол Арат Республиканың Улустуң Улуг Хуралының Президиумунуң Даргазы Ж. Самбуну ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы К. Е. Ворошилов январь 10-да хүлээп алган.

Ж. Самбуну МАР-ның ССРЭ-де Онза болгаш Бүрүн эргелиг элчини Д. Адилбиш болгаш МАР-ның Эртемнер комитединиң даргазы Н. Жагварал үдеп чораан.

Хүлээп алыышкынга ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары Н. М. Пегов, Даштыкы херектер Министрин иң оралакчызы Н. Т. Федоренко, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Протоколунуң начальниги Г. П. Фомин олурушкан.

К. Е. Ворошиловтуң Ж. Самбу-биле беседазы чылыг болгаш найыралдыг байдалга эрткен. (СЭТА).

Гарольд Вильсонну А. И. Микоянның хүлээп алганы

Январь 12-де ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының Бирги Оралакчызы А. И. Микоян англи парламентиниң кежигүнү Гарольд Вильсонну хүлээп алган. А. И. Микоян биле Г. Вильсоннуң аразынга беседа болган.

(СЭТА).

Иран парламентиниң төлээлериниң кежигүннерин К. Е. Ворошиловтуң, Н. С. Хрущевтуң болгаш В. М. Молотовтуң хүлээп алганы

Январь 12-де ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы К. Е. Ворошилов, СЭКП ТК-ның Бирги Секретары болгаш ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиум кежигүнү Н. С. Хрущев болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының Бирги Оралакчызы болгаш ССРЭ-ниң Даштыкы Херектер Министри В. М. Молотов Кремльге Иран парламент төлээлериниң кежигүннерин хүлээп алган. Төлээлерни Иранның сенадының Даштыкы херектер талазы-биле комиссиязының Даргазы дээрги Мохаммед Саид баштап чораан. Төлээлериниң составында сенаторлар: Ибрагим Набиль Самин, Али Голи Хедаят болгаш Хасан Акбар; меджлистиң депутаттары: Мохаммед Али Масуди, Арбаб Ростом Гив, Голям Хясейн Барагозлу, Мохаммед Али Саффари, Хамид Ахи, Ахмед Ахаван болгаш Муса Секкет-оль-Ислами.

Иранның ССРЭ-де Онза болгаш Бүрүн эргелиг Элчини А. Г. Ансари төлээлерни үдеп чораан.

Иран парламентарийлер-биле совет удуртукчуларның ийи хире шак үргүлчүлээн беседазының үезинде ийи талаларны сонуургадып турар айтырыгларның талазы-биле санал-онал солчуушкуну болган.

Хүлээп алыышкынга ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары Н. М. Пегов, ССРЭ-ниң Иранда Онза болгаш Бүрүн эргелиг Элчини А. И. Лаврентьев, ССРЭ-ниң ДХМ-иниң Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүк чурттарының килдизиниң эргелекчизи Г. Т. Зайцев, а ол ышкаш төлээлериниң Совет Эвилелинге чоруп турганын үдеп чоруур ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутады А. И. Каиров болгаш ССРЭ-ниң ДХМ-иниң Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүк чурттарының килдизиниң эргелекчизиниң оралакчызы А. П. Павлов хүлээп алыышкынга олурушканнар.

(СЭТА).

Чурт удобрениелерин үндүр сөөртүрүн күштелдирер

Чурт удобрениелерин үндүрүп сөөртүрү Башкир, Татар АССР-лерде, Рязань, Москва, Свердловск, Курск болгаш өске-даа областарда эрткен чылдың бо үезинде турганындан дыка хөй болуп турар. Ындыг болза-даа бо ажыл элээн хөй областарда четпес чоруп турар деп РСФСР-ниң Көдээ ажыл-агый министерствозу СЭТА-ның корреспондентизинге дыңнаткан.

Ховуларга өдек төп ажылдап турар колхозчуларга материал талазы-биле сонуургалдыг шаңналдар тыпсырын көдээ ажыл-агый артельдеринге министерство сүмелээн.

Москва чоогунуң Бронницк районунуң «Ленкиниң оруу» колхозка мурнунда малдакчылар өдекти мал кажаазындан ырак эвес черге төп турган. Ам малчыннар өдекти шуут ховуларже үндүрүп төп турар. Бо ажыл дугайында олар немелде күш-хүннерин ап турар. Колхозчуларга хамааржып турар малдан дужаатынган өдектиң тонна бүрүзүнден оларга беш күш-хүнүн санаар болгаш бир центнер саваңны бо ажыл-агыйда берип турар. Оон ангыда хүл болгаш күш өдээ дужааган дугайында күш-хүннерин база санап турар.

Удмурт АССР-ниң «Шалыпчы» көдээ ажыл-агый артелинде баштаар черниң шиитпири-биле чурт удобрениелери сөөртүп турар колхозчуларга күш-хүннеринден ангыда сөөрткен өдектиң тонна бүрүзүнге бир рубльди, ынчаарга нормазын ажыр күүседирге ийи рубльди берип турар. Мындыг янзылыг төлевирлерни Великие Луки областың чамдык көдээ ажыл-агый артельдеринде база чорудуп турар.

Элээн каш областарда мурнакчы колхозтар саанчыларга, малдакчыларга болгаш колхозчуларга ажаап, чыып алган өдектиң тонна бүрүзүнге акша-биле, тараа, саваң азы сиген-биле төлээр немелде төлевирни тургускан. Өдек чыырының болгаш удобрениелер төгериниң плапын ажыр күүсеткени дээш немелде төлевирни хову ажылының бригадаларының бригадирлеринге база берип турар.

(СЭТА).

Күрүне албан черлериниң ажылдакчыларының профэвилелинде

Январь 12-ниң кежээзинде Москвага күрүне албан черлериниң ажылдакчыларының профэвилели биле саң-банк ажылдакчыларының профэвилелиниң Төп Комитеттериниң каттышкан пленуму болган.

Ол ийи профэвилелин чаңгыс күрүне албан черлериниң ажылдакчыларының профессионал эвилели кылдыр каттыштырар доктаалды пленум хүлээп алган. Профэвилелиниң ТК-зының даргазынга эш А. Н. Петелен, секретарынга эш А. А. Лосева соңгутурган.

Профессионал эвилелиниң съездизин бо чылдың апрельде Москвага чыылдырар деп шиитпирлээн.

(СЭТА).

Чим-Курганның суг шыгжамырының тудуушкуну

КАМАШИ. (Кашка-Дарья область). Камаши районда Чим-Курганның суг шыгжамырының тудуушкуну эгелээн. Ол улуунуң талазы-биле Узбекистанда ийиги черни ээлеп турар. Оон тудуушкунунга 138 миллион рубльди дөзевилээн.

Камаши станцияже тудуг материалдары, дериглер, техника үзүктел чок кээп турар. Ажылчыннар турары-биле чуртталга бажыңнарын тудуп турар. Чим-Курганның суг шыгжамырының тудуушкунун үш чылга санап кылган. Аңаа 500 миллион кубометр суг кирер, ол чорук 45 муң гектар чаа черлерни суггарар арганы бээр.

(СЭТА).

Казах ССР. Кустанай областың «Московский» деп тараалаң совхозунда.

Чурукта: чаа келген бөлүк кижилер машина-трактор мастерскаязының эргелекчизи Е. Евстифеевтиң бажыңында Москвадан радио дамчыдылгазын дыңнап олурарлары. Солагай талазындан оң талазынче—А. Трофимов, Т. Родионова, В. Кирпичева болгаш Е. Евстифеев.

Фото **Ю. Немовтуу.** СЭТА-ның фотохрониказы.

Иркутск область. Братскиниң делегейде улуг гидроэлектростанциязын тудары-биле Совет Эвилелиниң бүгү-ле булуңнарындан муң-муң тускай эртемниглер болгаш ажылчыннар келгеннер. Сибирьниң хеми Ангараны чаажыктырып алырының энтузиастери кыска хуусааның дургузунда хемниң эринге чээрби муң хире дөрбелчин метр ниити шөлдүг чуртталга бажыңнарын тутканнар, суг дамчыдылгазының бирги шугумун ажыглалга киргеннер, ийи магазинни, поликлиниканы, он чылдың школазын, столоваяны болгаш культура-амыдыралдың өске-даа албан черлерин тутканнар. Падун суурда клуб чанында библиотека организастаан, оон номчукчуларының саны 300 ажыг.

Чурукта: библиотекарь Н. Елинская номнарны берип олурары. Солагай талазында—Падуннуң ортумак школазының башкылары Е. Мамина, Л. Курыпина болгаш слесарь А. Соколов.

Фото **М. Минеевтин.** СЭТА-ның фотохрониказы.

СЭКП-ниң XX съездизинге уткуштур

Күш-ажылчы сорук кириишкин

ЧАДААНА. («Шынның» корр.). Чөөн-Хемчик районда «Искра» колхозтуң колхозчулары ССРЭ-ниң Дээди Совединиң дөртқү сессиязының шиитпирлерин танышкаш, улам сорук кириишкинде ажылдап турар. Тудугга ыяш белеткээриниң Кара-Сугда бригадазы улам бедиткен күш-ажылчы хүлээлгени алган. Деспилдей, Баир, Бежиг-оол болгаш оон-даа өскелер хүнде ийи-үш дапкыр норманы күүседип турар.

Колхозтуң сүт-бараан фермазының коллективинге болган хурал бедик көдүрлүүшкүннүг эрткен. Саанчы Папак бодунда быжыглаан бөлүк инектериниң бирээзинден-не 1955 чылда 1018 литр сүттү сагган, а бо чылын 1500 литрин саарын хүлээнген. Ол ышкаш Хураганчык, Бичин-уруг олар инек санындан 2000 литр чедир сүттү саап алырын чугаалааш, малчыннарны социалистиг чарышка кыйгырган.

Мал ажылының өске-даа участоктарында сессияның материалдарын таныжары калбарып турар. Ооржак Очур-оол эрткен чылын 285 хоюндан 290 хураганнарны өстүрүп, хой бүрүзүнден 2,6 килограмм дүктү кыргып алган. Бо чылын хойдан ортумаа-биле 2,8 килограмм дүктү алырын болгаш төрүтүнген чаш малды чидириг чок доруктурарын эш Очур-оол хүлээнген.

Хову ажылынга белеткелди колхозчу тараажылар чедиишкинниг организастап турар. Үрезиннер четчир болгаш бүрүн арыглатынган. Ногаа бригадазы чылыткыларны дерип белеткевишаан, 80 муң ирик-өдек саважыгаштар хептелгезин чорудуп турар. Олар сессия материалы таныжарының мурнунда хүнде 2 мунну кылып турган, ам 2,5 муң саважыгаштарны хүн санында бүдүрүп турарлар.

Кожай сынында

Чаа-Хөл районда Ленин аттыг колхозтуң тудуг бригадазы бо чылдың тудугларынга хереглээр ыяш материалдарын февраль 14-ке чедир бүрүн белеткеп алырын хүлээнген турган. Оларның сөзү боттуг ажыл-херектен карышпайн турар.

Бригадада күш-ажылдың организастыы эки тургустунган: чамдыктары чаа тудуглар кылып, өскелери тудуг материалдары белеткеп турар. Декабрьның 25-те 15 кижини Кожай сынынче дерип үндүрген. Олар аңаа баргаш он-на хонук иштинде бир чаа бажыңны боттарынга тудуп, оон иштики дерилгезин кылбышаан, 800 чудуктарны кезип, чонгаш машина оруунче сөөрткен. Оон аңгыда колхозка хереглээри-биле 100 кубометр оттулар ыяшты база доораан, чарып тургускан.

Колхозтуң Кожай сынында бригадазы почтаны үргүлчү ап, кээп турар солуннардан чурттуң бүгү амыдыралын, делегейде болуушкуннарны номчуп турар. Турлагда көргүзүг самбыразы, хана солуну беш хонуктап үнүп турар. Мурнакчыларның дуржулгазын агитаторлар үргүлчү таныштырып турар.

Бригада партияның XX съездизинге чедир үш муң кубометр ыяш белеткээр хүлээлгелиг. Баштайгы он хонукта ажылдың деңнелин алгаш көөрге, олар хүлээлгезин ыракта ажыр күүседип болур арга бар болуп турар. Ажыл бүдүнгүр болгаш хөглүг чоруп турар.

Аңчының белээ

Тожу районда «Совет Тыва» көдээ ажыл-агый артелиниң кежигүнү эш Далдайның хары ам 76, назыны улгатса-даа төрээн колхозун байлакшыдар херекке бодунуң күш-ажылчы үлүүн киириштирип аңнаарынга мергежээн дуржулгазын өскелерге дамчыдып турар. Ол чүгле сөөлгү чылдарда эвес, мурнуку үелерден бээр аңнап келген, Тожу районда, харын бүгү областа безин сураглыг аңчы.

Хоочун аңчы эш Далдай 1953 чылда 5220 рубльдиң, а 1954 чылда 5400 рубльдиң аң-өлүк орулгазын дужааган. Бо чылын ол баштайгы үнүүшкүнде 17 киштерни болгаш 230 диңңерни эккелген, ам база катап аңнап чоруткан. Эрткен ийи чылдарда Бүгү-эвилелдиң көдээ ажыл-агый делгелгезиниң киржикчизи эш Далдай бо чылын база баар кылдыр кандидатка илеретинген.

Дмитрий Щербаков—хоочун дарган

Кызылдың мебель фабриказының септелге мастерскаязының хоочун дарганы Дмитрий Никифорович Щербаков күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидер болгаш бүдүрүп үндүрүп турар продукцияның шынарын бедидер дээш коллективте халбарган социалистиг чарыштың мурнакчызы.

Хоочун дарган эш Щербаковтуң эрткен оруу чүткүлдүг күш-ажыл-биле холбашкан. Ол 36 чыл дургузунда дарганнап келген. Септелге мастерскаязынга 10 чыл дургузунда ак-сеткилдиг ажылдап турар.

Дарган—бөдүүн болза-даа хүндүлүг профессия. Эш Щербаков бодунуң шилип алган профессиязынга дыка мергежээн. Ол бүдүрүлге планын ай санында 172 хуу күүседип, эки шынарлыг продукцияны берип турар.

Дуржулгалыг дарган ажылдап келген үезиниң иштинде он-он аныяк оолдарны дарганнаарынга өөреткен. Оон өөреткен оолдары ёзулуг дарганнар болуп ажылдап, боттарының башкызынга өөрүп четиргенин илередип турарлар.

Эш Щербаков—чүгле бүдүрүлгениң мурнакчызы эвес, харын идепкейлиг хөй-иштичи. Ол бодунуң дуржулгазын кады ажылдап турар эш-өөрүнге дамчыдып берип турар.

Эш Щербаковтуң ак-сеткилдиг күш-ажылын үнелеп көргеш, мебель фабриказының коллективи ону каш чылдар улай өртектиг чүүлдер-биле шаңнаан. Областың чурт бүдүрүлгезиниң хүндүлүг бижиктери-биле база каш удаа шаңнаткан.

Партияның XX съездизинге чедиишкинниг ужуражыр дээш Дмитрий Никифорович бүдүрүлгениң онаалгазын 175 хуудан күдүлатпазын хүлээнген.

Бүдүрүлгелерде профэвилел организацияларының ажылын бедик дәңнелче

Чоохта чаа Кызыл хоорайга чурт үлетпүрүнүң бүдүрүлгелериниң ажылдакчыларының область конференциязы болган. Анаа чурт үлетпүрүнүң бүдүрүлгелериниң ажылдакчыларының профэвилел обкомунуң оргбюрозунуң ажылының дугайында эш Чекмарёв илеткел кылган.

СЭБП ТК-ның июль Пленуумунуң үлетпүрүг күүлүг кедүрер дугайында шиитпирин амыдыралга боттандырар дээш база партияның XX съездиниң күш-ажылчы чедишкиннерниг ужуражыр дээш социалистиг чарыштың калбартыкаш, областың чурт үлетпүрүнүң бүдүрүлгелериниң ажылдакчылары социалистиг үлетпүрүг хөгжүдериниге чаа-чаа чедишкиннерни бүгү совет улус-биле кады чедип ап турар деп илеткелчи демдеглээн.

Чурт үлетпүрүнүң ниити продукция бүдүрелиниң хемчээли өртөн чылын 25 миллион ажыг рубль болган. Чурт үлетпүрүнүң бүдүрүлгелериниден Кызылдың ыяш заводу, Шагаан-Арыгның райүлетпүр комбинады, Сыстыг-Хемниң ыяш ажыг-агый чери болган Эрбектиң хемүр даш шахтазы өртөн чылың бүдүрүлге планын хүүсаа бетинде долдур күүседкеп. Кызыл-Мажалыктың автотранспорт конторазының коллективи чүк сөөртүлгезинин чыл планын ай бурунгаар күүседкеш транспортчуларның социалистиг чарыжының шылгаракчызы болган.

Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидер, продукцияның шынарын экижидер, оон бот-үнезин чиигедир дээш социалистиг чарышты үре-түнелдиг калбартырынга элээн хөй бүдүрүлгелериниң профэвилел организациялары багай эвес түннелдерни чедип алган. Анаа Кызылың ыяш заводунуң, дааранылга комбинадының профэвилел организациялары хамзаржыр.

Чамдык чедишкиннер-биле кады оргбюронуң болгаш бүдүрүлгелериниң профэвилел организацияларының ажылында үлүг четпестерниң бары конференцияга илерээн. Ол четпестер хамыктың мурнунда профэвилел организацияларының бүдүрүлгелерде көскү рольду ойнавайн, социалистиг чарыштың организакчылары болбайн турары-биле тайылбырлатынар. Социалистиг чарыш Чадаананың болгаш Туранның райүлетпүр комбинаттарында өзүг барымдаалап организастатынган. Бо комбинаттарның профэвилел организацияларының социалистиг чарыштың өзүлүг инициаторлары болгаш организакчылары болбайн, чарышты үлүртпайн, оон түннелин үндүрбейн турар. Социалистиг чарыштың эң идиглиг болган делгеренгей хевири болүр чаңгыс-чаңгыс кижилериниң чарыжы хөй-хөй бүдүрүлгелерде организастатынмаан.

Ажылда четпестерни үзүткаарынга үлүг ужур-дузалыг бүдүрүлге хуралдарын чамдык бүдүрүлгелериниң профэвилел организациялары чедир үнелевейн турар. Оон хараазы-биле бүдүрүлге хуралдары Кызылың электростанциязы, Кызыл-Мажалыктың райүлетпүр комбинады ыяшкаш, чамдык черлерде дыка хөвар болуп турар. Социалистиг чарышты үре-түнелдиг үлүртүр база бүдүрүлге хуралдарын доктамал эрттирер талазы-биле оргбюро профэвилел организацияларынга хүн-бүрүзүн боттуг дузаламчызын көргүспейн, чүгле үе-үе болган сан-түн негээрингe өйлежип келген.

СЭБП ТК-ның июль Пленуму коллективтиг керээлерни чарарынче болган оларны өй-шаанда үлегерлиг күүседиринче өнза кичээнгейни салган турбуже, чамдык бүдүрүлгелериниң болгаш транспорт черлериниң профэвилел организациялары ийи талалыг хүлээлгелерни күүседиринче, оларны өй-шаанда чарарынче болгаш түннелни үндүрериче сагыш салбайн турар. 1955 чылда чарыынган коллективтиг керээлериниң III кварталда түннелин бүдүрүлгелер шуут үндүрбээн. Ийи талалыг хүлээлгелерни боттандырар талазы-биле чурт үлетпүр эргеледи (начальниги эш Гусев), автотрест эргеледи (начальниги эш Пономаренко) багай ажылдаан.

Күш-ажылдың сагыга-чурумун быжыктырарының талазы-биле демисел дыка хөй бүдүрүлгелерде сула тургустунган. Сарыг-Сеп биле Туранның үлетпүр комбинаттарында күш-ажылдың сагыга-чурумун үрээр, ажыл шагы үзер кижилер-биле шынгыы демиселдя чорутпайн, оларга харысаалга хүлээтпейн турган.

Күш-ажылдың камгалалы болгаш техниканың айыыл чок чорду типографиида, Туранның үлетпүр комбинадында, ыяш заводунда, Эрбектиң хемүр даш шахтазында багай тургустунган. Кызылдың электростанциязында, дааранылга комбинадында агаар киирер черлер тургустунмаан. Техниканы айыыл чок болдурарының негелдези Эрбектиң хемүр даш шахтазында чогуур деннелинде эвес дээрэни илеткелчи болгаш санал бергеннер шүүмчүлээннер.

Кызылың ыяш заводунуң директору эш Бонтоуров заводтуң өртөн чылда чедип алган чамдык чедишкиннерни чугаалавышаан, оргбюронуң кежигүннериниң бүдүрүлгелерге дыка ховар барып турарын шүүмчүлээн. Оргбюронуң кежигүннери бүдүрүлгелерге ховар барып турарындан ажылчыннарның амыдырал байдалы-биле таныш эвес. Олар бүдүрүлгелерге ында хаан барганда бүдүрүлгениң үнезин айтырыгларын сонуургавайн, ында профэвилел организациязының ажылы-биле танышпайн, а чүгле сан-түн негээринге өйлежип келген.

Тожунуң райүлетпүр комбинадының директору эш Ичин-Норбу эш Чекмарёвтуң илеткелиниң кончуг эренгей, амыдралдан хоорук тургустунганын шүүмчүлээн. Илеткелиң эренгей тургустунганы таварылга эвес. Чүге дээрге эш Чекмарёвтан эгелээш, оргбюронуң кежигүннери бүдүрүлгелериниң ажыл-амыдыралы-биле болгаш ында керек кырында байдал-биле таныш эвес болуп турар. Мескомнар чүгле кежигүн дадывырын хамаарырынга өйлешкен. Облпрофсоветтиг талазындан ажылчыннарның амыдырал байдалынче эвээш кичээнгей салып турар. Мен Сыстыг-Хемниң ыяш ажыг-агый черинге 7 чыл ажыг директорлаан мен, а ол үеним дургузунда чаңгыс-даа ажылчынга санаторий, курорт азы дыштанылга бажыңында баар путёвка ап чадаан бис. Моон соңгаар облпрофсовет ажылчыннарның негелде, хомудалынга шак ыңдыг тоомча чок байдалын үзүткаар үжүрлүг деп ол чугаалаан.

Мебель фабриказында местком даргазы эш Черевебов бүдүрүлгеде культура-масалыг ажылдың багай байдалын чугаалаан. Кызылдың мебель фабриказында клуб-даа, кызыл булун-даа чок. Бо черлериниң оода-ла бирээзин тургузуп алыр дээнден бээр 7 чыл ашкан, ынчалза-даа керек бүтпээн. Моон хараазы-биле ажылчыннар дыштаныр хүннерин болгаш хоегуг шактарын чалгаарынчыг эрттирип турар.

Облпрофсоветтиг ажылдакчызы эш Поляков бүдүрүлгелерде күш-культура болгаш спорт ажылынче профэвилел организацияларының эвээш кичээнгей салып турарын шүүмчүлээн. Чижээ, Кызыл хоорайның 10 үлүг бүдүрүлгелериниң чүгле ийизинде күш-культура болгаш спорт организациязы тургустунган. Райүлетпүр комбинаттарында бо ажыл деңнии сула организастатынган. Күш-культура болгаш спорт ажылынга ажылчыннарны калбазыбиле киирилткеринниң база ССРЭ-ниң улустарының спартакиадазынга идепкейлиг киржириниң чугулазын ол айыткан. Ынчалза-даа эш Поляков бо ажылга облпрофсоветтиг болгаш оон бодунуң эвээш киржип турарын шүүмчүлеп дитпиннээ.

Эш Анпросов (Бай-Хаактың райүлетпүр комбинады) комбинатта күш-ажылдың камгалалының багай тургустунганын, бүдүрүлге шөлдериниң ажылчыннарның ажылдарынга таарымча чогун шүүмчүлээн. Комбинаттың албан кылыр өрээли 10 квадрат метр, а ында комбинаттың бүгү албан-хаакчылары ажылдап турар. Бо байдал ында ажылдап турар кижилериниң бүдүрүкчүлүү болгаш шөлээн ажылдарынга шаптык болуп турар деп ол чугаалаан.

Кызылдың автотранспорт конторазында профэвилел организациязының ажылында четпестерни эш Яхантова айыткан. — АТБ-ла социалистиг чарыш ёзу барымдаалап организастатынган. Ону профэвилел организациязы үдуртпайн, оон түннелин үндүрбейн турар. Күш-ажылдың сагыга-чурумун быжыктырарының ажыы сула. Эрткен чылын 61 кижи-хүн прогул болган, а профэвилел организациязы оон бүдүүлүгларынга кеземче көргүспээн. Кадрлар-биле ажыг кулу деннелде тургустунган. Моон хараазы-биле кадрларның ажылдан үнер, киирер чоруу хөй. Чижээ, эрткен чылын АТБ 212 кижини ажылга киирип алган, а 326 кижи үнген.

Шахтёр эш Чащин болгунуң саналынга Элегестиң шахтёрларының сууруң ногаанчыдың чаагайжыдарынче, ону ёзулүг шахтёржу суур болдурарынче область организацияларының талазындан үлүг кичээнгейни салырының эргежок чугулазын айыткан.

Область конференциязы бүдүрүлгелерде профэвилел организацияларының ажылын экижидериниче, анаа үетүкү организацияларның үлүртүлгезин болгаш дузалажызын күнтелдиреринче үлегерлиг тодаргай инитпирин хүлээп алган.

Конференция организоттыг айтырыгны база чугаалашкан. Чурт үлетпүрүнүң бүдүрүлгелериниң ажылдакчыларының профэвилел обкомуң соңгаар болгаш даргазынга эш Чекмарёвту соңгаан.

КОЛХОЗ ТУДУУНДА

Тудуг ыяжының белеткели

Партияның XX съездиниге ажыг-агый талазы-биле чедишкиниг үткүүр соруулга-биле областың колхозтары тудуг ыяжының белеткелин организастыг чорудуп турар.

Бай-Тайга районнуң «Дөн-Терек» кодээ ажыг-агый артелиниң эш Анзатка үлүртүрген хөвү бригадазы тудуг ыяжының белеткелинде ажылдап турар. Бригада 1500 чүүк кезиң белеткээр хүлээлге алган, каш хонук иштинде 376 чүүк кескен. Бригаданың кежигүннериниден эштер Кара-Лама, Ондак мурнакчы ажыглааннар.

С. Очуо.

• • •

Таңды районнуң Жданов аттыг кодээ ажыг-агый артелиниң тулугжулары бо чылың тудуунга 1500 кубометр ыяш белеткээр тургаш, ам 1000 кубометрни белеткеп алган. Белекчилер эштер Буулар, Кыныг-оол, Күлер-ол олар ажыг нормазын 150-200 хуу күүседип турар.

Тудуг ыяжы белеткеп турар колхозчуларның оргүзунда агитас-массалыг ажыл чоруқуп турар эш Кызыгоол салуң номчулгазын хүн-бүрүг чорудуп, оларның күш-ажылын эки организастап турар.

С. Танзын-оол.

• • •

Барыын-Хемчик районнуң «Болшевик» колхозунуң тудуг бригадазы 1956 чылдың тудуг материалдарының белеткелин февраль 1-де доозар деп хүлээлге алган. Бригада 2200 кубометр ыяш белеткээр планындан ам 1100 кубометрни кезип алган, кестинген ыяштың бир трактор болган 18 аът-биле сөөртүп эгелээн.

К. Серин.

• • •

Сүт-Хөл районнуң Калинин аттыг кодээ ажыг-агый артелиниң тулугжулары тудуг ыяжының белеткел ажылын чедишкиниг чорудуп турар.

Тулугжулар он беш хонук иштинде 1600 чүүкүгү кезип белеткээн. Эш Дажының бригадазы 1200 чүүк кескен. Ол бригадала комсомолчулар эштер Кешкеноол, Кошпалык олар 100-100 чүүк кезип белеткээр тургаш, планын дыка ажыр күүседкеннер.

Кестинген ыяш орук агыыче үндүр сөөртүнген болгаш 30 аът-биле тудуг шөлдериниче сөөртүп турар.

М. Ондар.

План күүсетинмээн

Жданов аттыг кодээ ажыг-агый артели (тудуг бригадири К. Арапчөр) 1955 чылдың тудуунга тудуг материалдары белеткээриниң планын ажыр күүседип алган хирезинде-ле оон чүгле 68,6 хуузун ажыглаан. Тайгада белеп материалдарны сууруга бүрүн сөөртүп албаанынаан ямзы-бүрүг тулугларның планы четче күүсетинмээн.

Чурттапга бажыңнары туларының планын чүгле 30 хуу, мал, күш кажааларының 60 хуузу кылдынган. Сүт-бараан фермазынга 3 чурттапга бажыңнары кылыр тургаш, чаңгыын-даа кылбаан.

О. КЕНДЕН.
Улуг-Хем район.

РАЙОННУҢ МУРНАКЧЫ ХЕРЭЭЖЕННЕРИ

Чоон-Хемчик районнуң ажыгчы херээженнери СЭБП ТК-ның Пленуумнарының кодээ ажыл-агыйны удаа ыңай хөгжүдеринче улганган тоогулуг шиитпирлерин амыдыралга боттандырар дээш демиселге идепкейлиг киржип, районнуң мурнунга партияның болган чазактың салган соруулгаларын күүседир херекке улуг салыышкынны киирип турарлар.

Эткен чылын район малдың баш санын өстүрериниң планын бүгү чүүл зайы-биле күүсеткен. Малдың продуктулуг чоруу мурнунда чылдагаагыындан бедээн болгаш ылангыя инектерден сүт саап алырының планын колхозтар пииткизи-биле күүсеткен. Ол бүгү ажылдарга колхозчу херээженнериниң киржилгезин улуг болган. Районнуң 9 колхозтарында колхозчу херээженнерден күш-ажыл кылып шылаар 1604 кижи бар. Оларның аразынаан 1955 чылдың төртүү кварталында 1500 кижи күш-хүнүнүң миниимуми чедир болгаш ажыр күүсеткен. Колхоз бүдүрүлгелиниң мурнакчылары болган хөй херээженнер бар. «Коммунизмче орук» колхозтуң саанчызы комсомолчу эш Кувускаал 1630 литр, саанчы эш Мыйлок 1400 литр, «Искра» колхозтуң саанчызы эш Хараганчык 1500 литр сүүтү боттарынга быжыглаан инек бүргүүнден-не саап алганнар. Сталин аттыг колхозтуң саанчызы комсомолчу эш Хензикие сүт саалдазының база-ла бедик көргүзүүн чедип алган. Хову бригадаларының талазы-биле Жданов аттыг колхозта эш Күскүлек, Дорунмаа, «Коммунизмче орук» колхозта эш Монай, Сталин аттыг колхозта эш Шура олар ышкаш өске-даа шак ыңдыг ажыл нормаларын үргүлчү ажыр күүседип келген мурнакчыларның саны улам-на өзүп турар.

Районнуң бүдүрүлге болгаш албан черлериниге үлегерлиг ажылдап турар херээженнер дыка хөй. Райпромкомбинаттың лазраныкчылары эштер Ростовцева, Патылицина, район солуунуң типографиязының өргүкчүзү эш Дарый, Чалаана эмнелгезиниң өргелекчизи эш Алексеирова, колхозтарда эмнелге салбырларының өргелекчилери эштер Виноградова, Пилипенко, Чыраа-Бажыңда чеди чыл школазының башкызы эш Семенова, Чадаана сумузунда ортумак школаның башкызы Чулуруккай, Шеминиң чеди чыл школазының башкызы Сайын олар боттарының онаашкан ажылдарынга эң-не кыймакай чоруун көргүзүп келгеннер. Ылаңгыя мында алы үнген башкылар колхозчу херээженнер оргүзунга культураның непередникчилери болуп турарлар.

Колхозчуларның культуразын кедүреринге херээженнериниң роли бедээн. Чамдык колхозтарда үүглар ясилери тургустунгулаан. Беш колхозтарның эмнелге салбырларының чанында бөжүүр бажыңнар, бүгү колхозтарда чунар бажыңнар үргүлчү ажылдап турар.

Арыг-шевер комиссиялары колхоз бүргүүдүе бар. Олар колхозчу суурларының арыг-шеверин, колхозчуларның культурлуг чурттапгалын экижидер хемчегларны чорудуп турарлар.

Колхозчу херээженнериниң политиктиг билиин бедидер, оларны партия, комсомол чырыышкынынга болган бижик ооредиериниң аразында ажылда четпестерни үзүткаары, күш-ажыл кылып шылаар херээженнерни колхоз бүдүрүлгезиниге бүрүн киржилгезин чедип алыры чугула.

О. ДОЛЧУН.
СЭБП Чоон-Хемчик райкомунуң херээженнер оргүзунга ажыл чорудар кидишиниң аргелекчизи.

Малчыннарның чедишкини

Кызыл районнуң «Черби» кодээ ажыл-агый артелиниң баштаар чери малчыннарның амыдырал-чурттапгалыыче, материалдыг байдалынче улуг кичээнгейни салып турар.

Колхозтуң шээр малы 12 кезек черде кыштаглаан, кыштагларда малчыннар бажыңнар-биле болгаш чылыг өгөр-биле хандыртынган. Колхоз баштаар чери 28 малчыннарга 16 муң рубльди күш-хүнүнге берген, чамдык мурнакчы малчыннар 800 ажыг рубль алган.

Малчыннарны өзүп-чеи болгаш үлетпүр бараанары-биле үзүктеп чок ханцыпар соруулга-биле артель баштаар чери колхозта магазинниң ажылдакчылары-биле сүмележип, чугула бараанарны ырак фермаларга аппарып саттырып турар.

Артельдиң инитилентиргеп малын чылыг кажаалар-биле, малчыннарны чурттапгага бажыңнары-биле хандырар дээш түскай тудуг бригадазы тургускан. Бригада кыштагларда тудуг ажыынның белеткелин чорудуп турар.

М. Чыдын.

• • •

Сүт-Хөл районнуң «Сталинчы орук», колхозунуң сүзүг инек кадарчызы эш Дүдүкпен болунга быжыглаан инектерин чыгбүрү менди кыш ажырып, өске кадарчыларга үлегерин көргүзүп келген.

Оон кадалында ам 80 инек бар. Эш Дүдүкпен кышка улур белеткел ажылын эки чоруткан. Эткен чайын инектериниң деңгилдези кончуг эки болган, күзээнде болгаш кыштаанда бир-бир кажаалары немей тудуп, мал чемин белеткеп алган. Кадарчының малының кыймы байдалы эки, ам беш инек төрээн. Оларның бызаларын доруктургаш, иелери-биле кады сүт-бараан фермазынга дүжаап берген.

Чаа чазаг, чайлаг база чурттапга бажыңын кылыр деп соруулга салыш алган белеткел ажылын чорудуп турар. Эш Дүдүкпен малдың ажаалдыгының талазы-биле малчыннарга сүмезин берип турар.

П. Шокпаа.

Атомнуг энергия тайбыңның херээнде

★

Инженер Б. Антонов

★

Атомнуг энергия — кижи төрелгетенiниң мурнунга бурунгаар дешилгенiң чаа аргаларын ажыдып турар кайгамчык улуг техниктиг чедишкиннериниң бирээзи. Чер бөмбүрзээниң бүгү улустары атомнуг энергия өлүмүң үнезинiн, дайынның болгаш үреглээшкиниiң чепсээ болбазын, а харын ниитилелiң чаагай чоруунга болгаш чечектелиишкиниiге бүдүрүкчү күштериниң бүгү талалыг хөгжүдезиниң чепсээ болган турарын негеп турарлар.

Үлетпүрүнүң делегейде бир дугаар атомнуг электростанциязын ССРЭ-де тургусканы совет эртемниң улуг чедишкиниi болган.

1954 чылдың июнь 27-де атомнуг совет электростанция электриниң үлетпүр тогун берген. Совет атомнуг энергетиканың баштайгыгыының төрүттүнген хүнү болза чаа үениң — атомнуг энергияны тайбың соруулгаларга калбаа-биле ажыглаарының үезинiң эгезин салган.

Ол чаагай медээни бүгү чурттарның улустары канчаар-даа аажок улуг сонуургал-биле ужурашканнар. Оон бээр бүдүн чартык чыл чеде берген. Бедик вольтулуг дээрбекке тудуттурган атомнуг электростанция чоок кавыда хоорайларга, көпээ суурларга болган ажылчын суурларга 15 миллион ажыг киловатт-шак электроэнергияны берген. Баштайгы атомнуг электростанцияны ажыглаанының мөөннетинген дүржүлгазын совет эртемденнер болган инженерлер өске чурттарның түскай эртеминдиглериниге дамчыдып берип турарлар.

ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының атомнуг электростанциязы ыңдыг-ла улуг эвес үш каът бажында таарыштыр тургустунган. Бир эвес бедик эвес вентиляция хөөлэйы эвес болза ону школа, институт, лаборатория бажыны кыдыр болдап болур. Шынап-ла ол керек кырында электростанция-лаборатория-ла болгай. Энергетиктиң күш-ажылы маңаа чаа хемирлиг болгаш уткалыг болу берген. Атомнуг электростанцияда одалганың хүүлээжи, оттуулар чүүл дамчыдып турар механизмнериниң даажы дынналбас, эстеп турар чалбышпар көзүлбес. Электростанцияның ажылчыннарының холдарында болгаш хептеринде хөө изи азы хемүр дөзүнү безин билдирбес. Ол болза мурнакчы социалистиг индустриядан төрүттүнген техниканың тергиндээшкиниг-дир. Ынчангаш атомнуг-электростанцияның ажылчын бүрүзү совет улустуң ол улуг чедишкиниiге чоргаарланып турар. Белген кижилерге атомнуг электростанцияның турар бүгү черлерiни ында ынакшылдыы-биле көргүзүп турарлар.

Бол-даа, бедик, чылык бажың. Задның булунарының бирээзинде — чиик ыңчырбе-биле кажаалатынган улуг эвес шелчүгештиг. Ол херiминiң иштинде—реакторну—атомнуг котёлду кырынаан шын турар даштыкы камгалал калбак шөй плита болгаш төгерик кан шыныг бар. Реактор кыдыгларындан кылын бетон ханаларбиле куржалган. Ол бүгү чүүлдер станцияның ажылчын бүргүзүн хоралыг херелденiшкиниерiден камгалаарынга керек.

Реактор.— атомнуг электростанцияның кол агрегады. Оон иштинде уранның ядро иштинiң энергиязының ажыктыг чылыг энергиязынче шылчиишкиниi болуп турар энергияны оон ынай 5000 киловатт электри күүлүг трубогенераторну шимчедиринге ажыглап турар. Реакторуң доктаатынган чылыглыг күүзү 30.000 киловатт.

Станцияның реакторунда 235 деп уранның изотопунуң беш хуузун шингээдип турар ажыдан кылып кааң уран болур. Реакторда шуптуг 550 килограмм хире мыдыг уранны өзүп кааң. 5.000 киловатт электри күүлүг станция дүн, хүн иштинде ажылдарынга 235 деп уранның чүгле 30 грамм изотопу (уранның ол изотопу энергияның үнезинiн болур) чарыгдатынар. Ол ышкаш электри күүлүг чылыг күзүг-биле ажыдаар электростанцияның ачызы-биле боттарының аразында кончуг быжыг харылзашкак. Бир эвес ол күштер хөлөбейн турган болза ядронуң составында кирип турар протоннар чаңгыс оъкталган кезектер болуп чүк быдаргай чаштагылай бээр ийик. Хемчээлiниң талазы-биле канчаар-даа аажок улуг ол ядролуг күштерниң бар турарының хараазыбиле атомнуг ядро кызыгаар чок улуг энергияның үнезинiн болуп болур. Чүгле ол күштерни ангылап алырын чедип алыр херек.

Бир эвес ядролуг деп адаар реакцияны боттандырар болза, атомнарның ядроларында бар энергияның чамдыызын үндүрүп ап болур. Ол реакцияларга атомнар эвес, а оларның ядролары киржип турарлар. Ядроларының болгаш кезектериниң демкаттышкан хөделиишкиниерiниң түнелинде бүүмелiиң үнезинiн эде тургустуунушкуну болуп, оон иштиге дегжиишкиниер болүр болгаш ол хире хөлөлиг хөмүрүнүң, нефтиниң болгаш өске-даа олаар чүүлдериниң энергиязының санын хөй катап ажыш турар канчаар-даа аажок хөй энергия чамдык таварылгаларда хостап үнер. Ынчалза-даа ядролуг реакциялар бүгүзүнүң энергия ангылавайн турары харааланчыг. Оон ынай ядроларының болгаш ядролуг реакцияны үндүрүп турар бичии кезектериниң хемчээлiниiд эң бичe болуп турарының ужурунаан ол реакцияларны болдурары берге.

Атом котёлунга — реакторга нейтроннарның хөделиишкиниi-биле болган 235 деп уранның ядрозунуң ангыланыш ылгалган түскай тулушкак реакцызы ажыглатынып турар. Ол реакцияның кайгамчык шынары чүдел дээрге уранның ядроларының башкаланып эгелээр шынарының ачызы-биле ол реакция чамдык байдалдарда оон ынай соксаал чок үргүлчүлеп турар. Уранның ядро бүргүү оон иштиниче ужугуп кирген нейтроннуң хөделиишкиниiден ийи кезекке чарлы бергеш, оон элээн кан нейтроннарны үндүрер; ол нейтроннарның түс бүргүү-ле турарының өске ядроларының болгаш оон-даа өскелериниң хуваатынарын болдурып турар.

Ындыг үзүк чок, тулушкак хөделиишкиниң уранның ядроларының чогуур санының бар турарын негеп турар, чүгле дээрге бир эвес олар эвээш болур болза ангыланыышкын үезинде тыптып турар нейтроннарның элээн хөй уранны дамчыштыр ужугуп эрттерде атомнарның ядроларынга дегбейн дашкаар ужугуп эрте бээр болгаш чиде бээр. Тудушкак реакцының эгелээринге эргежок чугула уранның санын тулган масса деп адаар. Атомнуг электростанцияның реакторуң 250 килограмм хире ажылдап кааң уранны долдурарга тулган масса ам четчир. Чогум ону долдурарынга уран ийи катап хөй болур. Ол чорук реакторуң реактивиниң четчир санныг курлавырының бар болурунга, тодаргайларга уранның ангылатынын үнеген продуктуларының болгаш реакторуң ажылының үезинде тыптыр ксенон хейиң шаптыктыг болуп турар хөделиишкиниерiн түрээжок реакторуң үр үеде ажылдаарын хандырарынга эргежок чугула.

Конструкция ёзугаар атомнуг электростанцияның реакторуң бетон дежек кырында тургустунган кан цилиндр хевик болур. Хевыктың иштi графит салыг-биле долдунган. Салыгның төп кезээн түс бүргүү-ле чеди метр хире узун цилиндр хевирлиг 128 ажылчын каналдар өде бергилээн. Цилиндрлериниң алдыы кезектери уран-биле долдунган. Каналдарның ол кезектериге реакторуң ажылының үезинде чылыгның ылгалыышкыны болуп турар. Ынчангаш оларны реакторуң чылыг ылган үндүрер кезектери деп адап турар. Ажылчын каналы бүргүүнүң иштиннеле чуга ханалыг кан хоолайлар чоруткан, оларның иштi-биле уранның чылыг ылган үндүрер кезээн соодуп турар суг дамчыыр. Уранның чылыг ылган үндүрер кезектериниң тургузуу каттышкан 150 сантиметр диаметриг, 170 сантиметр бедик реакторнуң цилиндриг активтиг зоназын тургузуп турар кыдыр тургустунган.

Тудушкак реакцияның чорудулгазында 235 деп уранның ядрозунуң ылгалыышкыны болур санында-ла ийи «бүзүнүү» —ийи чаа атомнуг ядролар тургустунар, оларның массазы уранның ядрозунуң массазындан дыка эвээш, а ол ышкаш элээн кан нейтроннар ужугуп эрттерде атомнарның ядроларынга дегбейн дашкаар ужугуп эрте бээр болгаш чиде бээр. Тудушкак реакцияны деткиринче чоруп турарын мурнунда-ла демдеглээн болгай, а «бүзүндүлер» ангыгангы талаларже чаңгавышаан, өске атомнар-биле үскүлежи бээр болгаш оларга чамдык элээн немелде дүргедээшкиниi бээр. Оон түнелинде уранның ядрозунуң ылган үндүрер кезектериниң тургузуу каттышкан 150 сантиметр чылыг бээр. Оон алдынган чылыг реакторнуң ажылчын канал бүргүүлге 100 атмосфер базышкыныың адаа-биле долганып турар сугну чылыдар.

Реакторнуң ажылын башкарар бор карбидиан кылган таарыштыр башкарарының төп кезээнiң, автоматтыг таарыштырыгганың төп кезээнiң болгаш озал-оңдактан камгалалдың төп кезээнiң бүгүн системазы бар. Ол төп кезектериниң хөделиишкиниiнiң принцивi бор болгаш чамдык өске-даа бүдүмелдер нейтроннарны кончуг күштүг сиңирiп, «тудуп алтарынга» үндезилетиинген. Ол төп кезектерни активтиг зонажже шимчетпиишаан азы оон чыдыгбышаан, реакторнуң ажылдаарын белеңи-биле башкарып болур.

Атомнуг электростанцияның реакторунуң бүгү башкарылгазын автоматчыткан. Башкарылганың төп пультазында турар дежурный инженер хөделиишкиниерiнiң хоралыг саңдарындан идегелдиг камгалаттынган. Станцияның бүгү-ле механизмнерiн ол белеңи-биле башкарып турар. Анаа онаатынган реакторнуң күүзү түскай херексел-биле автоматтыг таарыштыртының турар. Кайы-даа үеде атомнуг электростанцияның агрегат бүргүзүнүң байдалын ол ыңнап шыдаар.

(Уламчылыг).

Школаны бүгү-ниитиниң кичээнгейи-биле хүрээлээр

РАЙОННАРНЫҢ БАШКЫЛАРЫНЫҢ ЯНВАРЬ ЧӨВУЛЕЛ ХУРАЛДАРЫНГА

Башкыларның саналдарын боттандырар

Өөреникчилерниң кижизидилгезин болгаш политехниктиг өөредилгезин экижидериниң айтырыгларын Кызыл хөөрайның башкылары боттарының январь чөвүлел хуралынга бүгү талазы-биле тодаргай чугаалаптакан.

Кызыл хөөрайның школаларының өөредилге-кижизидилгелиг ажылында чамдык экижигелер бар болуп турарын чөвүлел хурал демдеглээн. Ийнги улдунда өөредилгениң шынары бирги улдундан 5 хуу бөдээн. Хөөрайның № 4, 9 болгаш 10 школалары бирги чартык чылда өске школалардан дээре көргүзүглерлиг болган. Чээрби ажыг башкылар боттарының башкылап турар классторынга азы эртемнеринге өөреникчилерни барык-ла багай демдек чок кылдыр өөредирин чедип алган. Оларның аразында Маркелова, Доронина, Савчина, Дудникова, Богатова, Плюснина, Позазанова, Сишина болгаш өскелер-даа бар. № 5 школаның башкызы эш Колупаеваның 30 өөреникчилериниң 20-зи чүгле эки болгаш коңчуг эки демдектерлиг чорукту школаларда эки күш-культура залдары чок болуп турары-биле тайылбырлап болур. Школалар бажыннарын тударда, оларны спорт залдарлыг кылдыр чүге төлевилевейн турары черле билдинмес.

Ол ышкаш № 3 школаның күш-культура башкызы эш Лебедев спортту школаларга делгередир талазы-биле чүгүл саналдарны үндүрген.

Политехниктиг өөредилгениң дугайын чөвүлел хурал чугаалашкан, өөреникчилерни школага өөренип турда күш-ажылга кижизидиринче барык бүгү школалар чаа эгелеп кирип турарын демдеглээн. Чүгле 1-ги болгаш 2-ги школаларда мастерскаялар организастатынган. № 1 болгаш 7 школаларда нийти машина өөренир талазы-биле, № 1, 3, школаларда автомашина болгаш электротехника талазы-биле практикумнар чоруп турар.

Политехниктиг өөредилгеге мастерскаяларны, чепсек-херекселдерни күрүне шуут хандырарын дээр хөөннер чамдык башкылар хөөрайның дээр хөөннер чамдык башкылар коллективи өөредилге чылынын бирги чартынында школага политехниктиг өөредилгени экижидериниң талазы-биле чамдык хемчегларни чорутпан.

Школаның эге классторынның башкылары хол ажылының кичээлин план ёзугаар чорудуп турар. Аңаа ада-иелериниң киржилгезин хандырып, оларга башкылар сүмелерни берип, уругларның кичээлге белеткелиг келиринге негелдени улгаттырган. Үстүкү классторның өөреникчилерин МТС-че, будурүлге черлеринче экскурсиялады, өөренген темаларынга холбаштыр практиктиг өөредилгени башкылар чорудуп турар. Школа чанының өөредилгедурүлгелиг участогу багай эвес түнелди көргүскен. Школаның физика, химия болгаш биология эртемнериниң башкылары классетан дашкаар өөредилге-практиктиг ажыдарны кыпып турар.

Оон-биле холбаштыр политехниктиг өөредилгениң ортумак школада ам-даа четпес тургустунганын школаның директору илеткелинге демдеглээн. Школада өөредилге мастерскаязы ам-даа чок болуп турар. Аңаа херектиг дериг-херекселер четчелетинмейн турар.

Районнуң башкыларының чөвүлел хуралынга районнуң школаларын өөредилге чылынын бирги чартынының түнелдериниң дугайын чугаалашкан соонда Шагаан-Арыгның № 1 ортумак школада политехника өөредилгезиниң дугайында школа директору эш Мареева-ның илеткелин дыңнаан.

Совет школазының мурнунда өөредилге-кижизидилгелиг ажыдарны улам ында экижидерин негеп турар чаа чугула сорулгалар тургустунганын илеткелчи чугаалаан. Совет школа өөреникчилерни әртем билиглериниң үндезинин-биле чепсегленвишаан, практиктиг ажыга чанчыктырып өөредир сорулгалыг. Школа болза, амгы үениң үлетпүрүнүң болгаш көдээ ажыл-агыйының будурүлгезиниң практиказын өөреникчилерге таныштырып, оларның келир үедеги практиктиг ажыл-чорудулгазынга ажыктыг эргежок чугула чүүлдерге өөредир хүлээлгелиг. Шагаан-Арыгның № 1 ортумак школазының башкылар коллективи өөредилге чылынын бирги чартынында школага политехниктиг өөредилгени экижидериниң талазы-биле чамдык хемчегларни чорутпан.

Школаның эге классторынның башкылары хол ажылының кичээлин план ёзугаар чорудуп турар. Аңаа ада-иелериниң киржилгезин хандырып, оларга башкылар сүмелерни берип, уругларның кичээлге белеткелиг келиринге негелдени улгаттырган. Үстүкү классторның өөреникчилерин МТС-че, будурүлге черлеринче экскурсиялады, өөренген темаларынга холбаштыр практиктиг өөредилгени башкылар чорудуп турар. Школа чанының өөредилгедурүлгелиг участогу багай эвес түнелди көргүскен. Школаның физика, химия болгаш биология эртемнериниң башкылары классетан дашкаар өөредилге-практиктиг ажыдарны кыпып турар.

Оон-биле холбаштыр политехниктиг өөредилгениң ортумак школада ам-даа четпес тургустунганын школаның директору илеткелинге демдеглээн. Школада өөредилге мастерскаязы ам-даа чок болуп турар.

Политехниктиг өөредилгениң негелдезин бүрүн хандырар

Улуг-Хем районнуң башкыларының январь чөвүлел хуралынга районнуң школаларын өөредилге чылынын бирги чартынының түнелдериниң дугайын чугаалашкан соонда Шагаан-Арыгның № 1 ортумак школада политехника өөредилгезиниң дугайында школа директору эш Мареева-ның илеткелин дыңнаан.

Совет школазының мурнунда өөредилге-кижизидилгелиг ажыдарны улам ында экижидерин негеп турар чаа чугула сорулгалар тургустунганын илеткелчи чугаалаан. Совет школа өөреникчилерни әртем билиглериниң үндезинин-биле чепсегленвишаан, практиктиг ажыга чанчыктырып өөредир сорулгалыг. Школа болза, амгы үениң үлетпүрүнүң болгаш көдээ ажыл-агыйының будурүлгезиниң практиказын өөреникчилерге таныштырып, оларның келир үедеги практиктиг ажыл-чорудулгазынга ажыктыг эргежок чугула чүүлдерге өөредир хүлээлгелиг. Шагаан-Арыгның № 1 ортумак школазының башкылар коллективи өөредилге чылынын бирги чартынында школага политехниктиг өөредилгени экижидериниң талазы-биле чамдык хемчегларни чорутпан.

Школаның эге классторынның башкылары хол ажылының кичээлин план ёзугаар чорудуп турар. Аңаа ада-иелериниң киржилгезин хандырып, оларга башкылар сүмелерни берип, уругларның кичээлге белеткелиг келиринге негелдени улгаттырган. Үстүкү классторның өөреникчилерин МТС-че, будурүлге черлеринче экскурсиялады, өөренген темаларынга холбаштыр практиктиг өөредилгени башкылар чорудуп турар. Школа чанының өөредилгедурүлгелиг участогу багай эвес түнелди көргүскен. Школаның физика, химия болгаш биология эртемнериниң башкылары классетан дашкаар өөредилге-практиктиг ажыдарны кыпып турар.

Оон-биле холбаштыр политехниктиг өөредилгениң ортумак школада ам-даа четпес тургустунганын школаның директору илеткелинге демдеглээн. Школада өөредилге мастерскаязы ам-даа чок болуп турар.

Школа — бүгү ниитиниң херээ

Тес-Хем районнуң школаларында өөредилге-кижизидилгелиг ажылдың байдалын башкыларның чоокта болган чөвүлел хуралынга чугаалашкан. Өөредилге чылынның бирги чартынында ээлээн эки түнелдерниг болган школаларны болгаш башкыларны демдеглевишаан, школаларның өөредилге-кижизидилгелиг ажылынның четпестерин, ылаңгыя политехниктиг өөредилгениң четпезин чөвүлел хурал тодаргай айытқан.

Уругларның өөредилгезинге болгаш кижизидилгезинге хөй-ниитиниң болгаш ада-иелериниң ролюн улам бедидери улуг ужур-дузалыг. Бо айтырыгны чөвүлел хуралдың киржикчилери тодаргайы-биле чугаалашкан.

Школаларның болгаш башкыларның ада-иелер-биле харылзазын, кады ажыдажыгазын быжыглаар талазы-биле ээлээн хемчегнер чорутунган. Сөөлгү үеде партия райкомунуң дузазы-биле Самагалдайның албан черлериниде партия организацияларының ажык хуралдарын чылынын бирги чартынында ээлээн эки түнелдерниг болган школаларны болгаш башкыларны демдеглевишаан, школаларның өөредилге-кижизидилгелиг ажылынның четпестерин, ылаңгыя политехниктиг өөредилгениң четпезин чөвүлел хурал тодаргай айытқан.

Уругларның өөредилгезинге болгаш кижизидилгезинге хөй-ниитиниң болгаш ада-иелериниң ролюн улам бедидери улуг ужур-дузалыг. Бо айтырыгны чөвүлел хуралдың киржикчилери тодаргайы-биле чугаалашкан.

Школаларның болгаш башкыларның ада-иелер-биле харылзазын, кады ажыдажыгазын быжыглаар талазы-биле ээлээн хемчегнер чорутунган. Сөөлгү үеде партия райкомунуң дузазы-биле Самагалдайның албан черлериниде партия организацияларының ажык хуралдарын чылынын бирги чартынында ээлээн эки түнелдерниг болган школаларны болгаш башкыларны демдеглевишаан, школаларның өөредилге-кижизидилгелиг ажылынның четпестерин, ылаңгыя политехниктиг өөредилгениң четпезин чөвүлел хурал тодаргай айытқан.

Ылаңгыя болза-даа ада-иелер-биле харылзаа четпес, башкылар олар-биле хөй-бүгү ажыллавайн турар. Школалар чанында ада-ие комитеттери багай ажылдап турар. Берт-Дағ школазында ада-иелер хуралы чартык өөредилге чылында чүгле чангыс удаа болган. Кызыл-Чыраа эге школазының эргелекчизи эш Шулуу-Мадырның чөвүлел хуралга чугаалааны:

— Школаларның башкылары ада-иелер-биле четпес харылзажып, оларның ортузунга педагогика талазы-биле илеткелдерни, лекцияларны, бесседаларны кыпайн турар. Оон ужурунда чамдык ада-иелер школачы уругларын киржилдер талазы-биле хүлээлгезин чедир билбейн, харын-даа уругларны өөредири чүгле школаның болган башкыларның хөрээ кыдыр шын эвес билип турар. Ада-иелерни школага дузалаарынче эвилелдээр талазы-биле кодээ Советтер болгаш хөй-ниити организациялары боттуг хемчег албайн турар.

Район болган райфо школаларның хандырылгазынга хереглээр акша-хөрениин чогуур ойунде үнүүрүп бербейн турарын-чем болгаш идик-хеп хандырылгазынга үзүктелишкиннер таваржып турар. Ылаңгыя Самагалдай, Берт-Дағ школаларының интернаттарында уруглар кышкы хептер-биле, чылыг чооргаанар-биле четче хандыртынмаан.

Интернаттарда ажыл-агый болгаш кижизидилге четпес организастатынган. Берт-Дағ школазының интернады кыпкы багай белеткетингениниден, оон өрээлдери соок, эжик, сонгаларын чылыглаваан болган арыг-шевер эвес. Столовайга белеткеп алган картофель болган капуста ээлгээн. Самагалдай школазының интернадынга кижизидилгелиг ажылды эжижидерине школаның партия организациязы болгаш комсомол райкому кичээнгей салбайн, дузаланчы көргүспейн турарын эш Биче-оол Биличтпей шүүмчүлээн. Ол интернаттың кижизидикчизи эш Калдар чүгле өөреникчилерниң ченнеңнери, кежээ үлүүрү, өртен турарын хайгаараарынга өйлежин турар. Ол ышкаш кижизидикчи эш Смирнова уругларга ээлдек эвес, педагогиканың чүрүмү үреп турар.

Школаларда комсомол болгаш пионер организацияларының ажылында четпестерни чөвүлел хуралдың киржикчилери илереткен. Ийнги улдунда 180 чыгы комсомолчулар болгаш пионерлер багай демдектерлиг өөренген. Бай-Дағ школазының башкыларының комсомол болгаш пионер организацияларынга дузалашпайн турар. ВЛКСМ райкомунуң талазындан школалаарже четпес кичээнгей салып,

КЫДАТ УЛУС РЕСПУБЛИКАДА

Индустриализациянын оруунда

ПЕКИН. «Улусчу Кыдат» деп журналдо «Женьминьжибао» солуунун кол редакторы Дэн Тонун чүүлүн парлаан, ол чүүлдө 1955 чылдын төнчүзүнге чедир, тодаргайларга, бирги кыдат беш чылдын 3 чылдарынын дургузунда чүртка беш чыл планынын айыткыны тудугларнын санындан 271 улуг үлетүр объектилери түттүнгэн болгаш ажыглалга киргэн деп демеглеп турар.

Бүдүргелер санының өскени-биле холбаштыр, а ол ышкаш бүдүргенин ажыттынмаан курлавырларын илереткенинин түннелинде 1955 чылда ниити продукция үндурери 1952 чылын деннелин 62 хуу ашкан. Үлетүр продукциязының эң чугула хевирлерин бүдүрүп үндурери ол дап демеглээн. Улуг тудугларнын тудуушкуну хуусаазында доозар болгаш ажыглалга дужаар дээш кыдат улус бүгү күжениишкиннерин салыр. Оон ачызында беш чылдың сөөлгү ийи чылдарынын дургузунда үлетүр продукциязының ниити үндүрүлгези 1955 чылдынга дөмейлээрге 22 хуу өзер. Ам тудуп турар тудугларның чамдыктары төлевилетинген хуусаазының мурнунда ажыглалга кирер. Чижээлээрге, Сычуань можуд Лунси хемге электростанциянын тудуушкуну 1957 чылда, тодаргайларга, доктаатынган хуусаазының бир чыл мурнунда бүрүн доозулган турар. Баштайгы автозаводтун болгаш баштайгы трактор заводунун тудуушкуну база демир орук тулуушкунунун элээн хөй тудугларының хуусаа бетинде доозулган түрүн болур.

Кыдат улус экономиктиг тургузуушкунну боттандырбышаан, бүгү делегейге бижыг тайбынны тургузарынче түткүп турар, ынчангаш бистин тургузукчу тайбын күш-ажылывыс чайлаш чок кайгамчык улуг чедишкиннерлиг болурунга бүдүрелдиг бис деп Дэн То чүүлүнүн түннелинде бижээн.

(СЭТА).

Социалистиг чаартылгалар

ПЕКИН. Сөөлгү хүннерниң дургузунда кыдат найыслалның 800 ажыг хуунун магазиннери болгаш хуунун каш түс үлетүр бүдүргелери болгаш мастерскаялары күрүненип болгаш хуунун каттышкан магазиннери, бүдүргелери болгаш мастерскаялары апарган. Найыслалдың садыг кудумчуларын улуг-улуг иероглифтер-биле: «Күрүненип болгаш хуунун бүдүргелери кылдыр чаартынганынга байыр чедирип тур бис» деп бижиглелиг чидиг кызыл пөстери-биле шимээн. Хуунун бүдүргелериниң ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының база оларның ээлериниң Кыдатта социалистиг чаартылгаларга байыр чедирген байырлалдыг чыскаалары Пекинге эртеңден эгелээн орай кежээге чедир болуп турар. Хуунун үлетүрүнге болгаш садыынга социалистиг чаартылгаларны боттандырар талазы-биле чазактын хемчеглерни деткээн хөй санныг митингилер Пекин хоорайның түс-түс районнарынга эртип турар. Чаягаар тыштып турар чыскаалдар, Пекинниң кудумчуларында улуг национал байырлалдарның хүннеринде ышкаш кайгамчык омак-хөглүг чоруктар, бүдүргелге ээлериниң боттарынга социалистиг чаартылгалар чоруларынга белеп — бо бүгү болза улуг кыдат улустун социализм тургузуушкунунун оруу-биле бурунгаар баар деп шинтирлиг чоруунун чаа чырыткыланчак илерели болган.

(СЭТА).

1956 чылда массалыг литература парлап үндүрүүшкүнү

ПЕКИН. Ажылчы чоннарның калбак массаларынга чугула номнар парлап үндүрери Кыдат Улус Республикага 1956 чылда дыка көвүдээр. Марксизм-ленинизминиң классиктериниң болгаш политэкономияны өөренип турарларга дузалаачы кылдыр хөй тиражтыг брошюралар (номнар) парлап үндүрери улуг черни ээлеп турар. Үлетүрүнүң болгаш көдээ ажыл-агыйның ялзы-бүрү адырларының талазы-биле медээлер кирип турар, үлетүрүнүң, чер ажылының, яяш ажылының болгаш ыал ажылының мурнакчыларының база чаартыкчыларының дуржулгазын нептередип турар хөй-хөй номнарны болгаш брошюраларны аныяк ажылчыннарга болгаш тараачыннарга дузалаачы кылдыр парлап үндүрүп турар апаар.

«Гуанминжибао» солуунун дыннаып турары болза, аныяктарның «Чжунгоцинняньның» ном үндүрер черн бо чылдың бирги кварталында ниити тиражы 1130 мун кезек 285 янзы-бүрү номнарны парлап үндүрер. Хөйге билдингир номнар парлап үндүрер чер бо-ла үениң иштинде ажыглыннарга болгаш тараалыннарга 128 чаа номнарны база 116 номнарны катап чаартыр парлап үндүрер.

Үлетүрүнүң, көдээ ажыл-агыйның, эртемнин, техниканың, бирги беш чыл планының ялзы-бүрү айтырыгларының талазы-биле эртем-тайылбырлыг номнар үндүрер парлалга черлери, «Гунжэньнин» парлалга чери 600 хире номнарны, брошюраларны болгаш көргүзүг чүүлдерин үндүрер. «Ұран-чүүл» деп парлалга чери, классиктиг номнарның болгаш өске-даа парлалга черлери бо чылын хөйге билдингир номнар парлап үндүрерин элээн көвүдеир.

(СЭТА)

20 миллион аныяк пионерлер

ПЕКИН. Синьхуа агентилелиниң дыннадып турарын ёзугаар алырга ам үеле Кыдаттың пионер организацияларында 20 миллион оолдар болгаш уруглар бактаап турар, ол болза, 1955 чылдың мартта турганыңга дөмейлээрге, ийи катап хөй.

(СЭТА).

КУР-нуң Даштыкы Херектер Министерствозунуң төлөөлекчизиниң медеглели

ШЕКИН. Синьхуа агентилелиниң дыннатканын ёзугаар алырга, январь 9-та Линьцяннын районунга ийи америк шериг самолеттары Кыдаттың агаар кызыгаарынче шургуп кирип келген. КУР-нуң шериг-агаар күштериниң самолеттары бүзээлей бээрге, америк самолеттар чаштына берген.

Ол үреэшкин-биле холбаштыр Кыдат Улус Республиканың Даштыкы Херектер Министерствозунуң төлөөлекчизи январь 10-да дараазындагы чүүлду медеглээн:

1956 чылдың январь 9-та ийи америк шериг самолеттарының Кыдаттың агаар кызыгаарынче шургуп кирип келгени Баттышкан Штаттарның талазындан шериг талазы-биле улуг өнчүк-чөнгээни кылганы, КУР-нуң девискээр талазы-биле бүхүн турар чоруунга болгаш бүрүп эргезинге кыжанганы болуп турар. Кыдат чазак аңаа шинтирлиг удурланып, Баттышкан Штаттарның чазаандан ындыг янзылыг чөнгээлер моон ынай катаптавазын дээш хемчегерни алырын негеп турар.

Америк шериг самолеттарының Кыдаттың агаар кызыгаарынче шургуп киргени таварылга эвес, чүге дээрге, бир талазында, АБШ-тың чазаа Женевада кыдат-америк чугаалажышкыннарны узамдыктырарының тактиказын кылып турар, а өске талазында, дайын белеткелин дүргедилир сорулга-биле бистин чуртувустун району —Тайваньче бодунун өрү эрге-дужаалдыг хөй-хөй дужүметтерин болгаш офицерлерин чоруткуп турар деп чүвени демеглээри эргежок чугула деп кыдат чазак санап турар. АБШ Ыраккы Чөөн чүкке дүшкүүрүг чоруктарны тургузарынга кандыг-даа чепсекти ажыглаарынга белеп чүвени ол чөнгээ база дагын көргүзүп турары ол.

АБШ-тың чазаанын ол үүлгединишкинин кыдат улустун ханы киленнээшкинин болдурган. Делегейниң тайбынга ынакшылдыг чурттары болгаш улустары АБШ-тың өнчүк-чөнгээлиг үүлгединишкиннерине хамаарыштыр серемчилелин күштелдирбейн барып шыдавас.

(СЭТА).

Ядролуг физика институдунуң тудуушкуну Чехословакияда эгелээн

ПРАГА. Чехословакияның телеграф агентилелиниң дыннадыг-биле алырга, чоокта чаа Прагаган ырак авес черде ядролуг физика институдунуң ийи кол объектилериниң тудуушкуну эгелээн. Ядролуг физика институдунуң тудуушкуну ийи чылын дургузунда доозулган турар ужурлуг. Бо чылын маңаа Совет Эвилелинден алган реакторну шенелде ажыглалга кирген турар.

(СЭТА).

Албанияның Улус Республиказында суггарыгганын улуг ажылдары чоруп турар. Он бир чылдың дургузунда 7 мун хире километр бугаларны түткэн.

Чурукта: Тербуф деп черде курганлыга ажылдары.

Албанияның телеграф агентилелиниң фотозу.

Порккала-Уддту Финляндияга дамчыдып бээр деп турарынга хамаарыштыр

ХЕЛЬСИНКИ. 1955 чылдың сентябрь 19-та Москвага болган совет-финляид чугаалажышкынынарның үезинде Порккала-Уддтун девискээрин шериг-дазай базазы кылдыр ажыглаар эртелериндеч Совет Эвилелиниң ойталаарының база ол девискээрлеп Совет Чепсектиг Бүрүтерни үндүрер дугайында ССРЭ-ниң болгаш Финляндияның аразында дугуржулга кылдынган. Ол дугуржулгага дүүштүр Порккала-Уддтун девискээрин болгаш ында эт-хөреңгини дамчыдып бээринге белеп ажылдарны январь 20-ден эгелеп киреринге белеп деп аңаа дыннаткан.

Порккала-Уддтун девискээрин совет таланың дамчыдып бээри-биле холбаалыг ажылдарны январь 20-ден эгелээринге Финляндияның чазаа чөпшээрешкен деп ол-ла хүн Финляндияның Даштыкы Херектер Министерствозу Хельсинкиге Совет элчин черинге дыннаткан.

Финляндияның Премьер-Министри дээрги У. Кекконенге чораан болгаш совет тала ол девискээрни база эт-хөреңгини дамчыдып бээри Совет-Финляид дугуржулгада көрүнген хуусаала доозулган турар чөпшээде Порккала-Уддтун девискээрин болгаш ында эт-хөреңгини дамчыдып бээринге январь 20-ден эгелеп киреринге белеп деп аңаа дыннаткан.

Порккала-Уддтун девискээрин совет таланың дамчыдып бээри-биле холбаалыг ажылдарны январь 20-ден эгелээринге Финляндияның чазаа чөпшээрешкен деп ол-ла хүн Финляндияның Даштыкы Херектер Министерствозу Хельсинкиге Совет элчин черинге дыннаткан.

(СЭТА).

Франциянып Коммунистиг партиязының Политбюрозунуң шинтирири

ПАРИЖ. Партияның хүрээлеринге чаа кежигүннерни калбак-биле хүлээп алырынга хамаарыштыр элээн хөй хемчегерни чорудар дугайында Франциянын Коммунистиг партиязының Политбюрозу шинтирир үндүрген. Коммунистиг партия болгаш оон организацияларыг француз улустун национал эрге-ажыктарынга дүүшкен политика дээш деминселге улуг рольду ойнап турарын январь 2-де Национал хуралга сонгулдалар баштыкаан деп ол шинтирде онзалап демеглээн. Француз коммунистериниң ажыл-чорудулгазы ажылчы массаларның ортузунга өөн үнелелди алган, оон херечизи болза, 1955 чылдың түгле декабрьда партияга 500 чаа кежигүннер киргенинин фактызы болуп турар деп шинтирде чугаалап турар.

Январь 2-де сонгулдаларга партияның чедип алган чайыннанчак тичелгезинге ажыктаар төлөдө, бүгү күжениишкиннерни салырынче, база коммунистерниң идеалдарынга каттыжып турар болгаш француз политиканы өскертирин күзеп турар бүгү-ле ажылчы ар, херээжен кижилерни болгаш аныяктарны партияга хандыдып киреринге илдг бээринче бүгү коммунистерни, партия организацияларын Политбюро кыйгырган.

(СЭТА).

ВДР-ниң даштыкы херектер министри Фам Ван Донгтуң индий солунга чугаазы

ДЕЛИ. «Нью-эйдж» солуунун корреспондентизинге Вьетнамның Демократтыг Республиказының даштыкы херектер министри Фам Ван Донгтун харыы чугаазын парлап үндүрген.

ВДР-ниң чазаанын политиказының дугайында айтырыга харыылавышаан, Фам Ван Донгтун чугаалааны: «Вьетнам улус болгаш чазак Вьетнамны каттыштырары база Мурнуу Вьетнамны америк колония, шериг базазы кылып алыр болгаш ону СЕАТО-га киирер сорулгалыг болуп турар америк империалистерниң болгаш Нго Динь Дьеминиң бөлүүнүн бүгү планнарын үзер дээш деминсежир быжыг шинтирир-биле долган. Женева дугуржулгаларын Вьетнамга бүрүнү-биле боттандырары болгаш Вьетнамны каттыштырары, Мурнуу-Чөөн Азиига база бүгү делегейге тайбынны быжыларынын херээнге салыышкын болур».

Иштики политика талазы-биле Фам Ван Донгтун чугаалааны болза, ВДР-ниң экономиктиг байдалын быжыглаар болгаш үлүстүн амыдырал деннелин белиирин чазак бодунун сорулгазы кылдыр тургускан.

Индий-Кыдатка тайбынны камгалаарының херээнге Индияның салыышкынын Фам Ван Донг белии-биле үнелээн. «Ам, Женева дугуржулгалары айыылдыг адаанда турда, ынчаарга вьетнам улус ол дугуржулгаларны шын, хажык чок сагыыры дээш шинтирлиг демисежип турда, Индияның, база ол ышкаш делегейниң тайбынга ынак бүгү чурттарының шинтирлии-биле деткиринге идеген турар бис».

(СЭТА).

„Принцесса Кашмира“ самолёттуң үрелгенининң дугайында

Англияның колониялар министерствозунуң медеглели

ЛОНДОН. «Эйр Индиа интернейшл корпорейшн» компаниянын 1955 чылдың апрель 11-де үрелип чазылган «Принцесса Кашмира» деп самолединуң үрелгенин Гонконг эрге-чагыргаларның истеп хынаанының дугайында январь 11-де колониялар министерствозу медеглел кылган, ону Гонконгка болгаш Лондонга харуулга чарлаан. Бандунг конференциязынче бар чоргаан БУР-нуң төлөелериниң албан кижилери, кыдат болгаш өске-даа журналистер ол самолетка чорааннар. Самолеттуң үрелиишкини хоралаашкынының шуут түннели болган деп сезиглээшкин-биле холбаштыр истеп-хынаала эгелээн, ол чоруутту индонези чазак 1955 чылдың май 27-де медеглелинге балыткаан турган.

Шуут сезиглээшкин «Гонконг эйкрафт корпорейшн» деп компаниянын албан-хаакчызы Чжоу Цзе-минге онаашкан деп колониялар министерствозунуң медеглелинде чугаалап турар. Ол компаниянын өске-даа ажыдакчызары-биле кады ол кижи самолеттун он талакы чалгынчыл чоогунга турган болгаш самолет Гонконгка кээп хонуптарга частыр чепсектерни он талакы чалгынның танынга салган хире болган.

Чжоу Цзе-мин эрге-чагыргалар ону сураглап эгелээн хүн-не хамааты транспорт самолединга олурупкаш, Тайваньче ужуда берген болган деп медеглелде чугаалап турар. «Ол кижини гоминданчы разведка организациялары-биле холбаалыг кижилер боттарынче хаара тутканы болгаш аңаа шаңнал айыткааны» полицейжи истелге оон ынай чоруп турда илерээн.

Чжоу Цзе-мин хүлээп билинген деп колониялар министерствозу медеглеп турар:

«Бирээде, самолетка хоралаашкынны ол кылганын: ийиде, аңаа 600 мун гонконг доллар шанналлы азаанын; үште, шагының механизми улуг дагжавае, оожум частыр бомбаны ол ажыглаанын; дөртте. Формозога чаштынар бодап турганын» ол хүлээп билинген.

Өлүрүүшкүн кылыр сорулга-биле сүлчээге киришкен деп бурууткаш, Чжоу Цзе-минни түлүп хоруглаар дугайында чөпшээрел бижикти гонконг полициязы сентябрь 3-те алган болгаш ону судгаар төлээде, дедир эгидии бээрин чанкайшичи эрге-чагыргалардан дилээн. «Баш үзагы сагындырыгларының соонда» чанкайшичи эрге-чагыргалар кем-бурууглларны бээр дугайында керээ чогуудан ол дилегге юридиктиг барымдаалар чок деп харыылаан деп медеглелде айтып турар.

(СЭТА).

Пакистанда иштики политиктиг байдалга хамаарыштыр

ДЕЛИ. Дели радиозунуң дыннаткынын ёзугаар алырга, Пакистанның тургузукчу хуралының чугаалажын көрүдээнинге киирип келген Пакистанның конституциязының чаа төлевилелиниге үлүрланыышкынының чыскаалы январь 9-та Даккага (Чөөн Пакистанның найыслалынга) болган. Студентилер демократтыг конституцияны болгаш Чөөн Пакистанга долу автономияны негевишаан, можунуң хөйлүжүдүлга хуралының бажының баарынга чыскаал кылган.

Конституцияның төлевилелии Чөөн Пакистанның каттышкан фронтузунуң хуралынга чугаалажын көрген. Ол фронтуи кирип турар каттышкан дешилгелиг партияның баштыңы Датта конституцияның төлевилели оон партиязының сеткилинге таарышпайн турар деп медеглээн. Бүрүненин баштыңы чүгле мусульманнын боон болур, ынналарга мусульманнын эрестээни «ийнги сорттуг» хамаатыларының байдалынга тургузар деп төлевилелдин ынчаар чугаалап турар черинге хамаарыштыр, можунуң чазаа кандыг-даа айтырыгның талазы-биле мээн партиям-биле чангыс-даа улаа сүмележип көрбээн деп Датта медеглээн.

Чөөн Пакистанның каттышкан дешилгелиг партиязының кежигүннери фронтуиун хуралдаар залын каттап чоруткан. Пакистан национал конгресс партия болгуун талазынан Чөөн Пакистанның каттышкан фронтузуун моон ынай төп-даа черге, чер-черге-даа деткивес деп медеглээн. Пакистан национал конгресс партиянын үлүртүр органы конституция төлевилелиниң «антинационалчы болгаш демократтыг эвес» үүлдериниге үлүрланган.

ДЕЛИ. Конституция төлевилелии Карачиге Пакистанның тургузукчу хуралынга январь 9-та чугаалажын турганының үезинде хуралдың 80 кежигүннеридеп чүгле 30 кижи олурушкан. Үлустүн эвилели партиянын баштыны Сухраварди конституция төлевилелиниң чидии-биле шүүтүүлеп, ол үзерге можуларга ёзулуг автономияны тывыспайн турар-дыр деп медеглээн.

Төлевилелии өөренип көөрүнге чедир үе-шагны депутаттарга бербээн дугайты хөй-хөй депутаттар ол хуралга боттарының үлүрланышкынын медеглээн. Ынчангаш тургузукчу хурал конституция төлевилелиин чугаалажын көөрүп неделя иштинде сонгаарладыр ужурга таварышкан.

(СЭТА).

Казах ССР-ниң Министрлер Төвүлелиниң шаңналы дээш

Юрий Ивашкинниң чедишкини мурнундагы делегей рекордундан эки

АЛМА-АТА. Казах ССР-ниң Министрлер Төвүлелиниң шанналы дээш Совет Эвилелиниң конькиге маңнаарларының чанчыл болган наргылдаазы Алма-Атаның бедик даглыг катогунга январь 11-де доозулган. Хүндүлүг шаңнал дээш бежен хире аныяк конькичилер чарышкан.

Спорт мастери Юрий Ивашкин (Москва) чедишкининг маңнаан. Бүдүн чартык километрге, база ол ышкаш 10 мун метрге «коньки-биле маңнаарының марафон» чарыжынга хамыкты мурнай ол маңнап келген. Хөй хевирнин чарыжынга ниитизи-биле 189,426 санны алгаш, Юрий Ивашкин Казах ССР-ниң Министрлер Төвүлелиниң шанналын чедип алган. Оон 1500 метрге маңнаан түннели—2 минута 14 секунда болгаш хөй хевирнин чарыжының түннели-биле алырга, амгы сезонда делегейде эң дээрези болуп турар.

Херээженнерден спорт мастери Галина Романова (Алма-Ата) тергиидээн. Хөй хевирнин чарыжынга Романова 202,266 санны алган, бо болза Совет Эвилелиниң рекорду болуп турар.

3 мун метр черге алмаатачы 5 минута 20,4 секундада маңнаан. Бо кыжын мындыг бедик түннелди делегейниң чангыс-даа улаа сүмележип көрбээн деп Датта медеглээн.

Казах ССР-ниң Министрлер Төвүлелиниң шаңналы дээш маргылдаага киришпишаан, Казахстанның дүрген маңнакчылары ол-ла үеде республиканың бирги черн дээш база чарышкан. Чемпионнарның аттарын спорт мастери Галина Романова болгаш Рамазын Митеров чедип алган.

Ол хүн Юрий Ивашкин болгаш Ленинградтың конькичизи Владимир Козлов 3 мун метр черге Бүгү-эвилелдиң болгаш делегейниң рекордтарын ажыпар орадаажышкынны кылганнар. Баш чылдың мурнунда бо-ла катокка Бүгү-эвилелдиң рекордун москвачы Павел Белиев чедип алган, оон шагы—4 минута 40,2 секунда.

Спортчулар катокту долгандыр 35—37 секундада бир дески эртккен. Маңнап эртер черинин хемчээли барык орту кирип чорда, москвачы арай мурнай берген. Хөй санныг көрүүчүлерниң диңмиттиг алыш часкаашкыннарының ала-биле Юрий Ивашкин бир дугаарында маңнап келген, оон шагы 4 минута 37,8 секунда болган. Бо болза Бүгү-эвилелдиң болгаш делегейниң мурнындагы рекордтарынан үзүрлү болгаш.

Казах ССР-ниң Министрлер Төвүлелиниң даргазының оралакчызы Т. Т. Тажибаев Галина Романовага болгаш Юрий Ивашкинге шанналдар тывыскан. Тиледечилер маргылдаанын түгүн дүжүрген.

(СЭТА).

Улуг маргылдаага киржир дээш белеткел

РСФСР-ниң хол бөмбүүнүн болгаш боскетболдун бирги черн дээш Чөөн Сибирь зоназының маргылдаазы январьның төнчүзүнде болур: боскетболдуу — Хабаровскиге болгаш хол бөмбүүнүн — Владивостокка болуп эртер. Ол маргылдаа ССРЭниң үлустарының спартакиадазынга белеткел-биле холбашкан.

Чөөн Сибирь зоназының маргылдаазынга бистин областан хол бөмбүүнүн эр, херээжен ийи командалары киржир.

Ол маргылдаага киржириниң белеткели бо хүннерде чоруп турар. Боскетболдун белеткелин Москвадан келген боскетбол тренеру Б. Тиханов эргелеп турар.

Ынчалза-даа маргылдаага белеткел организас талазы-биле четпес чоруп турар. Белеткел чорударынга зал чедишпезинин ужурунган чамдык шактар чөп ажыглатынмайн турар. Ынчангаш күш-культураның болгаш спорттуң область комитединиң даргазы эш Горбуновтуң талазындан маргылдаага белеткелдиң шынарын акыйдер дээш дарый шинтирлиг хемчеглер алыры негетинин турар.

А. КУМАЯК.

СУД ЗАЛЫНДАН

Хулиганны шиитккен

Дүүш Докаш-оол Сандай-оолович сөөлгү үеле Чаа-Хөл райпозунун аът ажаакчызынга ажыллап турган.

Ол болза, үргүлчү арагалап, социалистиг ниити чурттаганның чурумун үреп, 1954 чылдың дургузунда хулиган херекти хөй удаа үүлгедип турган.

Дүүш Докаш-оол 1954 чылдың ноябрь 25-те район төвүнүн столовазынга хулиган херек үүлгедип, столовая ажыдакчыларын тарадыр сывыртап, оларны культура чок сөстер-биле бак сөглеп турган. Ол чылдың ноябрь 27-де ол-ла столовага база шак ындыг чурум чок үүлгедишкиннер кылып, аңаа олурган чемненикчилерни сывырып турган. Шагаазының район салбыры ынчан ону 25 рубльге штрафтаан.

Ынчалза-даа шагаа черинин сагындырын ол тоол көрбээн болгаш хулиганнаар чоруун үргүлчүлевишаан турган.

Дүүш Докаш-оол 1955 чылдың октябрь 12-де база-ла ол столовяга, азырык чурум үреп, столовяның эт-херекселлерин октагылап, столовая ажыдакчызын бак сөглеп турган. Оон соонда ноябрь 1-де база-ла аңаа кээп чурум үреп, дүүрээзин үндүрген.

Дүүш Докаш-оолдуң хулиган херээн районнуң улус суду илередип көргеш, РСФСР-ниң кеземи кодексининиң 74 үүлүнүн 2-ги кезээ-биле ону 5 чыл хуусаалыг хосталгазын казып шиитккен.

Редактор Д. О. БЕГЗИ.

ЧАРЛАЛ

Кызылдың алгы заводу дүүтү, улуг болгаш биче хемнерниң чиг эдин, чолдак тон кылыр алгыларны бүгү хамаатылардан, колхозтардан болгаш организациялардан хүлээп алгаш, кидис идиктерни, хромнарны, савыяларны, эттиг хемнерни, чымчак алгыларны, хөй кежи чолдак тоннарны оларга кылып берип турар.

Алгы заводунуң сапог кылыр салбыры кидис болгаш хем идиктерни, а ол ышкаш хомут-шлея чергелиг кылыгларны септээри-биле база чагынчылаанның материалдарындан хем идик белеткеп кылыр чагыгларны кызыгаар чонна хүлээп ап турар.

Алгы заводу галандерей кылыгларны, пальтоларны, идик аймаан, а ол ышкаш хем-алгыдан кылган өске-даа кылыгларны будууру-биле хүлээп ап турар.

Хүлээп алыылкынны болгаш үндүрүп берилшкинни хүн-бүрүде эртенгиниң 9 шактан кежээкиниң 6 шакка чедир чорудуп турар.

Чагыгга хамаарышкан айтырыгларны сапог кылыр салбырдан айтырып болур, телефон дугаары 5—52, алгы заводунуң телефонунуң дугаары 4—41.

Администрация.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың № 3 ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 3—62, редакторнуң оралакчызының, иштики информацияның киличининиң — 3—88, харыысалгалыг секретарьның 4—98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлетүр болгаш транспорт, көдээ ажыл-агый кылдыстериниң 3—68, культура болгаш амыдырал, чагаа кылдыстериниң база бухгалтериянын 3—65.

ТС —00209. Культура эргелелиниң типографиязы.

БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢДАР!

1928 чылда үнделип эдилгеннеге

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1956 ЯНВАРЬ 17 ВТОРНИК № 12 (3465)

Өртээ 20 коп.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

Ираннын парламент төлээлериниң баштыны дээрги Мохаммед Саедти В. М. Молотовтуң хүлээп алганы (1 арын).

ССРЭ-ниң Хөмүр даш үлетпүрүнүң «Кузбассуголь» комбинадының И. В. Сталин аттыг шахтазын Ленин орденибиле шаннаар дугайында ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыы (1 арын).

ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының корреспондент-кежигүнү М. А. Шателенге Социалистиг Бүш-ажылдың Маадыры атты тыпсыр дугайында ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыы (1 арын).

Ираннын парламент төлээлериниң Москвадан үнүпкени (1 арын).

П. Контоуров. — Партияның XX съездизинге чедиишкинниг ужуражыр дээш (2 арын).

Атомнуг энергия тайбыңның херээнде (2—3 арыннарда).

С. Долмашап. — Долу үнелиг номнарны үндүрер (3 арын).

М. Нойленко. — Сүт саалдазы көвүдээш (3 арын).

УЛУС ДЕМОКРАТНЯЗЫНЫҢ ЧУРТТАРЫНДА (4 арын).

Совет Эвилелиниң болгаш Моол Арат Республиканың чазактар төлээлери Пекиндеп үнүпкен (4 арын).

«Хайф» журналга Даллестиң медеткели (4 арын).

ТРАКТОРЛАРНЫҢ БОЛГАШ КӨДЭЭ АЖЫЛ-АГЫЙ МАШИНАЛАРЫНЫҢ СЕПТЕЛГЕЗИН ЧЕДИИШКИННИГ ДООЗАР

Колхозчу көдээниң ажыл-ишчилери часкы тарылгага белеткелди калбартып турар. Алдыгы беш чыл планының баштайгы чылы—1956 чылда колхозчуларның, МТС-тер болгаш совхозтар ажылдакчыларының мурнунда улуг болгаш ээ харылсалгалыг соруглалар тургустунган. Тараанның дүжүдүн бедидип тургаш, тараа бүдүрүлгезин көвүдедирин болгаш ниитининиң малының баш санын өстүрериң, оон продуктуглуун улам-на бедидерин чедип алыр ужуглуг бис.

Бо чылын колхозтарның болгаш совхозтарның тарылга шөлү дыка калбарар. Ол болза көдээ ажыл-агый ажылдакчыларының ажылга организастаның улам-на бедидерин, часкы тарылгага бүгү талалыг, бүрүн белеткелдиг ужуражырын шынгыы негеп турар.

Часкы хову ажыдарынга белеткелдил кол чүүл—тракторлары болгаш кожуунда машиналарын чогуур өйүнде, бедик шынарлыг септээри болур. Бо соруглаңы чедиишкинниг боттандырар талазы-биле МТС-терде болгаш совхозтарда бүгү-ле таарышкан байдалдар тургустунган, оларда бүдүрүлгениң техниктиг сууру деритиниң туттунган болгаш мергежил-дүжүглалыг кадрлар өскен.

Бистиң областың МТС-тери болгаш совхозтары тракторлар болгаш көдээ ажыл-агый машиналарының септелгезин эртеп чылдарда дүрген чорудуп турарлар. Область 12 МТС-тернин 7-зи, 4 совхозтарның 3-жү дөрткү кварталда тракторлар септээриниң планын күүсеткен. Тракторлар септээриниң талазы-биле Чаа-Хөл, Сарыг-Сеп, Бии-Хем МТС-тер болгаш «Элегес», «Өөк» совхозтар ажылдың темпизин шалыпкын чорудуп турар. Олар боттарында бар аргаларны шын ажыглап, механизаторларның күш-ажылының организастаашкынынче улуг кичээнгейни салган болгаш тракторларның артык кезектерив чогуур өйүнде тып ап, септекчи бүргүнге таарышкан байдалдарны тургускан.

Чамдык МТС-тер болгаш совхозтар эртеп чылның дөрткү кварталда тракторлар септээр планын ажыр күүсеткен турда, олар-биле бир дөмей байдалда турар Сүт-Хөл, Кызыл, Бай-Тайга МТС-тер болгаш «УТБА-ның 25 чылы» совхоз септелге планын күүсетпээн. Оон кол чылдагааны чүдел дизе, тракторлар септелгезин эгезинден бээр организас чок чорутканында, механизатор-септекчилериң күш-ажылын чөп организаставзанында, оларның ажылдарынга таарышкан байдалдарны тургузуп бербээнинде болуп турар. Оон уламнындан дөрткү кварталда тракторлар септээриниң планын Сүт-Хөл МТС—53,3 хуу, Кызыл МТС—65,2 хуу күүсеткен.

Районнарның, МТС-тернин болгаш совхозтарның чамдык улуртукчулары дөрткү кварталда тракторлар септелгезининиң саазын кырында күүсетинген медээзин көрүп алгаш чедиишкинге ооружыгаар хөөннерни болдуруп турары шын эвес. Чамдык МТС- тер эртеп чайын септээн болгаш дыка үр үениң иштинде ажылдап турар тракторларын дөрткү кварталда септээн кыдыр медээле киирип турар. Чижээ, Чадаана МТС (директору эш Толпин) бо чылдың январь 1-ге чедир чүгле 18 тракторларны септээн хирезинде 24 тракторларны септээн кыдыр медээлеп, техниктиг ажаалгазын кылган 6 тракторларны септээн тракторларның санынга киирген фактылар бар. Чаңгыс-даа трактор бүгү талалыг эдиктиргиге чокка болгаш оон хөделиргекчилериниң күчүлүүн болгаш кывар, чаар чүүлдериниң чарыгдалын хынаваанда мастерскаядан үнмезин дээш совхозтарның, МТС-тернин директорлары хүнбүрүнүң шынгыы контролюн мастерская бүргүзүнге тургузары өргежок чүгула. Ажыды кайы-хамаан чокка үрей кылырларны илередип, оларга шынгыы хемчегларни күүсээдири-биле кады үрей кылган ажылының когаралын бүрүүлүглардан төлетирер чүрүмну МТС, совхоз бүргүзүнге чүрүмчүдар херек.

Көдээ ажыл-агыйның область эргелелиниң начальниги эш Шелемогов, РСФСРнин Совхозтар министерствозунуң төлээзи эш Конгар, партия райкомнары болгаш райкүүскомнар тракторлар болгаш көдээ ажыл-агый машиналарының септелгезин дүрген доозары дээш сонгаарлатынмас боттуг хемчегларни дарый алыр хүлээлгелиг. СЭКП-ниң XX съездизиниң ажыттынар хүнүнге чедир бүгү тракторларның болгаш кожулда машиналарының септелгезин бүрүн доозар дээш септекчи механизаторларның ортузунга социалистиг чарышты калбартышаан, Воронежтиң механизаторларының эгелекчи саналын бистин областың механизаторлары бүрүн деткип турарлар.

Машина-трактор мастерскаяларывың ажылын шын планнаары болгаш организастаары, септекчилериниң ортузунга күш-ажылдың бедик сагылга-чүрүмүн чедип алыры база септелгениң чорун турарының техниктиг үлүртүлгазын хандырары МТСтерде, совхозтарда партия организацияларының секретарьларының, оларның кол инженерлериниң болгаш механик-контролёрларның сонгаарладып болбас ээ чугула соруглазы болур.

Тракторларның болгаш көдээ ажыл-агый машиналарының септелгезин бедик темпиниг чорудары-биле кады оларның шынары дээш демиселги черле кошкадып болбас ужуглуг. Чаңгыс-даа трактор бүгү талалыг эдиктиргиге чокка болгаш оон хөделиргекчилериниң күчүлүүн болгаш кывар, чаар чүүлдериниң чарыгдалын хынаваанда мастерскаядан үнмезин дээш совхозтарның, МТС-тернин директорлары хүнбүрүнүң шынгыы контролюн мастерская бүргүзүнге тургузары өргежок чүгула. Ажыды кайы-хамаан чокка үрей кылырларны илередип, оларга шынгыы хемчегларни күүсээдири-биле кады үрей кылган ажылының когаралын бүрүүлүглардан төлетирер чүрүмну МТС, совхоз бүргүзүнге чүрүмчүдар херек.

Көдээ ажыл-агыйның область эргелелиниң начальниги эш Шелемогов, РСФСРнин Совхозтар министерствозунуң төлээзи эш Конгар, партия райкомнары болгаш райкүүскомнар тракторлар болгаш көдээ ажыл-агый машиналарының септелгезин дүрген доозары дээш сонгаарлатынмас боттуг хемчегларни дарый алыр хүлээлгелиг. СЭКП-ниң XX съездизиниң ажыттынар хүнүнге чедир бүгү тракторларның болгаш кожулда машиналарының септелгезин бүрүн доозар дээш септекчи механизаторларның ортузунга социалистиг чарышты калбартышаан, Воронежтиң механизаторларының эгелекчи саналын бистин областың механизаторлары бүрүн деткип турарлар.

Машина-трактор мастерскаяларывың ажылын шын планнаары болгаш организастаары, септекчилериниң ортузунга күш-ажылдың бедик сагылга-чүрүмүн чедип алыры база септелгениң чорун турарының техниктиг үлүртүлгазын хандырары МТСтерде, совхозтарда партия организацияларының секретарьларының, оларның кол инженерлериниң болгаш механик-контролёрларның сонгаарладып болбас ээ чугула соруглазы болур.

Тракторларның болгаш көдээ ажыл-агый машиналарының септелгезин бедик темпиниг чорудары-биле кады оларның шынары дээш демиселги черле кошкадып болбас ужуглуг. Чаңгыс-даа трактор бүгү талалыг эдиктиргиге чокка болгаш оон хөделиргекчилериниң күчүлүүн болгаш кывар, чаар чүүлдериниң чарыгдалын хынаваанда мастерскаядан үнмезин дээш совхозтарның, МТС-тернин директорлары хүнбүрүнүң шынгыы контролюн мастерская бүргүзүнге тургузары өргежок чүгула. Ажыды кайы-хамаан чокка үрей кылырларны илередип, оларга шынгыы хемчегларни күүсээдири-биле кады үрей кылган ажылының когаралын бүрүүлүглардан төлетирер чүрүмну МТС, совхоз бүргүзүнге чүрүмчүдар херек.

Көдээ ажыл-агый техниказының септелгезин чедиишкинниг чорудары чүнүдээ мурнунда хандырылга организацияларының — областың Главмашсбыт конторазындан (директору эш Навознов), сельхозснабтан (эш Солдатов) хамаажыр ужуглуг. Олар МТС-терни машинаның артык кезектери-биле, инструментилер болгаш дериглелер база септелге материалдары-биле хандырар хүлээлгелиг. Ол организацияларның бо талазы-биле чөгенчиг, четпес ажылдап турарлар.

МТС-тернің болгаш совхозтарның директорлары, оларның инженер-техниктиг ажылдакчылары септелгени чорударынга болгаш машинаның янзы-бүрү артык кезектерин садыш алырынга акша-хөреңгини камнаар чарыгдары чугула. Оон-биле чергелештир механизаторларның культурлуг амыдырал-чурттаалгазын, иниттиниң аъш-чемин экижидеринче онза сагыш-салыр херек. МТС-тернің дыка хөй тракторларын, прицептерин, машиналарын, тракторлар болгаш кожулда машиналарын септээрининге киришпейн турао фактылар кайы-даа МТС-терде бар болуп турар.

Мастерскаяга күш-ажылдың организациязын шын тургузарынче, ажылдың бүдүрүмчүлүүн бедидеринче болгаш септелгенин дешпилгелиг аргазын бүдүрүлгеге калбаа-биле нептередиринче кол күштү салыр.

Механизаторлар ортузунга масса-политиктиг ажылдарны күштелирери, септелгеге күш-ажылдың бүдүрүмчүлүүн бедидери, социалистиг чарышты калбартыры МТС-тернин, совхозтарның партия организацияларындан, СЭКП райкомнарының секретарьларындан болгаш МТС-тер зоназының талазы-биле инструкторлар бөлүүнден негетинип турар.

Часкы тарылганың бүгү белеткелин чедиишкиннинг чоруткаш, 1956 чылдың часкы тарылгазын кыска хуусаала, бедик агротехниктиг дедиилге чорудары — алдыгы беш чыл планын амыдырала боттандырарының бир чүгула базымы болур.

Иранның парламент төлээлериниң баштыңы дээрги Мохаммед Саедти В. М. Молотовтуң хүлээп алганы

Январь 12-де ССРЭ-ниң Даштыкы Херектер Министри В. М. Молотов Иранның парламент төлээлериниң баштыңы дээрги Мохаммед Саедти хүлээп алган.

Болган беседа совет-иран харылзаалларының айтырыгларынга хамаарышкан.

(СЭТА).

ССРЭ-ниң Хөмүр даш үлетпүрүнүң „Кузбассуголь“ комбинадының И. В. Сталин аттыг шахтазын Ленин ордени-биле шаңнаар дугайында

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң ЧАРЛЫЫ

20 чыл болганы-биле холбаштыр база үлуг ажыл-агыйын көскелер хөмүр даштар-биле хандырарының херээнге улуг ачы-хавыяалыг болганын барымдаалаш, ССРЭ-ниң Хөмүр даш үлетпүрүнүң «Кузбассуголь» комбинадының **И. В. Сталин аттыг шахтазын Ленин ордени-биле шаңнаар.**

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы К. ВОРОШИЛОВ.
ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары Н. ПЕГОВ.

Москва, Бремль.
1956 чылдың январь 13.

ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының корреспондент-кежигүнү М. А. Шателенге Социалистиг күш-ажылдың Маадыры атты тыпсыр дугайында

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң ЧАРЛЫЫ

Чүртту электрижидериниң талазы-биле алдар-хавыязы болгаш хөй чылда эртем-педагогикиг ажыл-чорулулгазы дээш база төрүттүнген хүнүнден бээр 90 хар харлааны-биле холбаштыр ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының корреспондент-кежигүнү Михаил Андреевич **Шателенге Ленин** орденин, «Калыыр болгаш маска» деп алдын медальды тывысшыпаан **Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры** атты тыпсыр.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы К. ВОРОШИЛОВ.
ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары Н. ПЕГОВ.

Москва, Бремль.
1956 чылдың январь 12.

Иранның парламент төлээлериниң Москвадан үнүпкени

Иранның Сенадының Даштыкы херектер талазы-биле комиссиязының даргазы дээрги Мохаммед Саед баштаан Иранның парламент төлээлери төрээн чурттунче чанары-биле январь 13-те Москвадан Бакуже чорупкан.

Иранның болгаш Совет Эвилелиниң күрүне туктары-биле шиметинген Внуково аэродромунга төлээлерни ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Националлар Совединиң Даргазы В. Т. Лацис, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Эвилелиң Совединиң Даргазының оралакчызы А. А. Лебедев, ССРЭ-ниң министрлери, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң болгаш РСФСР-ниң Дээди Совединиң депутаттары болгаш албан дужаалдыг өскелээ кижилер, база ол ышкаш совет парлалганың төлээлекчилери үдээн.

Иранның ССРЭ-де Онза болгаш Бүрүн эргелиг Элчини А. Г. Ансари болгаш алчын черинин ажылдакчылары төлээлерни база үдээн.

Төлээ кежигүнеринге ССРЭ-ге ээн-не найыралдыг болгаш чүректиң ханызындан ханы күзээшкиннерни каргускен деп төлээлериниң баштыны дээрги М. Саед мактаныг чорупкан.

Иранның Сенадының Даштыкы херектер талазы-биле комиссиязының даргазы дээрги Мохаммед Саед баштаан Иранның парламент төлээлери төрээн чурттунче чанары-биле январь 13-те Москвадан Бакуже чорупкан.

Иранның болгаш Совет Эвилелиниң күрүне туктары-биле шиметинген Внуково аэродромунга төлээлерни ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Националлар Совединиң Даргазы В. Т. Лацис, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Эвилелиң Совединиң Даргазының оралакчызы А. А. Лебедев, ССРЭ-ниң министрлери, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң болгаш РСФСР-ниң Дээди Совединиң депутаттары болгаш албан дужаалдыг өскелээ кижилер, база ол ышкаш совет парлалганың төлээлекчилери үдээн.

Иранның ССРЭ-де Онза болгаш Бүрүн эргелиг Элчини А. Г. Ансари болгаш алчын черинин ажылдакчылары төлээлерни база үдээн.

Төлээ кежигүнеринге ССРЭ-ге ээн-не найыралдыг болгаш чүректиң ханызындан ханы күзээшкиннерни каргускен деп төлээлериниң баштыны дээрги М. Саед мактаныг чорупкан.

Националлар Совединиң Даргазы В. Т. Лацис харыы сөзүнге медеглээни болза:

— Бистиң чурттувус-биле силерниң танышканывыңар Совет Эвилели биле Иранның аразында кайы-кайызын билчиринин херээнге идигни бээр дээрингге идегээр мен, Иранның чазаа болгаш улузу Совет Эвилели-биле болуунуң харылзаазын найыралдың болгаш кожа-келбээ турарының байдалынга тургузар дээр дугайты силерниң кыйган медеглелинер бистиң чурттарывыстың аразында харылзааларны оон ынай көгүзүүрүнге практика талазы-биле илереер. Бо херек талазы-биле чедиишкиннерлиг болуруң силерге күзедим.

(СЭТА).

Колхозтарның ховуларында чаа аърга дилиндектери

Эртеп чылда олурткан аърга дилиндектери ховулуг районнарда чүс-чүс муң километр шөйүп чоруткан. Колхозтар оларны калбартырын үргүлчүлевишаан турар. Эртеп чылын янзы-бүрү кевирииң камгалал тарымалдарының шөлү 72 муң гектар көвүдээн. Бөлээ ажыл-агыйның бүгү культураларының дүжүдүн бедидеринге идиг бериш турар бо чугула ажылды Украинаның, Молдавияның, Ростов, Воронеж, Белгород, Астрахань, Рязань областарның колхозтары чедиишкиннинг сайзырадыш турар.

Чаа чылда колхозтар барык 120 муң гектар черге камгалалдың чаа тарымалдарын олурткуруп шиктирлээн. Бүрүнеиин ыяш өстүрер черлери колхозтарга теректин, кадыннын, ак акацияның болган өске-даа дүрген үнер ыяштарның породаларын 800 миллион ажыгны өстүрүп берген. Бо ыяштардан олурткуп тараан камгалал дилиндектери каш чыл болган соонда-ла тарылгага таарымчалыг байдалды көргүзе бээрин дүржүлга көргүскен.

Ховү камгалалының тарымалдары улуг шөлдерде, чөөн талакы районнарда, иланғыяда кур черлер шиңгээдилгезиниң зоналарында тургустунуп турар. Бо чылын Казахстанга аърга дилиндектерин он-он муң гектарга олурткуруп төлевилеп турар.

Колхозтарның ховуларынга чаа аърга дилиндектерин тургузарынга МТС-тер, ыяш ажыл-агыйлары болгаш чурттуң ыяш өстүрер күрүне черлери калбаа-биле киржир.

(СЭТА).

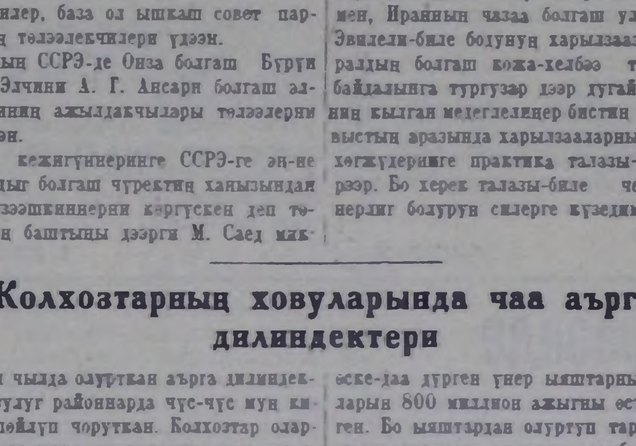

Кемерово область. Кузнецкиниң металлургия комбинадының хөй-хөй ажылчыннары күш-ажылчы хүнүң соонда «Топольники» деп дүнеки санаторийде дыштанып турарлар. Эртеп чылын аваа 900 ажыг доменщиктер, кан эдиндирикчилери, прокатчиктер болгаш бүдүрүлгенин өске-даа ажылдакчылары дыштанганнар.

Чурунта: санаторийниң дыштанылга өрээлинде. Бирги олуругда—№ 1 мартен цехиниң кан эдиндирикчизи В. Г. Сеничкин (солагай талазында) биле машинист Н. А. Королев.

Фото Б. Мясниковтуу. СЭТА-ның фотохрониказы.

Партияның XX съездизинге уткуштур

Съездиге алдар кЫлдЫр

ВЛАДИМИР. СЭКП-ниң XX съездизинге аллар болдурган социалистиг чарышка алган хүлээлгелерин Владимирниң механизаторлары чедиишкиннинг күүседип турар. Октябрь, ноябрь, декабрь болган январьның 10 хонуунун иштинде олар 2100 хире тракторларны септеп, чыл планын 73 хуу күүсеткен. Эртеп чылдың ол-ла үези-биле деннээрге 850 тракторларны хөйнү септеп үлүргеп.

Эртеп чылдарга демейлээрге септелге ам дыка организастыг чоруп турар.

Бүгү трактор паркын XX съездиниң ажыттынар хүнүнде септеп доозар дээш Владимирниң механизаторлары демисежип турар.

КИШИНЕВ. Кышкы үеле сүткүр мал-ның продуктуглуун бедидери дээш колхозтарның болгаш совхозтарның чарыжының түннелиң Молдавияның Компартиязының Төп Комители болгаш Молдав ССР-ниң Министрлер Чөвүлели үлүргеп. Чаа ажылагый чылының бирги кварталында инек бүргүзүнден сүт саалдазы 101 литр көвүдээн, эртеп чылдың ол-ла үези-биле деннээрге ниити саалда 42 хуу өскен.

Көдээ ажыл-агыйның ажыглал черинин 100 гектар бүргүзүнге 28 центнер сүттүг кварталда иштинде алган Октябрь районну чарышка бирги черин, Молдав ССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң болгаш Молдавияның КП ТК-зының шилчиир Кызыл түгүн алган.

(СЭТА)

Тудугжуларның белээ

Улуг-Хем районнуң Калинин аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң баштаар черн тулуг ажылынче улуг кичээнгейни салып турар. Тулуг ажылының белеткелин дүргүлдүр соруглга-биле тулуг бригадазының күжүн тазрыштырган болгаш хову бригадаларын белеткел ажылынче киирген.

Тулуг ыяжының кезикчилери ам 800 чудуктуг кескен болгаш машина орунда үндүрген. Кезикчилерден эштер Маадыр-оол ажыл нормазын хүн-бүрү 200 хуу чедир күүседип турар. Эш Сереэдарга улуртукан 8 кижи составтыг № 1 хову бригадазы 600 чудуктарны кескеш, ак черже үндүрген. Мал кажаалларының тулуунга хереглээр ыяш кезиидээн база эки чорутунуп турар болгаш 3 кажаалларның ыяжы кестинген.

Колхоз баштаар черн тулуг ыяжының белеткелинче № 2 хову бригадазын болгаш мал фермаларының чамдык ажылдакчыларын киирер деп турар.

Тулуг ыяжының белеткелинде бригадаларда 40 ааът быжыглатынган, кестингөн ыяшты тулуг участоктарынче сөөртүп турар.

Партияның XX съездизинге алдар болдуруп, тулуг ыяжының белеткелин февралының бирги чартынында доозар болгаш тулуг шөлдериңе чедирер соруглга салдынган.

Чаа хүлээлгени алган

Кызылдың мебель фабриказының металл септелге мастерскаязының коллективи бүдүрүлге программазын ай санында ажыр күүседип турар. Металл септелге мастерскаязының ажылчыннары 1955 чылдың бүдүрүлге планын 10 ай иштинде күүсеткеннер. Мастерская чыл планын 105,5 хуу күүседип, пландан ажыр хөй орулганы алганнар.

Коллективте бүдүрүлге планын үргүлчү ажыр күүседип, социалистиг чарыштың пилекчилери болуп турар мурнакчылар хөй. Чижээ, дарган эш Щербаков бүдүрүлге планын 172 хуу, денги септээр цехте Малышкин 144 хуу, Гаврилов 160 хуу күүседип турарлар.

Каналганың чурумун шынгыы сагыыр база бүдүрүп турар продукциняның бодунезин чингедир дээш социалистиг чарышты калбартыкаш, слесарьлар чаа бедиткен хүлээлгелерни алган кызымаккай ажылдап турар.

Партияның XX съездизинге төлептиг ужуражыр дээш коллектив бо хүнүерде хайныышкынны ажыдап, бүдүрүлгеге 4 муң рубльдин планнан ажыр орулгазын алыр деп хүлээлгени алган.

Сессияның материалдарын таныжып турар

ЧАДААНА. (Телефон-биле). ССРЭ-ниң Дээди Совединиң дөрткү сессиязының материалдары-биле таныскан хуралларынга Чөөн-Хемчик районнуң «Октябрь 30 чылы» көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчулары социалистиг чарыштың бедик хүлээлгелерин алган. Саанчылар эштер Өшкү-Саар, Анай-Бора олар боттарынга быжыглаан инектериниң бирээзинден-не 1500 литр сүт саарын, ирт кадарчызы эш Сандый иттерин кыштан хүр ажыргап, 600 иттериң бирээзинден 3—4 килограмм дүк алырын, хойжу эш Мөнге төрүүр 330 хоюндан 360 хураган алырын хүлээгеннеер.

Ол ышкаш Чадаананың үлетпүр комбинады сессияның материалдары-биле таныскаш, бүдүрүлге планын чедиишкиниг күүседир дээш социалистиг чарыштың хүлээлгелерин алган.

Чер болгандан

Бай-Тайга районнуң Молотов аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң хаван ажаакчызы коммунист эш Будажай ол ажылынга бүдүн чартык чыл ажыдап турар. Оон ажылга кызымак мергежинчей чорутканының түннелиңде эртеп чылын болуунга быжыглаан 10 төрүүр хавап бүргүзүнден 120 хавап оолдарын дорукторуп өстүргеп. Малчынның чүткүлүг күш-ажылының түннелиңде колхоз хавап өстүрериниң планын 181 хуу күүседип, хавандан хөй орулганы алган.

Эш Будажайның хаванпары ам оолдап эгелээн. 3 төрээн хавапнарындан 26 хавап оолдарын ап, оларны менди доруктур азырап турар. Эш Будажайның күш-ажылын үнелеп көргеш колхоз баштаар черн каш улаа өртектиг шапналы берген.

• • •

Чөөн-Хемчик районнуң Ленин аттыг колхозунуң № 1 хову бригадазының комсомолчу анныктары сүт-бараан фермазын сиген-биле хандырарынга улуг дузаны чедирип турар.

• • •

Эштер Чолдак-ыыс, Хуурак олар 4 шанактыг аът-биле хүнде 3 катап чоруп тургаш инек фермазын сиген-биле үзүктелиишкин чок хандырып турарындан ферманың малдың кышкы ажаалгазы эки.

Комсомолчулар сиген сөөртүүнден ангыда, бедик дүжүт өстүрүп алырының демиселин чорудуп, тараа шөлдерин чемиишчилерниң өдек сөөртүлгезин база чорудуп турар.

• • •

Өвүр районнуң «Ыныы тук» колхозунуң бүдүрүлге планында бо чылын өлээн хөй чугула тулугларын кылырынга 1850 кубометр ыяш белеткээри көрдүнген.

Тулугжулар көрдүнген планны амыдырала боттандырар дээш чүткүлүг ажыл даанының түннелиңде 1821 кубометр тулуг ыяжын кезип белеткээн болгаш 1450 кубометрин орук агыңче үндүр сөөртеен. Оон иштинде комсомолчу анныктар бригазы 600 кубометр ыяштың белеткел чурталганың бир бажының түткан. Ол ышкаш малчын эш Балдай-оол кыштаалга бажың тудуп алыры-биле 250 кубометр ыяштың кезип белеткээн.

Тулугжуларның ортузунда мурнакчыларның саны хүн-бүрү өзүп, күш-ажылды организастаары эжиктип турар.

• • •

Баа-Хем районнуң Хрущев аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң дүржүлгалыг анчызы эш Ш. Маадыр-оол бо чылгы аннаыр сезонунда эвээш эвес чедиишкиннерни чедип алган.

Эш Маадыр-оол баштайгы үнүүшүнерде 13 киштп өлүрүп, төрээн колхозунга хөй орулганы киирген. Чоокта чаа ол 5 элик, 2 буур, 3 хаван, 3 иви, 3 чүнна болган малдың хораглыг дайзынын 1 бөрүнү өлүрүп белеткел конторазынга дужаагап.

Анчы анпаашкын ажылын үргүлчүлеп турар.

• • •

Чаа-Хөл районнуң «Тилелгеге» көдээ ажыл-агый артелиниң комсомолчулары кыштагларга малларның оран-сууруп чылыглап, мал чеми-биле хандырып, өдээн коптарары-биле эш Шукур-оолга улуртурган 10 кижилиг бригада каш хоюктуң иштинде колхоз төвүнден 7—8 километр черлерде малдың 12 кажаалларының иштин коптарып, 16 тонна сигенни сөөртүп берген. Партия организациязының секретары Суктарның инициативазы-биле комсомолчу бригада төрүүр инектерге эки шынарлыг 1 чаа кажаапы тудуп, ажыглалга киирген.

Партияның XX съездизинге чедишшкинниг ужуражыр дээш

Үлетпүрүү күчүлүг көдүрер дугайында СЭКП ТК-ның июль Пленумунуң төөгүлүг шиитпирин амыдыралга боттандырар дээш Кызылдың ыяш заводунуң коллективи болуунуң бүгү ажылын пленумунуң негелделеринге дүүштүр тургузар талазы-биле чамык ажылдарны чоруткан.

Партияның XX съездизинге алдар болдурган социалистиг чарыштың калбарткаш, коллективтиң ажылчыннары ону үре-түнелиг бөстиндирүп турар. Чарыштың түнелиннде кызымакай болган ак-сеткилдиг күш-ажылдың үлегер-чижээн көргүзүп турар бүдүрүлгениң он-он мурнакчылары торуттунген.

Эш Потылициннің баштаны ремшиктер бригазы социалистиг чарыштың докталнал шылгаракчызы болуп турар. Күш-ажылды шын организастаны, бригаланың бежиңүннеринге ажылды таарыштыр хуваап бергени база күзээлеп ажылынга кижи бүргүзүп харысалгазы бедиктерни ремшиктерниң чедишкинниг ажылының үлезинга болган. Бригала бүдүрүлгениң хүн нормазын үргүлүг ажыр күүседип турар.

Бо бригаланың чедишкинниг ажылының база бир үлезини болза, шлорамаларны ажылдарынга ой-шаанда эки шынарлыг белеткеп ап турары болур. Механизмнерни белеткээринге ийи-чангыс кижилер эвес, харын бригаланың бежиңүнери шуну киржип турар. Эш Щегловтуң баштаны ыяш чуукчуларының бригазы база эки түнелдерни чедип алган. Чуукчулар бригазы ам моон мурнунда дөрт бригаланың күүседип тургыны ажылды чаасказап күүседип турар апарган.

Кара-Сугла ыяш белеткел участогунда эш Асютинниң баштаны ыяш белеткелчилериниң бригазы бедик бүдүрүкчүлүг ажылдап, бүдүрүлге онзалгазын ажыр күүседип турар. Бо ышкаш мурнакчы бригалалар ыяш заводунга хөй. Ынчаарга оларның ажылының чедишкиннерининг үлезинга бир дөмей: ажылды рационалдыг организастаанында, күш-ажылдың сагыга-чурүмүн быжыктырганында болган мурнакчыларның ажылының гуржугазын ажыглаанында болур.

Бисте машинистер Новицин, Черкашина, рамщиктер Бычков, Кислицын, ыяш чуукчулар Воротников, сортировщик Шадрин, ыяш кезикчилери Базыр, Оюн Донгурак, ажылчын Жолтиков ышкаш мурнакчылар хөй. Заводтуң ажылчыннарының 40 хуузу бүдүрүлгенин шалыпчыларды апарган. Бисте бүдүрүлге онзалгазын күүседипейн турар ажылчын чок.

Партияның болган чазактың оларның мурнунга салган хүндүлүг соруглазын боттандырар дээш коллективтиң бүгү кежигүннериниң деминг күш-ажылының түнелиннде ыяш заводу болуунуң үр үеги хожудаашкынынган үштүнгаш, мурнакчыларның деннелинге четкен. Коллектив 1955 чылдың бүдүрүлге планын хуусал бетинде күүседткен. Завод чүгле хожудаашкынган үштүнган эвес, харын орулгалыг ажылдап турар апарган. Эртекен чылын планнан ажыр 500 мүң ажыг рубль орулганы алганы бо дугайында тодаргай чижек болур.

Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү заводта чайгылың чок бедээн. Эртекен чылын ол планга үдүр 25 хуу бедээн. Продукциянын бот-үнезин мурнукузундан дыка чинггээн. Оон түнелиннде заводтуң орулгалыы бедээн.

СЭКП ТК-ның июль Пленумунуң шиитпирин амыдыралга боттандырар дээш демиселге социалистиг чарышты калбартканы болгаш ону хүн-бүрү тодаргай үдүртканы улуг рольдуг болган. Чарыш бригаларның, эдлчегленің болгаш түс-түс ажылчыннарның аразында калбарган. Чарыш моон мурнунда хожудап турган хөй-хөй бригадаларны, эдлчегленің болгаш ажылчыннарны мурнакчыларының деннелинге чедир кедүрген.

Чаңдык чедишкиннер-биле кады ыяш заводунуң ажылында бар четпестерни деңгелевейн барып болбас. Июль Пленуму бүдүрүп үндүрүп турар продукцияның шынарын бедидериниче оның кичээлгейни салган. Ынчаарга ол негелдени бистер, ыяш заводунуң коллективи четпес боттандырып турар бис.

Хоорайның тудугларынга болган ыяш болбаазыралып кылыр бүдүрүлгелеринге куду шынарлыг дилген материалларны берип турар бис. Заводтуң дилген материалдары ол, бүдүктүг деп бистерни шүүмүүлеп турары чоп. Дилген материалдарның шынарын экижидип, оон өртээн уламна чингедип болурунуң аргалары заводта бар. Мону боттандырарда бирги эдлчегле дилер материалларны сорттаарын экижидери чугула. Бо ажылды харылаан турар чаңдык кижилериниң харысалга чогунган куду сорттуң материалы бирги сорттуң болу бээр азы түүдүгө хереглээр материалдыг нарын чазаглар кызыр материалдарга кинриптер таварылгалар турган.

Дилген материалларның шынарының эзизи болган оон бүдүрген кылыгларның быжыы дилген материалдарның кургаанган кол хамаарыжыр. Ынчангаш дилген материалдарны кургадырынче улуг кичээнгейни салыры бистен негетинер. Бо негелдени боттандырарда ажыг бар ыяш кургадыр черинге бүдүрүкчүлүүн белиглер болгаш күжүн улгаттырар ужуруг бис.

Бисте бир кол четпес чүве болза механизмнерни долу күжү-биле чоп ажыглавайн турарывыс болур. Механизмнерни долу күжү-биле ажыглаарынга ыяш заводунда ажыг ажылдап турар механизмнерниң эргежирээни шаптыктыг болуп турар. Оларның чаңдыктары 30 чыл ажыр ажылдап турар, моон харазы-биле оларның үреди бээр таварылгалары эвээш эвес. Ынчалза-даа ол механизмнерни долу ажыглавайн турарының кол чылдагааны эвес.

Механизмнерде ажылдап турар кижилерниң талазындан оон техниктиг тургузуун үргүлүү хайгаравайн, ону эдлээринин чүрүмүн шынгы сагывааныңаан кандыг-бир үреливишкин болу бээр таварыга турган. Ынчангаш заводтуң администрация чери партия болган профзвилел организацилары-биле кады механизмнерни бүдүрүкчүлүг ажыглаарй-биле оон ажылдарының шынгы үчёүн тургусхан болган бригадирлериң болгаш цехтер начальниктериниң харысалгазын бедиткен.

Бүш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн белиглериге ажылчыннарның амыдырал байдалынга таарымчалыг байдалды тургузары улуг ужур-дүзалыг. Чүрттелга шөлүүн айтырыы биске моон мурнунда аажок бергедээвишкинниг турган. Ынчаарга ол бергелерден бис эртекен чылын үштүнган оне, 600 дербелчин метр чүрттелга шөлүг ажыглалга киргеп. Бо ажылдар бо чылын улам калбарар болгаш ажылчыннарның болгаш албан-хаакчыларның чүрттелга шөлүүге негелдени хандыртынар.

Бодунуң күш-ажылчы чедишкиннериң быжыглаарда болгаш чедир шиитпирлеттинээн айтырыгларны чогуур ойунде шиитпирлээрде четпестер-биле демиселдя күштедирер болгаш бодувустуң бүгү ажылывысты шүүмүүлекчи ёзу-биле аналиэтээр ужурлуг бис. Бүдүрүлге планын бүгү кергузүглер-биле долдур күүседирде болган бүдүрүлгениң бир дески ажылдарын чедип алдырда социалистиг чарышты улам-на калбартыры, партияның XX съездиниге чаа чедишкиннер-биле ужураныр ёзу-биле чарыы боозаткан. Ону организастаарын колхозтуң мал эмчизи эш Бегзи үлүртүп чоруткан.

Эки үксаанның тарылгазын кылган ол кодан хойну колхозтуң дуржулгалыг мазчыны эш Пар-оол кыштагладып турар. Оон кыштагларында кажаалар таарымчалыг, өске-даа дериглер эки хандыртынган. Белеткетинген мал чемнерни кыштагларже сөөртүрүп база организастап турар.

* * *

«Большевик» колхозтуң шөлүүдап эгелээн. Сөөлгү хүннерге чедир эш Чүдүмүнүң кадарган хоюнган 51 хураганнар төрүттүнген.

Колхоз баштаар черинден кыштагларже мал чемни сөөртүрүгге 6 шанактыг аттарлыг звенону тургускан. Эш Опан-оолдуң ол звенозу 100 ажыг центнер мал чемнин кыштагларда чедиртен.

С. МОНГУШ.

Практиктиг кичээлдер

Областтың колхозтар кадрлары белеткээр школазы тургустунганындан бээр алган хөй кадрларны белеткеп үлүргеп. Школаны төгүн үнгеннер колхозтар дараалырында, фермалар эргелекчилеринде, бригалирлерде болгаш өске-даа үүртүр ажылдарда ажыглап турар.

Өөренекчилер өөредилгениң бүгү дургузунда өөренип эртекен кичээлдерин практикага хөлбаштырып, школага болгаш колхозтарга практиканы чөрүүп турар. Школада химия, физика база механизация кабинеттери болгаш школа чанының дуржулга участогу бар. Өөренекчилер аңаа практиктиг ажылдарның чоруулгазын ажыктеп. Дуржулга участогунда чимистиг үнүттер олуртқан болгаш тараа культураларын, мал чеми сигеннерни база тарып турар. Аңаа өөренекчилер тарылга ралчеттирилгезин практикага шингээдип ап турар.

Школаның үшкү курзунуң өөренекчилери эртекен чылның декабрь айда колхозтарга практикалап чорааннар.

О. КАВАА.

Эки ажылдыг повар

Эрзин райпозунуң Эрзин суурда столовазының повары эш М. Юсупов ажылынга мергежилдиг.

Эш Юсупов чемни белеткээрде чемненикчилерниң саналын барымдаалап янзыбүрү чемнерни кылып турар. Оон кылган чемнериниң шынары эки болуп турар. Ынчангаш столованың чемненикчилериниң саны үргүлүү көвүдеп, столовоя бүдүрүлге планын ай, квартал санында ажыр күүседип келген. 1955 чылдың бүдүрүлге планын 115 хуу күүседткен.

Дуржулгалыг повар чемниң ассортиментизин улам-на көвүдедип, шынарын бедидип турган, чемненикчилерни амданныг янзы-бүрү чемнер-биле хандырып, 1956 чылдың бүдүрүлге планын ажыр күүседиринге столованың коллективин организастаарын хүлээнген.

К. ӨЛЗЕЙ.

Шөөр мал кыштагларында

Чөөн-Хемчик районда Ленин аттыг колхоз хоюнуң продуктулуун бедидерипче углганган алзан боттуг хемчеглерни ап чорудуп турар. Эртекен күзүн чүрттүн шилиндек хойларындан 536 башты алтай породалыг чартык-нарын дүктүг үрелеңгилеп тарып бөөзаткан. Ону организастаарын колхозтуң мал эмчизи эш Бегзи үлүртүп чоруткан.

Эки үксаанның тарылгазын кылган ол кодан хойну колхозтуң дуржулгалыг мазчыны эш Пар-оол кыштагладып турар. Оон кыштагларында кажаалар таарымчалыг, өске-даа дериглер эки хандыртынган. Белеткетинген мал чемнерни кыштагларже сөөртүрүп база организастап турар.

* * *

«Большевик» колхозтуң шөлүүдап эгелээн. Сөөлгү хүннерге чедир эш Чүдүмүнүң кадарган хоюнган 51 хураганнар төрүттүнген.

Колхоз баштаар черинден кыштагларже мал чемни сөөртүрүгге 6 шанактыг аттарлыг звенону тургускан. Эш Опан-оолдуң ол звенозу 100 ажыг центнер мал чемнин кыштагларда чедиртен.

С. МОНГУШ.

Чурукта: Кызылдың № 3 школазының 2-ги класының өөренекчизи Галина Величко «Гопак» деп танцыны күүседип турары. № 1 школаның 6-гы класының өөренекчизи Владимир Богданов баян-биле үдеп тур.

АЖЫЛДЫ БЕДИК ДЕҢНЕЛГЕ ТУРГУЗАР

(Эге болгаш ортумак школалар ажылдакчыларының профэвилелининң область конференциязы)

Чөөкта чаа эге болгаш ортумак школалар ажылдакчыларының профэвилелининң область конференциязы болуп эртекен. Ол профэвилелининң бирги конференциязынган бээр, тодаргайлаарга эртекен чылдың майдан бээр үеним дургузунда профэвилел обкомунуң ажылының дугайында эш Илларионовтуң илеткелин конференция хинаан болгаш чугаалашкан.

Бүгү-ниитининң өөредилгезининң дугайында хөйлүүну боттандырарынга профэвилел организацияларының киржилгелин илеткелчи демделээн. Кызыл хоорайның, Бии-Хем, Баа-Хем, Эрзин районнарның профэвилел организацияларының өөрензе чогуур уругларның сан данзызын кылырынга ниепкейлиг киржип, школаларга өөредилге-кижизидилгелиг ажылды экижидер талазы-биле чаңдык ажылдарны чоруткан.

Эртекен өөредилге чылында Кызыл хоорайга профэвилел организацияларының ада-не комитеттериниң дузаламчызы-биле бүгүниитининң өөредилгезининг хереглээри-биле 10 мүң рубль түнүг фондуну тургускан. Ол хөреңгини хөй уругларлыг ада-неларга, өскүстерге материалдыг дузаламчы көргүзүп, өөредилгезиниң ажылдакчыларын-биле бүдүрүлге хуралдарын эвээш чорудуп, аныяк башкыларга дузаламчы көргүзер талазы-биле хемчег албайн турар. Ылангыя школаларда профэвилел организацияларының дыка четпес ажылдап турар.

Профэвилел обкомунуң ажылдакчыларының ажылының стилиниң четпезин чаңдык телээлер шүүмүүлээн.

Профэвилел организацияларының ажылын үлезинин-биле эге тургузарынче үлаанган хемчеглерни айыткан шиитпирни конференция хүлээп алган.

Ындыг четпестерниң чылдагааны эге болгаш ортумак школалар ажылдакчыларының профэвилелининң область конференциязы болуп эртекен. Ол профэвилелининң бирги конференциязынган бээр, тодаргайлаарга эртекен чылдың майдан бээр үеним дургузунда профэвилел обкомунуң ажылының дугайында эш Илларионовтуң илеткелин конференция хинаан болгаш чугаалашкан.

Профэвилел организацияларының отчёт-сонгуулалыг хуралдарынга болгаш район конференцияларынга профэвилел обкомунуң болгаш райкомнарының четпес ажылдарын шыңгызы-биле шүүмүүлээн. Тожу, Сут-Хөл, Кызыл, Бай-Тайга, Чаа-Хөл районнарының профэвилел конференциялары ол районнарда профэвилел ажылын багай деп санаан. Бо факт болза, райкомнарның ажылын профэвилел обкомунуң талазындан дыка четпес үүртүлгенин хереченлеп турар.

Профэвилелининң обкому, оон даргазы эш Илларионов сан-хөөңүң чүрүмүн үрел турарының фактыларын ревизия комиссиязының даргазы эш Бузынын тодаргай көргүскен. Обкомунуң аппарады ажылчы коннарның хомуйал, билдирипшкининг бичээнгейлиг көрбейн, чогуур үезинде харылап, шиитпирлеп бербейн турарын конференция шүүмүүлээн.

Школалар ажылын профэвилел обкому ханызы-биле өөренип бербейн турарын эш Гневышева демделээн. Обком болуунуң хуралынга улус өөредилгезиниң районнар болгаш хоорай кылдистериниң илеткелдерин дыңнаваан, улус өөредилгезиниң ажылдакчылары-биле бүдүрүлге хуралдарын эвээш чорудуп, аныяк башкыларга дузаламчы көргүзер талазы-биле хемчег албайн турар. Ылангыя школаларда профэвилел организацияларының дыка четпес ажылдап турар.

Профэвилел обкомунуң ажылдакчыларының ажылының стилиниң четпезин чаңдык телээлер шүүмүүлээн.

Профэвилел организацияларының ажылын үлезинин-биле эге тургузарынче үлаанган хемчеглерни айыткан шиитпирни конференция хүлээп алган.

Атомнуг энергия тайбыңның херээнде

(Төнчүзү. Эгези № 11 солунда)

Дежурный инженерниң болгаш дежурный физиктиң шөлээн, бүзүрелиг ажылын көргеш, болуунга оруктуг бурунгаар кызымаа-биле салып бар чыдар чаа үүлдүң күжүнге база катап бүзүрел болур. Атомнуг электростанция болза, ыраккы келир үеним херээ, ол станцилар бүзүрел чок болгаш практиктиг кандыг-даа ажык чок болур деп чаңдык америк чиженнер чоокта чаа-ла балыткавайн турүүк бе? Баш-даа чыл эртекен, а атомнуг электростанция бүгүнге хамаарыжыр деп чүвени мурнакчы советтер эртем херек кырынга көргүскен.

Бол залдың ханаларының бирээзинде кан он ажылчын каналдар ажып каан,— ол болза, атомнуг электростанцияның чартык чылда «оттуглар чүүлүүнү» курлавырлары-дыр. Ол-ла залда суг-биле долдурган металл хавыктыг ханы бетон кууктарны көөр бис. Радиоактивтиг чорукту кудулаар соруглга-биле оларның иштинге атомнуг электростанцияның бир янзы «хүлү» болуп турар ажылдан калбаткан уран-биле реакторда ажылатынган өзектерни катап ажыдап ышырынга чедир үр үеде шыгжап турар. Реакторлан ыраткан ол өзектерде 235 деп ураннын ядроларының процент талазы-биле бар турары докталтынган нормадан кудулай берген, чүге дээрге реакторнуң ажылының үезинде ядроларның хөй кезии башкалаашкын, «хып калган». Оон ынай атомнуг электростанцияның өөредилгелиг бүргүзүгде хоралыг хереленишшкиннериниң деннелин хынап көөр улуг өөредилгелиг бис. Радиацик талазы-биле айыыл чок чорукка ышкаш шынгыы сагыш салынган.

Оон соонда бүс генераторлуң өөредилгелиг болгаш насостар халы-биле танышкар бис. Реакторлуң таварыш яттын турар суг 270 градус чедир ыяш баар, ынчалза-даа хайыышпас, чүге дизе ол 100 атмосфер базыышкынның алзанда турар. Ол бир дугаар контур дээр шупташ системада эргижип турар. Бүс генераторларынга ол суг 12,5 атмосфер болуп турар базыышкынның ийиги контурлуң суун хайындырарынга албалзар. Турбинаже кирип турар 260 градус температуралыг бүс наваа тыптыр. «Атомнуг чылыгны» ажыглап турар бүс шимчээшкинче кирер. Генераторнуң ажылап үндүргени ток, суттелдирген белик вольтулуг эргилиишкинь-биле тудушкан электроподстанцияже кирип турар.

Делегейде бирги атомнуг үлетпүр электростанциязы-биле танышкаш, мында чүге совет атомнуг энергетиканың алдарлыг оруунуң эгези-дир деп бүзүредип алыр апаар. Чаа, улам-на күчүлүг болган уламна болбаазыраңгай атомнуг электростанцияларның түүкү — мурнакчызы. Аның үеде ССРЭ-де 50—100 мүң киловатт база оон-даа хөй ышкаш атомнуг энергетиканың хөгжүлдези — совет социалистиг күрүнениң техника талазы-биле бүрүнгаар шимчээшкининиң байдалдарының биразын.

...ССРЭ-ниң эртемнер Академиязының атомнуг электростанциязының хүндүлээчел ажылдакчылары-биле чарлып чоруп турувуста долганган кежээки иштин дүктүп эгелей берген. Бистер электростанцияның ажылчыннарының чурттап турары суурдан хан эртип келивис. Бажыннарының сонгаларында электри чырыы ыяш берген. Клубтан калыстың үннери дыңналып турдулар. Дээр карангыйлай берген, а оон келгенинде оттар-биле чайминалган, бистен улам ынай ыракче ырап бар чыдар атомнуг электростанцияның бажыңы илдең ышталып турган.

Бистиң ханы өөрээн сеткил хаара туда берген: бистер келир үеним чырыын, коммунизминиң чайыналып турар оттарын көргеп болгай бис.

II.

Атомнуг энергетика — атомнуг энергияны тайбың соруглгаларга ажыглаарының карачиңгыс аргазы эвес.

Ядролуг реакторларның база оон ангыла, октаган кезекчигештерниң болбаазыраңгай дургелекчилериниң кестүп келгени радиоактивтиг изотоптарның массалыг бүдүрүлгезин калбартыр аргаңы берген. Оларны ажыл-агыйының чаңдык адырларынга ажыглаанын олар дыка хөй практиктиг соруглгаларны шиитпирлээринге конгамма-херелдер ышкаш калбак ажыглалы база тыпканнар. Кобальт-60 ышкаш ындыг изотоп улуг өртектиг радийни ангы үеде ажыглалдан долузу-биле үлүр кызыпкан.

Улус ажыл-агыйында ажыглатының турар изотоптарның кол саннарын ядролуг котёлдарда—реакторларда бүдүрүп турар. Ядролуг реакторлар нейтроннарның болган гамма-херелдерниң эң улуг күштүг үнер дестери кылыр хереглетиниң турар. Реакторлу долганыр кылган бетон каңгалалдың кылынынга нейтроннарны болган гамма-херелдерни хереленишкиннер-биле янзы-бүрү бүдүмелдер сугар тускай каналдарны кылып турар. Ол ядролуг хереленишкиннер реакторлуң ажылдап турар үезинде оон активтиг зоналарлан коннаталан кылын, бетон хана-биле аңгылаткан операторлуң эргезинде кайганчык, аңаа эвес херекселдерниң бүдүн арсеналы турар. Операторлуң башкарып турары дынгнатыр «механиктиг холдар»—манипуляторлар «Изиг» камераның иштинде бүгү чүгүлә хөделиишкиннерни, кезектерни көжүрерин, станоктарның болгаш янзы-бүрү аппараттарның ажылын башкарып турар. Телевизорнуң экранының азы көргичүктер системазының дузазы-биле камерде болуп турар бүгү чорудулгаларны карак салбайн хайгаарап болгур. Технологтуг бүгү чорудулганың дургузунда кижиниң холу күштүг ыяш дерелдениң турар изотопка чаңгыс-даа катап дегбес. Бүгү-ле чүвени күштүг, «угаанныг» машиналар кылып турарлар.

«Изиг» лабораториялың ол аңаа эвес, тоолчургуу байдалын көргүп турган, кажан чүгле кадыкка хөрадыг эвес, а харын кижиниң ажылына эпчок, таарымча чок бүдүрүлгени бо ышкаш болган иоон-даа болбаазыраңгай автомат-машиналар ажылдаар апаар келир үеним техниказының эгезин көрбейн барып болбас. Изотоптарны бүдүрүлгеге ажыглаары техниктиг бурунгаар шимчээшкинге дузалап турар. Совет Эвилелининг радиоактивтиг изотоптарның янзы-бүрү шынарларын ажыглаарынга үлезилетинген бүгү хереселдери калбаа-биле ажылап турар. Ол чаа хереселдер технологтуг чорудулганы экижидер болган иоон мурнунда автоматчылары таарышпас турган ындыг бүдүрүлгелерни автоматчылар арганы берген.

Гамма-пульпохемчегни чижек кылыр ап кергээн. Ындыг хереселдер-биле бистиң чүртүвүстүң улуг-улуг гидроэлектростанцияларының тутугларында чер сорулгар күчүлүг снарядтар чепсегленгеннер. Чер сорулгар снаряд болуунуң күчүлүг насостары-биле пульпаны (суг-биле довуракты холумаан) хоолайже соруп ап турар. Пульпа чер сорар снарядтардан хоолайлар дамчын гидроэлектростанцияның плотиназын кылып турар черже дамчый баар. Суг агып каар, а довурак ол черинге артып каар. Пульпаның кирген хире шаа-биле довуракты деннели улам-на өзүп турар. Пульпа хоюг болган түүүн-на, ол чер плотинаның чүгүнары оожум болур — деп чүве тодаргай. Ынчалза-даа бир эвес пульпа кончуг кеваг болур болза, оон хоолайлап дамчыры бергедээр, хоолай иштинге тургулчу тырлыш туруп бээр. Довуракты ындыг тырлышкынының узуну чаңдыкта элээн каш километр чеде бээр ындыг черни тып алырынга шаанда хөй ус хереглетинип турган. Чер сорар снарядтың ажылын ынчан сокедыр турган. Оон харазы-биле снарядтың будурукчүзү будулап турган. Гамма-пульпохемчегни ажыглааны чер сорар снарядтың ажылының шынарын элээп экижидерин хандырган.

Гамма-пульпохемчегниң ажылы кобальтының радиоактивтиг изотопунуң гамма — хереленишкининиң синиигичел откуу шынарын ажыглаарынга үлезилетинген. Радиоактивтиг изотопту чер казар снарядтың хоолайының бир талазында тургускан, бүруткеп турар хереселди (санакчыны) — өске талазында тургускан. Пульпа сырый болган түүүм-на, гамма-херелдерни ол үр түүлүп, синиктирип ап турар болгаш санакчы хереселди эвээш санаашкынны кылыр. Ол ышкаш хереселди ажыглап турган чер сорар снарядтың хоолайының иштинде довурак тырлы бергенин белеви-биле тып ап болур. Ындыг хереселдиң бары чер сорар снарядтың дузазы-биле плотинаны чүүрүнүң бүгү чорудулгазын автоматчылар арганы берип турар.

Металлургияда прокаттың кылыкшы үзүк чок хемчээринин хереселдери, пластаны үлетпүрүлге — хевең-саазындан кылган ленталарның сырыйын хемчээр хереселдер, сууг чүүлдерниң деннелинин болгаш хаалчак савалларда сууг металлдың хемчекчилери болган ол деннелди чогуур хемчээлинге тургузарынга херек автоматтар, чүвенин сырыйын хемчээр хемчекчилер, конвейерде хереселдериниң саналчылары ядролуг хереленишкиннерни өткүт шынарларын ажыглаарынга үлезилетинген.

Янзы-бүрү изотоптарның хереленишкиннериниң өткүт шынарлары дефектоскопинга хереглетинип турар. Машиналарның кезектерин, рельсыларны, канналан тиглерни «оттуг чырыыштар» болгаш үк кылыгның иштики четпезин ылап алыр арганы берип турар гамма-дефектоскоптарны бистиң чуртта бүдүрүп турар. Ол чорук чүвени үрей кылырын эвээжедир болгаш бүдүрүлгени эки организастаарынга дузалап турар.

Деминрин, сераның, вольфраминың, молибтенниң, хромнуң, кремнийниң радиоак-

Долу үнелиг номнарны үндүрер

Бистин областың тыва школаларының бирден чеди чедир класстарының өөредилге номнары тыва дылда хөй-биле парлатының үнген. Оларның хөй иррүүзү орус дылдан очулдуртунуп үнген. Ынчангаш өөредилге номнары-биле бистин школаларывыстың хандырылгазы экижээн.

Ындыг болза-даа чамдык номнарны үндүрүлгези болгаш очулгазы четпестерлиг болуп турар. Мында чижек кылдыр айтыр класстың эртекен чылын үнген арифметика номун ап болур.

Од номнуң очулгазында орузунга дүүшейн турар частырыглар элээн хөй болуп турар. Чижээ, «ногаан-кызыл (розовой) дээр сөстү анаа-ла «кызыл» дээн, «вишня» деп чиметти бир черде «инеккараа», веске черде «чодураа» деп очулдурган. Ол сестерни ынчаар очулдурганы утканы шуут хажыттаан-даа болза, очулга ылап шын эвес болганын көргүзүп турар.

Оон аңгыда ол номда утканы йижикке доктаатынган терминни хажыдып турар чүүлдер бар. «Бөлүктелдиге үезинде бир санны өскезинин орнунга салып болур. Оортан үнген түп өскерилбес» дээн. Моны математикага хамаарыштыр көөрге улуг частырыг болуп турар. Түге дээрге, саннарны көвүдештирип турда, оон үнген санныг азы санны көвүделге дээр, а санныарны калып турда, оон үнген санның азы санныарны түп дээр-ле болгай. Ынчангаш терминчиткенин ёзугаар алырга, «түп» болгаш «көвүделге» деп сөстер математикага дыка ылгалдыг. Ынчаарга ол теманы өөренир мурнунда йижи класстың өөренижилери «көвүделге» болгаш «түп» деп түс-түс утказарлыг кылдыр өөренип эртекен. Ынчангаш ол сөстерни өөренижилер ол номнуң очулдурукчузу болгаш редактору шыкаш холуштурбас-даа.

Ол номнуң иштинде чамдык бодалгаларны очулдуруп казаны утка талазы-биле четче билдинмес, сөстери чевен болган. Ол чорук өөренижиниң бодалганы дүргеп бодаарынга дузалаар түрүнүк, харын шаптыктар. Өөредилге номнарының стили чараш, утказы өөренижиге чедир билдингир болуруп педагогика эртеми негеп турар. Ынчангаш номнуң очулгазы ол негелдени долузу-биле хандырбайн турар.

Өөредилге номунга чурук класталга дыка улуг ужур-дузалыг. Ынчаарга бо номнуң чуруктары тыва дылда үнгенинде база-ла эки эвес болган. Чижээ, номнуң эгезинде 3-кү арнында 2 школачыны ыяштар олуртуп турар кылдыр көргүзер ужурлуг турган. Керек кырында ол чуруктa 2 школачылар ыяштар олуртуп турар эвес, а чугаалажып турар кылдыр чурутунган. Оон ынай өөренижилерни тырыкыже бөмбүк кижи теп турар кылдыр чуруур туруңда, өөренижилерниң теп турар бөмбүү чок, а тырыкыже өөренижилерни халыыр деп турар кылдыр чураан. Ооктуң орус дылда үнгенинде балыкты денизилеп турар кылдыр чуруп каан, а тыва дылда үнгенинде демги балык денли таваның кырында тура халып келген, чакпаларын сарбайтып алган турар. Денизиле балыктарның бирээзи олуг, бирээзи дириг ышкаш кылдыр чуруткан, а денизинин шөйларын көөрге ук балыктарның денизи дөмей болуп турар.

Мындыг частырыглар болгаш хажыдылгалар болза номнуң очулдурукчузу Б. Болдур-оол, очулганың редактору Н. Тава-Самбу болгаш чурукчу Н. Сажин оларның эки кичээнгейинг эвес болгаш чедир ажылдаваанындан болган. Оон ужурунда нийги класстың математика ному өөренижилерге долу үнелиг ном болуп шыдавайн турары билдингир.

Бо номну катап парлап үндүрерде, оон четпестерин чайладыры эргежок чүүлүл. Черле ынчаш тыва областың ном үндүрер-ни парлап үндүрүп турар номнарының авторларындан, очулдурукчуларындан, редакторларындан болгаш чурукчуларындан негелдени шынгыыдып тургаш, совет номчукчуларга долу үнелиг номнарны үндүрүп берзе чогуур.

С. ДОЛМАЖАП.

КОЛХОЗ ТУДУУНДА

Тудугнуң темпизин дүргедедир

Эрзин районнуң колхозтарында чурттапга бажыңнарыныи, бүдүүлге болгаш культура-амыдырал тудугларының саны чылдың-на немежин турар. 1955 чылда «Сталинчы оруқ» колхоз 23 чурттапга бажыннары кылыр тургаш, 26 бажынны бүрүн ажыглалга киргген. Оон ынай 3 өрээл көдээ эмнелге бажыны, бир электростанцияны, автомашина гаражын болгаш ажыл-агый складын ажыглалга киргген. Колхоз мал кажаалары туларының планын база эки күүсеткен. 1500 хой кирер 3 кажаалар тудар тургаш, 3900 хой кирер чангыс-аай төлевилелиг болгаш бөдүүн он ажыг кажаалар кылынган. Тудуг бригадазында 48 кижи доктаамал ажыллап, олар тудугнуң планын күүседири-биле кады оон шынарын улам экижиткеннер.

Колхозта партия эге организациязы тудугжуларның ортузунга социалистиг чарыштыг организастан, лекция, беседаларны үргүлчү кылып турган. Тудуг бригадазында партия эге организациязының партия хүрээлеринге чугаалажып, организастыг хемчегларни ап турган. Бригадала ажылдап турар коммунистер Дармажап, Баадыр олар боттарының үлегерин көргүзүп, хүн нормазын 120—130 хуу чедир күүседип турганнар. Оларның ынаыг үлегерин деткээн шалыпчыларның саны көвүдээн.

Амгы үеде бригада кол күжүн 1956 чылда тудуг материалдарын белеткээринче салган, 33 кижи тайгала ажыллап турар. Олар партияның XX съездизинге төлептиг ужуражыры-биле ыяш белеткелинин планын болгаш сөөртүүн январь 25-те бүрүн доозарын хүлээнишаан, «Чаа оруқ» колхозтуң тудуг бригадазын социалистиг чарышка кыйгырганнар. 3200 чулуктарны кезип чонгаш, машина оруунче сөөртүп турар.

Тудуг планын «Коммунизмче оруқ» колхоз база эки күүсеткен.

Чамдык эки ажылдыг колхозтар бар-даа болза, нинтизи-биле чурттапга бажыннары тудар плзның районнуң өске колхозтары чедир күүсетпээн. Чижээ, «Кызыл сылдыс» колхоз 26 бажыннардан чүгле 15-ти, «Чаа оруқ» 35 бажыннардан 24-түү түткан.

Колхозтарда партия эге организацияларының тудугжулар ортузунга политиктиг ажылы кошкак чорулуп, ылангыя социалистиг чарышты эренгей организастап турар. Тудуг бригадаларының кежигүннерин доктаамал ажыглавас, солуштурар чоруктар ажыга улуг саат ужураштырып турар.

Тулугларга дилиг материалдары чедишпейн, ажыга дыка шаптык болуп турда-ла колхозтарда пилорамаларны четче ажыглавазал. Моон чылдагаанынган элээн хөй бажыннар крышалатынмаан. Ылангыя «Кызыл сылдыс» колхозтуң чаа бажыннарының үүгле чангызы крышалатынган.

Бүрүнелеп колхозтар тудуунга берип турар узун хуусаалыг чээлилерни четче ажыглавайн турар. Мал кажаалары туларынга тывыскан 160 мун рубльден рубльди ажыглаан. Ол чээлини өске колхозтарның ажыглавааныңдан артказ үүн чыл төнчүзүүде хагдынып калган. Ындыг янзылыг өске-даа тулугларның чээлилери четче ажыглатынмаан. Колхозтарда даш-биле, саман-биле тудуг кылырын амыгаа чедир практикалавайн турар. Туулбу бүүдүрелиниң, чугай өртедириниң планнары күүсетинмээн.

Тулугга хереглетинер чугула материалдар-биле колхозтарны райпо четче хандырбайн турар. Чижээ, пилорама хирээлери, автомашина резиннери, бензин, шил болгаш узун хемчээлиг кадаглар үргүлчү үүктелип келген.

Колхозтарда тулугнуң темпизин дүргедедип, шынарын бедидер дээш районда колхозтар тудуунуң кылдызының эргелекчизи эш Күнзен кошкак ажылдап келген. Ол, колхозтарның тудуг бригадаларынга хаая барып, практиктиг дузаламчыны кошкак көргүзүп келген.

Д. ЧАМЗЫРАЙ.

Көдээге сөдыг ажылын экижидер

Кызыл районнуң Черби суурда 2 магазин бар. Ол магазиннер хереглекчилерниң негелделерин чогууру-биле хандырбайн турар.

Оон чылдагааны магазиннерниң четче ажылдавайн турары-биле тайылбырлатынар. Улетпур комбинатының чанында магазинге сөөлгү 2—3 айларда 5 кижи, колхоз чанында магазинге 2 кижи халашкан. Сөдыгжыларның үргүлчү солчуп турарыбиле магазиннерниң саналашкынга турары көвүдээн.

Магазиннерни кышка удур чылыглаваанындан болгаш печка тургуспазындан болгаш оларның ишти соок. Оон ужурундан № 6 магазинде шилдиг барааннар сооктан үрелип турар.

Ол магазиннерниң эргелекчилериниң үргүлчү солчуп турганындан чондан көдээ ажыл-агыйның продуктуларын садып алырының планы күүсетинмээн. Моон харааны-биле Кызыл райпозунун баштаар черии ам кышкы үеде ногаа, картофель садып алыр ужурга таваржып турар. Чоокта чаа райпо баштаар черн хөй-нинтининң чеминелиге чердерин болгаш өске-даа организацияларны аъш-чем продуктулары-биле хандырары-биле демир орун, тюль, савз аймаан белеткелге үтküштүр садар деп шинтпирлеже-даа ол күүседе чок арткан.

Сезоннуг бараанпар база аът транспортунга хереглээр аът дагазы, шанак, тудуг материалдары болгаш спорт барааннары бо магазиннерде чок.

Райпо баштаар черн бараанны көдээ магазиннерже хуваарда садып алыкчыларның негелдезин барымдаалавайн көдээге хереглетинмес бараанларны берип турар фактылар бар.

Райпо баштаар черн үстүнде четпестерни узуткап, хереглекчилерниң негелдезин хандырар хемчегларни албайн турар.

Тудуг ажылынче кичээнгей салыр

Бызыл районнуң «Черби» колхозунуң баштаар черн (даргазы эш Шустов), партия эге организациязы (секретары эш Дамбаа) тудуг бригадазын быжыглаар дугайында сагыш салбайн турар.

Колхозтуң тудуг ажылын калбартыр соруга-биле колхозчуларның нинти хураы күш-ажыл кылып шылаар бүгү колхозчуларның 30 хуузун тудуг бригадазынга доктаамал быжыглаарын шинтпирлеп алган. Ынчаза-даа колхоз баштаар черн ол шинтпирни үреп, тудуг ажылынга үүгле 10—12 кижи быжыглап, чамдык үелерде өске ажыл кылдыртып турар, оон ангыда бригадага тырттар күш талазыбиле 20—25 аът быжыглаар турган болза, ам үүгле 3 аът бар. Бригаданың терге, шанак болгаш өске-даа хереккелдерн челишпес.

Тудуг бригадазынче кичээнгей салбайн турарындан колхозтуң тудуг планы чычыда күүсетинмейн келген болгаш амгы үеде тудуг ажылынның белеткели чорбайн турар. Колхозтуң 150 баш инектерининң, 331 баш бызааларының кышкы кажаазы чок, чадагай кажаалларда кыштап турар.

Колхозчулар чыл-чылда тайгага хөй тудуг ыяжын кезип белеткеп келген. Ындыг болза-даа ол ажыглатынмайн келгеи. Чижээлээрге, 1951 чылдан бээр кескеи чүс-чүс кубометр ыяш черде чытынмаан. Колхоз күүгнеден халас берип турар ыяшты кескеш, черде каап турда, районнуң ыяш ажыл-агый черн анаа-ла эрттирип турар чорук бар.

Колхозтуң тудуг ажылын сайзырадыр соруга-биле тудуг бригадазын четчелеп, бар курлавырларны четчези-биле ажыглаары чүгүлә.

М. ЧЫДЫҢ.

Тудуг бригадазында

Сүт-Хөл районда «Сталинчы оруқ» колхоз бо чылын тулугга 14,3 мун ыяш хереглээр планныг. Тудуг ыяжы белеткээринге таарымчалыг кыска үеним иштинде ол соругганы колхозтуң тудуг бригадазы чүгле бодунуң күжү-биле күүседип шыдаваас. Мону барымдаалаан артель баштаар черн колхозтуң шупту бригадаларынга тудуг материалы белеткээринең үүгүн онаагаан.

Халаң фермазының ажылдакчылары январь 1-ге чедир дөрт чүстүң орнунга 420 ыяшты белеткээш, оозун тудуг шөлдеринче сөөртүп эгелээн. Ногаа бригадазы муныяжындан 500 чулуктарны колхоз төвүнде эккеп алган. Ол ышкаш хову ажылының бригадазындан 600 ажыг ыяштарны эккеп хүлээткен.

Тулугга хереглээр ыяшты партияның чээрбиги съездизининң ажыттынар хүнүнге чедир бүрүн белеткеп алыры дээш бригадалар аразында калбарган социалистиг чарыш колхозчу ишчилерни улам сорук кинрген. Малчыннар боттарының кыштагларында чаа тудугларга ыяш белеткелин база эки организастап турар.

П. ШОКПАА.

Чөптүг негелде

Бай-Тайга районнуң Мугур-Аксы суурунда көдээ библиотека ажыпчы чоннуп культурлуг негелдезин хандырбайн турар. Библиотеканың эргелекчизинде суурдагы эш Самбуу дашкырлап ажылдап турар. Эш Самбуу партия ажылы кылып турар болганда малчыннарның кыштагларынче, район төвүнче албап ужурунда чоруп каарга, библиотека хаалгыг артар.

Библиотеканың литература фондузу элге-сөкселиг эвес, колхозчулар, башкылар, ачылер, өөренижилер библиотекадан ном алыр дээш келирге, эш Самбуу командировкага болгур. Районнуң культурлуг кижизи библиотеканың ажылын экижидер, аңаа түскай эргелекчи тургузар тугайында сагыш салыр ёй келген.

Х. БАККАРА.

Мал эмнелгезинче кичээнгей салыр

Көдээ ажыл-агыйның түскай эртемнитлериниң материалдыг байдалын бедидери, оларның ажылынга таарымчалыг байдалды тургузары МТС-териниң болгаш колхоз баштаар черлериниң хүлээлгези болур.

Ындыг турбуже Сүт-Хөл районнуң Киров аттыг колхозунда мал эмнелгези тургустунганындан бээр элээн үр үе эртекпе-даа болза, оран-сава-биле амыгаа чедир хандыртынмаан. Эмнелге черининң бажыны чок болганындан эмнерни эмнелгенин эргелекчизи бодунуң чурттаар бажынында ажаап, медицинанын ниити корум-чурум үреп турар.

Эмнелге черинин ажылдакчыларының чурттапга бажыны чедишпес, чангыс бажында чурттап турарлар. Эмнелге черин оран-бажын-биле, оон ажылдакчыларын чурттапга бажыны-биле хандырар тугайында Сүт-Хөл МТС, оон директору эш Соловьев, Киров аттыг колхоз, оон даргазы эш Очур-оол МТС-те болгаш колхозта партия эге организацияларының секретарылары эштер Дамдын, Ланчыыр-оол олар сагыш салбайн турар.

Колхозта мал эмнелгезинче, оон ажылдакчыларын оран-бажын-биле хандырар тугайында райкүүсекомнуң болгаш көдээ Советтиң сессиялларынга санал-шүүтүүчүлер үргүлчү болуп турган болза-даа түннел чок болуп келген.

Мал эмнелгезинин ажылынче, оон ажылдакчыларының амыдырал-чурттапгазынче сагыш салыр ёй келген.

М. ОЧУР.

Сүт саалдазы көвүдээн

Баа-Хем районда «Октябрь 14 чылы» колхоз 1954 чылда сүт саалдазының күүне планын күүсетпээн. Оон кол чылдагааны кыш ортузундан соңгаар мал чемнери четпестеп, малга сигенни норма чедир бербес, силос барык чок болуп турганында. Ажылдың организастыг эвезинден, сагган сүттүң хемчээлинге хамаарыштыр эвээш күш-хүнү ажылдап ап турарындан мал ажылдакчылары ажыга ыңырынмас турган.

Эрткен чылын партияның быйгырының ёзугаар колхозка коммунист эш Л. Ш. Ломаев кээп даргалай бергеннен соңгаар сүт-бараан фермазының ажылын экижилериниң хемчеглери алдынып эгелээн. Фермаңың эргелекчизинге коммунист эш Елисеевти томуйлаан.

Мыйыстыг бода малдың азырал ажаатазын экижилип, дүнеки оларны организастаан. Ынчаныже, кыштагладыыкындан малдың күш-денгели бончуг куду апарганындан сүт саалдазының планы ыракта чедир күүсетинмейн, пикетилерни күжүн катап тургузарынга элээн хөй үе негетинер турган.

Моон чылдагааны фермаңың ажылын эки организаставаанында, оон санларгай байдалда туруп турарында болур. Ында саалданың хүн-чүрүмү тургустунмаан, учёт болгаш отчёт санларгай байдалда, сагган сүттүң демдеглели чок, ону канчаар чарыглап турганы билдинмес.

Фермаңы саанчы кадрлар-биле быжыглаар, оларның ажылының дүржүлгазын нептередир хемчеглер алдынмаанындан 1955 чылда ол фермадан 24 саанчы, 4 учётчик халашкан. Ынчангаш, амгы үеде фермада колдуунда чаа кижилер ажылдап турар. Бо чорук сүт саалдазының мынзы: куду леңдедиг болуп турарының бир чылдагааны болур.

Амгы үеде фермаңың 11 кезек черде үүгүл тургускан инектериниң азыралы, туруш байдалы тааримчалыг эвес. Чангыс ай хевирлиг эки делген, чылыг кажаа калдынмаанынган инектер кажаалар азайбиле быларгай үстүнген. Бар кажаалар соок, дапкыш, ылангыя Хүрен-Дугай деп черде ол фермаңың 26 бугалары чылыг кажаа-биле ам-даа хандырынмаан. Ажаалга, азыралдың багайынган ам фермага сүт саалдазы үстүрүнге четкен болгаш чамдык инектер элекке төрүп турар.

Саар инектерни болгаш бызааларны немелде чеммер-биле хандырбайн, чүгле чер оларынче үндүр сүрериңе өйлежип турар. Мал чемнериниң чарыглалының планы амга чедир тургустунмаан.

Болхозта зоотехник эш Балчыр, мал эмчизи эш Бапый-оол олар фермага хаая барып, зооветеринарлыг хемчеглерни боттандырбайн, харын колхозтуң ниити малын санап данзылаарынга өйлежип турарлар. Инектериң әдеркилгезиниң учеүн кылбаанындан оларның кайы черде бызааларын кым-даа билбес.

Ээ-харыысалга чок чоруктуң түннелинде аарыган сөөлгү ийи айның иштинде 22 инек хорамчага таварышкан.

Бо бүгү четпестер болза, колхоз баштаар черн мал ажылын эренгей үдуртуп, оон даргалары фермага ховар барып, боттуг хемчеглер албайн турарын айтып турар. Таңды районда «Революциянын чалбыныжы» колхозтуң Марачевка фермазының саанчыларының кыйгырыыы фермаңың коллективинге эренгей танылыттырган бооргын аңгыда, годаргай хемчеглер албаан.

Саанчыларның ортузунга массалыг ажылы, социалистиг чарышты калбартыры, күш-ажылды шын организастаарн болгаш ылангыя инектерниң кышкы туруш байдалын, чемгерилгезин экижидерн хүннүн чүгүлә айтырыы болуп турар.

З. САГААЧЫ,
«Шынның» корреспондентизи.

Ындыг байдал-биле малдың сүт продуктузун канчап бедидерил

Тес-Хем районнуң Ленин аттыг колхозунда эш Сундуй эргелекчилээн сүт-бараан фермазы эрткен чылын инек бүргүзүнден 500 килограмм сүт саап алыр турган, чүгле 370 килограммнну алган азы сүт саалдазының планын чүгле 66 хуу күүсеткен.

Моон чылдагааны фермаңың ажылын эки организаставаанында, оон санларгай байдалда туруп турарында болур. Ында саалданың хүн-чүрүмү тургустунмаан, учёт болгаш отчёт санларгай байдалда, сагган сүттүң демдеглели чок, ону канчаар чарыглап турганы билдинмес.

Фермаңы саанчы кадрлар-биле быжыглаар, оларның ажылының дүржүлгазын нептередир хемчеглер алдынмаанындан 1955 чылда ол фермадан 24 саанчы, 4 учётчик халашкан. Ынчангаш, амгы үеде фермада колдуунда чаа кижилер ажылдап турар. Бо чорук сүт саалдазының мынзы: куду леңдедиг болуп турарының бир чылдагааны болур.

Амгы үеде фермаңың 11 кезек черде үүгүл тургускан инектериниң азыралы, туруш байдалы тааримчалыг эвес. Чангыс ай хевирлиг эки делген, чылыг кажаа калдынмаанынган инектер кажаалар азайбиле быларгай үстүнген. Бар кажаалар соок, дапкыш, ылангыя Хүрен-Дугай деп черде ол фермаңың 26 бугалары чылыг кажаа-биле ам-даа хандырынмаан. Ажаалга, азыралдың багайынган ам фермага сүт саалдазы үстүрүнге четкен болгаш чамдык инектер элекке төрүп турар.

Саар инектерни болгаш бызааларны немелде чеммер-биле хандырбайн, чүгле чер оларынче үндүр сүрериңе өйлежип турар. Мал чемнериниң чарыглалының планы амга чедир тургустунмаан.

Болхозта зоотехник эш Балчыр, мал эмчизи эш Бапый-оол олар фермага хаая барып, зооветеринарлыг хемчеглерни боттандырбайн, харын колхозтуң ниити малын санап данзылаарынга өйлежип турарлар. Инектериң әдеркилгезиниң учеүн кылбаанындан оларның кайы черде бызааларын кым-даа билбес.

Ээ-харыысалга чок чоруктуң түннелинде аарыган сөөлгү ийи айның иштинде 22 инек хорамчага таварышкан.

Бо бүгү четпестер болза, колхоз баштаар черн мал ажылын эренгей үдуртуп, оон даргалары фермага ховар барып, боттуг хемчеглер албайн турарын айтып турар. Таңды районда «Революциянын чалбыныжы» колхозтуң Марачевка фермазының саанчыларының кыйгырыыы фермаңың коллективинге эренгей танылыттырган бооргын аңгыда, годаргай хемчеглер албаан.

Саанчыларның ортузунга массалыг ажылы, социалистиг чарышты калбартыры, күш-ажылды шын организастаарн болгаш ылангыя инектерниң кышкы туруш байдалын, чемгерилгезин экижидерн хүннүн чүгүлә айтырыы болуп турар.

З. САГААЧЫ,
«Шынның» корреспондентизи.

Чоннуң негелдезин хандырар

Бай-Тайга районнуң баштаар черн көдээ ажыл-агый артелинде магазинни оран-бажын-биле хандырбааның, ылаңгыя магазин бичии болган ужурунда бараанны ажаап шыгжаарынга, садыгжыга болгаш садып алыкчыларга таарымча чогун илередип көдээ бижикчи эш Х. Бегзи «Шын» солун редакциязынга бижээн. Магазинге таарымчылалыг байдал тургузар дугайында хемчег алырын редакция облпотребсоюзка медээлээн.

Магазиннин салыг ажылы кылырынга чемгерилгени экижидип тургаш, бүгүв чыл дургузунда бедик сүт саалдазын ап болур деп чүвени саанчылар боттарының дүржүлгазында бүзүрээннер.

Оон аңгыда, колхоз хөй күш үнер ажылдарны механизастаар талазы-биле чидиг ажылдарны чоруткан. Түге күскү, кышкы үенин дургузунда МТС-тин монтаж бригалазы дазы чеминиг үнүштериниң дазының кезер машинаны, чеммер чымчадыр хайындырар саваны тургускан болгаш инек кажаазынга малга чеммер дажыглап бээр база өдекти үндүр сөөртүр аскыныг оруқту кылган. Сүт үндүрер автоматтыг насосту ажылдэткаңы малчыннарның күш-ажылын дыка чиигеткеп. Фермада мал кажаалары электри чырыыбиле хандыртынган.

Бо бүгү хемчеглер эки түннелдерин берип турар. Ам үеде мал ажылының кадрлары малды күзел-соруктуг ажаап турар доктаамал кижилер-биле четчелетинген.

Чоокта чаа ферага болган хуралга малчыннар СЭКП-нин XX съездизинге төлептиг ужуражыр дээш социалистиг чарышка кирип, боттарынга бедиткен хүүлэлерин алганнар. Олар бо чылын сүт саалдазының планын дыка ажыр күүсеседир, чуртка мал ажылынмың хөй продуктуларын бээр деп шинтпирлээннер. Колхозчу малчыннарның сөзү ажы-хереглеп карышпайн турар. Районнуң колхозтарының социалистиг чарыжынга «Октябрь 14 чылы» артель ам ийиги черни эзлээн. Сөөлгү үш айның дургузунда сүт саалдазы 1954 чылдың ол-ла үези-биле деңнээрге 70 ажыг хуу көвүдээн. Ам үеде саанчы Т. Шевлактың саап турар инектериниң иштинде «Одесса» деп шөлалыг инек бир хонукта 12 литр чедир сүттү берип турар.

Бүкуруза силозунуң артык ажыктыын билгеш, колхоз бо чылын ол культураже улуг кичээнгейни салып, оон тарылгазын дыка калбартыр деп шинтпирлээн.

Амгы үеде малчыннар малдың продуктулуун бедидериниң аргаларын өөренип алырын орадажып, зоотехник эш Гурьевтин чорудуп турары үш чыл хуусаалыг курстуң кичээлдериңе үргүлчү барып турарлар. Колхозтуң малчыннары малдың продуктулуун бедидериниң талазы-биле партия болгаш чазактың салган соругаларын күүседиринге улуг салыышкынны кирип, сүт саалдазының чыл онаалдазын чеминшкинниг күүседип шыдаар дээрзиниң бүгү барымдаалары бар.

М. КОЙДЕНКО.

Парлатынмаан чагааларның изи-биле

Бай-Тайга районнуң Молотов аттыг көдээ ажыл-агый артелинде магазинни оран-бажын-биле хандырбааның, ылаңгыя магазин бичии болган ужурунда бараанны ажаап шыгжаарынга, садыгжыга болгаш садып алыкчыларга таарымча чогун илередип көдээ бижикчи эш Х. Бегзи «Шын» солун редакциязынга бижээн. Магазинге таарымчылалыг байдал тургузар дугайында хемчег алырын редакция облпотребсоюзка медээлээн.

Магазиннин салыг ажылы кылырынга таарымча чогун барымдаалаан эрткен чылдың чаа магазин туларынга Молотов аттыг колхозтуң баштаар черн-биле райпо керээ чарган болза-даа, колхоз керээзин ынычага чедир күүсетпээн. Магазинниң түүүн бо чылын доостуруп ажыглалга киирер хемчегин алган болгаш дургеп туттурар талазы-биле райпо баштаар черининң даргазы эш Вакулинге даасказы деп облпотребсоюзтуң баштаар черн редакцияга ыыннаткан.

Улус Демократиязының чурттарында

Марксизм-ленинизмниң классиктериниң чогаалдарының Кытатта үндүрүлгези

ПЕКИН. Марксизм-ленинизмниң классиктериниң чогаалдарын кытат дылга бир дугаарында Кытатка 30 ажыг чылдарның мурнунда үндүрүп эгелээн. Ынчалза-даа олар массалыг тиражтар-биле чүгле чурттуң хосталганының соонда үнүп эгелээн.

«Жэньминьжибао» солуннуң дыннадыр турарын ёзугаар алырга, 1949 чылдың октябрьдан 1955 чылга чедир ченик дүргузунда Кытатка К. Маркстың, Ф. Энгельстиң, В. И. Ленинниң болгаш Н. В. Сталинның ниитизи-биле 225 янзыбүрү чогаалдарын 23790 мун экземпляр ниити тиражтыг парлап үндүрген.

Сөөлгү үениң дүргузунда Кытатка марксизм-ленинизмниң классиктериниң чынды чогаалдарын кытат дылче үргүлчү очулдурарының талазы-биле улуг ажыл эгелээн. Кытаттың Коммунистиг партиязының ТК-зының чанында Маркстың, Энгельстиң, Ленинниң, Сталинның чогаалдарын очулдурарының бюрозу 1956—1960 чылдарда ажылының планын айыткан. Ол беш чылдың дүргузунда К. Маркстың, Ф. Энгельстиң чыынды чогаалдарының 14 томнарын очулдурган турар болгаш В. И. Ленинниң чыынды Чогаалдарының 35-ки томунуң очулгазын шуут дооскан турар. 1956 чылда И. В. Сталинның Чогаалдарының Совет Эвилелинде үнүп турар 13 томнарының кытат дылга үндүрүлгези шуут доозулган турар. Владимир Ильич Ленинниң допчу намдарын парлап үндүрер. И. В. Сталинның допчу намдарын, а ол ышкаш К. Маркстың болгаш Ф. Энгельстиң намдарларын очулдурарынга белеткенип турар.

(СЭТА).

Польшада күр черлер андарылгазы

ВАРШАВА. Польша Улус Республикаяның янзы-бүрү районнарында, ылангыя Ольштынск, Белосток, Башалинск болгаш Зеленогуре дээш ышкаш воеводстволарда күр черлер шингээдип алырын калбаа-биле чорудуп турар. Эрткен чылын чүгле күрүненип кодээ ажыл-агый черлери барык 100 мун гектар курукка болгаш ажыглатынмайн турган оске-даа черлерни шингээдип алган. Эрткен чылын күрүне чаа черлер шингээдип алырынга 350 миллион злотыны (акшаны) берген. Бо хөреңгилер-биле шингээтинип турар черлер районнарынга чаа күркедээ ажыл-агыйларны тургускан, чурттала бажыннарын түткан, чурттала-культураның албан черлерин тудуп турар. Белосток болгаш Ольштынск воеводстволарының шингээтингеи черлеринде чүс ажыг чаа күркедээ ажыл-агыйлар тургустунган.

Эрткен чылын чер ажылының бүдүрүлге кооперативтери болгаш тараачыннар—хуу ажыдыглар он-он мун гектар күрүкка черлерни шингээдип алган. Улусчу чазак шингээдилге районнарынче трактарларны, кодээ ажыл-агый машиналарын, янзы-бүрү техниканы чоруттушаан, тараачыннарга улуг дузаны көргүзүп турар.

Чаа черлер шингээдилгезинге польша аныяктар идепкейлиг киржип турар. Польша аныяктар Эвилелиниң кол эргелелиниң кыйгырыы-биле эрткен чылын чаа черлер шингээдилгезиниң районнарынче чурттуң янзы-бүрү районнарындан 5 мун ажыг оолдарны болгаш кыстарны чоруткан.

(СЭТА).

Болгарияның кодээ ажыл-агыйының механизациязы

СОФИЯ. 1956 чылда Болгарияның кодээ ажыл-агыйында хову ажылдарының механизациязы дыка улгадыр. МТС-тер болгаш күрүненип чер ажыл-агыйлары 2740 чаа тракторларны (15 аът күжүнге шилчилерге), 1370 комбайннарны болгаш кодээ ажыл-агыйның оске-даа мун-мун машиналарын алыр. Бүш-ажыдың кооперативтер ажыл-агыйларынга хову ажылдарының 70 хуузун МТС-тер күүседир.

(СЭТА).

Совет Эвилелиниң болгаш Моол Арат Республиканың чазактар төлөөлери Пекинден үнүпкен

ПЕКИН. Орук харылзаа Министри Б. П. Бещевке баштаткан Совет Эвилелиниң чазак төлөөлери, МАР-ның Премьер Министриниң оралакчызы Лубсангә баштаткан Моол Арат Республиканың чазак төлөөлери КЎР, МАР болгаш Совет Эвилелиниң аразында дөрт демир орук харылзазының ажыдыышкының холбаштыр болган байырлалдарга киржип чораан, январь 12-де Пекинден төрээн чурттарынче ужулуп үнүпкеннер.

Пекиниң аэродромунга совет болгаш моол чазактар төлөөлерин КЎР-нуң Бүрүне Чөвүлелиниң Премьериниң оралакчызы Ли Синьянь, КЎР-нуң Бүрүне Чөвүлелиниң алдыгы канцелярызының начальныгы Ван Шоу-дао, КЎР-нуң Демир орук Министри Тэн Дай-юань, Даштыкы хереглер Министриниң оралакчызы Чжан Хаьду база министерстволарның болгаш ведомстволарның оске-даа харыысалгалыг ажылдакчылары үдээннер.

Төлөөлерни ССРЭ-ниң КЎР-да Элчини П. Ф. Юдин болгаш МАР-ның КЎР-да Элчини Очирбат, Пекинде совет болгаш моол элчин черлериниң ажылдакчылары база үдээннер.

(СЭТА).

Даштыкыда турар албани хамаатыларга өршээл-келдерел көргүскени

ТИРАНА. Даштыкыда туруп турар албани хамаатыларга өршээл-келдерел көргүзер дугайында Албанияның Улус Республиказының Улустуң хуралының Президиумунуң Чарлыын солуннарда парлап үнүпкүлээн.

Улус-демократтыг тургузугнуң быжыкканының байдалдарында, кижини кижизиг көөрүнүп дээш принциптерин улуттулга болдургаш, даштыкыда туруп турар болгаш улуска улур ёзу-чуруминуң база национал-хосталгалыг деминселдиң үезинде азы төрээн чурттуң хосталганының соонда кем-бурууглуг херек үүлгеткен албани хамаатыларга Албанияның Улус Республиказынга дузалыг болур арганы тыпсырын күзээш, бир эвес кем-херек үүлгеткен болгаш даштыкыда туруп турар албани хамаатылар 1957 чылдың декабрь 31-ге чедир Албанияның Улус Республиказынга чанып келир болза, кеземче харыысалгазындан оларны шуптузун хөстаарын Улустуң хуралының Президиуму доктаатказын.

Улуска болгаш төрээн-чуртка удур аар-ёдүүлүг кылыгтарны кылып турган кижилерни ёзугаар ажыдар, оларны Албанияның Улус Республиказының Конституциязының 58-ки статьязынга дүүлүг ажыдар дээш Албанияның Улус Республиказының Президиумунуң Чарлыын солуннарда парлап үнүпкүлээн.

Президент Титонуң Белградга ээп келгени

БЕЛГРАД. Эфиопияга болгаш Египетке чораанының соонда ЮФУР-нуң президентизи Иосип Броз-Тито январь 12-де Белградка ээп келген.

Вокзалга президент Титону Моша Пьяде, Эдвард Кардель, Александр Ранкович, Светозар Вукманович болгаш Родолюб Чолакович база оске-даа албан кижилери, хөй-ниитиниң төлөөлекчилери утказаннар.

Вокзал чанында шөлге митинг болган, анаа президент Тито чүве чугаалаан.

(СЭТА).

Барыын-герман армияга америк чепсектер

НЬЮ-ЙОРК. Андернахтан (ГФР) Юнайтед Пресс агентилелиниң корреспондентизиниң дыннатканын ёзугаар алырга, барыын-герман армияга баштайгы болук боочепсекти чедирип келген.

Банзалал министри Бланкның дужаалын ёзугаар репортерлар болгаш фотокорреспондентилер боо-чепсек келгенниң хугайын дыннадырын хоруглаан деп корреспондент деңгелээн.

(СЭТА).

„Лайф“ журналга Даллестиң медеглели

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). «Лайф» журналдың корреспондентизи Шеплиге АБШ-тың күрүне секретары Даллестиң медеглелин ол журналда парлаан. «Бүштүң туружундан» дижир болунуң адын бакшыраткан политиканы, атомнуг чепсекти көөргедиринiң политиказын суртаалдаарынга ол медеглелди Даллес ажыглаан деп чүве оон бижимелиндеп илден болуп турар, ол политиканы күрүне секретары бо удазда «туттунуушкунуг хөделиишкин» деп адап турар.

Дүшкүүрлүг чоруктарны улам ынай кошкадырын чедип алыр дээн негелделер делегейде калбарып, улустар аразының шиитпирлетиимээн айтырыгларының талазы-биле чугаалажыышкыныарның чаагай үре-түнелдиг болурунга бүзүрел өзүп турда, ол-ла үеде Даллес улустар аразының дүшкүүрлүг чоруктарын «дайын диргелип келир чыгыы» байдалга хевээр арттырарын идеал кылдыр өөскүткен деп факт маңаа кичээнгейни болгунче угланыпрып турар. «Дайынче кирбейа тура, дайынны мырынай диргелдирип келиринге чоокшулаар аргалыг болур чорукту» Даллес «өргежок чугула уран-арга» деп чарлаан. «Бир эвес силер ыңдыг аргалыг болбас болзунарза, дайынче чайлаш чокка кирер тыртыпырын турар силер. Бир эвес силер оортан үнерин орааллажыр болзунарза, бир эвес силер тамыга мырынай эрииге чоокшулай бээрииден коргар болзунарза, өлүр силер... Бистер тамының шуут эрииге чедип, оон дүвүнче көрүп тургулаан бис. Бистер шиитпирлиг хөделиишкиннерни кылып тургулаан бис» деп Даллес медеглээн.

«Туттунуушкунуун» политиказын шынзыктырар дээш, Даллес эки биидингир фактыларны хажыларынга безин чедип турар.

АБШ сөөлгү үеде Бореяга, Индий-Кытатка болгаш Тайвань районунга —дайынның чыгап диргелип келиринге» үш катап четкен, ынчаарга «туттунуушкунуг» хөделиишкининiң ачызында ол-ла бүгү үш удааларга дайынган чайлаан деп Даллес бадыткап турар.

Чижээ, корей улуска удур АБШ-тың интервенциязы шуут буураашкынга таварышкан соонда, АБШ-тың чөпшээрежир ужурга таварышканы Бореяга тайбынчыдыга чедип алынган чорукту Даллес Каттышкан Штаттарның эзлээн «быжыг туружу» кылдыр тайылбырлап турар.

1954 чылда Женева чөвүлел хуралынга Индий-Кытат талазы-биле дугуржулга чедип алынган ол ийи дугаар таварылганы Даллес, эки биидингир фактыларга чөрүттүр, база-ла АБШ-тың «шиитпирлиг хөделиишкиннериниң» ачы-хавыязы кылдыр тургузарын орааллажып турар. Ылаңгыя «Мурнуу-Чөөн Азияны кады хөделиишкиннериниң дузазы-биле кангалап алыр деп АБШ-тың шиитпири болган атомнуг чепсек-биле хандыртынган самолеттарлыг «Боксер» база «Филиппиниси» деп авианосецтерни Мурнуу-Кытат талайже харугла чорутканы болза, биргы Женева чөвүлел хуралынга мөрейлежирде Франсуатарның туружун быжыглаан» деп ол бадыткап турар. АБШ Женевага Индий-Кытат дугайында айтырыгның талазы-биле дугуржулгага ат салырынаң ойталаан болган Женева шиитпирлерни боттандырарынга амгы үеде шаптык кадып турар деп чүвени айтырга-ла Даллестиң балыткалдарының үндезини чогун көөрүнге четчир.

«Дайынаң чайлаан» талазы-биле Даллестиң көргүскен таварыгаларының үш дугаары болза, америк чепсектиг күнтерни ажыглаар деп кыжанмышаан, АБШ Тайваньче «кыдаттарның халдарын» (тодаргайлаарга, Тайваньны хостадырын) моондактап турары болур.

Бир эвес бүгү-ле үш таварыгаларга АБШ, Даллестиң санап турары ышкаш, «дайынның чыгап диргелиринге» чедип дага турган болза, ол чорук «күштүң туружундан» дижир чүгле америк политиканың түннелиниде, оске күрүнелерниң хелектеринче каржы-хажагай холгаарлаашкының түннелиниде болган дээр дугайын фактылар чугаалап турар. Канчап-даа атомнуг бомбардировкалар-биле даллесчи суртедиишкин эвес, харын улустар аразының дүшкүүрлүг чоруктарын кошкадырынче чүгле оске таланың түткүлү Ыраккы Чөөн чүкке дайынның үекүлежиишкиннерниң калбарарын моондактаан.

Даллестиң киргени бүгү-ле үш чижектер Бореяның, Индий-Кытаттың болгаш Тайваньның айтырыгларынга, тодаргайлаарга соңгаарладыг чок шиитпирлээри негеп турар айтырыгларга хамаарыр деп чүвени чер-черниң политиктиг бөлүктери база кичээнгей салып турар. Ынчалза-даа, күрүне секретары ол районнарда дүшкүүрлүг байдалды хевээр арттырганы дээре деп, «тамының эрииге» тенденейнии турганы дээре деп санап турары Даллестиң медеглелиниден илден ышкажы.

Мурнуу-Вьетнам эрге-чагыргаларның дайынзырак кыйгырыгларынга

ХАНОЙ. Вьетнам информация агентилелиниң дыннатканын ёзугаар алырга, Вьетнамда хайгаарал болгаш хыналда талазы-биле делегей комиссиязының чанында Вьетнамның улус армиязының дээди командылалының харылзаа талазы-биле төлөөлериниң баштыңы полковник Ха Бан Ноу январь 8-те комиссияже чагаа чоруткан. Чуртту күш-биле «каттыштырар» сөрулга-биле «соңгу чүкче поход» кылыр деп мурнуу-вьетнам эрге-чагыргаларның харыысалгалыг төлөөлекчилериниң сөөлгү үеде күштелип турар кыйгырыынче кичээнгейни ол чагаада угландырып турар. Чижээлээрге, мурнуу-вьетнам армиязының кол штабының начальныгы Ле Ван Тиниң шериг талазы-биле чепсээн түр дүжүрткен шугумга хамаарышкан районнарга хынада чоруун дооскаңының соонда кылган медеглелин декабрь 29-та Сайгоннуң информация агентилели хамчыткан. «Бир эвес чуртту каттыштырары тайбың болган демократтыг аргалар-биле чедип алдырмас чүве болза, армиязың сорулгазы чүл дээрге, Бин Чай хемни кежип эрткеш, соңгу чүкче поход кылыры болур» деп ол чугаалаан. Мурнуу-вьетнам армиязының штаб начальныгы Тран Ван Донуң база-ла «соңгу чүкче поход» кылырын кыйгырып турар чугаазын Сайгоннуң информация бүргүзү болунуң хүлээлгезиниң дугайында тодаргай биилиглиг болур ужурлуг—деп Тран Ван Дон медеглээн. — Коммунистерни улуттаар болган национал каттыжышкынны чедип алыр сорулга-биле соңгу чүкче армиязың поход кылырынга дузалаар херек».

Мурнуу-Вьетнам эрге-чагыргаларның харыысалгалыг төлөөлекчилериниң ол-ла болган ол янзылыг хөй-хөй медеглелдери, а ол ышкаш Мурнуу Вьетнамче америк боо-чепсектиг сөөртүп киирип турарын Нго Динь Дьеминиң бөлүү Вьетнамга чаа дайынны өөскүдеринге ажыы-биле белеткенип эгелээнiниң дугайын тодаргай хереченлеп турар-дыр деп ол чагаада чугаалап турар.

Делегей комиссиязы мурнуу-вьетнам эрге-чагыргаларның харыысалгалыг төлөөлекчилериниң үстүнде сагындыртынган медеглелин бодунуң канчаар көрүп турарын дораан илередирип база Вьетнамга болган Мурнуу-Чөөн Азияга тайбынны хевээр артырарының эрге-ажыктарынга тазарыштыр Женева дугуржулгаларын ыяк күүседирин олардан негээрин ол чагаада дилеп турар.

(СЭТА).

Израильдиң парламентизинде

ТЕЛЬ-АВИВ. Чазактың даштыкы политиказының айтырыгларының талазы-биле Израильдиң парламентизинге саналдар бериишкини январь 9-та доозулган.

Эргидеги бодун бак көрүргеи политиканың оруктарында амгы бергедээшкиннерден чайлаш үнериниң аргазын Бен-Бурионнуң чазаа дилеп турарын саналдаа бериишкиннериниң чорудулгазы көргүскен. Израильдиң чазак болүктери араб чурттарга хамаарыштыр «күштүң туружундан» америк политиканың израиль хевирин моон соңгаар-даа чорудар болзуңу премьер-министр Бен-Бурионнуң болгаш даштыкы хереглер министри Шареттиң чугааларындан илдең болуп турар.

Коммунистиг партияның парламент фракциязының киирген резолюциязында чазакка бүзүревес чорукту илередирип саналдаң турар. Ол резолюция дээш чүгле коммунист депутаттар бадылаан. «Ниити сионистер» партиядан 8 депутаттар бадылаашкындан дамгызаан.

«Херут» партияның фракциязының чазактың дүжерин негээн резолюциязын болгаш «ниити сионистер» партияның коммунистерниң киржилгези чокка «национал фронтунуң» чазаа тургузарын негээн резолюциязын база хүлээвээн.

«Херут» болгаш «ниити сионистер» партияларның кежигүннери саналдаа берип тургаш, арабтарга удур «превентивтиг дайынны» дораан эгелээрин негээннер.

Чазак эвилелиниң партияларының болган «Поалей агудат исраэл» партияның кежигүннери депутаттарның 69 бадылаашкыннары-биле парламент чазактың даштыкы политиказының дугайында Бен-Бурионнуң болгаш Шареттиң медеглелдерин чүүлдүг деп көргеш, оларны даштыкы хереглерниң болгаш аймыл чок чорук айтырыгларының талазы-биле парламент комиссиязының чугаалажып көрүлдезинге дамчыдып берген.

(СЭТА).

Норданияда байдал

БЕЙРУТ. Иерусалимден Дамаск радиозунуң дыннадыр турарын болза, полицияның хоруглаашкыннары турза-даа, Эрги хоорайның аазы кап кудумчуларынга чыскаалганнар баррикадаларны тургускан.

Иерусалимге чиигленген байдал туруп турар болгаш үе-үеде болаашкыннар дыннадып каап турар деп радио база дыннаткан. Чазактың ажыглап турар харылзазындан ангыда Иерусалим биле Норданияның оске хоорайларының аразында харылзаалар үзүлген.

(СЭТА)

Соңгу Африка айтырыын тайбың шиитпирлээр дээш демиселдиң национал комитединиң медеглели

ПАРИЖ. Соңгу Африка айтырыын тайбың шиитпирлээр дээш демиселдиң Национал комитеди медеглел чарлаан. Соңгу Африкада шериг-политиктиг байдал улам-на хүшкүүрлүг болуп бар чыдар болгаш ылангыя алжир улуска улур дайын ол-аанын чөрүдээни чиитпирлиг турар деп чүвени ол медеглелде онзалап демдеглээн. Индий-Кытатка, Туниске болгаш Марокконга болган болуушкуннарның урхуктарын сагындырган, Национал комитет Алжирге оске политиканы—ол чуртту улуунуң ёзулуг төлөөлекчилери-биле чугаалажыышкыннарның политиказын чорударының эргежок чугулазын демдеглээн. «Чаа Национал хуралда депутаттарның хөй нуруун Алжирде дайынны соксадырын деткип чугаалааннар Француз улустуң негелделерин хандырар төлээде, ол депутаттар соңгузчулар журнуңа боттарының алган хүлээлгелерин күүседирин чедип алырын оралдажыр ужурлуг» деп демдеглелде чугаалап турар.

Франциянның болган Алжирниң аразында харылзаалары алжир улустуң боду баш ниинир эргезин хүлээп көөрүнге болган ийи чурттарның эрге-ажыктарын хүндүлээринге таарыштыр тургустунар ужурлуг деп национал комитет демдеглээн.

Национал комитет февраль бешке Монтерей хоорайның парлазынга Алжирге дайынны соксадыр дээш демиселдиң национал хүнүн эрттирерин шиитпирлээн.

(СЭТА).

Чурттуң экономиказының дугайында тапланд парлалга

БАНГКОК. Сөөлгү үениң дүргузунда Таиланд солуннар Таиландының даштыкы политиказынга хөөн чок чоруун үргүлчү илередип турар.

Амгы үеде чурттуң шиитпирде даштаар үнүпкүлү болбас хөй хемчээлдиг рис, каучук болгаш чурт бүдүрүлгезиниң оске-даа баразыкызы мөөнетингеи, чүге дээрге Таиланд бодунуң тура-соруу-биле хөделип шыдавас болуп турар деп «Бангкок трибюн» солун айтып турар. Бир эвес Таиланд шиитпирлиг хемчегларни албас болза, төлеп шыдаар шинек чок болу бээр деп ол солун бижээн.

Экономикада болгаш экспортта бүгү-ле таарымча чок чүүлдерни бир эвес Таиланд чурттарның политиктиг угланышкынын хамаарылга чокка бүгү чурттар-биле садыгламырының дугайында чугаалажыышкыннарны эгелээр болза, чайлатпа туруп болур ийик деп ол солун онзалап демдеглээн.

«Сетазарн» («Экономика») деп журнал бюжеттиң 48 ажыг хуузун чепсектиг күнтерге болган полицияга берген, чүгле 11 хуузун экономика хөгжүлдезинге бээрген чазактың бюжет политиказынга парламент кежигүннериниң таарзынмас чоруунуң дугайын дыннаткан.

«Бистиң чазаавыс дайын белеткелдериниден болган экономиктиг санкциялардың политиказындан ойталап, Индия, Бирма болгаш Индонезия ышкаш нейтралитеттиң политиказын чорудар ужурлуг» деп парламент кежигүнү Чиралорн медеглээн.

(СЭТА).

Япон улустуң байдалының дугайында „Жэньминьжибао“ солуннуң бижип турары

ПЕКИН. «Жэньминьжибао» солун япон улустуң байдалының дугайында чүүлүг парлаан.

Япония дээрге сайзырангай үлетпүрлүг, үнүш-дүжүттүг ховулардыг болгаш балык байлактың тывыш черлерлиг болуп турар, ынчалзажок күш-ажылга ынакшылыг япон улустуң амыдыралы улам-на аар-берге болуп бар чыдар деп ол чүүлге чугаалап турар. Чуртта ажыы чоктарының болгаш кезик чаңдыктай ажыы чоктарның саны 13 миллион кижи четкен. Амыдырал-чурттаганың аар-берге уржуктарының харааазы-биле бот өлүртүнүүшкүнiнiң саны өзүп турар. Түскай япон санмедээлер ёзугаар алырга, 1954 чылга чуртка 20424 бот өлүртүнүүшкүнiнер ханылатынган. Ол дээрге 50 чылларның дүргузунда эң-не хөй сан болган.

Япон улустуң таварыш турар бергелери америк шериглериниң Японияны үр үениң иитиинде ажелеп чагырып келгенибиле болдунган деп ол чүүлге чугаалап турар. Сөөлгү он чылларның дүргузунда чүгле америк шериглерни тежээн тулаарынга Япония 5.600 миллион америк долларны чарыглаан, ол дээрге япон чазактың ийи чылдарлагы бюжет түңнелин безин ажып турар. Оон-биле кады бар-ла шаа-биле чепсегленириче болган шериг хереглелериниге чарыгдаларны көвүдедиринче Японияны америк эрге-чагырганар албадап турар.

Ол бүгү япон экономикага аар-берге уржуктарлыг болуп, япон улустуң амыдыралын улам-на бергедедип турар.

(СЭТА).

АКШ-тың экономиктиг политиказынга Бразилияда хөөн чок чоруктар

МОНТЕВИДЕО. Америк кодээ ажыл-агый продуктуларын Бразилия садып алыр дугайында 1955 чылдың ноябрьда ат салдынган дугуржулга Бразилияда аңаа хөөн чок чорукту хайыыктырган.

«Импренса популар» солун (Рио-де-Жанейро») ол дугуржулганы чиидип-биле шүүмүүлевиишаан, кодээ ажыл-агый продуктуларын сөөртүп киирериниге чуруттуң негелдези чок, чүге дээрге, болунуң аъш-чемниинiң хөй курлавырларлыг болуп турар дээрiнiн онзалап демдеглээн.

Америк тараа орнунга төлетинген бразиль валютаны (акшаны) «Бразилияга шпионнаар болгаш хаалгаар чергелиг ындыг кижилдикчи болгаш культурлуг «хемчеглерни» акшаландырарынга АБШ-тың элчин чери ажыглаар деп «Импренса популар» солун чиидип-биле бижээн.

Бразиль социал-демократтыг партиязын депутат Роберто Мал, тараанны ашкаардан киир сөөртүр дугайында дугуржулга «бистиң чүгле кодээ ажыл-агыйлыысты бакшыдып турар эвес, харын чуруттуң национал айыыл чок чоруунга база дээш турар» деп медеглээн.

(СЭТА).

АКШ-тың ужар-чүүл министриниң дайынзырак медеглели

НЬЮ-ЙОРК. Япон радионуң дамчыткаңын ёзугаар алырга, АБШ-тың ужар-чүүл министри Буорлс Ыраккы Чөөн чүкте америк шериг агаар базаларынга хынада эргиишкинiнiң дооскаш, январь 7-де Тайбэйге (Тайваньга) парлалга конференциязынга чүве чугаалап тургаш, бир эвес Кытат Улус Республика Тайваньны хостазарын орааллажы бээр болза, анаа удур америк атомнуг бомбаларны ажыглаар чүве деп кыжанып турган. Каттышкан Штаттар «Тайваньны камгалаар» сорулга-биле бо районче немей болунуң шериг-агаар күнтерiнiнiң кезектерiн чорудуп турар деп ол медеглээн.

Буорлс Тайвань ынчаалдыр хынада чоруун дооскаш январь 7-де Филиппинерде чеде берген, анаа президент Магсайсай-биле ужуражып, Филиппинниерниң шериг-агаар күнтерiн улам ынай көвүдедир дугайында айтырыгны оон-биле чугаалашкан.

(СЭТА).

СУД ЗАЛЫНДАН

Оорларны шиитккен

Сут-Хөл райпозунуң Калинин аттыг кодээ ажыл-агый артелиниң магазинiден бараан оорлаан болук оорларның хереэн Сут-Хөл районнуң улус судунга көргеи.

Болук оорларның киржикчилери Калинин аттыг колхозта чеди чыл школазының V классынга өөренип турган Ооржак Кан-оол (оорларның организакчызы), Ооржак Сунокпа болгаш VII класстың өөреникчизи турган Буулар Шопер-оол олар мурнундан тура оор кылып, кедер идикхеп, тыртар такпы болган амданныг чем тып, боттарынга ажыглаарын сүмележип чорааннар. Оларның ол болалы школада болгаш оларның ег-бүлезинде кижилдиглиг ажылының кошкаандан төрүттүнүп келген дээрiн ол суд чорудулгазынга илереэн. Болук оорлар боттарының болалын күүседир сорулга-биле 1955 чылдың октябрь үште, хүндүе колхозта магазинiнiң байдалын өөренип көрүп алган, дүне магазинiнiң сонгалын үреп киргеш, 3756 рубльдиң бараанын оорлааннар.

Суд кезенченiң чорудулга хоойлузунуң 319 болгаш 320 чүүлдерин улуттулга болдурбушаан, ССРЭ-нiн Дээди Советiниң Президиумунуң 1947 чылдың июль 4-тегi Чарлыынның 4-кү чүүлү-биле Ооржак Кан-оолду 4 чылга, Ооржак Сунокпа биле Буулар Шопер-оолду 3—3 чылга эдiп чазаар күш-ажыы лагерiнге шииткен.

Д. ДАМДЫН.

Редактор Д. О. БЕГЗИ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың № 3 ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 3—62, редакторнуң оралакчызының, шиитпел информация салдынының — 3—88, харыысалгалыг секретарьның 4—98, партийжи ажыдырал, пропаганда үлетпүр болгаш транспорт, кодээ ажыл-агый кылдыстериниң 3—68, культура болгаш ажылтазал, чагаа кылдыстериниң база бухгалтериянның 3—65.

ТС — 00210.

Культура эргелелиниң типографиязы

БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилетинген

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1956 ЯНВАРЬ 18 СРЕДА № 13 (3466)

Өртээ 20 коп.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

«Висион» («Висао») деп америк журналдың редакторунуң айтырыгларынга ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. А. Булганинның харыылары (1 арын).

Трактористиниң маадырлыг чоруу (1 арын).

Коммунистерниң өөредилгезин хүн-бүрү кичээнгейниң төвүнге тургузар (2 арын).

К. Онга.— Ниитиниң малының баш саның өстүрер дээш малчыннарның демисели (2 арын).

Совет-югослав экономиктиг харылзааларга хамаарыштыр (2 арын).

Д. Аранчаа.—Школалар ажылында четпестерни чайладыр (2 арын).

БЫЖЫН БҮГҮ ФЕРМАЛАРГА СҮТТҮҢ БЕДИК СААЛДАЗЫ ДЭЭШ! Областың колхозтарының мурнакчы саанчыларының инек бүрүзүнден сүт саалдазының талазы-биле көргүзүглери (3 арын).

ЧАА НОМНАР. Н. Сердобов.—«Эртем демдеглелдериниң» үшкү үндүрүүшкүнү (3 арын).

Д. Бочаров.—Делегейде болуп турар чоруктарның допчулалы (4 арын).

Порккала-Уддтуң девискээрин Финляндияга ам шилчидип бээр деп турарының дугайында фин парлалганың бижип турары (4 арын).

Афганистанның даштыкы херектер министерствозунуң медеглели (4 арын).

АЛДЫГЫ БЕШ ЧЫЛ ПЛАНЫНЫҢ УЛУГ ЧААГАЙ СОРУЛГАЛАРЫ

СЭКП-ниң XX съездизиниң 1956—1960 чылдарда ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң алдыгы беш чыл планының талазы-биле Директиваларының төлевилелин дүүн чарлаан. Политика талазы-биле кайгамчык чугула ол документини бүгү совет улус патриотчу улуг сорук киришкин-биле уткаан.

Бистиң чуртувустуң-ажылчы чоннары Коммунистиг партияның мерген угаанныг удуртулгазы-биле бешки беш чыл планын хуусаа бетинде күүсеткен болгаш СЭКП-ниң XX съездизинге уткуштур ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунда чаа шылгарангай чедишкиннерлиг чоруп орар.

Бистиң партиявые коммунизм тургузуушкунунуң талазы-биле бодунуң бүгүле төөгүлүг ажыл-чорудулгазынга марксизм-ленинизмниң улуг идеяларын удуртулга болдуруп турар болгаш ажылчы чоннарның эң калбак массаларының — чаа ниитилелдиң тургузукчуларының сыныш дивес идепкейинге болгаш инициативазынга даянып турар.

СЭКП Төп Комитединиң ажылдап кылганы алдыгы беш чыл планының талазы-биле партияның XX съездизиниң Директиваларының төлевилели—бистиң чуртувустуң эң чоокку үеде бүгү ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунуң ханы үндезилелдиг программазы ол. Ол төлевилел бистиң улузувустуң амыдыралчы алыс эрге-ажыктарын, миллион-миллион совет кижилерниң угаан-бодалын болгаш күзел-чүткүлүн илергейлеп турар. Дүүн чарлатынган документиде айтып турарын ёзугаар алырга, «партияның XX съездизиниң алдыгы беш чыл планының талазы-биле Директиваларының төлевилелин ажылдап кылырда, СЭКП Төп Комитеди хөй-хөй муң бүдүрүлгелерниң болгаш колхозтарның коллективтериниң саналдарын барымдаалап көрген. Ол саналдарны белеткээринге болгаш чугаалажып көөрүнге ажылчыннарның, колхозчуларның, үлетпүрнүң болгаш көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглериниң, эртемденнерниң калбак массалары киришкен. Оларның патриотчу инициативазы болгаш янзы-бүрү талалыг бүдүрүлгечи дуржулгазы алдыгы беш чылда улус ажыл-агыйының тус-тус адырларын хөгжүдериниң сорулгаларын бүрүн тодарадыр, социалистиг үлетпүрде, көдээ ажыл-агыйда, транспортта кайгамчык улуг иштики аргаларны илередир талазы-биле Төп Комитетке дузалаан».

Бистиң улузувус алдыгы беш чылче кажангызындан-даа артык улуг материалдыг курлавырларлыг болгаш мергежилдиг кадрларлыг болбушаан, чогаадыкчы күштерниң чечектелиишкининде кирип турар. Бешки беш чыл планын боттандырганының түңнелинде чурттуң экономиктиг күчүзү өскен, ажыл-агыйның социалистиг системазы улам-на быжыккан, совет улустуң амыдыралының материалдыг болгаш культурлуг деңнели бедээн, улус демократиязының чурттары-биле ССРЭ-ниң ажыл-агый харылзаалары калбарган, Совет Эвилелиниң болгаш бүгү социалистиг лагерьниң бүгү делегей байдалы быжыккан.

Коммунистиг партия бодунуң XX съездизинче уткуштур чорбушаан, социалистиг тургузугнуң төөгүлүг чаалап алыышкыннарын улам ыңай калбартыр болгаш быжыглаар дээш демиселге кайгамчык улуг чаа сорулгаларны салып турар.

Директиваларның төлевилелинде айтып турары-биле алырга, ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң алдыгы беш чыл планының кол сорулгалары болза, аар үлетпүрнүң колдаан хөгжүлдезиниң, соксаал чок техниктиг депшилгениң болгаш күш-ажылдың бүдүрүнчүлүүн бедидериниң суурунга улус ажыл-агыйының бүгү адырларының улам ыңайгы күчүлүг өзүлдезин хандырары, көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезиниң күштүг көдүрлүүшкүнүн боттандырары болгаш аңаа үндезилээш совет улустуң материалдыг чаагай байдалының болгаш культурлуг деңнелиниң дыка бедиишкинин чедип алыры болур.

Аар индустрияны колдадыр хөгжүдеринче бистиң партиявыстың ленинчи чиңгине шугуму СЭКП-ниң XX съездизиниң Директиваларының төлевилелинде чырыткыландыр илергейлетинген. Алдыгы беш чыл планы Совет Эвилелиниң улус ажыл-агыйының, хамыктың мурнунда социалистиг экономиканың үндезини—аар индустрияның чаа күчүлүг көдүрлүүшкүнүн көрүп турар. Ол планны боттандырары ССРЭ-ниң экономиктиг күчүзүнүн болгаш оон тиилетирбес камгаланыр аргалыының улам ыңай быжыкканы, улустуң чаагай байдалының дыка бедээни, совет культураның өскени болур.

Директиваларның төлевилели беш чылдарның дургузунда үлетпүр продукциязының ниити өзүлдезин барык 65 хууга тодаргайлавышаан, алдыгы беш чылдың дургузунда бүдүрүлгениң чепсек-херекселдерин бүдүрерин барык 70 хуу болгаш хереглелдиң чүүлдерин бүдүрерин барык 60 хуу көвүдедирин айтып турар.

Директиваларның төлевилели үлетпүр талазы-биле алдыгы беш чылдың бирги эолчеглиг сорулгалары кылдыр кара болгаш өңнүг металлургияны, нефть, хөмүр даш болгаш химия үлетпүрүн улам ыңай хөгжүдерин, электростанциялар тудуушкунунуң мурнаан темпилерин, машина тудуунун, ылаңгыя техника талазы-биле болбаазырангай станоктарны, дарганналга-тапталга машиналарын, автоматика чепсектерин болгаш херекселдерни бүдүрериниң дүрген өзүлдезин хандырарын доктаадып турар.

Алдыгы беш чылдың сөөлгү чылы—1950 чылда үлетпүр продукциязының эң чугула хевирлерин бүдүрериниң хемчээли барык дараазындагы хемчээлдерге тодаргайлатынган: шойну—53 миллион тоннаны, каңны—68,3 миллион тоннаны, хөмүр дашты—593 миллион тоннаны, нефтини — 135 миллион тоннаны, электроэнергияны—320 миллиард киловатт-шакты. 1955 чылдыынга дөмейлээрге, 1960 чылда бүдүрүлге хемчээли шой, каң болгаш хөмүр даш талазы-биле бүдүн чартык ажыг катап, а нефть болгаш электроэнергия талазы-биле — барык ийи катап өзер. Химикаттар болгаш минералдыг удобрениелер, машиналар болгаш дериг-херекселдер, ыяш болгаш тудуг материалдарын бүдүрүп үндүрери улуг хемчээлдин-биле көвүдээн турар, улустуң хереглел чүүлдерин бүдүрери дыка калбарар. Бистиң чуртувуста аар индустрияның соксаал чок болгаш күчүлүг көдүрлүүшкүнүнүң барымдаазын көргүзерде ССРЭ-ге бирги беш чылдың эгелээриниң мурнунда: шойну—3,3 миллион тоннаны, каңны—4,2 миллион тоннаны, хөмүр дашты—35,2 миллион тоннаны, нефтини—11,7 миллион тоннаны бүдүрүп үндүрүп турганын болгаш электроэнергия ажылдап кылыры 5 миллиард киловатт-шак болуп турганын сактырга-ла четчир.

Аар индустрияның болгаш бүгү улус ажыл-агыйының улам ыңайгы көдүрлүүшкүнүн техниктиг депшилгениң, эртемниң болгаш техниканың эң чаа чедишкиннерин бүдүрүлгеге калбаа-биле нептередириниң үндезининге болдунар. Ажыл-агыйжы ажыл-чорудулганың чамдык адырларында бисте чайладыры эргежок чугула боттуг четпестер бар деп чүвени барымдаалап көөр херек. Директиваларның төлевилелинде айтып турарын ёзугаар алырга, алдыгы беш чыл болза, Совет чурттуң бүдүрүкчү күштериниң улам ыңайгы күчүлүг хөгжүлдезиниң, улус ажыл-агыйын бүдүрүлгениң эң бедик техниктиг деңнелинче шилчидериниң беш чылы, бүгү-ле шынар көргүзүглерин улуу-биле бедидериниң болгаш ажыл-агыйга удуртулганы экижидериниң беш чылы болур ужурлуг. Бо беш чылда тайбың сорулгаларга атомнуг энергияны ажыглаарын дыка калбартыр, электрижидилгениң, комплексилиг механизацияның болгаш автоматизацияның хөгжүлдезин, эң чаа станоктарны болгаш машиналарны нептередирин, эргижирээн дериг-херекселдерни чаартырын, үлетпүрнүң бүгү адырларынга калбак специализацияны болгаш кооперастаашкынны хандырар. Алдыгы беш чылда планнатынган продукцияның элээн хөй кезиин бүдүрүлгени эки организастаарының болгаш бар бүдүрүлге күчүлерин ажыглаарының күсели-биле алыр ужурлуг болганывыста ол хемчеглерни боттандырары черле эргежок чугула.

Көдээ ажыл-агый талазы-биле чер болгаш мал ажылының күштүг көдүрлүүшкүнүн хандырарынче угланган онза чугула сорулгалар Директиваларның төлевилелинде айтынган. 1960 чылда тараанын ниити чыылдаларын 180 миллион тонна (11 миллиард пуд) чедирери, зьт бүдүрерин ийи катап, картофель, дүктү бүдүрерин барык ийи катап, ногааларны бүдүрерин ийи ажыг катап өстүрерин хандырары, хөвең, лён, чигир свёклазы болгаш өске-даа техниктиг культуралар бүдүрерин дыка көвүдедири көрдүнген.

Ол сорулгаларны чедишкинниг шиитпирлээр төлээде, колхозтарны, МТС-терни болгаш совхозтарны болбаазырангай тракторлар-биле, комбайннар-биле, виндроуэерлер-биле, автомашиналар-биле болгаш өске-даа техника-биле моон ыңай-даа чепсеглээри, агрономия эртемниң болгаш мурнакчы дуржулганың чедишкиннерин калбаа-биле ажыглаарынга үндезилээш, көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезиниң культуразын үргүлчү бедидери эргежок чугула. Көдээ ажыл-агыйның тус-тус адырларын ажыл-агый талазы-биле ажыктыг кылдыр таарыштыр тургузарын хандырары база күш-ажылды болгаш акша-хөреңгилерни эвээштти чарыгдап тургаш, ажыглалдыг 100 гектар черлерден продукция үндүрүп алырын улуу-биле көвүдедирин көргеш, район бүрүзүнүн а, районга —колхоз болгаш совхоз бүрүзүнүн бойдус болгаш экономиктиг байдалдарын барымдаалап тургаш, чурттуң районнарының аайы-биле чер болгаш мал ажылын специализастаары кончуг чугула.

Транспорттуң болгаш харылзааның бүгү хевирлерин улам ыңай хөгжүдер талазы-биле улуг ажылдарны боттандырар. Демир орук, суг, автомобиль болгаш агаар транспортунун техниктиг деңнелиниң чаа көдүрлүүшкүнүн, демир оруктарны калбаа-биле электрижидерин база оларны электровозтар-биле болгаш тепловозтар-биле чепсеглээрин, а ол ышкаш транспорттун бүгү хевирлерин амгы үениң, эң-не депшилгелиг машиналары-биле, шимчээр составтың янзы-бүрү хевирлери-биле чепсеглээрин хандырары эргежок чугула.

Тудуг ажылдары алдыгы беш чылда улам-на калбак хемчээлдерлиг болур. 1956—1960 чылдарда ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйының талазы-биле күрүнениң капитал салыышкыннарының ниити хемчээли 990 миллиард рубль хемчээлге (1955 чылдың июль 1-де турган өртектер-биле алырга) азы бешки беш чылдыынга көөрде 67 хуу хөй кылдыр тодаргайлатынган. Тудуушкуннуң кайгамчык улуг программазын күүседири ону улам ыңай индустриализастаарын, тудуг материалдарының, ылаңгыя чыып эптээр демир-бетон конструкцияларның болгаш кезектериниң бүдүрүлгезин калбартырын, тудугларга күш-ажылдың эң-не депшилгелиг методтарын нептередирин негеп турар.

Бүдүрүлгени улам ыңай өстүрериниң болгаш улустуң чаагай байдалын бедидериниң шиитпирлиг чүүлү болза, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүн чаа улуг көдүрлүүшкүнү болуп турар. Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидери чаа ниитилел тургузуунун тиилелгезинге эң-не кол чүүл болуп турар деп улуг Ленин өөредип чораан. Директиваларның төлевилелинде 1956—1960 чылдарда күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн өстүрер талазы-биле онаалгалар үлетпүрге 50 хуудан эвээш эвес; тудугга—52 хуудан эвээш эвес; демир орук транспортунга —барык 34 хуу; далай транспортунга —40 хуу болгаш хем транспортунга — 35 хуу кылдыр; совхозтарга болгаш көдээ ажыл-агый талазы-биле күрүнениң дузалаар бүдүрүлгелеринге —барык 70 хуу кылдыр көрдүнген. Алдыгы беш чылда көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезин хөгжүдер талазы-биле онаалгаларны күүседирин хандырар төлээде колхозтарга күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн көдүрери онза чугула ужур-дузалыг.

Коммунистиг партия биле Совет чазак улустуң чаагай чоруунун дугайында үргүлчү сагыш салып турар. Алдыгы беш чылда Директиваларның төлевилели ажылчы чоннарның материалдыг чаагай байдалын болгаш культуразын дыка бедидерин көрүп турар, ол чорук беш чылдың дургузунда национал орулганың (деңнештирген өртектерге) барык 60 хуу көвүдээринден чырыткыландыр илергейлетинип турар. Ажылчыннарның болгаш албан-хаакчыларның боттуг ажыл төлевириниң ортумаа-биле барык 30 хуу бедиири, а колхозчуларның натуралдыг акша орулгалары ортумаа-биле 40 хуудан эвээш эвес көвүдээри көрдүнген. Оон-биле кады социал хандырылга болгаш социал страхование талазы-биле күрүне чарыгдалдары өзүп турар.

Алдыгы беш чылда күрүне болгаш кооператив садыының үүрмектеп садыглаар бараан саарылгазы барык 50 хуу көвүдээр, оон-биле кады көдээге үүрмектеп садыглаар бараан саарылгазының эң бедик өзүлдези хандыртынар. Чуртталга тудуушкунун улуу-биле экижидери болгаш дыка калбартыры көрдүнген. Хоорайларга, ажылчын болгаш көдээ суурларга күрүнениң акша-хөреңгилериниң күсели-биле алдыгы беш чылда ниити шөлү барык 205 миллион дөрбелчин метр, азы бешки беш чылдыындан барык ийи катап хөй чуртталга бажыңнарын тудары төлевилетинген.

Эртем болгаш культура хөгжүлдезиниң калбак перспективалары ажыттынып турар. Алдыгы беш чылда хоорайларга болгаш көдээ черлерге бүгү-ниити ортумак өөредилгени колдуунда боттандырары, дээди болгаш ортумак өөредилге черлеринге тускай эртемниглерни белеткээрин көвүдедири, кежээки болгаш заочный өөредилгениң четкизин калбартыры, ажыл-агый болгаш культура тургузуушкуннуң өйү келген айтырыгларын шиитпирлээринге эртемниң ролюн бедидери айыттынган. Кадык камгалалының албан черлериниң, кинонуң, радионуң болгаш телевидениениң, библиотекаларның база культураның болгаш уран-чүүлдүң өске-даа албан черлериниң четкизин улам ыңай калбартыр болгаш ажыл-чорудулгазын экижидер талазы-биле, ном үндүрүлгезиниң ажыл-херээн хөгжүдер болгаш полиграфия базазын быжыглаар талазы-биле улуг хемчеглерни боттандырар.

Бүгү-ле эвилелдешкен республикаларның улус ажыл-агыйын улам ыңай хөгжүдер болгаш бүдүрүкчү күштерни шын таарыштыр тургузар талазы-биле хемчеглер Директиваларның төлевилелинде көрдүнген. Оон-биле холбаштыр, ылаңгыя чөөн талакы районнарның байлак бойдус курлавырларын шиңгээдип алырын дүргедедири көрдүнген.

Алдыгы беш чылдың сорулгаларын боттандырары бүгү делегейге улуг ужур-дузалыг. ССРЭ-ге ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунун Директивалар төлевилелинде тайылбырлатынган улуг чаагай программазы Совет күрүнениң тайбыңга ынакшылдыг чайгылыш чок шынчы политиказын бүгү делегейниң мурнунга чаа күш-биле ажыдып турар. ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң чаа беш чыл планын күүседири бүгү социалистиг лагерьни улам ыңай быжыглаарының херээнге улуг салыышкын болур. Улус ажыл-агыйының тус-тус адырларын хөгжүдерин таарыштырарының, бүдүрүлгени специализастаарының болгаш кооперастаарының аргазы-биле, а ол ышкаш эртем-техниктиг чедишкиннерни болгаш бүдүрүлгениң мурнакчы дуржулгазын солчурунун аргазы-биле экономиктиг курлавырларны болгаш бүдүрүлге күчүлерин эң боттуг ажыглаар талазы-биле Совет Эвилели улус демократиязының чурттары-биле кады ажылдажылганы бүгү хемчеглер-биле калбартыр. Янзы-бүрү социал-политика системаларлыг чурттарның тайбыңкожа-хелбээ турарының аргазын болгаш эргежок чугулазын чайгылыш чокка, быжыы-биле камгалавышаан, Совет күрүне кайы-кайызынга ажыктыг болур чорукту сагыырынга үндезилээш, өске чурттар-биле садыглажыышкынны калбартырынче база чүткүүр.

Тайбың экономиктиг чарыштын оруктарынга чоннуң кижи бүрүзүнге продукция бүдүрер талазы-биле эң-не сайзырангай капиталистиг чурттарны чедер болгаш ажып эртер деп ССРЭ-ниң кол экономиктиг сорулгазын төөгүлүг кыска хуусааларда шиитпирлээр төлээде, Совет чурт ам бүгү-ле эргежок чугула чүүлдерлиг дээрзин Директиваларның төлевилелинде онзалап демдеглээн.

Алдыгы беш чыл планын боттандырары социалистиг экономиканың хөгжүлдезинге, улустуң хереглел чүүлдериниң элбекшилин тургузар сорулгаларны шиитпирлээринге, бистиң чуртувуска коммунистиг ниитилелдиң тургузуушкунунга бурунгаар чаа улуг базым болур. Алдыгы беш чылды чедишкинниг күүседирин кижилер—ажылчыннар, колхозчулар, интеллигенция, оларның кызымаккай, маадырлыг күш-ажылы шиитпирлээр, бистиң партия, совет, ажыл-агый, профэвилел организацияларывыстың организакчы ажылы, үлетпүр бүдүрүлгелерин, тудугларны, колхозтарны, машина-трактор станцияларын, совхозтарны оларның удуртурунун деңнели шиитпирлээр.

Төп Комитеттиң ажылдап кылганы алдыгы беш чыл планының талазы-биле Директиваларның төлевилелин чарлааны СЭКП-ниң XX съездизинге белеткелге чугула үе-чада болуп турар. Ол кайгамчыктыг документини изин-биле чүүлдүгзүнгени илергейлетинген баштайгы үнелелдер бистиң чуртувустуң бүгү булуңнарындан кээп турар. Бистиң чуртувуска коммунистиг тургузуушкунунун кайгамчык улуг перспективаларын ажыдып турар Директиваларның төлевилели миллион-миллион совет кижилериниң чогаадыкчы идепкейиниң чаа көдүрлүүшкүнүн, алдыгы беш чылда эң байлак курлавырларны улуг тургузукчу ажыл-чорудулганың бүгү участоктарынга эң долдур ажыглаар талазы-биле оларның тодаргай саналдарын болдурар. Ол документини парлалгага, партия болгаш хөй-ниити организацияларынга, ажылчы чоннарның хуралдарынга калбаа-биле чугаалажып көөрү партияның ленинчи чиңгине шугумун амыдыралга боттандырар дээш демиселге миллион-миллион массаларның күш-ажылчы болгаш политиктиг идепкейин улам ыңай бедидеринге идиг бээр.

Коммунистиг партияның XX съездизин совет кижилер бүгү улустуң социалистиг чарыжынга чаа күш-ажылчы чедишкиннерлиг уткуп турар. Партияның съездизинге уткуштур бистиң улузувус бодунуң хүрээлениң төрээн Коммунистиг партиязын, оон Төп Комитедин долгандыр сырый каттыштырып алган чоруп орар. Маркстың —Энгельстиң — Ленинниң — Сталинның тиилелгелиг түгүнүн адаа-биле, коммунистерниң маадырлыг партиязының удуртулгазы-биле совет улус алдыгы беш чылда бистиң чуртувуска коммунистиг ниитилелдиң тургузуушкунунга чаа-чаа чедишкиннерни чедип алыр.

(«Правданың» январь 16-дағы мурнуку чүүлү).

„Висион" („Висао") деп америк журналдың редакторунун айтырыгларынга

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы

Н. А. Булганинның харыылары

Айтырыг: Совет Эвилели Латин Америкада амгы үеде дипломаттыг харылзаалары чок болуп турары чурттар-биле ындыг харылзааларны тургузар деп турар ирги бе?

Харыы: Совет Эвилели Латин Америкада бодунуң дипломаттыг харылзаалары ам-даа чок ындыг чурттар-биле ол харылзааларны тургузарынга белен дээрзи билдингир. Бистер бүгү-ле күрүнелер-биле, оон иштинде Латин Американың-даа чурттары-биле улустар аразының харылзааларын болгаш кады ажылдажылгазын хөгжүдери дээш туржуп турар бис.

Айтырыг: Аргентина, Мексика болгаш Уругвай-биле дипломаттыг харылзааларның бар турар чоруу Совет Эвилелинге кандыг ажыктыг болуп турарыл?

Харыы: Аргентина, Мексика болгаш Уругвай-биле ССРЭ-ниң бар турар харылзаалары, бистин-биле алырга, ийи талаларга ажыктыг болуп турар. Ол харылзаалар тайбынны деткиринге болгаш быжыглаарынга хамаарышкан айтырыгларга ол күрүнелериниң кады ажылдажылгазын чиңгедип турар. Ол харылзаалар ССРЭ биле ол чурттарның аразынга экономиктиг, культурлуг болгаш өске-даа харылзааларны хөгжүдеринге дөгүм болуп турар. Чижээ, сөөлгү үениң дургузунда Совет Эвилели биле Аргентинаның аразынга садыг элээн калбарган. Моон соңгаар-даа Латин Американың чурттары-биле бистиң харылзааларывыс талаларның кайы-кайызынга ажыктыг кылдыр, улустар аразының кады ажылдажылгазын быжыглаарының эрге-ажыктарынга хөгжүүр деп чүвеге идегеп болур.

Айтырыг: Латин Американың чурттарының политиктиг амыдыралынче холгаарлавазынга хамаарыштыр Совет Эвилели кандыг бадыткал шынзыдыгларны кылып болур ирги?

Харыы: ССРЭ өске күрүнелериниң иштики херектеринче холгаарлавайн турар болгаш өске күрүнелер Совет Эвилелиниң иштики херектеринче база-ла холгаарлавас ужурлуг деп санап турар. Совет Эвилелиниң даштыкы политиказы улуг-даа, бичедаа бүгү-ле күрүнелериниң бүрүн эргезин хүндүлээринге, бүгү улустарның национал болгаш күрүне талазы-биле хамаарышпас хөгжүүр эргезин хүлээп көөрүнге үндезилетинип тургустунган. Күрүнелериниң ниитилел тургузуу аңгы-аңгы турзажок, оларның тайбың кожа-хелбээ турары болгаш найыралдыг кады ажылдажыры — бистиң даштыкы политикавыстың эң чугула принциви ындыг.

Латин Американың чурттарынга-даа хамаарыштыр Совет Эвилелиниң харылзааларынга ол чорук бүрүн долу күштүг болуру чугаажок.

Айтырыг: Совет Эвилели Латин Американың чурттары-биле бодунуң садыглажылгазын улгаттырар деп планнап турар бе база ол талазы-биле кандыг базымнар кылдынган турарыл?

Харыы: Совет Эвилели Латин Американың чурттары-биле садыгны кайы-кайызынга ажыктыг болурунга үндезилеп хөгжүдер дээш туржуп турар.

Айтырыг: Латин Американың чурттарынга үлетпүр талазы-биле чоокта чаа Буэнос-Айреске болган ярмарка хевирлиг өске ярмаркаларга Совет Эвилели киржир деп бодап турар бе? Ол ярмаркалар үлетпүр барааннары-биле чергелештир атомнуг энергияны хөгжүдер талазы-биле экспонаттарны киирген туруп болур бе?

Харыы: 1955 чылда Буэнос-Айреске болган совет үлетпүр делгелгези болза сөөлгү үениң дургузунда ССРЭ-ниң өске чурттарга организастаан хөй санныг делгелгериниң бирээзи болган. Совет Эвилели ындыг делгелгелерни өвилелдээр болгаш улустар аразының ярмаркаларынга моон соңгаар-даа киржир, ыпчаарга бо талазы-биле чогуур чурттарның чазактарының күзелин болгаш кайы-кайызының сонуургалдыын барымдаалаар апаар. Делгелгелерге болгаш ярмаркаларга атомнуг энергияны тайбың сорулгаларга ажыглаар талазы-биле экспонаттарны көргүскен турары черле чадавас. Совет Эвилели ындыг экспонаттарны 1955 чылда Женевага болгаш Делиге болган делгелгелерге көргүскен болгай.

Айтырыг: Совет Эвилели Латин Американың чурттарынга кандыг бараанларны саналдап болур ирги база Совет Эвилели ол чурттардан чүнү садып алырын күзээр ирги?

Харыы: Совет Эвилели дыка хөй янзының бараанларын аңаа кайы-кайызының сонуургалы турда дашкаар үндүрүп турар. Ылаңгыя, Совет Эвилели Латин Америка чурттарынче үлетпүр дерилгезиниң болгаш машиналарның янзы-бүрү хевирлериң, оон иштинде нефть үлетпүрүнге хереглээр дерилгени, аңгы-аңгы бүдүрүлге черлеринге хереглээр четчелетинген дерилгелерни, станоктарны, херекселдерни, автомобильдерни, көдээ ажыл-агый машиналарын берип болур ийик. Эргежок чугула апарган таварылгада, Совет Эвилели техниктиг дузаламчыны болгаш тускай эртемниглер-биле дузаламчыны көргүзүп, а ол ышкаш үлетпүр, энергетика, тудуг, транспорт болгаш көдээ ажыл-агый талазында дуржулганы солчуп болур ийик. Дериг-херекселдерден болгаш машиналардан аңгыда Совет Эвилели Латин Американың чурттарынга сонуурганчыг болгу дег өске-даа дыка хөй хевириниң бараанларын, чижээ, ыяш материалдарын болгаш целлюлоз-саазын кылыгларын, нефтини болгаш нефть продуктуларын, кара металлдарның прокаттарын, цементини, асбестини, будукчуларны, химиктиг болгаш өске-даа бараанларны дашкаар үндүрүп болур. Бодунуң элчээнде бистиң чуртувус Латин Америкадан көдээ ажыл-агыйның, мал ажылының, даг-руда үлетпүрүнүң продуктуларын киирип ап болур ийик. Ындыг солчуушкуннуң кайы-кайызынга ажыктыын болгаш чогумчалыын ССРЭ биле хөй-хөй өске чурттарның аразынга бараан солчулгазының практиказы бадыткаан.

Айтырыг: Совет Эвилели Латин Американың чурттары-биле садыглажырда чазактар-биле азы хуу корпорациялар-биле болгаш тус-тус кижилер-биле садыг кылырын ажыктыг деп санаар ирги бе?

Харыы: Бодунуң даштыкы садыынга Совет Эвилели күрүне организацияларыбиле-даа, хуу каттыжыышкыннар-биле болгаш тус-тус кижилер-биле-даа садыглажып турар.

Айтырыг: Совет Эвилели Латин Американың чурттары-биле кижилер аргыштырарын деткиир деп бодап турар ирги бе?

Харыы: Ийе, бодап турар.

Айтырыг: Совет Эвилели Латин Американың амгы үеде Европаже кирип турар ужар-чүүл шугумнарын Совет Эвилелиниң хоорайларынга чедир нептередирин чөпшээрээр дугайында айтырыгны көөр бе?

Харыы: Ол айтырыгны тускай көөрү негетинип турар, чүге дээрге маңаа тодаргай негелделер болгаш дугуржуп турар талаларның хереглелдери шиитпирлиг рольду ойнаар апаар.

Трактористиниң маадырлыг чоруу

РЯЗАНЬ. Ново-Деревенский районнун Маратов МТС-тиң тракторизи И. Д. Пискарев механизаторларның область чарыжынга 1955 чылдың түңнелдериниң талазы-биле бирги черлерниң бирээзин ээлээн.

Иван Дмитриевич мурнунда тракторист чораан, Ада-чурттуң Улуг дайынының хүннеринде маадырлыы-биле демисежип турган, ол дугайында Ада-чурттуң дайынының орденинин бирги чергези-биле шаңнаткан. Изиг тулчуушкуннарның үезинде аар балыглатырган болгаш ийи бут чок артып калган. Үр болгаш чүткүлдүг шенээшкиннериниң соонда Пискарев протезтерниң дузазы-биле кылаштап өөренип алган.

Дайынның маадыры төрээн черинге ээп чедип келгеш удавайн ажылдап эгелээн. Машиналар септээринге трактористерге ол дузалажып турган, оон соонда боду трактор башкарарын шенеп көрген. Машинаның педальдарын бут-биле киир базары бөрге, машина чагыртпас болган. Ындыг болза-даа чүткүлдүг чорук, күзел-сорук тиилээн болгаш Пискарев база катап механизаторларның одуруунда кирген. 1950 чылдан өгелээш тракторист бүдүн чартык—ийи чыл нормаларын доктаамал күүседип келген, ыпчаарга эрткен чылын ийи ажыг чыл онаалгаларын ажылдаан Пискарев «Беларусь» деп трактор-биле Калинин аттыг бодунуң колхозунга картофельдиң болгаш кукурузаның бүгү тарылга шөлүн үш катап ажылдап кылган.

Эш Пискарев хөй-ниитиниң ажылынга идепкейлиг киржип турар. Ол ажылчы чоннар депутаттарының Ново-Деревенский район Совединиң депутады.

Кончуг эки ажыл дугайында тракторист СЭКП обкомунуң болгаш облкүүскомунуң хүндүлүг бижин-биле болгаш ат бижээн алдын шак биле шаңнатырган. Оон адын областың Хүндүлел дептеринге киирерин болгаш чаа бажың тудун алырынга аңаа дузалаарын шиитпирлээн.

(СЭТА)

Партийжи политиктиг ажылды малчыннар ортузунда күштелдирип турар

Бөлөө ажыл-агыйның ажыл-ишчилериниң мурнунга СЭКП ТБ-ның январь Пленумунуң салган сорулгаларын амыдырала боттандырар дээш Чөөн-Хемчик районуун «Коммунизмче орук» кодээ ажылагый артелиниң ажыл-ишчилери партия өг организациязының болгаш колхоз баштаар черинин улуртулгазы-биле биче эвес чедишкиннерни чедип алганнар.

Колхозчуларның, ылангыя малчыннарның чедип алган чедишкиннерин быжыглаарынче, улам көвүдедиринче улаган масса-политиктиг ажылды партия организациязы малчыннарның ортузунда чорудуп турар. Ам үеде малчыннарның ортулунда беседалар болгаш солуннар ноючулгазы доктаамал чоруп турар. Агитаторлар эштер Д. Маадыр-оол, Белек, Кенден болгаш өскелер-даа мурнакчы малчыннарның дуржулгазын бүгү малчыннарның ортузунга неттередип, мал фермаларында хана солуннарны, агитхуудустарны, көргүзүг самбыраларын түзүлүп тураалар.

Колхозтуң саанчылары Тандың районуун «Революцияның чалбыыжы» колхозтуң Марачевкала сүт-бараан фермазының ажылакчыларының кыйгырыы-биле танышкан, ону бүгү деткиннээн. Чөөн-Хемчик районуун «Искра» колхозтуң саанчыларын социалистиг чарышка кыйгырган болгаш белиткеп хүлээлгелерни алганнар. СЭКП-ниң XX съездизинге чедишкиннинг ужуражыр дээш саанчылар боттарының өз хүлээлгелерин сорук киришкиннинг күүседип турааалар.

С. КЫЗЫЛ-ООЛ.

Агитация ажылын хүн-бүрүде чорудар

Тандың районуун «Революцияның чалбыыжы» колхозта партия организациязы масса-политиктиг ажылды колхозчуларга харылзаалыг чорудуп турар. Ам үеде ниитиниң малының кышкы ажаалазы багай эвес, саар 70 ажыг инектерни тургузу азырап, оларның сүт-бараан фермазын механизастаан соонда саар инектерни тургузу азыраары чедип алыпган.

Колхозтуң тараажылары келир частың тарылгазынга белеткеништээн, тарал культураларының 460 тонна, картофельин 65 тонна үрезиннерни бүгү белеткеп ыганнар.

Колхозчу ажыл-ишчилерниң ортузунга агитацияны ажылын доктаамал, хүн-бүрүде чорудары чугула.

С. ТАНЗЫН-ООЛ.

Пропагандистерниң семинары

СЭКП Сүт-Хөл райкому районда партия чырыдыышкынының системазында ажылдап турар пропагандистерниң үш хонук хүүсаалыг семинарын эртиргеп. Аңаа комсомол чырыдыышкынының пропагандистери база киришкеп.

Семинарга Совет Эвилелиниң тайбынга ынакшылыг даштыкы политиказының дугайында, эртем болган шажың дугайында, кижиниң тывыганының дугайында, национал айтырыгга Коммунистиг партияның теориязының болгаш программазының дугайында, улус демократтыгының чурттарында социалистиг түргүзүүшкүнүн болгаш социалистиг лагерьниң каы ажылдажылгазының дугайында лекцияларны номчаан.

Семинарга пропагандистерниң дуржулгазы калбаа-биле солуштурган. Кичээлдерге эртер темаларга ниитиги ажылагыйны канчаар холбаштырып турарының дугайында «Сталинчы орук» колхозта пропагандист эш Дамба база пропагандистиң кичээлдерге канчаар белеткеништи турарының дугайында Калинин аттыг колхозта пропагандист эш Биичеп болган оон-даа өскелер чүве чугаалаан.

Семинарга лекцияларны болгаш илеткелдерни партия райкомунуң секретарьлары болгаш кылдыстер эргелекчилери кыпган.

Д. ШАЛАДЫГ.

Четпестерни узуткаар

Чаа-Хөл районуун Молотов аттыг колхозта коммунистерниң болгаш комсомолчуларның политиктиг өөредилгезин багай организастаан.

Колхозта турган политшколада болган бөлүүнерде кичээлдер үзүктелиишкининг болуп турар, а эртип турар кичээлдерниң идей-политиктиг деңнели ыракта чавыс, колхозтуң ажыл-агый сорулгалары-биле холбашпайн турар. Кичээлдерниң ынчыг үзүктелиишкининг болуп турарының үжүрүнде СЭКП ТБ-ның июль Пленумунуң материалдарын дыннаксыпар амга чедир өөренип доозпаанаар.

Коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвес активчилерниң политиктиг өөредилгезин кичээнгейлеп салып, беттуг хемчегларны дарыы алыры СЭКП-ниң Каз-Хем райкомунаан негетиниң турар.

Сүт-Хөл районуун партия организациязы партийжи өөредилгениң пропагандистери-биле ажылды азаан эккиткенин эш Х. Борбай-оол бижип турар. Районда политшколаларның болган бөлүүнерниң пропагандистериниң семинарын өөредилге эгелээнден бээр СЭКП райкомунуң чанында 2 удаа эрттирген. Ол семинарларга пропагандистер теоретиктиг айтырыгларны талазы-биле лекцияларны дыннаан болган боттарының ажылының дуржулгазын солуштыраннар.

Чөөн-Хемчик районуун «Коммунизмче орук» колхозтуң партия организациязы коммунистериң болган партия кежигүнү эвес активчилерниң политиктиг өөредилгезинче кичээнгейлеп бө өөредилге чылында күштелдиргенин эш Д. Маадыр-оол бижээн.

Партияның политшколаларындан болган бөлүүнериниң ангыда бижик өөредилгезиниң 7 бөлүүнерни организастаан, оларның ажылын школаның башкылары удуртуп турар. Үк бөлүүнерде азаан хей коммунистер өөренип турар.

Четпестерни узуткаар

Чаа-Хөл районуун Молотов аттыг колхозта коммунистерниң болган комсомолчуларның политиктиг өөредилгезин багай организастаан.

Колхозта турган политшколада болган бөлүүнерде кичээлдер үзүктелиишкининг болуп турар, а эртип турар кичээлдерниң идей-политиктиг деңнели ыракта чавыс, колхозтуң ажыл-агый сорулгалары-биле холбашпайн турар. Кичээлдерниң ынчыг үзүктелиишкининг болуп турарының үжүрүнде СЭКП ТБ-ның июль Пленумунуң материалдарын дыннаксыпар амга чедир өөренип доозпаанаар.

Коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвес активчилерниң политиктиг өөредилгезин кичээнгейлеп салып, беттуг хемчегларны дарыы алыры СЭКП-ниң Каз-Хем райкомунаан негетиниң турар.

Сүт-Хөл районуун партия организациязы партийжи өөредилгениң пропагандистери-биле ажылды азаан эккиткенин эш Х. Борбай-оол бижип турар. Районда политшколаларның болган бөлүүнерниң пропагандистериниң семинарын өөредилге эгелээнден бээр СЭКП райкомунуң чанында 2 удаа эрттирген. Ол семинарларга пропагандистер теоретиктиг айтырыгларны талазы-биле лекцияларны дыннаан болган боттарының ажылының дуржулгазын солуштыраннар.

Чөөн-Хемчик районуун «Коммунизмче орук» колхозтуң партия организациязы коммунистериң болган партия кежигүнү эвес активчилерниң политиктиг өөредилгезинче кичээнгейлеп бө өөредилге чылында күштелдиргенин эш Д. Маадыр-оол бижээн.

Партияның политшколаларындан болган бөлүүнериниң ангыда бижик өөредилгезиниң 7 бөлүүнерни организастаан, оларның ажылын школаның башкылары удуртуп турар. Үк бөлүүнерде азаан хей коммунистер өөренип турар.

Коммунистерниң өөредилгезин хүн-бүрү кичээнгейниң төвүнге тургузар

(Чагаалар допчулалы)

Өвүр районуун колхозтарында болган район төвүнге 150 ажыг коммунистер база партия кежигүнү эвес активчилер бө өөредилге чылында марксизм-ленинчи теорияны канчаар өөренип турарын «Шын» солуннуун Өвүр районда бижикчизи эш С. Очур редакцияга дыннаткан.

Районда партия организациялары 1955—56 өөредилге чылын азаан организастыг эгелээн болза-даа, политшколаларның болган бөлүүнерниң ажылында сорулгалар бар. Агар политиканы өөренир бөлүүнерни «Кызыл тук» болган «Коммунизмче орук» колхозтарда ёзу барымдаалап тургусекан, а ында кичээлдер ам-даа эгелеваан.

Марксизм-ленинчи теорияны коммунистериң болган партия кежигүнү эвес активчилериниң талазындан бот кичээлдериниң аргазы-биле канчаар шиңгээдип ап турарын чаңдык партия организациялары кошкак хынап, боттары өөренип турарларының өөредилгезинге практиктиг хүзаны четпес көргүзүп турар.

Коммунистериң болган партия кежигүнү эвес активчилериң политиктиг өөредилгезинге улуртуганы эккиткенниң талазы-биле хемчегларны аңгы үеде районуун партия организациялары ам чорудуп турар.

Каа-Хем районуун Шынаа кодээ Совеминик левизкөзүнде чурттаң турар коммунистерниң политиктиг өөредилгезин четпес организастаанын болган удуртулганы багай хандырып турарын эш К. Херел бижээн. Партия чырыдыышкынының системазында өөредилге чылының эгезинге аваа 2 политшколаны, партия төөгүзүн өөренирининг талазы-биле бөлүүнүг организастаң тургускан. Аңгы үеде ол политшколаларның бирээзи шуут ажылдавастаан, а ажылдап турар политшколада болган бөлүүнде кичээлдер үзүктелиишкининг эртип, дыннакчылар кичээлге четче келбейн турар.

Шынаа кодээ Совеминик левизкөзүнде чурттаң турар коммунистерниң болган партия кежигүнү эвес активчилерниң политиктиг өөредилгезинче кичээнгейлеп салып, беттуг хемчегларны дарыы алыры СЭКП-ниң Каз-Хем райкомунаан негетиниң турар.

Сүт-Хөл районуун партия организациязы партийжи өөредилгениң пропагандистери-биле ажылды азаан эккиткенин эш Х. Борбай-оол бижип турар. Районда политшколаларның болган бөлүүнерниң пропагандистериниң семинарын өөредилге эгелээнден бээр СЭКП райкомунуң чанында 2 удаа эрттирген. Ол семинарларга пропагандистер теоретиктиг айтырыгларны талазы-биле лекцияларны дыннаан болган боттарының ажылының дуржулгазын солуштыраннар.

Чөөн-Хемчик районуун «Коммунизмче орук» колхозтуң партия организациязы коммунистериң болган партия кежигүнү эвес активчилерниң политиктиг өөредилгезинче кичээнгейлеп бө өөредилге чылында күштелдиргенин эш Д. Маадыр-оол бижээн.

Партияның политшколаларындан болган бөлүүнериниң ангыда бижик өөредилгезиниң 7 бөлүүнерни организастаан, оларның ажылын школаның башкылары удуртуп турар. Үк бөлүүнерде азаан хей коммунистер өөренип турар.

Ниитиниң малының баш санын өстүрер дээш малчыннарның демисели

Ниитиниң малының баш санын өстүрер, оон продуктулуун белдиер дээш боттарының күжүн салып турар колхозчулар Кыаы районуун колхозтарында хей. «Х Улуг хурал» колхозтуң хойжузу Х. Чыргал, Сталин аттыг колхозтуң хойжузу эш Б. Биче-оол олар малдың баш санын өстүрер, продуктулуун белдиер талазы-биле улуг чедишкиннерлиг.

Эш Чыргал азы чаа иштинде 2700 ажыг хураганнарны, эш Биче-оол 2300 хураганнарны колхозтарынга өстүрүп берген. Малдың олар-белчиирин кыжын, чайын эки тааржыгыын, оон чаа төлүүнүн ажаалгазын организастаң келгенибиле оларның каларып турар малы дыка өзүлделиг болуп келген.

Колхозтуң хойжуларының чүткүлүг күш-ажылының түңнелинде «Х Улуг хурал» колхоз эрткен чылларга деңнээргө 1955 чылда хойдан дүк кыргын алырын 5 катап, Сталин аттыг колхоз дүктү 3 катап хойну кыргып, күрүнеге дүк дужаалдазының планын чогуур үезинде күүседип, колхозтар дүктен дыка хей орулганы алган. Бир хой бүрүзүнден ортумаа-биле 1,9—2 килограмм дүктү кыргып алырын малчыннар чедип алган.

Эштер Чыргал, Биче-оол оларны чылын хемеринге дээш ёзугаар шыырын, эвлчег ёзугаар солуп одарладырын чүрүмчүтканнар. Хой семис күштүг болганда ыштан күштүг ажар, чаш төлү менди болур, эъткир, дүккүр, сүткүр болуруы малчыннар билир. Ынчангаш малдың семиртилге үезинде эң эки аргаларны ажыглап турарлар.

Дуржулгалыг малчыннар малдың кышкы ажаалгазынче улуг кичээнгейни салып, малдың күштүг үезинде ырак-ырак одарларга одарладып, кодан таныың одарын курлап ап, мал кажан массалыг соолай бээрге чоок одарларны ажыглап турарлар. Ол чорук чаа төрүүнүген хураганнарны ёй-шаанга чылыг ора савага эъкеп ажаарынга улуг дузалыг болуп турар.

Хойжулар хонуун төрүүр үезин эки билир, ынчангаш чаш хураганнар хүзээн алырынга белеткеп ажылын баш бурунгаар кылып алыр. Хураган иези хойларга болган хураганнарга бээр чемин чыл-бүрү кезип ап, кыпталарынга сөөртүп алырлар. Хойнуң оолдаашкын үези каларчы кижиге эң харыысалгалыг үе. Ол үеде хойжулар кажааны аштап арыгзаар, өдээн хоорар, агаарлаңыр, хойну кажаадаар мурнуна кырында ожуун кажаа ишти ол шык болбазын дээш аштаар болгаш кажаанын эмин эртир изинирин болдурбээ ужурлуг. Эштер Биче-оол, Чыргал бө байдаларны шыырны сагып турарлар.

Эрткен чылын малчыннар малдың семиртилгезинин үезинде одарладышкыны зоотехниктиг чүрүм ёзугаар чорудуп, чайгы хүнүң изиг, серинн үелеринде кадатты шын чорутканының түңнелинде хойларның күш-деңгели ортумактан өрү күштүг болган.

Малдың баш санын өстүрериңге, продуктулуун белдиериңге малдың чаш төлүн камгалап алырынга оларның түткүлүг күш-ажылын үнелеп берген, область Советиниң күүсекчи комитеди эштер Биче-оол, Чыргал оларга 300—300 рубльдин шаңналын тывыскан. Ол ышкаш колхоз баштаар черлери немелде төлевирге 3—3 хураганнар тывыскан.

1956 кодээ ажыл-агый чылында ниитиниң малының баш санын өстүрериниң, продуктулуун белдиериниң, малдың чаш төлүн менди камгалап алырының талазыбиле хойжулар социалистиг чарыштың белиткеп хүзээлгезин алганнар.

К. ОНГА.

Рационализаторжу саналдар

Шагаан-Арыг МТС-тиң механизаторлары сөөлгү ийи чылдың дургузунда бүдүүлгеге эт-хөреңгиниң камналгазын болган бүдүүрү турар продукциянның шынарын бедиңер арганы берип турар алаан хей рационализаторжу саналдарны киргеннер.

Участок механиктери эштер Беликов биле Грушиниң саналы-биле АТЗ-НАТИ деп тракторну ажыддадыр туданың бедүүчүткен конструкциязын эртеки чылын кылган.

Ындыг туданы белеткеп кылганының өртээ главнашсбытта өртээнден 5 катап чиик болган шынарының база ажыглалгүр үеде турарының талазы-биле заводка кыланындан тулак чок болуп турар. Слесарь эш Цигилевтуң саналын ёзугаар кылган ажылга тааржыгыыр болгаш быжыг универсалдыг шпилька долгакчызын ийи чыл ажыг үеде ажылдап келген.

МТС-тиң механизаторлары септелгеден киргеп шинчедикчилерни быжырыгчалыг кылыр Т-4 стендиге ЗИС-5 деп автомобильдиң үлакчы коробказын тааржыштыр тургускан. Оон дузазы-биле шинчедикчилерни эдиктир ажылдадыры аваа эккээн.

Токарь эш Винокуров аңдалын биижин болган чажар машинаның калбак тырыкчызын бижээр түскай керекселди соңгаатаан. Бо керекселдиң ачыы-биле бизээшкининиң шынары хол-биле кылганындан дыка эккээн. Чаартыкчы-токарь Лапшаков, садыг кидизининң эргелекчизи эш Садовников ажылга кадрларны хүзээп алырда шын шилип албас, таныш-көрүү, күн барымдаалаан хүзээп ап, кадрларның түскай эртемин барымдаалавайн турар.

Бүдүүлге хуралын ында-хаая эртирип турар болгаш күш-ажылдың саглыга-чүрүү кошкак. Моон харазы-биле ниитиниң корум-чүрүмүн үзээр чорукгар бар.

Чоннуң өнүү-хөреңгизин канталаар дээш демисел сулааранынган Сводник 26 мун, Селегеев 12 мун рубльди ажыл-шагында арага-хымыс ижип турган санчыгданнар.

Үлетпүр бараанарының садының эргелекчизи Антипина чамдык ховар бараанарны таныш эш-өөрүнге садып турар.

Райпо баштаар черниң даргазы эш Байдалдың Шагаан-Арыг МТС-тиң механизаторлары сөөлгү ийи чылың дургузунда бүдүүлгеге эт-хөреңгиниң камналгазын болган бүдүүрү турар продукциянның шынарын бедиңер арганы берип турар алаан хей рационализаторжу саналдарны киргеннер.

Участок механиктери эштер Беликов биле Грушиниң саналы-биле АТЗ-НАТИ деп тракторну ажыддадыр туданың бедүүчүткен конструкциязын эртеки чылын кылган.

Ындыг туданы белеткеп кылганының өртээ главнашсбытта өртээнден 5 катап чиик болган шынарының база ажыглалгүр үеде турарының талазы-биле заводка кыланындан тулак чок болуп турар. Слесарь эш Цигилевтуң саналын ёзугаар кылган ажылга тааржыгыыр болгаш быжыг универсалдыг шпилька долгакчызын ийи чыл ажыг үеде ажылдап келген.

МТС-тиң механизаторлары септелгеден киргеп шинчедикчилерни быжырыгчалыг кылыр Т-4 стендиге ЗИС-5 деп автомобильдиң үлакчы коробказын тааржыштыр тургускан. Оон дузазы-биле шинчедикчилерни эдиктир ажылдадыры аваа эккээн.

Токарь эш Винокуров аңдалын биижин болган чажар машинаның калбак тырыкчызын бижээр түскай керекселди соңгаатаан. Бо керекселдиң ачыы-биле бизээшкининиң шынары хол-биле кылганындан дыка эккээн. Чаартыкчы-токарь Лапшаков, садыг кидизининң эргелекчизи эш Садовников ажылга кадрларны хүзээп алырда шын шилип албас, таныш-көрүү, күн барымдаалаан хүзээп ап, кадрларның түскай эртемин барымдаалавайн турар.

Бүдүүлге хуралын ында-хаая эртирип турар болгаш күш-ажылдың саглыга-чүрүү кошкак. Моон харазы-биле ниитиниң корум-чүрүмүн үзээр чорукгар бар.

Чоннуң өнүү-хөреңгизин канталаар дээш демисел сулааранынган Сводник 26 мун, Селегеев 12 мун рубльди ажыл-шагында арага-хымыс ижип турган санчыгданнар.

Үлетпүр бараанарының садының эргелекчизи Антипина чамдык ховар бараанарны таныш эш-өөрүнге садып турар.

Райпо баштаар черниң даргазы эш Байдалдың

Х. ЧҮРГҮЙ-ООЛ.

Кадрлар-биле ажылды күштелдирер

Чаа-Хөл районуунуң аппаратында 60 ажыг албан-хаакчылар ажылдап турар. Олардың иштинде садыг шугумунга үр үеде ажылдап келген ажыл-ишчилер хей. Олар хей чылырда практиказан ажылдап келгенинден садыг талазы-биле иргежилдиг, дуржулгалыг болуп турар.

Ындыг болза-даа райпо баштаар черниң кадрларны түскай эртем биижин бедиңер, олардың политиктиг деңнелин көдүрер талазы-биле ажылды четпес чорудуп келген.

Аппараттың иштинден чүгле 20 кижи өөренип турар, олардың иштинден чүгле чаңгыс кижи деңгээ эртеминг.

Кадрлар-биле өөредилге-кижизидилгеге ажылын багай чорудуп турарындан ажылга харыысалга чок болгаш өре-самчыгдал кылыр чоруктар бар. Чижээ, бө чылын райпога 119 мун рубльдин самчыгдалы илереен.

Райпо баштаар черниң даргазы эш Байдалдың, садыг кидизининң эргелекчизи эш Садовников ажылга кадрларны хүзээп алырда шын шилип албас, таныш-көрүү, күн барымдаалаан хүзээп ап, кадрларның түскай эртемин барымдаалавайн турар.

Бүдүүлге хуралын ында-хаая эртирип турар болгаш күш-ажылдың саглыга-чүрүү кошкак. Моон харазы-биле ниитиниң корум-чүрүмүн үзээр чорукгар бар.

Чоннуң өнүү-хөреңгизин канталаар дээш демисел сулааранынган Сводник 26 мун, Селегеев 12 мун рубльди ажыл-шагында арага-хымыс ижип турган санчыгданнар.

Үлетпүр бараанарының садының эргелекчизи Антипина чамдык ховар бараанарны таныш эш-өөрүнге садып турар.

Райпо баштаар черниң даргазы эш Байдалдың

Х. ЧҮРГҮЙ-ООЛ.

Агрозоотехниктиг өөредилгени организастаар

«Октябрь 30 чылы» колхозка агрозоотехниктиг курсту эртьен чылдарга организастаан болза-даа колхоз баштаар черинден база партия, комсомол организацияларының талазындан кичээнгей салбаанындан оон ажылы үре-түнел чок болган. Курсту дооскан деп хереченнелди чаңгыс-даа кижи албаан.

Чаа өөредилге чылында курстуң өөредилгези база эгелеваан. Колхозта кодээ ажыл-агыйның түскай эртеминиг агроном Леденов, зоотехник Биче-оол олар курска кичээлдер эртирер хүзээлгелиг турган, кандыг-даа хемчег албайн турарлар. Бир эвес олар бө айтырыгны боттарының чугула хүзээлгези кылдыр көргеп болза, колхозчуларның агрозоотехниктиг өөредилгезин чогуур ейүүде организастаап аппан турар иймк.

К. СУНДУЙ.

Семинар

СЭКП Тандың райкому чоокта чаа партия эге организацияларының секретарьларының семинарын эрттирген. Семинарга бүгү деңгеей байдалының, партия организацияларының удуртучу ролунуң хүгайында болган ескө-даа ажыл-бүрү темаларга лекциялар номчутунган.

Партияның политиктиг болган организастыг ажылдарын партия эге организацияларында канчаар турускаңының дугайында ажыл дуржулга солуушкуннары болгулаан.

Семинарның киржикчилери Балгазын МТС-те партия эге организацияларының болган «Революцияның чалбыыжы» кодээ ажыл-агый артелиниң сүт-бараан фермаларының ажылы-биле танышкан.

Г. ИОМУЖАП.

Совет-югослав экономиктиг харылзааларга хамаарыштыр

ЮФУР-га үлетпүр бүдүүлгелериниң түлүүшкүнүнүга Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң болган Югославияның Федеративтиг Улус Республиказының аразында каңы ажылдажылга дугайында ССРЭ-ниң Чазаанының болгаш ЮФУР-нуң Чазаанының аразында чугаалажылышкыннар Белградка доозулган болгаш дугуржулга чарыңган.

Экономиктиг удур-дедир харылзааларны улам ынай калбартыр сорулга-биле болгаш 1955 чылдың сентябрь 1-де Москваға ат салдынган Совет-Югослав протокол ёзугаар күчүзү чылда 100 мун тонна аммиак бүдүүрү үндүрер, ону чугай-аммиак селитразы кылыр болбазырадың ажылдаар азот-тук заводун, күчүзү чылда 250 мун тонна суперфосфат болгаш 120 мун тонна серная кислота кылыр суперфосфат заводун, күчүзү 100 мун киловатт чылыг күжү-биле ажылдаар электр станциязын ЮФУР-га тудары, туруп турар үш рудниктерни калбартыры болгаш эде чаартын тудары кады ажылдажылганың дугуржулгазында көрдүнеген.

Бо дугуржулга ёзугаар совет организациялар 1956—1959 чылдарның дургузунда төлевирлеп ажылын күүседир, бүдүүлгелер түдүүшкүнүнүга чугула керектиг дериишкинни болгаш материалдарның келээшкин бээр, эптеп чыыр ажылдарыны улуртур, айытқан бүдүүлгелерни таарыштырары болгаш ажылдарыны-биле консультациялар бээри-биле совет түскай эртемниглерни чорудуп бээр болгаш туттунуп турар бүдүүлгелерге чогуур продукцияны бүдүүп кылырын организастаарынга чугула лицензияны болгаш техниктиг документацияны дедир өгүттинмези-биле шилчидип бээр.

Төлевирлеп ажылдарын, дериишкиннерни болгаш материалдарны төлеп бээри-биле ССРЭ-ниң чазаа ЮФУР-нуң чазаанга 10 чыл хуусаалыг чылга ийи хуулаң бээр чогуур түнүүн чөөлүнүн бээр.

Дугуржулгада айытқынган бүдүүлгелерге түскай эртемниглер болгаш ажылчыннар белеткээр сорулга-биле Совет Чазак ССРЭ-ниң бүдүүлгелериниге бүдүүлге өөренилгезин эртери-биле югослав хамаатыларны база-да хүлээп алыр.

Чугаалажышкыннарга совет түскай эртемниглер болгаш калбак бөлүк югослав түскай эртемниглер киришкен.

Дугуржулгага ат салганнар: ССРЭ-ниң чазаанын төлээлетиргени-биле—экономиктиг харылзаалар херектериниң талазы-биле дүргне секретарьының оралакчызы Н. А. Смелов болгаш ЮФУР-нуң чазаанын төлээлетиргени-биле даштыкы херектер талазы-биле дүргне секретарьының оралакчызы Хасан Бркич.

Школалар ажылында четпестерни чайладыр

Бистиң областың районнарында улус өөредилгези чыл-бүрүде улам-на экижип, ылангыя школаларның четкизи калбарып турар. Оон база бир чижээн Улуг-Хем районнан көрүп болур. Ол районда 15 школа, оон иштинде ийи ортумак школа ажылдап турар. Районуун колхозтарының барык шуптузунда чеди чыл школаларды организастаттынган, ынчаарга Ленин аттыг, «Партияның XIX съездизи» колхозтарда чеди чыл школалары база эге школалар бар, эге школалары мал фермаларында тургустунган. Школаларның өөренигчилериниң саны чыл бүрүге көвүдеп, колхозчу тараачыннарның дыка хей үругларын күрүнеңиң долу хандырылгазында киргеп. Улус өөредилгезиниң ажылдакчыларының чаа башкы кадрлар-биле долдуунуп турар.

Районуун чамдык школалары партия, совет организацияларының, ада-иелериниң болгаш хей-ниитиниң боттуг дузалакчызы-биле чаа өөредилге чылынга үлегерлиг белеткеңип, 1955—56 өөредилге чылының бирги чартыында өөредилге-кижизидилгелиг ажылының талазы-биле багай эвес түңнелдерни көргүзүп турар. Торгалыгның чеди чыл, Белдир-Бажыңның эге школалары болгаш өске-даа школалар олаар чүүлдер-биле бүрүн хандыртынган. Өөредилге чылының бирги чартыының өөредилге түңнели-биле алырга, өөредилгениң шынарын Белдир-Бажыңның школазы 98 хуу, Иштии-Хемниң школазы 93,4 хуу күүсеткен. Ол школаларның удуртукчулары болгаш башкылар коллективи школаның өөредилге-кижизидилгелиг ажылын эккиткери даап күүсенишкинниг ажылдаан. Районда хей-хей башкылар боттарының хүндүлүг хүлээлгезинге үлегерлиин көргүзүп турар. Оларга эштер Макарова, Грицасова, Будакова, Дүкежек болгаш өскелер-даа хамаарыжыр.

Ада-иелер-биле ажылны эккиткери, оларның-биле башкылар коллективи быжыг харылзааны тургузары школаның өөредилге-кижизидилгелиг ажылын эккиткериге улуг ужур-дузалыг. Ол талазыбиле ажыл Шагаан-Арыгның № 1 ортумак школазында эки тургустунган. Ол школада ада-иелериниң класстар аайы-биле хуралдары болгаш иишти хуралы үргүлчү болуп, башкылар оларның бажыңнарынга барып, беседеларны чорудуп, илеткелдерни, лекцияларны ада-иелерге кылып турар. Школада тургустунган үругларның бот-тывынгыр үран-чүүл белүүнериниң киржикчилери ада-иелерге солуп ооннарны көргүзүп келген.

Оон-биле колхозчулар район школаларының өөредилге-кижизидилгелиг ажылында болгаш материал-техниктиг хандырылгазында четпестер бар болуп турар. Районуун чамдык школаларының директорлары, өөредилге эргелекчилери, башкылар коллективи школаның өөредилге-кижизидилгелиг ажылын бедик деңнелге тургузарынче чогуур кичээнгейни салбайн турар. Өөредилге чылының бирги чартыының түңнелинде район школаларының бүгү өөренигчилериниң 18 хуузу багай деңгеектиг өөренген. Бөк-Чыраанның, Хендергенниң болгаш Хайыракаанның школаларында өөредилге шынары чавыс көргүзүүлерлиг болган. Чаартының чеди чыл школазында 60 ажыг өөренигчи багай өөренген. Өөредилге шынарының шак ындыг кулу болуп турарының чылдыгаанны болза, школалар удуртукчуларының, районо болган методтуг кабинеттиң ажылдакчыларының талазындан башкыларның ажылын сула контролдап, оларга практиктиг дузалаңчыны четпес көргүзүп, боттарының класстарында ады башкылап турары эртемниглиг бедик түңнелдерни чедип ап келген башкыларның ажылының дуржулгазын аң кызыы неттередип келгениде болур. Оон ында, өөренигчилерниң класс кичээлдеринге болгаш бажыңга онаалгаларынга кылган чазыларын аналиптеп, үргүлчү эдериниң талазы-биле ажылдар ыракта четпес чорутунуп турар. Ындыг четпестерни моон соңгаар чайладыр ужурлуг.

Школаларда класстан дашкаар чорудар кижизидилге ажылдарынче кичээнгей чогуур негелдезинге чедир тургустунмаан. Школаларның чанында күш-культура шөлдери дериишпээн, оон шөлүн сайыраадыр, ада-иелериниң класстар аайы-биле хуралдары болгаш иишти хуралы үргүлчү болуп, башкылар оларның бажыңнарынга барып, беседеларны чорудуп, илеткелдерни, лекцияларны ада-иелерге кылып турар. Школада тургустунган үругларның бот-тывынгыр үран-чүүл белүүнериниң киржикчилери ада-иелерге солуп ооннарны көргүзүп келген.

Оон-биле колхозчулар район школаларының өөредилге-кижизидилгелиг ажылында болгаш материал-техниктиг хандырылгазында четпестер бар болуп турар. Районуун чамдык школаларының директорлары, өөредилге эргелекчилери, башкылар коллективи школаның өөредилге-кижизидилгелиг ажылын бедик деңнелге тургузарынче чогуур кичээнгейни салбайн турар. Өөредилге чылының бирги чартыының түңнелинде район школаларының бүгү өөренигчилериниң 18 хуузу багай деңгеектиг өөренген. Бөк-Чыраанның, Хендергенниң болгаш Хайыракаанның школаларында өөредилге шынары чавыс көргүзүүлерлиг болган. Чаартының чеди чыл школазында 60 ажыг өөренигчи багай өөренген. Өөредилге шынарының шак ындыг кулу болуп турарының чылдыгаанны болза, школалар удуртукчуларының, районо болган методтуг кабинеттиң ажылдакчыларының талазындан башкыларның ажылын сула контролдап, оларга практиктиг дузалаңчыны четпес көргүзүп, боттарының класстарында ады башкылап турары эртемниглиг бедик түңнелдерни чедип ап келген башкыларның ажылының дуржулгазын аң кызыы неттередип келгениде болур. Оон ында, өөренигчилерниң класс кичээлдеринге болгаш бажыңга онаалгаларынга кылган чазыларын аналиптеп, үргүлчү эдериниң талазы-биле ажылдар ыракта четпес чорутунуп турар. Ындыг четпестерни моон соңгаар чайладыр ужурлуг.

Школаларда класстан дашкаар чорудар кижизидилге ажылдарынче кичээнгей чогуур негелдезинге чедир тургустунмаан. Школаларның чанында күш-культура шөлдери дериишпээн, оон шөлүн сайыраадыр, ада-иелериниң класстар аайы-биле хуралдары болгаш иишти хуралы үргүлчү болуп, башкылар оларның бажыңнарынга барып, беседеларны чорудуп, илеткелдерни, лекцияларны ада-иелерге кылып турар. Школада тургустунган үругларның бот-тывынгыр үран-чүүл белүүнериниң киржикчилери ада-иелерге солуп ооннарны көргүзүп келген.

Школаларның материал-техниктиг хандырылгазы өөредилге-кижизидилгелиг ажылга улуг ужур-дузалыг. Ындыг түрбүже чамдык школалар бө талазы-биле четпес белеткеңиинген. Хайыракаанның, Арыг-Бажыңның чеди чыл школаларында олаар ыяш үстүп турарындан школа, интернат соок болуп турар. Хайыракаан чеди чыл школазынга оттуулар ыяш үзүлгенниден өөредилге хүнү үстүп турган. Оон ужурунан колхоз баштаар черн, Хайыракаан кодээ Соведи кыштың соок үезинде девиденчиг байдалга таваржып, 40 километр черден оттуулар ыяш сөөртүр ужурга таварышкан.

Чамдык школаларда башкы кадрлар чурттаар оран бажың-биле хандыртынмаан болгаш оларның ажылдарынга таарымчалыг байдалдарны тургузуп бербейн турар. Ындыг байдалдарның чижээн Арыг-Бажыңның, Ийи-Талдың школаларындан көрүп болур. Ийи-Тал чеди чыл школазының чаа тудуу ам барык-ла үш чыл дургузунда доостунмайн турар.

Районуун улус өөредилгезиниң кадзызы школаларның ажылын тодаргай удуртпайн турар болгаш оларга практиктиг дузаламчыны четпес көргүзүп турар. Ында-дерге чеди чыл школазынга оон төлээн барык-ла барбаан болгаш ында өөредилге-кижизидилгелиг ажылдың канчаар чорун турарын, башкыларның ажыл-чорудулгазын сонуургавайн турар. ВЛКСМ райкому школаларда комсомол, шионер организацияларының ажылын эккиткеринче кичээнгейни четпес салып турар.

Школалар ажылынга илереп турар четпестерни кыска хуусаада узуткап алырынче районуун удуртур организациялары дарый хемчег алыры чугула.

Д. АРАҢЧАА.

Кыжын бүгү фермаларга сүттүң бедик саалдазы дээш!

Областың колхозтарының мурнакчы саанчыларының инек бүрүзүнден сүт саалдазының талазы-биле көргүзүглери

(1955 чылдың октябрь 1-ден декабрь 31-ге чедир үениң дурүзунда)

Саанчыларның фамилиялары	Район, колхоз	сагган сүт (килограмм-биле)
Хаян Тарыймаа	Таңды, «Революцияның чалбыжы»	408,0
И. Долмачева	Каа-Хем «Тилелге»	393,0
З. Формова	Таңды, «Революцияның чалбыжы»	382,2
Фролкова	Таңды, «Революцияның чалбыжы»	377,3
К. Шаламова	Бии-Хем, «Кызыл тараачы»	360,0
Завьялова	Бии-Хем, «Кызыл тараачы»	349,0
А. Дербина	Бии-Хем, «Кызыл тараачы»	341,0
Тихонова	Таңды, «Революцияның чалбыжы»	336,2
Е. Килина	Улуг-Хем, «Күш-ажылдың хостуу»	332,7
М. П. Шумова	Таңды, «Революцияның чалбыжы»	323,3
Выюманина	Таңды, «Революцияның чалбыжы»	319,1
З. Князева	Каа-Хем, «Тилелге»	318,0
Сат Хетне	Бии-Хем, «Тилелге»	316,0
Астафьева	Бии-Хем, «Искра»	305,0
М. Перетягина	Таңды, «Революцияның чалбыжы»	304,7
З. Килина	Каа-Хем, «Тилелге»	298,0
Пономарева	Бии-Хем, «Искра»	290,0
Тюлеш Нокпан	Улуг-Хем, «Күш-ажылдың хостуу»	283,0
Биче-уруг	Бии-Хем, «Кызыл тараачы»	275,0
[illegible]маа	Таңды, «Революцияның чалбыжы»	268,8
Тюлеш Валя	Улуг-Хем, «Күш-ажылдың хостуу»	266,0
Попова	Бии-Хем, «Искра»	261,0
Садакова	Бии-Хем, «Кызыл тараачы»	248,0
А. Шарытова	Таңды, Жданов аттыг	247,1
И. Фефелова	Таңды, Жданов аттыг	243,2
Формова	Бии-Хем, Кочетов аттыг	243,0
Бильчирмаа	Таңды, «Революцияның чалбыжы»	242,7
А. Белотова	Таңды, «Революцияның чалбыжы»	242,2
Зайцева	Бии-Хем, «Искра»	240,0
М. Хлебникова	Каа-Хем, «Кызыл тук»	240,0
Савлак	Каа-Хем, «Октябрь 14 чылы»	232,0
Байкара Сагырта	Бии-Хем, Кочетов аттыг	231,0
Г. Бычкова	Каа-Хем, «Октябрь 14 чылы»	226,0
Клепикова	Таңды, Жданов аттыг	221,1
В. Бычкова	Каа-Хем, «Октябрь 14 чылы»	218,0
Багай-оол Чинмаа	Каа-Хем, «Тилелге»	217,0
Чанчина	Бии-Хем, «Искра»	213,0
З. Рыженкова	Таңды, «Кызыл партизан»	209,1
Сизина	Бии-Хем, «Кызыл сыдыс»	209,0
И. Шумова	Таңды, Жданов аттыг	208,6
А. Шахова	Таңды, «Кызыл партизан»	202,6
Крашенинникова	Таңды, «Революцияның чалбыжы»	201,4
Ф. Кочева	Бии-Хем, «Тилелге»	201,0
В. Кондрашева	Таңды, «Кызыл партизан»	199,9
Хеденмаа	Чоон-Хемчик, «Коммунизмче орук»	198,0
Гоголева	Таңды, Калинин аттыг	194,4
Е. Чупракова	Каа-Хем, «Октябрь 30 чылы»	188,0
Я. Соколова	Таңды, Жданов аттыг	187,6
Соколова	Таңды, Сталин аттыг	185,1
Д. Гранкина	Каа-Хем, «Октябрь 30 чылы»	185,0
Саанчал Намчай	Каа-Хем, «Октябрь 30 чылы»	184,0
Н. Бажур	Таңды, «Кызыл партизан»	181,2
М. Хроменко	Таңды, Калинин аттыг	179,0
Кендел	Чоон-Хемчик, «Коммунизмче орук»	178,8
Белых	Таңды, Калинин аттыг	177,8
Щербакова	Таңды, Калинин аттыг	176,6
Хамзыя	Каа-Хем, «Октябрь 14 чылы»	176,0
С. Аранчаа	Таңды, «Революцияның чалбыжы»	175,6
Анай Тумат	Таңды, Буденный аттыг	171,0
М. Лузина	Таңды, «Кызыл партизан»	168,3
Чалбак	Сүт-Хол, Киров аттыг	167,1
Варламова	Таңды, «Революцияның чалбыжы»	165,2
Г. Спиридонова	Таңды, «Кызыл партизан»	165,0
Е. Мамаева	Таңды, Жданов аттыг	164,9
Могильникова	Таңды, Жданов аттыг	160,7
М. Тюлеш	Улуг-Хем, Калинин аттыг	153,0
Быстрова	Таңды, «Революцияның чалбыжы»	151,8
Ханды Мария	Таңды, Буденный аттыг	150,0
Сюрюкей Галя	Таңды, Калинин аттыг	149,0
Чеботарева	Таңды, Сталин аттыг	148,4
Левый Валя	Таңды, Калинин аттыг	148,0
Севильбаа	Сүт-Хол, Киров аттыг	144,4
Коровина	Бии-Хем, «Кызыл тараачы»	144,0
Кыргыс Шура	Улуг-Хем, Сталин аттыг	144,0
П. Патмина	Таңды, «Кызыл партизан»	138,2
В. Иванова	Таңды, Жданов аттыг	135,3
Шажыт	Сүт-Хол, Киров аттыг	134,2
Налзынмаа Тюлеш	Улуг-Хем, Калинин аттыг	133,0
Донгак	Улуг-Хем, Сталин аттыг	132,7
Ланзы Чыртакай	Таңды, Калинин аттыг	131,7
Макарова	Таңды, Сталин аттыг	131,2
Е. Бочнарева	Таңды, Жданов аттыг	131,1
Деспимек Хомушку	Барыын-Хемчик, «Комсомол 30 чылы»	126,0
Анчимаа	Улуг-Хем, Киров аттыг	123,0
Байыр-оол Шура	Таңды, Калинин аттыг	122,4
Сендэн Куулар	Барыын-Хемчик, «Кызыл тараачы»	121,8
Чолпан-Кара	Сүт-Хол, Киров аттыг	120,8
Е. Огнева	Таңды, Жданов аттыг	120,1
Бөпей	Сүт-Хол, «Сталинчы орук»	118,7
Сенги Кунгамай	Таңды, Калинин аттыг	113,2
Платонова	Таңды, Сталин аттыг	113,0
Дорбаа	Улуг-Хем, Киров аттыг	110,5
Хаван	Тес-Хем, Калинин аттыг	109,4
У. Иванова	Таңды, Жданов аттыг	101,7
Сергеева	Таңды, «Революцияның чалбыжы»	101,2

ОБЛАСТЫҢ СОВХОЗТАРЫНЫҢ ИНЕК БҮРҮЗҮНДЕН СҮТ САЛДАЗЫНЫҢ ТАЛАЗЫ-БИЛЕ КӨРГҮЗҮҮ

(1955 чылдың октябрь 1-ден декабрь 31-ге чедир)

Совхозтар аттары	сагган сүт (килограмм-биле)	
	1955 чылдың октябрь, ноябрь, декабрь айларында	1954 чылдың ол-ла үеле
«Элегес»	360	385
«Өвек»	257	127
«УТИА-ның 25 чылы»	226	147
«Барлык»	80	98

Столоваяның ажылын эжиждер

Элегес-Аксында Кызыл райпозунуң столоваязы чогуур шагында ажыттынмайн турар. Столоваядан чемненип алыр дээш келген шахтаның ажычыннары, суурнуң чурттакчылары, ырак черден келген чолчулар столоваяның ажыттынарын 15-20 минуттарда маңнаар үжурга таварлып турар.

Столоваяның арыг-шевери четпес болуп турар. Столовая ишти чугайлатышпаан, каналары довуракпас, чемненикчилер бөрүүг, тоннуг олуруп турар.

Столоваяның буфединде хереглекчилерге аъш-чем барааннарын садары болгаш чем чагыдарының талоннарын бажырын чурумчутунмаан.

Столоваяның ажылын эжиждер, оңу чоннуң культурлуг чемненилгелиниң төвү болурар аргалар бар, ынчалза-даа столовая аргелекчиги эш Гордетский болгаш столоваяның ажыдакчылары ол дугайында сагыш салбайн турар.

Столоваяның ажыдакчыларының, ылангыя повар эш Петрованың талазынган хереглекчилерге ээлдек эвес каржы, оларның хереглелдерин чедир хандырбайн турар чоруктар бар. Ынчангаш Кызыл райпозунуң баштаар черн бо столоваяның ажылын дарый эжиждер хемчегларн алыры чугула.

А. ДОРЖУ.

Райпода четпестерни узуткаар

Совет садыгның культуразын белиндер, массалыг хереглел барааннарынга садыг алыкчыларның негелдезин чөп хандырар талазы-биле Бай-Тайга райпозу чамдык ажылдарны чоруткан.

Райпо бараан саарылгазын өрткен чылын күүсеткен. Дөн-Теректе магазин (өргелекчизи эш Тыртыг-оол), Шүйла магазин (өргелекчизи эш Содунам), Молотов аттыг колхозта магазин (өргелекчизи эш Матпак) эки ажылдан, бараан саарылгазының планын үргүлүг ажыр күүсеенин келген. Садыг алыкчылар-биле ажылды эжиктиктени, оларның бараанга негелдезинин өөренип көргени ады үнген садыгжыларның чедиишкинниг ажылынын үнезинин болган.

Ынчаарга бо чамдык чедиишкиннер-биле кады райпонуң ажылынга улуг четпестер бар. Ол четпестер хамыктың мурнунда райпонуң хой-хой садыгларының бараан саарылгазының планын күүсетпейн турары-биле тайылбырлатынар. Оон аңгыда райпо эрткен чылын белеткел планын база күүсетпээн. Иштиниң чемненикке черлериниң ажылы багай.

Райпонуң садыг кылдыын садыгжыларже бараан хуваарда садыг алыкчыларның негелдезин барымдаалавайн турар. Оон түнелинде чамдык барааннар кончуг үрген саарлып, а чамыктары үр үеле саарылга чок чыпын турар. Ол чорук бодунуң эдлээнде келген бараан саарылгазының планын чамдык садыгларның күүсетпезинге чедирген. Кара-Хөлде магазин ышкаш чамдык ырак магазиннерде барааннар болган чок-ла үстүн турар.

Райпо баштаар черн садыг четкизин калбартырынче сагыш салбайн турар. Моон харааны-биле магазиннер туларынга көрдүнген акшаландырыышкыннар чыбүүле чөп ажыглатынмайн турар. Дөн-Терек бөлгөн Молотов аттыг колхозтарга чаа магазиннер тулар үеэлеп бээр ан каан чыдар эрткен, ынчалза-даа шинчилер күүсенде чок арткан. Колхозтарның болган колхозчуларның тулуг материалдарынга—шиферге, сонга шилинге, дөзуга, калагга негелдезин хандырбайн, тулуг материалдарын райпо ажыдакчылары боттары үлежип ап турганы илереэн.

Райпо баштаар черн кадрлар-биле ажылы багай тургускан. Оон түнелинде садыг ажыдакчыларынын ажылга кызырынмас, оон үнер, кирер чоруу ковүдедирер. Бо чорук хамыктың мурнунда ажылга кижилерни хынаачы чок киирип ап турары-биле болгаш кадрларның ажыл-амыдыралынга таарымчалыг байдалды тургускан.

Чоннуң хереглел бараанларынга негелдезин хандырарынга турган бо четпестерни узуткаар дээш Бай-Тайга райпозунуң баштаар черн шинтпирлиг хемчегларни алыр үжүрлүг.

Х. БИЧЕ-ООЛ.

Өре-самчыгдал-биле демиселди күштелдирер

Барыын-Хемчик райпозунда өре-самчыгдал-биле демисел кончуг кошкак тургустунганы-биле ында өре чыл-бүрүле үлам-чыдан, самчыгдатынган акша дедир эгитинмейн турар.

Райпо баштаар черн материалдыг үнелиг чүүлдерни харылаар ажылга таварылга болган азы садыг ажылы-биле таныш эвес кижилерни хүлээп ап турар. Моон харааны-биле эки хынатынмаан кижилер күрүенин хой акша хөрөнгизин самчыгдап, чүзүн-баазын арга-биле төтчеглеп турар.

Кадрларны шилип алыр ажылды суларатканы садыг ажылдакчыларының ажылга ызырынмас, оон үнер, кирер чоруун ковүдедирингe чедирген. Чижээ, арткан чылдың үш кварталдарында райпо баштаар черн 41 кижини киирип алган болгаш 41 кижини ажылынаан дүжүрген. Ол үениң дургузунда 221. 200 рубльдин өре-самчыгдалы болган.

Самчыгдакчыларга чогуур кезеңчеин көргүспейн база оларны ой-шаанда илереп турарындан өре-самчыгдалдарының түңү өзүп турар. Райпо баштаар черинин самчыгдакчылар-биле демиселинге районнуң истелге органнары шинтпирлиг дузалаачыны көргүспейн турар.

Садыг организацияларының киирген херектерин көөрүн район суду бюрократсыг ёзу-биле саалаш турар, чижээ, райсуд 132 муң рубль түнүг өрени эгидерин саалаш турар. Мынды янзы байдал шүргүлээ кижилерге чамдык таварылгага таарымчалыг ёзу-биле үнелеп көргени-биле онзагай ылгалыг турар. Демиселдерни үшкү үндүрүүшкүнүнде В. Дуловтуң «Тываның дугайында Егор Пестеревтиң чогаалы» деп допчу болза-даа сонуургавышыг статьязы парлатынган. XVII чүс чылдың 70 чылдарында тываларның амыдыралчүрүттелгазын Егор Пестерев боду кээп көрүп чораан. 1793 чылда оон парлатынган чогаалы орус болгаш делегей литературазында тываларның дугайын бижээн эң баштайгы түскай чогаал болур. Ол чогаалда онза үнелиг үүл болза, тываларның аразында хөрөнгө талазы-биле ылгалыг болуп турганын, байлар-биле ядыларның аразында өжээннешкек чорукту Пестеревтиң айтып демиселээни болур. Мынчүүр эжелекчилерниң болгаш иштики феодалдарның талазынган тываларны дарлап, мөнгүн түргенинин хевирлерин Пестерев илереп турар. Ынчангаш, XVIII чүс чылда тываларның социал харылзаларын шинчилеп өөренирингe Тываның дугайынын парлалгага эң баштай-ла үнген чогаал улуг ужур-дузалыг болган.

«Барыын талакы Тываның скифтер үезинде түрасказылары» деп С. Ванштейнин статьязы Сүт-Хол районунга болуп хорумнарның археологтуг казылышкынарының түңнелинге хамаарыштыр бижиттинген.

Бурунгу хөөрлерни (бистин үевиске чедир үш чүс чылдар мурнуна) тодаргайлаан чурумалдалыг болгаш таблицалалыг бижимел түрасказылары болза, барыын талакы Тываның эрте-бурунгу айыктар төлээлериниң күштажых херекселдерин, боо-чепсектерин, кластанылгаларын шын билип алыр арганы номчукчуларга берип турар. С. Ванштейнниң бижип турары археологтуг казылышкынарының шаандагы барыын талакы Тываның айыктарының материалдыг культуразы Саян-Алтайның өске районнарының айыктарының культуразы-биле элээн чоок болуп турарын бүзүреллиг кылыр хереглеп турар төлээде, олар эртем талазы-биле элээн улуг ужур-дузалыг болуп турар.

Демиселдерде ССРЭ-нин эртеннер Академиязының этнография институдунуң эртем ажыдакчызы В. Алексеевтиң «Тываның девискээринде бурунгу хөөрлерден тывылган кижи бажының сөөгү» деп кыска үүлү парлатынган. Кылыг чоогунда хөөрлер хорумнарындан С. Ванштейнниң казып тышкары кижи бажының сөөктерин автор бүрүнү-биле тодаргайлаан бижээн. Бо түүлде бижиттинген шинчилел материалдары болгаш түңнелдер болза, Саян-Алтай дагларынга чурттаан чоогаан улустарны тывылганының дугайын тодаргайы-биле билип алырывыска дузалап турар.

ЛЛТЭШН-нин Эртем советтиниң кежигүнү Р. Бегзинниң «Орус болгаш тыва дылдарда ат оруннарының сөс-үткалы болгаш грамматика талазы-биле онзагай чүүлдерин деннеп көрген характеристиказының дугайы» деп үүлү тыва дылдың эртем ажыдакчыларынга, ылангыя тыва школаларның орус дыл башкыларынга чугула ужур-дузалыг болуп турар. Р. Бегзинниң шинчилел ажылы болза, орус дылдың тыва дыл-биле харылзазын ханызы-биле шиктээлип, ат орнуң сөстерни чедиишкиниг өөренирингe ук сөстерниң дөмейлешкээн болгаш ылгавырларын методиктиг арга кылыр ажыглаар талазы-биле тыва школаларның орус дыл башкыларынга дузалаар. Башкы эртеминериниң канидаты Р. Бегзинниң дараазында бижиир статьяларынга ийи дылдарның чугаа кезектериниң өске дөмейлешкек үүлдерин (чүү аарыында, шынар дедек аарыында, сан аарыында, кылыг сөзүнде, эвилел сөзүнде) деннеп көрген характеристиканы бижиир болза, дыка солун болур ийик.

«Эртем демделделдери» Н. А. Вчерашнаның (Плотникованың) «Тыва улустуң тоолдары» деп үүлү-биле дооступ турар. Бо үүлде маадырларның болгаш дириг амытаннарның дугайында тыва тоолдар шинчилеттинген. Тыва тоолдарның уран-чеченнинин талазы-биле онзагай байдалын автор допчузу-биле бижээн. Бодунуң баштайгы шинчилелин түңнээн, Н. А. Вчерашная болза: тоолдар тываларның шүлүглел хевирлиг аас чогаалында кол черни эзелеп турар, олар шаандакы тыва улустуң эки амыдыралче көзелин, дарлакчыларны көөр хөөн чок болуп чораанын, оптимизминиң идеяларын болгаш хосталга, аас-кежик дээш демиселдерни хереченлеп турар деп ийи түңнелдин үнүргеп.

Номчукчуларның калбак болуу демделделдерде парлап үнүргеп үүлдер-биле таныжып көргеш, боттарының шүүтүнчелдит саналарын болгаш күзээшкиннерин чугаалап шеверилдер дөзүнге «Эртем демделделдериниң» редакция коллегиязы ижеп тур. Дараазындагы үнүрүүшкүннерни белеткеп турда, олар бүрүнү-биле өөренип көрдүнгеп турар

Н. СЕРДОБОВ.

ЧАА НОМНАР

„Эртем демделделдериниң“ үшкү үндүрүүшкүнү

Дылдың, литератураның болгаш төөгүнүң Тыва эртем-шинчилел институдунуң «Эртем демделделдериниң» үшкү үндүрүүшкүнү парлатынган. «Эртем демделделдериниң» үндүрүүшкүн бүрүзү-ле тыва улустуң дылын, литературазын болгаш төөгүзүн шинчилээр херекке бурунгылар кожуу базын болур. Чамдык четпестери бар болзажок, «Эртем демделделдери» болза, областың интеллигенциязынга чугула кижизидилгелиг материал болур, башкы институдунуң, совпартшколаның, башкы училищезиниң башкыларынга база областың школаларының төөгүнү, ССРЭ Конституциязын, төрээн дылды болгаш литератураны башкылап турар башкыларга дузаламчы үүл болур. Тываның девискээринден дашкаар дыка хөй номчукчуларның номчуп турары «Эртем демделделдери» болза, Совет Эвилелиниң улустарының найыралыг чаңгыс-даа ог-бүлезиниң деп эргелиг улустарының бирээзи—тыва улустуң эрткен болган амгы үезиниң дугайында медээлерни нептередириниче чамдык үүлдер талазы-биле дузалап турар.

Демделделдерниң үшкү үндүрүүшкүнүнүң өзезинде ЛЛТЭШН-нин дыл болгаш бижик секторунуң эргелекчизи эш Ш. Ч. Саттың «Тыва национал бижиктиң үзерби беш чыл болганы» деп үүлүн киргеп. Тываның экономиказының болгаш культуразының хөгжүдезинге 1930 чылда чогаатынган национал бижиктиң улуг ролин автор тодаргай көргүскен. СЭКП ТК-ның болгаш Совет чазактың дузалаачызы-биле чогаатkан национал бижикке үндезилээш, өзүүг культура революциязы болган — чоонуң чүс-чүс чылдарда бижик билбес чоруу үзүткатының турар, улусчу школаларның саны өзүп, тыва литература төрүттүнүп, чеминшкиниг хөгжүп турар, тыва дылдың кырынга солуннарны болгаш номнарны үндүрүп турар чорук улуг чеминшкин болур. Орус дылдан тыва дылче очулдуруп турар чечен чогаалдың болгаш политиктиг литература чогаалдарының саны чыл-бүрүле-ле өзүп турар. Национал парлалга болгаш литература, улус өөредилгези болгаш үндезини чоннуң иштинден кадрлар белеткеги шилгитки Совет Эвилелиниң составында Тываның киргенинин соонда делгем-биле хөгжээн деп үвени автор ол чүүлүнде онзалап демделделээн. Бүш-ажылчы арат массаларның амыдыралында социал-экономиказыг чаартылгалар-биле холбаштыр тыва дылга болган өскерилгелерни (словарь составының баазын, сөс алгаларының ылгалдарының эвээжээни. тыва дылдың үн составының болгаш дыл дүрүмүнүң тургузуунда чаа үүлдерни) үк статьяда дыка тодаргай көргүскен.—Тыва дыл алзан байлак, алзан сайзырангай апарган: анчы үеги тыва дыл орус дылдың чаагай сөзүлдеры-биле бодунуң иштики аргаларын улуг хемчээлдин-биле ажыглап турган, бодунуң иштики дүрүмнерин бүүгаар улам ынай хөгжүүр: дылды шинчилээри болгаш бижикти сайзыраткыры чоннуң бижик билиин бедидери күүгне ужур-дузалыг чугула херек —деп Сат бижип турар.

Оон ынай институтуң Эртем советтиниң кежигүнү В. Иезуитовтуң «Орус болгаш тыва улустарның аңы-дүнгүз найыралының дугайы» деп үүлү демделделдерге парлатынган. Ол ажыл улуг кижизидилге ужур-дузалыг: пролетар интернационализминиң иштин байдалдарын ол чүүл шын тайылбырлап, тыва болгаш орус улустарның аразында аңы-дүнгүз харылзаларын улуг факты барымдаалыг материал-биле илереп турар. Тываларның болгаш орустарның аңы-дүнгүз найыралы ССРЭ-нин улустарының улуг найыралының тодаргай чижээ болур. Тываларның орустар-биле XVII дугаар чүс чылдың эгезинден бээр совет Тываның бо хүннеринге чедир харылзаларының хөгжүдезин, аңы-дүнгүз тыва улуска орус улустуң бүгү талалыг улуг дузаламчызын, а ол ышкаш фашистиг Германияга удур Совет Эвилелиниң демиселинге күш-ажылчы арттарның натриоттуг улуг салымчының тода болгаш биллингирн-биле көргүзүп турар. Ала-чуртуун Улуг дайынчы чылдарында Совет Эвилелиниң улустары-биле тыва улустуң харылзаалары улам-на быжыктап. Социализминиң улуг чуртунуң составында Тываның киргенин совет улустарның хөй националдыг ог-бүлезинге чурттап, ажылдарынга тыва улустуң иштиг чүтүүлүн хереченлеп турар. Советтиг Тываның экономиказының болгаш культуразының шапкын чечектелишкинин болза, тываларның маадырлыг күш-ажылының. СЭКП ТК-ның болгаш Совет күрүенниң хөн-бүрү сагыш човаашкынының, улус орус улустуң, Совет Эвилелиниң бүгү улустарының талыдынган аңы-дүнгүз дузаламчының түңнели деп автор бижээн В. Иезуитовтуң ол статьязы бистиң улустарывыстың найыралының улуг күжүн көргүзүп, ону быжыглаары бистиң Төрээн чуртувустуң тинилелгелериниң магадызалы болурун тайылбырлап турар.

ЛЛТЭШН-нин эртем ажыдакчылары Ю. Аранчин болгаш В. Очур Тываның төөгүзүнүң харылсаалгалыг айтырыгларының дугайында үүлдерин бижээннер. «1911-1912 чылдарда тыва улустуң «Национал-хосталгалыг шинчээшкини» деп ажылынга Ю. Аранчин болза, революция мурнундагы Тывага ажылчы арттарның амыдыралының аар-бергезин хөпчү, тоолгайлы-биле бижип көргүскен. Мынчылыдат эжелекчилериниң болгаш чурттуун феодалдарының араатанзыг дарлалы улус массазың ядарап хоозураар чоруун күштүү-биле өөскүдүп турган. Арттарның хөй нуруузу чиижең садыгжыларга төлеп шыдатынмас улуг өре-ширеге түттуруп чораан. Ажылчы массалар кандыг-даа эргелээ чок болгаш манчүүр колонизаторларның, тыва ызыгуурганнарының хилинчектээшкиннинг дорамчылаларынга таварыжып чорааннар. Дарлакчыларны деткип, улустуң хосталгага ынакшылдыг күзел-соруун сыгарын орадаажып турган ламаларның шажынының реакциязыг ролюн автор илереткен. Ук статьяда эң-не үнелиг болган өөредилгиг үүл болза, манчүүр дарлалга удур демиселче кылат, моол болгаш тыва улустарны коллуруп үндүрериниг бирги орус революциязының ыңгарангай ролин тодаргай көргүскени болур. Чүүттүүн феодалдарының улуска удур арын-нүүдүн автор сөйгалап илереткен. Ол феодалдар национал-хосталгалыг шинчээшкиниг удур демиселжин, тыва араттар-биле орус ажылчы чоннарының аразынга өжээннешкек чорукту өөскүдерин оралашканнар. Ынчалза-даа Ю. Аранчиниң айтып турары-биле алырга, дарлакчыларның ол хөделиишкиннери чыча шаптырыгылаан. Национал-хосталгалыг шинчээшкиниң тиилең үнген, орус улус-биле сырый чоокшулажырыңче Тываның ажылчы масселының чүткүлүг күштелген. Тыва улустуң хосталгалыг демиселиниң түңнелинде кижи көөр хөөн чок маанчы ёзу-чуруун дүжүп шаптырган. Тываның Россияга каттыжарынга полити ческ талазы-биле таарымчалыг байдал тургузугунган, ол чорук Тываның төөгүзүнге чаа чаа болган. Россияның империязынга Тываның каттышканының бурунгаар дешилгелиг болганын болгаш национал дарлалга удур тинилелгелиг демиселге Россияның бүгү улустарын сырый каттыштырар талазы-биле орус ажылчын аңгының маадырлыг демиселиниң шинтпирлиг ужур-дузазын ук статьяда айтып турар.

1919 чылда хемчиктиң араттарының национал-хосталгалыг шинчээшкиниң» деп статья эртеминиң аныяк ажылдакчызы Ю. Очурнуң баштайгы парлатынган ажылы болур. Хемчиктиң араттарының ол тураалышкыны болза, Октябрьның социалистиг Улуг революциязының күүлүг сагыдары-биле өөскүп үнген, ынчангаш ол үүра-халышкын араттарның национал-хосталгалыг шинчээшкиниинин чугула кезээ болуп турган. Авторуун чыып алганы фактыларны шинчилеп көөрге, Хемчиктин араттарының 1919 чылда үндүрген демисели болза, акшардейжилерге улур улустуң калбак шинчээшкини болган деп түңнел кылыр арганы берип турар. Дамгыкы болгаш иштики дайынчыларга удур орус болгаш тыва ажылчы чоннарының эриелин быжыглаарынга ол шинчээшкинь таарымчалыг рольду ойнаан болгаш Тываның национал-хосталгалыг революциязын 1921 чылда тинилелгеже эккелген антиимпериалистиг болгаш антифеодалдыг демиселиниң улам ынай калбарарынга кижиги берген. Ук чүүлде четпестер болза, фактылыг материалларының эвээжээниинден шүүт билиннер, ынчангаш ук айтырыгны чедир шинчилээринин чугулазын ол чорук иеген турар.

Тываның төөгүзүнүң шинчилекчизи болур төөгү эртемнериниң доктору В. Дуловтуң адын демделделдерниң мурнуку үнүүшкүннеринде парлатынган элээн кан статьялар номчукчуларга акшаң-биле таныштырып турар. В. Дуловтуң статьялары материалының ханы үткалыы-биле, болуушкуннарны бижип чыдарын партийни ёзу-биле үнелеп көргени-биле онзагай ылгалыг турар. Демделделдерниң үшкү үндүрүүшкүнүнде В. Дуловтуң «Тываның дугайында Егор Пестеревтиң чогаалы» деп допчу болза-даа сонуургавышыг статьязы парлатынган. XVII чүс чылдың 70 чылдарында тываларның амыдыралчүрүттелгазын Егор Пестерев боду кээп көрүп чораан. 1793 чылда оон парлатынган чогаалы орус болгаш делегей литературазында тываларның дугайын бижээн эң баштайгы түскай чогаал болур. Ол чогаалда онза үнелиг үүл болза, тываларның аразында хөрөнгө талазы-биле ылгалыг болуп турганын, байлар-биле ядыларның аразында өжээннешкек чорукту Пестеревтиң айтып демделделээни болур. Мынчүүр эжелекчилерниң болгаш иштики феодалдарның талазынган тываларны дарлап, мөнгүн түргенинин хевирлерин Пестерев илереп турар. Ынчангаш, XVIII чүс чылда тываларның социал харылзаларын шинчилеп өөренирингe Тываның дугайынын парлалгага эң баштай-ла үнген чогаал улуг ужур-дузалыг болган.

«Барыын талакы Тываның скифтер үезинде түрасказылары» деп С. Ванштейнин статьязы Сүт-Хол районунга болуп хорумнарның археологтуг казылышкынарының түңнелинге хамаарыштыр бижиттинген.

Бурунгу хөөрлерни (бистин үевиске чедир үш чүс чылдар мурнуна) тодаргайлаан чурумалдалыг болгаш таблицалалыг бижимел түрасказылары болза, барыын талакы Тываның эрте-бурунгу айыктар төлээлериниң күштажых херекселдерин, боо-чепсектерин, кластанылгаларын шын билип алыр арганы номчукчуларга берип турар. С. Ванштейнниң бижип турары археологтуг казылышкынарының шаандагы барыын талакы Тываның айыктарының материалдыг культуразы Саян-Алтайның өске районнарының айыктарының культуразы-биле элээн чоок болуп турарын бүзүреллиг кылыр хереченлеп турар төлээде, олар эртем талазы-биле элээн улуг ужур-дузалыг болуп турар.

Демделделдерде ССРЭ-нин эртеннер Академиязының этнография институдунуң эртем ажыдакчызы В. Алексеевтиң «Тываның девискээринде бурунгу хөөрлерден тывылган кижи бажының сөөгү» деп кыска үүлү парлатынган. Кылыг чоогунда хөөрлер хорумнарындан С. Ванштейнниң казып тышкары кижи бажының сөөктерин автор бүрүнү-биле тодаргайлаан бижээн. Бо түүлде бижиттинген шинчилел материалдары болгаш түңнелдер болза, Саян-Алтай дагларынга чурттаан чоогаан улустарны тывылганының дугайын тодаргайы-биле билип алырывыска дузалап турар.

ЛЛТЭШН-нин Эртем советтиниң кежигүнү Р. Бегзинниң «Орус болгаш тыва дылдарда ат оруннарының сөс-үткалы болгаш грамматика талазы-биле онзагай үүлдерин деннеп көрген характеристиказының дугайы» деп үүлү тыва дылдың эртем ажыдакчыларынга, ылангыя тыва школаларның орус дыл башкыларынга чугула ужур-дузалыг болуп турар. Р. Бегзинниң шинчилел ажылы болза, орус дылдың тыва дыл-биле харылзазын ханызы-биле шиктээлип, ат орнуң сөстерни чедиишкиниг өөренирингe ук сөстерниң дөмейлешкээн болгаш ылгавырларын методиктиг арга кылыр ажыглаар талазы-биле тыва школаларның орус дыл башкыларынга дузалаар. Башкы эртеминериниң канидаты Р. Бегзинниң дараазында бижиир статьяларынга ийи дылдарның чугаа кезектериниң өске дөмейлешкек үүлдерин (чүү аарыында, шынар дедек аарыында, сан аарыында, кылыг сөзүнде, эвилел сөзүнде) деннеп көрген характеристиканы бижиир болза, дыка солун болур ийик.

«Эртем демделделдери» Н. А. Вчерашнаның (Плотникованың) «Тыва улустуң тоолдары» деп үүлү-биле дооступ турар. Бо үүлде маадырларның болгаш дириг амытаннарның дугайында тыва тоолдар шинчилеттинген. Тыва тоолдарның уран-чеченнинин талазы-биле онзагай байдалын автор допчузу-биле бижээн. Бодунуң баштайгы шинчилелин түңнээн, Н. А. Вчерашная болза: тоолдар тываларның шүүтүлел хевирлиг аас чогаалында кол черни эзелеп турар, олар шаандакы тыва улустуң эки амыдыралче көзелин, дарлакчыларны көөр хөөн чок болуп чораанын, оптимизминиң идеяларын болгаш хосталга, аас-кежик дээш демиселдерни хереченлеп турар деп ийи түңнелдин үнүргеп.

Номчукчуларның калбак болуу демделделдерде парлап үнүргеп үүлдер-биле таныжып көргеш, боттарының шүүтүнчелдит саналарын болгаш күзээшкиннерин чугаалап шеверилдер дөзүнге «Эртем демделделдериниң» редакция коллегиязы ижеп тур. Дараазындагы үнүрүүшкүннерни белеткеп турда, олар бүрүнү-биле өөренип көрдүнгеп турар

Н. СЕРДОБОВ.

Делегейде болуп турар чоруктарның допчулалы

ФРАНЦИЯДА СОҢГУЛДАЛАР СООНДА

Национал хуралга соңгулдаларга Францияның Коммунистиг партиязының кайгамчыгыг чеминшкининге бүгү делегейиин дешилгелиг хөй-ниитизииің сеткили хаиган. Соңгулдаларның түннелдеринге хамаарыштыр демократтыг парлаганың хөй санныг үнелелдеринде француз улустуң калбак массаларының тайбынче болгаш социал-дешилгеже өзүп турар күзел-чугыдын — сорук киирижиин компартия болуп турар күзел-чугыдыг онзалап демдеглеп турар.

Коммунистерниң, социалистерниң, радикалдарның болгаш өске-даа чөөн үзеллиг парламент бөлүктериниң киржилгези-биле Улусчу фронтунуң чазаан тургузар дээш шимчээшкин ам бүгү Францияда калбарган. Француз чонуң эң-не калбак безектери ол шимчээшкинде киржип турар. Ажылчы чонналрның инициативазын өзүгаар чурттуң түс-түс районнарында Улусчу фронтунуң чер-чер комитеттери тыптып турар.

Соңгулдаларның соон дарый Францияның Коммунистиг партиязының Төп Комитеди Национал хуралга чөөн үзеллиг хөй нуруунуу кады тургузар болгаш француз улустуң эрге-ажыктарынга таарышкы дег дугуржулганы чедип алыр деп саналды социалистерниң болгаш радикал-социалистерниң партияларының баштыннарынга киргеи. Ынчалзажок «республиканчы фронт» дээрзинде кирип турар ол партияларның баштыннары коммунист депутаттарның бадылашкыннарындан ойталаваас бис деп медеглеп турган хирезинде-ле коммунистерниң саналын хүлээвээннер. Олар соңгукчуларның тура-соруун херекселир ужурга таварышкаш, барыын үзеллиг партиялар-биле база блоктаашпас деп чарлааннар.

«Республиканчы фронтунуң» улуртукчулары чазак тургуларынга белеи чоруун илереткенииің дугайында дыннадыгны француз парлалга шоолуг херекке албаан. Херек кырында ол бөлүглежиишкин парламентиде хөй нуруу болбайн тургаш, чүгле өске партияларның деткимчези турда эрге-чагырганы тудуп болур. Ынчазарга бир авес коммунистер-биле дугуржулганы ол хүлээвес болза, ол чазаан арткаш, барыын үзеллиг партиялар-биле сүлчээ кылыр апаар.

Барыын үзеллиг партиялар демократтыг күштерни каттыштырар чорукту болдурбайын бар-ла шаа-биле ораллажып турар. Чижээлээрге, МРП деп католиктиг партия социалистер тургускан чазакты деткирип аалап турар. Улусчу фронтудан аажок коргуп турар өске-даа реаксылыг партияларның талазындан бала янзы-бүрү кажар аргалар кылдыныл турар.

Ынчалзажок Улусчу фронтунуң чазаан тургузарының негелделери улам-на күштелип бар чылар. Элээн хөй департаментилерде социалистер улустуң ол негелделерин деткип турарлар. Жиронда департаментииің социалистиг партия федерациязының конференциязынга депутаттарның хөй нуруузу МРП-биле болгаш өске-даа барыын үзеллиг партиялар-биле социалистерниң кандыг-даа эвилел кылырынга удурланып, а ол ышкаш Алжирде дайнывы соксадырын, тайбың дээш, ажыл-төлевирин бедидери дээш, үндүрүг системазынга реформа дээш база өөредилге системазының хамааты бүдүжүн бүрүү-биле катап тургузары дээш демиселди көрүп турар минимум-программаны деткиир дугайын медеглээн.

Воклюз департаментиге коммунистиг болгаш социалистиг партияларның түс чер федерацияларының улуртукчуларының ужуражыышкыны болган. Улусчу фронтуң чазаан тургузар дугайында айтырыг талазы-биле инити бодал чугаалажыышкыннар үезинде илерээн. Социалистиг партияның аңаа бөлүүн кежигүннериниң дугайын белин чугаалазваска, хөй-хөй социалистер — коммуналарның мэрлери ындыр чазак дээш туржуп турар. Ажылчы чонналрның ындыг янзылыг негелделери киргеи хөй санныг чагаалар президентиниң, адынга кирип турар.

Чаа национал хурал январь 19-та ажыттынар. Мурнундагы парламентиге-ле бүзүретирбээн Э. Форнуң чазаа дүжүп балдар болгаш чаа чазакка орнун чайлап бөөр Француз улустуң калбак массалар ол чаа чазак Францияның өзулуг эрге-ажыктарынга дүүшпээн политиканы чорудуп келген мурнундагы чазактар ышкаш болбазын күзеп турар.

Чурттуң тайбыны, айыл чок чоруу болгаш дешилгези бир эвес эрге-чагырганга Улусчу чонуң чазаа турар болза, чүгле ынчан хандыртынган туруп болур деп чүвени француз улус улам-на ханызыбиле медереп билип турар. Ол соруланы боттандырарының нүүрү-биле Францияда улам өзүп турар шимчээшкин — анда тодаргай бүзүредилге болуп турар.

Францияны Соңгу-Атлантика блогунуң талазы-биле боттарының шынчы болгаш дыннангыр өннүү кылыр көөрү күзеп турар даштыкы бөлүктерге Францияда тургустунган байлал таарышпас болбайнаан. «Францияга болган бүгү-ниитии соңгулаларның түннелдериниң француз Соңгу Африкада чоокта чаа болган болуушкунизи-биле дүүшкени НАТО-нуң европейжи кампалалының структуразын алыс дезүнге чедир силгип турар» болгаш «Европага хамаарышпас Барыын чүктүң стратегиязын калбаа-биле эде көөрү» эргежок чугула дээрзин «Нью-Йорк геральд трибюн» деп америк солуунуң медеглеп турары аңаа эвес болур ийин.

Францияга «дузаламчы көргүзериниг хөй-ле чарыгдатынган» он-он миллиард доллардар дугайты Вашингтонда баш дээскиниишиин болуп, барыын талакы күрүнелериің «үш улугларының» санындан Францияны казырыын кыжанып, Франциязда тургустунган байдалды өскертирин ораллашпышаан, аңаа хамаарыштыр каржы ыйыышкынны тургулчулеп турар. Ынчалзажок ол талазында кандыг-даа ораллажыышкыннар кылынар чүве болза, сөөлгү сес кезиизинде француз улуска хамааржыр.

АФРИКА ДИПТЕ ЧУГУЛА БОЛУУШКУН

1956 чылдың январь 1-де Хартумга Суданны хамаарышпас республика кылдыр тускай чарлаан.

Бежен ажыг чылларның иштинде Судан англи колония болуп келген. Колониазаторлар ол чурттуу үптеп-дээрбеден, ооң чонуя мөлчүп, национал экономиказын болгаш национал культуразының хөгжүдезин саалаткан. Аңаа дээри болгаш хоойлужудулга эрге-чагыргазы 9 миллион чурттакчыларлыг, а болунун девискээриниң талазы-биле Англияныңдан 10 катап улуг Суданның долу эрге-чагыргалыг ээзи болуп турган англи губернаторнуң холунга турган.

Англия болунун колониазаторжу ролюн боттандырбышаан, египет тук-биле чажыртыныш шырыныалаирын орадажып келген. Бондоминиум дугайында, тодаргайзаарга Суданны кады эргелеп чагырар дугайында 1899 чылда англи-египет дугуржулга тыптып келген. Ынчалзажок Египет болу англи тергиидээшкиниің алаанга турган, ынчангаш «кады» эргелеп чагырары хоозун мөге чүве болган. Судан улус болунун хозяйгазы дээш ур болгаш берге демисели чоруткан. Империализминиң колониалдыг системазы буурап эгелээн делегейниң ийнги лайнының соонда ол демисел онза калбарган.

1951 чылда египет чазак улус массаларның негелдезин барымдаалаш, 1936 чылдың кулданыкчы англи-египет керээзин күш чок болгурган, аңаа үндезилээш Англия Египетке болунун шериглерин тудуп турган. Суданга хамаарыштыр колониниум дугайында керээни база күш чок болдурган. Ол болуушкун Суданга национал-хозяйгалыг шимчээшкиниің чаа көдүлүүшкүнүн болдурган. Судан хөй-ниитиниң эң-не калбак бөлүктери англи шериглерин үндүрерин болгаш чуртка хамаарышпас чоруктуу тыпсырын улам-на шинтпирлиг негеп турар апарган. 1953 чылда Англия Египет-биле дугуржулгага ол салыынга албадатырган. Ол дугуржулга өзүгаар болунун чуртунуң иштики чүрүмүнүн дугайында айтырыгны үш чыл эрткен соонда шинтпирлээр эргени судан парламентиге тывыскан.

Хамаарышпас Судан ынчаар төрүттүнген. Совет чазак Африка дипте чаа республиканың тыптып келгенинге изиг байыр чедирип, чурттуң күрүне талазы-биле тускай хамаарышпас чоруун быжыглаарын, ооң национал экономиказын болгаш культуразын хөгжүдериниң херээне судан улустуң чедиишкиннерлиг болурун күзээн. Суданның премьер-министри Исмаил Аль-Азхариге Н. А. Булганиннің телеграммазында чугаалап турары болза:

«Суданның хамаарышпас чоруун чарлаганы, а ол ышкаш ССРЭ-ниң болгаш Суданның аразынга дипломаттыг харылзаларны тургузары улустар аразының кады ажылдажылгазын хөгжүдеринге, бүгү-ниити тайбынны болгаш улустар аразынга найыралды быжыглаарынга иниг бөөр дээрзинге Совет чазак бүзүредиг».

Африканың болгаш Чоокку Чөөн чүктүң улустары өске-даа чурттарның улустарыбиле бир демей Судан болунуң тускай хамаарышпас чоруун камгалаарынга туржур, кандыг-даа керээге киришпес болгаш ооң даштыкы политиказы «боттарын керээлерге киржир чорукка доңнаштырбаан Египеттиң болгаш өске-даа араб чурттарның политиказынга дүүшкен болур» дээрзинин дугайында Судан чазактың баштыныының медеглелин сеткил ханышкыны-биле уткаан.

Суданның хамаарышпас чоруун чарлаанын кезиизинде барып шуут буурап дүжер империализминиң колониалдыг системазынга чаа согуушкун болган. Азияның улус күрүнелери Быжат, Индия болгаш өске-даа аазын хөй азийжи чурттар ол системадан адырылган. Империалистиг күрүнелериниң колониализминиң кинчизиниң адаанга тударын бар-ла шаа-биле ораллажып турары Африка дипте ам колониалдыг системаның буурап дүжериниң чорудулгазы неитереп турар.

Судан улус болунун салым-чолун болунун холунга алган дугайты империалистер аажок дүвүреп турарлар. Улустары колонизаторларының тергииделивдеи хосталыр деп күзел-биле кыскан Африканың өскелээ чурттарын Суданның үлегер-чижээ демиселче сорук киирери черле билдингир. Империалистиг күрүнелер ону барымдаалаш, национал-хозяйгалыг шимчээшкинин базар болгаш колония чурттарга боттарының тергиидээшкининн менгежидер дээш калчаалыг күженишкиннерни кылып турарлар.

Багдад пактызы янзылыг ындыг шериг пактыларын тургузары колониализминиң чаа хевирлериниң бирээзи болуп турар. Барыын талакы күрүнелер ындыг янзылыг пактыларга чамдык чурттарны киирип тургаш, ол чурттарны боттарының дынангыр чепээ кылырын, оларны боттарының тергииделивге чагыртырын күзеп турарлар. Багдад пактызының киржикчилери — Турциязга, Пакистанга, Иранга, Ираккка харын шак ындыг човуланны белетеэзн.

Империалистиг күрүнелер багдадтың шериг пактызын калбартырын ораллажып турарлар. Ол пактыга каттыжып киреринн албадавышаан, Каттышкан Штаттар-биле Англия Иорданияга кайы хире ыйыышкынны кылып турганы билдингир болгай. Ынчалза-даа иорлан улус оларның дембээрээшкинин шинтпирлиг ойтур шапкан болгаш шериг блоктарынга киржирингге удурланып турар ындыг араб чурттар-биле болунун эң-сеткил каттыштырылгазының дугайын медеглээн.

Иорданияга болуушкуннар араб делегейге чогуур үнелелиг тыпкан. «Империалистер араб чурттарга боттарының тура-соруун доңнаштырып болур үе эрте берген деп чүвени Иорданияның улузу болунуң демисели-биле көргүскен. Амдан эгелээн улустар боттарының салым-чолун боттары шинтпирлээрин болгаш оларның эргеажыктарынга таарышкан политиканы чорударын күзеп турар» деп Египеттиң «Аль-Гумхурия» солуну бижээн.

Суданның хамаарышпас чоруун чарлаанны болгаш багдад пактызынга Иорданияны хандыдып киирер дээн ораллажыышкыннарның бууран дүшкени Азияның болгаш Африканың чурттарында национал-хозяйгалыг шимчээшкининң чаа чедиишкиннериниң дугайын херечилеп турары ол.

Д. БОЧАРОВ.

Порккала-Уддтуң девискээрин Финляндияга ам шилчидип бээр деп турарының дугайында фин парлалганың бижип турары

ХЕЛЬСИНКИ. 1955 чылдың сентябрь 19-да Совет-Финляид дугуржулга өзүгаар Порккала-Уддтуң девискээрин ам Финляндияга шилчидип бээр деп турарын солуннар тайылбырлап турар. Бо болуушкунну солуннар боттарының чүүдериниге советфинляид харылзааларының таарымчалыг хөгжүдези-биле холбаштырып турар.

Совет Эвилели-биле тайбының болгаш найыралдың политиказы бөгүн фин улустуң хөй кезиизиниң туружу болуп турар деп «Вазна сана» солуң бижип турар.

Порккала-Уддту эгидип бергени бүгү фин улусту өөртүп турар деп «Ню тид» солуң демдеглээн. Порккала-Уддту эгидип бергени Финляндия биле Совет Эвилелиниин аразында найыралдыг харылзааларны тургускаиының түннелинде болдунар арганыг болганын «Ню тид» солуң медеглеп турар. Найыралдың 10 чыл политиказы Порккаланы биске эгидип берген деп солуң бижип турар.

Совет Эвилели-биле найырал бистин чуртувуска кажан-даа ажыктыг болуп келген деп «Ню тид» түннелиниге айтып турар. 1917 чылда, кажан Совет чазак биске хамаарышпас чорукту тыныскандыыдыг болган, 1956 чылда, Совет Эвилели барык 40 чыл мурнай Порккала-Уддтуң девискээрин эки-тура-биле биске дүжүп берип турар-дыр.

(СЭТА).

Аргентинаның хөй-ниитизи чурттуң Коммунистиг партиязының 38 чыл оюн демдеглеп турар

БУЭНОС-АЙРЕС. Коммунистиг партиязының үнелезилетинген хүнүнден бөөр 38 чыл оюн Аргентинаның хөй ниитизи демдеглээн. Партияның чаңгыс эвин, организастыын быжыглаарының болгаш ооң хүрээлениин калбартырының дозугузугунуң адаабиле ойну демдеглээн.

Аргентинаның компартиязының ТК-зының кежигүнү Виктор Ларральде «Нуэстра палабра» солунга бижээн чүүлүнге ам түрүл турар байдалдың үезинде маселалыг партияны тургузары чугула деп демдеглээн. Ындыг партияны тургузары «болдунар болгаш чугула, чүге дээрге ажылчыл аңгы болгаш улус бистин политиктиг шугумувустуң шынның билир, өзүп турар ханыкшыл-биле бистиң партиявысты хүрээлеп турар». Бо үеде компартияның хүрээлениинге чаа кежигүннер киирип алырының талазы-биле кампания эгелээн.

Ойну таварыштыр үш хонуктуң байырлалын эрттирген, аңаа найыслалдың болган чурттуң можуларының 100 мун ажыт ажылчы чоннары киришкен.

(СЭТА).

Афганистанның даштыкы херектер министерствозунуң медеглели

КАБУЛ. «Пелах» солун Бахтар агентилелиниң дыннадыын парлаан, Афганистанның даштыкы херектер министерствозунуң медеглелин ол дыңадыгда тайылбырлаан. Пакистаниың чазаа Афганистанга хамаарыштыр найыралчы эвес политиказы чорутпушаан, кандыг-даа үнделиилер барымдаалар чокка Кветтала консул Мохаммед Акбар Парванниин чедп хүннер хуусаа иштинде дедир кыйгыртып алырып афган чазактан негээн. Кабулдан айтышкын өзүгаар консул Кветтадан үнүшкен.

Пакистанның Афганистанда дипломаттыг төлөөлекчилери Афганистанга улур найыралчы эвес чоруктарны боттандырып турары билдингир турбуже, база афган чазак оларга хамаарыштыр ыынчага чедир кандыг-даа хемчегларни албаан, харын Карачинин чазаанын найыралчы эвес политиказының ялы-бүрү илереэшкиннерин Афганистанның чаза кезээде ыңдажышкын-биле көрүп келген.

Афганистанга хамаарыштыр Карачинин чазаанын ол өжээннеишкек балыын бармыдаалаш, Афганистанның чаза чогуур хемчегларни алыр ужурга таварышкан болгаш Пакистанның элчин черинин шериг атташези Мазарул Хакты афган чазакка улур үргүлчү кылып турар ндепбейлиг ажыл-чорудулгазының ужурунда Афганистандан ону неделя хуусаа иштинде дедир кыйгыртып алырын пакистан чазактан негээн.

(СЭТА).

Атомнуг болгаш водородтуг чепсекти хоругдаарын япон улус негеп турар

ПЕКИН. Япон радионуң дыннатканын ёзугаар алырга, атомнуг болгаш водородтуг чепсекти хоругдаар дээш демиселдин национал чөвүлелиниң секретары Блору Ясуи январь 13-те чөвүлелиин ажылынга хамаарыштыр медеглел кылып тургаш, атомнуг болгаш водородтуг чепсекти хоругдаар дугайында негелделиниң алаанга 1955 чылдың декабрь 20-се чедир Японияга 38 миллион ажыг ат салыышкынары чыгдынган деп чугаалаан. Атомнуг бомбалаашкыныан каржадан когараанарга дуза көргүзериниң фондузунга ыштыкыдан 14500 мун иен (акша) киргеи. Ол акша-хөреңгилериниң чамдыызын атомнуг бомбалаашкыныан когараан, чедиишеетеп турар кижилерге берген.

Оожум океанның районунга атомнуг болгаш водородтуг чепсекти шенээрин хоругдаары дээш кампаниияны кайбартырын, а ол ышкаш атомнуг бомбаларны чедирер аргалыг «В-57» деп америк бомбардировщиктерни Японияже октаарынга удурланыышкыныың национал шимчээшкиниин организастаарын национал чөвүлел бо чылын планнап турар.

(СЭТА).

Индия биле Венгрияның аразында садыг харылзааларынга хамаарыштыр

ДЕЛИ. Индияның информация бюрозунун дыннадыы-биле алырга, Индия Республиканың чазаанның болгаш Венгр Улус Республиканың чазаанның төлөөлекчилери 1954 чылда ат салдынган индий-венгр садыг дугуржулгазынга капсырылда кылыр киирген импорт болгаш экспорт барааннарының даңзыларының хуусаазын дараазында чылда күштүг болдурар дугайында чагаалар солушкан.

Индия эфир үстерии, шай, тапкы, торгу, амданныг чүүлдерии, дүк, кеыш, хом болгаш ооң-даа өскени Венгрияже экспорттаар, ынчаарга Венгрияан будюктарны, электри дериишкиннерии, пестаавы машиналарын, тракторларны, кодээ ажыл-агый машиналарын болгаш лабораторияларга аппаратураларны алыр.

(СЭТА).

Болгарияның болгаш ВДР-ниң аразынга барааннар солчурунуң болгаш төлөелгелерниң дугайында дугуржулга

ХАНОЙ. Барааннар солуглар болгаш төлелгелер дугайында Вьетнаминың Демократтыг Республиказының чазаанның болгаш Болгарияның Улус Республиказының чазаанның аразында дугуржулгага январь 10-да Ханойга ат салдынган деп «Нянь дан» солуң дыннаткан.

Дугуржулга өзүгаар Вьетнаминың Демократтыг Республиказы 1956 чылдың дургузунда Болгарияга кодээ ажыл-агыйның болгаш мал ажылының продуктуларын — какаону, ыяшты, кунжутту болгаш өскелээ барааннарны дужаап киирер. Болгария болгунуң ээлчээнде электри дериглерии, химикалиияны, эмнер аймаан, калбак хереглелдиң барааннарын дужаап киирер.

(СЭТА).

Индонезияда ажыл соксадышкыны

ДЖАКАРТА. «Хариан ракыят» солуннуң дыннатканын ёзугаар алырга, Явада даштыкының чигир плантацияларының болгаш заводтарының 300 мун хире ажылчыннарыи ажыл төлевирии көтүдеир болгаш амылырал байдаларын экижидер дугайында боттарының негелделии дээкиири-биле январь 7-де ажыл соксадышкыны чарлааннар.

Чөөн Суматрада даштыкы плантацияларының ажылчыннарының каш-каш оң муи кижи киржип турар ажыл соксадышкынның демиселивии үрүүлүлеп турарының дугайын индонези парлалга база дыннаткан.

(СЭТА).

Багдад пактызынга АКШ-тың каттыжар деп турары

НЬЮ-ЙОРК. Штабтар начальниктериниң каттышкан болуүүн даргазы адмирал Дэлфорд Чөөкку болгаш Ыраккы Чөөн чүлке чоруушкунун дооскаш, ам Вашингтонче телеграмма чорудуп, Каттышкан Штаттар багдад пактызынга дораан албан ёзуу-биле каттыжып киреринн база Пакистанга, Ыраккка болгаш Иранга шериг талазы-биле экономиктиг дузалажылыышкынны көтүдеирииің дугайын хөйге чарлазын деп саналандаанын «Нью-Йорк пост» солуннуң вашингтон корреспондентизи Роберт Аллен дыннаткан.

(СЭТА).

Америк эрге-чагыргалар Сендайда базазын дүжүрер ужурга таварышкан

ПЕКИН. Япон радионуң дамчыткылын ёзугаар алырга, япон улустуң, ылангыя Сендай районнуң чонунуң Ямоила аэропорт турар девискээрии япон администрациязының эргелиниге эгидип бээри дээш үе демисели-ниң түннелиниде америк эрге-чагыргалар ол аэродромну ажыглаарындан ойталаар ужурга таварышкан болгаш, ону япон чазактың төлөөлекчилериниге дамчыдып берген. Ынчангаш чоннуң демисели «чедиишкиниг доозулган» деп дыңадыгда чугаалаан.

(СЭТА).

СУД ЗАЛЫНДАН

Оорларны шиитккен

М. Никитин дээрзи кем-херек үүлгеткеш моон мурнунда 5 чыл хосталгазын казытырып шинтпирип чораан. Хераэп эртиргеш, «Тыва тудуг» трестизиниге улуг бухгалтер болуп ажыдап турган.

Бодунуң эрге-дужаалын ажыглап ап тургаш, Никитин күрүнеиң өнчүзүн самчыргаан. Оптуг арга-биле халаска алган тудуг материалдары-биле бодунга чуртталга бажыны тудуп алган. Бодунуң оорлаан чүүлдерии чажырары-биле ол чүзүн-базазын аргаларны ажыглап, бухгалтер документизин эде кылып, узуткан база алган тудуг материалдарын өске кижилериниң кырынга бижип турган.

М. Никитин дээрзи бодунга оттуулар ыяш бижидип алган ол документизи-биле тудуг ыяжын ап турганы илерээн. Шаа мындыг арга-биле ол «Тыва тудуг» трестизиниден 2500 рубльдиң ялзы-бүрү тудуг материалдарын алган.

Кызыл хоорайның № 1 участогунуң улус суду күрүнеиң өнчүзүн ооглаан дээш М. Никитинии ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң 1947 чылдың 4-теги Чарлыыл ёзугаар 5 чылда хосталгазын казып шинтпеен.

* * *

Кызыл хоорайга чурттап турган Х. Седен иниттиниң ажыктыг күш-ажылын кылбайн, харын кем-бүүрүлүг херек үүлгедип турган. Эртеен чылдың ноябрьда ол Кызыл хоорайның Заозерная кудумчузунуң № 148 бажында чурттап турар хамаатты Дербасованың инээн оорлап соккаш, эьдин чажырып алган, инектиң кожибиле бажын сугже кирп октапкан. Ынчалза-даа оор удаваанда туттурган болгаш хоругдаткан.

Кызыл хоорайның № 2 участогунуң улус суду Седениің херээн коргеш, 5 чылда хосталгазын казып шинтпеен.

Редактор Д. О. БЕГЗИ.

Польшада автотрактор үлетпүрүнүң хөгжүлдези

ВАРШАВА. Польшага алды чыл планың боттандырарының чылдарының дургузунда автотрактор тулуушкуну дыка хөгжээн. Дайын соолүндеги чылларда тургустунган автозаводтар Польшага чаа болуп турар автомашиналарның он-он чаа хевирлерин бүдүрерин шингээдип алган. Чижээлээрге, ам «Стар» болгаш «Люблин» деп чүк автомобильдерин база «Варшава-М-20» деп чиик автомашинаны бүдүрүп үндүрүп турар. Трактор заводтары дугуйлуг болгаш илчирбелиг тракторларны үндүрүп турар.

Улусчу Польшага алды чылдар үеним дургузунда барык 40 мун чүк болгаш чиик автомобильдерни база 36 мун ажыг тракторларны бүдүрүп үндүрген. Польша бүдүрүлгеиниң автомобильдери болгаш тракторлары даштыкы рыноктарга кончуг саарычал болуп турар. Польша чүк автомашиналарын Болгарияже, Финляндияже, Турциязга, Бразилияже болгаш өскедаа чурттурже салып үндүрүп турар.

Польшага алды чылдар дургузунда 70 мун мотоциклдерни болгаш 850 мун ажыг чадаг тергелерни бүдүрүп үндүрген.

Польшаның улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң чаа беш чыл планы автотрактор үлетпүрүн улам ынай хөгжүдерин көрүп турар. Беш чылдарның дургузунда Люблинде автозаводтуң тулуушкуну бүрүүбиле доозулган турар. Страховщиналарга автозавод чүк автомобильдериниң ийи чаа хевирлерин бүдүрериичe кирген. Варшаваның чиик автомобильдер заводу калбарган болур. Беш чылдарның дургузунда чурттка 180 мун ажыг чүк болгаш чиик автомобильдерни бүдүрүп үндүрер. Тракторлар бүдүрери дыка көвүдээр.

Беш чылдар дургузунда 100 мун ажыг мотоциклдерни болгаш барык 1500 мун чадаг тергелерни бүдүрүп үндүрерин беш чыл планында база көрүп турар.

(СЭТА).

Кыдатта көдээ гидроэлектростанциялар тудуушкуну

ПЕКИН. Кыдаттың хөй-хөй районнарында көдээ гидростанцияларның тулуушкуну эгелээн.

«Хэйлунцзянжибао» солуннуң дыннаткаын ёзугаар алырга, гидроэнергетиканың хөй курлавырларлыг Фунцзянь можуга 1956—1957 чылларда 170 көдээ гидроэлектростанцияларны тудары төлевилетиниген. Бо чылын аңаа улуг эвес 50 көдээ электростанцияларны тудар.

Кыдат тараачыннар көдээ электростанциялар тударының планнарын улуг өөрүшкү-биле көрүп, оларны тударынга идепбейлиг киржип турар.

(СЭТА).

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың № 3 ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 3—62, редакторнуң ораагчызының, иштики информация кылдызының — 3—88, харылсалгалыг секретарының 4—98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлетпүр болгаш транспорт, көдээ ажыл-агый кылдыстериниң 3—68, культура болгаш амыдырал, чагаа кылдыстериниң база бухгалтериянын 3—65.

ТС—00212. Культура эргелелиниң типографиязы.

БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1928 чылда үндезилетинген

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1956 ЯНВАРЬ 19 ЧЕТВЕРГ № 14 (3467)

Өртээ 20 коп.

Бистиң төрээн Коммунистиг партиявыстың XX съездизинге чаа-чаа чедиишкиннерлиг ужуражыр дээш бүгү улустуң социалистиг чарыжын улам-на калбартыылыңар!

БАРААН СААРЫЛГАЗЫНЫҢ ПЛАНЫН КҮҮСЕДИРИ—САДЫГ АЖЫЛДАКЧЫЛАРЫНЫҢ ХҮЛЭЭЛГЕЗИ

Аар индустрияның күчүлүг көдүрлүүшкүнүнүң түннелинде чиик болгаш аъшчем үлетпүрү база социалистиг көдээ ажыл-агый соксаал чок өзүп, садыг четкилеринде бедик шынарлыг кылыглар хөйү-биле кирип, оларның ассортиментизи калбарган. Садыг ажылдакчылары болза, ажылчы чонга хөй санныг барааннарны өй-шаанда чедирер, бараан саарылгазын үргүлчү көвүдедир болгаш садыгның культуразын экижидер ужурлуг. Садып ажыкчыларга үлегерлиг бараан болур, оларның хүн-бүрү өзүп турар хереглелдерин долузу-биле хандырар бүгү арга бисте бар.

Бистиң областың садыг организациялары, оларның ажылдакчылары сөөлгү чылдарда боттарының ажылынга чамдык чедиишкиннерни чедип алган. Садыг четкизи калбарган, бараан саарылгазы болгаш садып турар барааннарның ассортиментизи көвүдээн. 1955 чылдың бараан саарылгазының ниити планы 102 хуу күүсетинген. Бараан саарылгазының планын өй-шаанда күүседиринге белеткел ажылы улуг роль ойнаар. Эрткен чылын садыг организациялары эьт, сүт болгаш картофель белеткээр планнарын ажыр күүсеткен.

Ажылчы чоннарның хереглел барааннарынга негелделерин хандырар талазы-биле эки ажылдыг садыг организациялары болгаш дүржүлгалыг садыгжылар бар. Бин-Хем райпозунуң көдээ магазиннериниң ажылдакчылары эрткен чылын колхозтарның болгаш совхозтуң бригадаларынче, фермаларынче үнүүшкүннүг садыглаашкыннарны доктаамал организастап келгениниң түннелинде райпо бараан саарылгазының планын 111 хуу күүсеткен. Райпонуң «Искра» колхозта магазининиң эргелекчизи эш Мистрикова ышкаш дүржүлгалыг садыгжылар районда хөй.

Улуг-Хем, Эрзин, Таңды райполары бараан саарылгазының планын ажыр күүсеткен. Эрзинде «Коммунизмче орук» колхозта магазин эргелекчизи эш Санчаа, Каа-Хемде «Сталинчы орук» колхозта магазиниң садыгжызы эш Чернова, Сүт-Хөл райпозунуң көдээ магазининиң эргелекчизи эш Хаакчыкпан, Чөөн-Хемчик райпозунуң Хөндергейде болгаш Чыраа-Бажында магазиннериниң эргелекчилери эштер Лопсан-Сюрюн, Красовская бараан саарылгазының планын үргүлчү ажыр күүседип, садыг ажылынга мергежилдиин көргүзүп турарлар. Ажылчын суурлар болур Арыг-Үзүүнде, Хову-Аксында магазиннер планын эрткен чылын ажыр күүсеткен.

Бараан саарылгазының планын чедиишкиннинг күүседиринге кол чүүл болза, ажылчы чоннарның хүн-бүрү хереглелин үргүлчү өөренип тургаш, барааннарны шын хуваары болгаш өй-шаанда садыг черлеринге чедирери болур. Бо талазы-биле облпотребсоюзта, райполар баштаар черлеринде болгаш Главтекстильторгда улуг четпестер барын айтыр ужурлуг. Кышкы орук-биле Тожу районче, Каа-Хем районнуң ыраккы суурларынче октаар 390 тонна барааннар Кызылдың садыг базаларында ам-даа чытпышаан. Ол барааннны Ужепке болгаш Сыын-Хемге чедирери-биле керээлиг Кызылдың № 1 АТК-зы планын күүсетпейн турар. Бараан сөөртүлгезинде шак мындыг четпестер бараан саарылгазын дүргедедиринге моондактап турар. Барыын-Хемчик, Өвүр, Тожу, Кызыл, Сүт-Хөл райполары эрткен чылын бараан саарылгазының планын күүсетпээн. Ниитинин чемненилге черлери кухня продуктузунуң саарылга планын 98,5 хуу күүсеткен. Хереглекчилер кооперациязы ногаа белеткелинче сагыш салбааны-биле планын 93,3 хуу күүсеткен.

Садыг системазында кадрлар-биле ажыл кошкак. Политиктиг болгаш техниктиг өөредилгелер, социалистиг чарыш чогуур негелдезинге чедир организастатынмаан. Кадрлар-биле кижизидилге ажылының мындыг байдалы чамдык кижилерни совет садыгның принцивин үрээр, чоннуң хүн-бүрү өзүп турар хереглелин үнелевес, өре-самчыгдал кылыр чорукка чедирип турар. Оон түннелинде өре-самчыгдал көвүдеп, бараан саарылгазын көвүдедиринге доткар болуп турар. Облпотребсоюзтуң системазында өре-самчыгдал 3 миллион рубль ажыг, а оон иштинде Кызыл горпозунда 600 муң рубльдиң өре-самчыгдалы бар.

Садыг ажылында шак мындыг улуг четпестер бар турунда, чер-черниң партия болгаш совет органнары, эн ылангыя СЭКП райкомнары болгаш райкүүскомнар дээштиг хемчеглер албайн, садыг ажылын кыры-биле удуртуп турар.

Төпчүтүнген барааннарны садыглаарынга кызыгаарлатынгаш, а чоннуң чугула хереглелдеринге холбашкан чамдык чурт иштинге бүдүрүп ап болур барааннарны бүдүреринче кичээнгей салбас, азырадыкчы хөөннер садыг организацияларында бар. Бо чорук бараан саарылгазын болгаш оон ассортиментизин көвүдедиринге шаптык болуп турар. Чурттуң экономиказын бүгү тала-биле өөренип, бар курлавырларны шиңгээдип алыр дээш садыг ажылдакчылары демисежир ужурлуг.

Ажылчы чоннуң хереглелин хандырар, бараан саарылгазының планын күүседир талазы-биле райполарның болгаш Кызыл горпозунуң ажылында улуг четпестерниң бар болуп турары болза, облпотребсоюзтуң баштаар черниң удуртулгазының багайын херечилеп турар. Садыг организацияларының удуртукчулары, бараан базаларының болгаш магазиннериниң эргелекчилери боттарының харыылап турар участоктарында хереглелдиң кандыг барааннары четпейн турарын ханызы-биле өөренип көрген турар болгаш чок барааннарны чагыдып алыр талазы-биле хемчеглерни алыр ужурлуг.

Садыг ажылдакчыларының сорулгазы болза, совет садыгның культуразы дээш, чонну, ылангыя колхозтарның болгаш совхозтарның бригадаларының болгаш фермаларының ажылдакчыларын, МТС-терниң болгаш бүдүрүлгелерниң ажылчыннарын хереглел барааннары-биле үзүктел чок хандырары дээш, бараан саарылгазының планын күүседири дээш могаг чок ажылдаары болур. Бараан саарылгазын көвүдедиринге база бир кол чүүл болза, садыг четкизин калбартыры болур. Ынчангаш доктаамал ажылдаар садыг четкилерин калбартпышаан, үнүүшкүннүг садыгны үргүлчү организастаары чугула.

Кандыг-даа ажыл-херекти кижилер, кадрлар бүдүрер болганда, оларның-биле ажылды партияның негелдезинге дүүштүр чорудар ужурлуг. Кадрларның политиктиг билиин бедидер, ажылга харыысалгазын улгаттырар, мергежилин бедидер херек. Кижилерин ажылга хүлээп алырда болгаш депшидерде партийжи принципти удуртулга болдурар ужурлуг. Садыг ажылдакчыларының кижизидилге ажылын партия райкомнары, райкүүскомнар, профэвилелдери боттуг удуртур, ылангыя садыг коллективтеринде партия, комсомол организациялары болгаш месткомнар кооператорларның политиктиг болгаш техниктиг өөредилгелерин организастап, кижизидилге ажылын күштелдирери чугула.

Партияның болгаш чазактың улус ажыл-агыйын улам ынай көдүрер дугайында сорулгазын, ылангыя СЭКП ТК-ның январь болгаш июль Пленумнарының төөгүлүг шиитпирлерин, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң дөртку сессиязының салган сорулгаларын чедиишкиннинг боттандырарынга чер-черниң партия, совет болгаш ажыл-агый организацияларының күжениишкиннинг ажылдаары негетинип турар. Бо талазы-биле садыг ажылдакчылары улуг ажылды кылыр ужурлуг. Ажылчы чоннарның хереглелдерин үзүктел чок хандырары дээш садыг ажылдакчылары кызымаккай ажылдаар хүлээлгелиг.

Совет садыгның ажылын бүгү хемчег-биле экижидери—бирги чергенин херээ болур. Чер-черниң партия болгаш совет органнары садыг ажылынче хүн-бүрүнүң кичээнгейин салып тургаш, обласка садыг ажылын чаа, эн-не бедик чадага чедирер ужурлуг.

СЭКП Тыва обкомунуң бирги пленуму

Областың VI партия конференциязындан соңгутурган СЭКП Тыва обкомунуң бирги организастыг пленуму болуп эрткен.

Пленум организастыг айтырыгны чугаалажып көрген. СЭКП обкомунуң бирги секретарынга эш **С. К. Токаны**, ийиги секретарынга эш **К. Ф. Резниченкону**, секретарынга эш **С. М. Ортун-оолду** сонгаан.

СЭКП обкомунуң бюро кежигүннеринге эштер **С. К. Тока, К. Ф. Резниченко, С. М. Ортун-оол, А. М. Чимба, О. А. Толгар-оол, А. В. Анкудинов, Н. Я. Волосников** оларны, бюро кежигүнүнүң кандидадынга эш **А. А. Козленкону** пленум сонгаан.

Пленум СЭКП обкомунуң килдистер эргелекчилерин бадылаан. Парторганнар килдизинин эргелекчизинге эш **О. А. Толгар-оолду**, пропаганда болгаш агитация килдизинин эргелекчизинге эш **Н. К. Курбатскийни**, административ-сан-хөө-садыг органнарының килдизинин эргелекчизинге эш **А. М. Арланмайны**, көдээ ажыл-агый килдизинин эргелекчизинге эш **М. С. Салчакты**, үлетпүр болгаш транспорт килдизинин эргелекчизинге эш **Н. У. Любутинни**, школа килдизинин эргелекчизинге эш **П. М. Гореловту**, херээженнер ортузунга ажыл чорудар килдистин эргелекчизинге эш **С. С. Торуг-оолду**, СЭКП обкомунуң чанында парткомиссия даргазынга эш **Б. Н. Токаревти**, сан-ажыл-агый секторунуң эргелекчизинге эш **П. С. Раздобреевти**, онза секторнуң эргелекчизинге эш **А. Ф. Мальцевти** бадылаан.

Пленум «Тувинская правда» солуннуң редакторунга эш **В. М. Корольчукту**, «Шын» солуннуң редакторунга эш **Д. О. Бегзини** бадылаан.

Партияның XX съездизиниң Директиваларының төлевилелин совет улус чаңгыс эп-сеткилдиг деткип турар

Совет күрүнениң чечектелиишкининиң улуг программазы

КИЕВ. 1956—1960 чылдарда ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң алдыгы беш чыл планының талазы-биле СЭКП-ниң XX съездизиниң Директиваларының төлевилелин машина-тудуушкунунуң «Большевик» заводунуң бүдүрүлгечилери радио дамчыштыр улуг кичээнгейлиг дыңнааннар. Заводтуң коллективинин күзел чүткүлүн мартен цехиниң мурнакчы кан эзилдирикчизи эш Шуляктың илереткени болза:

— Бистиң социалистиг улуг Төрээн чуртувустуң чечектелиишкининиң дугайында төрээн Коммунистиг партиявыс үргүлчүнүң улуг сагыш салыышкыныңы илередип турар. Чаа беш чылдың планында чурттуң ажыл-агыйының улам ынайгы хөгжүлдезиниң оруу төлевилетинип турар. Бистиң заводувус үлетпүрүнүң химия болгаш өске-даа адырларының бүдүрүлгелеринге машиналар кылып үндүрерин көвүдедир ужурлуг. Бистер бодувустуң бүгү-ле күжүвүстү күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн могаг чок бедидеринче, бүдүрүлгениң күчүзүн чөп ажыглаарынче, продукцияның шынарын экижидеринче мобилизастаар бис. Бедик шынарлыг хөй канны бүдүреринге эзилдирикчилер бүгүле чүүлдерни кылырлар. Бодумга бердинген онаалданы 150 хуу күүседир мен.

Алдыгы беш чылдың планы ажылдың улуг программазы болурун механик-чыылда цехиниң чондурукчузу эш Миклер чугаалаан. Ол сорулганы Коммунистиг партияга удуртурган чүгле совет улус чедиишкинниг күүседип шыдаар. Мен чондурукчу үш станоктарда ажылдап турар мен. Бистиң ынак Төрээн чуртувустуң чаагайжыдылгазынга ам-даа улам эки ажылдаар мен.

Январьның 15-те хүннүң баштайгы чартыында эш Миклер бүдүн чартык норманы күүсеткен. Партияның XX съездизинге чедиишкиннинг ужуражырынга белеткенмишаан, заводтуң коллективи январьда ниити продукция бүдүрериниң планын 101,5 хуу, а барааннныг продукцияны 105,5 хуу күүседирин хүлээнген. Моон-биле кады Сумының Фрунзе аттыг машина-тудуушкун заводунуң коллективин социалистиг чарышка кыйгырарын шиитпирлээн.

Кайгамчыктыг улуг перспективалар

ТАШКЕНТ. Ташкентиниң Сталин аттыг пос-таавы комбинадының клубтарынга, кызыл булуннарынга болгаш ниити чурт-талга черлеринге хөй кижилер чыылган. Ажылчыннар болгаш албан-хаакчылар 1956—1960 чылдарда ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң алдыгы беш чыл планының талазы-биле СЭКП-ниң XX съездизиниң Директиваларының төлевилелин радио дамчыштыр дыңнаан.

Узбек ССР-ниң Дээди Совединиң депутады сураглыг аргыкчы С. Пулатова СЭКП Төп Комитединиң ажылдап кылганы улуг планнарның дугайында сеткил-сагыштың ханызындан өөрүп каттышканын илереткен. Директиваларның төлевилелиниң одуруг бүрүзүнден бистер даартагыда боттарывыстың улуг херектеривисти көрүп тур бис. Совет улустуң күзел соруу-биле чаа-чаа хоорайлар, заводтар, фабрикалар, шахталар, домналар, электри станциялары тургустунуп келир. Ховулар чечектелиишкиннинг оазистер кылдыр чаартына бээр.

Бистиң партиявыстың Төп Комитеди ленинчи чагыгларны амыдыралга боттандырбышаан, аар индустрияның улам ынайгы хөгжүлдезинге кол кичээнгейин салып, аңаа үндезилээш, совет улустуң материалдыг болгаш культурлуг чаагай амыдыралын чайгылыш чок бедидип турар.

Сталин аттыг комбинаттың кол инженери Б. Костинниң чугаалааны болза:

— Партияның XX съездизиниң Директиваларының төлевилелинде улуг сорулгаларны айыткан. Коммунистиг партия улустуң шынныг сонуургалын барымдалаашы, аар үлетпүрүнү колдадыр хөгжүдерин хандырбышаан, калбак хереглелдер барааннары бүдүрерин улам ынай көвүдедирин баш бурунгаар база көрүп турар. Бистиң бүдүрүлгевистин коллективи бешки беш чылдың планын хуусаа бетинде күүсеткеш, барык 100 миллион рубльдиң продукциязын немей бүдүрүп үндүрген. Ол чедиишкиннерни быжыглаан бис. Ажылчыннар болгаш тускай эртемниглер пландан ажыр хөй-хөй продукцияны 1956 чылдың баштайгы хүннеринден-не берип эгелей берген.

Директиваларның төлевилелин радио дамчыштыр Ташкентиниң демир орукчулары, Ангрениң хөмүр дашчылары, Андижанның нефтичилери, Беговаттың металлургтары дыңнаан. 1956—1960 чылдарда ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң алдыгы беш чыл планының талазы-биле СЭКП-ниң XX съездизиниң Директиваларының төлевилелин олар шупту улуг өөрүшкүлел-биле деткип турар.

Аар үлетпүрүнү улам ынай хөгжүдер

СВЕРДЛОВСК. Уралдың ажылчы чоннары 1956—1960 чылдарда ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң алдыгы беш чыл планының талазы-биле СЭКП-ниң XX съездизиниң Директиваларының төлевилелин радио дамчыштыр улуг хандыкшыл-биле дыңнаан.

Уралмашзаводтуң мурнакчы конструкторларының бирээзи М. Маректиң СЭТА-ниң корреспондентизинге чугаалааны:

— Директиваларның төлевилели бистиң күзел чүткүлүвүстү илередип турар. Уралдың машина тудукчулары бистер бүгү улус ажыл-агыйының үндезиннериниң үндезини бистиң аар үлетпүрүвүстүң дүрген хөгжүлдезин бодувустуң хоорайывыс Свердловскиниң чижээнден көрүп турар бис. Мында партия болгаш улустуң күзел соруу-биле тургустунган аар машина тудуушкунунуң урал заводу, «Уралэлектроаппарат», турбомотор кылыр, «Уралхиммашзавод» болгаш өске-даа бүдүрүлгелер бар.

Уралмашзавод бирээзи-ле чеди муң ажыг кижиниң күш-ажылын солуп турар боду кылаштаар экскаваторларны, долу механизастатынган прокат станнарын, дүрген өрүмнелгениң скважиналарынга нефтөрүмнелгениң күчүлүг тургузугларын болгаш өске-даа чүүлдерни кылын үндүрерин шиңгээдип алган.

Чаа машиналарны шиңгээдип ап турганының үезинде заводтуң чаартыкчылары эн-не сайзырангай технологияны чорудуп, беш чылдарның дургузунда заводка 200 миллион чыгыы рубльдиң камналгазын берген. 18 муң ажыг техниктиг сайзыралгаларны бүдүрүлгеге ажыглатырып киирген.

Моон-биле кады бистер, совет кижилер, көзээде бурунгаар көрүп, улам ынайгы техниктиг депшилге дугайын бодап турар бис. Бистер чылда алды миллион кубометр чедир даг довураан берип шыдаар, боду кылаштаар экскаваторларны, дүргени секундада 35 метр ама чуга демирлерин кылып болур аргалыг автоматчыткан прокат станын, нефтөрүмнелгениң эн чаа тургузугларын кылып эгелей берген бис.

Заводтуң хоочун шуткукчузу, бүдүрүлгеде бежен чыл ажыр ажылдап келген П. Антоновтуң чугаалааны:

— Төрээн Коммунистиг партияга баштаткан совет улус бистиң улуг Төрээн чуртувусту канчаар чаартып турарын тодаргай көрүп тур мен. Уралмашзаводтуң амгы улуг корпустарының орнунга 30 чылдар мурнунда чинге бүрүлүг аргаыяш шимээргеп турган. Ам бистер сайзырангай машиналарны чүгле Совет Эвилелинге эвес, харын Кыдат, Польша, Болгария болгаш делегейниң өске-даа чурттарынга база берип турар бис. Бистер чедиишкиннерге оожургап болбас бис. Чаа беш чылда бистер, Уралдың машина тудукчулары улус ажыл-агыйының кол адырларынга сайзырангайжыткан хөй-хөй чаа машиналарны болгаш агрегаттарны тургузар бис.

Алдыгы беш чыл планының талазы-биле СЭКП-ниң XX съездизиниң Директиваларының төлевилелин бо хүннерде өтбүле бүрүзүнде, заводтуң цех бүрүзүнде улуг сонуургал-биле таныжып турар. Совет кижи бүрүзү ол төөгүлүг документини сагыш-сеткилдиң бүгү ханызындан чүүлдүгзүнүп хүлээп ап турар.

(СЭТА).

Болгарияның Улус Республиказының Улустуң хуралының төлээлериниң Москвада келгени

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң чалаанын өзугаар Болгарияның Улус Республиказының Улустуң хуралының төлээлери январь 16-да Москвада чедип келген. Болгарияның Улус Республиказының Улустуң хуралының бюрозунуң даргазы Ф. Козовский төлээлерни баштап чоруур.

Болгарияның Улус Республиказының болгаш Совет Эвилелиниң күрүне туктары-биле шиметинген Внуково аэродромунга төлээлерни Москваның ажылчы чоннарының хөй санныг төлээлекчилери, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Националдар Совединиң Даргазы В. Т. Лацис, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Эвилелдиң Совединиң Даргазының оралакчызы А. А. Лебедев, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары Н. М. Пегов, ССРЭ-ниң министрлери, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң болгаш РСФСР-ниң Дээди Совединиң депутаттары болгаш өске-даа албан кижилери уткааннар.

Аэродромга чыылганнар болгар улустуң төлээлекчилерин чылыы-биле байырлааннар. Пионерлер аалчыларга бөкнек-бөкнек чечектерни тудусканнар.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Националдар Совединиң Даргазы В. Т. Лацис Болгарияның Улустуң хуралының депутаттарынга байыр чедирип чүве чугаалаан.

Төлээлериниң баштыны Ф. Козовский харыы чүве чугаалаан.

(СЭТА)

СЭКП-ниң XX съездизинге алдар кылдыр

Запорожьениң металлургтарының бедиткен хүлээлгелери

ЗАПОРОЖЬЕ. «Запорожсталь» заводтуң цехтеринге ажылчыннарның хуралдары болуп эрткен, ол хуралдарга доменщиктер, кан эзилдирикчилери болгаш прокатчылар партияның XX съездизиниң ажыттынар хүнүнде пландан ажыр хөй-хөй тонна шойну, канны, прокатты болгаш 100 тонна чуга ак-демирни бээрин хүлээнгеннер.

Технологияны улам ынай сайзырадып, мурнакчы аргаларны хереглеп тургаш, съездиге чедир арткан үеде күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн ам-даа чартык хуу бедидерин шиитпирлээн. Бо-ла үеппи иштинде чаартыкчылар болгаш чогаадыкчылар күрүнениң акша-хөренгилерин 1 миллион рубльди камнап алырын хүлээнген. Чаа хүлээлгелерин боттуг ажыл-херек-биле быжыглап турар. Мартенчилер пландан ажыр 240 тонна металлды берген.

• • •

ТАШКЕНТ. «Средазуголь» комбинадының шахтерлары СЭКП-ниң XX съездизинге алдар кылдыр алган хүлээлгелерин алдарлыы-биле күүседип турар.

Узбекистанның, Таджикистанның болгаш Киргизияның шахтерлары боттарының күш-ажылчы чедиишкиннериниң дугайында рапорттаан радиограммалар комбинаттың баштаар черинге хүн-бүрүде кээп турар. Узбектиң кочегарказы — Ангренден радио-биле медеглээни: — Федор Хон удуртуп турар № 142 лаваның коллективи чаа рекордту тургускан. 900 тонна хире одаар чүүлдү казып тыпкан—онаалгадан элээн хөй. Пландан ажыр хөмүр даш кирип турар дугайын «Кызыл-Киядан», «Сулюктадан», «Таджикугольдан» дыңнадып турар. Мурнакчы коллективтер ай онаалгазындан ажыр ийи муң тонна хире хөмүр дашты чүдүрүп чоруткан.

(СЭТА)

Франклинниң торүтүнген хүнүнден бээр ийи чүс бежен чыл болганынга холбаштырган байырлыг хурал

Улуг америк эртемден болгаш хөй-ниити ажылдакчызы Вениамин Франклинниң төрүтүнген хүнүнден бээр 250 чыл болганын совет хөй-ниити делегей культуразында төөгүлүг хүн кылдыр демдеглээн. Январь 17-де Москваның Ломоносов аттыг Күрүне университединиң акт залынга Франклинге тураскааткан байырлыг хурал болган. Ук хуралды ССРЭ-ниң Эртемнер академиязы, Тайбың камгалалының Совет комитеди, Москваның Күрүне университеди, ССРЭ-ниң Чогаалчылар эвилели болгаш Даштыкы-биле культурлуг харылзааның Бүгү-эвилел ниитилели чыылдырган.

Университеттиң байырлыг кылдыр шимээн залынга ийи муң хире кижи, культураның ажылдакчылары, эртемденнер, чогаалчылар, делегейниң хөй-хөй чурттарынга калбаа-биле билдингир тайбын дээш демиселчилер чыылганнар.

ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының президентизи академик А. Н. Несмеянов эге сөс чугаалаан. Ол Франклинни эртемге улуг салыышкынны киирген эртемден болгаш хөй-ниитиниң шылгарангай ажылдакчызы кылдыр характерлеп чугаалаан.

Франклинниң 250 чыл юбилейин холбаштыр ССРЭ-ниң Эртемнер академиязы оон чамдык ажылдарын болгаш оон дугайында ажылдарны парлаар дугайында доктаалды хүлээп алган.

«Вениамин Франклинниң эртем ажыл чорудулгазы» деп илеткелди академик П. Л. Капица хуралга кылган.

ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының корреспондент-кежигүнү А. В. Ефимов бодунуң илеткелинге тайбың талалакчызы болгаш эжелекчи дайыннарның удурланыкчызы Вениамин Франклинниң хөй хевирлиг болгаш көскү хөй-ниитичи ажыл чорудулгазының дугайын чугаалаан.

(СЭТА).

Колхозтарның пионер лагерьлери

«Пробуждение» көдээ ажыл-агый артелиниң баштаар чери-биле кады Арзамас областың Лукоянов районунда каш чылдың дургузунда колхозчуларның уругларынга пионерлер лагерьлерин организастап келген Иванцевонуң ортумак школазының эгелекчи саналын РСФСР-ниң Чырыдыышкын министерствозу чүүлдүг деп көрген.

Эрткен чылын эгелекчилерниң үлегери-биле маңаа колхозтарның пионерлериниң дөрт лагерьлерин ажыткан. Ол лагерьлер школаларның бажыңнарынга (аренда төлевири чокка), азы уругларның боттарының идепкейлиг киржилгези-биле майгыннар, кухнялар, столоваялар болгаш дузалаар өске-даа оран-саваларны кылып алган арга иштинде тургустунган. Аданелер уругларны дөжек херекселдери, хеп, аяк-сава-биле хандырып турар. Колхозтар уругларның чеминге боттарында бар турар продуктуларны берген, оон ангыда хереглел кооперациязындан садып ап турган.

Лагерьлерде амыдырал солун болгаш хандыкшылдыг болуп турган. Пионерлер дыштанмышаан, ол-ла үеде күш-ажылчы чаңчылдарны ап турган. Кукуруза тарылгазын ажаарынга, будук чемнер белеткээринге улуг улуска олар дузалап турганнар.

Бо чылдың чайынында колхозчуларның уругларының дыштанылгазын организастаары-биле Лукоянов районнуң колхозтарының пионерлер лагерьлериниң дүржүлгазын ажыглаарын улус өөредилгезинин органнарынга айтыышкынны берген.

(СЭТА).

Областың VI партия конференциязындан соңгуткан СЭКП обкомунуң составы

СЭКП обкомунуң кежигүннери

Агапов М. И.	Допаа Н. А.	Писарев Г. А.
Анкудинов А. В.	Зверева Т. М.	Полковникова А. П.
Антипина Н. Н.	Калзан В. Ш.	Резниченко К. Ф.
Анчима Х. А.	Кара-оол Х. А.	Савкин Я. У.
Аракчаа А. Л.	Козленко А. А.	Салчак М. С.
Аржалай А. Д.	Корольчук В. М.	Сендажи С. Б.
Арланмай А. М.	Кошкаров К. Е.	Сердобов Н. А.
Артас М. Б.	Курбатский Н. К.	Тарасов А. М.
Астафьев П. В.	Лопсан-Серен О. Н.	Тока С. К.
Балабанов Г. П.	Любутин Н. У.	Токарев Б. Н.
Бегзи Т. С.	Мальцев А. Ф.	Томилин И. Е.
Бегзи Д. О.	Макпал Т. Д.	Толгар-оол О. А.
Верзилин С. Е.	Михайлов П. С.	Торуг-оол С. С.
Волосников Н. Я.	Москаленко Н. Т.	Топтуг-оол М. С.
Горелов П. М.	Намай Н. С.	Чимба А. М.
Градобоев А. М.	Самбу К. Л.	Чылбак В. С.
Даваа А. Б.	Намчак С. К.	Чимба С. С.
Дайгыр-оол С. Х.	Норбу Т. Ч.	Цевменко И. И.
Дилгижек К. К.	Ортун-оол С. М.	Щетнев К. К.
Дивестек О. К.	Охемчик О. Т.	Юмбу А. Б.
	Оюн Н. А.	

СЭКП обкомунуң кежигүннеринге кандидаттар

Биче-оол Ч. Б.	Гудков Г. С.	Серин М. Б.
Довадор В. С.	Найдын Н. М.	Серекней С. А.
Коссов Н. Н.	Панков А. Г.	Тагба Б. У.
	Делег-оол И. Б.	Цевелев И. И.

СЭКП обкомунуң ревизия комиссиязының составы

Каплунов А. И.	Конгар Н. М.	Пахомов М. И.
Киселев П. Т.	Мендума М. К.	Саган-оол О. К.
	Мунзук К. Н.	

Областың VI партия конференциязы

1956 чылдың январь 13—14 хүнелеринде областың VI партия конференциязы болуп эрткен. Коммунистиг партиялың область комитединиң отчёт илеткелиг СЭКП обкомунуң бирги секретары эш С. К. Тока кылган.

Конференциялың эрткен турар үезин допчузу-биле характерлеп айтказы, эш Тока областың көдээ ажыл-агыйының түнелдерин тодаргай чугаалаан.

— Тывада арат ажыл-агыйларның 96 хуузу коллективизастатынган. Киштики улуг курлавырларны ажыглавышаан, областың колхозтары, совхозтары болгаш машина-трактор станциялары эрткен ийи көдээ ажыл-агый чылдарының дургузунда күр болгаш куруккан черлерни шиңгээдип турган, тарылга шөлдерни калбарлыр, тараа культураларының дүжүдүн бедидер, ниитиниң малының баш санын өстүрер болгаш оон продуктулуун бедидер талазы-биле чамдык эки түнелдерни чедип алган — деп илеткелчи чугаалаан.

Бо чылдарның дургузунда колхозтарда болгаш совхозтарда тарылга шөлү 36,3 муң гектарга өскен. 75 муң гектар күр болгаш куруккан черлерни андырган. Ниитиниң малының баш санын өстүрериниң планы күүсетинген, ол 36 хуузга өскен.

Колхозтар болгаш совхозтар көдээ ажыл-агый продуктуларының, чиг-эттиң күрүне белеткедериниң бүза садыш ажышкыннарының планнарын 1955 чылда хуусаа бетинде күүсеткен. 1954 чылга бодаарга 1,24 катап хөй тараны, 1,5 катап хөй сүттү, 1,4 катап хөй дүктү, 1,3 катап хөй эът күрүнеге дужаан.

Илеткелге улуг кичээнгей малдың продуктулуун бедидериниң айтырыгынче салдынган. 1954 чыл-биле деннээрге 1955 чылда сүт бүдүрери өскен болза-даа, колхозтарда болгаш совхозтарда инектериниң продуктулуун бедидериниң көрдүнген перспективтиг планнары чедип алдынмаан. Областың колхозтары 1955 чылда 10700 тонна сүт саап алыр тургаш, херек кырында 9797 тонналы алган азы планны 91,5 хуу күүсеткен. Колхозтарда бир саар инектен сүт саалдазы 593 килограмм болган, а 100 гектар көдээ ажыл-агый ажыглал черлеринге хамаарыштыр үүле 3,5 центнер сүт алган. Совхозтарга 878 тонна сүт саап алыр тургаш, херек кырында алганы — 768 тонна болган.

Бар турар улуг курлавырлар болгаш аргалар сүт бүдүрериниң херээнге ам-даа ажыглатынмайн турар дээрзин мурнакчы саанчыларның, фермаларның, колхозтарның болгаш районнарның практиказы көргүзүп турар. Колхозтарның, районнарның удуртукчулары колхоз бүдүрүлгезинге шуут барып, кижилер-биле ажыдан, оларның бүш-ажылынга дузалаачыны көргүзүп турар черлерде эки көргүзүглер бар болуп турар. Чижээ, Бии-Хем райониың колхозтары эрткен ажыл-агый чылында саар инек бүрүүнден ортумаа-биле 1131 килограмм сүттү азы 100 гектар көдээ ажыл-агый ажыглал черлеринге хамаарыштыр 1059 килограммны алган. Ынчаарга бир дөмей байдалдарлыг болган аргаларлыг тургаш-ла Бай-Хем районуң колхозтары бир саар инектен 650 килограмм сүттү, а 100 гектарга хамаарыштыр үүле 537 килограммны алган.

Партия, совет болгаш көдээ ажыл-агый органнары бо үүгүла херектиң хамыскынында турун турар колхозтарда, районнарда сүт саалдазының байдалы багай болуп турар. Моон ужурунда Бай-Тайга, Барыын-Хемчик, Эрзин болгаш Тес-Хем районнарның колхозтары бир саар инектен ортумаабиле 254—400 килограммдан ашпас ол үүлү хемчээлдиг сүттү ап турарлар. Бай-Тайга (эштер Довадор, Ангырбан), Чаа-Хөл (эштер Бегзи, Арандол), Тес-Хем (эштер Аракчаа, Чадамба), Эрзин (эштер Чимба, Аракчаа) районнарның удуртукчулары бо ажыл-агый чылында-даа сүт саалдазының айтырыгларын кыры-биле эрдингейлээрин база уламчылавышаан турарлар, оон түнелинде бо ажыл-агый чылының 3 айларының иштинде сүт саалдазын эрткен чылдың ол-ла үези-биле деннээрге дыка кудулатканнар.

Сүттүг малдың ээзээн продуктулуг болуп турарының болгаш сүт бүдүрериниң перспективтиг планнарын күүсетпейн турарының кол чыдагааннары болза, малдарның чемгерилгезин, ажаалдазын, ээзээветеринарлыг хандырылгазын багай тургускаанында, үредел ажылының сандаргайында болуур. Инектерниң кызырар чоруу эрткен ажыл-агый чылында колхозтарга 23 хуу, совхозтарга 10,8 хуу болуп уламчылавышаан турар, оон түнелинде бети дээрге-ле 3600 бызаалар болгаш 1600 тонна сүт чедир алдынмаан. Колхозтарның хөй кезии инектери бызаларынга эмзирип саап турар.

Бүгү партия, совет болгаш көдээ ажыл-агый органнарының эң чугула соруглазы чүл дизе, областың колхозтарының дээрезаанчыларының, мурнакчы сүт-бараан фермаларының дүржүлгазын хүн-бүрү түнелеп, нелтередири сүт бүдүрерин дыка көвүдедириң чедип алыры болуур.

Партия биле чазак Сибирьниң нарын дүктүг хөй ажылының ийи дугаар базазы болдурар соруглазы салган — деп илеткелчи уламчылаан. Бүгү эргежок чугула бойдуе байдалдарлыг, ажы одарлыг болган мал ажылының дүржүлгалыг кадрларлыг болуп турар бистиң Тыва областа бо соруглга база хамаарыштыр.

Дүк бүдүрери өзүп турза-даа, бо эң чугула көдээ ажыл-агый чиг-эттиң бүдүрериниң перспективтиг планнарын 1955 чылда күүсетинмээн. Колхозтарга эрткен чылын бир хойдан ортумаа-биле 1,7 килограмм дүктү ап, ниитиниң дүк кыргыдазын 513 тонна чедирер дээн болза, херек кырында 444 тонналы алган азы планны 86,5 хуу күүсеткен. Областың колхозтарында бир хойдан дүк кыргыдазы ортумаа-биле үүле 1,5 килограмм болган. Үүле 22 колхозтар, чанғыс Чаа-Хөл район дүк планын күүсеткен. Бай-Тайга, Чөөн-Хемчик, Чаа-Хем районнар дүк кыргыдазының планын үүле 70—75 хуу күүсеткеннер.

Кыргыдаңы ийи удаа чорудуп, азырглар-биле демиселди болгаш өске-даа хемчегларни чорудуп тургаш, хойларның амгы бар турар үксаалыг составынга оларның дүк продуктузун дыка бедидип болуур бис дээрзин колхоз бүдүрүлгезиниң хөй-хөй мурнакчыларының дүржүлгазы көргүзүп турар. Чижээ, Кызыл районуң «Х улуг хурал» колхозунуң хойжузу эш Чыргал хөй бүргүүнден 3310 грамм дүктү кыргыш алган.

Дүк бүдүрер талазы-биле планның күүсетинмейн турарын хамыктың мурнунда хойларның чемгерилгезиниң болгаш ажаалдазының четпези, төрүүр хойларның кызырашкыны, хорамчазы, хөй ажылында үредел ажылын кончуг багай тургускаңы тайылбырлап турар.

Эът бүдүрерин көвүдедириниң хөй аргаларын анализтевишаан, планны ниитизиабиле күүсетсе-даа, бо херекте улуг четпестер бар деп илеткелчи чугаалаан. Чамдык районнарның болгаш колхозтарының удуртукчулары малды одарлаш семиртирин болгаш немей чемгерерин организастаарының ужур-дузазын херекке албайн турарлар, оон түнелинде колхозтар чыл-бүрү күш-деңгилдезі ортумактан күүү хөй санныг малдарны күрүнеге дужаап турар. Эрткен чылын областың колхозтары ортумактан күүү күштүг 1790 баш бода малды, 13167 баш шөзер малды күрүнеге дужаанналар, ол чорук колхозтарга 700 муң ажыг рубльдиң каржазын чедирген. Малды одарлаш семиртирин Улуг-Хем, Тес-Хем болгаш өске-даа чамдык районнарның колхозтары онза багай организастап турар. Областың партия, совет, көдээ ажыл-агый организацияларының талазынган чемгерилгени болгаш күрүнеге хаван эдин дужаарын организастаарын ёзулуг үнелевейн турарын айтыры чугула.

Ниитиниң мал ажылын хөгжүдеринге болгаш оон продуктулуунуң өзүлдезинге быжыг чем-суурну туруузары шиңгээдип ужур-дузалыг. Ындыг түрбүже, 1954 чылда-даа, 1955 чылда-даа колхозтарда болгаш совхозтарда мал ажылы эргежок чугула четпес чемнер-биле хандыртынмаан. 1955 чылда колхозтар сиген белетхелиниң планын үүле 82 хуу, а силос салыышкынын — 60 хуу күүсеткен.

Колхозтарга болгаш совхозтарга кукуруза ышкаш бедик дүжүттүг культураны шиңгээдип ажыглааны ниитиниң мал ажылын чемнер-биле хандырарының айтырыгларын оң дүргеп шиитпирлээрінге орукту ажыктан. Эрткен чылын областың колхозтарында болгаш совхозтарында 6 муң гектар кукуруза тараан. Кукуруза өстүрериниң шын агротехниказын ажыглаан чамдык колхозтарның алган түнелдери бистиң областың байдалдарынга бо культураның ногаан массазының өлээн бедик дүжүттерин ап болурун көргүзүп турар. Тандыда, Чөөн-Хемчикте сорт-шенеелге участоктарында болгаш көдээ ажыл-агыйның дүржүлга станциязында чорутунган дүржүлгалар болза, бистеге кукурузаның чамдык сорттары бир гектардан 400—500 центнер ногаан массаны берип болурун көргүскен.

Ындыг түрбүже, областың колхозтарынга ниитизи-биле кукурузаның дүжүү кончуг күүү болуп, гектар бүргүүнден үүле 47 центнер ногаан массаны алган.

Партия, совет, көдээ ажыл-агый организацияларының бо культураны шын эвес көөр чорукту шиитпирлиг үзүткээры, бистиң областың байдалдарынга оңу өстүрери болдунмас дээр чугаа-соотту соксадыры болгаш оон бедик дүжүттерин алырының херээн тодаргай холга алыры аргежок чугула.

Сиген кезер черлерни болгаш одарларны эмзиидеринче онза кичээнгейни салыры эргежок чугула. Айталганы, черниң кырын сайзырадырын, сигеннер тарылгазын болгаш ол черлерниң суттатгыг шөлдериниң суттарылгазын чорудар.

Мал ажылының улам ынай хөгжүдеринге ең чугула чүүл болза, ээзээветеринарлыг негелдерни харылаан турар кажаалар-биле малды ажыглаашкынга дузалаачыны көргүзүп турар черлерде эки көргүзүглер бар болуп турар. Чижээ, Бии-Хем райониың колхозтары эрткен ажыл-агый чылында сааар инек бүрүүнден ортумаа-биле 1131 килограмм сүттү азы 100 гектар көдээ ажыл-агый ажыглал черлеринге хамаарыштыр 1059 килограммны алган. Ынчаарга бир дөмей байдалдарлыг болган аргаларлыг тургаш-ла Бай-Хем районуң колхозтары бир саар инектен 650 килограмм сүттү, а 100 гектарга хамаарыштыр үүле 537 килограммны алган.

Партия, совет болгаш көдээ ажыл-агый органнары бо үүгүла херектиң хамыскынында турун турар колхозтарда, районнарда сүт саалдазының байдалы багай болуп турар. Моон ужурунда Бай-Тайга, Барыын-Хемчик, Эрзин болгаш Тес-Хем районнарның колхозтары бир саар инектен ортумаабиле 254—400 килограммдан ашпас ол үүлү хемчээлдиг сүттү ап турарлар. Бай-Тайга (эштер Довадор, Ангырбан), Чаа-Хөл (эштер Бегзи, Арандол), Тес-Хем (эштер Аракчаа, Чадамба), Эрзин (эштер Чимба, Аракчаа) районнарның удуртукчулары бо ажыл-агый чылында-даа сүт саалдазының айтырыгларын кыры-биле эрдингейлээрин база уламчылавышаан турарлар, оон түнелинде бо ажыл-агый чылының 3 айларының иштинде сүт саалдазын эрткен чылдың ол-ла үези-биле деннээрге дыка кудулатканнар.

Сүттүг малдың ээзээн продуктулуг болуп турарының болгаш сүт бүдүрериниң перспективтиг планнарын күүсетпейн турарының кол чыдагааннары болза, малдарның чемгерилгезин, ажаалдазын, ээзээветеринарлыг хандырылгазын багай тургускаанында, үредел ажылының сандаргайында болуур. Инектерниң кызырар чоруу эрткен ажыл-агый чылында колхозтарга 23 хуу, совхозтарга 10,8 хуу болуп уламчылавышаан турар, оон түнелинде бети дээрге-ле 3600 бызаалар болгаш 1600 тонна сүт чедир алдынмаан. Колхозтарның хөй кезии инектери бызаларынга эмзирип саап турар.

Бүгү партия, совет болгаш көдээ ажыл-агый органнарының эң чугула соруглазы чүл дизе, областың колхозтарының дээрезаанчыларының, мурнакчы сүт-бараан фермаларының дүржүлгазын хүн-бүрү түнелеп, нелтередири сүт бүдүрерин дыка көвүдедириң чедип алыры болуур.

Партия биле чазак Сибирьниң нарын дүктүг хөй ажылының ийи дугаар базазы болдурар соруглазы салган — деп илеткелчи уламчылаан. Бүгү эргежок чугула бойдуе байдалдарлыг, ажы одарлыг болган мал ажылының дүржүлгалыг кадрларлыг болуп турар бистиң Тыва областа бо соруглга база хамаарыштыр.

Дүк бүдүрери өзүп турза-даа, бо эң чугула көдээ ажыл-агый чиг-эттиң бүдүрериниң перспективтиг планнарын 1955 чылда күүсетинмээн. Колхозтарга эрткен чылын бир хойдан ортумаа-биле 1,7 килограмм дүктү ап, ниитиниң дүк кыргыдазын 513 тонна чедирер дээн болза, херек кырында 444 тонналы алган азы планны 86,5 хуу күүсеткен. Областың колхозтарында бир хойдан дүк кыргыдазы ортумаа-биле үүле 1,5 килограмм болган. Үүле 22 колхозтар, чанғыс Чаа-Хөл район дүк планын күүсеткен. Бай-Тайга, Чөөн-Хемчик, Чаа-Хем районнар дүк кыргыдазының планын үүле 70—75 хуу күүсеткеннер.

Кыргыдаңы ийи удаа чорудуп, азырглар-биле демиселди болгаш өске-даа хемчегларни чорудуп тургаш, хойларның амгы бар турар үксаалыг составынга оларның дүк продуктузун дыка бедидип болуур бис дээрзин колхоз бүдүрүлгезиниң хөй-хөй мурнакчыларының дүржүлгазы көргүзүп турар. Чижээ, Кызыл районуң «Х улуг хурал» колхозунуң хойжузу эш Чыргал хөй бүргүүнден 3310 грамм дүктү кыргыш алган.

Дүк бүдүрер талазы-биле планның күүсетинмейн турарын хамыктың мурнунда хойларның чемгерилгезиниң болгаш ажаалдазының четпези, төрүүр хойларның кызырашкыны, хорамчазы, хөй ажылында үредел ажылын кончуг багай тургускаңы тайылбырлап турар.

Эът бүдүрерин көвүдедириниң хөй аргаларын анализтевишаан, планны ниитизиабиле күүсетсе-даа, бо херекте улуг четпестер бар деп илеткелчи чугаалаан. Чамдык районнарның болгаш колхозтарының удуртукчулары малды одарлаш семиртирин болгаш немей чемгерерин организастаарының ужур-дузазын херекке албайн турарлар, оон түнелинде колхозтар чыл-бүрү күш-деңгилдезі ортумактан күүү хөй санныг малдарны күрүнеге дужаап турар. Эрткен чылын областың колхозтары ортумактан күүү күштүг 1790 баш бода малды, 13167 баш шөзер малды күрүнеге дужаанналар, ол чорук колхозтарга 700 муң ажыг рубльдиң каржазын чедирген. Малды одарлаш семиртирин Улуг-Хем, Тес-Хем болгаш өске-даа чамдык районнарның колхозтары онза багай организастап турар. Областың партия, совет, көдээ ажыл-агый организацияларының талазынган чемгерилгени болгаш күрүнеге хаван эдин дужаарын организастаарын ёзулуг үнелевейн турарын айтыры чугула.

Ниитиниң мал ажылын хөгжүдеринге болгаш оон продуктулуунуң өзүлдезинге быжыг чем-суурну туруузары шиитпирлиг ужур-дузалыг. Ындыг түрбүже, 1954 чылда-даа, 1955 чылда-даа колхозтарда болгаш совхозтарда мал ажылы эргежок чугула четпес чемнер-биле хандыртынмаан. 1955 чылда колхозтар сиген белетхелиниң планын үүле 82 хуу, а силос салыышкынын — 60 хуу күүсеткен.

Колхозтарга болгаш совхозтарга кукуруза ышкаш бедик дүжүттүг культураны шиңгээдип ажыглааны ниитиниң мал ажылын чемнер-биле хандырарының айтырыгларын оң дүргеп шиитпирлээрінге орукту ажыктан. Эрткен чылын областың колхозтарында болгаш совхозтарында 6 муң гектар кукуруза тараан. Кукуруза өстүрериниң шын агротехниказын ажыглаан чамдык колхозтарның алган түнелдери бистиң областың байдалдарынга бо культураның ногаан массазының өлээн бедик дүжүттерин ап болурун көргүзүп турар. Тандыда, Чөөн-Хемчикте сорт-шенеелге участоктарында болгаш көдээ ажыл-агыйның дүржүлга станциязында чорутунган дүржүлгалар болза, бистеге кукурузаның чамдык сорттары бир гектардан 400—500 центнер ногаан массаны берип болурун көргүскен.

Ындыг түрбүже, областың колхозтарынга ниитизи-биле кукурузаның дүжүү кончуг күүү болуп, гектар бүргүүнден үүле 47 центнер ногаан массаны алган.

Партия, совет, көдээ ажыл-агый организацияларының бо культураны шын эвес көөр чорукту шиитпирлиг ужур-дузалыг. Ындыг түрбүже, 1954 чылда-даа, 1955 чылда-даа колхозтарда болгаш совхозтарда мал ажылы эргежок чугула четпес чемнер-биле хандыртынмаан. 1955 чылда колхозтар сиген белетхелиниң планын үүле 82 хуу, а силос салыышкынын — 60 хуу күүсеткен.

Колхозтарга болгаш совхозтарга кукуруза ышкаш бедик дүжүттүг культураны шиңгээдип ажыглааны ниитиниң мал ажылын чемнер-биле хандырарының айтырыгларын оң дүргеп шиитпирлээрінге орукту ажыктан. Эрткен чылын областың колхозтарында болгаш совхозтарында 6 муң гектар кукуруза тараан. Кукуруза өстүрериниң шын агротехниказын ажыглаан чамдык колхозтарның алган түнелдери бистиң областың байдалдарынга бо культураның ногаан массазының өлээн бедик дүжүттерин ап болурун көргүзүп турар. Тандыда, Чөөн-Хемчикте сорт-шенеелге участоктарында болгаш көдээ ажыл-агыйның дүржүлга станциязында чорутунган дүржүлгалар болза, бистеге кукурузаның чамдык сорттары бир гектардан 400—500 центнер ногаан массаны берип болурун көргүскен.

Ындыг түрбүже, областың колхозтарынга ниитизи-биле кукурузаның дүжүү кончуг күүү болуп, гектар бүргүүнден үүле 47 центнер ногаан массаны алган.

Партия, совет, көдээ ажыл-агый организацияларының бо культураны шын эвес көөр чорукту шиитпирлиг ужур-дузалыг. Ындыг түрбүже, колхозтарда мал ажылының

Областың VI партия конференциязы

(Төнчүзү).

Ооң соңда СЭКП обкомуның ревизия комиссиязының отчёт илеткелин резизия комиссиязының даргазы эш **А. И. Капаунов** кылган.

Отчёт илеткелдериниң талазы-биле санал бериишкиннери эгелээн. СЭКП Кызыл хоорайкомуның секретары эш **Аккудинов** бир дугаарында сес алган.

—Областың партия организациязы отчёттуг үениң дургузунда областың экономиказын болгаш культуразын бедүрер талазы-биле түннелиг ажыдарны чоруткан. Оон-биле чергелештир СЭКП обкому, ооң бирозу болгаш секретарьлары партияның Төп Комитединиң айтыышкынналрындан чогуур түннелии үилүрбейн, үлетпүрү болгаш көдээ ажыл-агыйны үдуртур ажылга эге тургузуушкунну чедип албаан. Обкомуның удуртулгазының практиказында канцеляржы метод ам-даа үзүт-ээтинмээн. Шиитпирлерни болгаш айтыышкыннарны хөй-хөйү-биле бижип тура-даа, оларның чер-черге күүседилеин организастаар ажылды кошкак чорудуп келген.

Мындыг чижекти ап болур. СЭКП хоорайкомунуң дилээн ёзугаар Кызыл хоорайны картофель болгаш ногаа культураларыбиле хандырар дугайында шиитпирни обкомнуң бирозу хүлээп алган турган. Ол шиитпирниң күүседилеин организастаар ажылды обкомнуң административ килдизи (эргелекчизи эш Арланмай) хоюдаткан. Ооң түннелинде хоорайның ажылчы чоннары дыка хөй продуктуну чедир албаннар. Ол шиитпирниң күүседилеин чедип алыр талазы-биле база-ла багай ажылдаан.

Барыын-Хемчик районнуң хожуласкынның чоруунуң дугайында чугаа үр үеде чоруп келди. Ол районга хамаарышкан шиитпирлер-даа үнүп турду. Районга область организациязының ажылдакчыларында-даа барып турдулар. Быска хүүсаалыг, эренгей сургакчылаашкынналр районнуң ажылында четпестерни үзүткаарынга практиктиг дуза берип шыдаваан. Организакчы ажылды янзы-бүрү сан-ма-зо чыыры-биле солуп турар чорук обкомнуң ажылынга улуг четпестерниң бирозу. Ынду чорук болза обкомнуң административ килдизиниң көл хамаарыжып турар.

Обком үлетпүрү кампания характерлиг удуртуп келген. Көдээ ажыл-агый ажылдарының чайгы шин-түлүк үеинде үлетпүрү удуртуруп обком барыы-да үүттүп турган. Ооң түннелинде областың чурт үлетпүрү 1955 чылдың бүдүрүлге онаалдаарын күүседтээн.

Алдын үлетпүрүүн ажылынга улуг четпестер бар. Металл тывыжы чыл бүрүде кызырыш турар. Бызылдың алдын үргайлар эргелеги (начальниги эш Ко-) ажыл үргайлар ажылын багай удуртуп келген. Партия обкому үлетпүрүүн ол адырының хожуласкынның үзүткаар хемчегларин албаан.

СЭКП обкомунуң секретарьлары эштер Резниченко, Ортун-оол парторганизациялар-биле кошкак харылзажып, чер-черге ээзээн барып турардар. Ынчангаш ажыл-чы-ннарның дыка хөй оларны танывас.

Чамдык удуртукчу ажылдакчыларның партийжи эвес ажы-чаңы-биле партия обкому эштежип турары канчап-даа тодарыышпас. Чижээ, облоно эргелекчизи эш Болдур-оолдуң арагалап, ажылынга харысалга чокталып турар чорууның дугайында медээлер бар тургулаан. Ынчалза-даа обкомнуң школа килдизи, секретарьлары эш Болдур-оолдуң ол четпестерин элки чазаваан. Областың культура эргелелиниң начальниги эш Ивановтуң ажылында улуг четпестер бар. Партия обкому кадрларны шилгээр ажылга четпестерни болдуруп, чамдыкта удуртур ажыдарга төлептиг эвес кижилерни депшидип турган фактылар бар деп эш Аккудинов айыткан.

Шагданың область эргелелиниң начальниги эш **Артастың** чугаалаанга болза:

Бижилериниң медерелинде эргиниң артышкынналры-биле демиселге шагдаа органнары улуг ролдуг. Ынчаарга бистиң ажылывыс негелденип чогуур деннелии хандырбайн турарын миннир херек.

Шагдаа органнарының ажылын партияның чамдык райкомнары эки удуртпайн турар, ол ажылга прокурорларның чогуур хайгаараалы тургустунмаан. Шагдаа органнарының ажылында чалыглар болгаш хажыымышкынналр бар. Колхоз болгаш күрүне өнчүүн оорлаар, самчыгдаар чоруктар области ам-даа үзүткатынмаан.

Бижилиниң килдизи методу болза, ыбаалдың эвес, а бүзүреливиниң методу болур. Чамдык черлерде политиктиг кижилиглиге ажылы ам-даа эжижээн. СЭКП обкомунуң идеология ажылын харылаар турар секретары эш Ортун-оол ажылчы чоннарның ажылдан, чурттап турар черлериниге хоюар барып, оларның мурнунга илеткелдер болгаш лекциялар ынчувайн турар. Идеология ажылын эжижидерин харылсалгалыг оске ажылдакчылардан эки негевейн турар — деп ол шүүмүүлээн.

СЭКП-нин **Каа-Хем** райкомунуң секретары эш **Мосиалеико** сес алган.

— Каа-Хем районнуң ажылчы чоннары улус ажы-агыйының болгаш культуразын улам ынай хөгжүдезинин талазы-биле партияның онаалдаарын чедишкиниг күүседир деэш чүүдүүр демисежип турар — деп ол чугаалаан.— Эрткен чылын районга тарыга шөлү 3500 гага өскен. Чазын чажып тарыыр тараа культураларының планы 126,3 хуу күүсетинген. Малдың баш санын өстүрелиниң планы күүсетинген, ооң продуктуулуу элээн белээн. Көдээ ажыл-агый продуктуларын бүүрүнеге дужаарының бүгү планнарын район хуусаа бетинде күүсеткен.

Колхозтар экономика талазы-биле быжыккан, оларның акша орулгалыы бедээн. «Кызыл тук», Ворошилов аттыг колхоз оске колхозтар-биле бир дөмей черде турар хирезинде-ле инек бүргүзүнден 1072 литр сүттү саап алган. Саанчы Берзина бодунга быжыглаан инек санындан-на 1500 ажыг литр сүттү сагган. Район хойнан дүк кыргып алыр планны күүсетпээн. Ынчаарга чамдык хойнулар хөй бүргүзүнден 2 килограмм ажыг дүктү кыргып ап турар. Малдың ажаалгазы болгаш азыралы кайда-ла эки тургустунган болдур, ында малдың продуктуулуу бедик болуп турарын дужуулга бөргүскен. Мал ажылында четпестерни үзүткаар хемчегларни райком амгы үеде чорудуп турар.

Областың көдээ ажы-агый эргелели (начальниги эш Шелемотов) көдээ ажылагыйны эрги канцеляржы байдал-биле удуртуп келген. Колхозтарның, МТС-тернің дилеглерин эш Шелемотов өөренип көрбейн турар. СЭКП обкомунуң көдээ ажыл-агый килдизи, ооң эргелекчизи эш Салчак областың көдээ ажыл-агыйын улам ынай хөгжүдезиниң айтырыгларына кошкак дузалажып келген. Бистиң район хөөп олуртур культураларның тарылгазын чыл-бүрүде өстүрүп келген. Ынчаарга МТС-те кукуруза болгаш картофель тарып олуртур чаңгыс-чаңгыс машиналар, чаңгыс силос комбайны, картофель кастырар чаңгыс машина бар. Ол машиналар колхозтарны хандырып шыдавайн турар.

Эш Москаленко область судунуң ажылын, ыяңгыы облсуд даргазының оралакчызы эштер Кураев, Будявцев оларны шиитпирлеэринге. Кем-керек үүлгедикчилериниң хөрээн чинчеп көрүп турар фактылар бар деп ол чугаалаан.

ВЛКСМ обкомунуң секретары эш **Юмбу** бодунуң саналының эгезинге аныяктарны кижизидериниң, оларны ажы-агый, культура тургузуушкунуунуң сорулгаларын чедишкиниг шиитпирлеэринче мобилизастаарының талазы-биле областың комсомол организациязы СЭКП обкомунуң үлуртулгазы-биле алаан ажылдарны чоруткаанын дедиргээн. Мал ажылында муң ажыг комсомолчулар ажылдап турар. Оларның арагында база МТС-терде болгаш үлетпүр бүдүрүлгелериниде социалистиг чарыштың мурнакчыларының аттарын эш Юмбу адаан.

Ынчалза-даа областың комсомол организациязының ажылында үлуг четпестер барын ол миннип чугаалаан.— Чоокта чаа районнарның, Кызыл хоорайның, областың комсомол конференциялары болуп эрткен. ВЛКСМ-нин райкомнары, хооркому болгаш обкому комсомол эге организацияларының ажылынче эки ханылап кирбейн, аныяктар ортузунга кижизидиге ажылын четпес удуртуп келген дээрзин конференциялар айыткан. Колхозтар болгаш үлетпүр бүдүрүлгелериниң ажыл-чорудулгазына чамдык комсомолчуларның болгаш аныяктарның киржилгези ам-даа дыка кошкак. Эрткен чылын 230 ажыг комсомолчулар күш-хүнүүнүң миннимумун күүсетпээн. Оларның арагында колхоз бүдүрүлгезинге шуут кириишпээннер база бар.

Чамдык парторганизациялар, СЭКП райкомнары комсомол организацияларын четпес удуртуп турардар. СЭКП-нин Барыын-Хемчик райкому, ооң секретарьлары эштер Санчай, Кулев комсомол организацияларының ажы-чорудулгазын башкарар дугайында партия организацияларындан негелдени кошкатканнар.

Бо чылдың январь 1-де комсомол документилериниң солуушкуну эгелээн. Ол чугула ажылды чорударынга партия организациялары дуза көргүзер үжүрлүг. СЭКП-нин Тес-Хем, Барыын-Хемчик, Улуг-Хем, Бии-Хем райкомнары ол ажылды кичээнгейнин төвүнге албаннар.

Совет чогаалчылар эвилелиниң Тыва салбыры (секретары эш Саган-оол) четпес ажылдан турар. Бистин чамдык чогаалчыларывыс (эштер Эренчин, Кенин-Лопсан, Салчак Тамба) амытырадан хоорук, идезиг чаныс чогаалдарны бижип тургулаан фактыларны эш Юмбу шүүмүүлээн.

СЭКП ТБ-ның январь Пленумунуң шиитпирлерин амыдырала боттандырар талазы-биле өвүрүүн партия организациязы түннелиг ажылларны чорутканын СЭКП-нин өвүр райкомунуң секретары эш **Лопсан-Серен** тодаргайлап чугаалаан.

— Ынчалза-даа мал ажылының продуктуулуун бедидериниң чогуур аргаларын четче ажыглаваан бис. Мал чеминериниң болгаш кажаалларының чедишпезе малдың продуктуулуун бедидерин хандырбайн турар. Районда хойлардан үк кыргыдазы дыка эвээш. Чамдык фермалар инекти быжаазындан чарып саар арганы ажыглаваан. Ынчангаш дыка хөй сүт чедир алдынмаан.

Мал ажылының эки хөгжүдези хову ажылындан дыка хамааржыр. Ынду турбуже өвүр районда хову ажылы дыка кошкак хөгжүделивиг. Эрткен чылын дужут планы күүсетинмээн. Бистиң колхозтарывыска хову ажылларын үлегердиг чорудар талазы-биле хүлээлгезин Чаданна МТС багай күүседип турар. Колхозтарның мал чеминериниң белеткелинге ол МТС эки киришпээн.

Областың көдээ ажы-агый эргелели колхозтарны оперативтиг удуртур үжүрлүг. Ооң ажылдакчылары чер-черге ховар барып, четпестерни үзүткаарынга багай дузалажып турар деп эш Лопсан-Серен шүүмүүлээн.

Делегат эш **Кызыл-оол** партия органнарының шиитпирин ёзугаар Чөөн-Хемчик районнуң «Кызыл тараачын» колхозунуң даргазынга баргаш, ажылды канчаар чорудуп эгелээнин чугаалаан.— Артель кежигүннериниң күш-ажыл чуруун быжыглаарынче болгаш онаашкан ажылдарынга оларның харысалгазын бедидеринче, кижизидилгелиг ажылдарны күштелдиреринче көл кичээнгейин салган бис. Ол бүгү ажылдар эки түннелди берген.

Бир эвес Чаданна МТС эки ажылдаан турган болза, хову ажылының түннелдери улам-на бедик болур ийик. МТС-тиң ооң директору эш Толпиннің ажылынга четпестерни хөй улаа шүүмүүлеп келген. Ынчалза-даа байдал өскерилбээн. Ол МТС-тиң ажылын эжижидериниче СЭКП обкому, партияның Чөөн-Хемчик райкому болгаш областың көдээ ажы-агый эргелели боттуг дуза көргүзер үжүрлүг.

Көдээниң чурттакчы чонунуң хереглелдерин четпес хандырып турар саныг ажылдакчыларын эш Кызыл-оол чөптүг шүүмүүлээн. Колхоз түдүүнүң калбарып турарынга холбаштыр шин, кадаг, будүк дээн чижектиг түдүгнүң өске-даа материаллары хөй-биле хереглетининп турар. Ынчаарга Чөөн-Хемчик райпозу оларны эки сатпайн турар. Хоорайдан болгаш суурлардан ырак черлерде чурттап турар колхозчуларга хереглел баразаннарын базарын салыглаар ажылларны райпо организаставайн келген. Облпотребсоюз (даргазы эш Агапов) шак ындыг четпестербиле аналза эштежип турар.

Областың культура эргелелиниң ажылдакчылары, ооң начальниги эш Иванов клубтар ажылын эжижидериниче сагыш салбайн, ол дугайында чогуур хемчегларни албайн турарын шүүмүүлээн.

Ниитининң өнчүүн кампалаар талазы-биле колхозтар үлуртукчуларының демиселинге шагдаа ажылдакчылары идепкейлиг дузалажыр үжүрлүг. Чөөн-Хемчик районда колхозтарның малын болгаш тараазын оорлаар чорук ам-даа читпээн. Шагдаа органнары ажылчы чоннарның калбак массаларынга даянып ажылдаары чугула.

Барыын-Хемчик райкүүском даргазы эш **Одан-оол** санал бергеш, районнуң ажы-агый, культура тургузуушкунуна үлуртулганын четпестерининң дугайында район үлуртукчуларының адрезинге болган шүүмүүлелди миннип чугаалаан. Ынчалза-даа эш Одан-оол райкүүском даргазы кижи хирезинде-ле районнуң хожуласкынның байлалын болдурбас талазде, чүүл кылза чогуурул дээрзин чугаалаваан. Ол болза, районда күүседикчилерниң, ыяңгыы болуңуң харысалгазының дугайын чугаалаваин, бүгү-ле оруунуу область организацияларынче чүүй кааның орадашкан.

Барыын-Хемчик районнуң колхозтары болгаш совхозу мал болгаш чер ажылының хөгжүдезиниң талазы-биле дыка үр үениң дургузунда хожуласкынның болуп келген. МТС, райүлетпүр комбинады, райпо, чамдык культура-чырылышкын албан черлери, школалар болгаш эмнелге черлери багай ажылдап турар. Оларның ажы-чорудулгазын партия райкому болгаш райкүүском четпес удуртуп, кадрларның шилгээрин болгаш кижизидилгезин эжижитпейн, чамдык удуртукчуларның чүүл чок чоруктарынга эштежип, оларның ажылга харысалгазын бедитпейн келген.

Эш Одан-оол СЭКП обкомунуң чамдык ажылдакчыларының аиезинге чөптүг шүүмүүлелди кылган. — Обком секретары эш Ортун-оол идеология ажылын удуртуп турар хирезинде, ол ажылдың черчере байлалын сонуургавайн, четпестерни үзүткаарынче четпес сагыш салып келген. Чамдыкта ооң көдээже сургакчылаашкынны эки түннелди бербейн тургулаан. Идеология ажылының деннели чавыс болбушаан турар—деп ол чугаалаан.

Делегат эш **Тарабрина** бодунуң саналынга Тожунуң колхозчуларының чурттаар болгаш культура талазы-биле негелделериниң дугайын чугаалаан: —Колхозчуларының хөй кезии сууржулганнын байынарынче чурттап киргилээн. Ынчалза-даа ол бажыннарның түлүү ыяш четпес, чамдыктарында аъш-чем, эт-хөреңги шыгжаар кладовкалар чок болуп турар. Бажың иштининг херекселдери — столдар, сандайлар, шкафтар чок. Үлетпүр комбинаты ындыг херекселдерни ыка эвээштп бүдүрүп үндүрүп турар. Облпотребсоюзтуң үлуртукчулары ол ырак районнуң ажылчы чоннарынга хереглелиин кандыг баразаннары эң-не чугула негетинин турарын сонуургавайн турардар

Партия обкомунуң болгаш облкүүскомнуң үлуртукчулары ырак районнарга тургулуг көөп турары күзенчиг. Областың экономиказын хөгжүдерииге Тожунуң кандыг роль ойнап болуруп хандыы-биле өөренип көөрү чугула. Ынчаарга облкүүскомнуң даргазы эш Чимба, ооң оралакчызы эш Колленко олар Тожуга барбайн турары четпес ажылдың бир демдээ болур-дур.

СЭКП Тес-Хем райкомунуң секретары эш **Арамчаа** санал берген. — Партия обкому болгаш облкүүском шиитпирлериниң күүседилеин четпес организастап турар. Сентелге заводунуң түдүүнүң темпизин дургедедир дугайында шиитпирлерни хөй үдаа үндүрүп келген. Ынчаарга завод ам-даа ажыглалга кирбээн. Күүседилеин контролюн чорутпас чорук чамдык үлуртукчуларның ажылга харысалгазын буладып турар.

Облкүүскомнуң үлуртукчулары үлетпүр бүдүрүлгелеринге ховар барып турардар Обкомнуң бирозу кежигүнү, облкүүском даргазы эш Чимба эрткен отчёттуг чылдың дургузунда үлетпүр бүдүрүлгелериниң чангыынын-даа партия организацияларының хуралынга олуржуп көрбээн— деп, эш Аракчаа шүүмүүлээн.

— Бии-Хем районнуң партия организациязы көдээ ажы-агыйны удуртуруун экижидериче угланган чамдык ажылларны кылган—деп, Бии-Хем МТС-тиң директору эш **Балабанов** чугаалаан.—Колхозтарның, МТС-тиң удуртур кадрларын быжыглаан, колхозчуларның ортузунга күш-ажылдың сагыла-чуруумун бедиткен, масса-политиктиг болгаш кижизидилге ажылын күштелдирген. Бо чорук кижилерниң күш-ажылчы идепкейин, колхозтарның экономиказын көдүрер, оларны бедик орулгалыг болдурар арганы берген.

Ниитининг мал ажылын хөгжүдеринче улуг кичээнгейни салган. Бии-Хем МТС, СЭКП ТК-ның январь Пленумунуң шиитпирлеринге холбаштыр, мал чеминери белеткээр, мал кажаалары тудар, улуг күш үнер ажылдарны механизастаар талазы-биле колхозтарга дузалажырын күштелдирген. Колхозтарның малының баш саны өзүп, ооң продуктуулуу бедип турар. Сүт ажылды уламчылап чорудар. Ындыг болза-даа, областың хандырылга организациялары колхозтарга болгаш МТС-ке эргежок чугула дериглелерни, материалдарны багай чедирип турарының чылдагаанындан механизациияны ажыглаары саадап турар Чижээ, «Кызыл тараачын» колхозта мотор үзүү чок болганындан автосуггарылга ажыглатынмайн турар.

Четпейн турар комбайннарны, трактторларны Тывага немей бээр дугайында ССРЭ-нин Министрлер Совуделиниң мурнунга айтырыг тургузарын область организацияларынлан эш Балабанов дилээн Шын сагындырыглар-биле чергелештир эш Балабанов бодунуң саналынга чамдык чазыгларны болдурган. Ылаңгыы мал ажылы бойдустан хамаарылга чокка хөгжүп болур дээр чижектиг барымдаа чок бадыткалды ооң кылганы шын эвес. СЭКП ТБ-ның январь Пленуму мал ажылы үүлге аналза эргежок чугула бөйдүс байлалдар бар болгаш хову ажылы эки чоруунуп турар черлерге чедишкиниг хөгжүп болур деп айыткан болгай.

Чаа-Хөл МТС-тиң парторганизация секретары эш **Чүргүй-оол** бодунуң саналынга Чаа-Хөл району мал болгаш чер ажылының хөгжүдезинге чамдык көргүзүгелерни чедип ап, ниитининг малының продуктуулуун болгаш шөлдерниң дужуттуун бедиткенин, көдээ ажы-агый кампаниялырын чорудары мурнукузундан дээре апарганын чугаалавышаан, бар турар четпестерни дедиглээн. Колхозтарда күш-ажылдың сагыла-чуруумун быжытпаанындан элээн хөй колхозчулар күш-хүнүнериниң чогуур миниимумун ажылдап албазынду. Колхозтарның удуртукчулары, партия эге организацияларының секретарьлары ындыг байдал-биле эптежип турарлар. Социалистиг чарыш эки организастатынмаач Ооң бурууну үүлге чер-черниң удуртулгазынга эвес, харын көдээ ажы-агый ажылдакчыларының профэвилел обкомунга база хамаарыжыр. Ооң даргазы эш Петеримов МТС-ке болгаш профэвилелдиң эге организацияларынга ховар барып, чарыштыы организастаарда оларга дузалавайн турар.

Көдээ ажы-агыйның удуртулгазында четпестерниң дугайында харылсалганың улуг кезии партия обкомунуң көдээ ажылагый килдизинге онаажып турар. Ооң эргелекчизи эш Салчак бодунуң хүлээлгезин четпес күүседип турар. Моон уларында биске авга чедир хожудан турар колхозтар, МТС-тер, совхозтар бар деп эш Чүргүй-оол чугаалаан.

Эш Чүргүй-оол саналының төнчүзүнде Чаа-Хөл МТС-тиң коллективи партияның XX съездизинге үткуштур чаруитты халбартып, съездиниң ажыттынар үүнү— февраль 14-түү күн-ажычы бедик көргүзүлер-биле, көдээ ажы-агый машиналарының септелгезин доозары-биле дедиглээр деп медегээн.

Областың кадык камгалал килдизиниң эргелекчизи эш **Семемей Тывада** эмнелге албан черлериниң четкизи совсаал чонга өзүп, эмнелге ажылдакчыларының саны кавудеп, чонга эмнелге дузалаачызы эки-ижи турарын дедиглевишаан, бо хемчегер солдынган негелделерден ам-даа хожудап турарын өвүр, Бай-Тайга, Чаа-Хөл болгаш өске-даа чамдык районнарның чонунуң негелделери хереченеп турар деп айыткаа. Кадык камгалалының байдалы дээш харылсалга үүлге ооң ажылдакчыларынга эвес, харын чер-черниң партия, совет органнарынга база онаажыр. Чижээ, өвүр, Чаа-Хөл районнарда эмнелгелер олар чүүл үүктелип турарындан орту ажылдан шыдавайн турар. Бо байдал райкүүскомну дүвүртпейн турар. Эмнелге хандырылгазын экижидер, кадык камгалал ажылдакчыларынга күш-ажылның тазырыктыг байдалдарын туруулар дээш чер-чер советтериниң харылсалгазын облкүүском кидиер хүлээлгелиг.

Бохулга бажыннарының түдүүшкүнүн чорудуп турар Чөөн-Хемчик районнуң чамдык колхозтарының инициативазын эш Серекей деткээн. Областың бүгү колхозтарынга бо ажыктыг эргелээшкин шептерлиниген турар херек. Ол шынаан үүлгедер ажылдарының түдүүшкүнүн калбартыры база негетинин турар.

Эш Серекей ооң ынай, Тываның чурттакчылыг чөрлериниң арыг-шевер байдалын экижидериниң, үлетпүр черлериниң ажычы чоннуң кадыын камгалаар дээш демиселди күштелдиреринің эргежок чугулазын база чугаалаан.

Таңды районнуң «Кызыл партизан» колхозунуң хойжузу эш **Ноокай**-ның чугаалаанга болза:

— Хой ажылынга ооң ажыг чыл ажылдап тур мен, бо үениң ниитининг элээн дүн жулгаларны шиигээдин алдым. 1955 чылда төрүүр 800 хойларның 100 баш бүргүзүнден 109 хурганнарны, бир хойдан 2630 грамм дүктү алган мен. Моңу чедип алырынга улуг күш негетинер. Малдың ажаалгазын экижидери, чылдың кайы үеинде хурганнарынга тазыриштыр тарыы ооналыр ажылны чорудазы чугула. Хойларны чайын шык оттуг черлерге, күзүн тараа ашгызынга, бүгаалар унунга одарадын турар мен. Быштатта келгеш, баштайгы үеде хөргүктээр, чывардыг черлерни ажыглаар, ооң соонда арай чоокшуладыр кадарар. Бергедей бергеи үеде ажыглаар болгаш далбыйлаар черлерни күрлап алыр үжүрлүг. Августуң ортан үеинде чамдык ойгар черлериниң оъзү соокка өлүү бээр болгаш хоолулуг эвес алаар, ону малга чиртирге хоралыг бодуруи практиказын бүзүрээп мен.

Партия организациязы малчыннар ортузунга масса-политиктиг ажылды чорудуп турарын эш Ноокай оон ынай чугаалаан. Фермада кыпыл булуң бар. Малчыннар солуннарны, номнарны ажыглап турар. Партия райкомунуң ажылдакчылары лекцияларны ноичуп, беседаларны чорудуп турар. Колхозтуң школачылары чоокта чаа малчыннарга эки концерт көргүзүп, беседалар чорудуп, белек кылыр номнар эккеп берген. Чедимчелиг эвес чүве болза, чамдыкта малчыннарга солуннарны доктаамал чедирбейн турарын, эргежок чугула баразаннар-биле багай хандырып турары болур. Түс-түс фермаларже баразаннарны дажыглап садыгдаар чоруктуу райпо кылыр ужурлуг.

Улуг-Хем райкүүском даргазы эш **Намчак** ол районга мал болгаш чер ажылында улуг четпестер бар деп билиргеп. Ынеа малдың продуктуулуг чорууу болгаш көдээ ажы-агый культураларының дужуу амдаа ыка куулу. Партия райкому болгаш райкүүском ажы-агыйның ол адырларын кыры-биле удуртуп, партия организацияларының секретарьларынга, колхозтар болгаш көдээ Советтер даргаларынга чогуур дузалавчыны четпес көргүзүп турардар.

Көдээ ажы-агый эргелелиниң ажылын эш Намчак шүүмүүлээн. Эргелелиг начальниги эш Шелемотов хөй янзы дирекциялар чорудар болгаш медээлер чыыр аргалар-биле ажылды удуртуп турар. Эрткен чылын тарыга үеинде эш Шелемотов Шагаан-Арыгга келгеш, чүгле үш шак болган, анаа кым-биле-даа чугаалашпайн чоруй барган.

СЭКП обкомунуң көдээ ажы-агый килдизиниң эргелекчизи эш Салчак Улуг-Хемге мырыңай чорбаан.

СЭКП обкому болгаш облкүүском үлетпүрү четпес удуртуп турар деп Намчак тургузуушкун чугаалаан. Облкүүскомнуң даргазының оралакчызы эш Тарасов Шагаан-Арыгга келгеш, үлетпүр комбинадының администрация ажылынга дузалажырының үлуу, чүгле райком секретарьларынле беседа кылган чоруй барган.

СЭКП обкомунуң административ килдизиниң эргелекчизи эш Арланмай анаа дээскан ажылды четпес удуртуп, бодуң тогдунар чорукту болдуруп турган.

Облкүүскомнуң даргазының оралакчызы эш Анчима Тывада улус өөредилге ининиң байдалының дугайын чугаалаан. Бо ажылда улуг четпестер бар деп ол демдеглээн. Өөредилге чылының бир дугаар чартында школаларда өөредилге шынары чүгле 81 хуу болган. Ылаңгыы Барыын-Хемчик, Тес-Хем болгаш Чаа-Хөл районнарда өөредилге шынары куду. Инда школачыларның чуруму кошкак, өөренекчилериниң чанаттаар чоруу хөй.

Партия райкомнары школалар ажылының иштинче кирбейн, өөредилге-кижизидилгелиг ажылдың байдалын өөренип көрбейн турардар. Башкылаашкынның шынарын, башкыларның белеткелин сонуургавайн турардар. Школаларның ажылын экижидеринче облоно (эргелекчизи эш Болдур-оол) боттуг хемчегер албайн турар. Школаларның чамдык директорлары болгаш эргелекчилери улуг четпестерни болдуруп турардар. Чижээ, Каа-Хем районнуң Эрзей школазының эргелекчизи эш Синкин 10 хонукта кичээл үзүп, тайгага аннап турган.

Политехниктиг өөредилге дыка багай чоруп турар деп эш Анчима үргүлчүлеп чугаалаан. Дыка хөй школаларда өөредилге ажыгга чедир-ле ажыдыралдан хоорук чоруп турар. Ооң түннелинде школачылар быжыг эртем билигни албайн турар.

Партия райкомнары болгаш үөркому школаларның болгаш оларның удуртукчуларының ажылының иштинче ханы кирер, башкылар коллективтериниг практиктиг улуг дузалавчыны көргүзер болгаш өөредилге черлериниде ажылды үндезинин-биле экижидер херек—деп, эш Анчима саналын доозкан.

СЭКП-нин Эрзин райкомунуң секретары эш **Чимба** сес алган. Партия райкомунуң болгаш райүскомнуның кадза ажы-агыйны удуртуп турар практиказында улуг четпестер барын ол чугаалаан.— СЭКП райкому мал ажылын ам-даа эренгей удуртуп, ооң ажылдакчылары эге организациялар секретарьлары-биле четпес харылзажып, оларның ажылынга практиктиг дузаны көшкак көргүзүп турар. Районда мал ажылының продуктуулуу чавыс. Хойдан дүк кыргыдазының планы күүсетинмээн. Дыка хөй инектер кызырган.

Областың суг ажы-агый эргелели (начальниги эш Набатов) колхозтар-биле чарган бераазын күүсетпейн турар. Бистиң районнуң «Коммунизиче орук» колхозунуң кулуун тулуп бээр деэш хүлээлгезин ол күүсетпээн. Сельэлектро конторазы (начальниги эш Симаков) «Чаа орук» колхозтуң электростанциязының түдүүч слаатказ—деп ол шүүмүүлээн.

СЭКП обкомунуң хереэженнер ортузунга ажыл чорудар килдизиниң эргелекчизи эш **Торуг-оолдуң** чугаалаанга болза: —Колхоз бүдүрүлгезинге хереэженнерниң ролю улуг. Оларның арагында мурнакчылар хөй. Ынчалза-даа ниитининг күш-ажылынга хереэженнерниң киржилгези четпес болуп турар черлер бар. Чамдык колхозтарның баштаар черлери үргүлчү болгаш харын-даа сезон үеинде ажылдаар уруглар ясилерни тургуспайн турардар. Эрткен чылын Барыын-Хемчик районнуң «Большевик» колхозунга сезон үеининг уруглар ясилери турган. Ооң ачызында хереэженнерден үүлге 21 кижи күш-хүнүнүң миниимумун чедир күүсетпээн. Ынчаарга ол-ла районнуң «Ленин оруу» колхозунга ясли тургустунмаан, ынчангаш инда күш-хүнүнүң миниимумун күүсетпээннер «Большевик» колхозтуудан он ажыг катап хөй болган. Не хереэженнерни колхоз бүдүрүлгезинге бүрүн киириитиреринің аргазын хандырарда, уруглар ясилерни тургузары түүлга дээрзи ооң илдең-дир—деп, ол чугаалаан.

Отчёт-илеткелдиң талазы-биле облпотребсоюзтуң даргазы эш **Агапов**, Тываның автотрест начальниги эш **Пономаренко**, СЭКП обкомунуң секретары эш **Ортун-оол**, Бай-Тайга райкүүскомнуң даргазы эш **Аңгырбан**, СЭКП обкомунуң көдээ ажы-агый килдизиниң эргелекчизи эш **Салчак** олар база санал бергеннер.

Конференция СЭКП обкомунуң ажылының дугайында шиитпирни хүлээп алган.

СЭКП обкомунуң болгаш ооң ревизия комиссиязының чаа составын конференция сонгаан.

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының XX съездизинге баар делегатка СЭКП обкомунуң бирги секретары эш **С. К. Тока** сонгуурган.

Делегаттар конференция хаглыларының мурнуу чарында партийжи гимн—«Интернационалды» ырлап күүсетиннеер.

Социалистиг чарыштың шылгаракчызы

Михаил Князев 1947 чылда Совет Армиянын албанындан халашкан, Шагаан-Арыгның райүлетпүр комбинадынга столярдап ажылдап эгелээн. Оон адазы—хуржулгалыг столяр. Ада оглун болунун кара чажындан бээр кылып келген ажылы — столяр херээнге өөредирин болгаш оон столяр болурун күзеп чораан.

Михаил адазынын дузалаачызы-биле столяржының мергежилиниң бөлүүн аргаларын бичизинде-ле өөренип алган турган. Ол чорук аныяк столярның келир үедеги чедишкинниг ажылынга улуг идиглиг болган.

Шагаан-Арыгның райүлетпүр комбинадының коллективи Коммунистиг партияның XX съезжизинге чедишкинниг ужуражыры-биле социалистиг чарышты кадарткаш, күжениишкинниг ажылдап турар. Олар боттарының бүгү күштерин болгаш аргаларын СЭКП ТК-ның июль Пленумунуң үлетпүрүү күүлүг көдүрер дугайында шиитпирин амыдырала чедишкинниг боттандырарынче салып турарлар.

Съезд мурнунуң социалистиг чарыжынга аныяк столяр Михаил Князев шылгарап турар. Бүдүрүлгениң планын ол үргүлчү ажыр күүседирин чедип алган. Бодунун кызымаккай күш-ажылы-биле ол өртөен чылын бүгү чартык чылдың үлүүн күүсеткен. Бүдүрүлгениң хүн нормазын ол үргүлчү ажыр күүседип, экп шынарлыг чазаглыг кылыгларны берип турар.

Михаил Князев бодунун бүдүрүлгечи мергежилин бедидеринче могаг чок сагыш салып, столяржының мергежилин хамыы-биле өөренип, ону бодунун мурнакчы дуржулгазы-биле байдып турар. Ол мурнакчыларның ажылының хуржулгазын солуннардан, журналдардан үргүлчү ноичуп, ыяш чазаарынга мергежээн хоочуп мастерлериниң сүмезин ап, оларның аргамергежилиг өөренип ап келген.

Кызымак өөредилгенин түннелинде Михаил Князев алы дугаар разрядтың столяры болу берген. Оон чазаан кылыглары чараш, шөвергин болгаш быжыглыг талазы-биле хереглекчилериниң болгаш чагыкчыларның чөптүү үнелелин ап турар.

Дуржулгалыг столяр продукциянын шынарын бедидери-биле чады чиг-этти болгаш материалдарны канаарынче, продукциянын бот-үнезин чингедиринче улуг кичээнгейин салып турар.—Сандыг-даа чүве бүрүзүн ажыл-агыйжы ёзу-биле көөр херек. Чангыс маңзалап хөй янзы кылыгларны чазап болур, а ол кылыгларның шынары, оон өртээ, аңаа чарыгдатынар материалдарның саны оны кылып турар кижиден хамаарыжыр—деп ол чугаалап турар.

Райүлетпүр комбинадынга ажылдап келген үезинин дургузунда оон чангыс-даа катап чүве үрей кылып көрбээни Михаил Князевтиң ажылга улуг кичээнгейлиниин болгаш хынамчалыының дугайында бадыткал болур.

Бүдүрүлге планын үргүлчү ажыр күүседиринге болгаш чүгле эки болгаш коңчуг эки шынарлыг продукция бээринге ажыл шагын бүдүрүкчүлүг ажыглаанын улуг рольлуг болганын ол болунун дуржулгазындан бүзүрээн. Михаил Князев кандыг-бир ажылды кылырда аңаа белеткенириниче, аңаа кандыг херекселдер негетинериниче улуг кичээнгейин салып турар. Ынчангаш ол белеткел ажылдарын—херекселдерни бижээрин, материалдарны түс-түс аайы-биле келип, хемчээп алырын ажыл шагының мурнунда азы соонда кылып ап турар. Мындыг арга 8 шакты долузу-биле чөп ажыглаар арганы аңаа берип турар.

Чамык ажылчыннарның зар-сазар белеткел ажылдарын безин ажыл шагынга чорудуп, шактың хөй кезиин бүдүрүкчүлүг эвес чарыгдап, ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидеринге улуг шаптыктын ол бүрүү шаап турар. Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүгүн белиерине минута бүрүзүн бүдүрүкчүлүг ажылга ажыглаары болган хей черге шак эрттирбези биче эвес ужурлалыг деп ол чугаалап турар.

Столяр Михаил Князев бодунун ажылының дуржулгазын комбинатта кады ажылдап турар эштеринге дамчыдып, кижи бүрүзү-ле мурнакчыларның деңнелгеге четсин дээш кызып турар. Мурнакчы дуржулганы нептередир дээш деңнесел Шагаан-Арыгның райүлетпүр комбинадында багай эвес чорун турар. Оон түннелинде комбинаттың дыка хөй ажылчыннары бүдүрүлгенин мурнакчылары апарган. Коллективтиң кежигүннериниң деңнег күшажылының ачызы-биле Шагаан-Арыгның райүлетпүр комбинады үр үеги хожуласкынындан үштүнгаш, чурт үлетпүрүүнүң мурнакчы бүдүрүлгелериниң бирээзи болу берген.

Комбинаттың мурнакчы бүдүрүлге болурунга Михаил Князев ышкаш он-он кызымаккай, ак-сеткилдиг ажылдап турар ажылчыннарның чүткүлүг күш-ажылының биче эвес рольлуг болганы чугаажок. Комбинаттың эр, херээжен бүгү ажылчыннары боттарының мурнакчыларының күш-ажылчы чедишкиннерине чөптүүбиле чоргаарап турарлар. Дуржулгалыг столяр болунун чүткүлүг күш-ажылы дээш комбинаттың дирекция черинден болгаш область организацияларындан хүндүлел бижиктер-биле болгаш өртектиг чүүлдер-биле хөй удаа шаңнаткан.

Сураглыг столяржы бистиң областың үлетпүрүүнүң, көдээ ажыл-агыйының болган культуразының мурнакчылары-биле кады областың хүндүлел сайбыразында деңгелеткен. Ол ам бүгү совет кижилер-биле кады партияның XX съездизинге чедишкинниг ужуражыр дээш күжениишкинниг ажылдап турар.

И. СМИР-ООЛ.

Райүлетпүр комбинадының ажылын экижидер

Чадаананың райүлетпүр комбинады районнуң колхозтарын, албан организацияларын, чурттакчы чоннуң чурт бүдүрүлгезиниң барааннары-биле хандырар хүлээлгелиг.

Соолгу үеде райүлетпүр комбинады бодунун бүдүрүлгечи ажыл чорудулгазын өлээн экижидип, 1955 чылдың 11 айларының иитти продукция бүдүрер планын 104 хуу болгаш бараанныг продукциязын бүдүрерин 105 хуу күүсеткен. Продукциянын бот-үнезин 11,5 хуу чингедир хүлээлгелиг тургаш 16,5 хуу чингеткен.

Ынчалза-даа комбинаттың ажылында улуг четпестер ам-даа бар. Чижээ, 1955 чылдың үйи кварталында иитти продукция бүдүрер планын, үшкү кварталда бараанныг продукция бүдүрериниң планын күүсетпээн. Бүдүрүп турар продукциянын бот-үнезин комбинат чингедирин чедип алза-даа, чазаглыг кылыгларны бүдүрериниң планныг онаалгазының бот-үнезин безээн.

Кухнянын бөлүүн столунун өртээ 35 рубль 73 копеек, сандай 7 рубль 43 копеек аартаан.

Ассортимент талазы-биле продукция бүдүрерин комбинат күүсетпейн турар. 1955 чылдың 11 айларының дургузунда райүлетпүр комбинады 136 мун туйбуну, 13 тонна чугайны, 99 рубльдиг чазаглыг кылыгларын болгаш 70 эш килис изиктерни чедир бербээн. Чазаглыг кылыгларның болгаш туйбунун шынары кулу.

Райүлетпүр комбинадының бүдүрген продукциязын райпо чурттакчы чоига болгаш албан организация черлериниге саадып саарар хүлээлгелиг. Чурт бүдүрүлгезиниң барааннарыга комбинаттың дирекциязы болгаш райпо баштаар чери сагыш салбайн турарындан комбинаттың бүдүрген продукциязын саадар кереэзин райпо чүгле 20 хуу күүсеткен.

Комбинаттың складтарында 100 мун ажыг рубльдиң янзы-бүрү белен продуктулары саарыга чок чыдып турда, райпонуң магазиннеринде стол, сандай болгаш өске-даа чурт бүдүрүлгезиниң барааннары чок болуп турар.

Ыылыгларның ассортиментилерин көвүдеринге комбинаттың дирекциязы чурт иитпинин чиг-эдин багай ажыглап турар. Чугай өртелиринге районда чиг-эт коңчуг албек. Ындыг турда-ла ону эвээштп бүдүрүп турарындан районда чугай чок. Чугайны хуу кижилерден садып ап турар. Үлетпүр комбинадында күш-ажылдың бүдүрүкчүлүг куду. Ажылчыннарның 20 хире хуузу бүдүрүлге планын күүсетпейн турар. Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң куду болуп турар чорду күш-ажылы багай организастааны-биле, чамдык ажылчыннарның күш-ажылдың сагыга-чурумун үреп турары-биле болгаш бар эт-хереклелиг багай ажыглап турарыбиле тайылбырлатынар.

Райүлетпүр комбинады (директору эш Цвелёв) күш-ажылдың сагыга-чурумун үреп турарлар-биле деңнеселди кошкак чорудуп, оларга чогуур харыысалганы көргүспейн турар.

Комбинатта социалистиг чарышты ёзу барымдаалап организастаан, оон түннелдерин үндүрбейн, мурнакчыларның дуржулгазын хүлээтпейн турар.

Ол коллективте партия эге организациязы (секретары эш Ожаков) политмассалыг ажылды багай организастаан. Эш Ожаков коллективке коммунистерниң мурнакчы ролюн бедидер, партия организациязының ажылын экижидериниң үлүг. харын боду арагага хандып, мораль талазы-биле будалчак чорукторны үүлгедип турар.

СЭКП-ниң Чөөн-Хемчик райкомунуң бюрозу үлетпүр комбинадының болгаш ында партия эге организациязының ажылын экижидер дугайында чугаалажып көрээд-даа, комбинаттың бүдүрүлге ажылы экиживээн.

Районнуң үлетпүр комбинадының дирекциязы болгаш партия эге организациязы күш-ажылдың организастаг чорууп чедип ап, бүдүрүп турар продукциянын бот-үнезин чингедирин база шынарын бедидериниң хемчеглерин алыры чугула.

Н. САЛЫЫ.

Болгарияда көдээ ажыл-агый чылының түннелдери

СОФИЯ. Болгарияның чер ажылының күш-ажылчы кооператив ажыл-агыйларында көлээ ажыл-агый чылының түннелдерин үндүрүп турар. 1955 чылда агаар-бойгустүн байдалы таарымча чок турган болза-даа, эрткен чыл-биле деңнелээрге тараа болгаш аъш-чем культураларының ниити дүжүү 22 хуу көвүдээн. Мал ажылының продуктулуу база-ла белээн. Чер ажылының күш-ажылчы кооператив ажыл-агыйларында (ЧАККА) бир инектен сүттүн ортунак саалазы чыл иштинде 200 литрден хөй көвүдээн. Пловдив округтун ЧАККА-лары эрткен чылын онза улуг чедишкиннерни чедип алган. Маңаа 1954 чылда турганындан тапкыны 2753 тонна, помидорларыны—20201 тонна, виноградты 12749 тонна хөйнү ажаап алган. Сүттү 4,5 миллион литр хөйнү саап алган.

Сталин, Старозагорск, Плевен, Благоевград болгаш өске-даа округтарда база бедик дүжүт алдынган.

Бүгү чуртта ЧАККА-ларда отчет-сонгуулалыг хуралдар болгаш оруглалар хуваадазы эгелээн. Хөй-хөй кооперативтерниң отчеттары оларның оруглаларының соксаал чок өзүп турарын көргүзүп турар. Пловдив околиниң Коматево суурнун ЧАККА-ларының оруглалары 21 миллион лев (акша) болган; Петрич околиниң «ББП-ниң 5-ки съезжизин» ЧАККА 6 миллион лев ажыг орулгаларны алган.

ЧАККА-лар боттарының оруглаларының хөй кезиин ниитиниң ажыл-агыйын улам ынай хөтжүлерине киирип турар. 1950 чыл-биле деңнээрге эрткен чылын капитал тулуушкунунга салыышкын барык 4 катап өскен.

1955 чылда ЧАККА кежигүннериниң ниитиниң ажыл-агыйындан алыр хуу оруглалары база көвүдээн. Пловдив округунда күш-хүнүүн төлевири 1954 чыл-биле деңнээрге 50 хуу, Старозагорск округка—30 хуу белээн.

ЧАККА-ларның чедишкиннери кооперативтиң шимчээшкинниниң чаа көдүлүүшкүнүн үндүрген. Эрткен чылдың 11 айларының ниитинде ЧАККА-ларга 28 мун тараачын өрегелер киргеп.

(СЭТА).

1956 чылда ВДР-ниң күрүне планы

ПЕКИН. Ханойдан Синьхуа агентилелиниң дамчыдып турары болза, ВДР-ниң күрүне планының бюрозунун даргазының оралакчызы Нгуен Ван Тран ук агентилелиң корреспондентизи-биле чугаазынга 1956 чылда ВДР-ниң күрүне планы национал экономиканы 1939 чылдың деңнелиниге чедир катап түргүзарын көрүп турар деп медеглээн.

1956 чылда күрүнениң капитал салыышкыннарының 38 хуузун үлетпүрге, 20 хууну—көдээ ажыл-агыйга, ыяш болгаш суг ажыл-агыйынга; 23 хууну—транспорт, почта болгаш телеграф-телефон харылзаазынга; 19 хууну чырыдышкын, культура, кадык камгалалының болгаш хоорайлар тулуушкунунун херээнге угландырар.

Ажылдап болбаазырадыр черниң чартының сургарыла системазы-биле хаара түткан турар.

Үлетпүрүүн иитти продукциязын ортем талазы-биле алырга эрткен чылдың турагайын 517 хуу ажар. Хөнүр даш тывыжы 128 хуу, ак коргулчун—229 хуу, ынчаарга электроэнергия бүдүрүп үндүрери —152 хуу көвүдээр. Үлетпүр продукциязының 98 хуузун күрүне үлетпүрүүнүң бүдүрүлгелери бүдүрүп үндүрер апаар. Эрткен чыл-биле деңнээрге демир орукгарның узуну 75 хуу өзер.

Бо чылын тараачын ажыл-агыйларның 60 хуузу деткиниге бригалаларына киирип планда көрүнген. Ус-дарганнар болгаш үүрмек бүдүрүлгелер ээлери кооперативтерге каттыжарынга чазак база дузалажыр апаар.

(СЭТА).

Кытатта көдээ ажыл-агый ажылдарының механизациязы

ПЕКИН. Синьхуа агентилелиниң дамчыдып турарын ёзугаар алырга, ам үеде Кытатта 139 машина-трактор станциялары санатының турар деп КҮР-гүн көдээ ажыл-агый министерствозу январь 12-де ыыңнаткан. Оларның хөй нуругузу колхозунда Янцзы хемниң соңгу талазында хөвең ажылдыг болгаш тараалаң районнарда турар.

МТС-терниң машина паркында 2300 тракторлар (15 ат күжүнге шилчилерге), а ол ышкаш хөй санныг андазыннар, сеялкалар, комбайннар, молотилкалар болгаш көдээ ажыл-агыйның өске-даа машиналары санатының турар. 1955 чылда станциялар госхозтарга, колхозтарга болгаш көдээ ажыл-агыйның бүдүрүлге кооперативтерниге хамаажыр 220 мун гектар черни ажылдап кыган.

(СЭТА).

Венгриада чер шимчээшкинни

БУДАПЕШТ. Январь 12-де ол черниң шагы-биле эртенгиниң 7 болгаш 9 шак хире-де Будапештиге болгаш Венгрияның хөйхөй районнарынга алды бала чедир күштүг чер шимчээшкини демиглетингеп. Чер шимчээшкини Будапештиге болгаш Пешт районга ээ улуг когаралы таварыштырган. Барани, Бач-Кишкун, Фейер, Комаром, Сольнок, Тольна болгаш Веспрем областарга бажыннар болгаш тулуглар база когараан.

Тускай медээ ёзугаар алырга чер шимчээшкининиң түннелинде ийи кижи өлген болгаш 38 кижи балыглаңган.

Область, хоорай болгаш районнарның көдээ Советтери чер шимчээшкининиеге когаралга таварышкан чонга бүгү таланың дузалаачызын көргүзүп турар. Чер шимчээшкини болган районнарда катап тургузар ажылдар эгелээн.

Венгрияга соолгу чер шимчээшкини (төвү Этер хоорайның районунга) 1925 чылда болган.

(СЭТА).

„Бхарат Даршан“ деп кино Индияның экраннарында

ДЕЛИ. Январь 12-де Делиниң «Регал» кино театрынга «Бхарат Даршан» («Индияга чорааны») деп документалдыг өнүг индий фильминиң бирги үндүрүлгези болган.

Тыртыларынга Индияның 14 кинооператорлары киришкен. «Бхарат Даршан» деп фильм ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. А. Булганиниң болган ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиуму кежигүү Н. С. Хрущевтүң Индияга тоогулгет аян-чорууның дугайын чугаалап турар. Совет Эвилелибиң күрүне улуг ужуражыларынга көргүскен үүлүлгүбүс болган чаагай үдээп алышкын, оон иштинде Делиге, Калькуттага, Бомбейге болган улуг ужуражышкыннар болгаш митингилер көрүкчүлериниң мурнунда эртип турар. Улуг индий улустуң амыдыралы болган ажыл-чорулулгазы, чаа тулуглары, бүдүрүлгелери болгаш Индияның күрүне фермалары, оон улуг культуразының чедишкиннери-биле эштер Н. А. Булганиниң болгаш Н. С. Хрущевтүң танышып турарын фильм көргүзүп турар. Чуртта чаа амыдыралдың тулуушкунунда чедишкиннер фильмде илерединген.

Бир дугаар үндүрүлгеге Индий чазактың кежигүннери, индий парламентиниң депутаттары, Индияның политиктиг болган хөй-ниити ажылдакчылары, парлалга төлээлекчилери, ССРЭ-ниң элчин черинин болган дипломаттыг өске-даа төлээ черлериниң ажылдакчылары олурушкан.

Фильм Делиде, Калькуттада, Бомбейге болган Индияның өске-даа улуг хоорайларында үнүп эгелээн.

(СЭТА).

Франциянық социалистиг партиязының онза съездизи

ПАРИЖ. Франциянық социалистиг партиязының онза съездизи Парижтиң кыдында Нюто суурда январь 14-те ажыттынган. Съездиниң чугаалажыр айтырыы парламент соңгулалларының түннелдериниң үнгенинге болгаш чаа француз чазактың тургустунар деп турарынга холбашкан иитти политиктиг байдал дугайында айтырыг болуп турар. Чазак тургузарының айтырыын социалистиг партияның канчаар көөрүнүп дугайын съезд тодаргайлаар ужурлуг.

(СЭТА).

АКШ-та разведка талазы-биле чазак чөвүлелин тургускааны

ВАШИНГТОН. «Чазактың даштыкыга разведкалаар ажыл-чорулулгазын үндүрүп хынап көрүп турар» кыдыр «консультантыларның чөвүлелин» АКШ-тың президентизиниң тургускааның дугайында тускай недеглелди Ак бажыңдан январь 13-те чарлаан. «Төп разведкалаашкын эргелелиниң үлүртүкчүзү-биле консультастаашкынының соонда президентиниң шиитпирин хүлээп алдынган» деп дыңнадыгда айтып турар.

Чөвүлелдиң составында: Массачузеттиң технологтуг институдунуң президентизи Киллиан, Донг-Айленд университединиң президентизи адмирал Коколл, «Юнайтед стейст стил корпорейшиннин» президентизи Бенжамин фейрлесс, химия үлетпүрүнүң бүдүрүлге ээлериниң ассоциациязының президентизи генерал Джонсон, «Индепендент стил» компаниянын директорлар чөвүлелиниң даргазы Эдвард Райерсон болгаш өскелер-даа киргеннер.

(СЭТА).

АКШ-тың автомобиль үлетпүрүнде ажылчыннарны ажылдан үндүрүп турары

ЛОНДОН. Рейтер агентилелиниң Дейтройттан дыннатканы ёзугаар алырга, «Крейслер Корпорейшин» деп автомобиль компаниязы Дейтройтта болгунун ийи автомобиль заводтарынга бүдүрүлгени 10 хуу кызырарын шиитпирээн болгаш январь 14-те бир мун ажылчыннарны ажылдан үндүрген. Ол компания эрткен неделяда-ла 1400 ажылчыннарны үндүргеп турган деп корреспондент айтып турар.

(СЭТА).

АКШ-та агаар-бойгустүн айыылдыг халавы

НЬЮ-ЙОРК. Юнайтед Пресс агентилелиниң дыннатканы-биле алырга, АКШ-тың мурнуу штаттарында оок хат халаан, ол хат көдээ ажыл-агый культураларының дүжүдүнге улуг когаралды чедирген. Чижээлээрге, Флоридада ол когарал 25 миллион долларга санатыныы турар.

(СЭТА).

Судан—хамаарышпас республика

1956 чылдың баштайгы хүнү чаа бүрүненин төрүттүнгени-биле демиглетингеп. Ол хүн Суданның парламентизиниге ол чуртту хамаарышпас республика кылдыр тускай чарлаан.

Колония болгаш хамаарыгалыг чурттарның улустарының боттарының национал хосталгазы дээш демиселин белээле ханы билиишкин болгаш күрел-чүткүүлбиле көрүп келген совет улус Судан бот тускайлаң болгаш хамаарышпас хөгжүдениң орүүнга кирген ол фактыга изиннбиле байыр чедирип турар. «Суданның күрүне талазы-биле бүрүн эргелин быжыглаарының, оон национал экономиказын болгаш культуразын хөгжүдериниң херээнге судан улустуң бүгү-ле чедишкиннерлиг болурун Совет Эвилелиниң улустары күзеп турар» деп ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. А. Булганиниң Суданның Премьер-Министри Исмаил Аль-Азхариге чоруткан телеграммазында чугаалап турар.

Хамаарышпас чорукче Суданның оруу шаптараазыныыг өөрге болган. Хөй-хөй он чылларның дургузунда чурт болза, Африка диптиң карта-чуруун империализминиң эгелеп турар үезинде хувазыкан колонизаторларның дарлалының адаанга чораан.

Судан Африканың соңгу-чөөн кезээнде. Оон девискээри 2,5 миллион дөрбелчин километр. Ол болза, Англияны, Франциияны, Германияны болгаш Италияны катай алырга барып-ла ийи катап улуг шөл. Суданның чону — 9 миллион хире кижи, болгылы—араб дыл.

Чуртта амыдыралдың кошкун болгаш чартык кошкун хевириниң чурттакчыларының хуузу хөй. Суурнун амыдыралдыг чон колдуунда улуг-улуг хеминер—Ак болгаш Ак-көк Нилдериниң, Атбараның үнаарында мөөнетинген. Ында Суданның чугула хоорайлары—найысалл Хартум (75 мун хире чурттакчылыг), Омдурман (130 мун) болгаш өске-даа хоорайлар турар.

Суданның чер иштинин байлза хөй-хөй казар байлактар: алдын, чес, хола, ак-коргулчун, коргулчун, демир рудазы болгаш өске-даа металлдар-биле байлак. Чоннуң кол ажылы болур көдээ ажыл-агыйны чедишкиннинг чорударынга аргалар чуртта бар. Ында 250 мун гектар черни эзлеп турар тараа культураларын, хөвеннин ажылдап кылып турар. Мал ажылы чер болганда нептерээн. Ынчалза-даа, болгунун бойдус байлактары болгаш тварыначлыг агаар байдалдары турза-даа, Судан—үлетпүр болгаш көдээ ажыл-агый хөгжүдениниң кулу деңнелдиг чурту.

Суданда түс черниң чиг-эдин, колдуунда хөвеннин ажылдап кылып турар эзлээн каш үлетпүр бүдүрүлгелери бар. Хөвең болза чуруттуң экспортунуң кол чүүлү болуп турар. Судан колдуунда үлетпүр кылыгларын кинр сөөртүп турар.

Суданның чонунун тозан хуузу бижикбилиг чок.

Суданның экономика болгаш культура талазы-биле хожудан калган чоруу судан улуска ялараа-түргедилден болгаш ашчуттан өске чүнү-даа бербээн даштыкы колонизаторларның чуртка үр үеде тергиндели-биле тайылбырлатынар. Суданның эң чаа төөгүзү англи колониалдыг политика-биле сырый холбаалыг.

Англия эрткен түс чылдың ийнги чартыынаан тура Суданга быжыглыг алырының орадажышкынын чорудун эгелээн. Англи эжелелдиң бүгү үезиниң дургузунда судан улус болдунун хосталгазы дээш эрес-дилим демиселди чоруткан. Ол демисел делегейниң ийнги дайынының доозулганының соонда, Африканың хөй-хөй чурттарынга национал-хосталгалыг шимчээшкинниң күүлүг чалгыы кодургеп үеде онза калбарган. Ол чылдарда судан болгаш египет улустарының хосталгалыг демиселиниң харылзаазы онза коскү илерээн. Египетке антиимпериалистиг шимчээшкин Суданның колониалдыг дарлалдан хосталырында улуг рольлу ойнаан.

Египеттиң иштики херектеринге Англияның холгаарлаарында база оон девискээринге (Суэц каналдың зоназынга) англи шериглерни тургузарынга үндезин болуп турган 1936 чылдың кулланыглыг англи-египет керээзин египет парламент 1951 чылда күш чок болдурган. Оон-биле кады Суданның кондоминиумунун дугайында англи-египет конвенциязы база күш чок болдурган.

Суданга национал-хосталгалыг шимчээшкинниң күүлүг чаа кодургеп үеде онза коскү илерээн. Египетке антиимпериалистиг шимчээшкин Суданның колониалдыг дарлалдан хосталырында улуг роль

БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилетингеден

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1956
ЯНВАРЬ
21
СУББОТА
№ 15 (3468)

Өртээ 20 коп.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

СЭКП-ниң XX съездизиниң Директиваларының төлевилелин бүгү совет улус улуг көдүрлүүшкүн-биле уткуп турар (1 арын).

Добротвор ГРЭС үлетпүр тогун берген (1 арын).

ПАРТИЙЖЫ АМЫДЫРАЛ: Н. Майгынсол.—Партерганизациязының ажылы экижип турар (2 арын).

ОБЛАСТЫН БОЛХОЗТАРЫНДА (2 арын).

Эртем-техниктиг кады ажылдажыгга талазы-биле совет-чехословак комиссияның сески сессиязының дугайында дыңнадыг (2 арын).

А. Бичимик.—Картофель үрезинин чогуур айгыда бүрүн уруп алыр (2 арын).

В. Соколов.—Шлап түннелдерни үндүрбүшаан, чаа сорулгаларны толдырадыр. (3 арын).

А. Донгак.— Чонуун негелдезин хандырар (3 арын).

ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң талазы-биле СЭКП-ниң XX съездизиниң Директиваларының төлевилелин дугайында саналдар (3 арын).

П. Демченко.—Багдад пактызы —колониализминиң чаа хевири (4 арын).

ГДР-ниң чаа түлүглары (4 арын).

Индияның хөгжүдезиниң ийиги бештыг планының төлевилелиниң дугайында Нерунуң медегелели (4 арын).

Парижтиң ажылчы чоннарының митингизи (4 арын).

Районнар солуннарынга удуртулганы күштелдирер

Бистиң чүртүвүстүң ажылчы чоннары бодунуң төрээн Коммунистиг партиязының удавас болур XX съездизинге улуг сорук киришкиннииг белеткеннип, съездиге алдар болдурган боттарының социалистиг хүзөлгелерин эрестиг күүседип турарлар. ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң 1956—1960 чылдардагы алдыгы беш чыл планының төлевилелин бүгү совет кижилер политиктиг болгаш күш-ажылчы улуг көдүрлүүшкүн-биле уткаанныар.

Совет Эвилелиниң бүгү ажылчы чоннары бешки беш чыл планын хуусаа бетинде чеңнишкиннииг күүсеткеш, алдыгы чаа беш чыл планын эрестиг боттандырарыңче эгелеп кирип турар үеде бистиң партиявыстың, ооң иштинде районнар солуннарының коллективтиг пропагандист, агитатор болгаш организакчы болур ролю улам-на өзүп турар.

Амгы үеде бистиң областың 7 районнарында боттарының солуннары бар, олардың иштинде Бии-Хемниң «Сталинчы», Улуг-Хемниң «Кызыл тук», Тандының «Коммунист», Каа-Хемниң «Колхозчу», Чөөн-Хемчиктиң «Ленинчи орук» солуннары оруе, тыва ийи дылдар кырында парлатының турар. Оларның хөй нуруузу боттарының коллективтиг пропагандист, агитатор болгаш организакчы болуп кол ролюн багай эвес күүседип турар. Чижээ, Чөөн-Хемчик районда «Ленинчи орук» солуу районнуң мурнуңга салынган ажыл-агыйболгаш культура тургузуушкүнүнүң сорулгаларын амыдыралга боттандырарынче көдээниң ажыл-ишчилерин эвилелээр талазы-биле партия болгаш совет органнарга идепкейлиг дузалажып турар.

Улуг-Хем районда «Кызыл тук» солуу көдээ ажыл-агыйның айтырыгларын бодунуң арыннарынга доктаамал бижип, районнуң амыдыралын багай эвес чыруктуп турар. Ооң арыннарынга парлатының тураp материалдарның ниити утка-шынары экижээн болгаш номчукчуларга тодаргай, биилиглиг болуп турар.

Оон-биле чергелештир, область чамдык ранон солуннары боттарының хүзөлгелерин ыракта четпес күүседип, эвээш эвес частырыгларны кылып турарының факгылары бар. Ылангыя, Бии-Хем районда «Сталинчы» солун бодунуң коллективтиг пропагандист, агитатор болгаш организакчы ролюн дыка четпес күүседип турар. Районнуң көдээ ажыл-агыйының айтырыгларын «Сталинчы» солун эрегнгей, кырыбиле чырыдып, колхозтарның хөй-хөй мурнакчы саанчыларының, тараажыларының, механизаторларының чеңнишкиннерин, эки дүржүлгаларын кызыы пропагандалап келген. Ол солунга парлатының турар чамдык материалдарның идей-теоретиктиг утка-шынары чавыс. Ук солуннуң материалдарының оруе дылган тыва дылче очулгазының шынары эң-не куду. Оон үжүрүнде тыва дылда номерлеринде чамдык материалдары улуг частырыгларлыг болгаш утка-шынары билдинмес кылдыр парлатының турар. Чижээ, 1955 чылдың декабрь 20-де үнген тыва дылда номерининң мурнуку үүлүнүң эгезин безин номчуп, билип алыры дыка берге: «Ажылчы чоннарның хомудалдарын болгаш чагааларынга сонуургадыг хамаарлыры» деп частырыглыг болгаш номчукчуларга уткалы билдинмес кылдыр шын эвес очулдурган. Ол-ла номериниң ийиги арынында «Горки—II совхозта» деп үүлүг базып улуг частырыгларлыг кылдыр очулдурган. Чижээ, «Дүрүм-биле, тараа-биле базып калтай, бүгү чеңнерни кушка шыгыдып берип турар» деп бижитингеп сөстериниң кажыгдаа уткалы билдинмес. Ол ышкаш мындыг улуг чазыглар болгаш хажыдыышкыннар ук солуннуң өске-даа номерлеринде бар.

Таңды районда «Коммунист», Каа-Хем районда «Колхозчу» солуннарның тыва дылда номерлеринде база улуг четпестер болгаш частырыглар бар. «Коммунист» солуннуң эрткен чылдагы 91-ги номеринде «Ажыл-агыйны быжыглаар дугайында сагыш салбайн турар» деп эгелиг материалды «Буленный аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң күш-ажылың чүрүмүн хажыдарын үзүткавайн турары күш-ажылың бүдүрүкчүлүүнге таарымчалыг саналдарны чедирип турар» деп онын эвес, политиктиг чазыглыг кылдыр парлаан. Ол ышкаш мындыг четпестер болгаш частырыглар бо солуннарның сөөлгү номерлеринде ам-даа бар болуп турар.

Область чамдык районнар солуннарының ажылында мындыг улуг четпестериниң болгаш частырыгларның бар болуп турарының кол чылдагааны чүдел дээрге, СЭКП-ниң чамдык райкомнары бодунуң органы—район парлалгазының ажылынга удуртулганы багай тургузуп, практиктиг дузаны барык чедирбейн турарында болуур. Чижээ, СЭКП-ниң Бии-Хем райкому «Сталинчы» солуннуң ажылының дугайында айтырыгны 1955 чылда бирога бир катап чугаалажып көрген, а ооң сөөлүнде район солуннуның ажылынга кандыг-даа эскеришкин болбаан. «Сталинчы» солуннуң ажылында ол хире улуг четпестер болгаш частырыглар бар турбуже, ол четпестерни узуткаар, солуннуң ажылынга практиктиг дузаны көргүзер талазы-биле СЭКП райкому, ооң секретары эш Савкин чогуур үезинде хемчег албаан. Партияның Каа-Хем, Барыын-Хемчик болгаш Тес-Хем райкомнары район солуннарының ажылынга хүн-бүрүнүң практиктиг дузаның четпес көргүзүп, оларны шыырак биилиг, мергежилдиг кадрлар-биле быжыглаар дугайында сагыш салбайн турарлар.

Районнар солуннарының ажылынга удуртулганы күштелдирери, практиктиг дузаны доктаамал чедирери СЭКП райкомнарындан негетинип турар. Районнар солуннары болза, боттарының коллективтиг пропагандист, коллективтиг агитатор болгаш коллективтиг организакчы болур ролюн керек кырында күүседир үжүрлүг. Ол чүл дээрге, амыдырал-биле сырый холбашкан бодунуң бедик идейлиг статьяларын, материалдарын болгаш партийжи шүгүмчүлелдерин дамчыштыр ажылчы чоннарны коммунистиг ёзуга кижизинтиишаан, районнуң мурнунга салдынган ажыл-агый, культура тургузуушкүнүнүң сорулгаларын чеңнишкиниг шиитпирлээринче массаларны эвилелдээри болур.

Районнар солуннарының ажылынга четпестерни узуткаар, солун бүргүзүнүң ажылын ямгы сорулгаларның деңнелиниге чедир көдүрер төлээде партия райкомнарының талазындан район солуннарының ажылын хандыр билири, доктаамал сонуургап көөрү, четпестерни болгаш частырыгларны чогуур үезинде илередип, чайлаарыры чугула. Чамдык районнар солуннарының редакцияларының аппарадынга кадрларны шилип алырда партийжи принципти хажыдып турар чоруктуң үжүрүнде районнар солуннарының ажылында улуг четпестерниң болгаш частырыгларның бар болуп турарын демдеглээр херек. Чижээ, «Коммунист» болгаш «Сталинчы» солуннарының редакцияларынга очулдурукчуларны шилип алырда кижилерниң политиктиг база ажыл-ишчи мөзүү-шынарларын хынап көрбейн келгенинден ол чугула харыысалгалыг ажылга белеткел чок, чавыс биилиглиг, идегел чок кижилер хүзөп алдынган турган. Районнар солуннарының редакцияларының аппарадынга кадрларны шилип алырда мурнунда болуруп турган ол частырыгларны моон соңгаар катаптавас болгаш солуннарның редакцияларын шыырак биилиглиг, мергежилдиг болгаш ак-сеткилдиг кадрлар-биле быжыглаары СЭКП райкомнарындан негетинип турар. Районнар солуннарының ажылдакчыларының ортузунга ажылы экижидери, оларны хүн-бүрүде кижизинеери, солун ажылынга мергежидери болгаш хүзөнген ажыл-херээнге бедик харыысалгалыг, ак-сеткилдиг кылдыр чанчыктырары чугула.

Район парлалгазының ажылының дугайында айтырыгларны СЭКП райкомнарының бюроларынга үе-үеде чугаалажып, четпестерни илереткеш, ажылды экижилеринче угланган толдаргай хемчегларни алыры партияның район комитеттеринден негетинип турар.

Районнар солуннарының тарадылгазын болгаш номчукчуларга чедирерин үзүттел чокка организзстазары, номчукчуларның хуралларын колхозтарга, совхозтарга, школаларга болгаш бүдүрүлге, албан организация черлеринге доктаамал чыылдырып турары чугула.

Районнар солуннарының ажылынга удуртулганы күштелдирери —партия комитеттериниң чугула хүзөлгези.

СЭКП-ниң XX съездизиниң Директиваларының төлевилелин бүгү совет улус улуг көдүрлүүшкүн-биле уткуп турар

★ ★

Автозаводчуларның хүлээлгези

ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң алдыгы беш чыл планының талазы-биле СЭКП-ниң XX съездизиниң Директиваларының төлевилелин Москванын Сталин аттыг автозаводунуң хөй муң кижилиг коллективи бодунуң улуг партиязы дээш, ынак Төрээн чурт дээш чоргааралбиле уткаанныар. Бүдүрүлгениң цехтеринде болгаш салбырларында солуннар ноябрьдиле ү

ПАРТИЙЖИ АМЫДЫРАЛ

Парторганизацияның ажылы экижип турар

Областың колхостар кадрлары белеткээр кезээ ажыл-агый школазында партия организациязының 1955 чылдың ноябрьда болуп эрткен отчёт-сонгуулдалыг хуралының партия бюрозунуң четпес ажылдарыг коммунистер шынгыы илереткен. Массаполитиктиг ажылдың багай болганындан школада оредилгении шынары кулу турган. 1954 чылда бирги курска оренин киргеннериң аразындан 32 кижи ийги курсче шилчин шыдаваан. Ушкү курстуң дыннакчыларының оредилгеи база-дан шынар чок турган.

Отчет-сонгуулдалыг хуралдың соонда коммунистериниң шүгүмчүлелдиг санааларын амыдырала боттандырар талазы-биле партия организациязының бюрозу, оол секретары эш Кольсев алээн ажылдарыны чоруткан. Партия хуралдарын доктаамал чылдырып, анаа оредилгенин болган масса-политиктиг ажылдарының дугайында айтырыглары чугаалашкан. Коммунистерниң шүгүмчүлелдиг санаалдарын амыдырала боттандырар талазы-биле партия организациязының бюрозу, оол секретары эш Кольсев алээн ажылдарыны чоруткан. Партия хуралдарын доктаамал чылдырып, анаа оредилгенин болган масса-политиктиг ажылдарының дугайында айтырыглары чугаалашкан. Коммунистерге партияның бүгү дыннакчыларының кагбак киржилгези чедип алдынган.

Школа чанында агитпункт хей ижи-көрүмде, солунналар, журналдар, чурттар болган плакаттар-биле деритинген. Агитпунктуның турар бажыңының ишти кульгээ ажылды күштелдирер дугайында боттуг дузаламчыны алганнар.

Р. ХУНАЙ-ООЛ.

• • •

Ажылчы чоннар депутаттарының Тес-Хем район Совединиң күүсекчи комитединиң Советтериниң ажыдакчыларының семинарын эрттирген.

Семинарга дынжакчылары колхозтарының ажыл-агый хөгжүдезиниң, көдээ Советтериниң ажылының болган сорулгаларының дугайында лекцияларны дыннаан.

Колхозтарда болган МТС-те партия эге организацияларының секретарылары боттарының ажыл дүржүлгазын солушканнар.

Секретарылар комсомол документилерин солуурунуң белеткел ажылдарының, профвиилел ажылын болган херааженнер ортузунга ажылды күштелдирер дугайында боттуг дузаламчыны алганнар.

Р. ХУНАЙ-ООЛ.

• • •

Ажылчы чоннар депутаттарының Тес-Хем район Совединиң күүсекчи комитединиң көдээ

Ылап түннелдерни үндүрбүшаан, чаа сорулгаларны тодарадыр

Областың колхозтарының ажыл-агый чорудулгазының тодаргай түннелдерни үндүрер үези келген. Ол болза, колхозтарның отчёттуг болгаш отчёт-сонгуллалыг хуралдары болур. Перспективтиг планны баштайгы чылда кайы хире күүсетпиннің турарын азы оон күүсетпиннейн турарынын чылдагаанын ол хуралдар илередир болгаш ниитиниң ажыл-агыйын улам ынай хөгжүдериниң оруун айтыр. Эрткен ажыл-агый чылының түннелдерин бадылаары болгаш чаа чылда сорулгаларны тодарадыры — көдээ ажыл-агый артелиниң кежигүннериниң ниити хуралының херээ болур. Колхозчуларның ниити хуралы артель баштаар черинің чыл отчёдун ревизия комиссиязының үндүрген түннели-биле кады чугаалажып көөр болгаш ниитиниң фондуларының хемчээлин, күш-хүннерниге санап бээр продуктуларның болгаш акшаның хемчээлин бадылаар.

Отчёттуг болгаш отчёт-сонгуллалыг үеэл — колхозтуң азы артель кежигүнү бүргүзүүн амыралында улуг болуушкун болур. Артель кежигүннери колхозтуң чыл отчёдун бадылавышаан, колхозчу бүргүзүүн үндезин әргелеп, ажыныңга утпаларын салдынган ниитиниң ажыл-агыйының чугула айтырыгларын шиитпирлээр. Олар ажыл-агыйның адырларында четпестерин улуткаар дээш демисешпишаан, көдээнин ажыл-ишчилериниң мурнунга партияның болгаш чазактың салган сорулгаларын күүседир дээш боттарының бүгү күүнү мобилизастаарлар.

Дыка хөй колхозтар эрткен ажыл-агый чылының түннелдерин боттарының хуралдарынга баш бурунгаар чугаалашкан. Ол хуралдар ниити артельдериниң ажылхерээ дээш демиселге колхозчу бүргүзүүн өзүп турар идепкейниң илередип көргүскен. Бызыл районнуң «Черби» колхозунуң ажыл-агый чылының түннелиниң чугаалашкан хуралынга колхозчулар баштаар черинің колхозчу массаларлан хоорук чоруун, ногаа ажылын хөгжүдериниң хемчеглерин кончуг четпес чорутканын илередип шүгүмчүлээн. Колхоз баштаар черн колхозчуларның шүгүмчүлелдиг саналарын өөренип көргеш, ногаа рассаларын өстүрер чылыткылыг черинің түдүүн кылып эгелээн.

Бай-Тайга районнуң Сталин аттыг колхозунуң колхозчулары ниити хуралынга артельдиң ажыл-агыйынга хожудаашкынының чылдагаанын илереткеп. Колхоз эрткен чылын 974 мүн рубльдиң орулгазын киирип алган, бир эвес бар күүзавырларны болгаш бүгү болдунар аргаларны чөп ажыглаан болза, 1 миллион 500 мүн рубльдиң орулгазын киирип ап шылаар турган ийик. Колхоз хойнуң баш санын өстүрериниң планыя чүгле 94,6 хуу, өшкүнүүн — 69,4 хуу күүсеткен.

Бо артель мал чемнериниң белеткелиниң планын ыракта күүсетпээн, оон түннелинде малдың продуктулуу дыка күлүү деннелде турбушаан, эрткен чылын саар инек бүргүзүнден чүгле 99,3 литр сүт саап алган болгаш сүт саалдазының ниити планын чүгле 65 хуу күүсеткен, азы 30 мүн ажыг литр сүттү чедир саап албаанының үжүрүнден 60 мүн рубльдиң орулгазын киирбээн, дүк кыргылдазының планын чүгле 64,7 хуу күүсеткен болгаш хой бүргүзүнден чүгле 1 килограмм 100 грамм дүктү кыргаан, моортан дыка хөй мүн рубльдиң орулгазы алынмаан. Часкы тарылганы улуг өзалдаашкын-биле чорутпаан дээш артель баштаар черин колхозчуларның шүгүмчүлээн. Эрткен чылдың тарылгазы улуг хожудаанының, ылангыя дүүгүт ажаан алышкыны багай организастатынганының түннелиниге дыка хөй гектар тараа культуралары ажаан алдынмайн, хар аланда киргеп.

Отчёттуг болгаш отчёт-сонгуллалыг хуралдар чүгле чыл отчёдун бадылаарыбиле кызыгаарлатынмас, колхозтарның баштаар черлериниң бүгү ажыл-чорудулгазын, машина-трактор станцияларының колхозтар-биле аразында керээлиг хүзээгелериниң күүселделин боттуг чугаалажып көөрүнүң болгаш калбак шүгүмчүлелдиң база бот-шүгүмчүлелдиң адазыбиле эртер үжүрлүг.

Колхозчулар хуралдарга ниитиниң ажыл-агыйын улам ынай хөгжүдериниң перспективаларын чугаалашпышаан, малчыларны улам күш-хүнниг кызыгаарлалышкының чеднишкиннерниг органнзастарының, мал чемнерин каминг чарыгдаарының, часкы тарылгага бүгүле белеткелерни бедик шынарлыг дооларының тодаргай хемчеглерин айтыры чугула.

Баштаар черлерниң, ревизия комиссияларының кежигүннериниң болгаш колхозтар даргаларының сонгуткан хүүсаалары эрттэп турар колхозтарга оларның сонгуллаларын чаазы-биле чорудар. Колхозчуларның ниити хуралдары мурнунда сонгуттурганнарның сонгуткан хүүсаазы төнмээнде чаа сонгулданыг чорудары эргежок чугула деп көргөө болза, ам ону хүүсаа бетинде чорудуун болур.

Отчёттуг болгаш отчёт-сонгуллалыг хуралдарны чорудуп турар үеле эрткен чылдың частырыгларын бо чылын катаптап болбас. Эрткен чылын Бызыл районнуң Сталин аттыг колхозунуң хуралынга колхозчулар барык-ла санал бербээн, артель баштаар черинің алдезинге шүгүмчүлел кончуг кызыы болган. Чыл отчёдунуң талазы-биле ревизия комиссиязы чогуур түннелди кылбаан. Чыл отчёдун хуралга боттуг чугаалаштырарының орнунга, колхоз даргазы бо талазы-биле илеткелин кандыг-даа анализ чокка, чүгле сан-түннелди номчуп эрттиреринге өйлежип калн. Чөөн-Хемчик районнуң Калинин аттыг колхозунуң эрткен чылын отчёттуг хуралынга баштаар черинің даргазы эш Дикпай болдунуң отчёт илеткелинге чүгле чедишкиннерни демдеглээри-биле кызыгаарлатынарын орадашкаш, четпестерни илередип турган.

Отчёттуг болгаш отчёт-сонгуллалыг хуралдарга бүгү колхозчуларның идепкейлиг киржирин чедип алыр үжүрлүг. Олар көдээ ажыл-агый артелиниң Уставында көрдүнген хемчээл-биле ниитиниң бүгү фондулары тургустунган түрзүн дээш олар хынап көөр хүзээгелиг. Эрткен чылын Чаа-Хөл райкүүскому колхозтарның сан-хөө, ажыл-агый чорудулгазын ханы аналнзтеп көрбейн, чыл отчёттарын дүвү-даалаш-биле көрүп эрткен. Оон түннелинде натуралдыг орулгаларның хуваадазында улуг частырыглар болган.

Отчёттуг болгаш отчёт-сонгуллалыг хуралдар болза, колхозтарны организас, ажыл-агый талазы-биле улам ынай быкылгазарына чугула чепсек болур. Ол хуралдарны бедик деннелге арттиреринче бүгү хөй-ниитиниң кичээнгейин утпаларары чугула.

В. СОКОЛОВ,
Көдээ ажыл-агыйның область эргелиниң оргколхоз кылдызының пачальнигн.

Тудуг ыяжының белеткелинде

Партияның XX съездизинге чеднишкиниг ужуражыр дээш, Бай-Тайга районнуң Сталин аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң тудуг бригалазы тудуг ыяжының белеткелин организастыг чорудуп турар.

Ыяш кезип белеткээр ажылда 43 колхозчулар быжыглатынган. Олар ам 5800 чүлүкту кескеш, машина оруунда үнүргеп болгаш 1067 кубометр ыяшты хая белеткээн.

Ыяш белеткелинде ажылдап турар колхозчулардан эштер Улуг-Хаай, Бүргей-оол, Белактыг, Өнер олар ажыл нормазын хүнбүгү 150—200 хуу күүседип турарлар.

И. ЛОМБУ.

Тожунуң миллионери

ТООРА-ХЕМ. (Радио-биле). Тожу районда «Май бири» колхозтуң ажыл-агыйының перспективтиг планында 1955 чылда 1 миллион рубль орулгалыг болгаш турган, а керек кырында ол колхоз ниитизи-биле 1300 мүн рубль орулгалыг болган. Оон иштинде ам-ачыг талазы-биле 600 мүн рубль киирип алыр турган, оон 240 мүн рубль ажыг орулганы алган.

«Май бири» колхозтуң ол чеднишкини организастыг күш-ажылдың түннели болур. Төрээн колхозунуң улам байлакшылыг дээш кижи бүргүү чангыс эң-сеткилиг ажылдап турар. Эрткен чылдың дөрткү кварталында Бааспай 44, Саны 52, Таанчык 57 киштерни өлүрүп дужаган. Тывышка мергежилдиг шак ындыг колхозчуларны хөйнү илередип болур.

Бо чылын «Май бири» колхозтуң орулгазы эрткен чылдыынан ыракта белик болур. Ажыл-агыйның кол адыры аныыр болганда, ол дугайын анчыларның байлак тывыштыг олчаларны керечилеп турар. Амгы үеле тайгаларда шилиндек 54 колхозчулар аннап чоруп турар.

Массалыг оолдаашкын эгелээн

АРЫСКАН. (Телефон-биле). Улуг-Хем районда «Партияның XIX съездизи» колхоз эрткен чылын мал өстүрериниң күргүе планын чүзүн алйы-биле ажыр күүсеткен. Колхозта парторганизация секретары эш Конгул-оолдуң редакцияга дыннатканы болза:

—Партияның чээрбиги съездизинге уткуштур калбарган социалистиг чарыш малчыннарны улам күш-ажылчы сорун кинрген. Ниитиниң малын хүр кыштагладыр, ылангыя төрүттүнген чаа малды бүрүн камгалап, менги доруктуруп алыр дээш кижи бүргүү чүткүлүг ажылдап турар.

Колхоз шээр малын чедн кезек черде кыштагладып турар. Амгы үеде массалыг оолдаашкын эгелээн. Далар-оолдуң коъланында төрүүр 320 хой бар, январь 15-ке чедир 130 хой 135 хураганнар төрээн. Дөтпежиктиң каларганы 325 хой база-ла кидин оолдап турар. Ажаалда хайгаарал эки тургустунганыңдан хой сүтүр, хураганнары менди болгаш дүрген доругуп турар.

Колхозтуң кыштагларында

ХОРУМ-ДАГ. (Телефон-биле). Мал ажылының эң-не харыысалгалыг үези кыжын болуру билиингир. Чөөн-Хемчик районда Жданов аттыг колхозтуң баштаар черн мал кыштагладышкынынга белеткелин эки организастаан. Бажаа турлагларына чогуур ойунде септеп, дерип хандырган болгаш мал чемнерин фермаларның участоктар аайы-биле кыштагларында чедиргилээн. Амгы үеде сиген сөөртүр тускай звено база ажиллап турар.

Колхозтуң сүт-бараан фермаларында бо чылын төрүүр 112 инектер бар, ылангыя боос инектерге немелде чемнер бээр, ажаалда хайгааралды экижидер талазыбиле улуг кичээнгей салынып турар. Колхозтуң даргазы эш Дамбарнын редакцияга дыннатканы болза:

—Колхозтуң малы менди болгаш хүр кыштагладыр турар. Бо хүннерге чедир 9 инектер төрээн, бызаалары бүрүн бар, саанчылар боттарында быжыглаан инектерни бызааларындан чарып саарынга өөредип турар. Ол ышкаш шээр маллан 270 хой болгаш өшкүлер төрээн, чаа мал менди, эки доругуп турар.

Ногаа бригадазы

Чаа-Хөл районнуң Ленин аттыг көдээ ажыл-агый артелинде ногаа бригадазы (бригадири эш Шыырап) часкы тарылга ажылынга белеткенип турар. 1955 чылдың күзүүнүнде янзы-бүрү ногаалар олуртурунга 370 центнер өдекти, 10 центнер чүлүү шөлде чедирген. 10 тонна картофель үрезинин белеткээн.

Ногаа үрезиннери өстүрүп үндүрер 8 парниктернн ишгин аштап арыгаан, 2 чаа парниктернн онгарларын казып белеткээш, оларга хереглээр 180 рамаларны септеп алган. Ол-ла парниктерге хереглетинер 55 тонна өдекти ажып белеткээн, ол ышкаш 2 центнер күш өдээн бүлүп белеткээн.

Үрезин өстүрерде ажыглаар 8 мүн ажыг ирик-өдек саважыгаштарны болгаш сиванбиле аргын каан 70 ажыг шывыгларны белеткээн.

С. СОТНАМ.

ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң талазы-биле СЭКП-ниң XX съездизиниң Директиваларының төлевилелин даштыкыда канчаар көрүп турары

Кыдат Улус Республикада

ПЕКИН. ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң алдыгы беш чыл планының талазы-биле СЭКП-ниң XX съездизиниң Директиваларының төлевилелин Кыдат Улус Республиканың хөй-ниитизин улуубиле сонуургаткан.

Январь 17-де «Женьминьжибао» солун алдыгы беш чыл планының талазы-биле Директивалардың төлевилелин СЭТА-ның дамчыткан долу текстизи-биле парлаан. Ол дыннадыг «Женьминьжибао» солуннуң барык-ла бүдүн арыын эзлеп турар. Пекининң «Гуанминжибао», «Бэйцзинжибао» солуннары болгаш Тяньцзиньже үнүп турар «Дагунбао», «Тяньцзиньжибао» солуннар Директивалардың төлевилелинин допчулуы улус эгелернин адазанга парлап, ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдернчин алдыгы беш чыл планының талазыбиле СЭКП-ниң XX съездизиниң Директиваларының төлевилелин ССРЭ-ниң ажылчы чоннары кайы хире сорук киришкинчбиле үткаанының дугайында дыннадыгларны парлаан.

Чонның кижи бүргүзүге продукция бүдүрер талазы-биле эң-не сайзырангай капиталистиг чурттарны чедер болгаш ажып эртер деп ССРЭ-ниң кол экономиктиг сорулгазын төөгүлүг кыска хүүсаада тайбын социалистиг чарыштың оруу-биле болгаш төөгүлүг кыска хүүсаада шиитпирлээрнин бүгү-де эргежок чугула чүүдерлиг деп солуннар деңгелеп турарлар.

Директивалардың мынаг тайылбырларын Пекининң радиостанциялары, а ол ышкаш БУР-нуң улустуң төп радиостанциязы болгаш Бнцзиньже-биле радиостанциялары чаңгыс удаа эвес дамчыткаар.

(СЭТА).

Болгарияның Улус Республиказында

СОФИЯ. ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдерниниң алдыгы беш чыл планының талазы-биле СЭКП-нин XX съездизиниң Директиваларының төлевилелин болгар солуннар калбаа-биле дыннадып турар. «Работническо дело» солуннуң «Совет экономиканың болгаш культураның күүдүүл чаа кедүрлүүшкүнүүн программазы» деп эгелиг мурнуку чүүлүнде бижин турары болза, алдыгы беш чыл планының талазы-биле СЭКП-ниң XX съездизиниң Директиваларының төлевилели совет ыттилел тургузуунуң тилелтирбес улуг күжүн, оон капиталнзминиң мурнунга артык күштүүнүн чугаа чогун база катап чыртыкылаңдыр бадыткап турар. Хөгжүдениң көрдүнүп турар темпилери болгаш хемчээли чаңгыс-даа капиталистиг чуртта болдунуп болбас, сактып-даа четпес. Директивалардың төлевилелинде айытқан сорулгаларның күүселдези бүгү делегейге улуг ужур-дүзалыг болур. Ол Директивалар Совет Эвилелиниң тайбынга ынакшылыг болгаш улустуң оон социализмин дүрген тургузары дээш демиселин база сорук киирип турар.

(СЭТА).

Франция

ПАРИЖ. Франс Пресс агентилели 1956—1960 чылларда ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдерниниң алдыгы беш чыл планының талазы-биле СЭКП-нин XX съездизиниң Директиваларының төлевилелин чарлаан дугайын дыннатпышаан, совет экономиканың түс-түс адырларының хөгжүдезинин темпилерни тодаргайлап турар чурагайларны болгаш ол документиден еске-даа чүүлдерни допчулап көргүскен.

Парижтин «Юманите-Диманш» деп улуг хүннерде үнер солуну СЭКП-нин XX съездизиниң Директиваларының төлевилелиниң дугайында дыннадыгны: «ССРЭ-ниң беш чылдарда улуг планы Үлетпүрүүн болгаш көдээ ажыл-агыйның кайгамчык улуг кедүрлүүшкүнүн. Ажыл төлевирнниң өөдүзи. Бүгү аныяктарга ортумак эртем» деп улуг эгелер-биле парлаан. Ол солуннуң Москвада корреспондентизиниң чүүлүнде чугаалап турары болза: «Ол кайгамчык улуг план ССРЭ-ниң үлетпүрүүнүн болгаш көдээ ажыл-агыйының соксаал чок кедүрлүүшкүнүнүн дугайын хереченлеп турар. Ол болза, социализм чуртунуң тайбын хөгжүдезинде чаа үе-чада болуп, совет улустуң материалдыг чаагай байдалының кайгамчык экижээнин болгаш коммунизм тургузуушкунунуң оруунда дүрген деп шилгени илергейлеп турар».

Англия

ЛОНДОН. Алдыгы беш чыл планының талазы-биле СЭКП-нин XX съездизиниң Директиваларының төлевилелинин дугайында Рейтер агентилели бодунуң Москвада корреспондентизи Сидней Уилландының дыннадының дамчыткан. Төлевилелнн уткызын тайылбырлавышаан, ук төлевилелин: «Тайбың экономиктиг чарыштың оруктарынга чонның кижи бүргүзүге продукция бүдүрер талазы-биле эң-не сайзырангай капиталистиг чурттарны чедер болгаш ажып эртер деп ССРЭ-ниң кол экономиктиг сорулгазын төөгүлүг кыска хүүсаалара шиитпирлээр төлээде, Совет Чурт ам бүгү-де эргежок чугула чүүлдерлиг» деп чугаалап турар кезинде ол корреспондент онзалап демдеглээн.

«Бай болгаш хөмүр таш бүдүрериге докталтынган тергиин деннелди» дыңдыгда демдеглеп турар болгаш төлевилелдиң хөй-хөй чүүлдери, нлангыя боттуг ажыл төлевирнн барык 30 хуу белнлер, чурттагга түдүүшкунунуң хемчээлин нйи катап улгаттырар болгаш тускай эртемнглер белеткээрин улам ынай калбартыр деп планнаанын «Барыып чүкке улуг сийгыры кылдыр үнелетниин турар» деп чугаалап турар. Атомнуг электростанцнялары турар болгаш атомнуг күштүн установкаларын тургузар деп планнаанынга хамаарыштыр ол корреспондент «тодаргай дыннадыглар алган болуктернин» сана-онаалын ёлугаар алырга, ол планнар Совет Эвилелиниң «атомнуг энергияны тайбың сорулгаларга ажыглаар талазыбиле» чаа улуг чеднишкиннерни чедип алыр деп шиитпирлиннниң дугайын хереченлеп турар деп бижээн.

Индия

ДЕЛИ. Үлетпүр, көдээ ажыл-агый болгаш атомнуг энергия талазы-биле калбак хөгжүдени көрүп турар чаа беш чыл планының талазы-биле Директивалариин төлевилелин Москвада чарлаан деп Дели радиозу бодунуң дамчыдылгаларынга дыннаткан. Совет Эвилелиниң ажыл-агыйын хөгжүдезинниң темпилерни тодаргайлап турар чурагайларны болгаш ол документиден еске-даа чүүлдерни допчулап көргүскен.

Парижтин «Юманите-Диманш» деп улуг хүннерде үнер солуну СЭКП-нин XX съездизиниң Директиваларының төлевилелиниң дугайында дыннадыгны: «ССРЭ-ниң беш чылдарда улуг планы Үлетпүрүүн болгаш көдээ ажыл-агыйның кайгамчык улуг кедүрлүүшкүнүн. Ажыл төлевирнниң өөдүзи. Бүгү аныяктарга ортумак эртем» деп улуг эгелер-биле парлаан. Ол солуннуң Москвада корреспондентизиниң чүүлүнде чугаалап турары болза: «Ол кайгамчык улуг план ССРЭ-ниң үлетпүрүүнүн болгаш көдээ ажыл-агыйының соксаал чок кедүрлүүшкүнүнүн дугайын хереченлеп турар. Ол болза, социализм чуртунуң тайбын хөгжүдезинде чаа үе-чада болуп, совет улустуң материалдыг чаагай байдалының кайгамчык экижээнин болгаш коммунизм тургузуушкунунуң оруунда дүрген деп шилгени илергейлеп турар».

Италия

РИМ. Алдыгы беш чыл планының талазы-биле СЭКП-нин XX съездизиниң Директиваларының төлевилелни тайылбырлавышаан, «Унита» солуннуң корреспондентизи ол документнни ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйының улам ынайгы дүрген хөгжүдезинниң перспективаларын ажыдып турар дээрзин онзалап демдеглээн. Төлевилел ёзугаар ССРЭ-де ажылчыларның болгаш албан-хаарчыларның боттуг ажыл төлевирн эң чоокку беш чылдарда ортумак-биле барык 30 хуу болгаш колхозчуларның оруулагы —40-ден эвээш эвес хуу көвүдээр дээрзин демдеглевишаал, корреспондентиниң оон ынай бижээни болза: «Ол чүл дээрге хаматы бүргүү 1960 чылга ам ап турарындан 33 хуу хөйнү алыр дээрзинге бүзүрээн туруп болур дээни ол-дур».

Германия

БОНН. ДПА деп барыын-герман агентилел черп ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдерниниң алдыгы беш чыл планының талазы-биле СЭКП-нин XX съездизиниң Директиваларының төлевилелни допчулап тайылбырлаан ынаныгыны дамчыткан. Чаа беш чыл планы Совет Эвилелин делегейде эң-не күчүдүг индустриалдыг күргүне болдурупгар деп чүвени агентилел черп онзалап демдеглээн. (СЭТА).

Чонның негелдезин хандырар

Район организацияларының үлүртүкчулары болгаш ажылдакчылары колхозчу суурларга чедип келгеш, оларга сүмелерни берип, ажыл херекти организастаарынга дузалажып турар. Улуг-Хем районнуң Маленков аттыг колхозунга районнуң харылзаа конторазының начальнигн эш Аргунов чедип келген, ол база-ла анаа келбээн дээрзи билдингир. Эш Аргунов колхозче аъттанып чоруурда колхозчуларлын, көдээ интеллигенцияларның чагыткан солуннарын, журналларын база оларга чедер чагаа, бижиктерни ап алырын үтпаан. Ол ону эки билир, чүге дээрге оон дөрт харылаар ажыл хүзээлгезиндир. Колхозка начальник чедип келгеш, колхозтуң баштаар чери-биле почтачы дугайында керээ чарган. Экжелген почтазын база дужаап берген.

—Почтаны бодунар эккээп бергенинерге четкидивис дарга. 1955 чылдың төнчүзүнүн болгаш чаа чылдың солуннарын номчуваан улуг бис—деп колхозчулар чугаалажып турган.

—Шарыгны часкаш, чагааларны ээлернинге, солуннарны чагытканнарга тараадып, аттарын бижнир-дир—дээш, партия эге организациязының секретары, көдээ Советтиң даргазы-биле кожа олурупкан. Конторага турган колхозчуларның кичээнгейн база ынзар салдынган.

Шарыгны часкаш чагааларны көргеп. Ол колхозка хамаарыжыр янзы-бүрү адрестин 20 чагаа. Жданов аттыг колхозка хамаарыжыр 20 ажыг чагаа. ол колхозта область Советинин депутады эш Чорбаага чедер тускай хаптыг бижик ыңна бар болган. Жданов аттыг колхозтуң чагаалаңарга керек кырында чагыкчыларның саны чүс ажыг болуп турар. Харылзаа конторазының чедирилге бижинде чүге ниитин саннар бар бооран башка тодаргайлап биживаан болган. «Далаш чорук чигожуп чорук быжыг» деп улустуң үлегерлиг чугаазы-ла шын.

—Оларны стол кырынга чадагай салып каап баарга кайын болур, катап тодаргайлап алгаш таралыр-дыр—дээш колхозчу эш Ховалыг почтаны катап бөле шарып каан.

Мыя бо таварылга безин ол харылзаа конторазының ажылының четпелиялангыя солуннарны, чагаа, бижиктерни түс-түс адрестер аайы-биле тарадып чорудар черинин ажылдакчыларынын ажылга харыысалга чогун көргүзүп турар-дыр.

Чагытқан солуннар, чагаа, бижиктер ыракты малчыннарга, кадарчыларга болгаш ферма ажылдакчыларынга чогуур үезинде четпейн турар. Маленков аттыг колхозтуң почтачызы турган Селен Өнгер район төвүнден неделяда үш катап почта алыр хүзээлгелиг турган, чамдыкта чанғыс катап алыр турган. Ленин аттыг колхозтуң почтачызынга комсомолчу Кыргыс Часкалды сүмелеп турда колхозчулар ону күзелдин-биле деткээннер. Ындыг болзада Кыргыс Часкал колхозчуларның идегелин шынзыктырбайн барган. Колхозчу эш Кызыл-оолга чедер албанның бижнин көргеш, ол ышкаш шээр маллан 270 хой болгаш өшкүлер төрээн, чаа мал менди, эки доругуп турар.

Ногаа бригадазы

Чаа-Хөл районнуң Ленин аттыг көдээ ажыл-агый артелинде ногаа бригадазы (бригадири эш Шыырап) часкы тарылга ажылынга белеткенип турар. 1955 чылдың күзүүнүнде янзы-бүрү ногаалар олуртурунга 370 центнер өдекти, 10 центнер чүлүү шөлде чедирген. 10 тонна картофель үрезинин белеткээн.

Ногаа үрезиннери өстүрүп үндүрер 8 парниктернн ишгин аштап арыгаан, 2 чаа парниктернн онгарларын казып белеткээш, оларга хереглээр 180 рамаларны септеп алган. Ол-ла парниктерге хереглетинер 55 тонна өдекти ажып белеткээн, ол ышкаш 2 центнер күш өдээн бүлүп белеткээн.

Үрезин өстүрерде ажыглаар 8 мүн ажыг ирик-өдек саважыгаштарны болгаш сиванбиле аргын каан 70 ажыг шывыгларны белеткээн.

А. ДОНГАК.

Багдад пактызы—колониализмниң чаа хевири

Америк империалистериниң Чоокку болган Ортаакы Чөөн чүкте агрессечи багдад пактызын калбартырынче угландырган политиказы чер бомбурээнин бо районунуң улустарының өзүп турар улуралыышкынынга таваржып турар.

Ол дугайын Иорданияда болуп турар болуушкуннар бүзүрелдин-биле херечилеп турар, оң улузу багдад пактызынга үлүр эрес маадырлыы-биле демисежип турар. Бо агрессечи шериг болүглежиишкинниге киреринче Иорданияны албадарын оралдашпышаан, англи дипломатия иорданчевекка каржы мөңгүшкынны кыскан. Ынчалза-даа колонизаторларның бодалдары бүүраашкынга таварышкан. Иорданияның улузу империалистиг чимченниишкиннерге улуралыышкынының массалыг чыскаалдары-биле, ажыл сөксадыышкынар болган митингилер-биле харылаалыннар. Багдад пактызынга каттыжарын бодап турган Маджалининиң чазаа эрге-чагыгага беш хонуктан ажыр туруп шыдаваан, а Маджали болу даштыкы чүртче дезип үнген.

Ам бо үеде Иорданияны империалистиг чад ыйыышкынга таварыштырып турар. Бо удаза Англия-биле кады америк дипломатия болуунуң ажыл-чорудулгазын идепкейжиткен. Франс Пресс агентилелиниң корреспондентилиниң Вашингтондан декабрь 9-та медээлээни болза, америк чазак «Иорданияны багдад пактызынга каттыштырар идеядан ойталаваан».

Сөөлгү хүннерде Иорданияның үлүг-улуг хоорайларында — Аманда, Иерусалимде болган өскелерде-даа багдад пактызынга үдурланган чаа бүүдүүг чыскаалдар болган, оларга он-он муң кижилер киришкен. Чүртке бүгү-нийги ажыл-соңгаашкыны чарлатыпган. Англи генерал Глаббтың командылалында турар араб легион чыскаалганнарга үлүр боо-чепсектн хереглээннер. Хөй санныг үскүлежиишкинериниң түңнелинде өлгеннер болган чүс-чүс бадыгатырганнар бар болган.

Иорданияның янзы-бүрү политиктиг партиялар, хөй-нийги болган профэвилел организациялары улуска мындыг кыйгырыгны үндүрген: «Бис багдад болган өскедаа даштыкы пактыларны бүрүү шаап турар болгаш оларга Иорданияның каттыжарын болдурбас бис. Чүүттүң даштыкы хамаарыжыгадан хосталырын болган даштыкы пактыларга база колониализмге үлүр деиисежип турар араб чүрттар-биле кады ажылдажылгазын быжыглаарын күзеп турар бис».

Чаа иорган чазак даштыкы пактыларга киришпес дээр дугайында неделгели кылган деп моон мурнунда-ла парлалга дыннатказ болгай. Бо бичии араб чүрттарның улуг багдад пактызын бүрүү шаапкынын, англи-америк ыйыышкынга түрүштүг удурланыышкынын сый-шавар сорулгалыг калбак сүлчээнин» звеноларының бирээзи болур деп Египеттиң «Аль-Ахбар» солуну бижээн.

Чоокку болган Ортаакы Чөөн чүктүң чүрттарынга Англияның болган АКШ-тың тергиндезин быжыглаарынче угланган багдад пактызы — англи болган америк монополияларның чепсээ болур деп чүве кымга-даа чажыт эвес болуп турар.

Капиталистиг чүрттарның нефть күралгыларының 60 ажыг хуузу болуп турар байлак нефтилиг черлер бо районда турар деп чүве билдингир. 1954 чылда иоортан 134 миллион тонна нефть, а 1955 чылда баштайгы сан-медээлерни өзүгаар алырга 150 миллион тонна хире нефть алынган. Чоокку болган Ортаакы Чөөн чүктүң чүрттарында бүгү нефть тывыжының барык чүптүзү, чүрттүң чонун мөлчүп тургаш, канчаар-даа ажок хөй ажык-кончаалларни ап турар даштыкы монополияларның — америк, англи, француз, голланд монополияларның холунда турар. Американың неделя санында үнер «Ньюсуиктүң» санмедээлерин өзүгаар алырга, чүгле чангыс Англия бедин бо райондан чылда «кандыг-бир хевир-биле» 600 миллион хире долларны ап турар.

Монополияның эрге-ажыктарын камгалавышаан, Англияның чагырыкчы болуктери Кипр ортулукче немелде шериглерни чорудар деп шиитпирни хүлээп алганы январь 10-да билдинген, чүгле дээрге «Коруктурууну тударынга араб легионга дузалаар кылдыр» оларны Иорданияже октаар деп турар. Ынчаваган Иорданияның иштики хереглеринге Англияның шуут чепсектиг холгаарлаашкынының кыжанышкынының дугайында чүгаа чоруп турар-дыр.

«Дейли экспресс» солуунуң хайгаавакчызының ажыы-биле чугаалап турары болза: «Иорданияга найыралдыг чазакты хевээр артырары Ортаакы Чөөн чүкте англи политиканың кол айтырыы деп санап турар... Персид мугулдурда нефтиден эдуугалзарның үлүүн алырын хандырып алгаш, Англия чүгле ынчаарда бодунуң амыдыралының деннелин хевээр артырып ап шыдаар дээрзинге Иден болгаш оң министрлери бузуреп турар. Кандыг-даа байдалбиле ол шыдамып эртикен турзун дээш Ортаакы Чөөн чүкте англи кургаг чер күштериниң кол командылакчызы генерал Кейтлинің күштерин көвүдедир деп премьер-министриин шиитпирээн умурунуң кол чылдагаанны бо-дур» «Таймс» солуунуң бодунуң талазындан демдеглеп турарын болза, Чоокку Чөөн чүкче англи шериглерни чорудар чорук «Америка база ол ышкаш улуг сонуургалдыг болуп турар болгаш ам бо үеде англи-америк политиканы сырый таарыштырары эргежок чугула бо районга доктаамал болур чорукка дегүм болур».

Барыын талакы күрүнелер Чоокгу болган Ортаакы Чөөн чүкке, бо районнуң чүрттарын колониалдыг үптеп-дээредээшкиниден болган оларны боттарының шериг пландарны болдурарындан аңгыда кандыгда өске сорулгаларны салбайн турар дээр дугайын ынчаваган Иорданияның иштики хереглеринге Англияның шуут чепсектиг холгаарлаашкынының кыжанышкынының дугайында чугаа чоруп турар-дыр.

«Дейли экспресс» солуунуң хайгаавакчызының ажыы-биле чугаалап турары болза: «Иорданияга найыралдыг чазакты хевээр артырары Ортаакы Чөөн чүкте англи политиканың кол айтырыы деп санап турар... Персид мугулдурда нефтиден эдуугалзарның үлүүн алырын хандырып алгаш, Англия чүгле ынчаарда бодунуң амыдыралының деннелин хевээр артырып ап шыдаар дээрзинге Иден болгаш оң министрлери бузуреп турар. Кандыг-даа байдалбиле ол шыдамып эртикен турзун дээш Ортаакы Чөөн чүкте англи кургаг чер күштериниң кол командылакчызы генерал Кейтлинің күштерин көвүдедир деп премьер-министриин шиитпирээн умурунуң кол чылдагаанны бо-дур» «Таймс» солуунуң болуунуң талазындан демдеглеп турарын болза, Чоокку Чөөн чүкче англи шериглерни чорудар чорук «Америка база ол ышкаш улуг сонуургалдыг болуп турар болгаш ам бо үеде англи-америк политиканы сырый таарыштырары эргежок чугула бо районга доктаамал болур чорукка дегүм болур».

Барыын талакы күрүнелер Чоокгу болган Ортаакы Чөөн чүкке, бо районнуң чүрттарын колониалдыг үптеп-дээредээшкиниден болган оларны боттарының шериг пландарны болдурарындан аңгыда кандыгда өске сорулгаларны салбайн турар дээр дугайын ынчаваган Иорданияның иштики хереглеринге Англияның шуут чепсектиг холгаарлаашкынының кыжанышкынының дугайында чугаа чоруп турар-дыр.

«Чоокку болган Ортаакы Чөөн чүктүң улустарының күзел-соруунга чөрүштүр тургустунган деп араб парлалга база катап сагындырып турар. Иорданияның улузунуң ынчаваган ону эде көөр ужурлуг.

«Нейтралитеттиң политиказы харын моон мурнунда ону айыылдыг болган алыс бодал чок деп турган кым-бир кижилерзе безин улам хандыкшылдыг апаргай» дээрзин «Доон» деп пакистан солун чоокта чаа аргажоктуң кырындан миннир ужурга таварышкан.

Таарыннас чорук Турцияда, Иранда болган Иракта күштелип турар. Оон тодаргай хереченин болза Турцияга болган Иракка чоокта чаа болган чазак кристиктерн болур, ынна чагырыкчы болуктерниң «игы даштыкы политиказының угланышкынынга улур оппозиция база өзүп турарын олар көргүскен.

Чоокта чаа Иракның политиктиг коскулу ажылдакчылары хаан Фейсалга дүшеп бижикти чорудуп, аңаа багдад пактызынга киржириниң политиказын чидин-биле шүүмүүлээн. Иракның амгы чазаанның дүжүрин, багдад пактызындан чүрттүң үнерин, араб улустарының эрге-ажыктарынга дүүжүп турар политиканың чорулгарын дилеп бижиктиң авторлары негеп турар.

Иорданияда империалистиг чимченниишкиннерниң буурап дүшкени, Чоокку болган Ортаакы Чөөн чүктүң чүрттарында багдад пактызынга улур шимчээшкинниин өзүлдези болза, колонизаторларның маңаа моонаак чокка кара-туразында ажылдаар чоруунуң үези эрткен деп чүвени бүзүрелдин-биле көргүзүп турар. Ам барыын талакы күрүнелер чер бомбурээнин бо районда боттарының турунтарының божаңнаашкынының дугайында аймаараваайн турар. Оон ужурунда Иорданияда болуушкуннарны Англияның болгаш АКШ-тың политиказының Чоокку болган Ортаакы Чөөн чүкке улуг аштырышкынының хереченин кылдыр америк парлалга көргүн турар.

П. ДЕМЧЕНКО.

ГДР-ниң чаа тудуглары

БЕРЛИН. Дайынның үргүлээни ажылгыйны катап тургузар талазы-биле улуг ажылды республиканың ажылчы чоннары ажып эртер турган болза-даа, Герман Демократтыг Республика бодунуң туруп келгенинiң алды чылының иштинде күрүнеин, ажыл-агыйның болгаш культура тургузуушкунуунуң бүгү аңырларында улуг чедиишкиннерни чедип алган.

Республиканың чөөн чүгүнде Одер-Франкфурт хоогунда республиканың чаа улуг тудугларының бирээзи—Сталиниитад хоорай чатылап чоруткан. Бо хоорайның чону 15 муң хире кижи болуп турар. Дыка кыска үениң иштинде маңаа чурттакка бажыңнарын, административтиг, коммунал болгаш культураның хөй санныг албан черлерин тургускан. Сталиниитадтың ажылчы чоннарының чоргаараллы болза, металлургиянның Н. В. Сталин аттыг улуг комбинады болуп турар. Бажыңдың кыска хуусаанның иштинде республиканың барыын чүгүнде Кальбе хоорайның хоогунда металлургиянның «Вест» деп база бир комбинады тургустунган. Бранденбургта, Хеннигсдорфта болган Рита кан азылдырер болган кан прокат заводтары, Деленде эки шыларлыг кажнар заводу, Унтервелленборнда металлургиянның «Макс-Хютте» заводу чаа тургустунган азы катап чаартынган.

Эртемденнериниң болгаш бүүдүргенниң чаартыкчыларының күжениишкиннеринбиле хүрең хөмүр даштан металлургия комбинады республиканың ажылчы чонунуң ажыттыг черлеринде ажыттыг ажылдарын кадагалаар органы болган Берлинниң районунда Эберсвальда хоогунда тургустунуп турар кан прокат заводу январьның баштайгы хүннеринде продукция берип эгелээн.

(СЭТА).

Индияның хөгжүлдезиниң ийиги бөш чыл планының төлевилелиниң дугайында Нерунуң медеглели

ДЕЛИ. Индий информация бюрозунуң чыңналып турары-биле алырга, национал план комиссиязының чанында парламентиниң консультативтиг чөвүделиниң хуралы чоокта чаа болган, ол хуралга Индияның хөгжүлдезиниң ийиги бөш чыл планының төлевилелин чугаалажып көргөн. Хуралга Индияның премьер-министри Неру чүве чугаалаан.

Планны ап көөрде төгей байдал-биле ажу барымдаалын көрүп болбас, план дээрге, тодаргай сорулгалыг, ынчангаш ону боттандырарының тодаргай аргаларлыг болур ужурлуг дээр дугайын Неру медеглээн. Бүүдүне болгаш хуу секторларның ролюнуң дугайын чугаалаан, Неру көдөө ажыл-агый болгаш үүрмек ус-харганнарга үлетпүрү хуунуң секторунга хамаарыштырган турар ужурлуг, ынчаарга курлавырларның челишпейн турарының ужурунда еске чамдык адырлар күрүнеиин холунга шилчивээн туруп болур, ынчалза-даа ону күрүнеиин контролюнга тургузар ужурлуг. «Айтырыг болза продукцияны улгаттырарынга чүртта бүгү инициативаны, бүгү күштү бистин ажылаан турарывыста. Дешпилге алызында баргаш бистиң байлаавысты болгаш бистиң продукцивысты көвүдеткенинден хамаарыр» деп ол айтыкан.

Ийиги бөш чыл планының дугайында болунуң бодалын илереткишаан, планның эчис сорулгазы национал орулганы улгаттырарында, Индияның улузунуң аңыдыралының деннелин көдүрериниде болур деп Неру чугаалаан.

«Иниткзи-биле бистер чүрттүң байлаан көвүделириниче болган бистиң улус-уеүстүн аңыдыралының деннелин көдүрер дээш ол байлакты шын хувааркынче чүткүүп турао бис» деп ол неделээн. Ол дугайында монополияны остүрериниче чүткүдер шын эвес бодалларны хүлээп төзээде, байлактарны тургузарының аргаларының дугайында айтырыгны чугаалажып көөрү чугула. Шын бодалдарны, тодаргайларга, дең дески эвес чорукту чайладып турар бодалдарны деткиири чугула деп Неру уламчылаан.

Ийиги бөш чыл планында аар үлетпүрү хөгжүдериниче улуг күштү салган турар. Индустриализацияны дүрген бөтандырарынга, даштыкы күрүнелерден хамаарыжыганы бичелелиринге болган даштыкының валюта акшазын камнаарынга ол мырынай-да эргежок чугула болур деп Неру оон ынай айытыкан. Машина тудар үлетпүрү, а ол ышкаш минеральдыг болган нефть күралвырларын болбазырадыы ажылдаарын хөгжүдериниң чугула ужурлузалыын ол демдеглээн.

Оон-биле кады ылангыя көдөө районнарга болган чамдык талазы-биле хоорайларга хереглелдин баранларын хөйну бүдүрер төлээде, база эң-не хөй санныг кижилерни ажы-биле хандырар дээш түрмек ус-харганнарга үлетпүрү болгаш чиик үлетпүрү хөгжүдери чугула деп Неру медеглээн.

(СЭТА).

Парижтиң ажылчы чоннарының митингизи

ПАРИЖ. Январь 17-ниң кежээнии кышкы велодромга митинг болган, ону Франциянның Коммунистиг партиязы чыылдырган. Ук митинг Франциянын аңы политиказын алызындан өскертир сорулга-биле Улусчу фронтунуң чазаан тургузары дээш француз ажылчы чоннарының демиселиниң демдээнiң адаа-биле эрткен.

Компартияның ТК-зының Политбюрозунуң кежигүнү Жаннетта Вермерш митингиниң ажыдып тургаш, январь 2-де болган парламент сонгуулдалары реакцияның, дайынның болгаш түрегледиң политиказындан чазактың ойталаарын чедип алыр деп француз улустуң тура-соруун көргүскенин онзалап демдеглээн.

Коммунистиг партияның сонгуулдаларга улуг чедиишкинин демдеглээш Вермерштиң чугаалаары болза: «Бистиң партивыстың тиилелгези чөөн үеэлдиң иниитн бурунгаарлаашкыны-биле холбаалыг болганы-биле черле кайгамчыктыг болгаш чугула болуп турар, ол чорук политиктиг угланышкынны өскертир дугайында улустуң күзелин күүселир аргалыг болдурган: Хөделиишкиннериниң чангыс эвилелдиг шимчээшкинин, Улусчу фронтуже шимчээшкинин чүү-даа чүве ара доктаалып шыдаваа».

Оон соонда Франциянын Коммунистиг партиязының ТК-зының секретары Франсуа Бийу чүве чугаалаан, сонгуулларга Коммунистиг партияның тиилелгезинге идиг берген байдалды тодаргайлаан.

Чүрттүң амгы политиктиг угланышкынын өскертир деп француз улустуң калбак кезектеринин негеделзин сагындырган ам француз ажылчы чоннарының сорулгазы болза, чаа тиилелгени: Улусчу фронтунуң чазаан тургузарын чедип алыры болур деп Бийу чугаалаан.

Митингиниң түннелинде Франциянын Коммунистиг партиязының ТК-зының секретары Жак Дюкло чүве чугаалаан. Француз улустуң күзелиниң дугайын сагындырып, Франциядa политиктиг күштерниң амгы тургустунулгазының дугайын чугаалаан Дюкло чөөн үеэлиг күштерниң политиказының тиилелгези база Улусчу фронтунуң тиилелгези дээш могаг чок демиселди чорударынче коммунистерни болган бүгү француз ажылчы чоннарны кыйгырган.

(СЭТА).

Англи ажылчынар ажыл төлевирин улгаттырзрын негеп турар

ЛОНДОН. Ажыл төлевирин улгаттырар дугайында негелделериниң чалгыы Англияда өзүп турар. Лондон радиозунуң ынчаттаны-биле алырга, бо үеде од негелдени үлетпүрүүң янзы-бүрү аңыраларының барык 2 миллион ажылчыннары алып үндүрүп турар. Ынчыг негелдени алып үндүргеи профэвилелдерни санавышаан, од «негелде Англияда чүве өртөө улгатканы-биле болуп турар» деп Рейтер агентилели мынчап турар.

Бүүдүргее эдериниң күштүг улгаланышкынны турда-даа, шинчээшкин калбарып турар. Январь 12-де Лондонда тудуг ажылчыннарының чыскаалы болган, анаа найыслалдың болгаш оон чоок кавыышкынын улуг-улуг бүгү тудуглардың ажылчыннары, Манчестерден, Бролидеп (Суссекс графство) болгаш Слаудан (Бакингемшир) ажылчыннар база киришкен. Од-да хүн Лондонга электри үлетпүрүүнү ажылчыннарының хөй муң кижилиг митингизи болган, ажыл төлевирин улгаттырар дугайында негелдени база деткээн.

Амыдыралдың деннелин белиерин үелеиселге автомобиль үлетпүрүүнү ажылчыннары каттышкан. Сөөлгү үеде Англияның улуг-улуг автомобиль компаниязары америк болгаш барыын герман фирмаларының адаанныжыышкынынган автомобильдер бүдүрүп үндүрерин фирма сокпаткан, ол чорук ажылчын неделяны кызырар болган хөй-хөй ажылчыннарның ажыл төлевирин кудулаарынга чедиргеи. Англияның улуг-улуг үлетпүр төптериниң бирээзи—Бирмингамда турар автомобиль заводтарының цехтер дараалларының чоокта чаа болган хуралы бо айтырыгны чугаалаанкан. Автомобиль үлетпүрүнде тургустунган байлалы эдип алыры-биле чазак дүрген хемчеглерни алырын негеп турар резолюцияны хуралның киржикчилери чангыс эп-сеткил-биле бадылаан.

(СЭТА).

Индий радионун информация бюрозунун дыннадыы

ДЕЛИ. Индий информация бюрозунуң чамчыдып турары болза, Бүгү-индий радионуң радио чамчыдыгаларының шыва алган району сөөлгү беш чылдар иштинде барык ийи катап улгатказ болгаш бо үеде ол район чүрттүң девискээриниң үштүң ийи хуузун эзлеп турар.

Бүгү-индий радионуң радио чамчыдыгазының калбарышкыны хинди дылдың иентерээни-биле холбашкан. Индий дылдарга чамчыдып турар радио чамчыдыгалары улам-на улуг үлүг-дүүлиг болуп турар. Амгы үеде чамчыдыгаларның 90 ажыг хуузун индий дылдарга чорудуп турар болган англи дылга чүгле 10 хире хуузун чамчыдып турар деп Индияның информация болган радиочамчыдыгага министри доктор Неекар Бомбейден январь 12-де неделээн.

(СЭТА).

КҮР-нүң болгаш Суданның ораазынга дипломаттыг төлөө черлерин солчур деп турары

ПАРИЖ. Хартумда Франс Пресс агентилелиниң корреспондентизи тускай болуктерни айытпышаан, Суданның премьер-министри Исмаил Аль-Азхари Суданның болгаш КҮР-нүң ораазынга дипломаттыг харылзаларны тургузар дугайында база дипломаттыг төлөө черлерни солчур дугайында премьер Чжоу Энь-лайның саналын хүлээп алган. Ынчангаш Судан—африка болгаш араб чүрттарлан КҮР-га дипломаттыг төлөө черлерни болур баштайгы чүрт деп корреспондент деделээн.

(СЭТА).

СУД ЗАЛЫНДАН

Самчыгдакчыларны шиитккеп

Тее-Хем райпозунуң 54.722 рубль түңнүг хөрөнгизин самчыгаан Александр Даржаевич Сеспилдиң, Чоолур Тайлырович Эренчинниң хереэн районнуң улус суду үзүп шиитккеп.

Севил райпонуң Самагалтайда столоваязының директорунга ажылдап тургаш аъш-чемни болунга ажыглаан, харылсаалга чогу-биле оттуглар ыяштыг артыкка чарыгап, эт-херекселдерни чидирип тургач. Эренчин аъш-чем складынга тургаш, 23101 рубльдың аъш-чемни самчыгдаан, 17701 рубльди мурнунга төлээн.

Суд РСФСР-ниң кезенче кодексининиң 109 кезээ-биле Севилди эдип чазаар күш-ажыл лагерингe 5 чылга, Эренчинни кезенче кодексининиң 111 кезээ-биле бир чылга эдип чазаар күш-ажыл лагерингe шиитккеп.

• • •

Бүрбанкының Тее-Хем конторазынга ажылдап тургаш, 11000 рубльди харылсалга чогу-биле оорга алыскан болгаш районнуң кадык камгалал кылдынынге ажылдап кирген 7233 рубль самчыгдаан Андрей Федорович Агаповтуң хереэн судка көргеп.

ССРЭ-нин Дээди Советиниң Президиумунуң 1947 чылдың июнь 4-теги Чарлыгының 1 чүүл-биле 7 чылга эдип чазаар күш-ажыл лагерингe шиитккеп.

Улустар аразының дүшкүүрлүг чоруктарын чавырылдырар болгаш чепсегледиишкиннерни эңдере бүдүрерин хоругдаар дээш!

Франциянық тайбыңның национал чөвүлелиниң кыйгырыы

ПАРИЖ. Франциянның тайбынның национал чөвүлели француз улуска кыйгырыгны болунуң сессиязынга хүлээп алган.

Январь 2-де болган парламент сонгуулларында француз хамаатылар Сонгу Африкада, ылангыя Алжирде күүдүлээшкиннериниң болгаш дайынның политиказын бүрүү шаапкан, чүге дээрге ол дайын ынаар шериглерни чорударынга, шериг чарыгаларын остүрериниг, Франция болунуң ат-алдарын чидиреринге, хөй санныг каража-когаралдарга чедирген деп кыйгырыгла чугаалап турар. Париж дугуржулгаларынга үндезилээн, германи милитаризмни катап тургузар чорукту боттандырып турары Франциянга кыжанышпкын болуп турарынга холбаштыр француз сонгукчулар боттарының таарымнас чорууп илергейлээннер. Чүрттар аразынга бүүдүрешпес чорукту күштелдирип турар болган улустарының амыдыралчы деннелин кулуладырынга чедирип турар улустар аразының харылзаларында дүшкүүрлүг чоруктарны чавырылдырарын болгаш чепсегледиишкиннерни эңдере бүдүрерин хоругдаарын олар деткээннер.

Чаа сонгутурган депутаттар болгаш чаа чазак француз улустуң негелделерин болгаш күзел-чүткүүлдерин амыдыралга боттандырар хүлээглелиг деп кыйгырыгга онзалап демдеглээн.

Франциянның тайбынның национал чөвүлели чепсегледиишкиннерни эңдере бүдүрерин хоругдаарын олар деткээннер.

Чаа сонгутурган депутаттар болгаш чаа чазак француз улустуң негелделерин болгаш күзел-чүткүүлдерин амыдыралга боттандырар хүлээглелиг деп кыйгырыгга онзалап демдеглээн.

Франциянның тайбынның национал чөвүлели кыйгырып турар.

Франциядa тайбың талаалакчыларының шимчээшкини Барыын Германиянын чепсегледиишкинниге улур демиселди үргүлчүлээр, Франция болунуң айыыл чок чорууп хандырын, улуг күрүнелериниң аразында болунуң туружун хевээр артырын, коллективтиг айыыл чок чоруктуң иниитн-европа системазының тургузарынга идиг берлин дээш демиселир апаар деп кыйгырыгла чугаалап турар. Ол шимчээшкин Алжирде дайынны соксадыр дээш база алжир чолнуң аллар-хүнүүлүг төлээлекчилерби-биле чугаалажышкынар дээш демиселир.

Сессияга хүлээп алдынган организастиг айтырыглар талазы-биле резолюцияда француз улуг массалар «тайбынны быжыглаарынга боттуг хемчеглерни алыр дээш демиселге боттарының шиитпирзиг чорууп бадыткаар» арганы бээр тодаргай хемчеглерни айытказ.

(СЭТА).

Сонгу Норвегиячын шуургандан когараан чонунга Совет Эвилелиниң дузаламчызы

ОСЛО. Норвегияның телеграф бюрозунуң чамчыдып турары болза:

Норвегияда Совет элчин Г. П. Аркадьев премьер-министр Герхарсенге чораан. Сонгу Норвегияга шуургандан когараанларга дузаламчы көргүзери-биле Совет Эвилелиниң Кызыл Крестизи Норвегияның Кызыл Крестизиниң эргезинге 50 муң рубльди тыпсыр деп дыннаткан.

Совет Эвилелиниң Кызыл Крестизинге өөрүп четиргенин чамчыдарын премьер-министр элчиңден дилээн.

(СЭТА).

Редактор Д. О. БЕГЗИ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың № 3 ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 3—62, редакторнуң орлакчызының, иштики информация кидизинин — 3—88, харылсаалгыг секретарының 4—98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлетпүр болгаш транспорт, көдөө ажыл-агый кидистериниң 3—68, культура болгаш амыдырал, чагаа кидистериниң база бухгалтериянын 3—65.

ТС — 00214. Культура эргелелиниң типографизизы.

БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилетинген

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1956 ЯНВАРЬ 22 ВОСКРЕСЕНЬЕ № 16 (3469)

Өртээ 20 коп.

ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң алдыгы беш чыл планының кол сорулгалары болза, аар үлетпүрнү колдадыр хөгжүдериниң, үзүктел чок техниктиг депшилгениң болгаш күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидериниң суурунга улус ажыл-агыйының бүгү адырларының улам ыңайгы күчүлүг өзүлдезин хандырары, көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезиниң күштүг көдүрлүүшкүнүн боттандырары болгаш аңаа үндезилээш совет улустуң материалдыг чаагай байдалын болгаш культурлуг деңнелин дыка бедидерин чедип алыры болур.

СЭКП ТК-ның төлевилели

1956—1960 чылдарда ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң алдыгы беш чыл планының талазы-биле

СЭКП-НИҢ XX СЪЕЗДИЗИНИҢ ДИРЕКТИВАЛАРЫ

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының XX съездизи ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң бешки беш чыл планының талазы-биле партияның XIX съездизиниң доктааткан онаалгалары чедишкинниг күүсетинген деп демдеглеп тур.

Эрткен беш чылдың дургузунда ССРЭ-ниң үлетпүрүнүң продукциязы 85 хуу көвүдээн, ынчаарга бүдүрүлгениң чепсек-херекселдерин бүдүрери 91 хуу өскен, а машина тудуушкунунуң болгаш металл ажылдап болбаазырадырының продукциязының ниити хемчээли 1950 чыл-биле деңнээрге, 1955 чылда 2,2 катап улгаткан. 1955 чылда үлетпүр продукциязын 1940 чылдыындан 3,2 катап хөйнү бүдүрген. Аар үлетпүрнүң продукциязының эң чугула хевирлериниң — каңның, прокаттың, хөмүр даштың, нефтиниң, электроэнергияның, цементиниң, алюминийниң, автомобильдерниң, тракторларның болгаш продукцияның өске-даа хөй-хөй хевирлериниң талазы-биле беш чыл планының онаалгалары ажыр күүсетинген.

Тарааны болгаш мал ажылының продуктуларын бүдүрерин көвүдедир талазы-биле Партияның болгаш Чазактың хүлээп алган улуг-улуг хемчеглерин боттандырганының түңнелинде социалистиг көдээ ажыл-агыйны күштүг көдүреринге таарымчалыг байдалдар тургустунган. Кур болгаш куруккан черлерни шиңгээдип алганының ачызында тарыа культураларының шөлү 1950 чылдыынга деңнээрге 1955 чылда барык-ла 24 миллион гектар көвүдээн. Кол-кол көдээ ажыл-агый культураларының ниити чыылдалары болгаш мал ажылының продуктуларын бүдүрери өскен.

Аар индустрияның чедишкинниг хөгжүлдези болгаш көдээ ажыл-агый продукциязының өзүлдези улустуң хереглел чүүлдериниң бүдүрүлгезин беш чыл дургузунда 76 хуу өстүрер арганы берген, ол чорук дайын мурнундагы деңнел-биле дөмейлээрге, 2 катаптан ажыг өскени ол болур. Транспорт талазы-биле беш чыл планының онаалгалары ажыр күүсетинген. Техниканы үзүктел чокка сайзырангайжыдарынга, бүдүрүлгени организастаарын экижидеринге болгаш социалистиг чарышты калбартырынга үндезилээш, үлетпүрде, көдээ ажыл-агыйда болгаш транспортта күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү бедээн.

Бешки беш чылдың чылдарында ССРЭ-ниң национал орулгазы 68 хуу көвүдээн, ажылчыннарның болгаш албан-хаанчыларның боттуг ажыл төлевири 39 хуу, а колхозчуларның боттуг орулгалары—50 хуу өскен. Үүрмектеп садар бараан саарылгазының талазы-биле беш чыл планының онаалгалары ажыр күүсетинген. Совет эртем болгаш культура чедишкинниг хөгжүп турган.

Ооң-биле кады СЭКП-ниң XX съездизи ажыл-агыйжы ажыл-чорудулганың аңгы-аңгы талаларында улуг четпестер барын демдеглеп тур. Үлетпүрнүң чамдык адырларының хөгжүлдези улус ажыл-агыйының өзүп турар хереглелдеринден хожудап турар. Көдээ ажыл-агый продукциязын бүдүрер талазы-биле беш чыл планының онаалгазы чедир күүсетинмээн, ол чорук чиик болгаш аъш-чем үлетпүрүнүң адырларының хөгжүлдезин, улустуң хереглел бараанарын бүдүрүп үндүрерин саададып турган.

Бүдүрүлгениң элээн хөй адырларында амгы үениң эртеминиң болгаш техниказының эң чаа чедишкиннерин нептередир болгаш ажыглаар херекте хожудаашкын бар болуп турар; үлетпүрде, көдээ ажыл-агыйда, транспортта болгаш тудугда механизастаашкынның база автоматчыдылганың деңнели ам-даа четпес.

Үлетпүрде болгаш тудугда күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң талазы-биле онаалга чедир күүсетинмээн, продукцияның чаңгыс чижээнге күш-ажылчы чарыгдалдар ам-даа улуг.

Бешки беш чыл планын боттандырганының түңнелинде чурттуң экономиктиг күчүзү өскен, ажыл-агыйның социалистиг системазы улам-на быжыккан, совет улустуң амыдыралының материалдыг болгаш культурлуг деңнели бедээн, улус демократиязының чурттары-биле ССРЭ-ниң ажыл-агыйжы харылзаалары калбарган, Совет Эвилелиниң болгаш бүгү социалистиг лагерьниң улустар аразында байдалы быжыккан.

Совет Эвилели ам күчүлүг болгаш бүгү тала-биле хөгжүлделиг социалистиг бүдүрүлгелиг, кажангызындан-даа артык улуг материалдыг курлавырларлыг, а ол ышкаш мергежилдиг кадрларлыг болуп турар.

Ниитилел бүдүрүлгезин хөгжүдериниң чедип алдынган деңнели болза, бүгү улус ажыл-агыйының тендиш дивес үндезини болуп турган болгаш болуп артар чүгле бүдүрүлгениң чепсек-херекселдериниң бүдүрүлгезин эвес, харын база улустуң хереглел чүүлдериниң бүдүрүлгезин дүрген темпилерлиг хөгжүдер, ниитилелдиң байлаан дыка көвүдедир болгаш ооң-биле бистиң чуртувуска коммунистиг ниитилелди тургузарының оруунга улам ыңай бурунгаарлап чоруур арганы Совет күрүнеге берип турар.

Совет чурт тайбың экономиктиг чарыштың оруктарынга ССРЭ-ниң кол экономиктиг сорулгазын—чоннуң кижи санынга продукция бүдүрер талазы-биле эң-не сайзырангай капиталистиг чурттарны чедерин болгаш эртерин төөгүлүг эң кыска хуусааларның иштинде шиитпирлээрде ам бүгү-ле эргежок чугула чүүлдерлиг болуп турар деп Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының XX съездизи санап тур.

ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң алдыгы беш чыл планының кол сорулгалары болза, аар үлетпүрнү колдадыр хөгжүдериниң, үзүктел чок техниктиг депшилгениң болгаш күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидериниң суурунга улус ажыл-агыйының бүгү адырларының улам ыңайгы күчүлүг өзүлдезин хандырары, көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезиниң күштүг көдүрлүүшкүнүн боттандырары болгаш аңаа үндезилээш совет улустуң материалдыг чаагай байдалын болгаш культурлуг деңнелин дыка бедидерин чедип алыры болур.

Алдыгы беш чыл планы болза, Совет чурттуң бүдүрүкчү күштериниң улам ыңайгы күчүлүг хөгжүлдезиниң, бүдүрүлгениң улам-на бедик техниктиг деңнелинче улус ажыл-агыйының шилчилгезиниң беш чылы, бүгү-ле шынар көргүзүглериниң дыка бедишкининиң болгаш ажыл-агый удуртулгазының экижиишкининиң беш чылы болур ужурлуг.

Партияның болгаш совет улустуң мурнунда турар кол сорулгаларны барымдалаап, Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының XX съездизи 1956—1960 чылдарда ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң алдыгы беш чыл планының талазы-биле дараазындагы Директиваларны доктаадып тур:

I. Үлетпүр талазы-биле

1. Үлетпүр продукциязының беш чыл дургузунда өзүлдезин барык-ла 65 хууга тодаргайлаар.

Кара болгаш өңнүг металлургияның, нефть, хөмүр даш болгаш химия үлетпүрүн улам ыңай хөгжүдерин, электростанциялар тудуушкунунун мурнаар темпилерин хандырарын, машина тудуушкунун, ылаңгыя техниктиг сайзырангай станоктар, дарганналга-тапталга машиналары, автоматика болгаш приборлар чепсектери бүдүрерин дүрген өстүрерин алдыгы беш чылдың үлетпүр талазында бирги чергелиг сорулгалары деп санаар. Бүдүрүлгениң чепсек-херекселдерин бүдүрерин («А» бөлүк) беш чыл дургузунда барык-ла 70 хуу улгаттырар.

Чонга хереглээр бараанар бүдүрүп турар үлетпүрнү улам ыңай дыка хөгжүдерин хандырар. Хереглел чүүлдериниң бүдүрүлгезин өстүрерин («Б» бөлүк) беш чыл дургузунда барык-ла 60 хууга доктаадыр.

2. Алдыгы беш чылдың сөөлгү чылы — 1960 чылда үлетпүр продукциязының эң чугула хевирлерин бүдүрериниң хемчээлин барык-ла дараазындагы хемчээлдерге тодаргайлаар:

	1955 чылда бүдүрүлге хемчээлинге деңнээрге хуу-биле	
КАРА МЕТАЛЛДАР		
Шой	53 млн. тонна	159
Каң	68,3 млн. тонна	151
Прокат	52,7 млн. тонна	152
ОТТУЛАР ЧҮҮЛ БОЛГАШ ЭЛЕКТРОЭНЕРГИЯ		
Хөмүр даш	593 млн. тонна	152
Нефть	135 млн. тонна	191
Газ	40 млрд. кубометр	388
Электроэнергия	320 млрд. квтшак	188
ооң иштинде гидроэлектроэнергия	59 млрд. квтшак	255
ХИМИКАТТАР БОЛГАШ МИНЕРАЛДЫГ УДОБРЕНИЕЛЕР		
Минералдыг удобрениелер	19,6 млн. тонна	204
Каустиктиг сода	1.000 муң тонна	177
Кальцийжиткен сода	2.420 муң тонна	168
МАШИНАЛАР БОЛГАШ ДЕРИЛГЕ		
Металлургия дерилгези	280 муң тонна	163
Химиктиг дерилге	208 муң тонна	184
Нефтеаппаратура	120 муң тонна	248
Бус болгаш газ турбиналары	10,5 млн. квт	258
Гидравлика турбиналары	2,6 млн. квт	173
Бус, газ болгаш гидравлика турбиналарынга генераторлар	11 млн. квт	243
Металл чондурар станоктар	200 муң кезек	191
Дарганналга-тапталга машиналары	25,8 муң кезек	191
Оларның приборлары болгаш артык кезектери	7 млрд. рубль	347
Автомобильдер	650 муң кезек	146
Тракторлар	322 муң кезек	197
Көдээ ажыл-агый машиналары	9,5 млрд. рубль	162
Тараа комбайннары	140 муң кезек	292
Виндроуэрлер	50 муң кезек	20 катап
Электровозтар	550 кезек	284
Тепловозтар	1.630 кезек	12 катап
Магистральдың чүьк вагоннары	52 муң кезек	151
Магистральдың пассажир вагоннары	2.800 кезек	158
ЫЯШ БОЛГАШ ТУДУГ МАТЕРИАЛДАРЫ		
Тудуг ыяжы (сөөртүрү)	264 млн. кубометр	134
Дилер материалдар	80 млн. кубометр	138
Цемент	55 млн. тонна	245
Шифер	3.050 млн. бир аай калбак	205
Соңга шили	155 млн. дөрб. метр	156
УЛУСТУҢ ХЕРЕГЛЕЛ ЧҮҮЛДЕРИ		
Хөвең-саазын пөстер	7.270 млн. метр	123
Дүк пөстер	363 млн. метр	145
Лен пөстер	556 млн. метр	182
Торгу пөстер	1.074 млн. метр	204
Кылымал волокно	330 муң тонна	299
Даараан кылыглар	78 млрд. рубль	152
Иштики болгаш даштыкы трикотаж хептер	580 млн. кезек	135
Идик аймаа	455 млн. эш	153
Бүгү хевирниң шактары	33,6 млн. кезек	171
Радиоприемниктер болгаш телевизорлар	10,2 млн. кезек	255
Амыдыралга хереглээр сөөдукчулар	635 муң кезек	420
Амыдыралдың хеп чуур машиналары	528 муң кезек	610
Амыдыралдың дааранылга машиналары	3.780 муң кезек	235
Мотоциклдер	395 муң кезек	162
Чадаг-тергелер	4.230 муң кезек	147
Саазын	2.722 муң тонна	146
Мебель	14,6 млрд. рубль	206
Хоюг чигир	6.530 муң тонна	191
Эьт (үлетпүрге болбаазыраткан)	3.950 муң тонна	178
Балык	4.200 муң тонна	157
Мал саржаа болгаш өске-даа сүт продуктулар (сүтке санаарга)	25 млн. тонна	186
Үнүш үзү	1.840 муң тонна	165
Консервалар	5.580 млн. бир аай лааза	178

3. Электрижидилгени, комплексилиг механизастаашкынны болгаш автоматчыдылганы улам ыңай хөгжүдеринге, эң чаа бедик продуктулуг дерилгени болгаш мурнакчы технологияны нептередиринге, эргижирээн дерилгени калбаа-биле солуурунга болгаш чаартырынга үндезилээш үлетпүрнүң бүгү адырларынга бүдүрүлгениң техниктиг деңнелин бедидер талазы-биле хемчеглерин калбак хемчээлдерге боттандырар.

4. Атомнуг энергияны тайбың сорулгаларга ажыглаарын алдыгы беш чылда дыка калбартыр. 1956—1960 чылдарның дургузунда 2—2,5 млн. квт. ниити күчүлүг атомнуг электростанцияларны тудар. Атомнуг электростанцияларны дерип тургузарын бирги ээлчегде боттарының одалга базазы чок районнарга чорудар. Транспорт сорулгаларынга атомнуг күш установкаларын тургузар талазы-биле ажылды калбартыр. Атомнуг шимчедикчилиг ледоколду тудар. Үлетпүрге, көдээ ажыл-агыйга болгаш медицинага ылаңгыя, материалдар шынарын контролдаарынга, бүдүрүлге чорудулгаларын башкарарынга болгаш ол чорудулгаларны автоматтыг таарыштырарынга, а ол ышкаш янзы-бүрү аарыгларны тодарадырынга болгаш эмнээринге радиоактивтиг херелдениишкиннерни улам ыңай ажыглаар талазы-биле ажылдарны бүгү хемчег-биле хөгжүдер. Эртемшинчилел ажылдарынга меченый атомнарны хереглээрин калбаа-биле ажыглаар. Дозиметрлиг болгаш радиометрлиг аппаратураны, контрольдаар болгаш башкарар приборларны бүдүрерин дыка улгаттырар.

5. Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидип, бүдүрүлгениң бар турар күчү-шыдалдарын эки ажыглап, эргижирээн дерилгени чаартып база солуп, «чыргалыг талаларны» чайладып, а ол ышкаш бүдүрүлгелерниң улам-на дең-дески ажылдаарын, продукцияны бир дески бүдүрүп үндүрерин организастап, материал-техниктиг хандырылганың болгаш бүдүрүлгени планнаарының херээн экижидип тургаш ажылдап турар бүдүрүлгелерге продукция бүдүрүп үндүрерин дыка көвүдедирин хандырар.

Ылаңгыя, бүдүрүлгени эки организастап, бүдүрүлгениң бар турар күчү-шыдалдарын ажыглап тургаш, каң бүдүрериниң айытынган немей өзүлдезиниң 47 хуудан эвээш эвезин, шойнуң 35 хуузун, кара металлдар прокадының 40 хуузун, арыглаан чес-холаның 42 хуузун, цинктиң 47 хуузун, коргулчуннуң 34 хуузун, алюминийниң 20 хуузун, никельдиң 60 хуузун, хөмүр даштың 35 хуузун, суук нефть продуктуларының 25 хуузун, аммиактың 31 хуузун, каустиктиг соданың 53 хуузун, кальцийжиткен соданың 30 хуузун, авто-дугуйларның 24 хуузун, гидравлика турбиналарының 54 хуузун, трансформаторларның 64 хуузун, металл чондурар станоктарның 65 хуузун, автомобильдерниң 55 хуузун, тракторларның 69 хуузун, экскаваторларның 48 хуузун, химиктиг удобрениениң 35 хуузун, электровозтарның 40 хуузун, пассажир вагоннарының 89 хуузун, дарганналга-тапталга машиналарының 29 хуузун, цементиниң 32 хуузун, шиферниң 56 хуузун, чымчак шывыгларның 27 хуузун, соңга шилиниң 86 хуузун, картоннуң 12 хуузун, саазынның 56 хуузун, дүк пөстерниң 39 хуузун, лён пөстерниң 56 хуузун, хөм идиктиң 36 хуузун, хоюг чигирниң 63 хуузун, эьттиң 63 хуузун, консерваларның 51 хуузун болгаш үнүш үзүнүң 64 хуузун алыр.

6. Чиг-этти, оттулар чүүлдү, электроэнергияны, металлдарны болгаш өске-даа материалдыг курлавырларны улам-на ажыктыг чарыгдаарын, чиг-этти ажылдап болбаазырадырда ону комплексилиг ажыглаарын, чиг-этти болгаш материалдарны ажыглаарының нормаларын кудуладырын, чиг-эттиң, материалдарның болгаш өңнүг металлдарның ховар болгаш аар өртек үнелиг хевирлериниң солукчуларын нептередирин хандырар. Катап хереглетинер чиг-этти, а ол ышкаш камналгалыг материалдарның чаа хевирлерин бүдүрүлгеге ажыглаарын калбартыр. Бүдүрүлгеге материалдарның чидириглерин, ылаңгыя үрей кылдыныышкындан чидириглерни улуу-биле кызырар.

7. Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн улам ыңай бедидеринге, продукцияның чаңгыс чижээнге чиг-эттиң, материалдарның, оттулар чүүлдүң болгаш электроэнергияның чарыгдалдарын кудуладырынга, административтиг-эргелел болгаш өске-даа капсырылга чарыгдалдарын дыка кызырарынга үндезилээш үлетпүр продукциязының бот-үнезин беш чыл дургузунда 17 хуудан эвээш эвес чиигедир.

8. Ажылдап база туттунуп турар бүдүрүлгелерниң минералдыг чиг-эт суурун эргежок чугулага калбартырын болгаш үлетпүрнү, хамыктың мурнунда, чурттуң чөөн талакы районнарынга улам ыңай хөгжүдерде ажыктыг казымалдарның шинчилетинген курлавырларының кур хөреңгизин тургузарын хандырып турар хемчээлдерге чер шинчилээр ажылдарны 1956 — 1960 чылдарда чорудар.

Байлактыг демир рудаларын болгаш никельдиң шинчилетинген курлавырларының беш чылдың эгезинде турган курлавырларга 30—35 хуу, чес-холаның, бокситтерниң, титанның, фосфориттерниң болгаш борлуг чиг-эттиң 40—45 хуу, ниобийниң 50—55 хуу, коргулчуннуң болгаш аккоргулчуннуң 55—60 хуу, молибденниң 65—70 хуу, мөңгүн суунуң 75—80 хуу, нефтиниң 65—70 хуу хемчээлге немей өзерин, а ол ышкаш шахталыг шөлдерниң күчү талазы-биле энергетиктиг хөмүр даштарлыын 35—40 хуу база кокстуг хөмүр даштарлыын—40 хуудан эвээш эвес хемчээлге немей өзерин хандырар.

Чурттуң чөөн талакы районнарынга нефтилиг, газтыг, өңнүг болгаш ховар металлдарлыг, титанныг, ферромарганец бүдүрерде хереглээр марганец рудаларлыг чаа-чаа черлерни дилеп тыварын бүгү хемчег-биле калбартыр. Донец, Печора, Кузнецк болгаш Мурнуу-Якут бассейннеринден кокстуг хөмүр даштарның, Казахстандан эвээш хүлдүг болгаш кокстуг хөмүрлерниң база Эвилелдиң Европа кезээнден, Уралдан болгаш Ортаакы Азиядан энергетиктиг хөмүр даштарның шахталарлыг чаа-чаа шөлдерин белеткээр талазы-биле чер шинчилээр ажылдарны күштелдирер.

9. **Кара металлургияның** талазы-биле кара металлдарны болгаш ылаңгыя немелде холуксаалыг каңнарны, нарын сорттуг каңны, сывырган каңны, ылап хемчээтинген каңны, чепсек-херексел болгаш электротехника каңнарын, биметаллдыг чуга демирни болгаш хевирлээн хоолайларны бүдүрерин өстүрериниң бедик темпилерин хандырар; чуга демирден, дилиндек болгаш дадаазынналчак демирден тускайлап кылган янзы-бүрү хевирлерни бүдүрерин организастаар. Беш чыл дургузунда эвээш немелде холуксаалыг каңны бүдүрерин барык-ла 17 катап, динамныг каңны—97 хуу, трансформатор каңын—2,1 катап, чуга прокатты—85 хуу, ооң иштинде нарын-чуга прокатты—2,2 катап, карага сывырган чуга демирни—4 катап, нарын сорттуг прокатты—93 хуу, сывырган демирни—2,1 катап, улуг диаметрлей каңнаан хоолайларны—2,7 катап, сывырган каңны—3 катап, аңаа сывырган чиңге демирни—2,4 катап, быжыглакчы кылыгларны—4,4 катап, карага сывырган дадаазынналчак демирни—76 хуу база эзрип каан өртеп каңын—80 хуу көвүдедир.

1955 чылга удур 1960 чылда электри күжү-биле каң эзилдирерин 79 хуу, кокс арыглаашкынын—48 хуу болгаш демир рудазы тыварын—59 хуу бедидер. 1960 чылда бедик тудуштурулгалыг флюстатынган тудушкак хоюг руда бүдүрерин 73 млн. хире тонна чедирер.

ССРЭ-ниң Кара металлургия министерствозунуң талазы-биле 1960 чылда бүгү-ле доменниг ферросплавтарга ажылдадып арыглатынган кислородтуг агаарны машиналар-биле киирип база ниити каң бүдүрүлгезиниң 40 хире хуузунга, ооң иштинде бүгү-ле конвертерлиг каң бүдүрүлгезинге кислородту ажыглап тургаш, эзилдирилгени чорударын хандырар. Электри-биле каң бүдүрерин конвертерлерге болгаш электро-суугуларга дуплекс-чорудулга-биле организастаар. Каңны эзилдирерин болгаш кударын вакуум-биле чорударын бүгү хемчег-биле калбартыр. Хоолайларны төвүнден дашкаар аттыктыр болгаш чартык үзүктелиишкинниг кударын, база чуга демирлерни электри-биле чайырлаарын дыка калбартыр. Каңны үзүктел чокка кударының талазы-биле таарымчалыг продукцияның шынарын экижидер болгаш үнүүшкүнүн көвүдедиринге дузалап турар бедик бүдүрүкчүлүг арганы калбак хемчээлдерге нептередир. Каң эзилдирер суугуларны иштики талаларын кыппас чүүлдер-биле шагарынче шилчиир чорукту доозар.

Алдыгы беш чылда капитал тудуушкунну чорудуп тургаш, бүдүрүлгениң күчү-шыдалдарын шой талазы-биле барык-ла 16,8 млн. тоннага, каң талазы-биле—15,8 млн. тоннага, прокат талазы-биле—16,3 млн. тоннага база демир рудазының талазы-биле—84 млн. тоннага ажылдадып киирер. Беш чыл дургузунда дадарбас каң болгаш отка шыдамык эзилдириглер бүдүрер талазы-биле күчү-шыдалдарны 3,2 катап, ооң иштинде отка шыдамык эзилдириглериниң—6-дан ажыг катап улгаттырар. Ийи улуг метиз заводтарны тудар болгаш ажылдадып киирер; 800 муң тоннадан эвээш эвес күчү-шыдалдыг эзлчек хевирлер бүдүрериниң талазы-биле специализастатынган цехтерни тургузар. Ферросплав заводтарының күчү-шыдалын калбартыр, Чөөн чүкке марганец рудазы тывар талазы-биле күчү-шыдалдарны ажылдадып киирер. Байлактыг чаа черлерден демир болгаш марганец рудаларын шиңгээдип алырын болгаш тыварын хандырар.

10. Өңнүг металлургия талазы-биле 1955 чылга деңнээрге 1960 чылда арыглаан чес-холаны бүдүрерин барык-ла 60 хуу, алюминийни—2,1 катап, коргулчунну—42 хуу, цинкти—77 хуу, никельди—64 хуу, молибден продукциязын—2 катап, вольфрам концентраттарын—57 хуу, бараанныг магнийни—2,1 катап улгаттырарын көөр. Титанны болгаш ховар металлдарны—германийни, цирконийни, ниобийни, танталды болгаш өскелерни-даа бүдүрерин дыка калбартыр. Электрониканы, радиотехниканы болгаш отка шыдамык эзилдириглерни бүдүрерин улам ыңай хөгжүдерин хандырар төлээде, өңнүг болгаш ховар металлдарны бүдүрүп үндүрерин улгаттырар.

Бедик бүдүрүкчүлүг технологтуг чаа-чаа чорудулгаларны: рудаларның хөй чадалыг ажылдап арыглаашкынын, рудаларны ажылдап арыглаарының болгаш гидрометаллургтуг ажылдап болбаазырадырының холушкак методтарын, «хайнып турар каътка» арыглаашкынны, электротермиктиг болгаш автоклавтыг чорудулгаларны, өңнүг металлургияга кислородту ажыглаарын калбаа-биле нептередир. Беш чыл дургузунда өңнүг металлдарның рудаларын ажык арга-биле тыварын 2,2 катап бедидер болгаш руданы массалыг бузуушкуннуг системалар-биле чер адаандан тыварын дыка улгаттырар. Рудаларда болгаш газтарда бар күгүрнү күгүр кислотазы бүдүреринге ажыглап тургаш, металлдар үндүрүп алырын бедидер болгаш чиг-этти комплексилиг ажылдап болбаазырадырын организастаар. Өңнүг металлдарны алырының, эң-не камналгалыг чорудулгаларын дилеп тыварының, а ол ышкаш ховар металлдарны бүдүрериниң технологиязын улам ыңай сайзырангайжыдарының болгаш шиңгээдип алырының база оларның бүдүш шынарын болгаш ажыглатынар талаларын бүгү тала-биле өөренип көөрүнүң талазы-биле эртемшинчилел болгаш дуржулга ажылдарын күштелдирер.

Алдыгы беш чылда алюминийни баштайгы эгелеп бүдүрериниң талазы-биле күчү-шыдалдарны барык-ла 2,7 катап, арыглатынган чес-холаны—50 хуу, коргулчунну—54 хуу, цинкти—1,8 катап, никельди—1,7 катап, өңнүг металлургияның бүдүрүлгелеринге күгүр кислотазын—5,2 катап улгаттырар.

11. **Хөмүр даш үлетпүрүнүң** талазы-биле улус ажылагыйының оттулар чүүлге өзүп турар негелделеринден хөмүр даш тывыжының хожудап турар чоруун ажып эртер болгаш оттулар чүүлге күрүнениң эргежок чугула курлавырлар мөөңнээшкинин хандырар.

Донец болгаш Кузнецк бассейннеринге, Львов-Волынскинин болгаш Экибастузтуң байлактыг черлеринге хөмүр даш тывыжын бүгү хемчеглер-биле хөгжүдер, а ол ышкаш Кустанай областа хөмүр даштыг чаа черлерни болгаш Кемерово областа Итатскиниң хөмүр даштыг черин шиңгээдип алыр чорукту эгелээр. 1960 чылда кокстаашкынга хөмүр даш тыварының хемчээлин чылда 118 млн. тонна хире чедирер.

Хөмүр даштыг черлерни ажыдарының чаа, улам-на ажыктыг аргаларын болгаш ажылдап кылырының системаларын дилеп тывар, төлевилээр болгаш нептередир талазы-биле,

(Уланчызы 2-ги арында).

1956—1960 чылдарда ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдеринiң алдыгы беш чыл планының талазы-биле

СЭКП-НИҢ XX СЪЕЗДИЗИНИҢ ДИРЕКТИВАЛАРЫ

(Уланчызы).

чаа даг техниказын түргузар болган нептередир база бар турар даг машиналарының болган механизминериниң ажыглалын экижидер талазы-биле ажылдарны күштелдирер.

Хөмүр даш тывыжын 1960 чылда барык-ла 122 млн. тонна чедирбишаан, ону ажык арга-биле тыварының улам ынай хөгжүдүрүп, а ол ышкаш хөмүр даштың гидравликтиг арга-биле чер алаадан тыварын нептередирiн хандырар.

Беш чыл дургузунда хөмүр даш шахталарының болган газрезтерiниң чылда барык-ла 240 млн. тонна хөмүр даш бөөр күчүзүн ажылдарын киирер. Шахта үннарын болган даг казарының талазы-биле еске-даа капитал ажылдарны эртеринiң дүргенiн барык-ла 2 катаа улгаттырар. Ажылдап турар болган эдилелче чаа киреp хөмүр даш шахталарының төлевилел күчүлерiн шингээдип алырын дүргедедир. Хөмүр даштың шынарын бедидер болган ону боттандырарда хөмүрге бойбаазыралыр фабрикаларга хөмүр даштың ажылдап кылырын барык-ла 85 хуу база хөмүр даш брикеттерiн бүдүрерiн—2 катаа улгаттырар.

Арыглап, бойбаазыралың турда хөмүр даштың артынчы болуп үнер чидириглерiн дыка кыпырар, хөмүр даштың арыглап бойбаазырадырының технологиязын экижидер, арыглап бойбаазырадырының ажыктыг чаа аргаларын шингээдип алыр болган нептередир.

Беш чыл дургузунда кывар сланецтерiниң тывыжының 67 хуудан эвээш эвес, торф тывыжының—44 хуу, оон иштинде торфтуг фрезер машина-биле тыварының —73 хуу эвериң хандырар.

12. **Нефть үлетпүрүнүң** талазы-биле нефть тывыжын болган ажыдан бойбаазыралырын өстүрiниң бедик темпилерiн хандырар, арыг суук нефть продуктуларын бүдүрерiн барык-ла 2 катаа база чаар үстерiн бүдүрерiн—1,8 катаа улгаттырар.

Нефть байлактыг черлерге чер казыныче кылынаа сазыдар көргүзериниң методтарын ажыглап тургаш, нефть тыварының бот денизинiн 82 хуу чедирер. Бошкак эртiрiнчел каттарны гидравликтиг чарарының аргазын сайзырангайжыдар болган калбаа-биле ажыглаар. Эдилел өрүнээшкинге нефть болган газ скважиналарын өрүнээрiнiң оргуулак дүргенiн 85 хуудан эвээш эвеске, шинчилел өрүнээшкинге —95 хуу чедир улгаттырар. Өрүнээр ажылдарның өртеүнезин 30 хуу чингедир.

Шинчилээшкиннiң ажыктыг чаа эргаларын комплексиниг ажыглаарын хандырар болган оон техниктиг чепсекхерекселерiн сайзырангайжыдар.

Нефтиин ажылап бойбаазыралырының улам ынайгы хамыладжкының көөр. Автотракторларның кывар болган чаар чүүлдерiниң шынарын экижидер: бензининериң эй-тап кыпнае шынарларына үлүр чоруун бедидер, дизельниг одалгала бүгүрүгүн болган парафинниiн холумаан эвээжедир, автолдарның болган дизель үстерiниң чыпшыныычал болган ажыглал шынарларын экижидер. Түттүнүп түбер болган чаартының турар нефть бойбаазыралыр заводтарга чаа, улаптан сайзырангай, газолиндерiниң перевозкаларын болган нефть продуктулар бүдүрерiниң аргаларын нептередир.

Нефть бойбаазыралын кылыр чаа заводтарның, кол дамчылыкчы хөолайларның тулуушкунуунуң темпилерiн күштелдирер болган өртек-үнезин дыка чингедир. Беш чыл дургузунда чаа заводтарны тулаарының күсели-биле нефтиниң баштайгы ажылдап кылышкынының күчү-шыдалының 45 млн. тоннадан эвээш эвес немей өзерiн, чиг-этти крекинкилээрiниң талазы-биле—26 млн. тоннадан эвээш эвес немей өзерiн боттандырар.

13. **Газ үлетпүрүн** бүгү хемчег-биле хөгжүдер, газты улус ажыл-агыйынга хиниктиг чиг-эт болган оттулар чүүл кылыр, а ол ышкаш амыралл хереглеериниге ажыглаарын улгаттырар. Беш чыл дургузунда газты тыварын болган бүдүрерiн барык-ла 3,9 катаа улгаттырар. Газтыг чаа черлерiнi илередир талазы-биле геолог-дилелге болган шинчилел ажылдарын күштелдирер база беш чылдың дургузунда газтың бүдүрүлге курлавырларының 85—90 хуу немей өзерiн хандырар.

Ставропольдуң, Шебелинскиниң, Степновскиниң газтыг чаа черлерiн үлетпүрге ажылдап кылырын хандырар болган Сибирьде Березовонуң газтыг черiн ажыглаарынга белеткээр.

Газтың барык-ла 9 мүң километр дүрттүг кол дамчылыгазын, оон иштинде: Ставрополь—Москва, Дашава — Минск — Ленинград, Ставрополь—Невинномысск — Минеральные Воды — Грозный, Шебелинка — Харьков — Курск — Орел— Брянск, Казань—Горький аразының эң улуг дамчыкчыларын тулар болган ажылдадып киирер. Березово—Свердловск болган Грозный—Тбилиси аразының газ дамчылыгаларының тулуунче эгелеп киирер.

14. **Электрижидилге** талазы-биле—тулуушкуннуң темпилерiн күштелдирер болган шынарын экижидер; одалгалы электростанцияларның, гидроэлектростанцияларның, электра болган чылыг четкилериниң техниктиг деңнелиниң улам ынайгы бедиишкинiн хандырар. Үлетпүрге электроэнергияны улам ынай нептередири-биле чергелештир транспортту болган көөр ажыл-агыйны эң калбаа-биле электрижидерiн боттандырар, а ол ышкаш хөорайларны электроэнергия-биле азай энергетика системазый түргузар, ол сорулга-биле электри дамчылыгазының 400 киловатт күштүг шугумун тудар. Төп Сибирьниң (Новосибирскиден Иркутск чедир) чангыс азай энергетика системазын түргузар талазы-биле ажылды калбартыр. Грузин, Азербайджан болган Арнин энергосистемаларны каттыштырар.

Районнарның улуг-улуг энергосистемаларда одалгалыг электростанцияларының күчүлерiн өстүрерiн нүргулайында 100, 150 болган 200 мүң киловатт агрегаттарны түргүзүп тургаш, улуг күчүлүг электростанцияларны тударының аргазы-биле боттандырар болган районнарга ынчыг электростанцияларны оттулар чүүл тывыжынга таарыштыр түргузар.

Үлетпүр бүдүрүлелерiн болган улуг-улуг хоорайларны улам ынай чылыгжыдарын хандырар болган одалга четкилерiниң тулуушкунуну хожудаашкынны үзүткээр.

ССРЭ-ниң Европа кезиниң чангыс азай энергетика системазынга болган еске-даа улуг энергосистемаларга электри күчүзүнүң 10 хуудан эвээш эвес ажыглал курлавырларын түргүзарын көөр.

Электростанцияларның ажылының канналгалының улам ынай бедидер болган оларның үнезин чингедир сорулга-биле улуг одалгалыг электростанцияларга бүстү аралаптыр чылының тургаш 565°С чедир температуралыг турда 130 атмосфераларның бүзүн базарынга дериг-хереккелiн калбаа-биле ажыглаар болган котёл — турбина деп блоктуг схеманы нептередирiн хандырар. 600°С температуралыг турда 220 атмосфераларның бүзүн базарынга 200 мүң киловатт күчүлүг турбина блоктарын үлетпүр ажыглалынга шингээдип алыр. 650°С температуралыг турда 300 чедир атмосфераларның бүзүн базарынга 300 мүң киловатт күчүлүг турбина блогун, а ол ышкаш дүржулганың болган үлетпүрүнүң газотурбиналыг азаан хай электростанцияларын ажылдадып киирер. Бедик параметрлерiнiң бүзүн ажыглаарының аргазыбиле эвээш канналгалыг азаан хай одалгалыг электростанцияларның техниктиг реконструкциязын чорудар.

Электроэнергия дамчыдылгазын улуг күштүг доктаамал ток-биле боттандырар, ону кыпыр төлээде, доктаамал токтуң электри дамчыдылгазының Сталинград ГЭС — Донбасс аразының шугумун ажыглалга киирер.

15. **Химия үлетпүрүн** хөгжүдүрiниң база ылангыя улус ажыл-агыйының янзы-бүрүг адырларынга техниктиг дешилгени хандырарынга эргежок чугула химиктиг продуктуларны бүдүрерiниң дүргедеткен темпилерiн көөр.

Көөр ажыл-агый культураларының дүжүттүүн бедидерiн хандырар химиктиг продуктулар бүдүрерiн дыка көөдилер; концентраттаан минералдыг удобреннелерiниң чаа хевирлерiн база көөр ажыл-агый үнүттериниң хоралакчыларынга болган аарыгларынга үлүр демиселге эң-не ажыктыг, чаа хоран-химикаттарны бүдүрерiн организастаар. Концентраттаан фосфорлуг удобреннелерiн бүдүрерiн чылда барык 1 миллион тоннага чедирер.

Көөр ажыл-агый культураларының тарылгаларынгъ ажаалга талазы-биле бүш-ажыл чарыглың дыка кыпырын хандырар төлээде, бок үнүттерге үлүр демиселге химикаттарны улуг үлетпүр хемчээлериннге бүдүрерiн организастаар.

Минералдыг удобреннелерге — апатит концентрадынга, фосфориттерге хереглээр чиг-этти, а ол ышкаш бойдустуң күгүрүүг чернерiн ажыглаарының, күгүр, чес-хола рудаларын болган күгүрүүг газтарны бойбаазыралырының суурунга күгүрүүг кислотаны болган күгүрнүү бүдүрерiн дыка көөдилер. Аммиак бүдүрерiн барык 87 хуу болган күгүрүүг кислота бүдүрерiн 91 хуу көөдилер.

Синтетиктиг каучуктуң, спиртти, чүүшкүн хереккеллерiн болган еске-даа химиктиг продуктуларны бүдүрерiнге нефтиин, бойдус газтарын болган нефть продуктуларын ажыглаарын улуу-биле бедидерiн химия үлетпүрүнүң эң чугула сорулгаларының бирөөзи кылдыр санаар, ол болза, ол продуктуларны бүдүрерiнге тараанны, үнүш үстерiн болган аъш-чем чиг-эдиниң еске-даа хевирлерiн чарыглаарын дыка кызырар сорулгалыг; техниктиг сорулгаларга аъш-чем спиртiн чарыглаарын беш чылдың төнчүзүнге чедир колдуунда үзүткээр. Синтетиктиг спирт бүдүрерiн барык 10 катаа болган синтетиктиг каучуктуң — 2,2 катаа көөдилер. Көөстүг газты болган хөмүр даштың коксталының продуктуларын эки ажыглап тургаш, химикаттар ажылдап үнүдүрерiн көөдилер.

Синтетиктиг чуктарның, бедик шынаалыг дозуларының болган будуктарның, пластиктиг массаларының, электри ангылаар материалдарның, машина тудуунга, радиотехникага болган улус ажыл-агыйының еске-даа адырларынга хереглээр синтетиктиг материалдарының ассортиментiнiн калбартыр болган оларны бүдүрерiн көөдилер. Кылынаа волокнога хереглээр синтетиктиг материалдар ажылдап кылырын 5,9 катаа көөдилер. Автомобиль дугуйларын бүдүрерiн барык 2 катаа көөдилер.

Ажыктыг чаа технологтуг чорудулгаларны болган бедик бүдүрүкчүлүг дериг-хереккеллерiн химия үлетпүрүнге калбаа-биле нептередир.

Химия үлетпүрүнүң министерствозунуң бүдүрүлгелериниге аммиакты болган каустиктиг соданы бүдүрер талазы-биле күчүлерiн беш чылдың дургузунда барык 1,7 катаа, синтетиктиг каучуктуң — 2,3 катаа көөдилер.

16. **Машина тудуунуң** талазы-биле дериг-хереккеллерiнiң болган машиналарның, станоктарның, тапталгаларның, аппараттарның болган приборларының чаа бедик бүдүрүкчүлүг хевирлерiн бүдүрерiн улам ынай шингээдип алырын болган калбаа-биле хөгжүдерiн эң чугула сорулга кылдыр санаар. Машина тудуунуң продукциязын бүдүрерiн болган металл ажылдап кылырын беш чылдың дургузунда барык 80 хуу көөдилер.

Машина тудуунуң бүдүрүлгелериниң техниктиг деңнелiн дыка бедидер. Металл бойбаазыралыр дериг-хереккеллiл паркын улуу-биле чаартыр болган эде кылыр. Машина тудуунуң бүдүрүлгелериниге белеткелдер бүдүрерiниң чаа деп-шилелиг аргаларын ажыглаарын калбартыр. Бедик бүдүрүкчүлүг машиналарның чаа конструкциялары кыска хуусаалларда тургузар талазы-биле эртем-шинчилел, конструктор болган дүржулга ажылдарын калбаа-биле нептередир.

Машиналарның конструкциязының экижидериниң, оларның габариттерiн болган денизиин эвээжедириниң, немелде холумактыг болган шоолуг нимелде холунак чок каннарын, чиик эзилдиргилерiн, пластмассаларны, прокаттың каналгалыг хевирлерiн ажыглаарын калбартырының база ылангыг шын кудуушкуннарны болган дарганналга белеткеллерiн алырының амгы үедеги аргаларын нептередир тургаш металлдың бот-чарыглалын оргумаа-биле 22 хуудан эвээш эвес чингедир.

Станок тудуунга специализастаан, түскай болган хай турушгуг агрегат станоктарын бүдүрерiн 2,4 катаа, автоматтыг цехтерге болган заводтарга хереглээр автоматтыг болган чартык автоматтыг шугуминарны база дериг-хереккеллерiн — барык 5 катаа көөдилер. Станоктарны иштизиниге бүдүрүп үлетпүрiнiге эң-не дешилгелиг болуктерiнiн металл чоңдурар станоктарының бот денизиин беш чылдың төнчүзүнге чедир 50 хуудан эвээш эвес бедидер; ынаа бойбаазыралыр үлетпүрге хереглээр дериг-хереккеллерiн, оон иштинде автоматтыг шугуминарны, автоматтыг болган чартык автоматтыг станоктарны бүдүрерiн көөдилер.

Металл чоңдурар станоктарны бүдүрерiн өстүрерiнге дөмейлээрге, дарганналга-тапталга машиналарының болган шуткулга дериг-хереккеллерiн бүдүрерiн эң дүрген өстүрерiн хандырар. Дарганналга-тапталга дериг-хереккеллерiн, ылангыя күчүлүг гидравликтиг, механиктиг дарганналга-хептелге болган хөолей базар тапталгаларны, горизонталлыгдарганнаашкын машиналарын болган өлүртүр автоматтарны, оон иштинде металлды электри-биле чылыдар шак ындыг машиналарны болган автоматтарны бүдүрүп үлүрерiн дыка көөдилер. Дарганналга-тапталганың аар машиналарын үндүрерiн 4 каттаптан эвээш эвес болган шуткулга дериг-хереккеллерiн — 8 каттаптан эвээш эвес көөдилер.

Металл чоңдурар дериг-хереккеллерiн, дарганналга-тапталга машиналарын болган шуткулга дериг-хереккеллерiн бүдүрер талазы-биле эргежок чугула күчүлерiн база бирги эдлчегiе автоматтыг шугуминарны, түскай болган агрегат станоктарын үндүрер талазы-биле заводтарны ажылдадып киирер.

Аар машина тудуунга бүгүнү-биле механизастатынган болган улуу-биле автоматчыткан бедик бүдүрүкчүлүг прокат станнарын база бирги эдлчегiе совгаал чок ойгүшкүнүн чугла, сорттуг болган трубиналыг станнарын, эдлчек хевирлерiн болган ус-үениң прокатын бүдүрерiнге хереглээр станнарны, улуг болган бичии диаметрлиг электри-биле эзилдирер трубаларны бүдүрерiнге хереглээр агрегаттарны, прокат бүгүрүлгезинiе хай күш үнер чорудулгаларны механизастаарынга хереглээр дериг-хереккеллерiн бүдүрерiн шингээдип алыр болган үндүрерiн хандырар. Прокат дериг-хереккеллерiн үндүрерiн беш чылдың дургузунда 82 хуу көөдилер.

Шахталарның 25 тонна чедир чүк көдүрүр улуг машиналарын, янзы-бүрүг геологтуг байдалларда ажылга ажыглаар хөмүр даш комбайннерын, ишкири 25 кубометр хымыттыг, узуну 100 метр согуунуг экскаваторларны-драглайчнарны бүдүрерiн шингээдип алыр. Нефтиин ханызынга ажылап кылыр нефть аппаратуразының чаа хевирлерiн бүдүрүп үлүрерiн белидер. Өрүнээшкинiiн бар болуп турар дериг-хереккеллерiн болган бедик бүдүрүкчүлүг газомотокомпрессорларны чаартыр болган эң-не бедик бойбаазырангайларны тургузар.

Торф үлетпүрүн механизастаарынга дериг-хереккеллер үндүрерiн беш чылдың дургузунда 2 каттаптан эвээш эвес көөдилер.

Энергетиктиг машина тудуунга болгаш электротехника үлетпүрүнге котёл болган турбина агрегаттарының база электри дериг-хереккеллерiниң шынарын болган техника-экономиктиг көргүзүглерiн белидер. Бүс турбиналарының, котёлдарның болган электростанцияларның еске-даа дериг-хереккеллерiниң ажылының комплексиниг автоматчылыгынга болган бүстүң эң-не бедик параметрлериниге чаа энергетика дериг-хереккелiн бүдүрерiн шингээдип алырын хандырар. 200 болган 300 мүң кит. күчүлүг бүс турбиналарының база ол турбиналарга котёлдарның, обмотканың түскай соолугалыг 300 мүң кит. чедир күчүлүг бүс турбиналарынга үлүг генераторларның болган гидроэлектростанцияларга күчүлүг генераторларның конструкциязын ажылдап кылыр болган оларны бүдүрерiн шингээдип алыр. Турүн болган транспорттуң газ турбиналыг тургузулгаларын, а ол ышкаш шимчеп чоруур газ турбиналарлыг электростанцияларны хөйү-биле үндүрерiн организастаар.

400 ажыг киловольт күштүг үзүктелишкинiiниг токка электри дериг-хереккеллерiн тургузар талазы-биле эртем-шинчилел ажылдарынга шенелде сууруң организастаар; доктаамал токтуң электри дамчыдылгазының бедик вольтулуг шугуминарынга хереглээр электри дериг-хереккеллерiн болган электри аппаратуразын шингээдип алыр болган бүдүрүп үндүрерiн хандырар.

Металлдың электромагнит холукседалыг ишкири 180 тонна чедир электри эзилдиргилезининiң улуг суугуларын болган ферросплавтарны эзилдиреринге хереглээр хагдынчак колошниктиг электри суугуларын бүдүрерiн шингээдип алыр.

Электри дериг-хереккеллерiнiге хереглээр чартык эртiрiнчел күштүг хөндүргүчүлерiн болган чаа синтетиктиг электри ангылаашкынныг материалдарны бүдүрерiн шингээдип алыр. Кремнеорганиктиг болган шил ангылаашкынны ажыглаарын дыка калбартыр.

Бедик вольтулуг аппаратураның амгы үедеги чаа хевирлерiн, бедик вольтулуг күчүлүг углакчы аппараттарны болган транспортту электрижидерiнге, кара болган өөнүг металлургиига база улус ажыл-агыйының еске-даа адырларынга хереглээр углакчы аппараттарны бүдүрүп үндүрер талазы-биле бүдүрүлге суурун калбартырын дүргедедир.

Радио техниканың болгаш прибор тудуунуң үлетпүрүн, ылангыя технологтуг чорудулгаларны контрольдаарынга болган башкарып таарыштырарынга хереглээр приборларны бүдүрерiн бүгү хемчег-биле хөгжүдер. Беш чылдың дургузунда автоматчылыгына приборлары болган чепсек-хереккеллерiн белеткээрiн барык-ла 3,5 катаа, оон иштинде техниктиг чорудулгаларны контрольдаарынга болган автоматтыг таарыштырып башкарарынга хереглээр приборларны—4 катаа, саналга болган саналга-аналитиктиг машиналарны—4,5 катаа, электри хемчээр приборларны—3,6 катаа, оптика-механика приборларын — 3 катаа, электровакуум приборларын —2,6 катаа көөдилер. Радио хемчээр приборларның номенклатуразын калбартыр болган оларны үндүрерiн 3 каттаптан эвээш эвес көөдилер.

Приборлар тудуунуң, радиотехниканың болган электрониканың эртем-шинчилел болган лаборатория суурун хөгжүдер база оон техниктиг чепсегленнишкинiiн улуу-биле экижидер. Нарын математика сорулгаларын шиитширлээриниге хереглээр автоматтыг дүрген хөделир саналашкын машиналарын болган бүдүрүлге чорудулгаларын башкарарын автоматчыдарынга хереглээр саналга-математика машиналарын конструкциялаар болган бүдүрер талазы-биле ажылды күштелдирер. Белеткетiнiң турар приборларның ылангыг шынаын бедидер болган шынарын экижидер. Физиканың, электрониканың болган радиотехниканың сеолгү чеңнишкиннерiн ажыглаарынга үндезилетiнген автоматиканың чаа чепсек-хереккеллерiн ажылдап кылырын хандырар. Чартыктай эрттирер приборлар талазы-биле эртем-шинчилел ажылдарын калбаа-биле нептередир болган оларның практиктиг ажыглалын калбартыр.

Беш чылдың төнчүзүнге чедир люминесцентiлыг лампаларны бүдүрерiн 10—15 катаа, криптон долуушкуннуг лампаларны чылда 100 млн. кезек чедир көөдилер.

Хөй санныг каналдарлыг радиорелiнг болгаш кабельниг шугуминарга аппаратураны, харылзаанын чорудулгаларын автоматчыларынга аппаратураны, радио харылзаазарын болган дамчыдылга харылзаазының, а ол ышкаш автоматтыг телефон станцияларының аппаратуразын бүдүрерiн калбартыр.

Үлетпүрге инити үхүр-дүзалыг приборларны белеткээрiниң бүдүрүлге суурун калбартыр сорулга-биле алдыгы беш чылда прибор тудуунуң 30 заводтарының тулуушкунуун боттандырар болган ажылдадып киирер.

Транспорт машина тудуунга электровозтар болгаш тепловозтар бүдүрерiн хөгжүдер болгаш магистраль паровозтарын үндүрерiн сөксадыр; газотурбовозтарны тургузар. Күчүлүг чаа тепловозтарга, суноларга хереглээр болган түрүн дизельдерiн хөйү-биле бүдүрерiн организастаар. Үлетпүрүн үргүлүг шинчээшкиниг, үзүктелишкиниг токтуң чедкинiнден хандырылгалыг магистраль электровозтарын хөйү-биле бүдүрерiн шингээдип алыр. 90—100 тонна чүк көдүрер универсалдыг чүк вагоннарының, чартык вагоннарның болган дуникарларын, а ол ышкаш цементовозтарын конструкциязын чогаадып кылыр болган оларны үндүрерiн шингээдип алыр. Чайгаашкын подшипниктерiниге чаа локомотивтерiн болгаш вагоннарны база аларны тазырыктың алырының тургузулгаларлыг пассажир вагоннарын улуг де... чаадлерге үндүрерiн хандырар.

Автомобиль үлетпүрүнге чүк автомобильдерiн үндүрерiн сан талазы-биле барык 32 хуу (чүк көдүрерiн иштизиниге—45 хуу), автобустарыны—88 хуу, чиик автомобильдерiнiн—86 хуу, автомобиль болган трактор прицептерiн—4,3 катаа болган автомобильдерге артык кезектерiн—2,2 катаа бедидер. Автомобильдерiниң, автобустарның болган шиичедикчилерiнiң эргижирээн хевир-найыктарын эң бедик ажыглал көргүзүглерлиг чаа хевир-найыктар-биле солуур. 40—50 тонна чүк көдүрер чүктүг болу дүжүрер автомобильдер бүдүрерiн организастаар. Эки эртiнчел автомобильдерiн, спецализастаан чүк автомобильдерiн, янзы-бүрүг угланышкынның болбаазыралыр автоприцептерiн болган чартык прицептерiн бүдүрерiн көөдилер.

Трактор болгаш көөдээ аныл-агый машина тудуунга хооп олуртур тракторлар бүдүрүп үндүрерiн барык 2,7 катаа көөдилер, тракторларның техника-экономиктиг көргүзүглерiн эжижидер, эң-не каналгалыг болган шоолуг металл кирбее ылчирбелиг болган дугуйлуг тракторларның база болу чоруур шассилерiниң чаа хевирлерiн чогаадып кылыр болган оларны бүдүрүлгеге нептередир.

Гидромеханизмнер-биле деритинген тракторларны бүдүрерiн хандырар, үлетпүрге, тулуушкунга болгаш көөдээ аныл-агыйга хереглээр күчүзү 140 болган 250 ат күштүг тракторларны бүдүрерiн шингээдип алыр.

Үнүш ажылынга, мал ажылынга болгаш көөдээ ажыл-агыйның еске-даа адырларында ажылдарның комплексиниг механизациязынга чүртүүн түс-түс көөдээ ажыл-агый зоналарының негелделериниге тазырыкган көөдээ ажыл-агый машиналарын бүдүрерiн хөгжүдер, амгы беш чылдың колдуунда аскылыг болган чартык аскылыг машиналарны база чепсектерiн бүдүрүп үндүрериниче шиичкир төлээде, тракторларга хереглээр аскылыг болган чартык аскылыг көөдээ аныл-агый машиналарын база чепсектерiн калбак номенклатурага ажылап кылырын болган бүдүрүлгеге нептередирiн хандырар, ол машиналарны шуут трактористиiiн башкарарынга хереглээр механизминерiн прицептиг машиналарның конструкциязынга нептередир.

Тараа культураларын ангылап ажаарын чорударынга хереглээр машиналарны—аная бөлүүн жатказларны (винторуларын), а ол ышкаш тараа комбайннарынга хереглээр белүүрүкчүлерiн бүдүрерiн дыка калбартыр.

Мал ажылының ферналарында хай күш үнер ажылдарны механизастаарынга машиналарны болгаш чепсектерiн бүдүрерiн, хептеп шарыыр шуудукчуларны болган сарлат сыыр шуудукчуларны база мал чеминерiн белеткээрiнге хереглээр еске-даа машиналарны, үлобреннелер төгерiнге хереглээр машиналарны, бокту үнүттерге болгаш көөдээ ажыл-агый үнүттериниң хоралакчыларынга үлүр демиселдiң чепсек-хереккеллерiнiн калбаа-биле ажыглаарының машиналарын, а ол ышкаш чүдүрер-дүжүрер механизминерiн бүдүрерiн көөдилер.

Үлүг шыктыг районнарга ажылдарга ажыглаары-биле, ылангыя бедик дүжүттүг үзүн сезоннуг культураларны ажаан алырынга хереглээр тараанны сөөртүр, болу чоруур болган дөрт агымыкчынныг комбайннарыны, а ол ышкаш кукуруза ажаар, хөвен ажаар, картофель ажаар болган көөдээ ажыл-агыйның еске-даа машиналарының чаа хевирлерiн бүдүрүлгеге нептередир.

Нимти машина тудуунуң адырларынга, химия үлетпүрүнге хереглээр бедик бүдүрүкчүлүг дериг-хереккеллерiн үндүрерiн дыка калбартыр. Кара металлургиига шахта 10—30 мүң кубометр күчүлүг кислород тургузулгаларын белеткээрiн шингээдип алыр.

Электровакуум, кабель, электротехника болгаш сазалын үлетпүрүнге хереглээр чаа бедик бүдүрүкчүлүг технологтуг дериг-хереккеллерiн бүдүрерiн шингээдип алыр; пос-тазвы болгаш чиик үлетпүрге чаа аргыг автоматтарын, пестерiн үзүктел чок хевирлеп кылыр агрегаттарны, кылынаа волокнону болгаш ангы-кештi бүдүрер талазы-биле комплексиниг агрегаттарны база эң бедик дүргедээшкиннерге ажылдаар еске-даа дериг-хереккеллерiн бүдүрерiн организастаар. Азы-нам үлетпүрүнге хереглээр автоматтыг дериг-хереккеллерiнiң, соолугалыг дериг-хереккеллерiниң болгаш судноларга база балык болбаазыралыр бүдүрүлгелерге балыкты ажылдап кылырын механизастаарынга хереглээр дериг-хереккеллерiниң чаа хевирлерiн үндүрерiн көөдилер.

Кезек-кезек болган шарыглыг барааннарны чонга салар талазы-биле автоматтарны салыг четкизинге бүдүрүп баарын шингээдип алыр болган хөгжүдер.

Тулуг болгаш орук-машина тудуун улуу-биле хөгжүдер. Экскаваторларны үндүрерiн барык 3 катаа, автогрейдерлерiн—4 катаа, демир-бетон кылыглар белеткээрiнге хереглээр комплектиниг дериг-хереккеллерiн—5 катаа, улуг каналар болгаш бетон блоктар бүдүрерiнге хереглээр дериг-хереккеллерiн—10 катаа көөдилер. Цемент үлетпүрүнге болган автоматчыткан бетон заводтарынга хереглээр бедик бүдүрүкчүлүг комплектиниг дериг-хереккеллерiн, а ол ышкаш механизастаан тулуг хереккелiн бүдүрерiн калбартыр.

Судно тудуунга беш чылдың дургузунда кургаг чүк чүктээр далай судноларын болган танкерлерiнi үндүрерiн 30 ажыг хуу, балык тывыжының болган хүлээп алынынкынтранспорт судноларын барык 3,9 катаа бедидер. Далайның болу чоруур чүк судноларының дүргедээшкиннiн болган чүк көдүрүлгезiнi дыка улгаттырар. 5—10 мүң тонна чүк көдүрер кургаг чүк чүктээр амгы үениң далай теплоходтарын, 20—25 мүң тонна чүк көдүрер танкерларын, кит ередүрер дүрген чоруур судноларны, а ол ышкаш кит ередүрер улуг далай базаларын, трюмнериниң рефрижерациялыг трауллерлерiнi, сельдь базаларын, далайның пассажир судноларын болган лесовозтарны бүдүрерiн хандырар. Балыкты ловүүр тургузулгалар болган трюмнериниң рефрижерациялыг далай судноларын хөйү-биле үндүрерiнiн организастаар болган демир-бетон судноларны бүдүрерiн калбартыр.

(Уланчызы 3-кү арында).

1956—1960 чылдарда ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң алдыгы беш чыл планының талазы-биле

СЭКП-НИҢ XX СЪЕЗДИЗИНИҢ ДИРЕКТИВАЛАРЫ

(Уланчызы).

17. **Тудуг материалдарының үлетпүрүнүң** талазы-биле чыып эптээшкинниң бедик чадазын, тудуушкуннуң шынарын бедидерин болгаш үнезин чиигедирин хандырып турар материалдарны болгаш кылыгларны бүдүрерин калбаа-биле хөгжүдерин кол сорулга кылдыр санаар, ону кылыр төлээде, цемент, чыып эптээр демир-бетон кылыглар болгаш хана блоктары, өрээлдээшкин кылыглары, санитария-техника дериг-херекселдери болгаш хевирлээшкин материалдары бүдүрерин бедии-биле өстүрерин көөр. 1955 чылдыынга деңнээрге 1960 чылда чыып эптээр демир-бетон конструкциялар болгаш кылыглар бүдүрерин барык 5,8 катап, чугайны—2,1 катап, чымчак шывыгны—1,9 катап, хана материалдарын—2,4 катап болгаш руда эвес тудуг материалдарын—1,8 катап көвүдедир.

Бедик маркаларның дүрген кадыычал цементизин бүдүрерин калбартыр. Заводтарны специализастаарының болгаш бүдүрүлге чорудулгаларын болбаазырангайжыдарының аргазы-биле демир-бетон кылыглар заводтарының бүдүрүкчүлүүн улгаттырарын хандырар. Чуга хана, иштин хозаан, күштүг быжыглап кылган демир-бетон конструкцияларны болгаш кезектерни, а ол ышкаш демир-бетон хоолайларны массалыг үндүрерин организастаар. Үүрмектээр дээрбелерге үүрмектээн чиг-эттен тудуг материалдарын бүдүрерин организастаар. Хана болгаш хевирлээшкин материалдарының, шиферниң, чымчак шывыгның, сонга шилиниң болгаш санитария-техника кылыгларының шынарын дыка бедидер.

Даш, чуурган болгаш үүрмек даштар база элезин тывыжында болгаш ажылдап кылыышкынында хожудаашкынны узуткаар. Үүрмек даштар бүдүрер талазы-биле үүрмектээр-сортировкалаар улуг район заводтарын тудар; руда эвес тудуг материалдарын арыглаарын болгаш аңгылаарын нептередир база оларның бот-үнезин чиигедир.

Чурт иштиниң тудуг материалдарынга колхозтарның хереглелин эн долдур хандырар сорулга-биле хана материалдарын, черепицаны, чугайны, хыыргыштан хептеп кылган плиталарны болгаш чурт иштиниң өске-даа тудуг материалдарын боттарынга эргежок чугула хемчээлдерге бүдүрерин калбартырын колхозтарга сүмелээр.

18. **Ыяш үлетпүрүнүң** улам ыңайгы хөгжүлдезин хандырар. ССРЭ-ниң Ыяш үлетпүрүнүң министерствозунуң талазы-биле беш чылдың дургузунда тудуг ыяштарын сөөртүп үндүрериниң хемчээлин барык 42 хуу көвүдедир, ону чедип алыр төлээде, 82 млн. кубометр хемчээлдиг ыяшты сөөртүп үндүрер талазы-биле бүдүрүлге күчүлерин ажыглалга киирер, хөй ыяштыг районнарга ыяш белеткелдериниң болгаш ыяш дилер заводтар тудуушкунунуң хөгжүлдезиниң темпилерин күштелдирер. 16,5 млн. кубометр хемчээлдиг дилген материалдар бүдүрер талазы-биле күчүлерни 1956—1960 чылдарда ажыглалга киирер. Ээлчеглиг үелерде ажылдаар ыяш ажыл-агыйларын ажылчыннарның доктаамал кадрларлыг, чылды өттүр ажылдаар бүдүрүлгелер кылдыр эде тургузарын боттандырар. Ыяш үлетпүрүнге дериг-херекселдерни ажыглаарын улуу-биле экижидер болгаш ону эн бүдүрүкчүлүг машиналар-биле база механизмнер-биле чепсеглээр.

19. **Саазын болгаш ыяш болбаазырадыр үлетпүрнү** дыка хөгжүдерин көөр. Типография саазынын бүдүрерин барык 60 хуу болгаш солун саазынын—51 хуу, картонну—2,8 катап, гидролиз болгаш сульфит спиртти—2,3 катап көвүдедир. Парлаарынга болгаш ораарынга хереглээр сорттарның чуга саазынын бүдүрерин калбартыр, савалап ораар саазынын болгаш картоннуң чаа хевирлерин үндүрерин шингээдип алыр. Ыяштан целлюлоз, чартык целлюлоз болгаш гидролиз хайындырып эзилдирериниң депшилгелиг аргаларын нептередир.

Чаа целлюлоз заводтарын болгаш хыыргышты ажыглаарынга үндезилээш картон фабрикаларын тудар.

Целлюлоз-саазын, ыяш-химия болгаш гидролиз үлетпүрүнүн продукция ажылдап кылырынга калбак бүрүлүг уксааларның ыяштарын болгаш ыяш дилер, ыяш болбаазырадыр үлетпүрден болгаш ыяш белеткелдеринден алдынган ыяш артынчыларын ажыглаарын, а ол ышкаш ыяш-дыралчак плиталарны, тудуг кезектерин болгаш кылымал дилген материалдарны бүдүрерин көвүдедир.

20. **Чиик үлетпүр** талазы-биле калбак хереглелдиң үлетпүр барааннарын бүдүрерин улам ыңай көвүдедирин көөр, үлетпүр барааннарының шынарын болгаш ассортиментизин, а ол ышкаш даштыкы хевирлээшкинин улуу-биле экижидерин хандырар.

Дүктелчек, меланжевый, чоорган, мебель каастаар-хөвең-саазын пөстерни, арыг дүктен кылган камволь пөстерни, жаккард пөстерни, штапель волокнодан костюм болгаш платье кылыр пөстерни, эр, херээжен ук кылыр бедик шынарлыг кылыгларны, торгу трикотаж иштики хептерни, дүк болгаш чартык дүк даштыкы трикотажты, дааранылга кылыгларын болгаш янзы-бүрү хевир-майыктыг идиктерни үндүрерин көвүдедир.

Кылымал волокноларны калбак хемчээлдерге бүдүрерин организастаар болгаш 1960 чылда оларны үндүрерин 330 муң тонна чедир, оларның иштинде капрон, хлорин, анид, лавсан болгаш нитрон хевирлерниң синтетиктиг волокноларын 44 муң тонна чедир, азы 1955 чылдыынга дөмейлээрге 5 катап көвүдедир. 1960 чылда шил-волокнону 5 муң тонна болгаш даштыкы хеп кылыр кылымал алгы-кешти—51 млн. дөрбелчин метр хемчээлге үндүрерин хандырар.

Кылымал волокноларны, ылаңгыя синтетиктиг волокнону бүдүрер болгаш ажылдап кылыр талазы-биле, а ол ышкаш бүдүрүлгениң циклин кызырып болгаш чиг-эт чарыгдалын эвээжедип турар технологияның камналгалыг чорудулгаларын ажылдап кылыр талазы-биле эртем-шинчилел ажылдарын калбартыр. Пөс-таавы болгаш чиик үлетпүрүнүң бүдүрүлгелеринге чиг-эт чидирниң дыка эвээжедир.

Капитал тудуушкуннуң күсели-биле 1956—1960 чылдарда барык 3.166 муң аргыг ээргиштерин, 95 муң аргыг станоктарын, а ол ышкаш 255 муң тонна кылымал волокнону болгаш 85 млн. эш идиктерни бүдүрер талазы-биле күчүлерни ажыглалга киирер.

21. **Аъш-чем үлетпүрүнүң** талазы-биле көдээ ажыл-агый чиг-эдиниң өзүп турар курлавырларынга дүүштүр аъш-чем барааннарын бүдүрерин улам ыңай көвүдедирин, продукцияның шынарын экижидерин болгаш ассортиментизин калбартырын, аъш-чем барааннарының шынарын бакcыратпазын хандырып турар савалаашкынның болгаш савалап шарыышкынның эки хевирлерин нептередирин көөр.

Мал саржаан ажылдап кылырын 56 хуу болгаш сүт продуктуларын 2,7 катап көвүдедир.

Чигирниң болгаш үнүш үзүнүн немелде курлавырларын алыр сорулга-биле 1956—1960 чылдарның дургузунда свекла артынчызын чигир чокталдырарының аңгылаашкын аргаларын болгаш үстүг үрезиннерден үс үндүрүп алырының аргазын калбаа-биле нептередирин хандырар.

Ажык далайга **балык тывыжын** калбаа-биле эн ндепкейлиг хөгжүдерин хандырар төлээде, балык үлетпүрүн балык тударының амгы үедеги улуг суднолары-биле чепсеглээриниң ажылын үргүлчүлээр. Балыкты дилеп тывар болгаш тудар улуг судноларны радионавигациялыг болгаш гидроакустиктиг херекселдер-биле, а ол ышкаш балыкты тударын болгаш ажылдап кылырын механизастаарынга хереглээр эн чаа дериг-херекселдер-биле чепсеглээр. Сайгарарынга белен продукцияны судноларга белеткээр болгаш порттарга чедирер арганы берип турар соодулга тургузулгалары-биле болгаш балыкты ажылдап кылырының дериг-херексели-биле чепсеглетинген балык тудар траулерлер-биле балык үлетпүрүн хандырар.

Чурттуң суг хөөлбектеринге балык курлавырларын хевээр артырар болгаш көвүдедир төлээде, балык курлавырларын дагын бүдүреринге черле таарымчалыг байдалдарны экижидерин, балыкты үлетпүр талазы-биле өстүрерин болгаш үнелиг тывыш балыктарын климатка таарыштырарын улам ыңай хөгжүдерин барымдалааш, балыктың комплексилиг суг-мелиоративтиг ажылдарын улуг хемчээлдерге чорударын хандырар.

Аъш-чем үлетпүрүнүң бүгү адырларынга чиг-эттиң болгаш белен продукцияның чидирниң дыка кудуладырын хандырар.

Алдыгы беш чылдың чылдарының дургузунда капитал салыышкынның күсели-биле барык дараазындагы хемчээлдерге: хонукта 708 муң центнер чигир свеклазын болгаш 2.335 тонна үс үрезиннерин ажылдап кылыр талазы-биле; чылда 957 млн. лааза кат-ногаа болгаш фрукт консерваларын болгаш 300 млн. лааза балык консерваларын ажылдап кылыр талазы-биле, ээлчегде 2.279 тонна эьтти, 313 муң лааза эьт болгаш 379 муң лааза сүт консерваларын бүдүрер талазы-биле база ээлчегде 2.350 тонна сүттү быштак болгаш саржаг кылдыр ажылдап кылыр талазы-биле бүдүрүлге күчүлерин ажылдадып киирер.

II. Бүдүрүлге чорудулгаларын механизастаар болгаш автоматчыдар талазы-биле

1. Улам ыңайгы техниктиг депшилгени, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидерин, оон байдалдарын чиигедирин хандырар сорулга-биле ажылдарны механизастаарының темпизин дыка күштелдирер база бүдүрүлге чорудулгаларын автоматчыдарын үлетпүрге калбак хемчээлдерге нептередир.

Үлетпүрнүң бүгү адырларынга кол болгаш дузалаар ажылдарның комплексилиг механизациязын улуг хемчээлдерге боттандырар. Чүдүрер-дүжүрер ажылдарны комплексилиг механизастаарынче онза кичээнгейни салыр.

Тус-тус агрегаттарны болгаш ажылдарны автоматчыдарындан цехтерни, технологтуг чорудулгаларны автоматчыдарынче болгаш бүрүнү-биле автоматчытынган бүдүрүлгелерни тургузарынче шилчиир. Дерилгени ырактан башкарып болгаш энергосистемаларга, нефтепромыселдерге база өске-даа бүдүрүлгеге контрольду болгаш башкарылганы телемеханизастаарын улам ыңай нептередирин хандырар.

2. Бүдүрүлге чорудулгаларын комплексилиг механизастаарын болгаш автоматчыдарын калбаа-биле хөгжүдер талазы-биле айыттынган хемчеглер-биле холбаштыр технологтуг чорудулгаларны сайзырангайжыдар болгаш бүдүрүлгени организастаарын экижидер талазы-биле эргежок чугула ажылдарны харугда чорудар. Моон-биле кады хөй күш үнер ажылдарны ада-чурттуң болгаш даштыкының техниказының дээре чедип алыышкыннарының деңнелинге чедир чиигедип тургаш, бүдүрүлгениң үзүктел чок болгаш шууштурулгалыг методтарының бот деңзизин дыка бедидер. Үлетпүрнү механизацияның болгаш автоматизацияның эргежок чугула чепсек-херекселдери-биле болгаш приборлар-биле хандырар; бар дерилгелерни болгаш механизмнерни ажыглаарын дыка экижидер.

3. Үлетпүрнүң адырларының аайы-биле бүдүрүлге чорудулгаларын механизастаар болгаш автоматчыдар талазы-биле дараазында кол сорулгаларны көөр.

Кара металлургияга — мартен суугуларны башкарарын автоматчыдарын, прокат, коксохимия, отка шыдамык болгаш метиз бүдүрүлгезиниң технологтуг чорудулгаларын комплексилиг механизастаарын болгаш автоматчыдарын дыка улуг хемчээлдерге боттандырар база домна суугуларны башкарарын комплексилиг автоматчыдарынче кирер. Прокаттың болгаш хоолай прокадының 40 станнарын автоматчыдарын боттандырар. Чер иштиниң транспортун диспетчерден башкарарынче болгаш чер иштинде ажылдарда болгаш демир рудаларының база марганецтерниң улуг шахталарының даштында кол-кол машиналарны болгаш механизмнерни ырактан башкарарынче шилчилгени боттандырар; кара металлургияның арыглап сайзырадыр фабрикаларында бүдүрүлге чорудулгаларын комплексилиг автоматчыдарын нептередир.

Өңнүг металлургияга — чес-хола үлетпүрүнде өң киирер болгаш арыглап кылыр суугуларны автоматчыдарын доозар; коргулчун-цинк, никел үлетпүрүнде болгаш ховар металлдар үлетпүрүнде шахта болгаш хоолайланчак суугуларны автоматчыдар; арыглап сайзырадыр улуг фабрикаларга үүрмектеп, бичеледир, флотация чорудулгаларны комплексилиг автоматчыдарын нептередир, а ол ышкаш өңнүг металлургияның кол-кол рудниктеринге бүдүрүлге чорудулгаларын контрольдаарын автоматчыдарын болгаш руданы ажаарының болгаш чедирериниң чорудулгаларын, шахта иштинден көдүртүр ажылдарны болгаш дузалаар тургузугларны ырактан башкарарын боттандырар.

Хөмүр даш үлетпүрүнге — хөмүр даш тыварын комплексилиг механизастаарын боттандырары-биле арыглаар забойларга шывыгларны болгаш конвейерлерни көжүрерин башкарарын механизастаарын калбаа-биле нептередир, оргу болгаш ийленчек черлерде чыдар хөмүр даш каъдын ажылдап кылырда хөмүр дашты оваалаарын механизастаарын баштайгы ээлчегде Донец, Кузнецк болгаш Караганда бассейннеринге дооскаш, ону улам ыңай хөгжүдерин хандырар. Белеткел ажылдарын кылырда хөмүр даш болгаш дөвурак чүдүрерин механизастаарын доозар. Чер иштинде ажылдарда, шахта даштында болгаш арыглап сайзырадыр фабрикаларда машиналарны болгаш механизмнерни автоматчыдарын болгаш ырактан башкарарын бүгү хемчеглер-биле калбартырын хандырар. Күчүлүг дерилгелерни ажыглап тургаш хөмүр даш казар черлерде ажылдарның комплексилиг механизастаашкынын боттандырар. Даг иштинде казып турар черлерде металл болгаш демир-бетон быжыглаашкыннарның быжыглалгазының бот деңзизин дыка бедидер болгаш быжыглаашкынга хереглээр ыяштың чарыгдалын кызырарын хандырар.

Фрезерлиг торфту тыварын комплексилиг механизастаар талазы-биле, а ол ышкаш торфту уштурун, чадарын, ажаан алырын болгаш кезектеп кааның чүдүрерин, транспорт, тулаа-белеткел болгаш дузалаар ажылдарны механизастаарының талазы-биле ажылдарны доозар.

Нефть үлетпүрүнге — нефть скважиналарын өрүмнээрде бадырар-көдүрер ажылдарны механизастаарын болгаш автоматчыдарын калбак хемчээлдерге боттандырар; промыслдарга кол ажылдарны автоматчыдарын доозар; ажылдап турар нефть болбаазырадыр заводтарга ажылдарны контрольдаарын болгаш башкарарын автоматчыдарын база чаа тургузуп турар нефть болбаазырадыр заводтарны комплексилиг автоматчыдарын калбаа-биле нептередир. Нефть болгаш суг тургузар скважиналарны база нефтегаз дамчыдылгаларын ырактан болгаш чаңгыс черден башкарарынче кезектеп шилчиирин боттандырар.

Электростанцияларга — гидроэлектростанцияларны телемеханиктиг башкарарының талазы-биле ажылдарны доозар; кол-кол энергетика системаларын болгаш улуг подстанцияларны 2—3 чылдарның дургузунда телемеханиктиг башкарылгаже шилчидер. Алдыгы беш чылда тудуп эгелээр одаашкын-биле ажылдаар бүгү-ле электростанцияларга башкарылганы комплексилиг автоматчыдарын боттандырарын баш удур көөр.

Машина тудуушкунунга—бүдүрүлге чорудулгаларын, бирги ээлчегде шуктулга болгаш дарганналга-тапталга бүдүрүлгезинге механизацияны болгаш автоматчыдылганы дыка калбартыр. Дигин-биле кылыр болгаш массалыг бүдүрүлгеде термиктиг суугуларның чылыг таарыштырылгазын бүрүнү-биле автоматчыдарын боттандырар; эзилдирип турар моделдер аайы-биле комплексилиг механизастатынган шуктулга цехин тургузар. Алдыгы беш чылда 220-ден эвээш эвес автоматтыг болгаш чартык автоматтыг шугумнарны болгаш цехтерни ажыглалга киирер.

Электротехника үлетпүрүнге — электрошимчедикчилерни эптээрин автоматчыдарын болгаш кабельдер бүдүрер талазы-биле ажылдарны механизастаарын нептередир.

Радиотехника үлетпүрүнге — радиоаппаратураларның массалыг кезектерин болгаш вакуум приборларны бүдүрерин калбаа-биле механизастаарын болгаш автоматчыдарын хандырар.

Химия үлетпүрүнге — цехтерни болгаш заводтарны, бирги ээлчегде күгүрлүг болгаш азоттуг кислоталар база кальцийжиткен содалар бүдүрер заводтарны комплексилиг автоматчыдарынче кирер; күгүрлүг кислоталар бүдүрериниң автоматчытынган цехин тудар болгаш ажыглалга киирер.

Тудуушкунга—чүдүрер-дүжүрер, чер ажылдарын, а ол ышкаш конструкцияларны эптээриниң талазы-биле ажылдарны комплексилиг механизастаарын колдуунда доозар; каасталга болгаш тудугнун өске-даа ажылдарын комплексилиг механизастаарын бүгү хемчеглер-биле хөгжүдер.

Тудуг материалдарының үлетпүрүнге — руда эвес тудуг материалдарын тыварының талазы-биле ажылдарны комплексилиг механизастаарын боттандырар. Цемент үлетпүрүнге бүдүрүлгениң технологтуг чорудулгаларын, шифер, өртеткен кылыглар, радиаторлар, санитар-техниктиг дерилгелерни болгаш өске-даа кылыгларны бүдүрериниң шууштурулга-механизастатынган чорудулгаларың автоматчыдарын калбак хемчээлдерге нептередир.

Ыяш үлетпүрүнге — ыяш белеткелиниң кол ажылдарын комплексилиг механизастаарын доозар болгаш дузалаар ажылдарны калбаа-биле механизастаар; ыяш кезер черден ыяш белеткээр талазы-биле аар болгаш хөй күш үнер ажылдарның улуг кезини ыяш сөөртүр оруктарның болгаш ыяш чыыр базаларның бодунче шилчидер; ол черлерге ажылдарны комплексилиг механизастаарын калбак хемчээлдерге боттандырар. Ыяш дажыырынга хөй чүьк сөөртүр болгаш улуг күштүг автосөөртүкчүлерни болгаш автомобильдерни ажыглаар. Ыяш кескиндилеринге ажылдаар электростанцияларны тудуп тургаш ыяш белеткээр черлерге быжыг энергетика суурун тургузар.

Саазын болгаш ыяш болбаазырадыр үлетпүрге — целлюлоз-саазын болгаш гидролиз бүдүрүлгезиниң кол технологтуг чорудулгаларын автоматчыдар; ол бүдүрүлгениң участоктарының болгаш цехтериниң комплексилиг автоматчыдылгазын боттандырар; мебель бүдүреринге автоматтыг болгаш чартык автоматтыг шугумну тургузар болгаш нептередир.

Пөс-таавы үлетпүрүнге — беш чылдың дургузунда пөс-таавының автоматтыг станоктарының паркын пөс-таавы станоктарының ниити санының барык 60 хуузунга чедирер, бүдүрүлге чорудулгаларын автоматтыг башкарып тургаш, пөстерни каастап кылырының шууштурулга-агрегир аргаларын, а ол ышкаш пөс-таавы бүдүрүлгелеринге хөй күш үнер ажылдарны комплексилиг механизастаарын нептередир; хөвең арыглаар заводтарга болгаш хөвең белеткээр пунктуларга хөй күш үнер болгаш аар ажылдарны механизастаарын доозар.

Алгы болгаш идик кылыр үлетпүрге — хол-биле кылыр ажылдарны улам ыңай кызырарын хандырар болгаш алгы чиг-эдин ажылдап кылыр болгаш идиктер кылыр автоматтыг база чартык автоматтыг шугумнарны нептередир.

Аъш-чем үлетпүрүнге — балык тударын болгаш сайзырадып кылырын комплексилиг механизастаарын калбартыр, бүгү балык заводтарын балыктарны механиктиг хүлээп алырынче болгаш сайгарарынче шилчиирин хандырар, балык сайзырадып кылырының талазы-биле 600-тен эвээш эвес автоматтыг шугумнарны нептередир.

Кондитер болгаш хлеб аймааның кылыгларын бүдүрер 400-тен эвээш эвес шууштурулгалыг автоматтыг болгаш чартык автоматтыг шугумнарны тургузар.

Улуг болгаш ортумак эьт комбинаттарын малды өлүргеш механизастатынган шууштурулгалыг арга-биле сайзырадып кылырынче шилчидерин доозар, ону кылырда беш чылдың дургузунда 400 конвейерлиг шугумнарны тургузар. Ак-саржаг бүдүрериниң 1.500 автоматтыг шууштурулгалыг шугумнарын нептередир.

4. Бо талазы-биле ажылдарны планныг чорудар болгаш үлетпүр бүдүрүлгелерин автоматчыдарда эргежок чугула приборлар болгаш дерилгелер-биле хандырар сорулга-биле үлетпүрнүң бүгү адырларынга бүдүрүлге чорудулгаларын автоматчыдарының перспективтиг планын ажылдап кылырын эргежок чугула деп санаар.

III. Үлетпүрге специализация болгаш кооперастаашкын талазы-биле

1. Ниитиниң күш-ажылының бүдүрүкчүлүүн өстүрериниң темпилерин дүргедедир, бүдүрүлге чарыгдалын кызырар болгаш продукцияның шынарын бедидер сорулга-биле специализастап турар бүдүрүлгелерге массалыг-шууштурулгалыг бүдүрүлгени организастап тургаш алдыгы беш чылда үлетпүрге специализацияны болгаш кооперастаашкынны калбартырын хандырар. Эн чаа технология ёзугаар специализастатынган бүдүрүлгелерге стандарттыг, чижеглиг болгаш чаңгыс аай кезектерни, белдирлерни болгаш кылыгларны бүдүрерин хандырар. Адырларны, бүдүрүлгелерни база кезектер, белдирлер болгаш кылыглар бүдүрерин министерстволар болгаш тус-тус бүдүрүлгелерниң аразынга ажыктыг кылдыр хуваарын боттандырар.

Бүдүрүлгелерни кооперастаарын экономиктиг районнарның болгаш улуг үлетпүр төптериниң девискээрлеринге боттандырарын барымдалааш, чурттуң янзы-бүрү экономиктиг районнарынга специализастатынган бүдүрүлгелерни тургузар.

2. Үлетпүр бүдүрүлгелерин шой болгаш каң шуктулга-биле хандырар төлээде, алдыгы беш чылда ниити күчүзү чылда 1.500 тонна шуктулга болуп турар эн чаа техника-биле деритинген специализастатынган 23 шуктулга заводтарының болгаш специализастатынган шуктулга цехтериниң тудуушкунун баш удур көөр, оон иштинде:

Төптүң районнарынга — ниити күчүзү чылда 110 муң тонна шуктулга болуп турар 3-тен эвээш эвес шуктулга заводтарын болгаш Чебоксарыда тракторларның артык кезектерин кылыр заводка күчүзү чылда 40 муң тонна шуктулга болуп турар специализастатынган цехти;

Уралга — ниити күчүзү чылда 200 муң тонна кудулга болуп турар 4 шуктулга заводтарын болгаш Уралмашзаводка күчүзү чылда 60 муң тонна болуп турар эн улуг ховар кудулгаларны белеткээр шуктулга цехин;

Барыын болгаш Чөөн Сибирьниң районнарынга—ниити күчүзү чылда 400 муң тонна шуктулга болуп турар специализастатынган 6 шуктулга заводтарын;

Казахстанның районнарынга—Петропавловскиниң ам тудуп турар прокат дерилгезиниң заводунга шуктулганың 3 цехтерин, оон иштинде күчүзү чылда 45 муң тонна каң болгаш шой шуктулга кудар 2 цехтерни болгаш күчүзү чылда 150 муң тонна шуктулга болуп турар 1 цехти Павлодарскиниң ам тудуп турар комбайн заводунга;

Мурнуу чүк районнарынга — күчүзү чылда 70 муң тонна шуктулга болуп турар каң шуктуп кударының специализастатынган цехин Кременчугка база күчүзү чылда 60 муң тонна улуг кудуг болуп турар шуктулга цехин Ново-Краматорск заводунга тудар.

Оон аңгыда 1956—1958 чылдарда каң, шой болгаш аллюминий шуктулга бүдүрериниң талазы-биле районнарның базалар цехтерин, а ол ышкаш хептээшкинниң болгаш хээлей базар база шала суук турда хептээр арга-биле дарганнап белеткээн чүүлдерин бүдүрериниң талазы-биле цехтерни организастаар болгаш 13 заводтарга шуктулганы базыышкынга, изигге быжыг кылдыр кудар болгаш каң шуктулганы ылап шын кудар специализастатынган цехтерни тургузар.

Специализастатынган улуг шуктулга болгаш дарганналга-тапталга цехтериниң тудуушкунун шуктулга, дарганналга болгаш хептээшкин кылырының күчүзүн сайзырадыры машина тудуушкун заводтарының механиктиг ажылдап кылыр цехтериниң күчүзүнүн өзүлдезин мурнаан турар кылдыр боттандырар.

3. Улус ажыл-агыйын күчүлүг турбиналар, генераторлар, прокат станнарын, үүрмектеп-бичеледир болгаш өске-даа дерилгелерни белеткээр улуг болгаш ховар дээн дарганналга-биле хандырар сорулга-биле күчүзү чылда 120 муң тонна дарганналга болуп турар дарганналга-тапталга заводун беш чылдың дургузунда Уралга тудар болгаш ниити күчүзү чылда 95 муң тонна дарганналга болуп турар дарганналга-тапталганың 2 цехин Павлодарскиниң ам тудуп турар комбайн заводунга болгаш Петропавловскиниң прокат дерилгелери кылыр заводунга тудар.

4. Специализастаан шуктулга болгаш дарганналга-тапталга заводтары болгаш цехтери бар азы оларны тудуп турар районнарда турар машина тудуушкун заводтарынга шуктулганы болгаш дарганналга-тапталганың үүрмек цехтерин тударын хоругдаар.

Шуктулга болгаш дарганналга-тапталга заводтарын база цехтерин эн чаа дерилгелер-биле хандырар төлээде, чурттуң янзы-бүрү районнарынга шуктулга дерилгези кылыр чаа заводтарны болгаш шуктулга база дарганналга-тапталга цехтериниң механизациязының чепсек-херекселин белеткээр заводтарны тудар.

5. Ол херекселдерни специализастатынган заводтарга болгаш специализастатынган цехтерге бүдүрериниң талазы-биле эргежок чугула күчүлерни беш чылдың дургузунда тургузуп тургаш үлетпүр бүдүрүлгелерниң стандарттыг херекселдеринге хереглелин бүрүнү-биле хандырар.

6. Тракторларга болгаш көдээ ажыл-агый машиналарынга хереглээр артык кезектерни специализастатынган заводтарга болгаш цехтерге бүдүрерин 1960 чылда барык 90 хуу чедирер. Специализастатынган заводтарга белеткээн белдирлерни болгаш агрегаттарны ажыглап тургаш автомобильдерни септээриниң агрегаттыг методун калбаа-биле нептередир.

Тудуг машиналарынга хереглээр артык кезектерни специализастатынган заводтарга кылырын 4-тен эвээш эвес катап көвүдедир.

7. Металл чондурар болгаш ыяш сайзырадыр станоктар бүдүрериниң специализастатынган чаа заводтарын, оон иштинде автоматтыг шугумнар, тускай болгаш агрегаттыг станоктар бүдүрер заводтарны Минскиге, Томскиге, Костромага болгаш Вологдага тудар. Кезектерни, таарыштырылгаларны болгаш янзы-бүрү дерилгелерни специализастатынган заводтарга бүдүрерин беш чылдың дургузунда барык 10 катап көвүдедир.

Барыын болгаш Чөөн Сибирьге шестерналар, шлица болгаш кардан өзектер, автомобиль шимчедикчилери болгаш дугуйлар, а ол ышкаш автомобиль радиаторлары бүдүрериниң специализастатынган 6 заводтарын тударын баш удур көөр. Бедик шынарлыг метизтер болгаш фитингилер бүдүрериниң специализастатынган цехтерни металлургия үлетпүрүнге тудар болгаш ажыглалга киирер.

8. Чурттуң янзы-бүрү экономиктиг районнарынга оларның эргелелдерге чагыртканындан хамаарылга чокка ук районнуң үлетпүр бүдүрүлгелериниң хереглелин хандырары-биле электродтар, резинадан, пластмасстан, ыяштан эн массалыг кылыгларны, быжыглалга болгаш өске-даа кылыгларны бүдүрериниң специализастатынган бүдүрүлгелерин болгаш цехтерин организастаар.

9. Автомобиль тудуушкунунга, көдээ ажыл-агыйның машина тудуушкунунга болгаш вагон тудуушкунунга хереглээр, а ол ышкаш мебель бүдүрүлгелеринге болгаш кезектер кылырынга хереглээр дилген материалдар кылыр 4,5 миллион кубометр ниити күчүлүг ыяш дилер болгаш ыяш болбаазырадыр 15-тен эвээш эвес специализастатынган бүдүрүлгелерни тудар.

10. Чурттуң экономиктиг районнарының болгаш улуг үлетпүр төптериниң аайы-биле үлетпүрге специализацияның болгаш кооперастаашкынның перспективтиг планын чогаадырын эргежок чугула деп санаар.

(Уланчызы 4-нү арында)

1956—1960 чылдарда ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң алдыгы беш чыл планының талазы-биле

СЭКП-НИҢ XX СЪЕЗДИЗИНИҢ ДИРЕКТИВАЛАРЫ

IV. Көдээ ажыл-агый талазы-биле

1. Чер болгаш мал ажылының күштүг көдүрлүүшкүнүн хандырар. 1960 чылда тарааның ниити чыылдаларын 180 тонна (11 млрд. пуд) чедирер. Беш чыл дургузунда техниктиг культураларның, картофельдиң, ногааларның ниити продукциязын болгаш мал ажылының продуктуларын дараазында хемчээлдерге көвүдедир:

	1955 чылга деңнээрге 1960 чылда хуу-биле
Чиг-хөвен	156
Лен-волокно	135
Чигир свёклазы	154
Картофель	185
Ногаалар	218
Эьт	200
Сүт	195
Куш чүургазы	254
Дүк	182

2. Агрономия эртеминиң болгаш мурнакчы дүржулганың чедиишкиннерин калбаа-биле ажыглаарынга үндезилээш, көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезин чорударының культуразын үргүлчү бедидер, чер-черниң байдалдарынга эн-не продуктулуг үнүштерниң культураларын болгаш сорттарын, а ол ышкаш малдың чүзүннерин болгаш уксааларын нептередир; колхозтарга болгаш совхозтарга көдээ ажыл-агыйның янзы-бүрү адырларын шын таарыштырарын боттандырар.

Көдээ ажыл-агыйның тус-тус адырларын ажыл-агыйга ажыктыг кылдыр таарыштыр тургузарын база район бүрүзүнүн бойдус болгаш экономиктиг байдалдарын барымдаалап тургаш чурттүн районнарының аайы-биле, а районга—күш-ажылдың болгаш акша хөренгилериниң эн эвээш чарыгдалдары-биле ажыглал черлериниң 100 газынга хамаарыштыр продукция үндүрерин дыка көвүдедир дээш колхоз, совхоз бүрүзүнүн бойдус болгаш экономиктиг байдалдарын барымдаалап чер ажылын база мал ажылын специализастаарын хандырар.

3. Көдээ ажыл-агый культураларын өстүрериниң агротехниказын бүгү хемчег-биле экижидер, хөвеннин, тарымал тооруктун, кукурузаның болгаш одуруг аразын ажылдап кылыры негетинер өске-даа культураларның тарылгазының дөрбелчин болгаш дөрбелчин-уяланчак аргаларын калбаа-биле ажыглаар; хөөп олуртур культураларны өстүрер болгаш ажаап алыр талазы-биле ажылдарны комплексилиг механизастаарын нептередир. Үрезин ажылының хожудаашкының узуткаар, көдээ ажыл-агый культураларының артык дүжүттүг, бедик продуктулуг сорттарын, хөвеннин бедик дүжүттүг сорттарын, хөй чигирлиг чигир свёклазының сорттарын, тарымал тооруктун бедик үстүг болгаш эрте быжар сорттарын бүдүрүлгеге дүргеделдиг шиңгээдип алырын болгаш нептередирин организастаар.

Минералдыг удобрениелерин, а ол ышкаш чер-черниң удобрениелерин: өдекти, торфту, ириндилер холумаан, хүлдү ажыглаарын экижидер. Көдээ ажыл-агыйга торфтуң үлетпүр тывыжын калбартыр. Бактериалдыг удобрениелерин бүдүрерин дыка улгаттырар, суук азоттуг удобрениелерин бүдүрерин хандырар. Көдээ ажыл-агыйның хереглелин хандырар хемчээлдерге чугайны үлетпүр талазы-биле бүдүрерин организастаар.

4. Тараа ажыл-агыйын улам ыңай көдүрер төлээде, 1956 чылда кур болгаш куруккан черлерге тарылгаларны 30 млн. гадан эвээш эвеске чедирер база улуг капитал салыышкыннар негетинмес болгаш эки, туруштуг дүжүттү ап болур кур болгаш куруккан черлерни шиңгээдип алырын Сибирьнин, Уралдың, Ыраккы Чөөн чүктүн, Поволжьенин, Казахстанның, кара хөрзүннүг эвес куржагның районнарынга болгаш чурттүн өске-даа районнарынга уламчылаар. Тараа культураларының дүжүттүүн дыка бедидер база эн дүжүттүг болгаш тараазының шынарының талазы-биле үнелиг тараа культураларының райончуткан сорттарының үрезиннерин тарыырынче чоокку чылдарда бүгү-ле черлерге шилчиир. Эн дүжүттүг культура болур кукурузаны нептередир болгаш 1960 чылда колхозтарга, совхозтарга кукурузаның тарылга шөлдерин 28 млн. гадан эвээш эвеске чедирер. Кукурузаның хайнактаан үрезиннерин бирги ээлчегде совхозтарга, база ол ышкаш селекция станцияларынга болгаш колхозтарга калбак хемчээлдерге бүдүрерин организастаар.

Дүжүт ажаап алыышкынының болгаш кадагалалдың үезинде тарааның чидириглерин шиитпирлиг кызырар; тараа аймааның культураларының дүжүт ажаап алыышкының чурттүн Европа кезээнге 10 ажыл хүннеринден хөй эвес хуусаада, Сибирьнин болгаш Ыраккы Чөөн чүктүн районнарынга 7—8 ажыл хүннеринде чорудар.

Тараа культураларын ажаап алырда тарааны баштай кескеш, оон соонда бастырар арганы дүжүт ажаап алыышкынының үезинде чидириглер-биле демиселдин херээнге калбаа-биле ажыглаарынче онза кичээнгейни салыр.

5. Хөвен дүжүдүн улам ыңай бедидерин хандырар, ынчаарда хөвен тарып турар хожудангай колхозтарга дүжүттү бедидеринче, а ол ышкаш суггарылга четкизи-биле ажыглатынмайн турар черлерни-даа, чаа суггарылга черлерин-даа шиңгээдип ап тургаш, суггаттыг черлерге хөвен тарылгаларын калбартырынче онза кичээнгейни салыр.

Леннүн дүжүттүүн дыка бедидер болгаш тарылгаларын калбартыр, лён биле конопля продукциязының бараанныг чоруун улгаттырар болгаш шынарын (дугаарлыын) шиитпирлиг экижидер, чидириглерни узуткаар болгаш лен биле конопля саванын белеткеп кылырынын үлетпүр аргазынче эн калбак хемчээлдерге шилчиир.

Чигир свеклазын тарып өстүрериниң кол районнарынга, хамыктын мурнунда Украин ССР-ге, а ол ышкаш РСФСР-ниң, Белорус ССР-нин, Литва ССР-ниң болгаш Латви ССР-нин чигир свёклазын өстүреринге таарымчалыг байдалдарлыг свекла тарылгазы хөгжүп турар районнарынга оон дүжүттүүн бедидер болгаш тарылгаларын калбартыр.

6. Сүт продуктуларынга болгаш ногааларга хоорай чонунун өзүп турар нөгелделерин хандырар төлээде, улуг хоорайларны болгаш үлетпүр төптерин долгандыр турар сүт-ногаа зоналарын калбартыр база чаа зоналарны тургузар. Ол зоналарга чаа совхозтарны организастаар, а ол ышкаш эргежок чугула таварылгаларда хоорайлар чанының совхозтарын сүт, картофель болгаш ногаалар бүдүреринче специализастаар. Үлетпүр черлериниң болгаш электростанцияларының чылыг артыышкыннарын чылыткылыг черлерге, парниктерге калбаа-биле ажыглавышаан, оларның тудуушкунун калбартыр. Хоорайлар чаны зоналарның колхозтарынга болгаш совхозтарынга картофельдин, ногааларның эрте быжар сорттарын бүдүрерин көвүдедир.

7. Чимистерниң, каттарның болгаш виноградтың чыылдазын бешки беш чыл-биле деңнээрге алдыгы беш чылда 1,5—2 катаптан эвээш эвес улгаттырар. Чимис болгаш виноград өстүрер черлериниң четкизин калбартыр, ол черлерге чимистиг ыяштарның болгаш виноградтың олуртур материалының дээре сорттарын дыка улуг хемчээлдерге өстүрүп үндүрерин хандырар. Ажылчын, албан-хаакчыларның коллективтиг сад ажылын болгаш колхозчуларның кодан чанының участоктарында сад ажылын бүгү хемчег-биле хөгжүдер.

8. Торгу ажылын, ылаңгыя Узбек ССР-ге, Туркмен ССР-ге, Таджик ССР-ге, Украин ССР-ге, Молдав ССР-ге болгаш Азербайджан ССР-ге дыка калбартыр. Торгу аргып кылыр торгу куртунун дүргээн бүдүрерин 1960 чылда 38 муң тонна чедирер.

9. Колхозтарда ниитиниң мал ажылын база совхозтарда мал ажылын бүгү хемчег-биле хөгжүдер. Эьт бүдүрерин хамыктың мурнунда мал ажылының эн дүрген өзер адыры болур хаван ажылын хөгжүдүп тургаш көвүдедир; чуртка эьт бүдүрериниң ниити хемчээлинге хаван эьдиниң бот деңзизин 50 хуу чедирер, эьткир болгаш бекон болур кылдыр хаваннарны чемгерериниң артык ажыктының аңаа ажыглаар.

Казахстанның, Сибирьнин, Алдыы Поволжьенин, Сонгу Кавказтың ишкээрги хову районнарының колхозтарынга болгаш совхозтарынга база чаягаар үнген чемгерилге суурлуг Ыраккы Чөөн-чүктүн районнарынга эьткир мал ажылын хөгжүдер. Мыйыстыг бода малды доруктурарын болгаш одарладып семиртирин ол сорулгаларга тускайлап тургускан ажыл-агыйларга организастаар.

Тараа ажыл-агыйы хөгжүлделиг колхозтарга бар турар куш ажылының фермаларын калбартырын, чаа улуг фермаларны тургузарын, а хөй санныг турум сугларлыг районнарга суг кужунун баш санын көвүдедирин сүмелээр.

РСФСР-ниң болгаш Украин ССР-ниң эргиден хой ажылдыг районнарынга нарын болгаш чартык-нарын дүктүг хой ажылын улам ыңай хөгжүдерин, а ол ышкаш Чөөн Сибирьнин, Казах ССР-нин, Киргиз ССР-нин, Азербайджан ССР-нин, Грузин ССР-нин, Армян ССР-ниң районнарынга нарын болгаш чартык-нарын дүктүг хой ажылын бүгү хемчег-биле хөгжүдерин хандырар. Узбек ССР-ге, Таджик ССР-ге, Туркмен ССР-ге нарын болгаш чартык нарын дүктүг хой ажылын хөгжүдеринге болдунар аргаларны калбаа-биле ажыглаар. Эьткир-дүккүр хой ажылын чурттүн сонгу-барыын болгаш төп районнарынга, каракуль, алгы тон кылыр болгаш эьт-чаглыг хой ажылын оон нептерээн районнарынга көвүдедир. Колхозтарга болгаш совхозтарга бир хойдан ортумак дүк кыргылдазын 27 хуудан эвээш эвеске бедидер.

10. Бүгү чүзүн малдарны болгаш куштарны эргежок чугула чемнер-биле, а ол ышкаш колхозчу өрегелериниң боттарының өнчү малынга колхозтарның чемнер үндүрүп бээрин, колхозтарга болгаш совхозтарга чемнериниң магадылал курлавырларын тургузарын бүрүн хандырар кылдыр колхозтарга болгаш совхозтарга чемнер бүдүрерин дыка улгаттырар.

Кара-хөрзүннүг эвес куржагның районнарынга клеверниң база Ортаакы Азияның районнарынга, Казахстанның мурнуу районнарынга болгаш Закавказьеге люцернаның тарылгаларын калбартырынче, дүжүттүүн бедидеринче онза кичээнгейни салгаш, хөй чылдыг болгаш чаңгыс чылдыг сигеннер эки дүжүттерни берип турар районнарга сиген тарылгазын хөгжүдер.

Латви ССР-ге, Литва ССР-ге болгаш Эстон ССР-ге, а ол ышкаш РСФСР-ниң сонгу-барыын районнарынга хөй чылда үнер сигеннер тарыыр сиген шөлдерин болгаш одарларны тургузар. Чаягаар үнген сиген шөлдерин болгаш одарларны экижидер талазы-биле ажылдарны калбак хемчээлдерге чорудар. Малдың холушкак чемнерин бүдүрерин үш—дөрт катап улгаттыргаш, ындыг чемнер кылыр үлетпүрнү хөгжүдерин хандырар.

11. Беш чыл дургузунда суггаттыг черлериниң шөлүн барык 2,1 млн. га, оон иштинде суггарылга системаларын әде тургузарының болгаш суггарылга четкизинде ажыглатынмайн турар черлерни суг-биле хандырарының күсели-биле—800 муң га, чаа суггаттыг черлериниң күсели-биле—1,3 млн. га көвүдедир.

Беш чыл дургузунда 3,1 млн. га кургаткан черлерни, оон иштинде кургадылга четкизин әде тургузарының болгаш катап тургузарының күсели-биле 2 млн. ганы, чаа кургаткан черлериниң күсели-биле—1,1 млн. ганы шиңгээдип алыр.

Суг чок районнарга барык 80 млн. га шөлге одарларны сугландырар талазы-биле ажылдарны боттандырар, ол дугайында сугландырар системаларның болгаш чепсеглээшкиннериниң тудуушкунун, а ол ышкаш малдың болгаш чурт-талга оран-саваларының тудуушкунун калбартыр.

12. Көдээ ажыл-агыйны механизастаарының деңнелин дыка бедидер. 1956—1960 чылдарда 15 аът күжүнге шилчидерге 1.650 муң хире тракторларны, оон иштинде хөөп олуртур трактор (күжүнге санаарга) 680 муң, 560 муң тараа комбайннарын болгаш тараа культураларын баштай кескеш, сөөлүнде бастырып ажаарынга хереглээр 180 муң жаткаларны (виндроуэрлерни), комбайнче тараа дамчылар 400 муң шуудукчуларны, а ол ышкаш кукуруза ажаап алыр болгаш силос ажаап алыр 250 муң комбайннарны көдээ ажыл-агыйга бээр.

Тараа болгаш хөөп олуртур техниктиг культураларны өстүрер талазы-биле ажылдарны, а ол ышкаш садтарда болгаш огородтарда ажылдарны механизастаарын көдээ ажыл-агыйга хандырар кылдыр эн-не камналгалыг дизельдиг тракторларны болгаш чаа конструкцияларның комбайннарын, резина дугуйлуг тракторларны, башкарарының гидравликтиг системалыг аскылыг болгаш чартык аскылыг көдээ ажыл-агый машиналарын көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезинге калбаа-биле нептередир.

Көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезинге электроэнергиязын калбаа-биле ажыглаарын хандырар, ону боттандырарда колхозтарны болгаш совхозтарны күрүнениң электростанцияларының четкизинче каттыштырары-биле чергелештир, колхозтарның, совхозтарның улуг киржилгези-биле районнар аразының болгаш районнарның одалгалыг база гидроэлектростанцияларының тудуушкунун организастаар. Доктаамал үнер дөстерден электроэнергиязын алыр электрижиткен колхозтарның санын беш чыл дургузунда ийи катап көвүдедир болгаш совхозтарны, МТС-терни электрижидерин доозар.

Машина-трактор станцияларының болгаш совхозтарның техниказын ажыглаарын экижидер, тракторга болгаш тараа комбайнынга хүнде ажылдап кылырын беш чыл дургузунда 30—35 хуудан эвээш эвеске бедидер.

Колхозтарга көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезиниң бүгү адырларын хөгжүдеринге болгаш колхозтарны организас ажыл-агый талазы-биле улам ыңай быжыдарынга машина-трактор станцияларының ролюн бедидер. Көдээ ажыл-агый продуктуларын бүдүрериниң болгаш белеткээриниң планнарын күүседири дээш, үнүш ажылында болгаш мал ажылында улуг күш үнер ажылдарны механизастаары дээш машина-трактор станцияларының харыысалгазын бедидер. Механизаторларның тускай мергежээн ажылдарын калбаа-биле дапкырладып, колхозтарга бүдүрүлге талазы-биле дузаны калбартып тургаш, МТС-терниң доктаамал ажылчыннарын бүгү чылдың дургузунда долу ажыглаарын хандырар.

МТС-терге камналганың чурумун шынгыы сагыыр, трактор ажылдарының бот-үнезин барык 16 хуу чиигедирин чедип алыр болгаш МТС-терниң ажылдап бергени дээш натура төлевириниң чурумун ёзугаар ап турар көдээ ажыл-агый продукциязының центнер бүрүзүнге күрүнениң чарыгдалдарын дыка кызырар. Машина-трактор станцияларын бот орулга-чарылгалыг болурунче шилчидерин 1956 чылдан эгелээр.

13. Колхозтарны организас ажыл-агый талазы-биле улам ыңай быжыдарын, мурнакчы көдээ ажыл-агый техниказын нептередиринге, ажылчын күжүн эн долу болгаш ажыктыг ажыглаарынга, колхозтарга күш-ажылдың төлевирин организастаарын болгаш чурумчуларын экижидеринге үндезилээш күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидерин хандырар. Колхозтарга күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидеринге чугула идиг болур ай санында колхозчуларга авансы тыпсырын калбаа-биле ажыглаар. Колхозтарны удуртур кадрлар-биле быжыглаар ажылды үргүлчүлээр, массалыг колхозчу кадрларны белеткээриниң шынарын экижидер.

14. Совхозтарга көдээ ажыл-агый продукциязын бүдүрерин алдыгы беш чылда дыка хөгжүдерин хандырар база совхозтардан болгаш дузалаар ажыл-агыйлардан күрүнеге дужаар тарааны 1960 чылда 915 млн. пуд, эьтти—1,5 млн. тонна, сүттү—6,8 млн. тонна, дүктү—79,2 муң тонна болгаш куш чүургазын—2 млрд. кезек чедирер.

Көдээ ажыл-агый культураларының дүжүттүүн болгаш мал ажылының продуктулуун бедидериниң база совхозтарга быжыглатынган ажыглал черлерин улам ажыктыг кылдыр ажыглаарының аргазы-биле 100 га көдээ ажыл-агый ажыглал черлеринге хамаарыштыр үнүш ажылының болгаш мал ажылының продуктуларын бүдүрерин көвүдедири совхозтарның эн чугула сорулгазы деп санаар.

Көдээ ажыл-агый продукциязын бүдүрерин өстүреринге, черни болгаш бүдүрүлгениң бүгү чейсек-херекселдерин ажыктыг ажыглаарынга, бот орулга-чарылгалыг болур чорукту быжыглаарынга болгаш продукцияның бот-үнезин чиигедиринге үндезилээш совхоз бүрүзүнүн ажылын бедик орулгалыг болдурарын хандырар.

15. Ыяш ажыл-агыйының талазы-биле беш чыл дургузунда 190 млн. га шөлге ыяш таарыштырылгазының ажылдарын боттандырар, ажыл-агыйга үнелиг болгаш дүрген өзүүчел ыяш уксааларын 3 млн. га чедир өстүрер; 3,8 млн. га чедир шөлге ыяштың чаягаар чаартынын үнерин деткиир талазы-биле ажылдарны чорудар; ыйгыл болгаш элезининг черлерге 370 муң гадан эвээш эвес камгалал ыяш тарын олуртурун чорудар, а ол ышкаш колхозтарның черлеринге 460 муң га хову камгалалының ыяш куржагларын тургузар.

16. Көдээ ажыл-агый культураларының дүжүттүүн бедидер болгаш мал ажылының продуктулуун улгаттырар айтырыгларны ажылдап кылыры көдээ ажыл-агый эртеминиң эн чугула сорулгазы деп санаар. Көдээ ажыл-агыйны шын чорударының, хөрзүн-климаттыг зона бүрүзүнге хереглетинер ажыктыг тарылга ээлчештирилгелерин нептередириниң, көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезин шын таарыштыр тургузарының, хөрзүн ажылдап кылырының системазын экижидериниң, көдээ ажыл-агый культураларының селекция болгаш үрезин ажылын экижидериниң, удобрениелерин ажыглаарының эн ажыктыг аргаларын хереглээриниң, мал ажылында үрелел ажылын экижидериниң айтырыгларын ажылдап кылырынче, а ол ышкаш колхозтарның, МТС-терниң болгаш совхозтарның экономиказының айтырыгларын ажылдап кылырынче онза кичээнгейни салыр.

V. Транспорт болгаш харылзаа талазы-биле

Демир орук, суг, автомобиль болгаш агаар транспортунун техниктиг деңнелин улам ыңай көдүрерин, демир оруктарны калбаа-биле электрижидерин болгаш транспорттун бүгү хевирлерин амгы үениң эн-не депшилгелиг локомотивтери-биле болгаш шимчээр составтың өске-даа хевирлери-биле чепсеглээрин транспорт талазы-биле алдыгы беш чылдың планының эн-не чугула сорулгалары деп санаар.

Транспорт болгаш харылзаа талазы-биле 1956—1960 чылдарда дараазында кол онзалгаларны доктаадыр:

1. Демир орук транспортунун талазы-биле демир оруктун чүк эргилдезин 1.374 миллиард хире тонна-километр чедир, азы 1955 чылдыынга деңнээрге 42 хуу көвүдедир. Демир оруктарга ырак соортүлгелерин бүгү хемчег-биле кызырар болгаш чүк соортүлгезин чиигедирин хандырар.

Орук ажыл-агыйын күштелдирер болгаш чаартыр талазы-биле хемчеглерни боттандырар. Демир оруктарның амгы ажылдап турар четкизинге 65 муң километр хире чаа рельстерни, оон иштинде аар хевирлериниң 58 муң километр рельстерин салыр. Беш чылдың төнчүзүнде үүрмектээн даш кырында туткан оруктарның узунун 61 муң километр чедирер. Рельс адаанга дөжей салыр ыяштарның эдилээр хуусаазын узадыр талазы-биле эргежок чугула хемчеглерни боттандырар болгаш дөжей салыр демир бетон салыгларны калбаа-биле нептередирин хандырар.

Демир оруктарның эрттирер аргазын бедидер сорулга-биле 1960 чылда бүгү чүк эргилдезиниң 40—45 хуузун электровозтар болгаш тепловозтар күүсеткен турзун дээш электровозтарны болгаш тепловозтарны калбак нептередир арга-биле демир орук транспортунга тыртар күштериниң техниктиг чаартылгазының талазы-биле ажылдарны боттандырар. Беш чылдың дургузунда демир орук транспортунга 2000-дан эвээш эвес электровозтарны, оон иштинде тус бүрүзү 5700 аът күштүг сес өзектиг 400 электровозтарны, а ол ышкаш магистральдың ийи секциялыг 2250 тепловозтарын бээр.

Күчүлүг чаа локомотивтерни тургузарын хандырар, 1956—1957 чылдарда күчүзү 2.500—3.000 аът күштүг чаңгыс секциялыг чүк тепловозтарының, база пассажир тепловозтарының болгаш электровозтарының, а ол ышкаш газотурбовозтарның дүржулга хевирлерин төлевилээр болгаш белеткээр. 1957 чылдан эгелээш демир орук транспортунга маневр тепловозтарын бээр.

Күгүр дизель одалгалыг тепловозтарны ажыглаар талазы-биле хемчеглерни ажылдап кылыр болгаш чорудар. Электровозтар болгаш тепловозтар септээриниң суурун тургузар.

Беш чылдың дургузунда демир орук транспортунга 255 мундан эвээш эвес чүк вагоннарын, а ол ышкаш 18,6 муң пассажир вагоннарын бээр. Демир орук паркының кузовунун хемчээн улгаттырган шывыглыг вагоннар-биле, механиктиг соодуушкуннуг, электри одалгалыг изиг-соок өтпес вагоннар-биле, ишкирин бедиткен цистернер-биле, а ол ышкаш агаар өйлээр таарыштырылгалыг цельнометаллдыг пассажир вагоннары-биле долдуруп четчелээр.

1957 чылда чүк вагоннарының паркын автоматтыг кожарынче шилчилгени доозар. 1959 чылда демир оруктар паркынга бар турар тормоз чок вагоннарны автотормозтар-биле дериирин доозар болгаш вагоннарның ажыглал паркын сайзыраткан автоматтыг тормозтар-биле чепсеглээринче кирер.

Эн чугула угланыышкыннарга, ылаңгыя Уралдың болгаш Сибирьнин, Уралдан Поволжьенин, Төптүн болгаш Чөөн чүктүн районнарынче үнер оруктарның, Донбасстың, Кавказтың болгаш Ортаакы Азияның районнары-биле Төптүн, а ол ышкаш Донбасстың демир оруктар харылзааларынга демир оруктарның эрттирер аргазын дыка сайзырадыр талазы-биле эргежок чугула ажылдарны боттандырар.

Барык 6500 километр чаа демир оруктарны, азы бешки беш чылдыынга деңнээрге ийи катап улуг хемчээлдиг демир оруктарны, оон иштинде Магнитогорск — Стерлитамак — Абдулино, Курган — Синар шугуму — Красноуфимск району, Барнаул — Омск, Сталинск — Абакан, Гурьев — Астрахань, Миасс — Учалы, Есиль — Тургай шугумнарын тудар. Оон аңгыда, кур болгаш куруккан черлерни шиңгээдип ап турар районнарга 935 километр кызаа шугумнуг демир оруктарны тургузар. Кыдат Улус Республика биле Совет Эвилелиниң харылзаазын чаа угланыышкынбиле хандырар Алма-Ата — Госграница районунга демир орукту тудар.

Хөй чүк соортүр чугула угланыышкыннарның болгаш даглыг шугумнарның, а ол ышкаш пассажир шимчээшкини шапкын болуп турар демир орук магистральдарын болгаш улуг үлетпүрлүг төп черлериниң хоорайлар участоктарын чоокку 10—15 чылдарның дургузунда электри соортүлгезинче шилчидерин боттандырар. Алдыгы беш чылда 8.100 км. электрижиткен шугумнарны азы бешки беш чылдыындан 3,5 катап хөй шугумнарны ажыглалга киирер, Москва — Куйбышев — Челябинск — Омск — Новосибирск — Иркутск, Москва — Харьков — Донбасс, Промышленная — Белово, Ясиноватая — Пятихатки, Белореченская — Сочи — Сухими демир орук угларының, а ол ышкаш улуг-улуг хоорайларда хоорай кыдыының шугумнарынга электри-биле соортүлгеже шилчилгени хандырар.

Барык 6.600 километр, азы бешки беш чылга бодаарга 40 хуу хөй ийиги оруктарны, оон иштинде: Рязань—Рузаевка, Омск — Вагай — Свердловск — Перьм, Курган — Свердловск, Орск — Оренбург—Кинель, Коноша—Котлас, Воркута, Артышта—Алтайская, Вологда—Череповец, Барнаул—Семипалатинск, Апатиты—Сорокская, а ол ышкаш Казань демир оруунун участоктарының угланыышкыннарынга тудар.

Станция оруктарының ниити узунун 1960 чылда ажыглалда демир оруктарның узунунун 49 хуузунга чедир немей улгаттырар. Станцияларны болгаш белдирлерин сайзырадыр, сортировкалаар станцияларның тудуунун болгаш механизациязының талазы-биле ажылдарны чорудар. Бүдүрүлге чорудулгаларын улам ыңай автоматчылар сорулга-биле демир оруктарны автоблокировка-биле, диспетчер централизациязы-биле болгаш автостопалар-биле барык 15 муң километр дурттуг кылдыр дериир; электри централизациязы-биле 18 муң айтыр согуннарны дериир. Радио харылзаазының улам ыңай хөгжүлдезин хандырар болгаш демир оруктарга телевидениени ажыглаарын эгелээр.

Хөй күш үнер чорудулгаларны болгаш бирги ээлчегде оруктарны септээр болгаш чаартыр талазы-биле ажылдарны, чүк чүдүрер болгаш дүжүрер ажылдарны улуг хемчээлдин-биле механизастаар, 1960 чылда станцияларда чүк дүжүрер черлеринге чүктерни дүжүрериниң болгаш чүдүрериниң ажылдарын механизастаарының деңнелин 75 хуу чедир хандырар. Чүк вагонунун эргилериниң шагын 5,3 дүн-хүн чедир, азы 15 хуу кызырар; электровозтун дүн-хүн иштинде ортумаа-биле маңнаарын 550 километр, азы 41 хуу, тепловозтуун—450 километр, азы 23 хуу болгаш паровозтуун — 315 километр, азы 14 хуу чедир улгаттырар. Чүк соортүр поездиниң ортумак деңзизин чүгүг-биле 2.200 тонна чедир, азы 1955 чылга удур 25 хуу бедидер. Үлетпүр бүдүрүлгелеринге чыпшыр чедип кээр демир оруктарның оруктарын, хем болгаш далай порттарынга, оон иштинде Усть-Донец портунга чыпшыр чедип кээр оруктарны улам ыңай сайзырадырын хандырар. Чүк дажылгаларының бот-үнезин 17 хуу хире чиигедир.

2. Хем транспортунун талазы-биле чүк эргилдезин 80 хуу хире улгаттырар. Демир орук болгаш суг оруу холушкак черлерге чүк соортүүшкүнүнүн улам ыңай хөгжүлдезин хандырар. Волгага, Камага, Днепрге болгаш өске-даа хемнерге чаа ханы суг оруктарын шиңгээдип ажыглаарын, суг шыгжамырларында суг оруунун негелделерин харыылап турар улам күчүлүг флоттун тудуун боттандырар.

Хем транспортунда порт-ортээл ажыл-агыйының хожудаашкының узуткаар. Порттарның болгаш ортээлдериниң хөгжүлдезин бирги ээлчегде Волгага, Камага болгаш Сибирьниң хемнеринге хандырар. Усть-Донец портунун тудуун боттандырар, чүк чүдүрер болгаш дүжүрер ажылдарга бедик бүдүрүкчүлүг механизмнерин ажыглаар; кол-кол порттарга чүк чүдүрер болгаш дүжүрер ажылдарның комплексилиг механизациязын боттандырар. Беш чылдың дургузунда хем порттарынга 15 муң метр механизастатынган причалдарны ажыглалга киирер.

Суг оруктарының чанында турар бүдүрүлгелерге амгы ажылдап турар механизасчыткан причалдарны болгаш дүжүрер базаларны сайзырадырын болгаш чааларын тударын хандырар.

(Уланчызы дараазында үнер).

Редактор Д. О. БЕГЗИ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажын № 3 ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнун 3—62, редакторнун оралакчызынын, иштики информация килдизиниң — 3—88, харыысалгалыг секретарының 4—98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлетпүр болгаш транспорт, көдээ ажыл-агый килдистериниң 3—68, культура болгаш амыдырал, чагаа килдистериниң база бухгалтерияның 3—65.

ТС — 00215 Культура эргелелиниң типографиязы.

БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилетинген

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1956 ЯНВАРЬ 24 ВТОРНИК № 17 (3470)

Өртээ 20 коп.

Алдыгы беш чыл планын боттандырары социалистиг экономиканың хөгжүлдезинге, улустуң хереглел чүүлдериниң элбекшилин тургузарының сорулгаларын шиитпирлээринге, бистиң чуртувуска коммунистиг ниитилелди тургузарынга бурунгаар чаа улуг базым болур.

СЭКП ТК-ның төлевилели

1956—1960 чылдарда ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң алдыгы беш чыл планының талазы-биле

СЭКП-НИҢ XX СЪЕЗДИЗИНИҢ ДИРЕКТИВАЛАРЫ

(Эгези № 16 (3469) солунда).

Судно чоруур каналдарның транспорт талазы-биле ажыглалын экижидер. Беш чылдың дургузунда Москва аттыг кайал-биле болгаш Ак далай — Балтийның Сталин аттыг каналы-биле чүьк сөөртүлгезин бүдүн чартык катаптан эвээш эвес база Волга-Доннуң Ленин аттыг каналынга чүьк сөөртүлгезин үш катап улгаттырар. Белая, Соңгу Двина болгаш Вычегда хемнерге судно чоруурунуң байдалын экижидер талазы-биле болгаш Волгага, Камага, Днепрге болгаш Сибирьниң магистральдыг хемнеринге автоматтыг болгаш электрилиг демдектерни калбаа-биле нептереткеш, суднолар чоруурунуң байдалын чаартыр талазы-биле ажылдарны улам ыңай чорудар.

Шимчээшкининиң дүргедээшкинин бедиткен судноларбиле флотту долдурар болгаш беш чылдың дургузунда ниити күчүзү барык 720 муң аът күштүг буксирлиг болгаш боду чоруур чүьк судноларын база ниити чүьк көдүрер күчүзү 2245 муң тонна боду чорбас судноларны болгаш ниити күчүзү 180 муң аът күштүг пассажир судноларын Хем флодунуң министерствозунга бээрин хандырар.

Бар турар судно септээр бүдүрүлгелерни чаартыр болгаш чааларын тудуп кылыр, чүьк тыртар күштерниң системазының талазы-биле флоттуң ажылын хандырарынга септелге-ажыглалдың базаларын организастаар.

Порттарга болгаш судно өртээлдеринге судноларның анаа турар чоруун кызырар болгаш чүьктер чедирилгезинин дүргедээшкинин бедидер; 1955 чыл-биле деңнээрге 1960 чылда кургаг чүьктер дажыырынга хемнерниң буксирлиг судноларының бүдүрүкчүлүүн 30 хуудан эвээш эвес, боду чоруур чүьктүг судноларныын — 36 хуу болгаш боду чорбас судноларныын — 33 хуу бедидерин хандырар. Суг транспортунга чүьк болгаш садыг ажылын экижидер болгаш хем транспортунга чүьк сөөртүр талазы-биле министерстволарның болгаш ведомстволарның соңуургалдыг чоруун бедидер талазы-биле хемчеглерни боттандырар. Чүьк сөөртүлгезинин бот-үнезин 21 хуу хире чиигедир.

Биче хемнерни транспорт талазы-биле улам ыңай шиңгээдип ажыглаарын болгаш ол хемнерге чүьк дажылгазын сайзырадырын хандырар.

3. **Далай транспортунуң талазы-биле** чүьк эргилдезин барык 2,1 катап улгаттырар. Ыраккы Чөөн чүк, Азов — Кара-далай, Соңгу болгаш өске-даа далай бассейннеринге чүьк дажылгазын улам ыңай сайзырадыр болгаш дашкаар үндүрер база дашкаартан киирер чүьктерни дажыырынга ада-чурт тоннажының ниити деңзизин, база ол ышкаш Соңгу далай оруунуң улам ыңай сайзыраашкынын бедидерин хандырар.

Далай порттарының хөгжүлдезинин техниктиг деңнелин бедидер болгаш оларның эрттирер аргалыын улгаттырар. Порттарга 10 муң метр хире механизасчыткан туруштарны болгаш 200 муң дөрб. метр складтарны ажыглалга киирер. Чаа бедик бүдүрүкчүлүг чүьк дүжүрер механизмнерни нептередир. 1960 чылда чүьк чүдүрер болгаш дүжүрер ажылдарның комплексилиг механизациязын далай порттарынга 65 хуу чедирер.

Далай порттарын чаартыр болгаш сайзырадыр, бирги эвлчегде Ванино, Петропавловск-Камчатск, Одесса, Жданов, Николаев, Новороссийск, Поти, Ленинград, Мурманск болгаш Владивосток порттарын чаартып сайзырадырын хандырар; Находка порттуң тудуушкунун доозар; Камчатканың барыын талакы эриинде чаа Озерновск порттуң тудуун калбартыр.

Далай флодун шимчээшкининиң дүргедээшкини бедик, эн-не камналгалыг суднолар-биле долдурар. Беш чылдың дургузунда Далай флодунуң министерствозунга ниити чүьк көдүрер күжү барык-ла 1140 муң тонна кургаг чүьктүг судноларны, ниити күчүзү 460 муң тонна нефть кудар судноларны, ниити күчүзү 198 муң аът күштүг пассажир судноларын болгаш 230 муң аът күштүг буксир судноларын бээр. Шимчээшкининиң дүргедээшкинин дыка бедидерин хандырып турар элээн сайзырангай шимчедикчилерлиг болгаш судно механизмнерлиг далай судноларының тудуушкунун боттандырар.

Бирги эвлчегде порттарга судноларның анаа турар чоруун кызырып база судноларның куруг маңнаар чоруун эвээжедип тургаш, беш чылдың дургузунда нефть кудар далай судноларының хүн-дүн иштинде бүдүрүкчүлүүн 25 хуудан эвээш эвес болгаш кургаг чүьктүг судноларныын — 34 хуу улгаттырар.

Далай флодунуң техниктиг байдалын экижидер, судноларның септелгезинин хуусааларын кызырар, суднолар септээр бүдүрүлгелерниң, ылаңгыя Ыраккы Чөөн чүк бассейнинде бүдүрүлгелерниң күчүлерин ажыглаарын бедидер; Находкада, Туапседа, Ждановта, Ленинградта болгаш Мурманскиде заводтарның тудуун болгаш чаартыышкынын доозарын хандырар. Славянскада судно септээр заводтун тудуушкунунче эгелеп кирер.

Каналдарга болгаш далай порттарының чанында туруштарга судно чоруурунга эргежок чугула ханы туруштарны хандырар, далай транспортунга харылзааның чепсек-херекселдерин болгаш радионавигация дерилгелерин экижидер, судноларның эштилгезинин айыыл чок чоруун хандырып турар эн-не сайзырангай навигация херекселдери болгаш дерилгелери-биле далай судноларын чепсеглээр.

Далай транспортунга сөөртүлгелерниң бот-үнезин барыкла 26 хуу чиигедир.

4. **Автомобиль транспортунуң талазы-биле** 1955 чыл-биле деңнээрге 1960 чылда автомобиль транспортунун чүьк эргилдезин барык 2 катап улгаттырар. Автомобиль транспортунуң чүьк эргилдезин 40 млрд. тонна-километр ийикпе, азы 1955 чыл-биле деңнээрге 4,3 катап улгаттырбышаан, ниити ажыглалдың автомобиль транспортунуң бот деңзизин чүьк сөөртүлгелеринге дыка бедидер. Төпчүткен сөөртүлгелерни улам ыңай сайзырадырын болгаш автомобиль кожулдаларының ажыглалын дыка экижидерин, пассажирлерни чиик автомобильдер — такси-биле дажыырын 3 катап болгаш автобус-биле дажыырын—3,5 катап көвүдедирин хандырар.

Автомобиль паркының ажыглалын үндезини-биле экижидер болгаш чүьк сөөртүлгезинин бот-үнезин дыка чиигедир сорулга-биле министерстволарда болгаш ведомстволарда туруп турар, массалыг чүьк дажылгазында ажылдап турар чүьк автомобильдериниң кол кезинин болгаш авто-септелге бүдүрүлгелерин алдыгы беш чылда ниити ажыглалдың автомобиль транспортунуң системазынга мөөңнээр.

Ниити ажыглалдың чүьк автомобильдериниң бүдүрүкчүлүүн беш чылдың дургузунда барык 36 хуу бедидер болгаш чүьк сөөртүрүнүң бот-үнезин 20 хуудан эвээш эвес чиигедир. Автомобильдерниң техниктиг хандырылгазының болгаш септелгезинин базазын сайзырадыр.

Кадыг шывыглыг автомобиль оруктарының тудуушкунун болгаш чаартылгазын калбартыр.

5. **Трубопроводтуг транспорт талазы-биле**—1955 чыл-биле деңнээрге ажылдарның хемчээлин 83 млрд. тонна-километр, азы 6 катап улгаттырар.

6. **Агаар транспортунуң талазы-биле** — беш чылдың дургузунда чүьк эргилдезин 2 катап болгаш пассажирлер сөөртүрүнүң хемчээн барык 3,8 катап улгаттырар. Магистральдыг агаар шугумнарынга хөй пассажирлер олурар дүрген самолёттарны ажыглалга киирер. Магистральдыг агаар шугумнарында кол-кол аэропорттарны чаартыр.

7. **Харылзаа** талазы-биле —амгы үениң мурнакчы техниказынга болгаш харылзааның курлавырларын улуг хемчээлдин-биле ажыглаарынга үндезилээш харылзааның чепсек-херекселдерин улам ыңай сайзырадырын болгаш чаартырын боттандырар.

Харылзааның кабельдиг шугумнарының өзүлдезин бешки беш чыл-биле деңнээрге 2 катап хире өстүрерин боттандырар болгаш коаксиальдыг кабельдерни калбаа-биле нептередир. Харылзааның радиорелелиг шугумнарының калбак четкизин тургузар болгаш беш чылдың дургузунда 10 муң километрден эвээш эвес ындыг шугумнарны ажыглалга киирер.

Бешки беш чылга бодаарга автоматтыг телефон станцияларының ишкириниң немелде өзүлдезин барык 2 катап көвүдедирин хандырар.

Почта харылзаазының четкизин калбартыр. Көдээ черлерни телефончударын болгаш радиожударын улам ыңай хөгжүдерин хандырар.

VI. Капитал тудуг болгаш тудуушкун индустриязының талазы-биле

1. Үлетпүр бүдүрүлгезинин, транспорттун, көдээ ажыл-агыйның, чуртталга тудуушкунунун,школалар, эмнелгелер, уруглар садтары болгаш яслилериниң база культура-амыдыралдың тускай сорулгалыг өске-даа оран-бажыңнарының тудуун хөгжүдериниң талазы-биле доктааткан онаалгаларны күүседир сорулга-биле 1956—1960 чылдарда ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйынга **күрүнениң капитал салыышкынының ниити хемчээлин** 990 млрд. рубль хемчээлге (1955 чылдың июль 1-де турган өртектер-биле), азы бешки беш чылга бодаарга 67 хуу хөй кылдыр доктаадыр.

2. Капитал тудуушкунунче угландырган материалдыг курлавырларны болгаш саң-хөө хөреңгилерин улам-на ажыктыг кылдыр ажыглаарын хандырар төлээде хөй саңныг тудугларга болгаш тудуг объектилеринге капитал салыышкыннарны үүрмектеп быдарадыр чорукту болдурбас, төлевилел херээн экижидер болгаш төлевилээшкинге күрүнениң акша-хөреңгизин төтчеглээр чорукка чедирип турар артык чоруктарны узуткаар.

Чаа бүдүрүлгелерни тударынга болгаш ам ажылдап турар бүдүрүлгелерни калбартырынга, төлевилелдерни ажылдап кылырда эртемнин болгаш техниканың эн чаа чедиишкиннерин, а ол ышкаш ада-чурттуң болгаш даштыкының мурнакчы бүдүрүлгелеринде чедип алдынган техника-экономиктиг эн бедик көргүзүглерни барымдаалап көөр.

Төлевилээшкиннин хуусааларын кызырар; 1956—1957 чылдарда чуртталга бажыңнарының болгаш культура-амыдыралдың тускай сорулгалыг оран-бажыңнарының тудуун чаңгыс-аай төлевилелдер-биле тударынга шилчиирин доозар. Үлетпүр бүдүрүлгениң, транспорттун, харылзааның болгаш **көдээ ажыл-агыйның тудуушкунун** чоокку 2—3 чылдарның иштинде колдуунда чаңгыс-аай хевирлиг төлевилелдер-биле тударынче шилчиир.

3. Тудуг индустриязының улам ыңай хөгжүлдезин хандырар. Тудуушкуннуң хуусааларын дыка кызырар, тудуг ажылдарының, ылаңгыя чуртталга болгаш культура-амыдыралдың тудуушкунунда ажылдарның шынарын экижидер, беш чылдың дургузунда тудуг-эптээшкин ажылдарының үнезин сметада көрдүнген үнеден 7 хуудан эвээш эвес чиигедир.

Чыып эптээр бетон конструкцияларны болгаш кезектерни чиик бетоннардан, улуг блоктардан болгаш заводка белеткээн белен кезектерден кылдынган конструкцияларны калбаа-биле ажыглаарының аргазы-биле, а ол ышкаш тудуушкуннуң комплексилиг механизациязын бүгү хемчеглер-биле нептередириниң аргазы-биле тудугну улам ыңай индустриализастаарын боттандырар.

Чыып эптээр демир бетон конструкцияларны ажыглаарын 1960 чылда 28 млн. кубометр чедирер, оларның иштинден 7 млн. кубометрни күштүг быжыглаан бетоннардан кылыр. Тудуушкунга эн сайзырангай демир бетон чыып-эптээр конструкцияларның эн сайзырангай хевирлерин ажылдап кылыр болгаш нептередир. Демир бетон конструкцияларга эвээш немелде холуксаалыг каңнарны, бедик шынарлыг быжыг сывырган демирлерни, а ол ышкаш прокаттың камналгалыг хевирлерин тудугга ажыглаарын дыка калбартыр. Тудуушкунга металлды болгаш ыяшты улуу-биле камнаарын хандырар.

Эн сайзырангай машиналар-биле болгаш механизмнер-биле тудугларны дерип хандырар. Беш чылдың дургузунда тудуушкунга экскаваторларның санын 3 катаптан эвээш эвес улгаттырар, оон иштинде 0,15 болгаш 0,25 кубометр докурак узар чаңгыс хымыштыг экскаваторларның паркын дыка улгаттырар. Тудуушкунга машиналарның болгаш механизмнерниң ажыглаашкынын экижидер. Тудуг машиналарының болгаш транспорт херекселдериниң септелгезинин талазы-биле заводтарның болгаш мастерскаяларның күчүзүн калбартыр, септелге заводтарын бирги эвлчегде улуг тудуушкуннуң районнарынга тургузар.

Министерстволарның болгаш ведомстволарның чергелештир ажылдап турар бичин үүрмек тудуг организацияларын улгаттыр каттыштырарын үргүлчүлээр. Чуртталга болгаш культура тудугларын улам ыңай экижидер сорулга-биле Москваның, Ленинградтың болгаш Киевтиң чижээ-биле улуг-улуг хоорайларга девискээр аайы-биле чагыг ёзугаар ажылдаар тудуг организацияларын тургузар, аңгы-аңгы ведомстволарның бичин үүрмек тудуг организацияларын оларга каттыштырар. Чурттуң чөөн-чүк районнарында ажылдап турар тудуг организацияларының күчүзүн дыка улгаттырар болгаш ол районнарга тудугнуң чаа организацияларын болгаш тудуг материалдарын, конструкцияларны болгаш кезектерни бүдүрер талазы-биле районнар бүдүрүлгелерин тургузар. Эптээр болгаш специализастаан ажылдарны бүдүрер талазы-биле специализастаан организацияларны улгаттыр каттыштырар болгаш күштелдирер база ниити тудуг ажылдарын бүдүрер талазы-биле специализастаан организацияларны тургузар. Тудуг индустриязының ажылдакчыларынга чуртталга бажыңнарының болгаш культура-амыдыралдың тускай сорулгалыг бажыңнарының тудуун калбартыр.

VII. Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидер талазы-биле

1. Бүдүрүлгени өстүрер талазы-биле онаалгаларны күүседириниң болгаш улустуң чаагай байдалын улам ыңай бедидериниң шиитпирлиг чүүлү болур күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң чаа күштүг көдүрлүүшкүнүн хандырар.

Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидери болза, чаа ниитилел тургузуунуң тиилелгезинге эн кол чүүл болур болгаш «Коммунизм дээрге, эки туралыг, медерелдиг, каттышкан, мурнакчы техниканы ажыглап турар, ажылчыннарның күш-ажылының, капитализмнинге бодаарга, дээди бүдүрүкчүлүү болур» деп улуг Ленин айыткан.

Чуртта күчүлүг индустриалдыг базаның бар болуп турары болгаш алдыгы беш чылда улус ажыл-агыйының бүгү адырларын бодунуң техниктиг деңнелиниң талазы-биле чаа, улам-на бедик чадаже шилчидерин хандырып турар калбак хемчеглерни боттандырары, а ол ышкаш амгы үениң техниказын чедиишкининг шиңгээдип ап турар ажылчын болгаш тускай эртемниг кадрларның бар болуп турары база оларны улам-на өзүп турар хемчээлдерге белеткээри күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн өстүрериниң дүрген темпилеринге болдунар улуг аргаларны тургузуп турар.

2. 1956—1960 чылдарда күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн өстүрер талазы-биле даравзындагы онаалгаларны доктаадыр:

үлетпүрге—50 хуудан эвээш эвеске, ол болза, колдуунда күш-ажылдың техниктиг чепсегленишкинин өстүрериниң база мурнакчы техниканы болгаш технологияны нептередириниң, бүдүрүлге чорудулгаларын комплексилиг механизастаарын болгаш автоматчыдарын бүгү хемчег-биле калбартырының, дериг-херекселдерни чаартырының, бүдүрүлгелерни специализастаарын калбаа-биле хөгжүдериниң болгаш анаа үндезилээш бүдүрүлгениң шууштурулга методтарын нептередириниң, **күш-ажылды** организастаарын үндезини-биле экижидериниң болгаш ажыл шагының чидириглерин узуткаарының, а ол ышкаш дузалаар ажылдарга күш-ажылдың чарыгдалын кызырарының күсели-биле боттанган турар ужурлуг;

тудугга—тудугну улам ыңай индустриализастаарынга, чыып эптеп алыр конструкцияларны болгаш кезектерни калбаа-биле ажыглаарынга, тудуг ажылдарын комплексилиг механизастаарын колдуунда доозарынга, күш-ажылды организастаарын шыңгыызы-биле экижидеринге болгаш немелде-дузалал ажылдарга күш-ажыл чарыгдалын эвээжедиринге үндезилээш 52 хуудан эвээш эвеске;

демир орук транспортунга — демир оруктарның техниктиг чепсегленишкинин улам ыңай өстүрериниң, электровозтар болгаш тепловозтар-биле сөөртүлгелериниң бот деңзизин бедидериниң, хөй чүьк сөөртүр чаа вагоннар-биле паркты немээриниң, орук ажыл-агыйын чаартып кылырын боттандырарының, поездилер шимчээшкининиң ажыглал дүргедээшкинин улгаттырарының болгаш оларның ортумак деңзизин бедидериниң, а ол ышкаш күш-ажылды организастаарын экижидериниң күсели-биле 34 хуу хиреге;

механизастатынган установкаларлыг болгаш дериг-херекселдерлиг судноларының амгы үедеги эн күчүлүг хевирлери-биле флотту немээриниң, флотту ажыглаарын экижидериниң күсели-биле **далай транспортунга** — 40 хууга, **хем транспортунга**—35 хууга;

соахозтарга болгаш **күрүнениң дузалал көдээ ажыл-агый бүдүрүлгелеринге** —көдээ ажыл-агый культураларын ажылдап кылырының болгаш ажаап алырының талазы-биле ажылдарны комплексилиг механизастаарын доозуп, мал ажылында хөй күш үнер ажылдарны механизастаарының деңнелин дыка бедидип, көдээ ажыл-агый продукциязының чидириглерин чайладып, а ол ышкаш күш-ажылды организастаарын шыңгыызы-биле экижидип тургаш, 70 хуу хиреге.

Ажыглалдыг черлериниң 100 гектар бүрүзүнге хамаарыштыр продукцияның центнер бүрүзүнге күш-ажылдың чарыгдалын харугда кызырып тургаш, көдээ ажыл-агый продукциязын бүдүрерин дыка көвүдедирин эн чугула сорулга деп санаар.

3. Алдыгы беш чылда көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезин хөгжүдериниң талазы-биле онаалгаларны күүседирин хандырарынга **колхозтарга** күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидери онза чугула ужур-дузалыг.

МТС-терниң материал-техниктиг базазын быжыглаары болгаш көдээ ажыл-агый ажылдарын механизастаарының болгаш электрижидериниң деңнелин дыка бедидери, көдээ ажыл-агый эртемниң болгаш техниказының чедиишкиннерин калбаа-биле нептередири, чурттуң районнарының болгаш колхозтарының аайы-биле чер болгаш мал ажылын ажыктыг кылдыр таарыштырары база специализастаары, а ол ышкаш колхозтарны болгаш МТС-терни удуртур кадрлар-биле болгаш тускай эртемниглер-биле быжыглаары болза, ажыглалдыг черлериниң 100 га бүрүзүнден көдээ ажыл-агый продукциязын алырын улуу-биле көвүдедир, колхозтарга күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн барык-ла ийи катап бедидер арганы бээр.

Көдээ ажыл-агый министерствозу, а ол ышкаш чер-черниң партия болгаш совет органнары, МТС-терниң болгаш колхозтарның удуртукчулары көдээ ажыл-агый техниказын ажыктыг кылдыр ажыглаарын, көдээ ажыл-агый продукциязын өстүрериниң болгаш күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң бедик көргүзүглерин чедип алган мурнакчы колхозтарның болгаш МТС-терниң дуржулгазын массалыг нептередирин, күш-ажылды организастаарын экижидерин болгаш күш-ажылчы сагылга-чурумну быжыглаарын, анаа үндезилээш колхозчуларның орулгаларын дыка бедидерин хандырар ужурлуг.

4. Күш-ажылды болгаш ажыл төлевирин организастаарында четпестерни эн дүрген чайладыр сорулга-биле:

техниканың болгаш бүдүрүлгени организастаарының амгы үедеги деңнелинге дүгжүп турар, ажылдап кылырының техника талазы-биле үндезилетинген нормаларын бүдүрүлгеге калбаа-биле нептередирин хандырар;

ажылчыннарның ажыл төлевирлеринде тариф хемчээлдериниң үлүүн бедидер болгаш аңгы-аңгы адырлар база профессиялар талазы-биле тариф чижектериниң деңнелинде шын деңзигүүрлерни ажылчыннарның мергежилин барымдаалап база кадыг ажылдарда болгаш изиг цехтерде ажылдап турар ажылчыннарның күш-ажылының төлевиринге артык байдалды тургузуп берип тургаш доктаадыр;

инженер-техниктиг ажылдакчыларның болгаш албан-хаакчыларның чамдык категорияларының ажыл төлевирин чурумчудар; инженер-техниктиг ажылдакчыларның болгаш албан-хаакчыларның ажыл төлевириниң байдалдарында системаларның хөй база чаңгыс-аай эвес чоруун узуткаар;

чаа техниканы нептередирин, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн өстүрерин болгаш продукцияның бот-үнезин чиигедирин деткиир херекке шаңнал тыпсыр чоруктуң ролюн бедидер.

5. Эргелел аппарадын улам ыңай сайзырангайжыдар, кызырар болгаш чиигедир, аппараттың артык болгаш чергелешкек ажылдап турар кезектерни узуткаар база штаттарда артык чүүлдерни чайладыр талазы-биле ажылды үргүлчүлээр.

6. Бүдүрүлгениң рационализаторларының, чогаадыкчыларының болгаш чаартыкчыларының массалыг шимчээшкинин бүгү хемчег-биле хөгжүдер, а ол ышкаш мурнакчы дуржулганы калбаа-биле пропагандалаарын болгаш нептередирин хандырар.

7. Школаларга болгаш күрүнениң күш-ажылчы курлавырларының школаларынга, а ол ышкаш бүдүрүлгениң шуут бодунга аныяктарны бүдүрүлге талазы-биле өөредириниң шынарын экижидер; чурттуң чөөн талакы районнарында школаларга болгаш күрүнениң күш-ажылчы курлавырларының училищелеринге мергежилдиг ажылчыннарны белеткээрин бүгү хемчег-биле хөгжүдер болгаш ол районнарга школаларның болгаш училищелериниң четкизин калбартыр.

8. Улус ажыл-агыйының адырларының болгаш чурттуң районнарының аразынга күш-ажылчы курлавырларны улам-на ажыктыг кылдыр хуваарын база оларны шын ажыглаарын хандырар. Ынчаарга чурттуң чөөн болгаш соңгу талакы районнарынче өске районнардан эки-тура барымдаалап ажылчыннарны организастыг чыып, ажылчы чоннарны көжүрүп тургаш, чурттуң чөөн болгаш соңгу талакы районнарында турар бүдүрүлгелерни база тудугларны ажылчын күжү-биле хандырарынче онза кичээнгейни салыр. Көжүп келгеннерниң ажыл-агыйын таарыштырып алырын экижидер болгаш оларга чуртталга бажыңнарын чогуур өйүнде тудуп бээрин хандырар.

9. Бүдүрүлге черлеринге, хамыктың мурнунда ажылчыннарның кадыынга хоралыг изиг цехтерге болгаш бүдүрүлгелерге эртемниң база техниканың эн чаа чедиишкиннерин ажыглап тургаш, күш-ажыл камгалалын болгаш техниканың айыыл чок чоруун улам ыңай экижидерин хандырар.

VIII. Улустуң амыдыралының материалдыг болгаш культурлуг деңнелин бедидер талазы-биле

1. Социалистиг бүдүрүлгени хөгжүдер болгаш ниитиниң күш-ажылының бүдүрүкчүлүүн бедидер талазы-биле доктаатынган онаалгаларынга дүүштүр беш чыл дургузунда **национал орулганың** өзүлдезин (деңнештирер өртектер-биле) барык-ла 60 хууга доктаадыр. Анаа үндезилээш ажылчыннарның болгаш албан-хаакчыларның орулгаларын болгаш тараачыннарның орулгаларын улам ыңай өстүрерин хандырар; аъш-чем болгаш үлетпүр барааннарын чоннуң кижи санынга хереглээрин улуу-биле көвүдедир.

2. ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйында 1960 чылда ажылчыннарның болгаш албан-хаакчыларның санын 55 млн. хире кижиге доктаадыр.

Ажылчыннарның болгаш албан-хаакчыларның боттуг **ажыл төлевирин** ортумаа-биле 30 хуу хире бедидер.

3. Ажылчын херээженнерниң күш-ажылының болгаш чуртталгазының байдалын бүгү хемчег-биле экижидер. Пе

(Уланчызы 2-ги арында).

1956—1960 чылдарда ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдерииниң алдыгы беш чыл планының талазы-биле

СЭКП-НИҢ XX СЪЕЗДИЗИНИҢ ДИРЕКТИВАЛАРЫ

(Уланчызы).

хераженнерге немелде чингеделерии кеөр, ылангыя саатанганының болгаш төрээнииин талазы-биле шөлээлерииң хуусазыын улгаттырар.

4. Чер болгаш мал ажылыының продукциязын дыка көгүдериигге болгаш колхозчуларның күш-ажылыының бүдүрүкчүлүүн бедидериигге үлелиээш, хамыктың мурнуза ниитиниң ажыл-агыйыныан орулгаларыы көвүдериинии күсели-биле колхозчуларның акша болгаш натура орулгаларын өртүмээ-биле 40 хуудан өөрөш өвес көвүдеир; колхозтарның ниити фондузун дыка көвүдеир.

5. Ажылчыннарның болгаш албан-хаакчыларның социал страхованиезиниң талазы-биле пособиелерге болгаш төлөлгелерге, социал хандырылга талазы-биле пенсияларга, хей уругларлыг болгаш бот-иелерге пособиелерге, өөреиин турарларга стипендияларга, аимелгеиин халас дузаланчызыына санаторийлерже болгаш дыштанылга бажыннарынче халас болгаш чингелделиг путевкаларга, халас өөредилгеге болгаш квалификация бедидериигге, шөлээлээн үезиигге ажыл төлевирии төлеп бээринге болгаш ажылчы чоннарга өске-даа төлөлгелерге база чингелделерге күүгүе чарыгдалдарын 1955 чылда 154 млрд. рубль турганыылаи 1960 чылда барык-ла 210 млрд. рубль чедир көвүдеир.

6. Күүгүе болгаш кооператив садыының үүрмектеп садар бараан саарылгазын беш чыл дургузунда 50 хуу хире көвүдеир, оон-биле кады көдээге үүрмектеп салар бараан саарылгазының улам бедик өөредилгеи хандырар.

Эң чугула барааннарны чонга садыглаарын 1955 чылга деннээрге, 1960 чылда дараазында хемчээлдер хире көвүдеир: эът продуктуларын—85 хуу, балык продуктуларын—59 хуу, мал саржазы—47 хуу, үүгш үстерии—60 хуу, сүттү болгаш сүт продуктуларын—2,7 катаи, сырны—2,4 катаи, куш чуургаларын—2,6 катаи, чигирии—70 хуу, хөвеи-саазын килгыыг пестерии—30 хуу, дүртеи кылган пестерии—2 катаи, торгу пестерии—2 катаи, лёидаи кылган пестерии—3,6 катаи, даараан кылгыларны—67 хуу, хөи идиктерии—65 хуу, мебелын—2 катаи, шактарны—70 хуу, чадаг тергелерии—46 хуу, радиоприемниктерии—2,2 катаи, телевизорларны—5 катаи, бажынга хереглээр соодукчуларны—4,7 катаи, дөозуи сордурукчуларын—3,9 катаи, хеп чуур машиналарны—6 катаи. Чонга болгаш колхозтарга ыяш болгаш тулгуг материалдарын, ылангыя цементии садыглаарын 2,5 катаи, шиферии—2,1 катаи, чымчак шывыгыы—70 хуу калбартыр.

Республикаларның, крайларның болгаш областыарның үүрмектеп садар бараан саарылгазынга аъш-чем болгаш үзетпүр барааннарының чер-чер курлавырларын улуу-биле көвүдеирии көөр.

Чер-чер органнарының инициативазын деткиир болгаш бүдүргеии көвүдеирии база мал ажылыының продуктуларыбиле чоннуң хандырылгазын өөредилгеи дээш оларның харысалгазын бедидер сорулга-биле хувааланның системазынга төнчүдүлгениң принциптери чоннуң хандырылгазынга бар курлавырларыи ажыглаар талазы-биле чер-черииң инициативазын хөгжүдери-биле шын дүгжүп таарышсын дээш хувааланың туруп турар системазынга өскерилгелер киирер.

Садыг четкизиигге ажылчын черииң санын беш чылда 40 хуудан өөрөш өвес көвүдеир төлөөе, магазиннерииң болгаш лаңгыларының четкизин калбартыр. Садыг четкизии амгы үеиин дериглелери-биле чепсегләәрии болгаш өзүп турар бараан саарылгазының негелделериигге дүгжүп турар болгаш садыгның культуразын бедидип турар садыгның деннилгелиг методтарын калбаа-биле ажыглаарын хандырар.

Чонга садар барааннарны баш бүрүнгаар шарып савалаарын улуу-биле көвүдеир, садыгчыларын чок магазиннерииң четкизин, а ол ышкаш автоматтар лаичыштыр садыглаарын калбартыр, ол чорук садыи алыкчыларны хандырарын дыка эжижидер, садыгта күш-ажыл чарыгдалын кызырар болгаш саарылганың чарыгдалы өөрөжеидир аргаиы бәәр. Шүүдүрааи садыглаарының хевирии бүгү демчегбиле калбартыр. Садыгта болгаш ниити чемненилге чөрлеринге хереглээр автоматтарны массалыг бүдүргеи үиүрериы организастаар.

Бүдүргее-биле садыг аразының артык звеноларын чайлатказ, бүдүргее чөрлериидеи садыг четкизиигге бараанларның шинчээшкиниин дургедеир, садыг четкизиигге бараанларның төнчүдүлгелиг чедирилгезин бүгү чөрлерге организастаар болгаш бараанларны, ылангыя көдээ чөрлерге, эргий сөөртүп чедирериии, а ол ышкаи көдээге сөөртүп чораан садыглаарының практиказын калбаа-биле иептередир.

Бараанларның кадагалалын хандырары-биле болгаш магазиннерге киргиже чедир бараанларны сорттаарын организастаары-биле складтарның, соодукчуларның болгаш погаа шыгжаар чөрлериин тулуушкунуун көвүдеир, ол чорук магазиннерии керектиг ассортиментилиг барааннар-биле хандырарын эжижидер үзүрлүг.

Беш чыл дургузунда столоваларының четкизин 50 хуудан өөрөш өвес болгаш ниитиниин чемненилге чөрлеринге продукция кылып үиүрериы 75 хуу хире көвүдеир.

Фәбрикалар, заводтар, шахталар, МТС-тер, совхозтар болгаш өөредилге чөрлериинии чаныига столоваларның четкизии болгаи ниитиниин чемненилге чөрлери-биле чүгле ажылдан турарларны әвес, харын база оларның өг-бүлезии хандырар төлөөе, ылангыя ниитиниин чемненилге столоваларының четкизин калбартыр, ол чорук хереөженнериин күш-ажылын чингедир үзүрлүг.

Школачыларның чемненилгезиигге школа столоваларының болгаи буфеттериииң четкизин улуу-биле калбартыр.

Столоваларга, кафелерге, чайиаларга, закусочиаларга болгаи буфеттерге хереглекчилерии боттары хандыртыларыиче ылангыя бүгү чөрлерге хандырар, ол болза, хереглекчиниң хандырылгазын дүргедеир болгаи эжижидер аргаиы берип турар садыгның эң-не деииилгелиг хевири болур.

Белеи чемии бажыиче бәрии болгаи белеи чемге хереглекчилериииң чагыгларын баш бүрүнгаар хүлээп алырын бүгү хемчег-биле иептередир.

Амгы үеии эң-не сайызыигай механизмнерии база дериг-хереглеедерии (картофель картакчыларын, погаа дооракчыларын, хлеб кезикчилерии, сава чүүкчүларын, бедик бүдүрүкчүлүг таарыштырган күзии механизмнерии болгаи өскелерии-даа) ниитиниң чемненилге чөрлеринге тургузуп турган, чем белеткәәриииң хей күш үнер ажыдарын механизастаар.

Столоваларны болгаи закусочиаларыны чаа техника-биле чепсегләәри болгаи оларга ажылдың мурнакчы методтарын ажыглаары белеи чемненилге өртөк-үиезиин чингедирии хандырар болгаи ниитиниин чемненилге чөрлериинге хандырылгазы ажыглап турар чоннуң салын көвүдеириинге дузалаар.

Күргае болгаи кооператив садыныга саарыгга чарыгдалын 17 хуу хире будуглаар.

Колхозтарның болгаи колхозчуларның артыкшылыг кедээ ажыл-агый продуктуларын комиссиялыг ёзу-биле хереглел кооперациязының садыглаарын делгеерии тургаш, колхоз садыын улам ыиай калбартырыига бүгү хемчег-биле дузалаар. Хоорайларга болгаи ажылчын суурларга колхоз рыноктарын чаагайхыларын эжижидер.

Совет садыгны үиезиин-биле эжижидериигге садыгның болгаи ниитиниң чемненилге чөрлериинии ажылының күүгүе чедир көвүдеир; колхозтарга ыяш болгаи тулгуг материалдарын, ылангыя цементии садыглаарын 2,5 катаи, шиферии—2,1 катаи, чымчак шывыгыы—70 хуу калбартыр.

Республикаларның, крайларның болгаи областыарның үүрмектеп садар бараан саарылгазынга аъш-чем болгаи үзетпүр барааннарының чер-чер курлавырларын үлуу-биле көвүдеирии көөр.

Чер-чер органнарының инициативазын деткиир болгаи бүдүргеии көвүдеирии база мал ажылыының продуктуларыбиле чоннуң хандырылгазын эжижидери дээш оларның харысалгазын бедидер сорулга-биле хуваалааның системазынга төнчүдүлгениң принциптери чоннуң хандырылгазынга бар курлавырларыи ажыглаар талазы-биле чер-черииң инициативазын хөгжүдери-биле шын дүгжүп таарышсын дээш хувааланың туруп турар системазынга өскерилгелер киирер.

Садыг четкизиигге ажылчын черииң санын беш чылда 40 хуудан өөрөш өвес көвүдеир төлөөе, магазиннерииң болгаи лаңгыларының четкизин калбартыр. Садыг четкизии амгы үеиин дериглелери-биле чепсегләәрии болгаи өзүп турар бараан саарылгазының негелделериигге дүгжүп турар болгаи садыгның культуразын бедидип турар садыгның деннилгелиг методтарын калбаа-биле ажыглаарын хандырар.

Чонга садар барааннарны баш бүрүнгаар шарып савалаарын улуу-биле көвүдеир, садыгчыларын чок магазиннерииң четкизин, а ол ышкаи автоматтар лаичыштыр садыглаарын калбартыр, ол чорук садыи алыкчыларны хандырарын дыка эжижидер, садыгта күш-ажыл чарыгдалын кызырар болгаи саарылганың чарыгдалы өөрөжеидир аргаиы бәәр. Шүүдүрааи садыглаарының хевирии бүгү демчегбиле калбартыр. Садыгта болгаи ниити чемненилге чөрлеринге хереглээр автоматтарны массалыг бүдүргеи үиүрериы организастаар.

Бүдүргее-биле садыг аразының артык звеноларын чайлатказ, бүдүргее чөрлериидеи садыг четкизиигге бараанларның шинчээшкиниин дургедеир, садыг четкизиигге бараанларның төнчүдүлгелиг чедирилгезин бүгү чөрлерге организастаар болгаи бараанларны, ылангыя көдээ чөрлерге, эргий сөөртүп чедирериии, а ол ышкаи көдээге сөөртүп чораан садыглаарының практиказын калбаа-биле иептередир.

Бараанларның кадагалалын хандырары-биле болгаи магазиннерге киргиже чедир бараанларны сорттаарын организастаары-биле складтарның, соодукчуларның болгаи погаа шыгжаар чөрлериин тулуушкунуун көвүдеир, ол чорук магазиннерии керектиг ассортиментилиг барааннар-биле хандырарын эжижидер үзүрлүг.

Беш чыл дургузунда столоваларының четкизин 50 хуудан өөрөш өвес болгаи ниитиниин чемненилге чөрлеринге продукция кылып үиүрериы 75 хуу хире көвүдеир.

Фәбрикалар, заводтар, шахталар, МТС-тер, совхозтар болгаи өөредилге чөрлериинии чаныига столоваларның четкизии болгаи ниитиниин чемненилге чөрлери-биле чүгле ажылдан турарларны әвес, харын база оларның өг-бүлезии хандырар төлөөе, ылангыя ниитиниин чемненилге столоваларының четкизин калбартыр, ол чорук хереөженнериин күш-ажылын чингедир үзүрлүг.

Школачыларның чемненилгезиигге школа столоваларының болгаи буфеттериииң четкизин улуу-биле калбартыр.

Столоваларга, кафелерге, чайиаларга, закусочиаларга болгаи буфеттерге хереглекчилерии боттары хандыртыларыиче ылангыя бүгү чөрлерге хандырар, ол болза, хереглекчиниң хандырылгазын дүргедеир болгаи эжижидер аргаиы берип турар садыгның эң-не деииилгелиг хевири болур.

Белеи чемии бажыиче бәрии болгаи белеи чемге хереглекчилериииң чагыгларын баш бүрүнгаар хүлээп алырын бүгү хемчег-биле иептередир.

Амгы үеии эң-не сайызыигай механизмнерии база дериг-хереглеедерии (картофель картакчыларын, погаа дооракчыларын, хлеб кезикчилерии, сава чүүкчүларын, бедик бүдүрүкчүлүг таарыштырган күзии механизмнерии болгаи өскелерии-даа) ниитиниң чемненилге чөрлеринге тургузуп турган, чем белеткәәриииң хей күш үнер ажыдарын механизастаар.

Столоваларны болгаи закусочиаларыны чаа техника-биле чепсегләәри болгаи оларга ажылдың мурнакчы методтарын ажыглаары белеи чемненилге өртөк-үиезиин чингедирии хандырар болгаи ниитиниин чемненилге чөрлериинге хандырылгазы ажыглап турар чоннуң салын көвүдеириинге дузалаар.

Күргае болгаи кооператив садыныга саарыгга чарыгдалын 17 хуу хире будуглаар.

Колхозтарның болгаи колхозчуларның артыкшылыг кедээ ажыл-агый продуктуларын комиссиялыг ёзу-биле хереглел кооперациязының садыглаарын делгеерии тургаш, колхоз садыын улам ыиай калбартырыига бүгү хемчег-биле дузалаар. Хоорайларга болгаи ажылчын суурларга колхоз рыноктарын чаагайхыларын эжижидер.

Совет садыгны үиезиин-биле эжижидериигге садыгның болгаи ниитиниң чемненилге чөрлериинии ажылының күүгүе чедир көвүдеир; колхозтарга ыяш болгаи тулгуг материалдарын, ылангыя цементии садыглаарын 2,5 катаи, шиферии—2,1 катаи, чымчак шывыгыы—70 хуу калбартыр.

Республикаларның, крайларның болгаи областыарның үүрмектеп садар бараан саарылгазынга аъш-чем болгаи үзетпүр барааннарының чер-чер курлавырларын үлуу-биле көвүдеирии көөр.

Чер-чер органнарының инициативазын деткиир болгаи бүдүргеии көвүдеирии база мал ажылыының продуктуларыбиле чоннуң хандырылгазын эжижидери дээш оларның харысалгазын бедидер сорулга-биле хуваалааның системазынга төнчүдүлгениң принциптери чоннуң хандырылгазынга бар курлавырларыи ажыглаар талазы-биле чер-черииң инициативазын хөгжүдери-биле шын дүгжүп таарышсын дээш хувааланың туруп турар системазынга өскерилгелер киирер.

Садыг четкизиигге ажылчын черииң санын беш чылда 40 хуудан өөрөш өвес көвүдеир төлөөе, магазиннерииң болгаи лаңгыларының четкизин калбартыр. Садыг четкизии амгы үеиин дериглелери-биле чепсегләәрии болгаи өзүп турар бараан саарылгазының негелделериигге дүгжүп турар болгаи садыгның культуразын бедидип турар садыгның деннилгелиг методтарын калбаа-биле ажыглаарын хандырар.

Чонга садар барааннарны баш бүрүнгаар шарып савалаарын улуу-биле көвүдеир, садыгчыларын чок магазиннерииң четкизин, а ол ышкаи автоматтар лаичыштыр садыглаарын калбартыр, ол чорук садыи алыкчыларны хандырарын дыка эжижидер, садыгта күш-ажыл чарыгдалын кызырар болгаи саарылганың чарыгдалы өөрөжеидир аргаиы бәәр. Шүүдүрааи садыглаарының хевирии бүгү демчегбиле калбартыр. Садыгта болгаи ниити чемненилге чөрлеринге хереглээр автоматтарны массалыг бүдүргеи үиүрериы организастаар.

Бүдүргее-биле садыг аразының артык звеноларын чайлатказ, бүдүргее чөрлериидеи садыг четкизиигге бараанларның шинчээшкиниин дургедеир, садыг четкизиигге бараанларның төнчүдүлгелиг чедирилгезин бүгү чөрлерге организастаар болгаи бараанларны, ылангыя көдээ чөрлерге, эргий сөөртүп чедирериии, а ол ышкаи көдээге сөөртүп чораан садыглаарының практиказын калбаа-биле иептередир.

Бараанларның кадагалалын хандырары-биле болгаи магазиннерге киргиже чедир бараанларны сорттаарын организастаары-биле складтарның, соодукчуларның болгаи погаа шыгжаар чөрлериин тулуушкунуун көвүдеир, ол чорук магазиннерии керектиг ассортиментилиг барааннар-биле хандырарын эжижидер үзүрлүг.

Беш чыл дургузунда столоваларының четкизин 50 хуудан өөрөш өвес болгаи ниитиниин чемненилге чөрлеринге продукция кылып үиүрериы 75 хуу хире көвүдеир.

Фәбрикалар, заводтар, шахталар, МТС-тер, совхозтар болгаи өөредилге чөрлериинии чаныига столоваларның четкизии болгаи ниитиниин чемненилге чөрлери-биле чүгле ажылдан турарларны әвес, харын база оларның өг-бүлезии хандырар төлөөе, ылангыя ниитиниин чемненилге столоваларының четкизин калбартыр, ол чорук хереөженнериин күш-ажылын чингедир үзүрлүг.

Школачыларның чемненилгезиигге школа столоваларының болгаи буфеттериииң четкизин улуу-биле калбартыр.

Столоваларга, кафелерге, чайиаларга, закусочиаларга болгаи буфеттерге хереглекчилерии боттары хандыртыларыиче ылангыя бүгү чөрлерге хандырар, ол болза, хереглекчиниң хандырылгазын дүргедеир болгаи эжижидер аргаиы берип турар садыгның эң-не деииилгелиг хевири болур.

Белеи чемии бажыиче бәрии болгаи белеи чемге хереглекчилериииң чагыгларын баш бүрүнгаар хүлээп алырын бүгү хемчег-биле иептередир.

Амгы үеии эң-не сайызыигай механизмнерии база дериг-хереглеедерии (картофель картакчыларын, погаа дооракчыларын, хлеб кезикчилерии, сава чүүкчүларын, бедик бүдүрүкчүлүг таарыштырган күзии механизмнерии болгаи өскелерии-даа) ниитиниң чемненилге чөрлеринге тургузуп турган, чем белеткәәриииң хей күш үнер ажыдарын механизастаар.

Столоваларны болгаи закусочиаларыны чаа техника-биле чепсегләәри болгаи оларга ажылдың мурнакчы методтарын ажыглаары белеи чемненилге өртөк-үиезиин чингедирии хандырар болгаи ниитиниин чемненилге чөрлериинге хандырылгазы ажыглап турар чоннуң салын көвүдеириинге дузалаар.

Күргае болгаи кооператив садыныга саарыгга чарыгдалын 17 хуу хире будуглаар.

Беш чыдың дургузунда дээди болгаи ортумак эртеминг специалистерии ниити белеткеи үиүрериы бешки беш чылга деннээрге бүгү чартык катаи хире, а аар үлетпүрүи адырларыига, тулуушкуига, транспортка болгаи көдээ ажылагыйга — барык ийи катаи көвүдеир.

Инженер-техниктиг албан-дужаалга ажылдан турар практиктерге, а ол ышкаи ажылчыннарга болгаи колхозчуларга бүдүргеилеи чартыкпайи дээди болгаи ортумак тускай эртем чедип алыр калбак арганы бәәр төлөөе, дээди болгаи ортумак тускай эртеминг бежээки болгаи заочный өөредилгезии дыка калбартырын боттандырар.

Уралдың, Сибирьиин, Ыракы Чөөи чүктүи болгаи Казахстаииың районнарында өөредилге чөрлеринге ол районнарның тускай эртеминглер талазы-биле өзүп турар негелделерии хандырары-биле тускай эртеминглер белеткәәрии калбартыр.

Дээди болгаи ортумак тускай эртеминг специалистерии белеткәәриинің шынарын дыка эжижидер. Дээди болгаи ортумак тускай өөредилге чөрлериинің өөреиикчилерии ада-чурттуң болгаи даштыкпайың эртеминиң база техниказыиың сөөлгү чедиишкиннери-биле, а ол ышкаи будуглеиин мурнакчы дужжулгазы-биле эки таныштырарын хандырар.

Дээди болгаи ортумак тускай өөредилге чөрлерин амгы үеиин өөредилге-лаборатория дериглелери-биле чепсегләәрии эжижиткеш, оларның материалдыг суурун быжыглаар.

10. Эртемни бүгү хемчег-биле хөгжүдер. Билиглериин бүгү талаларыига теоретиктиг шинчилеглерии калбартпыиаан, техниктиг деиилгеиин болгаи будуглеии организастаарыиың хереөнге эртем албан чөрлериинің ролюн бедидер. Эртем-шинчилел институттарыиың ажыл-чөрүдүлгазын ажыл-агыйның боттуг хереглеглериичe үлуу-биле чоокшулырынче утгалдыр оларның ажылын эде тургузар. Аталаар. ССРЭ-ниң Европа кезээиин районнарыиың одалга-биле ажылдаар үлетпүрүиүн одалга чүүдүлериге өзүп турар негелделерiен хожуаи турарын үзүткаар болгаи хөмүр даштың ырак черже сөөртүүи кызырар сорулга-биле, ол районнарга хөмүр даш болгаи нефть тывыкшы эргежок чугула хемчээлдерге өстүрериң гидроэлектростаициялар тударың болгаи газ үлетпүрүи хөгжүдерии көөр.

Чурт үлетпүрүиүи болгаи ус-тывыш кооперациязының ниити продукциязын беш чыл дургузунда колдуунда 1,6 катаи көвүдеир. Чер-черииң курлавырларын, чиг-эдин болгаи одалга чүүдүлерии бүгү хемчеглер-биле ажыглаарын, будуиуң чиг-эт базазын хөгжүдерии хандырар. Будургулеренi техниктиг эде чепсегләәр талазы-биле, эң эки шынар-хевирлиг продукция будургы үиүрериң хандырар күүгае стандарттарын болгаи техниктиг байландарны массалыг хемчээлге шингээдип алыр талазы-биле хемчеглерии боттандырар. Будургы үиүрер калбак хереглел бараанларының ассортиментизин калбартыр болгаи шынарын эжижидер. Калбак хереглел кылгыларының болгаи культура-амыдыралга хереглээр база ажыл-агыйга ажыглаар чүүдүлериин чаа хевирлерии будургы үиүрериң организастаар. Улустуң үран-шевер кылгыларын бүгү хемчег-биле хөгжүдер. Чоннуң амыдырал хереглелдерии хандырар талазы-биле будургулеренiң четкизин дыка калбартыр болгаи оларның ажылының культуразын эжижидер.

Эвилелдешкен республикаларга улус ажыл-агыйын алдыгы беш чылда хөгжүдер талазы-биле дараазында кол-бол онаалгаларны бөөр.

РОССИЙНИҢ СОВЕТ ФЕДЕРАТИВТИГ СОЦИАЛИСТИГ РЕСПУБЛИКАЗЫНЫҢ ТАЛАЗЫ-БИЛЕ

Беш чыл дургузунда бүгү үлетпүрүиүи ниити продукциязын барык 1,7 катаи, оон ниитиниде республиика үлетпүрүиүүи — 1,6 катаи көвүдеир.

Ном парлалга херээн эжижидер болгаи хөгжүдер хемчеглерии алыр. Парлаи үиүргүлеренiң болгаи тиражтарның улам ыиайгы өзүдериичe кичээигей салгаш, номнар, журналдар болгаи солуннар үиүрериң көвүдеир. Үиүрер номнарның уран-чечен кластагазын болгаи полиграфтыг сүүседеэин эжижидер, полиграфтыг суурну калбартыр болгаи быжыглаар, ССРЭ-ниң Культура Министерствозунуң полиграфия будургулеренiииң күүү-шыдалын 50 хуу хире улгаттырар, типографияларны амгы үеиин дериглелери-биле чепсегләәрии, шрифт ажыл-агыйын болгаи полиграфия будургыының шынарын эжижидер. Ном салыын, ылангыя кедээ чөрлерге, калбартыр.

12. **Кадык кампалаяын** улам ыиай хөгжүдерии хандырар, кадык кампалал органнарының профилактиктиг ажыл-чөрүдүлгазының деннелии көдүрер, чоннуң медицина хандырылгазының культуразын бедидер.

1955 чылга деннээрге 1960 чылда эмнелге оруннарының саиын 28 хуу хире, уруглар яслилериидеи оруннарның саиын — 44 хуу, уруглар садтарын оруннарын саиын — 45 хуу, санаторийлерде оруннарның саиын — 10 хуу болгаи дыштанылга бажыннарында оруннарын саиын — 13 хуу көвүдеир. Кол нуруузунда ССРЭ-ниң Европа кезээиин төи болгаи соигу районнарыига, Уралдың, Барыын болгаи Чөөи Сибирьиин, Ыраккы Чөөи чүктүи, Ортаакы Азияның болгаи Казахстаииың районнарыига санаторийлерiиң болгаи дыштанылга бажыннарының четкизин көгжүдерии хандырар. Эмнелге профилактиктиг албан чөрлерии амгы үеиин медицина дериглелери-биле чепсегләәрии эжижидер.

Эмнелге-профилактиктиг болгаи уруглар албан чөрлериниң тулуушкунуига ССРЭ-ниң болгаи эвилелдешкен республиикаларның министерстволарың, ведомстволарың калбаабиле киириштирбишаан, алдыгы беш чыл планының чылдарында эмнелгелерии оруннар талазы-биле бешки беш чылдыыиаи 2,8 катаи хөиү, бешки беш чылдыыиаи уруглар яслилерии 2,4 катаи хөиү болгаи уруглар садтарын 2,4 катаи хөиү тулар.

Профилактиканың болгаи эмнээриииң чаа методтарын база эм чүүдүлерии дилеп тыварынче совет эртемденнериин күжүи мөөнневишаан, медицина эртемии улам ыиай хөгжүдерии хандырар.

Чаа, улам-на ажыктыг эмнелге-профилактиктиг эм чүүдүлерии, а ол ышкаи амгы үеиин хирургия хереөселерии, аарыг тодарадыр эмнелге болгаи медицина дериглелерии болгаи аппаратураларны будургы үиүрериң калбартырынче онза кичээигей салгаш, 1955 чылга деннээрге 1960 чылга медицина үлетпүргүиүи кылгыларын будургы үиүрериң 2-деи өөрөш өвес катаи көвүдеир.

Үлетпүр будургулеренiииң ажылчыннарының болгаи албан-хаакчыларының **күш-амылын камгалаар** болгаи аарыг чоруун болдурбазының баш бүрүнгаар хемчеглерииииң талазы-биле, а ол ышкаи ижер сүт алыр черлерии, атмосфера аглаарны болгаи хөрзүиүү үлетпүрлеи үиген поктарының хирендиреринден камгалаар талазы-биле ажылды эжижидер.

Күш-культураны болгаи спортту, ылангыя өөреиикчилерииң болгаи аныктарның ортузунга, улам ыиай хөгжүдериң хандырар.

IX. Эвилелдешкен республикаларга улус ажыл-агыйын хөгжүдер болгаш будургукчү күштерни таарыштыр тургузар талазы-биле

Будургукчү күштерни таарыштыр тургузарын эжижидерии, үлетпүрүиү чиг-эттиң үиер дестериичe, одалга-энергетиктиг курлавырларже болгаи хереглеглиң районнарыичe чоокшулырын хандырар. Ниитиниң күш-ажылыының будургукчүлүүн бедидер сорулга-биле экономиктиг районнарның бойдус болгаи күш-ажыл курлавырларын улам ажыктыг ажыглаарын барымдаалап тургаш, ук экономиктиг районнарның ажыл-агыйын шын специализастаарын база комплекслиг хөгжүдерии боттандырар.

Чурттуң чөөи талакы районнарының байлактыг бойдус курлавырларын шингээдип алырын дургедеир. Барыын болгаи Чөөи Сибирьиин районнарыига база Казах ССР-ге капитал тудуушкуну бүгү ССРЭ-ге бодаарга эң бедик темпилерии болуруи хандырар. Ол районнарга аар үлетпүрүиүн будургулеренiииң, ылангыя үлетпүрүиүн хөй электри болгаи одалга колдаан адырларының комплексизин тургузар, кара болгаи өөнүг металлургииның заводтарын, үлуг гидравликтиг болгаи одалга-биле ажылдаар электростаицияларны, нефть ажылдан кылыр будургулерии, машина тулуушкуи болгаи химия заводтарын, тудуг материалдары будургы үиүрер талазы-биле будургулеренi калбаа-биле тулуи тургузарын, кара болгаи өөнүг металлдарны, химикаттар болгаи тудуг материалдарын будурииге үлуг чиг-эт базаларын шингээдип алырын көөр.

ССРЭ-ниң Европа кезээиин районнарыига болгаи Уралдың районнарында хөй одалга база электри колдаан үлетпүр будургулеренiи моөи соңгаар тулуп тургузарын кызыгаар-

Беш чыда шөй эзилдиреринң барык 1,6 катаи, прокат будургулеэиии — 1,5 катаи, демир рудазыиың тывыжын — 1,4 катаи, аллюминий будургулеэиии — 2,4 катаи, хөмүр даш тывыжын, — 1,5 катаи, нефтини—2,2 катаи, бойдустуи болгаи эдериичи газты — 5,5 катаи, электри энергиязы ажылдаи үиүрериии — 1,9 катаи, оон ишгиидеи гидроэлектроэнергия ажылдаи үиүрериии — 3,9 катаи, минералдыг удобрениелер будургы — 1,9 катаи, цементиии — 2,5 катаи, тудуг ыяжын сөөртүүи — 1,4 катаи, хөвеи-саазыидаи кылган пестер будургы — 16 хуу, дүртеи кылган пестерии — 1,3 катаи, лёидаи кылган пестерии — 1,8 катаи, торгу пестерии — 2 катаи, хөи идиктерии — 1,5 катаи, чигирик — 2,6 катаи, балык тулуушкуиуи — 1,5 катаи көвүдеир.

Череповецтиң металлургия заводуиуң болгаш Орско-Халиловскиниң металлургия комбинадыиың тулуи доозар, бирги домиа суугузуи ажыглаага киирбишаан, Барыын-Сибирьиин металлургия заводуиуң тулуи эгелээр база Сибирьге иий чаа металлургия заводтарыиың тулуи эгелээр. Демир рудалыг чаа черлер шингээдип алырын хандырар. Уралда даг рудазы арыглаан сайыпрадыр Бачканарский комбинатты, Чөөи Сибирьде Коршуновский рудиикти болгаш Курск-Белгород районунда байлакка үиезиилеп чаа рудиикгерии ажыглаага киирер. Иий чаа метиз заводтарны тударын. Сибирьиин районнарыига үш алюминий заводтарын тударын, Уралдың чес-хола үлетпүрүиүи руда базазын күштелдирерии көөр. Братскиии гидроэлектростаициязыиың тулуи грузчүлээр болгаи Красноярскиниң гидроэлектростаициязыиың тулуи эгелээр. Омскиии нефть ажылдаи кылыр заводуиуң тулуи доозар болгаи Красноярск крайга база Амур областка нефть ажылдаи кылыр чаа заводтарны тударынче киирер.

Сибирьиин болгаш Уралдың районнарыига станок тулуушуи беш чаа заводтарын, даргаиналга-таптаага дериглеэиии алды заводтарын, тускайжыткан шуткулганың дөрт заводтарын, инструментилер кылыр иий заводтарыи, абразивтиг кылгыларың үш заводтарын, тудуг болгаш орук машина тулуушуи сес заводтарын, прибор, кылыр заводтарыи, электровоз тулуушуи заводуи, тепловоз электро-дериглеэиииң күш киирер трансформаторларының, белик вольтулуг аппаратураларың заводуи болгаш машина тулуушуи өске-даа өлээи каш заводтарын тударын көөр.

Москваның, Төп районнарының, Поволжьеиии болгаш Уралың одалга-энергетиктиг базазын күштелдирерииге болгаш электрохандырылгазын эжижидерииге Куйбышевтиң болгаш, Горькийиии гидроэлектростаицияларының тулуи доозарыбиле болгаш Сталинградтың база Воткинскиниң гидроэлектростаицияларын ажылдадып киирери-биле кады тус черииң одалгазынга ажыдаар өлээи каш улуг одалга электростаицияларын тудар: Москва чоогуиуң Печораның хөмүр даш бассеиннеринге болгаш Уралдың хөмүр даш тывыштыг черлеринге хөмүр даш тывыжын улгаттырарын хандырар, өлээи каш үлетпүрүлүг районнарны улуг хемчээл-биле газчыдарын боттандырар.

Татар АССР-де, Башкир АССР-де, Куйбышев, Саратов болгаш Сталинград областарда база Ставрополь крайда нефтилиг болгаш газтыг чаа черлерии ажылдадып киирер. Обь хемиии кудуку агымында Березовоиуң бойдус газтыг черии үлетпүр ажыглалынга киирерии белеткәәр. Түймаза— Омск (иийги), Омск—Иркутск, Альметьевск—Горький,

(Уланчызы 3-ку арыига).

1956—1960 чылдарда ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң алдыгы беш чыл планының талазы-биле

СЭКП-НИҢ XX СЪЕЗДИЗИНИҢ ДИРЕКТИВАЛАРЫ

(Уланчызы).

Альметьевск — Молотов, Горький — Рязань, Рязань — Москва, Горький — Ярославль, Ишимбай — Орск, Омск — Новосибирск, Уфа — Омск (ийиги), Новосибирск — Иркутск болгаш Куйбышев — Брянск магистральдыг хоолай дамчыдыкчыларны ажыглалга киирер.

Соңгу чүктүң, Уралдың, Сибирьниң районнарынга ыяш белеткелин улам ыңай күштелдирерин болгаш ол районнарга ыяш дилерин улам дүрген хөгжүдерин хандырар. Хөй ыяштыг районнарга: Ачинск — Абалаково болгаш Микунь — Кослан демир оруктарын тудуп тургузар. Чөөн талакы районнарга беш целлюлоз-саазын бүдүрүлгелерин болгаш кылымал волокнонуң чеди заводтарын тударын көөр.

Уралдың, Сибирьниң болгаш Ыраккы Чөөн чүктүң районнарынга чиик болгаш аъш-чем үлетпүрүнүң хөгжүлдезин дүргедедир.

Якут АССР-ниң мурнуу кезээнге база Забайкальеге коксталыр хөмүр даштың болгаш кара металлургияга херектиг даг рудазының болгаш дузалалдың минералдыг чиг эдиниң бүгү комплексизиниң талазы-биле, а ол ышкаш химия үлетпүрүнге чиг-эттиң болгаш өннүг база ховар металлдарның рудазының талазы-биле геологтуг разведка болгаш шинчилел ажылдарын күштелдирер. Якут АССР-ге алмаз тывыжының үлетпүрүн тургузар талазы-биле белеткел ажылдарын чорудар.

Көдээ ажыл-агый талазы-биле тараа болгаш мал ажылының продуктуларын бүдүрерин бүгү хемчег-биле хөгжүдерин эң чугула сорулга деп санаар. 1955 чылга деңнээрге 1960 чылда тараа бүдүрүлгезин колдуунда 1,8 катап улгаттырар, ооң иштинде кызылтас болгаш кукуруза бүдүрүлгезин дыка улгаттырар: лён-волокнону — 1,4 катап, чигир свёклазын — 2,5 катап, картофельди — 2 катап, ногааларны—2,6 катап, эьтти—2 катап, сүттү—1,9 катап, куш чуургазын — 2,5 катап болгаш дүктү — 1,6 катап көвүдедир.

258 муң гектар шөлге болгаш хөөлбектеп суггарар 225 муң гектар шөлге суггарылга четкизин тудуп тургузар. 365 муң гектар шөлдүг тулааны болгаш малгашталган черни кургадыр. Соңгу Кавказтың, Поволжьениң болгаш Сибирьниң суг чок районнарында 16 миллион гектар хире шөлдүг одар шөлдерин суглуг болдурар. Право-Егорлыкский, Терско-Кумский, Кумо-Манычский болгаш Доннуң магистраль бугаларын, Чограйскийниң суг шыгжамырының, Петровско-Анастасьевский болгаш Марьяно-Чебургольский суггарылга системаларының тудуун доозар болгаш ажылдадып киирер. Кубань-Калаусской сугжудулга системазының, Кубань хемде Краснодарның суг шыгжамырының тудуушкунунга болгаш Мещерскиниң чавызының черлерин кургадырынга кирер.

УКРАИН СОВЕТ СОЦИАЛИСТИГ РЕСПУБЛИКАНЫҢ ТАЛАЗЫ-БИЛЕ

Беш чыл дургузунда бүгү үлетпүрүнүң ниити продукциязын барык 1,7 катап, ооң иштинде республика үлетпүрүн[illegible]1,6 катап улгаттырар.

[illegible]а, Приднепровьеге болгаш Украинаның барыын [illegible]астарынга хөмүр даш тывыжының дыка өзерин [illegible] Кривой Рогтуң демир руда бассейнинге [illegible]рчиниң демир рудалыг черинге руда тывыжының [illegible]арыглап сайзырадырының талазы-биле күчү-шыдал[illegible]албартыр.

Беш чыл дургузунда хөмүр даш тывыжын 1,6 катап, шой эзилдирерин, прокат бүдүрерин болгаш демир рудазының тывыжын — 1,5 катап, нефть тывыжын — 2,8 катап, бойдус болгаш эдеринчи газты—2,6 катап, электри энергиязы ажылдап үндүрерин —1,7 катап, минералдыг удобрениелер бүдүрерин—2 катап, тракторларны —2 катап, цементини—1,7 катап, хөм идиктерни—1,6 катап, чигирни—1,6 катап көвүдедир. Хөвең-саазындан кылган пөстер бүдүрерин дыка улгаттырар.

Баховканың гидробелдириниң тудуун доозар, Кременчуг-туң болгаш Днепродзержинскиниң гидроэлектростанцияларын, одалга-биле ажылдаар улуг-улуг электростанцияларны тудуп тургузар болгаш Днепрде Каневскийниң гидроэлектростанциязын тударынче кирер.

Нефть ажылдап кылыр заводтуң тудуун эгелээр, демир холумактыг чүүлдер эзилдирер чаа заводту болгаш черчерниң тудуг материалдарын, ылаңгыя чаягаар бүткен даштан хана блоктары бүдүрер талазы-биле немелде күчү-шыдалдар тудуп тургузарын болгаш ажыглалга киирерин боттандырар. Черниговтуң камвольно-сукно комбинадын, Херсоннуң хөвең-саазын кылыглыг пөстер комбинадын ажыглалга киирер; Черниговка болгаш Черкассыга чаа хөвең-саазын кылыглыг пөстер комбинадын, кылымал волокно заводтарын, дүн-хүнде 400 муң центнер чигир свеклазы ажылдап кылыр ниити күчү-шыдалдыг чигир заводтарын, кукурузаны патока болгаш крахмал кылдыр болбаазырадып кылыр чаа үлетпүр комбинадын тудуп тургузар.

Соңгу Донец—Донбасс бугазын тудуп доозар болгаш ажыглалга киирер.

Көдээ ажыл-агый талазы-биле тараа культураларының дүжүттүүн улам ыңай бедидерин хандырар, кукуруза бүдүрүлгезин дыка калбартыр болгаш аңаа үндезилээш ниити тараа чыылдазын 1960 чылда 2,1 миллиард пудтан эвээш эвеске чедирер. 1955 чылга деңнээрге 1960 чылда чигир свеклазын бүдүрерин барык 1,2 катап, ногааларны—1,4 катап, картофельди — 1,5 катап, эьтти — 2,3 катап, сүттү — 2 катап, дүктү—2,1 катап болгаш куш чуургазын—2,8 катап көвүдедир. Колхозтарга болгаш совхозтарга 250 муң га шөлге чаа садтар болгаш кат-чимис база 75 муң га шөлге виноград тарып олуртурун хандырар.

146 муң га шөлге суггарылга четкизин, 141 муң га шөлге кургадылга четкизин тудуп тургузар болгаш 1.240 муң га шөлдүг черни суглуг болдурар. Суглуг болдурарының болгаш суггарылганың Ингулецк системазын, Симферопольдуң суг шыгжамырын болгаш Трубежскиниң кургадылга системазын тударын доозар болгаш ажыглалга киирер. Краснознаменск системазының бирги ээлчээниң тудуун боттандырар болгаш Соңгу-Крым бугазының тудуун эгелээр.

БЕЛОРУС СОВЕТ СОЦИАЛИСТИГ РЕСПУБЛИКАНЫҢ ТАЛАЗЫ-БИЛЕ

Беш чыл дургузунда бүгү үлетпүрүнүң-даа, республика үлетпүрүнүң-даа талазы-биле ниити продукцияны барык 1,7 катап улгаттырар.

Беш чыл дургузунда электри энергиязын ажылдап үндүрерин барык 2,1 катап, торф тывыжын — 1,8 катап, тракторлар бүдүрүлгезин — 2,7 катап, автомобильдерни — 1,6 катап, мотоциклдерни — 1,7 катап, металл кезер станоктарны — 2 катап, цементини — 1,8 катап, хөм идиктерни — 1,4 катап, чигирни — 3,1 катап көвүдедир.

Василевский район электростанциязының тудуун доозар болгаш Витебскиниң гидроэлектростанциязының тудуун боттандырар, торф тывыжының чаа бүдүрүлгелерин тудуп тургузар. Нефть ажылдап кылыр ийи заводтарны, көдээ ажыл-агый машина тудуунун заводун тударынче кирер болгаш ажылдап турар цемент заводтарын калбартырын боттандырар. Минскиде шак заводун, тракторнуң артык кезектерин кылыр, автоматтыг шугумнар болгаш тускай агрегат станоктар заводтарын база камволь комбинадын долу, күчү-шыдалы-биле ажылдадып киирер. Лённу болгаш волокнону эң баштай ажылдап кылыр талазы-биле чаа заводтарны болгаш цехтерни, а ол ышкаш ийиң чигир заводтарын тудуп тургузар.

Белорус ССР-ниң барыын талакы областарынга торф ажылдап кылыр үлетпүрүнү, энергетиканы, чиик болгаш аъш-чем үлетпүрүн хөгжүдерин көөр.

Көдээ ажыл-агый талазы-биле 1955 чылга деңнээрге 1960 чылда тараа культураларын бүдүрерин барык 2,9 катап, лён-волокнону — 1,4 катап, картофельди — 1,7 катап, чигир свеклазын—6 катап, эьтти—1,8 катап болгаш сүттү — 2 катап көвүдедир. Кургадыг системазын чорудуп тургаш, 238 муң га черни база кургадыг системаларының тудуунун күсели-биле 170 муң га черни көдээ ажыл-агый ажыглалынга немей киирер. Полесьениң чавызының малгашталган черлерин кургадыр болгаш шиңгээдип алыр талазы-биле ажылды үргүлчүлээр.

УЗБЕК СОВЕТ СОЦИАЛИСТИГ РЕСПУБЛИКАНЫҢ ТАЛАЗЫ-БИЛЕ

Беш чыл дургузунда бүгү үлетпүрүнүң-даа, республика үлетпүрүнүң-даа ниити продукциязын колдуунда 1,6 катап улгаттырар.

Үлетпүрүнүң хөвең өстүрер ажыл-биле холбашкан адырларын, бирги ээлчегде көдээ ажыл-агый болгаш пөс-таавы машина тудуун, минералдыг удобрениелер бүдүрерин, хөвең арыглаар болгаш үс бүдүрер үлетпүрүнү улам ыңай хөгжүдерин көөр.

Беш чыл дургузунда электри энергиязын ажылдап үндүрерин барык 1,6 катап, хөмүр даш тывыжын — 2,4 катап, нефтини — 1,5 катап, минералдыг удобрениелер бүдүрерин—1,9 катап, цементини—3 катап көвүдедир. Электростанцияларны моон-даа ыңай тударын көөр.

Ангренскиниң азот-тук заводунун тудуун эгелээр, Фергананың нефть ажылдап кылыр заводун ажыглалга киирер, а ол ышкаш Кувасайның цемент заводун чаартып кылырын доозар.

Көдээ ажыл-агый талазы-биле хөвең өстүрер ажылды улам ыңай бүгү хемчег-биле хөгжүдерин эң чугула сорулга деп санаар. 1955 чылга деңнээрге 1960 чылда чиг-хөвең бүдүрерин барык 1,5 катап, эьтти— 2,4 катап, сүттү — 2,3 катап, дүктү — 1,9 катап, каракуль хураган кештерин—1,5 катап, коконнарны — 1,6 катап көвүдедир. Суггаттыг болгаш даглар эдээ зоналарга чартык нарын дүктүг болгаш нарын дүктүг хой ажылын, ээн-хову зонага—каракуль хой ажылын хөгжүдерин хандырар.

325 муң га шөлге суггарылга четкизиниң тудуун боттандырар болгаш 6,8 миллион га ээн-хову болгаш чартык ээн-хову одарларны суглуг болдурар. Тюя-Бугузтун, Чим-Курганның болгаш Сурхан-Дарьяның суг шыгжамырларының тудуун доозар.

КАЗАХ СОВЕТ СОЦИАЛИСТИГ РЕСПУБЛИКАНЫҢ ТАЛАЗЫ-БИЛЕ

Беш чыл дургузунда бүгү үлетпүрүнүң ниити продукциязын барык 2,2 катап, ооң иштинде республика үлетпүрүнүүн—1,7 катап улгаттырар.

Энергетиктиг базаны, өннүг металлургияны, хөмүр даш, нефть болгаш химия үлетпүрүн, машина тудуушкунун, чиик болгаш аъш-чем үлетпүрүн улам ыңай хөгжүдерин хандырар.

Беш чыл дургузунда электри энергиязын ажылдап үндүрерин барык 2,3 катап, прокат бүдүрерин—2,1 катап, бөдүүн чес-холаны—1,9 катап, коргулчунну—1,4 катап, хөмүр даш тывыжын—1,6 катап, нефтини—1,4 катап, минералдыг удобрениелер бүдүрерин—2 катап, цементини—8,8 катап, хөм идиктерни—1,7 катап көвүдедир. Хөвең-саазын кылыглыг пөстерни бүдүрерин дыка улгаттырар.

Караганданың металлургия заводунга чылда 1,35 миллион тонна шой эзилдирер күчү-шыдалдыг ийи домна суугуларны болгаш чуга демирни үзүктел чок шууштурар станны ажылдадып киирер, Павлодарга алюминий, демир холумактыг чүүлдер эзилдирер заводтарны болгаш комбайн заводун, Петропавловскиге прокат дериглериниң заводун, Джамбулга химия заводун, Семипалатинскиге болгаш Чимкентиге цемент заводтарын, хөвең-саазын кылыглыг пөстер комбинадын тудар; нефть ажылдап кылыр ийи заводтарны тударынче кирер. Бухтарминскиниң гидроэлектростанциязын, одалга-биле ажылдаар чаа электростанциязын, одалга-биле ажылдаар чаа электростанцияларны ажыглалга киирер, а ол ышкаш Шульбинскиниң болгаш Капчагайның гидроэлектростанцияларының тудуун эгелээр.

Караганданың хөмүр даш бассейнин болгаш Экибастузтун хөмүр даш тывыжын улам ыңай хөгжүдерин, а ол ышкаш Бустанай областа тывылган казар байлактарны ажыглаар талазы-биле ажылдарны улуг хемчээлге чорударын хандырар. Тургайның боксит руднигин болгаш Соколовск-Сарбайский даг рудазы арыглап сайзырадыр комбинатты 10 миллион тонна чиг демир руда бээр күчү-шыдалдыг кылдыр база 1960 чылда 5,6 миллион тонна белен руда бээр кылдыр тудар болгаш ажыглалга киирер.

Көдээ ажыл-агый талазы-биле кур болгаш куруккан черлерни улам ыңай шиңгээдип ап тургаш тарааны, ылаңгыя быжыг сорттуг кызылтасты бүдүрерин дыка улгаттырарын болгаш дүжүттү бедидерин көөр. Мал ажылын улам ыңай хөгжүдерин болгаш малдың продуктулуун бедидерин хандырар. 1955 чылга деңнээрге 1960 чылда тараа бүдүрерин барык 5 катап, чигир свеклазын—2,2 катап, чиг-хөвеңни—2,3 катап, эьтти — 1,5 катап, сүттү—2,2 катап болгаш дүктү—2,6 катап көвүдедир.

214 муң га шөлге суггарылга системазын тударын болгаш 43 миллион га чедир шөлге одарларны суглуг болдурарын хандырар. Бугуньск суг шыгжамыры-биле кады Арысь-Туркестан бугазының болгаш Кзыл-Орда плотиназының тудуун доозар.

ГРУЗИН СОВЕТ СОЦИАЛИСТИГ РЕСПУБЛИКАНЫҢ ТАЛАЗЫ-БИЛЕ

Беш чыл дургузунда бүгү үлетпүрүнүң-даа, республика үлетпүрүнүң-даа ниити продукциязын колдуунда 1,6 катап улгаттырар.

Беш чыл дургузунда электри энергиязы ажылдап үндүрерин барык—1,8 катап, шой эзилдирерин—1,6 катап, прокат бүдүрерин болгаш марганец рудазының тывыжын—1,5 катап, хөмүр даш тывыжын—1,4 катап, азот удобрениелерин бүдүрерин—8 катап, цементини—3,1 катап, хөвең-саазын кылыглыг пөстерни—2,8 катап, хөм идиктерни—1,4 катап, виноград арагазын—1,8 катап, шайны—1,3 катап көвүдедир.

Ладжанурск, Храмск № 2, Ткибули, Гуматск гидроэлектростанцияларын ажыглалга киирерин болгаш Терек хемге Дарьяльск электростанциязын болгаш Рионга чаа гидроэлектростанциязын тударынче кирер. Гориде хөвең-саазын кылыглыг пөс комбинадының ийиги ээлчээн ажыглалга киирер, Грозный—Тбилиси аразының газ дамчыдылгазын тударынче кирер.

Көдээ ажыл-агый талазы-биле сад, виноград, торгу ажылын, шай, тапкы болгаш цитрустуг кат-чимистер бүдүрерин улам ыңай хөгжүдерин хандырар. 1960 чылда сорттуг шай бүдүрерин 165 муң тонна чедирер; колхозтарга болгаш совхозтарга 17 муң га кат-чимистиг садтар, 15 муң га виноградты, 6 муң га цитрустуг үнүштерни тарып олуртурун чорудар. 1955 чылга деңнээрге 1960 чылда тараа бүдүрерин барык 1,3 катап, эьтти — 1,7 катап, сүттү—2 катап, дүктү—1,4 катап, коконнарны—1,3 катап көвүдедир. 40 муң га шөлге суггарылга четкизиниң болгаш 10 муң га шөлге кургадылга четкизиниң тудуушкунун боттандырар. Үстүү-Самгорскиниң суггарылга системазының тудуун доозар.

АЗЕРБАЙДЖАН СОВЕТ СОЦИАЛИСТИГ РЕСПУБЛИКАНЫҢ ТАЛАЗЫ-БИЛЕ

Беш чыл дургузунда бүгү үлетпүрүнүң ниити продукциязын барык 1,4 катап, ооң иштинде республика үлетпүрүнүүн —1,6 катап улгаттырар.

1960 чылда нефть тывыжын 15,7 млн.тонна болгаш газты—3,5 млрд. кубометр хемчээлге доктаадыр. Беш чыл дургузунда электри энергиязы бүдүрүп үндүрерин барык 1,6 катап, хөвең-саазын кылыглыг пөстерни—2 катап, дүктен кылган пөстерни—3 катап, хөм идиктерни—1,4 катап, виноград арагазын болгаш шайны—1,8 катап көвүдедир.

Дашкесанның демир руда үлетпүрүн хөгжүдерин баш удур көөр, прокат бүдүрүлгезин улгаттырар, Кировабадтың дойдовурак болбаазырадыр заводун, Сумгаитскиниң суперфосфат заводун болгаш Мингечаурда хөвең-саазын кылыглыг пөстер комбинадын ажыглалга киирер. Одалга-биле ажылдаар электростанцияларның күчү-шыдалын калбартыр болгаш Курага чаа гидроэлектростанцияның тудуун эгелээр.

Көдээ ажыл-агый талазы-биле 1955 чылга деңнээрге 1960 чылда чиг-хөвең бүдүрерин барык 1,4 катап, коконнарны—1,5 катап, тарааны—1,8 катап, сүттү—2,4 катап, эьтти—2,1 катап, дүктү—1,6 катап көвүдедир. Колхозтарга болгаш совхозтарга 38 муң га шөлге садтар болгаш виноград тарып олуртурун чорудар. 125 муң га шөлге суггарылга четкизин тударын болгаш 1.250 муң га шөлге одарларны суглуг болдурарын хандырар.

ЛИТВА СОВЕТ СОЦИАЛИСТИГ РЕСПУБЛИКАНЫҢ ТАЛАЗЫ-БИЛЕ

Беш чыл дургузунда бүгү үлетпүрүнүң ниити продукциязын барык 1,8 катап, ооң иштинде республика үлетпүрүнүүн—1,6 катап улгаттырар.

Одалга-энергетиктиг базаны күштелдирерин болгаш машина тудуушкунун, тудуг материалдарының үлетпүрүн, чиик болгаш аъш-чем үлетпүрүн улам ыңай хөгжүдерин көөр. Беш чыл дургузунда электри энергиязы ажылдап үндүрерин барык 1,8 катап, торф тывыжын—1,6 катап, цемент бүдүрерин—3 катап, хөм идиктерни—1,8 катап, мал саржаан—1,6 катап, эьтти—1,5 катап, балык тударын—2,5 катап көвүдедир.

Неманда Каунастың гидроэлектростанциязын ажылдадып киирер. Телевидение аппаратуразының, өрүмнеп-үттээшкиниң, станок дериглериниң болгаш кезектериниң, касса аппараттарының заводтарын тудуп тургузар болгаш Вильнюска калбак хереглелдиң электрокылыгларын бүдүрер талазы-биле специализастаан заводтуң тудуун доозар. Клайпеданың балык портун улам ыңай хөгжүдерин хандырар.

Көдээ ажыл-агый талазы-биле 1955 чылга деңнээрге 1960 чылда эьт бүдүрерин барык 1,9 катап, сүттү—2,2 катап, тарааны —4,2 катап, лён-волокнону —1,7 катап, чигир свеклазын—3,9 катап, картофельди—2,3 катап көвүдедир. Эьт болгаш бекон алыр төлээде, хаваннарның семиртилгезин калбаа-биле хөгжүдерин хандырар. Клеверниң тарылгазын калбартыр болгаш дүжүдүн бедидер. Шынааларны экижидер болгаш хөй чылдыг культуралыг одарларны тургузар талазы-биле ажылды калбак хемчээлдерге чорудар.

Чаа мелиоративтиг системалар тудуп тургаш, 298 муң га черни болгаш ам бар системаларны чаартып тургаш—332 муң га черни кургадыр.

МОЛДАВ СОВЕТ СОЦИАЛИСТИГ РЕСПУБЛИКАНЫҢ ТАЛАЗЫ-БИЛЕ

Беш чыл дургузунда бүгү үлетпүрүнүң-даа, республика үлетпүрүнүң-даа ниити продукциязын колдуунда 1,7 катап улгаттырар.

Аъш-чем, ылаңгыя арага кылыр, кат-чимистен кылган консерва болгаш чигир үлетпүрүнүң улам ыңай хөгжүлдезин, а ол ышкаш энергетиканы болгаш тудуг материалдарының үлетпүрүн хөгжүдерин көөр.

Беш чыл дургузунда электроэнергияны ажылдап үндүрерин барык 1,8 катап, виноград арагазы бүдүрерин—1,8 катап, үнүш үзүн—2,5 катап, чигирни—7 катап, хөм идиктерни—1,5 катап көвүдедир.

Днестрде Каменск ГЭС-ти тударынче кирер болгаш Кишинев ТЭЦ-ти калбартырын боттандырар, шампанское арага заводун, арага кылыр ийи, коньяк кылыр ийи заводтарны, үш улуг консерва заводтарын, дөрт чигир заводтарын, Бендерскиниң торгу комбинадын болгаш Рыбницкиниң цемент заводун тудар.

Көдээ ажыл-агый талазы-биле виноград болгаш сад ажылдарын улам ыңай хөгжүдерин хандырар. 1956—1960 чылдарда республиканың колхозтарынга болгаш совхозтарынга 83 муң га чаа виноград сыптарын, 54 муң га садтар болгаш кат-чимистер база 27 муң га торгу ыяжы болгаш тоорук тарып олуртур. Кат-чимистер чыылдазын барык 1,5 катап, виноградты—2 катап, ногааларны—1,9 катап, эьт бүдүрерин—2,3 катап, сүттү—2,4 катап, дүктү—1,6 катап көвүдедир. Тараа культураларының болгаш чигир свеклазының дүжүттүүн бедидер база 1960 чылда тарааның ниити чыылдазын 127 млн. пудтан эвээш эвес хемчээлге алырын хандырар.

ЛАТВИ СОВЕТ СОЦИАЛИСТИГ РЕСПУБЛИКАНЫҢ ТАЛАЗЫ-БИЛЕ

Беш чыл дургузунда бүгү үлетпүрүнүң ниити продукциязын барык 1,6 катап, республика үлетпүрүнүүн—1,7 катап көвүдедир.

Беш чыл дургузунда электроэнергия ажылдап үндүрерин 1,4 катап, торф тывыжын—2,2 катап, фосфат-удобрениелер бүдүрерин—1,4 катап, цементини—1,6 катап, хөм идиктерни—1,6 катап, чигирни—2,8 катап, мал саржаан—1,3 катап, балык тударын—2,7 катап көвүдедир.

Плявиньскиниң 120 муң киловатт күчүлүг гидроэлектростанциязының тудуун эгелээр, Рига ТЭЦ-тиң ийиги ээлчээн ажылдадып киирер болгаш Лиепай ЦЭС-тиң күчүзүн улгаттырар. Вентспилсте далай балык портун тударын эгелээр.

Көдээ ажыл-агый талазы-биле 1955 чылга деңнээрге 1960 чылда көдээ ажыл-агый продукциязын бүдүрерин: эьтти — барык 1,6 катап, сүттү—2,2 катап, тараа культураларын—3,6 катап, лён-волокнону—2,4 катап, картофельди—2,3 катап көвүдедир. Эьт болгаш бекон алыр төлээде, хаваннарның семиртилгезин калбаа-биле хөгжүдерин хандырар. Клевер тарылгазын калбартыр болгаш ооң дүжүттүүн бедидер, шынааларны экижидер болгаш культуралыг хөй чылдыг одарлар тургузар талазы-биле ажылдарны калбак хемчээлге чорудар. Кургадыг системаларын чаартыр кылып тургаш, 830 муң га черни немелде көдээ ажыл-агый ажыглалынга хаара тудар.

КИРГИЗ СОВЕТ СОЦИАЛИСТИГ РЕСПУБЛИКАНЫҢ ТАЛАЗЫ-БИЛЕ

Беш чыл дургузунда бүгү үлетпүрүнүң ниити продукциязын барык 1,7 катап, ооң иштинде республиканың үлетпүрүнүүн—1,8 катап көвүдедир.

Электроэнергияны ажылдап үндүрерин барык 1,8 катап, хөмүр даш тывыжын—1,5 катап, нефть тывыжын—7,8 катап, хөм идиктер бүдүрерин—2,8 катап көвүдедир.

Нарынга 112 муң киловатт күштүг Уч-Курганның гидроэлектростанциязының, Шаариханның чаа гидроэлектростанциязының Чуй каналынга ийи гидроэлектростанцияларның болгаш Фрунзеде одалга электростанциязының тудуушкунун боттандырар. Арыг-камволь-шекпен комбинадын тудар болгаш ажыглалга киирер, Фрунзеге медицинаның препараттар заводунун тудуушкунунга эгелеп кирер, Фрунзе-Оштун автомобиль оруунун тудуушкунун доозар.

Көдээ ажыл-агый талазы-биле нарын дүктүг болгаш чартык нарын дүктүг хойларның баш санын улам ыңай өстүрерин болгаш мыйыстыг бода малдың продуктулуун көвүдедирин хандырар. 1955 чылдыынга деңнээрге 1960 чылда эьт бүдүрерин барык 1,6 катап, сүттү—1,9 катап, дүктү—2,1 катап, тарааны—2,1 катап, чиг хөвеңни—1,2 катап, чигир свеклазын—1,7 катап көвүдедир.

115 муң га шөлге суггарылга четкизиниң тудуушкунун хандырар. Беш чыл дургузунда барык 1 миллион га одарны сугландырар. Орто-Токойнун суг шыгжамырының болгаш Улуг Чуй каналының тудуушкунун доозар.

ТАДЖИК СОВЕТ СОЦИАЛИСТИГ РЕСПУБЛИКАНЫҢ ТАЛАЗЫ-БИЛЕ

Беш чыл дургузунда бүгү үлетпүрүнүң ниити продукциязын барык 1,4 катап, ооң иштинде республика үлетпүрүнүүн—1,7 катап көвүдедир.

Беш чыл дургузунда электриэнергияны ажылдап үндүрерин барык 4 катап, цемент бүдүрерин—13 катап, хөвең-саазын пөстерни—2,1 катап, хөм идиктерни—2 катап көвүдедир.

Сыр-Дарьяда Кайрак-Кумнуң гидроэлектростанциязының болгаш Вахш каналында Перепадтың гидроэлектростанциязының тудуушкунун доозар. 1956 чылда Вахш хемде Головнойнуң гидроэлектростанциязын тударынче эгелеп кирер. Цемент заводун, а ол ышкаш Сталинабадтың хөвең-саазын комбинадының ийи ээлчээн ажыглалга киирер. Сталинабадка үс-саржаг комбинадын тудар болгаш ажыглалга киирер.

Көдээ ажыл-агый талазы-биле хөвең ажылын бүгү хемчеглер-биле улам ыңай сайзырадырын, ылаңгыя чиңге волокнолуг сорттарның хөвеңин бүдүрерин көвүдедирин эң чугула сорулга кылдыр санаар. 1955 чылдыынга деңнээрге 1960 чылда чиг-хөвең бүдүрерин барык 1,7 катап, эьтти — 2,2 катап, сүттү—2,6 катап, дүктү—1,7 катап болгаш коконнарны—1,6 катап көвүдедир. Чартык нарын дүктүг болгаш нарын дүктүг хойларны өстүрерин, каракуль хой ажылын улам ыңай хөгжүдерин болгаш гиссар хойларның баш санын көвүдедирин хандырар.

89 муң гектар шөлге суггарылга четкизиниң тудуушкунун хандырар болгаш беш чыл дургузунда ийи миллион гектардан эвээш эвес одарларны сугландырар.

АРМЯН СОВЕТ СОЦИАЛИСТИГ РЕСПУБЛИКАНЫҢ ТАЛАЗЫ-БИЛЕ

Беш чыл дургузунда бүгү үлетпүрүнүң ниити продукциязын барык 1,7 катап, ооң иштинде республика үлетпүрүнүүн—1,6 катап көвүдедир.

Беш чыл дургузунда электроэнергияны ажылдап үндүрерин барык 1,3 катап, минералдыг удобрениелер бүдүрерин—1,6 катап, цементини—2 катап, виноград арагазын—1,4 катап, хөм идиктерни—1,5 катап көвүдедир.

Севан-Разданның суг ужарларынга гидроэлектростанциялар тудуушкунун доозар болгаш Татевтиң 100 муң киловатт күчүлүг гидроэлектростанциязының тудуушкунун эгелээр. Ацетаттыг торгу заводун, херекселдер болгаш консерва заводтарын тудар.

Көдээ ажыл-агый талазы-биле 1955 чылдыынга деңнээрге 1960 чылда тараа бүдүрерин—барык 1,5 катап, эьтти—2,1 катап, сүттү—2,2 катап, дүктү—1,8 катап, коконнарны—1,8 катап көвүдедир. Сад, виноград болгаш хөвең ажылын улам ыңай хөгжүдерин хандырар. 39 муң га шөлге суггарылга четкизин тудар болгаш 150 муң га одарларны сугландырар. Талинниң суггарылга каналының болгаш Арзин-Шамирамның суггарылга системазының бирги ээлчээниң тудуушкунун доозар.

ТУРКМЕН СОВЕТ СОЦИАЛИСТИГ РЕСПУБЛИКАНЫҢ ТАЛАЗЫ-БИЛЕ

Беш чыл дургузунда бүгү үлетпүрүнүң ниити продукциязын барык 1,6 катап, ооң иштинде республика үлетпүрүнүүн —1,8 катап көвүдедир.

Беш чыл дургузунда нефть тывыжын барык 1,3 катап, цемент бүдүрерин 7,9 катап, электроэнергияны ажылдап үндүрерин—1,8 катап, хөм идиктерни—2 катап көвүдедир.

Бус турбиназының ийи электростанцияларын, Чарджоунун суперфосфат заводун болгаш Гаурдактың чаа күгүр руднигин ажылдадып киирер; Безмеинниң цемент заводун калбартырының болгаш Кызыл-Кум—Красноводскиниң газ дамчыдылгазының тударын көөр.

Көдээ ажыл-агый талазы-биле хөвең ажылын болгаш мал ажылын, ылаңгыя каракуль хой ажылын бүгү хемчеглер-биле өстүрерин эң чугула сорулга кылдыр санаар. 1955 чылдыынга деңнээрге 1960 чылда чиг-хөвең бүдүрерин барык 2,1 катап, эьтти—1,8 катап, сүттү—2,2 катап, дүктү—1,3 катап, каракуль хураган кештерин—1,4 катап болгаш коконнарны—1,5 катап көвүдедир.

Суггарылга четкилиг 205 муң га черни көдээ ажыл-агыйның эргилдезинге немелде кылдыр киирер болгаш 10 миллион га шөлге куруг хову одарларын сугландырарын хандырар. Кара-Кум каналының бирги ээлчээниң, Сары-Язынның болгаш ийиги Теджениң суг шыгжамырының тудуушкунун доозар.

ЭСТОН СОВЕТ СОЦИАЛИСТИГ РЕСПУБЛИКАНЫҢ ТАЛАЗЫ-БИЛЕ

Беш чыл дургузунда бүгү үлетпүрүнүң ниити продукциязын-даа, республика үлетпүрүнүүн-даа барык 1,6 катап көвүдедир.

Беш чыл дургузунда сланец тывыжын барык 1,7 катап, сланецтен газ бүдүрерин—1,7 катап, электроэнергияны ажылдап үндүрерин—2,8 катап, торф тывыжын—1,7 катап, минералдыг удобрениелер бүдүрерин 4 катап, цементини—2 катап, хөвең-саазын пөстерни—1,4 катап, хөм идиктерни—1,5 катап, мал саржаан—1,2 катап, балык тударын—1,6 катап көвүдедир.

(Төнчүзү 4-кү арында).

1956—1960 чылдарда ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң алдыгы беш чыл планының талазы-биле

СЭКП-НИҢ XX СЪЕЗДИЗИНИҢ ДИРЕКТИВАЛАРЫ

(Төнчүзү).

Ахтинга газ-сланец заводун болгаш сланец үзүн болбазырадыр ажылдаар талазы-биле завод тудар, сланец-биле ажылдаар Балтий чоогунуң электростанцизизын тудар болгаш оон 300 муң киловатт күчүлүг бирги эзлчээн ажыглалга киирер. «Пунане кунда» деп цемент заводун чаартырын боттандырар болгаш чылда 225 муң тонна цементини бүдүрер немелде күчүлүг ажыглалга киирер. Балык үлетпүрүнүң эрик базазын калбартыр.

Көзээ ажыл-агый талазы-биле 1955 чылдынга деннээрге 1960 чылда көзээ ажыл-агый продукциязын бүдүрерии: эътти — барык 1,8 катап, сүттү — 2,3 катап, тараазы — 2,5 катап болгаш картофелын — 1,9 катап көвүдевр. Хавайнарны эътке болгаш бекөнга хереглээр кылдыр семирги чемгеррии калбаа-биле сайзыралрын хандырар. Клеверниң тарылгазын калбартыр болгаш дүжүүлүн бедиидер, шынааларын экижидер болгаш культурлуг хай чылдыг одарларны тургузар талазы-биле ажылдарны калбак хемчээлдерге чорудар. 38 муң гектар черни тудуушкун чорудуп тургаш база 194 муң гектар черни кургалыга системаларын чаартып тургаш көдээ ажыл-агый эргилдезинге немелде кылдыр киирер.

КАРЕЛ-ФИН СОВЕТ СОЦИАЛИСТИГ РЕСПУБЛИКАНЫҢ ТАЛАЗЫ-БИЛЕ

Беш чыл дургузунда бүгү үлетпүрүнүң ниити продукциязын-даа, республика үлетпүрүүнүн-даа барык 1,6 катап көвүдевр.

Ыяш, саазын болгаш ыяш болбазыралр үлетпүрүң улам ынай хөгжүдерии хандырар. Беш чыл дургузунда тулуг мыжын сөөртүп үнүрерии барык 1,5 катап, дилгеп ыяш материалдарны бүдүрерии — 1,3 катап, саазынны — 1,5 катап көвүдевр. Кондопогаиын болгаш Сегежаның целлюлоз-саазын комбинаттарын алгыдар, Ново-Кеминиң ыяш дилер-ыяш болбазырадыл кылыр комбинадын база мебель фабриказын тудар; картон комбинадынын тулуунче эгелеп киирер. Барыын-Карельдиң демир оруунун тулуушкунун улам-чыдаар.

Беш чыл дургузунда электроэнергиияны бүдүрерии барык 2 катап болгаш алюминийин — 1,6 катап көвүдевр. 80 муң киловатт күчүлүг Ондунуң гидроэлектростанцизизын, а ол ышкаш Кумуң, Выгостровскиниң болгаш Пальеозандазыың гидроэлектростанцизларын ажыглалга киирер болгаш 80 муң киловатт күчүлүг Новтуң гидроэлектростанцизызының тулуушкунунче эгелеп киирер. Вазаминскиниң суг шыгжамырының тулуушкунун боттандырар.

Көзээ ажыл-агый талазы-биле 1955 чылдынга деннээрге 1960 чылда көзээ ажыл-агый продукциязын бүдүрерии: сүттү — барык 2,3 катап, эътти — 1,6 катап, картофелын — 3,2 катап болгаш ногаалларны — 5 катап көвүдевр. Бүргалыга системаларын чаазы-биле тулуп база чаартын тургаш, 55 муң гектар черни көзээ ажыл-агый эргилдезинге немелде кылдыр киирер.

* * *

Алдыгы беш чыл планы Совет Эвилелиниң улус ажыл-агыйынын болгаш хамыктың мурнунда социалистиг экономиканың үнезиин—аар индустрияның күчүлүг чаа көдүрүүшкүнүн көрүп турар. Ол планны боттандырары ССРЭ-нин экономиктиг күч-шыалын болгаш оон тиилетирбес камгаланыр аргалыын улам ынай быжыктырганы, улустуң чаагай байдалын улуу-биле бедиткени, совет культураны өстүргени ол болур.

Алдыгы беш чыл планын чеднишкиннинг күүседирии кижилер—ажылчыннар, колхозчулар, интеллигенция, оларның эрес-шудургу, мадырлыг күш-ажылы шиитпирлээр, бистин партия, совет, ажыл-агый, профэвилел организацияларывыстың организакчы ажылы, үлетпүр бүдүрүлгелерии, тулуглары, колхозтарды, машина-трактор станцияларын, совхозтарны оларның улуртурунуң деңнели шиитпирлээр.

Алдыгы беш чыл болза, улус ажыл-агыйының бүгү адырларында чаа техниканы калбаа-биле иептерелрииниң беш чылы болур. Мынчангаш техниктиг дешпилгени, ада-чурт болгаш даштыкы эртемниң база техниканың чаа чеднишкиннерии, эң эки бүдүрүлгелерииң болгаш колхозтарның, үлетпүрүнүң болгаш көзээ ажыл-агыйның мурнакчы кижилеринің дүжүлгазын бүдүрүлгеге эң дүрген иептерлирии хандырар талазы-биле ажылды шиитпирлиг экижидерии бүгү партия болгаш ажыл-агый организацияларынга съезд хүлээндирии тур. Ажылчыннарның, колхозчуларның, бүдүрүлгениң бүгү адырларының түскай эртемниглериниң мергежилии бедидери кайгамчык улуг ужур-дузалыг, чүге дээрге, алдыгы беш чылда улус ажыл-агыйының чеңселгетинери чаа техниканы эң-не чедимчелиг кылдыр ажыглаалры чүгле ол негелде турда хандыртынган туруп болур.

Социалистиг үлетпүрүнүң болгаш көзээ ажыл-агыйның бүгү адырларында иштики кайгамчык улуг аргалар бар. Ол аргаларны илередири болгаш ажыл-агыйжы ажыглаазы—алдыгы беш чылдың онаалдаларын чүгле долдур эвес, харын ажыр күүседирии хандырар дээни ол болур. Бүрүнеиин онаалдаларын бүдүрүлге болгаш колхоз бүргүнүң бүгү көргүзүүлер аайы-биле чугаажок күүседирииин, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн чайгыыш чок өстүрериин, продукциның бот-тынезин чиигедириинің болгаш шынарын экижидерии, каналганың шыигыы чүрүмүн боттанырарының, чапгыс чижек санныг продукцииы бүдүрериие күш-ажылдың чарыгдаларын чүткүлүү-биле кызырарының эргежок чугулазынче партия организацияларының болгаш ажыл-агый улуртукчуларының онза кичээнгейии съезд угландырып тур.

Бүрүнеиің материалдыг, аъш-чем болгаш сан-хөө курлазырларының бар турары планныг социалистиг ажыл-агыйның байдалларына улуг ужур-дузалыг. Ол курлавырларны улам ынай көвүдерии алдыгы беш чылдың эң чугула соруглаарының бирээзи кылдыр съезд санап тур.

Алдыгы беш чыл планының онаалдаларын күүседири бүгү социалистиг лагерьни улам ынай быжыглаарының херээне улуг салыышкын болур. Совет Эвилели улус ажыл-агыйының түс-түс алырларының хөгжүдезин таарыштыр башкарарының, бүдүрүлгели специализастаарының, кооперастаарының аргазы-биле, а ол ышкаш эртем-техниктиг чеднишкиннерии болгаш бүдүрүлгениң мурнакчы дүжүлгазыи солчурунуң аргазы-биле экономиктиг курлавырларны болгаш бүдүрүлгениң күүч-шыдалларын ниити эрге-ажыктарга эң таарымчалыг ажыглаарының талазы-биле улус демократизының чурттары-биле кады ажылдажыганы бүгү хемчеглер-биле калбартыр. Янзы-бүрү социал-политика системаларлыг чурттарның тайбың кожа-хелбээ турарының аргалыын болгаш эргежок чугулазын чайгыыш чок быжыы-биле камгалавышаал. Совет күрүне бот-боттарынга ажыктыг болуруи сагыырынга үнезилетинигеш өске-даа чурттар-биле садыгны калбартырынче күзел-чүткүлүү база салыр.

Алдыгы беш чыл планының талазы-биле партияның XX съездизиниң Директиваларының төлевилелии чогаадып кылырда, СЭКП-ниң Төп Комитеди хөй-хөй муң бүдүрүлгелер болгаш колхозтар коллективтериниң саналдарын барымылаан. Ол саналдарны белеткээрине болгаш чугаалажырынга ажылчыннарның, колхозчуларның, үлетпүрүнүң болгаш көзээ ажыл-агыйның түскай эртемниглериниң, эртемденнериң калбак массалары киришкен. Оларның патриотчу инициативазы болгаш янзы-бүрү талалыг бүдүрүлгечи дүжүлгазы алдыгы беш чылда улус ажыл-агыйының түс-түс алырларын хегжүдерииің соруглаарын эң долузу-биле тодаргайлаар, социалистиг үлетпүрүң көзээ ажыл-агыйда транспортка иштики улуг аргаларны илередип алыр талазы-биле Төп Комитетке дузалаан.

Беш чыл планының онаалдаларын бүдүрүлгелерге, колхозтарга, МТС-терге, совхозтарга болгаш тулугларга 1956 чылда чедирген турар кылдыр 1956—1960 чылларның алдыгы беш чыл планын бо Директиваларга үнезилетинигеш министерстволар, ведомстволар, эвилелдешкен республикалар болгаш экономиктиг районнар аайы-биле эң чоокку хуусаала чогаадып кылыры болгаш бадылзары эргежок чугула деп съезд санап тур. Ол болза, беш чыл планын боттандырарынче массаларның чогаадыкчы идепкейин мобилизастаарынга, улус ажыл-агыйының бүгү адырларында иштики чаа курлавырларны илередирииге, планныг онаалдаларны күүседириинге тодаргай контрольду тургузарынга дузалаар.

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының XX съездизи ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң алдыгы беш чыл планының онаалдаларын долдур болгаш ажыр күүседирп дээш бүгү улустуң социалистиг чарыжын калбартырыпче бүгү ажылчыннарны, колхозчуларны, совет интеллигенциияны кыйгырып тур. Алдыгы беш чыл планын боттандырары социалистиг экономиканың хөгжүдезинге, улустуң хереглел чүүлериниң элбекшилии тургузарының сорулгаларын шиитпирлээринге, бистиң чуртувуска коммунистиг ижитилелди тургузарынга бүрүнгээр чаа улуг базым болур.

ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң алдыгы беш чыл планының талазы-биле СЭКП-ниң XX съездизиниң Директиваларының төлевилелин совет улус изиг чүүлдүгзүнүүшкүн-биле байырлап турар

Гидротехниктиг тудуушкуннуң улуг планы

ЛЕНИНГРАД. Гидротехниканың Б. Е. Веденеев аттыг Бүгү-эвилелдиң эртемшиичилел институдунуң коллективи бистиң Төрээн чуртувустуң хемнериигө гидро белдирлерии тургузарынга дескү салыышкынынын киирген.

Гидро тургузуушкунунуң талазы-биле СЭКП-ниң XX съездизиниң Директиваларының төлевилелиниң дугайында бодунуң болалдарын чугаалазарын СЭТА-ның корреспондентизи институттуң директору Б. В. Проскуряковтан дилээн. Оон медеглээни:

—ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң алдыгы беш чыл планының талазы-биле СЭКП-ниң XX съездизиниң Директиваларының төлевилели бистиң чуртувусту улам-на электрижидериниң улус соруглаарын айтып турар. Электрон энергиязын ниитизи-биле ажылдап кылыры 1955 чылдазы-биле деңнээрге 1960 чылда барык ийи катап өзер. Директивалларның төлевилелиң ёзугаар гидроэлектри энергиязын ажылдап кылыры 2,5 ажыг катап өскен турар.

Сибирьниң хемнериигө, Волгага, Днепрге болгаш өске-даа хемнерге күчүлүг улуг чаа электри станцияларын тудуп тургузары көрдүнген. Ол улуг чаагай соругла бистерии, гидротехниктерии эң-не өөртүп, хайныктырып турар-ыр. Боттарывыстың соруглаарывыстың харыысалганыи болгаш нарыиын бистер эки билип турар бис. Акша-хөреигилерии болгаш материалдарны эң-не эвээшти чарыгдаар база гидроэлектростанцияларның дериишкиннерии кыска хуусаала доозар төлээле гидро дериишкиннерии төлевилээр болгаш тудуп тургузар үеде институттуң коллективи улуг хемчээлдиг шинчилел ажылдарын боттандырып чорудар хүлээгелиг.

Чаа гидро тудугларга хамаарышкан алдын кан шинчилел ажылдарын институттуң лабораторияларында чорудуп турар. Братск ГЭС-тиң тудуун төлевилээрииге хамаарышкан шинчилелдерии гидротехниктиг лабораторияда боттандырган. Бо чылын ол ажылдар улам-на калбарар. Енисейге тудуп тургузар Красноярск ГЭС-тиң тудуун төлевилээрииге хамаарышкан шинчилел ажылдары база чеднишкиннииг чоруп турар. Өске-даа гидроэлектростанцияларны тударынга болгаш дериишкиннерии эртем шинчилел ажылдары үргүлчүлеп турар.

Дыка хөй хемнерге болгаш янзы-бүрү климаттыг байдалдарга тургустунган гидротехниктиг тудугларның дүжүлгазын ееренип көрбүшаал, шинчилел ажылдарын чорудуп турар институттуң эртем ажылдакчылары улуг экскаваторларның дузазы-биле эң-не күштүг сооктуң үезинде безиң довуракпан кызыр дериишкиннерии бүдүрүп болур экономиктиг арганы сүмелээннер.

Чурттуң улус ажыл-агыйының бүгү адырларының моон сонгаарғы улам ыдайгы техниктиг иепилгезиниң улуг программазы-биле соруг киргеи гидротехниктер чурттуң электрижидериие болгаш совет эртемии улам-на хегжүдериие боттарының салыышкыннарын киирерлер.

(СЭТА).

Элбекшилдиң оруунда

1956—1960 чылдарда ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң алдыгы беш чыл планының талазы-биле СЭКП-ниң XX съездизиниң Директиваларының төлевилелин колхозчулар кайы хире улуг болуруушкуннуг утказынын дамчыларга берге.

Улус ажыл-агыйының бүгү адырларының улам ынай көдүрүүшкүнүүн оруубиле чурттуң канчаар чайгыыш чок чорун олурарын бистиң көзээ ажыл-агый артелиниң чижээнден көрүп болур.

Бистиң колхозтуң ажыл-ишчилери тараанын ниити чыыдаларын муниан эвес, харын он-он муң центнерлеп, акша оруулазының түс-түс муниан эвес, харын миллион-миллион рубльлеп санап чамчыга берген. Эрткен чылын көзээ ажыл-агый артелиниң оруглазы 6 миллион рубль болган, ол дээрге, 1954 чылдынга көөрге, барык бүдүн чартык миллион рубль хөй-дүр.

Ам гектар чер бүргүзүн колхозка болгаш күргеге экономика талазы-биле аажок улуг ажыктыг кылдыр ажыглаан турар бис. Экономика талазы-биле ажык чок эвээш дүжүттүг культураларны хөй орулга берип турар белик дүжүттүг культуралар-биле солаан бис. Күзүн чажын тарыыр кызыытасты, кукурузаны баштайгы планла тургускан. Эрткен чылын безин кукуруза тараан тарыла шөлү 2,5 катап калбарган.

Колхоз 1955 чылда хөй-хөй көргүзүүлер талазы-биле СЭКП ТБ-ның январь Пленумунуң шиитпири-биле 1960 чылда көрдүнген деннелди чедип алган. Чижээ, күзүн чажын тарыыр кызыытастың гектаран-на дүжүт ортумаа-биле 26 центнер болган.

Ниитиниң мал ажылының хөгжүдезиниие дээш чартык килограмм болгаш 12 рублиң алгаадыр.

Бистиң колхозувус миллионер апаргаи. Бистер акшаны шыигыы чүрүм-биле чарытаан, рубль бүргүзүн кажнаа турар бис. Ажыл-агый бажыннарын иглие түүбүлаи тудуп, бажың крышаларын черепица алы шифер-биле кылын турар бис. Ам колхозта 26 моторлар ажыглаан турар. Электри күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүн чаа беднишкинии, көдээ ажыл-агый продукциязының чүүл бүргүзүне күш-ажыл чаргыдалын эвээжедирии чедип алыр талазы-биле биске дузалаан турар.

Бистиң көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчулары СЭКП-ниң XX съездизиие алдар болдуруп алган хүлээгелерии күүседип турар.

Г. БУРКАЦКАЯ,
ССРЭ-ниң Дээди Соведиинің депутады, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры, Черкассы районнуң Хрущев аттыг колхозунуң даргазы.

Киев, январь 17. (СЭТА).

Курлавырларывысты эки ажыглаалыыр

Москваның хомуглаар станоктар заводунуң коллективи бо хүнзерде күжеииишкиниг ажылдап турар.

— Директивалар төлевилелиидe бижитиигеи чүүлер бистерии кижи бүргүзе өөртүп турар — деп, механик чыыла цехиниң улуг мастери эш Лисицын недеглеп турар. Чурт бурунгаар ам-даа бир безымны кылыр, улам-на күүлүг болгаш бай болу бээр.

Станок тудукчулары бистерии мурнувуста улуг соруглалар тургустунуп турар. Металл кезер станоктар бүдүрүп үнүрери 101 хуу көвүдевр. Өске бүдүрүлгелер ыиакаш, бистиң заводувус бодунуң продукция бүдүрүп үнүрерии дыка көвүдеиип турар. Бо чылын станоктарны 25 хуу хейиу бээр бис. Пиитики курлавырларны ажыглаанының ачызы-биле, бүдүрүлге шөлдериие дериишкиннерии эки тазырыштырганывыстаи, ону долузу-биле ажылданыр, бир дески ажылды организастаанывыстаи ону чедип алыр.

Алдыгы беш чылдың бир дугаар чылында завод улус ажыл-агыйынга түскай машиналарның сезеи ажыгдан эвээш эвес хевирлерии белеткээр.

Чурттуң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң чаа программазы кайгамчыктыг улуг чаагай деп эш Лисицын түүнелиидe чугаалап турар. Ол программа бистерииң шуптувустан дыка улуг күш ажылын неген турар. Ону чеднишкиннинг күүседир дээш бүгү күжүвүстү салыр бис.

(СЭТА).

Ажылдарның улуг программазы

Москваның «Кадыыр болгаш мөска» заводунуң мун-мун металлургтарды делгеп автотранспорт цехиие чыыдаган. Мартен цехинде инженер Е. Борлашовтуң мурнакчы эдлээнин кан эзидиргичилерии. январьның баштайгы хүнеринден эгелээш пландан ажыр металлды берип турар «450» болгаш «750» станнарның прокатчылары, заводтуң өске-даа цехтериниң ажылдакчылары маңаа чыыдып келгеи. Хуралды партия комитединиң секретары Б. Ломоносов ажыткан. Инженер В. Ермолаевтиң чугаалаашы:

— СЭКП-ниң XX съездизиниң Директиваларының төлевилелиидe төлевилетиниң турар ажылдарның хемчээли улуг. Эгээр-водувусту чижек кылдыр ап болуп киржкеи беш чылда «450» станныкиидер. тургускан. Бо чорук ажылчыи пикчилерны эвээш турда ай санында үдерип прокатты хөйиу бээр. Моон сонгаар каны докталмал сайзыралры, мурнакчы технологияны ажыглап кыларын болгаш иептерлири, мурнакчы дүжүлганы түүнеп, иептерлири бистерге эргежок чугула.

Кан эзидиргичизи В. Рябов, завод директору Г. Ильин, хевилекчилер бригадири А. Кузнецов болгаш оон-даа өскелер хуралга чүве чугаалаан.

Хуралдың киржикчилери 1956 чылда заводтуң коллективиниң хүлээгелии одырлаан. Бо чылын 5 муң тонна каиы база дерт муи тонна прокаттың чаа чеи хевирлерии болгаш калибрлээн металлды шиигээдип алырын, 140 участоктарга күш-ажылды механизастаарын болгаш эгелекчи саналдарны шиигээткеииилеи 2,5 миллион рубльдың каналгазын алырын Москваның металлургтары шиитпирлээн.

(СЭТА).

Дайынчы программа

ДНЕПРОПЕТРОВСК. 1956—1960 чылдарда ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хегжүдериниң алдыгы беш чыл планының талазы-биле СЭКП-ниң XX съездизиниң Директиваларының төлевилелии Приднепровьеиің металлургтары улуг болдуруушкун-биле уткаан.

—Чаа беш чыл планының талазы-биле бистиң партивыстың Директиваларының төлевилелии—бистиң чуртувуска коммунизм тургузуушкунунуң дайынчы программазы, хөй миллион бүгү совет улустуң турасоруунуи илереди ол деп Петровский аттыг заводтуң домначылар хуралынга № 6 домна суугузуунуң мастери эш Цимбалюк медеглээн. —Аар индустрияны болдалыр хегжүдер дугайында бистиң партиязыстың сокеаал чок сагыш салыышкыиын бүгү сагыш-сеткилден чүүлдүгзүнүп тур бис. Чурттуң домначылары 1960 чылда шөй эзидиргилегзин 53 миллион тонна чедирер. Төрээн чурттуң мурнуга боттарывыстың хүлээгелвисти алдарлыы-биле күүседирии төрээн партивыска бүзүреии тур бис. Бистиң коллектививис чыл планыныи дашкаар 3 муң тонна шойиу бээрии хүлээнип турар. Чаа чылдың баштайгы хүнеринден эгелээш онаалганы хүи-бүрү ажыр күүседип турар болгаш планга немей 600 тонна хире металлды берген бис. Бистиң партивыстың айтканы коммунистиг тургузуушкунунуң кайгамчык улуг соруглаарын боттандырарынга ол бистиң баштайгы салыышкынывыс болзун.

Петровский аттыг заводтуң домначылары чыл планыныи дашкаар 10 муң тонна шойиу бээрии болгаш чүс-чүс муи тонна чиг-этти болгаш оттулар чүүлдүг канаап алырын хүлээнген.

(СЭТА).

Ажылчыннарның болгаш албан-хаакчыларның культура болгаш чурттылга хандырылгазынга 28 миллиард рубль

ВЦСПС-тиң Президиумуу 1956 чылда Бүрүнеиің социал страхованиезиниң бюджединии бадылаан. 28 миллиард рубль болуп турар бюджет болза, эрткен чылдазыннан бүүн чартык миллиард рубль ажыы турар, мынчаарга дайын мурнуунуң 1940 чылы-биле деңнээрге үш катаптан хөй көвүдээн.

Дыка хөй түүнү пенсиялар болгаш пособиялар төлээринге, ажылчы чоннарның болгаи оларның үүлгаларының эмнелгезин, дыштанылгазын организастаарынга болгаш өске-даа хемчеглерге, ажылчыннарның, албан-хаакчыларның культура болгаш чурттылгазын улам ынай экижиерииие белеткээрии дээскан.

Бо чылын күрүнеиің социал страхованиезиниң бюджединиң талазы-биле чүгле акшаландырышкынның күсел-биле профэвилелдериниң курорттарынга, санаторийлеринге болгаш дыштанылга бажыннарынга үш миллиард ажыг кижи шөлээзин эрттирер. Профэвилелдери 1350 ажыг кадыкшылыга чөрлерлиг. Чурттуң чөөн болгаи мурнуу чүк районнарында кадыкшыдыганың чаа чөрлери туттунуп турар. Эрткен чылын Молдавияга, Курск чоогунга дыштанылга бажыннары, Саратов области болгаш Казах ССР-ге санаторийлер ажыглалга киргеи. Хөмүр дашчылар Сталин области болгаш Грузин ССР-ге, аъш-чем барааннарының үлетпүрүнүң ажылдакчылары — Крым области болгаш Москва чоогунда, көзээ ажыл-агый ажылчыннары—Кустанай области калузшыдыганың чаа чөрлерии алган. Нефтичилериің, ыяш үлетпүрүнүң болгаш балбак хереглел бараанарының бүдүрүлгелериниң ажылчыннарының кадыкшыдылга чөрлериниң четкизи калбарган. Железноводскиде таарымчалыг ыыдыр кылган санаторийлер болгаш Хабаровскиде дыштанылга бажыны чоокта чаа баштайгы бөлүк дыштаныкчыларии хүлээп алган. Онон муи ажылчыннар болгаш албан-хаакчылар турист аян чоруктарга киржкеи турар. Профэвилелдериниң санаторийлериие болгаш дыштанылга бажыннарына путевкалар өртээнге бо чылын бүүн чартык миллион ажыг рубльди чорудулары телевилелгеи.

Школачыларның дыштанылгазын организастаарынга каш чүс миллион рубльди гүскайлаан. Белир чылын пионер лагерьлериие болгаш хоорай дыштының чайлагларына 2750 муң уруглар бзар.

Бүдүрүлгелерге күш-ажылдың байдалын улам ынай экижиериниң талазы-биле хемчеглериин социал страхованиязының акша-хөреигизин шын ажыглаарының үргүлчү хыналдазын тургузарын профэвилел организацияларына ВЦСПС-тиң президиумуу дазскан.

(СЭТА).

Машина паркын часкы хуусаа бетинде белеткээри дээш

Часкы тарылгага машина паркын белеткээр талазы-биле чурттуң МТС-тер баштайгы чеднишкиннерии чедип алган. Эрткен чылдың ол-ла үезинге деңнээрге январьның эгезинге чедир мастерскаялардан 40 муң хөй тракторларны үндүрген. Чүс-чүс МТС-тер Воронеж областың көзээ ажыл-агый механизаторларының эгелээшкиниң ёзугаар СЭКП-ниң XX съездизиниң төлептиг ужурахыр дээш социалистиг чарышка киргеш, машиналарны хөвү ажылдарынга белеткээрии дооскан.

ССРЭ-ниң Көдээ ажыл-агый министерствозунган СЭТА-ның корреспондентизиие дынатканың ёзугаар алырга, бо кыжын машиналар септелгези эң белик техниктиг деннелде чоруп турар. Чуртка ийи чылдың дургузунда чангыс-ай хевирииң эки деритинген 1600 мастерскаларын гүткан. Мергежилиг кадрларны белеткээн. Септелгени кол иургулайында ажылды эң-не ден-деекки, белик шынарлыг чорудар арга-биле бүдүрүп турар. Чурттуң мурнуу талакы районнарында хөй санныг МТС-тер септелгени чылы өттүр графие ёзугаар чорудуп турар. Ол чорук чылдың бүгү дургузунда машиналарны ажылдап шыдаар аргалыг кылдыр тургузар арганы берип турар.

Тракторларга болгаш көзээ ажыл-агый машиналарына немелде кезектерни бүдүрүп үндүрерии үлетпүр дыка көвүдеткен.

Чурттуң МТС-териие машиналар септелгезиниң шынарының хыналдазын калбаа-биле эгелээн.

(СЭТА).

Партияның XX съездизинге бүдүрүлге белектериниң дептерлери

АШХАБАД. Ашхабадтың демир оруун улуг бүдүрүлгези тепловозтар септелгезиниң И. В. Сталин аттыг мастерскаларында СЭКП-ниң XX съездизиниг бүдүрүлге белектериниң дептерии тургускан. Съезд мурнуун социалистиг чарыжыга мастерскаяның коллективиниң чедип алган күш-ажылчы чедишкиннерии ол дептерге бижиир. Январь 13-те кылган эзлчеглиг бижилгеде «ЭЛ-23» деп тепловозтуң ортузын септелгезиниң хуусаа бетинде доозулганының, оон генераторун үзүктелишкиннинг токка эде кылган дугайын дыннадып турар. Бо тепловозтуң септелгезиниге эртекен чылдазынга бодаарга ийи катаптан эвээш үе ажыглатынган.

Ашхабад демир оруунун Чарджоу — Мары болгаш Туркменияның өске-даа бүдүрүлгелериие партияның XX съездизиниг бүдүрүлге белектериниң дептерлериие күш-ажылчы чедишкиннер дугайында он-он бижилгелерии киирген.

* * *

ЛЬВОВ. «Теплоконтроль» заводунда «СЭКП-ниң XX съездизиниге күш-ажылчы белектер дептери» бар. Съезд мурнуун социалистиг чарыжыга ажылчыннарның болгаи албан-хаакчыларның бүдүрүлге талазы-биле эң-не белик чедишкиннерии ол дептерге бижип турар.

Ол белектериің бирээзи — токарь станогунга ижилеге тутугар керексел. Ону фрезеровщик коммунист Н. Верениидин чогаадып кылган. Керекселди тургузарынга шакты ийи катап эвээжедир аргаиы берип турар керексел дугайында заводтуң токарьлары өөрүп четиргении илередип турар.

Инженер коммунист Б. Завялов съезд мурнуун чарыжын керекселдер салыр кааржактарды бүдүрүнүн чаа технологизиин тургускаиы-биле демдеглээн. Бо чаартыкчы ажыл заводка 25 муи ажыг рубльдин чыл каналгазын берип турар.

Эзлчегле ажылдап кылырының нормазын 30 хуу чедирген чазаныкчылар Д. Дацюктуи, М. Подлевскийиин дугайын дептерде чугаалап турар. Мурнакчыларның кайгызына-даа «Эки чазаныкчылар» деп атты тывыскан.

Ажылчын Г. Зотов съезднге база-да кончуг эки белекти белеткээн. Фрезер ийи станокка чангыс үеле ажылдарынга ол шилчээн, оон ачызы-биле ажылдың бүдүрүкчүлүүн ийи катап көвүдеткеи. Чаартыкчы болуунун дүжүлгазын ачыыг фрезеровщиктерге дамчыдып турар.

(СЭТА).

Чарыштың мурнуу одурууида

Кызылдың ыяш заводунун коллективи төрээн Коммунистиг партиязының XX съездизиниге уткуштур алган социалистиг хүлээгелерии алдарлыг күүседип турар. Чарыштың мурнуу одурууида эштер Бычков, Потылицын оларның бригадалары чоруп турар.

Алдыгы беш чыл планының талазы-биле Директиваларның төлевилели коллективти күш-ажылче улам соруг киргеи. Чылдың бүдүрүлге программазын хуусаа бетинде ажыр күүседириие киижи бүргүзү чүткүлүг ажылдап турар.

Редактор Д. О. БЕГЗИ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажын № 3 ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнун 3—62, редакторнун орлакчызының, иштики информация киидизиниин — 3—88, харыысалгалыг секретарьнын 4—98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлетпүр болгаш транспорт, көдээ ажыл-агый киидистериниң 3—68, культура болгаш амыдырал, чагаа киидистериниң база бухгалтериниың 3—65.

ТС—00216 Кызыл аймактың типографиязы.

БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үдезилетингеп

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1956
ЯНВАРЬ
25
СРЕДА
№ 18 (3471)

Өртээ 20 коп.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

СЭКП обкомунда болгаш облкүүскомда (1 арын).

КҮР БОЛГАШ КУРУККАН ЧЕРЛЕРНИ ШИҢГЭЭДИП АП ТУРАР ЭР, ХЕРЭЭЖЕН КОМСОМОЛЧУЛАРГА, БҮГҮ ООЛДАРГА БОЛГАШ КЫСТАРГА. Күр болгаш курукан черлерни шиңгээдип алырынга шылгараан комсомолчуларның болгаш аныяктарның чөвүлел хуралының киржикчилериниң кыйгырыы (1 арын).

СЭКП-ниң XX съездизиниң Директивалары-биле танышып турар (2 арын).

Улустар аралыының культурлуг харылзаазын бүгү тала-биле калбартыры дээш (2 арын).

КҮР ЧЕРЛЕРГЕ ЧАА-ЧАА БҮШ-АЖЫЛЧЫ ТИНЛЕЛГЕЛЕРЖЕ! Күр болгаш курукан черлерни шиңгээдип алыр талазы-биле шылгарап үнген комсомолчуларның болгаш аныяктарның чөвүлел хуралы (2 арын).

ВЦСПС-тиң секретариалында (2 арын).

И. Кунгаапап.— Коммунистерниң колхоз бүдүрүлгезинге мурнакчы киржилгези (3 арын).

А. Акара.— Комсомолчуларның мурнакты ролүн бедидер (3 арын).

А. Лопошкин.— Тулугга күш-ажылын бүдүрүкчүлүгүн бедидер (3 арын).

СЭКП-ниң XX съездизиниң Директивалары-ның төлевилелиин совет улус изин-биле танышып турар (2 арын).

Партия райкомнарының илеткелчилер бөлүктери

Социалистиг экономиканың болгаш культураның чаа көдүлүүшкүнү дээш совет кижилер кызымак демисежин турарлар. Улустуң материалдыг болгаш культурлуг чаагайжыдылгазын улам күштүг көдүрериниң талазы-биле партияның болгаш чагактың шиитпирлеринде айыткан программныг сорулгаларны челиишкинниг күүседири — хамыктың мурнунда политиктиг улуртулганың органнары болур партия комитеттериниң организакчы ажылыдан улуг хамааржыр. Организакчы ажыл дээрге, хамыктың мурнунда кижилер-биле ажыл ол болур. Организакчы ажыл болза, массаларның иштинде күш-ажыыче чүткүлдүг чөрүкту хайындырып үндүрер, олзаның чогаадыкчы, чаартыкчы идеяларын бүдүрүлгеге киргизер, бүдүрүлге бүрүзү бүдүрүлге планнарын күүседири дээш, көдээ ажыл-агыйның бүгү культураларының дүжүттүүн болгаш мал ажылының продуктулуун бедидери дээш социалистиг чарыштың калбартырын деткинри болур.

Политиктиг агитация —ажылчы чоннарның ортузунга организакчы ажылдың кол чугула кезээ болур. Бистиң партия-политиктиг агитацияны улуу-биле үнелеп көрүп турар. Политиктиг агитация болза ажылчы чоннарның калбак масселары-биле бистиң партияның харылзазының, ажыл-агыйның болгаш культура тургузуушкунуун сорулгаларын күүседиринче ажылчы чонну мобилизастазрының болгаш кижизидиринiң күүлүг чепсээ болур.

СЭКП ТК-ның Пленумнарының доктаалдарын күүсетпиттээн, партияның хөй-хөй организациялары чамдык эки ажылдарны кылган болгаш идеологтуг ажылда эки удуртуп турар апарган. Партияның хөй-хөй организациялары масса-политиктиг ажылга бодуның удуртулгазын эки житкен. Чоннуң ортузунга илеткелдерни болгаш лекцияларны хөй номчуп турар апарган. СЭКП райкомнарының болган хоорком уның чанында илеткелчилер бөлүктери бо талазы-биле улуг ужур-дузалыг болуп турарлар. Оларның хөй кезии эки үлегер дүжүлгени көргүзүп турарлар болган ажылчы чоннуң политиктиг кижизидиргенiң талазы-биле алзан ажылдарны чорудуп турарлар.

СЭКП-нин Бии-Хем, Өвүр болгаш Чаа-Хөл райкомнарының илеткелчилер бөлүү бодуның ажылын бүгай эвес организастап турар. Чаа-Хөл райкомунда илеткелчилер бөлүү 21 кижи составтыг. Илеткелчилер бөлүүнде партия-совет активтиң болгаш интеллигенциянның иштинден эң-не шыырак билиглиг эштер кирип турар. Партия райкомунуң секретары эш Бегзи илеткелчилер бөлүүнүн удуртукчузу болуп, оларны өй-өйде сургап турар болгаш колхозтарга илеткелдерни үргүлүг кыпып турар.

Партия райкомнарының чамдык илеткелчилер бөлүктери оларга дааскын сорулгаларны күүседип шылдавайн турарлар. Чижек кыдыр партияның Кызыл райкомунуң чанында илеткелчилер бөлүүн ап көрээлинер. Онда 18 илеткелчилер езнаттынып турар болза-даа, оларның хөй нурүзү чоннуң мурнунга чылдың дүргүзүнда чангые-даа политиктиг илеткел кылбаан. Райком секретары эш Бицин илеткелчилер бөлүүн кошкак удуртуп турар. Илеткелчилерниң семинарларын кончуг ховар чорудуп келген, районда ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунуунуң байдалының дугайын оларга тайылбырлап бербейн турар, номчуп турар илеткелдерниң шынарын контрольдавайн турар.

Партияның чамдык райкомнарының болгаш оларның пропаганда болгаш агитация илеткелдерине удуртулганы кошкатканының түннелинде алзан хөй районизрга илеткелчилер бөлүктерин шуут дүшкен болуп турар, райкомнарның илеткелчилериниле политиктиг болгаш эртем билиглери нептередир талазы-биле иштилелдиң кежигүннериниң аразында ылгал читкен болуп турар. Чижээ, Партияның Баа-Хем райкомунуң пропаганда болгаш агитация киздизиниң эргелекчизи эш Тамба ол нимитилелдин бүгү кежигүннерин партия райкомунуң илеткелчилери деп санап турар.

Районда лекция пропагандазының бүгү ажылын партия райкому каттыштырып удуртур хүлээлгелиг. Партияның Чаа-Хөл райкомунуң кылып турары ышкаш, лекцияларны болгаш политиктиг илеткелдерни номчуурунуң чаңгыс-аай планын чогаадып алза чогуур, бир эвес ынчаар болза, лекцияларны-даа, илеткелдерни-даа эки номчуп, лекторларның күүнү чөп ажыглап болур.

Илеткелчилер бөлүктериниң ажылында кол четпес чүве болза, номчуп турар лекцияларның шынары ам-даа куду болуп турарында. Дыка хөй илеткелдерни болгаш лекцияларны алыскы болган күйүүлү тургузуушкунунуң толаргай сорулгаларындан хоорук номчуп турар. Чоокта чаа Каа-Хөй райкүүскомунуң даргазы эш Щелков Совет Конституциянын хүнүнүң дугайында илеткел кылган. Иштиг чүүлдер дугайын, Конституциянын ужур-дузазының дугайын чугаалаан, районнуң ажыл-ишчилериниң дугайында, көдээ ажыл-агыйны болгаш культура тургузуушкунун көдүрер талазы-биле районнуң ажылчы чоннарының мурнунда турар сорулгаларның дугайында илеткелчи чүү-даа чугаалавазын. Ындыг илеткел кеңдиг-даа ужур-дуза чок деп чүве тодаргай. Бистиң практиктиг ажылывыста ындыг чижектер эвээш эвес.

Догматизмден болгаш шээжилекчи чоруктан чарлырын бистиң партияның Төп Комитеди негеп турар. Биске иштиг чугаалардың херээ чок, а коммунистиг тургузуушкунунуң тодаргай сорулгаларын тайылбырлаар, ол сорулгаларны шиитпирлеринiң арганларын айтыры чугула.

Бистиң бүгү идеологтуг ажылывысты эде тургузарының херээ илеткелчилер бөлүктеринге болгаш бүгү лекция организацияларынга удуртулганы эжиндерин партия комитеттеринден негеп турар. Илеткелчилерниң идея талазы-биле өзер чорууна дузалаар, оларга сургалиганы организастаар, районда, колхозтарда, совхозта болгаш МТС-те ажыл-агый, политиктиг сорулгаларның күүселдезиниң дугайын, школалар, эмнелгелер, культура албан черлериниң ажылының дугайын илеткелчилерге ой-ойде информастап берип турар. Ол чорук илеткелчилерниң иштиг эртем билиин калбартыр, колхозтарның, совхозтарның, МТС болгаш бүгү ажылчы чоннуң толаргай сорулгалары-биле бистиң политиктиг ажылывысты сырый холбаштырарынга идиг бээр.

Чоннуң мурнунга политиктиг илеткел кылыр чорук —партия, совет активтиң бистиң интеллигенциянын хүнүлүг хүлээлгези болур. Партия райкомнарының сорулгазы болза, илеткелчилерниң составын калбартыры, удуртукчу ажылдакчылар чоннуң мурнунга политиктиг илеткелдерни үргүлүг кылып турарын чедип алыры, лекция номчулгазының шынарын бедидери, ёзу барымдаалар чорукту узуткаары болур. Партияның ол чугула даалгазын эренгей көөр чамдык удуртур ажылдакчылар бисте ам-даа бар.

Чамдык ажылдакчылар белен бижип каан илеткелги, азы лекцияны алгап, ону таарыштырып ажылдавас, колхозка, МТС-ке, совхозка азы үлетпүр бүдүрүлгеге келгеш ында ажыл хереги өөренип көрбес болгаш илеткелге ол черниң материалдарын ажыглавайн турар.

Коммунистиг партия улуг болгаш нарын сорулгаларны шиитпирлеп турар. Бистиң пропагандавас болгаш агитацивас кижилерниң медерелинге сагыдар чедирбишаан, ол сорулгаларны улам илеткелчилер бөлүктеринге удуртулганы кошкатканының түннелинде алзан хөй районизрга илеткелчилер бөлүктери

СЭКП-НИҢ XX СЪЕЗДИЗИНИҢ ДИРЕКТИВАЛАРЫНЫҢ ТӨЛЕВИЛЕЛИН СОВЕТ УЛУС ИЗИИ-БИЛЕ ТАНЫЖЫП ТУРАР

* * *

Бөгүнгүзүнден даарта дээре ажылдаар

Бүгү совет улус-биле бир демей Москваның демир-орукчулары алдыгы беш чыл планының талазы-биле СЭКП-ниң XX съездизиниң Директиваларының төлевилелин чедип ап турарлар.

Пресня станцияга болган беседаның үезинде вагоннар көжүкчүзү П. Куликовниң чугаалаазы:

— Алдыгы беш чыл планының талазы-биле СЭКП-ниң XX съездизиниң Директиваларының төлевилелиниң сан бүрүзү бистиң Төрээн чуртувустуң күүш-шыдалын быжыглаар дугайында болган ажылчы чонналарының материалдыг баазы культурлуг чаагай чоруун улам-на бедидеринин дугайында Коммунистиг партиниң соксаал чок сагыш салышкынын тодаргай херечилеп турар. Бо төөгүлүг документтиң нөмчаан дораан-на: бо улуг чаагай планның соруглаарын амыдыралга боттандырарда бистиниң кижи бүрүзү чүү кылыр ужурлугуу? деп бодаңгаан-ам. Анаа дораан-на мындыг харыы алдыган: бөгүнгүзүнден даарта дээре ажылдаар. Партияның XX съездизинге алдар болдурган шалыпчы чарышка киришкиннээ, сменаза норманы 130 хуудан өөскө өөс кыдыр күүседирин хүлээдим.

Лихобораның паровозтар депозунуң машинизи П. Филиппов Директивалардың төлевилелин нөмчаан, медеглээни:

— Бүгү улус ажыл-агыйының ээн-нээ чугула үнделмин— аар үлетпүрүү хөгжүдериниң улуг перспективаларын бо документтиде айтып турар. Транспортка улуг чаартылгаларның болуру бистерни, демир-орукчуларны өөртүп турар-дыр. Демир оруктарның чүк сөөртүлгезин 1955 чылдазы-биле деннээрге 42 хуу көвүдедирү бо беш чыл планында көрдүнген. Электриниң болган одаглаңың бүжүн демир орукта-рга калбаа-биле ажыглаарының техниги-ниг чаартылгазының талазы-биле улуг ажылларны боттандырары база көрдүнген. Чаа техниканы бистиң Москваның демир оруу база алган турар. Ол чаа техниканы шингээдип алыр дээш, чүк сөөртүлгезиниң чыл бүрүде өзүп турар планын чедишкиниг күүседир дээш бүгү күштеристи база билиглеривисти берип ажылдаар бис.

СЭКП-ниң XX съездизиниң Директивазының төлевилелин чүүлдүг деп деткиишпаан, паровозтарның машинистери, станцияның ажылдакчылары социалистиг чарышты улам-на калбартканнар. Бихобораның депозунда локомотивтерниң СЭКП-ниң XX съездизи аттыг колонназы тургустунган. Бир айның иштинде аар чүктүг 40-дең өөскө өөс кезектерин башкарыкчылар боттарының алганнар. Лихобораның депозунуң демир орукчуларының үлегерин өзүтээр СЭКП-ниң XX съездизинге алдар болдурган бедиткен социалистиг хүлээлгелерин өскелээ демир орукчулар база калбартып турар.

(СЭТА).

Комбайн тургузукчуларының хүлээлгези

ДОНДА-РОСТОВ. «Ростсельмаш» заводунуң комбайн тургузукчулары ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйы хөгжүдериниң алдыгы беш чыл планының талазы-биле СЭКП-ниң XX съездизиниң Директивазының төлевилелиниң улуг сорук киришкин-биле үгаанналар. Бүгү цехтерде беседалар хайнымыкынның эртип турар.

— Бистиң Төрээн чуртувустуң күүшшидалын улам-на быжыглаарынче болган ажылчы чонналарның материалдыг чаагай чоруун бедидеринче үгланган партиниң хемчегларын ылаи-биле деткип тур бис деп комбайнар цехинин кол конвейериниң ажылдакчызы эш Черкасов медеглээн. — Беш чыл планының соолгу чылында 140 муң комбайнарны бүдүрүп үндүрери Директивалардың төлевилелинде көрдүнген. Оларның иштинден 80 муң комбайнарны бистиң завод бүдүрер хүлээлгелиг. Бо чылын белиң «Сталинец-6» деп 30 муң комбайнарны, «Сталинец-8» деп 10 муң комбайнарны бүдүрүп үндүрер соруглаа-туруп турар. Партияның берген даалгазын алдарлы-биле күүсеткен турарывыстыы медеглеп тур бис.

Партияның XX съездизинге төлептир ужуражыр дээш чарыштыг калбартышаан, Ростовтуң комбайн тургузукчулары январь айның программазын хуусаа бетинде күүседирин болган «Сталинец-6» деп тараа комбайнарын үш мүндан өөскө өөскө социалистиг көдээ ажыл-агыйга бүдүрүп бээрин хүлээнгеннер.

(СЭТА).

Москвачыларның өгелекчи саналын Бакунуң машина тудукчулары деткип турар

БАКУ. Алдыгы беш чыл планының талазы-биле СЭКП-ниң XX съездизиниң Директивазының төлевилелин нефть машина тудушкунунуң Дзержинский аттыг заводтуң коллективи улуг көдүрүүшкүн-биле хүлээп алган. Чаа беш чылда машина тудукчулары продукция бүдүрүп үндүрерин дыка көвүдеп, оон шынарын экижидер, дериишкиннерниң чаа хевирлерин бүдүрүп үндүрерин шингээдип алыр, күш-ажылдың бүдүрүмчүлүүн 50 хуу белиер апаар. Технологтуг чаа чорудулгаларны шингээдиринниң, металл болбаазыралып ажылдаар дериишкиннерни чаартырының, хөй күүш-үнер ажылларны механизастаарының планын бүдүрүгеде ажылдап кыган.

Төлевилеттинген хемчеглер амыдыралда бөттанып турар. Январьда баштайгы пазостарны бүдүрүп үндүрген, оларның кезектеринде чандылыын автомат-станоктарга ажылдап кыган. Оларны бүдүрүп үндүрери барык ийи катап дүргедетинген Бан хоолайлар белеткээринин чаа технологизи шингээтинген, оларның шынары дыка белиң турар.

Алдыгы беш чылдың бирги чылының планын хуусаа бетинде күүседирин шингээдип Москваның болган Москва областың бүдүрүгелериниң коллективтериниң түлеглелеги машина тудукчулары улуг хандыкшыл-биле утказынар. Москвачыларның өгелекчи саналынга харыы кылыр Дзержинский аттыг заводтуң коллективи чыл планын декабрь 21-де доозарын хүлээнген.

(СЭТА).

Чарыштың эгелекчилеринде

СТАЛИНОГОРСК. Алдыгы беш чылдың бирги чылының планын хуусаа бетинде күүседирер дээш чарыштың эгелекчизи болган Москваның болган найыслал областың мурнакчы бүдүрүгелериниң коллективтериниң санынга «Москвауголь» комбинаттың дагжылар коллективи кирер. Бешки беш чылда ол коллектив онналгадан аскыр хөй муң тонна хөмүрүг берген. Мосбасстың дагжылары чыл планыз хуусаа бетинде күүседирин болган оон аскыр 100 муң тонна хөмүрүг бээрин шингээдип.

ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдерининг алдыгы беш чыл планының талазы-биле СЭКП-ниң XX съездизиниң Директивазының төлевилелин чугаалажып көрген.

Ажылдың бүдүрүкчүлүүн улам бедидер

ЧАА-ХӨЛ. («Шыныың» корр.). ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдерининг алдыгы беш чыл планының талазы-биле СЭКП-ниң XX съездизиниң Директивазының төлевилелин Чаа-Хөл МТС-тиң механизаторлары сеткил ханыышкын-биле таныжып турар. Январьның 23-те болган коллективтиң хуралынга санал бергеи кижи бүгүү күш-ажылдың улам бедиткен хүлээлгелерин илередип турган. Механик эш Шункининиң чугаалаазы болза:

— Съезд мурнуңуң калбарган социалистиг чарыжынга шилчээш, бистиң коллектив тракторлар септелгезин дооскан, а көдээ ажыл-агый машиналарын февраль 14 бетинде бүгүн септеп доозар бис. Оң болза, съездиниң ажыттынар хүнүнге бистиң күш-ажылчы белээвис болур.

Тракторист эш Устюков «С-80» маркалыг трактору-биле сезонда чер андарарының онаалдазын 150 хуу күүседирин хүлээнгеш, бедик бүдүрүкчүлүү күш-ажылче механизаторларны кыйгырган.

Темни бедээн

Бай-Хаакта машина-трактор станциязының механизаторлары часкы хову ажылынга белеткелин чедишкиниг чорудуп турар. Съезд мурнуңуң социалистиг чарыжынга шилчээш МТС-тиң коллективи январь 20-ге чедир 32 тракторларны септеп дооскан, кожууда машиналарының 79 семнакаларны, тракторуң 77 ялырлерин болган 54 ажазыннарын септеп алган.

Алдыгы беш чыл планының талазы-биле СЭКП-ниң XX съездизиниң Директивазының төлевилелин танышкаш, механизаторлар улам сорук киришкиниг ажылдаа өгелээн. Чижээ, Николай Петраков бердингеи онаалдазын хүн-бүрү бүдүн чартыктан хөй күүседип турар. Мотор септевчилери В. Горин, А. Тахтуев, Н. Шуленов олар ажыл нормазын 170 хуу чедир күүсеп турар. Токарылар Б. Шалрин, В. Макашев олар мурнукузундан база ыракта бедик көргүзүглериг апаргаи.

Колхозчуларның хүлээлгези

Чаа-Хөл районда Сталин аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчулары СЭКП-ниң XX съездизиниң Директивазының төлевилелин январь 22-де болган хуралынга улуг кичээнгейлиг танышкан. Шээр малдың меңги, хүр кыштаган турарын чугаалаан, ферма эргелекчизи эш Хайдын бо чылын төрүттүнер чаш малды чидириг чокка дорукторуп алырын хүлээнген.

Тулуг бригадазы эрткен чылын 11 чурттанга бажыннары кылыр тургаш, 13-түү ажыглалга киргенин бызанчы эш Доңгур-оол демделээш, бо чылын оон ыракта эки ажылдарын күлээнген. Бо хүннерге чедир фермада 20 инектер төрээн, бызаалары меңги, инекти бызаазынан чарып саарын организастап турар. Инектен хөй сүт саап алыры дээш чүткүлүг ажылдарын ферма эргелекчизи эш Шойдак хүлээнген.

Тайбың күш-ажылдың улуг программазы

СЭКП Төп Комитединиң ажылдап кылганы партияның чаэрбиги съезиниң Директивазының төлевилелин Чадаанзының автотранспорт конторазының коллективи бүгү совет улус-биле бир демей күш-ажылчы улам сорук киришкин-биле утказын. Ажылчы чоннуң материал-культурлуг деңнелин улам ынайгы хөгжүдерининг оруун айытқан тайбың күш-ажылдың ол улуг программазын сеткил ханыышкынныг танышкан.

АТК-ның коллективи чаа, улам бедиткен хүлээлгелер ёзугаар ажылдап эгелээн. Чолаачы эш Коротков эрткен айның чүк соөртүр онаалдазын ийи катап ажыр күүсеткен, а СЭКП-ниң XX съездизиниң ажытынар хүнүнге чедир 200 килограмм кывар чүүлдү каинап албыпаан, бердингеи планны 350 хуу күүседирин хүлээнген.

Copyk кириишкин

Съезд мурнуңуң калбарган бүгү улустуң социалистиг чарыжынга шилчээш, Тес-Хем районнуң машина-трактор станциязының коллективи часкы хову ажылынга белеткелди февраль 14-ке чедир доозарын хүлээнген турган. Механизаторларының сөзү боттуг ажыл-херектен карышпайн турар.

Бо хүннерде 17 тракторлар септетингеи, 3 семнакалардан өскө көжүдө машиналарының септелгелери барык доозулган. Ажыглатынмайн турар курналыларны шингээдип алырынче кичээнгей улгаткан. СЭКП-ниң XX съездизиниң Директивазының төлевилелин танышкаш, коллектив улам күш-ажылчы сорук киргеи.

Улустар аразының культурлуг харылзаазын бүгү тала-биле калбартыры дээш

Тайбың камгалалының Совет комитединде

Тайбың талалакчыларының шимчээшкинни бодунуң тыптып эгелээн хүнүнден бээр бот-боттарын билчир чорукту болган найыралды улустар аразынга тургузарының чугула аргазы болур улустар аразының культурлуг харылзаалларын бижиглаары дээш туржуп келген.

Тайбының совет талалакчылары болза, өскө чурттарның хөй-ниитизи-биле культурлуг харылзааларны быжыглаарынче угланган хөй санныг хемчегларын боттандырып турар.

Төлээлерин бот-боттарынга чалажыры көвүдээн. Чүгле 1955 чылда бизиң тайбың камгалалының Совет комитеди даштыкы чурттарның 42 делегацияларын чалап, хүлээп алган, оларның составынга янзы-бүрү чурттарның тайбынга ынакшылдыг күштериниң хөй санныг төлээлекчилерин чораан.

Тайбын дээш совет деминселчилерниң 27 делегацияларын 1955 чылда Бүдат Улус Республикага, Индияга, Бирмага, Индонезияга, Японияга, Францияга, Италияга, Швецияга, Австрияга, Польшага, Финляндияга, Чехословакияга барып чораннар. Ол төлээлерниң составынга совет хөй-ниитиниң хөй санныг төлээлекчилери киржип чораан.

Совет Эвилели-биле өскө чурттарның аразынга культурлуг солчулгаларны калбартыр соруглга-биле тайбың камгалалының Совет комитеди чурттуң өскө-даа хөй-ниити организацияларыбле кады чурттар аразынга кинофильмнерди, литератураны, әртемниг чедишкиннерни солчурунга идигни берип, совет улустуң культурлуг чедишкиннери-биле таштыкы чурттарның хөй-ниитизиниң танышкарынга дузалап турар.

Тайбының Бүгү-делегей Чөвүлелиниң инициативазын ёзугаар делегей культуразының улуг ажылдакчыларынга хамаарышкан хүннерни янзы-бүрү чурттарга байырлап демделээрни улустар аразының культурлуг харылзааларын таарымчалыг болдурарынга болган быжыглаарынга улуг ролдуг болуп турар. Делегей культуразының алдарлаган хүннерни байырлап демделээрни, а ол ышкаш төлээлерни бот-боттарынга чалажыры, театр коллективтерни, төөгү бижимелиниң чогаалларын болган кинону солчуру улустар аразының бот-боттарын билчир чоруун көжүдерингe арганы берип, улустар аразының дүшкүүлүг чоруун өөскөдиринге идигни болуп турарын барымдаалаан культуразының тускаалдыг хүннериниң байырлалдарынга совет бижиглер идепкейлиг киржип турар.

Улустар аразының культурлуг солчулгазын 1956 чылда улам-на күштелдиринин дугайында айтырыгны тайбың камгалалының Совет комитединиң Президиуму чугаалажып көрген.

Тайбың талалакчыларының дыка хөй төлээлерни янзы-бүрү чурттардан Совет Эвилелинче чалаар. Тайбың талалакчыларының национал комитеттериниң чалаанын ёзугаар тайбың талалакчыларының совет шимчээшкиниңиниң төлээлекчилери өлээн хөй чурттарга баарлар.

Тайбыныың Бүгү-делегей Чөвүлелиниң шинтпирин ёзугаар совет хөй-ниитизиг делегей культуразының дыка хөй улуг ажылдакчыларының тускаалдыг хүннерин 1956 чылда демделеп әртирер.

Чижээ, Индияның әрте-бурунгу шүлүкчүзү Калидастың юбилейин;

Янон чурукчу Тайо Одзаның өлген хүнүнден бээр 450 чыл болганын;

Американың хөй-ниити ажылдакчызы болган әртемнең В. Франклиннің төрүттүнген хүнүнден бээр 250 чыл болганын;

Австрий композитор В. Моцарттың төрүттүнген хүнүнден бээр 200 чыл болганын (январь 27-де);

Орус чогаалчы Ф. М. Достаевскийниң өлген хүнүнден бээр 75 чыл болганын (февраль 9-та);

Немец шүлүкчү Генрих Гейнениң өлген хүнүнден бээр 100 чыл болганын (февраль 17-де);

Француз физик Пьер Кюрииң өлген хүнүнден бээр 50 чыл болганын (апрель 19-та);

Норвег драматург Генрих Ибсенниң өлген хүнүнден бээр 50 чыл болганын (май 23-те);

Голланд чурукчу Рембрандтының төрүттүнген хүнүнден бээр 350 чыл болганын (июль 15-те);

Ирланд чогаалчы Б. Шоунуң төрүттүнген хүнүнден бээр 100 чыл болганын (июль 26-да).

Тайбың камгалалының Совет комитеди чурттуң хөй-ниити организацияларынга. ССРЭ-ниң чогаалчылар Эвилели-биле, культурлуг харылзаалларның Бүгү-эвилелиниң ниитилели-биле, ССРЭ-ниң әртемнер Академиязы-биле, ССРЭ-ниң уран-чуруулчылар Академиязы-биле, композиторларның Эвилели-биле, политиктиг болган әртем билиглерни нептередириниң талазы-биле Бүгү-эвилелдиң ниитилели-биле кады культуразының үстүнде айтынган хүннеринге тускаалдыг болдурган байырлыг хуралларны Москвага кылып әрттирерни шинтпирлээн. Делегей культуразының ол улуг ажылдакчыларының амыдыралчурттаганынга болган ажыл-чорудулгазынга тускаалдыкан сессияларны, лекцияларны, илеткелдерни болган чурттарның, номнарның делегелериң организастап, плакаттарны, репродукцияларның альбомнарын, әртемниң, литературлуг уран-чүүлүн, музыканың чогаалларын парлаан, культуразының ол ажылдакчыларының дугайында монографияларны, брошюраларны, документалдыг фильмнерни база чогаадып үндүрген турар.

Тайбың камгалалының Совет комитединиң Президиуму культура харылзааларының талазы-биле комиссияны тургускан. Ол комиссияның даргазынга комитеттиң бежингүү профессор Э. Н. Гагаринаны тоңуйлаан. Совет культуразына болган уран-чүүлүн сураглыг ажылдакчылары, хөй-ниитизиң алаан хөй организацияларының төлээлекчилери комиссияның составынга киргеи. ССРЭ-ниң хөй-ниитизи-биле өскө чурттарның аразынга культуразының солчулгазын бүгү тала-биле калбартырынга хамаарышкан хемчегларын чорударын ол комиссияга даскан.

(СЭТА).

Кур черлерге чаа-чаа күш-ажылчы тиилелгелерже!

Кур болгаш курукқан черлерни шинғээдип алыр талазы-биле шылгарап үнген комсомолчуларның болгаш аныяктарның чөвүлел хуралы

Кур болгаш курукқан черлерни шинғээдип алырынга шылгарап үнген аныяк энтузиастар Сибирьниң, Алтайның, Казахстаннның карак четпес делгем шөлдеринден, Поволжьениң, Зауральениң ховузулыдан, ыраккы Амур областан болгаш чурттуң чөөн талакы өскө-даа районнарындан Москвага чедип келгеннер. Январьның 20-де олар Кремльниң улуг ордузунга чыылганнар. Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың даскаанын улуг херекти боттандырар комсомолчу изиг күзелин ийи чыл бурунгаар олар ында база чыглып келген илергейлээннер.

Төрээн ынак Коммунистиг партиязының ала сагыш салышкынының ачызында, бүгү совет улустуң деткимчези-биле, дуржулгалыг тараажылар-биле кады ол аныяк патриоттулар 30 миллион гектар ажыг кур болгаш курукқан черлерни андарганнар. Ынчангаш Төрээн чурт миллиона-миллион пуд эки шынарлыг тараану алган.

Кыпган ажылдарны түңнээр, боттарының дуржулгазын солчур дээш кур черлеринин ол аныяк шинғээдикчилери Москвага чедип келгеннер.

Кур болгаш курукқан черлерни шинғээдип ап турар бүгү областарның муң ажыг төлээлекчилери эртенгиниң 10 шакта ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Кремльде хуралдар кылыр залынга чыглып келген. Оларның хөй кезиниң хөректеринде «Чаа черлерни шинғээдип алыры дээш» деп ВЛКСМ ТК-ның хөрек демдектери болган Бүгү-эвилелдиң көдээ ажыл-агый делгелгезиниң киржикчилериниң медальдары кыланайның турган.

ВЛКСМ ТК-ның, ССРЭ-ниң Совхозтар министерствозунуң, Көдээ ажыл-агый министерствозунуң, белеткелдер министерствозунуң, Хоорайның болган көдээниң тулугларының министерствозунуң даскаанын ёзугаар чөвүлел хуралды ВЛКСМ ТК-ның бирги секретары эш А. Н. Шелепин ажытқан.

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң Президиумуң чөвүлел хуралдың хүндүүг президиумунга сонгуур дугайында саналды чөвүлел хуралдың киржикчилери үр болган диниттиг адыш часкаашкыны-биле уткуп хүлээп алганнар.

«Кур болгаш курукқан черлерни шинғээдип алырының талазы-биле комсомолчуларның болгаш аныяктарның моон сонгаарғы соруглаарының база тараа бүдүрүлгезин көвүдедир дугайында» ССРЭ-ниң совхозтар Министри эш И. А. Бенедиктовтуң, ССРЭ-ниң Көдээ ажыл-агый министри эш В. В. Мацневичиниң болгаш ВЛКСМ ТК-ның секретары эш А. Н. Шелепиниң илеткелдерни чөвүлел хуралдың киржикчилери дыннап чугаалажыпканнар.

Чурттуң чөөн болгаш мурнуу-чөөн талакы районнарынга кур болгаш курукқан черлерни шинғээдип алырының талазы-биле Коммунистиг партияның, Совет чазактың берген даалгазы чедишкиниг күүсетингеи.

Чүгле 1955 чылда бизиң кур болгаш курукқан черлерни шинғээдип алыр улуг ажыыче чүс муң өөлдер болгаш кыстар чоруткан. Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың берген хүнүлүг болгаш харыысалгалыг даалгазын алдарлы-биле күүседир дээш олар боттарының күштерин база энергизиязын харам чокка улуг сорук киришкиниг ажыдап турарлар.

Бистиң Төрээн чуртувустуң аныяк патриотчулары Коммунистиг партияның салган соруглаарын моон сонгаар-даа алдарлы-биле күүседип шидаар дээрзинге бүрүн илегелди чөвүлел хуралдың киржикчилериниң өнүнээзинден эш А. Н. Шелепин илергейлээн.

(СЭТА).

ВЦСПС-ТИН СЕКРЕТАРИАДЫНДА

Ажылчыннарның болгаш албан-хаакчыларның сад ажылының хөгжүлдези

Ажылчыннарның болгаш албан-хаакчыларның сад болгаш виноград ажыл-агыйын моон сонгаар хөгжүдерининг талазы-биле профсөвилел организацияларының сонгуурларының дугайында ВЦСПС-тиң секретариады докталаа үндүрген.

Соолгу ийи чылда коллективтиг сад ажыл-агыйының киржикчилериниң саны бүдүн чартык катап өскен. Садка ажыглаары-биле бердингеи шөл дыка өскен. Улуг-улуг бүдүрүгелериниң —Ленинградтың Киров заводунуң, Москваның «Балыр болгаш маска» заводунуң, Краснирскиниң паровоз депозунуң, Магнитогорскиниң металлургия комбинадының, Ярославльдиң машина дугуунуң заводунуң коллективтери сад ажыл-агыйын чедишкиниг сайзырадып турар. Чамдык коллективтер бедик чедишкиниң даш Бүгү-эвилелдиң көдээ ажыл-агый делгелгезиниң киржикчилери болуп турар.

Бо чылын коллективтиг салтарга, ыланғыл хоорайлар, үлетпүр төптери болгаш албан-хаакчыларга

Коммунистерниң колхоз бүдүрүлгезинге мурнакчы киржилгези

Колхоз бүдүрүлгезинге коммунистерниң мурнакчы ролюн болгаш харыысалгазының бедидер талазы-биле Тес-Хем районнуң партия организациялары сөөлгү үеде элээн ажылдарны чоруткан.

Районнуң колхозтарының бригадаларында болгаш мал ажылының фермаларында 14 партия бөлүктери колхозчулар өртүзүнге кижизидикчи болгаш организакчы ажылдарны чорудуп турар. Ниитиниң күш-ажылынга киржилге талазы-биле боттарының низа иелекейлиин болгаш чүткүлдүүн саргускен коммунистер дыка хей. Чижээ, Калинин аттыг колхозтуң хойжузу эш Кодунай ол колхозтуң хоюн 1948 чылдан бээр кадарып, чыл-бүрүле 300 баш хураганнарны өстүрүп келген. Эрткен чылын ол 356 баш хойдан 366 хураганнарны лоруктургаш, фермага дужаган болгаш хой бүрүзүнден 2 килограмм дүктү кыргын алган. Ленин аттыг колхозтуң хойжузу эш Бекпел бодунга бижыглаан 700 баш хойну менди ажаан, хой бүрүзүнден 2 килограмм дүктү кыргын алган. Сталин аттыг колхозтуң саанчызы эш И. Дыртык бодунга бижыглаан инек бүрүзүнден сүт саалдазын 1954 чылдыңдан 2-3 катап өстүргөн. Ол ышкаш Сталин аттыг колхозтуң хойжулары С. Санчы-оол, С. Даваа, Ленин аттыг колхозта саанчы Дешки, тудугжу Б. Делег, малчын Авыт, Калинин аттыг колхозта тудугжу эш Шойзак, хойжу Девен-оол олар колхоз бүдүрүлгезинде ак-сеткилдиг ажылдап, боттарының мурнакчы ролюн көргүзүп турарлар.

Ынчалза-даа колхоз бүдүрүлгезиниң участоктарында масса-политиктиг ажыл четпес чоруп турар. Районнуң колхозтары мал чеминерин белеткээриниң планын күүсетпээн, колхозчуларны суурҗудар ажылдың темпизин оожум, тудуг бригадаларында, мал фермаларында ажылдап турар коммунистерниң саны эвээш, бригадаларда күш-ажылдың бүдүргекчүлүү чавыс болуп турар.

СЭКП райкомунуң бюрозу болгаш партия эге организациялары коммунистерниң мурнакчы ролюн бедидер ажылды ам-даа четпес чорудуп, онаашкан ажыл дугайында олардан негелдеңи көшкалып, четпестерни уяткаарының чепсээ болур шүгүмчүлеп, бот-шүгүмчүлеп, ылангыя алзадан өрү шүгүмчүлеп четпес детким турар.

Колхозтарны организасе, ажыл-агый талазы-биле улам бижыглаар дээш деңиселге коммунистерниң авангардылыг ролюн бедидери, ажыл-агыйжы болгаш политиктиг соруглагларны чедишкинниг күүседириниче бүгү ажылчы чоннарны мобилизастазары колхозтарның партия организацияларының чүгүле соруглазы болур.

И. КУНГААЖАП.

Комсомолчуларның мурнакчы ролюн бедидер

СЭКП ТК-ның январь Пленумунуң колхоз бүдүрүлгезин улам хөгжүдеринче угланган төөгүлүг шиитпирлерин амыдыралга боттандырарынга Сүт-Хөл районнуң комсомолчуларының болгаш аныяктарының чедишкинниг киржилгезин комсомол организацияларымның чоокта чаа болуп эрткен отчёт-сонгуулдалыг хуралдары болгаш ВЛКСМ-ниң район конференциязы демдеглээн.

Эрткен чылдың түнелинде районнуң колхозтары боттарының мурнунда салдынган ажыл-агыйжы соруглагларын чедишкинниг шиитпирлеп, часкы тарылганың болгаш күскү чер аңдарылгазының планнарын, малдың баш санын өстүрүнүң планын ниитизи-биле күүсеткен. Мал ажылының продуктулуг мурнунда чылдагыдыңдан элээн бедээн, колхозтарның күүсүнеге эът, сүт, дүк киңереңиң планнары, МТС-ке натура төлевирин эки күүсетингеп.

Ол бүгү ажыл-агыйжы соруглагларны чедишкинниг шиитпирлээринге районнуң колхозчу комсомолчулары болгаш аныяктары улуг киржилгелиг болган. Олар колхоз бүдүрүлгезиниң харыысалгалыг участоктарында улам-на хөйү-биле ажылдап турарлар. 300 хире колхозчу комсомолчуларның иштинден мал фермаларында 68, ховү бригадаларында 145, тудуг бригадаларында 40 хире комсомолчулар ажылдап турар.

Колхоз бүдүрүлгезин хөгжүдер керекке ак-сеткилдиин, чүткүлүн илередип, боттарының ажыл-ишчи мергежилин бедидип турар мурнакчы аныяктарның саны көвүдээн. Ылангыя «Сталинчы оруң» колхозта чылгычы Бавуу 1955 чылда терээн 17 баш белеринден 17 кулунаарны, Калинин аттыг колхозта хойжу Монгуш Докал 356 хойдан 372 хураганнарны чиляриг чокка камгалап алганнар. Монгуш Докал хой бүрүзүнден 2 килограмм дүктү кыргаан. Боттарынга бижыглаан инек бүрүзүнден-не «Сталинчы оруң» колхозта Бопеек 720 литр, Ыпыы 648 литр сүттү, Сталин аттыг колхозта Норжунмаа 619,3 литр сүттү саап алганнар. Ол болза, районда бедик көргүзүг болур. Калинин аттыг колхозта инек кадарчызы Көрген-оол 115 баш саар инектерни үлегерлиг кадарып, ферманың сүт саап алырының нинти планын күүсединиринге ханыырган. Ол ышкаш колхозтарның часкы болгаш күскү ховү ажылдарынга боттарының онза идепкейлиин илереткен «Сталинчы оруң» колхозта Хүнду-Самбуу, Калинин аттыг колхозта О. Үгү, Жданов аттыг колхозта Долзат, Киров аттыг колхозта Декей болгаш өске-даа комсомолчулар бар.

МТС-тиң механизаторларының күжү-биле эрткен чылын 1170 гектар күр чер аңдартынган болгаш ажыглалга киңерер кыдыр белеткетинген. Механизаторлардан комсомолчу комбайнер Г. Падков чыл планның 122 хүү күүседип, 451 килограмм кывар чүүлү каннап алган. Комбайнер М. Комбуй-оол база-ла эң эки ажылдыг механизаторларның бирээзи болуп илереэн.

Колхозтарның учётчиктеринде болгаш түскай эртемиглериниң база-ла хөй комсомолчулар ажылдап турар. Ылангыя комсомолчу зоотехник Молеров партия ның кыйгырыын ёзугаар бодунуң күзелин илередип, колхоз кежигүнүнде кирип алган болгаш онаашкан ажылынга онза чүткүлдүг ажылдап турар.

Мал ажылында комсомолчулар болгаш аныяктар амгы үеде мал кыштагладыышкынын чедишкинниг эртирер дээш, кыымаккай ажылдап, оон ажаалгазын, одарладыышкынын болгаш чемгерилгезин экижидип турарлар.

Колхозтарның ховү, огород, тудуг бригадаларынга болгаш мал ажылының фермаларынга аныяктарның мурнакчы ролюн улам-на бедидери чугула.

Амгы үеде часкы тарылгага белеткелдер ажылын чорудары, колхозтар түлүүнүң темпизин дүргедедири, мал кыштагладыышкынын эки эртирери — чугула соруглагар болуп турар. Мында комсомолчулар улам идепкейлиг киржир ужурлуг.

А. АКАРА,
СЭКП-ниң Сүт-Хөл райкомунуң оргинидизиниң эргелекчизи.

Эш В. Мальцева эң баштай киоскиден эгелеп садыгны болуп эгелээн. В. Мальцева садыг ажыдакчыларының күрүүн эрткеш, Кызылдың № 10 магазинниге садыгны болуп ажылдап кирген. Оон күш-ажылга янак, ак-сеткилдиг чорууп салып алыкчылар бедии-биле үнелеп турар. Оларның негелде-херегледелеринге кичээнгейлиг болбушаан, ол садып алыкчыларның хереглелдерин дүрген хандырып бээрин үргүлүү орадажып турар.

Эш Мальцева 1955 чылдың бүдүрүлге планын 101,7 хүү күүсеткен.

Чурумта: садыгны эш В. Мальцева садып алыкчыларга бараанналарны садып турары.

Фото С. Феоктистовтуу.

КАА-ХЕМ РАЙОНДА МАЛ КЫШТАГЛАДЫЫШКЫНЫ

Декабрь айның сөөлгү он хонуунга чедир районнуң девискээринде агаар-бойдустуң байдалы кончуг эки, соок 20 градустан ашпас, хар чуга турган. Бойдустуң ол эки байдалы чаңдык колхозтар дарганарын, партия эге организацияларының сеткилин оожуктуруп, мал кыштагладыышкынынче оларның кичээнгейн улуубиле салдынмайн турган. Чаңдык колхозтарның баштаар черлери саар инектерни үзүн декабрьның нийги чартынга чедир черге одарлаын, тургузу азыралче кинрбейн турганнар.

Чижээлээрге, «Ленинчи оруң» колхоз (даргазы эш Иванов, партия организациязының секретары эш Сарапулов) Коптунун Кужур деп черде өөр инектерни январь 4-ке чедир кадарып одарлаткан. Ол колхозтуң бүгү фермаларынга малдың курлавыр чем-сууру тургустунмаан турган. Багай ажылдың, чемгерилгенің түнелинде инектер ара салыр, шөөр малда улуг эвес-даа болза хораар чоруң бар. Саар инектерниң сүлү дыка кызырыган. Бир эвес районда «Тиилелге» колхоз октябрь 1-ден январь 1-ге чедир саар инек бүрүзүнден-не 200—300 литр ажыг сүттү алган болза, ол колхозтуң дээре саанчызы Сайчак Тыяа ол-да үенің иштинде бир саар инектен чүгле 101 литр сүт алган.

Колхозта партия организациязы малчыннар ортузунга политиктиг ажылды коштаткан. Оон харазы-биле малчыннарның ажылдан солчур чоруу көвүдээн. Чаңдык малчыннарның ажылын каггап чоруп турганы чурттала талазы-биле хандырылганың багай болуп турарында.

«Сталинчы оруң», «Октябрь 14 чылы», «Кызыл тук» колхозтарда мал кыштагладыышкынында улуг четпестер бар. Партияның район комитеди кыштагладыышкынның байдалын өөренип көргеш, боттуг хемчегларын алган. Чижээ, мал кыштагладыышкынын канчаар эртирип турарының дугайында «Ленинчи оруң» колхозтуң даргазы эш Иванов тың илеткелин райкомунуң бюрозунга дыңнаган, чогуур шиитпирин хүлээп алган, колхозтарже партия болгаш совет активтерин чоруткулаан.

Мал кыштагладыышкынының чоруп турарының дугайында партия райкомунуң алган хемчегларын көскү түнелдерни берген. Чижээ, «Тиилелге» колхоз бүгү ыйыстыг боза малды тургузу азыралга киирген. Ол чоруң инектерниң күскү күр күүнүн камгалап артырар арганы берген. Оон ынай саар инектерниң сүлү база кызырылбаан. Чижээ, саанчылар Болмачева, Князев, Билина, Багай-оол олар 1955 чылдың октябрь 1-ден декабрь 31-ге чедир үеним иштинде инек бүрүзүнден 217—393 литр сүттү түс-түе саап алгыласан.

Молотов аттыг колхоз база шиитпирлиг хемчегни ап турган, малды чылыг, хүр кыштагладырын чедип ап турар. Ол колхозтуң баштаар чери фермаларга мал чеминиң курлавырын тургусканы-биле, оң соок хүннерде инек малды бүрүү-биле тургузу азырап турар.

«Октябрь 14 чылы», «Ленинчи оруң» колхозтар мал кыштагладыышкынында четпестерни дүргени-биле чайладып турарлар. «Ленинчи оруң» колхозтуң баштаар чери болгаш ында партия организациязы партия райкомунуң бюрозунуң шиитпирин күүсетпээн, фермаларга мал чеминиң курлавырын тургузарынче киришкен болгаш ында мал чеми сөөртүүбиле ажылдаар кижилерни үзүп тургускан. Чемгерилгенің рационун, одарларын ажыглаарының чурумун база эде көрген.

Мал кыштагладыышкынының чоруп турарын партия райкомунуң бюрозунга чугаалажып көргени партия болгаш совет активтерниң кичээнгейин мал кыштагладыышкынынче улаттырган болгаш колхозтарның улуртукчуларының харыысалгазын бедиткен.

С. ТАМБА.

Кара дилгилер

Чөөн-Хемчик районнуң «Кызыл тараачын» көдээ ажыл-агый артели эрткен чылын 9 кыс, 1 ээр кара дилгилер салып алган. Дилгилер чылыг кажаа-биле, чембиле хандыртынган. Дилги ажаарының талазы-биле түскай күрс эрткен эш Күнзүң дилгилериниң ажаалгазын эки хандырып турар.

Д. ДАМДЫШ.

Агро-зоотехниктиг өөредилге

Колхозчу тараажыларның болгаш мал ажыдакчыларының билиин бедидерине агро-зоотехниктиг курстар улуг ужурдузалыг болуп турар. Кызыл районда «ТАРН 12 улуг хуралы» колхозтуң баштаар чери болгаш ында парторганизация бо өөредилге чылының эгезинде агро-зоотехниктиг курстар организастаан.

Агротехниктиг курста колхозтуң ховү ажылының бригадазында 10 кижи өөренип турар. Агроном эш Ивановтуң практиктиг ажылдарга хөлбашкан лекцияларын колхозчулар улуг сонуургалдыг дыңнап турар. Зоотехниктиг курстуң дыңнакчылары эш Епифановтуң лекцияларын база мактап турар.

Агро-зоотехниктиг курстарның баштайгы өөредилге чылының программазын часкы ховү ажылы эгелээр бетинде доозар кылдыр таарыштыр тургускан.

В. КИЗОГЛО.

Кыштагларже күш салып турар

Чаа-Хөл районнуң «Тиилелге» көдээ ажыл-агый артели малды меңги чыл ажыраар дээш организастыг ажылдарны баш улуур чорутkан. Мал чеминерин кыштагларда малчыннарга сөөртүп чедирер кижилерни, кажаалардың одээн хоорар болгаш чылыглаар 15 кижи киржикчилиг комсомолчу аныяктар бригадазын, чүм олардыг черлерге кажаалар тудар 8 бызанчыларны быжыглап тургускан. Олар малчыннарга боттуг дузаны чедирип тураарлар.

Сарыг-Бөлүк эш Максыр-оол, Кара-Тургуга эш Самдың оларның кадарып турары шөөр малдар эки деңгиделиг кыш ажыл турар. Дуржулгалыг малчыннар чайгы, күскү үелерде шөөр малды эки оларалдып семиртkен. Ол чоруң кыштың берге үезинде бергедээшкинниге малды ужураштырбайн турар.

Х. ЫМЫЙ-ООЛ.

Ногаа бригадазында

БАЖЫН-АЛААК. (Телефон-биле). Чөөн-Хемчик районда «Искра» көдээ ажыл-агый артели эрткен чылын ногаа ажылынган 75 мүң рубль орулга алырын бүдүрүлге планында көрген турган. Колхозтуң, ылаңгыя оон ногаа бригадазының амгы байдалынга бодаарга ол чиик эвес соруглга. Бригадала эш Мынаның улуртулгазы-биле чүгле 20 кижи ажылдап турар.

Күш-ажылды эки организастап, ногаа ажаалгазынче чүгүлэ кичээнгей салганындан ол бригада 1955 чылда 101 мүң рубльдиң орулгазын төрээн колхозунга киирген. Бо чылын оон-даа бедик көргүзүглүг болурунга бригаданың кежигүннери улам чүткүлдүг ажылдап турар. Колхоз башаар черилин даргазы эш Доктугунуң редакцияга дыңнаткаңы болза:

—Ногаа тарылгазының шөлү эрткен чылын 20 гектар турган, а бо чылын ол 38 гектар чедир калбарар, оон иштинде картофельын 20 гектарга олуртур биз. Үрезин культуралар аайы-биле бүрүн белеткетингеп.

Бригада часкы ховү ажылынга белеткелин партиянын XX съездизинге уткуштур дооларын хүлээнген. Олларның сөзү боттуг ажыл-херектен карышпайн турар. Расала олуртуп өстүрер 50 мүң саваңыгаштар кылыр тургаш, бо хүнчерге чедир 80 мүнну белеткеп алган, 9 парник онгаларын, оон 84 рамаларын база белеткээн. Узуну 16 метр, дооразы 8 метр чылыткыны бүрүн дерээн. Ол ышкаш удобренигге 150 тонна өдекти мооннеп чыылырган.

Малчыннарда

Улуг-Хем районнуң Калинин аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң малының кышкы байдалы эки, шөөр мал оолдап эгелээн.

Балырчылар эштер Доспай-оол биле Нурсаттың ховонда 46 хой оолдаан, хураганнар менди доругун турар.

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының XX съездизинге белек кылдыр, малдың чаа төрүттүнген чаш төлүн чаңгыздаа чидириг чокка камгалап алыр дээш малчыннар социалистиг чарыштың чаа бедик хүлээлгелерин алганнар.

М. БАГАЛДАЙ.

Хайгааараза

Каа-Хем районнуң «Сталинчы оруң» колхозунуң хаван фермазында четпестер хөй. Чем чедишпестиң уламындан хавапнарны ой-шаанда чемгербейн турар. Фермаңы чунар демир, лампалар, халаттар болгаш түскай кедер идиктер дээш оон-даа өске хереглиг чүгүлэ чүүлдер-биле хандырбаан.

Бүрүнеге болгаш колхозчуларга салар соруглга-биле 2-ден 3 ай чедир назылыг 15-25 килограмм денгиллиг хаван оолларын түскай азыралга тургускан болза-да, ынзы-бүрү чемнер-биле таарыштыр азыраваанындан оларның денгизи немежирден харын күдулап, чамдыктары мырынай 5—7 килограмм апарган.

Колхоз баштаар черинден-даа, мал ажылының түскай эртемиглеринден-даа бо дугайында сагыш салбайн турар.

И. САМУШКИН.

Коммунистерниң колхоз бүдүрүлгезинге мурнакчы киржилгези

Колхоз бүдүрүлгезинге коммунистерниң мурнакчы ролюн болгаш харыысалгазының бедидер талазы-биле Тес-Хем районнуң партия организациялары сөөлгү үеде элээн ажылдарны чоруткан.

Районнуң колхозтарының бригадаларында болгаш мал ажылының фермаларында 14 партия бөлүктери колхозчулар өртүзүнге кижизидикчи болгаш организакчы ажылдарны чорудуп турар. Ниитиниң күш-ажылынга киржилге талазы-биле боттарының низа иелекейлиин болгаш чүткүлдүүн саргускен коммунистер дыка хей. Чижээ, Калинин аттыг колхозтуң хойжузу эш Кодунай ол колхозтуң хоюн 1948 чылдан бээр кадарып, чыл-бүрүле 300 баш хураганнарны өстүрүп келген. Эрткен чылын ол 356 баш хойдан 366 хураганнарны лоруктургаш, фермага дужаган болгаш хой бүрүзүнден 2 килограмм дүктү кыргын алган. Ленин аттыг колхозтуң хойжузу эш Бекпел бодунга бижыглаан 700 баш хойну менди ажаан, хой бүрүзүнден 2 килограмм дүктү кыргын алган. Сталин аттыг колхозтуң саанчызы эш И. Дыртык бодунга бижыглаан инек бүрүзүнден сүт саалдазын 1954 чылдыңдан 2-3 катап өстүргөн. Ол ышкаш Сталин аттыг колхозтуң хойжулары С. Санчы-оол, С. Даваа, Ленин аттыг колхозта саанчы Дешки, тудугжу Б. Делег, малчын Авыт, Калинин аттыг колхозта тудугжу эш Шойзак, хойжу Девен-оол олар колхоз бүдүрүлгезинде ак-сеткилдиг ажылдап, боттарының мурнакчы ролюн көргүзүп турарлар.

Ынчалза-даа колхоз бүдүрүлгезиниң участоктарында масса-политиктиг ажыл четпес чоруп турар. Районнуң колхозтары мал чеминерин белеткээриниң планын күүсетпээн, колхозчуларны суурҗудар ажылдың темпизин оожум, тудуг бригадаларында, мал фермаларында ажылдап турар коммунистерниң саны эвээш, бригадаларда күш-ажылдың бүдүргекчүлүү чавыс болуп турар.

СЭКП райкомунуң бюрозу болгаш партия эге организациялары коммунистерниң мурнакчы ролюн бедидер ажылды ам-даа четпес чорудуп, онаашкан ажыл дугайында олардан негелдеңи көшкалып, четпестерни уяткаарының чепсээ болур шүгүмчүлеп, бот-шүгүмчүлеп, ылангыя алзадан өрү шүгүмчүлеп четпес детким турар.

Колхозтарны организасе, ажыл-агый талазы-биле улам бижыглаар дээш деңиселге коммунистерниң авангардылыг ролюн бедидери, ажыл-агыйжы болгаш политиктиг соруглагларны чедишкинниг күүсединиринче бүгү ажылчы чоннарны мобилизастазары колхозтарның партия организацияларының чүгүле соруглазы болур.

И. КУНГААЖАП.

Комсомолчуларның мурнакчы ролюн бедидер

СЭКП ТК-ның январь Пленумунуң колхоз бүдүрүлгезин улам хөгжүдеринче угланган төөгүлүг шиитпирлерин амыдыралга боттандырарынга Сүт-Хөл районнуң комсомолчуларының болгаш аныяктарының чедишкинниг киржилгезин комсомол организацияларымның чоокта чаа болуп эрткен отчёт-сонгуулдалыг хуралдары болгаш ВЛКСМ-ниң район конференциязы демдеглээн.

Эрткен чылдың түнелинде районнуң колхозтары боттарының мурнунда салдынган ажыл-агыйжы соруглагларын чедишкинниг шиитпирлеп, часкы тарылганың болгаш күскү чер аңдарылгазының планнарын, малдың баш санын өстүрүнүң планын ниитизи-биле күүсеткен. Мал ажылының продуктулуг мурнунда чылдагыдыңдан элээн бедээн, колхозтарның күүсүнеге эът, сүт, дүк киңереңиң планнары, МТС-ке натура төлевирин эки күүсетингеп.

Ол бүгү ажыл-агыйжы соруглагларны чедишкинниг шиитпирлээринге районнуң колхозчу комсомолчулары болгаш аныяктары улуг киржилгелиг болган. Олар колхоз бүдүрүлгезиниң харыысалгалыг участоктарында улам-на хөйү-биле ажылдап турарлар. 300 хире колхозчу комсомолчуларның иштинден мал фермаларында 68, ховү бригадаларында 145, тудуг бригадаларында 40 хире комсомолчулар ажылдап турар.

Колхоз бүдүрүлгезин хөгжүдер керекке ак-сеткилдиин, чүткүлүн илередип, боттарының ажыл-ишчи мергежилин бедидип турар мурнакчы аныяктарның саны көвүдээн. Ылангыя «Сталинчы оруң» колхозта чылгычы Бавуу 1955 чылда терээн 17 баш белеринден 17 кулунаарны, Калинин аттыг колхозта хойжу Монгуш Докал 356 хойдан 372 хураганнарны чиляриг чокка камгалап алганнар. Монгуш Докал хой бүрүзүнден 2 килограмм дүктү кыргаан. Боттарынга бижыглаан инек бүрүзүнден-не «Сталинчы оруң» колхозта Бопеек 720 литр, Ыпыы 648 литр сүттү, Сталин аттыг колхозта Норжунмаа 619,3 литр сүттү саап алганнар. Ол болза, районда бедик көргүзүг болур. Калинин аттыг колхозта инек кадарчызы Көрген-оол 115 баш саар инектерни үлегерлиг кадарып, фермаңы сүт саап алырының нинти планын күүсединиринге ханыырган. Ол ышкаш колхозтарның часкы болгаш күскү ховү ажылдарынга боттарының онза идепкейлиин илереткен «Сталинчы оруң» колхозта Хүнду-Самбуу, Калинин аттыг колхозта О. Үгү, Жданов аттыг колхозта Долзат, Киров аттыг колхозта Декей болгаш өске-даа комсомолчулар бар.

МТС-тиң механизаторларының күжү-биле эрткен чылын 1170 гектар күр чер аңдартынган болгаш ажыглалга киңерер кыдыр белеткетингеп. Механизаторлардан комсомолчу комбайнер Г. Падков чыл планның 122 хүү күүседип, 451 килограмм кывар чүүлү каннап алган. Комбайнер М. Комбуй-оол база-ла эң эки ажылдыг механизаторларның бирээзи болуп илереэн.

Колхозтарның учётчиктеринде болгаш түскай эртемиглериниң база-ла хөй комсомолчулар ажылдап турар. Ылангыя комсомолчу зоотехник Молеров партия ның кыйгырыын ёзугаар бодунуң күзелин илередип, колхоз кежигүнүнде кирип алган болгаш онаашкан ажылынга онза чүткүлдүг ажылдап турар.

Мал ажылында комсомолчулар болгаш аныяктар амгы үеде мал кыштагладыышкынын чедишкинниг эртирер дээш, кыымаккай ажылдап, оон ажаалгазын, одарладыышкынын болгаш чемгерилгезин экижидип турарлар.

Колхозтарның ховү, огород, тудуг бригадаларынга болгаш мал ажылының фермаларынга аныяктарның мурнакчы ролюн улам-на бедидери чугула.

Амгы үеде часкы тарылгага белеткелдер ажылын чорудары, колхозтар түлүүнүң темпизин дүргедедири, мал кыштагладыышкынын эки эртирери — чугула соруглагар болуп турар. Мында комсомолчулар улам идепкейлиг киржир ужурлуг.

А. АКАРА,
СЭКП-ниң Сүт-Хөл райкомунуң оргинидизиниң эргелекчизи.

Эш В. Мальцева эң баштай киоскиден эгелеп садыгны болуп эгелээн. В. Мальцева садыг ажыдакчыларының күрүүн эрткеш, Кызылдың № 10 магазинниге садыгны болуп ажылдап кирген. Оон күш-ажылга янак, ак-сеткилдиг чорууп салып алыкчылар бедии-биле үнелеп турар. Оларның негелде-херегледелеринге кичээнгейлиг болбушаан, ол садып алыкчыларның хереглелдерин дүргени хандырып бээрин үргүлүү орадажып турар.

Эш Мальцева 1955 чылдың бүдүрүлге планын 101,7 хүү күүсеткен.

Чурумта: садыгны эш В. Мальцева садып алыкчыларга бараанналарны садып турары.

Фото С. Феоктистовтуу.

КАА-ХЕМ РАЙОНДА МАЛ КЫШТАГЛАДЫЫШКЫНЫ

Декабрь айның сөөлгү он хонуунга чедир районнуң девискээринде агаар-бойдустуң байдалы кончуг эки, соок 20 градустан ашпас, хар чуга турган. Бойдустуң ол эки байдалы чаңдык колхозтар дарганарын, партия эге организацияларының сеткилин оожуктуруп, мал кыштагладыышкынынче оларның кичээнгейн улуубиле салдынмайн турган. Чаңдык колхозтарның баштаар черлери саар инектерни үзүн декабрьның нийги чартынга чедир черге одарлаын, тургузу азыралче кинрбейн турганнар.

Чижээлээрге, «Ленинчи оруң» колхоз (даргазы эш Иванов, партия организациязының секретары эш Сарапулов) Коптунун Кужур деп черде өөр инектерни январь 4-ке чедир кадарып одарлаткан. Ол колхозтуң бүгү фермаларынга малдың курлавыр чем-сууру тургустунмаан турган. Багай ажылдың, чемгерилгенің түнелинде инектер ара салыр, шөөр малда улуг эвес-даа болза хораар чоруң бар. Саар инектерниң сүлү дыка кызырыган. Бир эвес районда «Тиилелге» колхоз октябрь 1-ден январь 1-ге чедир саар инек бүрүзүнден-не 200—300 литр ажыг сүттү алган болза, ол колхозтуң дээре саанчызы Сайчак Тыяа ол-да үенің иштинде бир саар инектен чүгле 101 литр сүт алган.

Колхозта партия организациязы малчыннар ортузунга политиктиг ажылды коштаткан. Оон харазы-биле малчыннарның ажылдан солчур чоруу көвүдээн. Чаңдык малчыннарның ажылын каггап чоруп турганы чурттала талазы-биле хандырылганың багай болуп турарында.

«Сталинчы оруң», «Октябрь 14 чылы», «Кызыл тук» колхозтарда мал кыштагладыышкынында улуг четпестер бар. Партияның район комитеди кыштагладыышкынның байдалын өөренип көргеш, боттуг хемчегларын алган. Чижээ, мал кыштагладыышкынын канчаар эртирип турарының дугайында «Ленинчи оруң» колхозтуң даргазы эш Иванов тың илеткелин райкомунуң бюрозунга дыңнаган, чогуур шиитпирин хүлээп алган, колхозтарже партия болгаш совет активтерин чоруткулаан.

Мал кыштагладыышкынының чоруп турарының дугайында партия райкомунуң алган хемчегларын көскү түнелдерни берген. Чижээ, «Тиилелге» колхоз бүгү ыйыстыг боза малды тургузу азыралга киирген. Ол чоруң инектерниң күскү күр күүнүн камгалап артырар арганы берген. Оон ынай саар инектерниң сүлү база кызырылбаан. Чижээ, саанчылар Болмачева, Князев, Билина, Багай-оол олар 1955 чылдың октябрь 1-ден декабрь 31-ге чедир үеним иштинде инек бүрүзүнден 217—393 литр сүттү түс-түе саап алгыласан.

Молотов аттыг колхоз база шиитпирлиг хемчегни ап турган, малды чылыг, хүр кыштагладырын чедип ап турар. Ол колхозтуң баштаар чери фермаларга мал чеминиң курлавырын тургусканы-биле, оң соок хүннерде инек малды бүрүү-биле тургузу азырап турар.

«Октябрь 14 чылы», «Ленинчи оруң» колхозтар мал кыштагладыышкынында четпестерни дүргени-биле чайладып турарлар. «Ленинчи оруң» колхозтуң баштаар чери болгаш ында партия организациязы партия райкомунуң бюрозунуң шиитпирин күүсетпээн, фермаларга мал чеминиң курлавырын тургузарынче киришкен болгаш ында мал чеми сөөртүүбиле ажылдаар кижилерни үзүп тургускан. Чемгерилгенің рационун, одарларын ажыглаарының чурумун база эде көрген.

Мал кыштагладыышкынының чоруп турарын партия райкомунуң бюрозунга чугаалажып көргени партия болгаш совет активтерниң кичээнгейин мал кыштагладыышкынынче улаттырган болгаш колхозтарның улуртукчуларының харыысалгазын бедиткен.

С. ТАМБА.

Кара дилгилер

Чөөн-Хемчик районнуң «Кызыл тараачын» көдээ ажыл-агый артели эрткен чылын 9 кыс, 1 ээр кара дилгилер салып алган. Дилгилер чылыг кажаа-биле, чембиле хандыртынган. Дилги ажаарының талазы-биле түскай күрс эрткен эш Күнзүң дилгилериниң ажаалгазын эки хандырып турар.

Д. ДАМДЫШ.

ТУДУГГА КҮШ-АЖЫЛДЫҢ БҮДҮРҮКЧҮЛҮҮН БЕДИДЕР

СЭКП ТК-ның июль Пленумуу үлетиргүү күүлүг көдүрериниң, бүдүрүлгени организастаарын экижидериниң ооргаш күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидериниң чугула соруглазын салган. «Тыва тудуг» трестиниң коллективи июль Пленумунуң төөгүлүг шиитпирин амыдыралга боттандырар дээш бүдүрүлгениң иштики курлавырларын ажыглалга киирериниң болгаш күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидерининг талазы-биле чаңдык ажылдарны чоруткан.

Бүш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидеринге хөй күш үнер ажылдарны механизастаазы улуг ужур-дузалыг болган. Ак үеде тресте бедик бүдүрүкчүлүг тудуг техниказы болгаш янзы-бүрү механизмнер бар. Тудугда бүгү ажылдың барык 35 хуузу механизастатынган. Оон иштинде чүгле дажыры 90 хуу, бетон белеткээри 96 хуу, холумак кылыры 90 хуу механизастатынган.

Тудугга күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидеринге күш-ажылды рационалдыг организастаазы улуг ролдуг ойнап турар. Күш-ажылды организастаарының чаа, дешпилгелиг методу —комплекслиг бригадалар организастатынган болгаш чедишкинниг ажылдап турар. Бо бүгүнүң түнелинде бир ажылчынның күш-ажылының бүдүрүкчүлүү 32 хуу чедир бедээн.

Ынчалза-даа күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидеринге чедип алдынган бо чаңдык чедишкиннер тудугга үргүлүү өзүп турар негелдерни хандырып шыдаайн турары билдингир.

«Тыва тудуг» трестизи 1955 чылда турганы 14 миллион рубльдиң орнунга бо чылын 26 миллион рубльдиң тудуг ажылдарын чорудар. А бо түн чаа беш чылдың ийи дугаар чылы —1957 чылда 50 миллион рубль чедир өзер.

Бо соруглганы боттандырары тудугжуларның коллективиниң улуг күженишкиннерин болгаш чогаадыкчы инициативазын негеп турар. Тудугнуң технологиязын болгаш бүдүрүлгениң организастаалкынын сайзырангайжыларда тудугга чаа техниканы ажыглаазы болгаш мурнакчыларның ажылының дүржүлгазын нептередири эргежок чугула деп чүвени тудугжулар билип турар.

Хемчээл талазы-биле канчаар-даа ажок улуг тудуг ажылдарын чорударынга тудуг индустриязын сайзырадыры болгаш тудугнуң ол чаа, дешпилгелиг методуунче шилчирии бирги чергенинг ролюн ойнаар ужурлуг. Эрткен чылын «Тыва тудуг» трестизи демир-бетон конструкциялар кылыр төп белдирии болгаш полигонну тургускан. Ол чоруң тудугнуң темпизин дүргедедириниң, оон шынарын экижидиринге арганы берген. Оон-биле кады холумакты объектилер санынга белеткээри сокпаан болгаш ону белеткээри төпчүтүнген, а оон түнелинде күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү коскүү-биле бедээн.

Ынчалза-даа бо ажылда четпестер болгаш чедир шиитпирлетинмээн чүүлдер хөй. Төп белдирге болгаш полигонга кылган холумактың база бетонның өртээ дыка аар болган: оон чылдагаанны болза төп белдирде механизацияны багай чорутkанынга, ында хөй-хөй ажылдарны хол-биле кылып турарында болур. Ол частырыгларны бо чылын катаптаазы-биле төп белдирге хөй күш үнер ажылдарны, ылангыя элезинии болгаш сай-даштыг бээрии механизастаар ужурлуг.

Моон түнелинде 12 ажыгчын хостаныр, аңаа күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү дыка белиир болгаш оон продукциязының оот-үнези чыгаар. Моон-биле кады төп белдирии болгаш полигонну бүүн чыл хургузунда ажылдаар кыдыр таарыштыр тургузар. Коллективтиң ажылчыларынан элээн хөй кижи бо дугайында рационализаторжу саналдарны киргеп.

Холумак кылыр төп белдирииң механизациязы Вилосовтуң чугаалазыны болза: — Чаа беш чылдың төп белдирии бүүн чыл хургузунда ажылдар кыдыр таарыштыр тургузары чугула. Ону кылырда бункерии материалдары-биле болгаш суглуг доскаларны бус спиралдары-биле илидер кылыр таарыштырар болза эки. Ынчаарга бо ажылдарны боттарывыстың күжүвүзүбиле кылыр ужурлуг бис.

Тудугжуларның рационализаторжу саналын трестиниң эргелеги, партия болгаш профэвилел организациялары чүүлдүг деп көргеп. Холумак кылыр төп белдирииң чыл дургузунда ажылдаарын хандырар чорук чүгле бо чылын безин трестиге чартык миллион хире рубльдиң камналгазын бээр. Тудугнуң темпизин дүргедедириниге болгаш тудугга күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү белдирииге демир-бетон конструкциязы кылыр полигонну сайзырангайжылары улуг ролдуг.

Бо соруглга-биле демир-бетон конструкциялар кылыр хаалчак хевирлиг полигонну хептээр цехтери-биле катай бо чылын тургузар болгаш ажыглалга киирер. Ол чорук тудугга бо чылын улуг блоктарны, панелдерни ажыглап эгелээр арганы бээр. Тудугнуң бо материалдарының ынарын хынаар болгаш оларның шынарын экижиер арганы берип турар лаборатория база тургустунар.

Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидеринге улуг курлавыр тудуг материалдарын автомашинага чүдүрерии рационалдыг организастаазарында бар болуп турар. Элезинии, сай-даштың, довуракты автомашинага чүдүрерии болгаш оон дүжүрериң эрткен чылын нургулайында хол-биле чорудуп турган. Оон харазы-биле бо материалдарның өртээ дыка аар болган. Ынчаарга, бо практикадан уштунуп, чүдүрер, дүжүрер ажыгга күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидип болур арга бар. Ол арга—бо ажылдарны механизастаарында болур. Карьерлерге эки бункерлерни, эстекалдаш тургускаш элезинии болгаш сай-даштың чүдүрерии механизастаар. Оон түнелинде бо материал

СЭКП-ниң XX съездизиниң Директиваларының төлевилелиниң дугайында даштыкы парлалга

«Хөгжүлденің улуг планнары»

РИМ. Алдыгы беш чыл планының талазы-биле СЭКП-ниң XX съездизиниң Директиваларының төлевилелин Италья солуннар тайылбырларын тергүлүлевишлэп турар. «Унита» солун Директивалар төлевилелин болгаш ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйының күүлүг көдүрүүшкүнүн көргүзүп турар түс-түс санныры болгаш диаграммаларны тодаргай тайылбырлап көргүскен. Үлетпүрүн өзүдезинге болгаш электрижидилгенин хөгжүлдезинге, база ол ышкаш ССРЭ-ниң көдээ ажыл-агыйының перспективаларынга солун онза кичээнгейни салып турар.

ССРЭ-ниң үлетпүрүнүн болгаш көдээ ажыл-агыйының хөгжүлдезиниң планнары улуг планнар болур деп социалистиг партияның органы «Авэнти» адавышаэн, Совет Эвилели чоннуң бир кижиге продукция бүдүрүп үндүреринің талазы-биле эң сайыранган капиталистиг чурттарны ыка ыска хуусаанын иштинде чедер болгаш ажып шыэаар деп демдеглеп турар.

Буржуаз парлалга Директивалар төлевилелиниге база-да улуг черни берип турар «Мессаджеро» деп солун чүүл парлап үндүрген, «алдыгы беш чыл планының талазы-биле Директивалар төлевилели зар үлетпүрүг, техниктиг деңнелгени колдадып хөгжүдеринге үндезилээп, ону хандырар төлээде күш-ажылдың бүдүрүкчүдүүн белидеринче болгаш улус ажыл-агыйының бүгү адырларының ниити хөгжүлдезиниче угланган...» деп ол чүүлде айтып турар. «Чаа беш чыл планы-биле тургустунган соруглалар дайын доозулган соонда ол дораан-на 1946 чылда тургустунган соруглалардан делгем... деп солун бижип турар. Атомнуг энергияны тайбың соруглаларга хөйү-биле ажыглаарын чедип алырынче кичээнгейни бодунга салып турар!».

«Темпо» солуннуң бижип турары болза «үлетпүр продукциязын бүдүрүп үндүреринің улуг өзүдезин чедип алыр соруглалар делгем... деп солун чүүл парлап үндүрген, «алдыгы беш чыл планының талазы-биле Директивалар төлевилели зар үлетпүрүг, техниктиг деңнелгени колдадып хөгжүдеринге үндезилээп, ону хандырар төлээде күш-ажылдың бүдүрүкчүдүүн белидеринче болгаш улус ажыл-агыйының бүгү адырларының ниити хөгжүлдезиниче угланган...» деп ол чүүлде айтып турар. «Чаа беш чыл планы-биле тургустунган соруглалар дайын доозулган соонда ол дораан-на 1946 чылда тургустунган соруглалардан делгем... деп солун бижип турар. Атомнуг энергияны тайбың соруглаларга хөйү-биле ажыглаарын чедип алырынче кичээнгейни бодунга салып турар!».

«Темпо» солуннуң бижип турары болза «үлетпүр продукциязын бүдүрүп үндүреринің улуг өзүдезин чедип алыр соруглалар делгем... деп солун бижип турар. Атомнуг энергияны тайбың соруглаларга хөйү-биле ажыглаарын чедип алырынче кичээнгейни бодунга салып турар!».

(СЭТА).

«ССРЭ-де саадал чок экономиктиг хөгжүлде»

ПАРИЖ. ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдеринің алдыгы беш чыл планының талазы-биле СЭКП-ниң XX съездизиниң Директиваларының төлевилелин тайылбырлап бижиринде Парижтиң солуннары тергүлүлеп турар.

Од план болза, Совет Эвилелинде чайгылыш чок бурунгаар дешпилгенің дугайын хереченел түгар ээрзин «Фигаро» солун миннип бижээн. Советтиг Россияның экономиктиг хөгжүлези саадал чокка бурунгаэрлап турар деп ол солун демдеглээн. Артых күүтүг чоруунун чамдык бодалыбиле Россияның даштында турар күрүнелер Советтиң мурунгызы беш чылдар планнарын бүзүрексевейн, шоолуглуг байдал-биле көрүп турган үелери ам эртө берген. Совет Эвилели чаа беш чыл планын боттандырбышаан, ээ-не сайыранган капиталистиг чурттарны ажып эртер үеинче удам-на чоокшулаэн турар.

Советтиң үлетпүрүг капиталистиг чурттарның үлетпүрүнге болаарга дүрген темнилерлиг хөгжүп турар фактылыг-биле холбаштыр Барының чүкте ээ-не дүвүрээнинг болуп турар деп «Эко» солун бижээн.

«Либерасьон» болгаш «Юманите» солуннарның демдеглеп турары болза, Директиваларның төлевилели барыын талакы политиктиг болгаш экономиктиг ажылдакчыларга улуг саъларны чедирген, ынчангаш ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдеринің чаа беш чыл планы күүсетинген турарынга кандыг-даа чигзынкинкинерни ол ажылдакчыларның хөй нуруузу чугаалаэаан.

(СЭТА).

„Висион" деп журналдың редакторунга Н. А. Булганинның харыыларының дугайында даштыкы парлалга

АРГАНТИНА

БУЭНОС-АЙРЕС. «Висион» деп америк журналдың редакторунун айтырыгларынга ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. А. Булганинның харыыларынга аргантин парлалга улуг кичээнгейни салып турар. Совет Эвилели Латин Американың чурттары-биле садыглажырын хөгжүдерин даэш туржун турарын болгаш олтырга техниктиг дузаламчыны көргүзеринге белении демдеглевишаан, Н. А. Булганинның харыыларының кол утказын топ солуннар көскү черлеринде парлап турар.

Совет Эвилели Аргентина-биле садыглажырын калбартканын болгаш Латин Американың, оларның-биле дипломаттыг харылзаларын амга чедир тергүлеэнин чурттар-биле ынчаар харылзаларны тергүзарынга белении харыыларда айтыкланын солуннар демдеглеп бижип турар. Совет Эвилели болза, өскө чурттарның иштики хереглеринге холгаарлап киришпейн турарын, а ол ышкаш өскө чурттар Совет Эвилелиниң иштики хереглеринге холгаарлап киришпеэн турарын, ээ-не дүвүрээнинг болуп турар деп «Эко» солун бижээн.

«Либерасьон» болгаш «Юманите» солуннарның демдеглеп турары болза, Директиваларның төлевилели барыын талакы политиктиг болгаш экономиктиг ажылдакчыларга улуг саъларны чедирген, ынчангаш ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдеринің чаа беш чыл планы күүсетинген турарынга кандыг-даа чигзынкинкинерни ол ажылдакчыларның хөй нуруузу чугаалаэаан.

(СЭТА).

УРУГВАЙ

МОНТЕВИДЕО. «Висион» деп америк журналдың редакторунун айтырыгларынга ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. А. Булганинның харыыларын Уругвайның хөй-ниитизинге улуг сонуургалдыг болган.

Совет Эвилели-биле дипломаттыг харылзаларын ам-даа тергүстүнмээн Латин Америкала ынчаар чурттар-биле дипломаттыг харылзаларны тергүзарынга Совет Эвилелизиң белении айтышаан, «ССРЭ өскө чурттарның иштики хереглеринге холгаарлап киришпеэн турар, а ол ышкаш өскө чурттар Совет Эвилелиниң иштики хереглеринге база холгаарлап киришпее ужурлуг» деп Н. А. Булганинның сөстерин солуннар демдеглеп турарлар.

Байы-кайызынга ажыктыг болурунга үнезилештингеп садыглажырганы Совет Эвилели-биле Латин Американың чурттарының аразынга калбартырының айтырыгларынче солуннар улуг кичээнгейни салып турар.

Латин Американың чурттарынче Совет Эвилелиниң чорудуп болуру барааннарны санап айтыпшаан, «эргежок чугула болу берзе, Совет Эвилели техниктиг дузаламчыны тыпсып, түскай эртемнитлерни чорудуп болур, а ол ышкаш үлетпүрүүн энергетиканын, тулугнуг, транспорттуг болгаш көдээ ажыл-агыйының талазы-биле дүжүлгени солчуп болур» деп Н. А. Булганинның айтканын солуннар база демдеглеп бижээн.

(СЭТА).

Франс Пресс агентилелиниң корреспондентизиниң айтырыгларынга Фам Ван Донгтуң харыылары

ХАНОЙ. Франс Пресс агентилелиниң корреспондентизи А. Жоржиниң айтырыгларынга Вьетнамның Демократтыг Республиказының премьер-министри болгаш даштыкы хереглер министри Фам Ван Донгтуң харыыларын январь 17-де Ханойнуң радиозу дамчыткан.

«Вьетнамны каттыштырар соруглабиле соңгу чүүнче поход кылырынче» мурнуу-вьетнам эрге-чагыргаларның дайынзырак кыйгырыгларының дугайында корреспондентиниң айтырыгларынга харыылавышаан, Фам Ван Донг Мурнуу Вьетнамның эрге-чагыргаларының чорудуп турары өнчүк-чөнгээлериниң болгаш дайын белеткелиниң политиказы Мурнуу Вьетнамче америк сиңниишкин-биле болгаш Мурнуу Вьетнамны СЕАТО-нуң шериг блогунга киирер дээш Каттымнаан Штаттарның оралажышкыннары-биле шуут холбазыг деп айтыкан.

Од политика дээрге, Вьетнамның Демократтыг Республиказының-даа, Францияның-даа ат салганы Женева дугуржулгаларының үүлээп корбээни болуп турар деп Фам Ван Донг чугаалаан. Ол дугуржулгаларын үнүп турар харыысалганы болунга алырын француз чазактан негеп турар бис. Вьетнам улус кандыгын ээрге, ол болза, ол политикага улуг деннесежир деп долу шинтпирлиг, чүге ээрге хамаарышпас чорукка, демократияга үндезилээп чурттуғайбың арга-биле каттыштырарын көрүп турар Женева дугуржулгаларынга болгаш Ада-чурт фронтулунуң политиктиг программазынга ол политика үдурланышкак.

Мурнуу Вьетнамга чаңгыс талазынчак соңгулдаларга оелеткелди ВДР-ниң чазазының канчаар көрүп турарының дугайын тугаалап турган, Фам Ван Донг ол соңгулдалар Женева дугуржулгаларының өзу-чурумунга, вьетнам улустуң чаңгыс эңче күзел-чүткүлүнге, демократияның болгаш хосталганың принциптеринге үдурланышкак деп чүвени онзалап демдеглээн. Чүгле Женева дугуржулгаларынга дүүштүр белеткетингеп – болгаш организастатынган соңгулдалар күштүг болуп, вьетнам улустуң деткимчезин ап шыдаар деп медеглээн.

(СЭТА).

ГДР-ниң улус палатазының хүлээп алганы улустуң национал армиязын болгаш национал камгалалының министерствозун тургускан дугайында хоойлу

БЕРЛИН, январь 19. (СЭТА). ГДР-ниң улус палатазы улустуң национал армиязын болгаш национал камгалалының министерствозун тургузар дугайында хоойлуну бир үн-биле хүлээп алган, ында айтып турары:

«Ажылчын-тараачын күрүнелиг, ажылчы чоннарның чедип алган чедиишкинчерни камгалаары болгаш оларның тайбың күш-ажылын хандырары бистиң демократтыг, дээди эргелиг болган тайбыңга ынак күрүнелиг үнезин хүлээлгеп болуп турар. Барының Германияга агрессечи милитаризминиң катап төрүттүнери база барының герман хөлезилеиикчи армияны тургузары немец улуска болган Европаның бүгү улустарынга доктаамал аймыл болур. Герман Демократтыг Республиканың камгалаар шинээлиг болган аймыл чогун болгаш соңгулда-биле Герман Демократтыг Республиканың Улус палатазы Герман Демократтыг Республиканың конституциязының 5 болган 112 чүүлдерингө үндезилээп дараазында хоойлуну хүлээп алган:

Болук I. 1) улустуң национал армиязы тургустунар.

2) Германи Демократтыг Республиканы камгалаарынга чугула улустуң национал армиязы черинен, агаарының болган далайның чепсектиг күштеринден тургустунган. Чепсектиг күштерниң сөзүн Герман Демократтыг Республиканың девискээрин камгалаарының, оон кызыгаарлыг болгаш агаар делгемин камгалаарының талазы-биле соруглалар ёзугаар кызыгаарлатының турар.

Болук II. 1) Национал камгалалының министерствозу тургустунар.

2) Национал камгалалының министерствозу Герман Демократтыг Республиканың улус палатазының болган министрлер чөвүлелиниң хоойлузарын, айтыкымнарын болгаш шинтпилеринге үндезилээп база боттандырары-биле улустуң национал армиязын (черинен, агаарының болган далайның чепсектиг күштерин) организастаар болгаш улургур.

3) Национал камгалалының министерствозунуң соруглазын министрлер чөвүлели доктаадыр.

Болук III. Хоойлу сөңү чарлаан хүнүнден эгелээп күштүг болуур».

Кыдатта социалистиг чаартылгалар

ПЕКИН. Амы-хуунуң үлетпүр болган садыг бүдүрүлгелерин күрүнелиг-хуунуң холушкак бүдүрүлгелери, ынчаарга ус-тывыш бүдүрүлгелерин кооператив бүдүрүлгелери кылдыр чаартыры дээш шинчээшкин Кыдатта улам калбак хемчээлиг болуп турар. Бо чаартылгалар Пекинде, Тяньцзинде, Шэньянда, Ухэньда, Хэфейде болгаш Нанкинде бүрүн доостунган.

Чоокку хүннерде Ханчжоуда, Нинбода, Вэньчжоуда болгаш өске-даа черлерде үлетпүрүнүн болгаш садыгның хуу бүдүрүлгелери күрүнелиг-хуу каттышкан эргелелге шилчинирлер.

Кансонуң үлетпүржүлери болгаш садыгжылары хуунуң хамык бүдүрүлгелерин күрүнелиг-хуу бүдүрүлгелери кылдыр эде организастаар күзелинин дугаында чоокта чаа билдирилгилерни берген.

Хунань можунуң 9 хоорайларынга хуунуң үлетпүр болган садыг бүдүрүлгелериниң социалистиг чаартылгазы соөлгү чалаа кирген.

Ус-тывыш үлетпүрүнүң социалистиг чаартылгазын бүрүү-биле Пекинде бала дооскан. Наньчунга болгаш Чаншуньга 134 түскай эртемнериниң барык 10 иүн ус-тывышчылары бүдүрүлге кооперативтеринге киирерин шинтпирлээн. Сучжоуга 228 түскай эртемнериниң болгаш Нанкинниң барык 32 иүн ус-тывышчылары барык шуутузу бүдүрүлге кооперативтеринге бала-да каттышкан.

(СЭТА).

1956 чылда КУДР-нуң көдээ ажыл-агыйын хөгжүдеринің планы

ПХЕНЬЯН. Пхеньян радиозунуң дыңнатканын ёзугаар алырга, Кореяның Бүш-ажылчы партиязы, республиканың чааза КУДР-нуң үш чыл планының соөлгү чылы болуп 1956 чылда көдээ ажыл-агыйга капитал салыышкыларының ниити түңү улус ажы-агыйының үш чыл планының бо чылга тевилелетинген түңүнге демейлээрге 26,7 хуу көвүдээрни айтып турар.

1953 чылдыңга деңнээрге тарылга шөлдери 100,5 хуу калбарар, а 1956 чылда тараа культураларының дүжүттүү 1953 чылдыңга деңнээрге 106 хуу белдир ужурлуг.

Мал ажылының талазы-биле 1956 чылдың төнчүзүнге чедир мыйыстыг бода малның баш санын 1955 чылдыңга деңнээрге 112 хуу, хаваннарының —134, хойларының болгаш өшкүлериниң—121,5 хуу көвүдээрни айтып турар.

1956 чылда хову ажылдарын калбазыбиле механизастазы көрдүнген.

Көдээ ажыл-агый машиналарын бүдүрүп үндүрер бүдүрүлгелерни, а ол ышкаш химиктиг удобреннелер заводтарын дүрген катап тургузар болгаш алгылар талазы-биле хемчеглерни партия-биле чазак ап турар. 1956 чылда көдээ ажыл-агыйга капитал түгүүшкүнүг салыышкыныңарының ниити түңү 1954 чылдыңга деңнээрге 268 хуу өзер.

(СЭТА).

Химия үлетпүрүнүң талазы-биле ССРЭ-ниң болгаш ГДР-нин аразында кады ажылдажылга дугайында протокол

БЕРЛИН. АДН агентилелиниң дамчыып турары болза, химия үлетпүрүнүң чугула талазарынга ССРЭ биле ГДР-нин аразында кады ажылдажылга дугайында протоколга Берлинге ат салдынган. Протоколга ат салганнар болза, ССРЭ-ниң Химия үлетпүрүнүң министриниң оралакчызы Новиков болгаш ГДР-ниң химия үлетпүрүнүң министриниң оралакчызы статс-секретарь доктор Винклер.

Дугуржулганы чарарынга Совет Эвилелиниң болгаш Германия Демократтыг Республиканың түскай эртемнигилериниң чугаалажышкынарының иңгиг болган.

Кады ажылдажылганы калбартыры химия үлетпүрүнге чугула, ылангыя эртем-шинчилеп кады ажылга чугула проблемаларны ийи чурттуң ажылчы чоннарының эрге-ажыктарынга дузалаар апаар.

(СЭТА).

Совет-япон чугаалажышкынарны Лондонда катап эгелээн

ЛОНДОН. Совет-япон чугаалажышкынарының дугайында кады кылган медеглелин Лондонда чарлаан, ында чугаалап турары: «ССРЭ биле Японияның аразынга харылзаларны тааргыдырарының айтырыгларының талазы-биле совет-япон чугаалажышкынар январьның 17-де Лондонда катап эгелээн. ССРЭ-ниң төлөөлекчизи Я. А. Малик болгаш Японияның төлөөлекчизи С. Мацумото олар чугаалажышкынарының чорударының моон соңгаргы чурумунуң дугайында дугурумканнар.

Дараазындагы хуралы январьның 21-те болган.

(СЭТА).

Француз чазактың хуралы

ПАРИЖ. Январь 19-та эртен Республиканың президентизи Рене Котиниң даргалааны-биле Францияның Министрлер Чөвүлелиниң хуралы болуп эрткен.

Солуннарның дыңнатканы-биле алырга бо болза, амгы чазактың соөлгү хуралы болуп турар.

Оон соонда Эдгар Фор чазактың дүжер дугайында медеглелин президентизиге киирер.

(СЭТА).

Францияның Национал хуралының сессиязының ажыттынганы

ПАРИЖ. Январь 2-де соңгутурган, Францияның Национал хуралының сессиязы январь 19-та ажыттынган. Конституция ёзугаар хуралды хоочун депутат болгаш Францияның ажылчын шинчээшкининиң кескү ажылдакчыларының бирээзи коммунист Марсель Кашен даргалаан, ол аңаа чүве чугаалаан.

Оон соонда Кашен Национал хуралының депутаттарының бүрүн эргелерин хынаары-биле мандаттың 10 комиссиязарын тургузар дугайын чарлаан. Комиссиялар кежигүннерин депутаттарның иштинден шуут соңгуур. Оон-биле хурал хагыйган. Январь 20-нин хуралы мандат комиссиязарының илеткедилерин көрүп чугаалашкан.

(СЭТА).

Кулданыышкын дугайында айтырыгны КНО чугаалажып турар

НЬЮ-ЙОРК. Кулданыышкын дугайында немелде конвенциянын төлевилелин ажыглап кылыр талазы-биле экономиктиг социал чөвүлелдиң иниитпирии ёзугаар КНО-ға тургустунган комитет январь 16-да ажылдан кирипкен.

Комитеттиң составында 10 чурттарның: Англияның, Францияның, Голландияның, Австралияның (дартазы), Турцияның, Экваторнуң, Египеттиң, Индияның, Югославияның болгаш ССРЭ-ниң төлөөлекчилери кирип турар.

Австралияның болгаш Голландияның төлөөлекчилери ол чугула айтырыгже хөй-ниитизиниң кичээнгейни суларадыр дээш комитеттиң хагыйчак хуралдарын чорударын чедип алырын оралажып турганнар. Совет Эвилелиниң төлөөлекчизи Николаев мындыг санаага удурлаңган. Индияның болган Египеттиң төлөөлекчилери база комитеттиң хагыйчак хуралдарын чорударын чедип алырын оралажып турганнар. Совет Эвилелиниң төлөөлекчизи Николаев мындыг санаага удурлаңган. Индияның болган Египеттиң төлөөлекчилери база комитеттиң хагыйчак хуралдарын чорударын чедип алырын оралажып турганнар. Оон түңнелинде комитеттиң хуралдарын парлалганын болгаш хөй-ниитизиниң төлөөлекчилери олурлуг деп шиитпирлээн. Ынчангаш комитеттиң хуралдары парлалганын болгаш хөй-ниитизиниң төлөөлекчилери олурлуг деп ол айтыкан.

Болонианизмни бүрүү-биле чок кылыр дугайында 1926 чылда чарлыган конвенцияның көрүп турары ээ-не боттуг хемчегерни алыры эргежок чугула болганда кулданыышкынны улутказар дугайында немелде конвенцияны ажыглап кылыр дугайында саналды совет төлөөлер детпээн.

«Кулданыышкынны улутказар дугайында» Англияның киирип келгени болган кол оорта кылдыр хүлээп алынган конвенция төлевилелиниде эзээн хөй боттуг четпестер барынче кичээнгейни совет төлөөлер үгланыдыруп турар деп ССРЭ-ниң төлөөлекчизи чугаалаан. Ол төлевилел база-да конвенция ышкаш кулданыышкын ам-даа туруп турар чурттарга оны сиилиннес үеним иштиниде хевээр артырарын болдуруп турар, ол чорук БНО-нуң Уставында чарлатынган принциптерге болган соруглаларга чөргүшкек болуп турар. Болонна девискээрлер харын-на кулданыышкын, эңне калбаа-биле нептереэн девискээрлер, болуп, колониалдыг өзү-чурумнуң үезинде кулданыышкынны хевээр артырарынга болган кулданыышкыны-биле деңнээлиг-харылзаларга, таарымчалыг байдалдар тургустунуп турары бүгүлеге аажок-биле бидиингир турбуже, төлевилел болза, колония девискээрлериниң конвенцияны күштүг болур чоруун дүжүрерин көрүп турар. Конвенция төлевилелиниң өске-даэзээн хөй боттуг четпестерин айтыкаш, совет төлөөлекчи демдеглестингеп четпестерин чайлалыр соруулга-биле төлевилелге ССРЭ-ниң төлөөлери тодаргай эдилгелерни киирер деп чугаалаан.

Комитет оон соонда конвенцияның англи төлевилелиниң түс-түс чүүлдерин чугаалажып көөрүнче кирипкен.

(СЭТА).

Джакартада массалыг митинг

ДЖАКАРТА. Индонезияның парламентизинге болгаш тургузукчу хуралынга соөлгү парламент соңгулдаларынга национал күштериниң тиилелгелиниге хамаарыштыр хөй-иун кижилиг митинг болган.

Национал партияның баштыны, мурнуунда премьер-министр турган Али Састроамиджойо, Индонезияның мусульман эвилелиниң (Нами) баштыны Аруджи Картаниата болгаш Индонезияның компартиязының чингине секретары Айдит олар митингиге чүве чугаалаан.

Индонезияның амгы чааза улустуң эрге-ажыктарынга удур политиказы чорудуп турар деп Али Састроамиджойо болдуның чугаазынга медеглээн. Индонезий улустуң улуг хөй кезии бо политиказы хүлээп албайн турарын соөлгү соңгулдалар көргүскен. Келир үениң чаазан тургузар дугайын оралажып турар улустуң күзел-соруун шиңгзы күүседир ужурлуг деп ол айтыкан.

Болонианизмни бүрүү-биле чок кылыр дугайында 1926 чылда чарлыган конвенцияның көрүп турары ээ-не боттуг хемчегерни алыры эргежок чугула болганда кулданыышкынны улутказар дугайында немелде конвенцияны ажыглап кылыр дугайында саналды совет төлөөлер детпээн.

«Кулданыышкынны улутказар дугайында» Англияның киирип келгени болган кол оорта кылдыр хүлээп алынган конвенция төлевилелиниде эзээн хөй боттуг четпестерин айтыкаш, совет төлөөлекчи демдеглестингеп четпестерин чайлалыр соруулга-биле төлевилелге ССРЭ-ниң төлөөлери тодаргай эдилгелерни киирер деп чугаалаан.

Комитет оон соонда конвенцияның англи төлевилелиниң түс-түс чүүлдерин чугаалажып көөрүнче кирипкен.

(СЭТА).

„Америк дипломатияның методтарының көскүлең хевирлери"

ЛОНДОН. «Лайф» деп журналга Даллестиң кылган медеглелин тайылбырлап бижиринде Лондонуң солуннары тергүлүлеп турар. Даллес бодуның медеглелинге «күштүг туружудун» дээр политиканы хөөредип, улустар аразының дүшкүүрлүг чоруун хайынын чыпшыр кылынга тургузары оон дипломатиязының соруглалы болуп турарын херек кырында билингеп».

Ол медеглеге таарыныпаан чоруктуң чалгыы бүгү чурттарның, оон иштинде Англияның хөй-ниитизиниң ортузунда калбарып. Даллести «кангалзарыныче» америк даштыкы политиканың эң-не кылымаккай болчукчуларын албадапкан. Чижээ, «Дейли телеграф энд Морнинг пост» солун, «оон ипергейлээн чугаазары чогуур үезинде болбаан ужурлуг шиңэвес болган» деп бижээн. «Барының талазы кургелерниң политиказының кол үүлдерин ол чүгле дагыныпаан» деп Даллести кангалап агартырын ук солун оралашкан.

Ынчалзажок, англи солуннарның хөй нуруузу Даллестиң ол ыят чок медеглелин иштиирлин-биле буруу шаан турары медээлерден билдингир апаргаан.

«Ньюс кроникл» деп сазыларлыг солун Даллести базы катап чиигн-биле шүүмчүлэээн, Даллестиң медеглелин ол солун «америк дипломатияның методтарының көскүлең хевирлерин илередип турар коргунчуг чорук-тур» деп характерлээн. Элээн хөй чурттарның, оларның иштинде АКШ-тың «хөй санныг хөй-ниитизи ажылдакчылары» ол методтарны бүрүү шаан турарын демдеглевишаан, ол солуннуң уламчылаанын: «Чаңгыс талазын коргузарының политиказы америк ёзу-чурум болуп, тайбынны атомнуг дерзин кыжаныышкынарның дузазы-биле чүүлеп-даа каңгалап болур дээр ыңгыг үзел болза, Даллестиң медегей, угаан чогу ол болуп турар».

Даллестиң медеглелин Азияда болгаш Ортаалы Чөөн чүгге — «барының талакы дипломатияның амгы үеде чүүлеп-даа артык сонуургал турары чурттарында» — чөпсүнмейн турарын «Ньюс кроникл» солун Даллестиң база катап чиигн-биле шүүмчүлэээн, Даллестиң медеглелин ол солун «америк дипломатияның методтарының көскүлең хевирлерин илередип турар коргунчуг чорук-тур» деп характерлээн. Элээн хөй чурттарның, оларның иштинде АКШ-тың «хөй санныг хөй-ниитизи ажылдакчылары» ол методтарны бүрүү шаан турарын демдеглевишаан, ол солуннуң уламчылаанын: «Чаңгыс талазын коргузарының политиказы америк ёзу-чурум болуп, тайбынны атомнуг дерзин кыжаныышкынарның дузазы-биле чүүлеп-даа каңгалап болур дээр ыңгыг үзел болза, Даллестиң медегей, угаан чогу ол болуп турар».

Даллестиң медеглелин Азияда болгаш Ортаалы Чөөн чүгге — «барының талакы дипломатияның амгы үеде чүүлеп-даа артык сонуургал турары чурттарында» — чөпсүнмейн турарын «Ньюс кроникл» солун Даллестиң база катап чиигн-биле шүүмчүлэээн, Даллестиң медеглелин ол солун «америк дипломатияның методтарының көскүлең хевирлерин илередип турар коргунчуг чорук-тур» деп характерлээн. Элээн хөй чурттарның, оларның иштинде АКШ-тың «хөй санныг хөй-ниитизи ажылдакчылары» ол методтарны бүрүү шаан турарын демдеглевишаан, ол солуннуң уламчылаанын: «Чаңгыс талазын коргузарының политиказы америк ёзу-чурум болуп, тайбынны атомнуг дерзин кыжаныышкынарның дузазы-биле чүүлеп-даа каңгалап болур дээр ыңгыг үзел болза, Даллестиң медегей, угаан чогу ол болуп турар».

«Амгы делегейниң дүшкүүрлүг политиктиг байдалының үезинде атомнуг кыжаныышкынарны болдунча чокка ажыглазары эң-не эвээн кижилерни Америкага ажыктыг кылдыр хандыныр болур» ээрзин ол солун түңнел кылдыр айтыкан.

(СЭТА).

ЧАЗАЛГАЛАР

Январь 18-те үнген «Шын» солуннуң бирги арныының ийнги колонказында ийнги абзацтың эгезин: «Алдыгы беш чылдың соөлгү чылы — 1960 чылда...» деп комчуур.

Январь 22-де үнген «Шын» солуннуң ийнги арныының баштайгы колонказында бирги абзацты «Ажык арга-биле хөнүр ташпа тыварын 1960 чылда барык-да 122 млн. тонна чедирбишаан, ол арга-биле хөнүр ташпа тыварының үлам ынай хөгжүрүп, а ол ышкаш хөнүр ташты гидравликтиг арга-биле чер алаадан тыварын неперелирин хандырар» деп комчуур.

Редактор Д. О. БЕГЗИ.

Тыва областың Балык кангалзы кылдызы Кызыл районнуң Баян-Колга участок эмнелгезиниң кол эмчизи

Зинаида Матвеевна УШАКОВАНЫҢ

дар болган үр аразының соонда, 1956 чылдың январь 21-де элекке иочээнинин дугайын ханы кажыыдал-биле дыңнадып база иочээн кижиниң өг-бүлезинге ханы кажыыдалды илередип тур.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажын № 3 ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 3—62, редакторнуң орлакчызының, иштики информация кылдынының — 3—88, харыысалгалыг секретарьның 4—98, партийжи аңыдыралы, пропаганда, үлетпүр болган транспорт, көдээ ажыл-агый кылдыстериниң 3—68, культура болган аңыдыралы, чагаа кылдыстериниң база бухгалтериязының 3—65.

ТС—00217. Культура эргелелиниң типографиязы

БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилетингев

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1956 ЯНВАРЬ 26 ЧЕТВЕРГ № 19 (3472)

Ортээ 20 коп.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунда (1 арын).

Кур болгаш куруккан черлерни шиңгээдип алырынга шылгараан комсомолчуларның болгаш аныяктарның чөвүлел хуралы (1—2 арыннарда).

РСФСР-ниң Дээди Совединиң ийнги сессиязы (2 арын).

«Улустар аразынга тайбыңны бышыглаары дээш» делегейниң Сталинчы шаңналдарының талазы-биле комитетте Вьетнамның хөй-ниити ажылдакчызы Тон Дык Тханга делегейниң Сталинчы шаңналын тывысканы (2 арын).

Х. Шаравин. — Малчыннар ортузунга политик-кижизидилгелиг ажылды экижидер (3 арын).

М. Свиридонов. — Делгелгелер—көдээ ажыл-агыйны көдүреринге улуг ужурдузалыг (3 арын).

В. Цыпкин.—Көдээниң чөнунга ботонаалга үндүрүү (3 арын).

КЫДАТ УЛУС РЕСПУБЛИКАДА (4 арын).

Улустуң национал армиязын тургузар дугайында хоойлуга ГДР-ниң ажылчы чоннары байыр чедирип турар (4 арын).

Нерунуң болгаш Блюхерниң кады кылган недеглели (4 арын).

М. Павлов.—Либерия Республика (4 арын).

СЭКП-НИҢ XX СЪЕЗДИЗИНГЕ КҮШ-АЖЫЛЧЫ ЧЕДИИШКИННЕРЛИГ УЖУРАЖЫЫЛ

Совет улус бо хүннерде Коммунистиг партияның XX съездизиниң 1956—1960 чылдарда ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң алдыгы беш чыл планының талазы-биле Директиваларының төлевилелин улуг көдүрлүүшкүн-биле чугаалажып көрүп турар. Ол төөгүлүг документиниң совет кижилер боттарының тургузукчу ажылының улуг чаагай программазы кылдыр хүлээп ап, чаа беш чыл планын хуусаа бетинде күүседиринге боттарының быжыг бүзүрелдиин илергейлеп турар. Күш-ажылга ынак бистиң улузувус Директиваларны танышпышаан, партияның XX съездизинге чедиишкиниг ужуражыр дээш социалистиг чарышты улам калбартып, аңаа чаа, бедик көргүзүглерни чедип ап турар.

Кызылдың алдын эргелелиниң автотранспорт конторазының коллективи Директивалар-биле танышкаш чаа бедиткен хүлээлгени алган. Съездиниң ажыттынар хүнүнге чедир бүдүн чартык айның нормазын күүседир деп транспортчулар сөзүн бергеннер. Бо чылдың бирги кварталының бүдүрүлге онаалгазын март 20-де долдур күүседир дээш олар социалистиг чарышты калбарткан.

Контораның чолаачызы эш Казачковтуң чугаалааны болза: —Алдыгы беш чыл планы болза бистиң улузувустуң амыдыралчы улуг чаагай программазы болур. Оон ажыл херек кырынга чедиишкиниг күүселдези бистерниң күженишкиниг ажылывыстан хамааржыр. Ынчангаш мен чаа беш чылда бүдүрүлгениң нормазын 130 хуудан кудулатпазын хүлээнип тур мен. Бо чылын 54 муң тонна-километр ажылдаар планымны 70 муң кылдыр күүседир мен.

Коммунистиг партияның өстүргени болгаш кижизиткени күш-ажылга ынак, күрүнениң эзэн болурун билир, ниитиниң эргe-ажыктарын хүндүлеп көөр чаа кижиниң кайгамчык шынарын социалистиг чарыш көскүзү-биле илередип турар.

Чарыштың түңнелинде бистиң областың үлетпүрүнде болгаш көдээ ажыл-агыйында чаартыкчыларның болгаш рационализаторжуларның саны өскен, бүдүрүлге программазын долдур болгаш ажыр күүседип турар бүдүрүлгелер көвүдээн. Хөй-хөй бүдүрүлгелерниң бүдүрүп үндүрүп турар продукциязының шынар көргүзүглери экижээн. Кызылдың мебель фабриказы, дааранылга комбинады, типография, аъшчем комбинады, Бай-Хаактың болгаш Тожунуң райүлетпүр комбинаттары чарыштың шылгаракчылары болуп турар.

СЭКП-ниң январь болгаш июль Пленумнарының шиитпирлерин амыдыралга боттандырар дээш областың ажылчы чоннары үре-түңнелдиг ажылдан турарлар. Күрүне планнарын хуусаа бетинде күүсеткен бүдүрүлгелерниң дугайында, колхозчуларның, МТС-тер болгаш совхозтар ажылчыннарының күш-ажылчы чедиишкиннериниң дугайында өөрүнчүг медээлер хүн-бүрүде дыңналып турар.

Элегес шахтазының өрүмнекчилери — эштер Тимченко, Кошкар-оол, Намдак, Кызыл-Хавак шахтазының забойщиги Бауман нормаларын үргүлчү 150 хуу күүседип келген. «Тыва тудуг» трестизиниң дашчызы эш Калзан СЭКП-ниң XX съездизинге алдар болдурган күш-ажылчы эзлчегге киргеш, хүн-бүрүде бүдүн чартык нормаларны күүседип турар. Харылзаа эргелелиниң транспорт конторазында аныяк чолаачы Савватий Мюведевтиң ады сураглыг апарган. Ол ам 1957 чылдың үлүүнде ажылдан турар. Кызылдың аъшчем комбинадының ажылдакчызы Хертек Серен съездиниң күш-ажылчы белектиг уткуур дээш ай бүрүзүнүң онаалгаларын 150 хуу күүседип, бедик шынарлыг продукцияны берип турар.

Областың көдээ ажыл-агыйының ажылчылери социалистиг чарышка бедик көргүзүглерни чедип алган. Колхозчу көдээниң ажыл-ишчилери съездиге алдар болдурган социалистиг чарышты калбарткаш, тараа белеткелдериниң күрүне планын 159 хуу, эъттиин—103 хуу, сүттүүн—123 хуу, дүктүүн—126 хуу күүсеткен. Ниитиниң мал ажылын хөгжүдериниң күрүне планын 1955 чылда областың колхозтары чедиишкинниг күүсеткен. Үрезин уруушкунунуң планын область ниитизи-биле күүсеткен. Инектерниң саалдазының мурнакчы методтарын шиңгээдип алгаш, саанчылар эштер Шведова болгаш Шумова олар саар инек бүрүзүнден 2181—2064 килограмм сүттү, саанчылар эштер Бильчирма болгаш Тарыймаа —1615 база 1589 килограмм сүттү, ынчаарга ферма ниитизи-биле инек бүрүзүнден 1579 килограмм сүттү саап алган.

Чедип алган чедиишкиннер чеже-даа улуг болза, аңаа оожургап болбас ужурлуг бис. Үлетпүрде болгаш колхозтарда, МТС-терде болгаш совхозтарда ажыглатынмайн турар иштики курлавырлар ам-даа улуг. Сорулга болза ол курлавырларны чөп ажыглаарында болур. Туранның үлетпүр комбинады, Кызылдың алгы заводу бодунуң иштики курлавырын багай ажыглап турар.

Областың көдээ ажыл-агыйында улуг четпестер бар. Часкы тарылганың белеткел ажылдары чамдык колхозтарда, совхозтарда болгаш МТС-терде хожудаашкынныг чоруп турар. Сүт-Хөл, Кызыл МТС-тери тракторлар септелгезин таваарлаашкын-биле чорудуп, септелгениң графигин үреп турар. Үрезин уруушкунунуң планын элээн хөй колхозтар ам-даа күүсетпээн.

Социалистиг чарыштың киржикчилери совет кижилерниң патриоттуг хүлээлгези —күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн чайгылыш чок бедидери болур. Чарышты улам ыңай калбартыры дээш демиселге партия, профэвилел болгаш комсомол организациялары организакчы болгаш инициативалыг болур ужурлуг.

Ынчалза-даа бодунуң ол ролюн чамдык партия, профэвилел болгаш комсомол организациялары багай күүседип турар. Чижээ, Чадаапаның райүлетпүр комбинадында социалистиг чарыш ёзу барымдаалап организастатынган. Комбинатта партия организациязының секретары эш Южаков чарыштың үре-түңнелдиг күүселдези дээш сагыш салбайн, оон улуг ужурдузазын чедир билбейн турар.

Партия, профэвилел, комсомол организациялары чарышты улам калбартпышаан, мурнакчы дуржулганы нептередиринче онза кичээнгейни салыр ужурлуг. Мурнакчы дуржулганы нептередиринге агитаторларның, пропагандистерниң беседаларын, хана солунун база район солунун, радиону ажыглаары, мурнакчылар-биле ужуражыышкыннарны кылыры чугула. Мынчангаш бистиң агитас массалыг ажылывыс амыдырал-биле холбашкан, партияның болгаш чазактың шиитпирлериниң ёзулуг күүседикчилери —кижилер-биле ажыл болур. Бодунга онаашкан ажыл-херээнге харыысалгалыг болурунга ажылчы чоннарны кижизидери чугула.

Алган хүлээлгезин ажыл-херек кырынга күүседиринге кижи бүрүзүн өөредири, чедиишкиннерге оожургавазынга, оларны улам быжыглаарынга болгаш ажылда четпестер-биле эптеш чок демисежиринге оларны кижизидери партия организацияларының чугула сорулгазы болур ужурлуг.

Чаа беш чылдың онаалгаларының чедиишкинниг күүселдези оон баштайгы чылы—1956 чылдың улус ажыл-агыйжы сорулгаларны үре-түңнелдиг боттандырарындан эгелээр ужурлуг. СЭКП-ниң XX съездизинге алдар болдурган социалистиг чарышты улам калбартып тургаш, съездиге күш-ажылчы шылгаранган чедиишкиннер-биле ужуражыры совет кижи бүрүзүнүң алдарлыг херээ.

Кур болгаш куруккан черлерни шиңгээдип алырынга шылгараан комсомолчуларның болгаш аныяктарның чөвүлел хуралы

Кур болгаш куруккан черлерни шиңгээдип алырынга шылгараан комсомолчуларның болгаш аныяктарның чөвүлел хуралы январь 21-де ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Кремльдиң Улуг ордузунда хуралдар кылыр залынга үргүлчүлеп турган. Эртенги хуралга Кокчетав областа Заготстройнуң Тайничин тудуг участогунуң ажылчыны **Тамара Горбачева**, ССРЭ-ниң Хоорай болгаш көдээ тудугларының Министри **И. К. Козюля**, Соңгу-Казахстан областың Суворов МТС-тиң директору **М. Ю. Верткин**, Казахстанның ЛКСМ ТК-ның секретары **Н. В. Дыхнов**, Саратов областа «Белеполье» совхозтуң аныяктарының трактор бригадазының бригадири **Николай Грачиха**, Акмолинск областа «Заря» совхозтуң агроному **Валентина Мурашева**, Башкир АССР-ниң Хайбулин совхозунуң тракторизи **Фарит Каримов**, Казах ССР-ниң Чеңпарскиде тараалаң совхозтуң тракторизи **Совбан Закизянов**. Көдээ ажыл-агый эртемнериниң В. И. Ленин аттыг Бүгү-эвилел Академиязының президентизи **Т. Д. Лысенко**, Сталинград областа «Октябрьның тиилелгези» деп тараалаң совхозтуң тракторизи **Николай Голопузов**, ВЦСПС-тиң секретары **П. Н. Коробова**, Соңгу-Казахстан областа Маленков аттыг совхозтуң тудуг участогунуң начальниги **Т. Х. Саттаров**, РСФСР-ниң Совхозтар министри **Т. А. Юркин** олар санал берип чүве чугаалааннар.

Бежээки хуралга президиумга эштер **К. Е. Ворошилов, Л. М. Каганович, Г. М. Маленков, А. И. Микоян, В. М. Молотов, М. Г. Первухин, М. З. Сабуров, М. А. Суслов, Н. С. Хрущев, А. Б. Аристов, Н. И. Беляев, П. Н. Поспелов, Д. Т. Шепилов** олар көстүп келирге аныяктар диңмиттиг, үр адыш часкаашкыны-биле уткаанар. Шупту туруп келген.

Кустанай областа Джаркуль МТС-тиң трактор бригадазының бригадири **Леонид Дегтяренко**, Алтайның «Урожайный» деп совхозунуң директору **Е. И. Ранша**, Акмолинск областа Челкарскиниң Заготзерно пунктузунуң тудуунуң техниктиг ажылдакчызы **Зоя Смирнова** олар чөвүлел хуралга база санал бергеннер.

СЭКП ТК-ның Бирги Секретары эш **Н. С. Хрущев** чөвүлел хуралга чүве чугаалаан. Ону хуралдың киржикчилери чүректиң ханызындан чылыы-биле уткаан.

Эш Н. С. ХРУЩЕВТУҢ чугаазы

— Кур черлерни шиңгээдип алыры ышкаш, ындыг алдарлыг херекче партияның кыйгырыын ёзугаар барган силерлерге партияның Төп Комитединиң өмүнезинден байыр чедирерин чөпшээреп көрүңер, эштер. **(Диңмиттиг адыш часкаашкыны).** Кызымаккай күш-ажылдың ачызында чедип алган кайгамчыктыг чедиишкиннериңер-биле Силерге байыр чедирерин чөпшээреп көрүңер. Кур черлерни шиңгээдип алырының талазы-биле партияның болгаш чазактың салган сорулгазы колдуунда шиитпирлетинген деп сөглеп болур. Кыйгырыгның хүннеринде бистиң чугаалап турганывыс ышкаш 13 миллион гектар эвес, а оон ыракта хөй чер аңдартынган—деп эш Н. С. Хрущев чугаалаан. — Кур болгаш куруккан черлерни шиңгээдип ап турар районнарда ам үеде 30 миллион гектарны, а бүгү чуртта 33 миллион гектарны аңдарган. **(Адыш часкаашкыны).**

Ол кончуг эки-дир! Бир эвес бистер чаа районнарже кижилерни аңаа-ла көжүрүп тургаш кур черлерни шиңгээдип алырының оруун шилип алган болзувусса, ол хире хөй черлерни шиңгээдип алырынга ийи беш чылдар безин чедишпес болур ийик. А кажан силерниң изиг чүректериңерге идегээш, кур черлерни шиңгээдип алырынга техниканы бергенивисте, база партияның кыйгырыын идепкейлиг деткээн аныяктарже, комсомолчуларже кыйгырыгны үндүрүптеривиске ол сорулга кыска хуусаада ындыг-ла онзагай бергедээшкиннер чокка шиитпирлетине берген. **(Адыш часкаашкыны).**

Бо чаагай херекке силерниң киргениңер чүткүлдүг күш-ажыл бистиң улузувустуң сагыжынга артып калыр болгаш кур черлерже чорупкан аныяктар, комсомолчулар кур черлерни шиңгээдип ап тургаш кылган алдарлыг херектеринге дыка үр чоргаарланыр деп бодай-дыр мен.

Мен Силерге өөрүп четиргенимни, комсомолга, ВЛКСМ ТК-га, кур черлерже кижилер шилип чорударынга дөгүм каткан бүгү-ле комсомол, профэвилел болгаш партия организацияларынга өөрүп четиргенимни илергейлексээн база олар алдарлыг үүлени бүдүргеннер деп чугаалаксаан ийик мен. Ам кур черлерже кичээнгейни оожургатпас херек, эң эки черлерни шиңгээдип алыр, аңаа эки тарааларны өстүрүп алыр дээш ол ажылды үргүлчүлээр херек.

Кур черлерге кижилерни быжыглаар, оларның чуртталгазын таарыштырар херек, а ону кылырда чуртталганың таарымчалыг эки байдалдарын тургузары эргежок чугула. Ол дээрге кол чүүл болур! Эки-эки бажыңнарны тудар херек. Чаа черлерже көжүп барганнар өг-бүлелерлиг, ажы-төлдерлиг апаар болгай.

Ынчангаш машина-трактор станцияларының директорлары, совхозтарның директорлары, колхозтарның даргалары кижилер дугайында сагыш салыр ужурлуг. Бүгү кижилерге таарымчалыг эки байдалдарны тургузары — ол дээрге, ындыг-ла чиик эвес херек, аңаа чүгле күзээри эвээш болур болгаш хөй чүүлдерни кылыр апаар деп чүвени билир мен, ынчалзажок бо сорулганы канчап-даа шиитпирлээр херек.

1956 — 1960 чылдарда ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң алдыгы беш чыл планының талазы-биле СЭКП-ниң XX съездизиниң Директиваларының төлевилелин силер номчаан болгай силер, эштер. Эки-ле Директивалар аа, шын бе?

Залдан кыйгылар: Кончуг эки.

Эш Хрущев: Бүгү ак-сеткилдиг кижилер ол Директиваларга өөрүп турар; айыттынган эчис сорулгаже—коммунистиг ниитилелди тургузарынче бистиң партиявыстың болгаш бүгү улузувустуң бар чоруур калбак оруун ол Директивалардан олар көрүп турарлар. **(Диңмиттиг, үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны).**

Эштер, бо дээрге, кончуг-ла өөрүнчүг-дүр, ылаңгыя бистерге — бирги беш чылды идепкейлиг белеткеп, боттандырып турган эрги салгалдың кижилеринге, онза-ла өөрүнчүг-дүр. Ынчаарга буржуаз экономистер, журналистер болгаш өскелердаа беш чыл планын канчаар шоодуп, ону хоозун бодал-дыр деп санап, сээдентенек чорук-тур, оортан чүү-даа бүтпес, ындыг ядыы тараачын Россия беш чыл планын канчап боттандырар болгаш чуртту индустриализастаарының сорулгазын канчап шиитпирлеп шыдаар боор дигилеп турганын билир бис.

Бис оларга барымдаа—боттуг сагындырыгны берген бис. Коммунистиг партияның, совет улустуң сөглээн сөзү ажыл-херектен карышпас дээрзинге буржуазия бүзүрей берген, ынчангаш алдыгы беш чыл планының төлевилелин чарлаан соонда ам бистиң планнарывысты боттанмас дээр дугайында бодал-биле бодун аргалагы дег ындыг сээдең аарыг чаңгыс-даа кижи тывылбаан. Харын-даа сыр дедир, Совет күрүнениң көстүп көрбээн экономиктиг хөгжүлдезиниң дугайында дүвүрээзинниг үннер буржуаз делегейде ыыткыр дыңналып турар апарган. Совет Эвилели бо-даа беш чылды чедиишкинниг күүседир дээрзинге чигзиниишкин турбас. Бистиң улузувусту капиталистер соңнап калган улус деп санап турганнар. Ынчаарга ам кандыг-даа капиталистиг чуртка бодаарга инженерлер, техниктиг интеллигенция бистиинде хөй. А алдыгы беш чылда олар улам-на хөй болур. Ол чорук империалистерни сүртедип турар, боттарывыстың кадрларывысты бистиң тургузуп ап турар чоруувус оларны сүртедип, коргудуп турар.

А бисте кадрлар кончуг эки. Ынчалзажок мактанып болбас болбайнаан. Кадрлар эки деп чугаалап тур силер, а оон соонда шүгүмчүлээр болгай силер деп чугаалаар чадавас силер. Ол шын, оларның кайызы-даа шын **(адыш часкаашкыны)**, чүге дээрге, кадрлар шынап-ла эки. Ынчаарга эки кадрлар улам-на эки болзун дээш оларны-даа шүгүмчүлээр херек. Мында кандыг-даа чөрүлдээ чок.

Ам кур черлерге бистиң моон соңгаарги ажылывыстың дугайын чугаалап көрейн, эштер. Чаа совхозтарның тургустунуп турганы баштайгы үеде чамдык ажыл-агыйларны далаш-биле, арай-ла таарымчалыг эвес кылдыр тургускулапкан турган: черни шилип алырда нүгле чаъс-чаашкын дүжерин эвес, харын оон кужурлуун безин эки барымдаалап көрбейн барган. Ындыг совхозтарга тараалаң угланыышкынны мал ажылының угланыышкынынче шилчидери чогумчалыг болуп чадавас. Ам бар тудуглар ону ынчаар кылырынга база таарымчалыг болуп турар. Ындыг совхозтан күрүне кызылтасты эвес, харын нарын дүктү алыр апаар. Ол багай бе, ынчаш? Ол кончуг эки. Ындыг совхозтарда бар одарлар оларга тарылга шөлдерин кадыптарга хөй ажылын хөгжүдерде чемниң таарымчалыг эки сууру болу бээр. А тарааны өске черлерден ап болур.

Чөөн Сибирьде болгаш Ыраккы Чөөн чүкте кур черлер хөй-даа болза, оларны моон соңгаар аңдарып шиңгээдип алырының талазы-биле ажылдарны калбартырын ам дүргедетпес бис. Шөлдерниң дүжүттүүн бедидер төлээде, эрги, ажыглап каапкан шөлдерлиг-даа районнарга техниканы ам чаартыр арганы бээр херек.

Тарааны сөөртүп чедирип берип турарывыс Ыраккы Чөөн чүкте кайгамчык эки черлерниң барын чугаалаар болаан мен. Бир эвес, чижээ, Казахстанда өлшык эвээш болза, Ыраккы Чөөн чүкте ол дээрге, өмгежок хөй. Красноярск край четчир санныг өл-шыктыг болгаш ында кандаашкын барык-ла болбайн турар. Ындыг болза-даа ында өске айыыл бар. Ол черлерде эрте донаттар болуп турар. Ынчалзажок эки техника барда, оон саны четчир болза, ол айыыл-биле чиик демисежип болур. Чүгле шак үени эрттирбес, тодаргайлаарга, ажаап алыышкынны чогуур өйүнде чорудар херек.

Красноярск край — тарааны, эътти, сүттү, нарын база чартык нарын дүктү болгаш көдээ ажыл-агыйның өске-даа продуктуларын бүдүрериниң талазы-биле Сибирьде эң улуг районнарның бирээзи ол. Крайның колхозтарында болгаш совхозтарында тарылганың ниити шөлү 1955 чылда 2903 муң гектар, оон иштинде тараа культураларының —2221 муң гектар, оон иштинде кызылтастың — 3126 муң гектар болган. Тараа культураларының тарылгазында кызылтастың бот дензизи 1955 чылда 59 хуу болган. Ийи чылдарның дүргузунда тарылга шөлү 661 муң гектар өскен.

Колхозтар болгаш совхозтар тараа культураларының эки дүжүдүн ап турар. Тараа белеткелдери дыка өскен. 1953 чылда күрүнеге 34 миллион пуд тарааны дужааган болза, 1955 чылда 70 миллион пуд тарааны дужааган. Кур болгаш куруккан черлерни улам ыңай шиңгээдип алырының талазы-биле болдунар улуг аргалар крайда бар. Көдээ ажыл-агый министерствозунуң 1955 чылда чоруткан шинчилелин ёзугаар алырга, Красноярск крайга 1 миллион гектардан эвээш эвес чаа черлерни шиңгээдип ап болур.

Көдээ ажыл-агыйны улам ыңай хөгжүдериниң талазы-биле болдунар улуг аргалар Ыраккы Чөөн чүктүн районнарында база бар. Ында дыка хөй черлер бар.

Ол кандыг ораныл дээрзин билир силер бе? Бир эвес Биробиджанны алыр болза, ында рис өзүп турар, арбузтар, дынялар, помидорлар, садтар база өзүп болур! Кайгамчык-ла эки оран! Ынаар ыңайлап барганывыс херек. Кажан? Бис ону чугаалажыр, көөр бис. Ол херекке амдыызында далашкан херээ чок.

Совхозтарда дыка хөй артык чүүлдериниң бар болуп турарының дугайын маңаа санал берген эштер шын чугааладылар. Бүдүрүлге-биле холбашпаан, кеспейн-даа, тарывайн-даа турар дижир кижилер бисте шынап-ла кончуг хөй болдур ийин. Чамдык фактыларны көргүзүксеп тур мен. Кустанай областа Урицкий районнуң Чехов аттыг совхозунда 255 кижи ажылдап турар. Оларның иштинде административ-эргелел кижилери болгаш бүдүрүлге-биле харылзаа чок ажылчыннар—51 кижи, рабкооптуң ажылдакчылары — 14 кижи бар. Административ-эргелел болгаш хандырылга черниң бир ажылдакчызы-ла совхозтуң үш ажылчын бүрүзүнге онаажып турар. Кустанай областың Чернышевский аттыг совхозунда 250 ажылчыннар болгаш тускай эртемниглер бар. А рабкооптуң ажылчыннары — 42 **(Катны).** Ынчаарга олар сөөртүп келген бараан-сараан чүүлдериниң шуптузун боттары-ла садып алгаш барып болур ышкажыл. **(Катны, адыш часкаашкыны).**

Эштер комсомолчулар! Дөстүнмес орлан чоруунар аажок болгай, боттарыңарның энергиянарны кур черлер аңдарарда салып киргениңер ышкаш, бюрократизм-биле демиселге боттарыңарның чидиг хылыжыңарны база-ла шак ынчаар ушта тыртып алыңар. Кур черни амдыгаашкан-на бокталдырып эгелей берген шак ол бок сигеннерден кур черни арыглаар дээш, бюрократизмни элээн дошкункаржы аажылап болбас чүве бе, бо? **(Диңмиттиг адыш часкаашкыны).** Шак оортан биске чүгле ажыктыг болур.

Мында бригадир эш Дегтяренко олуруп тур, ол маңаа эки чугаалады. Ынманмыже, бригадирлер ыяавыла дузалакчыларлыг турзун деп оон саналын болгаан өөренип көрзе чогуур. «Чаа амыдыралдың оруу» колхозтуң даргазы Арепьевтиң «Правдага» бижээн чүүлүн силер номчаан силер бе? Ол неделя мурнунда болган чүве, бир эвес номчуваан болзуңарза, —чүнүң дугайын оон бижээнин номчуп алыңар.

Трактор бригадазының бригадириниң дузалакчызы дээр ындыг албан дужаал бар. Чыл төне бергенде, ындыг дузалакчы колхоз даргазы эш Арепьевке чедип келген. Оларның аразынга, чижеглеп көөрге, дараазындагы чугаалажыышкын болган:

Дузалакчы: Бригадирниң дузалакчызы кижи мен, меңээ акшадан төлеңер.

Дарга: Мен силерни колхозка бүдүн чыл иштинде көрбээн мен.

Дузалакчы: Оозу хамаан эвес, штатта санатырып турар-ла болгай мен.

Дарга: Өршээн көрүңер, ынчалзажок силер колхозка ажылдаваан-на болгай силер.

Дузалакчы: Ийе, ажылдаваан мен, оозу хамаан эвес, силерге чугааладым чоп. Мен 3600 рубль алыр ужурлуг кижи мен.

Ынчангаш алган-даа. Чурттун хемчээли-биле алырга, ындыг дузалакчылар чежел ынчаш? Кончуг көвей.

Силерде ындыглар чок бе?

Залдан: Бар!

Үжетинип көрүңер, силерде база-ла ындыглар бар. **(Залда катны).** Кандыгыл эш Дегтяренко, ол артык кижи бе азы чок бе?

Эш Дегтяренко: Артык!

А силер «бодап көөр херек» деп чугаалаан силер. Силерге артык кижи олдур ам. Ол дээрге штатта сан ышкажыл! Ынчангаш бир колхозка ол артык кижи болганда, ындыг артыктар өске-даа колхозтарда база бар боор. Ындыг бе, эштер? Оларны хостадыр апаар ышкажыл! Шынчы күш-ажылды кылып, кылган ажылы дээш боттарының алза чогуур чүүлүн шынчызы-биле ап чорзуннар.

Колхоз даргазы эш Арепьев мынча деп чугаалаан: «Кажан ол дузалакчы акшазын апканда, мен аңаа мынча дидим: бодуңнуң албас ужурлуг чүвеңни алыры сеңээ канчап ыянчыг эвезил? А ол мынчаар харыылаан: «Оо, ындыг дугайын чоп чугаалаар сен? Чурттап билип аар чоор!». Ол-дур харыы! Ынчаарга бо дээрге, бистиң совет байдалдарывыста Москва чанының колхозунга болган чорук-тур ийин.

Биске артык кижилер турбас кылдыр штаттар кызырар дээш демиселди чорудар херек. Силер база-ла, эштер министрлер Бенедиктов болгаш Мацкевич, штаттарны эде көрзүңерзе, артык кижилерден адырылзыңарза чогуур. Ол штаттардан артык дужаалдарны балай шыйып кааптар херек, ынчаарда ындыг таварылгалар үнериниң чылдаа-даа турбас апаар.

Оон ыңай эш Хрущев мурнакчы колхозтарның удуртукчуларының инициативазының дугайын, күш-ажылды организастаарынга дөгүм болуп турар чаа аргаларның дугайын чугаалаан. Аңаа Москва областа «Чаа амыдыралдың оруу» колхоз чижек болуп болур, ол колхоз инектерни үш — дөрт удаа саарындан ийи удаа саарынче шилчээн болгаш эки түңнелдерни чедип алган.

Бисте дыка хөй кижилер инектерни хүнде дөрт — беш катап саар херек деп чүве тып алган, сүттүң сөолгү дамдыларында хөй үс бар дижип турарлар. Ынчангаш шак ол дамдыжыгаштарны оларның сыргап ап турары ол-дур. Дамдыжыгаштарның үнези чаржынчыг биче, а оларны сыргап турар кижилер ол дээш рубль алыр-ла болгай. Ындыг сыргаашкынның ужур-утказы чүл ынчаш? Ону кылып турар кижилер сүттүң үнези чүү хирел дээр дугайын харыылавас болган ужурунда чүгле ынчангаш ону кылып турар-дыр. Ол таарышпас, эштер, таарышпас!

Ынчангаш шак ол Арепьев —«Чаа амыдыралдың оруу» колхозтуң даргазы — шын түңнелди кылган. Фермада эрги корум-чурумнарны ол дүжүрген. Ында 28 — 30 инектерни саанчы бүрүзүнге быжыглаан, а инектер оларны хүнде 3 — 4 удаа эвес, харын чүгле ийи удаа саап турар апарды дээш хомудаваанар,— оларның сүдү мурнукузундан чүгле эвээжевээн эвес, а харын-даа көвүдээн. Че, санап көрүңерем, эштер, бир эвес ындыг хемчегни хөй-хөй колхозтарга болгаш совхозтарга чоруда берген болза, чүнү берип болгу дег-дир! А ону кылыр херек, эш Мацкевич биле эш Бенедиктов. Даштыкыда ындыг дуржулгалар дугайын силер билир силер, а бисте херек ам-даа эрги хевээр-дир: совхозтарда болгаш колхозтарда хөй удааның саалдазы ам-даа ол-ла хевээр. Ийи удааның саалдазынче шилчиир херек.

Кур черлерге көдээ ажыл-агыйны чорударының системазының дугайын боданыр херек, эштер. Мальцевтиң системазы кончуг солун. Дүжүттү баштай кезип

(Тенчүзү 2-ги арында)

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунда

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң киирип келгенин ёзугаар ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиуму ССРЭ-ниң Геология болгаш чер иштиниң байлаан камгалаарының ниити-эвилел министерствозун ССРЭ-ниң Геология болгаш чер иштиниң байлаан камгалаарының эвилел-республика министерствозу кылдыр чаарткан болгаш Геология болгаш чер иштиниң байлаан камгалаарының эвилел-республика министерствозун Казах ССР-ге тургузары чугула деп санаан, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң бадылаан даңзызын ёзугаар бүдүрүлгелерни болгаш организацияларны аңаа шилчидип бээр.

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң киирип келгенин ёзугаар ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиуму ССРЭ-ниң Металлургия болгаш химия үлетпүрүнүң бүдүрүлгелер тудуушкунунуң ниити-эвилел министерствозун ССРЭ-ниң Металлургия болгаш химия үлетпүрүнүң бүдүрүлгелер тудуушкунунуң эвилел-республика министерствозу кылдыр чаартып тургускан болгаш Металлургия болгаш химия үлетпүрүнүң бүдүрүлгелер тудуушкунунуң эвилел-республика министерствозун Казах ССР-ге тургузары чугула деп санаан болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң бадылаан даңзызын ёзугаар тудуг-монтаж организацияларын база бүдүрүлгелерни аңаа шилчидип бээр.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунда

Камчатка областы Хабаровск крайның составындан үндүргеш, РСФСР-ниң администрация кызыгаарында турар тускай область болдурар дугайында РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунун киирип келген саналын ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиуму бадылаан.

Хабаровск крайның Алдыы-Амур облазын дүжүрер болгаш оон районнарын база Амурда Николаевск хоорайны Хабаровскиниң край организацияларынга чагыртыр дугайында РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунун киирип келген саналын ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиуму бадылаан.

Кур болгаш курукkан черлерни шингээдип алырынга шылгараан комсомолчуларның болгаш аныяктарның чөвүлел хуралы

(Төнчүзү).

күргеткеш, оон соолуңде бастырарынче шилчиринге база-ла амыгаштан белеткензе чогуур. Ол ангылай аалаш алышкын артык бүзүргекчүлүг, таразының боду база эки болгаш өртек-үнези-даа чиик болур.

Совхозтарны үлүттүрүп база экижидер, мында ажыдап турар кижилерже кичээнгейни улуг-биле салыр, садыгда четпестерни чайладыр керек. Бүр черлерде багай садыг дугайында менде чагаалар бар, ынчалзакок оларны ооңчүл турбас мен. Фактыларны истеп хынаар, бүргүлүгларны алалаар дугайын дагыр бис.

Садыгны экижидери, бүгү районнарга керектиг барааннарлыг, спорт керек-сеңдерлиг, бажың-балгатка хереглээр чүүлдерлиг болуру өргежок чугула. Бо бүгүнү Центросоюз улам-на кичээнгейлиг болгаш оперативтиг кылыр ужурлуг. Оон штабы үлүг, сортал ажык амдыызында биче-дир. (Залда катты).

Оон соонда эш Хрущев часкы тарылгага белеткелдиң айтырыгларынга доктаалаан.

Машиналар биспе бар, тракторлар болгаш кывар чүүл бар, ховуулар ангдартынган деп ол чугаалаан. Тарыны ажылдарын дүрген эрттиреринге таарымчалыг бүгү-ле байдалдар бар. Силерниң зонаңар кандаачал болгай, ынчангаш тарылганы үзэмдыктырып канчал-даа болбас. Бүгү-ле чүүлдерни дүрген болгаш эки кылып алыр керек, ынчаар болзунарга дүжүт-даа бар болур.

Эштер! Коммунистиг партияның XX съездизиниң ажыттынарынга чедир каш-ла сааның хүннер арткан. Бистиң партивыс, ажылчын аңгы, колхозчу тараачыннар, күш-ажылчы интеллигенция, бүгү совет үлүс бо хүннерде улуг кодургүшкүнүг ажыдап турар. Съездиге күш-ажылчы улуг чедишкиннерлиг ужураксыр деп күзелбиле кижи бүргүзү кыптыгып турар.

Бистиң бүгү кижилеривис СЭКП-ниң XX съездизиниң Директивазының төлевилелин улуг сонуургал-биле өөренип турар. Алдыгы беш чыл планының кандыг соруглаар салып турарын силер билир силер. Бистиң күрүневистиң үнезинин болур аар үлетпүрүү хөгжүдер талазы-биле улуг планнар айыттынган. Аар үлетпүр машиналарны түлар, көдээ ажыл-агыйны әргежок чугула техника-биле болгаш дериг-херекселдер-биле хандырар арганы берип, үлүс ажыл-агыйының бүгү адырларын хөгжүдер арганы биске берип турар.

Директивалардың төлевилелинде көдээ ажыл-агыйның талазы-биле база улуг программа айыттынган. Ол болүктү силер шүптүнар номчаан боор силер. Мал ажылының продукциязының ийи катап үзүгдүрү база 11 миллиард пуд тараны алыры болдунуп ышдаар бе, кандыг деп санаар силер? Мында чамдык кижилерниң балыры дораан-на ырбай бээр болгаш оларны күүсетиннес кылыр чугаалаар чадавас боор, чүге дээрге эртекен беш чылдарда бистер ынчыг конччуг улуг өзүлде аймытайн турган бис. Бир эвес ажыл-херекти үгаан-сарыындыг сегирип ап кириптер болзувусса, дүжүт талазы-биле, эът, сүт, куш чуургалары, дүк бүдүүлер талазы-биле план чүгле долдур эвес, харын алаэн ажыр күүсетинген туруп болур дээримге бүзүрелдиг мен.

1955 чылдың чамдык саннарын көргүзүп көрейн. 1954 чылдынынга бодаарга чүртке тараның ниити чыыдазы 1955 чылда ыракта хөй болган, оон иштинде кукуруганы 3,6 катаптан хөйнү ажаап алган. 1954 чылдазы-биле деннээрге тарымал тоорүктүң чыыдазы барык-ла ийи катап, чигир свёклазының — 54 хуу, ленволгунектиң (волокноның) — 74 хуу, ногааларның — 12 хуу хөй болган. Мал ажылының продуктуларының—сүттүң, эът-тиң, дүктүң, куш чуургаларын бүдүрери база көвүдээн.

Ам бүгү айтырыг болза, бистиң үдуртулгабыстың методтарын экижилеринде болуп турар. Чүгле кыйгырар эвес, а тодаргай ажыл-херекти кылыр керек. Бисте хөй-хөй үдуртукчулар тараны, эът-ти, сүттү бүдүрерин көвүдедириниче колхозчуларны кыйгырып-ла чоруур, а ону канчаар кылырын боттары ам-даа билбестер деп чугаалап болур ийик мен.

Бөрүнернен, силерниң совхозтарыңарда ыныыг-даа болгулаар болгай: бир бригада үгаангыр ёзу-биле, ак-сеткилдиг эки ажылдап, чүртпап турар, а өскелери чүгле ооң кылган чүүлдериниң күсели-биле ажыдырап, чүртпап турар. Ындыг байдалдар колхозтарда база бар.

Кайы-бир районда бир мурнакчы колхоз турар. Ынчаарга районнуң удуртукчулары ол колхозтан кижилерни хуралдар президиумнарынга олуртуп, оларның чүруктарын солуннарга парлап турар, эки кижилерниң чүруктарын парлаары ыын-на-дыр, харын. Ынчалза-даа ол-ла үеле районда өске колхозтар бүгү көргүзүүлериниң талазы-биле хожуулап каап турар. Бүгү бригадалар, бүгү колхозтар мурнакчыларның ажылдап турары ышкаш эки ажылдаан турарын чедип алыр дээш колхозта-даа, районда-даа деңисеппейн турар ышкажы.

Эштер! Бешки беш чыл планын күүседирин бистиң чүртүвүс чедишкинниг доозкан. Алдыгы беш чыл планының талазы-биле Директивалардың төлевилели тургузукчу улуг ажыче бистиң үлүзүвүсту соруг кирип, бистиң дайынарывысты тевидээшкинге таварыштырып турар.

Бистиң чүртүвүска Октябрь революциязының одуруга ажычын аңгы коммунистерниң алдарлыг партиязының удуртулгазы-биле, үлүг Ленинниң удуртулгазы-биле тиилээн. Бистиң үлүзүвүстүн чаагай чоруу болган аас-кежик дээш бис силер-биле чүүттап, ажыдап турар бис. (Дыңмиттиг адыш часкаашкыны).

Аныяктар—бистиң белиг үевис! Боттарының адаары-биле кожа, оларның-биле кады аныяктар делегейни магаладып турар мыдыг алдарлыг херектерни кылып турарлар. Коммунизмни тургузуп алырывыстың ән-не ынаныыктыг үдезини шак мында болуп турар.

Алдарлыг совет аныяктар болгаш ооң мурнакчы отряды—Ленинчи комсомол делегерезин! (Адыш часкаашкыны).

Бистиң маадырлыг аныяктарывысты сагыш човангыр остүрүп база кижизидип турар Совет Эвилелиниң Коммунистиг партизы делегерезин! (Дыңмиттиг адыш часкаашкыны).

Коммунизмниң улуг тургузукчузу— совет үлүс делегерезин! (Дыңмиттиг, үргүлүлеңдиг адыш часкаашкыны. Шупту туруп келген).

* * *

Бүр болгаш курукkан черлерни шингээдип ап турар ар, херээжен комсомолчуларга, бүгү ооларга болгаш кыстарга кыйгырыгны чөвүлел хуралдың киржикчилери бир үн-биле хүлээп алган, Төрээн чүртүвүс чаагай чоруунга күш-ажылчы чаа-чаа чедишкиннерлиг болуруун ында кыйгырып турар.

РСФСР-ниң Дээди Советиниң ийиги сессиязы

Январь 23-те Кремльде РСФСР-ниң Дээди Советиниң дөртку чыылырыгазының ийиги сессиязының ажылы эгелээн.

Сессия политиктиг болгаш күш-ажылчы улуг кодургүшкүнүнүң байдалында чыылган. Алдыгы беш чыл планының талазы-биле СЭКП-ниң XX съездизиниң Директиваларының төлевилелин совет кижилер изиг чүүлдүгүнүшкүн-биле утказаннар. Партияның съездизинге төлептиг ужура жыр дээш социалистиг чарыш чүртте хүнбүгү калбарып турар.

Эртенгиниң 10 шак. Кремльдиң Улуг ордузунуң хуралдаар залын депутаттар болгаш-хөй санныг залчылар доза бергем. Москвада турар чамдык алаэн хөй дипломаттыг төлээ черлериниң баштыннары, совет болгаш даштыкы журналистер олуржуп турар.

Чазак ложаларында олуттарны эштер К. Е. Ворошилов, Л. М. Каганович, Г. М. Маленков, А. И. Микоян, В. М. Молотов, М. Г. Первухин, М. З. Сабуров, М. А. Суслов, Н. С. Хрущев, Н. М. Шверник, А. Б. Аристов, Н. И. Беляев, П. Н. Поспелов, Д. Т. Шепилов олар эзлепкеннер. Депутаттар болгаш залчылар оларны диңмиттиг, үргүлүглеңдиг адыш часкаашкыны-биле утказаннар. Шупту туруп келген.

РСФСР-ниң Дээди Советиниң Даргазы депутат **И. В. Горошкин** сессияны ажыткан. ССРЭ-ниң Дээди Советиниң чалазының ёзугаар чүртте аалдап чоруп турар Үлүстүң хуралының бирозунуң даргазы Ф. Козовскийге баштаткан Болгарияның Үлүс Республиказының Национал хуралының төлээлери хуралда олуржуп турар деп ол дыннаткан. Ажы-дүнүа болгар үлүстүң чоруткан кижилеринге депутаттар чүректи ханызынган байыр чедирген.

Россий Федерациязының үш сонгулга округтарынан үнген депутаттарның орнунга депутаттар сонгаан дугайында мандат комиссиязының даргазы депутат **Н. Ф. Игнатовтуң** илеткелин ооң соонда дыннаан болгаш бадылаан. **Н. П. Стаханов** (Воронеж областың Бутурлиновский сонгулга округу), **А. Ф. Голованова** (Москва областың Воскресенский сонгулга округу), **В. Г. Смирнов** (Киров областың Молотовский сонгулга округу) олар депутаттарга сонгутканнар.

Даргазында хүн чүрүмүн хүлээп алган:

1. 1956 чылда РСФСР-ниң Бүрүне бюджединиң бадылаары болгаш 1954 чылдың кургузунда РСФСР-ниң Бүрүне бюджединиң күүседилгенин дугайында отчет.

2. РСФСР-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң Чарлыктарын бадылаары.

1956 чылда РСФСР-ниң Бүрүне бюджединиң дугайында болгаш 1954 чылдың кургузунда РСФСР-ниң Бүрүне бюджединиң күүседилгенин дугайында илеткелде кылыры-биле РСФСР-ниң Сан Министри депутат **И. И. Фадеевке** сөс берген. Партияның Төп Комитединиң ажыдап кыйганы, ССРЭ-ниң үлүс ажыл-агыйын хөгжүдериниң алдыгы беш чыл планының талазы-биле СЭКП-ниң XX съездизиниң Директиваларының төлевилелин бистиң чүртүвүстүң ажылчы чоннары үлүг соруг киришкин-биле утказан деп илеткелчи чугаалаан. Ол политиктиг чугула документиге миллион-миллион совет кижилерниң үнезин амыраачы эрге-ажыктары, угаан-бодалдары болгаш чүткүүл илереткенген.

Совет Эвилелиниң бүгү ажы-дүнүа үлүстары-биле кады Россий Федерациязының ажылчы чоннары социалистиг экономиканың болгаш культураның хөгжүдезинге үлүг чедишкиннерни чедип алган. 1955 чылда республика болгаш чүрт үлетпүр ниити продукция бүзүрүн үнүрериниң планын күүсеткен болгаш 1954 чылдың деннелии 7 хуу ажырган. Хөй-хөй чаа үлетпүр бүзүрүлгелерни ажыглага кирген. Мурнакчы техниканы, деңишилгелиг методтарны иештертеренинин, бүзүрүлге күчүлерни ээ эки ажылазының түннелинде күш-ажылдың бүзүрүкчүлүг өскен, продукциниң бот-үнезин чигээн.

1955 чылда республиканың колхозтарының болгаш совхозтарының тарылга шөлү 9 миллион гектарга иемей калбарган. Малдың баш саны көвүдээн, ооң продуктулуг бедээн. Букуруза, ёөн, тарынал тоорук, чигир свёклазы, сүт, дүк болгаш ногаалар бүзүрери болгаш белеткээри дыка көвүдээн.

Үлүс ажыл-агыйының өскен чоруу ажылчы чоннарның амыдыралының материалдыг болгаш культурлуг деннелиниң улам ынайгы көдүрүүшкүнүн хандырган. Эрткен чылда РСФСР-ге 868 чаа ортумак школалар, хөй-хөй эмнелгелер болгаш бохулга бажыңнары, а ол ышкаш культура-чыргыдышкын албан черлери, санаторийлер ажыттынган. Чүрттелге тулуунуң улуг программазы боттанып турар. Эрткен чылын республиканың хоорайларынга болгаш ажылчын суурларынга 20 миллион ажыт дербелчин метр ниити шөлүг чүрттелге бажыңнары, а көдээ черлерге —330 муң хире чүрттелге бажыңнары туттунган.

Үлүс ажыл-агыйын хөгжүдерингe, бистиң үлүзүвүстүң материалдыг болгаш культурлуг деннелин белиринге чедип алынган чедишкиннер республика бюджединиң күүседезинге болгунуң илереэшкинин тыпкан деп илеткелчи чугаалаан. 1954 чылда РСФСР-ниң Бүрүне бюджеди орулгалар талазы-биле 100,5 хуу, чарыгдалдар талазы-биле—100,4 хуу күүсетинген. 1955 чылдың кургузунда РСФСР-ниң Бүрүне бюджеди баштайгы медээлер ёзугаар алырга, орулгалар талазы-биле 102,3 хуу, а чарыгдалдар талазы-биле—101,7 хуу күүсетинген.

Коммунистиг партия болгаш Совет чазак бүдүүлүкчү күштерин бүгү хемчег-биле хөгжүдер болгаш совет республика бүргүнүң чечектелишкинниниң дугайында могаг чок сагыш салып турар деп чүвени бистиң чүртүвүстүң үлүстары билир деп депутат Фадеев үргүлчүлеп чугаалаан. СЭКП Төп Комитединиң ажыглаан кыганы, ССРЭ-ниң үлүс ажыл-агыйын хөгжүдериниң алдыгы беш чыл планының талазы-биле партияның XX съездизиниң Директиваларының төлевилелинде ол чорук чаа чыыртыкылачак балыткалды ап турар. Эвилелдешкен республикаларның үлүс ажыл-агыйын хөгжүдер талазы-биле ол төлевилелде айытынган онаалгалар Россий Федерациязының үлүс ажыл-агыйының болгаш культуразының улам ынайгы көдүрүүшкүнүнүң херээнте чаа үлүг базын болур. Беш чылдың кургузунда РСФСР-ниң үлетпүрүнүң ниити продукциязының хемчээли барык-ла 60 хуу, тараа бүзүрери—50 хуу болгаш мал ажылының продуктуларының барык-ла ийи катап көвүдээр.

Бо соруглаарга дүүштүр 1956 чылда РСФСР-ниң Бүрүне бюджеди үлетпүр болгаш көдээ ажыл-агый бүзүрүлгезиниң улам ынайгы көвүдээшкинин, капитал салыышкынның өзүлдезин, социал-культураның чаа албан черлерин болгаш хемчеглерин калбартырын эргежок чугула көренгилер-биле хандырып турар.

Бүрүне бюджединиң орулгаларын болгаш чарыгдаларын 1955 чылдың планынга үлүр 6,7 хуу өзүлделиг кылдыр, 74.181 миллион рубльге түңге тодаратканн. Бюджеттиң орулгаларының көл үнүр дестери болза, социалистиг ажыл-агыйдан кирилдер болур. Олар 55.715 миллион рубль түңге тодаратынган болгаш базала эртекен чылдагызы ышкаш бюджеттиң бүгү орулгаларының 75 хуузу болуп турар.

Бюджеттиң чедишкиннинг күүседелзинге бүзүрүлге бүргүзүнүң, ажыл-агыйның организациязының бүргүзүнүң ниити продукция бүзүрүн үнүрериниң болгаш ооң бот-үнезин чигидириниң планын күүседир үлүг үүур-дүзалыг болур деп илеткелчи деңгелээн. Оон-биле кады курлавырларны кошкак ажыглаан турар, бүзүрүлге планнарын, күш-ажылдың бүзүрүкчүлүгүн өстүрер болгаш продукциязының бот-үнезин чигидир талазы-биле онаалгаларны күүсетпейн турар чүгле чамдык бүзүрүлгелер эвес, харын ырынай үлетпүрүгү алырадыры база бар. Чижээ, РСФСР-ниң Ыяш үлетпүрүнүң министерствозу ээлээн хөй чылларның дургузунда ыяш белеткелериниң болгаш сөөртүлгелериниң планнарын күүсетпейн турар, продукциниң бот-үнезин чигидир талазы-биле онаалгаларны күүсетпейн турар болгаш үлүг карылгалыг ажылдап турар.

Республиканың үлетпүрү өртекен чылын белиг бүзүрүкчүлүг чаа дериглелер-биле долдунган. Үлетпүрүгү хевеш-саазын, үүк, ёөн пестер кылыр адырларынга чаа станоктарны нептереткен, ийик кылыр адырга—ийик кылырынга механизастатынган шуушторуулга шугуларын нептереткем. Республиканың үлүс ажыл-агыйының өске-даа хөй-хөй адырларынга чаа-чаа машиналарны болгаш станоктарны ажыглалы кирген. Ынчалза-даа ол байлак техниканы чер болганда долузу-биле ажыглавайн турар. Түлүг материалдарының үлетпүрүнге чаа дериглелерни ажыглага киргерин четпес организастаан. Аъш-чем бараанларының үлетпүрүгүн, Автомобиль транспортунуң болгаш чазаглыг оруктар министерстволарының, чурт үлетпүрүгүн бүзүрүлгелериниң, а ол ышкаш республиканың үе-тывыш кооперациязының бүзүрүлгелериниң чаа техниканы нептередиринде база ажыллап турар дериглелерни ажыглап турарынга четпестерниң дугайын илеткелчи чугаалаан.

РСФСР-ниң министерстволары болгаш төп албан черлери бүзүрүлгелериниң саңхөө үлүртүргазында четпестерни дүрген үзүткээр, материал болгаш акша курлавырларны чарыгдаарында төтчегээшкинни чайладыр, каминалга чүрүмүн шынгыы сагыыр, ажыл-агый санахылгазын быжыглаар, бүгү бүзүрүлгелерге орулгалыг ажылды хандырарынче хемчеглерни ап чоруур ужурлуг.

1956 чылда Россий Федерациязының Бүрүне бюджединиң чарыгдаларын тодаратышаан, Сан Министри, бюджеттиң бүгү акша-хөреңгилериниң 92,5 хуузун үлүс ажыл-агыйын, чыргыдышкынны, каныг каминалын болгаш өске-даа социал-культура хемчеглерин улам ынай көгжүдерин акшалаңдырар деп дыннаткан. Республиканың үлүс ажыл-агыйын хөгжүдер дугайында, ажылчы чоннарның материалдыг болгаш культурлуг деннелии белиер дугайында Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың сагыш салышкынны моон кестүп турар. 1956 чылда РСФСР-ниң үлүс ажыл-агыйынга 34.852 миллион рубль салынын турар, ол эртекен чылдынынан 20,8 хуу хөй болуп турар.

Партия болгаш чазак чоннуң культурлуг хереглелерин хандырар дугайында могаг чок сагыш салышкынны көргүзүп турар деп илеткелчи чугаалаан. Алдыгы беш чыл планының талазы-биле Директивалардың төлевилелинде чырыышкын, каныг каминал болгаш культура албан черлериниң четкизин улам ынай калбартыр болгаш оларның ажыл-чоруулгазын өркжидер талазы-биле улуг хемчеглерни көрүп турар. Бо соруглаарга ажыглаандырышкынын өзүп турар. Бо чыыш чырыышкынны ажыглаандырарынга 23.961 миллион рубльди берип турар. Ол ажыглаандырышкыннарның чартынынан хөй бүгү-ниити өөредилге школаларының, ажылчын болгаш көдээ аныяктар школаларының, школа интернаттарының хереглелинче үгланып турар.

1956 чылда ниити эртем школаларынга 16 миллион хире уруглар болгаш аныяктар өөренген турар, интернаттар 476 муң школачыларны хандырар, уруглар садтарынга чартык миллион ажыг уруглар кижизитингеп турар. Республиканың хоорайларынга болгаш суурларынга 111 чаа библиотекалар, 300 көдээ культура бажыңнары ажыттынар, киноустановкаларның болгаш көдээ клубтарның четкизи калбарар. Горькийде, Куйбышевте, Кемеровода, Саратовта, Новосибирскиде болгаш өске-даа чамдык хоорайларда телевизорлар төптери түттүнүп турар.

Чоннуң кадык каңгалалынче улуг кичээнгей салдынып турар. Бо соруглага чалыырыдалдар эртекен чылдаазынга үлүр 1956 чылда 15,4 хуу үлгадыр. Күш-культура болгаш спорт, социал-хандырылга база социал камгалалдың улам ынайгы хөгжүдевиннге акшаландырышкын өзүп турар.

Илеткелчи ооң ынай крайларның, областарының болгаш автономнуг республикаларның бюджеттерин тодарадып чугаалаан.

1956 чылда үлүс ажыл-агыйының планын болгаш бюджетти чедишкиннинг күүселиринин үндезинин болза, Коммунистиг партияның XX съездизиниң бистин үлүзувустүң үткүп турары социалистиг чарыштың болгаш күш-ажылчы тединделеринин күчүлүг көдүрүүшкүнүг болуп деп депутат Фадеев илеткелиниң төнчүзүнде чугаалаан. Алдарлыг Коммунистиг партияны долгандыр сырый каттышкан Россий Федерациязының үлүзү бодунуң тайбың тургузукчу күш-ажылы-биле коммунизм тургузуушкүнүнүң үлүг херээнге чаа сылышкынны киирер.

Эдеринчи илеткел кылган Бюджет комиссиязының даргазы депутат **Н. И. Бобровниковтуң** дыннатканы болза, Бюджет комиссиязы бюджеттиң оруглаарының болгаш чарыгдаларының бүгү-ле чүүлдерин, министерстволарның болгаш ведомстволарның сан планнарын болгаш сметаларын түс-түе көргеп болгаш 1956 чылда РСФСР-ниң Бүрүне бюджедин РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң хүлээп алганы түннерге Бюджет комиссиязының чамдык эдиглери-биле бадылаар деп санаалы киирип турар.

1956 чылда РСФСР-ниң Бүрүне бюджединиң орулгаларын 85.916 муң рубльге көвүдедирин саналдап турар. Орулгаларны көвүдедин база чарыгдаларның кызырыгаларындан үнген 87.932 муң рубль немелде акша-хөреңгини Бюджет комиссиязы бюджет талазы-биле орулгаларның чарыгдаларны ажарынче улгандырарын саналдап турар.

Бюджет комиссиязы ол ышкаш 1954 чылдың дургузунда Бүрүне бюджединиң күүселдезинин дугайында отчёттуң база көргеп болгаш ону РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң киирип келгени түннерге бадыларын саналдап турар.

Эртенги хуралга Болгарияның Үлүс Республиказының Үлүстүн хуралының бирозунуң даргазы **Ф. Козовский** чүве чугаалаан, ооң чугаазын чыыланнар изиннгиле уткаан. Ол Россий Федерациязының ажылчы чоннарынга болгаш бүгү совет үлүска байырны дамчыткан болгаш коммунизм тургузуушкүнүнүнга оларның улам ынайгы чедишкиннерлиг болуруун күзээн.

Адыш часкаашкыннары-биле хөй улаа үзе киридип турган бодунуң чугаазында ол Болгарияның экономиказында болгаш культуразында социалистиг чаартылгаларның дугайын чугаалаан болгаш ам чүрт ооң төөгүзүнде кестүп көрбээн болурлуг-күнге турар деп деңгелээн. Ф. Козовский болгаш-совет найыралга алдар болдурган, тайбынга болгаш бүгү үлүстарның аразында аку-дүңналышкы кады ажыдаа жылгага алдар болдурган йөрээлдерин салган.

* * *

Январь 23-тен кежээки хуралга 1956 чылда РСФСР-ниң Бүрүне бюджединиң дугайында болгаш 1954 чылдың дургузунда РСФСР-ниң Бүрүне бюджединиң күүселдезинин дугайында илеткелди чугаалажып көөру эгелээн.

Депутат **С. В. Шевченко** (Алтай край), Рязань областың «Социализминиң фундаментизи» колхозунуң саанчызы депутат **П. Н. Коврова**, депутат **А. М. Войтович** (Амурга-Комсомольск), депутат **Н. Н. Романов** (Ленинград), РСФСР-ниң Көдээ ажыл-агый министри **П. И. Морозов**, депутаттар **И. Т. Марченко** (Москва), **В. Н. Корнеев**, (Воронеж область), **С. С. Романова** (Калуга область), **А. Г. Валиуллина** (Татар АССР), **Г. И. Кондратьев** (Марий АССР) болгаш **П. В. Сурин** (Тамбов область) олар санал бергеннер.

Январь 24-те сессия ажылын үргүлчүлээн.

(СЭТА).

Шуурган үезинде

МУРМУУ-САХАЛИНСК. Тонарин районнуң Пензенск суурнуң чону далай шуурганының үезинде эрик кыдыынган ийи кат тып алган. Ол улуг далай балыктарының узуну 12 болгаш 8 чартык метр. Киттер шуурган чалгыы-биле эрик кыдыынче үндүр октатырган боон чадавас. Олар боттары сыык черден уштунуп шы дажаннар. Шуурган ооңургай бергенде киттерни тракторларга сөөртүп алган «Заря» колхозче апарган.

Мындыг янзыыг таварылгалар Оожум океанга янда-хаая болуп турган деп балык ажыл-агыйының оожум океан эртенчилел институдунуң Сахалин салбырының ажылдакчылары медеглеп турар. Чем сүрүп, чок болза, аразаттан касаткаларган камгаланып турар үезинде киттер сыык суглаага кире бээр болгаш күчүлүг чалгыг-биле эрик кыдыынче үндүр октатырып болур.

(СЭТА).

Украинаның тараажыларының акша оруглазы 3 миллиард рубль көвүдээн

КИЕВ. Эрткен чылдың иштинде баштайгы түңнелдерни Украинаның көдээ ажыл-агый артельдеринге түннеп көргеп. Колхозтарның экономиказын быжыглаарының ачызы-биле колхозчуларның күш ажылының акша болгаш натуралдыг төлевири чер бүрүле бедээн.

Баштайгы медээлер-биле алырга Украинаның тараажылары 1953 чылдазынган күш-хүнүнге 3 миллиард рубльди хөйнү ап турар. Январьдан эгелээн республиканың хөй-хөй колхозтары ай санында тараа болгаш акша-биле авансылаашкынны чоруулуп турар.

(СЭТА).

Электри стартерлиг хөөп олуртур трактор

ХАРЬКОВ. Орджоникидзе аттыг трактор заводу дизель моторлуг «ДТ-14» деп хөөп олуртур тракторларны массалыы-биле бүзүрүп үндүрерин шингээдип алган. Бо чылын ол тракторларны 18 мүнну кылып үндүрер.

Украинаның КП-ның XX съездизиниң ажыттынарының хүнүнде трактористиниң күш-ажылын дыка чиигедип турар, электри стартерлиг «ДТ-14» деп баштайгы тракторну белеткеп үндүрген. Моторну болгаш чамдык бөзектерни ажыдадырынга бенизин хереглевес.

(СЭТА).

"Улустар аразында тайбыңны быжыглаары дээш" делегейниң Сталинчы шаңналдарының талазы-биле комитетте

Вьетнамның хөй-ниити ажылдакчызы Тон Дык Тхангка делегейниң Сталинчы шаңналын тывысканы

Январь 21-де Кремльдиң Свердловск залында «Улустар аразында тайбыңны быжыглаары дээш» делегейниң Сталинчы шаңналын Вьетнамның көскү хөй-ниити ажылдакчызы **Тон Дык Тхангка** тывыскан.

Тайбың болгаш национал хамаарышпас чорук дээш деңисеелге болуунуң әрес-дидим болгаш маадырлыг чоруун бүгү делегейге көргүскен, маадырлыг база күш-ажылчы Вьетнам үлустуң алдарлыг оглу—Тон Дык Тхангктың амыр-мендизин айтырып, аңаа байыр чедирер дээш, Тайбың каңгалалының совет комитединиң, совет хөреэженнерниң антифашистиг комитединиң болгаш өске-даа хөй-ниити организацияларының төлөөлекчилери, совет эртемниң болгаш культураның ажылдакчылары, найысталдың ажылчы чоннарының база Москва областың колхозчуларының төлөөлекчилери, совет журналистер келгеннер.

Байырлалдыг ёзугаага Вьетнамның Демократтыг Республиказының ССРЭ-де Херектеринге Түр Бүгүдетирген **То Нуанг Дэу** болган элчин черинiң ажылдакчылары олурушканнар. Москванын өөредилге черлериниң студентилери—вьетнам аныяктар залда олурганнар.

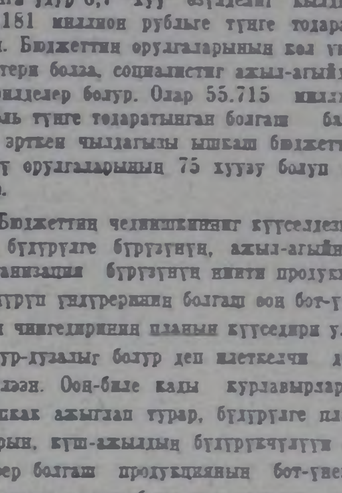

Тайбың дээш деңисеелге шылгараанган ажылдакчы, Тайбынның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң кежигүнү, делегейниң Сталинчы шаңналының лауреады Тон Дык Тханг президиумга кестүп келирге олурушканнар чылыы-биле уткаанннар.

Делегейниң Сталинчы шаңналының лауреадының дипломун болгаш алдын медалин Тон Дык Тхангка Комитеттиң даргазы академик **Д. В. Скобельцын** тывыскан. Улуг шаңнал-биле шаңнатырганы дээш Тон Дык Тхангка байыр чедирген, даштыкы колонизаторларга үлүр улуг хосталгалыг деңисеелге бежен ажыг чылдың иштинде идепкейлиг киржип, тайбың дээш, вьетнам үлустуң хосталгазы болган хамаарышпас чоруу дээш әрес-дидим деңисеелчи болуур Тон Дык Тхангтың ажылчорудулгазын Скобельцын ооң соонда тайылбырлап чугаалаан.

Тайбың каңгалалының совет комитединиң даргазы **Н. С. Тихонов**, И. В. Сталин аттыг автозаводтуң цех начальныгы инженер **Н. А. Бамулов**, Совет хөреэженнерниң антифашистиг комитединиң кежигүнү профессор **Е. А. Васюнова**, Москва областың В. И. Ленин аттыг колхозунуң даргазы, Социалистиг Бүш-ажылдың Маадыры **И. А. Булкина**, даштыкы-биле культурлуг харылзаалардың Бүгү-эвилел ниитилелиниң баштаар черинiң даргазы профессор **А. И. Денисов** олар Тон Дык Тхангка изиг байыр чедирип, чүве чугааланнар.

Делегейниң Сталинчы шаңналының лауреады Тон Дык Тхангктың харын чугаазын үлүг кичээнгей-биле дыннаан.

„ДТ-61“ деп чаа трактор

СТАЛИНГРАД. СЭКП-ниң XX съездизинге аттар кылдыр хүлээп алдынган хүлээлгелерни күүсетпиннээн, Сталинградтың трактор тудукчулары заводка чогаадып кылган чаа марканың «ДТ-61» деп ынчырбелиг бир дугаар тракторну чыыш эптээрни доозкан.

Чаа машина болза, «ДТ-54» деп трактор ышкаш барык ындыг габариттыг болуп турар, деңзи талазы-биле 500 килограмм аар, мотору күштүг болгаш дыка каминалгалыг болуп турар. Бо трактор шакта бир ават күжүнге 170—180 грамм кывар чүүдүг хереглээр.

Чаа трактордуң кол артык чоруу болза, ам көдээ ажыл-агыйның бар болуп турар чепсектериниң бүгү комплексилер-биле ажылдаар кылдыр таарыштынганында, азыглыг чепсектерни ажыглаарынга таарыштынганында, трактористе болу кабина иштинден ол машиналарны башкарарынга болур.

«ДТ-61» деп тракторну көдээ ажыл-агыйга ажыглаары хову ажылынга болгаш мал чеми тывырынга, бүзүрүлге чоруулгаларының комплексилиг механизациязын дүрген доозарынга идиг бээр.

(СЭТА).

Малчыннар ортузунга политик-кижизидилгелиг ажылды экижидер

Кышкы үе—мал ажылында эң харыы-салгалыг үе болур. Малчыннар ортузунга масса-политиктиг ажылды күштелдирээ талазы-биле Чаа-Хөл районда Сталин аттыг колхозта партия эге организациязы алзоп ажылдарны чорудуп турар. Колхозтун мал фермаларында 18 агитаторларны быжыглаан. Олар малчыннарның ортузунда бесседаларны, солуп номчулгаларын үргүлүү чорудуп турарлар.

Колхозта партия эге организациязы агитаторларның чөвүлел хуралын ой-ойде чорудуп, анаа агитаторларның кышкы үеде малчыннар ортузунга чорулар агитас-массалыг ажылының темаларын чугаалажып көрүп турар.

Партия эге организациязының агитколлективиниң агитаторлазы эштер Бегзи, Бавуу, Бүрүн-оол, Казуут, Балчий-оол, Седен, Шойлак-оол олар сүт-бараан фермизинде түнелинде сүт-бараан фермазының ажылы алзоп экижээн. Январь айга бызыглаан 16 инектерден 16 бызаларны менип ажаап алган дорукторуп турар. Ол инектерниң бызаларын эмзирбейн хайдактап саап турар. Фермаларда мал чемин четчис азының кыдыр белеткээн.

Партиянын XX съездизинге чедишкинниг ужуражыры-биле социалистиг чарышка алган бот хүлээлгелерин малчыннар эрестиг күүседип турарлар. Колхозта баштайгы төрээн 80 хойлардан 80 хураганнарны, төрээн 54 өшкүлерниң 56 анайларын менип ажаап алган.

Ынчалзам болза-даа, агитколлективтен ажылында чамдык четпестер бар. Шанчы болган Сархолдарга малчыннар орту-зунга бесседалар, солуп номчулгалары чорутунмайн турар. Малчыннарга солуп, сеткүүдер ой-шаанда четпейн турар. Колхозтун мал фермаларында радиоприёмник-тер тургустунмаан.

Бо четпестерни узуткаары колхоз баш-казар-черинин болган партия эге организациязының чугула соругазы болур.

Кышкы үеде малчыннар ортузунга масса-политиктиг ажылды улам-на экижидери дээш, ону малчыннарның мурнунда турар ажыл-агыйжы соругалар-биле шуут холбаштырары дээш ажылдазы чугула.

Х. ШАРАВИЙ.

„Күш-ажылчы“ деп хана солун

Чөөн-Хемчик районнуң «Искра» көдээ ажыл-агый артелинде партия эге организациязының органы «Күш-ажылчы» деп хана солун доктаамал үнүп, колхозчу массаларның ортузунга организаторлук болган кижиидикчи ролюн багай авес күүседип турар.

Солуннуң ээлчеглиг номер бүрүзүнде мурнакчы малчыннарның, тараажыларның, тудут бригазазының мурнакчы дуржулгаларын тодаргай чырыдып бижип турар.

«Күш-ажылчы» деп солуннуң 1956 чылдың январь 1-де бирги номери үнген 1955 чылдың дургузунда колхозтун ажылагый талазы-биле чедишкиннерин солун долузу-биле чырыдып шыдаан. Колхоз мал өстүрер планын 100,7 хуу, оң иштиниг ыйыстыг бода малдың—108 хуу, хойнуун 107 хуу, хаванныың—100 хуу күүседткен. Малдан алыр продуктунуң күрүнеге дужаар планын шупгузун түс-түзу биле күүседткен болган малдың продуктузуг чоруу бедээн, мал болган чер ажылында мурнакчыларның саны көвүдээш деп солунда бижип турар.

Эртken чылын колхоз ногаа культураларынган бедик дүжүттү ап, колхозка хөй оруганы киирген. Ногаа бригадазының бригадири эш Мыныйа ногаа ажаап алыр-ының эки ажылдаан колхозка хөй оруганы киирген дээш көдээ ажыл-агыйның белеткелдер черинден карман шагы-биле шаңнаткан. Эртken чылын колхоз тудуг планын ажыр күүседткен. Тудугчуларда

Киргизилген фотозу С. Феоктистовтуу.

Немелде төлевирни ап турар

Таңды районнуң «Революциянның чалбыыжы» колхозунуң Марачевкада сүт-бараан фермазының мурнакчы саанчыларының эрткен ажыл-агый чылында ажылын түннеп көргеш, колхоз баштаар чери немелде төлевир тыпсып эгелээн.

Мурнакчы саанчылар эштер Т. Шведовага 1512 литр, М. Шумовага 1120 литр, А. Болотовага 627 литр, Х. Дарыймаага 515 литр, З. Фролковага 478 литр сүт тывыскан.

И. ЧОРБАЕВ.

Бистиң областың бойдузу байлак болган янзы-бүрү. Ан-меннин он-он янзы-бүрү хевирлери областа бар. Оларның 25 хевирлери үнелиг кештиг аннар. Өдүк белеткелинге хамыкты мурнай диин, оон соонда киш хамаарыкып турар.

Аңнаыр ажыл-агыйын хөгжүдер соругга-биле үнелиг аннарны болган кушгарны кадагалап-камгалаарын база оларның курлавырларын көвүдеирин хандырар турар хөлчулар доктаатынган. Чижээ, областың девискээринде үнелиг кештиг аннарны—1951 чылда норкаларны, 1952 чылда Баргузинниң киштерин болган өске-даа аннарны салган.

Бистиң областың аң тывыштыг колхозтары чыдың-на түс-түс муң рубльдиң үнелиг өлүтерин күрүнеге дужаап турар.

Областың аң эки анчылары, чижээ эш Дагбажык (Тожу районнуң «Совет Тыва» колхозу), эш Ак Мырла (Тожу районнуң «Май 1-зи» колхозу) аңнаыр сезонунуң бүрүзүнде 10.000 чедир рубльдиң өлүүн тып турарлар.

Областың аңнаыр ажыл-агыйы планныг болган эртемге үндезилетинин өзүп, хөгжүп турар.

Чүрүкта: ан-мен талазы-биле түскай эртемниг эш Э. Н. Щенникова областың алдыгы партия конференциязынга холбаштыр Кызылдың Культура бажыңынга ажыктаң делгелгеде Баргузинниң кижин конференциязының төлээлеринге тайылбырлап турары.

Сөзү болган фотозу С. Феоктистовтуу.

Хана солун редакторларының семинары

СЭКП Кызыл хооркому бо чылдың январьның 18-те хооранның хана солун редакторларының семинарын эрттиргеп. Анаа 50 ажыг редакторлар киришкен.

Семинарга «Хана солуннарның редколлегияларының ажылын организастаары болган рабкорлар-биле ажыл», «Күрүне албан черлериниг болган үлетпүр бүдүүлгелериниг хана солуннары», «Хана солуннарынга шүүмүүлел болган бот-шүүмүүлелдер», «хана солуннуң дылы болган ону кластаары» деп аттыг илеткелдер болгулаан. Ол илеткелдерни «Тувинская правда» солуннуң ажыдакчылары кылган.

Илеткелдернин соонда хана солуннарының ажылының дугайында эштер Билии (облфо), Үгдуракин (алдын үүргайының эргелели), Меркушин (хооранның харылзаа конторазы), Кузнецов (УМВД) болган ескелер-даа дүржүлга солчуп чүве чугаалааннар.

Илеткелчилер болган дүржүлгазын солушкан эштер, сөөлгү үеде хооранда хана солуннарының ажылы экижээн деп деп деглевишаан, оларның ажылында үндезин четпестерни илереткеш, моон соңгаарлы соругаларны айытканнар.

М. МААДЫ.

Комсомолчу бригада

Өвүр районнуң «Кызыл тук» колхозунда комсомол эге организациязы колхозтуң тудуг ажылының темпизин дүргедедир, колхозчуларны культурлуг чурттарга бажыңнары-биле хандырар соругга-биле комсомолчуларның түскай тудуг бригадазын организастаан.

Бригада бирги зөлчегге тудуг ыяжы белеткээр ажыче кол кичээнгей салган, 2500 чүдүкту кезип, орук агыиче үндүрген болган сөөртүлгезин чорудуп турар. Белеткел ажылы-биле чергелештир 2 чурталга бажыңының түлүүн дооскаш ажыглалга киирген.

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партизының XX съездизинге алдар болдуруп колхозтун клубунуң түлүүн февраль бирде дооскаш, ажыглалга киирер деп, бригада чаа бедик хүлээлге алган.

С. АГБААН.

МТС-ТЕРДЕ ТРАКТОРЛАР СЕПТЕЛГЕЗИНИҢ (КҮСКҮ, КЫШКЫ СЕПТЕЛГЕНИҢ ПЛАНЫНГА УДУР) ЧОРУП ТУРАРЫНЫҢ МЕДЭЭЗИ

(1956 чылдың январь 20-де хуу-биле).

Сарыг-Сеп	74,6	Бии-Хем	62,2
Бай-Хаак	72,3	Балгазын	60,8
Бай-Тайга	69,2	Чаданна	58,6
Чаа-Хөл	67,6	Кызыл	53,8
Шагаан-Арыг	65,3	Тес-Хем	51,8
Кызыл-Мажалык	64,1	Сүт-Хөл	44,8

Делгелгелер—көдээ ажыл-агыйны көдүреринге улуг ужур-дузалыг

Көдээ ажыл-агыйга күш-ажылдын бүдүргүлүүн көдүреринге районнарның көдээ ажыл-агый делгелгелерин чорудары улуг ужур-дузалыг. Ынчыг делгелгелеерге ажыл-агый чылының түнелдерин, мурнакчы колхозтарның, бригадаларның, мал фермаларының, көдээ ажыл-агыйның түс-түс мурнакчыларының болган чаартыкчыларының чедишкиннерин көргүзүр турар.

Эрткен чылдың сөөлгү айларында областың чамдык районнарынга чоруттунган көдээ ажыл-агый делгелгелери СЭКП ТБ-ның Пленумнарының шиитпирлерин чедишкиннииг күүседиринче колхозчу массаларның болган механизаторларының идепкейни, эгелекчи чоруун көдүрген.

Районнарга көдээ ажыл-агый делгелгелерин организастап чорударының ажык-хуузазының дугайында чоннуң ортузунга тайылбыр ажылы баш бурунгаар чорутунган турган. Областың районнарының партия, совет ажылдакчыларының болган көдээ ажыл-агыйның түскай эртемниглерининг, колхозтарның база МТС-териниң күжү-биле районнарның көдээ ажыл-агый делгелгелери чорутунган. Бо ажылды организастап эрттиреринге 1954—1955 чылдарда Бүүг-эвилелиг көдээ ажыл-агый делгелгезинге киржип чорааннар идепкейлиг киришкен.

Таңды районнуң көдээ ажыл-агый делгелгезинге колхозтар, Балгазын, Бай-Хаак МТС-тер болган оон-даа өске ажыл-агыйлар киришкен. Анаа областа мурнакчы сүт-бараан фермазы — инек бүрүзүнден 1579 килограмм сүт саап алган «Революциянын чалбыыжы» колхозтун Марачёвка фермазының чедишкиннерин болган дүржүлгазын тодаргай-биле көргүскен. Сүт саалдазының талазы-биле эки көргүзүглерни чедип алган ол фермага районнуң делгелге комиссизязы бирги шаңналды тывыскан.

Чылдың бүдүргүлге онаалдазын 130 хуу күүседткен, 15 аът күштүг бир трактор-биле 726 гектар чымчак черни ажылдап кылбышаан, 7301 килограмм кывар чүүлдү камнап алган. Бай-Хаак МТС-тин 6-гы трактор бригадазы: тараа культураларының бүгү шөлүнүн гектар бүрүзүнден 18 центнер дүжүттү алган «Кызыл партизан» колхозтун бирги хову бригадазы делгелгеге боттарының чедишкиннерин көргүскен. Ол МТС-те эш Таджроол бригадирлээн трактор бригадазы 3483 гектар чымчак черни ажылдап кылыр тургаш, 4429 гектарны ажылдап кылган болгаш 2 тонна 511 килограмм кывар чүүлдү камнап алган. Бо көргүзүг делгелгеге база кирген.

Трактор ажылдарының чыл планын 116 хуу, чайгы, күскү чер андырыгының планын ажыр күүседткен, 15 аът күштүг бир трактор-биле 470 гектар чымчак черни ажылдап кылыр тургаш, 653 гектарны ажылдап кылган, 1400 килограмм кывар чүүлдү камнап алган. Балгазын МТС-тин бирги трактор бригадазы(бригадири эш Филимонов) делгелгенин база киржикчизи. Бо трактор бригадазы 313 гектар кур черни база андырган, дүжүт ажаап алышкынының сезонунда 1262 гектар тараа культураларындан 17 мун 201 центнер дүжүттү ажаап алган, ажылдап берип турар колхозтарында тараа культураларының гектар бүрүзүнден 11 центнер дүжүттү алыр планныг тургаш, 17 центнерни алган. Ол ышкаш эки көргүзүглерлиг болган ийиги трактор бригадазының (бригадири эш Шелепов) ажылының түннелдери делгелгеге база көскү черни эзлээн.

«Кызыл партизан» колхозтун хавач ажаакчызы эш Залуцкая хөй чылдарның дургузунда кызымак ажылдап келгеш, бичче авес дуржулганы шинчээлеп алган. Төрээн хаван бүрүзүнден 22 хаван оглун ол менди өстүрген. Ол колхозтуң хойжузу эш Бичче-оол болунга быжыглаан хөй бүрүзүнден 2 килограмм 400 грамм дүжүт кыргаан. Балгазын МТС-тин комбайнери эш Арыстов «С-6» деп комбайнинге 701 гектар, Бай-Хаак МТС-тин комбайнери эш Храмцов 527 гектар тараанын бедик дүжүттерин ажаапаннар. Районнуң көдээ ажыл-агый делгелгезинге киришкен бо мурнакчылар делгелгенин көргүскүлериниң талазындан улуг үнелелди алган.

Бии-Хем районнуң көдээ ажы-агый делгелгезинге районнуң бүгү колхозтары, МТС болгаш өске-даа ажыл-агыйлар киришкен. Мурнакчызының чедишкиннерин экспонаттарга, диаграммнарга чуралп, Делгелге районнуң көдээ ажыл-агый бүдүргүлгезинниң өзүдезин, мурнакчы ажыл-агыйларның болган түс-түс кижилерниң ажылының эки түннелдерин көргүскен. Район тараз культураларының гектар бүрүзүнден ортуна-биле 17,5 центнер дүжүттү алган. 1954 чыл-биле деннээрге 1955 чылда районнуң колхозтарында сүт саалдазы 34 хуу көвүдээн, тарылга шөлү 28 хуу калбарган. Районда 5 колхоз миллионер. «Кызыл тараачын» колхоз 1375 гектар кызытастың гектар бүрүзүнден 22,2 центнер дүжүттү алган. Бии-Хем МТС-тин комбайнери эш Осипов «С-6» деп комбайн-биле 640 гектар, эш Дерягин 596 гектар тараны ажаапаан. Олар гектар бүрүзүнден 20 центнер ажыл турар дүжүттү савалааннар. Болар районнуң делгелгезинге боттарының чедишкиннерин көргүскеннер.

Чөөн-Хемчик районнуң көдээ ажыл-агый делгелгезинге колхозтарның, дүжүлга станциязының мал, хову, үнүш ажылының эң дээре көргүзүглерин, көдээ ажыл-агыйның механизастаашкынын делгээн. Бо дугайында алаэн хөй лекциялары, бесседаларны көдээ ажыл-агыйның түскай эртемниглери болгаш мурнакчылары чорудуп турган. Күкурузаның, мал, сад ажылының, Бубаның механизаторларының дугайында болган көдээ ажыл-агыйның өске-даа кино-чуруктарының көргүзүглери делгелге үезинде болуп турган.

Кызыл районнуң көдээ ажыл-агый делгелгези көдээ ажыл-агыйның мурнакчыларының чөвүлел хуралы-биле холбаптыр эрткен. Делгелгеге көдээ ажыл-агыйның мурнакчылары-биле түскай эртемниглерниң ужуражыышкыны болгулаан. Ол чорук эртем-биле практиктиг ажылды дүүштүрериниг үлүг ужур-дузалыг. Делгелгеге районнуң дээре ажылдыг колхозтарының, ногаа-сорт участокторының болган Кызыл МТС-тиң ажылының чамдык көргүзүглерин киирген. Делгелгеге көдээ ажыл-агый бүдүргүлгезинниң янзы-бүрү айтырыгларының талазы-биле кино-чуруктар көргүзүглери болган илеткелдер, бесседалар организастатынган турган. Каа-Хем районга эрттиргеп делгелге көдээ ажыл-агыйның чаа-чаа мурнакчыларын илереткен.

Районнарның көдээ ажыл-агый делгелгелериниң киржикчилерин боттарының ажылының дүржүлгазын болган аргаларын солушканнар.

Делгелгелерни организастаарынга четпестер турганын демдеглээр херек. Бүгүде районнарга көдээ ажыл-агый делгелгелери бир дөмей организастатынмаан. Көдээ ажыл-агыйның мурнакчыларының болган чаартыкчыларының ан эки дээн бүгү дуржулгазары болган чедишкиннерни делгелгелерге бүрүн көргүстүнмээн, ылангыя натуралдыг экспонаттар, диаграммнар, фото-чуруктар эвээш делгетинген. Чорутунган делгелгелерге чамдык колхозтар, совхозтар, школалар болган ажыл-агыйлар киришпээн.

Бүгү ажыл-агыйлар 1956 чылда районнарның көдээ ажыл-агый делгелгелерин мурнуку чылдардаазындан эки организастаары дээш чаа, тодаргай хемчегларни алыры чугула. Моны чорударынга эрткен чылдың четпестерин катаптал болбас.

Көдээ ажыл-агыйны шиитпирлиг көдүрер дугайында партияның болган чазаатың салган соругалаарын чедишкиннииг күүседир, 1956 чылда тараа, сүт, эт, дүк болган көдээ ажыл-агыйның өскедаа продуктуларын бүдүрерин көвүдеир, малдың баш санын өстүрер, делгелгелерге улуг чедишкиннер-биле ужуражыр дээш колхоз, совхоз, МТС бүрүзү мурнакчы дуржулгаларны өөренирин болгаш шиитгээлирн, бар курлавырларны чеп ажыглаарны ан чугула соругга болуп турар.

Колхозтарның баштаар черлери, совхозтар болгаш МТС-тер ажыл-агый чылында мурнакчы малчыннарның, бедик дүжүттүн мастерлериниң болгаш ан эки механизаторларның дуржулгазын болгаш чедишкиннерни 1956 чылда районнарның көдээ ажыл-агый делгелгелериниг тодаргай көргүзер дээш бо талазы-биле белеткелдерни баш бурунгаар чорудар ужургуг.

М. СВИРИДОНОВ.

Почтачы Арган-оол

Сүт-Хөл районнуң Сталин аттыг колхозунуң почтачызы эш Арган-оол ол ажылынга ам 4 чыл ажылдап турар. Колхозбиле район төвүнүң аразы—30 км. ырак черге почтаны үзүктелдирбейн, 2 хонгашка кээп ап турар болган колхозчуларның солун, сеткүүлдерин, чагаа, бижиктерин ой-шаанда чедирип турар.

1956 чылдың чагыга планын Сталин аттыг колхозтун колхозчулары бүрүн күүседткен, бо ажылга эш Арган-оол илепкейлиг киришкен.

Чоокта чаа районнуң почтачыларының чөвүлел хуралынга эш Арган-оол бодунуң ажылының дуржулгазын чугаалаан.

—Моон ажылдан келген үем иштинде колхозчуларның талазынан почта дугайында кандыг-даа хомудал-негелде турбаан. Солуннарны бир хүн район төвүнден алгаш, дараазында хүнде колхозчуларга, школага, сумунуң албан черлериниг тарадып берип турар мен—деп почтачы чугаалаан. Колхоз төвүнден ырак одарларда малчыннарга солун, сеткүүлдер болгаш чагаалар четкен түрүн дээш эш Арган-оол улуг кичээнгейни салып турар.

Д. ШАЛДЫГ.

Аңчының олчазы

Бай-Тайга районнуң Молотов аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң аңчызы эш Базыр-оол кышкы аңнаыр сезонунуң үезинде өлүк тывыжындан 3000 рубльдиг өлүүн белеткел черинге дужаар турган.

Эш Базыр-оол 8 киш, 2 берү, 370 диин өлүрген болгаш 200 килограмм балык тутkан. Ынчангаш колхозунга 6000 рубльдиң орулгазын киирген.

Партиянын XX съездиниң ажыттынарынга чедир анчы 1500 рубльдиң өлүүн дужаар деп хүлээлге алган.

К. БЕГЗИ.

Кыдат Улус Республикада

Юндинхэ хемде Соңгу Кыдатта бирги Гуаньтиннин гидроэлектростанциязын гудуп турар. Ам дерилгелерни эптээри чоруп турар. Электростанцияның тудуушкуну 1956 чылда доозулган турар. Чаа гидроэлектростанция Пекин, Тяньцзинь, Таншань болгаш Калган хоорайларны харылзаштырып турар бедик вольтулуг шугумга немелде энергияны бээр.

Чурукта: ада-чурттуң бүдүрүлгезинин бирги гидротурбиназының генераторун Гуаньтиннин электростанциязында тургузуп турары.

Синьхуа агентилелинин фотозу.

Тургузуушкуннуң улуг программазы

ПЕКИН. ССРЭ-нин улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң алдыгы беш чыл планының талазы-биле СЭКП-нин XX съездизиниц Директиваларының төлевилелин тайылбырлаарын кыдат солуннар уламчылавышаан турар. СЭКП-нин XX съездизиниц Директиваларының төлевилели политиктиг улуг ужур-дузалыг документ, Совет Эвилелинде коммунистиг тургузуушкуннуң улуг программазы болуп турар деп «Бейцзинжибао» солун бижип турар.

ССРЭ-нин улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң алдыгы беш чыл планы болза, Совет Эвилели тайбыңның политиказын шынчы болгаш хажык чок чорудуп турарын чугаалап турар деп солун демдеглээн. Коммунистиг тургузуушкуннуң улуг планы болза, улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң талазы-биле бодунуң бирги беш чыл планын хуусаа бетинде күүседири болгаш ажыр күүседири, Кыдатты социалистиг күрүне кылдыр хуулдурар дээш улам чүткүлдүг демисежип турар кыдат улусту сорук киирип турар деп чүүлде демдеглеп турар.

(СЭТА).

Улуг чаартылгалар

ПЕКИН. Чурттуң бүгү тараачын ажыл-агыйларының 60 ажыг хуузун каттыштырып турар, чартык социалистиг хевирлиг көдээ ажыл-агыйның 1900 муң ажыг бүдүрүлге кооперативтери 1955 чылдың төнчүзүнде КУР-га тургустунганын парлалгага дыңнадып турган.

Бо үеде көдээге социалистиг чаартылга дээш тараачыннарның шимчээшкини хөгжүлдениң элээн бедик чадазында— бүрүнү-биле социалистиг характерлиг болуп турар көдээ ажыл-агыйның бүдүрүлге кооперативтерин тургузарының үезинде кирип турар.

Ляонин можуда бүрүнү-биле социалистиг хевирниң болуп турар көдээ ажыл-агыйның бүдүрүлге кооперативтеринге тараачыннарның 56 хуузу кирген.

Көдээ ажыл-агыйның дээди хевириниң кооперастаашкыны чурттуң өске-даа районнарында база дүрген темпилер-биле боттанып турар.

Бо чылдың январь 5-те Кыдат Улус Республикага бүрүнү-биле социалистиг хевириниң көдээ ажыл-агыйның 30 муң бүдүрүлге кооперативтерин тургуская турган.

(СЭТА).

Көдээ ажыл-агый кооперастаашкынының дугайында материалдар чыылдазы

ПЕКИН. «Жэньминьчубаньшонун» ном үндүрер чери «Кыдат көдээде социалистиг көдүрлүүшкүн» деп нинти эге-биле, ооң эге сөзүн эш Мао Цзэ-дун бижээн материалдар чыылдазын парлап үндүрген.

Чурттуң көдээ ажыл-агыйының социалистиг чаартылгазының дугайында төөгүлүг шиитпирин үндүрген ККП ТК-ның 7-ги чыылдазының 6-гы (калбак) пленумунга чедир болгаш ылангыяда ооң соонда кыдат көдээге кооператив шимчээшкининин дүрген хөгжүлдезинин үезинде кооперастаашкын талазы-биле материалдар чыындыда кирген. Чыындының үш тому көдээ ажыл-агыйны кооперастаар дээш кыдат тараачыннарның массалыг шимчээшкининин янзы-бүрү талаларын чырыдып турар.

(СЭТА).

Хуу бүдүрүлгелер чаартылгазы

ПЕКИН. Амы-хуунуң үлетпүр болгаш садыг бүдүрүлгелерин күрүнениң хуу каттышкан бүдүрүлгелери кылдыр чаартырын Пекинде дооскаңын дыңнадып турган. Мындыг янзылыг долу чаартылгалар Тяньцзинде, Шэньянде болгаш Уханьда дооскан. Оларны күрүнениң хуу бүдүрүлгелери кылдыр чаартыр дугайында хөй билдириишкиннер хуу бүдүрүлгелер эзлеринден болгаш садыгжылардан Шанхайда, Чунцинде болгаш чурттуң өске-даа хоорайларында алдынган.

Ус-тывыш үлетпүрүн чаартыры чуртта дүрген темпилер-биле чоруп турар. Ус-тывышчылар янзы-бүрү кооперация организацияларында каттыжып турар. Чижээ, Тяньцзинде бо үеде ус-тывышчыларның 70 ажыг хуузу, Сианьда—90 хуу, Фушуньда—95 хуузу, Хэфэеде—40 ажыг хуузу кооперативтерде каттышкан.

(СЭТА).

Улустуң национал армиязын тургузар дугайында хоойлуга ГДР-ниң ажылчы чоннары байыр чедирип турар

БЕРЛИН. Улустуң национал армиязын тургузар дугайында улус палатазының хүлээп алганы хоойлуга ГДР-ниң ажылчы чоннарының чүүлдүгзүнүп турарының дугайын херечилеп турар медээлер республиканың бүгү булуннарындан кээп турар.

Ол чугула актыны улус боттарының күзелдериниң болгаш негелделериниң илерели кылдыр көрүп турар. Ол хоойлуну ГДР-ниң улус палатазының хүлээп алырының ырак мурнунда-ла улус палатазының болгаш ГДР-ниң чазааның адрестеринге улустуң национал армиязын тургузар деп негелделерни бүдүрүлге болгаш албан черлериниң хөй санныг коллективтери база чоннуң янзы-бүрү кезектериниң төлээлекчилери киирип турганы билдингир болгай. Барыын Германияны дагын чепсеглеп турарын барымдалааш, республиканың ажылчы чоннарының чедиишкиннерин камгалаары-биле ГДР-те улустуң национал армиязын тургузар дугайында шиитпирин хүлээп алырын кыйгырган 1000 чагааларны, телеграммаларны улус палатазы бодунуң хуралының хүнүнде ГДР-ниң ажылчы чоннарындан алган.

Хостуг немец аныяктарның эвилелиниң Берлин организациязының удуртулгазы улус палатазының шиитпиринге байыр чедирбишаан, империалистерниң кандыгдаа халдаашкынындан ажылчын-тараачын күрүнениң чедиишкиннерин камгалаарынга белен болуп турар аныяктарның негелделеринге бүрүн тааржып турарын онзалап демдеглээн.

Берлинниң электроаппаратура заводунуң ажылчыннарының бижээни болза:

«Барыын Германияда милитаристер фашистиг чаа армияны тургузуп турарын билир бис. Ынчангаш тайбынга ынакшыл дугайында чүгле ачаа чугаалаары четпес. Тайбынга ынакшылдыг Герман Демократтыг Республиканы херек кырында камгалаары эргежок чугула».

Бранденбургта металлургия заводунуң ажылчыннары, инженерлери болгаш техниктери хүлээп алган резолюциязында улус палатазының шиитпирин «дайын кыпсыкчыларының кем-бурууулуг планнарынга удур эргежок чугула хемчег кылдыр көргеш, байыр чедирип тур бис» деп медеглээп.

(СЭТА).

Варшава Керээзи ёзугаар тургустунган Политиктиг консультативтиг комитетти чыылдырар дугайында

Албанияның Улус Республиказының, Болгарияның Улус Республиказының, Венгр Улус Республиканың, Герман Демократтыг Республиканың, Польша Улус Республиканың, Румын Улус Республиканың, Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң болгаш Чехословак Республиканың аразында Найырал, кады ажылдажылга болгаш кайы-кайызынга дузалажыр дугайында 1955 чылдың май 14-те Варшавага чардынган Керээ ёзугаар Политиктиг консультативтиг комитет тургустунган. Айыттынган Керээниң киржикчилери — күрүнелериниң аразында Варшава Керээзинден үнүп турар айтырыгларны болгаш кады хемчеглерни көөр сорулга-биле Политиктиг консультативтиг комитеттиң хуралын 1956 чылдың январь 27-де Прагага чыылдырар дугайында дугуржулга чедип алдынган.

Нерунуң болгаш Блюхерниң кады кылган медеглели

ДЕЛИ. Нерунуң болгаш Блюхерниң кады кылган медеглелин Индияның информация бюрозу дамчыткан. Медеглелде айтып турары болза, Индияның чазааның чалааны-биле Герман Федералдыг Республиканың оралакчы канцлери Блюхер албан ёзузунуң чоруун кылып Индияга келген болгаш ону президент Раджендра Прассад биле оралакчы президент Радхакришнан хүлээп алган. Блюхер Индияның премьер-министри-биле болгаш Индияның чазааның министрлери-биле каш катап чугаалашкан.

Чурттар боттарының аразында харылзааларынга иштики херектерни холгаарлашпастың принцивин удуртулга болдурар ужурлуг дээрзинге чөпшээрешкеннер деп Неру биле Блюхерниң медеглелинде чугаалап турар. Герман улустуң күзелдеринге дүүштүр Германияның ийи кезектерин тайбың каттыштырарынга хамаарыштыр дугуржулганы сонуургалдыг талалар дүрген чедип алыр боор деп Индияның премьер-министри идегелин илереткен.

Ийи чурттарның аразынга экономиктиг эң-не сырый кады ажылдажылганын болдунар аргаларын чугаалажыышкыннарны чорудуп турар үеде көрген.

Оралакчы канцлер Блюхер Герман Федералдыг Республикага келзин деп чалалганы Индияның премьер-министринге дамчыткан. Ол чалалганы премьер-министр хүлээп алган.

Нерунуң чоруурунун ай, хүнүн сөөлзүредир доктаадыр.

(СЭТА).

Финляндияның президентизин соңгуурларның соңгулдаларының баштайгы түннелдери

ХЕЛЬСИНКИ. Республиканың президентизин соңгуурларның соңгулдалары Финляндияга январь 16-да болгаш 17-де болуп эрткен. Ол соңгулдаларга 300 кижини соңгуур ужурлуг турган, олар февральдың 15-те президентини соңгуурлар. Моон мурнунда болуп турган соңгулдаларга бодаарга президентиниң бадылаашкынынга бо соңгулдаларның соңгукчулары дыка идепкейлиг киришкеннер.

Баштайгы саннардан алырга нинти бүрүткеткен 2645684 соңгукчулардан 1808791 соңгукчулар ийикпе, азы 69,5 хуузу бадылаан.

Олуттарны мынчаар хуваашкан: Кекконенниң соңгулда эвилели (аграрлыг эвилел) — 89 төлээлер, Фагерхольмның соңгулда эвилели (социал-демократтыг партия)—74 төлээлер, Кильпиниң соңгулда эвилели (ДСНФ)—57 төлээлер, Туоммойнуң соңгулда эвилели (коалицтыг партия) — 62 төлээлер, Тернгренниң соңгулда эвилели (шведтиң улус партиязы)—20 төлээлер, Рюдманның соңгулда эвилели (Финляндияның улус партиязы) — 8 төлээлер.

(СЭТА).

БОМБЕЙДЕ БАЙДАЛ

ДЕЛИ. Амгы Бомбей штатты эде организастаарының талазы-биле чазактың шиитпири-биле холбаштыр үнген Бомбейде холзээшкиннерге индий парлалга улуг кичээнгейни салып турар.

Парлалганың дыңнадып турары болза, чазактың шиитпиринге удурланыкчыларның болгаш полицияның аразында чаа үскүлежиишкин болган, ооң түннелинде 25 кижи өлген, 250 кижи балыглатырган. Бомбейниң үлетпүр бүдүрүлгелери хагдынган, 600 муң хире ажылчыннар ажылга үнмээн.

Индияның эрге-чагырга хуваалдазын эде организастаар дугайын Индияның чазаа чарлааның дыңнадып турган. Бо хуваалда ёзугаар Индияның составынга ам туруп турар 27 штаттарның орнунга 16 штаттар кирер апаар. Амгы Бомбей чтады кандыг болурул дээрге, ооң орнунга Махараштра болгаш Гуджерат деп ийи штат тургустунар, ынчаарга Бомбей хоорай төп черге чагыртыр хоорай болу бээр.

Чазактың шиитпиринге удурланып турарларның аразында Индияның национал конгрези—башкарыкчы партияның кежигүннери бар (ылангыяда Бомбей штаттың хоойлу үндүрер хуралының албанындан халажып үнген беш депутаттары), олар Бомбейни чаа тургустунар Махараштра штатка киирген турарын болгаш ооң найыслалы болурун негеп турар.

Холзээшкиннер Бомбейде үргүлчүлевишаан турар, чыскаалганнарның полиция-биле үскүлежиишкиннери хоорайның чамдык черлеринде болуп турарын солуннар дыңнадып турар.

Хоорайның үлетпүр бүдүрүлгелери үш хүн ажылдавайн турар.

ДЕЛИ. Январь 20-де. Хоорайны төп чазактың администрация эргелелинге шилчидип бээр дугайында чазактың шиитпири-биле холбаштыр холзээшкин Бомбейде уламчылавышаан турган. Парлалганың дыңнадыы-биле алырга, январь 19-та болган үскүлежиишкин үезинде 11 кижи өлген, 50 кижи балыглатырган, ооң иштинде полицейжилер 35 кижи.

Бомбей штаттың кол министри Морарджи Десай болгаш Индияның национал конгрези деп партияның кежигүннери —штаттың хоойлу үндүрер хуралының депутаттарының, улустуң социалистиг партиязының ол черниң удуртулгазы, база ол ышкаш чөөн үзелдиг партияларның болгаш профэвилелдериниң, Коммунистиг партияның удуртукчулары кыйгырыг парлап үндүрген, ол кыйгырыгда чоннуң тевпдеп дүүрээр чорукту болдурбазын кыйгырып турар.

(СЭТА).

Индонезияда политиктиг байдал

ДЖАКАРТА. Чуртта иштики политиктиг байдалдың чидигленгениниң дугайын индонезий парлалга медеглеп турар. Нахдатул Уламаның Мусульман партиялары болгаш Индонезияның мусульман эвилели (ПСИИ) боттарының министрлерин Карахаптың кабинединден дедир кыйгыртып алганнар, чүге дээрге, олар ылангыя Барыын Ириангa хамаарыштыр Голландия-биле чугаалажыышкынар дугайында айтырыгга чазактың туружу-биле чөпшээрешпейн турарлар. Мусульман партияларның министрлериниң үнүп чорутканының соонда Карахаптың кабинеди онза берге байдалга таварышкан деп солуннар демдеглеп турар. Кабинеттиң доп-дораан дүжерин болгаш чаа чазактың тургустунарын база чаа парламентини чыырын улустуң хөй кезин негеп турар.

Демократтыг калбак үндезинге чаа чазакты тургузарын негеп турар Барыын Яваның политиктиг 30 партияларының болгаш профэвилелдериниң төлээлекчилериниң делегаттары январь 19-та Бандунгдан Джакартага келген. Ынчалзажок ам херек кырында чүгле Машуми партияга даянган болгаш колониалдыг күрүнелерге деткиткен Карахаптың кабинеди улустуң негелдезин херекке албайн турар. Нахдатул Уламадан болгаш ПСИИ-ден министрлер үнүп чоруткан болза-даа, кабинет бодунуң ажыл-чорудулгазын үргүлчүлээрин информация министри Макмур январь 19-та кабинеттиң хуралының соонда медеглээн. Оон ангыда Женевада болуп турар голландия-индонезия чугаалажыышкыннарда чазактың төлээлерин кыйгыртыр деп бодунуң мурнуку шиитпирин кабинет күш чок болдурган. Голландия-биле чугаалажыышкыннарны үргүлчүлээрин кабинет шиитпирлээн дугайын медеглеп турар.

Политиктиг байдалдың чидигленгени-биле барыын талакы күрүнелер боттарының ажыл-чорудулгазын идепкейжидип турарлар. Эрге-чагыргага Машуми партияны хевээр артырар төлээде бүгү-ле аргаларны албан дужаалдыг америк бөлүктер кылып турарлар деп чүве солуннарның медеглелдериндeн көстүп турар. Соолгу үеде Индонезияже янзы-бүрү америк эксперттериниң бөлүктери келгеннер. СЕАТО пактызынга «Индонезияны чөөкшуладыр» сорулга-биле барыын талакы күрүнелер боттарының оралдажыышкыннарын үргүлчүлеп турарын демократтыг парлалга айтып турар.

(СЭТА).

СЕАТО-нуң кежигүннери чурттарның шериг чөвүлекчилериниң чөвүлел хуралы

ПЕКИН. Мельбурннуң радиозунуң дыңнатканын ёзугаар алырга, СЕАТО-нуң (Мурнуу-Чөөн Азияда шериг пактызы) киржикчилери сес чурттарның шериг чөвүлекчилериниң чөвүлел хуралы январь 17-де Мельбурнда ажыттынган. Ол чөвүлел хуралда АКШ, Англия, Франция, Чаа Зеландия, Австралия, Пакистан, Филиппиннер, Таиланд киржип турар.

Үстүнде чурттарның төлээлекчилери элээн хөй шериг хемчеглерин, ылангыя СЕАТО-нуң киржикчилери чурттарның чепсектиг күштериниң маневрларының программазын чугаалажып көргени баштайгы хуралдың соолүнде кылган медеглелден билдинген.

Ол чөвүлел хурал январь 21-ге чедир үргүлчүлээн.

(СЭТА).

Иракта дүшкүүрлүг чорук

БЕЙРУТ. «Ас-Сарха» солуннуң Багдадта корреспондентизиниң медээлээнин ёзугаар алырга, Иракта иштики политиктиг байдал эң-не дүшкүүрлүг болуп турар. Багдадтың шериг пактызынче Иракты киирген премьер-министр Нури Саидтың ёзу-чурумунга удур ирак улус тура-халыышкынны кыла бээринден Иракты тергиндекчи бөлүктери көргүп турарын корреспондент бижип турар.

Полицияның улуг күштери болгаш шилиндек шериглер Багдадта мобилизастатынган, бүрүн дайынчы байдалда турар. Нури Саидтың бодалы-биле алырга олар ооң езу-чурумунга бердинген болуп турар.

«Иракта байдал болза, Нури Саидтың болгаш ооң чоок кижилериниң күзээнинден ыракта сыр өске болуп турарын» корреспондент демдеглээн.

(СЭТА).

Египет-израиль кызыгаарында үскүлежиишкин

КАИР. Арабтың информация агентилелиниң дыңнадыы-биле алырга, израиль солдаттарның Египеттиң туружунде чаа халдаашкыны-биле холбаштыр январь 15-те тайбыңчыдылга талазы-биле египет-израиль холушкак комиссияга Египет хомудал киирген.

Январь 14-те израиль таңныыл Эль-Анджанның демилитаризастатынган зонаның районунда египет-израиль демаркация шугумун эрткенин болгаш Египеттиң таңныыл черинге боолаашкын ажытканын хомудалда чугаалап турар. Египетчилер харыы боолаашкын ажыткан болгаш израильчилерни аткаарлаарын албадаан.

Удаваанда үскүлежиишкин болган черге израиль солдаттарлыг куяктыг 8 машиналар чедип келгеш, египет таңныыл черин боолаашкынга таварыштырган, ындыг болза-даа катап аткаарлаар ужурга таварышкан.

(СЭТА).

Францияның национал хуралында

ПАРИЖ. Национал хуралдың мандат комиссиязы депутаттарның соңгутурганының дүрүм ёзугаар болганын хынаарын үргүлчүлеп турар. Национал хуралдың даргазын соңгуурун январь 24-те кылдыр томуйлаан. Ам үеде ол эрге-дужаалда дөрт кандидаттар—Марсель Кашен (коммунист), Ле Трокер (социалист), Шнейтер (МРП — «Улустуң республика шимчээшкини») болгаш Рюф (пужадист) депшитирген.

(СЭТА).

Марокконуң катап каттыжарын султан Бен Юсеф негеп турар

ПАРИЖ. Марокконуң султаны Бен Юсеф Рейтер агентилелиниң төлээлекчизинге медеглел кылганын Парижтиң солуннары дыңнаткан, хамаарышпас чорукту Мароккога тыпсырын, француз болгаш испан Марокколарны чаңгыс аай бүдүн кылдыр каттыштырарын султан негээн.

(СЭТА).

Либерия Республика

Эрткен чылдың сөөлгү хүнү декабрь 31-де Либерияның найыслалы Монровияга ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Эвилелдиң Совединиң Даргазы А. П. Волковка баштаткан совет чазак төлээлери чеде берген. Либерияга совет төлээлер Либерия Республиканың чазааның чалааның ёзугаар барган болгаш ол Республиканың президентизиниң албанынга Табмэнниң база вице-президентизинге Толберттиң шуут киргенинге тураскааткан байырлал кылыры-биле ук барыышкын холбашкан.

Либерия — Барыын Африканың эриктеринде турар улуг эвес чурт. Чурттуң үндезин чурттакчылары негр аймактардан тургустунган. Чоннуң тергиндекчи бөлүү болза, АКШ-тан көшкен баштайгы негрлериниң хөй эвес (20 муңдан көвүдевес кижи) салгакчылары болур, олар амгы Либерияга 1822 чылда ук черниң аймактарының баштыңнарындан Америк колонийжи ниитилелдиң садып алганы черге доктаап турупкан.

Ол ниитилел Африкаже америк плантаторларның кандыг-бир чылдагааннар-биле хостааны болгаш АКШ-ка тургузары күзенчиг эвес кул негрлерни көжүрүп турган. Ынчангаш Барыын Африкада негрлерни хостаар дугайында америк президент Линкольнниң чарлыының мурнунда дөртен чыл бурунгаар кулданыгдан хостатырган америк негрлерни эң баштай көжүрүп чоруткан турган. Ол-ла үеде амгы Либерияга, Сент-Пол хемниң аскынга, республиканың сөөлүнде барып найыслалы болгаш чугула далай порту апарган Монровия хоорай тургустунган.

Эң баштай Либерия америк колония болуп турган болгаш америк губернаторга чагыртып турган. Ынчалзажок 1847 чылдың июль 26-да ол хамаарышпас республика болурунуң эргезин алган, а ынчаарда губернатор — америк Роберте Либерияның бирги президентизи кылдыр чарлатырган.

1847 чылдагы ооң конституциязының үндезининге АКШ-тың конституциязының принциптери салдынган. Аңаа дүүштүр күрүнениң баштыңы болза, харугда чазакты база баштаар президент болур турган. Президентини 8 чыл хуусаалыг соңгуур, а база катап ол-ла хуусаада соңгаанда ооң бүрүн эргелери 4 чылдар дургузунда күштүг болур. Либерия Республиканың амгы президентизи — Уильям В. С. Табмэн ол албанга бир-ле дугаарында 1944 чылдың январь 1-де кирген болгаш ам үеде ук албанга үш дугаар кирип турар. Ол Либерияның 18-ки президентизи болур.

Чуртта хоойлу үндүрер эрге-чагырга 10 кежигүннери 6 чыл хуусаалыг соңгутурар сенаттан болгаш бодунуң составында 4 чыл хуусаада бүрүн эргелиг 31 депутаттарлыг база көдээ черлерде үш можуларда чурттап турар негр-аборигеннерден соңгуткан үш төлээлекчилериг төлээлекчилер палатазындан тургустунган парламентиге хамааржыр.

Соңгуур эргени боттарында «четчир» хуу өнчүлүг (чер участоктуг, бажыңныг, плантациялыг, банкыда агар санныг болгаш өске-даа) 21 хар четкен бүгү эр болгаш херээжен кижилер ажыглап турар. Ол өнчү-хөренги барымдаалаар чорук хөй-хөй кижилерни соңгуур эргеден казып турар.

Чурттуң экономиказының үндезини болза, көдээ ажыл-агый болур. Ынчалзадаа ол ам-даа четпес хөгжээн болгаш таарымчалыг хөрзүннүг (кызыл хөрзүннүг) болза-даа, Либерияның чонун аъш-чем биле бүрүн хандырып шыдавас. Либерийжилер боттарының шөлдеринде маниок (клубня хевирлиг дазылдарны чем кылыр болгаш крахмал, спирт, далган белеткээринге ажыглатынар тропиктиг үнүш), бананнар, сорго, а ол ышкаш үс алыр пальмаларны өстүрүп турар. Мал ажылы кошкак хөгжээн.

Ажыл-агыйның чугула адыры болза, каучук бээр ыяштар өстүрери болур. 22,5 муң га чедир шөлдүг кол каучук плантациялары 1926 чылда 400 муң га чер участогунга 99 чыл хуусаалыг концессия алган америк «Файрстон тапр энд раббер компаниге» хамааржыр. Чиг-эт— каучук болза, Либерияның дашкаар үндүрүп садыглаар кол барааннарының бирээзи болур; 1951 чылда 37,162 тоннаны үндүр сөөрткен.

Либерияда демир рудазы (68,8 хуузу демир), алдын, марганец, графит, алмаз болгаш нефть тывыжының черлери бар. Ынчалза-даа оларны четпес ажыглап турар. 1953 чылда «Либерия майнинг» деп холушкак америк-либери компанияга хамааржыр Боми Хиллде даг рудазының бүдүрүлгелеринден 1,25 миллион тонна демир рудазын дашкаар үндүр саткан.

Дашкаар үндүр садарынга херектиг ыяш материалдарын баштай ажылдап кылырындан ангыда үлетпүр бүдүрүлгези колдуунда чок. Мурнунда хөгжээн турган ус-дарган бүдүрүлгези (пос ажылдап кылыры, ыяш, демир алгы-кеш кылыры) даштыкы чурттарның фабрика кылыгларын киир сөөртүп эгелээнинин түннелинде буурап дүшкен.

Каучук болгаш демир рудазындан ангыда какао, кофе бобызын болгаш алдынны дашкаар үндүр садыглап турар.

Киир садып алыр кол чүүлдери болза, хөвен-саазын кылыглыг пөстер, металл кылыглары, аъш-чем (рис, кадырган балык, спирт кылыглары, такпы) болур.

Чуртта транспорт кошкак хөгжээн. Боми Хиллдиң демир руда бүдүрүлгелерин 64 километр черде Монровия порту-биле харылзаштырып турар улуг эвес демир орук шугуму бар. Ол ышкаш 900 километр хире дурттуг чазаглыг орук бар. Чуртта Робертсфилд (Африкада улуг аэропорттарның бирээзи) болгаш Джеймс Спригге Пэй-филд деп ийи аэропорттар бар.

Либерия Республика бодунуң даштыкы политиказынга национал хосталга дээш демисежип турар колония болгаш хамаарылгалыг чурттарның улустарын деткип турар.

1955 чылда Азияның болгаш Африканың чурттарының Бандунг конференциязынга киришкеш, Либерия Республика боттарының улустар аразында харылзааларын тайбын кожа-хелбээ турарының беш принциптеринге үндезилеп тургузуп турар күрүнелерге каттышкан.

Декабрь 31-де Монровияга барган совет төлээлер президент Табмэнге ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы К. Е. Ворошиловтуң чоруткан бижиин тывыскан. Ол бижикте чугаалап турары болза: «Силерниң бодунарга болгаш Либерия Республиканың улузунга мээн эң-не чүректин ханызындан байыр чедиргенимни база эң эки күзел салыышкынымны хүлээп алырынарны Силерден диледим. ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Эвилелдиң Совединиң Даргазы А. П. Волковбиле Силерниң шуут ужуражылга-харылзаанар бистиң ийи чурттарывыстың аразынга найыралдыг харылзаалар тургузарының херээнге бараан болур дээрзинге быжыг идегелди илередирин чөпшээрен көрүнер». Дээрги Табмэн бодунуң харыы сөзүнге медеглээни болза, кижилериниң аразында шуут ужуражылга-харылзаа улустар аразынга бот-боттарын эң эки билчиринге болгаш улустар аразынга найыралдыг харылзааларны тургузарынга моондакты болдурар чөрүлдээлерни узуткаарынга арганы бээр дээрзинге хамаарыштыр бодалды ол деткип турар.

Совет болгаш либерий улустарның аразынга найыралды болгаш кады ажылдажылганы хөгжүдери оларның кайы-кайызының эрге-ажыынга база тайбыңның херээнге бараан болур дээрзинге кандыгдаа чигзиниг турбас.

М. ПАВЛОВ.

Редактор Д. О. БЕГЗИ.

РЕДАКЦИЯНЫН АДРЕЗИ; Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажын № 3 ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 3—62, редакторнуң оралакчызының, иштики информация килдизинин — 3—88, харыысалгалыг секретарының 4—98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлетпүр болгаш транспорт, көдээ ажыл-агый килдистериниң 3—68, культура болгаш амыдырал, чагаа килдистериниң база бухгалтерияның 3—65.

ТС—00218 Культура эргелелиниң типографиязы.

БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үүдезилетингеи

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1956 ЯНВАРЬ 28 СУББОТА № 20 (3473)

Өртээ 20 коп.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

РСФСР-ниң Дээди Советиниң ийиги сессиязы (1 арын).

СЭКП обкомунда болгаш облкүүскомда (1 арын).

Политиктиг консультативтиг комитеттиң хуралынга баар ССРЭ-ниң төлээлекчилериниң Прагаче чорупканы (1 арын).

Партияның болгаш чазактың шинитпирлерин күүседириңге совет улус долу чүткүдүг (2 арын).

М. Марташ.—Балдар-биле ажылды улам экижидер (2 арын).

П. Горелов. — Чылдың ийиги чартыында школаларга өөредилге-кижизидилгелиг ажылды экижидер (2 арын).

БҮРҮНЕ АЛБАН ЧЕРЛЕРИНДЕ ПРОФЭВИЛЕЛ ОРГАНИЗАЦИЯЛАРЫНЫҢ АЖЫЛЫН ЭКИЖИДЕР (областтың профэвилел конференциязынган) (3 арын).

А. Дьяков.—Италь улустуң эргеажыктары дээш демиселде (3 арын).

ССРЭ-ниң төлээлекчилериниң Прагала чеде бергени (4 арын).

Эштер В. М. Молотов, Г. К. Жуков болгаш И. С. Конев оларның Чехословак Республиканың Президентиниң Антонин Запотоцкийге чорааны (4 арын).

СЭКП-ниң XX съездизиниң Директиваларының төлевилелиниң дугайын кыдат парлалганын бижип турары (4 арын).

А. Шатилов. — Делегейде болуп турар чоруктарның дончуланы (4 арын).

Колхозтарда тудугнуң темпизин болгаш шынарын бедидер

Коммунистиг партия болгаш Совет чазак сүүржүң амыдыралдың чаагайжыды түптүнүн бажыңнарынче колхозчуларны шилчиринниң херээнге Тыва областың колхозтарынга материал-техниктиг улуг дузаламчыны көргүзүп келген болгаш көргүзүп турар. Чүгле сөөлгү алды чылдарның дургузунда колхозтарда чурттарга бажыңнарының тудуушкунуга 115 млн. рубльдиң чаалыгын, оон иштинде 4,5 млн. рубльдиң дедир эгитпес чаалыгын бергеи.

Бо улуг дузаламчыга даянып база иштики курлавырларны ажыглап тургаш, областың колхозтары янзы-бүрү тудугларлыг колхозчу суурларны тудуп тургузуп, колхозчу араттарны өглерден чыгыр, чырык чаа бажыңнарже көжүрүп киирер айтырыгны иниттизи-биле чедиишкинниг иниттирлеп турар. Ылангыя Чөөн-Хемчик районнуң «Коммунизмиче орук», «Искра», Өвүр районнуң «Коммунизмиче орук», Бай-Тайга районнуң «Мурнакчы» колхозтары сүүржүлгеже шилчилгени колдуунда дээскен болгаш колхозчуларның хөй нуруузун бажыңнар-биле хандырган.

Ынчаар болза-даа, чамдык районнарның болгаш колхозтарның улуурлукчулары бо эң чугула ажылдың политиктиг үүр-дузазын чедир үнелевес чоруун ам-даа уламчылавышаан турар. Оон түнелиинде хөй-хөй колхозтарда чурттарга бажыңнарының тудуушкуну багай чорутунуп турар. 1955 чылда областың колхозтарында чурттарга бажыңнары тударының планын бүрүн күүсеткен турарын хандырар болтуг хемчеглерни СЭКП райкомнары, райкүүскомнар, колхозтарның баштаар черлери амыгаштан ап чорулары эргежок чугула. Ажылды чедиишкинниг күүседирде үе-шагны чөп ажыглаар, чылдың, айның эгезинден тура улуг күжениишкинни салыр херек.

Кандыг-даа ажылдың үре-түнелиг болуру оон баш улуг белеткелиндеп кол хамаарыжыр. Моон үжүрүнүз колхоз бүрүзү 1956 чылдың тудугларынга четчир санныг ыяш материалды белеткеп алырынче күштерни мобилизастаар үжүрлүг. Тудуг бригадаларының составын четчелевишаан, оларның кол күжүн ам үеде тудуг ыяжын кезии белеткээринче, кесткинген ыяштың сөөртүлгезинче эвилелдээр. Бо дугайында колхозтарда автомашиналарны, ат транспортун чөп ажыглаар херек. Тудугларга даштың, саманның, туйбуну бүрүзү ажыглаарын моон соңгаар улам калбартыр, ынчаза-даа ам үеде кол ажыл ыяш белеткели болур.

Тудуг материалының белеткели-биле чергелештир ам үеде чорутунуп турар тудугларның темпизин оожумалыш болбас. Практиктан кестүп турары болза, бистиң колхозтарывыс тудугларны чүгле сан талазы-биле күүседирин болаап, а шынарынче, төлевилелде айыткан негелделер ёзугаар тудугну бүрүн доозарынче киҥээнгей салбайн турар. Оон уламыдан колхозчу суурларда крышалатыныпаан, даштың херимнетинимээн, кладовка, печка чок болгаш оскө-даа дериигези четче эвес бажыңнар дыка хөй. Маңаа чаңгыс чижек кыдыр тудуг ыяжының чанында турар Кызыл районнуң «Баян-Хем» колхозунуң (даргазы эш Норбу) суурунуң байдалын көргүзүп болур. Ында крышалатынган бажыңнар каш-ла санныг, кладовка, херим, кажаа чок, тудугдар ынызында тараныг, күүлүчү хевирлиг эвес, ынчангаш суур аян-хевир кирбейн турар.

Тудугнуң темпизин дүргедириң-биле кады оон шынарын белиринче киҥээнгейни салыры негетиниң турар. Бо дугайында облкүүскомнуң чанында колхозтар тудугнуң талазы-биле эргелел, оон районнарда кылдистери эренгей кыры-биле ажылдап турарындан ажыл-херектиң иштинче кирип, колхозтарга техниктиг дузаламчыны, контрольду күштелдирер херек.

Ам үеде бүгү совет улус биле бир дөмей областың ажылчы чону, оон иштинде колхозчу масса алдыгы беш чыл планының талазы-биле СЭКП-ниң XX съездизиниң Директиваларының төлевилелиин таныжып, бедиткен чаа хүлээлгелерни ап турар. Партия райкомнары, колхозтарда партия эге организацилары массаның ол политиктиг болгаш күш-ажылчы идепкейни улам деткип, тудугжулар ортузунга масса-политиктиг ажылды күштелдирер, күш-ажылды чөп организастаар, социалистиг чарышты калбартыр, оон бедик түнелдиг болуруи чедип алыр үжүрлүг. Ылангыя бо үеде ырак черлерде ыяш белеткелинде турар колхозчуларже солуннарны чедирер, эки агитаторларны томуйлаар, номчулгаларны, бесседаларны организастаар хемчеглер партия, комсомол организацилариың чугула соруглазы болур.

Алдыгы беш чыл планының баштайгы чылы—1956 чылдың тудуг планнарын бүрүн күүселарын дээш СЭКП-ниң XX съезизиниге алдар болдурган социалистиг чарыштың бедиткен хүлээлгелерин улуг күжениишкин-биле боттандырары — колхозчу тудугжуларның алдарлыг херээ.

РСФСР-ниң Дээди Советиниң ийиги сессиязы

Январь 24-те, Кремльдиң Улуг ордузунга, РСФСР-ниң Дээди Советиниң ийиги сессиязынга 1956 чылда РСФСР-ниң Бүрүне бюджединиң дугайында болгаш 1954 чылда республиканың Бүрүне бюджединиң күүселдезиниң дугайында илеткелди чугаалажып көөрү үргүлчүлээн. Депутаттар боттарының чугааларынга ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын улам ынай хөгжүдериниң улуг перспективалары айыттынган СЭКП-ниң XX съездизиниң Директиваларының төлевилелинге ханы сеткил ханганын илереткеннер. Сессиягa көөрү-биле киирип келген 1956 чылда республика бюджедин олар түүлүг деп көргеннер.

Эртенги хуралга санал берген депутат **К. Д. Нешадимов** (Кемерово область) Коммунистиг партияның XX съездизиниң совет улустуң үүкүл турары күш-ажылчы болгаш политиктиг улуг көдүрүүшкүнүү демделээн. Областың үзетпүр бүдүрүлгелери хөмүр даш, демир руда тывыжын, кан болгаш шөй эзилдиригезин, прокат, демир холукаалыг эзилдириг болгаш кокс, минералдыг удобрениелер, даг дериигелерн, цемент бүдүрүп үндүрер чорукту улгаттырып турар. 1955 чылда Кузбасстың шахталарынга 1913 чылда Россияның бүгү-де хөмүр даш бассейиниринге тып турганынан ийи катап хөй хөмүр дашты тыпкан.

Депутат Нешадимов көдээ ажыл-агый улуттулгазында четпестерниң дугайын, бо үеге чедир область көдээ ажыл-агыйның чамдык алырларының ам-даа хожудап турарын үзүтгаавашынын, картофельди болгаш ногаларны авазшти бүдүрүп турарының, хөй-хөй культураларның дүжүттүнүн база ниитиниң мал ажылының продуктулуунун күдүзүнүн дугайын чугаалаан.

Чаа бүдүрүлгелерни тударын, ылаңгыя Янкинскиниң болгаш Топкинскиниң цемент база Анджерскиниң шил заводтарын чаартырын дүргедириңче хемчеглер албайн турар ССРЭ-ниң болгаш РСФСР-ниң Тудуг материалдарының министерстволарын оратор шүүмүчүлээн.

Эш Нешадимов 1956 чылда РСФСР-ниң Бүрүне бюджедин Бюджет комиссиязының киирнеги эдилгелер-биле бадылаар деп чугаалаан.

Депутат **Д. М. Матюшкин** (Краснодар край) Совет Эвилелиниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң алдыгы беш чыл планының талазы-биле партияның XX съездизиниң Директиваларының төлевилели болза, бистиң чуртувустуң ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунуунун ханы үндезилетинген программазы болур болгаш Кубаньның ажылчы чоннарының база бүгү совет улустуң ортузунга калбак деткимчелин болгаш чүүлдүгүүшкүнүү ап турар деп медегээн.

Кубаньның колхозчулары, МТС-тер болгаш совхозтар ажылчыннары, түскай эртемнигнер планнаашкынының чаа чуруиунга үндезилээш, иштики курлавырларны ажыглаан болгаш эрткен чылын көдээ ажыл-агый продуктуларын бүдүрерин көвүдерин чедип алган деп оратор дыннаткан. Бо чорук крайның колхозтарына болгаш совхозтарына тараа, сүт, эът болгаш оскө-даа продуктулар дужаарының болгаш садарының күүлне планнарын ажыр күүседир арганы берген.

Крайның көдээ ажыл-агыйының улам ынайгы хөгжүдезиниң дугайын чугаалавышаан, депутат Матюшкин республиканың Көдээ ажыл-агый министерстволу электрижидилгеже чогуур кичээнгей салбайн турар деп чугаалаан.

Крайның чурттакчылыг элээн хөй улуг черлеринге ижер суг хандырылгазының талазы-биле шинчилел ажылдарын он хире чыл чорулуп тура-да, херек кырында чүнү-даа кылбаан РСФСР-ниң Коммунал ажыл-агый министерстволун ол шынгыы чемелеп чугаалаан.

РСФСР-ниң Совхозтар министри депутат **Т. А. Юрмин** эрткен чылын республиканың совхозтары тараа, ногаалар, эът, сүт, дүк бүдүрерин көвүдеткен деп чугаалаан. Бүр черлерни шингээдип ап турар районнарда тараалаи 89 чаа совхозтарны организастаан. Оон-биле кады тараанын чавыс дүжүдүн ап турар совхозтар ам-даа авазш эвес. Министерство болгаш оон эргелелдери агротехниктиг хемчеглерни шын чорударының контролюн хандырбаан, оон түнелиинде хөй-хөй совхозтар тарыганын шынарын болгаш хуусаазын чөрчүп-үрээн, бок үнүттер-биле багай демисештирбээн, тараа культураларын кезерин болгаш бастырарын ангылай чорутпаан, мурнакчы ажыл-агыйларның дүржүлгазын багай өөренген.

Министерстволун ажылында четпестерни сессиягa шүүмүчүлээнин чөпүүт деп хүлээп албышаан, эш Юркин совхозтарның ажылын экижидер хемчеглер дугайын дыннаткан. Үрезин ажыдыг ажыл-агыйларның четкизи калбарар, машина паркы четчелетинер, ол чорук тарылганың хуусаазын болгаш картофель ажаалгазының хуусаазын кызырар арганы бээр. Чаа техниканы болгаш агрохемчегларни неперединр талазы-биле агрономнарның болгаш инженерлеринң семинарларын чорудар. 159 ажыл-агыйларны кукурузаның хайнак үрезиннерин бүдүрер талазы-биле тускайлап үзер. Ногаалар, картофельдер бүдүрерин көвүдирип ап болгаш мал ажылының продуктуларын белидеринин хемчегларн алдынын турар.

Депутат **Т. И. Бочкарева** (Ульяновск область) бешки беш чылдың чылдарының дургузунда областка үзетпүр бүдүрүлгезинин деңнели 60 хуу оскен. Продукцияның чаа хевирлерин — автомобильдерни, автоматтыг шүгүнарының, металл чондурар шинчедикчилерни, чагырыкчы установкаларны, ыпап шынныының талазы-биле бедик чергенин токарь станоктарын, электроаппаратуралрны бүдүрүп үндүрерин шингээдип ап турар.

Көдээ ажыл-агыйда дыка өскерилгелер болуп турар. Планнаашкынының чаа чуруиу немелде курлавырларны илередир арганы берген, анаа үндезилээш колхозтар болгаш совхозтар тараа, эът, сүт болгаш оскө-даа продуктулар бүдүрерин 5—6 чылдарда эвес, а харын үш чылда ийи катап көвүдедир деп турар. Көдээ ажыл-агыйның улуттулгазында улуг четпестерни оратор оон-биле кады демделээн, оон түнелиинде, ылаңгыя область эът болгаш сүт белеткелдериниң, садыш алырының планы күүсетинимээн. Республиканың Көдээ ажыл-агый министерстволу хемнер үнинарында чыдар черлерни аштап-арыглап база андарып тургаш, тарыга шөлүн калбартырыга чогуур дузаламчыны область көргүсепейн турар деп депутат медегээн.

Депутат **И. Г. Шнарбан** (Новосибирск область) санал берген. СЭКП-ниң XX съезизиниң Директивалариында иди үндүрген сорулгалар болуңар илереэшкиниин республиканың бюджединден тып турар-дыр деп ол мелегээн. Улус ажыл-агыйынга капитал салышкыны чылдың-на көвүдеп турар. Эрткен беш чылларның дургузунда Новосибирск область ол 3,2 катап оскен. областың МТС-тери, колхозтары болгаш совхозтары сөөлгү ийи чылдың дургузунда барык-ла 8 муң тракторларны (15 ат күжүнге шилчилерге), 2700 комбайнарны, 4 муң ажыг сеялкаларны, 2672 автомашиналарны болгаш оскө-даа хөй-хөй техниканы алган. Ынчаза-даа область ажылларның хемчээли дыка өзүп турар. Сибирьниң байдалынга эки дүжүттүг аныр төлээле, тарыганың болгаш ажаал алышкының хуусаалларын дыка кызырары чугула. Ынчангаш көдээ ажыл-агый машиналарының паркын улам ынай дыка четчелээриин үжүр-дузазының дугайында айтырыгны депутат Шкарбан салган. Чонну ногаалар, картофель болгаш сүт-биле бүрүн хандырып болур картофель-ногаанын болгаш мал ажылының күүлүг суурун Новосибирск хоорайны долганлыр тургузарынче оныа кичээнгейни оратор салган.

Республиканың улус ажыл-агыйы үзүктел чокка хөгжүп турар деп депутат **С. Г. Николаев** (Мордва АССР) медегээн. Эрткен беш чылдың дургузунда ниити продукция бүдүрүп үндүрери 58 хуу улгатказн. Оон иштинде чүрт болгаш кооператив үзетпүрүнүн бүдүрүлгелериниге — 83 хуу көвүдээн. Хөй-хөй бүдүрүлгелер эки, дендески ажылдап, эки шынарлыг продукцияны бүдүрүп үндүрүп турар апарган.

Оон-биле кады Мордовияда үзетпүр хөгжүдезиниң темпилери ам-даа четпес деп чүвени оратор деңделээн. Республикада тудуг материалдарын бүдүрериниге чиг-эттиң хөй курлавырлары бар, ынчаза-даа оларны ескө областардан сөөртүп ап турар. Мордовияның девискээринде ажык тыг хөй-хөй казар байлактар бар, ынчаза-даа геолог шинчиледелерин четпес чоруун турар.

Россий Федерацизының Садыг министерстволу болгаш Роспотребсоюз чонның хереглелдерин болгаш колхозтарның бүдүрүлге негелделерин багай өөренип турар деп депутат Николаев чугаалаан.

Оон мурнунда чүве чугаалаан ораторлар ышкаш депутат Николаев 1956 чылга Россий Федерацизының Бүрүне бюджедин Бюджет комиссиязының эдилгелери болгаш немелделери-биле бадылаар дугайында саналды база деткаан.

Депутат **С. Т. Пузиков** улус ажыл-агыйын хөгжүдерикге Ростов областың ажылчы чоннарының салыышкынының дугайын чугаалаан. Бүдүрүлгелерде чаа техниканы неперединп, эң-не сайзырангай машиналарның конструкциязын ажылдап кыпып турар. Ростсельмаш завод бо чылын «Сталинец-6» деп комбайндан бүрүн чартык катап бедик бүдүрүкчүлүг «Сталинец-8» деп хөй-хөй комбайнарны бээр үжүрлүг. Шакта 400 тонна бүс күүлүг котельдерни Таганрогка бүдүрүп эгелээр. Новочеркасскиниң паровоз тудукчулары күүлүг электровозтарны массалыг бүдүрериге белеткенин турар. Областың колхозтары болгаш совхозтары хөй чылда үнер авазш продуктулуг сиигеннер эдлеп турган 320 муң гектар күр черни болгаш 165 муң гектар черни андарган. Малдың баш саны оскен.

Коорай болгаш көдээ тудуушкун министерстволу областка чугула деңгир-бетон конструкциялар болгаш арматобетон эзволугнун тулуун үзамыктырып турар деп оратор медегээн. Балык үзетпүрүнүн министерстволу балык ажылдап кылыр бүдүрүгелерни база Азов-Дон, Кубань болгаш оскө-даа бассейиндерде балык курлавырларын остүрерин багай үдуртуп турар.

Депутат **И. Ф. Васильев** (Томск область) көдээ ажыл-агыйның ажыл-ишчилерн улам-на хөй тараапы болгаш мал ажылының продуктуларын берип турар деп чугаалаан. Ынчаза-даа, колхозтар болгаш МТС-тер тараа, эът, сүт бүдүрериниң чогуур деңнелни чедип албан, көдээ ажыл-агый культураларын ажылдап кылырының агротехниказының деңнели күду.

Алдыгы беш чыл планының талазы-биле СЭКП-ниң XX съездизиниң Директиваларының төлевилели ыяш үзетпүрүн улам ынай хөгжүдерни көрүп турар деп оратор чугаалаан. Кузбасска чоок турар аргаыяштың кончуг улуг курлавырлары, хөй-хөй санныг салдадыгга хеннери областка ыяш белеткелиниң хемчээлни улгаттырарынга калбак перспективалары база ажыдып турар. ССРЭ-ниң Ыяш үзетпүрүнүн министерстволу чамдык чугула айтырыгларны шинтирлээр үжүрлүг, мыадгыя, школалар, клубтар, эмнелгелер, чунар бажыңнар, ясилер тудуушкунуун әде көөр, ыяш белеткээри бүдүрүлгелерниң септеле сүүрү быжыглаар, аныа доктаамал кадрларны тургузар үжүрлүг.

РСФСР-ниң Чыргыдыышкын министри депутат **И. А. Каиров** болуунун чугаазын СЭКП-ниң XX съездизиниң Директиваларының төлевилелинде салдынган бүгү-ниитиниң ортумак өөредилгези болгаш школаларны политехнизастарын улам ынай хөгжүдер талазы-биле сорулгаларга хөлээптирган. Өөредилге дугайында күрүнениң сагыш салышкын көргүзүп турар чурагайларын ол көргускен. Беш чылдың дургузунда Россий Федерацизынга 3554 школалар туттунган, оон аңгыда 1700 ажыг школа бажыңнарын колхозтар боттарының хөреңгилери-биле тутканнар. Россий Федерацизында школа фондузу ам-даа четпес болуп турар деп оратор оон-биле кады айытказн. Хоорай болгаш көдээ тудуушкунуун республика министерстволу школзарның чаа бажыннарын тударының планнарын күүсетпейн турар. Алдыгы беш чылда барык-ла 2,5 миллион өөренижилер олуттарныг 7 муң ажыг школа бажыңнарын тударын көрдүнүп турар.

Эш Каиров школаларны политехнизастарының айтырыынче база ол херекже бүдүрүлгелериниң болгаш хөй-ниитиниң дузаламчылынче онза киҥээнгей салган. Школа мастерскаларын дериири-биле бо чылын үзетпүр бүдүрүлгелерге 14 муң ажыг станоктарны, 3 муң ажыг чазаныыга столдарын, радиотехниказ талазы-биле 25 муң кезек херекселдерни кылыр үжүрлүг деп ол дыннаткан.

РСФСР-ниң Чыргыдыышкын министерстволун депутаттарның сессиягa шүүмүчүлеп чугаалаанын эш И. А. Каиров хүлээп алган.

Эртенги хуралга ол ышкаш депутаттар **К. М. Абдуллина** (Башкир АССР) болгаш **Л. Ф. Игнатьев** (Удмурт АССР) олар база санал бергеннер.

• • •

Сессиянын кежээки хуралынга РСФСР-ниң Бүрүне бюджединиң дугайында илеткелдиң талазы-биле санал берипкиннинге депутаттар **Н. Д. Вахнин** (Коми АССР), **И. Г. Третьяков** (Саратов область) болгаш РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының Бирги орлакчызы депутат **А. М. Сафронов** олар чүве чугаалааннар.

РСФСР-ниң Сан Министри депутат **И. И. Фадеев** допчу харыы кылган. 1956 чылда Россий Федерацизының Бүрүне бюджедин болгаш 1954 чылдың дургузунда бюджеттиң күүселдезиниң дугайында отчёттуу РСФСР-ниң Дээди Совети бүгү тала-биле көрген. Санал берген депутаттар Россий Федерацизының бүгү улустарының амыдыралчы эрге-ажыктарына бүрүнү-биле дүжүп турар болгаш алтыгы беш чылдың бирги чылынга республиканың ажыл-агыйын болгаш культуразын улам ынай хөгжүдерни эргежок чугула акша-хөреңгилер-биле хандырып турар чаа бюджетти чаңгыс эп-сеткилдиг чүүлдүг деп көргеннер.

Дээди Совет бюджетти дараазында түнеерге: орулгалар талазы-биле—74267131 муң рубльге бала чарыгдалдар талазы-биле —74179199 муң рубльге чаңгыс үн-биле бадылаан. Орулгалар чарыгдалдарны 87932 муң рубль ажып турар.

1954 чылга РСФСР-ниң Бүрүне бюджединиң күүселдезиниң дугайында отчёттуу чаңгыс үн-биле бадылаан болгаш 1956 чылга РСФСР-ниң Бүрүне бюджединиң дугайында Хоойлуну хүлээп алган.

Оон соонда дарга депутат **И. В. Горошкин** РСФСР-ниң Дээди Советиниң Даргазының адынга РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы депутат **А. М. Пузановтан** РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы албан-хүлээлгеден ону хостаарын дилээн билдиришкин киргеи деп дыннаткан. Депутат Горошкин билдиришкинни номчаан.

«РСФСР-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ДАРГАЗЫ И. В. ГОРОШКИНГЕ

РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы албан-хүлээлгеден мени хостаар дугайында мээң дилээмни РСФСР-ниң Дээди Советиниге дыннадырын Силерден дилеим.

Мээң дилээм РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң улуттулгазын быжыглаарының эргежок чугулазы-биле болган.

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели болгаш СЭКП ТК сөөлгү үеним дургузунда Россий Федерацизының ажыл-агыйын дыка калбартырының болгаш быжыглаарының талазы-биле хемчеглерни ап чоруткан. Республиканың шуут чагыргазынга хөй санныг үзетпүр бүдүрүлгелер болгаш туристер организацилары, культура, албан болгаш өөредилге черлери шилчитингген.

Республиканың көдээ ажыл-агыйын күштүг көдүрер талазы-биле улуг ажылдар туруп турар.

Бистиң республикавыстың мурнунга Совет чазактың болгаш **Коммунистиг** партияның салганы улуг болгаш нарын сорулгаларны күүседириңге РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының албан-хүлээлгеликге күүлне болгаш ажыл-агый ажылдарының талазы-биле улуг дүржүлгалыг оскө эш турар болза, чогумчалыг.

РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы А. ПУЗАНОВ

1956 чылдың январь 23».

Депутат **Ф. Р. Козловка** сөс берген. Эш Пузановтуң билдиришкининде айыттынган чүүлүг ырынай чөптүг деп санаар бала депутаттар төлөлекчилериниң чөвүлелиниң даасканын ёзугаар депутат А. М. Пузановтуң билдиришкинин хүлээп алырын санаалаар болгаш РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы хүлээлгеден ону хостаар деп ол чугаалаан.

Российнин Совет Федеративтиг Социалистиг Республиказының Дээди Советиниң докгаатканы болза: эш Пузановтуң билдиришкинин хүлээп алыр болгаш РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы хүлээлгеден ону хостаар.

Депутат **И. В. Капитонов** депутаттар төлөлекчилериниң чөвүлелиниң мурнунан РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазынга депутат **М. А. Ясновту** томуйлаар саналды киирген.

Россий Федерацизының Дээди Советиниң депутат М. А. Ясновту РСФСР-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң кежигүнү хүлээлгеден хостаам, РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазынга ону томуйлаар деп докгаатканы.

Сессия хүн чурумунуң ийиги айтырыын көөрүнче—РСФСР-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң Чарлыктарын бадылаарынче шилчээн. РСФСР-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң Секретары депутат **И. Н. Зимиигө** илеткел кылыры-биле сөс берген. Сессия Чарлыктарны бадылаан.

РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы М. А. Ясновтуң РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының Бирги орлакчызынга депутат **А. М. Пузановту** томуйлаарын дилээн чагаазын номчаан. Ол дилегни чаңгыс үн-биле хүлээп алган.

Дээди Совет РСФСР-ниң Дээди Советиниң Бюджет комиссиязының даргазы хүлээлгеден депутат **Н. И. Бобровниковту** хостаам, ону РСФСР-ниң Дээди Советиниң Президиуму кежигүнүне сонгуур дугайында докгаалды үндүрген.

РСФСР-ниң Бюджет комиссиязының даргазынга депутат **И. М. Сначков** сонгуткан.

Хүн чурумунуң айтырыы доозулган. Сессияны хагдынган деп чарлаан.

(СЭТА).

СЭКП обкомунда болгаш облкүүскомда

СЭКП обкомунуң болгаш облкүүскомнуң сүт саалдазының талазы-биле шилчиир Кызыл тугун тыпсыр дугайында

1956 чылдың январь 1-деги байдалды ёзугаар сүттүг малдың продуктулуун көвүдедир талазы-биле социалистиг чарыштың түнелиин чугаалажып көргеш, область Советиниң күүскомунуң болгаш СЭКП обкомунуң бюрозунуң январь 19-та үнүргеи докгаалында чамдык колхозтарның сан-түңү шын эвес болганының үжүрүнда ону күш чок болдургаш, чаа доктаал үндүрген. Докгаалда айытканы болза:

1. Район талазы-биле шилчиир Кызыл тугту саар инек бүргүзүнден 172,5 кг сүттү алган Бии-Хем районга (СЭКП райкомунуң секретары эш Савкин, райкүүском даргазы эш Төмүр-оол, МТС директору эш Балабанов, МТС-тиң кол зоотехниги эш Сычев) хевээр арттырган.

2. Колхозтар талазы-биле шилчиир Кызыл тугту саар инек бүргүзүнден 205,9 кг сүттү алган Улуг-Хем районнуң «Күш-ажылдың хоотуу» колхозунга (колхоз даргазы эш Глотов, парторганизация секретары эш Натшит-оол, зоотехник эш Тур, көдээ Совет даргазы эш Базыр-оол) тывыскан.

3. Фермалар талазы-биле шилчиир Кызыл тугту саар инек бүргүзүнден 309,9 кг сүттү алган Бии-Хем районнуң «Кызыл тараачын» колхозунуң Туранда сүт-баразн фермазынга (СБФ-тиң эргелекчизи эш Хомутова) хевээр арттырар.

4. 1956 чылдың январь 1-деги байдалды ёзугаар областың районнарында болгаш колхозтарында сүт саалдазының талазы-биле материалдар киирерниге көдээ ажыл-агый эргелелиниң (эштер Ушаков, Шелемотов) харыысалга чок болганын облкүүском болгаш СЭКП обкомунуң бюрозу демделээн.

Политиктиг консультативтиг комитеттиң хуралынга баар ССРЭ-ниң төлээлекчилериниң Прагаче чорупканы

Найыралдың, кады ажылдажылганың болгаш бот-боттарынга дузалажырының дугайында Варшава керээзинге дүүштүр тургустунган Политиктиг консультативтиг комитеттиң хуралынга баары-биле Совет Эвилелиниң төлээлекчилери: ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының Бирги Орлакчызы болгаш ССРЭ-ниң Даштыкы Херектер Министри В. М. Молотов, ССРЭ-ниң Биргелеп Министри Совет Эвилелиниң Маршалы Г. Жуков, а ол ышкаш оларны үдеп чоруур кижилер январь 25-те Москвадан Прагаже торупканнар.

Партияның болгаш чазактың шиитпирлерин күүседиринге совет улус долу чүткүлдүг

Улуг ажылдарже сорук киирип турар документ

Зауральеның колхозчулары, МТС-тер болгаш совхозтар ажылдакчылары СЭБП-ниң XX съездиниң Директиваларының төлевилелиниң идепкейлиг чүгаалажып турар. Бистер шуптувус улам эки ажылдап, коммунистиг тургузуушкунуң улуг херээнге боттарывыстың салыышкынывысты киирерин күзеп турар бис.

1960 чылда тараа бүдүрүп үнүрериң 11 миллиард пуд чедирери Директивалар төлевилелинде көрүнген. Бо сорулганы чедиишкиниг күүседиринге чер ажылының культуразын бедидерин, хөрүнүң үнүш-дүжүттүүн бедидеринче үлегерлиг денгээлдеги агрохемчегелерни дидим-биле дилээр болгаш нептередирин чүгүлә.

Партияның болгаш чазактың шиитпирибиле 1950 чылда бистиң «Ленинниң чаңгыстары» колхозка күрүнеңиң дүржүлгә станциязын тургускан, ук станция эртем-шинчилекчиди кодээ ажы-агыйл албан черинiң чаа хевирге болган. Станцияның эртем ажынынга колхозчулар болгаш механизаторлар шуут киржип турар. Теория-биле практиканы холбаштырбышаам, станцияның коллективи хөрүнүң болгаш тарыганы болбаазырадырының чаа системазын ажылдап кылырын болгаш сайзырадырын чүткүлдүг-биле үргүлчүлеп турар. Оны хереглеп чорутканы колхозка турушту-туг белик дүжүттүг чедии алыр болгаш таранның чыыдазын үргүлчү бедидер арганы берген. Сөөлгү чедиң чылдың иштинде агарының байдалы тазырыма чок болуп турган.

Бистиң колхозчуларывыс тараа үнүйн барган деп чүвени билбес, чалгын чок андазын-биле ханы андырылганы хөрүнүң кырын болбаазырадып ажылдары-биле эдченгиртирилгенiң түңнелинде колхоз чыл келген тудуш-на тараа, мал чеми культуралар, ногаа болгаш картофель бүдүрүп үнүрерин көвүдедип турар. Эртекен чыл таарымчалыг эвес болган болза-даа колхозчулар бир гектардан ортумаа-биле 21,6 центнер кыналтасты алган.

Хөрүнүң болбаазырадырының талазы-биле бистиң ажыдап кылып турарывыс чаа система бүгү колхозтарга болгаш совхозтарга биледингир, ынчангаш Бурган болгаш чүрттүн өске-даа областарының ховуларында калбаа-биле вептередип турар.

Алдыгы беш чыл планының талазы-биле партияның Төп Комитединиң чогаадыкыганы Директивалар төлевилелиниң дүржүлгә станциязының коллективи, колхозчулар болгаш механизаторлар боттарының чингине хереэ кыдыр көрүп турар. Бистиң чогаадыкчы планнарывыс улуг. Чер ажылының чаа системазын болбаазырадырынга, хөрүнүң үнүш-дүжүттүүн моога сонгаар бедидерине күштеривисти харамнанмайн ажылдаар бис.

Т. С. МАЛЬЦЕВ.

Социалистиг Бүш-ажылдың Маадыры, Шалрының дүржүлгә станциязының директору.

Бурган, январь 20.

(СЭТА).

Чаагайжыдылганың херээнге

Тываның Чаданада дүржүлгә станциязының ажылдакчыларының январь 21-де болган иштин хуралы дыка солуун эртекен. СЭБП-ниң XX съездизиниң Директиваларының төлевилелин эң Кызыл-оол танышырган. Бистиң чүртте тайбың күш-ажылдың, чаагай амыдыралдың улам чечектелиишкинiнiң ол улуг программазын коллектив сеткил ханышкыны-биле деткээн.

Дүржүлгә станциязы эртекен чылын мал өстүрериниң планын 110 хуу күүсеткен, а мал ажылынган продукт талазы-биле көргүзүглери база бедик болган. Директивалардың төлевилели коллективти күш-ажылче улам сорук киргген. Хуралга сес ап чүве чугаалаан кижи бүргүү бедиткен хүлээлгелерни алганнар.

Саанчы Маяа болгунда быжыглаан 12 инектериниң бирээзинден-не сезонда 3000 литр сүттү, Чымбуу хой бүргүзүнден 4 килограмм дүктү, а Содунам 5 килограмм дүктү алырын хүлээнгеннер. Ол шыкаш Лопсан болгунуң кадарын түрары дөтпелериниң бирээзинден-не 2 килограммдан күду эвес дүктү алырын бадыткаан.

Станцияның инектери амгы үеде төрүп эгелээн. Ферма ажылдакчылары 6 ай чедир назыны быжаанның хонук бүргүзүнде немежин өзер дириг деңзинiң 850 граммдан кудулаттас хүлээлге алган. Ол шыкаш Ондар Дүкүр съездиниң ажыттынар хүнүнге чедир инек бүргүзүнден 570 литр, а Монгуш Чычак 600 литр сүттү саап алырын хүлээнген.

Улам өкң ажылдаар

Каа-Хем районда «Тиилелге» колхозтуң эртекен чылын тарылгазының шөлү 1954 чылдыңнаан барык ийи катап калбаргаан. 1500 гектарның иштинде шингээтинген кур шөлдер 475 гектар болган. Ол шыкаш механизастатынган чаа, шывыг-лыг шаанны чогуур өйүнде кылып, ажыглалда киргген.

Алдыгы беш чыл планының талазы-биле СЭБП-ниң XX съездизиниң Директиваларының төлевилелин танышкаш, колхозчу тараажылар чаа шөлдерни шингээдип алыр, дүжүттүг улам бедидер талазы-биле тодаргай хүлээлгелерни алган.

Хуралга чүве чугаалаан кижи бүргүү Коммунистиг партияның болгаш Совет

Улам бедиткен хүлээлгелер

«Күш-ажылдың хостуу» колхозтуң колхозчулары СЭБП-ниң XX съездизиниң Директиваларының төлевилелин танышкаш улам бедиткен хүлээлгелер ёзугаар ажылдап турар. Тудуг бригадазының кежигүнери февраль 14-ке чедир 2 мун кубометр тудуг ыяжын белеткевишаан, оон 1400 кубометрин тудуг шөлдериге эккеп алган турары дээш ажылының темпизин улам калбартып турар.

Колхозчу тараажылар часкы хову ажылынга белетеделип чедишкиниг чорудун турар. Ниитиниң малын менди, хүр кыштагладыр, чаа малды бүргү дорукторуп алыр дээш социалистиг чарыш калбаргаан. Саанчылар февраль 14-ке чедир арткан хүннерде инек бүргүзүнден 120 литр сүттү саап алырын, күргенеге 500 килограмм сүттү дужаарын хүлээнген.

Улам өкң ажылдаар

Каа-Хем районда «Тиилелге» колхозтуң эртекен чылын тарылгазының шөлү 1954 чылдыңнаан барык ийи катап калбаргаан. 1500 гектарның иштинде шингээтинген кур шөлдер 475 гектар болган. Ол шыкаш механизастатынган чаа, шывыг-лыг шаанны чогуур өйүнде кылып, ажыглалда киргген.

Алдыгы беш чыл планының талазы-биле СЭБП-ниң XX съездизиниң Директиваларының төлевилелин танышкаш, колхозчу тараажылар чаа шөлдерни шингээдип алыр, дүжүттүг улам бедидер талазы-биле тодаргай хүлээлгелерни алган.

Хуралга чүве чугаалаан кижи бүргүү Коммунистиг партияның болгаш Совет

Кадрлар-биле ажылды улам экижидер

Партияның болгаш чазактың салыш турары ажы-агый, культура түргүзүүшкүнүн талазы-биле сорулгаларны боттандырар керекке кадрлар улуг рольдуг. Кадрларны шын шилип алырын, оларны ажылга тааныштыр түргүзарын болгаш кижилдерин чер-черинiң партия организацияларындан СЭБП Төп Комитеди негеп турар.

Ол партийжи принципти удуртулга болдургаш, Чаа-Хөл районуң партия организациязы кадрларны кижизидип өстүрериңе улуг кичээнгейни салып, оларның политиктиг биилиң бедидерiнiң чугула хевирге болур партия чырыдыышкынының өөредилгезин организастаап. Амгы үеде районуң партия чырыдыышкынының четкизинде партия, совет, ажы-агый организацияларының болган культура албан черлериниң удуртукчу кадрларындан 201 кижи өөренип турар, 49 кижи марксизм-ленинизмниң теориязын болгаш төөгүзүн боттары өөренип турарлар. Оларның аразында эштер Кысыгбай, Коробейников, Сүктер, Сунгуй олар боттарының теоретиктиг болгаш иштиг биилиң бедидер дээш кызымаккай ажылдаан турарлар.

СЭБП райкому партия, совет ажылдакчылары кадрларның идей-политиктиг биилиин, оларның практиктиг ажылга мергежилiн бедидер сорулга-биле эртекен чылда эге организацияларның секретарьларының, кедээ Советтер даргаларының болган секретарьларының семинарларын ийи-ийи удаа, культура-чырыдыышкын албан черлериниң ажылдакчыларының семинарларын дөрт удаа чылдырган. Семинарларга бөлүп турган лекцияларны болган илеткелдерни районуң мурнунда түргүстүнген ажы-агыйжы болган политиктиг сорулгалар-биле холбаштырып келген. Райком оон ынай районуң удуртур ажылдакчыларының чөвүлел хуралдарын ий-ийе чылдырып, ол хуралдарын районуң ажы-агый: культура түргүзүүшкүнүн удуртурунуң практиктиг айтырыгларын чугаалажып турган.

Районуң партия организациязы кадрларны шилиир, тааныштыр түргүзар болгаш кижилдер керекке кичээнгейни салып турар. Эртекен чылын 18 кижини өрү ажылдарже депшиткен. Оларның аразында 7 кижини партия эге организацияларының секретарьларынга, 6 кижини колхозтарның мал ажылының фермаларының эргелекчилеринге, 3 кижини кедээ Советтер ажылдакчыларынга депшиткен.

Колхозтарны билиглиг болгаш дүржүлгалыг удуртур кадрлар-биле хандырар сорулганы барымдаалаш, партия эге организацияларының отчёт-сонгудалыг хуралдарының эртип турган үезинде ийи колхозтуң партия организацияларының секретарьларынга район организацияларының харыысалгалыг ажылдакчыларындан ийи кижини партия райкому сүмелеп чоруткан. Колхозтар даргаларынга дүржүлгалыг эштер шилип алынган. Оларның аразында үжен мунчулар Бонгар, Кавааа-Сарыг олар Молотов аттыг болгаш «Тиилелге» колхозтарның даргаларында ажылдап турарлар.

Ынчалза-даа райкомнуң кадрлар-биле ажылында четпестер бар. Партия, совет болгаш ажы-агый организацияларының удуртур кадрларының семинарларын СЭБП райкому эвээш чыыдырып, колхозтар даргаларының, оларның оралакчыларының, бригадирлерниң болгаш фермалар эргелекчилериниң семинарларын, чөвүлел хуралдарын мырынай чорутпайн турар.

Чамдык удуртукчуларның талазынган кадрларны үнелеп көрбес, оларны шын шилиринче, ажылга тааныштыр түргүзарынче сагыш салбас чорукчун фактылары бар. Бо талазы-биле тодаргай чижектерни Чаа-Хөл райпозунуң баштаар черинiң ажыг-чорудулгазындан көргүзүп болур. Эртекен чылын райпо системазында бүгү ажылдакчыларның 34 хуузу ажылдан халашканнар. Харыысалгалыг ажылдарга хынатынмаан кижилерни киирип турган. Оон түнелинде райпо шугумунда өре-самчыгдалдар эвээжээрден туружук, харын улам өзүп турар. Бооперацияның хөрөнгизин оорлаар болгаш самчыгдаар чорукчун хемчээли 1955 чылда оон мурнунда чылдыындан ийи катап үлгаткан. Кадрларны ажылга доктаамал быжыглаавас чорукчу чамдык колхозтар даргалары база болдуруп турар. Эртекен чылын Ленин аттыг, Молотов аттыг колхозтарның сүт-бараан фермаларынга үш-үш кижи халашкан. Ынчангаш ол фермаларда сүт саалдазының хемчээлиниң өспейн турары таварылга эвес. Чаа-Хөл кедээ Советтиң даргалынга чүгле алдыг аң иштинде 2 кижи халашкан.

Кадрларны үнелеп көрүнче сагыш салбас чорук чамдык удуртур ажылдакчыларның талазында бар. Моон мурнунда рай күүсөөмнүң орук тудуунуң килдизинiң ажылдан турган коммунист эш Седип сес ай дүргүзүнде ажы-чок туруп келген Оон ажыл дилээн билдиришкинiнiң партия райкому болгаш райкүүсөөн чогуур үезинде харыылап бербээн.

Район организацияларының чамдык харыысалгалыг ажылдакчылары онаашкы ажылдарын багай күүседип турар. Рай-күүсөөмнүң колхозтар тудуунуң килдизинiң эргелекчизи Анфилов, районнуң суг ажы-агыйының начальнигы Борисов, белеткелдер конторазының директору Ирид үргүлчү арагалаар чорукка хандыр, ажылга харыысалга чок чоруун көргүзүп келгеннер. Ынчалзажок бистиң областа багай өөренип турар комсомолчулар база пионерлер хөй. Тес-Хем школазында 31 комсомолчулар, 148 пионерлер, Кызыл районнуң школаларында 90 комсомолчулар, Кызыл хоорайның школаларында 115 комсомолчулар болгаш 225 пионерлер багай өөренип турарлар. Ол четпестерни партия болгаш комсомол организациялары узуткаар ужурлуг.

Школаның ажылынга ада-иелерни болгаш шефчи организацияларны киириштирери эргежок чугула. Ада-иелерниң, партия, профэвилел организацияларының хуралдарын чорудуп, аңаа школаларның ажылын экижидиринiң, өөредилгени болгаш сагыыла-чурумну быжыглаарының, хөй-ниитиг организациялары-биле, ада-иелер-биле школаның харылзаазын дыңзыдарының оруктарын айтыр херек.

Школаларның үре-түнелдиг ажылы партия, совет организациялары школаларның өөредилге-кижизидилгелиг ажылын экижидиринче школа коллективтерин, хөй-ниитиин кайы-хире мобилизастап шыдаарынга хамаарыжыр.

П. ГОРЕЛОВ,

СЭБП обкомунуң школалар кылдыынның эргелекчизи.

Улуг программа

СЭБП Төп Комитединиң ажылдап кылганы партияның XX съездизиниң Директиваларының төлевилелин областың колхозтар даргалары белеткээр кодээ ажы-агый ортумак школазының дыннакчылары болган башкылар коллективи сеткил ханышкын-биле танышкан. Совет кижилерниң материал-культурлуг чаагай амыдыралын улам чечектелдиринге партия болгаш чазактың улуг кичээнгей салып турарын школаның директору эш Мокрушин тайылбырлап чугаалаан.

Аар үлетпүрүү колдыыр хөгжүүтүшкээн, кедээ ажы-агыйны улам ынай кедүрер хемчеглер дугайын Директиваның төлевилелинде чугулага көрүп турарын санал берген эштер чугаалап турган. Бо чылын доозуп үнер үшкү курстун дыннакчыларынга Төгүс Тоолуг Тываның олар артель бүдүрүлгезин шын организастаар, бүдүрүлгүч күштүг бедидер, ыяадгын бистиң областың эътиир-сүткүр малды, чылдың эң төгүс, трышкына, дамчаң

Өөренiкчилерниң оргузунга кижилиге ажылын эки тургузуп турган, классчарында шуптуг өөренiкчилери багай демдек чок болган башкыларның саны көвүдээн. Ынчалза-даа оларның санынга Кызыл хоорайның башкылары Сангчыпаа, Ондар, Доронина, Клюшин, Бесналов; Кызыл районнуң башкылары Дамба-Доржу, Херел-оол, Зибарова, Руфанина; Чөөн-Хемчик районнуң башкылары Алдын-оол, Гордеев, Ерошкина; Тураның башкылары Кирюшкина, Ермакова; Таңды районнуң башкылары Нурсат, Шавы, Оюн Кама, Лантухова; Барыын-Хемчик районнуң башкылары Аракчаа, Чылбак; Бай-Тайганың башкызы Хүреш-оол олардың болган өскелериндаа киирип болур.

Олардың чедиишкиниинiң ужуру болза, олар урок дээрге школада өөредилге-кижизидилге ажылының үндезин хевирге болур деп чүвени эки билгеннинде. Олар урок бүргүзүне хынамчалыг, бодамчалыг белеткенiп, урокка тайылбырлаар дээш материалын чогаадыкчы өзү-биле көрүп, материалды үргүлгә биледингир дылга чугаалап берип, көргүзүг херекселерни ажыглап турарлар. Олар теорияны коммунистиг тургузуушкүнүнүң практиказы-биле таарымчалыг холбаштырып турарлар. Ол башкыларның өөредип турар өөренiкчилериниң биилиң быжыг болган хамаарыжыр.

Улус өөредилгезиниң органнарының, партия, совет, профэвилел болгаш комсомол организацияларының сорулгазы болза, ол эки дүржүлгаңы школаларга кадра-биле нептередип болур. Ынаыг дүржүлгаңы бистe нептередип турары ам-даа коншаар деп чүвени чугаалаар апаар.

Бии-Хем, Тожу районнарының болгаш Кызыл хоорайның школаларында өөредилгениң шынары эртекен чылга деңейлээрге алаан бедээн, ынчалза-даа областың школаларын иштиин-биле алырга өөредилгениң шынары ам-даа күзү деннедге турбаан. Чамдык районнарда болгаш өөренiп турар-дыр деп чугаалаар болур. Ынаыг чорук өөренiкчилериниң биилиин бедидип шыдаавас.

Ийиги чартык чылда башкыларның күзенiишкинiн урокторының ажыктыын бедидеринче, хамыктың мурнунда орус, тыва дылдарның болган математиканың талазы-биле урокторының ажыктыын бедидеринче угланган турар ужурлуг.

Башкыларның январь чөвүлел хуралдарынга дыка хөй районнарга политехниктиг өөредилгениң айтырыгларын чугаалашкан. Хөй-хөй чедi чыл болган орттумак школаларда мастерскаалар ам-даа тургустунмаанын, күш-ажылдың урокторының, ыяш чазаарының, практиктиг кичээлериниң багай эртип турарын ол хуралдарга деңдегiеп турган.

Улус өөредилгезиниң органнарының, школаларның, партия, совет организацияларының сорулгазы болза, чедi чыл болган орттумак школа бүргүзүне мастерскаяларны, школа чанының дүржүлгә участоктарын тургузар хемчеглерни алыры, бо талазы-биле үнелиг эгелээшкин бүргүзүн бар-ла шаа-биле деткиири болур. Өөредилгени амыдырал-биле холбаштырары, өөредилге-дүржүлгалыг участоктарга, школа мастерскаяларынга, колхозтарның, совхозтарның шөлдерiнге, МТС-терниң бүдүрүлгелерiнге ажылдарже чөвүлелдери өөренiкчилерни ажылга ынаар, инициативчи аныяктарны кижизидиринiң чугула оруу болур. Политехниктиг өөредилгениң материалдыг суурун тургузарынга школаларның шефчилерни киирип тирер, өөренiкчилерниң боттарын индимнибиле хандыдар херек.

Хөй санныг өөренiкчилер өөренiмейн баргылаан школаларның удуртукчуларын январь чөвүлел хуралынга шынгыы шүгүмчүлээн. Чөөн-Хемчик районнуң школаларынга чартык чылдың иштинде 182 өөренiкчилер. Барыын-Хемчик районнуң школаларынга—98 өөренiкчилер өөренмейн баргылаан. Районнарның улус өөредилге киллистериниң болгаш школаларның удуртукчулары өөренiкчилериниң өөренмейн, школаларын чоруй базарынче кичээнгей салбайн, өөренiкчилерни дедир школага келдирер дугайында чогуур өйүнде боттуг хемчеглерни албаанын ол фактылар чугаалап турар-дыр.

Школаларның, улус өөредилгезиниң органнарының, кедээ болгаш суур Советтериниң сорулгазы болза, өөренмейн баргаң өөренiкчилерни школаларга дедир келдирери болгаш группаларның школаларны каттаан баар чоруун бодурбазы болур. Интернаттарга чогуур таарымчалыг байдалларны тургузуп тургаш, кижизидилге ажылын күштелдирер херек. Оон-биле чергелештир бүгү-ниитиниң өөредилгезиниң дугайында хообуулуну күүседиринiң ужур-дузазының дугайында ада-иелерни оргузунга педагогтуг пропаганданы калбартыры, школаларның ада-не комитеттериниң ажылын дыка экижидери эргежок чугула.

Чамдык школаларда өөренiкчилерни күш-ажылга кижизидиринге чогуур кичээнгейни салбайн турар, ынаыг школаларның чижектe Чедиринiң, Сесселгиниң, Бай-Талдың, Тээлиниң, Аянгатының, Самагалдайның школаларын көргүзүп болур. Ол школаларда өөренiкчилер хүнүг балыр ажыдыг-даа ажыл чок, аңаа-ла базып чоргулаар болгаш чалгаараанының ужурундан багай ойнаар чорукка таварышып турар. Школага өөренiп турар уруглар күш-ажыл кылбас дээр бодаллар чамдык кижилдер бар. Шак ол ынаң эвес бодаллар СЭБП ТК-ның январь болгаш июль Пленумнарының негелдерiнге дүүшпес. Өөренiкчилер школага турган, өөредилгеге когарал болдурбайн, күш-ажылга ыяаар шаа-биле киржип, материалдыг үнелиг чүүлдү тургузар чорукту школалар чедип алыр ужурлуг.

Урокту шынары, оон идейлиг утка-шынары хамыктың мурнунда башкыдан, оон политиктиг болгаш ниити культурлуг биилиңден хамаарыжыр деп чүвени башкыларның январь чөвүлел хуралынга деңдегiеп айтып турган. Ынаап-да оон ынаыызын школаларның ажылының дүржүлгазы бадыткаш турар. Черби школазының биология башкызы эш Н. Ботикова школага дөрт хамаарылгалыг СЭБП ТБ-ның июль Пленумунуң докгаалын номчуп көрбээн болган, эш Ботикова солуннар болган сеткүүдер чагыларындан өйталаан, болу комсомол бежингүү хирезинде-ле школаның хөй-ниитиг амыдыралынга кириишпейн турар. Өвүр районнуң Торгалыг школазының башкылары эштер Тутатчикова биле Бондыреваның дугайында база ынчаар чугаалап болур.

Бистиң областа чогуур педагогтуг эрткен чок башкыларның саны ам-даа хөй. Ынчалза-даа олардың хөй-нуруузу ээлчээктер болуп турарлар. Ынчаарга четпес чүве болза, олардың дыка хөйү заочный өөредилгени харыысалга чок көрүп. 2—4 чыл иштинде бирги-ийиги курстарда-ла өөренiишаан тургулаар. Сүт-Хөл районда С. Борбак-оол 1946 чылдан бээр өөренiп турар хирезинде II курста, ол-ла районда З. Серенмаа, Кызыл районда В. Түмен-оол 1949 чылдан эгелээн хирезинде база II курста өөренiишаан. Ынаыларга Бай-Тайгала Х. Биличи, Бии-Хемге А. Алдын-кыс, М. Дамчай болгаш өскелерда база хамаарыжыр.

Чедер школазының башкызы эш Маады база заочный өөренiп турар, ынчалза-даа болдуңун өөредилгезин тоол көрбейн турар, а ынаыг чорук башкыны уроктарга шоодунчуг байдалларга таварыштырар апаар. Эш Маады ажык урок чорудуп тургаш, дөрт бүлүң дугайын таныштырар дээш көргүзүг херексели кыдыр кубту ажыглап, өске плакатты көргүзүп турган. Боттарының идея-политиктиг болгаш ажы-ишчи мергежилiн соксаал чокка бедидери башкыларның чугула сорулгазы болур. Партия, комсомол организациялары, улус өөредилгезиниң органнары бо талазы-биле башкыларга хүн-бүрүле дузалажыр херек.

Кадрларны ээлдек-эвилең көөр дугайында айтырыгны чөвүлел хуралдарга база айтып турган. Мугур-Аксы школазының директору эш Алыг харугда алды башчыларның 34 хуузу ажылдан халашканнар. Харыысалгалыг ажылдарга хынатынмаан кижилерни киирип турган. Оон түнелинде райпо шугумунда өре-самчыгдалдар эвээжээрден туружук, харын улам өзүп турар. Бооперацияның хөрөнгизин оорлаар болгаш самчыгдаар чорукчун хемчээли 1955 чылда оон мурнунда чылдыындан ийи катап үлгаткан. Кадрларны ажылга доктаамал быжыглаавас чорукчу чамдык колхозтар даргалары база бедидеп турар. Эртекен чылын Ленин аттыг, Молотов аттыг колхозтарның сүт-бараан фермаларынга үш-үш кижи халашкан. Ынчангаш ол фермаларда сүт саалдазының хемчээлиниң өспейн турары таварылга эвес. Чаа-Хөл кедээ Советтиң даргалынга чүгле алдыг аң иштинде 2 кижи халашкан.

Кадрларны үнелеп көрүнче сагыш салбас чорук чамдык удуртур ажылдакчыларның талазында бар. Моон мурнунда рай күүсөөмнүң орук тудуунуң килдизинiң ажылдан турган коммунист эш Седип сес ай дүргүзүнде ажы-чок туруп келген Оон ажыл дилээн билдиришкинiнiң партия райкому болгаш райкүүсөөн чогуур үезинде харыылап бербээн.

Район организацияларының чамдык харыысалгалыг ажылдакчылары онаашкы ажылдарын багай күүседип турар. Рай-күүсөөмнүң колхозтар тудуунуң килдизинiң эргелекчизи Анфилов, районнуң суг ажы-агыйының начальнигы Борисов, белеткелдер конторазының директору Ирид үргүлчү арагалаар чорукка хандыр, ажылга харыысалга чок чоруун көргүзүп келгеннер. Ынчалзажок бистиң областа багай өөренип турар комсомолчулар база пионерлер хөй. Тес-Хем школазында 31 комсомолчулар, 148 пионерлер, Кызыл районнуң школаларында 90 комсомолчулар, Кызыл хоорайның школаларында 115 комсомолчулар болгаш 225 пионерлер багай өөренип турарлар. Ол четпестерни партия болгаш комсомол организациялары узуткаар ужурлуг.

Школаның ажылынга ада-иелерни болгаш шефчи организацияларны киириштирери эргежок чугула. Ада-иелерниң, партия, профэвилел организацияларының хуралдарын чорудуп, аңаа школаларның ажылын экижидиринiң, өөредилгени болгаш сагыыла-чурумну быжыглаарының, хөй-ниитиг организациялары-биле, ада-иелер-биле школаның харылзаазын дыңзыдарының оруктарын айтыр херек.

Школаларның үре-түнелдиг ажылы партия, совет организациялары школаларның өөредилге-кижизидилгелиг ажылын экижидиринче школа коллективтерин, хөй-ниитиин кайы-хире мобилизастап шыдаарынга хамаарыжыр.

П. ГОРЕЛОВ,

СЭБП обкомунуң школалар кылдыынның эргелекчизи.

Мал кыштагладыышкынын үлегерлиг чорудар

Бай-Тайга районнуң Молотов аттыг колхозунда мал кыштагладыышкынының байдалының дугайын Тээли кедээ Советтин сессиязы чугаалашкан.

Сессияга илерээни болза, колхозтуң 3800 баш шээр малы 11 коданда кыштап турар. Мурнакчы хойжулар эштер Маадыр-оол, Доржу, Балдан олар боттарының кадарын түрар хойларынга 46 тонна сигенни белеткеп, оон 50 хуузун кыштагларда чедирип алганнар. Олар шээр малдың чер оларын эки тааныштырбышаам, сигенни камгы-биле варыглап турарлар. Шээр малды чазын одарладыр турлаарны дөрт черде белеткеп, кажаларны чылыглаан болгаш оларны курлап алган. Мал ажылынга зоотехниктиг болгаш ветеринарлыг хемчеглерни үргүлчү ажыглап келген, каларчыларга сигеп, тараа, хуе чедирер бригада доктаамал ажылдап турар. Ынчангаш ол черде хар улуг, соок күштүг болза-даа, малдың ниити байдалы эки турарын сессия демдеглээн.

Ынчалза-даа малды менди кыш ажыраарынга чогуур хемчеглер ам-даа четпес алдының турарын депутаттар шүгүмчүлээн. Малчын Долгай-оолга быжыглаан хойларга сигеп чедишпейн турар, кажаалар чогуур үезинде чылыглатынмаан. Колхозчуларның хуузунда хойларындан эш Долгай-оол 157 баш, эш Делгер 150 баш хойну кыштагладып бээри-биле ниитиниң малынга кадыш алган турганнар. Ниитиниң енчүзүнге колхозчуларның хуузунда өчүзүн каттыштырар чорук артель Устувынга хажыдыышкынның чорук болур деп сессия айыткан.

Колхозчуларның хуузунда хонунуң каларчызы Майындактың харыысалга чок чоруун сессияның киржикчилери база илереткен. Майындак колхозчуларның хойларын кыштады каларары-биле хүлээп алдың, ынчаза-даа, оон харыысалга чок чоругундан каш-ла хонуктар иштинде 13 баш шээр мал өлген.

Мал чеминерин белеткээриниң планын күүсетпээниндең болгаш бар чеминерни кам чокка чарыгдаанны-биле шээр мал азыралынга көрдүнген фонтуан чүгле 20 тонна сигеп арткан чорукту Молотов аттыг колхозтуң ажылының улуг четпээ болур деп сессия демдеглээн. Малдың үчүдуп шын чорутпайн турганы-биле 16 баш шээр мал каларчы Байыр-оол биле шээр мал фермазының эргелекчизи Н. Серен-Чимит олардың аразында бүдүүлүп турар. Ол хереги доп-дораан тодаргайлаарын сессияның киржикчилери негээннер.

Ол-ла кедээ Советтиң девискээри болур «Дөн-Терек» колхозтуң мал ажылынга

Чылдың ийиги чартыында школаларга өөредилге-кижизидилгелиг ажылды экижидер

Бүгү чүрттүн школаларында ыяшкаш, бистиң областың школаларында өөредилге чылының шиитпирлиг ийиги чартык чылы эгелээн. Быжыкы каникул үезинде, бүгү районнарга башкыларның чаңчыл болган январь чөвүлел хуралдары болуп эрткилээн. Ол чөвүлел хуралдарга башкылар боттарының ажылын шүгүмчүлелиг көрүп, чылдың баштайгы чартыының түңнелiн үндүргеннер. Баштайгы үдүндүбиле деңейлээрге дыка хөй школаларда өөредилге шынарының бедээнiн ол түңнелдер көргүзүп турар.

Өөренiкчилерниң оргузунга кижилиге ажылын эки тургузуп турган, классчарында шуптуг өөренiкчилери багай демдек чок болган башкыларның саны көвүдээн. Ынаыг башкыларның санынга Кызыл хоорайның башкылары Сангчыпаа, Ондар, Доронина, Клюшин, Бесналов; Кызыл районнуң башкылары Дамба-Доржу, Херел-оол, Зибарова, Руфанина; Чөөн-Хемчик районнуң башкылары Алдын-оол, Гордеев, Ерошкина; Тураның башкылары Кирюшкина, Ермакова; Таңды районнуң башкылары Нурсат, Шавы, Оюн Кама, Лантухова; Барыын-Хемчик районнуң башкылары Аракчаа, Чылбак; Бай-Тайганың башкызы Хүреш-оол олардың болган өскелериндаа киирип болур.

Олардың чедиишкиниинiң ужуру болза, олар урок дээрге школада өөредилге-кижизидилге ажылының үндезин хевирге болур деп чүвени эки билгеннинде. Олар урок бүргүзүне хынамчалыг, бодамчалыг белеткенiп, урокка тайылбырлаар дээш материалын чогаадыкчы өзү-биле көрүп, материалды үргүлгә биледингир дылга чугаалап берип, көргүзүг херекселерни ажыглап турарлар. Олар теорияны коммунистиг тургузуушкүнүнүң практиказы-биле таарымчалыг холбаштырып турарлар. Ол башкыларның өөредип турар өөренiкчилериниң биилиң быжыг болган хамаарыжыр.

Улус өөредилгезиниң органнарының, партия, совет, профэвилел болгаш комсомол организацияларының сорулгазы болза, ол эки дүржүлгаңы школаларга кадра-биле нептередип болур. Ынаыг дүржүлгаңы бистe нептередип турары ам-даа коншаар деп чүвени чугаалаар апаар.

Бии-Хем, Тожу районнарының болгаш Кызыл хоорайның школаларында өөредилгениң шынары эртекен чылга деңейлээрге алаан бедээн, ынчаза-даа областың школаларын иштиин-биле алырга өөредилгениң шынары ам-даа күзү деннедге турбаан. Чамдык районнарда болгаш өөренiп турар-дыр деп чугаалаар болур. Ынаыг чорук өөренiкчилериниң биилиин бедидип шыдаавас.

Ийиги чартык чылда башкыларның күзенiишкинiн урокторының ажыктыын бедидеринче, хамыктың мурнунда орус, тыва дылдарның болган математиканың талазы-биле урокторының ажыктыын бедидеринче угланган турар ужурлуг.

Башкыларның январь чөвүлел хуралдарынга дыка хөй районнарга политехниктиг өөредилгениң айтырыгларын чугаалашкан. Хөй-хөй чедi чыл болган орттумак школаларда мастерскаалар ам-даа тургустунмаанын, күш-ажылдың урокторының, ыяш чазаарының, практиктиг кичээлериниң багай эртип турарын ол хуралдарга деңдегiеп турган.

Улус өөредилгезиниң органнарының, школаларның, партия, совет организацияларының сорулгазы болза, чедi чыл болган орттумак школа бүргүзүне мастерскаяларны, школа чанының дүржүлгә участоктарын тургузар хемчеглерни алыры, бо талазы-биле үнелиг эгелээшкин бүргүзүн бар-ла шаа-биле деткиири болур. Өөредилгени амыдырал-биле холбаштырары, өөредилге-дүржүлгалыг участоктарга, школа мастерскаяларынга, колхозтарның, совхозтарның шөлдерiнге, МТС-терниң бүдүрүлгелерiнге ажылдарже чөвүлелдери өөренiкчилерни ажылга ынаар, инициативчи аныяктарны кижизидиринiң чугула оруу болур. Политехниктиг өөредилгениң материалдыг суурун тургузарынга школаларның шефчилерни киирип тирер, өөренiкчилерниң боттарын индимнибиле хандыдар херек.

Хөй санныг өөренiкчилер өөренмейн баргылаан школаларның удуртукчуларын январь чөвүлел хуралынга шынгыы шүгүмчүлээн. Чөөн-Хемчик районнуң школаларынга чартык чылдың иштинде 182 өөренiкчилер. Барыын-Хемчик районнуң школаларынга—98 өөренiкчилер өөренмейн баргылаан. Районнарның улус өөредилге киллистериниң болгаш школаларның удуртукчулары өөренiкчилериниң өөренмейн, школаларын чоруй базарынче кичээнгей салбайн, өөренiкчилерни дедир школага келдирер дугайында чогуур өйүнде боттуг хемчеглерни албаанын ол фактылар чугаалап турар-дыр.

Школаларның, улус өөредилгезиниң органнарының, кедээ болгаш суур Советтериниң сорулгазы болза, өөренмейн баргаң өөренiкчилерни школаларга дедир келдирери болгаш группаларның школаларны каттаан баар чоруун бодурбазы болур. Интернаттарга чогуур таарымчалыг байдалларны тургузуп тургаш, кижизидилге ажылын күштелдирер херек. Оон-биле чергелештир бүгү-ниитиниң өөредилгезиниң дугайында хообуулуну күүседиринiң ужур-дузазының дугайында ада-иелерни оргузунга педагогтуг пропаганданы калбартыры, школаларның ада-не комитеттериниң ажылын дыка экижидери эргежок чугула.

Чамдык школаларда өөренiкчилерни күш-ажылга кижизидиринге чогуур кичээнгейни салбайн турар, ынаыг школаларның чижектe Чедиринiң, Сесселгиниң, Бай-Талдың, Тээлиниң, Аянгатының, Самагалдайның школаларын көргүзүп болур. Ол школаларда өөренiкчилер хүнүг балыр ажыдыг-даа ажыл чок, аңаа-ла базып чоргулаар болгаш чалгаараанының ужурундан багай ойнаар чорукка таварышып турар. Школага өөренiп турар уруглар күш-ажыл кылбас дээр бодаллар чамдык кижилдер бар. Шак ол ынаң эвес бодаллар СЭБП ТК-ның январь болгаш июль Пленумнарының негелдерiнге дүүшпес. Өөренiкчилер школага турган, өөредилгеге когарал болдурбайн, күш-ажылга ыяаар шаа-биле киржип, материалдыг үнелиг чүүлдү тургузар чорукту школалар чедип алыр ужурлуг.

Урокту шынары, оон идейлиг утка-шынары хамыктың мурнунда башкыдан, оон политиктиг болгаш ниити культурлуг биилиңден хамаарыжыр деп чүвени башкыларның январь чөвүлел хуралынга деңдегiеп айтып турган. Ынаап-да оон ынаыызын школаларның ажылының дүржүлгазы бадыткаш турар. Черби школазының биология башкызы эш Н. Ботикова школага дөрт хамаарылгалыг СЭБП ТБ-ның июль Пленумунуң докгаалын номчуп көрбээн болган, эш Ботикова солуннар болган сеткүүдер чагыларындан өйталаан, болу комсомол бежингүү хирезинде-ле школаның хөй-ниитиг амыдыралынга кириишпейн турар. Өвүр районнуң Торгалыг школазының башкылары эштер Тутатчикова биле Бондыреваның дугайында база ынчаар чугаалап болур.

Бистиң областа чогуур педагогтуг эрткен чок башкыларның саны ам-даа хөй. Ынчалза-даа олардың хөй-нуруузу ээлчээктер болуп турарлар. Ынчаарга четпес чүве болза, олардың дыка хөйү заочный өөредилгени харыысалга чок көрүп. 2—4 чыл иштинде бирги-ийиги курстарда-ла өө

БИСТИҢ КАЛЕНДАРЫВЫС

М. Е. Салтыков-Щедрин

(Төрүтүнген хүнүнден бээр 130 чыл болганынга)

Улуг орус чогаалчы, революсчу демократ Михаил Евграфович Салтыков-Щедринниң төрүтүнгенинден бээр январь 27-де 130 чыл болган. Ол 1826 чылдың январь 27-де амгы Калинин областың Спас-Угол деп кодээ суурунга төрүтүнген.

М. Е. Салтыков-Щедрин эрткен чүс чылдың 40 чылларының ортаз үезинделе революсчу демократтыг үзел болалче хандыгып кирген. Оон ол чоруунга улуг орус критик В. Ч. Белинский улуг сагылдырыг болган. Ынчангаш улуг чогаалчының баштайгы чогаалдары-ла революсчу демократтыг идея-биле сиңиннкен. Ынчангаш Белинскийниң «Чөрүлээлер» болган «Будулгаазының херек» деп чогаалдары хамаарлыр.

Шөлүлгеден Петербургка баргаш оон парлап үндүргени «Губерния очерктерин» Н. Г. Чернышевский болган Н. А. Добролюбов бедин-биле үнелээн.

Эрткен чүс чылдың 60 чылларының төнчүзүнден эгелеп, Салтыков-Щедрин бо санныг сатира чогаалдарын бижип, ол чогаалдарга крепостниктиг ёзу тургузугнуң херек кырында байдалын илереткен. Ынчангаш Тайбының Бүгү-делегей Чөвүлелиниң шинтпирин ёзугаар В. Моцарттың төрүтүнген хүнүнден бээр 200 чүс чыл болганын делегейниң бүгү чурттарының хөй-нинтизи, оон-биле кады бистиң совет улус демдеглеп турар.

Вольфганг Моцарт музыка талазы-биле бичиизинден-не канчаар-даа аажок салыы-чаяанныг кижи болуп илереэн. Беш харлыында-ла музыканы ол чогаадый эгелээн. Оон баштайгы үш-дөрт кезектерден тургустунган музыка чогаалдарын ол сес хар бээнин четкелеп турунда Парижке парлап үндүрген. Музыка херекселери-биле ырыларны кайгамчыктыг мергежилдии-биле хөйнүң мурнунга күүседип турганындан оон ат-сураа удатпаанда делегейге алдарлаан.

Моцарт бодунуң бүгү амыдыралын уран-чүүлге бараан болдургаш, дыка улуг чүүл-биле ажылдап чораан. Музыка уран-чүүлүнүң янзы-бүрү жанрларының сценаларында амга чедир үнүп турар.

Моцарттың амыдыралга бадыткалыг музыказында болбаазыраашкының үениң мурнакчы идеялары — кижи төрелгетениң чырыткылыг келир үезинге ханы бүзүрел, кижилериниң амы-бодуун камгалаар эргезиниң идеялары илереткиген. Моцарттың утка талазы-биле хөй талазыг чогаадыгазында муңгак лирикалыг болган дүмбей ундараашкының хөөннер дыка күштүү-биле ховар эвес илереткиниң турган. Ынчалза-даа ында чырыткылыг сеткил-сагыштың илерээшкиннери колдадып турар. Моцарттың музыказы амыдыралды, оон өөрүшкүзүн, аас-кежик дугайында күзээшкинни долузу-биле илередип турар.

Орус культураның улуг ажылакчылары: Пушкин, Римский-Корсаков, Чайковский болган өскелер-даа Моцарттың музыказынга ынакшыл чорааннар. Аңаа бистиң совет улус база ынакшыл турар, оон музыказы хөй национал улустарлыг бистиң чуртувустуң концерт залдарында, театрларында удаа-дараа дыңналып турар. Оон музыказын радио бүгү делегейде чаңгыландырып турар. Моцарттың төрүтүнгенинден бээр 200 чыл оонуң демдеглээшкини бүгү улустарның культурлуг харылзаазын, кады ажылдажыгазын быжыглаарынга идиг болур.

Моцарт бодунуң бүгү чаңгыс-даа чаңгыс-даа базым хожудап калбайн, оон-биле кады чоруп, амыдыралдың арнынче карак албайн көрүп чораан... Щедрин үгленнинг, арыг чагай, шынгыы дошкун болган шынны кажан-даа чажырбайн чораан. Оон ужурунда М. Салтыков-Щедрин бо үеде совет кижилерге — коммунизм тургузукчуларынга бедин-биле үнелеп турар.

М. Салтыков-Щедриниң чогаалдыга ажыы Россияның революстуг шинчээшкининиң болган мурнакчы литератураның хөгжүлдезинге улуг рольдуг болган. Н. В. Гоголдуң чанчылын үргүлчүлээш, Салтыков-Щедрин политиктиг сатираның стилин тургускан.

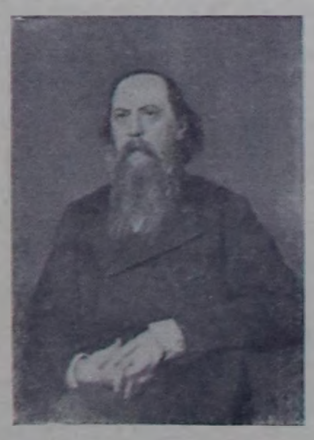

Оон өлүрүнүң мурнуу чартыында бижээн «Пошехонуң эргизи» деп чогаалы крепостниктиг амыдыралды, дарлаткан тараачыннарның аар-берге хуу-салымын уран-чечен сөстүң аргазы-биле дыка күштүг чуруп көргүскен. М. Салтыков-Щедрин тараачыннарның аар берге байдалын көргүскеш, оон-биле кады тергиндекчи ангыларга тараачыннарның базындырып турар чоруун бүрүү шаап, идепкейлиг деминселче чонну кыйгырып турган.

Революстуг идеяларны ол үенин байдалынга тааржыткыр доора үлегер чижектер-биле илередиринге, хаанныг ёзу тургузугнуң бүжар бак чоруун чуруп көргүзеринге орус дыңдын кайгамчыктыг байлактарын, өткүт чидиин болган күштүг кайгамчыктыы-биле ажыглаан.

Салтыков-Щедриниң тургускалы дүрзү-хевирлерни В. И. Ленин болган И. В. Сталин ажылчын ангының янзы-бүрү дайзыннарының мөзү-шынарын сойгалап илередиринге, олар-биле деминселге хөй үлаа ажыглап келгеннер. М. Салтыков-Щедриниң сатиразы бүгү делегейге үжүр-дүзалыг. Ол сатира ам үеде империалистиг реакцияга болган бүржуаз идеологияга үлүр деминселдиң чидиг чепсээ болуп турар.

Совет Эвилелиниң бүгү улустарының чогаалчылары щедринчи чанчылды үргүлчүлеп, эргиниң чанчылдары-биле, бистиң бурунгаар шинчээшкинивиске шаптык болуп турар бүгү-ле чүүлдер-биле деминселге щедринчи сатираның улуг үлегерин ажыглап турар.

А. М. Горькийниң чугаалааны-биле алырга, Щедрин амыдыралдан чаңгыс-даа базым хожудап калбайн, оон-биле кады чоруп, амыдыралдың арнынче карак албайн көрүп чораан... Щедрин үгленнинг, арыг чагай, шынгыы дошкун болган шынны кажан-даа чажырбайн чораан. Оон ужурунда М. Салтыков-Щедрин бо үеде совет кижилерге — коммунизм тургузукчуларынга бедин-биле үнелеп турар.

Вольфганг Амадей Моцарт

(Төрүтүнген хүнүнден бээр 200 чыл болганынга)

Улуг австри композитор Вольфганг Моцарт болза, музыканың кайгамчыктыг чогаадыкчыларының бирээзи, бодунуң үезинин улус-биле ханы харылзаалыг деңнелгелиг идеяларының илерелекчизи болур. Бо чылдың январь 27-де оон төрүтүнген хүнүнден бээр 200 чыл болган. Ынчангаш Тайбының Бүгү-делегей Чөвүлелиниң шинтпирин ёзугаар В. Моцарттың төрүтүнген хүнүнден бээр 200 чүс чыл болганын делегейниң бүгү чурттарының хөй-нинтизи, оон-биле кады бистиң совет улус демдеглеп турар.

Вольфганг Моцарт музыка талазы-биле бичиизинден-не канчаар-даа аажок салыы-чаяанныг кижи болуп илереэн. Беш харлыында-ла музыканы ол чогаадый эгелээн. Оон баштайгы үш-дөрт кезектерден тургустунган музыка чогаалдарын ол сес хар бээнин четкелеп турунда Парижке парлап үндүрген. Музыка херекселери-биле ырыларны кайгамчыктыг мергежилдии-биле хөйнүң мурнунга күүседип турганындан оон ат-сураа удатпаанда делегейге алдарлаан.

Ынчалза-даа кайгамчыктыг оол музыкант болуп дадыгып келирге аристократтыг иниилелдиң аңаа сонуургалы бичелээн. Моцарт бичелинден эгелээшле амыдыралдың чүвээ четикпээ аар берге байдалынга таварышкаш, бүгү амыдыралында ядыы-түрегни чорук-биле деминсежип турган.

Моцарттың амыдыралга бадыткалыг музыказында болбаазыраашкының үениң мурнакчы идеялары — кижи төрелгетениң чырыткылыг келир үезинге ханы бүзүрел, кижилериниң амы-бодуун камгалаар эргезиниң идеялары илереткиген. Моцарттың утка талазы-биле хөй талазыг чогаадыгазында муңгак лирикалыг болган дүмбей ундараашкының хөөннер дыка күштүү-биле ховар эвес илереткиниң турган. Ынчалза-даа ында чырыткылыг сеткил-сагыштың илерээшкиннери колдадып турар. Моцарттың музыказы амыдыралды, оон өөрүшкүзүн, аас-кежик дугайында күзээшкинни долузу-биле илередип турар.

Орус культураның улуг ажылакчылары: Пушкин, Римский-Корсаков, Чайковский болган өскелер-даа Моцарттың музыказынга ынакшыл чорааннар. Аңаа бистиң совет улус база ынакшыл турар, оон музыказы хөй национал улустарлыг бистиң чуртувустуң концерт залдарында, театрларында удаа-дараа дыңналып турар. Оон музыказын радио бүгү делегейде чаңгыландырып турар. Моцарттың төрүтүнгенинден бээр 200 чыл оонуң демдеглээшкини бүгү улустарның культурлуг харылзаазын, кады ажылдажыгазын быжыглаарынга идиг болур.

Күрүне албан черлеринде профэвилел организацияларының ажылын экижидер

(*Областың профэвилел конференциязындан*)

СЭКП-ниң XX съездиниңге күш-ажылчы чаа чедишкиннерлиг үжүражыр дээш социалистиг чарыш улус ажыл-агыйының бүгү адырларында калбарган. Съезд мурнунуң күш-ажылчы ээлчээнге киргеш областың үлетпүрүүнүң болган кодээ ажыл-агыйының ажылдакчылары бүдүрүлгечи бедик көргүзүглерни чедип ап турар.

Бүгү улустуң патриотчу кодургуушкунунуң тодаргай илергейлээшкини болур социалистиг чарышка областың күрүне албан черлериниң ажылдакчыларының багай эвес киржилгелиг болуп турарын чоокта чаа болуп эрткен күрүне албан черлериниң ажылдакчыларының V область конференциязы демдеглээн. Социалистиг чарышка алаан хөй садыг организацияларды akы көргүзүглерлиг болуп, садыгның культуразының бедидиин, калбак хереглелдиң барааннарынга чоннуң негелдезинге чөп хандырып турар.

Эрзин, Бии-Хем райполары болган Элегестин ажылчын кооперациязы социалистиг чарыштың доктаамал тинлекчилери болуп турар. Бараанга хереглекчилериниң негелдезин шын өөренип көргени, бараанны кезиидир садыгларын болган кодээ ажыл-агыйның чүгүлә кампанияларының үезинде үнүүшкүнүүр садыглаашкынны организастаана үстүнде садыг организацияларының чедишкиниинг ажылының түннели болган.

Бай-Хаактың болган Туранның харызаа конторалары акы ажылдап, харылзаа ажылын чаа негелделериниң деңнелиинге чедир тургузуп шыдаан. Бо ышкаш чедишкиннерни областың кинофикация ажылдакчылары чедип алган, Таңды Тес-Хем болган Бай-Тайга районнарының кино салбырлары акы ажылдап, чонга кино көргүзүлгезиниң экижиткен.

Ажылчыннарны болган албан-хаакчыларны, партияның болган чазактың салган соруглаларын үре-түннелиг боттандырарынче мобилизастаар талазы-биле алаан хөй профэвилел райкомнары болган месткомнар үре-түннелиг ажылдаан. Маңаа Тожунуң, (даргазы эш Дамдын-оол), Таңдының (даргазы эш Степанов) профэвилел райкомнары хамаарлыр.

Чамдык чедишкиннер-биле кады күрүне албан черлериниң ажылдакчыларының профэвилел обкомунуң ажылында улуг четпестерииң барын обкомуң даргазы эш Козлова бодунуң отчет илеткелиниге миннип чугаалаан. Ол четпестер болза хамыктың мурнунда профэвилел обкомунуң райкомнарының болган месткомнарның ажылын эрткен отчеттуг үениң иштинде эрегей үлүртүп, профэвилел обкомунуң ажылдакчыларының шинчеңгир эвес олутпай ажылдап келгени-биле тайылбырлатынар.

Профэвилел обкомунуң ажылдакчылары районнарга кончуг ховар барып, оон туржук Кызыл хоорайның албан черлериниде месткомнарга безин ында хаая барып турар. Моон харааты-биле обком чер-черде профэвилел организацияларының ажылын эрегей билип турары таварыга эвес дээрзин конференциянын делегаттары шүгүмчүлээннер. Районнарже ында хаая барганда профэвилел обкомунуң ажылдакчылары профэвилел райкомнарының ажылынга практиктиг дузаламчы көргүспейн, чүгле лекциялар ноччуурунга ойлежип турган. Бо бүгүнүң түнелиинде эш Козлова бодунуң илеткелиниге профэвилел райкомнарының ажылының дугайында ханы анализ бербейн, чүгле Кызыл хоорайның албан черлериниде профэвилел организацияларының ажылының эрегей анализин бээри-биле кызыгаарланганын конференция четпес деп демдеглээн.

Албан черлериниң ажылын экижиргеринге, ында четпестерии үзүткаарынга болган канцелярды-бюрократсыг үүртүлгә-биле деминсежиринге бүдүрүлге хуралдары улуг рольдуг. Ындыг түрбүже бүдүрүлге хуралдары хөй-хөй албан организацияларда кончуг ховар эртип, а профэвилел организациялары ындыг фактылар-биле эптежип турар. Облпотребсоюзта, горпода, область эмнелгезинде болган ескелде организацияларда бүдүрүлге хуралдары дыка ховар болуп турар, а ында хаая болганда ёзу барымдаалап, тенмес батпас шүүлгээзиннер-биле үзамдыгып, кандыг-даа түннел чок эртип турар.

Ажылчын, албан-хаакчыларның негелде хомудаларын көөр талазы-биле улуг четпестер албан организацияларда болган месткомнарда бар. Кызыл хоорхүүкомуну, область эмнелгези, хоорайның харылзаа конторазы, Чөөн-Хемчиктиң район суду чонның негелде хомудалын өйлаанда харылаап бербейн турган. Кызыл хоорхүүкомунга эрткен чылын кирген хомудалдарның чартык кезии харыызынмаан болган. Бүгэкон кирген негелде хомудалдарның үчёдун багай чорулуп турар.

Кадрларны шын шилип алыр, оларны кижизидер болгаш ажылга быжыктырар талазы-биле ажыл хөй-хөй албан черлериниде багай тургустунган. Кадрлар ажылга доктаавас чорук область эмнелгезинде бар. Эмчи ажылдакчыларын бир-бир ажылдарже үргүлчү солуштурар, оларны мергежээн ажылының аайы-биле ажылдатпас чорук ында массалыг апарган. Бо ышкаш чижекти облпотребсоюзтан көрүп болур.

Эш Иванов (облюстиция) бодунуң санаалынга кадрлар-биле ажылды экижидеринге профэвилел организацияларының ролюн чугаалавышаан, ажылдакчыларны ажылдан дүрүм чок үндүрүптер фактыларның чамдык албан черлиниде барын бүрүү шаап шүгүмчүлээн. Кызылдың лаараныга комбинадының администрациязы ол бүдүрүлгеге он чыл дургузунда ажылдап келген от салыкчының «бодунуң күзели-биле үнер дугайында билдиришкин биживвээн» деэш ажылдан дүрүм чогу-биле үндүрген. Ажылдакчыларны бодунуң тураазы-биле үндүрер чорук национал театрның директору эш Егоровта база бар. Шак ынындыг дүрүм чок чоруктар болуп турза профэвилел организациялары эскербейн, оон хажыызында турары шын эвес деп ол бүрүү шаап чугаалаан.

Улуг-Хем райондан келген делегат эш Некрасов отчёт илеткелдиң эрегей болгаш бот-шүгүмчүлелчи эвес тургустунганын шынгыы шүгүмчүлээн.—Илеткелдиң районнарда аныыралдан хоорук болуп турары таварыга эвес—деп ол чугаалаан.—Чүл дээрге эш Козлованың бодундан эгелээш районнарже командировкалавайн, районнарның профэвилел организацияларының ажылынга практиктиг дузаламчыны көргүспейн турар. Эрткен чылын Улуг-Хем районга профэвилел обкомунуң сургакчыны семинар эрттирерибиле болгаш профэвилел райкомунга практиктиг дузаламчы көргүзери-биле чаңгыс катап баргаш Франциядa профэвилел кежигүннериниң шинчээшкининиң дугайында лекция ноччаап Кызыыче далашбиле эдикен.

Оон-биле кады эш Некрасов профэвилел райкомунуң ажылынга партия райкомунуң дузалашпайн, оон ажылын сонуургавайн турарын шын эвес деп шүгүмчүлээн. Кызыл районнуң профэвилел райкомунуң даргазы эш Бала профэвилел обкомунуң чер-черниң профэвилел организацияларының ажылын эрегей үлүртүп турарын шүгүмчүлээн.

— Профэвилел обкому райкомнарны телефон-биле болгаш чагаа-биле үлүртүп турар. Оон чижээн Кызыл районнан тодаргай көрүп болур. Отчеттуг үениң дургузунда профэвилел обкомунуң ажылдакчылары кожазы Кызыл районга көөр дээш безин күш четпээн. Моон соңгаар саазынбиле үлүртүлгәни эвээжеткеш, практиктиг үлүртүлгәни болгаш дузаламчыны күштелдирери чугула—деп эш Бала чугаалаан.

Областың V профэвилел конференциязы профэвилел обкомунуң, оон райкомнарының болгаш месткомнарының ажылын үндезини-биле экижидеринче улганган тодаргай шинтпирин хүлээп алгач. Конференция профэвилел обкомунуң чаа составын сонгаан. Даргазынга эш Козлова сонгуткан. Күрүне албан черлериниң профэвилелдериниң VI съезжизинге баар делегаттарга профэвилел обкомунуң даргазы эш Козлова биле Тожунуң профэвилел райкомунуң даргазы эш Дамдын-оол олар сонгутканнар.

Область активиниц семинары

Областың партия, совет болгаш ажылагый органнарының үлүртүр ажылдакчыларының тодаргай экономиканың айтырыгларының талазы-биле сонуургалы улгатканын өөренип көргеш, СЭКП обкомунуң чоокта чаа болган бирозу теоретиктиг семинар организастаар дугайында доктаал үндүрген. СЭКП обкомунуң чанында организастатынган ол семинарның баштайгы кичээли январь 18-те болган. Ай санында болуп турар ол семинарның дыңнакчыларында областың албан организация, бүдүрүлге черлериниң үлүртүкчуларынган 60 ажыг кижи киржип турар.

Семинарның өөренилге планында областың ажыл-агый болгаш экономиктиг соруглаларынга хамаарыштыр чугула айтырыглар көрдүнген. «Областың бүдүрүкчү күштериниң хөгжүлдезиниң перспективалары», «Улус ажыл-агыйынга планнаашкын болгаш учет», «ССРЭ-де техниктиг дешпилгениң оруктары» база оон-даа өске темаларга лекциялар ноччуттунар.

Моон-биле кады чамдык мурнакчы колхоздар даргаларының, МТС, бүдүрүлге черлериниң үлүртүкчуларының ажыл дүржүлгазының дугайында илеткелдер база болур. Семинарның баштайгы кичээлинге «Политиктиг экономия деп чүл, ону өөренириниң методу кандыг болурул» деп темага областың совпартшколазының директору эш Бротский лекция ноччаан.

Итали улустуң эрге-ажыктары дээш демиселде

Италияның коммунистиг партиязын үнезилеп тургускан хүнүнден бээр 35 чыл оон 1956 чылдың январь 21-де болуп эрткен. Ол үениң дургузунда итали ажылчын ангының баштап алгаш, коммунистиг партия аар-берге болгаш алдарлыг дайынчы оруктуг эрткен.

Ам үеде Италияның коммунистиг партиязы делегейниң коммунистиг шинчээшкининде хөнүкүл ховар үүлгедиг орунга турар. Ол партия болза, Италияда эң-не улуг болгаш алдарлыг партия, чаа хевириниң партиязы, «улуг күштүг, сырый каттыжышкынның, идепкейлиг болгаш дайынчы күштүг партиязы» болур (Тольятти). Оон хүрээлешинде 2100 муң кежигүннер санатының турар. 440 муң кижини каттыштырып турар Италияның аныктарының коммунистиг федерациязы компартияга чоок хандыкшын турар.

750 муң кежигүннерлиг болуп турар Италияның социалистиг партиязы коммунистиг партия-биле сырый эвилелдежип алгаш туржуп турар. Ол ийи ажылчын партияларның эвилели болза, ажылчын ангының болгаш бүгү ажылчы чонның чаңгыс эвин быжыглаарының болгаш организастыг чоруун бедидериниң херээнге эң чүүлә чүүл болур. Бо эвилел коммунистиг болгаш социалистиг партияларга баштадып турар демократтыг массалыг организацияларны тургузарынга болуунун практиктиг илерээшкинин тыпкан. Профэвилелдериниң 4700 муң кежигүннерин каттыштырып турар күш-ажылдың Бүгү итали конфедерациязы, 3 миллион хире кежигүннерлиг кооперативтериниң национал лигазы, итали херээженнериниң эвилели, итали партизаннарның национал ассоциациязы болгаш өскелер-даа демги организацияларның санынга кирип турар.

1953 чылдың июньда парламентиниң сөөлгү сонгуулдаларынга компартияның кандидаттары дээш 6120 муң ажыг сонгуучулар бадылаашкынын берген чорук массаның иштинде коммунистиг партияның саңылдар хамаарылгазының дугайнга айтып турар. Социалистер-биле кады коммунистер 10 миллион бадылаашкыннарны, азы бадылаашкынга киришкен бүгү сонгуучулардың бадылаашкынының 36,5 хуузун алганнар. Чөөн үезиг ийи партиялар 1948 чылдың парламент сонгуулаларынга деңнээрге 1953 чылга 1800 муң хөй бадылаашкынны алганнар.

Италияның коммунистиг партиязының күжүнүң болгаш сагыдар-хамаарылгазының өскенииниң кол чылдагаанны болза, массалар-биле харылзаны калбартыр дугайында, капиталистерге болгаш помещиктерге үлүр деминселче бүгү ажылчы чонну, бүгү ларлаткыннарны болгаш мөлүүткеннерни сырый каттыштырар болгаш мобилизастаар дугайында ол партияның ногаг чок сагыш салышкыны болур. Ажылчын ангыдан партияны хоорукталырып чарарын орадажып турган оппортунистерге болгаш массадан хоовук кижилерге үлүр шинтпирлиг деминселди Италияның компартиязының үндезилекчилери Грамши болгаш Тольятти олар партияны тургускаанының соонда баштайгы чылдарындан эгелеп чоруда бергеннер. Делегейниң иинги дайынының чылдарында компартия фашизмге үлүр чаңгыс аай техниселдиң организакчызы болуп турган, итали фашизмге болгаш гитлержи эжелекчилерге үлүр ажылчы чонның деминселиниң үлүртүкчүзү болу берген. 1942—1943 чылдарда итали пролетариаттың ажыл соксадыышкынынныг улуг шинчээшкинин партия баштап турган. Герман болгаш итали фашизмге Совет Армияның таварыштырганы күштүг сонгуушкуннарның соонда, гитлержи шериглерни чаза шавары-биле болгаш оларны Италияның девискээринден үндүр сүрерин дооскан партизан шинчээшкинин партия калбарткан.

Чурттуң иштинге антифашистиг деминселдиң күчүлүг кодургуушкуну болгаш улус массаларның кызыышкыны-биле ол деминселге түр каттыжар үжүрге таварышкан барыын партияларның ангдаазышкыны революстуг чаартылга дээш бүгү улустуң шинчээшкининиң хөгжүлдезинге деткинче болган. Ол чорук хоорайның болгаш көрээнің пролетар болгаш артык пролетар келеткеш-биле аныктыышкынның ангының организастыг күштериниң тинлелгезинге чедирип болур турган.

Ындыг болза-даа, Италияны эжелеп алгаш, аңаа боттарының шериглерин 1947 чылга чедир тудуп турган АБШ-тың болган Англияның шуут киржилгезинден ол тинлелге болдунмайн барган. Эжелекчи эрге-чагырганың болгаш Ватиканның деткинчези-биле Италияның монополиялары, банкирлери болгаш помещиктери национал экономиканга боттарының туруштарын камгалап арттырып фашист партияның орнунга христиан демократтарның реакциялыг чаа партиязын тургусканнар болган 1947 чылдың майда, коммунистерни болган социалистерни чазактан үндүргеп соонда реакциялыг партияны чурттуң иштинге башкарыкчы партия кылып алганнар.

Ол хире нарын берге байдал турда бедин коммунистиг партияга баштаткан ажылчы чоннар улуг чаалап алышкынларны чедип ап шыдааннар. 1946 чылдың июнь 2-де бүгү улустуң бадылаашкыныбиле монархияны үзүткээн болгаш республиканчы тургузугну доктааткан. 1947 чылдың декабрь 22-де Тургузукчу хуралконституциязы хүлээп алган, коммунист болгаш социалист депутаттарның саналыбиле хамаатылларның демократтыг эргелериниң болгаш хосталгаларының дугайында, үлетпүр болгаш аграрлыг реформаларны база социал-экономика характерлиг өске-даа чаартылгаларны ажылчы чоннуң эрге-ажыктарынга таарыштыр чорударының эргежок чугулазының дугайында массаларның негелделерин ол конституциягa киргеп. Конституциянын ол негелделери бо үеде-даа дешпилгелиг күштериниң чурттуг демократчыдары дээш деминселинге кол чүүл болуп турар.

Италияның коммунистери тайбың дээш шинчээшкининиң хөгжүлдезинге улуг салышкынны киргеннер.

Италияда байдалдың эң чидиг проблемазы болза, улус массаларның амыдырал деңнелиинин чайгылыш чок күүлээшкыны болур.

Ол-ла үеде үлетпүр ээлериниң кончаа ажыктары болгаш помещиктериниң оруглары аажок күүс үжүражыр.

Шак ындыг байдалдар турда компартия болгаш чаңгыс-аай профэвилелдери ажыл собсадыышкынныг күчүлүг шинчээшкинин баштап турар, ол шинчээшкинде миллион-миллион ажылчыннар, албан-хаакчылар, хөлөчиктер, ядылар болгаш биче шыдалдытлар киржип турулар. Ажыл төлевирин бедидери дээш, ажылдан үндүрер чорукка үлүр болгаш өске-даа экономиктиг негелделер дээш деминсел чоруп турар.

Монополияларның болгаш помещиктериниң орадаажыышкынарының түннелиниге ажылчы чоннарның чамдык чаалап алышкынында кажан-даа үзүткаашкынның айылының аланда турар деп чүвени барымдаалаш, компартия реформаларның программазын идип үндүрген, ол программаны боттандырары чаалап алышкынны чидирер чорудтан ажылчы чонну магадылап турар. Ол программаның кол-кол чүүлдери болза, монополияларга демократтыг контрольду доктаалыр, химия болгаш электри компанияларын национализастаар, улуг чер өнчү хөрөнгиниң хемчээн 100-50 гектар чедир кыыгаарлап турар болгаш артыкшылыг черии эвээш черлиг болгаш чери чок тараачыннарга дараазында хуваарын баш үлүр көрүп турар, шак ындыг аграрлыг реформаны чоруларын негеп турар пункулар болур. Помещиктериниң тараачыннарны чердеп үндүр сывырар эргезин казаап, бичеыдалдыгларның, ядыларның болган хөлөчиктериниң эрге-ажыынга таарыштыр көөр ажыл-агый керээлерии эдс көөрүн коммунистиг партия негеп турар.

Ол программа чүгле ажылчы чоннарның —чөөн партияларның талалакчыларының эвес, харын католиктериниң база өске-даа барыын партияларның болгаш организацияларының анаа кежигүннериниң алаан кезиидиң өзүп турар деткимчезиниге таварыжып турар. Компартияның аграрпрограммазы тараачыннарның ортузунда калбак деткимчеге таварыжып турар. Чижээлээрге, чурттуң колдуунда-ла көөр чон колдап турар дөрт областарында (Лацио, Кампанья, Сицилия, Сардиния областарга) 1952 чылдың парламент сонгуулдарынга коммунистиг партияның алган бадылаашкынының саны 1948 чылдың сонгуулдары-биле деңнээрге барык ийи катап көвүдээн. Көөрдө чоннуң ангы-аңгы кезектериниң эрге-ажыктарын камгалаар талазы-биле компартияның идепкейлиг ажыл-чорудулгазы ажылчын ангының болгаш тараачыннарның эвилелии улам быжыглаарынга идиг болуп турар.

Италияның коммунистиг партиязының массалыг ажылы партияның политиказының талазынче италия улустуң хөй кезиин чаалап алыры дээш деминселдиң лозунгузунун аяа-биле эртип турар.

* * *

Италияның коммунистиг партиязы бодунуң догуннап келгенинин 35 чылдарының дургузунда бодунуң организастыг болгаш идеологтуг быжыглыышкынында элээн чедишкиннерни чедип алган, партия организациязын массалар-биле харылаштырып турар үргүлчүнүң эдлек харыдаазын тургускан. Чүрттүң бүгү булуннарында ажыл чорудуп турар 57 муң үүрлер партияда бар. Кадрларны депшидер болгаш кижизидер талазы-биле улуг ажылдың түннелиниде партийжи болгаш массалыг организацияларның үлүртүкчулары 420 муң коммунистерден партия активи тургустунган. Компартияның организастап тургусканы партия школаларынга болгаш курстарга сөөлгү беш чылдың дургузунда 260 муң коммунистер өөренип турган. Чүс-чүс муң коммунистер бот-кичээл-биле өөренип турарлар. Компартия дыка хөй топ болгаш чер-черде база заводтарда парзалгалыг болуп турар.

Партияның IV национал конференциязының резолюциязында компартия бодунуң организастыг ажылының кол соруглазы болза, «үлүртүр органнарның демократтыг болгаш политиктиг амыдыралын күштүг шапкынчыдыы турган, партияның мурнунда турар соруглаларны шинтпирлээринче партияның бүгү кежигүннерин хандыдып киирериниң болгаш оларны харыысалгазын бедидериниң аргазы-биле бүгү коммунистерни активчилер болдурары болур»—деп айыткан.

Демократтыг шинчээшкинге Италияның коммунистиг партиязының башкарыкчы ролюн бүгү иинги хүлээп көргеш.

Эрткен чылдың сентябрьда Генуеге коммунистерниң митингизинге чүве чугаалап турган Италияның коммунистиг партиязының чингине секретары эш Тольятти партияның чедишкиннеркинче «чахыдын» ажыткан.

«Менээ болган силерге ындыг айтырыгны каш-даа катап салып келгеннер. Италияда бистиң коммунистиг партиявыс ол хире бедик хөгжүлдени чедип алганының чылдагааны чүдел, бистиң иинтпилеливисте партияның ол хире дамыл-дамырлыг болуп турарының чылдагааны чүдел, он-он чылларның иштинде партияны иетеп-сүрериниң, чаза-шаап базарының кадыг-дошкун чоруу түрза-даа партия улам-на өзүп үргүлчүлел, бодунуң туружун камгалап, калбартып келген болгаш партияның ат-алдары улам-на калбарып, үнү улам-на өтүт болуп келгенинин чылдагааны чүдел? Ындыг айтырыгны биске салып турар кижиге бистер чүгле чаңгыс харыы берип болур бис: ол чорук бистиң партияның кежигүннериниң, бистиң кадрларывыстың ажыл-чорудулгазының ачыхавыязы-биле бистер ажылчын ангы-биле, улус чон-биле партияның аразынга үзүлбес быжыг харылзааны тургузуп шыдаанывыста болур!»

Италияның коммунистиг партиязы бодунуң ажыл-чорудулгазынга массалар-биле харылзаа дугайында ленинчи айтышкынын чедишкиннер боттандырып турар. Партияның күжү ында, оон улам ынай чедишкиннериниң үнер дөзү ында.

А. ДЬЯКОВ.

ССРЭ-ниң төлээлекчилериниң Прагада чеде бергени

ПРАГА, январь 25. Варшава керээзиниң секретарьлары И. Гендрих, В. Пашек, Б. Келер, Премьер-Министриң орынбасарлары В. Копецкий, В. Шкода, К. Поланчек, Ишпики хереткериниң Министри Р. Барак, Даштыкы хереткериниң Министри В. Давид, министрлер И. Плойгар, Э. Шлехта, эртеннериниң чехословак Академиясыныңың президентиэи З. Неедлы, министрлер болгаш өске-даа албан-дужаалдыг кижилер уткуп алганнар.

ССРЭ-ниң Чехословакияда Онза болгаш Бүрүн эргелиг элчиэи И. Т. Гришин, Прагада совет элчин черинин ажылакчылары, алээн каш чурттарның Прагада туруп турар элчин черлериниң баштынары, чехословак болгаш даштыкы парлалганың төлээлекчилери ССРЭ-ниң төлээлекчилерин база утказаннар.

Аэродромну ССРЭ-ниң болгаш Чехословак Республиканың күрүне туктары-биле шимеп каастаан турган. Ужуракыганың үезинде хүндүлүг таныылыды түргүскан болгаш Совет Эвилелиниң база Чехословак Республиканың күрүне гимнилерин күүседткен.

(СЭТА).

Эштер В. М. Молотов, Г. К. Жуков болгаш И. С. Конев оларның Чехословак Республиканың Президентизи Антонин Запотоцкийге чорааны

ПРАГА, январь 25. (СЭТА). Найыралдың, кады ажылдажыганың болгаш ботботтарынга дузалажырының дугайында Варшава керээзиниң киржикчилери чурттарның Политиктиг консультативтиг комитединиң хуралынга киржири-биле Прагала чеде берген ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының Бирги Оралакчызы болгаш Даштыкы Хереткер Министри В. М. Молотовту, ССРЭ-ниң Кажгалал Министри Совет Эвилелиниң Маршалы Г. К. Жуковту, Варшава керээзинге ат салган күрүнелериниң тускайлааны чепсектиг күштериниң Кол командылакчызы Совет Эвилелиниң Маршалы И. С. Коневти январь 25-те Чехословак Республиканың Президентизи А. Запотоцкий хүлээп алган.

Хүлээп алышкынга Чехословак Республиканың Премьер-Министри В. Широкий, Чехословакияның Компартизыныың ТК-зының Бирги Секретары А. Новотный, а ол ышкаш Чехословак Республиканың Даштыкы Хереткериниң Министри В. Давид болгаш ССРЭ-ниң Чехословакияда элчиниң П. Т. Гришин олар олурушканнар.

Хүлээп алышкын найыралдыг байдалга болуп эрткен.

СЭКП-ниң XX съездизиниң Директиваларының төлевилелиниң дугайын кыдат парлалганың бижип турары

ПЕКИН. ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң алдыгы беш чыл планының талазы-биле СЭКП-ниң XX съездизиниң Директиваларының төлевилелин кыдат парлага калбаа-биле тайылбырлап турар.

Директивалар төлевилелин парлап үндүргени коммунизм түлүп турар совет улустуң чүгле күш-ажыктыг улуг көдүрүүшкүнүн үндүрген эвес, харын социалистиг тудуушкунуның быжыг орүү-биле чоруп олурар алды чүс миллион кыдат улусту сорук кижиниң турар деп «Гуаминжибао» солуң бижип турар. Совет Эвилели Кыдатка үлегер болуп турар, совет орук дээрге Кыдаттың чоруп олурар оруу.

Бодунуң улуг ажыл-агыйын көдүреринге үнелезиэээп, Совет Эвилели улуг демократизыныың чурттары-биле кады ажылдажыганы бүгү хемчег-биле калбартыр апаар, ол болза, тайбынның, демократия болгаш социализм лагеринің күүзүн улам ынай өстүрер деп «Найырал» солуң бижип турар.

(СЭТА).

„АКШ-ты ыска хуусаада чедерде бүгү аргалар ССРЭ-де бар“

ЖЕНЕВА. ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң алдыгы беш чыл планының талазы-биле СЭКП-ниң XX съездизиниң Директиваларының төлевилелин тайылбырлап бижирири Швейцарияның парлалгазы үргүлчүлеп турар.

Саннарны болгаш диаграммаларны, а ол ышкаш төлевилелде киргеи көргүзүглерни айыткан тодаргай үүлдерни дыка хөй солуннар бижип, алдыгы беш чыл планы Совет Эвилелин делегейниң индустриалдыг эң-не күүзүг күрүнелериниң бирээзи кылдыр хуулдурар деп демдеглеп турарлар.

Совет Эвилелиниң чеминшкиннери ССРЭ-ге социализм тургузуушкунунуң тайбың политиказының ачызында чедип алдынар аргалыг болган деп «Вуа увриер» солуң бижип турар.

«Россияда үлетпүр хөгжүлдези улуг шураашкынны ыылган, оон салып турар күженишкиннериниң хемчээлин чедир үнелеп көрбес болза, чазыг болур иймк. Бо талазы-биле ол канчаар-даа аажок хөй төпүннес байлактарлыг, а оон 200 миллион ажыг чону анаа эргежок чүгүлә ажылчын күжүн ханырып берип турар» деп «Журналь де Женев» солуң бижээн.

«Совет планның саннарының сагыларлыг болуп турарын овааруп көрбейн барып болбас» деп «Национальцейтунг» солуң бижип турар. Совет Эвилели кыска хуусаада АКШ-ты чедерде бүгү-де аргаларлыг болуп турарын демдеглевишпээн, ол солуннуң бижээни: «Совет үлетпүрүнүң чамдык адырларында өзүлдениң коэфициентизи АКШ-тың үлетпүрүнүң ыындыг адырларынга бодаарга артык болуп турарынче экономистер кичээнгейин үгландырып турарлар».

(СЭТА).

Сонгу Норвегияның чонунга совет Кызыл Крестиниң дузаламчызы

Чоокта чаа Норвегияның сонгу талакы районнары агаар-бойдустуң айылыныга таварышкан. Шуурган эт-хөреңгиге болгаш чонга улуг когарал таварыштырган.

Бо айыыл-биле холбаштыр ССРЭ-ниң Кызыл Крест болгаш Кызыл Чартык ай Иитилелериниң Эвилелиниң күүсекчи комитеди Норвегияның үлузунга ханы кээргээн сеткил каттыжышкынының илередишкинин Норвегияның Кызыл Крест иитилелинге медеглээн болгаш когаралга таварышкан чонга дузаламчы көргүзери-биле 50 муң рубльди иитилелдиң эргезинге шилчидип берген.

«Бир эвес совет кижилериниң бо акселткилдиг белээ хүлээп алынар болгаш качыгдаанналрның когаралын чиигедиринге ажыглатынар болза күүсөөн сеткилинден өөрүүр апаар» деп күүсөөмүүн даргазы профессор Г. А. Митеревтиң телеграммазында айыткан.

Норвегияның Кызыл Крест иитилелиниң даргазы Эрлинг Стиин харыы чагаазынга шуургандан качыгдаанналрга дузаламчы фонлузунга белек дугайында сэвет Кызыл Крестиге өөрүп четиргенин илереткен. Чаагай сеткилдин бо-илерээшкинин Норвегияда бедин-биле үнелеп турар деп чагаада чугаалап турар «Бо акша хөреңгилер Сонгу Норвегияның чонунга дузаламчы көргүзеринче угланган кижиге ынак ажыл-чорудулгага улуг дузаны чедирер» деп чагаада демдеглээн.

(СЭТА).

Совет улус-биле найыралдың демдээ кылдыр

ЛОНДОН. «Йоркшир пост» солуннуң медээлээнин ёзугаар алырга, совет улус-биле найыралдың демдээ кылдыр «Орус садты» сайзыралын өстүрерин Харрогет деп англи хоорайның муниципалдыг эргечагыргалары шиитпирээн. Муниципалдыг советтиң секретарының медеглээни ССРЭ-ниң эртемнер Академиязының Москвада Ботаниктиг сады чорудуп бээр.

(СЭТА).

Делегейде болуп турар чоруктарның допчулалы

«ДЕЛЕГЕЙ ТӨӨГҮЗҮНДЕ БОДУНГА ДЕҢНЕЖИР ЧҮВЕ ЧОК ТАЙБЫҢ ТУРГУЗУУШКУН»

ССРЭ-нин улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң алдыгы беш чыл планының талазы-биле СЭКП-ниң XX съездизиниң Директиваларының төлевилели совет улус патриотчу улуг көдүрүүшкүн-биле үткаан. Бистиң социалистиг Төрээн чурттувустуң улам ынайгы шапкын чечектелишкинининиң перспективаларын ажыдып турар ол кайгамчыктыг документини заводтар коллективтеринде, колхозтарда, албан черлеринде, совет ог-бүле бүргүзүде чоргаарланнышкын болгаш өөрүшкүүбиле чугаалажып турар. Совет кижилер алдыгы беш чыл планын амыдыралга боттандырар деп долу шиитпирлиг.

Алдыгы беш чыл планының талазыбиле СЭКП-ниң XX съездизиниң Директиваларының төлевилели бүгү делегейге улуг чаагай сагыш-сеткилин хайыктырган. Чаңгыс-даа чуртка ол төөгүлүг документини сагыш-амыр ёзу-биле көрбээн деп чүвени бүзүрел-биле чугаалап болур. Директиваларның төлевилелиң бистиң өөнүктеривис чоргаарланнышкын болгаш көдүрүүшкүн-биле үткаан, а дайзыннар —дүвүрээзин-биле болгаш таарзынмас ёзу-биле үткаан.

Даштыкы парлалга хамыктың мурнунда Совет Эвилелиниң хөгжүдезиниң кайгамчык улуг темпилерин онзалаңдыр демдеглеп турар.

Норвегияның «Фрихетен» солуну ССРЭ-ниң алдыгы беш чыл планын «делегей төөгүзүнде болунга деннежир чүве чок тайбың тургузуушкун» кылдыр толаргайлаан. «Совет Эвилели делегейде эң-не күүзүг индустриалдыг күрүне кылдыр хуулуп турар» деп Барыын Германияның ДПА агентилели онзалап демдеглээн. «ССРЭ-де үлетпүр хөгжүдезиниң темпилери кончуг сүрүг болуп турар, ол темпилер барыын талакы капиталистиг күрүнелериниң темпилеринден беник» деп чүвени хүлээп көөр херек деп Францияның «Монд» солуну бижээн. Алдыгы беш чыл планының талазы-биле Директиваларның төлевилели—социалистиг экономиканың капиталистиг экономикалаң артык күштүүнүн чырыткылаачак бүзүреллгези деп демократтыг чурттарның парлалгазы демдеглеп турар. «Совет Эвилелиниң экономиктиг чеминшкиннери социалистиг тургузугунуң улуг артык күштериниң бүзүреллиг херечизи болуп турар. Ол чеминшкиннер болза, үргедээшкинниң болгаш дайынның күштеринге улур тайбың лагеринің шүүт алыс тиилелгезинге улустарның бүзүрелги быжыглап турар» деп Польшаның «Глос працы» солуну бижээн.

Алдыгы беш чыл планының талазыбиле Директиваларның төлевилелинде тайылбырлатынган, коммунизм тургузуушкунунуң улуг чаагай программазы болза, улус демократизыныың чурттарының шилип алганы социализмче орук кижи төрелгетенни чырыткылыг келир үеже, дайыннар чок, үргедилер чок, анагы талазы-биле молчүлге чок чурттаар нииитилеече аппар чыдар карачанггыс шын орук деп чүвени ол чурттарның ажыгчы чоннарынга тодаргайы-биле көргүзүп турар. Экономиктиг кады ажылдажыганы быжыглаарынга, бүгү социалистиг лагерьниң күүү-шыдалын өстүрериңге ССРЭ-ниң алдыгы беш чыл планының бээр кайгамчык улуг аргаларын ол чурттарның парлалгазы онзалаңдыр демдеглеп турар. «Совет Эвилелиниң болгаш улус демократизыныың чурттарының экономиктиг кады ажылдажыгазының ниити эрге-ажыктарга үндезиленгир күштелири социализм лагеринде кирип турар ажы-дүнмалышкы чурттарга экономиктиг тургузуушкуннуң темпилерин дыка дүргедедир болгаш оларның улус ажылагыйының чаа көдүрүүшкүнүнге эң-не таарымчалыг байдалдарны тургузар... Улуг Совет улустуң үлегерин ёзугаар тайбың күш-ажыл-биле бистиң Төрээн чуртувусту күүлүг социалистиг индустриалдыг күрүне болдурарын чедип алыр дээш бүгү күженишкиннериниси салыр бис» деп Кыдаттың «Женьминьжибао» солуну бижээн.

Бельгияның «Драпо руж» солуну өскедаа алээн каш чурттарның хөй-хөй солуннары-биле бир дөмей, Директиваларда тайылбырлатынган чурагайларны болгаш фактыларны аналитевишпээн, ажыл-агыйның социалистиг системазының капиталистиг системадан артык күштүг чоруу болза, «чүгле социалистиг экономиканың соксаал чок шапкын көдүрүүшкүнүнү чурттаң эрттирип турарының ол фактызында эвес, харын ССРЭ-де бүдүрүлгенни сорулгазы—кижи болгаш оон хереглеры болуп турарды болур» деп айтып турар.

Чаа беш чыл планы ССРЭ-ниң тайбыңга ынакшылдыг даштыкы политиказының сыныш чогун айтып турар деп фактыны база демдеглеп турар. «Алдыгы беш чыл планын тайбыңның социалистиг лагерин материал болгаш мораль талазы-биле быжыглаарының планы, капитализм-биле экономиктиг тайбың чарыштың планы» деп Венгрияның «Сабад неп» солуну бижээн. «Атомнарны, дайынзаң хүнзаң алдынган ол атомнарны —тайбынга. Атомнуг энергияны үлүткаашкынга ээ-с, харын кижиге ажыктыг кылдыр ажыглаар деп Совет Эвилелиниң чарлаан күзелчүткүлүге еске чурттар база каттыжып турар» деп Индияның «Хиндустан тайме» солуну болунуң тайылбырларынга демдеглээн. Совет Эвилелиниң кайгамчык улуг беш чыл планы чүгле совет кажилерге эвес, харын бүгү делегейге баразы болуп база быжыг тайбынга бүзүредиң быжыглаар деп Финляндияның «Банка сана» солуну бижээн.

Алдыгы беш чыл планының талазыбиле СЭКП-ниң XX съездизиниң Директиваларының төлевилели АКШ-тың болгаш Барыын Европаның чамдык чурттарының империалистиг бөлүктерийге таарзынмас чоруктуң хайыктырган. Ол таарзынмас чоруктуң чылдагаанналрының бирээзи «Нью-Порк тайме» солуң илередип бижээн. Совет Эвилелиниң чеминшкиннери болгаш хөгжүдезиниң перспективаларын эвилелдиң чүгле иштики болуушкуну кылдыр үнелевезе чогуур. Оларның үзүрдүзазы Совет Эвилелиниң девискээриндең ырак-даа черлерге ие болур... Ол чеминшкиннер болгаш перспективалаар болза, делегейни чаа дайынның оруунче кирп чыгаптарын ораалажып турар күштерге үлүр тайбың лагеринің шүүт үзе тиилелгезинге үлустарның бүзүрелин быжыглаар турар» деп ол солуң бижээн.

ДАЛЛЕСТИҢ «АТОМНУГ ДИПЛОМАТИЯЗЫ» ОЙТУР ШАЛТЫРГАН

Бүгү совет улус болгаш оон даштыкыда бүгү өөнүктери ССРЭ-ниң улус ажылагыйын хөгжүдериниң алдыгы беш чыл планының талазы-биле СЭКП-ниң XX съездизиниң Директиваларының төлевилелинде тайылбырлатынган тайбың тургузуушкунунуң улуг чаагай программазын көдүрүүшкүнүүг чугаалажып турла, АКШ-тың күрүне секретары Даллес болгаш албанның өске-даа чамдык америк ажылдакчылары өске сагыш-бодалдарны бодап турарлар.

Бо талазы-биле Даллестиң «Лайф» деп америк журналдың сөөлүг дугаарынга парлаан алдептиг чугаазы тодаргай базымаа болуп турар. Ол чугаа бүгү делегейниң хөй-нинтизининң калбак бөлүктеринин чидиг үдурланышкыннарын болгаш киленнээшкинин хайыктырган. Даллес ол чугаазынга эң чугула дипломаттыг уран арга болза, «дайынга кирбейн, дайынның кызыгаарынга чедип келир арга» болур деп чарлаан болгаш бодунуң дипломатиязының авантюризмин ажыы-биле мактап турган. АКШ атомнуг бомбаны ажыглаарын кыжаныр арга-биле тайбынны үш үзаа «камгалап алган» дээр аянныг кылдыр Даллес ол-да чугаазынга бадыткап турган.

Тайбын болза, АКШ-тың чагырыкчы бөлүктериниң дайын-биле болгаш чепсевбиле кыжанышкынынарының түнелгинде эвес, харын тайбынга ынакшылдыг күштериниң чер болганга америк агрессорларга таварыштырган быжыг ойтур шавышкынының ачызында камгалатынын алдынганы биилингир болгай. Тайбынны камгалап ап турар улустарның быжыг туружу агрессорларның авантюристиг планнарын үскен.

Үүвениң ужуру үүл дээрге, Даллестиң эрткен үелеги дайын-биле коргузарының политиказын чүгле ону улам ынай ажыглаарын шынзыктырар дээш эвес, харын кандыг-даа үеде дайынга чедирип болгу деп ол авантюристиг орукче Барыын Европаның чурттарының чагырыкчы бөлүктерин чыгаа киирер дээш бөө ажыктының бүзүредирин кыпсыл турарында болур. «Дайын кызыгаарынга» улустар аразының лүшкүүрлүг чоруктарын хевээр артырарының политиказын Даллестиң мактап турганы АКШ-та шериг талазы-биле калчаараашкынының чаа кирипшкинии-биле капсырлашкының таварыга кыдыр санап болбас. Америк армияның штабының начальниги генерал Тэйлор биле АКШтың шериг-агаар күштериниң штабының начальниги адмирал Берк АКШ-тың чепсектиг күштерин көвүдедир дээш мырынай чоокта чаа чулчурул турганнар. АКШ-ка дайын белетгелдерин күштелдирери АКШ-тың конгрезинге «чурттуң байдалының дугайында» президент бижиниин кол темазы болган.

Даллестиң агрессчи авантюристиг политикага болгаш «атомнуг дипломатияга» аттынган кыдыг-даа, Барыын Европа чурттарының болгаш АКШ-тың бодунуң-даа чагырыкчы бөлүктериниң эдээп хөй кезии-даа чидии-биле бурүү шаан турарының ол фактызы улуг ужур-дүзүлүг болуп турар. «Атомнуг чепсек-биле кыжанырының политиказын Даллес дайынның кызыгаарынга чоокшулаарының аргазы» деп алаан деп «Рейнольдс ньюс» деп англи буржуаз солун бижээн. Анаа өске ат бар: «Бот өлүртүнүүшкүнче аппар чыдар болдаа чок чорук» деп ат бар. База бир өске «Дейли геральд» деп англи солун «Даллести дынналаң кандыг-даа кижиниң бажының дүгү адыйып келир» деп бижээн. Барыын Европаның буржуаз парлалгазының тайылбырларының кол үгказы үүл дээрге, бир эвес америкжынар атлантика эвилелин чүкү-биле бүгү арттырарын күзээр болза, Даллести хай дээр ужурлуу болуп турар.

Даллестиң чугаазын Барыын Европаның канчаар көргенинге хамаарыштыр «Нью-Йорк пост» солуннуң бижээни болза: «Англичаннарның болгаш французтарның киленнеп турарында кижи кайгаар чүве чок. Бергедей берген үелерде бистер эвес, харың олар тодаргайлап турар даштыкы политиканың ыыдыг үгланышкыны-биле боттарын донзаштырарынга олар айыылыныш турарлар». «Нью рипаблик» деп америк журнал ол болалды улам-аа тодаргай илереткен. «Даллес болза, бистин чурталгавыска амыдыралчы чугула болбайн турар сорулгаларны чедип алыры дээш атомнуг чепсекти ажыглаары бистин эвилелчилеривистин деткимчезин ажыглавайн турар, БНО-да деткитирбейн турар болгаш улустар аразының эргезинде быжыг үнделгин чок болуп турар деп чүведе багай чүүү-даа көрбейн турарны илдең-дир —деп ол журнал бижээн. «Хуунун дипломатиязын» көргүзеринге ол чепсекти ажыглаар эргени болунга шингээдип алырында багай чүү-даа чүве чок кыдыр ол көрүп турар-дыр... Делегейни дайынче чыгаа киирер эрге кижиниң ажыглап болгудеги эргелерини иштиңден эң-не коргудукчу эрге ол. Дээрги Даллес ону быыаажып болур, ынчаязаң хостуг делегей (барыын талакы капиталистиг чурттарны ынчап турары ол.—А. Ш.) ол эргени анаа тыпсырынга чөпшээрежири белен эвес».

Даллестиң чугаазы-биле холбаштыр бүгү делегейде болдунган шапкын үлурланышкыннар-биле дүвүрээш база АКШтың болгаш еске диптерде оон эвилелчилериниң аразында харызааларга ол чугаанның багай уржуктарындан айыылыныгаш америк тергиидекчи ангының хөй-хөй төлээлекчилери «Лайф» журналга үнгеп үүлдү бүрүү шапкаңнар. Даллестиң үүлү кышкаш ыыдыг оваарымча чок үүлдер бистиң эвилелчистиң амыдыралчы аргазын баксыралып турар болгаш бистин даштыкы политикавыска каракогаралды таварыштырып турар... Америк улус оларның-биле чөпшээрешпес» деп америк сенатор Хэмфри медеглээн. «Боочепсек-биле көөргетинери, атомнуг дайынбиле кыжаныры болгаш бистиң эвилелчилеривисти херекке албазы дүшкүүрлүг чоруктуң бошкатпас, өөнүктерни чаалап албас болгаш АКШ-ка бүзүредиң болдурбас» деп демократтар партизының баштыңы Стивенсон медеглээн.

В. Липпман кышкаш ыыдыг онзагай консервативтиг америк хайгаракчы күрүне секретары албан-дужаалга Даллестиң моон ынай турары «ажыктыг бе дээрзинин дугайында» айтырыгны тургузуп турар. Чамдык үелер мурнунда Эйзенхауэрнин атомнуг чепсек бар турда, «тайбың альтернативтиг болбас» деп чугаалаанып сагындыргаш, Липпманның бижээни болза: «Бир эвес дайын альтернатива эвес чүве болза, дайын-биле кыжаныр турар кандыг-даа кижи бир-ле болза угаан-бодал чок, бир-ле болза коргудуп турары ол. Бир эвес дайын альтернатива эвес чүве болза, иэргыдаалыг айтырыглар талазыбиле үлур-дедир дүжүп берипшкинче барза чогуур... Үк чүүл бистиң чурттувуска болгаш күрүне секретары албан-дужаалга Даллестиң ажыктыг болурунга карака чедирген».

А. ШАТИЛОВ.

БОМБЕЙДЕ БАЙДАЛ

ДЕЛИ. Парлалганың дыннадып турары болза, хоорайны төп чазактың административтиг эргелелинге шилчидип бээр дугайында чазактың шиитпири-биле чергелештир Бомбейде хөлээшкиннер январьның 20-де үргүлчүлеп турган. Полициыбиле таварлажышкыннарның түнелгинде 8 кижи өлүрткеи болган.

Январьның 20-де бүгү партиларның киржир турары Самыкта Махараштраның (тодаргайлаарга Махараштраның штадыңга Бомбей хоорайны кирипшпир) штадын тургузар дээш шимчээшкинниң чөвүлелиниң үлүртүкчуларының чөвүлел хуралы болган. Бомбейге тайбынны болгаш коруи-чуруму катап тургузарынче бүгү кижилерни угландырар деп шиитпирээн.

(СЭТА).

Франциянның национал хуралында

ПАРИЖ. Национал хуралдың январь 24-теги хуралының чапсарының үезинде дарга сонгудаларының дугайында айтырыгга хамаарыштыр боттарының туружун парламент бөлүктери база дагын чугаалажын көргеи. Бирги бадылаашкынчыл үезинде социалист М. Трокерге көөрде, коммунист Марсель Башениин хөй бадылаашкыннарны алганын барымдаалаш коммунистериниң парламент бөлүү ийги бадылаашкын үезинде Башениин кандидатуразы дээш бадыларын социалистерге болгаи радикалдарга санаалаан. Ынчалзажок айыткыган ийи партиялар ол санады хүлээвээн. Коммунистиг бөлүк ыыначаар чугаалап турар неделелги чоруун.

«Реакциянын кандидадыга ыыгтырышкын таварыштырарын, «республиканчы фронтуның» партияларының болгаи барыын үзедиг партияларның аразынга дүжүп бержиишкинин кандыг-даа оралдажыышкыны үзерин, ынчангам чурттуң демократтыг күштериниң каттыжырынга ийиг бөөрин тургустуган байдалда оралдажып турар коммунистиг бөлүк Марсель Башениин кандидатуразын хүжүрери болгаи ийиги бадылаашкын үезинде болунун бадылаашкыннарын социалистериниң кандидадынга бөөрин шиитпирлээн».

Национал хуралдың даргазын сонгуруның ийиги бадылаашкынчарының үезинде социалист М. Трокерге көөрде, коммунист Марсель Башениин хөй бадылаашкыннарны алганын барымдаалаш коммунистериниң парламент бөлүү ийги бадылаашкын үезинде Башениин кандидатуразы дээш бадыларын социалистерге болгаи радикалдарга санаалаан. Ынчалзажок айыткыган ийи партиялар ол санады хүлээвээн. Коммунистиг бөлүк ыыначаар чугаалап турар неделелги чоруун.

ПАРИЖ. Францияның Национал хуралының даргазын сонгуур талазы-биле бадылаашкыннар январь 24-түн кежээзинде доозулган. Ийи удаа болган бадылаашкыннарның үезинде кандидаттарның чаңгызы-даа эргежок чугула бадылаашкыннарны (сонгутурарынга эң-не хөй нуруу негетинин турган) албазының соонда үшкү бадылаашкын болган. Даргасонгуурунуң үшкү бадылаашкынының үезинде анаа хөй нуруу негетинин турган. Үшкү бадылаашкынның түнелгинде Национал хуралдың даргазынга 280 бадылаашкыннар алган Ле Трокер (социалист) сонгутурган. Шнейтер (МРП) 205 бадылаашкыннар алган.

ПАРИЖ. Январь 25-те Ле Трокерниң даргалаашкыны-биле Национал хуралдың партия бөлүктериниң даргаларының хуралдың оралакчы даргалары болгаш секретарьлары албан-дужаалларны партиялар аразынга хуваар дугайында айтырыгны ол хуралга шиитпирээн.

Ол шиитпирге дүүштүр Национал хуралдың оралакчы даргалары албан-дужаалларны ыынчаар хувааган:

Ийи коммунист (оон бирээзи бирги оралакчы дарга), бир «хамаарышпас республиканчы», бир социалист, бир «социал республиканчы», ЮДСР партиянын болгаи анаа чоок депутаттарның бир төлээлекчизи болган. Национал хуралдың бирозунуң секретарьларынга: 4 коммунист, 2 социалист, ийи «хамаарышпас республиканчы», МРП партиячың ийи кежигүнү, ийи пужаист, бир «социал республиканчы», «чөөн үеелдиг республиканчыларның каттыжышкынының» бир кежигүнү сонгутурган.

(СЭТА).

Австралияның докерлериниң ажыл соксадыышкыны

ЛОНДОН. Сиднейден дыннатканы-биле алырга, Австралияның 53 порттарында 24 июн ажыг докерлер ажыл соксадыышкыны эгелээн болуп турар. Чүлгер болгаи дүжүрер ажылдар 100 ажыг судноларда соксаан. Профсвилелдерниң төлээлекчилери-биле судно ээлериниң аразында чугаалажышкыннар түнелгинде доозугланыныг соонда ажыл соксадыышкыны чарлатынган. Докерлер неделя бүргүнүң нагадылаа ажыл төлевирин, шак барымдаалаш төлээр ажылды 9 пенс бедиерин, күшгажыдың байдалын экижидерин негеп турар.

Ажыл соксадын турарларның хуралдары бүгү порттарга эртип, ажыл соксадыышкынының комитеттери тургуступ турар.

(СЭТА).

Сун Цин-линниң Пакистанда баргапы

РАНГУН. Улус төлээлекчилериниң Бүгү-кыдат хуралының Доктаамал комитединиң даргазының оралакчызы Сун Цинлин январь 23-те Бирмадан Пакистанче чоруткан.

(СЭТА).

Сун Цин-линниң Карачиде чеде бергени

КАРАЧИ. Пакистанның чазаанын болгаш Пакистанның премьер-министриниң тускай чалаанын ёзугаар улус төлээлекчилериниң Бүгү-кыдат хуралының Доктаамал комитединиң даргазының оралакчызы Сун Цин-лин январь 24-те Карачиде чеде берген.

(СЭТА).

Редактор Д. О. БЕГЗИ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажын № 3 ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 3—62, редакторнуң оралакчызының, иштики информация кидиминиң — 3—88, харысаалганың секретарьның 4—98, партийжи аныдырал, пропаганда, үлетпүр болгаи транспорт, көдээ ажыл-агый кидистериниң 3—68, культура болгаи аныдырал, чагаа кидистериниң база бухгалтериниң 3—65.

ТС—00219

Культура эргелелиниң типографиязы.

БҮҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, БАТТЫҢНАР!

1928 ончадан үнделип эгелээнзин

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

№ 21 (3474) | 1956 январь 29, воскресенье | Өртээ 20 коп.

УЛУГ АЖЫЛДАРНЫҢ ДАЙЫНЧЫ ПРОГРАММАЗЫ

СЭКП Төп Комитединиң ажылдан кылганы 1956—1960 чылдарда улус ажыл-агыйын хөгжүдүнүң алдыгы беш чыл планының талазы-биле партияның XX съездиниң Директиваларының төлевилелин партия, бистиң бүгү улузувус ханы сеткил ханыышкын-биле уткаан. Ам бүгү чуртта Директиваларның төлевилелиг партия эге организацияларында, партия активиниң район болгаш хоорай хуралдарында, областарның болгаш крайларның бо хүннерде эртип турар партия конференцияларында болгаш эвилелдешкен республикаларның компартияларының съездилеринде, ажылчыннарның, колхозчуларның, албан-хаакчыларның хуралдарында калбаа-биле чугаалажып көөрү нептерээн.

Партийжи калбак массалар, бистин чуртувустуң бүгү ажылчы чоннары алдыгы беш чыл талазы-биле Директиваларның төлевилелин изин-биле байырлап, бир үн-биле чүүдүүгүнүп турар. Олар бистиң социалистиг улуг Төрээн чуртувустуң экономиктиг күүзүн улам ынай быжыглаар дугайында, улустуң чаагай чоруунуң болгаш чечектелиишкинниин дугайында Коммунистиг партияның соксаал чок сагыш салышкынының эң-не чырыктыжылганчаг херечизи ол төөгүлүг документиге кылдыр көрүп турарлар.

Алдыгы беш чыл планы—боттарының күжениишкиннерин партияның баш бурунгаар көрген төлевилелдерин амыралга боттандырарынче углап турар миллион-миллион совет кижилерниң чогаадыкчы дириг ажыл-херээ. СЭКП ТК Директиваларын төлевилелин чогаадып кылырда, хөй-хөй муң бүдүрүлгелериниң болгаш колхозтарының коллективтериниң саналдарын барымдаалап көрген. Ол саналдарны белеткээринге болгаш чугаалажып көөрүге киришкен ажылчыннарның, колхозчуларның, түскай эртемниглериниң, эртеннериниң калбак массаларының патриотчу инициативазы болгаш янзы-бүрү талалыг бүдүрүлгечи хүрэзүлгазы алдыгы беш чылда улус ажыл-агыйының түс-түс адырларын хөгжүдүнүң соруглаарын эң-не долгур тодарадыр, социалистиг күштерни улам ынай хөгжүдүнүң эң-не долгур тодарадыр, социалистиг күштерни улам ынай хөгжүдүнүң эң-не долгур тодарадыр, трансиортта бар кайгамчык улуг иштики арганы илередир талазы-биле партияның ТК-зынга дузалаан.

Амгы үеде Директиваларның төлевилелин чугаалажып турда коммунистер, бүгү ажылчы чоннар улус ажыл-агыйының иштинде ажыттаалып чыдар чаа улуг курлавырларны илередип, чүртүүн бүдүрүүчү күштерин улам ынай хөгжүдүнүң үлгединге угланган тодаргай саналдарны киирип турар. Алдыгы беш чылдың баштайгы чылы—1956 чылдың планын хуусаа бетинде күүседиринин аргаларын дилеп, шинтирлетинмээн соруглаларже кичээнгейни мөөннеп, ажылда четпестерни шүүмүүлеп, оларны чайладырынче угланган хемчегларни айтып турар.

Үлетүрүүг болгаш көдээ ажыл-агыйны улам ынай көдүрериче угланган тодаргай саналдар Ставрополь крайның партия бурганизациязының активиниң хуралынга чугаалатынган. Ылангыя алдыгы беш чылда крайга көдээ ажыл-агый продуктуларын бүдүрерин көвүдедири-биле холбаштыр, анаа аш-чем үлетүрүүнүң бүдүрүлгелерин калбартырының болгаш чаартырының эргежок чугулазы чугаалатынгылаан.

Алдыгы беш чылды чеиишкиниг күүседирин кижилер—ажылчыннар, колхозчулар, интеллигенция, оларның кызымак, маадырлыг күш-ажылы шинтирлээр, партия, совет, ажыл-агый, профсоюзтар организацияларының организакчы ажылын улам ынай экижидерин, оларның үлетүр бүдүрүлгелерин, тудуглаарны, колхозтарны, машина-трактор станцияларын, совхозтарны үлүртүрүнүң деннелин белидерин ажыл-херектиң эрге-ажыктары негеп турар. Директиваларның төлевилелин партия организацияларынга чугаалажып турда, партия болгаш совет органнарның үлүртүр ажылчорудулгазының аргаларын бүгү талалыг аналиэтээри, алдыгы беш чылда партияның көдүрүп үндүрүп турары улуг болгаш харыысалгалыг соруглаар-биле холбаштыр ол аргаларны сайзырангайжыдарының оруктарын тодарадыры чугула.

Алдыгы беш чыл планы—улуг ажылдарның дайынчы программазы. Алдыгы беш чылды боттандырары социалистиг экономиканы, хамыктың мурнунда аар үлетүрүүг хөгжүдүнүүге, улустуң хереглелиниң түүлдериниң элбекшилин тургузар соруглаарны шинтирлээринге, бистиң чуртувуска коммунистиг иниилелдиң тургузуушкунунга бурунгаар чаа улуг базым болур. Совет улус Коммунистиг партияның үлүртүлгазы-биле партияның XX съездизинге үткуштур алдыгы беш чыл планының онаалгаларын амыдыралга чеиишкиниг боттандырар деп долу шинтирлиг чорун олурар.

(«Правданың» январь 26-дагы мурнуну түүлү).

ССРЭ-ниң Дээди Совединин Президиумунда

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиуму ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң киирип келгенин ёзугаар, ССРЭ-ниң Машина түдүүшкүн болгаш прибор түдүүшкүн министерствозунуң бүдүрүлгелериниң суурунга ССРЭ-ниң Прибор түдүүшкүн болгаш автоматчыдыга херекселдериниң инити-эвилел министерствозун база ССРЭ-ниң Машина түдүүшкунунуң инити-эвилел министерствозун тургускан болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң бадылааны данзы ёзугаар бүдүрүлгелерни болгаш организацияларны оларга шилчидип берген.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиуму ССРЭ-ниң Прибор түдүүшкүн болгаш автоматчыдыга чепсек-херекселдериниң министрине эш Михаил Авксентьевич **Лесечиону** томуйлаан.

ССРЭ-ниң Машина түдүүшкүн министрине эш Николай Николаевич **Смелянов** томуйлаткан.

Порккала-Уддтуң девискээрин Совет Эвилели Финляндияга дамчыдып бээр дугайында сөөлгү Протоколга ат салганы

ХЕЛЬСИНКИ, январь 26. (СЭТА). Бүгүн мында, ССРЭ-ниң Финляндияда алчин черинге, Порккала-Уддтуң девискээрин болгаш ында турар эт-хөрөнгизин Совет Эвилели Финляндияга дамчыдып бээр дугайында сөөлгү Протоколга ат салыышкыны болган.

Моон-биле холбаштыр Совет-Финскиг дарааштандагы калык кантыгчаг Дүүмбүрү хүлээп алдынган:

Дыңнадыг

1955 чылдың сентябрь 19-та Москвага чарлынган Дугуржулгага дүүштүр, Финлянд Республиканың болгаш Совет Эвилелиниң аразында тургустунган чаагай көжа-хелбээ эки харылзааларны хүлээп көрбүшаан, Финляндияның эрге-ажыктарын өөренип көрбүшаан, а ол ышкаш найырал, кады ажылдажылга болгаш кайы-кайызынга дузалажыр дугайында ийи чурттарның аразында харылзааларны үргүлчү быжыглаарынга үндезин суурну хаалырып турар 1948 чылдың апрель 6-да ат салынган Керээни барымдаалаш, үстүнде айтынган Керээниң ниити кезээнде айтыл турарын ёзугаар, Совет Эвилели Порккала-Уддта болунуң шериг-далай базазын дүжүрген болгаш бо девискээрден болунуң Чепсектиг Күштерин, а ол ышкаш өске бүгү ажылдакчыларны үндүрген.

Езулалды хүндүлеп тураскаары-биле чедип келген, Республиканың Президентизин олуржуп турда, январь 26-да Совет Эвилелиниң Хельсинкиде элчин черинге сөөлгү Протоколга ат салган, ону ёзугаар Совет Эвилели тайбынчыдыга дугайында 1944 чылдың сентябрь-19-та Москвага ат салдынган Дугуржулганың 8-ки үүлүүге дүүштүр, база 1947 чылдың февраль 10-да Парижке ат салдынган тайбың Керээзиниң 4-кү үүлүүге үндезилээш болунга арендалап алганы Порккала-Уддтуң девискээрди, а ол ышкаш ында турар эт-хөрөнгини Финляндияга дамчыдып берип турар.

Совет Эвилелинден Протоколга ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының Бирги Оралакчызы М. Г. Первухин биле Финляндияның Премьер-Министри В. З. Лебедев ат салган.

Финлянд Республикадан Протоколга Премьер-Министр У. Кекконен болгаш Даштыкы Херектер Министри И. Виролайнен ат салган.

Совет Эвилели болза девискээрде өөң тутканы чүрттелга, казарма болгаш склад тудугларын Финляндияның Чазаанга халаска дамчыдып берген. Дамчыдып берип турар эт-хөрөнгизиниң составында, чижээ 675 чурттаганын, бүдүрүлгениң болгаш оон-даа өскелериниң тудугларын, демир оруктуң түскай шүүмүү, узун дурту ниитизи-биле 41 километр кол болгаш доора автооруктар, причал шүүмүүнүң узун дурту ниитизи-биле 850 хире метр 9 пирстер, порт дериг-херекселдерин, электростанцияның, 1700 тонна суук оттулар чүүл кирер ишкир хемчээлдиг шыгжанар черинин бажыңы, узун дурту ниитизи-биле 145,7 километр бедик күштүг шүүмнар кирип турар.

Үстүнде саналдырынган чүүлдерден анагыя, амгы үеде Порккала-Уддтуң девискээринде туруп турар өске-даа эт-хөрөнгилерни база Совет Эвилели Финляндияга эгидип берген.

Порккала-Уддтуң девискээрин болгаш ында турар эт-хөрөнгини чогуур байдалга дамчыдып берген.

Протоколга ат салын турарының үезинде: совет талаан Совет Эвилелиниң Чазак төлээлериниң кежигүнүнери—ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Эвилелиг Совединиң Даргазы А. П. Волков, Даштыкы Херектер Министриниң Бирги Оралакчызы А. А. Громыко болгаш Совет Эвилелиниң Маршалы А. М. Василевский олурушкаанар.

Финлянд талаан—Сеймниң Даргазы К. А. Фагерхольм, Чазактың кежигүнүнери: Чер ажылының Министри В. Каллиокоски, Социал херектериниң бирги Министри О. Пелтонен, Социал херектериниң ийги Министри дээрги Т. Лейво-Ларесоя, Каналдар Министри Э. Скуг, Орук харылзаанын болгаш хей-ниити ажылдарының ийги Министри Х. Тиайнен, Сан-хөөнүн бирги Министри В. Венямо, Чырыдыышкын Министри дээрги К. Саалаети, Юстиция Министри В. Хенриксен, Иштики херектер Министри В. Кякеля олурушкаанар.

Протоколга ат салганының соонда ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының Бирги Оралакчызы М. Г. Первухин биле Финляндияның Премьер-Министри У. К. Кекконен чугаалар солушкан.

М. Г. Первухинниң ЧУГААЗЫ

Хүндүлүг дээрги Президент!

Хүндүлүг дээрги Премьер-Министр!

Дээргилер!

Порккала-Уддтуң девискээрин болгаш ында турар эт-хөрөнгини Совет Эвилели Финляндияга дамчыдып бээр дугайында сөөлгү Протоколга мырынай чаа ат салынды. Совет Эвилели Порккала-Уддтуң девискээрин шериг-далай базазы кылдыр ажыглаар эргелериндеп ойталаар болган ол девискээрден Совет Чепсектиг Күштерни үндүрер дугайында ССРЭ-ниң болгаш Финляндияның аразында эрткен чылдың сентябрьда Москвага чедип алдынган Дугуржулга ынчанган күүсетинген. Ол шинтирлер бистиң чурттарывыстың аразында харылзаа байдалдарга-даа, ниитизи-биле улустар аразының харылзааларынга-даа улуг ужур-дузалыг болуру чигзиниг чок.

Порккаланың девискээрин арендалаар эргелериндеп Совет Эвилелиниң хуусаа бетинде ойталааны Совет Чазактың болгаш Финляндияның Чазаанын дем-каттыштырган күжениишкиннери-биле чедип алынган, бистиң чурттарывыстың аразында кайы-кайызынга бүзүрежир чорукту өөрүп турарының болгаш найыралыг харылзааларны тургускаанының түүнели болуп турар. Оон-биле холбаштыр Финляндияның күргүзиниң шылгарагай ажылдакчызы Президент дээрги Паасикивиге, а ол ышкаш Премьер-Министр дээрги Кекконенге үүлүдүгзүнүп көргенивисти илередиргин чөпшээреп көрүнер, бистиң күргүлеривистиң аразынга кайы-кайызын билчир чорукче болгаш найыралы быжыглаарынче угланган күзел-чүткүдүү Совет Чазак оларның талазындан кезээде үткүп келген.

Бистиң күргүлеривистиң аразында эки харылзааларны хөгжүдеринге найырал, кады ажылдажылга болгаш кайы-кайызынга дузалажыр дугайында 1948 чылдың апрель 6-да ат салынган Керээ улуг рольду ойнаан. Ол Керээ ССРЭ-ниң болгаш Финляндияның аразында найыралыг болгаш чаагай көжа-хелбээ харылзааларга быжыг үндезиннерни салган, а 1955 чылдың сентябрьда Керээниң күштүг болур хуусаазын 20 чыл узатканы ийи чурттарның мурнунга ол харылзааларны улам ынай хөгжүдер төлээле калбак перспективаларны ажыттаан.

Порккаланың девискээрин ажыглаар эргелериндеп ССРЭ-ниң ойталаарының Чазактың шинтирлиг улустар аразының дүшкүүрүүг чорукторын улам ынай көшкадырынче угланган чүгүлэ хемчег болуп турар. Ол шинтирлер ССРЭ-ниң тайбыңга ынакшылдыг даштыкы политиказының чайгылыш чок шынаының тодаргай балыткап турар. Совет Эвилели өске күргүлеринде девискээрлеринде ам шериг базалары чогу билдингир болгай. Чамдык күргүлеринде өске күргүлеринде девискээрине шериг базаларының бар болуру улустар аразына кайы-кайызынга бүзүрежир чорукка үндезилетинген ёзулуг быжыг болган тайбың кады ажылдажылганы тааржыптыр тургузарынга шаптыктавайн барып шыдавас деп Совет Чазак санап турар.

Совет Эвилелиниң болгаш Финлянд Республиканың аразында тургустунган найыралыг харылзаалар чүгле бистиң улустарывыстың национал эрге-ажыктарынга тааржып турар эвес, харын Европага тайбыңны быжыглаарының херээнге база чүгүлэ салыышкын болуп турар.

Совет болгаш фин улустарның сырый кады ажылдажылгаже сеткилдиң ханызынан күзел-чүткүлдери бар турда, бистиң күргүлеривистиң аразында эки харылзааларны улам ынай быжыглаарынга кым-даа шаптыктап шыдавас деп бүзүрелбиле чугаалап болур.

Совет улус фин улустуң ханы ынакшыл-биле көрүп турар болгаш Финлянд Республиканың хамаарышпас чорууң хүндүлеп турар.

Чиижээ Октябрьның социалистиг Улуг революциязының соон дарый-ла Совет Чазак Финляндияны хамаарышпас күргүне кылдыр хүлээп көөр дугайында шинтирнин 1917 чылдың декабрь 31-де хүлээп алганы билдингир болгай.

Порккаланың девискээрин Совет Эвилели Финляндияга дамчыдып бээр дугайында сөөлгү Протоколга ат салдынганынга байыр чедирбишаан, ол акт Совет Эвилелиниң болгаш Финлянд Республиканың аразында найыралы болгаш кады ажылдажылганы улам ынай быжыглаар деп бүзүрелди илергейлээрин чөпшээреп көрүнер.

Совет Эвилелиниң болгаш Финляндияның улустарының аразында моңге найырал делгерезин!

Премьер-Министр Кекконенниң ЧУГААЗЫ

Дээрги Президент!

Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының дээрги Бирги Оралакчызы!

Дээргилер!

Ам ат салынган ол күргүне актызы Финляндияның болгаш Совет Эвилелиниң аразында найыралдың политиказынга онза чүгүлэ чедип алышкын болуп турар. Найыралдың ол политиказы кыска хуусаанын иштинде түнелдиг болганынга биске маргылдаа чок бүзүредилгези ол болуп турар. Ол кайгамчыктыг чедиишкин биетиринин шилгээдип алганывыс политиканы сагыырын ак-сеткилдиг үргүлчүлээринче бистиң сорук киирип турар.

Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының дээрги Бирги Оралакчызы, Силер болунарның чугаанарга бистиң чурттарывыстың аразында эки харылзаалар ористин улустарывыстың национал эрге-ажыктарынга дүжүп турар деп чугаалавынар. Силериң сөстеринерни сеткил ханыышкыны-биле дыңнадывыс. Шынап-ла харын, Порккала дугайында Дугуржулга-биле холбаштыр маңаа, Финляндияга бистер Порккаланың девискээрин дедир эгидериниң национал талазы-биле чугулазын болган ужур-дузалыын онзалап демдеглеп турган бис. Ону бистин ынчаар көргенивисте чер-ле билдингир, чүге дээрге Порккаланың шериг базазы бистиң чуртувустуң пайысталыындан 18 километр черде турар. База кылдыр арендалаткан девискээрни Финлянд күргүненің составына дедир эгидеринге чедирип келген ол политиканы национал талазы-биле үнелиг политика кылдыр онзаланыыр демдеглеп турган бис. Финляндияның болгаш Совет Эвилелиниң аразында найырал кайы-кайызын билчиринге болгаш хүндүлежиринге база ийи талаларның национал эрге-ажыктарын хүндүлээринге үнезилендир тургустунуп турар. Ол дээрге сыныы дивес үндезин, ону кандыг-даа күштер чайгыдырын шыдавас.

Мээн үстүнде чугаалаан чүүлүмүү барымдаалаш, Порккала дугайында Дугуржулганы бистерниң чүге бистиң национал эрге-ажыктарывыстың талазы-биле көрүп турарывысты белеии-биле билип ап болур. Улустар аразының хөгжүдүлүнүң ол айтырыг-биле холбаалыг перспективаларын бистерни көрбейн турар деп болза шын эвес болур ийик. Порккаланың девискээрин шериг-далай базазы кылдыр ажыглаар болунуң эргелериндеп ойталаар болгаш ол девискээрден Чепсектиг Күштерни үндүрер дугайында Совет Эвилелиниң Чазаанын шинтирлиг улустар аразының харылзааларынга-даа, дүшкүүрүүг чорукторны улам ынай чымчадыр аргаларның илереи-даа болуп турар. Бистиң бодалывыс-биле алырга, Порккала дугайында Дугуржулга—улустар аразынга тайбың кады ажылдажылгага орукту ажыдып турар.

Министрлер Чөвүлелиниң Дээрги Бирги Оралакчызы, Силериң найыралчы сеетиринер дээш Силерге өөрүн четирдим, моон-биле холбаштыр сөөлгү Протоколга ат салырының байырлалынга Силериң алдар-хүндүлүг Чазак төлээлериниердиң боттарының хүндүткеп олурушканы-биле илергейлетиниип турар кичээнгей дээш Совет Чазакка өөрүн четириишкинни илергейлеп тур мен. Финляндияның болгаш Совет Эвилелиниң аразында кады ажылдажылга аас-кежиктиг сылдыстың адаа-биле боттанып турар.

Будапештиниң оперетта театрының түнел шиизи

Будапештиниң оперетта театрының таланттылыг коллективи Совет Эвилелиниге ай ажыг хуусаанның иштинде туруп келгеш, Москвага болгаш Ленинградка чедиишкиниг ойнааннар (уран-чүүл улуттуткучузу Кошуттун шаңналының лауреады М. Гашпар). Венгр артистер 26 удаа шиилерни болгаш 16 концерттерни көргүскен, оларны он-он муң совет көрүкчүлер көргеи. Венгр артистерниң тургусканы И. Кальманның «Сильва», Ю. Милютиниың «Трембита» болгаш С. Винценің «Шоккар бызаа» деп оперетталарын совет көрүкчүлер улуг сонуургал-биле көргеннер.

Январьның 24-те Москваның К. С. Станиславский болгаш В. И. Немирович-Данченко аттыг музыка театрынга Будапешт театрының көргүскени түнел шиизи болган. Москвачыларга «Сильваны» база катап көргүскен. Көрүкчүлерби-ле харылзаны белеии-биле тургузуп алган артистериниң ойнаашкынының сонуургапчыын олурганнар улуу-биле сонуургал көргеннер. Изии-биле болган шөлээни-биле И. Казанның чорутканы тывынгыр конференсызы, аныяк тургузукчу М. Синетарның чедиишкиниг режиссер тывынгыры шиини чаптанчыг хандыдыкчы болдуруп турар.

Кошуттун шаңналының лауреады Х. Хонти (герцогиня Цицелия) болгаш Кошуттун шаңналының лауреады, шиидеоон кайгамчыктыг эки К. Фепеки (Мишка) оларның рольдарны күүсеткени бодик уран-арга-биле онзаланып турар. Сильванын, Эдвинниң, Сталиниң болгаш Боннинң рольдарын чараш шинчээшкиии-биле болгаш танцы-биле ырлап тургаш күүсеткен аныяк артистер М. Немет, М. Денеш, А. Бокшан, Р. Ратони олар шиите улуг чедиишкиниг ойнаанар. Сонуургапчыг болгаш уттундурбас хевирлерни П. Хами (Ферииң даайы), Л. Ференц (эрцгерцог), Л. Чакани (герцог) олар көргүскеннер. Көрүкчүлерниң адыш часкаашкыныыга улаа-дараа харылавышаан, шиининң бирги болгаш ийиги кежегелериниден чамдык көргүзүглерни артистер катап ойнап көргүзүп турганнар. Улустуң артизи Кошуттун шаңналының лауреады З. Фюлептиң чураан чурук-каастагалары кончуг эки.

Артистер, музыкантылар болгаш тургузукчу өөрүшкүүлүг шиини тургузуп шыдааннар, ол шии москвачыларныа сагыжындан үр үеде уттундурбас.

Онза чедиишкиниг эрткен шии доозулган соонда, венгр артистерге диииттиг адыш часкап, чечектер тудускан.

Шиите эштер К. Е. Ворошилов, Л. М. Каганович, А. И. Микоян, М. З. Сабуров, М. А. Суслов, Н. С. Хрущев, Д. Т. Шепилов олурушкуннар.

Венгр Улус Республиканың ССРЭ-де Онза болгаш Бүрүн эргелиг Элчиин Ф. Мюниих база элчин черинин ажылдакчылары, а ол ышкаш дипломаттыг корпустуң төлээлекчилери база залда олурганнар.

(СЭТА).

Москва Кремлинге 3 миллион ажыг экскурсантылар чоорааи

Чартык чыл мурнунда, 1955 чылдың июль 20-де Москва Кремлинче хостуг киришкинии ажыттан. Бистиң Төрээн чуртувустуң ажылчы чоннары орус национал культураның ол кайгамчык чаагай тураскаалы-биле улуг сонуургадыг танышкыш турар.

Коммунистиг партияның болгаш Совет күрүненің үндезилекчизи В. И. Ленииниң квартиразынга болгаш кабинединге ажылчы чоннар онза өөрүшкү-суртээшкиниг сагыш-сеткил-биле барып турар. Кабинетте — Владимир Ильичиниң амыдыран-чурттаа чоорааның үезинде ышкаш, бүгү-ле чүве ол-ла хевээр — стол, телефон аппараттары, стол кырының лампалары, бижик херекселдери бар. Улуг баштынчының квартиразының дериг байдалы база онза болгуну-биле ылгалып турар.

Болүк ажылчыннар, албан-хаакчылар, студентилер, колхозчулар, башкылар, чугаалчылар, артистер, Совет Армиязының дайынчылары ада-чурттуң архитектурезының шылгарангай үлегер-хевирлерии—бурунгу дуганнарны, орус шуткулга уран-чүүлүнүң кайгамчыктыг ажылдарын — Хаан-пушкапы болгаш Хаан-конганы көрүп турарлар. Чепсек палатазының эртинелери-биле хей-хей кижилер танышып турар.

Москва Кремлинче хостуг киришкинии ажыттан үеден бээр аиаа 3 миллион ажыг кижи чоорааи.

Кремльге даштыкыдан хей санныг аалчылар база чоруп турар. Оларның аразында — күрүне, хей-ниити, профсоюзтар ажылдакчылары, парламент кежигүннери, чугаалчылар, артистер, түрүстер болгаш оон-даа өскелер бар. 40 ажыг чурттарның төлээлекчилери Кремль-биле болгаш оон кайгамчыктыг көрүш-шинчилиг чүүлдери-биле танышкан.

Москва Кремлинге чоорааи кижи бүргүү көргени бүгү-ле чүүлдерге хамаарышыр болунуң магадаашкынын илергейлеп турар.

(СЭТА).

Садыгның болгаш судно чорудулгазының дугайында совет-австри Керээни күштүг болдуруп бадылааны

Совет Социалистиг Республикаларның Эвилели биле Австри Республиканың аразында садыгның болгаш судно чорудулгазының дугайында 1955 чылдың октябрь 17-де Венага ат салынган болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң бадылааны Керээни ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиуму 1956 чылдың январь 21-деги Чарлыы-биле күштүг болдуруп бадылаан.

(СЭТА).

СЭКП-ниң XX съездизиниң Директиваларының төлевилелин областың ажылчы чоннары улуг көдүрлүүшкүн-биле таныжып турар

Транспортчуларның сөзү

Кызылдың алдын уургай эргелиниң автотранспорт конторазының сеитекчилери, слесарьлары, чолаачылары болган инженер-техниктиг ажылдакчылары СЭПниң XX съездиниң 1956—1960 чылдарда ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдүрүнүң алдыгы беш чыл планының талазы-биле директиваларының төлевилелиниге канчаар-даа ажоок улуг сеткил хамыжыкшын-биле болган сорук кириишкин-биле ужурашканнар.

Коллективтиң делегаттары бистиң улуг Төрөл чуртувустуң улам даай чечектелиишкинииниң болган кампаниялыр аргазын быжыктырарының улуг чаагай программазын таныжыпшаан, ону арткан беш чылдарының планнары ышкаш хуусаа бетинде ажыл-ишти көдүрүлгеге чедирери-биле тыва транспортчулар ажыл-агыйның хөгжүдүлгезинде бистиң улустуң сеткилиниң ажыглаарын чугаалаан.

Транспортчуларның хуралынга бир дугаарында вулканизаторжу эш Шевченко сөс алган. Оон чугаалаары болза: —Чаа беш чылдың улуг чаагай программазы күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн улам-на бедидериниң, техниктиг дешпилгениң чаа соругларын салган. Директивалың төлевилелиндеи бистер боттарывыстың аас-кежиктиг амыдыралывыстың улам-на чечектелиишкинин көрүп турар бис. Бистер транспортчулар, боттарывыстың бүгү кыдыгыстың совет кижилериниң материалдыг чаагай байдалын болган культурлуг деңнелиин бедидериниң программазын амыдыралга чедиишкинниг боттандырарынче салыр ужурлуг бис. Мен ай саныңда 2-ден эвээш эвес нормаңы күүседирим хүлээп, социалистиг чарышка коллективтиң бежиңнеринде кыйгырдым.

Оон дараазында автотранспорт конторазының дүрүмчүлүг чолаачызы эш Казачков сөс алган эш Шевченкону иши-биле деткип, бүдүрүлге онаалгазын ай саныңда 130 хуудан кудуматазын хүлээнген. Аравга саналь берген эштер чаа беш чыл планың чедиишкинниг күүседир дугайында тодаргай хүлээлгелерни ап, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидериниң чаа-чаа оруктарын айытканнар.

Транспортчулар партияның XX съездиниң Директиваларының төлевилелин чүүлдүгүнүн хүлээп алыышаан, 1956 чылдың бүдүрүлге программазын долуур күүседир дугайында социалистиг хүлээлгени алганнар.

Н. ТЫМЧУК.

Амыдыралга боттандырар

Партияның XX съездизинге алдар болдурган социалистиг чарышка алган хүлээлгезин облпотребсоюзтуң түлүг конторазының коллективи чедиишкинниг күүседир турар.

Коллектив эки шынарлыг кылдыңган аът кажаазының түлүүн дооскан, бир улуг магазин түлүүнүң белеткел ажылын чоруду турар. Түлүгге хереглээр 1000 кубометр даш белеткээр планың 1160 кубометр кылдыр күүседкеш, 400 кубометрни түлүг шөлүнде дүжүрүп алган болган 140 кубометр ыяштыг дилиң белеткээн. Түлүгжүлдерден эштер Косницов, Тонких, Филимонов, Кутявин, Нестов, Башкирцев болган өскелер-даа ажыл нормазын хүн-бүрү 115—145 хуу күүседип турааллар.

ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйының 1956—1960 чылдарда хөгжүдезиниң алдыгы беш чыл планының талазы-биле СЭПниң XX съездиниң Директиваларының төлевилелин танышкан хуралынга коллективтиң ажылчын, албан-хаакчылары болган инженер-техниктиг ажылдакчылары чаа бедик хүлээлгелерни алган. 1956 чылдың түлүгүнга көрдүнген 3 миллион 100 муң рубльди долуур-биле ажыглап, бүдүрүлгениң, культура-амыдыралдың болган чурттаалганың эки шынарлыг түлүгүлерин ажыглалга киирерин хүлээнген болган бирги кварталдың түлүг планын 115 хуу күүседир соруга салган.

О. КУУЛАР.

Чедиишкиннерни улам быжыглаар

СЭПниң Төп Комитединиң январь Пленумунуң шиитпирлерин боттандырбышаан, эрткен кедээ ажыл-агый чылында Каа-Хем районнуң Хрущев аттыг колхозу бичее эвээс көргүзүүлерниг болган. Мыйыстыг бода малдың баш саны планынга улур 11 хуу, чылгы—6 хуу, хой болган ошку—6 хуу, а ини мал ийи ажыг катап өскен.

Колхозтуң мал ажылынган киирии алыр оруглагы чыл саныңда улам-на көвүүп турар. Эрткен чылын колхозтуң иштиг оруглагы 1112 муң рубль болган, а оон иштиниг мал ажылынган киргени 500 муң рубль ажыг турар. Ол ышкаш аныыр тывын ажылы артель бүдүрүлгезиниң хөгжүдезинге база бичее эвээс ужур-дузалыг болуп турар.

1955 чылда түлүг планы күүседингеш, ангы үеде чаа электри станциязы баалыларга кылдыныр турар. СЭПниң XX съездиниң Директиваларының төлевилелин танышкан, колхозчу иштиглер улам сорук киришкиннииг ажылдап турар.

К. ХЕРЕЛ.

Чедиишкиннерни улам быжыглаар

СЭПниң Төп Комитединиң январь Пленумунуң шиитпирлерин боттандырбышаан, эрткен кедээ ажыл-агый чылында Каа-Хем районнуң Хрущев аттыг колхозу бичее эвээс көргүзүүлерниг болган. Мыйыстыг бода малдың баш саны планынга улур 11 хуу, чылгы—6 хуу, хой болган ошку—6 хуу, а ини мал ийи ажыг катап өскен.

Колхозтуң мал ажылынган киирии алыр оруглагы чыл саныңда улам-на көвүүп турар. Эрткен чылын колхозтуң иштиг оруглагы 1112 муң рубль болган, а оон иштиниг мал ажылынган киргени 500 муң рубль ажыг турар. Ол ышкаш аныыр тывын ажылы артель бүдүрүлгезиниң хөгжүдезинге база бичее эвээс ужур-дузалыг болуп турар.

1955 чылда түлүг планы күүседингеш, ангы үеде чаа электри станциязы баалыларга кылдыныр турар. СЭПниң XX съездиниң Директиваларының төлевилелин танышкан, колхозчу иштиглер улам сорук киришкиннииг ажылдап турар.

К. ХЕРЕЛ.

ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдезиниң алдыгы беш чыл планының талазы-биле СЭПниң XX съездиниң Директиваларының төлевилелин Кызылдың электростанциязының коллективи изиг чүүлдүгүнүүшкүн-биле үдээн.
Чурукта: агитатор А. Маношин Директиваларның төлевилелин коллективке таныштырып турары.
Фото С. Феоктистовтуу.

Онаалгаларны алдарлыг күүсединил

Кызылдың төп автосеителге мастерскаязының коллективиниң сеитекчилери, мотористери болган инженер-техниктиг ажылдакчылары бо хүннерде Коммунистиг партияның XX съездиниң Директиваларының төлевилели-биле танышып турааллар.

Мастерскаяның ажылдакчылары съездиниң Директиваларының төлевилелин боттарының тургузукчу ажылының дайынчы программазы кылдыр хүлээп ап, ону чаңгыс эп-сеткил-биле чүүлдүгүнүп деткээннер.

Хоочун слесарь эш Поповтуң чугаалазы болза:—Делегейге тайбыңның быжыг чеңгинги улуг Совет Эвилелиниң улам-на чечектелиишкинииниң улуг чаагай программазын чугаалаан четпес өөрүшкү-биле хүлээп ап тур мен. Ону амыдыралга чедиишкиннииг боттандырарынга совет патриот бүрүзү болуунуң чөптүг салыышкынын киирер ужурлуг. Иинчангаш мен ай саныңда бүдүн чартык нормаңы күүседирим болган түгле эки шынарлыг продукциянны бээрин хүлээнним.

Оон саналың коллективтиң кежигүннери бир үн-биле деткээннер. Сеитекчилерни болган мотористерни Директивалар чүткүдүүр күш-ажылче сорук киирген. Олар съездиге алдар болдурган социалистиг чарыжын үре-түнелиг боттандырып турар. Мастерская январьның бүдүрүлге онаалгазын хуусаа бетинде—он хонук бурунгаар күүседкен.

Чарышка хоочун моторист Ондар Серээ шыпаран турар. Оон сеитээн моторлары шынар талазы-биле дыка эки болуп, капитал сеителге чокка 50 муң километрни эртип турар. Эш Петровтуң начальниктээни эштээр цех социалистиг чарышка тиилекчи болуп үнген.

Эштекчилер январь онаалгазын 10 хонук бурунгаар күүседкеш, февраль айның бүдүрүлге онаалгазын күүседип эткээн. Цех 6 автомашиналарның капитал сеителгезин кылган, оларны ажыглалга дужаалаан. Цехте 60 харлыг хоочун слесарь эш Павлов хүн-бүрүде бүдүн чартык нормаңы күүседип турар.

Сеитекчилер эштер Попов, Федоров, Бадрин олар бүдүрүлгениң январь онаалгазын 10 хонук бурунгаар күүседирин хандырган. Эш Барановтуң начальниктээни мотор сеитээр бригада база идепкейлиг ажылдап, чарышка алган хүлээлгезин төлептиг күүседип турар. Мотористер январь планын он хонук эрте күүседкеннер.

Моторист эш Минько ажылды рационалдыг организастаалының түнелиинде кайгамчык көргүзүгүнү чедип алган. ЗИС-5 деп марканың моторун сеитээри норма өзүгаар 72 шак, а эш Минько ону 32 шак иштинде кылырын чедип алган.

Мастерскаяның сеитекчилери болган мотористери съездиниң ажыттынар хүнүнге чедир февральдың бүдүрүлге онаалгазын күүседирин хүлээнгеннер.

Р. ОЧУР-ООЛ.

Бистиң ажылывыстың болгаш амыдыралывыстың улуг программазы

ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдезиниң алдыгы беш чыл планының талазы-биле партияның XX съездиниң Директиваларының төлевилелин Кызылдың № 1 автотранспорт конторазының коллективи улуг көдүрлүүшкүн-биле таныжып турар.

Чаа беш чыл планы автомобиль транспортунуң ажылдакчыларының мурнунга улуг болган харысаалгалыг соругланы салган. № 1 АТБ-ның чолаачылары, сеитекчилери болган инженер-техниктиг бүгү ажылдакчылары ол соругланы боттарының амыдыралының болган ажылының улуг чаагай программазы кылдыр хүлээп алганнар. Ону амыдыралга чедиишкиннииг боттандырарынга транспортчулар боттарының бижыг бүүдүлгезин илергейлээннер.

Директиваларың төлевилели транспортчуларны партияның XX съездизинге алдар болдурган социалистиг чарышче улаптаа сорук киргеп. Съезд мурнунуң күш-ажылчы эдчээнге киргеш, транспортчулар күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидерин чедип алган.

Коллективтиң хей-хей чолаачылары бүдүрүлге онаалгазын үргүлчү ажыр күүседип турар. Ийи чүс муң километрни капитал сеителге чокка эрткен чолаачы эш Зюзин ийи айның нормазын күүсеткен. Чолаачылар эштер Сайгутин, Литвин, Попов, Тусьмин олар бүдүн чартык нормаларны күүседирин чедип алганнар. Конторазының мурнакчы чолаачылары январь айның бүдүрүлге онаалгазын беш хонук бурунгаар күүсеткеннер.

Транспортчулар партияның XX съездизинге күш-ажылчы чедиишкиннерниг үжүражыр дээш чаа хүлээлгени ап алган ажыдап турар.

К. ОНГА.

Күш-ажылчы сорук киришкин

САМАГАЛДАП (Телефон-биле). Тес-Хем районнуң Сталин аттыг колхозунуң ажыл-ишчилери ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйның хөгжүдезиниң алдыгы беш чыл планының талазы-биле СЭПниң XX съездиниң Директиваларының төлевилелин күш-ажылчы бедик кедүрлүүшкүнүнүг таныжып турар.

Чылгычы Соян Даваанын чугаалааны болза: — Бистер Директиваларны түгле танышкаш эвээс, а харын ону амыдыралга боттандырарының боттуг ажылдарын чорулар үжүрлүг бис. Мен бодумнуң кадарып турар чылгымны ыяштың айыылыдан менди чыл ажырарын, төрүүр 200 ажыг баш белериниң кулунарын чидирип чокка ажаап алырың хүлээнип тур мен.

Директивалар төлевилелин танышып турар ангы хүннерде колхозтуң шаар малы төрүп турар. Ам херек кырында төрээн 210 баш хойнуң хураганнары чидирип чокка алдынган. Хойжу эш Мыка 40 хураганнарны ажаап алган.

Хову бригадазының ажыл-ишчилери бо чылдың часкы тарылгазынга белеткеним турар. Олар тарылга шөлүнде 68 тонна өдекти төккеннер.

Ажылчыннар хуралы

Тес-Хем райпозунуң бүдүрүлге черлериниң ажылчыннары алдыгы беш чыл планының талазы-биле СЭПниң XX съездизиниң Директиваларының төлевилелин улуг сонуургал-биле танышканнар.

Чурт үлетпүрүн хөгжүдериниге партияның докгаамал сагыш салышкыны ол Директиваларда база-ла онзазы-биле көстүп турарын ажылчыннар хуралы демдеглээн.

Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидерин, бүдүрүп үндүрер продукциниң шынарын бедидерин, бот-үнезин чиигедирин ажылчыннар хүлээнгеннер.

Даараныр цех 1956 чылдың бирги кварталында бүдүрүлге планын 110 хуудан буду эвес күүседирин хүлээнген. Даараныкчылардан эштер Саар, Чумаа, Дыртый-уруг олар хүн-бүрүнүң ажылнормазын 115—125 хуу күүседирин хүлээнгеннер.

Райпо бүдүрүлгезиниң ажылчыннары Эрзин райпозунуң бүдүрүлге черлериниң ажылчыннарын чарышка кыйгырган.

Күш-ажылчы белек

Улуг-Хем районда Сталин аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчулары СЭПниң XX съездизиниң Директиваларының төлевилелин күш-ажылчы бедик кедүрлүүшкүнүнүг таныжып турар. Ногаа бригадазының (бригадири эш Баазаң) ажылдакчылары эрткен чылдыңдаа тарылга шөлүн ыракта калбартырын болган бедик-дүжүттү өстүрүп алырын хүлээнген.

Олуртулгага белеткелди чедиишкиннииг организастап турар. Расала өстүреринге үш муң ирик-өдек саваажыгаштарны кылып алган, беш парник оңгарларын белеткээн. Ол ышкаш чылыткыларда 50 тонна, ногаа шөлүнде 150 тонна өдек болган чүртүү өскеп-даа удобреннелерни чыыдырган.

Механизаторларның хуралы

ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдезиниң алдыгы беш чыл планының талазы-биле СЭПниң XX съездиниң Директиваларының төлевилелин Шагаан-Арыгның машина-трактор станциязының коллективи сеткил ханышкын-биле үткаан. Съезд мурнунуң калбарган бүгү улустуң социалистиг чарышкына шилчээш, механизаторлар трактор сеителгезиниң планын январь 20-гө чедир 65 хуу, көдээ ажыл-агый машиналарының сеителгезин 85 хуу күүсеткен.

СЭПниң Төп Комитединиң ажыдап кылганы Директиваларның төлевилели болза, тайбың күш-ажылдың болган чаагайыдылганың улуг программазы болуруп илереткишкээн, хуралга үүве чугаалаан кижи бүрүзү чаа, улам бедиткен хүлээлгелерни ап турган. Часкы хову ажылынга бүгү белеткелди февраль 14 бетинде, а дүжүт алышкынынга комбайнар сеителгезин июнь 1-гө чедир доозарын коллектив хүлээнген.

Улуг көдүрлүүшкүн

«УТКА-ның 25 чылы» совхозтуң коллективи ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдезиниң алдыгы беш чыл планының талазы-биле СЭПниң XX съездиниң Директиваларының төлевилелин күш-ажылчы бедик кедүрлүүшкүнүнүг үткаан. Механизаторлар съездиниң ажыттынар хүнүнге чедир тракторлар сеителгезин доозарын шиитпирлээн. Кожууда машиналарының сеителге графиги үргүлчү ажыр күүсетиниң турар.

Совхозтуң мал фермаларында, түлүг участоктарында болган бүгү-ле черлеринде деминг күш-ажыл калбарган. Механизаторлардан Ф. Кузнецков, Н. Татарников, А. Верещагин болган оон-даа өскелер ам бүгүн чартыктан ийи чедир нормаңы күүседип, кылган чүүлдериниң эки шынары дээш чүткүлүг ажылдап турар.

ПАРТИЙЖИ АМЫДЫРАЛ

Кызыл хоорайның партия активиниң хуралы

Бо чылдың январь 26-да Кызыл хоорайның партия активиниң хуралы болуп эрткен.

Хурал болза, «алдыгы беш чылдың планының талазы-биле СЭПниң XX съездизиниң Директиваларының төлевилелиниң дугайында» облүүском ларгазының оралакчызы эш Тарасовтуң илеткелии, «областың VI партия конференциязының түнелдери болган хоорайның партия организациязының соругларының дугайында» СЭПниң хоорком секретары эш Киселевтуң илеткелии чугаалашкан.

Бистиң Коммунистиг партиявыстың ажылдап кылганы Директивалар болза, бүгү совет кижилериниң бодалларын болган күзел-чүткүүдерин илереткен турар төөгүлүг документ, бистиң чурттувуска коммунизм тургузуушкуну дээш демисеткен улуг программазы болур дээрзин активе хуралы айытканнар.

Директиваларның төлевилели Тыва областың экономиказының болган культуразының улам ыңайгы хөгжүдезиниң чаа, делгем перспективаларын база ажыдып турар. 1956—1960 чылдарда областың көдээ ажыл-агыйының, үлетпүрүн болган культуразының хөгжүдезиниң перспективтиг планнарының дугайында саннарны эш Тарасов болдунуң илеткелиниге тодаргай чугаалаан.

Кызыл хоорайга үлетпүр бүдүрүлгелериниң болган чурталга бажыңнарының культура албан черлериниң чаа-чаа улуг тудуглары ажыдыы беш чылдың дургузунда чорутунар. Ыланғыя Кызылдың үлетпүр бүдүрүлгелериниң амгы чоруп турар улуг тудугларын доозар болган ажыглалга киирер. Мебель фабриказын чаартып кылыр. Асфальт-бетон заводу тургустунар. Кино театрының болган национал театрының, область библиотеказының бажыңнарының тудугларын чорутунар. Садыгның болган хей-ниитининиң чеменелиге черлериниң четкизин калбарар болган оон-даа өскеге чорутунар хемчеглериин дугайын активе хуралы изиг күзел-биле деткээн.

Хуралдың киржикчилери областың бүдүрүкчү күштерин хөгжүдезиниң айтырыгларына кичээнгей салып, ыланғыя төп черлер-биле областың демир орук харылзаазын тургузарының, чер ажылынга суггарылга системазын калбартырының, өөнүг металлдың болган демир рудазының бүдүрүлгелерин тургузарынче эгелеп киреринииң чугулазын, Ак-Довуракты дар дүүн ажыглалга киирерин дүргедириниң, Енисейниң суг оруун ажыглалга киреринииң дугайында күзелди илереткеп тодаргай саналдарны берип тургулаан.

Партияның XX съездизиниң Директиваларының төлевилелин бүгү-ле коллективтерниң ажылчын, албан-хаакчыларын хуралдарынга, өөредилге черлериниге болган партия, комсомол, профвилел организацияларының хуралдарынга калбаа-биле таныжып чугаалажырын организастаарын, бүгү чурттакчы чоннуун ортузунга ол дугайында тайылбыр-массалыг ажылларны күштелдиреринг партия организацияларынга, коллективтерниң үлүтүкчуларынга хоорайның партия активиниң хуралы сүмелээн.

Хуралга тургускан ийнги айтырыгны чугаалажырынга актив база-ла идепкейлиг киришкен.

Областың болган хоорайның партия конференцияларынга болгулаан шүүтпүүлдерге үндезилээш, СЭПниң хооркому илереэн четпестерни үзүткээр талазы-биле чаңдык ажылларны чорутканың эш Киселев тодаргай чугаалаан.

Ынчалза-даа хооркомуун бюрозу, оон секретарьлары хей-ле шиитпирлер үлүрериниге, төнмес-батпас хынаалгалар чоруларынга кызыгаарлатынган, а чер-черге шиитпирлериниң күүселдезин организастаарының болган контрольдаарының талазы-биле ажылдарны дыка кошкак боттандырып турарын хуралдың киржикчилери чидин-биле шүүтпүүлеп турганнар.

Чамдык бүдүрүлге черлери бүрүне онаалгаларын күүсетпейн келген. Алгы заводунуң ажылы ам-даа экижээн. «Тыва тудуг» трестиниң техниканы багай ажыглап, тудуг объектилерни ажыглалга киирериниң хуусаалары үзадып турар. Ынчаарга СЭПниң хооркому ол четпестерни үзүткээринең болбушаан турарын активе хуралы демдеглээн.

Идеологтуг ажыл хоорайда ам-даа чоргуур деңнелге эде тургустунмаан. Пропаганда болган агитация ажылдары ажыл-агыйжы соругладан хоорук чоруп турар.

Партия активиниң хуралы областың партия конференциязының шиитпирлерин моон соңгаарғы ажыл-чорудулгага тодургулга болдурун хүлээп албышаан, илереэн четпестерни үзүткээрынче үтүлгеп шиитпирлерни хүлээп алган.

СЭКП кежигүнүнге кандидаттар-биле ажылды экижидер

Ажыл-агый, культура тургузуушкунунуң херээнге коммунистериниң авангардыглыг ролюн бедидери, ыланғыя аныяк коммунистер-биле ажылды экижидери партия организацияларының чүүлэ хүлээлгелериниң бирээзи болур.

Бай-Тайга районнуң партия организациязы партия эге организацияларын улам быжыглап, оларның составын экижиир талазы-биле сөөлгү үеде элээп ажылларны чорудуп, партийжи-политиктиг болган организастыг ажылларны экижидериниң хемчеглерин ап турар. Коммунистериниң болган партия кежигүнүнге кандидаттарның идей-политиктиг деңнелиин бедилери-биле оларны партия чырыышкынының четкизинге өөредип, колхоз бүдүрүлгезиниң болган ажыл-агый, культура тургузуушкунунуң өске-даа бүгү участоктарында коммунистериниң авангардыглыг ролюн бедидип турар.

Партия эге организациялары СЭКП кежигүнүнге кандидаттарның ортузунга политик-киижидилгелиг ажылды күштелдирип турааллар. Бо талазы-биле МТС-те, Молотов аттыг болган «Мурнакчы» колхозтарда партия организацияларының эки ажылын деңгеглээри чүүлэ.

Молотов аттыг колхозта партия организациязы (секретары эш Очур-оол) комсомол организациязының ажылынга үлүртүлгаңы экижидип, аныяктар ортузунга киижидилгелиг ажылды күштелдирип тургаш, 1955 чылда көдээ ажыл-агыйга мурнакчы аныяктардан 8 кижини партияның хүрээлеңнеге киирип алган. СЭКП Кежигүнүнге кандидаттар амгы үеде партия чырыышкынынга өөренип, партийжи даалгаларны күүседип, партия кежигүнүнге киреринге белеткенип турааллар.

МТС-те партия организациязы (секретары эш Өлчей) болган «Мурнакчы» колхозта партия организациязы (секретары эш Шыырап) олар аныяк коммунистер-биле ажылды экижидип, партияга хүлээп алышкынның херектерин Уставта негелделер ёзугаар кичээнгейлиг-биле көрүп, кандидаттар ортузунга киижидилгелиг ажылды ыланғыя олар-биле беселарны үргүлчү чорудуп турааллар.

Оон-биле чергелештир чамдык партия организацияларында аныяк коммунистер-биле ажылда улуг четпестер бар. Районнуң партия организациязында 6 кижи СЭКП кежигүнүнге кандидат стажының хуусаазын эрттирген. Оларның арасында кандидат стажын Сталин аттыг колхозта Салчак Барыш 3 чыл ажыг, Иргит Алдай 9 ай, «Тиилелге» колхозта Анна Чесноков 9 ай эрттирип турааллар. Ол эштер болза, боттарының билиин бедилерин орадашпайн, партия кежигүнүнге киреринге белеткенип турааллар. Ынчаарга партия эге организациялары оларны кижилер талазы-биле ажылды багай чорудуп келгеннер. Ыланғыя партияның хүрээлеңнеге 1951 чылдың апрельде киргеп эш С. Карыш сөөлгү үеде партия хуралынга келбес, партияның кежигүн дадывырын чогуур үениде төлевес чорукту болдурун турар апаргаш.

Чамдык парторганизациялар секретарьлары СЭКП кежигүнүнге кандидаттардан партийжи негелдени конкадыр, чамдык эштерниң мораль талазы-биле будулар, арагалаар чоруктары-биле шынгыы демисеппейн турган. СЭКП кежигүнүнге кандидаттарның аразында документ чидирер фактылар бар. Чижээ, Чингеваът бүдүрүлгезиниң партия организациязында Күргүнаа, С. Байыр олар кандидат карточкаларын чидиргеш, ол дугайын хамаарышкан парторганизацияларга үр үе иштинде недээлевейн келгеннер.

Партия организацияларының талазындан кандидаттар-биле ажылды экижидери болгаш кандидаттарның боттарының харысаалгазын бедидери Уставта көрүүгеп.

Партияга киирерин күзээн кижи партияның программазы-биле, Уставы-биле, тактиказы-биле таныжар, а партия организациязы оон бот-шынарын хынап алыр чүве болганда кандидат стажын ол эрттирер ужурлуг. Ынчаарга турбуже чамдык партия организациялары СЭКП кежигүнүнге кандидаттарның бот-шынарын хынавайн турганы-биле кандидат стажын эрттиргеннер хей болуп турар.

Чамдык стажын эрттирип турар кандидаттар бүдүрүлгелерде, колхозтарда, албан черлеринде эки ажылдап, хей-ниитининг ажылынга киржип, болуунуң идейлиг деңнелиин бедидип турза-даа, оларны партия организацияларынган хайгаарал-биле олар кандидаттар болуп артпышаан турааллар. Чамдык кандидаттар боттарының бот-шынарының талазы-биле партия кежигүнүнге үлөөн алдынмас деп чүвени бүзүреп тура-ла, оон дугайында айтырыгны партия хуралдарынга шиитпирлевейн турар чорук канчап-даа тааржышпас. Кандидат стажы партийжи кижидилгениң болган дадыгышкынының школазы болур кылдыр кандидаттарның харысаалгазын бедилер керек деп Уставта айытган.

Кандидат стажы төнгенде партия кежигүнүнге кандидаттың дугайында айтырыгны партия хуралынга кеер, бир эвээс партия кежигүнүнге кандидат чөптүг чыллагаан-биле болуп чедир шынзытпаан болза, аңаа кандидат стажын бир чылдан ажыг эвээс хуусаала үзадып болур, бир эвээс ол төлеп чок деп илереткиген болза, ону партияның кандидадынган үндүрер дугайында шиитпирни партия организациязы үндүрер ужурлуг.

О. ЧЕДЕР-ООЛ,
СЭПниң Бай-Тайга районнуң организациязының өрөлевчизи.

ЛИТЕРАТУРА БОЛГАШ УРАН-ЧҮҮЛ АРНЫ

Халашкан сөлдат

Ирей, кадай аъжыл-чемин делгээш,
Хуралыгларга туруа черле сургей,
Нйнги хүн октаргайже база
Хүннээректеп келгензинге домей.
Кырганнарның шеригдиве барган
Оглу ынчан ээп чаныш келген.
(Кымнар-даа оон ол хүн чедип кээрин
Окта черле маназайын турган).
Амыы чаа-ла келген оглу-биле
Ашак, кадай хөөрежип-даа ханнаан:
«Албан бедик, хуусаа элек дижик,
Арай дегпйт чүге келдин, оглум?»
Сог наадыр хөнү тургаш, оглу
Чедип келген ужур-чөвүн сөглээн:
«Совет чалак күзээн соруу—тайбын,
Шериг санын кызырыпкан болгай».
Ынык албан күүсеткеш келген
Ынак оглуп хүндүлээштин, ацаа
Айда-чыцца дыштанып ал дижип,
Ада, ие эргелеиш сөглээн.
Хонган соонда погонпарын шыпжап,
Колхоз баштаар черге чораап:
«Бажың тудар бригадада кирдим,
Балы, хирээн берем, ачай» диген.
Аътгангыже хүүрек чазап көрбээн
Амыы оглун ирей, кадай кайгаан:
«Шериг чепсээ боо-монгу болгай,
Чежен-кажан балы-хирээ боллу?»
«Совет Армия дайын-чаанын эвес,
Тайбын иитпп шерии болгай» диген.
Солдат болуп чаа-ла келген оглу
Долаш-биле ажыдыва чораан.
Ирей, кадай солдун соонче көөрге,
Чүректерин өөрүшкүлеп долган.
Ында ынак Совет чазаанга
Чүдээн артык идегели кыпкан.

К. КУДАЖИ.

ДЕЛГЕЛГЕЖЕ

Кызыл хүннүң өйү элек —
Кыпыл чедир ам-даа ырак.
Амес орук шөйлу берген.
Төрээн колхоз соонда калган.
Базлык, шөлдер ажыр-кежир
Машина-даа маннатпышаан.
Буштар ажаар Буудэр кадай
Күзовта чайгатпышаан.
Хажыызында салып алган
Хааржакта дагаалары
Өске черни өскелээн дег,
Өдээн чоктап тургулаан дег.
Хаайларын дүрбүүлээш,
Хаштаныш, хыйланганзыт,
«Кайда, чүде чор бис? дээнзиг
Карактарын аларткылаан.
Соонда калган бир-ле чүве
Чоктап каан дег, алгыржыр-даа:
— Ку-ка-ре-куу! Ку-ку-ру-зза!
— Ку-ка-ре-куу! Ку-ку-ру-зза!
Быйыында бо шоодайжыктан
Кызыытасты кадай ургаш,
Демгилерин оожуктурган.
Тейлериндеп сыйбагылаан:
— Букуруза кайда-даа бар,
Буруг черге хыйланманар.
Делгелгеге чеде бергеш,
Деннеп чокка сыырар силер.

С. СЮРЮН-ООЛ.

Ойна-ла, үде-ле, лимбим

Элбек чазагай эьди, дүгү, саржаг, сүдү
Эргим чоннүң хереглери—
Кодан-кодан, аалаан-шоолаан
Колхоз сүргү малдың хөйүн!
Омакшылдың өткүт ырын
Ойна-ла, үде-ле, лимбим.
Ада-чүртке үлүг катпан
Алыс үктүг малчын чонну.
«Демир аъттар»—тракторлар, комбайннар
Дембилдейлеп аян түткан —
Хоор-сарыг деспи тараа чалгын турар
Ховуларның магаданчыын!
Омакшылдың өткүт ырын
Ойна-ла, үде-ле, лимбим.
Найыралдыг чоннүң ижи
Ам-даа улам алдаржыын.
Хемнер үнүү, даглар ээлээ, шыналарда
Безек-кезек чапты берген —
Чайгы шагда ногаан садтар кетиниптер
Сайгылгаанныг хоорай, суурну!
Омакшылдың өткүт ырын
Ойна-ла, үде-ле, лимбим.
Чаартыкчы демниг чоннүң
Чаалап алган тайбың ижин!
Үгүлээлап сиилээн хевис чатканы дег
Уран бойдус каастап шыпкан —
Аржаан суглуг, эмниг оттуг,
байлактарлыг
Азия чүрээ совет Тывам.
Омакшылдың өткүт ырын
Ойна-ла, үде-ле, лимбим.
Бүгүдээге сураа үнүп мактатырар —
Бүзүредиг келир үе! Байлак Тывам!

Т. КЫЗЫЛ-ООЛ.

Литература бөлгүмү

Кызылдың башкы үчилищезинде литература бөлгүмү эрткен чылдың ноябрьдан бээр ажылдап турар. Ол бөлгүмде 22 кижи киржип турар болгаш ону С. Санчат удуртуп турар.

Бөлгүмүнүң киржикчилери бо аразында хөй удаа чыглып, шүлүк чогаалының болгаш прозаның кол-кол теориялыг айтырыгларын болгаш аргаларын база улустуң ыас чогаалының дугайында айтырыгларны танылып келген.

Оон ынай бөлүм бодунуң киржикчилериниң чогаалдарын чугаалажып турар. Оон киржикчилери «Чогаал хүүдүзү» деп хана солуунну айла ийи удаа үндүрүп, ында бөлгүмүнүң киржикчилериниң шүлүктерин, очулгаларны, улустуң тывыыктарын, сатиралыг чогаалларны үндүрүп турар.

Шүлүкчүлер Ю. Бюзегеш, М. Кенин-Лопсан, С. Сюрюн-оол олар-биле ужуражыышкынны бөлгүм организастаан. Олар боттары чечен чогаалды канчаар бижип эгелээнин болгаш ам үеде бижип турар чогаалдарының дугайын чугаалавышаан, боттарының чамдык чогаалдарын номчуп, ол чогаалларнын канчаар тургустуунганын чугаалап бергени эң солун болган. Олар оон аңгыда бистиң бөлгүмүвүстүң ажылын канчаар организастаар аргаларын база сүмелеп бергеннер.

Бөлгүмүнүң киржикчилери ам боттарының «Салгакчы» деп журналының үндүрүлгезин белеткеп турар. Оон идепкейлиг киржикчилери Д. Танов, С. Ширин-дыын, Б. Хураган-оол олар болуп турар.

Н. ЭКЕР-ООЛ.

Кызылдың эмнелге коллективинде бот-тывынгыр уран-чүүл бөлгүмүнде эмчилер, сестралар болгаш эмнелгениң өске-даа ажылдакчылары киржип турар. Коллективте бот-тывынгыр уран-чүүл бөлгүмү ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларның бот-тывынгыр уран-чүүлүнүң область көргүзүүнге киришкеш, кескү черни ээлээн.

Чурукта: эмнелге коллективиниң бот-тывынгыр уран-чүүл бөлгүмүнүң ниити ыры болуу.

Фото С. Феоптистовтуу.

Көрүкчүлер конференциязы болур

Театрның көрүкчүлер-биле харылзаазының бир хевири көрүкчүлер конференциязы болур. Ында театрның чогаадыкчы ажылдакчылары боттарының ажылының дугайында шүүмчүлелдиг саналдарны көрүкчүлерден шүүт дыңнап болурлар.

Кандыг-даа чогаадыкчы ажылга, ылаңгыя актержу ажылга шүүмчүлелдиг санал эргежок чугула. Артист кижиниң чогаадыкчы ажылы шүүмчүлел чокка өспее болгаш оон мергежилп чаңгыс черге туруп берип болур.

Тыва областың национал театрының директциязының болгаш бүгү-россиянның театр нинтилелиниң Тыва салбырының ам артирер деп турар көрүкчүлер конференциязы театрның ажылында четпестерни илередир болгаш илеретинген четпестерни адып чазарының оруктарын айтыр сорулгалыг. Хөй-нинтикиң төлээлекчилери болгаш хоорайның көрүкчүлери театрның 1955 чылдагы ажылын чугаалажып, 1956 чылда сорулгаларын тодаргайлаар ужуруглуг.

1955 чылда театр 12 чаа шинилерни көрүкчүлерге бараалгаткан болгаш улуг программалыг концерттерни белеткеп көргүскен. Оон иштинде 3 шинилерни тыва дылга көргүскен.

Театрның тыва бөлүүнге Ленинградтың театр институдунуң тыва студиязын доосхан чаа күш немешкенде тыва дылга ынчан-даа четпес деп чүвени демделээр херек. Театрның эрги бөлүү-биле чаа күжүнүң каттыжып алган ажылдазы саадап турар. Көрүкчүлер оларның каттышкан күш-биле көргүскен шинилерни манап турар деп чүве билдингир.

Бо четпестерни дүрген чайладыры театрның директциязының болгаш оон бүгү коллективиниң сонгаарладып болбас сорулгазы болур.

Ам үеде театрның тыва бөлүү «Баштайгы час» деп шинии белеткеп турар. Ону театрның эрги, чаа бөлүктери каттыжып алган белеткенип турар.

Бо сезонда театрның институт дооскан чаа артистеринден орус дылга үнер шинилерге база киржир. Ол чорук бистиң театрның амыдыралында бир чаа болгаш солун чүүл болуп турар. Чижээ, «Чалгын» деп орус дылга үнер шининиң чамдык ролдарын тыва артистер күүседир. Оон ынай бистиң театрывыс бо чылын оон-даа өске чаа шинилерни каттышкан күш-биле көргүзер деп турар.

Театрның чаа немешкен аныяк артистери Кызылга чедип келгеш «Дан хаязында ынакшыл» деп шинии тыва болгаш орус дылдарга үндүрген янзы-бүрү номерлердиг концертти көргүскенинден олар театр уран-чүүлүнүң бедик мергежилин чедип алган деп чүвени көрүкчүлер билип алган.

Национал театрда кандыг-даа чүүлүл шинилерни үндүрер арга ам бар деп чүвени көрүкчүлер билир. Ынчангаш көрүкчүлер конференциязы театрның ажылын үнелеп көөрде-даа, оон моон сонгаарлы сорулгаларын айтырга-ла ол болдунар аргаларны барындаалар деп чүве билдингир.

Көрүкчүлер-биле харылзаанын чаа формаларын театр коллективи тилеп тывар, көрүкчүлериниң күзел сонуургалын билип, оларның негелдезин хандырар хүсээлелиг.

Театрның мурнунда ам-даа шинтпирлетпнээн айтырыгларны шинтпирлээр аргаларны көрүкчүлер конференциязы сүмелеп бээрин театр коллективи күзеп турар.

Е. МЕРКУЛОВИЧ.

Хиндиктиг-Хөл

Бүтка тыпчык, таалапчыг
Пружина дег шыгын кырлап,
Кылан суунга хемелээш-даа,
Хиндиктиг-Хөл, сени көөр мен.
Өлеренээн дүүскектиг
Өөштер ыңды оргулашта
Балыкчылар артелиниң
Майгыннары агаргылаар.
Тулган ыржын кежээлер боор—
Турум хөлче улуе сөктүр:
— Чаныээр ей бо, таптыыр чү дээр,
Четки чүгле шаарданажыр!
Чүк-ле чүктен, эриктп ынчан
Шүүрээн балык чыны долар,
Ак-кускуннар ында-мында,
Адаргаанзыг ужуп турар.
Чоруулдар хонуп-дүшкеш,
Шоолуг-ла тоовас чораан,
Чоокна чедир ыдык хөл ам
Чонга бараан болу берген.

С. МОЛДУРГА.

Чаа шүлүктер

Мээн ырым

Черим-чуртум
алдарынга
бараалгалыр
Чечен сөстү
чечек ышкаш,
чыып ап
келдим.
Өргүн чонга
аян тудар
ырым дойлуп,
Өөрээн чүрээн
ханызындан
мону сөглээн:
Мээң черим
делгем,
байлак—
эргип четпес.
Мээн чонум
хостуг,
шөлээн —
өөрүшкүлүг.
Мээң оруум
ажык,
делгем,
чырыткыыг.
Мээң ырым
өткүт,
чидиг
чүгле тинген.

• • •

Солангылыг кызыл хаяа

Ак-кок дээрде түмен сыылые
Арлып, тайлып читкиледи.
Солангылыг кызыл хаяа
Сонгам өттүр дээп келди.
Алдын чырыын төп кээр Хүнүн
Аалдап чедип келир дээштин,
Оран-чуртум чүгүн үглап
Оду чайнап черуп орар.
Хүнүм чырыы чайнай бээрге,
Бүжүм чайгаар немежип кээр.
Каш-даа ада назынында
Калыыпайын чуруттаксаан кээр.

С. ТАМБА.

КЫСТЫҢ ҮНҮ

Шаттар ээлээ кышкы орук
Аърга кежир шөйлу берген,
Шанак өөлээ шыгырткайнын,
Аъдым дүвү доглурап чор.
Колхоз хонза кыштаглаткан
Божагарга оъларлардан
Уран чараш өткүт ыры
Улажып кээп дыннаны-дыр.
Айлаң куштар үнүнден-даа
Артык таптыг, өткүт чинге —
Сеткил чүрек өөртүр ыры
Сергек омак хайындырды.
Байгамчыктыг үнүүг кыска
Харын барып дүжүксаан кээп,
Ажаап малдаан элбек хонза
Аразынан көрүксээн кээр.
Ынчалза-даа кыстың үнү
Тулгуу мээ кыйгы болду.
Ырак черден сөөрткен ыяшты
Тулуувусче далаштырды.

А. АРАПЧОР.

Чылгычыга таварылга

Шолбан сыдыс шивеннээжин
Шокпар булут дүглап турган.
Элезин дег хагжан харны
Элбек чылгы казып оъттаан.
Чарык элди ажыттадыр
Чазый бөрү чыганын каап,
Семис күгун эьдин чиксеп,
Сезиг-даа чок сонш орган.
Ийи көк от көстүп кээрге,
Чылгычы ор эскерип каап,
Ийи адыр боозу-биле
Чыжырт кыдыр үжүй аткаа.
Араатанның узун думчуу
Аккыр харже шимнп берген.
Чылгычының даңзазында
Чымчак ыштар шуужуп турган.

Х. СЕРЗЭ.

Чогаалчы-биле ужуражыышкын

Чоокта чаа Кызылдың башкы үчилищезинге чогаалчы О. Саган-оол-биле ужуражыышкын болган.

Чогаалчы О. Саган-оол чоокта чаа Москвага болуп эрткен аныяк чогаалчыларның үшкү бүгү-эвилел човүлел хуралының дугайын чугаалавышаан, тыва чогаалчыларның ажылының дугайын чугаалап берген.

Оон ынай чечен чогаалды сонуургап, чогаал бижип чоруурларга сүме кылдыр литератураның чамдык айтырыгларын чогаалчы чугаалаан. Ында чижек кылдыр Михаил Шолоховтуң «Андарган күр чер» деп алдарлыг чогаалының дугайын тайлыгырлаан.

О. Саган-оол бодунуң ам бижип турар тоожузунуң дугайын болгаш бодунуң чогаадыкчы планын ужуражыышкынның киржикчилеринге таныштырган.

БИСТИҢ ТЕАТРЫВЫС

Тыванның национал бижии чогаатынганының соонда тыва дылга шүлүктер болгаш чечен чогаалдың өске-даа хевирлеринбиле кады шин чогаалдары тыптып эгелээн.

1933—1934 чылдарда В. Көк-оолдуң «Чалым хая», «Эки хүн», «Чүгүү утпанар»; 1935—1936 чылдарда С. Токаның «Херээжен», «Узун-Бара, Семис-Бара»; С. Сарыг-оолдуң «Бурганныг-даа болза кижи өлүр», болук авторларның «Хаан хоойлузу» деп шинилери чогаатынгылаан. Ол болза, Тыва улустуң национал уран-чүүлүнге, ылаңгыя национал театрның тургустуунарынга төөгүлүг ужур-дузалыг болган.

Тыванның национал театры тыптып тургустуунарының мурнунда хөй эвес кижилер составтыг бот-тывынгыр уран-чүүл бөлгүмү Кызыл хоорайга тургустуунган. Ол бөлгүм баштай чогаатынган шинилерни хоорайның клубунуң сценазынга үндүрүп эгелээн.

Ол уран-чүүл бөлгүмүнүң киржикчилериниң чамдык эштер ангы национал шин театрының артистери болуп ажылдап турганнар. Чижээ, РСФСР-нин алдарлыг артизи Мунзук Бара-кыс, В. Көк-оол, М. Мунзук болгаш өскелер ынчаардагы бот-тывынгыр уран-чүүл бөлгүмүнүң киржикчилери турганнар. Ынчангаш Кызыл хоорайга ынчаарда турган бот-тывынгыр уран-чүүл бөлгүмү чоннүң иитпнден талантылыг кижилерни илередип тывариның болгаш чаа чогаатының турган шинилерни чонга иептередиринге биче эвес чүүлүл рольду ойнаан деп чүвени үстүнде көргүскен чижектер херечилеп турар.

1936 чылдың январьда Кызыл хоорайның каттышкан школазынга театр салбыры дээр өөредилге чери ажыттынган. Ол болза, Тыванның уран-чүүлүнүн төөгүзүнге чүгүлэ болуушкун болган. Ол салбырга өөренип турганнардан Тыванның национал театрының кадр составы өзектелип тургустунган. Ол салбырга өөренип турганнар чонга шинилерни болгаш концерттерни көргүзүп, районнарны кезип, культура-массалыг ажылды чоруулуп турган.

1937 чылда чогаалчы С. Токаның «Төөгүр-оол» («Үүр даргазынга үш чыл болдум») деп шинии үнген. Ол шинии үнгенин Тыванның национал театрының төөгүзүнде чүгүлэ болуушкун кылдыр бижитпнген болгаш оон алдын фондузу болуп кирген. Ол шии болза, оон мурнунда чогаатынган шинилерге бодаарга уран-чеченнинниге Петровтуң ролюн ойнаар аас-кежикке таварышкан иен.

Ада-чүрттүң дайынының үезинде совет улустуң патриоттуг, маадырлыг моозу-шынарын илередип турар совет чогаалчыларның чогаалдарын тыва чонга иептередир талазы-биле театр студиязы ээлээн хөй ажылды кылган. Ол чылдарда Тыванның ажылчы чоннары боттарының дылынга совет чогаалчыларның чаа шинилерин көрүп, патриотчу ырыларын хөйүп-биле дыңнаардаа, ырлаар-даа аргалыг болган.

1941—1942 чылдарының кыжынында театр студиязы совет чогаалчы Б. Симоновтуң «Орус кижилер» деп шиназын үндүрген. Ол шинииң маадыры Сафроновтуң «немец фашистерниң эң сөөлгү солдалы мээн будумнуң адазынга өлген чыткаяын көрбээн шаамда демиселимни соксатпас мен» деп сөстери оңу көргеннериниң патриотчу сеткил-сагыжын хайындырып турган. Ол шинии тыва дылга үндүрген чорук бистерге театр уран-чүүлүнүң талазы-биле мергежилин бедиктерииге дузалаан.

1943 чылда улуг орус драматург А. Н. Островскийниң «Ядамыгы кеминг эвес» деп шинизин үндүрген чорук театр студиязынга өөренип турганнарның театр талазы-биле бүт кырынга улам-на быжыы-биле туруп келгенин херечилеп турар. Олар орус классиктериниң өлүм чок чогаалдарын сценага үндүрер арга мергежилди ол үеде чедип апкан.

Хөй националдыг совет улустарының улуг ог-бүлезиниге Тыванның киргени-биле тыва улустуң иэиг күзели боттанган. Ол төөгүлүг чорук Тыванның ажыл-агыйын социалистиг ёзу-биле чаартырынга шинтпирлиг ужур-дузалыг болганы-биле кады, национал хевирлиг, социалистиг утка-шынарлыг культураның чечектелишкинниге делгем орубгу ажыткан.

Совет Эвилелиниң составынга Тыванын киргениниң соонда удатпаанда, 1945 чылда театр студиязын доосканнарга үнелеп, Тыванын национал шин театры тургустунган. Ынчангаш тыва улус бодунун төөгүзүнде ам-не баштай профессионалдыг театрлыг болганы ол болур. Оон ында национал шин театрының тургустуунганы тыва улустуң чүгле культуразынга эвес, харын-даа оон бүгү төөгүзүнге улуг болуушкун болур.

Тыванын национал шин театры бодунун туруп келгенининг баштайгы чылдарында эгелээш-ле тыва улустуң культургуг амыдыралында иеиг черни ээлеп келген.

Орус классиктиг болгаш совет чогаалчыларның база тыва чогаалчыларның шинилерин сценага үндүрүп, янзы-бүрү номерлердиг концерттерни көргүзүп турган, бистиң театрывыс Совет Тывазының ажылчы чоннарынга ат-сураа калбаргаи.

Тыванын национал театрыны тыва оригиналдыг-даа, очулгалыг-даа хөй шинилерни үндүрүп келген. Н. Гогольдуң «Ревизор», А. Фадеевтиң «Аныяк гвардия», Л. Леоновтуң «Диргелиишкин», С. Михалковтуң «Кызыл галстук», О. Саган-оолуң «Бир кодээ Советте» деп шинилерни болгаш өскелээ шинилерни чедишкинниг үндүрген.

1954 чылдың төнчүзүнде национал театр Сталинчы шанналдың лауреады С. Токаның «Боттанган күзел» деп шинизин сценага көргүзерин чедишкинниг боттайырган. Ол шии тыва драматургиниың сөөлгү үедеги чүгүлэ чогаалы болган.

Областың национал шин театры тыва дылга шинилер үндүрери-биле кады шинилерни орус дылга база үндүрүп турар. Театрның орус болуу сөөлгү чылларда элээн хөй чүгүлэ шинилерни үндүрген. Оларның иштинде М. Горькийниң «Егор Булычов болгаш өскелер-даа», А. Островскийниң «Куруу чоктар бургулуг», А. Корнейчуктуң «Чалгын» деп шинилери болгаш өскелээ шинилер бар.

Тыванын национал театрының төөгүзүнге 1955 чылда улуг болуушкун болган. Ленинградтың А. Н. Островский аттыг театр институдун дооскан даяды артистер-биле театрның составы долуунган. Ол ышкаш театрның артизи Мунзук Бара-кыска болгаш тыва цирк болуунун удуртукчузу эш В. Оскал-оолга РСФСР-нин алдарлыг артизи деп аттарны тывысканы Тыванын культуразының улуг чедишкинин херечилеп турар.

Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың улуг сагыш салышкынынга сорук кирип, чаа күүтер немешкеи театр коллективи оон-даа ынай чаа чедишкиннер ээлээ иогаг шылаг чок ажылдаар күзел сорук-биле доңдунган.

Тыванын национал театры бо чылын элээн хөй чаа шинилерни көргүчүлерге бараалгадыр. А. Островскийниң «Өөчү чок кыс», Ф. Шиллерниң «Ынакшыл болгаш өжээн», Радзинскийниң «Баштайгы час», В. Розовтуң «Чорук чогузуи», Е. Бондареваның «Быланнаш булак суу» деп шинилерин болгаш оон-даа өске шинилерни сценага үндүрер деп турар. Театрның тыва болуу ам «Баштайгы час» деп шинии белеткеп турар.

Оон ынай чайгы сезон үезинде областың районнар төптерииге болгаш колхозтар суурларычга, мал фермаларынга, хову турлагларынга көргүзери-биле улуг программалыг концерттн белеткеп турар.

Нарын болгаш чугула сорулгаларны күүседип шыдаар күш бистиң театрда ам бар. Ынчалза-даа областың чогаалчыларын бистиң театрны чаа шин чогаалары-биле хандырбайн турары хомудаичыг. Бир эвес бистиң театрывыстың тыва дылга эки репертуар-биле хандырып келген болза, театрның чедишкинии улам-на улуг турар ийик.

Оон-биле кады театрның ажылында четпестерни база демделээр херек. Бир ол четпес чүүл болза, репертуар планы чогуур негелдезинге чедир күүсеттинмейн турары болур. Черле план дээш денисселин чогу-биле хүн бүрүнүн планы үстүр чоруктар таварыын турар. Театр коллективиниң күжениишкинии эвес ажылдап турарынын чаңгыс шинии 2—3 айлар дургузуна белеткээр чоруктар бар. Драматург Лавреневтуң «Буза шавыышкын» деп шинизин ийи ай ажыг белеткеп келгеш, адак сөөлүнде үндүрбейн барган. 1955—1956 чылдың кышкы сезонун театр бир чартык ай ажыг хожудап эгелээн болгаш тыва дылга үш ай дургузунда чаа шин белеткеп үндүрбээн.

Көрүкчүлер-биле театрның чогаадыкчы харылзаазы четпес. Көрүкчүлер конференциязын чыгыдырар дээш ийи чыл дургузунда оралдажып келгеш, ындыг конференцияны ам чыгыдырар деп турар. Оо ышкаш театр кодээ чоннүң орттузунга, ылаңгыя ыраккы районнарга шиилер, концерттер көргүзерин ам-даа эки организастап шыдавайн турар.

Театрның администрация чери болгаш хөй-нинти организациялары артистерииң ниити болгаш политиктиг билиин бедиктер талазы-биле ам-даа четпес хемчег ап турарын айтыр херек. Бежээки школада болгаш политболгүмде өөренип турарлар доктаамал өөренмейн турар. Политик-кижилдиглиг ажылдың четпезинден артистерииң аразында күш-ажылдың сагыга-чүрүмүн үрээр чоруктар бар. А. Дүгүр-оол болгаш М. Дакпай олар сагыга-чүрүм үрээш театрдан үндүрткеннер.

Театрның репертуарының шынарын акжидер, чаартыр талазы-биле театрның дирекциязы-даа, областың культура эргелеп-даа совет чогаалчыларның Тыва салбыды-биле кады боттуг хемчегтер алыры улуу-биле негетиниң турар.

Бүгү совет улус-биле кады СЭКП-нин XX съездизиниге чаа-чаа чедишкиннерлиг ужуражыр дээш чогаадыкчы инициативазын үндүрүп, улуг күжениишкин-биле ажылдазары — бистиң алдарлыг хүсээлегивис болур.

Театрның коллективи инициативтиг чогаадыкчы ёзу-биле ажылдаар болза, болуунун мурнунда салдынган сорулгаларын чедишкинниг күүседип шыдаарының бүгү аргалары бар. Бүгү-ле болуулар аргаларны долузу-биле ажыглап, күжениишкинии дыңзыдып турган, бистиң театрның коллективи тыва улустуң национал хевирлиг, социалистиг утка-шынарлыг уран-чүүлүн улам ынай хөгжүдериниге болуумун салыышкынын киирип шыдаар.

Н. ӨЛЗЭЙ-ООЛ,
Тыва областын национал шин театрының артизи.

Варшава Керээзиниң киржикчилери күрүнелериниң Политиктиг консультативтиг комитединиң хуралының мурнуу чарыында

ПРАГА, январь 26. (СЭТА-ның тускай корр.). Варшава Керээзиниң киржикчилери күрүнелериниң Политиктиг консультативтиг комитединиң хуралы январь 27-де канаа ажыттынар. Ол комитетти тургузары найырал, кады ажылдажыга болган кайы-кайызынга дузалажыр дугайында Албаниянын, Болгарияның, Венгрияның, ГДР-нии, Польшаның, Румыниянын, ССРЭ-ниң болгаш Чехословакиниң аразында 1955 чылдың май 14-те Варшавага чарыынган Керээниң 6-ты чүүл-биле көрүнгенин билдингир болгай. Керээде айытканы ёзугаар алырга, комитеттиң соруглазы болза, оон киржикчилериниң аразынга Керээ-биле көрүнген сүмележиглелерни боттандырары болгаш Керээни боттандырары-биле холбаштыр тыптып келген айтырыгларны көөрү болуп турар.

Январь 25-те болгаш 26-да хуралдың киржикчилерин Прага уткуп алган. Чехословакияның найыслалында ССРЭ-ниң, Польшаның болгаш Болгарияның төлээлекчилери чеде берген.

Хуралга Совет Эвилелин ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының Бирги Оралакчызы болгаш ССРЭ-ниң Даштыкы Херектер Министри В. М. Молотов база Камгалал Министри Совет Эвилелиниң Маршалы Г. К. Жуков төлээлээр.

Болгарияның төлээлекчилери — Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының Оралакчызы Р. Дамянов болгаш Улустуң Камгалал Министри Армия генералы П. Панчевский болуп турар, Польшаның Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Ю. Циранкевич биле Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының Оралакчызы болгаш Национал Камгалал Министри Польшаның Маршалы К. Рокоссовский чедип келген.

Политиктиг консультативтиг комитеттиң хуралынга хайгаракчы кылдыр БҮР-нүң чазаадан томуйлатырган Быдат Улус Республиканың Камгалалдың Күрүне Комитединиң Даргазының оралакчызы Маршал Не Жун-чжэнь Прагада мурнай чеде берген.

Чехословакияның төлээлекчилериниге Премьер-Министриниң Бирги Оралакчызы болгаш Национал Камгалалдың Министри Армия генералы А. Чепичка биле Даштыкы Херектер Министри В. Давид тонуйлаттырган деп чарлаан.

Албанияның, Венгрияның, ГДР-нии болгаш Румыниянын төлээлекчилери январь 26-ның кежээнинге келир дээн. Ук хуралга Албаниядан Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы М. Шеху болгаш Улустуң Камгалал Министри генерал-лейтенант Б. Балуку, Венгриядан — Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы А. Хегедюш болгаш Камгалал Министри А. Бата, ГДР-ден — Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының Бирги Оралакчызы В. Ульбрихт база Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының Оралакчызы болгаш Национал Камгалалдың Министри генерал-полковник В. Штоф, Румыниядан — Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Киву Стойка болгаш Чепсектиг Күштериниң Министри генерал-полковник Л. Сальжан киржир.

Варшава керээзиниң киржикчилери күрүнелериниң тускайлап бергени каттышкан чепсектиг күштериниң Бол командылакчызы, Совет Эвилелиниң Маршалы И. С. Конев болгаш Армия генералы А. И. Антонов хуралдың ажылынга киржир.

Политиктиг консультативтиг комитеттиң хуралдаары Черниниск ордузунда сөөлгү белеткелдер дооступ турар. Хуралдың каттышкан секретарлары тургустынган.

Хуралдың ажылын чырыдары-биле Даштыкы парлалганың төлээлекчилери Прагада чедип келгеннер. Градчаннарда Грозник ордузунуң делгем залдарында парлалга төвүн дерээн, Даштыкы болган чехословак журналистерниң ажылдаарынга эргежок чүүлда бүгү-ле чүүлдерни оларга анаа тыпсын бээр. Январь 26-да парлалга төвүнге баштайгы парлалга конференциязы болган, Чехословакияның Даштыкы херектер министерствозунуң төлээлекчизи хуралдың ажылдаар чурумун таштыкы болган чехословак корреспондентилерге таныштырып берген.

Праганың сөлүнары бо хуралдың дугайында информацияларны берип турар. Чехословак найыслалдың хөй-ниитизиниң улуг сонуургалын ам болур хурал болунче хаара түлүп турар.

КУР-да тускай эртемниглер белеткели

– ПЕКИН. «Улустуң Быдат» сеткүүл «Социализм түдүкчуларының кадрлары» деп чүүлүнге инженер-техниктиг болган административ-ажыл-агый ажылдакчыларын хөй-биле белеткээринин айтырыын шиитпирлээр соруглга-биле КУР-нуң бирги беш чыл планы дээш болган ортумак эртемниг 1160 муң тускай эртемниглерни белеткеп үндүрерин төлевилээн.

КУР-нуң дээш өөредилге черлери бирги беш чылда 280 муң ажыг тускай эртемниглерни белеткеп үндүрер. Бирги беш чылдың баштайгы үш чылының (1953—1955 чылдарда) дургузунда чурттун дээди өөредилге черлери болгаш тускай ортумак өөредилге черлери мурнакчы эртем-техниктиг билиглер-биле чепсегленген алаын каш чүс муң тускай эртемниглерни белеткеп үндүрер.

Бо үеде Быдатта 188 дээди өөредилге черлери бар, оларның 40-ны техниктиг. Ам чуртта тускай ортумак өөредилге черлери 1946 чылда турганынган 3,5 катаа хөй. Ында ам 430 муң өөреникчилер өөренип турар.

Кадрлар белеткелиниң чугула чүүлү болза, эге болган ортумак школаларның техникумнарның болгаш дээди өөредилге черлериниң программалары-биле ажылчыннарны болгаш албан-хаакчыларны бүдүрүлгеден чартыктырбайн кежээки школаларга өөредири болуп турар.

Дээди өөредилге черлериниң болгаш бүдүрүлгелериниң санында 40 ажыг кежээки школаларны, университеттерни, 7 заочный факультеттерни болгаш кежээки 30 техникумнарны тургускан. Оон аңгыда, ажылчыннарны бүдүрүлгеден чартыктырбайн өөредири-биле заводтарда болган фабрикаларда, шахталарда 10 муң ажыг эге болган ортумак школаларны тургускан. 1954 чылда чурттуң өөредилге черлеринге 2900 муң ажыг ажылчыннар болгаш албан-хаакчылар өөренип турган.

Беш чыл планы-биле төлевилетинген 60 дээди өөредилге черлериниң түдүшкүну доосту бээрге, Быдатка студентилериниң саны 430 муң чедир өөр. Ортумак болган тускай өөредилге черлериниң өөренип турарларының саны 600 муң чедир көвүдээр.

(СЭТА).

Индияның национал конгресс партизының ажылчын комитединиң сессиязының доозулганы

ДЕЛИ. Индияның национал конгресс партизының ажылчын комитединиң ийи конуктуң сессиязы январь 23-те доозулган. Комитет «Нацияга кыйгырыг» деп эге аттыг резолюцияны үндүрген, штаттарны эде организастаарының дугайында айтырыг талазы-биле чазактың шиитпирин чарлаан соонда Бомбейге болган хөлээшкинни ол кыйгырыгла шиитпирлиг-биле буруу шаап турар. Тургустунган берге байдалды ажып эртери-биле бүгү күженишкиннерни салырын болгаш алаын үүрмек айтырыглар талазы-биле саналонналарның каржыр чоруу Индияның чангыс эвининң болгаш дешилгезинин орунга турарын болдурбазын национал конгресс партизының кежигүннерин комитет кыйгырып турар.

Делегейде болуп турар чоруктарның допчулалын комитет база дыңнаан, ол дугайында премьер-министр Неру илеткел кылган.

Парлалганың дыңнадыглары-биле алырга, Неру Чоокку болган Ортаакы Чонгүкте байдалга база Кипрде болган Суданда болуушкунарга хамаарыштыр багдал пактызын киирипгирбишаан чугаалаан. Пакистанга америк дузалаачыга ол онзалап доктаараан болган америк дузалаачы алган соонда Пакистанда байдалдар Индияга хөлээшкинни үндүрген деп демдеглээн. КНО-нуң Бол Ассамблеязының сөөлгү сессиязынга индий төлээлериниң роліон ол база чугаалаан.

Индияның национал конгресс партизының чыл бүрүде Амритсарга болур съездизинге киирер резолюциялар дугайында айтырыгны комитет база көрген. Нийги бем чыл планының, штаттар эде организастаарының дугайында болган улустар аразының байдалының талазы-биле резолюцияны киирип келири шиитпирлетинген.

(СЭТА).

Индияның бирги беш чылының баштайгы түңнелдери

ДЕЛИ. Индияның информация бюрозунуң дыңнадыы-биле алырга, салыг болган үлетпүр министри Кармаркар бо чылын апрельде доостур бирги беш чылдың түңнелдерин чугаалавышаан, Индияның үлетпүр бүдүрүлгезиниң индексиин 1955 чылдың апрельде 167 (1946 чылда 100 кылдыр алган) болган деп медеглээн. Бо өзүлеени колдуунда үлетпүрүнүң эң чугула үш адыларында — кара эзилдиринин, цемент пос-таавы адыларында продукция бүдүрүп үндүрери өскени-биле тайылбырлатынар. Кара эзилдиринин 1250 муң тонна хире болуп турар. Эртекен чылын цемент бүдүрүп үндүргенин 4500 муң тонна иштеп турган.

Пос-таавы фабрикалары постер бүдүрүп үндүрерин 5 миллиард ярд ажырган. Бирги беш чыл планы-биле доктаатынган 4700 миллион ярдтардан дыка хөй болган.

1955 чылда шөй болган кауучук бүдүрүп үндүргени дыка хөй болган.

(СЭТА).

Барыын-герман армиязы тургузуп турарлы

БОНН. Амгы үеде бундестагтың комиссияларында Герман Федералдыг Республиканың шериг эргелерин, чепсектиг күштериниң, шериг талазы-биле үстүкү албан черлериниң болгаш дээди командылалының структуразын болгаш соруглгарын тодаргайлап турар шеригниң хөй санныг хообилу төлевилелдерин чугаалажып көөрү далаш-биле доостунуп турар.

Чамдыызы Барыын Германияның конституциязынга немедилер болуп киирер ужурлуг ол хообилу төлевилелдериниң аңгыда, армия тургузары-биле чергелештир бүрүненің ажыл-чорудулгаларының талазынга тыптып келир янзы-бүрү бүгү айтырыгларны тазыртырар база тургустунуп турар армияның кадржаан өзээн үргүлүү чыыдырар болгаш өөредир чорукту ыяавыла хандырар ыңдыг хообилу төлевилелдерни бундестагтың комиссиялары белеткеп турарлар.

Бундестагтың комиссияларында ол хообилу төлевилелдериниң далаштыг көрүнүп турары болза, армияны тургузарының үндезин эргежи тодаргайлап турар хообилулар чок болга-даа, барыын-герман армияны тургузар чорук бүрүн чоруп турарыбиле тайылбырлатынар. Барыын Германияның армиязын тургузар чорук эртекен чылдың төнчүзүнде, кажан 6 муң аки-тураачыларны чыыр дугайында хообилуга үндезилээш баштайгы солдаттарның болгаш офицерлерниң келиришкинин чарлаанывыбиле эгелээн. Январьның эгезинде ол солдаттарны болгаш офицерлерни барыын-герман армияның баштайгы алдыгы өөредилге роталарының Андернихте, Нервеннихте болгаш Вильгельмсхафенде казармаларында тааржыштыр тургускан.

Эртекен чылдың декабрьның 30-де чазактың парлалга болган информация бюлетенинге Герман Федералдыг Республиканың амгы камгалал министри Бланктың бижээни болза: «1955 чылдың төнчүзүнде баштайгы немец солдаттар боттарының албанын кылып эгелей бергеннер... Дараазындагы 12 айларның иштинде өөредилге кезектериниден ротолар болгаш батальоннар тыптып келир. Хөй чылдарның планнавыкыны ам бодунуң боттанышкынынын чазазында кирген. Бөгүнгү болуушкуннар даарта: бистиң хоорайларывыстың болган суурларывыстың кудумчуларынга шериг хевш кеткен немец солдаттар болу бээри биллингир».

Герман Федералдыг Республиканың камгалал министерствозу 1956 чылдың күрүнүнде барыын-герман армияның 12 дивизияларынга кадрлар белеткээрин планнап турар болган 1957 чылдың төнчүзүнде бүгү-иитти шериг албанының хообилузунга үндезилээш, баштайгы шериг назылыгларны мобилизастаарын чорудар.

Армияны тургузарын дүргедиринге ГФР-нии чазаа армияның составынга барыын-герман кызыгаар полициязын киирер дугайында хообилуну хүлээп алырын чедип алыр деп шиитпирлээн. Шак ыңдыг хообилуга үндезилээш, армия болза бүрүн белеткетинген 18 муң чыгыы солдаттарны болгаш офицерлерни алыр.

ГФР-нии курган черниң шерини тургузары-биле кады шериг-агаар болгаш шериг-далай күштерин база тургузуп турар.

(СЭТА).

Мурнуу Вьетнамда байдал

ПЕКИН. Иголиньдиемовчу эрге-чагыргалар «сонгулдаларны» белеткевишаан, Мурнуу Вьетнамга полицейжи өлүрүкчү коруи-чуруину тургускан, Синьхуа агентилелиниң дыңнадыл турары болза, Иго Динь Дьем чарлык үндүрген, ол чарлык ёзугаар «айыылыг» деп санатынган кижилерни концентрастыг легерьлерге хоруглаар азы «тускай таарыштырган районнарже шөлүүр апаар. Бир үеде Иго Динь Дьем эрге-чагыргага киреред дузалап турган, ындыг болза-даа соолуунде аңаа удурланган «революстуг комитет» безини каржы хемчеглерге таваржып турган. Сайгонда «революстуг комитеттиң» итаб-бажының чоокта чаа шериг болгаш полиция эжелеп алган» деп дыңнадыгга айтып турар.

Чуртту чарарын моңгежилериниң политиказы чонуң шиитпирлиг удурланышкынынга таварышпышаан турар. Женева дугуржулгаларынга чөрүттүр Иго Динь Дьеминиң чорудуп турары «Национал хуралга» «сонгулдалары» Мурнуу Вьетнамның улус масселарының базышкынывыбиле каш удаа сонгаарлатынып турган.

Порккала-Уддтуң девискээрин Финляндияның эрге-чагыргаларының көргени

ХЕЛЬСИНКИ. Порккала-Уддтуң девискээрин шериг-далай базазы кылдыр ажыглаар эргеден Совет Эвилелиниң ойталаар дугайында болгаш ол девискээрден Совет Чепсектиг Бүштерни үндүрер дугайында 1955 чылдың сентябрь 19-та чарган Дугуржулга ёзугаар Порккала-Уддтуң девискээрин болгаш ында турар эт-хөрениин финляид күрүнеге дамчыдып берииштикини январь 24-те болган.

Эртенгинниң 10 шак турда Порккала-Уддтуң кыыгаарынга Финляидияның төлээлекчилери: Премьер-Министр У. Кекконен, Даштыкы Херектер Министри Н. Виролайнен, Камгалал министри Э. Скуг, Иштики херектер министри В. Бякеля, Юстиция Министри В. Хенриксон, Даштыкы херектер министерствозунуң статс-секретары Р. Сеппяля, Даштыкы херектер министерствозунуң киидис начальниги Р. Энкель, Порккала-Уддту тур эргелээриниң комитединиң даргазы генерал-майор Б. Вяала, Садыг болгаш үлетпүр министерствозунуң төлээлекчизи адмирал С. Сундман, кол штабтың төлээлекчизи генерал-майор Е. Ровер болгаш өскелер-даа четкилеп келгеннер. ССРЭ-ниң Финляидияда элчизи В. З. Лебедев чедип келген. Порккала-Уддтуң шериг-далай базазының командылакчызы генерал-лейтенант С. И. Бабанов оларны уткуп алган.

Девискээрни хүлээдип берип турар генерал-лейтенант С. И. Бабанов база девискээрни хүлээп ап турар генерал-майор Б. Вяала баштайгы машинага олурупкаш, девискээрниң иштинче углай чорупканнар. Оларның соонган өскө машиналар чорупканнар. Порккала-Уддту болгаш аренда үезиниң дургузунда аңаа Совет Эвилелиниң тудуп тургускулаан тудугларын көөрү эгелээн. Совет киижилерниң чаа тудуп тургускан аэродромунга баштай докталган. Аэродромну шаанда тулаа турган черге тудуп тургускан, сугну кургалыр болгаш черниң кырын быжыг кылыр төлээде, тускай хоорзаларны салыр, 40 муң кубометр ташты чадыр төгөр ужурга таварышкан бис. Аэродром чанында капонирлер бар дээрзин генерал-лейтенант С. И. Бабанов Финляидияның төлээлекчилериниге тайылбырлаан.

Оон соонда шуулкан автомашиналар гранит чанында тутка чер алдында складтың чанынга доктаагаан. Ол дээрге, Совет Эвилелиниң Финляидияга халас дамчыдып берип турар тудугларының иштинден эң улуг тудугларның бирээзи болур. Складтың ишкири — 120 вагон кирер. Склад чылыг агаар-биле чылыдар одалгалыг, сайылган чырыткылыг.

Порккала-Уддка Совет Эвилелиниң тутка тудугларын уламтыр көрүп чоруп турганнар. Складта тутка чер алдының дизель электростанциязының шелү 2500 көрбелчин метр.

Ботвиктин району. Ында мугулдурнуң эриинде кончуг эки пристиң тулуп тургускан, аңаа далай пароходтары докталып турупболур. Девискээрни таварып эртекен демир оруктан олче тускай демир орук шугумун тудуп тургускан. Хельсинкиже кирер далай оруун дош дүй алыр бээр үеде, далай судноларының чүгүн дүжүрер дээш ынаар хостуг кээп болурлар.

Финляидияның төлээлекчилери чанында башкылар бажыннары тутқулаан ортумак школаның бажының көргеннер, чеди даш бажыңнардан тургустунган Ботаника хоорайыгажынга болгаш өскелээ тудугларга чораннар, ол тудуглар финляид күрүненің бүрүн өнчүзү болуп шилчиир.

Девискээрни көргенинің соонда генерал-лейтенант С. И. Бабанов Финляидияның төлээлекчилериниге хүлээп алышкынны тургускан. Көрүүшкүнүң киржикчилери көрген чүүлдерин найырадыг ёзу-биле чугаалашканнар. Порккала-Уддту Финляидияга дамчыдып берип турары болза, Совет Эвилелиниң болган Финляидияның улустарының аразында найыралды быжыглаар деп камгалал министри Э. Скуг демдеглээн. Совет Армия дээш министр кундага көдүргеп.

Финляид таланың демир орук эргечагыргалары Порккала-Уддту таварты эртекен демир орук-биле танышканнар, ол оруктаа станцияларны болгаш өскө-даа тудугларны көргеннер.

Порккала-Уддтуң девискээрни болгашында турар бүгү эт-хөрениин Финляидияга дамчыдып бээр дугайында Протоколга ат салышкыны январь 26-да болган.

КУР-нуң Күрүне чөвүлелиниң хуралы

ПЕКИН. Синьхуа агентилелиниң дамчыдып турары болза, январь 23-те КУР-нуң Күрүне чөвүлелиниң 22-ги хуралы болган.

Быдат Улус Республика биле Герман Демократтыг Республиканың аразында найырал болгаш кады ажылдажыга дугайында керээни, база ол ышкаш культурлуг кады ажылдажыга дугайында, каранти болган үнүштер камгалалының дугайында кыдат-герман дугуржулгаш чөвүлел бадылаан.

Кыдат-сирий садыг дугуржулгазын база 1955 чылдың ноябрь 30-де Дамаскага ат салдынган төлевилер дугайында дугуржулганы чөвүлел база бадылаан.

(СЭТА).

Францияда чазак кризизинге хамаарыштыр

ПАРИЖ. Франциянын премьер-министри Рене Коти чазактың башкыны албан-хүзээлга кандидатты төлевилээр дээш политиктиг консультацияларны кыырычче киришкен. Национал хуралдың даргазы Ле Трокери, Республиканың Чөвүлелиниң даргазы Моннервильди, Француз эвилелиниң хуралының даргазы Саррону болгаш экономиктиг чөвүлелиниң даргазы Рошту ол хүлээп алган. Оон аңгыда радикалдар партизының баштыны болгаш Национал хуралдың хүнүгүү даргазы Эдуард Эррионга Коти чораан.

Оон соонда Коти парламент бөлүктериниң үлүртукчулары-биле сүмележии эгелээн. Бир-ле дугаарында ам улуг парламент бөлүүнүң — коммунистер бөлүүнүң даргазы Жак Дюкону хүлээп алган. Президент-биле ужуражышкынының соонда Дюкло дараазындагы медегледи кылган:

«Францияның Коммунистиг партизын өске бүгү партияларга көөрде, бирги черге тургускан сонгулдаларының түңнелдеге нацияның негелделерин болгаш тура-соруун ёзугаар чазак тургузар хүлээлгеин коммунист кижиге дагзыр деп негээр эргени биске берип турар деп Республиканың президентизинге чугаалаан мен. Ынчалзажок барыын үеелдиг өске партияларның болгаш тускай бөлүктериниң туружу амгы үеде Коммунистиг партизының төлээлекчизиниң үлүртүлгазы-биле чазак тургузарын берге байдалдыг болдуруп турар.

Мынчыг байдал-биле холбаштыр Францияның Коммунистиг партизының мурнуннан чугаалавышаан, чаа чазакты тургузарын социалист кижиге дагзырын Республиканың президентизинге саналгаш мен, биштиң бодалгавыс-биле ынчыгга, ол чазактың соруглазы болза: чугаалажыышкынынарының дузазы-биле Алжирге тайбынны докталдың тургузары; улустар аразының байдалын тазыртырарынга болган чепсегленнишкиннерни дужүрериниге ажыктыг кылдыр шиитпирлиг кеделири; чамазаты школаны кампалаларының национал комитединиң минимум-программазын боттандырыы тургаш, чамазаты школаны катаа тургузары; кадыг-даа хоралакчы үүлгединишкиннерге улур демократтыг хозяйствоны кампалаары болгаш социал дешилгенин политиказын чорудары болур ужурлуг.

Улустуң тура-соруу херек чарында боттанарын дээш бүгү күштер-биле деминсежир деп быжыг бөлүүлүг болган бистиң партивыс бо дугайтты Морис Торезтиң чоокта чаа сагындырганы ышкаш ажылчын ангыга болган улустаа тазырычлыг бурунгаар кадыг-даа базымны, кадыг-даа хенчегин, хозяйствоны болгаш тайбынның херээнге бараан болур кадыгдаа инициативаны деткиринге белеп.

Чурттуң тодаргай илереткеген тура-соруу турбуже, Национал хуралдың оон үелдиг хөй нуруузу сонгукчуларынга үлүгделиинге тааржыштыр чөөн үелдиг чазакты тургузар соруглгаларга сырый каттышпааны харааланчыг-дыр.

Ынчалзажок бүгү чуртта хүн келген түүни күштелип турар улустуң ыйыкшыкыны келир үеде ындыг чазакты тургузарын албадаптар дээрзинге бүтпелдиг бис».

Оон соонда Коти социалистерниң парламент бөлүүнүң даргазы Эдуард Депрени хүлээп алган.

(СЭТА).

„Соок дайынның“ талалакчыларының чаа өнчүк-чөңгээзи Чехословак улустуң киленнээшкинин болдуруп турар

ПРАГА. Чехословакияның телеграф агентилели дараазында дыңнадыгны дамчыткан.

«Хостуг Европа» деп радиостанциязының Чехословакияның девискээрининче салын чорутканы өнчүк-чөңгээнин үүлүлга хүүдустарлыг агаарының борбак шарларының сөөлгү үеде болгулаан частыыкынынары чехословак улустуң улуг киленнээшкинин болдуруп турар. Шарларның частыыкынынарының түңнелинде алаын каш бичии уругларның болгаш улуг улустарның балыглангаагы, эт-хөреңгиге чедирген когаралдар болгаш хоп-нүүлүү утка-шыларлыг хүүдустар америк монополистериниң доллары дээш амыдыралдын америк хевиринин «демократчызын» чехословак улусга бүзүрелериниң оралакчы турар, ынчыг киижилерге хамаарыштыр удурланышкынны хайыктырган.

Шарларның частыыкынынары Чехословакияның хамаатызарының амыдыралынга болган кадыынга каш удаа айылдыг чорукту таварыштырган болгаш национал-дың база хүүнүң эт-хөреңгизин үзүктээп чорук «Хостуг Европа» деп радиостанцияның өртектиг чүүлдерин таныш-көрүштерининге берип база бодунга шиитпирлиг ап турган. Ылангыя чолаачы Тяпинин үргүлүү арагалаадып турган болгаш 300 рубль түңнүг өртектиг чүүлдерни аңаа халаска берген, тюльдер, платьелер болгаш өске-даа улуг өртектиг бараанналарны бодунга шиитпирлеткен.

Үүлгеткен кем-бүрүүзүнден чайлаар соруглга-биле самчыгдакчы Бородина ажылдап турган черинден дезии чорутканш, Красноярск крайның Минусинский районунда «Пригородный» совхозка чаштының турган туттурган.

Барыын-Хемчик районнуң улус сулу Бородинаның самчыгдаа кылган бүрүүлүг хереэн илереткеш, «Күрүненің болгаш хөй-ниитизиниң өнчүзүн оорлаш самчыгдаанналарга кеземче харыысалгазының дугайында» ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң 1947 чылдың июнь 4-теги Чарлыының 4-кү чүүлү-биле оон бодунга хамаарыштыкан бүгү хөреңгизин хавырбыннаан, ону сес чылда күш-ажыл лагерьниге хоруглаш шиитпеп. Оон чедирген когаралын бүрүү-биле төлетиргеп, райпога эгидерин шиитпеп хереэнге айтыкан.

С. ШАЛЧИНА.

Француз чазакты тургузарын Ги Моллеге дааскан

ПАРИЖ, январь 27. Франциянын президентизи Рене Коти дүгү кежээ социалистиг партияның чингине секретары Ги Моллени чалаан болгаш чазакты тургузарын аңаа дааскан. Ги Молле ол хүлээгени бодунга алырын чөпшээреппеген.

(СЭТА).

СУД ЗАЛЫНДАН

Самчыгдакчыга кеземче харыысалгазын көргускен

Садыг талазы-биле кандыг-даа тускай билиг-мергежили чок, иштиг эртеми 7 класс дооскан Валентина Григорьевна Бородинаны Барыын-Хемчик райпозунуң баштаар чери ажыыга хүлээп алган, Алингатыда ыяш белеткелиниң участогунда магазинниң садыгжызынга 1954 чылдың декабрь 23-те тонуйлап чоруткан.

Бородина аңаа 1955 чылдың май 15-ке чедир ажылдаан, хереглекчилер кооперациязының хөй түңнүг акша-хөреңгизин самчыгдап, бодунга шиитпеп турган. Мону тодаргайларга, 1955 чылдың февраль 15-те ревизия-биле Бородинаның 824 рубль самчыгдалы илереткеген. Ол акшаны бодунга шиитпеткенин ол бодушыныктаан.

Оон соонда 1955 чылдың апрель 26-да ревизия-биле 6561 рубльди, ол-ла чылдың май 15-те ревизия-биле 12487 рубльди Бородинаның самчыгдааны илереткеген. Самчыгдакчы ол ажылга турган үелинде үргүлүү арагалап, кооперацияның өртектиг чүүлдерин таныш-көрүштерининге берип база бодунга шиитпеп ап турган. Ылангыя чолаачы Тяпинин үргүлүү арагалаадып турган болгаш 300 рубль түңнүг өртектиг чүүлдерни аңаа халаска берген, тюльдер, платьелер болгаш өске-даа улуг өртектиг бараанналарны бодунга шиитпеткен.

Үүлгеткен кем-бүрүүзүнден чайлаар соруглга-биле самчыгдакчы Бородина ажылдап турган черинден дезии чорутканш, Красноярск крайның Минусинский районунда «Пригородный» совхозка чаштының турган туттурган.

Барыын-Хемчик районнуң улус сулу Бородинаның самчыгдаа кылган бүрүүлүг хереэн илереткеш, «Күрүненің болгаш хөй-ниитизиниң өнчүзүн оорлаш самчыгдаанналарга кеземче харыысалгазының дугайында» ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң 1947 чылдың июнь 4-теги Чарлыының 4-кү чүүлү-биле оон бодунга хамаарыштыкан бүгү хөреңгизин хавырбыннаан, ону сес чылда күш-ажыл лагерьниге хоруглаш шиитпеп. Оон чедирген когаралын бүрүү-биле төлетиргеп, райпога эгидерин шиитпеп хереэнге айтыкан.

С. ШАЛЧИНА.

Редактор Д. О. БЕГЗИ.

ДИШТЕРИНЕРНИ КАМНАЗАР!

Диштерни аминээри кажан аарый эмин эрте бергенде чүгле ынчаарда аарышкылыг болур. Диштерни эмин эртир аарый бээрниге чедирбес ужурлуг.

Диштерни эмчиге чогуур ойүнде—чылда 2 катаа хынаар херек. Эмчи аасты көөр, бир эвес аарый бар болза, диштерни аарывазын дээш дуңзаалзар.

Баксыраан диштер чүгле аарыыр эвес, харын кадыкшылга хоралыг болур.

Аарыг диштер-биле чем чип шыдавас. Хөндүр лайнаваан чем бичии хайыр болгаш аарыгга чедирии болур.

Диштерни хүнүң-не эртен болгаш кежээ аштаар херек, а чем соонда аасты чылыг суг-биле чайып төгөр.

Диштерни кадык ап чоруур дээр болза, шын чеминеиниге база чугула. Чемге ногаалдарны, кат-чимистерни, дузаан чемнерни ажыглаар херек. Ногаалдарны чүгле хайындыргаш эвес, харын чиге база чиир херек.

Тыва областтың санитар-чырыдышынын башкыы.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажын № 3 ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 3—62, редакторнуң орлакчызының, иштики информация кылдызының — 3—88, харыысалгалыг секретарының 4—98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлетпүр болгаш транспорт, кодээ ажыл-агый кылдыстериниң 3—68, культура болгаш амыдырал, чагаа кылдыстериниң база бухгалтериниң 3—65.

ТС—00220.

Культура эргелелиниң типографиязы.

БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилеттинген

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1956
ЯНВАРЬ
31
ВТОРНИК
№ 22 (3475)

Өртээ 20 коп.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

Улуг австри композитор В. А. Моцарттың төрүттүнген хүнүнден бээр 200 чыл болганынга холбаштырган байырлыг хурал (1 арын).

СЭКП-ниң XX съездизинге уткуштур (1 арын).

ПАРТИЙЖИ АМЫДЫРАЛ. С. Смоленцев. — Партияның район библиотеказы (2 арын).

О. Догуй-оол.—Партия организациязының ажылы экижип турар (2 арын).

М. Севен.— Культура-чырыдыышкын албан черлериниң ажылын экижидер (2 арын).

В. Чимов.— Күргүне оргулгаларының талазы-биле сан органнарының ажылында четпестерни узуткаар (2 арын).

А. Санчат.— Заочниктерниң кышкы сессизизи (3 арын).

Д. Арамчаа.—Коммунист ада-иелерниң хуралы (3 арын).

Н. Сметанин.—Индия республиканың алды чыл оң (3 арын).

Варшава Берээзиниң кирижичилери күргүнелериниң Политиктиг консультативтиг комитединиң хуралы (4 арын).

Чехословак республиканың Премьер-Министрининг бирги оралакчызы болгаш национал кангалал министри А. Чепичканың чугаазы (4 арын).

Кызат улус республиканың Даштыкы херектер Министерствозунуң медегдели (4 арын).

Төлевилел болгаш тудуг организацияларының чугула соруглагазы

СЭКП ТК-ниң болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң «Төлевидээшкинде болгаш тудуушкунда артык чүүлдерни чайладыр дугайында» докгаалы төлевилел болгаш тудуг организацияларының мурнунга харыысалгалыг соруганы салгач. Төлевилээшкин-тудуг херээн чаа негелделерниң деңнелинге дүүштүр тургузарга төлевилекчилерниң болгаш тудугжуларның шинтипрлезе чогуур үндезин айтырыгларын ол докгаал хүнүң айтырыышыга тургускан.

Колхозчу араттарны сууржуг амыдыралче шилчидериниң база областың аныяк үлетпүрүнүң төптерин тургузарының чугула айтырыгларың шинтипрлеп турар Тыва областың төлевилел болгаш тудуг организацияларының коллективтеринге бо докгаал онза улуг ужур-дузалыг. Алдыгы беш чылда бистиң областа көдээ ажыл-агый, үлетпүр болгаш хоорай тудугларының канчаар-даа аажок улуг программазы көргүнген.

Областа кол тудуг организациязы болур чүгле «Тыва тудуг» трестизи безин чаа беш чылдың баштайгы чылында 26 миллион рубльдиг тудуг ажылдарын чорудар. Улус ажыл-агыйжы бо соруганы амыдыралга боттандырарынга хамыктын мурнунда төлевилекчилер, тудугжулар, инженерлер болгаш техниктер кол рольду ойнаар. Чурттакчыларга эптиг, тударының шүүлели бинче болгаш быжыг бажыңнарны төлевилээри база тудары — бистиң төлевилекчилеривистиң болгаш тудугжуларывыстың үндезин соруглагазы бо.

Төлевилээшкинде болгаш тудуушкунда артык чүүлдерни чайладыр дугайында партия болгаш чазактың айтышкынының боттандырар талазы-биле областың төлевилел болгаш тудуг организацияларының чамдык ажылдарны чорутпан. Тудугларны чаңгыс аай төлевилелдер-биле болгаш катап ажыглаар төлевилелдер ёзугаар чорудуп турар. Чурттакчыларга болгаш ажыл-агый тудугларының төлевилелдерни чурт иштинин чиик өртектиг тудуг материалдарын ажыглаарынга үндезилеп тургузуп турар.

Төлевилээшкинде артык чүүлдерни үзуткаары-биле эрги төлевилелдерни чаа негелделерге дүүштүр эде кылырының чамдык ажылдарын облтөлевилел чорутпакан. Чижээ Кызыл хоорайның Ленин кудумчузунда чаа кылып турар 16 квартиралыг чурттакчыларга бажыңының, совпартшколаның, хооркомунуң албан кылыр бажыңнарының болгаш 18 квартиралыг чурттакчыларга бажыңнарының база көдээ клубтарның мурнуку төлевилелдерни эге көргөн. Ооң түңнелинде мурнунда көрүнген артык чарыгдалдар дыка кылырылган.

Чижээ, чүгле совпартшколаның бажыңындан безин 171 мун рубль түңнүг артык чарыгдал кызырылган. Эде көргүшкүнүң түңнелинде Ленин кудумчузунда 16 квартиралыг бажыңның хөй артык эжиктери, бичии-бичии өрээлдери эвээжээн болгаш бажыңдан аңгы тулуп турган от салыр черни бажыңның бодунда тудуп эгелээн.

Ынчалза-даа чамдык чедиишкиннер-биле кады облтөлевилелде болгаш «Тыва тудуг» трестизинде чедир шинтипрлетинмээн айтырыглар хөй. Ол четпестер хамыктың мурнунда төлевилээшкинде болгаш тудуушкунда артык чүүлдерниң ам-даа бары-биле тайылбырлатынар.

Төлевилээшкин кылырда бажыңнарның чурттакчыларга эптиг болурун барымдалавас, ооң чүгле каасталгазынче кичээнгей салыр практика облтөлевилелге тургаан. Чижээ, Кызыл партизан кудумчузунда албан черинин бажыңының кырында кандыг-даа ужур-утка чок суургалар кылырынга безин 8 мун рубль чарыгдатынган. Кызыл хоорайда ам тудуп турар чаа кино-театрның иштинде 6 колонналарны чечектей үгулзалаарынга безин 16 мун рубль чарыгдаары көрүнген. Ол хирезинде-ле театрның экраны көрүкчүлерге тааримча чок кылдыр бичеледир төлевилетинген.

Бо ышкаш чижектер чаңгыс эвес. Облтөлевилел төлевилелдерни эде кылырын саададып турар. Моон харааны-биле тудуглар чорудуп турар организацияларның 70 хуузу чаңгыс аай төлевилелдерни бүгүнге чедир албаан. Ол чоруктуң тудуг ажылдарын өй-шаанда чорударын моондактап турары билдингир.

Чаңгыс аай төлевилелди хажыдар болгаш тудугларны чурттакчыларга каражалыг кылдыр чорудар хоралыг практиканы «Тыва тудуг» трестизи ам-даа адырыбаан. Чижээ, Ленин кудумчузунда 16 квартиралыг чурттакчыларга бажыңының соцгаларының характары төлевилелде көрүнгенинден 40—60 сантиметр соорга кылдыңган. Сөөлгү чылдарда туттуңгулаан 8 квартиралыг чурттакчыларга бажыңнарының чаңалары хөлүн эртир кадыр, а деңнештеринің аразы кызыы кылдыңган.

Тудугларның өртээ төлевилелде көрүнгенинден каш катап улуг болу бээр таварылгалар хөй. Ооң чылдагааны болза, тудугга күш-ажылды шын эвес организастап, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң куду болуп турарында. Тудугнуң темпизин дүргедиринге, аңаа күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедиирингге болгаш ону эвээш карылгалыг кылдыр чорударынга тудугнуң индустрилалыг методун ажыглаары улуг ужур-дузалыг. Бо сорулга-биле тудугларны чүгле чыш эптеп алыр демир-бетон болгаш ыяш конструкциялар-биле кылырынче массалыг шилчириң эргежок чугула. Тудугларга чурт иштинин чиик өртектиг тудуг материалдарын — тудуг даҗын, туйбубу, сай-даштың болгаш өскелерни-даа калбаа-биле ажыглаар ужурлуг.

Тудугларны чурт иштинин чиик өртектиг тудуг материалдарын ажыглаарынга таарыштыр төлевилээрин облтөлевилел аң кыска хуусаада шингээдип алган турар ужурлуг. Төлевилел болгаш тудуг организацияларының соцгаарладып болбас соруглагазы чүдел дээрге таарымчалыг болгаш камналгалыг чаңгыс аай төлевилелдерни дидикчи-биле чогаадырында болгаш оларны тудуушкунга калбаа-биле ажыглаарында болур.

Төлевилээшкинде болгаш тудуушкунда артык чүүлдерни шинтипрлиг үзуткаар дээш демисселге партия организациялары болгаш оларның удуртулгазы-биле ажылдап турар профсоюзтар болгаш комсомол организациялары улуг роллу ойнаар хүлээлгелиг. Тудугжуларны болгаш төлевилекчилерни совет кижилерниң болгаш күрүненің эрге-ажыктары дээш сагыш салырынга кижизидери онза чугула. Оларның чогаалыкчы аргаларын болгаш күжениишкиннерин тудуг индустризиязын чаа беш чылда улам ыңай хөгжүдеринче мобилизастаар ужурлуг.

Совет тудугжуларның болгаш төлевилекчилерниң хүндүлүг хүлээлгези — тудугнуң темпизин дүргедиринде, ооң өртээн чингелиринде болгаш шыпарын бедиринде болур. Ол чорук бистиң улустарывыстың материалдыг чаагай байлаын болгаш культурлуг деңнелин чаа беш чылда улам бедиринге үнелиг салыышкын болур.

Улуг австри композитор В. А. Моцарттың төрүттүнген хүнүнден бээр 200 чыл болганынга холбаштырган байырлыг хурал

Улуг австри композитор Вольранг Амадей Моцарттың төрүттүнген хүнүнден бээр 200 чылынга холбаштыр январь 27-де Москвага, ССРЭ-ниң Улуг театрынга байырлыг хурал болган. Ол хуралды ССРЭ-ниң Культура министерствозу, Тайбың камгалалының Совет комители, Даштыкы-биле культура харылзаларының Бүгү-эвилел нинтилели болгаш Совет композиторларның Эвилели организастаан.

Театрның бажыңы байырлалга таарыштыр шиметинген, ооң дөрүнде Моцарттың портредин чүүн-базың чечектер-биле болгаш ногаан үнүштер-биле хаакылаан казастаан. 1756—1956 деп алдын саннар хөрелденип турган.

Көрүкчүлер залында совет музыка культуразының болгаш театр уран-чүүлүнүң сураглыг ажылдакчылары, найысалдың хөй-нинти организацияларының төлээлекчилери чыылган.

Аалчыларның аразында Австрияның ССРЭ-де Онза болгаш Бүрүн эргелиг элчини дээрги Норберт Бишофф болгаш ССРЭ-ге Моцарттың байырлалынга кирижири-биле келген австри композитор Марсель Рубин.

Москвада чамдык элчин болгаш төлээчерниң баштыңнары база залга олуруп турган.

ССРЭ-ниң Совет композиторларының Эвилелиниң чингине секретары Т. Н. Хренников хуралды ажыткан.

Моцарттың амыдыралының болгаш чогаадылгазының дугайында иллеткелди ССРЭ-ниң үлустуң артизи, профессор Ю. А. Шапорин кылган.

Австрияның ССРЭ-де Онза болгаш Бүрүн эргелиг элчини дээрги Норберт Бишофф кежээге чүве чугаалаан. Австрияның ең улуг оолдарының бирээзинге алдар кылдыр бо хүннерде ССРЭ-де чорудуп турар байырлал дээш өөрүп четпргенин ол илереткен.

Австри композиторларның эвилелиниң өөнүнээзинден кежээниң киржикчилеринге Марсель Рубин байыр чедирген.

Байырлыг хурал доозулган соонда Улуг театрның артистери Моцарттың «Фигаронуң кудалажыы» деп операзын көргүскеен.

Байырлыг хуралга болгаш ооң соонда болган «Фигаронуң кудалажыы» деп операны үндүргенинге Б. Е. Ворошилов, Л. М. Каганович, Г. М. Маленков, А. И. Микоян, М. Г. Первухин, М. З. Сабуров, А. А. Суслов, Н. С. Хрущев, А. Б. Аристов, П. Н. Поспелов, Д. Т. Шепилов олурушканнар.

Австри улустуң алдарлыг оглунга холбаштырган кежээниң киржикчилери Улуг театрның коллективиниң көргүскени Вольфганг Амадей Моцарттың гениалдыг чогаалы «Фигаронуң кудалажыын» изнибиле үткүп көрген. (СЭТА).

СЭКП-ниң XX съездизинге уткуштур

★

Электри машина тудукчуларының хүлээлгези

Алдыгы беш чыл планының талазы-биле СЭКП-ниң XX съездизинин Директивалаарының төлевилелин Москваның Киров аттыг «Динамо» заводтуң электри машинаа тудукчуларының коллективи изиг үүлдүгүнүүшкүн-биле үткаан. Чаа беш чылдың улуг сорулгаларын боттандырарынга төлептиг салыышкынны боттарының чогаадыкчы күш-ажылы-биле киирерин ажылчыннар болгаш түскай эртемчилер оралдажып турар.

— Бистиң заводтуң коллективи, чүрттүң улуг-улуг хөй гидроэлектростанцилары нарын электри дериишкини-биле деритинген деп бешки аппарат цехиниң слесары А. Поваров чугаалаан. Ам мен болгаш мээң кады ажылап турар эштерим Куйбышевтиң гидро тудугжуларының чагыын күүседип турар бис. Январьда Куйбышев ГЭС-тиң ийги эвилчээниң шлюзтарының автоматтыг башкарылгаларынга нарын 34 панельдерни белеткээр ужурлуг, 26 панельдерни эптеп тургускан бис. СЭКП-ниң XX съездизин төлептиг үткүүрү дээш чарышпышаан, бо чагыны хүүсаа бетинде январь 25-те доозарын бистиң коллектив шинтипрлээн.

1956 чылдың планын хүүсаа бетинде күүседир болгаш пландан ажыр 4 миллион рубльдиң баралыг продукциязын бүдүрүп үндүрер социалистиг чаа хүлээлгени заводтуң ажылдакчылары алган. Ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң талазы-биле онаалганы 1 хуу ажыр күүседир.

Бо чылдың ийги кварталында башкарылганың автомат системалыг чаа хевирниң автобустарынга электри дериилгенин 10 комплектилерин кылып бээрин болгаш ол чүүлдерниң деңзизин 20 хуу чингедирин электри машина тудукчулары шинтипрлээн.

(СЭТА).

—□—

Алдыгы беш чылдың чаа тудуу

СЫКТЫВКАР. Коми Республиканың сонгу чүк районнарының Вычегда, Печора, Мезень хемнериниң бассейннеринде улуг эзим-аргалар бар болуп турар. Ажыглаар болур ыяштың курлавырлары мында барык 1 миллиард кубометр болур. Чүрттүң улус ажыл-агыйының хереглелинге бо байлактыг эзим-аргаларны дүрген шингээдип алырының кол негелделериниң бирээзи болза, ыяш сөөртүр оруктар тудуушкуну болуп турар.

Сонгу чүктүң, Уралдың, Сибирьниң районнарынга ыяш белеткелдерин улам ынай күштелдирери болгаш ол районнарга ыяш дилдирерин улам ынай күштелдирери ыяш дилдирерин дүрген хөгжүдерин хандырары алдыгы беш чыл планының талазы-биле СЭКП-ниң XX съездизинин Директиваларында көрүнген. Хөй ыяштыг районнарга Микунь-Кослан демир оруун тудуп тургузар, ол орук Коми АССР-ниң сонгу кезээ-биле эртери Директиваларда төлевилетинген. Бо демир орукту тудуп алырга Мезень хемниң бассейнинде 175 миллион кубометр ыяш курлавырлыг барык хол дегбээн эзим-аргаларны шингээдип алыр арганы бээр.

Чаа орук ам туттунуп турар. Эрттинмес тайгага болгаш тулаага 235 километр демир орук полотнозун салыр, 3 миллион кубометр ажыг чер ажылдарын тудугжулар күүседир апаар.

Бо хүннерде тудугда политиктиг болгаш күш-ажылчы улуг көдүрлүүшкүн болуп турар. СЭКП-ниң XX съездизинин Директивалары-биле сорук кирген тудугжулар партияның хүндүлүг онаалгазын амыдырал кырынга боттандырар деп долу шинтипрлиг.

(СЭТА).

—□—

Алдыгы беш чылдың чаа тудуу

СЫКТЫВКАР. Коми Республиканың сонгу чүк районнарының Вычегда, Печора, Мезень хемнериниң бассейннеринде улуг эзим-аргалар бар болуп турар. Ажыглаар болур ыяштың курлавырлары мында барык 1 миллиард кубометр болур. Чүрттүң улус ажыл-агыйының хереглелинге бо байлактыг эзим-аргаларны дүрген шингээдип алырының кол негелделериниң бирээзи болза, ыяш сөөртүр оруктар тудуушкуну болуп турар.

Сонгу чүктүң, Уралдың, Сибирьниң районнарынга ыяш белеткелдерин улам ынай күштелдирери болгаш ол районнарга ыяш дилдирерин улам ынай күштелдирери ыяш дилдирерин дүрген хөгжүдерин хандырары алдыгы беш чыл планының талазы-биле СЭКП-ниң XX съездизинин Директиваларында көрүнген. Хөй ыяштыг районнарга Микунь-Кослан демир оруун тудуп тургузар, ол орук Коми АССР-ниң сонгу кезээ-биле эртери Директиваларда төлевилетинген. Бо демир орукту тудуп алырга Мезень хемниң бассейнинде 175 миллион кубометр ыяш курлавырлыг барык хол дегбээн эзим-аргаларны шингээдип алыр арганы бээр.

Чаа орук ам туттунуп турар. Эрттинмес тайгага болгаш тулаага 235 километр демир орук полотнозун салыр, 3 миллион кубометр ажыг чер ажылдарын тудугжулар күүседир апаар.

Бо хүннерде тудугда политиктиг болгаш күш-ажылчы улуг көдүрлүүшкүн болуп турар. СЭКП-ниң XX съездизинин Директивалары-биле сорук кирген тудугжулар партияның хүндүлүг онаалгазын амыдырал кырынга боттандырар деп долу шинтипрлиг.

(СЭТА).

—□—

Металлургтар сөзүнге ээ болуп турар

СЕРОВ. (Свердловск область). Серов аттыг заводтуң металлургтары партияның XX съездизинге алдар кылдыр бедиткен социалистиг хүлээлгелерни алганнар. Бо чылын олар пландан дашкаар 6 мун тонна шойну, 15 мун тонна канны, 8 мун тонна прокатты бээрин, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедиирининң онаалгазын 3 хуу бедиирин, продукцияның бот-үнезин пландан артыкка чингеткенинден 2 миллион рубльдиг камнап алырын шинтипрлээннер. Хүлээлгелер чедиишкинниг күүсетиниң турар. Январьның чээрби хүннериниң онаалгаларын бүгү металлургияның циклиниң талазы-биле бүдүрүлгенин коллективи ажыр күүсеткен.

(СЭТА).

★★

Магнитканың аныяк доменщиктериниң эгелекчи саналы

МАГНИТОГОРСК. Мастерлер эштер Рябцеветин, Колдузовтуң болгаш Бородинниң бригадалары ажылдап турар комсомолчуаныяктарның чедиги домназының коллективи ай эгезинден бээр пландан ажыр 750 тонна шойну берген, чүс-чүс тонна коксту болгаш өске-даа материалдарны камнап алган.

Алдыгы беш чыл планының талазы-биле СЭКП-ниң XX съездизинин Директиваларының төлевилелин чугаалашпышаал, ол домнаның бригадалары январь эгезинде 1956 чылга алдынган хүлээлгени эге көөрүн шинтипрлээн. Январь 25-те ээлчеглериниң каттыжышкыянынга үш бригадаларның төлээлекчилери чыыльган. Хуралга инженерлер болгаш комсомолуң цех бюрозуның кежигүннери база чедип келген.

—Алдыгы беш чыл планының талазы-биле Директиваларның төлевилелинде шой эзилдирерин бүдүн чартыктан хөй катап көвүдеирни төлевилетинип турар деп мастер комсомолчу Леонид Рябцев чугаалаан. Бистин күш-ажылчы коллективиниң ажыглаар черлеринин ажылын экижидер деп, —райкүүском даргазының оралакчызы эш Оолак чугаалаан.

«Коммунизмче орук» колхозтуң даргазы эш Шожуннуң чугаалааны болза: —совет кижилериниң улам ынайгы чаагай амыдыралының бо улуг программазын бистер бо хүннерден эгелээр-ле боттандырып эгелээр ужурлуг бис. Партияның XX съездизинин бетинде колхоз тудуунуң ыяжын тулуг шөлүнче сөөртүрүн доозар, тус-тус колхозтарның үүрмек сут-бараан фермаларын мөөннеп кадар, инектерни хүнде ийи сазарының дүржулгазын ажыглаар, часкы хову ажылдарынга үлегерлиг белеткелди чогуур үезинде доозар болгаш өске-даа боттуг ажылдарны чорудар ужурлуг бис.

Эш Шожуннуң болгаш өске-даа оралардың практиктиг саналдарын пленум чаңгыс үн-биле деткээн болгаш тускай шинтипрни хүлээп алган.

Директиваларның төлевилелин районнуң бүгү-ле колхозтарында, албан черлеринде болгаш школаларында массалыы-биле таныжып турар.

Ол төөгүлүг документиниң партия чырыышкынының четкизинде болгаш партия, совет, хөй-нинти организацияларының удуртукчу ажылдакчыларының экономиктиг өөредилге семинарында хынызы-биле өөренип турар.

Чаңгыс эп-сеткилдиг деткиишкин

ЭРЗИН. (Телефон-биле). 1956—1960 чылларда ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдеринин алдыгы беш чыл планының талазы-биле СЭКП-ниң XX съездизинин Директиваларының төлевилелин Эрзин районнуң ажылчы чоннары политиктиг болгаш күш-ажылчы көдүрлүүшкүнбиле таныжып турарлар.

СЭКП-ниң Төп Комитединиң ажылдап кылганы ол улуг планнарның дугайын баштай партия райкомунуң пленумунга чугаалашкан. Директивалар төлевилелиниң сес бүрүзү, сан бүрүзү болза, совет кижилериң материалдыг болгаш культурлуг деннелин улам бедиирининң, социалистиг үлетпүрнү болгаш көдээ ажылагыйны кажангызындан-даа артык хөгжүдеринің, ынчангаш бистиң Төрээн чүрттувустуң күүү-шыдалың улам быжыглаарының дугайында партияның болгаш чазактың улуг сагыш салыышкынының дугайын чайынандыр хереченил турар төөгүлүг докумнт болур дээрзин ол пленумга чүве чугаалаан кижи бүрүзү онза өөрүшкүлел-биле демдеглеп турган.

—Директиваларның бо төлевилели бистиң ажылывыстың улуг программазы болур. Ол улуг планнарның күүселдези бистиң амыдыралывысты улам чаагайжыдар. Чаа беш чыл планнарын чедиишкинниг күүседир дээш демиселге боттарывыстың күш-ажылчы салыышкыннарывысты кадар ужурлуг бис деп, —райкүүском даргазының оралакчызы эш Оолак чугаалаан.

«Коммунизмче орук» колхозтуң даргазы эш Шожуннуң чугаалааны болза: —совет кижилериниң улам ынайгы чаагай амыдыралының бо улуг программазын бистер бо хүннерден эгелээр-ле боттандырып эгелээр ужурлуг бис. Партияның XX съездизинин бетинде колхоз тудуунуң ыяжын тулуг шөлүнче сөөртүрүн доозар, тус-тус колхозтарның үүрмек сут-бараан фермаларын мөөннеп кадар, инектерни хүнде ийи сазарының дүржулгазын ажыглаар, часкы хову ажылдарынга үлегерлиг белеткелди чогуур үезинде доозар болгаш өске-даа боттуг ажылдарны чорудар ужурлуг бис.

Эш Шожуннуң болгаш өске-даа оралардың практиктиг саналдарын пленум чаңгыс үн-биле деткээн болгаш тускай шинтипрни хүлээп алган.

Директиваларның төлевилелин районнуң бүгү-ле колхозтарында, албан черлеринде болгаш школаларында массалыы-биле таныжып турар.

Ол төөгүлүг документиниң партия чырыышкынының четкизинде болгаш партия, совет, хөй-нинти организацияларының удуртукчу ажылдакчыларының экономиктиг өөредилге семинарында хынызы-биле өөренип турар.

Съездиге уткуштур

Коммунистиг партияның XX съездизинге алдар болдурган күш-ажылчы эәлчегге киргеш Кызылдың алдын уургай эргелелиинин автотранспорт конторазының коллективи чаа беш чылдың баштайгы чылының башкы айының бүдүрүлге онаалгазын хуусаа бетинде күүсеткен.

Транспортчулар бо чылдың январь планын хуусаа бетинде күүсеткен. Боттарының күш-ажылчы чедиишкиннерин улам быжыктырбышаан, олар бо чылдың бирги кварталының бүдүрүлге планын март 20-де—он хонук бурунгаар күүсеткеннер. Бо үеним дургузунда чолаачы эш Чумарин 320 литр бензинни камнап алган.

Бо ышкаш чедиишкиннерни коллективтиң септекчилери болгаш слесарьлары чедип алган. Слесарьлар эштер Крылов болгаш Рудаков олар бүдүрүлге планын тургулуг ажыр күүседип турарлар. Автотранспорт конторазының токары эш Гузин хүн-бүрүде 1,5 норманы күүседирин чедип алган.

Материалдарны, электроэнергияны, оттулар чүүлүг камнаары дээш, бүдүрүлгеде ажыглатынмаан курлавырларны чөп ажыглаары дээш чарыш балбаган. Коллективтиң чолаачылары чүк сөөртүлгезинин ай планын чедиишкинниг күүсеткен.

Бүдүрүлге планын күүседиринге чолаачылар эштер Чумарин, Игнатьев, Саранин, Марьясов, Шуленов олар ән идепкейлиг киржип, январь планын 20 хонук бурунгаар күүсеткеннер. Бо үеним дургузунда чолаачы эш Чумарин 320 литр бензинни камнап алган.

Бо ышкаш чедиишкиннерни коллективтиң септекчилери болгаш слесарьлары чедип алган. Слесарьлар эштер Крылов болгаш Рудаков олар бүдүрүлге планын тургулуг ажыр күүседип турарлар. Автотранспорт конторазының токары эш Гузин хүн-бүрүде 1,5 норманы күүседирин чедип алган.

Өвүрнүң тудугжуларында

Өвүр районнуң «Торгалыг» колхозунда эш Чамзырынның удуртукан тулуг бригадазы үш бөлүк болуп алган тулуг ыяжының белеткелин чедиишкиннинг чорудуп турар.

Бригада ам 1150 кубометрни кезип белеткээн, 680 кубометрни машина оруунче үндүрген болгаш 132 кубометрни тулуг шөлүнде дүжүрген. Эш Ногай-оолга удуртурган 6 кижи составтыг звено мурнакчы болуп, 1680 чудукту кескен болгаш 1260 ажыг чудуктарны машина оруунда дүжүрген. Эштер Ногай-оол, Чүлдүм-оол, Байыр-Белек хүн нормазын 150—200 хуу күүседип турарлар.

Партияның XX съездизинин ажыттыпарынга чедир тулуг материалының белеткел ажылын доозар хүлээлге алган ажылдан турарлар.

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының XX съездизинге чедиишкиннинг ужуражыр дээш, Өвүр районнуң «Совет Тывазының 5 чылы» колхозунуң тулугжуларын белеткел ажылын организастыг чорудуп турар.

Эш Данзыр-оолуң удуртканы 32 колхозчулар 3220 чудукту кезип белеткээн, ону 18 шанактыг аттар-биле колхоз төвүнче сөөртүп эгелээн. Ыяш безиндезинде болгаш сөөртүлгезинде ажылдап турар эштер Данзыр-оол, Бичежик, Доржу, Эренгей, Буудай-оол олар ажыл нормазын хүн-бүрү 150—200 хуу күүседип турарлар.

Тудугжулар ыяш белеткелиниң ажылын съездиниң ажыттынарының бетинде, февраль онда доозар деп, чаа бедик хүлээлге алганнар.

Тожуже чүьк сөөртүрүнге белен

Киров аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң баштаар черн Тожуже чүьк сөөртүрүнүң белеткел ажылын чорудуп турар.

Колхоз Туранлан Тоора-Хемче чүьк сөөртүр аът транспортунуң тускай бригадазын организастаан, 30 аътты семиртилгеге тургускан. Бригаданың бригадири дүржулгалыг транспортчу эш Өтпек-оол бүгү белеткелни доозуп алган, ам аътты нырынга белен.

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының XX съездизинин ажыттынарының бетинде 18 тонна чүьктү Тоора-Хемге чедирер дээш бригада социалистиг чарыштың бедик хүлээлгезин алган.

Колхозтуң хөй фермазында

Тес-Хем районнуң колхозтарында хөй фермаларының ажылдакчылары партияның XX съездизинге уткуштур улам бедиткен хүлээлгелерни алган ажылдап турар.

Калинин аттыг колхозтуң хойжулары (ферма эргелекчизи эш Бойгар) кыштагладыышкынны экн организастаап, чазын хөй бүрүзүнден ортумаа-биле 2 килограмм дүктү алырын хүлээнгеп. Ол ышкаш төрүүнер чаш малды бүрүн доруктуруп алырын кол соруга кылдыр тургускап. Шак ындыг тодаргай хүлээлгелерни Ленин аттыг база өске-даа колхозтарның малчыннары алган.

Колхозчу малчыннарның сөзү боттуг ажыл-херектен карышпайн турар. Ажаалданы экижидип, ылангыя кышкы одарларны шын ажыглап турарындан колхозтарның шээр малы менди болгаш хүр кыштаглап турар. Ферзиларның чаш мал хүлээп алырынга белеткелдери эки, кажаалар таарымчалыг кылдынган, мал ченнери белеткетинген.

—□—

Тудуг бригадазы

Эрзин районнуң «Коммунизмче орук» көдээ ажыл-агый артелиниң эш Соскунга удуртурган тулуг бригадазы 1600 кубометр тудуг ыяжы белеткээр планын күүсеткен.

Бригада 6120 чудукту кезип чоңгам болгаш 3700 ажыг чудукту орук агынче сөөрткен. Тудуг участоктарынче ыяш сөөртүлгезинде 49 аътты 30 кижи ажылдап турар. Ам 400 чурукту тулуг участоктарында экбеп дүжүрген. Келикчилер эштер Буртай, Хорчун хүн нормазын 150—200 хуу, чонукчулар эштер Арынчаа, Очур нормазын хүн-бүрү 160—220 хуу күүседип турарлар.

Тулуг ыяжының сөөртүлгезин партияның XX съездизинин ажыттынарының бетинде доозар дугайында бригада социалистиг чарыштың чаа хүлээлгезин алган.

ПАРТИЙЖИ АМЫДЫРАЛ

Партияның район библиотеказы

СЭКП-ның Чөөн-Хемчик райкомунуң библиотеказы элээн каш чылдарда туруп келген болза-даа, оон ном фондузу эвээш тургай. Номчукчуларның саны 50—60 кижиден ашпайн турган. 1955 чылдан өгелеп ол библиотеканы бүгү чоннуң район библиотеказы кылдыр эде организастаай, ол дугайын Чадаана хоорайның бүгү албан организация черлериниге болгаш чурттакчы чоннуга чарлап дыңнаткан соонда библиотеканың номчукчуларының саны каш катап өскен.

Библиотеканың ном фондузу 1956 чылдың январь 1-де турганы-биле алырга 5183 том номнарлыг. Ол ном фондулар колдуунда СЭКП ТБ-ның чорудуп берип турары политиктиг литературалар болгаш библиотеканың күселі-биле садып ап турар чечен чогаал литературазы болуп турар. 1955 чылда 2000 ажыг рубльдиң номун садып алган.

Партия чырыдыышкынының четкинге 1955—1956 өредилге чылдары өгелээри билек СЭКП төөгүзүн болгаш теоризиң өөренир болгулиринің болгаш политшколаларның дыңнакчыларынга, марксизм-ленинизминиң үндезиннерин ботинчээлер-биле өөренип турарларга болгаш пропагандистерге ажыглаары-биле хөй санныг чогуур литератураларны, көргүзүглүг чуруктарлыг альбом материалдарны калбаа-биле делген аскан.

Пропагандистериң болгаш агитаторларның семинарлары, чөвүлел хуралдары ортш турар үеде оларга методикалыг дузалаачыны библиотека көргүзүп турар болгаш номчукчуларга чамдык номнарны бээрде консультация берип турар.

Улустар аразында байдалдың, ССРЭ-ниң болгаш областың байдалының дугайында СЭКП райкомунуң болгаш ВЛКСМ райкомунуң ажыдакчыларынга библиотеканың инициативазы-биле неделя санында политинформация эрттирип турар.

1905—1907 чылдарның бирги орус революциязының 50 чыл оюн тураскаан делгелгени кылган. Партияның XX съездизиниге алдар кылдыр үлетпүр болгаш көдээ ажыл-агый талазы-биле ажылчы чоннарның — колхозчуларның алган хүлээлгелерин солуннардан болгаш сеткүүдерден алгаш, тускай плакаттар, лозунгулар кылып делгээн.

Библиотеканың чечен чогаалдарны хөй номчуп турар активчилериниң арасында комсомолчулар: Таисия Баженкова беш айларның дургузунда хостуг шактарында 48 номнарны, 9 класстың өөренекчизи Лиля Габелкова 10 айларда 24 номнарны, Дилгижек Шелек 8 айларда 24 номнарчы, Лопсан Серен болгаш Ширинпивин Доржу болгаш өскелер-даа хөй-хөй номнарны номчаннар.

1955 чылдың декабрьда партия обкому СЭКП-ниң көдээ райкомнарының библиотека ажыдакчыларының семинарын эрттирген. Анаа библиотека ажылының, оон техниказының дугайында лекциялар болгулаан. Ол чорук биспиң ажылывыска улуг идигни берген. Моон соңгаар мындыг семинарларны чылдың иштинде бирдең эвээш эвес чорудуп турары биске күзенчиг.

Биспиң библиотеканың ажылында чамдык четпестер бар деп чүвени демдеглээр херек. Биспиң районнуң чоңунуң улуг кол нурузу тыва чон болуп турар. Ындыг турбуже, тыва дыл кырында литература дыка эвээш.

Бо дугайында партия райкомунуң пропаганда болгаш агитация киличи кошкак дузалажып турар. Библиотеканың ном фондузун чүгле район төвүнүң чурттакчы чону, ажылчыннар, албан-хаакчылар, база школаларның өөренекчилери ап номчуп турар боорлан башка, чогум колхозтардан келген колхозчулар, янда школалар башкылары, тускай эртемниглер библиотекадан барык-ла ном ап ажыглавайн турарлар. Номчукчулар-биле ажыл бисте ам-даа кошкак, номчулга конференцияларын, айтырыглар болгаш харылзар кежээлерин кончуг ховар чорудуп турар бис.

Библиотеканың ажылының идея-теоретиктиг деңнелин бедидери партия райкомунуң пропаганда болгаш агитация киличиниң чүгүле сорулгазы болур. Ынчангаш библиотеканың ажылынга СЭКП Чөөн-Хемчик райкомунуң пропаганда болгаш агитация киличиниң талазындан боттуг үлүртүлгени болгаш дузалаачыны ам-даа күштелдирери негетинии турар.

С. СМОЛЕНЦЕВ,
Чөөн-Хемчик райкомунуң библиотека эргелекчизи.

Партия организациязының ажылы экижип турар

Эрзин райозунуң чанында партия өге организациязының отчёт-сонгуулдаг хуралы эрткен чылдың сентябрьда болуп эрткен. Эге организацияның секретарынга коммунистер эш П. Байырны сонгуп алганнар. Ол хуралдан бээр-ле эш Байыр коммунистериниң шүүлтүлелдиг санааларын амыдырала боттандырар талазы-биле ажылды чорудуп, партийжи-политиктиг болгаш организастыг ажыдарны экижидип эгелээн.

Бо аразында партия хуралдарын 4 улаа чыыдырып, ол хуралдарга партийжи амыдыралдың чугүле айтырыгларын аппараттың ажылы-биле холбаштырып чугаалашкан. Амгы үеде түс-түс коммунистер партийжи даалгалыг, оларның күүселдезин өге организация секретары хынап турар. Коммунистер Сандык, Дүгер оларның партийжи даалганы канчаар күүселдип турарының дугайында информацияларын партия хуралынга чугаалашкан, аңаа холбаштыр бүгү коммунистериниң партийжи даалгаларны күүселдип турарының байдалынга түүнелии берген. Коллективтиң ажыдакчыларының оруузунга янзы-бүрү темаларлыг лекциялар номчулгаларын 4 катап организастаан, политинформациялар неделя санында болуп турар.

Агитколлективтиң агитаторларының чөвүлел хуралын бир улаа чыыдырган. Агитаторларның ажылын агитколлектив улуттуткучузу хынап, оларга тодаргай сургаалдарны берип турар апарган. Райпо коллективиниң иштинде 1956 чылдың солуннар, журналлар чагылгалары эки чорутунган. Коллективтиң хана солуну эрткен чылдың сентябрьдан бээр 6 улаа үнген, аңаа ажылдың четпестерин үрлүүр иледиптер, мурнакчыларны демдеглеп турар. Ол ышкаш бүдүрүлгезинге болгаш салыгның мурнакчыларын хүндүлеп сыйбыразынга квартал санында иледиптер турар.

Коллективте комсомол организациязының ажылынга удуртулга элээн экижээн. Оон түүнелиинде комсомолчуларның болгаш аныяктарның бүдүрүлге ажылынга мурнакчы роль кезиү апарган. Райпода профсоюзтар организациязы партия организациязының удуртулгазы-биле болуунуң ажылын экижидип турар. Эрткен чылдарда турганыга дөмейлээрге коллективте күш-ажылдың сагыга-чуруму экижээн. Номнар, журналлар, плакаттар-биле деритинген чылыг болгаш арыг-силиг кыдыл-булуң организастатынган. Ында ажылчын, албан-хаакчылар хуралдарны, кичээлдерни, номчулгаларны үргүлүү чорудуп турар. Бот-тывынгыр уран-чүүлүң болгулгилери организастатынган.

Партия организациязының ажык хуралдары болгулаан. Аңаа райпо столовазының, хлеб бышырар черниң ажылының дугайында айтырыгларны чугаалашкан. Ол чорук ук черлериниң ажылын экижиглеринге улуг дузалыг болган. Магазиннериниң, хлеб бышырар черниң, столованың ажыдакчыларының аразынга социалистиг чарыш багай эвес организастынган. Эрткен чылдың сөөлгү квартал-ында чарыштың түүнели эки болуп көрүлген. Райпонуң бараан склады (эргелекчизи эш Михайлов), магазин (эргелекчизи эш Санчаа Чаргаа), столовая (эргелекчизи эш Юсупов) чарыштың тиилекчилери болуп, саарыгга планнарын долуур болгаш ажыр күүселеккинер. Оон ачызында райпо эрткен чылда бараан саарыгазының планын ажыр күүселеккен.

Партия организациязы шинтиринің күүселдезин дээш докталмал ажылдап турар. СЭКП-ниң Эрзин райкомунуң шинтиринің ёзугаар райпонуң сапог даараар мастерскаязы ангы үеде ажыллап эгелээн, чазанында мастерскаяның тургузарынга белеткел ажылдарын чорудуп турар.

Чедиишкиннерни быжыглавышаан, райпо ашарадының ажылын улам экижидер дээш, калбак хереглелдиң бараанары-биле чурттакчы чонну хандырарын экижидери болгаш салыг четкизинге өредамгылалдарны болдурбас дээш шынгыы демнеелди чорудары партия организациязының чугүле сорулгазы болур.

О. ДОГУЙ-ООЛ,
СЭКП Эрзин райкомунуң инструктору.

Культура-чырыдыышкын албан черлериниң ажылын экижидер

Бөдээде культура-чырыдыышкын төптери болза, көдээ ажыл-агыйның бүгү адырларында ажыллаш турар колхозчу ажыл-ишчилериниң культура-массалыг кижизидилгезиниң чугүле төвү болур. Бо чугүле сорулганы күүседиринге Чөөн-Хемчик районнуң чамдык көдээ клубтары, библиотекалары, номчулга бажыннары ажылын элээн эңижиткен.

Районда Чадаананың Культура бажыңы, 5 көдээ клуб, 2 номчулга бажыңы, 7 библиотека ажылдап турар. «Кызыл тараачын» колхозта партия организациязы (секретары эш Кызыл-оол), Хенлергей көдээ Совет (даргазы эш Агбаан-Шыырап) клубтуң ажылынче кичээнгейни күштелдирип келгенинии түүнелиинде көдээ клуб кышка эки белеткеткинген, оолга ыяжы-биле хандыртынган, класталга-шимелде эңижээн. Лекциялар, плеткеллер үргүлүү чорутунуп, ында бот-тывынгыр уран-чүүлүң болгулгилери ажылдап турар. Клуб эргелекчизи эш Дамдыш колхоз төвүнден ыракта кыштагларга, фермаларга культура-массалыг таныдыгга ажылы чорудар сорулга-биле культбригада организастаан. Культбригада малчыннарга 13 концерттерни, 7 лекцияны, 20 ажыг беседаларны чорутканы болгаш агитхүүдүстарны 5 удаа үндүрген.

Чадаана көдээ Совет (даргазы эш Чигир-оол), «Искра» колхозта партия өге организациязы (секретары эш Шангыр-оол) клуб ажылын багай эвес удурткан турар. Клуб чөвүлели план ёзугаар ажылдап, бот-тывынгыр уран-чүүл болгулгилеринде 23 кижини хаара туткан болгаш олар докталмал ажылдап турар. Бажын-Алаак суурнуң чурттакчыларынга, фермаларга, бригадаларга концерттерни, лекция, плеткеллерни, беседаларны чорудуп турар. Ол суурда библиотека (эргелекчизи эш Будина) колхозчуларның 75 хуузун болунче хаара туткан, номчулга конференциязы, номчукчулар-биле беседалар чорутунуп турар. Хайракан көдээ Советте библиотека (эргелекчизи эш Ревнюк) база эки ажылдап турар.

Ынчалза-даа районнуң элээн хөй культура-чырыдыышкын албан черлериниң ажылында улуг четпестер ам-даа узуткатынмаан. Шеми, Пйме, Хөрүм-Даг сумуларда көдээ клубтар, районнуң культура бажыңы, ында кино үндүрер черлер докталмал эвес ажылдап турар. Көдээ Советтер даргалары эштер Дамдыноол, Өсүр, Кызыл-оол клубтарның ажылын сонуургавайн турар. Шеми көдээ клубтуң сентелгезинге 1955 чылда 3720 рубль бердинген болза-даа, оон сентелгези чорутунмаанындан сонгалары ойбак, печкалары үреник, иштн чугайлатынмаан болгаш оттуглар ыяш-биле хандыртынмаан. Оон түүнелиинде культура-массалыг ажыл чорутунмайн турар болгаш клуб чөвүлели тургустунмаан. Клубтуң хөлжүм херекселдери ийи-чангыс кижилерниң хуу ажыглалынга баргылаан. Көдээ лекторлар белүүнде 12 кижи санатының турза-даа, херек кырында ажыл чорутунмаан. Кино үндүрер черниң печказы чок болганындан эрткен чылдың октябрь 15-тен бээр кино үнмаан. Сумуда библиотека номчулга конференциязын эртирбейн турар. Библиотеканың ном фондузунда тыва дыл кырында литературалар эвээш. «Большевик» колхозтуң баштаар чери 1955 чылда библиотеканың ном сыйыр черин кылып бээри-биле 500 рубль алган, ынчага чедир кылып бербээн. Сумуда культура-чырыдыышкын албан черлериниң сандаргай ажылынга Шеми көдээ Советтиң күүскомунуң даргазы эш Дамдын-оол, колхозта партия эге организациязының секретары эш Чадамба таажыш, четпестерни узуткаар дээш хемчеглер албайн турарлар. Ийме болгаш Хөрүм-Даг сумуларда клубтарның ажылын эңижидеринче көдээ Советтериниң даргалары эштер Өсүр, Кызыл-оол, Ленин аттыг, Жданов аттыг колхозтарда партия эге организациялары ажыл чорутпаан. Чадаана хоорайда Культура бажыңы культураның төп одаа болбайн турар болгаш хоорайның чурттакчы чонунга лекцияларны, плеткеллерни доктаамал эвес организастап, шын болгаш концерт хаая болуп, үнген шиилерниң, концерттерниң белеткели кошкак, Культура бажыңының бот-тывынгыр уран-чүүл бөлүмүнде 40 кижи бар, а херек кырында 24 кижи киржип турар. Культура бажыңының директору эш Федотов багай ажылдап турар.

Элээн хөй библиотекаларда тыва дылда литературалар чедишпес. Литература садып алырынга көрүнген акша райсаң киличиниң, көдээ болгаш хоорай Советтериниң күүскомнарының буруузу-биле четче чарыгдатынмайн турар. Калинин аттыг артельде библиотеканың эргелекчизи эш О. Ичин-Хорлуу библиотеканың ажылы дээш кызыл ажылдап турда-ла Чыргакы көдээ Совет (даргазы эш Бора-Көже) анда ажылдарынга таарымчалыг байдал тургуступ бербээн. Библиотеканың сентелгези четче кылдынмаан, номчукчуларга таарымчалыг байдал тургустунмаан. Ында тыва дыл кырында номнар эвээш. Район библиотеказының эргелекчизи эш Котерова дуржулгалыг библиотекарь, ындыг болза-даа, оон ажылында улуг четпестер бар. Номчукчулар, конференциязы хаая болуп, көдээ библиотекаларга кошкак дузалажып, 1955 чылдың дургузунда ол библиотеканың чангыс-даа ажылдакчызы көдээ библиотекаларга барып көрбээн. Чадаана хооркүүскомунуң даргазы эш Клушин библиотека ажылын сонуургап көрбейн турар.

Кино көргүзүлгезинде четпестер хөй. Калинин аттыг, Ленин аттыг колхозтарда, көдээ ажыл-агыйның дуржулга станциязында кино үндүрер черлер чок. Бежер кино четпес ажылдап, колхозтарның фермаларынга, бригадаларынга кино көргүзүлүмейн турар. Көдээ ажыл-агый темаларынга хамаарышкан кинолар хаая үнүп, чамдык кино механиктери ажылга хаая эвес азырык кээп турарындан көдээге болгаш район төвүнге көргүзүп турар киноларның шынары куду. Кино механиктериниң солчуушкуну үргүлүү болуп турар. Кино ажылында четпестерниң үржүү-биле 1955 чылдың кино көргүзүлгезиниң планы күүсетиннээн.

Культура-чырыдыышкын албан черлериниң ажылында четпестерни чайладыр талазы-биле районнуң культура киличиниң эргелекчизи эш Балашкин багай ажылдап, удуртулганы кошкак чорудуп турар. СЭКП райкомунуң пропаганда болгаш агитация киличи бө ажылды база четпес удуртуп, партия эге организацияларынган кошкак негелде салып турар.

Культура-чырыдыышкын албан черлериниң ажылын үндезини-биле экижидер дээш көдээге партия, совет организациялары, районнуң культура киличи, партия райкомунуң пропаганда болгаш агитация киличи организакчы ажылды чорудары чүгүле.

М. СЕВЕН.

—ЗИС-150» деп машинаны алган, чолаачы С. Монастыршин капитал сентелге чокка 200.000 километрни өртер деп сөзүн берген.

Эң-не берге оруктап машина чорударынга байлак дуржулгалыг болбушаан, орукка машинаның байдалын үргүлүү хынавышаан база онзалганы күүсеткенинии соонда чолаачы С. Монастыршин болуунуң хүлээлгезин төлептиг күүседип турар. Ол болуунуң машиназы-биле 98.000 километрни өрткен. Облпотребсоюзтуң автотранспорт конторазының чолаачыларындан ол Тожу районнуң Саян-Хемче чүк соөртүүрүнүң планын хамыкты мурнай күүсеткен. Ол черни барык-ла орук чок деп болур. Эш Монастыршин Моңгун-Тайгада Хиндиктиг-Хемге чүк чедирип каш удаа четкен.

Чүк соөртүлгезинин планын күүселир дээш демисешпишаан, ол кыйар болгаш чаар материалдарны камнап ап турар. 2 чүс муң километрни капитал сентелге чокка өртер деп хүлээлгезин ол күүседип шыдаар-даа. Чүк соөртүлгезинин планын ол 150 хуу чедир күүседип турар болгаш болуунуң күш-ажылчы чедиишкинин СЭКП-нин XX съездизинге алдар болдурун турар.

Чурукта: чолаачы эш С. Монастыршин ырак орукче үнериниң мурнунда моторнуң ажылдаарын хынап көрүп турары.

Фотозу болгаш сөзү
С. Феоктистовтуу.

Сүт саалдазын көвүдедир

Баа-Хем районнуң Ворошилов аттыг болгаш «Октябрь 14 чылы» колхозтарының саанчылары СЭКП ТБ-ның январь-Пленумунуң шинтиприлерин амыдырала боттанырар талазы-биле алган хүлээлгелерин чедиишкинниг күүседип турар.

Ворошилов аттыг колхоз эрткен ажыл-агый чылында сүт саалдазының планын 119,1 хуу күүсеткен. Саанчылар чаа ажыл-агый чылының эгезинде сүт саалдазын бедидер дээш хүлээлгелер алганнар. Саанчылар кышкы саалдада эки көргүзүлгелерни чедип ап турар. Чижээ, Сарыг-Булуңда сүт-бараан фермазының саанчызы эш Грузинова саар инектериниң ажаалга чемгерилгезин экижидип, саалданы хүнде 2 катап чорудуп турган, январь 1-ден 7-ге чедир инек бүргүзүмден хүнде ортумаа-биле 9 килограмм сүт сагган. Оон «Дуська» деп шоолалыг инээ хүнде 12 килограмм 700 грамм сүт берип турган. Ол үеним дургузунда саанчы 4 инектен 218,9 килограмм сүт сагган.

«Октябрь 14 чылы» колхозтуң саанчылары саар инектерге кукуруза силозун ноябрьда 15 килограммны, декабрьда 20 килограммны берип турган, кышкы саалданы дыка бедиткен. Мергенде сүт-бараан фермазының 1954 чылдың ноябрь, декабрь айларында ниити сагган сүдү 2500—3000 килограмм турган болза, 1955 чылдың ол-ла үезинде 5500—7000 килограмм болган.

Партияның XX съездизинге алдар кыдыр сүт саалдазын көвүдедир дээш бо колхозтарның сүт-бараан фермалары социалистиг чарыштың улам бедиткен хүлээлгезин алган.

Я. ДОРЖУ.

—□—

Ада-иелерге ауза кылдыр

Тыва областың улус өөредилге киличи чоокта чаа «Ада-иелериниң билиң алза чогуур чүүлдери» деп негелдемелерни тыва дылга 10 муң, орус дылга 5 муң тираждыг кылдыр парлап үнүргеп. Ада-иелериниң талазындан уругларының өөредилгезинге болгаш кижизидилгезинге хамаарыштыг билиң алза чогуур негелдемелерни ында айтып турар.

Ук чүүлүг тургузарга РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң бадылааны «Өөренекчилерге дүрүмү», «Школага болгаш школадан дашкаар үелерде өөренекчилерниң сагыга-чуруумунга педагогиканың чангыс-аай негелдемелерин» барымдаалаан. Ол болза ада-иелериниң талазындан уругларның өөредилге-кижизидилгезинге харылсаалгазын улам бедидип, улус өөредилгезиниң ажыдакчылары ада-иелер-биле ажылдың шынарын экижидерге дузалап турар.

С. НОРБУ.

Күрүне орулгаларының талазы-биле сан органнарының ажылында четпестерни узуткаар

Областың экономиказының болгаш культуразының улам ынайгы «көгүдезин чогуур үениге акшаландырары сан-хөө органнарының чугүле хүлээлгези болур.

Күрүне орулгалары бюджеттиң 70 хуузу болуп турар чүве болганда, оларның киреги эки организастаан турда улуг ажыл-агыйны акшаландырары чедиишкинниг болуп болур. Ол сорулганы күүседиринге күрүне орулгаларының инспекторлары улуг рольду ойнаар. Олар болза, социалистиг бүдүрүлгелериниң чыыдларының бюджетке чогуур ой-шаанда киреги контрольдаар хүлээлгелиглер. Оон ынай оларның дөрт хүлээлгези болза, организацияларның болгаш бүдүрүлгелериниң сан-хөө ажыл-агый чорудулгаларының көнтролюн боттандырары, түрмектеп садар бараан саарыгазының планының күүселдезин үргүлүү хынаары болур.

Бистиң областың дыка хөй сан-хөө органнары салдынган сорулгаларны чедиишкинниг күүседип, күрүне орулгаларының планнарын күүседирин болгаш ажыр күүселдирин хандырып, бүдүрүлгелериниң болгаш организацияларның сан-хөө ажыл-агый чорудулгаларының үргүлүү хынаарын боттандырып турарлар. Ындыг сан-хөө органнарынга Кызыл районнуң болгаш Кызыл хоорайның сан киличтери хамаарыжып турар.

Ынчалза-даа күрүне орулгаларының планнарын күүсетпес, бүдүрүлгелериниң болгаш организацияларның ажылын контрольдаарын четпес боттандырып турар, түрмектеп садар бараан саарыгазының планының күүселдезин хынаваас сан киличтери районнарда бар. Оон чижээнге Бай-Тайга, Каа-Хем районнарының сан киличтери хамаарыжыр.

Бүдүрүлгелериниң болгаш организацияларның ажылын четпес контрольдаарының болгаш отчёттарны, балансыларны шынар чокка хынаарының түүнелиинде бюджетке киирер кыдыр көрүнген дыка хөй акша-хөрөнгилер ажыл-агый организларының саарыгазынга үр үе иштинде тургулаар чорук бюджеттиң орулгалыг кезиниин планын күүседиринге шаптыктыг болуп турар.

1955 чылда чүгле областың сан киличиниң күрүне орулгалар инспекторларынан 364 муң рубль түүнүг янзы-бүрү хевирлиг үндүрүглерни бюджетке немей санап киирген. Бюджетке немей санап киирген дыка хөй түү Каа-Хем, Өвүр районнарының сан киличтериниң талазында болган. Бюджеттен орун дуглаашкынны алыр санажылгаларны күрүне орулгаларының улуг ревизорлары четпес хынап турарлар. Оон түүнелиинде 1955 чылда райполарга бюджеттен 52,3 муң рубль түүнүг акшаны бюджеттен төлеп берипкен турган. Каа-Хем райозу чүк соөртүп чедирилгезиниң тарифтерин улгаттырып турган, бюджеттен 36,5 муң рубльни дүрүп чокка алырын ораадажып турган.

Күрүне орулгаларының улуг инспекторлары хереглел кооперациязының ажылын экижидериниче боттуг хемчеглерни ап чорутпушаан, оон балансызының анализин квартал санында кылып чорудар хүлээлгелиг. Ындыг турбуже хереглел кооперациязының сан-хөө ажыл-агый чорудулгазын күрүне орулгаларының чамдык инспекторлары аналитевейн турарлар, а Тожу районнуң сан киличиниң Карабейников, Улуг-Хем районнуң сан киличиниң Калиновская болгаш өске-даа чамдык инспекторлар анализ кылып ажыды ырынай-ла чорутпайн турарлар, ынчаарга районнарның сан киличтериниң эргелекчилери күрүне орулгаларының улуг инспекторларынга даскан херектериниң күүселдезин олардан негевейн турарлар. Хереглекчилер кооперациязының ажылының хынаадазы чок болганының түүнелиинде, райполар ажылында улуг четпестер илерээн.

1955 чылдың чүгле 9 айларының иштинде ниитизи-биле 1456 муң рубль түүнүг өре-самчыгалдың 321 таварылгалары болган. Олардың иштинден 794 муң рубль областың хереглекчилер эвилелиниң когаралдары кыдыр үндүр бижитинген. Төлетиннээн өре-самчыгалдарның түүү 3678 муң рубль болган. Амыгаа чедир истелге органнарынга шилчитиннээн 407 муң рубль самчыгалдар бар. Идегелдиг чорукту көргүспээн кижилер материал талазы-биле харылсалгалыг черлерге үр ажылдап тургулаан. Чижээ, Бай-Тайга райозунуң шугумунга садыгжы турган Үнүүн-Доржу эрткен чылдың июнь 1-де 8,8 муң рубльдиң самчыгалын кылганы илерээн. Ынчалза-даа ол аңаа үр ажылдарын үргүлүлеп турган. Хову-Аксы сельпонуң садыгжызы турган Балыка 2,9 муң рубль түүнүг самчыгалды кылган. Ынчалза-даа ол кижи сельпога ажылдавышаан турган. Дудагдалдарның болгаш самчыгалдарының материалдарын чамдык, ылаңгыя Кызыл болгаш Барыын-Хемчик райполар даргалары истелге черлеринге үр үе иштинде шилчитпейн турарлар. Дудагдалдарның болгаш самчыгалдарының түүнелиинде чамдык райполар каражалыг ажылдап турар. Бай-Тайга райозунуң каражазы 1955 чылдың октябрь 1-ге чедир 213 муң рубль болуп турган. Ол фактылар болза, облпотребсоюзтуң болгаш райполарның ажылының дыка четпезин хереченлеп турар. Олар кадрларны шын шилип албайн, бухгалтерлериниң ажылын четпес хынап турарлар. Оон түүнелиинде чамдык райполарда учёт болгаш отчёт сандараан. Кадрларны шилип алыр талазы-биле Тес-Хем райпозу деңнин багай ажылдап келген. Ол райпога эрткен чылдың чүгле баштайгы кварталында 220 муң рубль түүнүг өре-самчыгалдың 14 таварылгалары болган.

Магазиннерде янзы-бүрү бараанларның ыяавыла турар үдүрүүг миниимум ассортиментизин күрүне орулгаларының улуг инспекторлары четпес хынап турарлар. Оон түүнелиинде массалыг хереглелдиң чугүле барааннары магазиннерде чок болгулаар фактылар бар. Чөөн-Хемчик районнуң сан киличиниде эш Казанцев, Тожу районнуң сан киличиниде Барабейников олар магазиннер ажылын кварталдар санында хынаарын боттарының күзелгези деп билип турза-даа, ындыг хынаадаңы мырынай-ла чорутпайн турарлар. Бай-Тайга, Барыын-Хемчик райполары сан киличтеринге балансыларны доктаатынган хуусаалларын эрттирген, шынар чокка киирип, а чамдык отчёттарны киирериниден шуут ойталап тургулаан.

Өвүр районнуң сан киличи райпо ажылының хынаадазын мырынай-ла чорутпайн турар. Ынчангаш ол райпо 1955 чылдың баштайгы кезиниде кандыг-даа документилер чокта 214 муң рубльдиң болуунуң когаралдары кыдыр үндүр бижээн чорук аңаа-ла таварылга эвес. Чүгле областың сан киличиниң инспектор хынаадазы ол түүнү балансыга катап тургускан болгаш арыг ажыктан 53,7 муң рубль түүнү олча-ажык үндүрүг кылдыр немей санап киирген. Эрзин районнуң сан киличиниң (эргелекчизи эш Байыр) ажылында база-ла улуг четпестер илерээн.

Бии-Хем районнуң сан киличи ыяш ажыл-агый черниң ажылының хынаадазын боттандырбаан. Оон түүнелиинде Туранның ыяш ажыл-агый чери билет чокка ыяш кезер чорутку болдуруп турган. Ынчангаш ол ыяш ажыл-агый чери 10,9 муң рубльдиң штрафынга таварышкан. Ыяш ажыл-агый черининиң директору Дмитриевтиң болгаш өске-даа буруулуг кижилериниң дугайында материалдар улус судунче шилчитинген. Тес-Хем районнуң болгаш өске-даа районнарның сан киличтери ыяш ажыл-агый черлериниң ажылының хынаадазын база-ла боттандырбайн турарлар.

Чоннуң амыдырал хандырыгазының барааннарын бүдүрер мастерскаяларның ажылын күрүне орулгаларының чамдык инспекторлары хынавайн турарлар. Оон түүнелиинде артельдерниң болгаш мастерскаяларның, үлетпүр комбинаттарының сан-хөө ажыл-агый чорудулгазында улуг четпестер узуткатынмайн турар.

Күрүне орулгаларының чамдык улуг инспекторлары (Чөөн-Хемчикте Казанцев, Барыын-Хемчикте Норжут) областың сан киличизин мегелээр чорукка киргеннер. Олар болза, 25—30 муң рубль чедир түүнүг төлетиннээн үндүрүглер бар болуп турда-ла, ону боттарының отчёттарынга көргүспээннер. Боттарының хүлээлгелиг ажылын багай күүсеткени дээш Каа-Хем районнуң сан киличизиниң күрүне орулгаларының улуг инспектору Пащенко, Бай-Тайга районнуң сан киличизиниң күрүне орулгаларының улуг инспектору Седен-Сот олар ажылындан дүжүрткеннер.

1956 чылда тургустуган сорулгаларны күүселдирин хандырары-биле областың сан киличизиниң талазында күрүне орулгаларының улуг инспекторларының ажылынга контрольду күштелдирер үжүрлүү. Хереглел кооперациязының сан-хөө ажыл-агый чорудулгазын квартал санында анализтээр, күрүне орулгаларының талазы-биле бүгү отчёттарны чогуур ой-шаанда хынап, районнарның сан киличтеринге отчёттарын чогуур ой-шаанда киирбее азы шынар чокка киирер организацияларның болгаш бүдүрүлгелериниң удуртукчуларынга, улуг бухгалтерлеринге негелдеп белидер, чоннуң амыдырал хандырыгазының барааннарын бүдүрер мастерскаяларының ажылының хынаадазын күштелдирер херек. Чүгле ындыг байдалдар турда бистиң областың сан-хөө органнары 1956 чылда күрүне орулгаларының планнарын күүседирин болгаш ажыр күүселдирин хандырып шыдаар.

В. ЧИЖОВ,
областың сан киличизиниң ревизору.

Заочниктерниң кышкы сессиязы

Совет школаның мурнунда салынган улуг сорулгаларны, ылангыя школаның өөредилге-кижизидилгелиг ажылын бедик деннелге тургузары башкы кадрларның политиктиг болган нинти билиин, ажыл иергежилин соксаал чокка бедидерин негеп турар. Ону чедип алырының эргежок чугула байдалары башкыларда бар.

Кызылдың башкы училищезиниң заочник башкыларының дузаламчы алырының консультация пунктузун Самагалдайда тургускан, ол чер Тес-Хем, Эрзин районтарның заочник башкыларын хандырып турар. Оларның кышкы сессиязы школчуларның кышкы каникулуң тавырыштыр болуп эрткен. Бышкы сессияга Эрзин райондан 27, Тес-Хем райондан 23 заочник башкылар бирги, ийнги, үшкү курстарның кышкы экзаменнерин болган чайты сессияның экзаменнеринге белеткел консультацияларны чорудуп база эрткен семестрде дужаттынмаан эртемнерин дүжаар турган.

Заочник башкыларның өөредилгезин организастыг эртирер талазы-биле белеткел ажылын консультация пунктузу (эргелекчизи эш Копеёл) эки чоруткан. Заочниктер баш бурунгаар-ла өөредилгенин кажан, канча эгелээрин, кандыг эртемнерге экзаменнер болуурун, кымнар Кызылга кээп дужаарын билип алган турганнар. Оларның аразындан 10 кижи Кызылга дужаганнар.

Заочниктерниң чурттаар болган өөренир черин таарымчалыг тургускан. Самагалдайның ортумак школазының дөрт класстарын өөредилгезиң эргежок чугула керекселдери-биле дерип, өөредилге номнары, программа, шылгалда билеттери болган тетрадь, бижиир керекселдер-биле заочниктерни хандырган. Башкыларга чылыг, чырык чурттаар черни тургускан.

Бышкы сессияның өөредилгези болган экзаменнерни организастыг болгаш бедик дужаалдыг эрткен. Оон ажылы тос хонук тургузулгаан болган расписание ёзугаар хүнде 8 шак өөренип турган. Заочниктерден 14 кижи кышкы экзаменнерден ангыда бирги, ийнги курстарда дужаттынмаан эртемнерни дужаап алганнар. Эрткен чылдың чайгы сессиязының соонда заочник болуп кирген эштер С. Надыл, Ширшин, Л. Денежко, А. Амр олар бирги курстуң химия, нинти чер ажылын өөренир эртемни, ийнги курска ботаника, география, үшкү курска таа төөгү, орусдыл, физика, ССРЭ төөгүзү болган өскедаа эртеннерге экзаменнерни дужаагаш бирги курсту доозуп, ийнги, үшкү курстарның кышкы экзаменнерни дужаганнар.

Бышкы экзаменнерге башкылардан эштер А. Дамба, Ф. Аракчаа, Г. Биличейжаа, М. Манчык-оол, А. Маскыр, С. Чоолу, Л. Сарбаа, Д. Дамчанов болган өскелерлеа быжыг ханы билиглиин көргүзүп, 4—5 демдектерге дужаганнар. Башкылар С. Делгер, Р. Саар, М. Манчык-оол, Маскыр Адыяа, Ч. Селипаа, Ч. Шарабин, Ч. Куураймай, Ф. Аракчаа, О. Соян-оол олар доозарының дөртку күрзүнче шилчээннер.

Башкыларның кышкы сессиязының ажылынга партия, совет болгаш хөй-нинти организацияларының киржилгези улуг дузаны чедирген. СЭКП Тес-Хем райкомунуң секретары эш Аракчаа, райүүскомдаргазы эш Чадамба олар боттары-биле экзаменнерге олуржуп эрткенин демеглээр керек. Ол ышкаш Самагалдайның ортумак школазының башкылары эштер Бокурина, Будявцева, Шыырап, Фомина олар кышкы сессияга идепкейлиг киржип, кичээлдерге эң кызымаккай белеткенип, башкыларга байлак консультацияларны берип, хүлээп алган экзаменнеринге долу негелделерлиг болганнар.

Оон-биле холбаштыр заочниктерниң өөредилгезинче кичээнгей кошкак салдынып, районларның талазындан шынгы негелделер тургустунмайн турары, заочниктерге дузаламчы четпес көргүстүнүп турары кышкы сессияга илерээн. Өөредилгеге киржип эрткен заочниктерниң иштинде кышкы экзаменнерни Серен Тере-Бижи, Чамыян Соян, Маады Олзай, Дүгер Чыртай олар дужаап шылавайн артканнар. Оон ында чамдык заочниктер 5—6 чылдарның иштинде бирги, ийнги курстарны мынчага чедир четче дужаап доосепааннар.

Чижээ, эштер М. Олзай, С. Шойдунчаа, Ч. Хылбан-оол, Н. Баппаа, Т. Кыргыс ышкаш заочниктер 1950—1952 чылдарда заочниктеп киргеш, мынчага дээр бирги, ийнги курстарны безин долу дужаап албаан, чыл бүрүле-ле чайгы, кышкы сессияларны үзүп, анаа кирипшейн турарлар.

Кышкы сессия заочник башкыларны бүрүнү-биле хаара тулар ужурлуг турган. Ынаыр турбуже Эрзин районнуң Мөрен школазының башкызы В. Шынгыы сессияга келгеш, анаа кирипшейн барган. Үстүү-Шыналының школа башкызы эш Дүндүпей 1953 чылдан бээр бирги курстуң үгүле дөрт экзаменин дужааган хирезинде үгүле дөрт хүн өөренгеш чорупкан.

Заочниктерниң кышкы сессиязын организастыг эртиреринiң талазы-биле Эрзин районнуң партия, совет болгаш хөй-нинти организацияларын ылангыя районнуң улус өөредилге киличзи (эргелекчизи эш Маадыр-оол) тодаргай хемчеглерни албаан. Оон түннелинде ол райондан үгүле 12 кижи келген, оларның бирээзи кышкы сессияга кирипшээн.

Моон соңгаар заочниктерниң өөредилгезинче кичээнгейни күштедирип, оларган негелделең дынзыдар керек. Бо талазы-биле партия, совет болгаш улус өөредилгезиниң органнарынлан хүн-бүгү сагыш салыры негетинип турар.

А. САНЧАТ.

Коммунист ада-нелерниң хуралы

Бызылдың № 2 ортумак школазының коммунист ада-нелерниң хуралынга 1955—56 өөредилге чылының бирги чартыында өөредилге-кижизидилгелиг ажылдың түннелиниң дугайында айтырыгны чугаалашкан.

Школаның өөредилге-кижизидилгелиг ажылы чавыс деннелде тургустунганын ол хуралга демдеглээн. Өөредилге чылының бирги чартыының түннели-биле алырга ол школада 86 өөреникчи багай демдектиг болган. Ол өөреникчилерниң багай демдектериниң көвей кезии орус дыл, алгебра, геометрия эртемнеринге хамаарлыр. Ол болза, үгүлде эртемнерге өөреникчилерниң кылып турар чазыглары болгаш оларның өөренген темаларында быжыг билигни шингээдип ап турарын хамаарышкан эртемнериң башкылары тодаргай аналиэти кылбайн турарын көргүзүп турар. Ылангыя V класстың (улуруткчу башкызы эш Арагачы) 26 өөреникчилериниң 10 өөреникчи багай демдектиг өөренген.

Ада-нелериниң, ылангыя коммунист ада-нелериниң талазынлан школада өөренип турар уругларының өөредилгезин болгаш школадан дашкаар кижизидилге ажылын четпес хайгаарал турарын хуралга санал бергеннер илереткен. Чижээ, Чимит, Торжу, Аскыров, Тембрек, Норжун, Чамбалдоо болгаш өскелериниң-даа уругларының багай демдектерлиг өөренип турар.

Школаның дирекциязының (директору эш Фелченко, өөредилге эргелекчизи эш Оюнар) талазындан хоорайның албан, бүдүрүлге черлериниң партия болгаш хөй-нинти организацияларының улуруткчулары-биле харылзааны четпес тургускан. Чүл дээрге, олар уругларының багай өөренип турар, коммунистериниң ат кырында дынзызын СЭКП хооркомунуң негээни-биле киирип каан боордан башка, оон түннели кандыг болган деп чүвени сонуургаваан.

Ол ышкаш школаның дирекциязы политехниктиг өөредилгеже четпес кичээнгей салган. Өөреникчилерге экскурсияны, дужулгаларны, практикумну четпес чорудуп турар. Школада мастерская бар-даа болза, ол чогуурулуг-биле деритинмээн.

Школала комсомол, пионер организацияларының, өөреникчилер комитединиң кижизидикчи ролюн чедир үнелевейн турарын санал берген эштер Даваа, Мунзук, Бавр, Тембрек олар боттарының саналларынга чугаалаан.

Багай өөренип, чурум үреп турар пионерлерни, комсомолчуларны пионерлерниң сборларынга, комсомолдуң хуралларынга чугаалашпайн, школаның комсомол болгаш пионер организацияларының талазынлан четпестерни чайладыр хемчеглерни албайн турар. Оон түннелинде өөредилге чылының ийнги чартында 24 пионерлер, 46 комсомолчулар багай демдектерлиг өөренгеннер.

Уругларының эки өөредилгези дээш, оларның быжыг сагыша-чуруму дээш чүткүлүг кызымаккай ажылдал турар башкыларны санал бергеннер демдеглевишаан, чамдык башкыларның болгаш интернатта кижизидикчилерниң четпестерин чидинбиле шүгүмчүлээн. Эш Дүкеектиң чугаалааны болза:

— Школаның интернадында чурттап турар өөреникчилер чүгле өөредилге шагын эрттирип каар, а оон соонда хостуг шакты чөп ажыглаарын, оларның бот-өөредилгезин азы номчулгаларны организаставайн турар.

Олерээн четпестерни чайладырының тодаргай хемчеглерин ап, башкылар-биле ада-нелерниң харылзазын быжыглап, партия болгаш хөй-нинти организацияларының школага киржилгезин моон соңгаар улам экижилерин коммунист ада-нелерниң хуралы айыткан.

Д. АРАКЧАА.

Саанчының чедиишкини

Бии-Хем районнуң Кочетов аттыг колхозунуң саанчызы эш Чаш-оол өнеен инек бүрүзүлеп хөй сүттү саап ап, кодээ ажыл-агыйның продуктуларын бүдүрерин көвүдедир дээш кызымаккай ажылдап турар.

Инектериниң чайгы болгаш кышкы ажаалгазын экижидип, оларны чемгерер хүн радионуунга немедле ногаан мал чемнерин киирип тургаш, эрткен чылын 16 инектерден нинтизи-биле 15 мун литр сүттү саап тургаш, 20 мун литрни саап, болуунун планның онзалдазын 105 хуу күүсеткен. Бир инектен өртүмээ-биле 1500 литр сүт алган. Доктаатказын планнан 5 мун литр сүттү ажыр саггаш, 819 сүттү немедле төлевирге, 5 тонна ажыт тараапны болгаш хөй түнүг акшаны күш-хүнүнге ажылдап алган.

Таңды районнуң «Революцияның чалбыжы» колхозунуң сүт-бараан ферма-зының ажылдакчыларының кыйгырыынга харыы кылдыр эш Чаш-оол социалистиг чарыштың бедик хүлээлгезин алган.

Ч. ДОРЖУ.

Херээженнерниң күш-ажылы

Чаа-Хөл районнуң Ленин аттыг колхозунуң херээженнер төвүлелиниң даргазы эш Хуваа-Сүрүн колхозчу херээженнерниң колхоз бүдүрүлгезинге киржилгезин, политиктиг биилин, культурлуг амыдыралчуртталгазын бедидеринче кичээнгей салып турар.

Эш Хуваа-Сүрүн СЭКП ТК-ның Пленумнарының докталдарын, ССРЭ-нин Дээди Соведиинiң дөрткү сессиязының материалдарын колхозчу херээженнерге тайылбырлап, солун номчулгазын кылып берип турар.

Күш-ажылдың сагыша-чурумун быжыглаарының түннелинде колхозтуң күш-ажыл кылып шыдаар 135 херээженнеринден эрткен чылын 112 кижи күш-хүнүнүң доктаатказын миниимумун ажыр күүсеткен. Эштер Орус, Бөк-каг, Чырбаашней болгаш өскелер-даа 330—352 чедир күш-хүннерни ажылдаан. Мурнакчы малчыннар эштер Өшкү-Саар 280 хойнан 295 хураганны, Чолдай 260 өшкүден 272 анайны камгалап алганнар.

Бүдүрүлге планын ажыр күүселип турар колхозчуларның күш-ажылын үнелеп көрөш, колхоз баштаар черн эштер Өшкү-Саар биле Натпитке 5—6 хураганнарны, Чолдайга 8 анайны, Кененге 1 бызаанны немелде төлевирге тывыскан.

Партияның XX съездизинге алдар кылдыр колхозчу херээженнер күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн улам белиндер соруулганы салып алган ажылдап турарлар.

Ч. ОПУШТАЙ.

Тудуг ажылы

Кызыл районнуң «Баян-Хем» кодээ ажыл-агый артелиниң эш Доңдуп-оол бригадирлээн тулуг бригазазы эрткен чылын тулуг планын багай эвес күүсеткен.

Тулугчулар 8 чурттарга бажыннары кылыр тургаш, 12-ни кылып, оон 9-зун бүрүн ажыттырга киирген. 40 инек кирер 1 бажаанны, 1 тараа складын, кодээ советтиң клубун, машина гаражын болгаш өскө-даа түрмек тудугларны кылган.

Ынчалза-даа планга киргеи чунар бажың тулуу кылынмаан, уруглар яслизиниң тулуу ажыттырга кирбээн. Кылынган тудугнуң нинти саны көвүдеп турза-даа, оон шынары кончуг куду. Чамдык бажыңнар төлевилел ёзугаар кылдынмаан, бажыннарның крышазы чок.

Чоокта чаа тудугнуң эрткен чылгы түннелин чугаалашкан колхозчуларның нинти хуралынга бо четпестерни үзүткаарын баштаар черден болгаш тулуг бригазындан негээн.

К. МААДЫ.

2 хонуктуң семинары

СҮТ-АБСЫ. (Телефон-биле). Сүт-Хөл районнуң культура албан черлериниң ажылдакчыларының чоокта чаа 2 хонук семинары болган. Анаа клубтар, номчулга бажыннары, библиотека эргелекчилери болгаш киномеханиктер 22 кижи киришкен.

Семинарга 1955 чылда районнуң культура албан черлериниң ажылының түннелин болгаш 1956 чылда соруулгалар дугайын чугаалашкан. Делегей байдалының дугайында, эртем пропагандазын калбартыр дугайында база өскө-даа темалар талазы-биле лекциялар болган. Ол ышкаш ажыл дүржүлгазы солчурунга илеткелдер база болган.

Д. ШАЛДЫГ.

Өрелерни дарый негеп алыр

Чөөн-Хемчик районнуң «Коммунизмче орук» кодээ ажыл-агый артелиниң организацияларлап болгаш хуу кижилерден алыр өрези дыка хөй.

Чөөн-Хемчик райпозу 1954 чылда колхоз баштаар чери-биле керээ чаргаш, Чыраа-Бажыңга турган магазинин өскө черже көжүрүп туттуруп, бир складты кылдырып алган. Керээ ёзугаар колхозка 1500 рубль төлээр тургаш, амдыгаа чедир төлевээн. Райпо баштаар черинiң даргазы эш Перозин өрени төлээр тулуп, харын сөөлгү үеде будуллуруп турар апарган. Барыын-Хемчик райкүүскому 1953 чылда колхозтан 364 рубльиниң туулбуузун алган төлевээн. Колхоз каш катап негээрге, райкүүскомуун даргазы эш Одан-оол күүскомуун мурнунда даргазы тургап эш Красныйдан негеп алынар деп харыы берген.

Балинин аттыг колхоз 11 тонна тарга бээр өрелиг турган. Үр үениң иштинде төлевейн келирге, колхоз районнуң улус судунга кирирерге суд төлээр кылдыр 1954 чылда үскеп. Ынаыр болза-даа үк өре амдаа төлетинмээн. Район суду судтуң шинтпириниң күүсеидези дээш хемчег албаан.

Колхозтуң хуу кижилерден алыр өрези база-ла негетинип алынмайн турар. Чижээ, Чөөн-Хемчик райкүүскомунга ажылдап турган эш Таржаанның кырынга 370 рубль турган. Ону сулка билирерге төледир кылдыр шинтпкеш, акшазын районнуң улус судуу ажылдап турган черинден тыртып алган болза-даа колхозтуң агар данынче мынчага киирбээн.

Колхозтар баштаар черн болгаш колхозтуң ревизия комиссезизы организацияларлан болгаш хуу кижилерден алыр өрезин негеп алыр дугайында боттуг хемчеглер алыр ёй келген.

М. САЙН.

Индия Республиканың алды чыл ою

Индия Республиканы чарлап доктаатканының хүнүнден бээр бо чылдың январь 26-да алды чыл болган. Бо чылын улуг ынды улустуң национал байырлалы ССРЭ-нин Министрлер Төвүлелиниң Даргазы Н. А. Булганиннiң болгаш ССРЭ-нин Дээди Соведиинiң Президиумунуң бежингүү Н. С. Хрущевтуң чоокта чаа Индияга чорааныңың уттундурбас сактыышкынары-биле демдеглетиниң эрткен. ССРЭ-нин күрүне ажылдакчыларының Индияга найыралдыг чоруушкуну, а ол ышкаш оон мурнунда Индияның Премьер-Министри Джавахарлал Нерунуң Совет Эвилелиниг чорааны ийи улуг улустарның аразында найыралды болгаш кады ажылдажылганы улам быжыглаан, тайбыныы болгаш улустар аразында айыыл чок чорукту быжыглаарынга идиг берген.

* * *

Бодунуң хөй чүс чыл төөгүзүнүң дургузунда тайбыңга ынакшылдыг индий улус ламаштыкы эжелекчилерге улур барык узуктел чок демиселди чорудар ужурга тавакыышкан. Индий улуска эң-не улуг ажыл чопалаң, хилинчектi англи колониизаторлар тавакыштырып келгеннер. Индияга Англияның колониалдыг эжелеги ийи чүс ажыг чыл үргүлчүлээн. Ынчангаш ол эжелекчи чоруктуң түннелинде чурт хөй чүс чыл сонгаар октаттырган. Индияны индустриалдыг Англияның аграр-чиг эт бээр кожундаа болгаш барааннар саларар рыногу кылырын ораалаашпаган, колониизаторлар чурттуң сайзырангай пос-таавы үлетпүрүн, судно тудуун, шин болгаш саазын үлетпүрүн, а ол ышкаш хөй-хөй ус-тывыш бүдүрүлгелерин сагыштыы-биле үрегдээннер. Индияның көдээ ажыл-агыйының хөгжүдези дыка саадаан: көдээде амдыгаа чедир-ле чер ажыглалының чартык феодал системазы күш-ажылдың бүдүүлүк багажа керексели-биле эм-даа тергиндевишаан турар. Добурак хөрзүн, үнүш бербестеп, кедергей баксыраан, Индия ышкаш шак ындыг изиг чуртка көдээ ажыл-агый суггарылга чоокта туруп-даа шыдавас болуп турда, суггарылганың чаа системаларын туптайн келген, а эргилери кырып, ажыглалдан үнүп турган. Ол бүгүнүң түннелинде Индияның улузу кедергей ядыы түренги чорукка, өлүм-чидимге таваржып турган.

Англияның колониалдыг дарлалы-биле Индияның улузу эптежин шыдавас турган болгаш эптешпейн-даа келген. Индияның ямзы-бүрү национал улустарының 1857—1859 чылдарда национал тура-халышшкыннары индий улустуң хосталгалыг демиселиниң элээн бедик чалазы болуп турган. Ол тура-халышшкыннар Индияда англи колониизаторларның туружун күштүү-биле тура тыртkан. Бирги орус революция индий улустуң национал хосталгалыг шинчээшкиниинiң ам-даа улуг күштелишкиниинге идиг берген. Ол чылдарда Бомбейниң песчуериниң, Бенгалияның болгаш Пенджабның тараачыларының маадырлыг тура-халышшкыннары болуп турган. Индий улустуң национал-хосталгалыг демиселиниң хөгжүдезинге Октябрьның социалистиг Улуг революциязы улуг саңдар хамаарылганы чедирген.

Делегейниң ийнги дайынынга фашистиг Германияны болгаш милитаристиг Японияны чаза шаварынга Совет Эвилели шинтпирлиг ролюн ойнаан чорук болган ол чаза шавышкын-биле сорук киргеи Азияда национал хосталгалыг шинчээшкиниинiң күүлүг көдүлүүшкүнү бодуунок эктинден англи колониалдыг тергиндээшкинiи дүжүр октаарынга индий улуска дузалаан.

Политиктиг тускай хамаарышпас чорукту индий улустуң чалап алганы болгаш 1950 чылдың январь 26-да Индияны тускай республика кылдыр чарлааны болза, англи колониалдыг эжелеглиң артыпчыларын кезээ мөңгеде төндүрери дээш Индияның эртер ужурлуг улуг болган берге оруунуң үгүле эгези болган.

Чурттуң экономиказының хөгжүдезинге индий чаза улуг кичээнгейни салыр турар. Индияның хөгжүдезиниң бирги беш чыл планының чорун турар үезинде (1951—1956 чылдарда) кодээ ажыл-агыйның хөгжүдезинче болгаш суггарылга-энергетиктиг чепсеглээшкиннерниң түдүүшкүнүнче кол кичээнгейни салган турган. Бо талазы-биле улуг чедиишкиннер чедип алынган. Ылангыя Дамодар шөлүнде, Боси хеминiң унунда улуг гидроэнергетиктиг түдүүшкуннарның, Бхакра-Нангаль түдүүнүң болгаш өскө-даа түдүгларының талазы-биле ажылдар дыка калбарган.

Сөөлгү каш чылларда чаа-чаа үлетпүр бүдүрүлгелери база ажыглалга киргеннер. Читтаранджанның паровоз түлар заводу, Синдрада химиктиг удобреннелериниң улуг заводу, Бангалорада радио-телефон аппаратуразының заводу, Дамодарның кабель заводу болгаш өскө-даа бүдүрүлгелер ажыглалда киргеи.

Национал үлетпүрүнүң улуг хөгжүдези чоокка шынап-ла тускай хамаарышпас чорукту чурт чедип ап шыдавас деп чүвени индийлер билип турарлар. Индия амдыгаа чедир-ле үлетпүр талазы-биле хожудангай чурт болуп артпышаан турар: анаа каш-сырыштыр үлетпүрде капитал салымыкының 83 хуу хирези англичаннарныы болуп турар деп чүвени айтып каггаа чогуур.

Моон ужурунда Индий чазак чоокку чылдарның иштинде үлетпүр хөгжүдезинче кол күжениишкиниин салыр деп турар. Беш чыл дургузунда, 1957 чылдан 1961 чылга чедир үлетпүрге 48 миллиард рупийин салыр деп турар; оон-биле кады хуу капиталистиг бүдүрүлгени детскир деп турар болза-даа, күрүне секторунуң хөгжүдезинче кол кичээнгей салдынган турар. Баштайгы төлевилел-биле алырга 1961 чылда кан бүдүрүлгези 5 миллион тонна, демир рудазының тывыкы — 13 миллион тонна чедер; электростанцияларының күүчүзү 6 миллион киловатт болур ужурлуг.

Индия болза, тайбың тургузуушкунче бодунуң күжениишкиннерин мөөнневишаан, бот-боттарынга ажыктыг экономика харылзааларын өскө чуруттар-биле хөгжүдеринче улуг сонуургалды салып турар, ынчангаш Индия чазак маңгыны чурттуң үлетпүр хөгжүдезиниң херээжене даштыкының дузаламчызын ажыглаарынга база белеп. Ынчалза-даа чурттуң национал эрге-ажыктарын камгалавышаан ол чазак болза, ындыг дузаламчы республиканың түскай хамаарышпас чорукту суларады бээр хире политиктиг негелделербиле холбашпаан турарын күзеп турар. Ындыг төлээде, Американың Каттышкан Штаттарындан үнүп турар, Индияга дузаларының ямзы-бүрү хевирлиг төлевилелдерин Индияда дыка болгаимчылыг көрүп турар. Элээн улуг саңдарлыг болуп турар «Хиндустан таймс» деп индий солуун АБШ-тың дугайында чоокта чаа ынынчаар бижээн: «...Бир эвес экономиктиг дузаламчыны аазап турар элээн шыырак күчүлүг күрүнелер дузаламчыны көргүзүп турары чуртка олар бүгү-ле үүлдерни кылып болур деп болап алгаш, ол дузаламчыны улуг сеткил-биле дөгөөрлер болза, найыралдыг болгаш хүндүткелдиг кады ажылдажылганың үндезини болу-ла чидбээр — деп бижээн.

Совет-индий экономиктиг кады ажылдажылга мырыңай сыр өскө үндезиннерде хөгжүп турар. Бүгү индий радиога бодунуң чугаазынга Н. С Хрущев, Индияга дузалаарынга ССРЭ белеп дээр дугайында чугаалаан, демдеглээни болза:

«Ол дугайын силерге чугаалап турарывыс ужуру болза, силерни кандыг бир чүвеге өөредир деп бодаап-даа эвес. Чок, Индия Республикага ак-сеткилдиг дузаламчыныың үлегер чижээ болур деп ол дугайын Н. С. Хрущев чугаалаан. Комбинаттың түдүүнга болгаш дериишкиниинге индий үлетпүрүң продукциязын, а ол ышкаш индий түскай эртеминиглерниң киржилгезин улуу-биле ажыглаарын совет-индий дугуржулга баш үдүр көрүп турар. Хамыктың мурнунда бодуунок хууда үлетпүрүнүң дугайында сагыш салып турар болгаш түс черниң түскай эртеминиглерниңе техниктиг эртем билиглерни дамчыдып бээрин күзевейн турар барыын талакы күрүнелер ындыг негелделеп кажаидаа ойталап келгеннер. Барыын күрүнелердеи Совет Эвилели ылгалдыг, чүл дээрге комбинатты кылгаш, ажыглалга киргеи соонда, оон үлүртүр башкарылгазынга-даа, олча-орулгазынга-даа Совет Эвилели киришпес.

Н. А. Булганиннiң болгаш Н. С. Хрущевтуң төөгүлүг чоруушкунунуң түннелинде индий-совет экономиктиг кады ажылдажылга улам бедик чадаже көдүрүлгеи. Сөөлгү совет-индий чугаалажышкынынарның үезинде Совет Эвилели бо чылдан эгелээш, үш чылдар дургузунда Индияга кара металлдың бир миллион тонна прокадазын бээр дугайында дургужулга чедип алынган. Индия база-ла ямзы-бүрү үлетпүр дериг-керекселдерин болгаш өскө-даа барааннарны бээр. Индия бодунуң эдлүзээнде ССРЭ-ге бодунуң бараанарын бээрин көвүдедир. ССРЭ биле Индияның аразынга пароходтарның докталмал чорулга шугумнарын организастаарының болгаш агаар-биле харылзааны докталдырының эргежок чугулазының дугайын ийи талалар кайыыы-даа чугула деп көргеннер. Совет үлүртүкчуларның Индияга чорааныныы түннелинде бистиң ийи улустарывыстың аразынга культура харылзазазы улам-на улуг хөгжүдени алыр дээрзинге кандыг-даа чигзиниг турбас.

Индия биле Совет Эвилели хүн-бүрү ажуп турар бижиг найырал-биле ханы харылзашкан. Ийи чурттарның аразынга найыралдыг харылзааларны бижиглээрiнiң улам ында эвес хөгжүдериниг бижиг үндезиниг болза, тайбың болгаш улустар аразынга айыыл чок чоруу дээш деминселге ССРЭ биле Индияның эрге-ажыктарының ниити болуп турары болур.

Бүгү делегейге тайбың дээш деминселдиг херээнге Индия Республиканың салымчыкыны дыка улуг, оон бүгү делегейге ааладарының өзүп турары ында. Кореяда болгаш Индий-Кыдатта дайынарга төнчүүр салырынче үгланган, Совет Эвилелиниң, Кыдат Улус Республиканың болгаш тайбыңга ынакшылдыг өскө-даа чурттарның ниити күжениишкиннериниге Индия улуг болгаш тазырычыг ролюн ойнаан. Каттышкан Нацилар Организациязында Кыдат Улус Республиканың дүрүм ёзугаар турар черин аңаа тыпсыы бээри дээш Индия кызымак болгаш идепкейлиг туржун турар. Индияның чазаа кыдат улустуң национал эрге-ажыктарын болгаш хөгжүдезиниг эгелекчизи болуп келген.

Эрткен чылдың июльда Джавахарлал Нерунуң Совет Эвилелиниге чорааны болгаш ноябрь-декабрь айларда Н. С. Хрущевтуң болгаш Н. А. Булганиннiң харыы чоруушкуну улустар аразында чугула аитырыглар талазы-биле ийи чазактарның үзел-содалдарын улам чоокшулаштырарынга деткиниче болган. Ол чорук эрткен чылдың июнь 22-де Москвага ат бижээн совет-индий кады кылган медегледен болгаш 1955 чылдың декабрь 13-те делиге ат бижээн индий-совет кады кылган медегледен бөстүр. Совет Эвилели болгаш Индия беш принциптерге боттарының шынчызының дугаиын медеглээннер. Бо үеде чоруп турар кедергей чедсеглээшкинии ийи чурттар бүрүү шаап бөрген болгаш атомнуг бөзө водородтуг чепсекти чугаа чокка хорудаары болгаш аңаа чепсеглээшкинии дыка кызырары дээш саналын кииргеннер. Делиге ат бижиттиген совет-индий кады кылган медегледе шериг эвилелдерин болгаш шажынчы шериг эвилелдерин тургузарының политиказын бүрүү шаап турар болгаш тайбың база улустарының ёзугуг аймыы чок чорту күрүнелериниң чүгле коллективтиг күжениишкиниинiң аргазы-биле хандыртыган туруп болур деп демдеглеп турар.

Индия биле Совет Эвилели Ыраккы Чөөн чүктүң болгаш Азияның чугула айтырыгларының талазы-биле: Тайвань дугайында, КНӨ-га Кыдат Улус Республиканы киирер дугайында, Корея, Индий-Кыдат айтырыгларының талазы-биле болгаш улустар аразының чамдык өскө-даа айтырыгларының талазы-биле боттарының бодалдарының ниити болуп турарын бадыткааннар. ССРЭ-нин Дээди Соведиинiң дөрткү сессиязынга Н. А. Булганин «улустар аразындагы чугула айтырыгларның талазы-биле Совет Эвилели биле Индияның аразында үзел-бодалдарның ниити болуп турарын үнүп кирип турар чылдагааннар-биле болгаш кандыг-бир бодалдар-биле таймыырлап болбас. Тайбыңче болгаш аймыы чок чорукче чүткүп турар ийи күрүнелериниң улустарының үндезин эрге-ажыктарындан бодалдарның ол ниити чоруу тыптып турар» деп чүвени демдеглээри чугула деп медеглээн.

Ниитилел болгаш политиктиг тургузуу аңгы-аңгы күрүнелер тайбың кожа-хелбээ догуннаарын болурунуң идеязының шынаыын болгаш амыдыралчы улуг күштүүн Совет Эвилели болгаш Индияның бот-боттарының аразында харылзаалары бөстүү болгаш бүзүредиг бадыткап турар.

«Совет Эвилелинде болгаш Индияда ниитилел болгаш күрүне системалары бот-боттарындан ылгалып турарлар —деп ССРЭ-нин Дээди Соведиинiң дөрткү сессиязынга Н. С. Хрущев чугаалаан. Элээн хөй айтырыгларның талазы-биле бистe болгаш Индияның улуртукчуларычa аңгы-аңгы бодалдар бар. Бистер-даа, бистиң өөнүктеривис — индий күрүненiң улуртукчуларыда-даа — ону чажырбайн турарлар.

Ол чорук болза, еске чурттар-биле бистиң бот-харылзааларывыстың үндезинiң кыдыр салып алганывыс тайбың кожа-хелбээ догуннаарының беш принциптерин сагывышаан, Совет Эвилели биле Индияның найыралдыг харылзааларын деткиң хөгжүдеринге биске-даа, бистиң индий өөнүктеривиске-даа моондак болбайн турар».

Индияның 375 миллион чону-биле найыралды болгаш кады ажылдажылганы совет улус үнелеп көрүп турар. Индий улус бистиң улуг Төрээн чурттувуету улуг ынакшыл болгаш сеткил-сагыштың хамыы-биле көрүп турар, ол чорук эштер Н. С. Хрущевтуң болгаш Н. А. Булганиннiң Индияга чоруп турганының үезинде онза көскү илерээн. Ийи чурттарның чазагайынлгазынга болгаш бүгү делегейге тайбыңның херээнге аллар кылыр ийи улустарның найыралын болгаш кады ажылдажылгазын хөгжүдер болгаш быжыглаар дээш олар кайызы-даа долу шинтпирлиг болуп турарлар.

Найыралдыг индий улустуң национал байырлалының хүнүнде совет улус Индия Республиканың ажыл-агый, культура хөгжүдезинге, национал хамаарышпас чоругун быжыглаарынга улам улуг сеткиишкиннерлиг болуруун Индий улуска чүректиң ханызындан күзеп турар.

Н. СМЕТАНИН.

Варшава Керээзиниң киржикчилери күрүнелерниң Политиктиг консультативтиг комитединиң хуралы

ПРАГА, январь 27. (СЭТА-ның түскай корр.). Бөгүн чехословак пайысалда кайгамчык улуг хүн. 1955 чылдың май 14-те зт салдынган Варшава Керээзиниң киржикчилери күрүнелерниң Политиктиг консультативтиг комитединиң хуралы ыяа ажыттынган. Комитет ол Керээден үнүп турар айтырыгларны болгаш дем-каттыштырган хемчегларни көөр.

Даштыкы херектер министерствозунуң түрүп турары Черниик ордузунуң улуг залында хуралдаар столда олуттарны эртенгинииң мугур 10 шак турда Совет Эвилелиниң төлээлекчилери —В. М. Молотов биле Г. Б. Жуков, Чехословакияның —А. Чепичка биле В. Давид, Польшаның —Ю. Циранкевич биле К. Рокоссовский, Герман Демократтыг Республиканың —В. Ульбрихт биле В. Штоф, Венгрияның —А. Хегедюш биле Н. Бата, Румыниянын —Биву Стойка биле Л. Салэжан, Болгарияның —Р. Даскалов биле П. Пачкевский болган Албанияның —М. Шеху биле Б. Балуку, а ол ышкаш Варшава Керээзиниң киржикчилери күрүнелерниң тускайлаанга каттышкан чепсектиг күштериниң Бол командылакчызы, Совет Эвилелиниң Маршалы И. С. Конев болган армия генералы А. И. Антонов эглепкеп.

Кыдат Улус Республикадан хайгаракчы болуп Маршал Не Жун-чжэнь хуралда киржип турар.

Хурал эгелээриниң мурнунда чехословак болгаш даштыкы парлалганың төлээлекчилерин, фотокорреспондентилерни болгаш кинооператорларны залче кинрген.

Баштайгы хуралды Чехословакияның Премьер-Министриниң Бирги оралакчызы А. Чепичка байырлыг чугаазы-биле ажыткан.

Хуралга Албанияның Улус Республиказының төлээлекчизи Мехмет Шеху даргалаар кылдыр дугуржуп алган.

Чехословак Республиканың Премьер-Министриниң Бирги оралакчызы болгаш Национал камгалал министри А. Чепичканың чугаазы

Эргим эштер!

Варшава Керээзиниң чурттарының Политиктиг консультативтиг комитединиң хуралы-биле холбаштыр бүгү чехословак улустуң болгаш чехословак чазактың күрнүндан силерге чүректиң ханызындан байыр чедирерин менээ чөпшээреп көрүнер.

Улус-Демократтыг Чехословак Республиканың пайысалында, бистиң улузувустуң болгаш бүгү делегейниң ажылчын шимчээшкинииниң байлак төөгүзүнүң хөй-хөй шылгарангай болушкуннары ады-биле холбаалыг бистиң бурунгу Прагавыста силерге байыр чедирип тур мен.

Хамыктың мурнунда Совет Эвилелиниң кайгамчык улуг тайбың инициативазының ачызында сөөлгү үениң иштинде улустар аразының дүшкүүрлүг чоруктарының чогуур тазыштырылгазы болган. Ынчалзажок дайынның күштери боттарының сорулгаларындан ойталавазы. Улустар аразының ам-даа хөй-хөй чугула айтырыглары шинтирлетинээн артып турар, база барының талакы чамдык чурттарда, ылаңгыя Американың Баттышкан Штаттарында тайбың хөгжүдээни үзер дээр угланышкынар база дагын тодаргай илергейлетиниң турар болгаш улустарниц тура-соруунга улуг «соок дайынны» дагын чорудар дээр оралдажышкыннар кылдыныл турар.

Варшава Керээзии ёзугаар тургустунган Политиктиг консультативтиг комитет делегейниң амгы байдалын дагын аналиэтээрии болгаш бистиң Керээвистен үнүп турар айтырыгларны база дем-каттыштырган хемчегларни чугаалажып көөрү ол чорук негеп турар.

Чехословак Республиканың улузунуң болгаш чазаның мурнундан бистиң хүрээлывыстың долу чедиишкинниг болуруи күзеп тур мен.

Варшава Керээзинге дүүштүр тургустунган Политиктиг консультативтиг комитеттиң хуралының баштайгы хүнүнүң дугайында дыңнадыг

ПРАГА, январь 27. (СЭТА-ның түскай корр.). Прагага январь 27-де эртенгинии 10 шакта Чехословак Республиканың Даштыкы херектер министерствозунуң бажыңынга Варшава Керээзинге дүүштүр тургустунган Политиктиг консультативтиг комитеттиң хуралы ажыттынган.

Чехословакияның улузунуң болгаш чазаның мурнундан хуралдың киржикчилеринге Премьер-Министриниң Бирги оралакчызы болгаш Национал камгалалдың министри эш Алексей Чепичка байыр чедирген.

Бо чылын Политиктиг консультативтиг комитеттиң хуралдарынга Албанияның Улус Республиказының төлээлекчизин даргалазарын киржикчилер дугуржуп алган.

Албанияның Улус Республиказының Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы даргалакчы эш Мехмет Шехунуң саналын ёзугаар дараазындагы хүн чурумун бадырлаан:

1. Организастыг айтырыглар.

2. Варшава Керээзинден үнүп турар айтырыгларны болгаш дем-каттыштырган хемчегларни чугаалажып көөрү.

Бирги айтырыг талазы-биле хуралга Политиктиг консультативтиг комитеттиң чингине секретары генерал А. И. Антоновтуң дыңнадыын дыңнаан болгаш чогуур шинтирлерни хүлээп алган.

Хүн чурумунуң ийнги айтырыының талазы-биле баштайгы хуралга Албанияның Улус Республиказының Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы эш Мехмет Шеху, Болгарияның Улус Республиказының Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының оралакчызы эш Райко Дамянов, Венгр Улус Республиканың Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы эш Андраш Хегедюш, Герман Демократтыг Республиканың Премьер-Министриниң Бирги оралакчызы эш Вальтер Ульбрихт, Польша Улус Республиканың Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы эш Юзеф Циранкевич болгаш Румын Улус Республиканың Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы эш Биву Стойка чүве чугааланнар.

Политиктиг консультативтиг комитеттиң дараазындагы хуралы январь 28-те, эртенгинии 10 шакта болган.

Кыдат Улус Республиканың Даштыкы херектер министерствозунуң медеглели

ПЕКИН. Синьхуа агентилелиниң дыңнатканын ёзугаар алырга, январь 24-те Кыдат Улус Республиканың Даштыкы херектер министерствозу Женевада кыдат-америк чугаалажышкынынар дугайты медеглел чарлаан. Баттышкан Штаттарның хамааты кижилерни дедир чанырар дугайында 1955 чылдың сентябрь 10-дагы жүгүржүлгаиы Кыдат чаасказы күүседирин болгаш Тайваньны американнар эжелеп турарынга база Кыдаттың иштики херектерин холгаарлап турар чоруккa чөпшээрежирин Кыдат Улус Республикадан негээр деп оралдажышкынары кажан-даа чедиишкиниг болуп шыдавас деп ол медеглелде чугаалап турар. Бир эвес Баттышкан Штаттар ол барымдаа чок негелдерни кылырын үргүлчүлеп, кыдат-америк чугаалажышкынарлы узалдыктырар болза оон бүгү-ле үржүктарының харысалгазын АКШ болунга алыр ужурлуг деп медеглелде чугаалап турар.

(СЭТА).

Атомнуг энергия талазы-биле Бүгү-венгр комитетти тургускан

БУДАПЕШТ. Венгрияның Министрлер Чөвүлелиниң шинтирнин ёзугаар атомнуг энергияның талазы-биле чазакка шуут чагырткан Бүгү-венгр комитедин тургускан. Комитеттиң сорулгазынга: электроэнергияны бүдүрериие атомнуг энергияны ажыглазары, эртем-шинчилел ажылдарынга, үлетпүрге, көдээ ажыл-агыйга болгаи медицинага радиоактивтиг изотоптарны калбаа-биле ажыглазарын бедеткээри, радиоактивтиг техникага ажыглатынар херекселерни бүдүрериие идигин бээри, а ол ышкаш атомнуг энергияны тайбың сорулгаларга ажыглаары-биле холбашкан эске-даа айтырыгларны шинтирлээри кирип турар.

(СЭТА).

Кыдаттың үлетпүрүнүң хөгжүлдези

ПЕКИН. Кыдат Улус Республиканың машина тудуушкунуунуң аныяк үлетпүрү чедиишкиниг хөгжүп турар. Кыдаттың машина тудуушкунуиуп үлетпүрү шазыз бүдүрүп кылбайн турган продукциянның ийи муи хире хевирлерни шингээдип алган. Станоктарның 70 чаа хевирлерни, геолог-шинчилел ажылдарын чорудар хөнүр даш казар болгаи транспорттаар техниканы шингээдип алган. Тараның баштайгы дүржүлга комбайннарын бүдүрүп үнүргеи.

Эрткен чылын машина тудукчулары 6 муи киловатт күчүлүг чылыг күжү-биле ажылдаар электростанцияларга дериишкиннерниң ала-чурт комплектизин Кылатка бир дугаарында бүдүрүп үндүргеи. Бо үеде Аньшаньның комбинадында туттунуп турар домеиниң чаа суугузу колдуунда ала-чурт дериишкини-биле дериинии турар.

Быдаттың машина тудуушкунуиуп үлетпүрү беш чылдың сөөлгү ийи чылының иштинде продукциянын чаа 1500 хевирлерни, оон иштинде станоктарның 100 ажыг хевирлерни, улуг-улуг домен суугуларының дериишкинии, чүк автомобильдерни, чиик хевириниң тракторларын болгаи эске-даа машиналарны шингээдип алыр ужурлуг.

Бирги беш чыл планын күүсеткенинiң түннелинде чуртка машина тудуушкунуиуп 80 улуг заводтары туттуиган турар ужурлуг, оон иштинде автомобиль болган трактор заводтары, аар машина тудуушкунуиуп ийи заводун, база ол ышкаш электростанцияларга дериг-херекселерни, пиевматикалыг херекселерни, хемчег приборларын болгаи станок дериишкиннерин бүдүрүп үндүрериниң талазы-биле бүдүрүлгелер тургустунар.

(СЭТА).

1955 чылда КУДР-нуң күрүне планының күүсетингенииниң түннели

ПХЕНЬЯН. 1955 чылда республиканың улус-ажыл-агыйын катап тургузарының болгаш хөгжүдериниң күрүне планының күүселдезиниң түннелдериниң дугайын Кореяның Улус-Демократтыг Республиказының күрүлелиниң төп статистика эргелелиниң дыңнадыын парлап үндүргеи.

1955 чылда КУДР-нуң ажылчы чоннары үлетпүр талазы-биле улуг чедиишкиннерни чедип алганы дыңнадыктан каступ турар. Үлетпүр бүдүрүлгезиниң планы иштизи-биле 106 хуу күүсетингеи. Үлетпүр бүдүрүлгезиниң деннелин дайын мурнунуң 1949 чылының деңнели-биле деңнээргe 1955 чылда 56 хуу өскеи.

Эрткен чылын көдээ ажыл-агыйда улуг чедиишкиннер чедип алынган. Тарылга шөлү барык 17 муи гектар көвүдээн, машина хөлзилел станцияларның саны 2,8 катап өскеи.

Ажылчы чонпарның материалдыг болгаи культурлуг деннелин бедидер соруулга-биле эрткен чылын республиканың чазаа элээн хемчегларни чорукан, оон иштинде дайын соонда эртектер чиигедээн дөрт катап чорукан.

(СЭТА).

1955 чылдың улус ажыл-агый планының Венгрияда күүселдезиниң дугайында саннар

БУДАПЕШТ. 1955 чылда улус ажыл-агыйының планының күүселдезиниң дугайында Венгрияның төп статистика эргелелиниң дыңнадыын парлап үндүргеи.

Үлетпүр чыл планын 103.2 хуу күүсеткеи. 1954 чыл-биле деңнээргe үлетпүр продукциязы бүдүрүп үндүрери 8,2 хуу өскеи.

Партияның болгаи чазактың шинтирлери ёзугаар Венгрияның көдээ ажыл-агыйынга күрүне улуг дузаны көргүскеи. Баштайгы саналашкынар-биле алырга 1955 чылда көдээ ажыл-агый күрүненiң акша-хөреигиизиден капитал салыышкынынга 2 миллиард 400 мянган форинтлары (акшаны) алган.

Механизацияның темпилери элээп дүргедээн. Эрткен чылын көдээ ажыл-агый 5500 хире тракторлары, 400 комбайннарны, 1100 молотилкаларны болгаи көдээ ажыл-агыйның оон-даа өске машиналарын алган.

Бүдүрүлге кооперативтеринде кежигүннериниң саны эрткен чылын 60 муи өг-бүлеге өскеи, кооперативтериин ажылдап турар черииин шөлү — 350 муи хольд.

Венгрияның чонунуң саны чыл төнчүзүнде 9 миллион 860 муи кижи болуп турар.

Румыниянның тывыштыг үлетпүрү

БУХАРЕСТ. Румыниянын нефть үлетпүрү бирги беш чылды чедиишкиниг дооскан, 1955 чылда планда көрдүгеиниидеи 600 тонна нефтини хөйнү казып тыпкан, толаргайларга бүржуаз-помещиктиг Румыниянын чылда нефть тывыжындан барык 2 миллион тонна хөй.

Бирги беш чылдың үезиниң иштинде хөмүр даш казып тывары 59 хуу, демир рудазы 53 хуу, бөйдус газы ийи катап хөй өскеи.

Ийиги беш чылда тывыштыг үлетпүрүн мурнунда улуг сорулгалар тургустунган. 1960 чылда нефть тывыжы 13,5 миллион тонна чедер ужурлуг, азы 1955 чылдың деңнелин 2,9 миллион тонна ажар. Демир рудазының тывыжы 1955 чыл-биле деңнээргe 1,8—2 катап көвүдээр, 1960 чылда хөмүр даш казып тыварын 11—11.6 миллион тонна чедирери көрдүнүп турар.

(СЭТА).

Болгариянын улуг бүдүрүлгезин чаартып тургускаиы

СОФИЯ. Болгарияда эң улуг бүдүрүлгелериин бирээзи—Софияның Вылко Червенков аттыг машина тудуушкунуиуи заводун чаартып тургузары доозулган. Заводтуң чаа цехтериие чаа дериишкинерни тургускан. Бүдүрүлге чорудулгалары шуптузу механизастатынган.

Катап чаартканының ачызы-биле заводтуң коллективи чаартылга мурнуна турганындан продукциияны бо чылын барык үштүң бирдеи хөйнү бүдүрүп үндүрер. Металл кезер болгаи металл болбазыралып ажылдаар станоктарның 22 чаа хевирлерин шингээдип алыры планда көрдүнген.

(СЭТА).

Румыниянын чуруунда чаа хоорай

БУХАРЕСТ. Трансильваниядa Сталин аттыг химия комбинадының чоогунда Румыниянын эң-не аныяк хоорайларының бирээзи Виктория хоорай тыныдап, Оон тудуушкуну алды чылдың мурнунда эгелээн.

Он чыл школазы, кинотеатр, поликлиника, вокзал, магазиннер, уруглар ясли-ери, администрация болган чуртталга-культура бажыннары, база ол ышкаш чурттаганың хөй бажыннары хоорайда туттунган.

(СЭТА).

Иштики Моолда үлетпүр тудуушкуну

ПЕКИН. Иштики Моолдуң автономнуг райониуиуң төп кезиинде автосептелге болгаи авточылыла заводунуң тудуушкуну доозулганын Синьхуа агентилели ыңнадып турар. Улусчу эрге-чагырганын чыларында бо районга тутkан он дүгаарга бүдүрүлге болур.

Бо районга мурнунда электри станциязы, алгы заводу, типография, сүт заводу болгаи аъш-чем үлетпүргүнүң эске-даа бүдүрүлгелери туттунган.

(СЭТА).

ССРЭ-ниң АКШ-та элчиниииң президент Эйзенхауэрге чорааны

ВАШИНГТОН. Январь 25-те ССРЭ-ниң АКШ-та элчини Г. Н. Зарубин Ак бажыңга чорааи, ону АКШ-тың президентизи Эйзенхауэр хүлээп алырга, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. А. Булганиниың хууда чагаазын аиаа тыпсып берген.

АКШ-тың президентизиниге Н. А. Булганиниың чаа чагаазынче Вашингтоннуң корреспондент болуктериие онза сенүүргелиг салып турар. Эйзенхауэрге чагаа тывысканы-биле холбаалыг дыңнадыгларны Вашингтоннуң хүнүүг үнер сулуиарын кескү черлериие парлаан.

Г. Н. Зарубинниң Эйзенхауэрге чорааныиың соон дарый Ак бажың дараазындагы түскай медеглелди чарлаан: «Женева чөвүлел хуралының үезиидеи бээр президент биле премьер Булганин бижиглежишкинни үзүктел чокка чорудуп турар. Бүгү-иинги тайбыңга идиг бээр сорулга-биле улам ынай өөреиип көөрүн президентиден премьериин дилээни элээп хей планнар кирген найыралчы чагааны совет элчиси бөгүн эртен тывысkан».

(СЭТА).

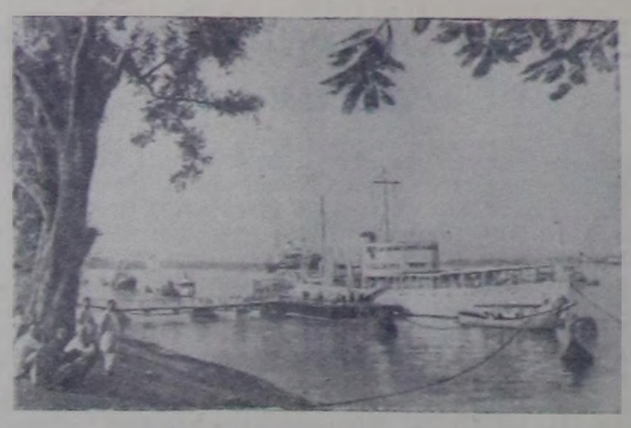

Индия. Калькутта. Портта.

„Хостуг Европа“ деп радиостанцияның Чехословакияга удур өнчүк-чөңгээзи

ПРАГА. Чехословакияның телеграф агентилелиниң дыңнатканын ёзугаар алырга, январь 19 болгаи 20-ниң хүнисиие Чехословакияның аэрофлоту хамааты ужар-чүүлүг кежээи болгаи дүнеки бүгү ужудуушкуннарын болдурбас ужурга таварышкан, чүге дээрге, Чехословакияның чурт девискээриниң кырынга барыын чүктеи салып чоруткан өнчүк-чөңгээниң хей санныг угуулга бижиктерииг агаарга чоруур бөрбак шарлар илеретиигеи. Агаарның ыңдыг шарларын салып чорутканы америк монополистериниң акша-хөреигизи-биле ажылдап турар «Хостуг Европа» деп радиостанцияның чоруун турар кампаниязының база бир кезээ болур.

Самолеттуң экипажтарының дыңнатканы-биле алырга, илеретиигеи «Хостуг Европа» деп агаар шарлары янзы-бүрү чедиктерге тургулаанкар болгаи самолетбиле үскүлешкеи үезиидеи олар үредиишкиниии болдуруи болур хире ыңдыг хей-чаалдыг болгулааннар.

АКШ-тың чазаанга Чехословакиа ч чазаа каш улаа удурлаашкынын үеретkеи турбуже, кем-буруулуг кампания үгүле соксаваан эвес, харын кыжаныышкын хемчээлиг аппар чыдар болгаи Чехословакияның агаар девискээриниң айыыл чок чоруунга кыжаныышкынны тургузуп турар. Чехословакияның хей-ниитизи боттарының киленнээшкиниии илереиип турар болгаи улустар аразының эргезии сагыырын база Чехословак Республиканың күрүнезиниң бүгү эргезии хүндүлээрии АКШ-тан негеи турар.

(СЭТА).

АКШ болгаш Индия аразында харылзаалардың дугайында америк журналдың бижээни

НЬЮ-ЙОРК. «Баттышкан Штаттарның болгаш Индияның аразында харылзааларда дүшкүүрлүг чорук» деп илеткелден түннелдериин бижимелиг «Юнайтед Стейтс ньюс энд Уорлд риперт» журнал нарлаче. Ол илеткелди Пенсильван университединде «даштыкы политиканың эртем-шинчилел институдунуң эртем ажылдакчылары Элвин Контрелл болгаш Джейме Догерти олар белеткээн.

Контреллиң болгаи Догертиниң бозалы-биле алырга, Азияның болгаи Африканың чурттарынга барыын талазы колониализмии кол кыжаныышкын кылдыр Индияның көрүп турарынын ужурунда Баттышкан Штаттарның болгаи Индияның аразында дүшкүүрлүг чорук күштелип турар. Антиимпериализмге холбашкан хандыр сиңниккеи бо антиколониализм болза, ийи чурттарның (АКШ болгаш Индияның) харылзааларында «тиглеииишкин болуп турар болгаи когаралче шилчий берип чадавас» деп илеткелдиң авторлары демдеглеп турарлар. «Европаның болгаи Американың кандыг-даа сагыларын колония районнарлан чайладырынче Индияның улам-на шинтирлии-биле кыйгырар үези келир, Азияның болгаи Африканың чурттарынга чепсектиг курлавырларын тургузарынга болгаи Оожум океанга ядролуг чепсектиг чазылдырып шылгаларынга Индия удурланыр апаар»... деп илеткелдиң авторлары санап турарлар.

(СЭТА).

Францияда чазак кризизи

Форнун кабинеди дүшкен

ПАРИЖ. Январь 25. Даргазынга социалист Ле Трокер соңгутурган Национал хуралдың хуралдаашкынын доозулган соонда министрлер Чөвүлелиниң даргазы Эдгар Фор Республиканың президентиии Рене Ботиге чорааи болгаи кабинеттиң дүшкениниң дугайында билдириишкинии аиаа тывыскан. 1955 чылдың ноябрь 29-та соңгулда системазының дугайында айтырыгның талазы-биле санал бериишкиннери чоруп турда, Форнун чазаның бууран дүшкеии, оон соон дарый Национал хуралдың тараапа болгаи январь 2-де соңгулдалар болганы билдингир болгай. Ол үеиии дургузуида француз чазак херек кырында чүгле аар-саар херектерии, а ол ышкаш соңгулдаларны белеткээрии болгаи эрттирерии ажылдап кылып турган.

(СЭТА).

СУД ЗАЛЫНДАН

Оорларны шииткен

Бай-Тайга районнуң улус суду Чаш-оол Саая Устунович, Мөңгелдей Пргит Ламзавич оларның хөрээи шииткен.

Мөңгелдей хей-ниитизии кандыг-даа ажылынга кирипнейн, оор-биле амыдыраи, 2 удаа шиитирип чорааи. Чаш-оол шиитирип чорбаан.

Чаш-оол биле Мөңгелдей «Мурнакчы» колхозтуң колхозчузу Белектиң ажыл аъдын оорлаан.

ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң 1947 чылдың июнь 4-теги Чарлыгының 1-ги чүгүнүң 2-ги кезээ-биле Мөңгелдейни 10 чылда эдип чазаар күш-ажыл лагериие шиитпишээн, хөрээи эртирген соонда Красноярский крайга 5 чыл чурттаары-биле шөлээн, Чаш-оолду 8 чылда эдип чазаар күш-ажыл лагериие шииткен.

Х. ОЧУР-ООЛ.

Редактор Д. О. БЕГЗИ.

КҮШ-КҮЛЬТУРА—ОРГАНИЗМНИҢ КАДЫКШЫЛЫНЫҢ БОЛГАШ БЫЖЫГЫЫШКЫНЫНЫҢ КҮЧҮЛҮГ ЧЕПСЭЗ

Мага-боттуң аразыгыр болгаш күштүг болуру үргүлчү белеткелден хамаарыжыр.

Бүш-культура өкпе азрыын болдурбас, чем хайындырыгалын экижидеп, нерв болгаш чүрек-дамыр системазын быжыглаар база шыңган эътерии сайзырадыр. Бүш-культура кижиге күштүг, сергек болгаш амыдыралга өөрүшкүлүг чорукту бээр, кижиниң ажылгыр болган шыдамыккай чоруун бедидер, эрте кырыычал чоруктан камгалаар.

Эртенги гимнастиканы кылыңар!

Эртенги гимнастиканы кылыр чорук кижиниң организмиге улуг сазыдарлыг.

Гимнастиканы үргүлчү, хүнүүн-не, үлаан турган дораан—өрээлди баш үлүр эки агаарлаткаш кылыр херек.

Гимнастика кылырда кедер хеп чиик, дыкшы эвес, шимчээшкинге шаптык болбас ужурлуг. Майкалыг, трусиниг болгаш тапочкаларлыг болур болза улам эки. Гимнастика кылып турар үеде тынын хаяы болгаи деп болуруи сагыыры чугула. Эртенги гимнастиканың соонда, баштайгы үеде ол аржыыбиле дүрбүтүнер, оон соонда өрээлге турган суг-биле шаптанып херек. Шыдалышкын соонда мага-боттуң кыза бергижеге чедир аржыыл-биле эки дүрбүтүр херек.

Хаакка болгаи конькиге изиннаар спорт—культурлуг дыштанылга болгаш хөглээшкин болур. Хаак—дайынчы чепсек. Хаакка болгаи конькиге машнаар спортуң техниказын шингээдип алынар!

Бистиң Төрээн чүртүвүстүң камгаланыр аргазын быжыглаар, эки-тураның спортчу иитилелдеринге кирииер. БГТО-нуң болгаи ГТО-нуң демдектериниң нормаларын дүжаанар!

Тыва областың санитар-чыргыышынын башкыы.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың № 3 ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 3—62, редакторнуң оралакчызының, иштики информация киидизиниң — 3—88, харылсалгалыг секретарының 4—98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлетпүр болгаш транспорт, көдээ ажыл-агый киидистериниң 3—68, культура болгаш амыдырал, чагаа киидистериниң база бухгалтериниың 3—65.

ТС — 00221. Культура эргелелиниң типографиязы.